Digitized by Google

TEOLOGIA
LITURGICA
162
H
43.-44.
BIB.NAZ.NAPOLI

III
C
95-96

BIBL. NAZ.
VITT. EMANUELE III
162
H
43-44
NAPOLI

Inter libros
Josephi Mariae [illegible]
Antecessoris Regii
A. L. N.

Digitized by Google

SACRI
CANONIS MISSAE
LVCIDISS. EXPOSITIO
PROFVNDISSIMI, AC
DISERTISS. THEOLOGI

GABRIELIS BIEL.

CVM ASSERTIONIBVS IN MARGINE SACRI Conc. Trid. & annotationibus neceſſarijs.

CVI IN FINE ADDITA FVIT PERSPICVA SANCTISS. Altaris Sacrificij expoſitio, Autore Zacharia Andriano Brix.

OPVS QVIDEM EGREGIVM, ET OMNIBVS Sacerdotibus, & piè viuentibus neceſſarium.

BIBLIOTECA NAZIONALE NAPOLI

BRIXIAE APVD THOMAM BOZZOLAM.

M. D. LXXVI.

Digitized by Google

Digitized by Google

VALDE REVER.

PATRI CYPRIANO PONTECARARIO

NOBILI BRIXIANO.

S. IOANNIS IN VIRIDARIO PATAVII

ABBATI MERITISSIMO,

THOMAS BOZZOLA

BIBLIOPOLA

S. P. D.

QVEMADMODVM, à ſumma DEI *Optimi Maximi liberalitate auguſtius donum, aut ampliori dignius Maieſtate, quàm Sacroſanctum Miſſæ Sacrificium in Chriſtianam Rempublicam proficiſci non potuit. Sic (Ampliſſime Abbas) nullius Sacerdotis diligentia in*

Digitized by Google

eo perficiendo, & pietas ad eum unquam peruenit gradum, quem auguſtiſsimi myſterij maieſtas poſtulare uideretur, uel certè, qui aliqua ex parte tantæ dignitati etiam pro uirium humanarum conditione reſpondere poſſet. Ex quo profectò intelligere licet, quanto ſanctiorem, & omnium opinione, immo admiratione maiorem cultum, atq; cæremoniarum religionem a Sacerdotibus, dum ijs ſacris operantur, ſuo diuinitatis iure Deus requirat; tanto grauius ſcelus, & acerbiſsimo ſupplicio uix expiandum in ſe concipere, qui ad ſtatas cæremonias, & certos tanti ſacrificij ritus minus diligentem curam adhibuerint, aut oſcitabundi acceſſerint. Nam ſi duorum Aaron filiorum temeritatem, qui alieno igne, præter quam præceptum fuerat, thura Deo incendere, atq; Ozæ imprudentiam, qui præter cæremoniarum leges Domini Arcam, conſilio quamuis pio, manibus contingere non horruerint, ultima tunc pœna affecit Deus, ut non ſine iuſtiſsima cauſa, ita frequenter legiſlator ille diuinus Moſes, & tam religioſè diuinorum rituum, & cæremoniarum cultum morte in negligentes conſtituta Hebræis præciperet, & quinto quoque uerbo inculcaret; profectò non ſine turpiſsima nefarij ſceleris nota, & inſigni ſupplicio aliquid in Euchariſtiæ ſacris ſtatutum cæremoniarum ignoratione, aut ieiuna, & minus multa cognitione peccarint, uel omiſerint Euangelici Sacerdotes. Cum illi ritus tanto maioris dignitatis interuallo legalibus cæremonijs antecellant, quantis partibus cœlum terra, æterna certo temporis ſpacio definitis, anima corpore, corpus umbra, lege Euangelium, noſtri Sacerdotes Moſaicis, Dei Filius

lius

Digitized by Google

lius Aaron, ſanguine Hircorum Chriſti ſanguis, uitulorum ſacrificijs ſuperior eſt illa in Crucis ara oblata hoſtia, quam cælum admiratur, terra ſuſpicit, homines reuerentur, infernus exhorret, Dæmonum agmina contremiſcunt, & Angelici exercitus uenerantur. Hæ ferè cauſæ tam neceſſariæ fecerunt, ut Gabriel Biel, cuius præclariſsima merita extant in Theologicis, & Eccleſiaſticis diſciplinis, ſacerdotum ignorantiæ, tanti Sacramenti dignitati, & cæremoniarum ſacri Canonis religioni prudentiſsimè conſulens ea literarum monumentis commiſerit, quæ hæreticorum præſidia, perfugia, & figmenta ita eludant, expugnent, & frangant, ut a nullo unquam alio Dei, & ſacroſancti Miſſæ ſacrificij cauſam, honorem, & maieſtatem uel acrius aduerſus hæreticorum conatus defenſam; uel maiorem in modum contra ſacerdotum ſocordiam illuſtratam; uel luculentius myſterijs omnibus palam collocatis explicitam profiteri iure merito poſsimus; adeo decenter, grauiter, ingenioſè, piè, diligenter; copioſè, & admirabili quadam ſolertia Canonem illum diuinum expoſuit, ut nihil amplius ab eo deſiderari, nec melius quicquam fieri potuiſſe credamus. Neque enim opus eſt; ut immenſas huius operis (uel ut rectius loquar) Theſauri diuitias ego in dicendo infantiſsimus hic exponam.

Quoniam uerò tam præclarum opus, quod librorũ penuria in tenebris diluteſcens interciderat, mea opera, cura, impenſis, & ea typorum elegantia, quæ operis diuinitati reſponderet, non parum ſplendoris, & dignitatis me illi allaturum putaui, ut minus honeſtiſsimo, & conſpicuo loco ſtatueretur, non cõmiſi, ne nobis illud idẽ uitio iure uerti poſsit, quod ineptis quibuſdam,

& ſtolidis uel inuidis hominibus obijci ſolet, qui ſi quando in excellentiſſimam pulcherrimæ ſtatuæ ui uetuſtatis & belli iniuria collapſæ fragmentum inciderint, aut ab hominum conſpectu monumentum illud imprudentiſſime remouent, aut in turpi loco collocant, ut ad ſummæ illius excellentiæ & dignitatis illius contemplationem, admirationemq; cæteri peruenire nullo modo poſſint.

Tanti itaq; operis dignitas & grauitas effecit, ut tuo ampliſſimo nomini, præſtantiſſ. Præſul, illud conſecratum, quaſi in editiſſimo quodam loco, & maxime conſpicuo poſitum diuulgaretur; & ut ex ſumma tuæ Amplitudinis authoritate maximus ad illius honorem ſplendor accederet. Cui uero potius, quàm Theologorum præſtantiſſimo diuinum doctiſſimi Theologi opus dicari debebat? aut cui iuſtius quam tibi Vrbis Brixiæ ornamento animi propenſionem hoc argumento ſignificatam, & quaſi pignore obſtrictam teſtari poteram? Tu Brixiæ decus ſingulare. Tu familiæ Pontecarariæ lumen ampliſſimum. Tu Canonicorum collegij Patauini ſplendor eximius, cui tanta cum pietate, ſanctitate, prudentia, ſapientia, dignitate, nunc præes; ut neminem te maiorem ac iucundiorẽ unquam fortaſſis habuerit. Nam ut generis tuis Nobilitatem, & Antiquitatem prætercam, cuius memoriam, ſi uel ex monumentis, & Annalium urbis Brixiæ eruamus, uel ex hiſtoricis petamus, Pontecarariam familiam plus quingentis ab hinc annis ad ſummam gloriam floruiſſe, & ampliſſimis in patria honoribus defunctam comperiemus, quam tu etſi quaſi patrimonium ampliſſimum a maioribus acceptum amplificas perficisq;; tamen in maxima tua laude non pono, ampliorẽ

multo

multo ex earum uirtutum, dignitate laudem es aſſequutus, quarum cumulum nunquam ſatis exponerem. Hæ te in iſto, quem digniſsime obtines & egregie tueris, gradu collocarunt. Hæ te Antiſtitis dignitate exornandum reliquerunt. Hæ ſemel atque iterum te totius Congregationis (ut aiunt) Viſitatorem, qui honor ſpectatiſsimis tantum uiris, & integer rimis deferri ſolet, conſtituerunt. Quid plura? Clauſula eſt me ſperare ut noſtram hanc grati in te animi mei ſignificationem, & ſummæ erga tuam Amplitudinem obſeruantiæ teſtimonium acceptum feras, æqui boniq; conſulas. Deus te fortunet.

Brix. Kl. Mart. M. D. LXXVI.

Digitized by Google

LECTORIBVS PIIS ET SACRORVM MYSTERIORVM STVDIOSIS,

SCIPIO BADALOCCHIVS.

SI SVPERIORIBVS menſibus, Lecto res Candididiſſimi, eruditiſſimos in Magiſtrum ſententiarum commentarios Gabrielis Bielis uiri inter Theologos facilè principis libentiſsimo animo, lętiſsimo vultu, promptiſsimiſq; manibus accepiſtis: quid uos nunc facturos putem; cum eiuſdem in Canonẽ Miſſæ expoſitio (opus quidem ſacerdotibus, & diuinum ſacrificium tractantibus perneceſſarium, addo illud, quòd Illuſtriſsimus Cardinalis Borromeus talem expoſitionem omnibus habendam percupit) tam vtilis, quàm docta prodit? Libentiori quidem animo, hilariori vultu, promptioribus manibus vos, qui rerum diuinarum ſcientiam percupitis, accepturos mihi perſuadeo. Quis enim veſtrum domini comminationem ignorat? Quia tu ſcientiam repuliſti: & ego te repellam: ne ſacerdotio mihi fungaris. & Gregorij in moralibus ſententiã: Qui ea, quę Dei ſunt, ſciũt, a domino ſciuntur, & qui ea, quæ Dei ſunt, neſciunt, a domino neſciuntur. Omnes igitur ſacerdotali dignitate decorati, & vos, qui ad hunc ſcopum neruos ueſtros intenditis, ut perneceſſarium ritum, & tanti muneris miniſterium miniſtrare ſumma cum intelligentia, & ratione poſsitis; hoc opus nocturna, diurnaq; manu verſate. Vtile quidem eſt. Nam abdita ſacratiſsimi ſaçerdotalis officij myſteria continet, ſed hoc primum

vobis

Digitized by Google

vobis proponite, ne hoc tantum legatis; ac non etiam, quæ in illo præcipiuntur, præſtare conemini.

Alioquin perinde erit; ac ſi quis præcepta legat de arte natandi, & interim nunquam in aquam intret ad artem diſcendam. Enimuerò non legendo tantum, ſed natando diſcitur natatio. Sic Paulus non auditores, ſed executores legis iuſtos pronunciat. Quantam uerò ex hac lectione delectationem capturi ſitis, non attinet dicere. Experimini: ſi enim homo ad rerum nouarum cognitionem ſemper deſiderio quodam naturali ducitur, hoc opus legat: vetera recluſa, noua illuminata, grauia faciliori expoſitioni commendata, obſcuriora ex philoſophica, & theologica doctrina excerpta ab hoc uiro omnium peritorum doctiſsimo inueniet, & maximam in ſe habere grauitatem cognoſcet, quòd vetuſta nouitati, noua autoritati, abolita nitori, obſcura luci reddantur. Facilis erat huius operis lectio: quòd triplici ornatum ſit indice. In hoc maxime incubuit diligentiſsimus Thomas Bozzola, qui, ut facilius ex hoc opere memoratu digniora percipi poſſent, tribus elenchis auctum eſſe curauit. Habetis in uno auctores, quorum doctrinis, & ſententijs innititur hic grauiſsimus vir. Quæ uerò ſingulis lectionibus præcipuè tractentur materiæ, ex altero Indice facile cognoſcetis. Tertius autem ut amenus ager res, tamquam multi colores, & ſuaue olentes flores, uel potius ſuauiſſimos fructus colligendos proponit. Ne tardetis igitur vos ſacrorum myſteriorum cuſtodes hunc librum emere, qui nunquam ex manibus veſtris recedat. Veſtrum interim Thomam Bozzolam, qui ſuo ære hoc uolumen imprimendum, qua potuit fieri diligentia, curauit, (ſtudet.n. omnibus prodeſſe,) eo numero, quo vobis coniunctiſſimũ quemque, habeatis. Me autem compresbyterum veſtrum, qui in his indicibus, & poſtillis, (ut aiunt) aliquantum lucubrationis poſui; in veſtris orationibus Deo Opt. Max. commendate, ut, qui me in terris ſacerdotum numero adſcribi voluit, in cœlis quoq; ſuæ maieſtatis cum ſanctis faciat contemplatorem. Valete.

AVTORVM CATALOGVS QVORVM ſententijs, & dictis vſus eſt Gabriel Biel in hoc ſacro opere.

Alanus.
Albertus Magnus.
Alexander Ales.
Ambroſius.
Anſelmus.
Antoninus Archiepiſcopus.
Ariſtoteles.
Armicanus primas Hiberniæ.
Athanaſius.
Auguſtinus.
Baſilius.
Beda.
Bibliorum libri.
Boethius.
Bonauentura.
Bonifacius martyr. & Epiſc.
Cameracenſis.
Cantor Pariſienſis.
Canones.
Caſſianus.
Caſſiodorus.
Chriſoſtomus.

Concilia.

Agathenſe.
Aurelianenſe.
Baſilienſe.
Carthaginenſe.
Conſtantienſe.
Gabilonenſe.
Gerundenſe.
Hipponenſe.
Lateranenſe.
Placentinum.
Nicenum.
Triburicenſe.
Varenſe.

Quibus addita eſt in marginibus omnium ferè locorum ad hanc doctrinam ſpectantium confirmatio Sacroſancti Concilij Tridentini.

Damaſcenus.
Dionyſius.
Durandus.

Epiſtolæ Pauli. & Canon.
Euangelia.
Euſebius Ceſarienſis.
Euſebius Nyßenus.
Egidius.

Franciſcus Maronis.

Gloſſa.
Gregorius.
Gregorius de Arimino.
Guilielmus Occham autoris magiſter.
Guilielmus Altiſiodorenſis.
Guilielmus de Monte Lugduno.

Haymo.
Henricus de Haſſia.
Hieronymus.
Hoſtienſis.
Hugo de S. Victore.

Ianuen

Ianuenſis.
Ioannes Gerſon.
Innocentius.
Iſaac abbas.
Iſidorus.

Leo Papa.

Magiſter ſententiarum.

Nicolaus de Lyra.

Origenes.
Ouidius Naſo.

Papias Petrus de Aliaco.
Petrus Damiani.
Petrus de palude.
Petrus de Candia.
Petrus de Tharantaſia.
Piſanus.
Proſper.

Rabanus.
Raymundus.
Remigius.
Ricardus de mediauilla.
Robertus Holcot.

Scotus.
Seneca.
Simon de Caßia.
Stephanus Cantuarienſis.

Thomas Aquinas.
Thomas Argentina.
Virgilius.
Vlricus.

F I N I S.

INDEX NOTABILIVM,
QVAE SINGVLIS LECTIONIBVS TRACTANTVR.

Oratio initialis. pag. 1

De Requiſitis ad conſecrationem lectio 1. pag. 7

De poteſtatibus ſacerdotum lectio 2. pag. 10

De poteſtate diſpoſitionis. lectio 3. pag. 14

De excellentia ſtatus Sacerdotum. lectio 4. pag. 20

De poteſtate conſecrandi. lectio 5. pag. 25

De facultate ſermonis in miniſtro. lectio 6. pag. 29

De requiſitis ad ordinatè conſecrandum. lectio 7. pag. 34

De modo cauendi nouum peccatum mortale. lectio 8. pag. 38

De impedimentis pœnæ. lectio 9. pag. 44

De ieiunio, & immunditia. lectio 10. pag. 47

De conuenientibus miniſtro. lectio 11. pag. 57

De ueſtibus per tropologiam. lectio 12. pag. 61

De orationibus, & ſeptem horis canonicis. lectio. 13. pag. 67

De tempore miſſæ. lectio 14. pag. 75

De parte principali miſſæ. lectio 15. pag. 29

De Canone. pag. 80

De decem particulis primæ partis miſſæ. lect. 16. pag. 86

De ſecunda parte miſſæ. pag. 87

De tertia parte miſſæ ad præparationem. lectio. 17 pag. 93

De expoſitione præfationis. lectio 18. pag. 100

De ſanctus diuiſione, & expoſitione. lectio 19. pag. 109

Canonis diuiſio. lectio 20. pag. 117

Expoſitio Canonis ab eo loco Vti accepta habeas: ubi agitur de his quæ petuntur. lectio 21. pag. 124

Expoſitio In primis uſq; pacificare: ubi agitur, quæ ſint petita. lectio 22. pag. 132

Expoſitio Quam pacificare, quę ad pacem ſpectant, declarantur. lectio 23. pag. 141

Expoſ. Omnibus orthodoxis. de oratione pro omnibus catholicis. lectio 24. pag. 153

De applicatione ſacrificij. lectio 26. pag. 162

De malitia miniſtri, an impediat. lectio 27 pag. 124

De ſimonia in hoc ſacrificio. lectio 28. pag. 187

De audienda miſſa, & eius utilitate. lectio 29. pag. 198

Cum quibus ſanctis communicamus. lectio 30. pag. 207

De utilitatibus orationum ſanctorum. lectio 31. pag. 215

De inuocatio

De inuocatione ſanctorum in canone. lectio 32. pag. 226
De oblationis & ſacrificij acceptatione. lectio 33. pag. 242
De inſtitutione Euchariſtiæ lectio 34. pag. 253
De materia Euchariſtię. lectio 35. pag. 261
De modo, & circunſtantia confectrationis. lectio 36. pag. 278
De aſſiſtentibus, & ſumentibus corpus Chriſti in cæna ultima. lectio 37. pag. 291
De forma Euchariſtiæ. lectio 38. pag. 299
De formæ efficacia & conſecrationis forma. lectio 39. pag. 310
De mutatione Quando incipit corpus Chriſti eſſe ſub ſpeciebus panis & uini. lectio 40. pag. 320
De annihilatione, uel corruptione. lectio 41. pag. 333
De contento in Euchariſtia. lectio 42. pag. 339
De prædicamento quantitatis. lectio 43. pag. 351
De prædicamento relationis. lectio 44. pag. 362
De prædicamento actionis & paſſionis. lectio 45. pag. 369
De prædicamento Vbi. lectio 46. pag. 384
De Chriſti deſcenſu in Euchariſtiam. lectio 47. pag. 396
De formæ conſecrationis ueritate & conuenientia lectio 48. pag. 409
De prępoſitionibus, quibus exprimitur conuerſio panis in corpus Chriſti. lectio 49. pag. 422
De diuiniſſimi ſacramenti euchariſtiæ ueneratione ſeu cultu. pag. 425
De reliquiarum ueneratione. lectio 50. pag. 436
De multiplici apparitione. lectio 51. pag. 449
De conſecratione uini. lectio 52. pag. 455
De perfectione formæ calicis. lectio 53. pag. 465
De excellentia & utilitate huius ſacramenti. pag. 474
De tertio effectu id eſt remiſſione peccatorum. pag. 476
De rememoratiua oblatione conſecratorum. lectio 54. pag. 481
De petitione Acceptationis oblatorum. lectio 55. pag. 488
De diuinæ gratiæ participatione. pag. 499
De poſtulatione ſuffragij, iterata inuocatione ſanctorum lectio 56. pag. 502
De genere ſuffragiorum quibus iuuantur animæ. lectio 57. pag. 519
Solutio quæſtionis de ſuffragijs. lectio 58. pag. 535
De petitione ſuffragiorum pro uiuis. lectio 59. pag. 544
De perſona per quam petimus patrem ueniæ largitionem. lectio 60. pag. 558
Euchariſtię communio, & pars ſecunda expoſitionis canonis. pag. 568
De præparatione ad orationem dominicam. lectio 61. pag. 568
De orationis qualitate quantũ ad locum & tempus. lect 62. pag. 580

De

Digitized by Google

De orationis efficacia quantum ad impetrationem. lect. 63. pag. 593
De excellentia orationis dominicæ propter eius dignitatem. lectio. 64. pag. 602
De expoſitione orationis dominicæ. pag. 606
Expoſitio uerborum, qui es in cælis. lect. 65. pag. 614
Expoſitio uerborum Sanctificetur. lect. 66. pag. 620
Expoſitio uerborum Adueniat. lect. 67. pag. 631
De uerborum, fiat uoluntas tua, expoſitione. lect. 68. pag. 647
De uerbis ſicut in cælo, & in terra. lect. 69. pag. 659
De petitione bonorum infimorum. lect. 70. pag. 670
De pane ſacramentali lectio. 71. pag. 685
De ablatione malorum. lectio. 72. pag. 692
De modificatione petitionis. lect. 73. pag. 701
De correctione fraterna & eius ordine. lectio. 74. pag. 715
De correctione poteſtatiua. lectio. 75. pag. 732
De exterioribus ſignis dilectionis. lect. 76. pag. 749
De ablatione mediocris mali. lect. 77. pag. 755
De tentationibus. lect. 78. pag. 772
De liberatione a malis minimis. lectio. 79. pag. 789
De excreſcentia orationis dominicæ. lect. 80. pag. 798
De unione communicandorum. lect. 81. pag. 814
De ſumptione Sacramenti. lect. 82. pag. 819
De orationibus inter communicandum. lect. 83. pag. 840
De materia communionis lect. 84. pag. 850
De fructibus, & effectibus Euch. lect. 85. pag. 862
De alijs fructibus lect. 86. pag. 879
De pœna indigne ſumentium. lect. 87. pag. 893
De negligentijs in conſecratione, & officio miſſæ. lect. 88. pag. 910
De poſt Communione. lectio. 89. pag. 916

F I N I S.

Digitized by Google

Digitized by Google

VITA GABRIELIS BIEL.

EX IOANNIS TRITTENHEMII *Abbatis Sphanhemen. de ſcriptoribus Eccleſiaſticis libro.*

GABRIEL BIEL *natione Theutonicus ordinis eorum, qui ſe fratres de communi uita, uel in communi uiuentes appellant. Vir in diuinis ſcripturis eruditus, & in ſeculari philoſophia egregiè doctus, ingenio excellens, uita, & conuerſatione præclarus, qui gymnaſio Thubingenſi ab exordio ſuæ inſtitutionis præfuit annis multis: ubi tam in philoſophia, quàm in ſacris literis multos diſcipulos erudiuit. Scripſit quædam non ſpernendæ auctoritatis opuſcula, quibus nomen ſuum notificauit: Scilicet.*

In Canonem Miſsæ. lib. i.
Super quatuor lib. ſenten.
De paſsione domini. lib. i.
Sermones quoque uarios. lib. i.
Et quædam alia.

Claruit ſenex, prouectęq; ætatis apud Ducem Vuitembergen. maximo in pretio ſub Maximiliano Romanorum rege: & Alexandro Papa ſexto. Anno domini milleſimo quadringenteſimo nonageſimoquarto.

Digitized by Google

INDEX MATERIARVM IN EXPOSITIONE SACRI Canonis Miſſæ contentarum,

MAGISTRI GABRIELIS BIEL.

A

ABOLITIO uide inlex. folio. 15

Abſoluere, confeſſio, uide in poteſtas eccleſiaſtica, & in euchariſtia.

Accidẽs. Omne accidens abſolutum per diuinam potentiam eſſe poteſt: produci & conſeruari ſine ſubiecto: tam ſubſtantiali quam accidentali. lectio. 44. 364

Vtrum accidẽs poſſit ſtare ſine ſubiecto: & ſi ſic: quomodo ſaluatur diffinitio accidentis. 365

Itẽ tũc poſſet eſſe ſubſtãtia ſine accidẽte.

Itẽ reſpectus ſine fundamẽto, & termino. 365

Itẽ homo ſine qualitate, & figura. lec. 44. 365

An accidens poſſit eſſe ſubiectum alterius accidentis. lec. 44. 367

Actus uirtuoſus, uel uitioſus in quo ſubiectatur. lec. 48. 417

Actio paſſio creare.

Nulla tranſmutatio acquiſitiua poteſt fieri a cauſa naturali ſine ſubiecto præſuppoſito. lec. 45. 373

Secus ſecũdum Ockam: quia licet creatura non poſſit creare, poteſt tamen annihilare. Sed communior opinio habet, ꝙ omnis uirtus creata præſupponit ſubiectum in omni actione ſua tam deperditiua, quam acquiſitiua.

Actio corporalis, & actio ſpiritualis quid eſt lec. 45. 177

An quid actionem, & paſſionem requiratur ꝙ quodlibet eorum ſit extẽſiue magnum & in loco circũſcriptiue pauliſper diſtans ab agente, aut paſſo. le. 45. 378

Omnis Chriſti actio noſtra eſt inſtructio. quo intelligitur lec. 64. 613

Actio aliqua dicitur iuſta, uel iniuſta dupliciter. lec. 72.

Quicquid deus in creatura miſericorditer agit: dignationis eſt & non debiti, nec ideo agit aliquid quia bonum: ſed ideo bonũ quia a deo uolitum. lec. 23. 423

Actus meritorius.

In actu meritorio aliqua conſiderantur, quę ſe tenẽt ex parte dei aliqua ex parte noſtra. Et quo omnis actio meritoria noſtra dici poteſt, & eſſe dei: & a nobis deo reddi. Ibidem quæ requiruntur ad actum meritorium: lect. 29. 205

Non minus, eſt opus meritorium ſi eſt ſatisfactorium. lec. 28. 190

Adorare, adoratio cultus dei.

Adorationis tres ſunt ſpecies: ſcilicet latria, dulia, & hyperdulia. Et quid eſt ſingulum eorum. lec. 49. 426

Latria quid eſt, quotuplex eſt latria interior quid eſt. 426

Quid eſt colere deũ. Quomodo deus colitur fide, ſpe, & charitate: ſiue latria interiori, multum pulchre habetur. 426

Quid eſt deum adorare actu interiori. 427

Latria exterior quid eſt. Et quod ſigna latriæ exterioris ſunt æquiuoca. Quodque latria, quandoq; ſumitur pro habitu, & uirtute. lec. 49. 427

Dulia quid eſt. Quot modis accipitur. Quæ ſunt cauſæ ob quas homines quãdoq; dulia adorantur. lec. 49. 428

Dulia cõiſſime ſumpta extẽdit ad latriã. 429

Tametſi ſigna duliæ ſiue adorationis exterioris ſint æquiuoca: aliqua tamen ſoli deo reſeruanda ſunt & quæ ſunt illa: & ob quam cauſam. lect. 49 ibidẽ.

Non ſunt diuerſæ rationes adorandi in deo: quamuis nomen adorationis mul

tipliciter : & quandoq; communicatur creaturæ:quãdoq; uero nõ:ſed ſoli deo ſecundũ ſpeciem appropriatur.lec.49. 430
Licet una ſit adorationis ratio in deo:infinita ſcilicet bonitas, & maieſtas dei: multiplex tamẽ ratio debiti eſt in creatura. lectio.49. 431
Dulia ut ſoli creaturæ debetur: diuiditur in hyperduliam, & duliam maiorem. Quid eſt hyperdulia. Cui debetur.& ſimiliter dulia minor lect. 49. 432
Adoratio analogice attribuitur deo, & creaturę animatæ, uel inanimatę rationali,& irrationali ex certa ratione. Et ſecundum hoc nomen latria,dulia,hyperdulia ſolent aliter, & aliter notificari. Et quomodo lec. 49. 432
Habitudo rei inanimatæ, aut inſenſibilis ad naturam intellectualem adorabilẽ: multiplex eſt. lec. 49. 432
An creaturę rationales,& res inſenſibiles utputa imagines ſanctorũ: crux Chriſti, & ſimilia ſint adorandæ, & qualiter. lec. 49. 432
Imagines quomodo, & ad quem ſenſum dicũtur adorari ea ſpecie adorationis, qua adoratur protypus:ſcilicet analogice. Item quomodo eodem actu adoratur imago,& id, cuius eſt imago. lectio. 49. 433
De imaginum adoratione ratione repręſentationis. lec.49. Vſq; in finem lec. per totum. 433
Contra illos,qui plus ſanctitatis credunt eſſe in imaginem tali, uel tali: in loco tali,uel tali,&c. & ob hoc aliter,& aliter,hic,uel ibi adorant.lec.49. 435
Ibidem de miraculorum ratione, & diuerſitate:cur fiant coram tali,uel tali imagine uetuſta uel pulchra &c ibidem.
De adoratione rerum ratione ſpecialis unionis ad naturam rationalem adorabilem.lec. 50. per totum. 436
Sanctorum reliquiæ quomodo ſunt adorandæ dulia adoratione exteriori,& interiori.lec.50. 436
Ibidem quid eſt ſanctorum reliquias dulia adorare exteriori, uel interiori multum pulchræ. Et quomodo eſt ibi idem actus exterior cum latria: ſed nõ interior. De armis triumphalibus, neſti bus,ſepulchris &c. De præputio Chriſti:de eius ſanguine in terris forte derelicto. De lancea clauis &c. 437
De cruce Chriſti. 437
De humanitate Chriſti recitãtur opiniones quomodo ſit adoranda. 438
Veritas oſtenditur præmiſſo q; refert loqui de homine Chriſto, & humana natura Chriſti. Similiter de adoratione hominis Xpi,& humanitatis Chriſti. 440
Ponũtur quattuor propoſitiones reſponſales ad dubium.ſ.q; Chriſtus adorandus eſt latria proprie dicta: humanitas Chriſti in ſe conſiderata dulia maiore: conſiderata ut diuinitati unita, latria communiter dicta. 441
Vbi in fine ponitur prædictarum opinionum concordia. 442
Agnus Chriſtus dicitur agnus multiplici ratione. lec.81. 821
Alleluia. Quare interpres in transferendo nõ mutatit nomẽ alleluya.lec.79. 793
Altare debet eſſe lapideum, cõſecratum, integrũ,nõ enormiter fractũ &c.le. 13. 72
De hoc plura uide ibi. Item quomodo altare uiolatur. Quando eſt denuo cõſecrãdum. De altari ligneo in eccleſia lateranenſ. Vnde dicitur altare. Quis exhibuit primum altaris ritũ:Item altare debet eſſe tectum duabus pallis,& corporali conſecratis: non de ſerico: ſed lino formatis, & q'd hoc ſignificat. 73
Item de eſte lumine fulgidum, & ſplendidũ ibidẽ. Vide amplius in eucharistia.
Amen accipitur mu ltis modis. lec.79. 793
Qualis dictio. Quare interpretes nõ mutauerunt in aliam linguam.
Anniuerſarius quomodo poteſt licite inſtitui,ut euitetur ſimonia: uide in ſimonia uide etiam in applicatio.
Eccleſia quare orat pro defunctis.lec.56. 502
Ibi quare dñs dormiẽtes ipſi defuncti &c.
Anniuerſarius.Suffragia pro defunctis. 504
Quare eccleſia orat in genere pro defunctis,cũ tñ multi nõ indigeãt ſuffragijs. 506
Vtrum uiuorum ſuffragia defunctis proſint.lec. 56. 507
Recitatur error quorundam ibidẽ. Improbatur error multipliciter. 507
Reſpondetur ad auctoritates tenentium partem negatiuam. 508

Ibi quomodo opera uiuorum poſſunt dici eſſe ipſorum defunctorum. Soluuntur rationes hæreticorum. 510
Oſtenditur etiam quō animæ in purgatorio quantum ad aliquid ſunt in terminos: & quantum ad aliquid non. 510
Quibus defunctis proſunt uiuorum, & eccleſiæ ſuffragia. 510
Suffragia eccleſiæ nō proſunt beatis: ſed conſtitutis in purgatorio. 510
An proſint damnatis. 511
Ibi an omnibus dānatis, uel aliqbus tm.
Et ad quid proſunt damnatis recitantur opiniones primo præpoſitiui. 512
Cantoris pariſieſ. & Stephani cantuarie. Vlihelmi altiſiodor.
Sancti Thomæ, & aliorum cōiter. 515
Ibidem an in aliquo ſenſu cōcedi poſſint ſuffragia uiuorum prodeſſe damnatis: ſcilicet de uenialibus hic non dimiſſis: aut de mortalium hic quoad culpā dimiſſorum pæna. Item de Machabæis: de traiano: de ſancto Machario, ſeu capite per eum inuēto. An illi fuerint dānati, & ſuffragio uiuorum liberati. 516
Qūo damnatorum pœnę augeri poſſunt non minui. 517
Datur modus ſaluandi, ꝙ ſuffragia uiuorum proſint damnatis: & improbatur. 518
Quibus ſuffragijs animæ defunctorum iouari poſſint. Ponuntur quattuor modi generales & oſtēditur: ꝙ ſuffragia uiuorum dupliciter poſſunt prodeſſe defunctis. lec. 57. 519
Quæ opera magis proficiunt defunctis.
Suffragia habent effectum uel ex genere operis: uel ex diſpoſitione operātis. 520
Ibi ſuffragiorum quædā ualent ex opere operante tantum: ex opere operato tantum ex utroq; ſimul.
Ibi de horis canonicis. Oratione dominica. Eleemoſinarū largitione. An aliquid ualeant ex opere operato. 520
Ad dubiū rſidetur multis ꝓpoſitionibus. 520
Ad defunctorum liberationem excellit euchariſtiæ oblatio: inter omnia alia genera ſuffragiorum lec. 57. 521
Quod late oſtenditur, quia in ea omnes rationes ſuffragandi concurrunt: ſ. charitatis cōmunio, intentionis directio, meritum & pia ſupplicatio. 521
Exemplis etiam oſtenditur. 522
Vtrum ad liberationem animæ per ſuffragia eccleſiæ, & præſertim per oblationem euchariſtiæ: idem & tantūdem ualeat miſſa quocūq; ſacerdote bono uel malo celebrata. lec. 57. 523
Ibidem: ſi idē ſit legere de domina pro defunctis uel de ſancto, aut requiem ad liberationem animæ a pæna. 523
Ad oblationem euchariſtiæ pro defunctis reducuntur cerei, thura, oleum, & cætera ad diuinum cultum pertinentia. Et quid innuunt talia facta dum fiunt a uiuis pro mortuis. lec. 57. 523
Orationes, ieiunia, & elemoſynæ quomodo proſunt defunctis. lec. 57. 524
Vtrum indulgentiæ per modum ſuffragij ualeant defunctis. lec. 57. 524
Additio neceſſaria de indulgentijs. 526
Et quomodo dicūtur ualere per modū ſuffragij. Ad quem ſenſum. 527
Vbi etiam reſpondetur ad dubiū & ſoluūtur rationes pro oppoſita opinione adductę & nondum ſolutæ. 528
Quomodo reſpondendum eſt ad illam auctoritatem. Quodcunq; ligaueris ſuper terram &c. Et quomodo poteſtas papæ ſe extendit ad purgatorium. 526
Quomodo defenditur papa a neglgentia: ſi eius poteſtas reſpicit purgatoriū: ꝙ ipſum prorſus non euacuat: & animas per indulgencias modo ſuffragij non liberat. 529
Cur indulgentiæ nunc temporum crebreſcunt; & olim latuerunt. ibidem. 530
Cur fiunt ſuffragia, & exequie in eccleſia magnis ſumptibus, & laboribus: cum omnia per indulgētias facile tolli poſſint. 530
Cur deniq; pro pueris, & ad quid ſacrificium offertur altaris. 530
Et an exequie ſint omittendæ habitis indulgentijs. 531
An magis proficit animabus liberari per opera ſatiſfactionis, quam per indulgentias. 531
Ad quid ſuffragia ualent defunctis: rēſpōdetur per aliquot propoſitiones, ꝙ nō ualent ad ſtatus mutationem, nec ad nouorū meritorū cōparationē: ſed ad beatitudinis accelerationē: ad pœnæ

miſſionem:ad accidentalis gaudij augmentationem.lec. 57 532
Suffragium uni animæ impenſum quomodo ualet oibus. Et quãdoq; plus alijs, quã illi, pro qua ſpecialiter fit lec.57. 533
Suffragiorum ualor ex duobus attẽdi poteſt: ſcilicet ex radice charitatis,& intentionis applicatione.lec.57. 533
Item lec.58. 535
Quorum ſuffragia proſunt defunctis: ibi de multiplici differentia ſuffragia facientium:cum auiſamento & doctrina uolentium ſuffragia pro ſe fienda ordinare.lec.57. 533
Solutio quæſtionis. 535
Vtrum ordinans aliquid in teſtamento: ſi id poſtea negligatur: nihilominus fructum conſequatur.lec.58. 535
Reſpõdetur per aliquas propoſitiones notabiles: ex quibus clare ſumi põt: quando omiſſio ſuffragiorum priuat fructu: & quando non. Ibi multæ doctrinæ de teſtamentorum editione: ne priuetur teſtator fructu ſuffragiorũ, & legatorum.Quomodo teſtator fideliter debet teſtari. Auiſamenta eorundem. &c. 535. 576

Suffragia pro defunctis.
Vtrum magis proſit ſtatuere anniuerſaria, uel eleemoſynas perpetuas:quam ſi ſemel una uice omnia pauperibus, uel celebrãtibus impenduntur.lec.58. 538
Vtrum ſuffragia pro defunctis facta tantum ualeant facienti: quãtum ualerẽt, ſi intentionem ſuam ad alium non dirigeret.lec.58. 540
Reſpõdetur per quinq; propoſitiones. De præmio eſſentiali. De præmio uerò accidentali,& pœnæ remiſſione. 541
Late oſtenditur ad quid tale opus factum pro defuncto ualeat actori, ſcilicet ad remiſſionem pœnę: ad augmentum gratiæ: ad perſeuerantiam in bono: ad primam gratiam impetrandã. 543
Anichilatio,defitio. Annihilare quid eſt: & quot modis ſumitur anichilare.l.41. 334
Ibi quotupliciter res dicitur tranſire in non eſſe. 334
Annihilatio quid connotat. 334
Defitio rei fit quandoq; a cauſa naturali: quãdoq; a cauſa ſupernaturali.lec.42. 335
De pane ſi annihiletur in conuerſione,uel non: uide euchariſtia:& lec.41. 335
An creatura poſſit annihilare:& an requirit in omni actione ſua ſubiectum præſuppoſitum.lec.41. 337
Antiſtes unde dicitur,& de eius officio,& pro quo epiſcopo ſacerdos in canone orare debet. Et q̃ nomen exprimi debet in canone.lec.23. 151

Applicatio fructus miſſæ,& ſacrificij
Vtrum applicatio fructus,& uirtutis ſacrificij ſubſit celebrãtis poteſtati.lect.26. 162
Per totam lec.
Sacerdos offerens ſacrificium in perſona eccleſiæ,poteſt eius fructum aliquibus ſpecialiter applicare. Et quomodo ſacerdos ſuper hoc habet ius aſſignandi cui uoluerit.lec.26. 167 163
Non ex merito uel perſonali ſanctitate, ſed ex officio. ibidem. 164
Non eſt enim ſolum organum & eccleſiæ inſtrumentum:ſed miniſter & diſpenſator. 164
Hæc omnia late determinantur. 164
Vtrum ſacerdos pro libito ſuo poſſit applicare, & diſtribuere bonum miſſæ, quod debetur uirtute ſacrificij.lec.26. 165
Veritatis opinionibus reſpondetur ſub diſtinctione. 165
Miſſa dupliciter ualet:ex opere operato: & ex opere operante.lec.26. 165
Offerens ſacrificium miſſæ duplex eſt: mediatus ſcilicet, & immediatus. lect.26. 166
Miſſa poteſt alicui applicari tripliciter: ſpecialiſſime,generaliſſime,& ſpecialiter.lec. 26. 167
An Eccleſia poſſit arcere ſacerdotem, ne applicet ſacrificium pro excommunicatis. Et quo modo ſuffragia eccleſiæ ualent excommunicantis.lec.26. 168
Applicatio miſſæ cui in quo gradu fieri debet: cum ſolutione multarum rationum, & comparationum hincinde. lect 26. 170
Doctrina generalis pro conſcientiæ quietatione, quomodo fieri debet applicatio. 171
Quo ordine fieri poſſit applicatio ſpe-

Digitized by Google

cialis. 172
Ibi de intentione quã habere debet ſacerdos in hmôi applicationis ordine. 174
Applicationem ſpecialem miſſæ ſacerdos omittere non debet. lec. 26. 171
Vtrum applicationem uirtutis ſacrificij impediat malitia, uel ſuſpēſio celebrãtis miniſtri. lec. 27. 174
Eſt reſponſio negatiua, ſi alias rite miniſtrat: breuis, & optima reſponſio. lectio. 72. 695
An ſacerdos hæreticus porrigens preces pro congregatione ſuorum complicũ, poſſit ſic ſpecialiter applicãdo eis proficere. lec. 27. 176
Vbi exponitur dictum Greg. Cum is, qui diſplicet, ad intercedendum mittitur. &c. 176
Cur eccleſia pleroſq; ſacerdotes prohibet celebrare: ſi eorum malitia applicationem uirtutis ſacrificij, ſeu fructũ miſſæ non impedit. Et qui prohibentur. Quomodo deniq; membrum mortuum influere poteſt uitam. lectio. 27. 177
Ibi quæ eſt differentia inter participationem influxus uitæ membrorum corporis myſtici, & naturalis. 178
Item quomodo ſacerdos ſuſpenſus, aut excommunicatus poteſt eſſe nuncius eccleſiæ: cum eum eccleſia nõ mittat; ſed ab officij executione prohibeat. 178
Quomodo licet alicui ordinare, ut miſſa ſpecialiter pro ſe celebretur: cum quilibet teneatur diligere proximum ſicut ſeipſum: late determinatur. lectio. 27. Vſq; in finem: cum ſolutione multarum rationum, quæ uidentur in oppoſitum ſonare: & opinionum recitatione. Reſponſio in littera. ſ. 185
Obligatus celebrare pro duobus obligationibus diſtinctis non ſatisfacit celebrando unam pro ambobus. lec. 27. 182
Meritũ miſſæ eſt finitum. 180
Non æquiualens paſſioni Chriſti in cruce exhibitæ. lec. 27. 181
Obligatus ad celebrandum miſſam ſpecialiter pro uno: nõ ſatisfacit, ſi adiungit alios in eodem gradu. lec. 27. 183
Anniuerſaria quomodo poſſunt licite inſtitui: & miſſæ priores ſuperuenientibus ſine iactura priorum applicari in collegijs &c. ubi datur notabilis doctrina lec. 27. 184
Vtile eſt alicui uolenti ſaluari pro ſe miſſas ſpecialiter procurare. lec. 27. 184
Idem habetur. lec. 25.
Pro uiuis & defunctis & ſeipſo cum cæteris limitationibus, & conditionibus. 262
Manet ſacerdoti pro alijs celebranti ius ſuum ſaluũ ad beatitudinem: quæ correſpondet actioni perſonali meritorie quoad præmium eſſentiale: non obſtãte applicatione facta pro alienis delictis tollendis pro alio. lec. 28. 190
Sacerdos quantumcunq; applicet ſacrificium ſuum pro ſatisfactione peccatorum ſuorum, uel alterius: non minuit ſibi per hoc præmiũ eſſentiale: tametſi opus illud ſit ſatisfactorium pro alio, & alteri applicatum. lec. 28. 191
Sacerdos recipiens temporalia cum obligatione ad rependendum ſpiritualia, caute uideat, qd liceat, deceat, aut pſit, uel expediat, ne tẽporum ſucceſſu ex oneris grauitate omiſſis ſuffragijs, benefactores defraudentur iuſtis obſequijs. lec. 28. 195
Vtrum tantundem ualeat miſſa mali ſacerdotis ſicut boni lec. 57. 522
Breuiter, & ſuccincte reſpondetur. An ad liberationem animæ a penarantundem ualeat miſſa boni ſacerdotis ſicut mali & econtra. lec. 57. 522
An idem ſit legere pro defuncto requiẽ: uel miſſam de domina: aut ſancto aliquo. lec. 57. 523
Archon quid ſignificat. lec. 34. 261
Aſcẽſio domini, quare celebratur decem diebus. In quos cælos, & quam glorioſe aſcendit. lec. 54. 484
Aſſimilatio hominis cum deo triplex. lectio. 64. 610
Attentio, uide in oratio. Orare. 589

Attributa diuina, deus.

Deus attribuitur deo uero, homini, dyabolo, & imagini, ſeu ſimulacro, ſed differenter. lec. 29. 265

Attributa diuina. Æternitas, ueritas, uita quomodo appropriantur perſonis, & quibus. Et quomodo per ea innuitur totã trinitatem operari in hoc ſacramento: attamen per appropriationem operationes, quæ fiunt circa hoc ſacramentum de ſingulis perſonis dicitur. Et quomodo. lec. 29. 206

Nihil, quod eſt in deo communicatur creaturæ: niſi ſolum ſecundum nomẽ. Et hoc ſecũdum rationem generalem non ſpecificam. lec. 40. 430

Attributa in deo nullatenus diſtinguũtur a diuina eſſentia. Probatur auctoritate, & dicto beati Aug. lec. 49. 430

Non plures miſericordiæ: ſed una miſericordia eſt in deo lec. 59. 545

Deo ſoli uere, & proprie conuenit eſſe. lec. 65. 614

Vide latius in nomen dei. 614

B

Beatitudo.

NEmo poteſt conſequi beatitudinem cũ obligatione ad pœnam, quantumcũq; ſit a peccatis abſolutus. lec. 27. 185

An pertineat ad beatitudinẽ eſſentialẽ, uel accidentalem beatorũ, uidere orationes uiatorum in terris, & alia, quę apud homines hic aguntur. lec. 31. 224

Quomodo beatitudo, cũ ſit una omniũ, & impartibilis: petitur per partes. An illa partialitas ſit referenda ad uiſionis actum an ad obiectum uiſum. lec. 59. 546

Beatitudinis commendatio, & notificatio gaudioſa. lec. 67. 635

Vtrum animæ ante extremum iudicium uere ſint beatæ. lec. 67. 637

Arguitur, ꝙ non. Reſpõdetur affirmatiue 639

Beatitudo tam uiæ, quam patriæ ſumitur multipliciter. lec. 67. 641

Beatorum gaudium eſt duplex: eſſentiale, & accidentale. Et quod illorum augeri poteſt. lec. 85. 870

Ibi de quo gaudent beati. Et an triſtentur de malo. 871

Bellum ingreſſuri prius debẽt deo recõciliari pænitẽtia, & cõfeſſione &c. lec. 75. 736

Bñdictio: uide in expoſitio miſſæ in fine.

Bonum quanto communius, tanto diuinius: quomodo intelligitur lec. 27. 186

Ordo bonorum fratris quis eſt ſecundum maius, & minus. lec. 74. 725

Quando propter maius bonum acquirendum, negligendum eſt minus bonum: ita de malo. lec. 74. 725

C

CAlix ſimul, & patena debet eſſe aureus, argenteus, uel ſtãneus: non ligneus: ſed neq; lapideus: licet domini ſepulcrũ & lapidem ſuprapoſitum repreſentent: nec oportet ſignans, & ſignatum in materia conuenire. Ibi quomodo reſpondetur ad auctoritates patrum ſonantes in oppoſitum lec. 13. 74

Nomen calix tripliciter accipitur. lec. 52. 456

Canon. De canone quis eſt: eius diuiſione, expoſitione &c. uide in miſſæ ſeu canonis expoſitio.

Caput. Capitis conditiones quot, & quæ ſunt. lec. 23.

Vide in eccleſia. 147

Character quid eſt: ꝙ eſt inauferibilis: nec repugnat peccato mortali: nec poteſt per peccatum quodcunq; corrumpi. lec. 2. 10

Charitas fraterna. Charitas quod bonũ & quale, cui, & quali iuſte præfertur. lec. 74. 725

Catholica ueritas quid eſt. lec. 22. 133

Caſtitas. Caſtitatis magna cõmendatio, utilitas & neceſſitas lec. 12. 64

Cauſare. Cã. Aliquid dicitur fieri ab alio tripliciter. ſ. naturali poteſtate: meritoria actione, & aſſiſtente uirtute lec. 4. 24

Item. lec. 86.

Vide amplius in facere.

Cauſa eſt, ad cuius eſſe ſequitur aliud: dupliciter intelligitur. lec. 47. 407

Cauſa ſine qua nõ: & cauſa naturalis quid eſt. lec. 47. 407

Actus meritorij quo ſunt cauſa futuræ beatitudinis, & generaliter ſacramenta effectus gratuiti. lec. 47. 408

Cele-

Celebrare celebratio:uide in euchariſtia. Vide & in miſſa.

Cœlum quid eſt,& ꝙ multiplex eſt cælũ. lec. 65. 617

Cælũ dicuntur uiri ſancti,& apoſtoli. Et quare hoc. Quomõ deniq; in huiuſmodi cęlis ſpiritualibus inhabitat trinitas tota lec. 65. 618

Et quid operantur tres perſonæ in homine cæleſti:cum eum per gratiam inhabitant: ibidem

Certitudo Dubium

Certitudo triplex. Et qualis ſufficit,& requiritur in actione morali, non culpabili. lec. 8. 39

Et quemadmodum certitudo moralis compatitur quandam uacillationem, & animi hæſitationem. 42

Certitudo ſe eſſe in gratia: aut liberatum a peccatis:unde colligi poteſt. Et qualis certitudo. lec. 8. 42

Dubium probabile,& nõ probabile quomodo differt. Et quo illorum ſtante cõmittit ſe homo diſcrimini peccatis mortalis. lec. 8. 42

Bonarum mẽtium eſt formidare culpam ubi culpa non eſt, quomodo intelligitur. lectio. 8. 43

In moralibus, & dubijs tutior uia eſt eligenda. lec. 9. 44

Cibus. De cibis delicatis an ſint a deo petendi. Late de ciborum lauta præparatione an ſit mala: uel non. Si aliquando excuſentur ſic delicate uiuẽtes, uel non. lec. 70. 671

Quibus hoc plus liceat,& ob cãm. 647

Clauis ſcientiæ, & clauis poteſtatis quid eſt,in quo fundantur. lect. 1. 8

Clementia, uirtus quid eſt:quorum eſt eſſe clementes. lec. 20. 121

Clericus.

Clericus poteſt ultra ea, quæ ad propriũ ſtatum pertinent: pro pia eructatione egentium, & pauperum bona temporalia colligere,& retinere. lec. 28. 192

Clericus beneficiatus infirmitate grauatus an excuſetur nihil prorſus faciẽdo pro beneficio, ſed dumtaxat uiuens de prouentibus beneficialibus. Et quando tenetur prouidere per aliũ. lec. 28. 193

Clericus ſufficienter dotatus non põt nouas obligationes,& noua ſuffragia per ſoluenda aſſumere prioribus incompaſſibiles:cõmitteret.n.fraudẽ. lec. 28. 194

Clerici uolentes eccleſias ſuas per aſſumptionẽ tẽporalium,& nouorum onerũ grauare, notent regulam Cancell. pariſienſis. lectione. 28. 195

Clerici in beneficijs plurales, quando poſſunt excuſari:& quãdo non. Itẽ ex qua radice non poſſunt excuſari. Quã multa mala committũt plurales clerici. Inuectiua contra eoſdem, qui ſe tuentur beneficio diſpenſationis. & ſimilia multa quæ reſpiciunt pluralitatem beneficiorum lec. 28. 196 197

Ibidem quãdo diſpenſatio papalis ualet: & quando non. Et ad quæ ſe extendit in pluralitate beneficiorum. 196

Coactio. An mali ſint ad bonum,& ad diuinæ legis obſeruantiã cogendi. lec. 75. 740

Cognitio, noticia.

Cognitio matutina,& ueſpertina quomodo differunt. 218

Item in uerbo, in genere proprio. lec. 31. & quorum ſunt illæ cognitiones.&c. 217

Cur non ponitur cognitio meridiana media inter ueſptinã,& matutinã. lec. 31. 218

De differentia illarũ trium. 219

Cognitio dei cognoſcentis omnia intuitiue poteſt dici meridiana. lec. 31. 219

Qua cognitione ſancti cognoſcunt,& uident orationes noſtras mentales, aut uocales. lec. 31. 219

Sicut in angelis ponitur cognitio multiplex:ita & in animabus beatis eædem ponuntur. lec: 31. 219

Angelus ſiue beatus utrum cognoſcat naturaliter, & intuitiue cogitationes noſtras, recitatis opinionibus, & concluditur: ꝙ ſic. lec. 31. 220

Quod late explicatur & determinatur uſq; in finem lectionis.

An ſit in poteſtate dyaboli uidere cogitationes noſtras: & quomodo impeditur, & per quem ne uideat. lec. 31. 220

Solus deus quomodo dicitur ſcrutator cordium: ſi admittitur locutio angelorum. lec. 31. 220

Improbatur opinio Greg. de ari. de locutione;& cognitione angelorũ lectione. 31.&c. 221

Angelus cuſtos hominis an uideat ſecreta ſui cordis lectio. 31. 222
Angelus quomodo loquitur angelo: & quomodo uidet, uel audit angelum loquentem. lec. 31. 222
Et an poſſit alteri celare ſuã cogitationem. ibidem. Et idem tractatur de locutione, & uiſione animarum beatarum. ibidem.
An cognoſcens uerbum, cognoſcat. omnia in uerbo. lec. 31. 224
Cognitio dei ſine obliuione. lec. 56. 499
Item Quomodo deus dicitur habere uultum ſuper nos: nos cognoſcendo ad pœnam, uel gratiam. lec. 55. 489
Ibidem plura de intuitiua dei cognitione omnium, quæ ſunt, fuerunt, aut erunt.

Confeſſio.

Cõfeſſio præmittẽda eſt euchariſtię ſumptioni peccatorum mortalium, ſecus de uenialibus. Et quare hoc lec. 7. 36
Præſertim habita copia cõfeſſoris. Sed quid ſi confeſſor haberi non poteſt, an liceat, & quãdo, celebrare, uel communicare. ibidem.
Confeſſio generalis ad quid ualet. lectione. 15. 84
An liceat confitenti detegere coram confeſſore perſonam, cum qua peccauit. lectio. 74. 731
Conſecrare. conſecratio: uide in euchariſtiæ conſecratio. Sumptio &c.
Contraria oppoſita. Quæ contraria inferunt contradictoria, an qualitates contrariæ, uel propoſitiones. lectione. 46. 379
Qualitates contrariæ an poſſint eſſe in eodem ſubiecto adæquato. 390
Priuatiuæ oppoſita an poſſint dici de eodem. Et quando prædicata priuatiue oppoſita inferant contradictoria. lectio. 46. 390
Ibi de multiplici acceptione terminorum priuatiuorum. 391
Conuerſio, uide in euchariſtia.

Correctio. Correptio fraterna.

De fraterna correctione, & eius ordine. lec. 74. per totum. 715
Vtrum correctio fraterna ſit præcepti. lect. 74. 716
Quando obligat: & quando non. ibidem.
Quando correctio eſt uitioſa. 717
Correctio delinquentis eſt duplex. lectione. 74. 715
Omiſſio correctionis fraternæ poteſt fieri cum merito: aut cum peccato. lectione. 74. 719
Ad correctionem fraternam quæ requiruntur ex parte corripientis. lect. 74. 717
Quæ ex parte peccantis. 718
Fraterna correctio cui eſt in præceptum. lect. 74. 720
Quis debet fraternæ corrigi, & pro quali peccato. lect. 74. 720
An inferior ſuperiorem teneatur fraterne corripere. An correctione poteſtatiua. 721
An quærendi ſint qui indigeant correctione. 722
Pro quo peccato debet quis ex præcepto fraternæ charitatis corrigi. lectione. 74. 722
An ꝑ peccato occulto uel publico. ibidẽ.
Contingit aliquem corripere quadrupliciter. lect. 74.
De modo & ordine correctionis fraternæ. lect 74. &c. 723
Late habẽtur, & recitantur opiniones
Finis correctionis fraternę quis eſt. lect. 74. 724
Caſus nouem, in quibus non oporret ſeruare ordinem fraternæ correctionis a Chriſto deſignatum. lec. 74. &c. 726
Quando poteſt prælatus mandare ſuo ſubdito, ut reuelet ſua uel alterius foreſacta ſecreta, quæ aliqualiter ſunt manifeſtata lec. 74. 728
Vide late de examinatione prælatorum in uiſitationibus religioſorũ. ibid.
In correctione fraterna quattuor ſunt obſeruanda. lect. 74. 729
Præceptum correptionis fraternæ quomodo intelligendum eſt. lec. 74. 729
Epilogus & ſummarium de modo, & ordine correctionis fraternæ. lectio. 74. 730
In fratris correctione ad quid aſſumuntur teſtes. lect. 74. 731

De

De correctione poteſtatiua ſeculari, & eccleſiaſtica quoad fratris correctionem. lect. 75. per totum. 732
Vtrum correctio criminũ pertineat ad poteſtatem ſecularem, uel ſolum ad eccleſiaſticam. Probatur primũ, ꝙ ſolum ad eccleſiaſticam pertineat poteſtatem. lect. 75. 732
Sed quod etiam pertineat ad poteſtatẽ ſecularem: late probatur ratione, & autoritate. 733
Primum ratione originis poteſtatis.
Ex parte finis regiminis.
Ex parte perſonæ principantis. 735
Soluuntur rationes priores. 738
Probatio quarta exemplis extenditur. 742
In correctione poteſtatiua criminum, & diuinæ legis tranſgreſſorum quæ ſunt obſeruanda. 743
Soluuntur rationes tenentes, ꝙ correctio poteſtatiua criminum non pertineat etiam ad poteſtatem ſecularem. uſq; in finem lect. 744
Ad eccleſiam pertinet duplex correctio: ſcilicet in foro pœnitentiæ, & contentioſo. Quodq; eiuſdem peccati correctio ſpectare poteſt ad diuerſas poteſtates. lect. 75. 744
Ibidem ꝙ omnia peccata quoad forũ pœnitentialem ſpectant ad eccleſiaſticam poteſtatem. Non autẽ ad forum contentioſum niſi in caſu. Item ibidẽ 748
Spiritualia quomodo pertinent ad poteſtatem ſecularem quantum ad defenſionem. lect. 75. 745
Sed non quoad ordinationem. Item etiam quantum ad repugnantium oppreſſionem. ibidem. Quomodo fidei defenſio ad omnes pertinet. 745
Crimen eccleſiaſticum multis modis dicitur eccleſiaſticum, uel ſeculare. Et quomodo ſecundũ diuerſam acceptionem, crimen eccleſiaſticum quandoq; pertinet uel non pertinet ad poteſtatem ſecularem. lect. 75. 745
Plura uide ibidem pro ſolutiõe rationum in oppoſitum. 746
Corpus. Pars integralis corporis
Corpus in quod conuertitur panis quid eſt, late recitatur ſecundum opiniones de pluralitate formarum. lect. 42. 339
Per totam lectionem. Reſpondetur. 345
Corpus accipitur tripliciter ſecundum Gregorium de Ari. lect. 42. 340
Corpus ut eſt pars altera eſſentialis cõpoſiti: ſumitur dupliciter. lect. 42. 341
Corpus ut eſt pars compoſiti organizata, ſumitur dupliciter. lect. 42. 342
Caro, Os accipiuntur dupliciter. lec. 42. 345
Vbi etiam habetur: an ſint eiuſdem rationis in uiuo, & mortuo: ibidem. 349
Et quid connotant. Item lect. 44. 366
Corporale, Materiale. Aliquid dicitur corporalis res, ſeu materialis tripliciter. lect. 44. 365
Creare: uide in actio paſſio.
Credere, uide in fides.
Crux. Crucis Chriſti laudes explicantur lect. 20. 118
Cruces in canone miſſæ factæ ante uel poſt conſecrationem quid repræſentant. lect. 54. 486
Cultus Dei: uide in adoratio, adorare.
Cuſtodia angelica. Angelicæ cuſtodiæ effectus per Chriſti mediationẽ perficitur, & eorũ lapſus reparat. lect. 18. 103

D

Deſitio: uide in annihilatio.
Deus. Attributa diuina: uide in attributa diuina.
Deuotio. Deuotionis gratia cur ſæpe ſubtrahitur iuſtis a Deo. lectio 86. 893
Differentia contrahens. Quælibet res ſeipſa eſt hæc: & non indiuiduatur per quantitatem quæ eſt ſeipſa hæc. Alia uero per quantitatem. lect. 44. 365
Diligere Deum, & proximum quid eſt. In quo conſiſtit dilectio Dei, & proximi. Quando quis diligit proximum ſicut ſeipſum. lectio. 27. 185
Diſpenſatio papalis quando ualet: & quando non. Ad quem ſe extendit poteſtas diſpenſandi. lect. 28. 196
Diuitiæ. Vtrum licitum ſit a Deo diuitias petere. Diuitiæ an ſint bonæ uel malæ. Quæ faciunt diuitias malas. lect. 70. 680

Quare

Quare diuitiæ in aliquibus condemnantur,& ob quas cauſas.ibid. 682
Diuitiæ quomodo ſunt contemnēdæ. Et quid eſt diuitijs renunciare, & eas relinquere. ibidem.
Habentur ibidem expoſitiones quarundam autoritatum de contemptu diuitiarum. 684
Doctor,Scriptura. Dictis doctorum quãdo ſtandum eſt: & quando non. lectione 41. 338
Dubium,uide in certitudo.

E

Eccleſia. Caput eccleſię.
Eccleſia eſt multiplex, & multipliciter accipitur nomen eccleſia. lect. 22. 133
Ibi de eccleſia triumphante, militante,uniuerſali,particulari,uera, repræſentatiua,chriſtiana &c. 136
Eccleſia cur, & quomodo dicitur ſancta. lectio.22.
Allegantur multæ & præſertim nouē rationes ſanctitatis. 137
Eccleſia cur dicitur catholica: & ibi de uniuerſitate eccleſiæ. lect.22. 139
Eſſe ſoli Deo uere, & proprie conuenit: & nulli creaturæ mutabili.lect.45. 614
Euchariſtia, de requiſitis ad dignam euchariſtiæ conſecrationem, ſumptionem &c.
Eccleſiæ ordinata adunatio ad caput Chriſtum:& ꝙ per ordinem omnia reducuntur ad unum. lect. 23. 141
Eccleſia toto orbe terrarum diffuſa eſt: & ex omnibus gentibus collecta. lectio.23. 144
Extra eccleſiam exiſtentes: & quibus fides nunquam eſt prædicata, an excuſentur de fide ignota ignorantia inuincibili:ita ut ſaluari poſſit ſine fide eis prædicata. lect.23. 144 145
Eccleſiæ caput Chriſtus eſt, & ſimiliter Papa eius uicarius: ſed multum differenter. lect. 23. 147
Ibi quæ ſunt capitis conditiones. 147
Eccleſia mortuo Papa, nō eſt acephala, ſed nec eo uiuente monſtruoſa, & biceps, habet enim unum ſolum principale caput lect.23. 149
Eccleſia Romana quomodo,& quare dicitur habere principatū reſpectu aliarum eccleſiarum.lect.23. 152
Eccleſia fundata dicitur ſupra petram:& quæ eſt hæc petra an Chriſtus,uel Petrus.lect.24. 156
Eccleſia adornatur,& roboratur ex diuerſitate officiorum,& miniſtrorum in ea exiſtentium. lect 26. 164
Eccleſia determinando articulum fidei, nihil noui addit fidei ueritati: ſed qđ erat uerum: declarat eſſe uerum. lectione 41. 338
Eccleſia determinando articulū nouum cui innititur.ibid.
Eccleſiæ multiplex acceptio. lect.75. 748
Eccleſia triumphans,militans, dormiēs, quid eſt. lect.80. 805
Eccleſia quãdoq; laudabiliter aliqua põt inſtituere contra morem primitiuæ eccleſiæ ex certa ratione. lect. 84. uſque in finem. 858
Euchariſtia. De requiſitis ad dignam euchariſtiæ conſecrationem, ſumptionem &c. Poteſtas eccleſiaſtica, conſecrandi,ordinis, iuriſditionis &c. 7 8
Ordini ſacerdotali quæ conueniunt reſpectu corporis Chriſti ueri, & myſtici.lect.1. 7
Ibidem quid eſt corpus Chriſti uerū, & myſticum. Plura ibidem uide de poteſtate ordinis ſacerdotalis reſpectu corporis Chriſti. 8. 9
Poteſtas eccleſiaſtica quid eſt diffinitiue cum ſingularum clauſularum explicatione. In quo fundatur: an in charactere: an in gratia gratum faciente. lectio.1. 8
Poteſtas ſextuplex data diſcipulis a Chriſto pro ſe, & eorum ſucceſſoribus. lect.1. 8
Poteſtas conſecrationis quid eſt lect.1. 8
Poteſtas adminiſtrationis ſacramentorum, quæ & poteſtas clauis dicitur: quid eſt lect.1. 8
Poteſtas clauis duplex eſt.lect.1.
Ibidē quid eſt poteſtas clauis & ſcientiæ. 9
Poteſtas adminiſtrationis ſacramentorū,

Digitized by Google

& conſecrationis, quando fuit promiſſa, aut data diſcipulis. Et quomodo ſunt poteſtates ordinis ſacerdotalis. An diſtinctis uerbis,& actibus pariter, & temporibus conferantur. An ſit una & eadem poteſtas, uel an ſint diſtinctæ. Et quomodo. lect. 1. 9

Poteſtates ordinis ſacerdotalis: conſecrationis ſcilicet & clauis: ſunt æquales in omnibus ſacerdotibus rite ordinatis:& inauferibiles. lect. 2. 10

Poteſtas conficiendi, & ligandi fundantur in charactere indelebili: & non in gratia gratum faciente. Ideo errant dicentes ſacerdotem in mortali peccato exiſtentē non conficere, nec abſoluere poſſe. lect. 2. 11

Gratia neceſſaria eſt ad dignam poteſtatis ordinis executionem: ſed non ad ſuſceptionem, nec ad executionē poteſtatis ordinis. lect. 2. 11.12. 13

Quomodo, & quare Chriſtus collaturus poteſtatem ordinis præmiſit. Accipite ſpiritumſanctum &c. lect. 2. 12

Ligatus peccato mortali quomodo poteſt alium ſoluere. lect. 2. 13

Ibi de duplici ligatione, reali ſcilicet & præcepti. 13

Exercens actum ſui ordinis ſiue quoad executionem, ſiue quoad ſuſceptionē per peccatum mortale. lect. 2. 13

Quare dominus noluit impedire poteſtatem ordinis, ſiue quoad executionē: ſiue quoad ſuſceptionem per peccatū mortale. lect. 2. 13

De poteſtate ordinis plura uide lectio. 2. pertotum. 10

Poteſtas diſpoſitionis miniſtrorum eccleſiæ quoad determinationē iuriſdictionis eccleſiaſticæ quid eſt. cui, & quando collata eſt a Chriſto. lect. 3. 14

Iuriſdictio quid eſt, in quo cōſiſtit. lect. 3. 14

Poteſtas iuriſdictionis in quo conſiſtit in ſua plenitudine.

Et quomodo requiritur ad abſolutionem peccatoris, miniſtrans materiam poteſt iti ordinis. An Epiſcopus, uel curatus poſſit abſoluere alienos ſibi non ſubiectos. lect. 3. 14

Poteſtas iuriſdictionis eſt duplex. lect. 3. 14

Poteſtas iuriſdictionis in foro animæ interiori non eſt poteſtas ordinis: nec cōfertur in ordinis ſuſceptione, fundatur tamē in poteſtate ordinis ſacerdotalis. Et mutuo ſibi cohærent poteſtas ordinis,& iuriſdictionis quātum ad forum animæ. lect. 3. 15

Sacerdotes ſimplices an poſſint ſe mutuo abſoluere in caſibus nō reſeruatis, cum alter non uideatur in alterum habere iuriſdictionem. lect. 3. 16

Ibi quæ opinio eſt tutior & magis tenenda, late diſputatur. 16

Cōſenſus tacitus prelatorum quomodo cenſetur dare iuriſdictionem ſacerdotibus ad abſoluendum ſe mutuo ſine licentia expreſſa prælati. lect. 3. 16

Quomodo conſuetudo quandoq; dat iuriſdictionem. lect. 3. 16

Quia ad exercitium, ſeu executionem iuriſdictionis in foro animæ requiritur duplicis materiæ ſubiectio, ſcilicet peccatoris & peccati, ideo ſacerdos non poteſt ſubditum ſuum ab omni peccato abſoluere ſine autoritate ſuperioris. lect. 3. 17

Poteſtatis clauium, & ſacramenti pœnitentiæ materia eſt peccatum, & peccator. peccator materia remota: ſed peccatum propinqua. lect. 3. 17

In reſeruationibus caſuum, aut conceſſionibus, poteſtas clauium nec reſtringitur, nec extenditur, ſed illimitabilis manet in ſua radice, duntaxat autem uſus illius poteſtatis, materiæ ſublatione impeditur. lect. 3. 17

Poteſtas clauium, & poteſtas cōſecrationis multū differenter ſe habent, quantum ad earum exercitium. lect. 3. 18

Poteſtas prædicandi quid eſt. quando,& quibus eſt a domino collata. lect. 3. 18

Poteſtas prędicandi an ſit poteſtas ordinis. Et an ſolum ſit diaconorum. Et quomodo datur eis poteſtas prędicandi. lect. 3. 18

Ad poteſtatem conſecrationis eucharıſtię plura requiruntur: tam ex parte miniſtri, quam ex parte ſacramenti. lectio. 1. 7

Poteſtas coerciuæ correctionis quid eſt. quomodo exerceri poteſt, & in quos lect. 3. 19

Poteſtas accipiendi unæ neceſſaria ubi eſt a Chriſto tradita. Et quæ fundantur in hac poteſtate. lect. 3. 19

Poteſtas conſecrandi corpus domini nobiliſſima eſt operatio inter omnia conceſſa eccleſiæ militanti. lect. 4. 20

Poteſtas conſecrãdi cum ſit omnium poteſtatum digniſſima: quare non eſt ſolis ſummis pontificibus reſeruata. lectio. 5. 25

Poteſtas conſecrandi quare eſt omnibus ſacerdotibus communicata: Et quale commodum uenit ex frequenti celebratione. lect. 5. 26

Eccleſia quare plura officia: & actus plures ſolennes ſolis epiſcopis reſeruauit. lect. 5. 26

Poteſtas conſecrandi cum magnam afferat eccleſiæ ex ſua frequentatione utilitatem: quare non eſt etiam laicis iuſtis, & deuotis data lect. 5. 26

Poteſtas conſecrandi quare non eſt data omni homini: ſicut poteſtas baptizandi lect. 5. 27

Item cum communicare ſit omnium hominum: quare non etiam conſecrare eſt omnibus conceſſum. ibid. 27

Cum iuſtus, & ſanctus laicus ſit dignior peccatore ſacerdote, & poteſtas conſecrandi eſt poteſtas dignitatis: quare nõ eſt conceſſa laicis ſanctis, & iuſtis. lectio. 5. 28

Poteſtas conſecrandi conſequitur dignitatem autoritatis, non meriti. Et ſicut datur bonis in bonum: ita malis ſuo abuſu in perniciem, & exitium perpetuum. lect. 5. 28. Item lect. 22. 132

Ad conſecrationem ex parte miniſtri requiritur facultas ſermonis: ideo mutus, aut elinguis conſecrare non poteſt, etiamſi ſi mutus geſtus, ſigna, & cętera perficere, & alius uerba conſecrationis proferret. lect. 6. 29

Simile eſt ſi mutus puerum in fontem mergeret: & mancus uerba baptizationis proferret: tunc enim nihil fit. ibidem. 29

An plures poſſint eandem hoſtiam conſecrare: cum ſimul proferunt conſecrationis uerba: uel non. Quod ſi alter alterum præuenit: quid tunc dicendum &c. lect. 6. 29

Ibi qualis debet eſſe intentio ſic concelebrantium epiſcopo de conſecrationis actu, & tempore. 30

Ad conſecrationem ex parte miniſtri neceſſariò requiritur intentio. Et qualis intentio requiritur, & ſufficit. Et quare requirit intentio conſecrantis. Inſuper quid debet intendere ſacerdos conſecrare uolens. Item intentio cuius eſſe debet, ut obiecti. lect. 6. Per totam lect. 30. 31

Hæreticus habita intẽtione recta: etſi fide careat: poteſt ceteris paribus conficere. Non enim requiritur fides miniſtri: ſed ſufficit, & requiritur fides eccleſiæ, cæteris paribus. lect. 6. 31

Intentio generalis faciendi, quod eccleſia facit, ſufficit ad conſecrationem: ceteris paribus. lect. 6. 32

Ad neceſſitatem ſacramenti: ſiue ad poteſtatem conſecrandi, neceſſariò requiruntur ex parte miniſtri poteſtas ordinis, facultas ſermonis, integritas intentionis: de quibus in ſex primis lectionibus diffuſe habetur.

Ad ordinate conſecrandum plura requiruntur ex parte miniſtri: quæ ſunt impedimentorum multiplicium pęnæ & culpæ remotio. & conuenientium appoſitio. De quibus omnibus in lect. 7. & deinceps diffuſe habetur. 34

Celebrãs in mortali peccato peccat mortaliter lect. 7. Et ſecundum aliquos duplici peccato mortali. 35

Sumens euchariſtiam in mortali peccato, peccat mortaliter. lect. 7. 36

Celebrare uolens, & ſciens ſe habere peccatum mortale nondum confeſſum: non tamen habens oportunitatẽ confitendi: quomodo ſe habebit in celebrando, uel communicando, ut uitet ſcandalum puſillorum. lect. 7. 36

Celebrare uolens digne, an ſicut tenetur prius confiteri mortalia habito confeſſore: ita teneatur ad confeſſionem uenialium. lect. 8. 37

Oſtenditur, ꝙ uenialium neq; contritio: neq; confeſſio neceſſaria eſt ad dignã celebrationem. ibid. 38

In euchariſtiæ ſumptione, aut conſecra-

tione

tione quomodo contingit nouum uitari peccatum. lect.8. per totum. 38
Quantam, & qualem oportet: & ſufficit præmittere conſcientiæ examinationem. ibidem. 38
An neceſſarium ſit ſe eſſe certum: & quali certitudine (ut nouum peccatum euitet) q non habet peccatum per totam lectionem. 39
Item an requiratur ad dignã eucharistiæ ſumptionem, q ſumens ſit in gratia. 41
Refert eſſe indignũ eucharistiæ ſumptioni: & indigne eam ſumere. lect.82. 834
Inter dignũ, & indignum acceſſum ad eucharistiæ ſumptionẽ dat mediũ lect.8. 41
Accedens neſcienter ad eucharistiam in mortali præuia diligenti conſcientiæ examinatione, quid cõſequitur. lect.8. 41
Qualis conſcientiæ trepidatio, & dubietas de non ſufficienti præparatione repellere poteſt hominem a digna ſacramenti ſumptione. lect.8. 42
Vtrum populus uolens communicare, teneatur ſacramẽtum ſub utraq; ſpecie ſumere lect.84. 855
Et an communicare ſub utraq; ſpecie ſit præceptum a Chriſto. ibid. 856
Pœnæ canonis impedientes dignam euchariſtię ſumptionem, uel celebrationem, quæ & quot ſunt. lect.9. per totũ. 44
Ibidem qñ & qualis ignorantia huiuſmodi pœnatum excuſat accedentem. 44
Ad euchariſtiæ dignã ſumptionem requiritur ieiunium naturę ſecus tñ de infirmis. Itẽ de ſacerdote, qui caſu, & ex negligentia aquam pro uino conſecrato in altari ſumpſit. &c. lect.10. 47
An liceat poſt cibum ſumptum ſine dormitione media celebrare: aut poſt potum ſumptũ poſt matutinas de ſero lectas, mane cõicare, uel celebrare. le.10. 48
Ibidem de reliquijs ciborum dentibus adhærentib⁹: & ſimilibus, an impediãt, cum degluciuntur, a communione. 48
Quando, & in quot, quibus caſibus licitũ eſt non ieiunũ communicare. lect.10 49
Præceptum eccleſię de ſumendo euchariſtiam ieiuno ſtomacho, eſt minus ſtrictum: quam ſit præceptum Chriſti, & eccleſię ſimul datum ſacerdoti de non diuidendo ſacramentum: dimiſſa ſumptione ſub ſpecie uini: ideo minus præceptum in caſu cedit maiori. lect.10. ſine perplexitate miniſtri. 49
Sacerdos cum ſumpſit aquam pro uino: quomodo agere debet: cum id perceperit, ne ſacramentum diuidat: & populum ſcandalizet. lect.10. 50
Vſus communicandi ſub una ſpecie uetuſtiſſimus eſt. Et quare ſic introductus eſt uſus talis. lect.84. 858
Corporalis immundicia, quę & qualis: & quando impedit dignam euchariſtiæ ſumptionem uel celebrationem. lectio.10. uſq; in finem: ubi late habetur an lepra: an pollutio: aut fluxus menſtruorum, & ſimilia impediant ſecundum mentem diuerſorum doctorum. 51
Item de pollutione nocturna diffuſe tractatur ſecundum mentem diuerſorum doctorum: & traditur finaliter regula, & doctrina moralis. 56
Quando & quæ pollutio impedit. 57
De commixtione coniugatorum: an impediat communionem. De fornicationis peccato ſubito perpetrato ab eo, qui eſt uerè contritus, an ĩpediat. 56
Digna ſacerdotis celebratio certas requirit ueſtes benedictas, quarum uſum eccleſia recepit partim ex ueteri, & partim ex nouo teſtamento. hæ ueſtes ſex ſunt numero. de ratione earundem. Itẽ quid ſignificant per allegoriam per totam lect.11. 57
Veſtimentorum ſacerdotalium ſignificatio, ut conuenit Chriſto capiti per allegoriam. lect.11. 58
Vſq; in finem. & primo quomodo repræſentant ea, quę Chriſtus pro nobis paſſus eſt. Dehinc allegoricæ uirtutes capitis oſtendunt: Quid uerò per tropologiam ſignificent prout conueniũt mẽbris Chriſti: explicat. lec.12. p totũ 61
Secũdũ hanc.n. repſentãt ueſtes uirtutũ, quibus aĩa ſumẽtis, & celebrãtis debet itus ſpũaliter ornari. hę sũt fides, & fortitudo p amictũ. ſobrietas & uitæ mũdicia p albã. Caſtitas mẽtis, & corpis p zonã. Hũilis obediẽtia p ſtolã. Vigilãtia cõtra acediã p manipulum. Charitas gemina per planetam repræſentatur. Hęc late explicantur. lect.12. 62

Menſa

Menſa ſacramentalis cœna magna eſt, & nuptiale conuiuium lect. 12. 61
Sacerdos non in perſona ſua tantum: ſed totius populi circunſtantis celebrat, ipſiq; populi ſibi ſuo modo concelebrant. lect. 12. 61
Senarius numerus ueſtium ſacerdotalium quid ſignificat per tropologiam. lectio. 12. 61
Fœminalia quare non computantur modo in no. le. inter ueſtes ſacerdotales ſicut in lege ue. le. 12. 64
Dignæ celebrationi præmittendæ ſunt horæ canonicæ: & quædam orationes: de quo late lect. 13. 67
Item de præparamentis præmittendis precibus, & collectis, ac cōfeſſione publica ibidem. 70
De loco triplici conſecrationis. remoto, qui eſt eccleſia conſecrata, propinquo, qui eſt altare lapideum conſecratum, & integrum aut ligneum, & mobile neceſſitatis tempore, & proprio, qui eſt calix aureus, argenteus, uel ſtāneus. Simile eſt de patena. lec. 13. Vſq; in finem. 71
Celebratio miſſarum quare debet fieri in loco conſecrato, & non alias. lect. 13. 71
Altare, ſuper quo celebrandum eſt: quare debet eſſe lapideum, conſecratum, integrum, non enormiter fractum. lectio. 13. 72 73
Cum figura debeat reſpondere figurato: quare altaria non ſtruuntur modo de ea materia, de qua fiebant in lege ue. Item de altari ligneo in Eccleſia Lateranen. lect. 13. 72
Celebratio fieri debet ſuper duabus pallis, & corporali conſecratis, non tinctis, nec de ſerico, ſed lino factis, præſente lumine. Ibidem de ſignificatione omnium illorum, & qualificatione. lect. 13. 73
Poteſtas, & dignitas duplex in eccleſia reperitur, & de officio, ac neceſſitate cuiuſlibet. De præcellentia deniq; poteſtatis, & dignitatis eccleſiaſticæ ſuper ſeculare lect. 23. 150
Euchariſtiæ inſtitutio quando facta eſt: recitatur error græcorum, & improbatur. Dehinc ueritas oſtenditur. Vbi & determinatur de fermento & azymo, in quo poſſet fieri conſecratio lect. 33. per totum. 141
Euchariſtiæ conſecratio fit in azymo, licet de facto poſſet fieri in fermento. Chriſtus conſecrauit in azymo. Et unde ille ritus peruenit ad Romanos. lectio. 34. 255
Item quare Eccleſia Romana non indifferenter conficit in utroq; .ſ. fermēto, & azymo: ſicut conficit in uino albo, & rubeo. 256

Conſecrationis materia.

Euchariſtiæ ſeu conſecrationis materia eſt panis, & uinum. lect. 35. 261
An paſta ſit materia apta conſecrationis. 262
An omnis panis ſecundum ſubſtantiā ſit materia apta. 263
An ſacerdos poſſet conſecrare panem quantumcunq; magnum. Et an panis quantumcunque magnus ſit materia conſecrationis. 266
Materia conſecrationis calicis, ſeu ſanguinis, ex uinum uitis. 267
An in agreſta: in uino pomorum: an uuarum: in aceto: in muſto, poſſet fieri conſecratio. 268
An ſolum uinum ſine aquę admixtione ſit materia conſecrationis ſanguinis. An neceſſaria de neceſſitate ſacramenti, uel miniſtri requirit aquæ admixtio. 268
Vtrum aquæ uino admixta conuertatur in ſanguinem Chriſti. 269
An oporteat aquam prius naturaliter conuerti in uinum, priuſquam conuertatur in ſanguinem. ibidem. 272
Quantum aqua imponendum eſt calici. 272
Rationes myſticæ appoſitionis aquæ cum uino. 273
Sed quid fiet de aqua, ſi in inſtanti conſecrationis nondum conuerſa eſt in uinum. 274
Item dum aqua poſt conſecrationem, uel ab accidentibus, uel a Deo conuertitur i ſpecies uini, an ſub illis ſpeciebus etiam incipiat eſſe ſanguinis Chriſti ſicut ſub conſecratis. An ſicut aqua nō benedicta, admixta benedictæ cenſetur benedicta, ita hic dum uinum nō

conſecratum admiſcetur conſecrato: ſit ex hoc conſecratum. 274
Item an ſumens calicem in quo adhuc eſt ſubſtantia aquæ:per hoc ſoluat ieiunium. Qualis debet eſſe aqua apponenda, an ſufficit admiſceri in dolio. 274
Euchariſtiæ conſecratio quare fit ſub diſtinctis ſpeciebus. Et quare in paraſceue non fit conſecratio. lect.53. 480
Quare dominus inſtituit hoc ſacramentum ſub materia panis & uini, plures ponuntur congruitates. lect.35. 275
Ibidem quare occulte tradidit corpus ſuum ſub ſpecie panis, & uini. 275
Item lect.53. 467
Qua forma uerborum Chriſtus conſecrauit. An aliquo ſigno ſenſibili. An ſola uirtute diuina. lect.36.
Et recitatis opinionibus reſpondetur. 279
Manducatio corporis domini ſpiritualis multipliciter intelligitur:& quomodo extenditur ad patres ueteris teſt.& ad pueros. Et ꝙ multiplici ratione dicitur ſpiritualis. lect.36. 285
Mãducare Chriſtum ſpiritualiter ut etiã conuenit paruulis: quid eſt lect.36. 287
Vtrum iudas fuit unus ex ſumentibus ſacramentum corporis Chriſti: recitantur opiniones pro,& contra:& reſpondetur ad quæſtionem. lect.37. 291 294
An euchariſtia danda ſit, uel ſubtrahenda occulto peccatori. lect 37. 294
An dominus iudæ euchariſtiam dedit in bonum, uel in malum. lect.37. 294
Vtrum Chriſtus dedit diſcipulis corpus mortale, uel immortale. lect.37. 295
Vtrum Chriſtus ſumpſit corpus ſuum,& ſanguinem in cęna: ac deinde apoſtolis tradidit. lect.37. 297
An Chriſtus ſeipſum ſumpſit in cæna ſacramentaliter, uel ſpiritualiter lectio.35. 298

Conſecrationis forma.

Conſecrationis ſacramenti euchariſtiæ forma quæ eſt. Et quomodo refert loqui de forma euchariſtiæ:& de forma cõſecrationis ſacramenti: & ꝙ hoc ſingulare eſt in hoc ſacramento,& quare. lect.38. 300
Ibidem quæ eſt forma euchariſtiæ: & an habeat aliquam formam. 300
Quę & quot uerba ſunt de neceſſitate formæ conſecrationis panis: & quæ de neceſſitate miniſtri. 303
Non uacat a myſterio ꝙ quinq; ſunt uerba conſecrationis. 303
Differentia formę euchariſtię a formis aliorum ſacramentorum. 304
Quę ſit forma conſecrationis: oſtenditur ratione & autoritate. 305
An illa forma. Hoc eſt corpus meum: ad conſecrandũ ſufficiat, prætermiſſis uerbis pręcedentibus & ſequentibus in canone: recitantur opi. doctorum: & reſpondetur ad dubium. 306
An aliquę formæ mutatio:& quæ impedit conſecrationis effectum. 307
De mutatione ſecundum ſubſtantiam. 307
De mutatione ſecundum quantitatem. 308
De mutatione ſecundum qualitatem. ſecundum ubi. 309
Summarium. 309

De forma conſecrationis ſanguinis.

Vtrum ad perfectionem formæ conſecrationis ſanguinis, pertineant omnia uerba ab eo loco. Simili modo. uſq; ad illum. Vnde.& memores. lect.53. 465
De formę ueritate. 467
Et quale tempus important (eſt & effundetur) ibid.
Vtrum ille duæ formæ conſecrationis ſeſe expectent motuo quantum ad eorũ efficaciam. lect.53. 468
In quo præciſe conſiſtit effectus formæ conſecrationis ſanguinis. lect.53. 468
An in ſanguinem in terra derelictum (ex ſuppoſitione) conuertatur hodie uinũ calicis. Item de carne prepucij. Et quid ſi in triduo quis celebraſſet: an uinum conuerſum fuiſſet tunc in illum ſanguinem ſparſum in terram. lect.53. 469

De contentis ſub ſpeciebus uini.

De contentis ſub ſpeciebus uini conſecrati: de contentorum ordine ſub ſpeciebus panis, & uini. Quid eſt ibi per ſe quid per concomitantiam, propinquam, aut remotam. An idem ſit ſub ſpeciebus uini: non plus, uel minus qđ eſt,& quam ſit ſub ſpeciebus panis. Et quis eſt ille ordo: an temporis naturæ

uel præſuppoſitionis. lect. 53. 469
An uinum uel alius liquor infuſum calici conſecrato conſecretur, & in ſanguinem Chriſti conuertatur, cum ad conſecratum non cōſecratum quid infunditur. Et an tangat ſanguinem Chriſti. An Chriſti ſanguis fluat in calice extra uenas corporis. lect. 53. 470
Ibi quomodo accidentia derelicta dicuntur afficere cauſaliter.
Quomodo ſanguis datur nobis in potū: ſi non eſt fluidus extra uenas. lect. 53. 471
Deitas fuit unita ſuppoſitaliter carni, & animæ, non ſanguini: & tamen eſt ſub ſpeciebus uini per concomitātiam. Et quomodo. lect. 53. 471
Quomodo euchariſtiæ ſacramentum dicitur unum. Qua unitate. lect. 53. 472
Et quomodo B. Grego. ea nominat ſacramenta pluraliter. ibid.
Euchariſtia quomodo, & quare dicitur miſterium fidei. Et quare non myſterium charitatis. lect. 53. 475
Formæ conſecrationis panis efficacia.
De conſecratione panis formæ efficacia. Et quid ſub ſpecie panis facta conſecratione contineatur. lectio. 39. per totum. 310
Sub ſacramento euchariſtiæ eſt uerum Chriſti corpus. Hęc præpoſitio explanatur ſecundum decē prædicamenta.
Quantum ad prædicamentum ſubſtantiæ.
Vtrum ſub ſacramento ſit uerum & ſubſtantiale corpus Chriſti. lectio. 39. per totum. 312
Qua ſubſtantiali mutatione incipit corpus Chriſti eſſe ſub ſacramento. An per conuerſionem alicuius in ipſum. An ſine conuerſione incipiat eſſe corpus Chriſti cum pane, manētibus ſubſtantia, & accidentibus: uel accidentibus tantum. lect. 40. per totum. & recitatis opinionibus. 320
Reſpondetur ad quæſtionem. 321
Quod ſubſtantia panis non manet: ſed realiter in ſubſtantiam corporis Chriſti conuertitur: tranſſubſtantiatur ſeu commutatur. 321
Conuerſio quid eſt Quæ & quot connotat ſecundum Scotum. lect. 40. 321
Quid in quid conuerti poteſt. An quodlibet creatum in quodlibet. An in Deū aliquid poteſt cōuerti. Vnum in aliud conuerti quid eſt. An ſit unum fieri aliud. 322
Autoritates quæ uidentur ſonare in oppoſitum ſoluuntur. 323
Conuerſio eſt multiplex. 324
Qua ſpecie conuerſionis panis conuertitur in corpus Chriſti. lect. 40. 325
Tranſſubſtantiatio quid eſt diffinitiue ſecundum Scotum. 324
Reſponſione ad quæſtionem, quod conuerſio panis dicitur tranſſubſtantiatio. 325
An uirtus creata habet tranſſubſtantiare in ſua poteſtate: uel ſolus Deus. 325
Secundum Scotum. An ſit de ratione tranſſubſtantiationis eſſe præſens accidentibus. Et an ſubſtantia panis poſſit tranſſubſtātiari in corpus Chriſti ut in cœlo ſecundum Scot. 325
Succeſſio quid dicit ſecundum Scotum. lect. 40. ſecundum Ockam. 322
Tranſſubſtantiatio ſecundum Ockam quid eſt lect. 40. 326
Ad tranſſubſtantiationem quid requiritur. ibid.
An ſubſtantia panis poſſit tranſſubſtantiari in corpus Chriſti ut in cęlo ſecūdum Ockam. 326
Conuerſio panis quæ dicitur tranſſubſtantiatio: quomodo dicitur tranſſubſtantiatio: cum tamen (ut uidetur) eius terminus formalis nō eſt ſubſtantia: ſed ubi: preſentia, ſcilicet corporis Chriſti lectio. 40. mouetur dubium, & reſpondetur. 329
In tranſſubſtantiatione panis in corpus Chriſti, concurrunt duæ mutationes, & una ſucceſſio. lect. 40. 328
Ibidem an una poſſit ab alia ſeparari uel non.
Tranſſubſtantiatio ſecundum Scot. duo connotat: ſecūdum Ockam uero tria. & quæ ſunt illa. lect. 40. 328
Ibidem quoruplicitet poteſt fieri trāſſubſtantiatio ſecundum hunc, uel illum doc.
Tranſſubſtantiationis terminus formalis quis eſt. an ubi acquiſitum uel ſub-

ſtantia

ſtantia conſeruata, aut ſuccedens. lectio. 40. 329
Vbi eſt terminus formalis mutationis localis, ſed non tranſſubſtantiationis. ibid.
Conſeruari ad deſitionem alterius quid eſt. lect. 40. 329
An id in quod fit conuerſio oporteat eſſe in loco conuerſi adequate, & præciſe. An diffinitiue, uel circunſcriptiue. lectio. 40. 329
Tranſſubſtantiationis poſſibilitas oſtenditur multipliciter: ubi etiam diuina potētia circa rerum mutationem multipliciter explicatur. lect. 40. 330
An panis conuertatur in ſolum corpus Chriſti, an etiam in corpus, & ſanguinem, aut deitatem. Et an de facto panis conuertatur in animam, & ſanguinem. lect 40. 331
Reſpondetur per multas propoſitiones. 332
Tranſſubſtantiatio, & conuerſio ſumitur dupliciter. lect. 40. 331
Terminus formalis conuerſionis dupliciter accipitur. lect 40. 331
Tot poſſunt in eucharistiæ conſecratione poni conuerſiones: quot incipiunt de nouo eſſe ſub ſpēbus panis. lect. 40. 332
Q̄uo aliqd dr̄ eſſe ſub ſpēbus panis ui cōuerſionis aut per cōcomitanriam. Ad quem intellectum. Et quid eſt ibi ui cōuerſionis tantum. Quid per concomitantiam. Et an pro quolibet tempore, eadem ſint præſentia facta conſecratione panis. lect. 40.
Qualis mutatio eſt panis deſitio. An annihilatio, uel corruptio. lect. 41. 332
Reſpondetur. 333
De annihilatione latius uide annihilatio. 335
Cur ad tam difficilem intellectum limitauit eccleſia articulum de eucharistiæ ſacramento. lect. 41. 336
Ibi primum recitatur opiniones: & præſertim rationes ſancti Thom. & improbantur. Reſpōdetur uerò ad dubium. 337
Ibidem utrum eccleſia determinando illum articulum, fecit de non uero, uerum. Aut an ſolum quod uerum fuit: declarauit uerum. 338
Ibi an eccleſia per ſuam determinationem, faciat nouum articulum fidei. 338
Quid intelligitur per corpus, in quod cōuertitur panis, late tractatur lectio. 42. per totum. 339
Secundum diuerſitatem opinionū de pluralitate formarum, reſpōdetur ad quęſitum ſecundum opi. de paucitate formarum gaudentem. 344
An cōuerſio panis in corpus Chriſti, fiat in inſtanti, aut ſucceſſiue. lect. 42. 345
Quomodo & quando operatur uirtus diuina ad ſucceſſiuam uerborum prolationem. 345
An totus Chriſtus fiat præſens in altari facta conſecratione. lect. 42. 346
Reſpondetur quoad omnem totalitatem quæ poteſt eſſe in Chriſto, & ſecundū utranq; naturam, multū pulchre. 347 350
Et ibidem quid eſt eſſe ibi per concomitantiam quid ui conuerſionis. 347
Item dupliciter aliquid dicitur eſſe ſub eucharistia per concomitantiam. 348
Quid uerò eſt ſub ſacramento reſpiciens humanitatem Chriſti late habetur. 349
De partibus eſſentialibus, & accidentalibus corporis, & animæ. Item de ſanguine &c. Summarie reſpondetur de contentis ſub ſacramento. Multum pulchre, & ſuccinctè. Item an ſub qualibet particula fractionis totus Chriſtus contineatur. lect. 80. 809
Siue hoſtia diuidatur, ſiue non: ſed maneat integra poſt conſecrationem.

De reſpicientibus corpus Chriſti quantum ad prædicamentum quantitatis.

Vtrum corpus Chriſti ſit ſub ſacramento altaris quantum, & extenſum: late diſputatur per totam lectio. 43 & recitatis opin. concluditur cum Ocham: q̄ non eſt ibi circunſcriptiue, ſed diffinitiue. huius poſſibilitas late oſtenditur. lect. 43. 351
Et quòd multa in hoc ſacramento ſunt ſupra naturam, & intelligentiam noſtram. 353
Recitatis diuerſis opinionibus. 355
Et ipſis improbatis a Scoto.
Ponuntur rationes Ocham contra Scotum. 358
Opinio Ocham recitatur. 359
Secundum eam reſpondetur.

Quomodo ſaluari poteſt partium organica tũ, diſtinctio, & ordo in corpore Chriſti: cum non eſt in ſacro quãtum: & circumſcriptiue, ſed ſolũ diffinitiue. 360
Qũo ſaluatur figura partium cum nõ eſt ibi quantum. 361
In quo diſſonant, & qũo põt concordari ille opiniões Scoti, & Ockã.& aliorũ. 361
De reſpicientibus corpus Chriſti, quantũ ad prædicamẽtum relationis.
Accidentia ſiue ſpecies ſacramẽti eucharistiæ in quo ſubiectantur. An manent eædem ante, & poſt conſecrationem. lect. 44. 362 363
Cum autem non ſunt in ſubſtantia panis, aut uini, aut aeris circunſtãtis: nec corporis Chriſti: an ſint in aliquo ſubiecto accidentali, puta in quantitate. Recitatur opinio. 363
Improbatur per Scotum. 364
Reſpondetur ſecundum Ockam.
Soluuntur rationes alterius opinionis. 365
An de facto in ſacro altaris oĩa accidentia ſtant nude ſine ſubiecto, recitantur opiniones: & ſecundũ eas diuerſimode reſpondetur lect. 44. 367
Ibi an accidens unum poſſit eſſe ſubiectũ alterius accidentis de prędicamento qualitatis.
Vtrum oẽs qualitates ſubſtantiæ panis, & uini inhærentes ante cõſecrationẽ: maneant facta conſecratione lect. 44. 368
Vtrum oẽs qualitates corporis Chriſti: immo omnia accidentia abſoluta corpo i Xpi in cœlo inhęrentia: quorum rõnibus formalibus modus exiſtendi ſub ſacro diffinitiuus non repugnat: inhęreant corpori Chriſti: ut in ſacramento. lect. 44. 368
De hoc ſupra lect. 42. per totum.
Vtrum in hoc ſacro contraria ſint ſimul in eodem loco uel ſubiecto puta humiditas, & ſiccitas panis, & uini lec. 44 369
De prædicamento actionis, & paſſionis: prout reſpiciunt uel Chriſtum in ſacramẽto, uel qualitates corporis Chriſti: aut ſacramentalium ſpecierum. 369
De actionibus, & paſſionibus accidentiũ tam ſacri q̃ corpis Xpi. p totã lec. 45. 369
Vtrũ accidẽs poſſit eſſe principiũ generã læ ſubſtãtiæ. Et utrũ illæ qualitates ſacrales nũc hñt eandẽ actionẽ extra ſubiectũ, quã hñe poterant in ſubiecto.
Et ſimiliter de transmutatione paſſiua circa ſpecies ſacrales: an nunc fieri poſſit ab agente naturali in eas: ſicut dum erant in ſubiecto. Recitatis opinionibus. 370
Reſpondetur ſecundum Ockam.
Et ſecundum Alex.
Item an ſpecies poſſunt uideri, tangi, odorari, calefacere, humefactare &c. Muſcã incidentem in calicẽ occidere: inebriare. &c. 371
De tranſmutatione paſſiua circa ſpecies nota aliquas regulas bonas. lect. 45. 372
Quæ tranſmutatio paſſiua ſpecierum facit corpus deſinere eſſe: & q̃ nõ. lec. 45. 372
Quæ trãſmutatio paſſiua circa ſpecies fit a ſolo Deo miraculoſe, quę a creatura. Et an omnes paſſiue tranſmutationes nunc aut fiant circa ſpecies facta conſecratione: quæ prius fieri potuiſſent. Et a quo agente. An nouo miraculo. lect 48. 373
Productio ſubſtantiæ nouæ ad ſpecierũ deſitionem, a quo fit: puta dũ ſpẽs deſinerent informare panẽ: ſi eſſet ibi panis ſubſtantia. Et an fit ſecundũ materiã, & formã: uel ſcdm alterũ tm̃. le. 45. 373
Ibi an prior materia uel forma reproducat: q̃ fuit ipſius panis, ante conuerſionẽ. Aliter & aliter r̃ndet ſecundũ Sco. & Ockam de tranſmutatione paſſiua ſpecierum quoad ſubſtantiam.
An nutriatur ſumẽs euchariſtiæ ſpecies. Et a quo. unde producitur ſubſtantia in alendo cõuertenda per nutritionẽ. An ſacramentum nutriat. lect. 45. 374
Et quomodo ſacerdos ſumendo ſpecies ſacramentales, non ſoluit ieiunium: licet nutriatur. 375
Ibi ad quem intellectum dicuntur ſpecies ſacramentales nutrire.
De tranſmutatione paſſiua accidentium ſenſibilium euchariſtiæ quæ fuerunt in pane, aut eis ſucceſſerunt. 376
Per quem fit mutatio ſpecierum ad locũ. Reſpondetur ſecundum duas opiniones de motu. lect. 45. 376
Ad quantitatem. 377
Ad qualitatem acquiſitiuam, & deperditiuam

ditiuam ibidem dicitur ſecundum uarietatem opinionum. 377

De actione, & paſſione corporis Chriſti, & accidentium eius: quæ ſibi primo cõpetunt, ut in ſacramento: dato ꝙ nullibi eſſet niſi in ſacramento. 377

An oculus Chriſti ſeipſum uideat in ſacramento. Et an aliqua operatione careat ſpirituali prout eſt in ſacramẽto. Aliter & aliter reſpondetur ſecundum Scot. & Ockam. lect. 45. 378

Omnis operatio ſpiritualis puta intellectus, & uoluntatis, poteſt primo ineſſe Chriſto ut in euchariſtia. lect 45. 377

Quandiu manet Chriſtus ſub ſpeciebus ſacramentalibus: & cum deſinit eſſe, quo peruenit. lect. 84. 850

Recitantur diuerſę doc. opiniones.

Omnem actionem tã corporalem, ꝗ ſpiritualem, quã põt habere corpus Chriſti, ſi eſſet in loco circumſcriptiue, poteſt etiam habere cum non eſt in loco circumſcriptiue: ſed definitiue: paſſis equaliter diſpoſitis ſecũdum Ockam: ſecus ſecundum Sco. lect. 45. 379

Vtrum, & in quo ſenſu concedi poteſt: ꝙ corpus Chriſti ut in ſacramento, uideatur corporali oculo. lect. 45. 380

Ibi oſtenditur ꝙ aliquid quadrupliciter contingit uideri uiſione ſenſitiua. 381

De uiſione intellectuali corporis Chriſti ſub euchariſtia. An poſſit uideri ab intellectu ſeparato, & non ſeparato. A bono, & malo angelo. A beato, & non beato. An diabolus prohibeatur uidere præſentiam corporis Chriſti ſub euchariſtia: & quomodo. 382

An angeli, & beati in cœlo uideant exiſtentiam corporis Chriſti ſub euchariſtia in uerbo. 383

An intellectus coniunctus uiatoris, poſſit uidere corpus Chriſti ſub euchariſtia. Aliter & aliter dicendum ſecundum Scot. & Ockam. ibid. 383

An aliquæ tranſmutationes corporales paſſiuæ poſſint naturaliter fieri circa corpus in euchariſtia, ut ꝙ percutiatur lędatur &c. Et quid ſi adhoc ibi eſſet mortale, ut i cena domini, an aliquod agens naturale poſſit in ipſum agere. Aliter rñdet Scotus aliter Ochã. lec. 45. 383

De reſpicientibus corpus Chriſti in ſacramento & in genere: quantum ad prædicamentum ubi.

Vtrum corpus Chriſti ſimul poſſit eſſe in diuerſis locis circunſcriptiue. Et idẽ quæritur de quolibet alio corpore. lectio 46. per totum. 384

Recitatur opinio cum ſuis motiuis, quod non. 385

Reſponſio uera, ꝙ ſic cum ſuis rationibus, & probationibus, quia non includit contradictionem, ideo non eſt a diuina potentia negandum. 386

Quid concedendum, & quid negandum eſt de corpore Chriſti in diuerſis locis exiſtente. Et de quolibet alio corpore ſecundum Scot. ibid. ſecundum Ochã. 387

Reſpondetur ad rationes oppoſitas.

Ad inconuenientia iudu cta. 389

Vbi late habetur de terminis priuatiuis, & eorum multiplici acceptione, & qñ conceduntur de eodem, quando prædicata priuatiua inferunt contradictoria, uel non inferunt. 392

Vtrum deſinentibus ſpeciebus, dicatur corpus Xpi localiter moueri. lec. 84. 854

Vtrũ corpus Chriſti localiter moueatur, dum ui conſecrationis incipit eſſe ſub ſpeciebus panis. recitatur opinio, & improbatur. 393

Et oſtenditur ueritas. lect. 46. 394

Et ſi eſt ibi mutatio: quale ſortitur nomen. 854

An debeat dici mutatio localis. Quid eſt mutatio localis. ibi d.

Ad idem lect 84.

Vtrum corpus Chriſti in hora conſecrationis deſcendat ꝑ mediũ localiter ad ſpecies ſacramenti altaris. lect. 47. 396

Cum autem corpus Chriſti ante conſecrationem eſt in cœlo, quomodo poteſt uenire ad locum ſpecierum, & nõ moueri per medium. 397

Late oſtenditur & declaratur. Exiſtentia corporis Chriſti ſub ſacramento non neceſſario præſupponit ſecũdum Sco. eius exiſtentiam ſub modo naturali: immo poſſet poſt incarnationem deſinere eſſe modo naturali, & tantum manere in euchariſtia. 397

Potuiſſet quoque euchariſtiam inſtituiſſe

ante ſui incarnationem cum eadem efficacia ſigni & ſignati: ſed tunc in conſecratione corpus Chriſti incepiſſet eſſe a nouo. 398

Vtrum corpus Chriſti in hora conſecrationis de cendat localiter de cęlis per media ad ſpecies ſacramentales iuxta uerbum Grego. in lib. dial. Et quomodo tempore conſecrationis dicuntur cęli aperiri tripliciter. lect. 47. 399

Vtrum corpus Chriſti motis ſpeciebus, localiter moueatur, & per quem. an per ſacerdotem: uel uirtute diuina. Aliter reſpondetur ſecundũ Sco. lect. 47. 400

Aliter ſecundum Ocham. 401

Anima Chriſti poteſt corpus ſuum mouere in cęlo organice: ſed in ſacramento non organice. 402

Summarie hæc epiloguntur ſecundum utroſque doctores. 402

Conſecrationis forma efficacia.

Vtrum uerba conſecrationis formã integrantia habeant aliquam uirtutẽ effectiuam naturalem, uel ſupernaturalem reſpectu præſentię corporis Chriſti. lectio 47. recitantur opiniones doctorũ, & motiua eorundem. 402

In quo deniq; concordant. 403

Quorum dicta breuiter improbantur.

Et reſpondetur ad quæſtoinem. 404

Si uero omnia illa fiunt uirtute diuina aſſiſtente, quomodo uerba dicuntur conſecratiua, & quomodo corpus Chriſti fit præſens ſpeciebus panis ex ui uerborum. Ad quem deniq; ſenſum dr̃ ſacerdos conſecrare. 405

Quod cõſecratio fiat diuina uirtute non inſiſtente: ſed aſſiſtẽte: deducitur exẽplis miraculorum Chriſti. 406

Verba conſecrationis dicunt. cauſæ ſine qua non, trãſſubſtantiationis. Et quare ſic dicuntur cauſę ſine qua non. 407

Quomodo pactum fecit Deus cum eccleſia in no. teſta. In ueteri cum patribus. 407

Quomodo ſacramenta cauſant, quod ſignificant per uirtutem aſſiſtentem non inſiſtentem diuinam. 408

De formæ conſecrationis ueritate, & conuenientia.

Et quid demonſtratur per (hoc). Quale tempus importat (eſt) lect. 48. 409

Opinio Inno. q' termini formæ conſecrationis accipiantur materialiter. 410

Improbatur opinio. Et ſoluuntur nihilo minus rationes. 411

Inducitur alia opinio. 412

Quód uerba ſumãtur ſignificatiue. Quid autem tunc demonſtrent (hoc) & (eſt) recitantur opiniones multæ Rich. de S. Vict. & Rich. de media uilla, & aliorum. 413

Opinio Alex. de Ales, & altiſiodorenſis. 414

Opinio ſancti Thom. Egidij, Bona.

Comparantur opiniones adinuicem. 415

Oſtenditur maior difficultas de copula eſt. 416

Circa quod recitantur opiniones Scot. Ocham. 417

Quid demonſtrat (hoc). Eſt, quale tempus ſignificat, & q̃tum ſpacium temporis ſecundum mentem Gabrielis lect. 48. 418

Finalis reſponſio breuis, & clara quid ſignificat hæc propoſitio, hoc eſt corpus meum.

Hoc eſt corpus meum: an ſit conſecratiua inquantum uera, uel falſa: ſignificatiua, uel non ſignificatiua: aut ut a Deo inſtituta. Et qua intentione proferri debet a ſacerdote celebrante. lect 48. 419

Conſecrationis formæ congruentia.

Pulchre oſtenditur cõſecrationis formæ cõgruentia. Quodq; omnia illa quatuor uerba aptẽ, & congruẽ, ſunt poſita: nec ſuperflua: nec diminuta: quod late oſtẽditur, quoad ſingula uerba in eo poſita. lect. 48. 420

Conuerſionis panis, & uini in corpus, & ſanguinem domini apta expreſſio, ſeu locutio.

Conuerſio panis, & uini in corpus, & ſanguinem domini a diuerſis ſanctis diuerſimode exprimitur lect. 49. 422

Veritas tenenda circa conuerſionem pręmittitur, & ſummatim epilogatur. 423

Dehinc oſtenditur, quæ propoſitiones in hac materia, circa panis conuerſionem ſint proprie, aut improprie admittendæ, uel reſpuendæ, aut exponendæ. 424 425

Digitized by Google

Diuiniſſimi ſacramenti euchariſtiæ adoratio.

Quo cultu, quaue adoratione diuiniſſimum ſacramentū eſt uenerandum, & adorandum: uide latius Adoratio: adorare: de hoc habes lec. 49. uſq; in finem 425 lectio. de adoratione in genere, & eius ſpeciebus. Reſponſionem ad dubium de adoratione euchariſtiæ. lect. 50. 444

Ibi multū bene quō latria interiore Chriſtus adorandus eſt in euchariſtiæ oſtenſione: fide .ſ. ſpe, & charitate. Quomodo adorandus eſt latria exteriore. 444

Vbi late habetur de geſtu corporis in eleuatione euchariſtiæ, de capitis nudatione, genuum flexione, pectoris tūſione, manuum eleuatione. &c. Reprehenſio hęc negligenter tpe eleuationis omittentium. 445

Ibidem de meditatione, quam formabit ſacerdos eleuando, & oſtendendo populo euchariſtiam. 446

Diuiniſſimi ſacramenti uiſio.

Quare eccleſia inſtituit euchariſtiā in alta eleuari debere: ut ab omnibus uideatur. An peccator peccet uidendo euchariſtiam: ſicut peccat eā manducando, q̄ ſi non quæ eſt ratio diuerſitatis, q̄ peccat manducans in peccato: & nō ſic uidens in peccato. lect. 50. 446

Quid de tangente euchariſtiā in peccato ſiue ſit laicus, ſiue ordinatus. 447

De oza tangente arcam calcitrantibus bobus. Idem de bethſamitis uidentibus arcam reductā: & p̄cuſſis plaga magna. 447

Quid de uidentibus hoſtiam non conſecratā eleuari quaſi cōſecratā. An ſufficiat illis habitualis adoratio ad euitā dū idolatriā. Et qualis intētio debet eē in adorāte, dū hoſtia eleuatur. lect. 50. 448

Quid de adorante diabolū transfigurantē ſe in angelum lucis neſcienter. ibid. 449

Quid agēdum, ſi in loco hoſtię appareat ſpecies aliena, puta, carnis, cruoris, pueri &c. lect. 51. 449

Ibi de multiplicibus apparitionibus, quæ multis factæ fuere de corpore Chriſti, & euchariſtia. Quare fiunt, & ad quid. An ibi ſub illa effigie Chriſtus uere contineatur: & quomodo. 450

Ibi quomodo ſaluantur huiuſmodi apparitiones a fictione falſa, & mendacio. 451

Recitantur uariæ opiniones hincinde. 453

Sed quid agendum dum tales apparitiones fiunt ſine reuelatione diuina de corporis Chriſti pręſentia. 454

Et quid ſi ſacerdos ante conſecrationem reperiret in altari carnem pueri, aut ſanguinem in calice: debet ne manducare: aut abſtinendo inter reliquias recludere. 454

Euchariſtię præfiguratio multiplex.

De ſacramenti euchariſtiæ præfiguratione: & de figurarum ratione & congruētia, numero, & ſufficientia: ordine, & excellentia. lect. 55. 491

Euchariſtiæ. quid eſt lect. 45. 372

Horę canonicæ.

Horæ canonicæ ad quid inſtitutæ ſunt. Quo tempore diei ſunt legendæ. Et quemadmodum deputatæ ſunt illis horis quibus dominica paſſio incepta, cōtinuata, & conſummata eſt. ubi ſententioſiſſime oſtendit quid dominus qualibet hora: & ubi: & a quo paſſus eſt. lectio. 13. 67

Horę canonicæ ex cauſa rationabili poſſunt præueniri. Et matutinæ ſequentis diei nocte legi ſtante rationabili cauſa lect. 13. 69

Ibidem quomodo ante finem naturalis diei ſunt terminandæ.

Legens horas canonicas extra tempus legitimum, ad quid diriget ſuam intentionem. lect. 13. 70

Quæ horę canonicę legendæ ſunt ante miſſam, ibi de diuerſo more celebrantium: uel ante tertias: uel ante ſextas: aut ante nonas. lect. 13. 70

Horæ canonicæ an aliquid ualeāt ex opere operato. Similiter oratio dominica ſecluſa diſpoſitione orantis. lect. 57. 524

Horæ canonicæ quomodo ſunt dicēdæ: qualis in eis requiritur attētio, uel intellectus. lect. 62. 524

Ibi de diſtractione in horis canonicis, qñ eſt peccatum: & quando non. 587

Vide lati⁹ de oratione & lectione, eadem. lect. 588 589

Hoſtiæ ſeu euchariſtiæ fractio.

Cauſa fractionis hoſtiæ poſt cõſecrationem multiplex eſt, ibi multa dicuntur de fractionis, ac partium ſignificatione. lect. 80. 803

Ibi etiam de modo fractionis. De ueritate fractionis, ibidem. 807

Et recitatur opiniones quatuor: ueritas determinatur. reſpondetur ad rationes in oppoſitum: & ſaluatur dictũ Berengarii. 808

Item an ſub qualibet particula fractionis totus Chriſtus contineatur. 809

Item an ſub qualibet parte ſacramenti indiuiſi, & non fracti, ſit totus Chriſtus: recitantur opiniones. 810

Vtrum ſit uerum dicere, ꝙ in ſumptione euchariſtiæ eſt uera mãducatio. lec. 80. 808

Vtrum corpus Chriſti multotiens: an ſolum ſemel ſit ſub una hoſtia conſecrata. lect. 80. 812

Vtrum corpus Chriſti ſit ſub parte punctuali. lect. 80. 813

Vtrum ſumentes particulas in communione accipiant idem, uel diuerſa. lectio. 80. 813

Vtrum eadem hoſtia ſit in diuerſis altaribus. lect. 80. 814

Vtrum partes hoſtiæ fractæ ſunt eędem, uel diuerſæ. lect. 80. 813

Euchariſtiam indigne ſumentium pęna, peccatum, & periculum. De pęna & periculo indigne ſumentium euchariſtiam. lect. 87. 896

Peccatum indigne ſumentium euchariſtiam comparatur peccato proditionis iudæ. lect. 87. 896

Quare hoc. 896

Comparatur ſecundo ingratitudini, & blaſphemiæ iudęorum. 897

Immo indigne ſumentes aliquid amplius faciunt, quam iudæi. 898

Comparatur peccato crucifigentium 898

Duodecim mala propheta enumerat conſequentia indignam ſumptionem. lect. 86. 899

De grauitate peccati indigne communicantium, & unde colligitur grauitas peccati. lect. 87 900

Euchariſtiæ frequentatio.

Vtrum expedit frequenter communicare. Et an eligibilius ſit non abſtinere, quam abſtinere a communione cæteris paribus. lect. 87. 900

Arguitur pro & con tra. 901

Reſpondetur ad dubium per tres propoſitiones. 904

Reſpondetur ad rationes in oppoſitũ. 908

Euchariſtiæ manducatio quadruplex. ſ. pure corporalis lect. 87. 903

Sacramentalis tantum: ſpiritualis tãtum: ſacramentalis, & ſpiritualis ſimul. ibid.

Inuectiua contra ſenes, & effæminatos, qui ſine cauſa a celebratione abſtinent: & de pœna, quę contra eos manet. lect. 87. 902

Quare non licet uno die pluries extra celebrationem debitam communicare. lect. 87. 907

In quibus caſibꝰ licet pluries uno die celebrare. lect. 87. 907

Vtrum licet ſacerdoti, uel laico pro perpetuo a celebratione, uel cõmunione ceſſare. lect. 87. 909

Euchariſtiæ inſtitutio.

Euchariſtiæ inſtitutionis tempus factæ a Chriſto, ſecundum ueritatem contra grecos: uide in lect. 34. 252

Euchariſtia an poſſit confici in fermentato: an in azymo: in quo Chriſtus confecit: uide in lect 34. 252

Euchariſtiæ materia. lec. 35. de hoc latius in titulo. De requiſitis ad ſacram communionem ſub uerbo. Conſecrationis materia. 261

Euchariſtiæ forma: & euchariſtiæ conſecrationis forma, uide late lect. 38. & in titulo, & requiſitis ad ſacram communionem ſub uerbo conſecrationis euchariſtię forma. 300 302 299

Sub euchariſtiæ ſacramẽto quid cõtinetur. An totus Chriſtus ſecundũ naturã diuinam & humanã quoad omnes partes integrales, & eſſentiales. lec. 42. 347

Reſpondetur per multas propoſitiones: & aliquid per concomitantiam, & hoc duplicem: & quæ ſunt illa. 350

Quid deniq; eſt eſſe ibi ui cõuerſionis & per concomitantiam. lect. 42. 348

Sub euchariſtiæ ſacro quid continetur & qualiter ex parte humanitatis Chriſti. lect. 42. 349

Vbi

Vbi late habere de oībus ptibus integralibus,&ornatib⁹,& accidētibus &c.
Item de ſanguine xpi. Sūmarie rñdetur de contentis ſub euchariſtia. 350
Potuiſſet deus euchariſtiā inſtituiſſe ante chriſti incarnationem cum eadē efficacia ſigni,& ſignati. lec 47. 387
An populus cōicaturus teneatur ex præcepto Chriſti,uel eccleſiæ cōicare ſub utraque ſpecie. lec.84. 855
In ſacramento euchariſtiæ aliqua a ſolo Chriſto,aliqua ab eccleſia ſunt immediate inſtituta lec. 84. 857
An apl̄s mandauerit corinth.cōicationē ſub utraq. ſpecie an ſolū pmiſit. le.84. 861
Vſus communicandi ſub una ſpecie qua re introductus eſt : & ob qua pericula uitanda. lec. 84. 858
Dato,ꝙ uſus cōionis ſub utraq; ſpecie fuerit in primitiua eccleſia:quod tñ nō legitur : ex hoc non inducitur pceptū ſic cōicandi. Non .n.omnis actio xpi ē a nobis imitanda.lec. 84. 854
Vſus cōicandi ſub una ſpecie, non eſt nouus:ſed uetuſtiſſimus lec.84. 858
Et potuit rōnabiliter ab eccleſia ſic inſtitui, ſi obſtante forte conſuetudine in oppoſitum primitiuæ eccleſiæ. 860
Quare ſacerdos celebrās cōicat ſub utraque ſpecie,non ſic laicus. lec.84. 861
Fructus ſumptionis euchariſtiæ.
Aliū fructū boni:aliū mali conſequuntur ex euchariſtiæ ſumptione. lec.85. 862
Fructus euchariſtiæ licet ſint ineffabiles attamen a diuerſis diuerſimode colliguntur. lectio. 85. 863
Secundum alium,& aliū reſpectū. Euchariſtia inſtituta eſt in ſacrificium : & in ſacramentum. lec.85. 864
Fructus ſacrificij altaris:ut eſt memoriale crucifixionis xpi,qui ſunt. lec.85. 867
Quodq; ſimilium effectiuū eſt operatiuū: quas operatum eſt idipſum ſacrificium in cruce,& omnia figuralia. 869
Euchariſtiæ ſacramentum, ut ſacrificium patri oblatū peccata delet:& quæ peccata:unit deo: pacem affert. lec. 85. 869
Euchariſtiæ ſacramentū ut ſacrificiū,quō prodeſt beatis. lec. 85. 870
Euchariſtiæ fructus ut eſt cibus animæ, & ſacramentum:duodecim ſunt : de quibus ex ordine dicitur. le.85.& ſeq.lec. 871
Euchariſtia cōſiderata in ordine ad xpm in ea cōtētū:primo aiā uiuificat:le.85. 871
Relaxat ſecundo peccata uenialia,& mortalia:præterita,pñtia,& futura. 873
Late oſtēditur quō relaxet pctā : differenter a baptiſmo. De relaxatione uenialium. 876
An omnia uenialia remittat. Et qualiter ueniale peccatum dicitur euchariſtię ſacramentum remittere. ibid.
Euchariſtia cōſiderata ut memoriale dominicæ paſſionis,mētē inflāmat.le.85. 877
Dat patientiā.y.& ut ſic habet duos fructus. 878
Euchariſtia conſiderata ut cibus,& potus ſpiritualis animæ nutriendo alterat cibarum conuertendo in cibum.lect.86. 879
Deperditum reſtaurat. 880
Euchariſtia conſiderata ut ſacramentum panis,& uini,unit Deo transformando hominem in Deum.lect.86. 881
Dat communionem omnium bonorum, & ſanctorum. 882
Hinc dicitur ſacramentum unionis,& cōmunionis, cuius ratio explicatur. 883
Euchariſtię ſacramentum operatur in nobis communionem totius meriti Chriſti.lect 86. 882
Gloriæ angelorum. 884
Totius boni ſanctorum. 884
In paſſionibus myſtici corporis. 886
Facit etiam participationem humanorum,& diuinorum.ibid. 886
In euchariſtię ſacramēto fons omnis gratię ſumitur: qui in ſumente quatuor operatur:ſecundum quatuor commoditates fluuiorum.lect.86. 883
Euchariſtia ut eſt antidotum , & medicina animę, ſanat ab infirmitate cauſam amouendo, & ſanitatem reſtituendo lect.86. 886
Conſeruat ſanitatem recuperatam. 888
Euchariſtia ut eſt uiaticum , roborat uiatorem in itinere.lect.86. 888
Perducit uiatorem ad terminum. 889
Euchariſtia quomodo dicitur hos fruct⁹ efficere in ſumente, ipſam: ſeu etiā corpus domini.lect.86. 890
Quomodo deniq; uerum eſt , quod dicit ſaluator. Caro mea uere eſt cibus &c.

Et ſanguis meus uere eſt potus:ſibi fructus efficiuntur ultrore diuina. 891
Verũ indigne ſumẽtes euchariſtiã:q pſatos euchariſtiæ fruct⁹ ñ expiunt in ſe, nec ſentiũt dulcedinẽ ſuauitatis ad Chriſtũ poſt perceptionẽ euchariſtiæ. lect.86. 892
Et quare illa deuotio qñq; ſubtrahit homini a Deo,quandoq; ex alia cauſa. 893
Carẽtia ſentiẽdi dulcedinis cuiuſdã i pceptione euchariſtiæ:nõ eſt ſignũ digne, uel indigne ſumptionis. Nec eſt cauſa abſtinendi.lect. 86. 894

Excõmunicatio.

Qũo & qñ licet p excõicatis orare. Ibidẽ quando poſſunt eis ualere ſuffragia eccleſiæ.lect.26. 168
Excõicatus põt plus mereri hũiliter abſtinẽdo ab exteriori participatione ſacramentorum:quam ſe ingerendo. le.26. 169
Excõicatio eſt in detrimẽtũ animæ etiã eius,qui humiliter fert eam. lect. 26. 169
Excõicatio ut talis, pęna iuſtitiæ nõ excludit a gloria : ſed peccatum pro quo fertur excommunicatio.lect.26. 169
Nec ſp eſt excõicatus a Deo, qui eſt excommunicatus a prælato. ibid. 169
Quã tẽperate, & parce uti debet platus gladio excõicationis, ut habeat iõnẽ non uindictæ:ſed medicinæ. lect.26. 170
Contra eos, qui hoc gladio utuntur ad cauſas profanas lect 26. 170
Qũo intelligendũ ẽ,ꝙ qdã dicũt excõicatione ligare corpus nõ animã. lect.26. 168
Vide plura in pęna canonis.

Expoſitio miſſę ſeu canonis.

Miſſa eſt duplex,priuata,& publica,qñ licet hãc,uel illã celebrare. Añ diẽ,aut i nocte.ubi explicantẽ diuerſa tempora. lect. 14. 75 75
Miſſam an licet celebrare ſine aſſiſtentia duorũ, ĩ pñtia uni⁹ tm. Et qũo itelligẽdi ſũt canones, q uidenẽ dicere, ꝙ nõ licet celebrare niſi in præſentia duorum.lect.14. 77
Miſſa quo loco celebrãda ẽ:uide i altari. Itẽ i calix.Ibi de pallis,& corporali,& ſimilibus. Sub titulo,q̃ requiruntur ad dignam,uel abſolutam conſecrationẽ.
Miſſæ pars principalis. Canon,ſecreta,actio,ſacrificiũ dr. Et quare hoc.l. 15.80 83
Canon a quibus, uel a quo inſtitutus eſt. lect.15. 81
Miſſam primam quis, & ubi celebrauit:& quarum orõnũ fuit hmõi miſſa.lec.15. 81
Canon quare dicitur ſecretum : & quare actio.lect.15. 81
Miraculum de ſubita cõuerſione panis in corpus domini, dum canon publice, & profane a paſtorib⁹ decantaret. lec.15. 82
Canon quare eſt ſub ſilentio legẽdus ex patrum inſtitutione. lect.15. 82
Canon recte dicitur ſacrificium, quia in miſſæ officio offertur ſacrificium ſummum omnia ue.teſt.ſacrificia eminenter continens.lect.15. 83
Miſſa unde dicit,& quomodo miſſa multipliciter ſolet diuidi.lect.15. 84
Miſſam præcedunt, confeſſio publica, & generalis. 84
Altaris oſculatio. 85
Et thurificatio. 85
Ibi de eorum ſignificationibus.lect.15. 85
Expoſitio huius autoritatis. Stetit angelus domini iuxta aram templi,habens thuribulũ aureũ in manu ſua. lect.15. 85
Primę partis miſſæ,quæ reſpicit populi illuminationem,ſunt decem particulæ, ſcilicet Introitus,kyrie eleiſon,gloria in excelſis, collecta, epiſtola, grad. alleluia,euangelium,ſymbolum,offerenda,quarum ſignificatio myſtica breuiter explanatur.lect.16. 86
Inueniuntur enim decem,quæ neceſſaria ſunt ad ſuſcipiendum Chriſtum in ſacramento, quę etiam fuere neceſſaria ad ſuſcipiendum Chriſtum in carnem. ibidem. 86
Pars ſecunda miſſę,reſpiciens conſecrandorum oblationem, a diuerſis diuerſimode incipitur,& partitur. lect.16. 86
Iterata populi ſalutatio p Dominus uobiſcum. Et de uerbo oremus, quod offertorio premittitur, & dehinc ſequit oratio,quid hoc ſignificat.lect.16. 86
Offertorium unde dicitur. lect.16. 87
Quare cantatur. Et unde ſumptus eſt ritus canendi.
In tertia parte miſſæ ſacerdos ſe præparat primo incenſo. ibi de eius ſignificatione;& præparatione.lec.17. 93
Secundo iterata manuum lotione. Ibidem quare illa fit:quid ſignificat:ubi fie

ri debet: eum reprehenſione illorum, qui eam recipiunt poſt ſanctus. Et qũo differt a prima lotione. 94
Tertio oratione, & orationis ſuffragij. lec. 17. 94
Sacerdos quomodo petit in miſſa ſacrificij acceptationem, benedictionem, & conſecrationem: cum tamen de ratione ſacrificij ſit ſemper eſſe acceptum domino. lec. 17. 95
De oratione ſacerdotis ad populum cum petendo orationum ſuffragia inquit. Orate pro me fratres &c. & reſponſio ne diuerſa circunſtantis populi. 95
ect. 17. 96
In miſſæ officio diuerſi ritus obſeruantur, & tolerantur. Et quare hoc permittitur. lec. 17. 96
Secreta, quæ in miſſa legitur: quare ſic dr & quare ſecrete legit. Itẽ ꝙ primæ ſecretæ non præmittitur oremus. Quid ſecretam ſignificatur &c. lec. 17. 97
Præfatio & eius ſalutatio ad populum: populi quoq; reſponſio. 97
Eiuſdem excitatio ad dirigendum corda in deum: & quadruplex cordis eleuatio. lectio. 17. 98
Populi excitatio ad dicendũ gratias deo: cum expone. Gratias agamus domino deo noſtro &c. Et qualiter ac pro quo gratiæ ſunt agende. lec. 17. 99
Expoſitio textus de præfatione. Vere dignum & iuſtum eſt: æquum & ſalutare: cum magna ſacramenti euchariſtiæ (ueluti omnium ſacrificiorum emitiſſimo) exaltatione & laudatione. lect. 18. 100
Expoſitio. Nos tibi ſemp & ubiq; grãs agere. cũ ſequentibus: cum pulchra explicatione: quẽadmodum ſemper & ubiq; deo ſunt gratię agendæ. lec. 18. 102
Expoſitio Per quem maieſtatem tuã laudant angeli &c. uſq; in finẽ. le. 18. Vſq; in finem lec. ubi late explicatur: quem admodũ diuina maieſtas magis in hoc altaris ſacrificio quam in ulla re mundi manifeſtatur. 104
Expoſitio Laudant angeli: adorant dominationes: tremunt poteſtates. Et quid per illa nomina ſignificetur. Qũo deniq; commone eſt angelorum laudare deum: ſumendo nomen angelus pro omni ſpũ celeſti in genere. lect. 18. 105
Ibi de officio ſingulorũ angelorum. ſ. dominationum & poteſtatum ſecundum Diony. 105
Expoſitio cæli cælorũq; uirtutes ac beata ſeraphin uſq; ad ſanctus. lec. 18. 107
Expoſitio hymni angelici Sanctus: ſanctus: ſanctus &c. eius diuiſio. lec. 19. 109
Et quomodo triplex acceptio: ſiue ſignificatio nominis ſanctus: ueriſſime conuenit eſſentiæ diuinæ. Quare dicitur terſanctus: & ſemel dominus deus. 110
De nomine Sabaoth: & quomodo dominus deus dicitur deus ſabaoth. 111
Pleni ſunt cœli & terra. exponitur. 111
Oſanna in excelſis. 111
Alia eiuſdem hymni expoſitione. 113
Quare canoni præmittitur imago paſſionis Chriſti. Quare incipit a littera. T. 115
Quare ante canonem ſacerdos oſculatur librum. Et de alijs ritibus qui præmittunẽ diuerſimode a diuerſis. lec. 19. 116
Ibidem de duplici pictura quæ ab aliquibus canoni præmittitur.
Canonis diuiſio, & expoſitio illius textus. Te igitur clementiſſime pater &c. uſq; ibi. Vti accepta &c. per totã lec. 117
Canõ quare incipit a littera T. ibi T. littera quid ſignificat & repreſentat: unde ſumpta eſt lec. 20. 118
Expoſitio canonis ab illo loco. Vti accepta. uſq; ibi: In primis per totã lec. 21. 124
Ibidem de benedictione acceptatione munerum. Itẽ de effectu ſacrificiorum legis ue. 124
Cur offerenda dicuntur dona, munera, ſacrificia. Quid important illa noia. 127
Quid demonſtrat pronomen hæc. 128
Et ſecundum hoc littera, multipliciter exponitur. 127
Item quare dicitur in plurali. Hęc dona: hæc munera. 128
Quid ſignificant tres cruces quas facit ſacerdos, dicendo: hæc dona &c. 130
Expoſitio canonis ab illo loco. In primis quę &c. uſq; quam pacificare. lectio. 22. per totum. 132
Ibi de ordine offerendi. Item pro quibus offertur, generaliter, ſpiritualiter fraternaliter, ſingulariter. 132

Expoſitio

Expoſitio canonis ab illo loco. Quam pacificare uſq; ibi. Et omnibus orthodoxis lec. 23. per totum. 141
Ibi de oratione quæ fit in canone pro papa: pro rege: pro antiſtite.
Expoſitio canonis ab illo loco. Et omnibus orthodoxis: uſq; Memento. lectione. 24. per totum. 153
Expoſitio canonis: Memento domine famulorum famularumq; tuarum. lectio. 25. per totum. 158
Quare dicitur famulorum famularumq; & non uirorum & mulierum. 159
Et qualiter in hoc loco orare debet pro quibuſdam ſingulariter: quorum nomina mente recitare poteſt. 160
Miſſa dupliciter ualet: ex opere operato. & ex opere operante lec. 26. 161
Offerens ſacrificium miſſæ duplex eſt. I. mediatus & immediatus. lec. 26. 161
Ratione meriti eccleſiæ miſſa poteſt uno tempore plus ualere quam alio lectione. 26. 162
Vtrum miſſa celebrata pro pluribus minus ualeat cuilibet plurium: quam ſi pro paucis: aut pro uno ſolo celebretur. lec. 27. Vſq; in finem lec. Recitatis opinionibus: reſpondetur a quæſtionem. 179 185
Expoſitio canonis ab illo loco. Et omnium circumſtantium: uſq; Communicantes. lec. 29. per totum 198
Miſſam audire fructuoſum eſt. Et quando & ad quam fideles tenentur ad miſſæ auditionem. Præceptum de auditione miſſę ſpecificat præceptum dilectionis. lec. 29. 198
Contra gyrouagos: & in eccleſia tempore diuinorum ambulantes hincinde & in eccleſia uel cemiterio placitantes. 199
Quomodo miſſa debet audiri. ibidem.
Qualis diſpoſitio requiritur in audientibus miſſam: ut gratiam ſacramenti participiant. lec. 29. 199
Miſſam audiens populus: quomodo dicitur offerre ſacrificium laudis cum ſacerdote. lec. 29. 200
Pro quibus miſſam offert populus circunſtans. 201
Expoſitio textus. Cōmunicantes & memoriam uenerantes: ubi late tractatur in quibus cum ſanctis communicamus. lec. 30. 207
De collectis in fine miſſę legendis: & ritibus ac geſtibus cęrimonialibus ſacerdotis lec. 89. 917
Ibi de eorundem ſignificatione. 918
De ſeptem ſalutationibus ſacerdotis, & quinq; conuerſionibus ad populum in miſſa. lec. 79. 792
Et quid hoc repreſentat. De multiplici concluſiua miſſæ per Ite, benedicamus. requieſcat. lec. 89. 923
Et quando ſic uel ſic concluditur: exponuntur he concluſiones. ibid. 919
Cur Ite miſſa eſt dicitur in feſtis. Benedicamus domino in ferijs. lec. 89. 919
Ibidem de reſponſione chori aut miniſtri. De benedictione ſacerdotis: modo: forma. lec. 89. Cum expoſitione ſingulorum uerborum benedictionis. 921
Item quid ſignificat illa benedictio. unde ſumpta eſt. 922
Expoſitio orationis: placeat tibi ſancta trinitas. lec. 89. 923
Expoſitio canonis ab illo loco. In primis quæ tibi offerimus: uſq; hanc igitur. lec. 22. 132
Expoſitio canonis ab illo loco. Hanc igitur. uſq; qui pridie. ubi innuitur quomodo omnes ordines ſuis officijs concurrunt in ſacrificio miſſæ. Petiturq; acceptari ſacrificium non ex parte ſacrificij: ſed miniſtri. 235
Item de ritu quem tenet ſacerdos in horum uerborum prolatione. 250
Expoſitio horum uerborum. Qui pridie quam pateretur. lec. 34. 252
Expoſitio horum uerborum. Accepit panem in ſanctas & uenerabiles manus ſuas lec. 35. 261
De terſione digitorum & alijs quę per ſacerdotem ante conſecrationem cōmuniter fiunt. uide in fine lec. 3. 19
Expoſitio textus. Et eleuatis oculis: uſq; Hoc eſt enim corpus meum lec. 36. 278
Et quomodo aliqua habētur in canone: quæ nullus euāgeliſtarum de Chriſto ſcripſit puta de oculorum leuatione. 279
Quare Chriſtus leuauit oculos ad patrem ſuum. 279

Expoſitio

Expoſitio uerborum. Hoc eſt enim corpus meum, ubi late tractatur de forma conſecrationis. Quæ ueiba ſint de integritate formæ &c. lectio. 28 per totum. 242

Expoſitio textus. Simili modo poſtquam cænatum eſt, uſq; ad finem conſecrationis calicis. lec. 52. per totum. & partim lec. 53. 455

Annectuntur rationes de ſingulis terminis ibi poſitis in textu. Ibi quomodo forma conſecrationis calicis eſt forma certa, congrua, ſufficiẽs & perfecta. lelec. 52. 462

Plura alia iuxta litteram notãtur ibi: & remittuntur ad prædicta. Expoſitio textus. Vnde & memores. uſq; ibi. 482

Supra quæ propitio. ubi etiam habetur quare ſit in canone memoria paſſionis, reſurrectionis, & aſcenſionis Chriſti: ubi etiam ponitur ratio eorum, quæ ſacerdos facit in altari. lec. 54. Expoſitio textus Supra quæ ꝓpitio &c. uſq; ad memoriam mortuorum. lec. 55. 482, 488

Cur plus ſacrificia Abel, Melchiſedech & Abrahæ commemorantur in canone quam aliorum. 497

Et cur potius de lege naturæ quam de lege Moſaica ſumuntur hæc ſacrificia. ibidem. 501

De geſtibus ſacerdotis legentis hanc orationem. Supplices te rogamus &c. Et de crucibus quæ fiunt, ac oſculo altaris. 501

Manuum compoſite &c. 501

Expoſitio textus. Memento etiam domine &c. uſq; Nobis quoq;. lec. 56. 502

Ibi docetur ꝙ memoria habenda in miſſa debet eſſe breuis & quare. lectio. 56. 505

Expoſitio textus. Nobis quoq; peccatoribus uſq; Per Chriſtum dominum noſtrum. lec. 59. 544

Ibi cur ſit ſecunda ſanctorum commemoratio. 547

Quis fuit ille Ioã. de quo fit memoratio. 547

Cur repetitur. Stephanus ibid. Quare nominatim memoria b. Ioannis Baptiſte in canone. 547

Expoſitio textus Per Chriſtum Dominum noſtrum: uſq; Pater noſter. lectione. 60. 555

Expoſitio myſteriorum in geſtibus: ſignis & ritibus ſacerdotis ab illo loco. Nobis autem: uſq; pater noſter. &c. 564

Expoſitio & continuatio textus. Oremus præceptis ſalutaribus &c. uſq; Pater noſter. lec. 61. 568

Expoſitio orationis dominice Pater noſter. lect. 64. 606

Qui es in cælis. lec. 65. 614

Sanctificetur nomen tuum. lec. 66. 620

Adueniat regnum tuum. lec. 67. 631

De ſeptuplici regno diuerſimode exponitur. Fiat uoluntas tua. lect. 68. 647

Sicut in cælo & in terra. lec. 69. 659

Panem noſtrum quotidianum. lectione. 70. & 71. 670

Exponitur multipliciter de multiplici pane: & præſertim. lec. 71. 685

Et dimitte nobis debita noſtra. lectione. 72. 694

Diffuſe exponitur. Sicut & nos dimittimus debitoribus noſtris. lec. 73. 601

Et ne nos inducas. le. 77. 755

Latius exponitur. lec. 78. 798

Sed libera nos a malo. lec. 79. 796

Expoſitio orationis. Libera nos quæſumus domine. exponitur. lec. 80. 798

Cum rationibus multis: quare tres apoſtoli præſertim ibi nominentur, cum ceteris ritibus & miſticationibus horũ quæ tunc cum legitur: fiunt uſq; Pax domini. 798

Expoſitio Pax domini ſit ſemper uobiſcum. lec. 81. 814

Et de geſtis ac crucis ſignationibus, quas facit ſacerdos hanc orationem dicendo. De reſponſione chori &c. 817

Expoſitio orationis. Hæc ſacroſancta commixtio & conſecratio. lec. 81. &c. 819

Ibi quomodo & qualis dicitur fieri cõmixtio & conſecratio. Et quæ commiſcentur. 819

Expoſitio Agnus dei. lec. 81. 821

Quis hanc orationem inſtituit. 823

Cur in Miſſa defunctorum non dicitur Miſerere nobis ſed dona nobis requiẽ. 823

Expoſitio orationis. Domine Ieſu Chriſte qui dixiſti. lec. 80. 809

Ibi de oſculo pacis quod datur in miſſa. 809

Exponuntur ibidem alie orationes.ſ.Pax recum. Habente. &c. 828
Expoſitio orationis. Domine Ieſu Chriſte filij dei uiui.lec.82. 829
Item Perceptio domine. 832
Cum ſequentibus orationibus.
Expoſitio orationis.Corpus domini noſtri Ieſu Chriſti. lec. 83.uſq; Quod ore ſumpſimus:incluſiue. 840
De cantu finali miſſæ qui communio ſiue antiphona dicitur: & quid ſignificat. 916
Item de ſalutatione populi &c. lectione.89. 917

F

FACERE quod in ſe eſt quid eſt.lec.59. 554
Aliquid dicitur effici ab aliquo tripliciter.lec.86. 890
Item lec. 4. Vide latius incauſare.
Fama.Famę quomodo & quando parcendum eſt:& an ſit præferenda bonis exterioribus corporis aut rerum lectione. 74. 725
Emendatio fratris quæ eſt bonum conſcientiæ:an ſit præferenda bonæ famæ ſi utraq; ſimul ſtare non poſſunt lectione. 74. 726
Famæ cuſtodia utilis eſt propter multa. lectio. 74. 730
Feſtum. Feſtiuitates quare currūt a ueſpera ad ueſperam.lec. 34. 257
Fides: credere.
Fidei neceſſitas & utilitas in genere & ſpeciatim fidei implicite: fidei duo ſunt principalia obiecta. Item fides fundamentum eſt edificijs ſpiritualis & animæ uita: & multa ſimilia.lec.12. 62
De fidei commendatione,utilitate, & neceſſitate dicuntur. Item ꝙ fides uniuerſalis eccleſiæ ſeu fides implicita ualet contra omnes ſcrupulos & dubitationes in fide ibi. 63
Item ꝙ quandoq; non tam eſt meritorium credere:quam uelle credere: 63
Puer autem adultus exiſtens extra eccleſiam cui nunquam eſt fides predicata: an ſit de numero ſaluandorum: ſic de habitantibus in inſulis maritimis.lectione. 23 144
Fides quare dicitur catholica & apoſtolica lectione. 24. 153
Fides quomodo eſt in apoſtolis ueluti in radicibus firmis fundata.lect.24. 154
Fidei plurimum contulerunt miracula. lectione. 41. 339
Fides non naſcitur ex intellectu credibilium:ſed intellectus ex fide fidelis credendo quomodo debet ingenium ſuū captiuare in obſequium Chriſti. lectione. 41. 338
Fidei ueritas propter ſcandalum non eſt omittenda.lec. 41. 339
Notitia articulorum fidei quomodo dicitur creſcere per temporum incrementa. lectio. 41. 338
Figura legalis. Vide in iudaizare.
Forma. An in eodem compoſito ſit una uel plures formæ. Et a qua totum recipit denominationem lec. 42. 340
Quod eſt maius inconueniens, materiam ſtare nude ſine forma ſubſtantiali,uel ſine forma ſpecifica. lec.42. 344
Eadem materia in diuerſis locis poteſt habere diuerſas formas ſi replicatur ad diuerſa ubi.lec. 46. 392
Frangere,fractio,quære in hoſtie fractio.
Fructus miſſæ quære,in miſſa. in applicatio fructus miſſæ. In miſſæ expoſitio. Item in fructus ſumptionis eucha-riſtie.
Fundamentum multiplex, & quomodo differenter Chriſtus & apoſtoli dicuntur fundamentum eccleſiæ lec. 24. 155
Et quomodo ſolus Chriſtus dicitur uere & uerum eccleſiæ fundamentū principale,apoſtoli uero ſecundarium. 156
Ad quem deniq; ſenſum apoſtoli quādoq; negantur eſſe fundamentum. 157
Quomodo deniq; præ cæteris apoſtolis petrus dicitur eccleſiæ & fidei fundamentum & petra. 158

G

GAVDIVM beatorū eſſentiale & accidētale,de eorū augmentatione.lec. 85. 870
Ibi ſi beati gaudeant de honore

nore

nore eis in terra impenſo: & cultu eis exhibito. An etiam e regione triſtentur de malo. 871

I

IEIVNIVM. De ieiunio requiſito ad euchariſtię ſumptionem: uide de euchariſtiæ ſumptione.

Ieiunium naturæ, & eccleſiæ quomodo differunt. lect. 10. 47

Diei princinci pium tempore ieiunij quã do habet initium. lec. 10. 48

Ignorantia eſt multiplex. Et quæ illarum excuſet, uel aggrauet peccatum a toto, uel tanto. lect 7. 36

Impoſſibile: neceſſarium, quid eſt utrũq; quomodo interdũ accipitur le. 78 786

Indulgentia. De indulgentijs: uide in ſuffragia pro defunctis.

Iniuria: iniuriæ remiſſio. Iniuriam dimittere: uide in peccatum, & in diligere.

Intentio eſt multiplex: actualis, habitualis & uirtualis. Et quæ illarum ſufficit, & requiritur in actu ſacramentali. lectione. 6. 32

Iudaizare figura legalis. Quomodo ſtat aliquem facere ea, quæ iudæi ſecundũ legem fecerant: & tamen nullatenus iudaizare. Et quomodo figuræ legales ceſſauerunt ſub ratione figuræ. Et poſſunt manere ſub alia ratione. lect 34. 260

Iuriſdictio uide in poteſtas eccleſiaſtica.

L

LATRIA uide in adorare. Ibi etiã de ſpeciebus cultus dei, & de latria multiplici.

Laus, honor quomodo differunt. lectione. 18. 104

Honoris, & reuerentię exhibitio in quibus conſiſtit. lec 8. 18

Lex, abolitio, abolere. Lex poſitiua quomodo aboletur ex tolerantia prælatorum ſine reclamatione, & non obſeruantium correctione. lec. 3. 15

Lex quomodo uenit interpretanda ſecũdum intentionem legiſlatoris. Et unde illa colligitur lec. 74. 724

Ligare, ligatio. Ligatio realis ſeu corporalis & præcepti quõ differunt. le. 2. 12 13

Locus Motus localis.

Poteſt deus facere, ꝙ corpus quod nunc eſt hic: ſit & alibi ſine trãſitu per medium. lec. 47. 396

Aliquid mouetur localiter: aut eſt mobile uel per ſe, & primo. alio modo per accidens. lec. 47. 400

Res corporea. Item res ſpiritualis, & deus quomodo aliter, & aliter dicuntur eſſe in loco. lect. 65. 616

Item quomodo deus dicitur eſſe ubiq; in omnibus rebus ſuperius, inferius &c. 616

Item per eſſentiã, præſentiã, potẽtiam. 616

Cum deus ſit ubiq;: quare communiter in ſcripturis dr̃ eſſe in cælis. lec. 65. 617

Locus, Situs.

De hoc plura uide in euchariſtia de prædicamento ubi per totum: Per diuinã potentiã duo corpora poſſunt eſſe in eodem loco. Et plures partes eiuſdem corporis eidem loco coaſſiſtẽre. le. 43. 352

Quomodo ſaluari põt in corpore Chriſti, quod eſt in ſacramento definitiue, partium organicarum diſtinctio, qualificatio, & ab inuicem realis, non localis diſtinctio lect. 43. 360

Idem eſt locus ſubiecti, & accidentis, ſubſtantiæ & accidẽtis: patet ex diffinitione loci. lec. 44. 363

Vtrum idem corpus poſſit eſſe in diuerſis locis, late tractatur. lect. 46. per totũ. 384

Item quid attribuendum ſit: & quid non, corpori replicato ad diuerſa ubi ſecundum Sco. 387

Secundum Ockam. 388

Sicut idem corpus poteſt eſſe in diuerſis locis: ita plura poſſunt eſſe in eodem loco penetratiue. Et ſimiliter plura poſſunt eſſe loca unius per diuinam potentiam. lec. 46. 389

Termini loci quomodo, etſi ſunt contrarij. lec. 46. 89

Qualitates contrariæ an poſſint eſſe in eodm ſubiecto: & loco lec. 46. 390

Eſſe ubiq; quõ eſt proprium diuinæ potentiæ ſolum. lec. 46. 380

An priuatiue oppoſita: aut ẽt qualitates cõtrariæ poſſint dici de replicato corpore ad diuerſa ubi. lec. 46. 390

Digitized by Google

De priuatiuis. 390

Et nota ibi mirabiles ꝓpoſitiones quæ uerificant de replicatis ad diuerſa ubi. ſecundum aliam & aliam acceptionem terminorum priuatiuorum. 390

Cum corpus replicatur ad diuerſa: quomodo hoc intelligitur uel enim uadir de loco ad locū. Aut quomodo fit iſta replicatio.lec.46.

Eadem materiã replicata poteſt habere in diuerſis ubi diuerſas formas. lectione. 46. 392

Nullam implicat contraditionem idem corpus eſſe in diuerſis locis circumſcriptiue.lec.46. 393

Non oportet omnia abſoluta quæ inſunt alicui in uno: ineſſe eidem in pluribus locis ſi ad ea replicatur. lec. 46. 393

Propter replicationem alicuius corporis ad diuerſa ubi, non ſequitur agens naturale agere per diſtantiam improportionatam.lec.49.

Locutio angelorum: uide in cognitio. 393

M

MANDUCARE, Comedere, quare in hoſtię ſeu euchariſtię manducatio.

Manducare quid dicit. lectione. 80. 809

Maria. Marię multiplex præconizatio: quia plena: gratia quia noſtræ calamitatis aſilum: quia ſinus miſericordiæ: quia ſtella maris: & cætera plurima. lec. 32. 226

Item lectio. 79

Meditatio.

Mediationes circa prologum orationis dominicæ.lec.65. 619

Meditatio Circa Adueniat regnum tuū. lectione. 67 646

Meditatio circa clauſulam: Fiat uoluntas tua. lec. 69. 664

Sicut in cælo & in terra. 669

Meditatio circa clauſulam. Panem noſtrum quo. lec. 71. 691

Meditatio circa clau. Et dimitte no. &c. lectio. 76. 754

Meditatio circa clauſulam. Et ne nos inducas in tentationem.lec. 78. 787

Meditatio circa clauſulam. Sed libera nos a malo lec.79. 792

Meditatio circa Amen. lec.79. 794

Meditatio ante ſumptionem euchariſtiæ. lectio. 82. 839

Et ſimiliter tempore ſumptionis.

Meritorium: Meritum.

Quomodo opera noſtra cum ſint temporalia: poſſunt eſſe meritoria premij æterni.lec.49. 552

Opera noſtra conſiderantur dupliciter. 551

Ad rationem meriti duo concurrunt.

Actus meritorius quid eſt. 552

Meritum eſt duplex: ſed congrui & condigni. 552

Ibidem ad meritum condigni quę requiruntur. In quo conſiſtit & fundatur condignitas operis & operantis ad præmium.

Meritum congrui quid eſt. Reſponſio ad quæſitum. 553

Facere quod in ſe eſt quid eſt. 554

Quomodo deus eſt debitor hominis ſua uoluntate: non rei neceſſitate. Promiſſio dei quid eſt. Et an poteſt fallere uel mutari. 556

An aliquis poſſit mereri primam gratiam de condigno. 557

Ad meritum condigni quæ requiruntur. 557

An aliquis poſſit immediate alteri mereri beatitudinem.lec. 67. 636

Vide amplius in actus meritorius.

Miraculum. Cur fiunt miracula nonnunquam in loco determinato. Coram determinata imagine: & non ſic paſſim, ubiq; lec. 49. 436

Myſterium. Diuina myſteria ſecrete ſunt retractanda.lec. 17. 96

Motus primi. Motus primus ſenſualitatis quid eſt.lec. 78. 784

Motus primus quando eſt uitioſus, & quādo non: quādo peccatum mortale uel ueniale: & quando non lec. 78. 785

Mundus. Miſeria. De miſerijs huius uitæ mundialis late habetur lec.79. 789

Mutatio accipitur multipliciter. lectione. 40. 324

N

NECESSARIVM, uide impoſſibile.

Negligentiæ quæ contingunt in miſſis.

De negligentijs commiſſis in materia. lec.88. 911
Quid ſi deprehenderetur panis non eſſe triticeus. 911
Quid ſi loco uini alius liquor calici infuſus eſſet. 911
Ibidem ſi aqua non fuiſſet admixta. 911
Quid ſi ſacerdos cognoſceret ſe non baptizatũ: aut non legitime ordinatũ. 911
Quid ſi ſacerdos morte uel aliqua infirmitate deficeret. 912
Quid ſi particula aliqua in altari inueniretur quã celebrans ignorauit. Simile de guttulis foris calici adhærẽtibus. 913
Quid ſi ſacerdos uolens conſecrare plures particulas in prolatione uerborum conſecrationis:non cogitaret niſi tantum de particula maiore: quam manu teneret. 913
Quid ſi certum numerum conſecrare intenderet & facta conſecratione inueniret plures uel pauciores. 913
De cautelis habendis a conſecrante plures particulas. 913
De defectibus contingentibus circa cerimonialia:puta ueſtes:locũ: tempus: ignem:uaſa:orationes:& ſimilia. 914
Quid ſi ſanguis effunderetur aut ſtillaret,aut panem mus comederet. 914
Si aranea in calicem caderet,aut perderetur particula uel putreſceret. 914
Quid ſi ſacerdos recordaretur ſe aliquid comediſſe, aut ſe excommunicatum eſſe uel irregularem,aut in peccato mortali non confeſſo. 915
Notitia,uide in cognitio.

O

OBLIVISCI, recordari dei. Quomodo deus dicitur aliquorũ recordari uel obliuiſci, ſcire uel ignorare aliqua.lec.25. 508
Item lect. 55. & 56. 489. 499

Offerre: Oblatio.

Vtrũ populus teneatur offerre in miſſa, allegantur diuerſa iura & doc.opiniones,tandem reſpondetur per quatuor propoſitiones, prima eſt de oblatione interiori, quæ eſt,neceſſaria. Secunda de oblatione exteriori quæ eſt meritoria deo grata & fructuoſa. Tertia quibus diebus oblatio eſt præcepta. Quarta quod etiam alijs diebus in caſu eſt debita lec. 16. 88
Offerenda ſunt domino tria.lec.16. 87
Exterior ſiue exteriorum oblatio facta domino quid ſignificat.lec. 16. 89
In oblatione exterioris ſubſtantiæ, pauperum conditio non eſt peior conditione diuitum.lec. 16 89
Parochiani tenentur ſuo curato offerre & prouidere in temporalibus. Attamen de huiuſmodi populi oblatione & ꝓuiſione non debet luxuriari,aut ſuperbire,ſed ſuſtentari.lec.16. 90
Oblatio exterior quę fieri debet deo, plures habebit conditiones.lec.16. 91
Oblationes exterioris finis duplex eſt.ſ. cognitio diuini dominij, & ſuſtentatio eccleſiæ miniſtri.lec. 16. 92
Inuectio contra offerentes domino uiliora reſeruatis melioribus.lec. 16. 2
Doctrina generalis quæ ſunt domino offerenda. Et quomodo in oblationibus deo uel ſanctis fiendis ſuperſtitio eſt cauenda.lec. 16. 92
Oblatio ſacerdotis debet fieri pro omnibus orthodoxis. Schiſmatici enim heretici excludũtur a fructu ſacrificij miſſę. lectione.24. 153

Oratio, orare.

Oratio fieri debet humiliter & ſimpliciter. lect. 20. 122
Et per Ieſum Chriſtum dominum noſtrum. ibidem.
Cur ſacerdos oraturus drũ in miſſa dicitur. Memento domine cum tamen deũ nulla ſeu nullius rei capiat obliuio. lectio. 25. 158
Vult deus quandoq; orari, & ad aliorum petitionem cõferre aliquid, alias non datur.lec. 25. 161
Orandum eſt pro bonis corporalibus, ſpiritualibus & æternis, ſed multum differ-

renter, & ordine quodam lec. 29. 203
Cum uirtus in infirmitate perficitur: quomodo oramus deum in miſſa pro ſanitate lec. 29. 204
Alio fine orandus eſt deus: alio fine homo. lect. 31. 215
Ibi diffuſe quære & ad quid oramus ſanctos lect. 30. & 31. 215
Orator ſecularis, & orator ſpiritualis multum differenter agunt in ſuis officijs. le. 31. 216
Orandus eſt deus: qualiter. & quo. le. 31. 217
Oramus ſanctos tanquam mediatores coram deo propter multas rationes. lectione. 31. 217
De oratione, uide ſanctorum inuocatio.
Orationes quando non expedit eſſe longas, ne populo nauſeam præſtent. lectione. 56. 505
Oratio aliqua poteſt dici priuilegiata: uel quia a Chriſto inſtituta, uel quia ab eccleſia ordinata lec. 57. 521
Orationes peccatorum an, & quomodo exaudiuntur a deo lec. 49. 544
Orationis quidditas, & definitio. Et quomodo a diuerſis diuerſimode definitur lectio. 61. 572
Oratio cuius potentiæ eſt actus lec. 61. 572
Oratio ad quem eſt dirigenda lec. 61. 573
Oratio cuius uirtutis eſt actus. lec. 61. 573
Orationis multæ ſunt ſpecies. Et quot, & quę ſunt illæ. lec. 61. 574
Ad orationem plura requiruntur lectione. 61. &c. 575
In oratione quæ ſunt a deo petenda ſimpliciter. quæ ſub conditione. lec. 61.
Orare quibus conuenit perſonis lec. 61. 576
An perſonis diuinis, & Chriſto.
An ſpirituiſancto.
An beatis animabus, & angelis ſanctis.
An omnibus uiatoribus bonis, & malis.
An damnatis. 578
De orationis qualitate quantum ad uocem, locum, tempus, geſtum. lec. 62. per totum. 580
Oratio an debeat eſſe uocalis: & q oratio eſt multiplex. l & 62. 580
Oratio mentalis, uocalis, mixta, quid eſt lectio. 62. 580
Oratio publica, & priuata. lec. 62. 581
De orationis publicæ & cantus uocalis utilitate. 58
Quando utendum eſt oratione uocali in priuato, & quando non. 58
Oratio priuata, ac ſingularis quandoq;, & quare fit corde tantũ: quandoq; uoce, & corde. lec. 62. 58
Oratio in quo loco fieri debet: & quare magis conuenit orare in eccleſijs. lectio. 62. 58
De orationis diuturnitate, & continuatione. & quomodo uerum eſt, q oportet ſemper orare. lec. 62. 58
Ibi de multiplici orationis continuitate. 58
De corporis geſtibus in oratione. Et quare uerſi ad orientem oramus lectione. 62. 585
Ibi quid ſignificat pectoris tunſio: manuum extenſio, genuflexio &c.
De attentione in oratione habenda. Et q triplex eſt attentio. Vna, quæ fertur in uoces, & uerba. Alia in uerborum ſignificata. Alia nec ad hæc, nec illa lectione. 62. 586
Qualis uero attentio requiratur in oratione: patet ex propoſitionibus multis de actuali attentione. 587
De habituali, & uirtuali. &c. 589
Orationis effectus multiplex lectione 62. 586
De diſtractione in oratione quãdo eſt peccatum: & quando non lec. 62. 588
Et qualis diſtractio exigit orationis repetitionem. ibid. 589
Vtrum liceat inter orandum meditationes cæleſtium: ſed tamen impertinentiũ admittere. Et quid agẽdum, ſi talia inter orandum occurrunt. lec. 62. 588
Ad orationem, ut ſit exaudibilis, duo requiruntur. lec. 79. & lec. 16. & 17. 795
Vtrum quilibet uiator fidelis poſſit exaudibiliter orare hanc clauſulam orationis dominicæ. Adueniat regnum tuũ. lectione. 67. 636

Oratio, Orare.

Interruptio orationis quando & qualis eſt peccatum. Et in quo caſu licitum eſt orationem interrũpere. Ibi de tarde uenientibus ad horas, ubi incipient orationes ſuas lect. 62. 588

Expedi-

Expeditior eſt attentio in oratione ad ſenſum litteralem. lec. 62. 589
Affectus quibus oratio redditur exaudibilis tres ſunt. lec. 62. 590
Cur uerbis utimur in oratione lec. 62. 590
Quomodo pſalmi, nullam petitionē continentes, aut petitioni non correſpondentes, noſtris orationibus commiſcētur. lectio. 62. 591
De quintuplici meditatione, quæ præcedere debet orationē exaudibilē. le. 62. 592
De orationis efficacia quantum ad impetrationem. lec. 63 per totum. 593
Orationum alia eſt meritoria, & non impetratoria. Aliud deniq; eſt orationem eſſe meritoriā, aliud impetratoriā. l. 63. 593
Ad orationē eſſe impetratoriā quattuor requiruntur conditiones. lec. 63. 593
Oratio impetratoria fieri debet pie ut aurem pie fiat: quinq; requiruntur conditionis, quæ includunt omnia requiſita ad orationem ex parte orantis ut ſit impetratoria. lect. 63. 594. 595
Orans in peccato mortali quando peccat mortaliter: & q̄n non peccat. le. 63. 595
Petens pie non omittet debita media ad acquirendum aliquid ordinata. Ibi de petitione filiorum zebædei. lect. 63. 596
Orans petet perſeueranter. Et quid eſt perſeueranter petere, & orare. lec. 63. 597
Orans petet ea quæ ſunt ad ſalutem. 598
Et qui ſic petunt, lec. 63. ibid.
Oratio impetratoria fieri debet pro ſe. ibid.
Sepæ enim quis non auditur pro alio orans lectione. 63. 598
Oratio quare ſemper eſt impetratoria omnium, quæ petuntur: ſi fiat pie, perſeueranter ad ſalutem pro ſe. lec. 63. 598
Et q̄ ſic petentem ſemper exaudit ad utilitatem: licet non ad uoluntatem, & ſic intelligitur, q̄ talis oratio ſemper exauditur. ibidem. 599
Martyres clamantes ad deum in ſuis pœnis: quomodo dicuntur exauditi, cum tamen in pœnis fuerūt derelicti a deo. lectione. 63. 599
Oratio meritoria quomodo ſe habet ad orationem impetratoriam. lec. 63. 600
Vt ſic oratio ſit ſimul impetratoria, & meritoria quæ requiruntur. lec. 63. 600
Orationem eſſe impetratoriam non coexigit gratiam ſecus ſi debet eſſe meritoria. lectione. 63. 600
Orationis utilitas, & fructus multiplex pariter, & neceſſitas. lec. 63. 600
Orationis dominicæ excellētia propter eius dignitatem. In quo conſiſtit talis dignitas. lec. 64. 601
Breuitatem.
Quare dñica oratio tātę breuitatis eſt
Fæcunditatem, & ſententiarum ponderoſitatem. 602
Quomodo oratio dominica omnia petenda, & omnes precationes hincinde in ſcripturis contentas in ſe claudit, & continet. 603
Præter contenta in ea, nihil licet petere.
Vtrum ſolis uerbis in oratione dominica contentis utendum ſit tempore orationis. lec. 64. 605
Item. 603
Orationem dominicam quis inſtituit legi ante communionem, & quare. lectio. 64. 606
Orationis dominicæ diuiſio. lec. 64.
Eius exordium ad quid ponitur: & quomodo differt ab exordijs noſtrarum orationum & uete. teſtamenti. 606
Nomen pater in oratione dominica, quomō accipitur notionaliter, uel eſſentialiter. Quomodo deniq; deus multipliciter ratione dicitur. Pater noſter. lectione. 64. 608
Quare orationes noſtræ diriguntur ſpeciali nomine nunc ad hanc, nunc ad illam perſonam lec. 64. 609
Cum oratio noſtra dirigitur ad totam trinitatem: quare non ponitur in oratione dominica deus, loco pater, ut dicatur deus noſter. lec. 610
Quid importat noſter in oratione dominica. Cur deniq; Noſter & non meus. lectione. 64. 612
Orandum eſt nunc ſingulariter: nunc pluraliter ſecundum diuerſos ſtatus orantium. lectio. 64. 613
Orō Xpi quō eſt noſtra inſtructio. Et in genere, ad quem ſenſum Chriſti actio eſt noſtra inſtructio. lectione. 64. 613
Quare Chriſtus in oratione dominica potius uoluit nos dicere. Qui es in cælis, quam qui es ubiq; lec. 65. 617

Multiplex ordo petitionũ orationis dominicæ: & multiplex aſſignatio eorundem lec. 66. 621
Aug. uero applicat ſeptem petitiones donis ſeptem, & beatitudinibus. 623
Lucas quare ponit quinque petitiones orationis dominicæ. Mathæus uerò ſeptem lectio. 66. 623
Ordo, ordinatio. Ordo in omnibus diuinis operibus in cælo, & in terra reperitur lec. 23. 142
Ordinate confert deus ea, quę largitur, per aliorum orationes: non collaturus alias lec. 25. 161
Orthodoxus unde dicitur: & quis dicitur orthodoxus. Et quomodo pro orthodoxis ſolum ſecluſis hæreticis, & ſciſmaticis. qui Chriſto capiti non adhærent ſacrificium miſſæ fructuoſe offertur. lectione. 24. 153
Oſanna quid ſignificat: unde dicitur: de eius interpretatione. lec. 19. 122
Quare interpres illæſum tenuit, & immutatum nomen oſanna. lec. 79 793
Oſculum De utilitate oſculi imaginis crucifixi. lec. 20 119
Oſculum multiplex reperitur in ſcriptura. lect. 81. 825
Ibidem de oſculo pacis, quod datur in miſſa, diffuſe habetur. &c. 826

P

PATIENTIA. Patientię precepta quomodo ſunt intelligenda. lect. 73. 717
Pactum. Deus fecit pactum in ueteri lege cum patribus: in noua cũ eccleſia lectio. 47. 408
Panis multiplex reperitur in ſcripturis. lectione. 70. 670
Quid uenit nomine panis. Et cur in oratione non petimus niſi panem dari nobis. 671
Panis ſubſtantialis, ſuperſubſtantialis, ſuperfluus quis eſt. lectione. 70. 675
Panis Chriſtus in ſcripturis nominatur multiplici ratione, & tropo. le. 71. 685

Papa, Papatus.

Papa unde dicitur: unde ſumptum eſt nomen. Nunc conuenit ſoli ſummo pontifici, olim omnibus epiſcopis competebat. lec. 23. 145
Item q̃ papa eſt caput fidelium, & eccleſiæ. le. 23. 145
Papatus petri excellentia, & officij dignitate, & uirtutum multitudine præſtabat. lectione. 23. 146
Ibi de qualitate ſucceſſorũ in papatu. Papa & ſi quandoq; ut homo peccator deuiat: non tamen ex hoc capitis dignitatem amittit, niſi in hæreſim labatur. lec. 23. 147
Papa quomodo differenter a Chriſto dicitur caput eccleſiæ. lec. 23. 148
Papę nomen debet in canone exprimi. Ea quare pro papa oratur in canone lectione. 23. 149
Paſcha ſumitur multipliciter. lect. 34. 257
Quomodo mulieres dicuntur in die paſchæ ſecundum Inno. uuguenta paraſſe. Ibi de tempore præparationis unguentorum. lect. 34. 258

Paſſio Chriſti.

Paſſio domini multum notabiliter ſummatur: & ſententioſe comportatur correſpondenter ad ſeptem horas canonicas lec. 13. 68
Paſſio domini qualiter repreſentatur in miſſæ officio per uerba, geſtus, ueſtes, &c. & cruces uarias ante & poſt conſecrationem a ſacerdote fieri ſolitas, ad Chriſti paſſionẽ repreſentãdam le. 21. 130
Traditus eſt Chriſtus a patre ex dono: a iuda pro munere: a iudęis in ſacrificiũ. Ibi de multiplici Chriſti traditione, & multiplici traditionis fine. lec. 21. 130
Crucifixio Chriſti triplex. lec. 21. 131
Chriſtus in paſſione ſua non partem ſanguinis: ſed totum abundantiſſime pro peccatoribus effudit: pro omnibus ſufficienter: ſed non efficienter. Et quot uulnera pertulit in paſſione Chriſtus. lectio. 53. 477
Ibidem quotiens in paſſione ſanguinem fudit. Multipliciter fuit præfiguratum ſanguinem Chriſti fundendũ eſſe in remiſſionem peccatorum. 478
Paſſionis Chriſti memoria quare fit ab eccleſia. lect. 53. 482
Paſſio Xpi quæ bona cõtulit nobis. le. 54. 483

Quomodo aperuit,& clauſit portam regni. 484
Vtrum Chriſtus ſua poteſtate in cruce mortẽ aduocauit,uel an Chriſti mortem uiolentia uulnerum effecit. Et quomodo iudæi dicunt occidiſſe Chriſtum, ſi ſua poteſtate animam a ſe poſuit.lect. 82. 831
Patena unde dicitur, quid ſignificat.lectio 80. 801
Pater de multiplici ratione dicitur pater noſter.lect.20. 120
Item lect.64. 608
In expoſitione orationis dominicæ. Pater accipitur multis modis,notionaliter & eſſentialiter·Eſſentialiter multipliciter ſumitur. lect.64. 609
Item lect.20. 119
Pax:Pacis commendatio,utilitas,neceſſitas,deſcriptio,diuiſio lect. 81. 815
Pax bona,pax mala quid eſt.lect.81. 815
Ibi pax ad Deum, ad ſeipſum,ad proximum quid eſt. Et quomodo diabolus hanc pacem turbare ſtuduit. Chriſtus uerò reſtaurauit. 816
Pax interna, externa, ſuperna quid eſt. lect.81. 816
Pax hominis ad Deum, ad proximum, ad ſeipſum.lect.81. 826
Peccatum:peccati, ſeu iniuriæ remiſſio.
Aliquis dicitur eſſe in peccato multipliciter.lect.7. 35
Peccatum ueniale quomodo opponitur feruori charitatis: licet non repugnet eidem lect.7. 38
Peccatum & uitium differunt.lect.78. 785
De peccati grauitate, unde attẽditur grauitas peccati: & quomodo unum dicitur eſſe grauius alio.lect 87. 760
Quomodo peccata dicuntur debita noſtra.lec.72. 695
Item quomodo peccata dicuntur noſtra. 696
Peccatum mortale quomodo infert æternam pœnam a ſolo Deo infligendam. lect.72. 697
Contra excuſantes ſe in peccatis:& attribuentes ea fato,ueneri &c.lect.72. 696
Quomodo poteſt aliquis petere dimitti ſibi peccatum, ne puniatur, cũ hoc ſit contrarium iuſtitiæ Dei.lect.72. 698
Ibidem an liceat petere a Deo pœnæ uel remiſſionem uel omnimodam dimiſſionem. An de communi lege aliquis inueniatur in hac uita ſine peccato. Et an omnium hominum ſit petere: Dimitte nobis debita noſtra. præſertim cum aliquis non eſt ſibi conſcius peccati.lect.72. 699
Peccatum originale an dicitur peccatum noſtrum ſeu debitum noſtrum. Et quomodo contrahitur. Quomodo deniq; & ubi paruuli pro eo puniuntur lectio. 72. 700
Cum peccatum dimittere ſit ſolius Dei: quomodo dicimus in oratione dominica. Sicut & nos dimitti.&c.lect.73. 703
In peccati dimiſſione:ſiue in peccato tria conſiderantur.lect.73. 704
Et quod illorum dimittere eſt ſolius dei. quod hominis ipſi. 705
Ad dimittẽdum fratri peccanti in aliquẽ, plura mouere poſſunt. lec.73. 706
Iniuriã paſſus ab aliquo,quando,& qualiter eſt neceſſario remittẽda,& dimittenda, habetur p aliquot propoſitiones lect.73 multum diffuſe. 708
Peccatum dicitur occultum tripliciter.lectio.74. 722
Ibidem peccatum dicitur publicum multis modis.
Pœna. Pœna canonis. Excommunicatio.
Pœna canonis quid eſt.lect.9. 44
Quot ſunt pœnæ canonis, & quæ per totam lectionem.Ibidem quomodo con trahuntur,& tolluntur. Item quomodo differunt. uſq; in finem lectionis. 45
Infamis, & infamatus quomodo differunt.lect.9. 45
Excommunicatio quid eſt, & quotuplex lect.9. 46
An celebrans in loco interdicto: in calice nõ idoneo:ſine igne, & lumine nullo præſente,incurrat pœnam canonis: & qualem lect.14. 78
Pœna damni, pœna ſenſus in quo cõſiſtit. lect.56. 515
Pœna uenialium peccatorum hic non dimiſſorum.Aut mortalium quoad culpam remiſſorum: an ſemper & perpetuo maneat in damnato in inferno. lect.56. 515
Pœna infernalis. Infernales pœnæ quoad

omnes corporis ſenſus,& omnes animæ potentias late recitantur.lec.33. 245
Animæ in purgatorio a quibus affligũtur: an a dæmonibus.lec.56. 245
An habeant refrigerium conſulationis. Et unde ſiue a quo. 245
Ibi de luce earundem & tenebris, quibus præmuntur, 249
Petra ſuper quam eccleſia fundata eſt, quis eſt.lectione.24. 156
Pietas,latria,theoſebea.lec. 18. 106
Pollutio nocturna,uide in euchariſtia:& de requiſitis ad dignam celebrationẽ.
Poteſtas. Poteſtas eccleſiaſtica:uide in titulo euchariſtiæ conſecratio.
Prædicator. Quomodo quidam prædicãtes multum excedunt non allegando quicquam: aut nimium allegando. lectione. 77. 708
Prædeſtinatio,præſcientia,prædeſtinatorum numerus non augetur nec minuitur: quia eſt æterna prædeſtinatio. 246
Quomodo ergo ſacerdos petit in canone aſſociari numero electorum. le. 33 246
Prędeſtinatus, aut præſcitus dicitur aliquis dupliciter.lec.79. 796
Virum præſcitus poſſit uere orare, & dicere. Libera nos a malo gehẽne.le.79. 796
Præſcientia:uide in prædeſtinatio.
Propoſitio.
Chriſtus an poſſit dici filius trinitatis, & quomodo.lec.20. 120
Chriſtus eſt filius uerbi,aut ſpiritusſancti, an ſit concedenda.lec. 20. 120
Ad inferna deſcendit Chriſtus: Chriſtus iacuit in ſepulchro: in peplo:Chriſtus deſcẽdit ad inferna. Verbum fuit Chriſtus heri,& hodie &c. An & quomodo ſint concedendæ, & ſimiles.lec.42. 547
Chriſtus, quod ſemel aſſumpſit, nũquam dimiſit. quomodo conceditur. lec.42. 248
Corpus Chriſti eſt in ſacramento quãtum. Corpus Chriſti quantum eſt in ſacramento quomodo differunt. lectione. 43. 360
Propoſitio mentalis quando eſt: & quando eſt uera propoſitio:quando dicitur uera. Quando ad prolationem uocalis propoſitionis formatur correſpõter ſua mentalis.lec.47. 418
Multa ibi de ueritate propoſitionum uocalium,& ſuarum mentalium. Ibi quãto tempore uti poſſumus pro tempore præſenti copula præſentis tẽporis. 418
Hoc eſt corpus meum, quando & qualiter eſt uera.lec.48. per totum. 409
De propoſitionibus, quibus exprimitur cõuerſio panis in corpus Chriſti. Quę ueræ,quæ falſæ.uide.lec.49.iuxta principium. 422
De ueritate propoſitionum de præſenti, pręterito aut futuro,de ineſſe aut poſſibile.lectio. 49. 423
Prædicatio nominum eſſentialium,& notionalium in diuinis fit differenter.lectione. 20. 119

Q

QVANTVM, Quantitas.
Quomodo ſaluari poteſt corpus Chriſti glorioſum, & forma ſpecioſum, eſſe ſub parua hoſtia non circumſcriptiue, ſed definitiue. lec.43. per totum. Poſſibilitas oſtenditur ex diuina potentia pulchris medijs. 351
Quæ maior eſt, quam noſtra intelligentia. 453
An quantitas ſit accidens inhærens rei quãię.recitantur opiniones.le.43 &c. 354
Poſitio ſecundum differentiam quantitatis,ubi & ſitus ſecundum Sco. quid.lectione.43. 355
Et de earum ſeparabilitate ſecundum Sco. ibidem ſecundum Ockam. 360
Quid eſt de ratione quanti quãtitate molis. lectione.43. 355

R

REGNVM eſt multiplex, & ſecundum hoc de quolibet exponi,& intelligi poteſt oratio dominica, cum dicitur. Adueniat regnum tuum lectione.67.&c. 632
Reliquiæ ſanctorum:an oſſa, & pulueres ſanctorum:quæ reliquiæ dicuntur, un quã fuerint partes ſanctorum.lec. 42. 343

Reſpectus an poteſt a ſolo deo cauſari,& conſeruari ſine fundamento,& termino.lec. 44. 366
Rogare, rogatio quid eſt. Et ꝙ rogatio non eſt oratio optatiua: ſed inclinatiua.lectione.20. 122

S

SACERDOS, præcellentia ſtatus ſacerdotalis Status, & officium clericale quantę ſit præcellenciæ dignitatis,& nobilitatis,quod nec uirgini Mariæ, nec angelis conceſſum fuit. lectione. 4. 20
Sacerdotes propter ſui præcellentiam, uarijs nominibus nominantur in ſcripturis:ut puta reges, angeli, dij,ſacerdotes,clerici,ſeniores, præsbyteri &c. lectione. 4. 21
Sacerdotum,& clericorum eſt habere uitam omni uirtute decoram, hoc enim clamant omnia inſignia clericalia.l.4. 21
Sacerdotis, uel ſacerdotij euangelici præeminentia, ſuper ſacerdotem legis moſaicæ,lec.4. 22
Sacerdotum eſt conſiderare ſuam dignitatem, & humilitatem. Non enim humano merito: ſed diuinę uoluntatis beneplacito in ſortem domini uocati ſunt. lectione. 4. 22
Sacerdos quid efficit in miſſæ officio poteſtate propria. Quid uirtute diuina aſſiſtente.lec.4. 23
Sacerdos dicitur conficere,& conſecrare corpus domini,ad quē ſenſum, & qua uirtute aſſiſtente. lect. 4. 24
Sacramentum. Sacramentorum commēdario &c. Solus Chriſtus ſacramenta inſtituit:& ſoli Chriſto conuenit eſſentialia ſacramentorum immutare. Solus deniq; Chriſtus dare poteſt certitudinem,& efficaciam ſacramentis.l.14 28
Sacra nouæ legis gratiam conferunt:hec requiritur bonus motus interior: ſecus ſi de ſacramētis ueteris legis. l. 87. 904
Sacramenti eucharistię multiplex commendatio,laus, & utilitas ex illo uerbo præfationis. Vere dignum, & iuſtū eſt. &c. lec. 18. 100

Sacrificium.

Sacrificia legis ue. imperfecta fuerunt: q͞a nec deo accepta:nec abſtulerūt peccata:nec cōtulerunt gratię dona.l.21. 124
Et nota ibidem pulchram diſtinctionē attendendorum circa ue. le. ſacrificia: ſecundum quæ poſſunt dici grata uel non grata:iuſtificare uel non iuſtificare iuſtitia morali uel gratuita. Et ſecundum hoc poſſunt cōcordari multæ autoritates ſcripturæ. 126
Sacrificium quid eſt,lec.22. 132
Item.lectio. 85. 854
Et eſt duplex ibidē uiſibile, & inuiſibile.
Sacrificio indiget hō propter tria.l.85. 865
In unico ſacrificio crucis, eſt pfectio omnium ſacrificiorum figuralium.lec.85. 865
Euchariſtiæ ſumptio quare dicitur,ſacrificium,& oblatio.lec.85. 866
Sacrificij altaris multiplex præcellentia ultra omnia alia ſacrificia.lec. 85. 867
De eius acceptabilitate. 868
Ibi de eius fructu ut eſt memoriale crucifixionis Chriſti. 869
Et ꝙ ē ſimil ū effectuū opatiuū ut i cruce. 869
Salutatio ſacerdotis: uide in expoſitione miſſæ in fine.
Sanguis an ſit animatus, uel animabilis. lectione. 21. 128
Ibidem ꝙ corpus non eſt ſanguis. Item lectione. 53. 471
De ſanguinis Chriſti abundanti effuſione, & omnimoda pro omnibus ſufficienter;ſed non efficienter. Et numero uulnerum eius. uide in paſſio Chriſti. &.lectione.53. 477

Sanctus,Sanctitas.

Sanctus unde dicitur : quot modis accipitur. Quid ſignificat.lec. 19. 109
Ad idem.lec. 66. 627
Sanctitas an dicat perfectionem ſimpliciter. Et quomodo ac etiam ratione cuius eſt in tribus perſonis diuinis.l. 19. 110
Sanctificatur aliquid dupliciter. Et q̄uo a nobis deus dicitur ſanctificari. Sanctitas uiæ,& patriæ quid eſt.lec.66. 624. 625
Quod nomen dei a nobis ſanctificādum eſt:cū multa ſint nomina dei.l. 66. 628
Ibidē q̄uo in nobis ſanctificatur nomē creatoris, redēptoris, Ieſus, deus, Xp̄s.

Digitized by Google

Quæ ſanctitas in nobis eſſe debet: ut nomen dei a nobis ſanctificetur. lec. 56 — 627

Sanctorum uenerario: Inuocatio.

Sanctorum memoriam habet eccleſia: & quare. Quomodo deniq; ſancti inuocandi ſunt. lec. 30. — 208

Vtrum ſancti in patria orent pro nobis exiſtentibus in uia: recitatis opinionibus hæreticorum, & eorum motiuis, q non. lectione. 30 208. — 209

Concluditur q ſic. — 210

Et probatur multipliciter, q orent pro nobis merito, prece, ſine uoto, ex autoritate utriuſq; teſtamenti. Ex ueteri. — 210

Ex nouo. — 210

Probatur ratione facto. — 211

Rñdetur ad rationes hæreticorũ. &c. — 212

Oſtenditur deum dare gratiam, & gloriã, ad preces ſanctorũ, alias non daturus. — 213

Et licet omnia poſſit ſeipſo efficere: uult tamen creaturam ex ſua bonitate infinita cõcauſare. ibidem. Item q ſancti nobis ſubueniunt merito, & pcibus. — 214

Item quomodo ſancti orant pro nobis mentaliter. Et eorum oratio eſt nobis, non ipſis meritoria, licet ſint in termino. — 214

Sanctos inuocare eſt deum honorare, & magnificum ac benignum predicare. lectio. 30. — 215

Cum deus per ſuam æternam prouidentiam & omnia nouit: & immutabiliter facienda diſpoſuit, ad quid ualent preces ſanctorum, & orationes: quibus nec deum informare, nec a ſtatuto ordine poſſunt flectere. lec. 31. — 215

Sanctos quare oramus. lec. 31. — 217

Ad idem. lec. 30. — 208

Quomodo ſancti in cælis uident, uel cognoſcunt orationes uiatorum in terris. Ibi de multiplici cognitione angelorum, & ſanctorum ueſpertina, & matutina. In uerbo in genere pprio. l. 31. Vſq; in finem lec. — 217

Reſpondetur ad quæſtionem. — 224

Vbi etiam tractatur, an pertineat ad eorum beatitudinem ſcire, & uidere orationes noſtras — 224

Sanctorum memoria cur habetur ante conſecrationẽ eucharistiæ. lect. 31. — 225

Sanctorum memoria, & ſolennitas quomodo differunt. lec. 31. — 225

In canone cur ſit memoria apoſtolorum, & martyrum: & non confeſſorum, nec patrum uete. teſta. lec. 32. — 230

Sanctorum apoſtolorum quorundã martyrum in canone contentorum laudes lect. 32 &c. — 231

Quolibet die anni multã milia ſanctorũ ſuam haberent feſtiuitatem, ſi ſinguli feſtiuari deberent. lect. 32. — 231

In canone duodecim martyres recitantur. & cur illi & non alij. lect. 32. — 233

Ante cõſecrationem ſanctorum auxiliũ: poſt conſecrationẽ uero eorũde cõſortiũ in canone petit. Et quare ſic. l. 32. — 234

Diuerſi ſancti pro diuerſis neceſſitatibus ſunt inuocandi. Et magna in eorũ cultu, ueneratione, & inuocatione differẽtia habenda eſt. lec. 32 — 235

Ibi. Quõ aliqui ſancti dati ſunt patroni prouincijs certis: certis pſonis. Quidã certis beneficijs impetrandis. Quodq; plus uno loco, & tempore, quam alio exaudire uolunt: & ſimilia multa. — 236

In omni ordinato ſanctorum cultu diuinam colimus potentiam, ſapientiam, & bonitatem. Et ſecundũ hoc triplex eſt ſanctorum cultus, quo deum in ſanctis ſuis laudamus. lec. 32. — 237

In ſanctorum cultu diſcreto: & in eorum diſcreta imploratione nunc hunc, nullum illum, iam pro illo, iam pro alio inuocando, qualis diſcretio, & uarietas ſeruanda eſt. lect. 32 — 238

Diſcretus ſanctorum cultus multos uiatoribus affert fructus. lectione. 32 — 240

Reprahẽditur indiſcretus ſanctorum cultus, & error multiplex indiſcrete colẽtium eoſdem. lec. 32. &c. 240. — 241

Sanctorum cultus indiſcretus eſt, ſeu indiſcrete ſit quadrupliciter. lec. 32. — 242

Scrupulus quid eſt lec. 8. — 142

Doctrina ſalubris cõtra ſcrupuloſos. l. 8 — 143

Item lec. 10. — 156

Symonia.

Quomodo dantes & recipientes temporalia, ut rependantur ſpiritualia: excuſantur a prauitate ſimoniaca. lect. 28. per totum. — 187

Simonia quid eſt deſcriptiue. lec. 18. — 187

Impendens ſpiritualia & recipiens tem-

poralia, poteſt habere intuitū quadruplicem. Et quis illorum eſt ſimoniacus. lect.28. 187
Ibi de rectificatione intentionis: ut euitetur ſimonia. 187. 185
Simoniaca prauitas quando eſt hæreſis. Et quomodo, ac quando differunt ſimoniacos, & hæreticus. lec.28. 187
Munus quo incurritur ſimonia triplex. lectio. 28. 187
Spirituale, aut ſpirituali annexum cuius emptione incurritur ſimonia, multipliciter dicitur. le.28. 187
Simonia mentalis quid eſt: an punitur ab eccleſia lect. 28. 187
Ad quem ſenſum poteſt concedi hoc dictum. Sacerdos celebrat pro pecunia. Et qualis erit rectificatio intentionis. lectione.28. 188. 189
Poteſt quis celebrare propter pecunias alias non celebraturus abſq; hoc, ꝙ incurrat ſimoniam. lec.28. 189
Sacerdos habes alias unde ſuſtentetur: poteſt ſe obligare ad miſterium ſpirituale:& loco eius temporalia licite recipere ſine ſimonia. lec.28. 190
Et licet per hoc faciat conditionē ſuā uiliorem in eo, ꝙ ſatisfacit pro alio, & non pro delictis proprijs, non tamen diminuit ſibi præmium eſſentiale. 191
Dans temporalia ad inſtitutione alicuius beneficij eccleſiaſtici, & c. licite poteſt certas conditiones apponere obligatiuas. lec.28. 193
Et licet recipiēti temporalia ſic ſeſe obligare ad onera ſoluenda. 193
Dans eleemoſynam ſeu fundans eleemoſynæ erogationem, licite poteſt apponere obligationem orandi pro ſe, & ſuis. lect.28. 193
Et hæc eleemoſyna tranſit ad ſucceſſores cum onere.
Quando, & in quibus caſibus non tenetur recipiēns temporale beneficium ſecundum ſtrictam iuſtitiam implere uoluntate beneficium, aut eleemoſynam cōferētis. ita ꝙ ceſſet obligatio le. 28. 193
Situs: uide in locus & in euchariſtia de prædicamento ubi.
Sollicitudo multiplex. Et quomodo licitum eſt pro temporalibus ſolicitudinem habere. lec.70. 678
Spiritusſanctus dupliciter dicitur dari homini ad eccleſiæ utilitatem, & ad perſonalem ſanctificationem. lec.2. 11
Status: ſtatuum diuerſitas:& officiorum uarietate eccleſiam ornat. le.26. 164
Succeſſio: uide in euchariſtia.
Suffragia pro defunctis: uide in anniuerſarius.

T

TENTARE.
De multis laqueis tentationum. lec.77. 755
Tentare quid eſt deſcriptiue.
Quibus attribuitur tētare in ſcriptura. 756
Finis tētationis quis eſt dei, & diaboli. 757
Tentatio ſumitur in bono quandoq;, ſæpe tamen in malo. 757
Tentationum ſpecies quod ſunt, & quæ. lectione.77. 758
Tentatio interior, & exterior quid eſt. An omnis tentatio oriatur a dæmone. lectione.77. 758
Tentatio ſumpta a modo tentandi reduci poteſt ad duos modos. lec.77. 759
Quis illorum modorum difficilius uincitur. 760
Tentatio fit tripliciter: & quomodo hæc genera tentationum præfigurata ſunt in primi hominis lapſu. lec.77. 760
Quæ tentatio difficilius uincitur a carne, uel ab hoſte. lec.78. 761
Tentationum fraudes ſeptem. lec.77. 762
In omnibus uitijs eſt quædam imago, & & ſpecies umbratica uirtutis. lec.77. 763
Tentationis ceſſationem, & pacem multa mala ſequuntur. lec.77. 764
Tētationum modi ſpeciales plures ſunt lec.77. 767
Tentatio, uolentis ingredi religionē. l.77. 766
Ibid. de inſtabilitate exiſtentis in religione.
Tentatio inſiſtentium ſtudio. lec.77. 767
Tentatio confeſſorum. lec.77. 767
Tentatio prædicantium. lec.77. 768
Tentationum remedia. lec.77. 769
Tentationum utilitas. lec.77. 772
An tentatio ſit a nobis appetenda. le.77. 774

An ſit appetenda propter aliud. 775
Soluuntur rationes in oppoſitum. 776
Differunt tentari, & in tentationem induci. lectione. 78. 773
Cũ oramus. Ne nos indu. quid petimus. lectione. 78. 774
Quomodo & ad quẽ ſenſum dicitur deus nos inducere in tentationem. lec. 78. 774
Cur tã callide inſidiať diabolꝰ homini cũ multifariã multis modis tẽtãdo. l. 78. 774
Vtrum diabolus aliqua tẽtatione uictus ab aliquo perdat tẽtandi pt̃atẽ. lec. 78. 778
Vtrum homo uiator ex libertate ſuæ uolũtatis ſine ſpeciali dei gr̃a, oẽs poſſit tentationes diabolicas uincere. le. 78 781
Tentationi reſiſtere: & tentationem uincere, differunt. lec. 78. 780
Vtrũ oĩs tẽtatio carnis ſit peccatũ. l. 78. 783
Reſponſio habetur. &c. 785
Terminus. Termini priuatiui dupliciter accipiuntur. Et ſecundum hoc uel inferunt, uel nõ inferunt cõtradictoria. prædicantur, uel non prædicantur de eodem. lec. 46. 390
Terminus pater quandoq; ſumitur eſſentialiter: quãdoq; notionaliter. lec. 20. 119
Teſtamentũ dicitur quandoq; lex noua: quandoq; promiſſio regni cæleſtis. Et quomodo nouum teſtamentum roboratum eſt in morte Chriſti. lec. 53. 474
Ibi quomodo dicitur æternũ, & nouũ late oſtenditur. Et de præcellentia noui teſtamenti ad uetus. Et quare nouũ teſta. roboratum eſt in ſanguine.
De teſtamentorum editione, & expeditione pariter & ualore &c. Vide in ſuffragia pro defunctis. Item, quomodo ſe habere debet teſtator, ut fideliter teſtetur. De inſipientia magna teſtantiũ. Aniſamẽta teſta. iuolentiũ. lec, 58. &c. 535
Teſtamentarius. Teſtamentariorum negligentia plurimum reprehenditur: quia multum eſt damnoſa. lec. 25. 161
Tranſubſtantiatio: uide in euchariſtia.

V

VERBVM dei quid eſt. lec. 71. 689
Multiplex uerbi dei, & ſacræ ſcripturæ commendatio, & utilitas: licet a multis negligatur ibidem. 689
Veſtes ſacerdotũ: uide in euchariſtia.

Videre, uiſibilis, uiſio.

An rex exiſtens in locum definitiue poſſit oculo corporali uideri lec. 44. 365
Item, lec. 45. 379
Aliquid dicitur uideri oculo corporis quadrupliciter. lec. 45. 380
De uiſione multa dicuntur ibidem. 381
An ſubſtantia aliqua per ſe uideri poſſit. Et quomodo uidetur accidens. lec. 45. 381
De uiſione corporis Chriſti ſub euchariſtia. An poſſit uideri oculo corporali uel intellectuali ab angelis bonis, & malis &c. 382
Vide etiã in euchariſtia de actione, & paſſione corporis Chriſti &c.
Viſio ſæpe extenditur ad fidem propter eius certitudinem & infallibilitatem ut credita dicamur uidere. lec. 45. 383
Quomodo ſe habere debet homo circa uiſiones inſolitas ſibi factas. An ſint deſiderandæ. lect. 50. 449
Virtus. An latria ſit uirtus moralis, uel theologica. lec. 50. 442
Multe, late, & pulchre. Differẽtia inter uirtutem moralem, & theologicam. lectione. 50. 443
Voluntarium dicitur aliquid dupliciter. lectione. 78. 784

Voluntas.

Voluntas dei multiplex eſt. Non multiplicando rem: ſed termini ſignificationem. lec. 68. 647
Voluntas dei beneplaciti quid eſt. Et ꝙ alia eſt uoluntas antecedens, alia conſequens. lec. 68. 647
Voluntas dei beneplaciti antecedens quid eſt deſcriptiue. 647
Quomodo deniq; Deus diciť aliqua uelle antecedenter. Item quomodo eſſentia diuina dr̃ alia, & alia rõne uoluntas bñplaciti antecedens, uel conſequens reſpectu diuerſorum. lect. 68. 648
Voluntas bñplaciti conſequens quid eſt. Et quo ſemp impletur impedibiliter. Non ſic uoluntas antecedens. lect. 78. 649
Voluntas ſigni quid eſt. Quodq; pluraliter dicitur uolũtas ſigni propter pluralitatem ſignorum. lec. 68. 650
Ibidem ꝙ talis uoluntas non ſp impleť.

Digitized by Google

Nec dominus uult eá ſemper impleri. 650
Ibidem quid eſt dictu uoluntas ſigni non impletur. Aut aliquid fit cõtra uoluntatem Dei. Quomodo deniq; intelligitur,ꝙ de⁹ uult oēs hoies ſaluos fieri. 650
Omnis iuſtitia, & rectitudo creaturæ rationalis conſiſtit in conformitate noſtræ uoluntatis cũ uolũtate dei.lec.68. 651
Vtrum homo tenetur ſuam uoluntatem diuinę uoluntati in omnibus conformare. Conformatio noſtræ uoluntatis cũ uoluntate diuina poteſt eſſe triplex. Item poteſt eſſe uoluntas actualis,uel habitualis. lect.68. 651
Reſpondetur ad dubium. 652
Per aliquot propoſitiones. Ibi de incendijs, & ſimilibus cauſalibus an debeant nobis placere &c. 656 653
Per quid innoteſcit nobis uoluntas dei beneplaciti & conſequens. lect.68. 657
Vtrum ſciens Deum uelle ſe damnari an teneatur uelle ſuam damnationem. Et in hoc ſe conformare diuinæ uoluntati.lect.68. 656
De conformitate uoluntatis noſtrę diuinæ uolũtati,quæ dicitur ſigni. Et quomodo cõformare nos tenemur uolũtati Dei beneplaciti in actu uolendi. lect. 69. 657
Ibidem unde innoteſcitur nobis diuinæ prohibitiones,præcepta,& conſilia. 659
Ponũtur propoſitiones quomodo, & qñ tenetur ſe homo conformare uoluntati ſigni. Ibidem de ſurdo,& muto de immolatione Abraæ &c. 660
De conformitate uoluntatis noſtræ ad diuinam in modo uolendi.lect.69. 661
Vtrum beati in cœlo poſſint ſe diuinæ difformare uoluntati. lect.69. 667 667

X

Chriſti paſſio : uide in paſſio Chriſti.
Chriſtus multipliciter deſcribitur, & nominaꝭ propter diuerſos eius effectus ſalutares.lectio.20. 123
Chriſtus quid dicit. Et quomodo eſt nomẽ ſuppoſiti geminæ ſubſtãtiæ. Chriſtus pro quo ſupponit. An uerbum ſemp fuit Chriſtus. An in triduo mortis uerbum fuit Chriſtus. Chriſtus iacuit in ſepulchro : quomodo conceditur,& ſimilia.lect.42.
Item Chriſtus deſcendit ad inferna: Chriſtus pependit in peplo.
Chriſtus in terris manens fuit uiator, & comprehenſor. lect 11.

Y

Imagines ſanctorum,& Chriſti quomodo ſunt adorandæ. uide in adoratio. Ibi quare,& quomodo eccleſia tolerat, & colit imagines ſanctorum lect. 49. uſq; in finem. 4
Ibi quomodo imagines conſecratæ non ſunt proijciendæ. Et quomodo,& quare ibi, uel ibi coram imaginibus ſanctorum fiunt miracula : & ratione cuius fiunt miracula, coram ſancto tali, uel tali &c. 43
Imaginibus Chriſti, & ſanctorum quare, & ad quid utitur eccleſia: & quare imago crucifixi præmittitur canoni. lectio.19. 11
Imaginis Chriſti oſculum quam afferr utilitatem.lect. 20. 11
Hanc dictionem ymago quidam ſcribere ſolent per grecum.y. ob hoc poſita eſt hoc loco.

Finitur inditionarium : aut (ſi mauis)index huius operis.

INDEX RERVM, ET VERBORVM MEMORABILIVM, IN EXPOſitione ſanctiſsimi Altaris ſacrificij.

D. ZACHARIAE ANDRIANI.

A

ABEL cur puer dicitur. 999
Aduētus Chriſti duplex. 979
In ſecundo aduentu quid fiet. 979
Agnus paſchalis cuius rei ſimilitudinem gerebat. 925
Alba quid repręſentet.
Cur ex byſſo, uel lino conficiatur, & talos uſque deſcendat. 961
Altaris dignitas quanta.
Amictus quid ſignificet. 940
Cur caput operit, duas habeat cordulas collum, & renes cingat, & pectus complectatur. 961
Ad fraternum amorem adhortatio. 952
Altaris aſcenſus myſtica ſignificatio. 962
Altaris oſculum quid ſignificat. 962
Ad altaris oſculū cur introit⁹ ſubſequit. 962
Agnus ter in miſſa repetitur, & cur. 1005 1008
Altaris ſacrificio adſtantium quanta ſit utilitas. 992
Qualia bona altaris ſacrificio adſtantibus contingant. 993
Altaris ſacrificij fructus conſequuturi qd tenere debent. 992
Huius dictionis Amen quotuplex in ſacris ſcripturis ſignificatio. 967
Cur in concluſione orationis ponitur. 967
Qua ex cauſa dictio Amen in Hæbream linguam Eccleſia utitur. 967
Singulare nomen Angeli pro plurali poſitum. 999
Vtraq; animæ noſtræ parte uitiata duplici morbo opus erat. 971
Animæ tres partes internæ. 1008
Animalia immaculata quid ſignificabāt. 928
Si cœlum aſcendere cupimus aſcendentem teneamus. 979
Aqua quaſi ab æqualitate dicitur. 986
Quibus ex cauſis aqua uino imponitur. 987

B

IN Baptiſmo quid confertur. 937
Baptiſma cur unum dicitur. 984
Sub Baptiſmatis nomine i ſymbolo Nicęno cætera quoq; ſacramenta comprehenduntur. 984
Breuitas qualis ſeruanda. 926

C

CAnon unde dicitur. 989
Canon cur alijs nominibus ſecretū, Actio, & ſacrificium dicitur. 989
In toto Canone quid potiſſimum tractetur. 990
In fronte Canonis quid animaduerſione dignum. 990
In Canone cur ſanctorum recenſentur memoriæ. 993
Cęrimoniarum uſum unde Eccleſia acceperit. 1011
Chriſtus, & in ſacrificium offerendum, & in ſacramentum ſumendum ſe dedit. 926
Quam ob cauſam ſolus Chriſtus inſtituit hoc ſacrificium. 998
Quomodo Chriſtus ad Dei patris dexteram ſedeat, & re ipſa in Euchariſtiæ ſacramento contineatur. 948
Cur poſt conſecrationem corpus Chriſti nonnunquam panis uocetur. 949
Qua ex cauſa Chriſtus ſub ſpeciebus ſe nobis exhibuerit. 949
Chriſtus qua ex cauſa poſt cœnam ſuum corpus dedit. 958
Duæ Chriſti natiuitates non duos filios

arguunt, ſed eundem ſemper aliter, & aliter natum. 975
Chriſtus in diuinitate nunquam paſſus. 977
Cur Chriſtus ad inferos deſcendit.
Cur Chriſtus ad cœlum aſcendit. 978
Quomodo Chriſtus ad cœlum aſcendit. 979
Charitas ordinata qualis. 993
Cingulum quid deſignat. 961
Cur pectus, & renes fortiter cingit. 961
Cæteris omnibus proprietatibus congruentius Deo clementia attribuitur. 990
Collecta cur ſic dicitur. 966
Communicantes ſacramentaliter qui. 956
Communicantes ſolum ſpiritualiter. 956
Communicantes ſacramentaliter, & ſpiritualiter qui ſint. 956
In Confirmatione quid aſſequimur. 937
Conuerſio panis in corpus, & uini in ſanguinem Chriſti quo nomine proprie uocetur. 952
Conſuetudo Eccleſiæ ſumendi corpus Domini in ieiunio unde. 959
Conſuetudo qualis eſt pro authoritate admittenda. 964
Corpus, & ſanguis Chriſti in altari preſentia cur ſacrificium nominentur. 937
Corpus Ieſu Chriſti manducandi modi tres. 956
Manducare corpus Domini quid. 956
Qualis poſt uerba ſacramentalia commixtio, & conſecratio. 1005
Communicaturus ſacerdos inter ſacrum ſtat, & ſaxum. 1006
Corporis ſanitas quo fine ſit expetenda. 993
Calicem non eundem, ſed ei ſimilem accipit ſacerdos, quem Chriſtus in manus ſuas accepit. 997
Cur magis calix, quam cyphus poſitus eſt. 991
Confeſſorum mentio cur nulla in Canone eſt facta. 994
Quæ in Concilijs traduntur, ut minus hæreticos conuincunt, ſic magis catholicos confirmant. 929
Cur Deus in cœlis eſſe dicitur. 1003
Omnis creatura longe diſtat a ſuo creatore. 975
Triplex credendi ratio. 971
Credere Deum quid. 971
Deo credentes qui ſint. 971
In Deum credere quid. 971
Quibus ex cauſis ignominioſum mortis genus, ſcilicet, mortis Chriſtus ſubierit. 977
Pro quibus ſaluator fuerit crucifixus. 977
In crucibus ſignandis impar numerus ſemper obſeruatur: & cur. 1009
Crucis ſignandæ modus. 1008
De crucis uaria ſignificatione plura habes. 1009

D

QVid agendum, ut Deus debita noſtra dimittat. 1003
Debita cur noſtra dicuntur. 1003
Conſuetudo digitos contrahendi poſt conſecrationem ſtudioſe obſeruanda. 990
Dextra, & ſiniſtra pars corporis quid in ſacris ſcripturis ſignificent. 962
Dextræ, & ſiniſtræ partis alia ſignificatio ſacræ ſcripturæ familiaris. 963
Solus Deus ſanctus, Dominus, altiſſimus eſt ex ſua natura, abſolute, per ſe, & formaliter, cætera uerò participatione. 965
Dei nomine quid concipitur. 973
Deus cur unus. 972
Dei magnificentia maior quæ. 988
Cur de Chriſti deſcenſu ad inferos nulla fuerit facta in ſymbolo Niceno mẽtio. 978
Quomodo donum, munus, & ſacrificium inter ſe diſtinguuntur. 992
Donum de ſe gratum eſt, ut aliquando ingratum redditur ob donantis indignitatem. 995

E

QVatuor ſunt, quæ pro Eccleſiæ ſtatu Sacerdos orat. 991
Quatuor ſunt, quæ de Eccleſia ſunt credenda. 984
Eccleſia duplex. 984
Eccleſia triumphans quid. 984
Eccleſia militans qualis. 984
Ab Eccleſia militante qui ſecludantur, & cur. 984
Eccleſia pluribus comparata. 982
Eccleſię nomen preſſius ſumptum. 982
Qualis Eccleſia audienda. 983

Eccleſia quid ſit ab ethimologia definitione accepta. 981
Quibus ex locis ſancta mater Eccleſia hunc morem acceperit, ut ſacerdotes conſecrentur, & per Epiſcopi manus impoſitionem ordinentur. 943
Eccleſia propter malorū permiſtionem nunquam deſerenda. 977
Manuum Epiſcopi impoſitio unde. 943
Quare Epiſtola ſtatim orationem, quam Collectam uocant, ſubſequatur. 968
Epiſtola ex qua lectione accipitur. 968
Cur Epiſtola aut ex ueteri teſtamento, aut ex Apoſtolica lectione ſumitur. 968
Quibus conceditur, ut Epiſtolam legant. 968
Cur Epiſcopi alijs Epiſcopis aduenis ſacram Euchariſtiam tranſmittebant. 1006
Euchariſtię ſacramentum cur in Miſſa in altum eleuetur. 939
Euchariſtiæ uerbum eſt ſermo Chriſti. 930
Quibus de cauſis decens fuit, ut in hoc Euchariſtię ſacramento Chriſtus contineretur. 949
Quod ad huius ſacramenti rem ſignificandam nihil congruentius aſſumi potuit, quam panis. 951
Euchariſtia cur ſynaxis græce dicitur. 951
Huius ſacramenti quanta ſit dignitas nemo abſolute referare poteſt. 952
Quid ſingulare reperitur in ſanctiſſimo Euchariſtiæ ſacramento, quo ab alijs ſacramentis penitus diſtinguatur. 953
Fructus huius Sacramenti, & ſi innumeri ſint, in quo tamen contrahuntur. 1012
Quæ uitia magis huic Sacramento repugnent. 1006
Præcipua huius ſacramenti excellentia ſuper alia & ueteris, & noui teſtamenti, quæ ſit. 952
Euchariſtiæ primarius finis quis. 953
Secundus euchariſtiæ finis quis. 953
Tertius qualis. 954
Tres huius ſacramenti fructus qui ſint. 954
Tribus cauſis, ob quas fuit hoc ſacramentū inſtitutū, tres reſpondent fructus. 955
Cauſa potiſſima inſtruendi hoc ſacramentum. 998
Accidenti ad hoc ſacramentum fides uiua diligens ſuæ conſcientiæ excuſſio, & oris confeſſio eſt neceſſaria. 956
Indigne accedentibus quid contingat. 957
Quid poſtulandum ante huius ſacramēti perceptionem. 1007
Euangelium unde nomen traxit. 970
In ſolemni Miſſa quo in loco Euangeliū legebatur. 970
In Miſſa priuata ad cornu ſiniſtrum legitur, & quam ob cauſam. 970
Conſueta ſacerdotis ſalutatio cur euangelio præmittitur. 970
Cur ſacerdos, & popul⁹ tetnis ſe muniūt crucibus, & quibus in locis. 970
Cur populus erectus ſtat, & caput detegit. 970
Cur ſacerdos poſtremò euangelium oſculetur. 970

F

Fides in Deum quid. 972
Fides, qua in Deum creditur, unde fluant. 971
Fidei fructus qui ſint. 972
Qualis fides neceſſaria eſt accedēti ad Euchariſtiæ ſacramentum. 957
Filius ex ſubſtantia patris. 974
Filius Dei duabus naturis deitate, ac humanitate conſtat. 973
Filius Dei cur Dominus dicitur. 973
Filius omnipotens. 973
Filius Dei Dñs dicitur tribus modis, primū ſcđm diuinitatem, deinde ſecūdum humanitatem, tertiò ratione quadam priuata credentium dominus dicitur. 973
Qua ratione filius Dei fratres, & cohęredes habeat. 974
Filius Dei cur unigenitus. 974
Filius Dei eſt, per quem tanquam per internam Patris uirtutē facta ſunt oia. 975
Filius Dei quomodo ex cœlis deſcenderit. 976
Quibus de cauſis filius Dei factus ſit homo. 976
Filius Dei quomodo ad dexterā Patris ſedere dicitur. 979
Fractio panis cōſecrati in ſpecie tātū fit. 1010

G

Qui geſtus uim habent repræſentandi Chriſti paſſionem. 960
Nulla productio in rebus creatis magis aſſimilatur æternæ generationi, quam lucis productio. 975

Graduale cur Epiſtolam ſubſequitur. 968
Graduale unde dicatur. 968
Cur aſpero, & graui cantu perſoluitur. 968
Nil æquitati magis conſentaneum, quam gratiarum actiones Deo perſoluere. 989
Gratias Chriſtum egiſſe dicitur, & qua ex cauſa. 996
Gloria Deo perſoluenda quoto tẽpore. 1002
Qui gratias agere Deo peracto ſacrificio quam neceſſarium. 1002

H

HAleluia quid ſignificet. 969
Dictio haleluia ex duabus coaleſcit in unum.
Haleluia cantus eſt hilaritatis. 969
Cur Haleluia ſtatim graduali adijcitur. 969
Quis in Romanã Eccleſiam introduxit. 969
Hæretica aſſertio, qua dicitur in Miſſæ ſacrificio non contineri ueram Chriſti carnem, ſed eſſe ſolum illius carnis cõmemorationem, & gratiarum actionẽ. 934
Hæretici quid per opus operatum intelligunt. 93
Hæreticorum ea eſt conſuetudo, ut quadrata rotundis euertant. 941
Hæretica poſitio aſſerens Miſſę actionem non eſſe uerum ſacrificium, ſed memoriale ſolum illius ſacrificij. 927
Hæretice dſ memoriale ſolũ ſacrificij, catholice uero memoriale ſacrificium. 936
Hæretica, impiaq; aſſertio eſt; qua credit in Miſſa iterum Chriſtum crucifigi. 937
Hæretici faciunt oẽs Chriſtianos ęqualiter Sacerdotes. 941
Hæreticis imminet uindex Dei ira. 942
Hæretici ſacerdotum ſacram ordinationem reijciunt. 942
Hæretica poſitio negans ad mortuorum animas noſtri ſacrificij diuinam uirtutem pertingere. 944
Hæretici more ſuo oia euertẽtes nihil penitus erubeſcũt aſſerere abrogandã eſſe piã Eccleſiæ illam conſuetudinẽ celebrandi Miſſas in honorem ſanctorum. 946
Impia hæreticorũ aſſertio eſt dicere ſolã fidem eſſe ſufficientẽ præparationem ad ſuſcipiendum Euchariſtię ſacrm. 946
Contra perfidam Hæreticorum opinionem de abſoluta neceſſitate. 968
Contra Arianos in Symbolo per totũ. 968
Hæretica poſitio ſolam fidẽ ad ſalutem conſequendam ſufficere aſſerens. 979
Hæreticorum impia Canonis reiectio. 989
Cõtra hæreticos de ſãctorũ inuocatiõe. 994
Contra hęreticos de cęrimoniarum uſu. 1011
Quot hominum genera ſunt, pro quibus Sacerdos ſacrificium offert. 991
Hominis natura in rebus diuinis aſſequẽdis qualis. 1012
Cuius rei gratia conditus ſit homo. 973
Homini uanæ curioſitati quomodo occurrendum. 973
Homini quid poſt peccatum contigit. 971
Maxima hominis conditi dignitas. 972
Honorem Deo deditũ quõ conuenientius homines exprimere poſſint. 925
Hoſtia cur circularis eſt. 986
Tres particulæ hoſtiæ quid indicent nobis. 1005
Hymnus Angelicus cur ſic dicitur. 964
In hymno Angelico facile eſt inſpicere duplicem filij Dei naturam, & diuinam & humanam. 965
Pulchra eius dictionis, ſolus, in hymno Angelico poſitæ obſeruatio. 965
Hymnus partim Angelicus, partim humanus. 988

I

IEſus quid ſignificat. 974
Ieſus nomen a quo inditum. 974
Ieſus filius Dei natura eſt, cæteri oẽs filij adoptione dicuntur. 974
De præpoſitione in pulchrę obſeruationes. 980 983
Incarnationis opus cur ſpũi ſãcto tribuatur, quũ tamen tribus perſonis ſit cõe. 976
Sacrorum indumentorum uſus unde. 961
Indumenta, qbus in Miſſa utimur, quę. 961
Cur in Eccleſiaſticis officijs exercendis alijs utimur indumentis ab eis, quos in uſu communi habemus. 960
Infidelis eſt, qui uerbo Dei omnipotentiam detrahit. 948
Introitus cur ſic dicitur. 963
Cur ex Prophetis accipitur, & illi ſanctæ Trinitatis additur inuocatio. 963
Introitus repetitio qua ex cauſa. 963
Iudicis nomen ſub quo Chriſtus paſſus eſt, cur explicatur. 977
Iudicium illud uniuerſale quomodo fiet. 979
Cur extremi iudicij tempus nobis ignotum ſit. 980

L

Latus domini quando ſignificetur. 1010
Laici quomodo intelliguntur ſacrificium Miſſæ offerre. 993
Legalis ſacerdos in ſancta ſanctorum ingrediens quid agebat. 993
Quando calix eleuatur, & deponitur, quid ſignificetur. 1010
Angelorum laudes quam longe a noſtris diſſident. 988
Laudatur Dei maieſtas per Chriſtum. 988
Laudes noſtræ cur diuinæ maieſtati minus ſint gratæ. 988
Libri huius tres pertracta. 927
Laicis, & quietis locus qualis. 1002

M

Manipulus quid ſignificat. 961
Cur in leua manu ponitur, & ſtringitur. 961
Manuum lotio quid ſignificet. 961
Manuum extenſio quid deſignat. 950
Manuum iniunctio quid. 961
Mariæ præconium. 976
Melchiſedech quomodo Saluatoris noſtri figuram portauit. 928
Miſſa in duas partes diuiditur. 660
Miſſæ nomen quid ſignificet. 927
Integra, abſolutaq; Miſſæ definitio quatenus ſacrificium eſt. 927
Miſſæ plures definitiones. 927
Miſſam ab Apoſtolis ſemper aut ſacrificium, aut oblationem dici. 931
Omnium catholicorum conſenſu aſtruitur Miſſam eſſe uerum ſacrificium. 939
Miſſa quale ſacrificium. 934
In Miſſa duo aguntur. 934
Quod in honore ſanctorum Miſſæ ſint celebrandæ. 946
In Miſſis pro ſanctorum honore celebratis quid agatur.
Cur una ab introitu uſq; ad offertorium, & ab eo in finem uſq; altera pars Miſſa dicatur: & qualis. 960
Quid magis inflectit diuinam maieſtatem ad impendendam hominibus miſericordiam. 1002
Modus, quo panis in corpus, & uinum in ſanguinem tranſſubſtantiatur, inexplicabilis eſt. 996
Pro quibus defunctis exoramus. 1001
Quod ijs, qui huius uitæ munere functi fideliter ſunt, Miſſæ ſacrificium proſit ad relaxationem.
Si Eccleſiæ ſupplicationes mortuis prodeſſe debent, duo exiguntur.
Pulchra obſeruatio de mortuis minime prætermiſſa.
Nulla efficacius oratio mortuis prodeſt, quam quæ ſacrificio altaris ſoluitur. [illegible]
Cur dictio multis, & magis omnibus poſita eſt.
Myſterium quid latine ſignificat.

N

Nouena cur ponitur ſanctæ Trinitatis ſupplicatio.
In nouena ſupplicatione Kyrie eleiſon, Chriſte eleiſon ſemper diuiſim proferenda, & ſcribenda. [illegible]
Kirie, & eleiſon quid ſignificant. [illegible]
In nouena ſupplicatione cur eiſdem uocibus Pater, & Spiritusſanctus ſupplicentur. 9[illegible]
Nomen Dei quomodo ſanctificetur. 10[illegible]

O

Oblatio munda qualis. 9[illegible]
Res oblata quotuplex. 9[illegible]
Oblatio ad duo reſpicit. 9[illegible]
Qualis Chriſti oblatio non eſt reiterabilis. 9[illegible]
Oblatio ſub ſpeciebus panis, & uini non minus hodie efficax eſt, quam eo die quum de ſaucio latere ſanguis, & aqua exiuit. 93[illegible]
Quot modis uerbum offerre accipiatur. 93[illegible]
Cur Ieſus Chriſtus ad inſtitutionem huius ſacramenti uoluit uerbo offerre. 94[illegible]
Offertorium unde nomen traxit. 98[illegible]
Quo modo quæ in altari offeruntur, ante conſecrationẽ appellentur ſancta. 99[illegible]
Oblatio ſeruitutis dicitur: & cur. 99[illegible]
Oculos in cœlum Chriſtum eleuaſſe dicitur, & cur. 99[illegible]
Diuerſo plane modo Sacerdos, & populus circunſtans ſacrificium Deo offerunt. 99[illegible]
Oipotentis nomen ſoli Deo conuenit. 973
Oipotentia licet tribus diuinis perſonis conueniat, Deo Pri tñ attribuit ſub ea rõne, qua eſt oium cauſa, & principiũ. 973
Orationis ordo qualis ſeruandus. 966
In orationis concluſione pulchra Romani ordinis obſeruatio. 966

Numerus orationum ſeptenarium non debet excedere.
Cur aut una,aut tres,ut quinque, aut ſeptem orationes legantur. 967
Orationes authenticæ quales habendæ. 968
Loci quam multi orationis erigendæ. 968
Oratio Dñica quot partes complectatur 1002
Orationis Dominicæ ſuper alias excellētia,& dignitas. 1002
Cur a principio Orationis Dominicæ poſita eſt uox illa,Pater. 1002
Septem orationis Dominicæ petitiones. 1003
Oratio poſt offertorium,quantis de cauſis ſecreta nominatur. 986
Orthodoxus quis.
Orthodoxũ nomē græcũ eſt,&quid oſtdit 992
Oſanna ex duabus dictionibus conflata quid ſignificet. 989
Quam ob cauſam prius orandum eſt pro uniuerſalibus,q̃ particularibus pſonis. 992
Quis ordo ſeruandus in oratione pro ſingularibus perſonis habenda. 993

P

Quare Chriſtus panē in manus ſuas acceperit. 996
Panis quot modis in ſacris ſcripturis accipiatur. 951
Nomine panis in oratione Dominica quid ueniat intelligendum. 1003
Panis ethimologia. 986
Papa nomen unde initium duxerit, & quid ſignificet. 991
Pater quot modis in ſacris ſcrip. accip. 1003
Paſſio Chriſti tribus repſentatur modis. 960
Varia paſſionis genera. 977
Sanctorum Patrum pulchra obſeruatio. 938
Pax qualis ſeruanda. 1005
Cur pax ante communionem datur. 1006
Pectoris trina in confeſſione percuſſio quid ind cet. 962
Peccata impedimento ſunt ad pacem impetrandam. 1005
In pace tradenda quid ſignificetur. 1010
Planeta quid repreſentet,cur unica,& integra eſt, atque ad brachia eleuatur,& omnibus ſupereminet ueſtibus. 962
Pœnitentiæ fructus qualis. 938
Præfatio eſt ueluti ſacri Cano. exordiũ. 989
In præfatione quid agit Sacerdos. 989
Nihil eſt ſuipſius principium,& cauſa. 976

Q

Quatuor ſunt motiua,quæ Deum patrem inflectere poſſunt,ut noſtras preces exaudiat, & quæ. 990

R

Regia poteſtas in ſacra ſcriptura duplex interna,& externa. 941
Quo modo una ab altera differt. 941
Quo modo quilibet fidelis Rex & Sacerdos appelletur. 942
Reges apud Iudæos Chriſti nominabantur,ſed non eadem ratione,qua Filius Dei dicitur Chriſtus. 974
Regnum quid ſignificat. 1000
Reſurrectio Xpi cur credenda difficilior. 978
Quibus de cauſis facta eſt reſurrectio. 978
Reſurrectio Chriſti ex ſacris ſcripturis collecta. 978
Qui reſurrectionem non credit, neque Chriſtum reſurrexiſſe credit. 985
Reſurgendi modus. 985
Quæ ſint qualitates in reſurrectione amittendæ. 985

S

Qualia eſſe debent Sacerdotis exercitia. 959
Sacerdos inter Deũ,& populũ mediator. 986
Sacerdos cuius perſonam gerat in ſacrificio offerendo. 934
Sacerdos quid agat. 938
Sacerdos unde dicatur. 940
Quid Sacerdotis nomine ſit intelligēdũ. 941
Quotuplex Sacerdotium. 942
Sacerdotium internum quo ab externo diſtinguitur. 942
Sacrificiorum ueteris legis cauſa præcipua quæ. 925
Inter omnia ſacrificia nobiliſſimũ quale. 926
Sacrificij nouæ legis ſuper omnia ſacrificia uirtus,& efficacia. 926
Sacrificiũ quot modis a ſacro differat. 926
Sacrificia & oblationes legalis antiquæ ad quem finem ordinabantur. 928
Quæ figuræ in priori teſtamēto ſignificauerint ſacrificiũ poſterioris teſtamēti. 928
Quam ob cauſam aliquorum ſacrificia Deus repudiat. 928
Sacrificium noſtrum quo tpe ſit pmãſurũ ex Daniele Propheta colligitur. 929
Altaris ſacrificium ab æterno in mente diuina,fuiſſe ordinatum. 933
Tam eximium eſt hoc ſacrificium, ut nequeat

queat reperiri aliquod uocabulũ quod tante rei conueniat. 990
Nouæ legis ſacrificium quõ a ſacrificijs ueteris teſtamenti differat. 934
In Miſſæ ſacrificio Eccleſia quid agat per miniſterium ſacerdotis. 934
Altaris ſacrificium quomodo propitiatorium, & Euchariſticum eſt. 93
Vnũ,idemq; eſt ſacrificiũ, quod in cruce fuit oblatũ, & quod in Miſſa quotidie offerť,ſed modᵒ eſſẽdi plane diuerſus. 934
Quomodo tot ſacrificia ſacrificium unũ, & hoſtia una dicantur. 935
Qũo uerum Xpi corpus, quod in cruce fuit oblatum, in altare iterum offerať. 636
Quo pacto ſacrificiũ, quod ex inſtitutione Xpi Sacerdos offert ꝓpiciatoriũ ſit. 936
Sacrificij noſtri uirtus,& efficacia. 937
Cur traditum ſit hoc ſacrificium. 937
Quis inſtituit, quibus uerbis & quando hoc ſacrificium. 940
Quod ſimul, ac ſemel Chriſtus inſtituit ſacrificium,& ſacerdotium. 939
Cur pedibus calceatis ſacerdos ſacrificet. 962
Qua ex cauſa ſacerdos ſe inclinat. 962
Salutatio ſacerdotis ad populum unde accepta, atq; eiuſdẽ populi reſponſio. 966
Sacramentorum uirtus unde pendet. 983
Sanctorum interceſſio. 1005
Sabaoth quid indicet. 989
Sacerdos offerẽs nõ ꝓ ſua ſolius orat ꝓſona,ſed pro oĩbus Xp̃i fidelibus. 990
Sancti de noſtra ſunt ſalute ſoliciti. 994
Sanguis Chriſti cur dr̃ sãguis noui teſt. 998
Noſtrę ſalutis cauſa. 976
Signũ efficax,quo quis experitur, an digne ſuſceperit ſanctiſſimum Euchariſtiæ ſacramentum. 958
Signorum forma unde petenda. 1009
Cur ſpẽs panis,& uini dicantur ſacramẽtum,& non magis res ſacramenti. 939
Quomodo ſub panis ſpecie ſanguis, & ſub huius ſpecie panis contineatur. 950
Sub ijs ſpeciebus diuinitas, & aĩa Chriſti ex naturali, & reali concomitãtia continentur. 950
Sub alterutra,atq; ſub utraq; Chriſtus totus continetur. 950
Quibus de cauſis ſub duabus ſeparatim ſpeciebus conſecratur, & ſumitur. 952
Cur loco corporis,& ſanguinis nõ poſitũ eſt ſpecierum corporis, & ſanguinis.
Stola quid ſignificet, & eius longitudo.
Quibus competit.
Cur alio nomine orarium dicitur, & a collo per modum crucis deſcendat.
Cur ad genua uſq; prætenditur,atque ad lumbos ſuccingitur.
Falſa Græcorum de Spiritus ſancti proceſſione aſſertio.
De Spiritu ſancto quot ſint credenda.
Spũs quot modis ſumiť in ſacris eloquijs.
Spiritus ſanctus omnipotens.
Spũs ſancti uaria ĩ ſcripturis ſanctis noĩa.
Sancti dicunť Angelorũ, & piorũ hoiũ Spũs, ſed longe diuerſa rõne a Spũ ſancto,qui in diuinis tertia eſt perſona.
Cur in ſymbolo Nicæno nulla ſit de Chriſti morte mentio.
Symbolum quid latine ſonat.
Symbolum cur collatio, & indicium dr̃.
Symbolum Apoſtolorũ idẽ cũ Niceno.
Quam ob cauſam Apoſtolorum fuſius eſt declaratum.
In quot partes principales diuiditur.

T

IN tentationem ne nos inducat Deus, quomodo intelligendum. 1
Littera T, apud Hebreos Tau dicitur.
Littera T,q̃d ex ſui effigiatiõe ſignificet.
Tractus a quo nomen habet. 9
Tractus quo tempore dicatur,& cur. 9

V

VErbum ſiat quibus de cauſis Eccleſia utitur in Canone. 9
In uerbis, quibus ſanctiſſimum Euchariſtiæ ſacramentum conficitur, quid firma fide tenendum eſt. 9
Qualia uerba Xp̃i paſſionem deliniunt. 9
Catholica horũ uerborum, Hoc facite in meam commemorationem expoſitio. 9
Triplex eſt uiuendi genus, dum in hac uita fungimur. 9
Præſentis uitæ uaria,multipliciaque tormentorum genera. 10
Aeterna uita quanta bona cõplectatur. 9
Vinum quo in tempore fuerit a Chriſto in materiam conſecrationis: & cur. 95
Vt uox humilis efficax ſit oportet, ut ꝓferentis cor humiliter in primis de ſe ſentiat. 100
Votũ in canone quo ĩ ſenſu accipi debet. 99

F I N I S.

Digitized by Google

MAGISTRI
GABRIELIS
BIEL,

SACRAE THEOLOGIAE LICENTIATI
PERITISSIMI

IN SACRO CANONE MISSAE
EXPOSITIO.

ORATIO INITIALIS.

Propoſitio quid tracta turus ſit & diuiſio operis.

IN NOMINE ſuperbenedictæ trinitatis patris,& filij,& ſpiritusſancti. Amen. In huius lectionis meæ principio, tria mihi perficienda conſpicio. Primum legendæ materię breuis recommendatoria introductio. Secundum præuia temeritatis excuſatione theologica breuior proteſtatio. Tertium præſentibus dominis meis, & præceptoribus gratiarũ breuiſsima relatio. ¶ In primi executione aſſumo uerba, q̃ digeſsit Ieſus filius Syrach hieroſolymita eruditiſsimus. Cibauit illum pane uitæ,& intellectus. Noſtis patres optimi fide certiſsima illuſtrati,primũ humanæ naturæ propagatiuum principium,a ſummo deo in culmine corporalis creaturæ de nouo eſſe leuatum. Pane cognitionis neceſſariæ, qua creatorem ſuum,ſeq; cæteris cũ creaturis ab eo productum agnoſceret. Necnon quid deo,quid ſuperiori,quid ſibi, quid æquali, quid inferiori deberet,quid deniq; agere, quid cauere oportuerat excellentiore quædam noticia illuſtratum. Alijs quoq; uirtutibus, & donis,quibus caſtiſsimo amore ſuo inhæreret iam cognito creatori, delectabiliterq; ſeruiret,præditum fuiſſe: quatenus expleto diſpenſationis ſibi creditę officio, nulla morte media, tandem in paradiſum alterum tranſlatum, ipſo totius boni ſonte beatificè, ac interminabiliter frueretur. Sed prohdolor honotis, & bonorum homo impatiens,dum reiecto conditoris timore ſuperbiens pręcepto ligari contempſit,uitam perdidit pariter,& intellectum. Indicat hoc ipſum horrenda quædam ignorantiæ profunditas,errorum omnium mater,quæ cunctos Adæ filios in tenebroſo quodam ſuſcipit ſinu. Amor quoq; tot rerum uanarum, & noxiarum , mordatium perturbationum,mærorum,formidinum,inſanorum gaudiorum,litiũ:fraudũ,cæterorũq; uitiorũ. Quis enim ignorat, ait doct. Aure. cum quanta ignorantia ueritatis, quæ iam in infantibus manifeſta eſt. Et cum quanta

Eccl. 15.

diſt. 38. cap. ignorantia.

22. de ciuit. Dei c. 22.

Digitized by Google

abundantia uanæ cupiditatis, quæ in pueris apparere incipit, homo ueniat
in hanc uitam; quibus pro ueritatibus certiſſimis multifarios errores pro
cq. x. bonis uetiſſimis bonorum umbram apparentium nanciſcatur. Gratuitis ſi-
quidem ſpoliato homini, & naturalibus uulnerato, ſecundum euangelicum
paradigma deſcendentis ab hieruſalem in hierico, incidentisq; in latrones,
remanſit naturalis inclinatio ad uerũ in intellectu, ad bonum in affectu.
Hinc fames illa ualidiſſima ſciendi, quam priſci philoſophantes acerrimis
abuſi ingenijs, non filiorum pane, ſed porcorum ſiliquis (licet fruſtra) pel-
lere quæſierunt. Vere fruſtra; nam morbus creuit ex remedijs. Quippe hu
mana curioſitas, quia ſatiari nequit; nunquam ſibi ſufficiens, ſemper adulte
ad Tim. 3, riora tendit. Hinc philoſophus noſter, & ueritatis præco Paulus huiuſcemo
di uocat ſtultarum, & ſine diſciplina quæſtionum inquiſitores, a diaboli la-
queis captiuos, ad ipſius uoluntatem ſemper addiſcentes, & nunquam ad
ſcientiam ueritatis peruenientes. Enimuerò proceſſerunt in ſe confiſi in re
gionem longinquam multiplicium errorum, & uaniſſimorum cultuum; dũ
deum inuiſibilem, quem ex creatis rebus uiſibilibus eſſe comprobarunt. Nõ
ſicut deum glorificauerunt, nec gratias egerunt: ſed putantes ſe aliquid eſſe
euanuerunt in cogitationibus ſuis. Et quòd curioſe inuenerunt, per ſu-
perbiam perdiderunt: ut ait Aug. Sicq; obſcuratum eſt inſipiens cor eorũ.
1 glo. Ro. 1 Dicentes, n. ſe eſſe ſapientes: ſtulti facti ſunt. Quid rogo inſipientius, quã
ſeruire creaturæ potius, quã creatori? Quid ſtultius, quã mutare gloriam
incorruptibilis dei in ſimilitudinem imaginis creaturæ corruptibilis? Hinc
tanta philoſophorum diſſenſio, qua a magiſtris diſcipuli, & inter ſe diſſide-
rãt condiſcipuli; dum eos non diuina autoritas, ſed humana duxit temeri-
8. de ciui. ei. c. philo- ſophorũ ua- ria opinio- nes de ani- ma. tas. Nam eodem beato Aug. teſte. palam in conſpicua, & notiſſima portti-
cu, in gymnaſijs, in hortulis, in locis publicis, ac priuatis, catenatim unuſ-
quiſq; pro ſua opinione certabat. Alij aſſerentes unum: alij innumerabiles
mundos. Ipſum uerò unum, alij ortum eſſe; alij uerò initium non habere;
alij interiturum; alij ſemper futurũ; alij mente diuina; alij fortuitu, & caſibus
agi. Alij immortales eſſe animas, alij mortales. Et qui immortales, alij re-
uolui in beſtias, alij nequaquam. Qui uerò mortales, alij mox interire poſt
corpus, alij uiuere etiam poſtea, uel paululum, uel diurius non tñ ſemper.
Alij in corpore conſtituentes finem boni, alij in animo, alij in utroq;. Alij
extrinſecus poſita etiam bona ad animam, & corpus addẽtes. Alij ſenſibus
corporis ſemper: alij non ſemper: alij nunquam putantes eſſe credendum.
Sed & de fine ultimo, propter quem cætera omnia quærenda ſunt. Marcus
uarro: ut recitat idem Aug. tam multam dogmatum uarietatem diligenter
19. de ciui. dei. c. 1. & 2. De præpara tione euãg. ſcrutatus aduertit, ut ad ducentas octuagintaocto ſectas perueniret. Teſtis
eſt etiam horum multiplicium errorum Euſebius, qui innumeras gentium
ſectas & recitat, & reprobat. His alijsque erroribus: ut rationalium
mentes uelut blandicijs quibuſdam infatuaret, ac dulcibus uenenis incura-
bilibus inficeret humanæ ſalutis inſidiator dyabolus, poetarum figmentis,
uerborumque coloribus res turpiſſimas, uelut honeſtare geſtiens: hac uer-
borum ſagena plurimos irretiuit. De quo quid bea. Hiero. aliquando cice
ronianus, poſt doctus uerberibus chriſtianus ſentiat, aduertamus. Ait enim.
Dæmonum cibus eſt carmina poetarum. Secularis ſapientia rhetoricorum Hieron. caſtigatur q̃d Ciceronianus in Ep. ad Damaſum.
pompa uerborum. Hæc ſua omnes ſuauitate delectant. Et dum aures uer-
ſibus dulci modulatione currentibus capiunt: animã quoque penetrant, &
pectoris interna deuinciunt. Verum ubi in ſummo fuerint ſtudio, ac labo-
re perlecta, nihil aliud niſi inanem ſonum, & ſermonum ſtrepitum ſuis le-
ctoribus tribuunt. Nulla ibi ſaturitas ueritatis: nulla refectio iuſtitiæ re-

peri

peritur. Studioſi eorum in fame ueri, & uirtutum penuria perſeuerant.
Hęc ille. Hoc triplici qui difficile rumpitur fraudum funiculo, errorum ui
delicet uanitatis, ignorantiæ, fraudulentus protoplaſti ſeductor, quem pro
ſtrauit in mortem, ne quandoque ad ſalutarem ueritatis cognitionem re-
uiuiſceret, colligauit. Nouit enim ille uerſutus, quia ſine ueritatis cogni-
tione ad ueritatem, in qua non ſtetit, redire nemo poteſt, nec ſine dei noti-
tia ulla homini poterit eſſe ſalus, dicente ſcriptura. Vbi non eſt ſcientia Prouer. 19.
(haud dubium quin dei) animæ non eſt bonum. Nam uani ſunt omnes ho Sap. 13. & 1.
mines, in quibus non eſt ſcientia dei. Si quis ignorat, ignorabitur. Sed be Cor. 14.
nigniſſimus deus ſcientiarum dominus, cuius ſapiētiam non uincit malitia. Sap. 1.
Diligit enim omnia, quæ ſunt, & nihil odit eorum, quæ fecit; Plaſma ſuum
aliena fraude deceptum, in æternum perire non ſuſtinens, erranti mundo
cognoſcendæ ueritatis fame; ac pudendæ uanitatis ſquallore, iamiamque
deficienti ſubuenire decreuit. Idcirco dum medium ſilentium tenerent om Sapien. 18.
nia ueritatis prædicamenta. Noxque peccatorum, & ignorantiæ medium
iter perageret, ut puta ueri dei cognitione in omnibus pené extincta; Om
nipotens ſermo de regalibus exiliens ſedibus, geminam rationalium ci-
bauit inediam, dans panem non uentris, ſed mentis, panem non ad ruinas
huius uitæ, quæ uapor eſt ad modicum parens, reparandum; ſed panem ui-
tæ, & intellectus ad indeficientis uitæ beatitudinem conſequendam. De-
dit autem manus liberaliſſima panem dulcem, defectum totuplicem reſtau
rantem; Panem uerbi ex ore dei procedentem, quo paſceretur intelle-
ctus; Et panem uerbum factum carnem, quo uita nutriretur, & af-
fectus; quamuis ad utrunque conferat uterque. An non panis uitæ,
doctrina ſcripturæ canonicæ, a ſumma reuelata ueritate, quo uita ue-
ra cognoſcitur, uita animæ roboratur, & ad uitam fęliciſſimam ambu-
latur. Non in ſolo pane uiuit homo, inquit ueritas, ſed in omni uer- Deut. 8. &
bo, quod procedit de ore dei. Eſt quoque panis intellectus, intelle- Matt. 4.
ctum erudiens. affectum ſua eruditione uelut ignea lex inflammans.
Ipſa nempe eſt, quæ finem, quo tenditur, oſtendit; ipſa quæ uiam, qua
itur, dirigit: Finem uitam æternam: Viam, ſanctificationem noſtram.
Habetis, inquit apoſtolus fructum veſtrum in ſanctiſicatione, finem ue- Rom. 6.
rò uitam æternam. Ipſa denique inſtruit ignorantem, ipſa reducit de-
uiantem, aſſociat itinerantem, inducit perſeuerantem. Cuius ſalutiferos
Laudes ſacrę ſcripturę. fructus beatus Hierony. in prolo. quodam in lib. pſalmorum, breuilo-
quo ſermone complectitur dicens; Hic habet infans, quid lactet; puer,
quid laudet; adoleſcens, quid corrigat; iuuenis, quid ſequatur; ſenior,
quid precetur. Hic diſcunt fœminæ pudicitiam; populi inueniunt pie-
tatem; uiduæ iudicem; pauperes protectorem; aduenæ cuſtodem. Hic
inueniunt reges, quid audiant; iudices, quid timeant. Hæc triſtem
conſolatur, lætum temperat, iratum mitigat, pauperem recreat, diui-
tem, ut ſe cognoſcat, increpat, omnibus ſe ſuſcipientibus apta medica-
menta tribuit, nec peccatorem deſpicit, ſed per pęnitentiam remedium
ei ingerit. Poſt hæc deus oſtenditur; ſimulacra irridentur; fides aſſeri-
tur; perfidia repudiatur; iuſtitia ingeritur; iniquitas prohibetur; miſe-
ricordia laudatur; crudelitas abdicatur, ueritas requiritur; mendacium
damnatur; dolus accuſatur; prædicatur pænitentia; pax conſequenda pro-
mittitur; ſpes certa nutritur. Sed quod his omnibus eſt excellētius, chri-
Hieron. ſti ſacramenta laudantur Hæc Hiero. Hæc ſacra theologica doctrina, uera,
& diuina ſapientia, ſola eſt oīum ſcientiarū imperatrix, & dn̄a, quia cādor ē
lucis æternę, & ſpeculū ſine macula dei maieſtatis, & imago bonitatis illius. Sap. 7.

Cui niſi artes cæteræ ancillentur, non illuminant, ſed obſcurant:non eru
diunt:ſed tenebris errorum inuoluunt. Non hanc diuinam ſapientiam
gentium principes,non terræ negociatores,non potentes ad bella gigãtes
Baruch 3. inuenerunt;propterea,& perierunt. Sed ea de ſupernis ſedibus, quæ in
altiſsimis habitat, ſuperſubſtantialis ſapientia reuelauit: eamq́ue reuelãdo
populum ſuum humilem pane uitæ, & intellectus cibauit. Libet addere,
quod ſequitur. Et aqua ſapientiæ ſalutaris potauit eum. Vere' aqua ſaluta
ris ſapientiæ, ex fonte manans ſapientiæ,quæ eſt uerbum dei in excelſis,
Eccl. 1. quæ eſt Chriſtus dominus uirtus,& ſapientia dei patris. Magnum profe-
1. Cor. 1. cto ſapientiæ donum,quę in animas ſanctas ſe tranſfert, amicos dei, & pro
Sap. 7. phetas, id eſt procul uidentes,conſtituit. Sed parum ſumme' niſum eſt libe
ralitati, niſi ſe fontem ſapientiæ homini per cibi præuaricationem damna
to, donaret in cibum ſaluantem, & ſpiritualiter nutrientem, mirabili con-
gruentia, naturæ conditioni,& lapſus reparationi. Coniunxit nempe di-
uina ſapientia in prima hominis formatione rationalem ſpiritum materię
corporali pro exemplo futuræ ſocietatis,quæ inter deum,& ſpiritum ratio
nalem in glorificatione eiuſdem perficienda erat:ut ſciret homo deum tam
diſparem corporis,& animæ naturam in fęderationem unam,& amicitiam
tantam coniungentẽ,etiã rationalis creaturę humilitatem licet longe infe
riorem poſſe ad ſui participationem gloriæ ſublimare, vt loquitur magi-
dist. 1. lib. 2. ſter. Et quoniam ex eiſdem gignimur,& nutrimur incarnata prius: dehinc
uelut impanata, ſeu ineſcata ſub ſpeciebus ſacramenti ſapientia facta eſt
nutritio noſtra. Lapſus deniq;,& e paradiſo extruſus pecorinam induit ſi
pſal. 48. militudinem ſecundum illud prophetæ. Homo cum in honore eſſet, non
intellexit,comparatus eſt iumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt eis.
Idcirco fęno indiguit pabulo pecorino. Ea propter cæleſtis cibus angelo-
rũ mutauit ſe in cibum pecoris,homine mutato in pecus. Panis enim an-
gelorũ factus eſt fęnũ, unicus patris filius hominis, uerbum quippe caro
Eſa. 40. factum eſt. Et iuxta prophetã. Omnis caro fęnũ. Comedunt igitur angeli
uerbum de deo natum:comedũt homines uerbum fęnum factũ. Pane ſuo
uiuunt angeli in cęlis,& beati ſunt. Fęno ſuo uiuunt homines in terris, &
ſancti ſunt. Fęnum quippe iſtud de prato uirginalis uteri collectũ,factũ eſt
refectio iumentorum. Verbum .n. ut fęnum fieret, latuit in uirgine, ſol in
ſydere,artifex in opere. O ſtupenda dei miſeratio,exclamat doctor melli-
fluus; uerbum carnem,deus cinerem, figulus lutum, uita morticinum in-
Ioh. 6. duit; ut angelorum panem iumenta manducarent. Hic uere' panis eſt ui-
tę de cęlo deſcẽdens: ut daret uitam mundo. Non quomodo moyſes panẽ
dedit patribus in deſerto, quem manducantes mortui ſunt. Nam qui ex
hoc pane manducauerit,uiuet in æternum, manens in Chriſto, & habens
Chriſtum uitam manentem in ſeipſo. Hic panis eſt intellectus, quo nobis
mortalibus immenſitatem ſuæ potentiæ, incompræhenſibilitatem ſuæ ſa-
pientiæ:inenarrabilitatem ſuæ beniuolentiæ, dominus mirabilius declara-
Pſal. 110. uit. Memoriam fecit mirabilium ſuorum:inquit pſaltes domini: hoc cibo
ſpiritualiter ſatiatus,miſericors,& miſerator dominus eſcam dedit timen-
tibus ſe. In prompto eſt quemadmodum ſacroſanctum hoc edulium, meta
phiſicorum naturalium,logicorum, cæterorumq; philoſophorũ æſtimata
ſuorũ principiorũ theoremata caſtiget: & uerum in eis intellectum admi-
niſtret,quorum deductionis ueritas uetat. Panis iſte bene a pan, quod ſo-
nat totum,dicitur:quia totum,quod ad ſalutem pertinet,confert homini
uiatori. Lapſus ſiquidem homo omnia confudit. Conſtitutum a plaſma-
tore ordinem pulcherrimum temerauit. Nam deum per inobedientiam

Digitized by Google

contempſit,carnem de ſua carne,& os de ſuis oſſibus productum proximũ ſuam incuſault, in ſeipſo rationem uoluntatis ductricē appetitui ſubegit. Indiguit itaque ad perfectam reſtaurationem triplici remedio. Sacrificio, quo placaretur deo; charitatis diffuſione,qua communicatet proximo;gratia reformatiua ordinis in ſeipſo. Omnia hæc confert panis Chriſti excellentiſsimum ſacramentum. Nam ipſum eſt ſacrificij oblatio, quo ad deum. Charitatiua communio ad proximum. Viaticum,& refectio ad ſeipſum. Sacrificium enim ſicut, & uerbum abbreuiatum fecit nobis dñs ſuper terram,hoſtiam uiuam unicam, mundam, plenam bonis, plenam effectibus,omnibus illis pro quibus offerri conſueuerat hoſtia litteralis.In hoc ſacrificio corporis ſui,& ſanguinis noua fecit omnia ueteris teſtamẽti oblationes,& ſacramenta,paſchalem agnum,manna deſerti, panes propoſitionis,tauros,& uitulos immolationis,hircum emiſſarium, paſſeres,turtures, mel, & columbas, uinum, & libamina, ſal in omni ſacrificio, atque oleum, neq; mel,neque fermentũ. Denique quotidianũ bis ſacrificiũ cum matutino ueſpertinum. Hinc beatus Bern. Chriſtus ait, pro ſalute mundi ſemel factus hoſtia ſalutaris,rei reconciliatio generalis omnibus tam præcedentibus, quam ſequentibus uirtutem dedit, & efficaciam,ut tanta; & tali hoſtia ſanctificarentur omnes liberandi per illam. Et beatus Auguſt. Huius inquit,ueri ſacrificij multiplicia, uariaque ſigna erant ſacrificia priſca ſanctorum. Cum hoc unum per multa figuraretur, tanquã uerbis multis una res diceretur,ut ſine faſtidio multum commendaretur. Eſt deniq; ſacramentum illud communio,qua inter ſe membra cum capite Chriſto charitate connexa communicant. Nam in hoc ſacrificio tota ipſa redempta ciuitas, hoc eſt congregatio,ſocietasque ſanctorum,uniuerſale ſacrificium offertur deo per ſacerdotem magnum, qui etiam ſeipſum obtulit in paſſione pro nobis,ut tanti capitis corpus eſſemus ſecundum formam ſerui. Hanc enim obtulit,in hac oblatus eſt:quia ſecundum hanc mediator eſt,in hac ſacerdos,in hac ſacrificium. Verba ſunt beati Aug. Et ſequitur ad propoſitum: Hoc eſt ſacrificium chriſtianorum. Multi unum corpus ſumus in Chriſto,quod etiam ſacramento altaris fidelibus noto frequentat eccleſia; ubi ei demonſtratur,ꝙ in ea oblatione, quam offert, ipſa offeratur. Eſt demum panis ille refectio animæ, ſpiritum reſtaurans, deſiderium ſatians;cor ſpirituale delectans,infirma roborans,gratię uitam augmentans,uiaticum perducens. In cuius fortitudine ambulatur per deſertũ huius mundi ad montem dei oreb,qui interpretatur ardor,cælum uidelicet empyreum ſeraphico ardore fulgidum. Sic cibus ille oblatio eſt initiata in cruce. Facto deo ſacrificium uiaticum perducens ad terminum,communio tenens interim proximos in unum. Huius tanti ſacramenti digniſſimus ſacerdotum ordo miniſterium accepit quorum officio iſte panis uitæ mortalibus quotidie præparatur. O uere cæleſtis indulgentia. O cumulata gratia. O ſuperexcellens gloria,ſacerdotem deum ſuum tenere,& porrigendo alijs diſpenſare. Quorum quia ignorantiæ circa tantum myſterium a dño per prophetam damnantur dicentem. Quia tu ſcientiam repuliſti, repellã & ego te,ne ſacerdotio fungaris mihi. Ideo omnium ſacerdotum indigniſſimus,propriæ conſulens inſcitiæ,non præſumptione temeraria, ſed almæ huius uniuerſitatis matris meæ præcepto mihi pridem per digniſſimos ſuos oratores inſinuato, contraniti iniuſtum arbitratus humiliter obtemperãs, legendi laborem,inſufficientiſſimus licet aſſumpſi. Canonem quoque miſſæ,quo diuinus ille ſacramentalis cibus conficitur,exponendum delegi. Larem hunc non penitus reputans inutilem, quo Chriſti ſacerdotes ad ſa-

Triplici remedio indiguit homo.

In ſermone de ſacramento.

j. de ciui. dei. c. 20.

10. de ciuit. dei. c. 6.

Cauſa cur hoc opus ſcripſerit autor Biel.

Oſee. 4

cerdotij ue gradum aſpirantes, tanti officij dignitatem, ritum & debitæ executionis peritiam contemplari. Necnon ſcolaſticorum ingenia myſterij profunditate exerceri. Omniumque hoc ſalutari edulio paſci optantiū, conſcientiæ ad dignam eius ſumptionem informari poterunt, & accendi. Opus quidem arduum, & ignato peccatori improportionatum, cuius altiſ- Ruth. 2
ſimam profunditatem gigantium humeros premere non ignoro. Deſperarem penitus, & deficerem, ſi uel cum Moabitide poſt terga metentium ſpicas eorundem manus fugientes colligere, & non magis maiorum iam collecta comportando præſumerem recitare. In qua re inſufficientiam propriam uerbis cultoribus neſcio, an palliare dicam, an excuſare, ſuperfluum duxi, cum ipſam plus cupito operis exequendi imperfectio demonſtrabit.

PROTESTATIO
Theologica.

IN huius igitur lectionis initio theologicam proteſtationem frequenter per me factam renouans: coram uobis uenerabilibus, ac doctiſſimis præceptoribus meis proteſtor ſolenniter, & expreſſe, non eſſe mentis meæ in futuris meis lectionibus, aut alijs quibuſuis actibus per me uolente domino faciendis, aliquid dicere, aut pertinaciter defendere: quod catholicæ fidei, ſeu determinationi ſacroſanctæ matris eccleſiæ quomodolibet obuiet, uel pias aures offendat. Si uerò (quod per ſuam miſericordiam dominus auertat) aliquid tale ex lapſu linguæ, ignorantia, alia ue qualicunq; occaſione contingeret: reuoco ex nunc prout ex tunc: ex tunc prout ex nunc, uolens ea habere pro non dictis ſubijciens me humiliter eorum directioni, quorū eſt errantes corrigere, & deuios ad uiam catholicæ ueritatis reducere. Verum ne dicendorum indiſtincta congeries cōfuſionem afferat, placuit opus ipſum, quod Sacri canonis miſſæ expoſitio intitulari poteſt, per lectiones partiri, & lectiones per §. aut litteras alphabeticas ulterius ſecare, quatenus ſtudioſo lectori in prompto, quod uoluerit, occurrat: cum noſtrum, quem edidimus, indicem: ſeu ut aiunt, inuentarium, inuiſere placuerit. Diuiſio operis.

DVODECASTICHON MAGISTRI GASPARIS
Haslachij Symmeringenſis
ad lectorem.

GRammata gloriolam redolentia deſine uanam:
   Mundani faſtos ſuſpicere illecebras.
Atque philoſophicos, ſacroſque reuolue libellos:
   Turpia contemnens ſcommata muſicolum.
Auſu, quos diro Iulianus apoſtata preſſit:
   Quod fidei nouit fortia ſcuta ſacræ.
Hinc ea chalcotypis pulchris cirrata iuuentus:
   Sancta theologiæ, quæ tibi ſcripta damus.
Perlege nocturnis uigili cum mente lucernis:
   In primis tu quæ es initianda ſacris:
Nec te presbyterum quorundam luxus inertum
   Abſtrahat, & talus ocia ſcorta ſopor.

Digitized by Google

DE REQVISITIS AD CONSECRATIONEM. LECTIO. I.

A

PRAEMISSA in cubiculo cordis deuotiſſima ſpiritusſancti inuocatione, quatenus qui huius diuiniſſimi eſt autor muneris, ſit mentium noſtrarũ illuminator, & doctor internus ſacri canonis. Cuius expoſitionem priuſquam ordiamur, præmittenda ſunt aliqua ad conſecrationis actum, (ad quem canon etiam totius miſſæ officium ordinatur) requiſita. Quæ tria ſunt in genere.

Ad conſecrationem requiſita tria.

Requiruntur enim aliqua ex parté ſacramenti conficiendi, conſecrãtis miniſtri, circumſtantiarum temporis, & loci. Et horum aliqua requiruntur tã quam ſimpliciter ad conſecrationem neceſſaria, ita q̃ eis non exiſtentibus non fieret conſecratio euchariſtiæ, ſiue tranſſubſtantiatio panis, & uini in corpus, & ſanguinem Chriſti. Aliqua requiruntur de congruo tanquam decentia ad legitime & ordinaté conſecrandũ, quibus non exiſtentibus, licet non impediatur conſecrationis effectus, quæ eſt tranſſubſtantiatio, impeditur tamen euchariſtię fructus. Quę igitur ex parte ſacramenti requiruntur; requiruntur, de neceſſitate, quæ ex parte circumſtantiarum, requiruntur de congruo.

Aliqua ſimpliciter, aliqua de congruo requiſita.

Eorum uerò, quæ requiruntur ex parte miniſtri, quædam de neceſſitate requiruntur, quædam de congruitate. Ex parte ſacramenti requiritur debita materia, & debita conſecrationis forma. De quibus infra ſuo loco dicetur. Ex parte miniſtri aliqua requiruntur de neceſſitate, aliqua de congruitate, ut dictum eſt. De neceſſitate miniſtri requiritur poteſtas ordinis, facultas ſermonis, integritas intentionis. Propter defectum primi non poſſunt conſecrare angeli, mulieres, nec laici, nec aliqui non ſacerdotes, ſeu presbyteri. Propter defectum ſecundi, repellunt ab hoc miniſterio elingues, & muti. Propter defectum tertij excluduntur uſu rationis carentes, & fatui, etiam ſi fuerint ſacerdotes. ¶ Primò, ſcilicet poteſtati ordinis, paulò latius immorandum eſt. B Vbi in primis conſiderandum, q̃ multa competunt ordini ſacerdotali reſpectu corporis Chriſti, tã myſtici, quam ueri.

Ordini ſacerdotali q̃ conueniunt reſpectu corporis Chriſti ueri, et myſtici.

Quid eſt corpus Chriſti uerũ, & myſticum.

Corpus Chriſti myſticum, intelligo fidelium congregationem, eccleſiam uidelicet catholicam, ſecundum illud apoſtoli. Vos eſtis corpus Chriſti, & membra de mẽbro. (1. Cor. 12.) Membra dependentia de mẽbro .ſ. capite Chriſto cõmembro. gl. interli. Ipſum dedit caput ſupra oẽm eccleſiam: quæ eſt corpus eius. (Ephe. 1.) Corpus Chriſti uerum eſt corpulenta ſubſtantia de uergine Maria, operatione ſpũſſancti ſumpta, uel ẽ natura humana, diuinæ naturę in ſuppoſito uerbi unita. de quo infra dr̃. Et hoc ſecundũ duplicẽ acceptionẽ, corpis, ut diſtinguitur, uel cõtra aiam, uel cõtra ſpm̃. Sup utrũq; corpus inſignes ſacerdos accipit ptãtes. Super corpus myſticum ptãtem ligandi, ſoluendi, docendi, confortandi. ligandi pęnis, ſoluendi a pc̃tis, docendi uiã ſalutis, cõfortandi ſacr̃is. Ad quorũ expletionẽ Paulus hortatur. (Act. 20.) Attendite uobis, & uniuerſo gregi, in quo uos ſpũſſanctus poſuit ẽpos, regere eccleſiã dei, q̃ acqſiuit ſanguine ſuo. Ẽpos. i. ſacerdotes: qa olim idẽ ẽpus, & p̃sbyter, ait Hier. ad euandrũ uel Eugen. ẽpum, & hr̃ in canone. xciij. diſ. (Hiero.) legimus. Super corpus Chriſti uerũ ptãtem cõſecrandi offerẽdi, fidelibus diſpenſandi. ¶ Pro quorum clarior intellectu, uidendũ, quid ſit ptãs eccleſiaſtica, & quotuplex. C

Io. Gerſon. Diffinitio poteſtatis eccleſiaſticæ, & quotuplex.

Poteſtatẽ eccleſiaſticã cauſaliter diffinit illuminatiſſim⁹ doct. Ioh. Gerſon cãcell. pariſien. in tractatu de eccleſ. ptãte ſic; Eſt ptãs a Chriſto ſupernaturaliter, & ſpiritualiter collata ſuis apoſtolis, & diſcipulis, & eorũ ſucceſſoribus legittimis uſque in finem ſeculi ad ædificationẽ eccleſiæ militantis ſecundũ leges euangelicas, pro cõſecutione fęlicitatis ęternę.

In hac diffinitione cauſali poteſtas ponitur pro genere. Eſt autem poteſtas facultas propinqua ad exeundū in actū. Dicitur propinqua; quia obedientialis remota, quę eſt in qualibet creatura rationali reſpectu dei ad quālibet hierarchicam actionem, non dicitur poteſtas eccleſiaſtica. Dicitur etiā potentia propinqua, quæ in paſſum diſpoſitū remotis impedimentis ſtatim exire pōt in actum. Cauſa efficiens principalis tāgitur, cū dicitur, a Chriſto ſuper naturaliter collata. Non enim ineſt eccleſiaſtica poteſtas a principijs naturę: ſed ab eo, qui naturā condidit. Cauſa materialis, uel ſubiectiua notatur; cum dicitur, Apoſtolis, & diſci. &c. Formalis inſinuatur, cum additur ſecundū leges euāgelicas, dant enim formā utendi. Cauſa finalis concluditur, cū ſubditur; Ad ędificationē eccleſiæ militātis, ꝓ ꝓſecutione fælicitatis æternę. Additū eſt, ſpecialiter, ad excluſionē donorū ſupnaturaliū, q̄ poſſunt eſſe cōmunia omni uiatori, qualia ſunt fides, ſpes, charitas, prophetia, timor, pietas &c. Per has particulas omnis alia ptās excludit, q̄m oīs alia ptās uel eſt naturaliter indita, ſicut poteſtas corporalis, quo ad cām efficiētē. Vel eſt ſecundū leges humanas regulata, ſicut poteſtas ſecularis quo ad cauſam formalem. Vel eſt radicata in habentibus eā ſecundū dona naturalia, ēt ubi ſupernaturalia, utputa fides, ſpes charitas, non adeſſent. Vnde poteſtas ſecularis, contra quam diſtinguitur poteſtas eccleſiaſtica, conuenit, alijs quam Chriſtianis. Poteſtas autē eccleſiaſtica de neceſſitate fundatur in dono ſupnaturali. ſ. charactere baptiſmali de communi lege, qui caracter uiatores facit eſſe de eccleſia militante, & ita capaces eccleſiaſticæ poteſtatis. Tamen charitas, ſeu gratia gratumfaciens, & ſi ualde decens ſit ſuſcipientibus eccleſiaſticam poteſtatem, non tamē exigitur pro dando titulo, quaſi ſine ea nō poſſit ineſſe eccleſiaſtica poteſtas, prout uualdenſiū hęreſis errādo aſſeruit.

D ¶ Legitur aūt in euangelio ſextuplex poteſtas a Chriſto data apoſtolis, diſcipulis pro ſe, & eorū ſucceſſoribus, miniſtris. ſ. eccleſiæ quales ſunt epiſcopi, & præsbyteri. Vnde Anacletus papa. 21. diſtin. In nouo ait, Apoſtolis decedētibus, in locū eorū ſurrexerūt epiſcopi. Et ſequitur. Vidētes aūt apoſtoli meſſem eſſe multā, & operarios paucos, rogauerūt dn̄m meſſis, ut mitteret operarios in meſſem ſuā. Vn̄ ab eo electi ſunt ſeptuagintaduo diſcipuli. quorū typū gerunt præsbyteri, atq; in eorū loco ſunt conſtituti in eccleſia. Hæc ibi. Sex ergo poteſtates prædictę prout eas colligit do. Petrus de alliaco cardinalis, hę ſunt. Poteſtas cōſecrationis, ſacramētorū adminiſtrationis, prædicationis, iudiciariæ correctionis, diſpoſitionis miniſtrorū eccleſiæ, accipiēdi uitæ neceſſaria ab his quibus ſpiritualia adminiſtrant. De primis duabus magis ad propoſitū, eo ꝙ conferri uidentur ordini ſacerdotali. Prima igitur poteſtas eſt poteſtas cōſecrationis, qua quilibet ſacerdos rite' ordinatus cōficere pōt corpus, & ſanguinē dn̄i Ieſu Chriſti. Hanc contulit dn̄s in ultima cænacū dixit. Hoc facite in meam cōmemorationem. Hæc poteſtas quandoq; dicitur character, uel poteſtas ordinis, de quo infra latius dicendū erit. Secūda poteſtas. ſ. adminiſtrationis ſacramētorū, & ſpecialiter ſacramēti pęnitētiæ eſt poteſtas iuriſditionis ſpūalis in foro pęnitētiæ, quę dicit̄ poteſtas clauiū, quibus ſacerdotes poſſunt aperire cęlū, & claudere. Aperire dignis, claudere indignis. Per peccatū. n. mortale quilibet peccās claudit ſibi cęlū, quia pręſtat ſibi impedimētū intrādi cęlū, & gaudia paradiſi. Ad cui⁹ admotionē cōtulit dn̄s poteſtatē eccleſię, qua diſcernere pōt in cā, ꝓpter quā cęlum clauditur, & ferre ſn̄iam, pronūciādo illū dignū, & illū indignū; Dignū dolētē de pc̄tis, & ea cōfitētē; indignū nō dolētē de peccatis, quāuis cōfitentē. Et hoc eſt cęlū aperire, & cęlū claudere, quātū pertinet ad miniſterium ſacerdotum. Et auctoritas hæc faciendi uocatur

Sextuplex poteſtas data a Chriſto apoſtolis.

latt. 9. uc. 10.

Poteſtas conſecrādi quid eſt.

ac.22.

poteſtas

Clauis eccleſiaſtica duplex.

poteſtas clauis. Quæ duplex eſt ſcilicet autoritas cognoſcendi in cauſa peccatoris confitentis,& autoritas ſententiandi,quæ dicuntur claues. Prima clauis ſcientiæ,ſecunda clauis poteſtatis. Vnde clauis ſcientiæ non eſt ſcientia habitualis,uel actualis,ut quidam putauerũt,quia & ſi autoritas cognoſcendi requirat ſcientiam,uel diſcretionem comitantem rectum uſum eius, quemadmodum etiam clauis poteſtatis requirit iuſtitiam ad rectum uſum ſui; Tamen ſicut poteſtas iudicandi non eſt iuſtitia,immo poteſt eſſe ſine iuſtitia,ita poteſtas,uel autoritas cognoſcendi in aliqua cauſa non eſt ſcientia,uel diſcretio,quinimmo poteſt eſſe ſine diſcretione cognoſcendi. De quo pulchre loquitur doctor ſubtilis. Concordat Alexan. de Ales. ¶ Hæc poteſtas promiſſa fuit Petro a dño,cum dixit. Tibi dabo claues regni cælorum &c. Promiſſa fuit etiam omnibus apoſtolis,cum dixit. Amen dico uobis,quęcunq; ligaueritis ſuper terram,erit ligata & in cęlis. Et quæcunque ſolueritis ſuper terram,erit ſoluta & in cęlis. Collata uerò fuit eis in die dominicæ reſurrectionis,dum apparens eis Ieſus in conclaui congregatis inſufflauit,& dixit. Accipite ſpiritum ſanctum,quorum remiſeritis peccata,remittuntur eis. Hæ duæ poteſtates conſecrationis,& clauium dicuntur poteſtates ordinis ſacerdotalis,neque eædem ſunt,neque ſimul tempore collatę apoſtolis. Quarum una reſpicit conſecrationem corporis chriſti ueri:quoniam habens eam conſecrare poteſt uerum corpus, & ſanguinem chriſti uirtute uerborum ſacramentalium. Secunda reſpicit corpus chriſti myſticum,ſeu membra eius:quia habens eam poteſt ſoluere,& ligare peccatores;fideles tantum,qui ſunt membra eccleſiæ numero,& ſi non merito licet ſolutione fiant etiam membra meritò. Prima,ut dictum eſt,collata eſt apoſtolis in cæna ante Chriſti paſſionem. ſecunda poſt reſurrectionem.Et uidetur,ꝙ etiam modo in ordinatione ſacerdotis diſtinctis actibus, & temporibus conferantur. Primã enim confert ordinator epiſcopus ordinando,cum tradens ei calicem cum uino,& aqua pane ſuprapoſito dicit. Accipite poteſtatem offerendi,& conficiendi pro uiuis,& mortuis. Secundam uerò tradit aliquibus interpoſitis, ponens manum ſuper caput eius, & dicēs. Accipite.ſſ.quorum rem. peccata &c. Et ſi in collatione cuiuslibet poteſtatis imprimitur ſpiritualis character, ut quidam tenent,& recitat Scot. tanquam probabiliter dictum,tunc tres ſunt characteres ordinem ſacerdotalem integrantes ſecundum tres poteſtates collatas, & ſi collata prima.ſ. poteſtate conſecrandi non procederet epiſcopus ad collationem aliarum, non eſſet ille perfectè in ſacerdotem ordinatus. Poſſetque conficere corpus Chriſti,non tamen ligare,& ſoluere peccatores, quia ad hoc nondum fuiſſet ſibi collata poteſtas. Ex hoc uidetur opinio quorundam doctorum minus probabilis,dicentium, ꝙ una eſt poteſtas ſacerdotalis ſecundum eſſentiam,& radicem,ſed multiplex ſecundum effectum. Quodque cum apoſtolis in cæna data fuit poteſtas conſecrandi ſuper corpus Chriſti uerum, etiam collata ſit eis poteſtas ſuper totum corpus Chriſti myſticum, ipſum ſcilicet in membris eius ligandi,& ſoluendi:nam uerba illa. Hoc facite in meam commemorationem, quibus tradita eſt prima poteſtas,nullum pœnitus ordinem habent, uel habitudinem ad ſecundam poteſtatem. Neque enim ſignificant ipſum,nec exprimunt:quod tamen regulariter fit per uerba, quibus aliqua confertur poteſtas. Quomodo enim alias ſciretur,ꝙ collata eſſet hæc, uel illa poteſtas. Et pręterea cum uerba ſacramentalia hoc, quod ſignificant,efficiunt, & uerba quibus prima poteſtas confertur,ſecundam poteſtatem pęnitus non ſignificent, ſequitur,ꝙ neq; ipſum conferant.

Right margin: diſt.19.4. B — Part.4.q.78. ar.2. mē. 3. — Mat.16. — Mat.18. — Ioh.20. — Conc. Trid. Seſſ.14. cap. 1. & can. 3. — diſt.19.4.

Left margin: Quãdo apoſtolis ſit collata poteſtas a Xpo. — Improbatio quorundam doctorum.

DE POTESTATIBVS SACERDOTUM.

LECTIO II.

A HAE poteſtates ſacerdotales æquales ſunt in omnibus rite cõſecratis ſacerdotibus, maioribus,& minoribus, hoc eſt ep̃is,& ſimplicibus ſacerdotibus. Sunt etiã inau feribiles. Ratio primi patet ex præmiſsis:quia cuilibet ſacerdoti indiffetẽter cõferũtur per eaſdẽ uerborũ formas,& per eorũdem exhibitionẽ ſignorũ quaſi materia rũ,dicẽte ordinatore ſuper quẽlibet. Accipite poteſtatẽ — *Poteſtas ſacerdotalis æqualis eſt in omnibus ritè ordinatis.*

Conc. Trid. ſeſſ.23.c.1. — celebrãdi &c. Ac porrigente cuilibet calicẽ cũ pane,& uino rurſus ad manũ impoſitionẽ cuiliber. Accipite ſpũmſanctũ,quorum remiſe.&c. Hæ formæ ſicut eædẽ:ita & eiuſdẽ efficaciæ ſunt in omnibus,ſicut & alię formæ ſacramentales,quantum eſt ex parte earũ. Itẽ ijdẽ characteres imprimũtur oĩbus ſacerdotibus in ſua ordinatione,in quibus fundãtur hæ ptãres. Ratio ſecundi.ſ.inauferibilitatis eſt: q̃a character in ſacerdotali ordinatione impreſſus manet,nec unquã deletur:& per cõſequẽs nec poteſtas,quę in eo fundatur. Eſt.n.character forma ſupernaturalis a deo creata,q̃ per nullã uirturẽ creatã corrumpi põt. Eius namq; deſitio annihilatio eſt,ad q̃ uirtus creata ſe nõ extẽdit,ſicut nec ad creationẽ. Neq; a deo tollitur,quodcũq; ꝑpter pctm̃,ſicut cætera dona ſupernaturalia, quo modo charitas tollitur ꝑpter pctm̃ mortale;fides ꝑpter hæreſim;ſpes ꝑpter deſperationẽ:quia caracter ſacerdotalis cõfertur a deo etiã exiſtenti in peccato mortali, etiã actu peccãdi, ut ſi quis cum propoſito peccãdi ſuſcipit ſacramentũ ordinis: & ideo nulli — *Quid character quòd inauferibilis.*

Conc. Trid. ſeſſ.14.c.10. — pctõ repugnat. Quãtũcũq; igitur ſacerdos ſuſpẽdatur,excõicetur,degradetur,ſemper manet in eo ptãs conſectãdi, ſimiliter & auctoritas ligãdi,& ſoluendi. In cuius ſignum cũ hi reconciliantur eccleſiæ;non reordinãtur in ſacerdotes:qđ tñ foret neceſſariũ,ſi ptãs ſacerdotalis per hmõi actus auferretur.

Auguſt. — De hoc beatus Aug. reprobans poſitionẽ,Cypriani dicẽtis, ꝙ hæretici uera ſacramẽta non habent. Et illorũ,qui dixerũt,ꝙ ſacerdos recedens ab eccleſia baptiſma non amittit:ſed ordinẽ. Ad permenianũ ſcribẽs ait de hæreticis,& dãnatis,& habetur 1.q.1.ꝙ quidã. Quod quidã dicũt,ꝙ baptiſma, qđ accepit,nõ amittit,qui recedit ab eccleſia,ius tamẽ dãdi, quod accepit, amittit(.i.ordinẽ gl.)multis modis apparet fruſtra, & inaniter dici. Primò, quia nulla oſtenditur cauſa,cur ille,qui baptiſma amittere non poteſt, ius dandi poſsit amittere. Vtrumq; .n. ſacramentum eſt, & quadã cõſecratione homini datur,illud .n. cũ baptizatur,illud cũ ordinatur,& ideo, non licet catholico utrũq; .ſ. ſacramentum iterari. Nam ſi quando ex parte ipſa uenĩẽtes etiã præpoſiti pro bono pacis correcto ſciſmatis errore ſuſcepti ſunt:et ſi uiſum eſt opus eſſe,ut eadẽ officia gererent,quæ agebãt, non ſunt rurſus ordinandi;ſed ſicut baptiſmus in eis,ita & ordinatio manſit integra, quia in p̃ciſione fuerat uitiũ quod unitate pacis eſt correctum,non in ſacramẽtis,q̃ ubicũq; ſunt,ipſa uera ſunt. Et infra eodẽ. De his,qui ab unitate eccleſiæ catholicæ ſeparati ſunt,nulla iã quęſtio eſt, quin habeãt,& dare poſſint ſacramenta, ſed perniciosè habẽt,pernitioſeq; tradunt,qui extra uinculum pacis ſunt. Neutri ſacramento iniuria facienda eſt, ſicut non rectè habet,qui ab unitate recedit,ſed tamen habet,& ideo redeunti non redditur: ſic etiam non rectè dat, quod accepit,& ideo quod ab eo accipitur,ue

Auguſt. — nienti ad unitatẽ nõ iteratur. Ex quibus uerbis. Aug.cõſtat in omnibus rã

apoſtatis,quã hęreticis,aut damnatis manere ſactamẽta xp̃i ueta, quantum ad ſe,& ſãcta:licet ad dãnationẽ ſint habentis,dantis,& recipiẽtis. ¶ Ex his infero, q̃ periculoſe errãt dicẽtes ſacerdotẽ in peccato mortali exiſtentem non conficere:quia poteſtas conficiendi non fundatur in gratia, nec ipſam neceſſariò p̃ſupponit,ſed ut dictũ eſt,in charactere ſacerdotali,quẽ ſcd̃m legẽ ſtatutã p̃requirit. In cuius ſignum xp̃s in cęna cum apoſtolos ſuos ſacerdotes ordinauit, ordinauit & iudam proditorem ſuum ſacerdotem ſecundum doctores,qui tñ tunc non fuit in gratia; quia iã poſt bucellam panis intrauit in eum ſathanas. Cõſtat ergo, q̃ tunc recepit conſecrãdi ptãtem.Si ergo tũc in debita materia cũ certa uerborũ forma cõſecrare attẽtaſſet,cur nõ cõſecraſſet: Par rõ eſt de quolibet ſacerdote. Vnde beatus Aug. in lib. de corpore dñi ait. Intra eccleſiã catholicã in miniſterio corporis, & ſanguinis dñi nihil a bono maius,nihil a malo minus p̃ficitur ſacerdote, quia non in merito conſecrantis, ſed in uerbo efficitur creatoris,& uirtute ſpiritusſancti. Infero ſecũdò ex prædictis, q̃ ſimiliter errant dicentes,ſacerdotem in mortali peccato exiſtẽtem non poſſe quem abſoluere a peccatis. Patet ex eodem fundamento:quia poteſtas clauiũ ex xp̃i ordinatione gratiam non prerequirit,ut recipiatur, ſed poteſtatẽ dũtaxat cõficiendi. Non n.uoluit dominus aliquẽ habere poteſtatẽ ligãdi, uel ſoluẽdi ſuper corpus xp̃i myſticũ,niſi haberet poteſtatẽ ſuper corpus xp̃i uerũ. Et ſi ad hoc nulla ſit auctoritas expreſſa canonis: ſufficit ritus, & uſus eccleſiæ, quæ maioris eſt auctoritatis auctoritate cuiuſcunq; doctoris particularis. unde beatus Aug. ex dictis Baſilij inquit diſt. 11. eccleſiaſticarũ. Eccleſiaſticarum inſtitutionum quaſdam in ſcriptis,quaſdam uerò apoſtolica traditione per ſucceſſores in miniſterio confirmatas accepimus: quaſdam uerò conſuetudine roboratas approbat uſus,quibus par ritus, & idem utriſq; debetur pietatis affectus. Et in epiſtola ad Ianuarium diſt.12.illa autem. Illa autem, quæ non ſcripta,ſed tradita ſunt,cuſtodimus:quæ quidem toto orbe terrarum obſeruantur;datur intelligi,q̃ ab ipſis apoſtolis,uel ex plenarijs concilijs, quorum eſt in eccleſia ſaluberrima auctoritas,cõmendata,atq; ſtatuta retineri. ¶ Sed forte quis obijceret,xp̃s priuſquã apoſtolis diceret; Quorum remiſeritis peccata,remittuntur eis,præmittit; Accipite ſpiritumſanctum, ergo uidetur, q̃ gratia ſpiritusſancti requiratur ad ſuſceptionem prædictæ poteſtatis. Ad qđ dicẽdũ:q̃ ſpiritusſanctus dupliciter,& datur,& accipitur, vz. in gratia gratũfaciẽte,& in gratia gratis data. Primo modo datur ad perſonalem ſanctificationem recipientis. Secundo modo non ſemper ad perſonalem ſanctificationem:ſemper autem ad eccleſiæ utilitatem. De prima dicitur. Iuſtificati gratis per gratiam ipſius ſcilicet chriſti. glo. per gratiam chriſti,quæ donum dei eſt. Maximum autem donũ ſpiritusſanctus eſt. unde & dicitur ibidem.c.5. Charitas dei diffuſa eſt in cordibus ueſtris per ſpiritumſanctum,qui datus eſt uobis. Gratia autem quæ iuſtificat charitas eſt:aut ei inſeparabiliter coniuncta,quæ datur ſemper ad ſanctificationem, quia ipſa eſt,quæ operit multitudinem peccatorum. De ſecunda. Alij per ſpũm datur ſermo ſapientiæ:alij ſermo ſciẽtiæ ſcd̃m eũdem ſpũm, alij fides in eodẽ ſpũ:alij gratia ſanitatum in uno ſpũ,alij operatio uirtutũ,alij p̃phetia. Præmiſit aũt apoſtolus. Vnicuiq; datur manifeſtatio ſpũs ad utilitatem. Diuiſa ſunt dona,non ad meritũ alicuius ſingulariter dantur, ſed ad utilitatem eccleſiæ ædificandæ. Quod autem non detur ad perſonalẽ utilitatẽ, patet,quia ſic datur, & reprobis quibus allegãtibus in iudicio recepta dona,& dicentibus. Dñe non ne in nomine tuo prophetauimus,& in nomine tuo dæmonia eiecimus, uirtutes multas fecimus, dicturus eſt dominus.

Nunquam

Marginal notes (left): Error eorũ, qui dicunt ſacerdotẽ in pctõ mortali exiſtentẽ non conficere. — SS. datur dupliciter, & accipitur.

Marginal notes (right): B — Conc. Trid. ſeſſ. 14. cap. 6. & can. 10. — Auguſt. — C — Rom. 3. — Rom. 5. — 1. Cor. 12. prouerb. 10. & 1. pe. 4.

Nunquam noui uos. glo.i.in nullis approbaui. Itaq; apoſtoli in poteſta-
te ligandi,& ſoluendi,receperunt quidem ſpiritumſanctum: quia ipſa pote
ſtas ligandi,atq; ſoluendi donũ eſt ſpiritusſancti,ſed gratis datum. Vnde nõ
dixit dominus. Accipite gratiam ſpiritusſancti, ut accipiatis poteſt item re
mittendi peccata,uel ut remittatis peccata, ſed ait. Accipite ſpiritumſan-
ctum,quorum remiſeritis peccata &c. quaſi di. Accipite donũ ſpiritusſan-
cti,poteſtatẽ.ſ.remittẽdi peccata,& accipientes hoc donũ ſpiritusſancti,ſpi
ritumſanctum recipitis. Nec tamẽ negandũ, ꝙ Chriſtus dedit his uerbis,&
ſigno flatus apoſtolis augmẽtũ gratiæ,& charitatis. Sed nõ dedit illã,ut di-
ſpoſitionẽ præuiã,neceſſariò requiſitã ad ſuſceptionẽ poteſtatis clauiũ, ſed
tãquã diſpoſitionẽ de cõgruo,ut dignè recipiatur,ſicut & nũc gratia cõferẽ
in collatione ordinũ,niſi impediat obex in ſuſcipiente ad dignã poteſtatis
executionem. Vnde etſi non ad ſuſceptionem,neq; ad executionem poteſta
tis clauiũ ſimpliciter requiritur gratia gratum faciens, requiritur tamẽ ad
dignam poteſtatis clauium ſuſceptionẽ,eiuſq; dignã executionem. Vnde ſi
cut ordinandus ſe diſponere debet, ut ſine peccato recipiat ordinis ſacra-
mentũ, ita etiam curet mundus eſſe a peccato,ut dignè actũ receptæ exe-
quatur poteſtatis,quia teſte beato Aug. contra donariſtas. Nemo dignè ab
ſoluit,niſi columba,uel columbæ membra. Columba. i. Chriſtus;Membrũ
columbæ,a peccato mundus. ¶ Et pro dictorũ confirmatione, poteſt argui
per locum a maiori,ſi ad recipiendum,& exequendum poteſtatem cõſecrã
di uerũ corpus Chriſti,non requiritur neceſſariò gratia gratũ faciens in mi
niſtro,quæ maior eſt,multò minus requiritur in poteſtate minus digna re-
ſpectu ſcilicet corporis Chriſti myſtici;ſed ibi non requiritur, ut dictũ eſt,
ergo nec hic. Concordat his magiſter diſtin. 19. lib. 4. allegans illud
Hiero. ſuper illo uerbo Matth. 16. Tibi dabo claues regni cœlorum. Dat
deus benedictionem dignè poſcenti per indignum miniſtrum. Fallit autem,
& fefellit multos uulgata ſententia, qui ligatus eſt,alium ſoluere quomo-
do poteſt? Quod utiq; uerum eſt de ligatura corporali,& dum hæc mẽbra
ligata ſunt; quibus,& non alijs ſoluere poteſt. Alioquin nihil prohibet pe
dibus compeditum,& manibus liberum,uincula alterius ſoluere. In propo
ſito autẽ nulla eſt ligatura corporalis,ſed dumtaxat ligatio per pręceptũ.
Præceptum enim uidetur ſacerdotibus, ut dignè,& iuſtè opera ſui miſterij
exequantur,nã Leui.pręcipitur. Homo de ſemine aaron,qui habuerit ma-
culã,non offerat panes corã domino, nec accedat adminiſterium eius. Per
maculam uitium intelligitur,ut dicit glo. unde Aug. Ablata eſt omnis du
bitatio. Nemo ſummorum,uel ſecundorum ſacerdotum debet ad ſanctam
accedere,ſi immundus eſt. immò uedetur eſſe de iure naturali, ut homo
ſancta ſanctè pertractet,ut dicit ſanctus Tho. ubi infra. Item iuſtè,quod iu
ſtum eſt,exequeris. Sacerdotes,qui accedunt ad dominum, ſanctificentur;
ne percutiat eos. Et per Eſa. præcipit dominus. Mundamini, qui fertis ua-
ſa domini. Eiuſdem lij. ¶ His,alijſq; autoritatibus moti ſanctus Tho. Al
ber. Petrus de tharan. dicunt, ꝙ ſuſcipiens, uel exequens ordinem in pec
cato mortali mortaliter peccat, quia facit contra præceptum diuinum. Vn
de ſanctus Tho. dicit, ꝙ ſanctitas uitæ requiritur ad ſuſceptionem ordinis
cuiuſlibet,non de neceſſitate ſacramenti, ſed neceſſitate præcepti. Vnde ſi
malus ordinatur,nihilominus ordinem habet, tamen cum peccato, nam
in quolibet ordine quaſi præſumptuoſus mortaliter peccat, qui cum
conſcientia peccati mortalis ad ordinem accedit. Hoc quo ad ordi-
nis ſuſceptionem. Sed quo ad executionem actuum ordinis ſub-
dit circa finem queſt. Lex præcipit, ut homo iuſtè ea, quæ iuſta

Margin notes (left): Auguſt. — D — diſt.19.lib.4. Hieron. — Leuit.c.21. — Thom. 4. Deut. 16. Exod 19. — E — Thom. in 4. diſt.24.q.3. — Deuter.16.

Margin notes (right): Cur Xp̃s nõ dixit: accipite gratiam ſpũſancti, ſed ait,accipite ſpiritũ ſanctum. — Obſeruet ſacerdos. — Quomõ, & quare xp̃s collaturus poteſtatẽ ordinis pmiſit. Accipite SS. — Suſcipiens ordinem in pc̃tõ mortali, mortaliter peccat.

De duplici ligatione reali, et præcepti.

ſunt exequatur. Et ideo quicúq; hoc, quod ſibi competit, .ſ. ratione ordi-
nis facit indignè: quod iuſtum eſt, iniuſtè exequitur: & contra præceptum le
gis facit, ac per hoc mortaliter peccat. Quicúq; auté cú peccato mortali
aliquod ſacrú officium pertractat: non eſt dubiú, quin indignè illud faciat:
unde patet, q mortaliter peccat. Et infra. Quandocúq; miniſter exhibet ſe
in aliquo actu ut miniſtrú eccleſiæ in mortali peccato, mortaliter peccat:
& totiens mortaliter peccat, quotiens huiuſmodi actum facit: quia ut dicit
Dionyſius. Immundis nec ſymbola.i. nec ſacramentalia ſigna tangere fas — Dionyſius c. 1. cęl. hierar.
eſt. Vnde quando tangunt res ſacras, quaſi ſuo officio utentes, mortaliter
peccant: ſecus ſi in aliqua neceſsitate aliquod ſacramentum contingerent,
uel exequerentur: in eo caſu in quo etiam laico liceret, ſicut ſi baptizaret
in articulo neceſsitatis. Vel ſi corpus Chriſti in terra proiectum, collige-
ret. Loquitur ſemper de exiſtente in peccato mortali. Hæc ſententia etſi
non omnibus placet, tanquam nimis dura, uidetur tñ firmis ſcripturæ radi-
cibus innixa. Et ideo eccleſiæ miniſtris ſollicitius formidáda. ¶ Sic ergo in — F

Imo cõprobata in ſacro Concilio Tridentino ſeſſ. 23. canone ſeptimo. uide hoc infra fol. 9 c.

propoſito non eſt niſi ligatura præcepti, propter quam factum contra præ
ceptum non eſt irritum: quamuis peccent præceptú tranſgredientes. Et eſt
ſimile in ciuilibus. Præcipiat dominus ſeruo ſuo, ne certum uinculatú ſol-
uat: iam ſeruus ille ligatus eſt, eo modo, quo præcepto ligari dicimur. Cõ-
ſtat auté, q ſeruus ille contrauenire poteſt præcepto domini, & ligatú ſol-
uere. Quod ſi facit, non minus ſolutus eſt qui uinctus fuerat, quá ſi præce-
ptum de non ſoluendo ſuper ipſum latum non fuiſſet. Ita in propoſito.
Præceptum non ligat corporaliter, ſeu realiter poteſtaté clauiú, ne ipſam
hñs poſsit exire in poteſtatis actú: ſed ligat, ne licitè poſsit, ſed nec peccato
mortali ligatur, ne alium a mortali ſoluere poſsit: quoniam etſi mortali
peccato ligatus eſt, ne poſsit perficere actus meritorios, & ita quaſi pedibus
bonarum affectionum tenetur conſtrictus; non tamen ligatus eſt peccato
mortali quantú ad illud, quo ſoluit.i. poteſtatem clauium, quæ manibus ani
mæ poterit comparari. Claudicat ergo popularis illa ſimilitudo transferen
do ligationem corporalem ad ligationem per prohibitoriú præceptum, uel
per mortale peccatú. Et rationabiliter, miſericorditerq; dominus ordinis
poteſtatem ſiue ad ſuſcipiendum, ſiue ad exercendú impediri noluit ſimpli
citer peccato ſuſcipientis, & exequétis; ne hierarchicus ordo eccleſiæ in-
ſtabilis ſit, incertus, totusq; confuſus. Cum enim nemo ſciat, an amore,
uel odio dignus ſit, & hoc de ſeipſo: multominus de alio nunquam ſecuri — Ecés. 9.
eſſe poſſent ſubditi, ſed nec pręſidentes. Quippe ſemper dubitare haberent
peccatores, an fuerint ritè, uerè, & ſacramentaliter abſoluti: cum ſemper
dubitarent de mundicia ſacerdotis ex multis contra eos cóceptis ſuſpitio-
nibus. Sed & ipſi ſacerdotes ſi poteſtatem in ordinatione ritè ſuſceperint;
ſi etiam recepta poteſtate uerè conſecrent; ſi abſoluant &c. cum ſe tunc,
uel nunc charitatem habuiſſe, aut habere ignorent. Et licet in his nõ poſ-
ſit haberi certitudo euidentiæ abſq; diuina reuelatione, propter intentioné
ordinantis, conſecrantis, abſoluentis, quę alijs ignota eſt ſecundum illud;
Homo uidet, quæ patent, deus autem intuetur cor. Crédibilius tamen eſt, — 1. Regũ 16.
& ueriſimilius intentionem debitam fuiſſe conſecrandi, conferendi, ordi-
nes recipiendi & generaliter exequendi, quá oppoſitum. Secus de miniſtro
rum ſanctitate. ¶ Pręterea non uidetur diuinę bonitati conſentaneum, alte — G

Deus alterú pro alterius iniquitate non punit.

rum pro alterius iniquitate puniri, in his præſertim, quæ ad ſalutem perti-
nent: dum ille alteri in ſua malicia non communicet. Sed ſi peccatorem
confitentem, & ad abſolutionem recipiendam ſecúdú humanæ fragilitatis
poſsibilitatem ſe diſponentem, ſacerdos propter occultum ſuum peccatú

non abſolueret: puniretur peccator propter peccatum alienum, cui non
Eze. 18. communicaſſet; contra illud. Filius non portabit iniquitatem patris. Iu
ſtitia iuſti ſuper eum erit: & impietas impij ſuper eum erit &c. Iterum ra-
tionabile eſt, ut deus aſſiſtat sacraměto pęnitětię ad peccatorũ remiſſionẽ,
quã ſignificat. Aſſiſtat dico certitudinaliter reſpectu ſignificati in fieri: ne
propter ſigni incertitudinem negligat quis ſacramentũ ſuſcipere. Nam quis
hominum ſuæ famæ zelator alteri homini cordis ſui ſecreta fore facta ape
riret: niſi firmiſſime crederet deum aſſiſtere ſacerdoti ad remiſſionem ſuo
rum peccatorum: dum in ſe confitente non ſit obicis impedimentum. Ne-
mo pro re dubia, & pene neutra rem tam difficilẽ, & naturali inclinationi
contrariã, qualis eſt peccatorum confeſſio, ſubiret: quæ neceſſariò præ-
requiritur ſacramentali abſolutioni. Hæc paulo latius de poteſtate ordi-
nis inſerere placuit, quę materiæ noſtræ non impertinentia uidebantur.

DE POTESTATE DI-ſpoſitionis.

LECTIO III.

A Tertia poteſtas eſt poteſtas diſpoſitionis miniſtrorum
eccleſiæ, quo ad determinationem iuriſditionis eccle-
ſiaſticæ, ut euitetur confuſio & diſſenſionis materia &
in populo, & inter miniſtros; ſi hi æqualiter & indiſtin-
ctè de omni populo curam haberent. Et hæc poteſtas
collata eſt ſingulariter Petro, & eius ſucceſſoribus, ubi
Ioan. ult. ait ei ſingulariter Chriſtus. Paſce oues meas. Idipſum
tertiò repetens. i. ſis paſtor, & prælatus generalis, ut ſcilicet ad te pertineat
diſpoſitio, & regimen generale ouium, & ouilis. ¶ Pro quo ad maiorem eo
rum, quæ dicta ſunt, elucidationem notandum, ꝙ iuriſditio conſiſtit in
quadam prælatione, ſeu ſuperioritate ſuper certam plebem, uel perſonam.
Quia dicitur iuriſditio quaſi autoritas, uel poteſtas dicendi ius. Hoc au-
tem nulli competit reſpectu alterius, niſi ſuper ipſum habeat quãdam præ
lationem. Et diuiditur, quantum ad propoſitum ſufficit, quia quædam eſt
coerciua, de qua infra dicetur; quædam non coerciua; & hæc eſt, quæ re-
quiritur in foro interiori ad abſolutionem peccatorum, quia hæc miniſtrat
materiam priori poteſtati, ligandi ſcilicet, & ſoluendi: hæc poteſtas iuriſ-
ditionis in ſua plenitudine reſidet in ſummo pontifice, quo ad totam ec-
cleſiam uniuerſalem; quia ipſius ſolius eſt uniuerſaliter inſtituere rectores,
& pręlatos in eccleſiaſtica hierarchia, cum ipſi ſoli dictum ſit. Paſce oues
meas. Vbi Chriſtus non diſtinxit inter has, & illas, ſed generaliter omnium
curam ſibi commiſit. Ab eo ergo deſcendit mediatè, uel immediatè om-
nis eccleſiaſtica iuriſditio in inferiores præſidentes, quos uocat ad ſe in
partem ſollicitudinis, cum ipſe uocatus ſit in plenitudinem poteſtatis, ut
in c. Ad honorem. de autoritate, & uſu pallij Inno. iij. In inferioribus
uero pręlatis eſt hæc poteſtas limitata ſecundum ſummi ſacerdotis rationa
bile arbitrium. Vnde epiſcopus nullos poteſt ligare, uel ſoluere niſi de
ſua diæceſi, ut in c. Nullus de parrochijs, & alię paroch. Sic etiam cura-
tus in alienos ſuæ parrocchiæ non ſubiectos abſoluendi nullam habet po-
teſtatem. Vnde. xiij. q. j. Eccleſias. dicitur. Statuimus, ut nullus alterius
parrochiæ terminos, aut ius inuadat. Sic unuſquiſq; ſuis terminis con-
tentus: & taliter eccleſiam, & plebem ſibi commiſſam cuſtodiat, ut ante
tribunal æterni iudicis ex omnibus ſibi commiſſis rationem reddat, & non

De tertia poteſtate quę eſt diſpoſitionis miniſtrorum eccleſiæ.

Iuriſdictio quid eſt, in quo cõſiſtit.

Epiſc. nõ poteſt abſoluere niſi ſibi ſubiectos.

iudi-

Digitized by Google

Poteſtas iuris dictionis non confert in ordinis ſuſceptione.

iudicium, ſed gloriam pro ſuis actibus percipiat. ¶ Hæc poteſtas iuriſditionis in foro animæ interiori non eſt poteſtas ordinis, nec confertur in ordinis ſuſceptione. Nam eoipſo quo aliquis ordinatus eſt præſbyter, non eſt conſtitutus prælatus, nec curator alicuius perſonæ uel plebis. Præſupponit, tamen eam, & fundatur in poteſtate ordinis ſacerdotalis, quia nulli committitur niſi ſacerdoti poteſtatem clauium ex ordine habenti. Non enim per poteſtatem iuriſditionis datur noua poteſtas abſoluendi ſacramentaliter; ſed materia ſubijcitur, in quam accepta poteſtas clauium ualeat exerceri. Cohærent ergo ſibi hæ duæ poteſtates clauium, & iuriſditionis quantum ad forum animæ; ita ꝙ una ſine alia non ſufficit ad ſoluẽdum a peccatis. Non ſufficit dico, nedum ad ordinatè, & licitè abſoluendum, ſed ſimpliciter ad abſoluendum; ita ꝙ ſi ſacerdos tentauerit abſoluere non ſuum, non modo peccat mittẽdo falcem in meſſem alienam, ſed omnino nihil facit; quoniam a non ſuo iudice ligari nullus ualet, uel abſolui in c. quod autem. de pœni. & remiſ. & eo. titu. c. Omnis. dicit Innotij. Eum uolentem confiteri non ſuo ſacerdoti id fieri debere decernit de fauore proprij ſacerdotis, cauſam ſubdit dicens. Cum aliter ipſe illum nõ poſſit ſoluere, uel ligare. Itaq; ad abſoluendum requiritur poteſtas clauium, & materia, in quam abſolutio recipiatur, ſeu ad quam terminetur. Sicut tam in naturalibus, quam artificialibus ad agendum requiritur potentia, ſeu uirtus agendi, & materia, in quam actio terminetur. Poteſtas itaq; agendi, poteſtas eſt clauis. Materia propinqua ſiue per ſe, eſt peccatum. Materia ſecundaria ſiue per accides, peccator ſubditus. Subditus dico duplici ſubiectione, ſubiectione ſcilicet uoluntaria, & ſubiectione prelati ſuperioris. Vtraq; ſubiectio requiritur, nam quantuncunq; peccator ſit ſubiectus per prælatum ſacerdoti parrochiali; niſi tamen uoluntariè ſe ſubijciat eidem, a peccatis non abſoluetur. Quis enim diceret aliquem inuitum abſolui in foro conſcientiæ? Similiter quantumcunq; quis uoluntariè ſe ſubijciat alicui ſacerdoti, niſi talis ſibi prefectus ſit a ſuperiore, abſoluere eum non poteſt. Facit ad hoc. c. peruenit. 16. q. 1. Vbi paſchaſius papa decernit nullum pœnitentiam, ac peccatorum remiſſionem dare poſſe abſq; proprij epiſcopi fauore, uel apoſtolicæ ſedis auctoritate; prout hoc de monachis ſpecialiter ſtatutum eſt in concilio calcedonenſi. ea. q. c. qui uerè. Et hoc quidem rationabiliter, ne ſcilicet præbeatur incentiuũ delinquendi. Quod certe præberetur, ſi quilibet pro ſua uoluntate poſſet a quocunq; ſacerdote abſolui. Tolleretur etiam ex hoc non parum erubeſcentia peccatoris, quæ magna pars eſt ſatisfactionis. Tolleretur in ſuper cura, & ſollicitudo ſacerdotum, quam adhibent circa ſalutem ſuorum ſubditorum, ſi pro libito ſubditorum uiderent ſe contemptos in huius ſacramenti ſuſceptione. ¶ Ex his infero corrollarium, ꝙ ſacerdotes ſimplices non curati, non poſſunt ſibiinuicem abſolutionis beneficium impendere, ſine ſui ſuperioris fauore concurrente. Patet ex dictis, quia nullus eorum habet ſuper alium iuriſditionem. Neq; enim ſacerdotes excipiuntur ab illa ſacra lateranen. concilij conſtitutione, qua precipitur omnibus utriuſq; ſexus fidelibus ſuo proprio ſacerdoti, uel de eius fauore petito, & obtento alteri confiteri de pœ. & remiſ. Omnis. Quod uerò ibi additur ad minus ſemel in anno, ſpecificat preceptum quantum ad partẽ eius affirmatiuã, ſecundũ quã nõ obligat pro ſemper: ſed pro certo tpe. Sed nõ dat libertatẽ extra id tẽpus cõfitẽri alieno ſacerdori, quia eadẽ cã eſt extra id tps ſpecificatũ, & in illo. Illa ſcilicet, quia utrobiq; deficit iuriſditio ſacerdoti alieno Hinc de pœni. di. 6. Placuit. Vrbanus papa ſecundus generaliter ſta-

B

Incentiuum delinquendi præbet libertas confitendi cuilibet ſacerdoti prohibito.

C Coroll.

Lex poſitiua qño aboletur.

ruir,

tuit: ne quis ſacerdotum alienum abſoluat. Ait enim. Placuit ut dein-
ceps nulli ſacerdotum liceat quemlibet commiſſumalteri ſacerdoti, ad pę-
nitentiam ſuſcipere, ſine eius conſenſu, cui primo ſe commiſit. Glo. ſu-
per uerbo commiſit. i. cuius parrochianus eſt, & cauſam addit glo. Ab alio
enim non poteſt ligari, uel ſolui. Verum de iſto conſenſu requiſito alter-
catio eſt inter doc. quibuſdam dicentibus; ꝙ requiritur conſenſus expreſ-
ſus ſui prælati, aut ſacerdotis. Ad hoc multa iura adducuntur, inter quę
eſt. c. Omnis allegatum, Vbi notanter dicitur de licentia petita, & obten-
ta, quod requirere uidetur expreſſum conſenſum. Alijs uidetur, ꝙ ſuffi-
ciat licentia tacita: ita ꝙ ſi epiſcopus ſcit talia communiter fieri a ſacerdo
tibus, & non reclamat, ſed ſuſtinet: eoipſo pręſumendum eſt eum tacitè
approbare. Vnde Hoſtieſ. & Guil. dicunt. cum eſt de more alicuius ec-
cleſię, ut unus ſacerdos audiat alium ſacerdotem, & abſoluat: & epiſco-
pus hoc ſciens fieri communiter tolerat, poteſt fieri: quia eoipſo pręſumi-
tur tacitè approbare, & licentiam dare. Idem refert Aſten. in ſum. lib. v.
titu. xx. Concordat Guilhelmus de monte lugduno: & Ray. in ſum. li. iij
His etiam conſonat eximius doctor Ioh. gerſon cancel. in multis locis, ſi-
ue ſcriptis ſuis, nominatim in tractatu de contractibus propoſitione. xvj. di
cens. Vbi papa, uel eccleſia, aut legiſlator ſcit, ꝙ conſtitutiones ſuę uel
non publicantur, ſed dantur obliuioni; uel non approbantur moribus
utentium; ſed paſſim declinant in opoſitum: tunc conſtitutiones illæ de-
ſinunt habere uim obligationis, tanquam abolitæ per non uſum, uel con
ſuetudinem oppoſitam, quę eſt optima poſitiuarum legum interpres. Alio
quin tolerantia papæ uel alterius legiſlatoris eſſet ſibimet repugnans, & po
pulis noxia. Fundantur in hac radice; dicit abolitiones conſtitutionum
quaſi ſine numero poſitarum in decretis: etiam quę in generalibus conci-
lijs traditę ſunt: ut de ieiunando quinquageſimam, quartam, ſextam, &
ſeptimam ferias. Vel ꝙ ſacerdos celebrans duos habeat aſſiſtentes: de quo
clare habetur di. iiij. In iſtis. & c. Deniq;. Ita in propoſito, & ius illud,
quo prohibetur, ne aliquis confeſſorem pręſumat eligere, niſi cum certa
autoritate; quo ad ſacerdotes abolitum uidetur. Cum paſſim quilibet ſa
cerdos confeſſionē alterius cuiuſlibet ſacerdotis audire non uereatur. Quę
conſuetudo ſi dicatur corruptela, uix apud ſacerdotes ſalutis erit ſtatus.
D ¶ Sed fortè dicis. Ad abſoluendum requiritur iuriſditio in abſoluente,
quis illam tribuit. Poteſt dici, ꝙ pręlati dum uidentes ſuos ſubditos ſa-
cerdotes ſibi mutuo confiteri ſine ſpeciali licentia, non prohibent, arguūt,
nec puniunt; Hoc ipſum non faciendo rationabiliter iudicantur tacitè
conſentire, & per hoc iuriſditionis determinationem quo ad hunc, uel il-
lum (cum ſit de iure poſitiuo. quod uariationem recipit per tacitā reuoca-
tionem) abrogare. Immo non debet ſubditus facilè habere opinionem
malam de ſuo prælato; eumq; iudicare immemorē ſalutis propriæ, & ſuo-
rum ſubditorum: maximè in his, in quibus eum ſaluare poteſt. Sic ergo
huic conſuetudini, cui tacitè conſentiunt, non reclamando prælati iuriſ-
ditionem tribuunt. Nec mirum cum etiam in cæteris cauſis, & negocijs cō
ſuetudo det iuriſditionem non habenti: ut in c. Dilecti. de arbitris, ubi ha
betur, ꝙ conſuetudo approbata dat mulieribus quibuſdam in ſubditos or-
dinariam iuriſditionem contra legem ſcriptam: quę precepit, ꝙ feminæ a
publicis officijs ſint remotæ. Sed adhuc contra dicta ſic opinantium uide
tur eſſe. c. Si epiſcopus de pæni. & remiſ. li. vj. ubi dicitur. Nulla quoq;
poteſt conſuetudine introduci: ꝙ aliquis præter ſui ſuperioris fauorem, cō
feſſorem ſibi eligere ualeat, qui eum poſſit ſoluere, uel ligare. Vbi glo.

Conc. Trid ſeſſ. 23. c. 15.

Conſtitutiones papales, uel epiſcopales quando deſinunt habere uim obligationis.

Sacerdotes ſimplices an poſſint ſe mutuò abſoluere in caſibus, non reſeruatis.

ſuper

ſuper uerbo conſuetudine, dicit. Eſt enim onerosa eccleſijs, ideo non ualet,& de conſuetudine. c. 2. Ex eo frangitur eccleſiaſticę diſciplinæ neruus de conſuetudine uenerabilis. Etiam eſſet hoc contra obedientiam principis præſcribere, quod eſſe non poteſt. De præſcriptionibus,cum non liceat. Hæc ibi. Ex his uidetur; ꝙ conſuetudo in caſu noſtro non tribuat iuriſditionem, cum per.c.allegatum expreſſe reprobetur. Qui uult tenere opinionem iſtam, poſſet dicere, ꝙ.c. dicit ſine ſuperioris licentia, ſine qua utiq; electus confeſſor nullam habet iuriſditionem, quę tamen iuriſditio neceſſariò requiritur. Hic autem accedit licentia: licet non expreſſa, tamen tacita Et ita.c. hoc non eſt contrarium prædictis; propter hoc tamen capitulū, dñs Antoninus recedit ab hac opinione,dicens eā non eſſe multum tutam parte.3.titu.13.c.19. Opinio ſecunda eſt magis pia pro excuſatione ſacerdotum, ſic ſine expreſſo fauore ſe abſoluentium mutuò. Sed prima eſt magis tuta maximè quia rationes, & cauſæ, propter quas iuriſditio in eccleſia diſtincta eſt, & determinata, non minus locum habent in ſacerdotibus (quorum nonnulli utinam hodie eſſent ſicut populus)quam in laicis,in quibus libera cōfeſſoris electio ſine expreſſo ſuperioris fauore reprobatur. Vnđ utile foret,ut prælati ſuis ſacerdotibus fauorem expreſſum tribuerent,ut ſic ſecurè,& ſine ſcrupulo conſcientiæ ſe mutuò poſſent abſoluere; uel ſi id minus expedire uideretur, ꝙ expreſſa prohibitione, eiuſq; efficaci executione hunc abuſum,ſeu corruptelam e medio tollerent. Securum quoq; eſſet ſacerdotibus formidoloſis, & timoratis, immo uere omnibus,ut fauorem a ſuis curatis, uel ſuperioribus prælatis uerbo, uel ſcripto obtinerent confitendi,quem elegerint,ſacerdoti. Eſſet etiam tutum ſcrupuloſis non abſoluere niſi huiuſmodi fauorem affecutos. ¶ Secundò infero, ꝙ ſacerdos non ſolum non alienum;ſed nec a quolibet crimine abſoluere poteſt ſuum ſubditum confitentem. Patet quia ſicut per auctoritatem ſuperioris miniſtrari oportet materiam quantum ad perſonam abſoluendam;ita etiam quātum ad peccata,a quibus abſolui debet. Vtraq; enim & peccator,& peccata ſunt materia poteſtatis clauium,& ſacramenti pęnitentię. Et peccata quidem materia propinqua. Peccator uerò remota, quia propter peccata cōfitens eſt materia,qui ſine peccatis abſolutionis capax non eſſet. Non enim ſoluitur niſi ligatus. Et ſi innocens confeſſori ſe offerre poſſet; non tamen confiteri, uel abſolui,cum confiteri ſit ſe de peccatis accuſare;Et abſoluere ſit a peccatis liberare, uel ab eis liberatum iudicare, ac pronunciare. Nunc ergo ſummus hierarcha,cuius eſt poteſtatem iuriſdictionis alijs impertiri, ſicut partitus eſt perſonas, parrochias, & diœceſes; ita & peccata partitur. Et ſicut non omnibus, quos in partem ſollicitudinis aſſumpſit, omnes generaliter ſubiecit; Ita & ſubiectorum non omnia peccata ſubegit, ſed quædam grauia, & enormia peccata ſibi, quædam epiſcopis referuauit, cætera inferioribus curatis commiſit. Sed & epiſcopi, quorum eſt tradere materiam immediate ſubiectis, per eorum inſtitutionem ad curam agendam populis tantum inſtitutis conceſſerunt, quantum ſibi pro bono regimine populi expedire iudicarunt. Ne ſi etiam maiora peccata eorum poteſtati ſubijcerent,facilitas ueniæ incentiuū præberet delinquendi; ideo ĉr ſibi quędam reſeruarunt. In omnibus itaq; his,uel reſeruationibus,ſiue cōceſſionibus, poteſtas clauium in ordinationibus omnibus æqualiter collata, neq; extenditur,neq; reſtringitur;ſed illimitabilis manet in ſua radice. Dumtaxat autem uſus illius poteſtatis impeditur, pro quanto tollitur materia,circa quam huiuſmodi poteſtas poſſet exerceri. Sicut qui fabro tollit ferrum, nihil artis, uel poteſtatis fabricandi aufert; ſicut nec confert

Conſuetudo non tribuit iuriſdictionem.

Conc. Trid. ſeſſ. 23 c. 15.

Notate curati.

B

Ratio reſeruationis caſuum.

Conc. Trid. ſeſſ. 14. c. 7. & cano. 11.

ferrum tribuendo. Impedit autem uſum eius per materiæ ſubtractionē. Et ſicut hierarchis aliquando partim ſubtrahitur, & partim miniſtratur, quando certo populo, & eorum certis non omnibus peccatis abſoluendis præficiuntur. Ita nonnunquam per ſuſpenſionē ab officio, & grauiores pœnas, puta excōmunicationē, depoſitionem, aut degradationem omnis materia ſubtrahitur, & uſus poteſtatis clauium penitus impeditur; Ita ut neminem ab aliquo peccato abſoluere poſſint taliter ſuſpenſi; & ſi attentarent, nihil facerent. ¶ Ex his tertio infero, ꝙ non eſt ſimile de poteſtate conſecrandi, & poteſtate abſoluendi quantum ad earum exercitium. Patet, quia illa impediri non poteſt ſimpliciter per ſuperioris auctoritatem. Iſta uerò ſimpliciter poteſt impediri. patet ex præmiſſis. Huius rationem aſſignat Sco. quia poteſtas conſecrandi eſt quaſi potentia propinqua, quæ habet materiam in natura panem ſcilicet triticeum. Nec aliquid aliud concurrit, ſeu requiritur. Vt enim panis ſit materia, non requiritur, ꝙ ſit a conſecrante tanquam res propria poſſeſſa. Vel ꝙ ſit ab illo, uel iſto coctus, uel miniſtratus; quia omnem triticeum panem ſacerdos poteſt conſecrare, ad quē dirigit conſecrandi intentionem. Sed poteſtas clauium eſt quaſi potentia remota, non habens materiam in natura, quia materia huius poteſtatis non eſt ſimpliciter peccator pænitens; ſed peccator penitens ſubditus duplici ſubiectione. Quam ſubiectionem peccator non habet a natura, ſed ab auctoritate ſuperioris; & ideo per eum ſit materia, dum ſubijcitur; & deſinit eſſe materia, dū ſubiectio reuocatur. Cuius cauſa ſupra explicata eſt. ¶ Quarta poteſtas, eſt poteſtas apoſtolatus. i. auctoritas prædicandi, quā tradidit dominus diſcipulis, dum in die aſcēſionis ait. Euntes in mundum uniuerſum, prędicate euangelium omni creaturæ &c. Hæc poteſtas non confertur ex ui ordinationis ſacerdotalis, nec par eſt in omnibus; ſed dumtaxat eſt primum apoſtolis collata, quos miſit prędicare toti orbi in loco iam allegato. Conceſſa eſt & ſeptuaginta duobus diſcipulis, non per totum orbem; ſed tantum per loca, ad quæ chriſtus erat perſonaliter uenturus, ut patet ubi dicitur. Deſignauit dominus & alios ſeptuaginta duos diſcipulos, & miſit illos binos ante faciem ſuam in omnem ciuitatem, & locum; quo erat ipſe uenturus. Horum typum, & figuram gerunt modo in eccleſia epiſcopi, & curati. Apoſtolorum, epiſcopi; ſeptuagintaduorum diſcipulorum, curati, ut in canone. In nouo. 21. diſ. Cæteri uerò quomodo prædicabunt niſi mittantur. Et hoc uel a deo immediate, quod probabunt per ſigna, ſicut moyſes; uel per ſcripturam, ſicut Iohannes baptiſta ſpeciale ſuæ miſſionis teſtimonium de ſcriptura protulit, di. Ego uox clamantis &c. Vel a petro aut eius ſucceſſore, mediatè, uel immediatè, & hoc probabunt per munimenta. de quo in c. cum ex iniuncto. de hæreticis dicitur. Cum doctorum ordo ſit quaſi præcipuus in eccleſia, non debet ſibi quiſq; indifferenter prædicationis officium uſurpare. Nam ſecundum apoſtolum, quomodo prædicabunt, niſi mittantur? Et ueritas ipſa præcepit apoſtolis. Rogate dominum meſ. ut. mit. o. in meſ. ſuam hæc Inno. 3. Et Leo papa, ut habetur in c. Ita dñs. di. 19. ait, Ita dñs noſter Ieſus chriſtus humani generis ſaluator inſtituit, ut ueritas, quę antea legis, & prophetarū præconio continebatur, per apoſtolicā tubam in ſalutē uniuerſitatis exiret, ſicut ſcriptum eſt. In omnē terram exiuit ſonus eorū, & in fines orbis terræ uerba eorū. Sed huius muneris ſacramentum, ita dñs ad omniū apoſtolorū officium pertinere uoluit, ut in beatiſſimo Petro omniū apoſtolorū ſummo principaliter collocaret, ut ab ipſo quaſi a quodam capite dona ſua uelut in corpus omne diffunderet. Sed contra illa uidetur, ꝙ etiā diacono cōferatur

[Left margin notes:]
F
In 4. diſt. 19. q. 1. art. 4.
G
Marc. ult.
Luc. 10.
Conc. Trid. Seſſ. 5. c. 2. & ſeſſ. 24. cap. 4.
Rom. 10.

[Right margin notes:]
Peccator pęnitens ſubditus duplici ſubiectione.
Quarta poteſtas apoſtolatus.
Poteſtas prędicādi quid eſt quando & qbus collata eſt.

tur prædicandi poteſtas in ſua ordinatione, cum accipiens textum euangelij de mano epiſcopi, dicitur ei. Accipe poteſtatem legendi euangelium in eccleſia dei pro uiuis,& mortuis. Cum autem quilibet præsbyter ſit diaconus,niſi forte per ſaltũ promotus;ſequitur,ꝙ ex ordinatione habeat hanc poteſtatem, & ita erit poteſtas ordinis, non iuriſdictionis. Reſpontur,ꝙ diacono non confertur hæc poteſtas in ſua ordinatione; Cum enim diaconus accipit textum euangelij de manu epiſcopi, non dicitur ei. Accipe poteſtatem docendi, & prędicandi euangelium;ſed accipe poteſtatem legendi euangeliũ in eccleſia dei, tam pro uiuis,quam pro defunctis. In nomine domini. Ex quo magis inſinuatur eos tũc recipere orandi officiũ, quã prædicandi, uel docẽdi. Et ꝙ ipſa recitatio euangelicæ lectionis, magis ſit oratio ad aliquid impetrandum pro uiuis, & mortuis, quam populi ædificatio. Abſurdum enim intellectu,& dictu eſt, ut docens,uel prædicans euangelium,docere,aut prædicare intelligatur pro uiuis,& mortuis. Hæc Guil. de ſacramentis trac. de ordine, ſtatim poſt principium. Guil. H

Quinta poteſtas excommunicandi;

¶ Quinta poteſtas eſt poteſtas coerciuę correctionis in foro exteriori, quam eccleſia exercere poteſt in inuitum, ad dirigendum ſubditos in finem beatitudinis ęternę. Hanc contulit Petro Chriſtus,cum dixit ei uice omniũ.Si peccauerit in te frater tuus,corripe eum &c. Et ſequitur. Si te non audierit, dic eccleſiæ;ꝙ ſi eccleſiam nõ audierit,ſit tibi ſicut ethnicus,& publicanus. Et in hoc loco fundatur iuridica poteſtas excommunicandi,& interdicendi ab eccleſiaſticis ſacramentis, & fidelium communione, qua uſus eſt apoſtolus, dum exhortans titum, ait. Hęreticum hominem pᵒ primam, & ſecundam correctionem deuita. Fundatur & in hoc textu, nedum poteſtas excommunicandi; ſed & poteſtas diffiniendi,diſcernendi,& ſtatuendi præcepta, leges, & canones; in hoc, quod ſubditur. Quæcunq; ligaueritis ſuper terram &c. Mat. 18. Ad tit. 3.

Iuriſdictio excommunicandi fundatur hic.

Poteſtas ſexta accipiendi uitæ neceſſar ia.

¶ Sexta poteſtas,eſt poteſtas accipiendi uitę neceſſaria ab his, quibus ſpiritualia adminiſtrant. Hac contulit dominus dum, miſſis ad prædicandum apoſtolis dixit. Edentes, & bibentes,quæ apud illos ſunt. Dignus eſt enim operarius mercede ſua uel cibo ſuo. Quod & apoſtolus deducit ex radice multiplici dicens. Quis militat ſuis ſtipendijs unquam? Quis plantat uineã, & de fructu eius non edet? Quis paſcit gregem,& de lacte gregis non manducet? Si nos uobis ſpiritualia ſeminamus, magnum eſt ſi carnalia metamus. Et poſt pauca. Neſcitis, quoniam qui in ſacrario operantur, quæ de ſacrario ſunt,edunt;& qui altario deſeruiunt, cum altario participant? Ita & dominus ordinauit,qui euangelium annũciant,de euangelio uiuere. Hęc Paulus. Fundatur in hac poteſtate ſumendi uitæ neceſſaria rationabilitas dotationis eccleſiæ loco decimarũ, & primitiarum legis. Ex hac poteſtate inueſtigari poſſet,an ſint elemoſinæ, quæ eccleſiaſtici de ſuis beneficijs percipiunt, ſed extra propoſitum eſt. Annexa fuit poteſtati prædicandi uerbum dei per Chriſtum poteſtas faciendi miracula ad confirmationem fidei, cum dixit. Infirmos curate,mortuos ſuſcitate, lepros os mundate, dæmones eijcite. Sed in hac poteſtate modo eccleſiaſtici regulariter non ſuccedunt, quia fides iam ſufficienter fundata non indiget miraculis confirmari ſecundum beatum Greg. Hæc pro deductione poteſtatis eccleſiaſticæ breuiter inſerere placuit. Sed ad primam poteſtatem conſecrationis euchariſtiæ,de qua principalis intentio,redeamus. Hæc inquam, in omnibus præſbyteris reperitur. Circa quam principaliter tota canonis intentio uerſatur. I Mar. 10. Luce. 10. 1. Cor. 9. Mat. 10. Grego. 27. mor. §. 14.

Vbi fundetur poteſtas dotationis eccleſiarũ & decimarum.

DE EXCELLENTIA STATVS Sacerdotum.

LECTIO. IIII.

A CHRISTVS itaq; æterni patris filius, uerus & ſummus ſacerdos ſeipſum in ara crucis, ſecundum aſſumptam noſtræ mortalitatis ſubſtantiam, in humanæ redemptionis precium immolaturus, ut tanti muneris iugis in nobis maneret memoria, ac pro nobis, qui quotidie peccando labimur, quotidie myſticè immolaretur; Corpus ſuum in cibum, & ſanguinem ſuum in potum in nouiſſima cæna tradidit ſub euchariſtiæ ſacramento, dum accepto pane gratias egit, fregit, & dedit diſcipulis ſuis, dicens: Hoc eſt corpus meum, quod pro uobis tradetur. Tradidit quoq; eis poteſtatem ſimiliter faciendi cum ſubdit. Hoc facite in meam commemorationem. Et ut oſtenderet hoc ſacramentum in eccleſia uſq; in finem permanſurum in paſſionis ſuæ memoriam, adiunxit. Qotienſcunq; panem hunc manducabitis, & calicem bibetis, mortem domini annunciabitis, donec ueniat. glo. ſcilicet ad iudicium. Vnde uſq; tunc durabit eccleſia militans, & in ea euchariſtia. Quomodo autem hunc panem manducare poſſent, & calicem bibere, niſi ipſum poſſent continuè conſecrare?

Conſectario a quo primum inſtituta.

Lu. 22.

1. Cor. 11.

B ¶ Hæc operatio conſecrandi omnium nobiliſſima eſt eccleſiæ militanti conceſſarum, propter quam merito ſacerdotium uenit extollendum. Cuius dignitas eximia nullis ualet uerborum pompis explicari. Quoniam & linguas uincit oratorum diſſertiſſimas, & culmen eminentiæ cuiuſlibet creaturæ. De quo beatus Ambro. in ſuo paſtorali ait, & ponitur in decre. diſt. xcvi. c. duo ſunt. Honor fratres, & ſublimitas epiſcopalis, nullis poterit comparationibus adæquari; Si regum fulgori compares, & principum diademati, longe erit inferius; quaſi plumbi metallum ad auri fulgorem compares; Quippe cum uideas regum colla, & principum ſubmitti genibus ſacerdotum, & oſculata eorum dextera, eorum ſe credunt orationibus communiri. Hæc ille. Et licet cunctos natura homines æquales, & nulla graduum alteritate diſpares produxerit, diſponendarum tamen rerum ſuſceptum miniſterium hos, & illos cæteris prætulit, & præfecit. Quo fit, ut tanto clericalis eminentia terrenos ſuperet principatus; quantò animabus corpora, perpetuis tranſitoria, terrena cæleſtibus ſuperantur. Sed quid opus eſt terrenis comparationibus immorari, cum ad ſacerdotij auctoritatē angeli cælorum ciues nō audeant aſpirare? Cui nāq; angelorum aliquando dixit deus; Tibi dabo claues regni cęlorum? Ad illos autem. Accipite ſpiritum ſanctum, quorum remiſeritis peccata &c. Et quod longè maius eſt. Hoc facite in meam commemorationē. Mirantur deniq; aſſiſtūt, & terrentur, ſecūdū uerbū beati Grego. 4. dialo. c. l. & habetur de cōſecra. di. 2. quid ſit ſanguis. Quis .n. fidelium dubiū habere poſſit in ipſa immolationis hora, ad ſacerdotis uocē cælos aperiri, & in illo Ieſu Chriſti myſterio angelorū choros adeſſe, ſummis ima ſociari, terram cæleſtibus iungi unumq; ex uiſibilibus, & inuiſibilibus fieri? Tranſgrediendo perinde agmina angelica, ad ipſam cœli reginam, & mundi dominam ueniamus Hæc etſi in gratię plenitudine creaturas ſupergrediatur uniuerſas, hierarchis tamen cedit eccleſiæ in commiſſi myſterij executione. Illa nēpe prolatis octo uerbulis. Ecce ancilla domini fiat mihi ſecundū uerbū tuum; ſemel cōcepit dei filium & mundi redemptorē. Iſti a domino conſecrati, quinq; uerbis cōtex

De dignitate ſacerdotij chriſtianorum.

Ambr.

Poteſtas cōſecrādi corpus domini eſt omnium nobiliſſima.

Greg.

Maria octo uerbis concepit dei filium ſacerdos quinq;

tam conſecrationis formã cũ debita intentione proferentes, eundem dei,
uirginiſq; filium aduocant quotidie corporaliter in ſacrificiũ, & criminum
purgationem. Illa perpetua uirginitate ſeruata, ſummum cœli principẽ de
ſe incarnatum, mortalem, atq; paſſibilem mundo edidit ſaluatorẽ. Iſti con
ſecratione diuina eundem cœli terræq; principẽ in ſacramẽto uerisſime cõ
tentum impaſſibilẽ, glorioſumq; contrectant, uictorẽ mortis, & baratri de-
ſtructorẽ. Hæc benedicta a cuius laude deficit omnis lingua, natũ dñm uir-
gineis lactabat uberibus, contrectabat manibus, brachijs geſtabat puellari
bus, ac mille talia, & infantilibus Chriſti mẽbris impendit obſequia, quibus
educauit beatorũ gloriam, & terrę cibatorẽ. Iſti cæleſtẽ cibum in crucis fri-
xorio charitatis igne coctum, ore ſumunt, & dãt cæteris; angelorũ uidelicet
Attendite ſacerdotes, in quo gradu cõſtituti ſitis. panem, ac dulciſſimũ cordis cõfirmatorẽ. ¶ Attendite ergo o ſacerdotes ue C
ri Salomonis picernæ, Ieſu chriſti camerarij, atq; diſpenſatores myſteriorũ
dei, attendite in quo gradu, & dignitate ſitis conſtituti. Exclamat ſcilicet
Grego. de hac ueſtra inſignitate generoſa: O inquit, ueneranda ſacerdo- Grego.
tum dignitas, in quorum manibus uelut in utero uirginis filius dei incarna
tur. O ſacrum, & cæleſte miſterium, quod per uos pater, & filius, & ſpiritus
ſanctus operatur. Vno, eodemq; momento idem deus, qui præſidet in cęlis,
in manibus eſt in ſacramento altaris. Super hoc tam inſigni priuilegio, ſtu-
pet cælum, miratur terra, ueretur homo, horret infernus, contremiſcit dia-
bolus, ueneratur plurimum angelica celſitudo. Et mellifluus Ber. O uene-
rabilis ſanctitudo manuum, o fęlix exercitium, o uerè mundi gaudium, cũ
chriſtus tractat chriſtum, ſacerdos dei filium, cui ſunt delitiæ eſſe cum filijs
hominum. Quis unquam uidit talia? Quis huic uidit ſimilia? Qui creauit
me (ſi fas eſt dicere) dedit mihi creare ſe; & qui creauit me ſine me,
creatur mediante me. Hanc ſtupendã ſacerdotij dignitatem ſcriptura non
ualens unius nominis ſignificatione exprimere, hos nunc reges, nunc an-
gelos, nunc deos crebrius appellauit. Reges quidem. Apocal. j. Fecit nos Apoc.
regnum, & ſacerdotes deo, & patri ſuo &. 1. Petri. 2. Vos eſtis genus ele 1. Pet. 2.
ctum, regale ſacerdotium, gens ſancta, populus acquiſitionis. Angelos
uerò Mala. 2. Labia ſacerdotis cuſtodiunt ſcientiam. Et ſequitur, quia an Mal. 2.
Varia nomina ſacerdotalis dignitatis. gelus domini exercituum eſt. Deos autem Exo. 22. Ad deos utriuſq; cau- Exod. 22.
ſa perueniet; glo. id eſt ſacerdotes. Nominantur & alijs nominibus, nam
dicuntur clerici, appellantur ſacerdotes, uocantur & præsbyteri. Clerici, a
ſorte dicuntur, quia cleros græcè ſors latinè ſonat. unde primum ab apo-
ſtolis conſecratum legimus ſorte electum, ideoq; omnes clerici dicuntur.
Hic fuit beatus Matthias apoſtolus, qui ſorte electus eſt cum undecim apo
ſtolis. Et dederunt ſortes, & cecidit ſors ſuper Matthiã. Dicti ergo ſunt cle Act. 1.
rici, id eſt de ſorte domini. Nominantur, & pręsbyteri, quaſi ſeniores. Prę-
sbyter namq; gręce, latinè ſenior interpretatur. Dicuntur autem ſeniores
non annorum ætate, ſed morum qualitate, ſicut ſcriptum eſt. Senectus ue Sap. 4.
nerabilis eſt, non diuturna, nec annorum numero computata. Cani enim
ſunt ſenſus hominum, & ætas ſenectutis uita immaculata. Et iterum. Co
rona dignitatis ſenectus, quæ in uijs iuſtitiæ reperietur. In ſenſibus ſiquidẽ Prouerb. 16.
maior eſt animi tranquillitas, maior morum honeſtas, maior animi religio
ſitas, maior corporis caſtitas. ¶ Hæc eſſe debent in clericis, maximè au- D
tem pręsbyteris, quoniã & hæc ipſa clericalia ſigna exprimunt, & deſignãt.
unde beatus Hiero. in epiſtola. Clamat ueſtis clericalis animæ honeſta- Hierony.
tem, clamat ſtatus puritatem, clamat cultus caſtitatem, clamat pro-
feſſio religionem, clamat officium deuotionem; clamat ſtudium con-
templationẽ. Debent igitur præsbyteri morum prudentia, & maturitate cõ

Digitized by Google

uerſationis præcellere in populo, ait magiſter. 4. ſententiarum. diſt. 24.
Appellantur & ſacerdotes, quia ſacra miniſtrantes, ſeu dantes. Solis enim Vnde dicun
ſacerdotibus ratione officij ineſt ſacrorum ſacramentorum miniſtrandi tur ſacerdo
poteſtas. Vel ſacerdotes quaſi ſacra dicentes, quia uerbum dei prædicare ha tes.
bent, horas dicere, miſſas celebrare. Vel ſacerdotes quaſi ſacra cōficiētes, cō
ficiūt namq; ſacratiſs. chriſti corpus. Hic in eorum unctione dicit epiſco-
pus. Conſecrentur, quæſumus domine, manus illæ, ut quæcunq; bene-
E dixerint, & conſecrauerint, ſint benedicta, & conſecrata. ¶ Ex præ- Differentia
miſſis multæ elici poſſunt dignitates, & præeminentiæ euangelici ſacerdo ſacerdotis
tis ſuper ſacerdotem Moyſaicæ legis, quoniam excellit in benignitate ele legalis, &
ctionis, ſolennitate conſecrationis, nobilitate ordinis, præcioſitate ope- euangelici.
Exo. 28. ris, ſingularitate nutritionis, poteſtate regiminis. Olim de una tribu tan-
tum, ſcilicet leuitica conſecrabantur ſacerdotes. Modo ſub lege ex omni
natione, quæ ſub cęlo eſt, ad ſacerdotium aſſumuntur, ſecundum doctri-
Iacob. 2. nam beati Iacobi. Nolite in perſonarum acceptione habere fidem domi
Leuitici. 8. ni noſtri Ieſu Chriſti. Tunc fundebatur oleum ſuper eorum capita, ſan-
ctificabantur manus, dextra quoq; auriculæ pollicis, & pedis hoſtiarum
ſanguine liniebantur: Hodie in ſacerdotis euangelici conſecratione, non
materiale oleum funditur ſuper capita ordinandorum, nec manus arietis
ſanguine inunguntur. quoniam non his peccata tolluntur. Sed de ſuper
dato læticiæ oleo gratia ſanctiſpiritus in remiſſionem peccatorum perfun-
duntur, quo poteſtas traditur, per quam aliorum etiam crimina expian-
Leuitici. 1. tur. Tunc habebant ſacerdotes poteſtatem diſcernendi inter lepram, &
non lepram corporalem, ac per hoc iudicare hunc mundum, iſtum im-
Matthei. 18. mundum, habilem, uel dignum ad templi materialis ingreſſum. Nunc ue-
rò poteſtatem accipiunt iudicandi inter morbos & languores animæ, ęgro
tantes ſoluere, & ligare, aperire, & claudere ianuam cæleſtis paradiſi.
Tunc tribubus, & populis mandata dei referebant, qui & legem ex ore ip
Mala. 2. ſorum requirere iuſſi ſunt. Mala. Tunc quoq; pro peccatis populorum in
Iohe. 2. ter ueſtibulum & altare plorantes deum præcabantur. Nunc uerò facti iu
dices peccata remittunt, leges ſtatuunt, & animas proprias tradere pro ſa
Iohã. 10. lute ſubditorum ſummi paſtoris exemplo edocent. Tunc aliti ſunt filij
Exo. 16. Leui cum cęteris in deſerto manna cæleſtis uermibus in diem craſtinum re-
Iohã. 6. ſeruato ſcatenti, quem patres manducantes mortui ſunt. Nunc uerò ſuper
ſubſtantiali pane, cibo angelorum ueri paſchalis agni carne, & ſanguine
Iohã. 6. eſurientes ſatutantur, qui panis eſt in æternum manens manducanti uitam
tribuens ſempiternam. Tunc ſacerdotis officium fuit circa oblationem
pecorum animalium irrationalium, & aſperſionem ſanguinis taurorum, ui
Leuit. tulorum, & hircorum. Leui. per totum. Nunc uerò ſummo ſacerdote chri
ſto Ieſu aſiſtente futurorum bonorum pontifice peramplius tabernaculum
non manufactum, nec huius creationis neq; per ſanguinem hircorum, aut
uitulorum, ſed per proprium ſanguinem ſemel in ſancta introeunte æter-
nam redemptionem inuenit, atq; nouum ſacrificium panis, & uini eiuſdem
ſanguinis ſui, & corporis ſecundum ordinem Melchiſedech inſtituente, om
nia illius ueteris teſtamenti ſacrificia abſtulit, eccleſiam quoq; ſuā ab intol-
lerabili iugo tot ſacrificiorum liberauit. Sacerdotesq; euangelicos, qui
idem præcioſiſſimi corporis, & ſanguinis ſacrificium ſub panis, & uini ſpe-
cie offerrent, quotidie inſtituit, quo cōſcientias noſtras ab operibus mor
tuis mundaret, ad ſeruiendum deo uiuenti, quod omnia legis ſacrificia nō
Heb. 9. poterant, ut late deducit apoſtolus. ¶ Quorſum hæc tendunt? niſi ut ſacer Sacerdotum
dotes noſtri tanta ſua dignitate, uirtute, & poteſtate de ſuper nullo eſt cōſidera

humano

re ſuam dignitatem & humilitatẽ.

humano præuio merito conceſſa,ſe tanti ſtatus excellentiæ dignificent,uita,& moribus conforment. Pudeatq; ſputciſſimis lenocinijs delectari,carnis, & mundi illecebris pollui, qui ad tremendæ maieſtatis ſacrificium, & mundiſſimum animæ cibum præparandū, conſecrandum, offerendum,ſumendum, & diſpenſandum ex plebeiorum turba populorum ſunt aſſumpti. Neq; in ſe glorientur,quaſi non acceperint,ſed humilientur ſub potenti manu dei, qui infinita ſua miſericordia hęc tradidit. Et nihilominus per inflexibilem iuſtitiæ rigorem, tempore ſuæ uiſitationis,tanti commiſſi exiget rationem. ¶ Ne autem hac accepta poteſtate in immenſum ſacerdotes glorietur, ſed acceptum miniſterium humiliter, & dignè exequantur, breuiter annotandum, quid in huius ſui officij executione, miſſæ uidelicet celebratione,ſacerdos ſua uirtute efficiat. ¶ Circa quod aduertendū, ꝙ aliquid ab alio effici, uel fieri tripliciter poteſt accipi. Nam aliquid dicitūr ab alio fieri naturali poteſtate, uel meritoria operatione, uel aſſiſtente uirtute. Naturali poteſtate aliquid fit ab alio,quando agenti ex conditione ſuæ naturæ,ſeu naturali uirtute, & proprietate conuenit eſſe principium eius, quod fit; ſic dicimus ignem,& calorem fieri ab igne, quoniam ignis habet in ſe formam ſubſtantialem,& accidentalem,puta calorem naturaliter, per quas actiuè concurrit ad productionem ignis, & caloris. De hac uirtute actiua dicit beatus Aug.Sic deus res adminiſtrat,ut eas proprios motus agere ſinat: id eſt actiones, & operationes facere ſecundum gradū entitatis eorum. Et quod hic fit ab alio, dicitur uerè effectus eius, a quo fit, & ipſum a quo fit cauſa eius, quod fit. ¶ Alio modo aliquid dicitur fieri ab alio, non tamen naturali eius operatione, ſed quia ab illo aliquid fit primo modo, ad quod aliud ſequitur, non naturali ſequela, ſed uoluntaria quadam alterius extrinſeci pactione. Sic pręmium dicitur aliquo modo fieri a merente pro quanto, qui præmiabitur, facit aliquem actum, qui ab alio acceptatur ad præmium ſibi pro huiuſmodi operatione conferendum. Sic mercenarius dicitur operari cibum ſuum; & mercedem acquirere ſuo opere, & labore, ſecundum illud,Operamini cibum, qui non perit, ſed qui permanet in uitam æternam, quem filius hominis dabit uobis. Glo. interlinia. Operamini. i. operibus mereamini. Sic & iuſtificatio impij dicitur quandoq; fieri interceſſione iuſtorum, ut conuerſio Pauli, oratione prothomartyris Stephani; & quod ſic fit, non eſt uerè merentis effectus,ſed neq; ipſe uerè eius eſt cauſa, quia non fit uirtute,& poteſtate merendi, ſed fit per præmiantem, qui acceptat huiuſmodi meritum quaſi rationem efficiendi,uel cōferendi præmium. ſecundum hunc modum dicit beatus Auguſtinus ad Sixtum præsbyterum, & allegat magiſter diſtin. 27. lib. 3. ꝙ diligere eſt bonus motus ualde, qui meritum eſt, & donum dei quibus meremur,& ipſorum augmentationem, & alia quę conſequenter hic, & in futuro nobis apponuntur. ¶ Tertio modo aliquid dicitur ab alio fieri aliqua uirtute occulta,non inſiſtente ei, a quo tale fieri dicitur, ſed aſſiſtente. ſecundum quem modum malefici, & incantatrices quoſdam effectus producere dicuntur, & extrahere lac uaccarum de ſedibus, uel manubrijs ſecurium, quod fit non aliqua naturali uirtute maleficum, neq; ex eorum merito, ſed uirtute occulta, ſiue mala, ſiue bona aſſiſtente. Sic & ſancti dicuntur feciſſe miracula, quæ facta ſunt aſſiſtente uirtute diuina, non ſemper propter merita ſanctorum, ſed aliquando propter fidem populorum nutriendam uel generandam. Sic etiam nonnulli reprobi mira fecerunt, dęmones expulerunt &c. qui dicturi ſunt in finali iudicio. Domine nōne in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo

Aliquid fit ab alio tripliciter.

August.

Sacerdos qd efficit in miſſę officio poteſtte propria, et quid uirtute diuina.

Iohan. 6.

August.

Quomodo aliquid fit occulta uirtute.

Math. 7.

dæmonia eiecimus: & in nomine tuo uirtutes multas fecimus: a iudice audituri. Nunquam noui uos. Diſcedite a me omnes operarij iniquitatis. Non ergo fecerunt ea uirtute propria, quia in nomine tuo, Neq; ex opere meritorio, quia reprobi nunquam noticia approbationis a dño cogniti.
G ¶ Per hoc ad propoſitum ab omnibus conceditur de ſacerdote celebrante, ꝙ conſecrat euchariſtiam, & conficit corpus, & ſanguinem chriſti in altari. Vnde magiſter diſt. 24. lib. 4. Sacerdos conſecrat, & ſanctificat corpus chriſti. Et ſequitur. Ad presbyterum pertinet ſacramentum corporis, &
Dyoniſ. ſanguinis domini in altari dei conficere. Et Dyoni. c. 3. de eccleſiaſtica hierarchia tradens ritum huius ſacrificij ait. At uerò pontifex cum diuina munera laude proſecutus fuerit, ſacroſancta, & anguſta myſteria conficit. Item & Amb. lib. de ſacramentis, hoc quod conficimus, corpus ex uirgine eſt. Ad idem de conſecrat. diſt. i. uaſa. ubi repetitur terminus conficere. Conſecrare autem, & conficere chriſti corpus, & ſanguinē, nihil aliud eſt, quam conuertere ſubſtantiam panis in corpus, & ſubſtantiam uini in ſanguinem chriſti uerbis ſaluatoris. Vnde Ambroſius in lib. de ſacramentis. de conſecr. diſt. 2. Panis. 2. Panis eſt in altari uſitatus ante uerba ſacra
Auguſt. mentorum, ubi acceſsit conſecratio, de pane fit caro chriſti. & Auguſt. 4. de trinit. de conſecr. diſt. 2. Corpus 1. Corpus, & ſanguinem chriſti dicimus illud, quod ex fructibus terræ acceptum, & prece myſtica conſecratum, rectè ſumimus ad ſalutem ſpiritualem Vnde magiſter diſt. 12. 4. cap. 1. Sacerdotes dicuntur conficere corpus chriſti, & ſanguinem, quia eorum miniſterio ſubſtantia panis fit caro, & ſubſtantia uini fit ſanguis chriſti. Conuerſio autem hæc tria dicit ſcilicet ſubſtantiæ panis, & uini deſitionem, accidentium dictarum ſubſtantiarum conſeruationem, & corporis, & ſanguinis chriſti ſub conſeruatis ſpeciebus, & accidentibus preſentialē inceptionem: de quo infra latius diſſeretur. *Conuerſio panis tria dicit.* Dico ergo, ꝙ ſacerdos nullum horum trium facit ſua naturali uirtute primo modo prædicto, quo aliquid ab alio fieri dicitur. Patet hoc de primo: quia panis deſinit eſſe tam ſecundum materiam, quam ſecundum formam Nam totus conuertitur in corpus chriſti, ut inf. ſuo loco dicetur. Nunc aũt actiua ſacerdotis uirtus nihil horum facit. Formam panis non corrumpit, quia ſubſtantialis forma non corrumpitur in materia, niſi per introductionem alicuius qualitatis incompoſsibilis illi formæ. Vel per deſtructionem alicuius qualitatis neceſſariò requiſitæ ad inexiſtentiam talis formę. Conſtat autem, ꝙ ſacerdos nihil horum facit per conſecrationem, immò nullam qualitatem inducit, uel corrumpit in materia panis per formę conſecrationis prolationem. Neq; materiam deſtruit, quia illa dependet a ſolo deo ſecundum theologos, & incepit eſſe per creationem. Ideoq; deſinere non poteſt, niſi per annihilationem, uel in præexiſtens conuerſionem, ad neutrum horum creata uirtus ſe extendit. Patet de ſecundo, quia ſacerdos ſua naturali uirtute non conſeruat accidentia panis, & uini ſine ſubiecto, quia cōſeruari eſt depēdere ab aliquo in eſſe, ſaltem eo modo, quo cōſeruatur. Manifeſtũ eſt aũt, ꝙ hęc accidētia nō dependēt a ſacerdote eo modo, quo ibi ſunt, quia etiã manēt, uel manere poſſunt ſacerdote defuncto, ut patet in hoſtia pro infirmis reſeruata. Etiã creatura ſicut in producendo requirit materiã, ita & in cōſeruã do. Neq;.n. natura creata accidens conſeruare pōt ſine ſubiecto. Patet etiã tertiũ, quia ſacerdos corpus chriſti attingere nō pōt corporaliter, ut ipſum præſens faciat: neq; ſufficit uoluntatis imperiũ, quia uoluntas humana ſuo imperio extra ſe nihil facere pōt.
H ¶ Secundò dico, ꝙ ſacerdos nihil horũ trium facere pōt ſuo merito: quia tũc ſacerdos gratia iuſtificãte carens cō-

Digitized by Google

Sacerdos nihil horũ poteſt facere ſuo merito.

ſecrare non poſſet:cum ſine gratia nullus mereatur,quod eſt manifeſte falſum:nam ut dicit beatus Aug. in lib. de corpore domini. de conſecr. diſt. 2. Verum ſub figura.intra ſanctam eccleſiam catholicam,in myſterio corporis chriſti,nihil a bono maius, nihil a malo minus perficitur ſacerdote. Cuius rationem ſubdit,quia non in merito conſecrantis,ſed in uerbo efficitur creatoris,& in uirtute ſpirituſſancti,ut ſup. latius probatũ eſt lect. 2. Tertio dico,ꝙ hæc fiunt a ſacerdote uirtute occulta,non inſiſtente,ſed aſsiſtẽte. Primum patet,quia hæc fiunt a ſacerdote; ut probatũ eſt. Et nõ primo modo,nec ſecundo, patet .ergo tertio modo qui eſt facere aliquid uirtute occulta. Secundum, ꝙ nõ uirtute inſiſtente: probatur, quia quęliber uirtus inſiſtens eſt creatura,quia dependens,ſed nulla creatura ſua uirtute poteſt attingere dictos effectus,ut ſtatim ſupra eſt deductum. Tertium patet, quia ſacerdos facit uirtute occulta, non inſiſtente, ergo aſsiſtente. Patet conſequentia, quia omnis uirtus occulta aut eſt inſiſtens, aut aſsiſtẽs. Hæc autem uirtus eſt uirtus creatoris,ipſa uidelicet dei uoluntas. Determinauit enim deus ad ſe efficiendum prædicta omnia,cum ſacerdos intentione debita profert uerba ſuper materiã debitam ad hunc effectum a ſe domino inſtitura. Vnde ubi ſup. dicit Aug. Credendũ eſt, ꝙ in uerbis chriſti ſacramenta cõficiantur. Cuius.n.potentia creantur prius, eius utiq; uerbo ad melius procreantur. An autem in uerbis conſecrationis ſit aliqua uirtus effectiua uel cooperatiua reſpectu prædictorũ inſiſtens, ſuo loco inquiretur. De his beatus Aug. iterũ ait. Vnde hoc ſanctiſsime deus,ꝙ ſacerdotes cũ ſint puluis,& cinis,te præſente habeãt manibus,& oculis. Non utiq; ex debito,nec ipſorũ merito,ſed ex tuæ uoluntatis beneplacito. Hæc eſt uera indulgẽtia, quam nulli angelorum,nulli archangelorum,nullis ſupernis ſpiritibus,ſed hominibus, non omnibus,ſed ordinatis,credimus conceſſam,tanti uidelicet myſterij celebratio.

Auguſt.

Sacerdos quõ dicitur conficere,& conſecrare corpus domini.

Auguſt.

DE POTESTATE CONSECRANDI.

LECTIO V.

A

CIRCA hanc poteſtatem conſecrãdi, quæ ut ſupra habitum eſt,inauferibiliter omnibus ſacerdotibus cõceditur, occurrunt duo dubia. Primum,cum auctoritas celebrandi digniſsima eſt,& ſumma omnium eccleſiaſticarum poteſtatum,eccleſiæ a chriſto traditarum,cur nõ ſummis eccleſiæ hierarchis,uidelicet epĩs eſt reſeruata. Nã cũ ſacramentum confirmationis,quia magna reuerentia tenendũ eſt a ſolis pontificibus debeat perfici,ut conſtituit Euſebius papa, de conſecr. diſt. 5. Manus. Manus quoq; impoſitionis ſacramentum magna ueneratione tenendum eſt: quod ab alijs perfici non poteſt, niſi a ſummis ſacerdotibus. Nec tempore apoſtolorum ab alijs,quam ab ipſis legitur,aut ſcitur peractum eſſe nec ab alijs,quã qui eorum tenent locum unquam perfici poteſt aut fieri debet. Nã ſi aliter præſumptum fuerit,irritum habeatur,& uacuũ,& inter eccleſiaſtica nunquã reputabitur ſacramenta. Ergo multo fortiori ratione uidetur,ꝙ hoc ſacramentum ſolis epĩs fuerat reſeruandũ. quod etiam ex eo uidetur. Nam maior ſolẽnitas requiritur in conſecratione corporis chriſti quã in confirmatione. Eadem ratione uidetur,ꝙ ſolẽnior,& excellentior requiritur miniſter. Ad hoc dubium reſpondeo, licet propter excellentiſsimam dignitatem dominici corporis ,deceret , ꝙ officium conſecrationis huiuſmodi dumtaxat eſſet pontificibus (immo

Dubium

poteſtas cõſecrãdi omnibus ſacerdotibus cõcedit inauferibiliter.

potius

Digitized by Google

potius ſolummodo ſummo pontifici, reſernatum; tamen propter utilitatẽ, quã aſſequuntur fideles ex miſſarum frequentia, aliter diſpoſuit diuina ſapientia, cuius prouidentia in ſuis inſtitutionibus regitur eccleſia. Vnde multiplex ratio a doctoribus aſsignatur, quarũ inter alias hæ ſunt. ſ. Diuini cultus dilatatio, humanorum defectuum reparatio, pęnę mortuorum mitigatio, beneficij redemptionis frequens recordatio, diuinæ familiaritatis manifeſtatio, noſtræ elationis reprehenſio. Ex hoc enim, ꝙ poteſtas hæc eſt ſimpliciter ſacerdotibus data, & non ſolum pontificibus, ex frequenti miſſarum celebratione multiplicatur cultus dei, qui præcipuus, uel maximus eſt in euchariſtiæ adoratione, & eius ſummo patri oblatione. Denique omnis eccleſiæ deuotio eſt in ordine ad hoc ſacramẽtũ. ait. Scot. diſt. 8. 4 li. q. 1. Propter hoc .n. clericus deuotius, & maiori diligentia perſoluit officium diuinum. Propter hoc populus deuotius audit miſſam, quam quodcunque aliud officium eccleſiaſticum. Propter hoc etiam populus deuotius, ſinguliq; cum maiori diligentia confitentur peccata; dum intendunt ſecundum eccleſiæ ordinationem ſaltem ſemel in anno communicare. Et reuera facile omnis diuinus cultus euaneſceret, ſi non miſſarum frequentia ſeruaretur. Ex hac quoque frequentatione, quotidiani defectus noſtri reparantur, & pęnę animarum in purgatorio exiſtentium mitigãtur, & redemptionis beneficium frequẽter repræſentatur, & ad memoriam reducitur, & diuina familiaritas ex frequenti ſuæ præſentiæ exhibitione inſinuatur, præſentiæ dico in carne. Et exẽplum humilitatis nobis exhibetur, unde elatio noſtra reprimitur. Efficax .n. humilitatis exemplum eſt, ꝙ dominus uoluit corpus ſuum a ſimplicibus perſonis tractari. Et ita propter diſpendium, quod ſuſtineret eccleſia ex raritate celebrationis cauendum, & cõmodum quod accidit ex frequentia aſſequendum, poteſtas illa omnibus ſacerdotibus eſt communicata. Quod uerò maior ſolemnitas requiratur in conſecratione tanti ſacramenti, atteſtatur celſitudini ſacrificij, & in perſona cõſecrãte prouidetur noſtræ utilitati, & ita non eſt par ratio in euchariſtia, & confirmatione. ¶ Sunt etiam ideo quędã reſeruata epiſcopis, non tamen ea, per quorum reſeruationem diſpendium ſuſtineret eccleſia, ut dicit Hugo: ne eadem auctoritas prorſus ab omnibus paſsim uendicata, inferiores erga ſuperiores redderet inſolentes, & ſoluto obedientiæ uinculo ſcandalum generaret; unde ſingulariter epiſcopis reſeruata eſt conſecratio chriſmatis, manuũ impoſitio, cõis benedictio, cõſecratio uirginũ, baſilicarũ, & huiuſmodi, ut per hoc eorũ ſuperioritas ſuper alios ſacerdotes cognoſcatur, atq; debitũ honorẽ & obediẽtiam a populo conſequantur in affectu. Hæc omnia ut ſup. Alex. de ales. Alias etiam rationes addit beatus Thom. in 4. ſcripto diſt. 13. q. 1. ſed ille ſufficiãt ad præſens. ¶ Secundum dubiũ. Cum tanta ſit utilitas in frequentatione huius myſterij; cur etiã nõ laicis iuſtis eſt conceſſa, præſertim quia ſecundum Chryſ. omnis ſanctus ſacerdos, & omnibus iuſtis dicitur quod ſup. allegatum eſt. Vos eſtis genus electum, regale ſacerdotiũ. Ad hoc reſpõdet Sco. diſt. 3. q. 2. lib. 4. Sine omni dubitatione ſolis ſacerdotibus tradita eſt poteſtas conſecrandi. Vnde de trinit. & ſi. ca. cap. firmiter dicitur ex conſtitutione Innoc. 3. in concilio generali. Hoc utique ſacramentum (loquitur de ſacramento euchariſtiæ) nemo poteſt conficere, niſi ſacerdos, qui ritè fuerit ordinatus ſecundum claues eccleſiæ, quas ipſe conceſsit apoſtolis, eorumq; ſucceſſoribus Ieſus chriſtus. Ipſe enim in ultima cęna (ut etiam ſupradictum eſt) ait apoſtolis. Accipite, & diuidite inter uos. gl. Accipite, & date Ex his uerbis domini diſcretiuè ad apoſtolos directis, patet, ꝙ ſolis apoſtolis immediatè hanc dedit poteſtatem.

Rões quibus mouetur Eccleſia ad frequẽtandum ſacrificium Euchariſt.

Cur aliqua reſeruantur epis, & quę.

Thom. E

Dub. 2. Chryſ.

Cur non laicis iuſtis, ſit conceſſa poteſtas celebrandi.

Luc. 20. Conc. Trid. Seſſ. 23 c. 4.

Ad idem quod ibi ſequitur. Hoc facite in meam commemorationem. Omnia huiuſmodi tantum cęnantibus dicta ſunt, apoſtolis .ſ. & diſcipulis, quorum ſucceſſores ſunt epi, & ſacerdotes, ut frequenter dictum eſt. Facit ad idem uerbum apoſtoli. Panis, quem frangimus: nóne participatio corporis domini eſt? Quem inquit, frangimus, nos .ſ. apoſtoli, & diſcipuli. Si.n. quilibet poſſet conficere, aliū alij frangere nō oporteret, ſed quilibet poſſet de ſuo ſacrificio communicare. Hoc deniq; tenet romana eccleſia informata, & edocta ab apoſtolis, qui informati erant a domino. Vnde qui contrariū aſtruūt, a fidei ueritate deuiāt, & infideles iudicādi ſunt. Ad illud uero quod allegatur de Chry. & Cano. beati Petri, Dicendum ꝙ non dicuntur ſacerdotes propriē .ſ. a ſacerdotali ordine, ſed myſtice. quia .ſ. myſticum ſacrificium deo offerunt, .ſ. ſeipſos hoſtiā uiuentem, ſanctam, deo placentem ſecundum exhortationem apoſtoli. Hæc Alex: ubi ſup. ¶ Sed aliquis diceret. Etiam dominus ſolis diſcipulis dixit. Ite docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris, & filij, & ſpiritusſancti &c. Et licet ſic dicendo diſcipulis contulerit omnibus officium, & poteſtatem baptizandi, nihilominus poteſtas baptizandi data eſt & laicis. Vnde licet ſacerdotibus conueniat ex officio baptizare, tamen ſi laicus baptizat eſt uerē baptizatum. Sic uidetur eſſe de poteſtate conſecrandi. ¶ Item in celebratione duo ſunt, Conſecratio, & communicatio, quæ etiam ſeparari poſſunt, quāuis non debeant, ut in c. Relatum de conſecr. diſt. 2. ubi dicitur. Certum eſt, ꝙ hi, qui ſacrificantes non edūt, rei ſunt dominici ſacramēti. Refertur enim, ꝙ quidam conſecrantes non cōmunicabant. Conſecratio autem eſt propter cōmunionem, ergo communio maior eſt, quā conſecratio. Cum ergo laico conceditur, quod maius eſt, .ſ. communio, uidetur etiam conceſſum, quod minus eſt .i. conſecratio. Item quia poteſtas conſecrandi eſt poteſtas dignitatis, ergo conuenit digniori; ſed dignior eſt iuſtus laicus ſacerdote peccatore, nam peccator non eſt dignus pane, quo ueſcitur, priuatus enim eſt omni dignitate, immo etiam dignitate uiuēdi. ¶ Ad has obiectiones dicendum, ꝙ quia poteſtas conſecrandi, poteſtas quędam eſt, quam nemo habet, niſi qui eā a dño acceperit, hāc autē dominus immediatē dedit in cæna apoſtolis, & mediantibus illis, cæteris: cum ergo iuſtus laicus illam non accepit a chriſto, patet, nec ab apoſtolis, manifeſtum eſt, ꝙ non habet eam. Si enim uitæ dignitas conferret eam, etiā angeli, & magis uirgo benedicta eā haberent. Quod uerò apoſtoli hāc poteſtatem laicis non dederunt, patet ex ritu eccleſiæ ab ipſis apoſtolis ad nos ſucceſsione legitima deſcendente, quæ magnæ eſt auctoritatis, ut ſup. habitum eſt lect. 2. Tēpore aūt apoſtolorum baptizabant diaconi, ut patet de philippo diacono eunuchum candacis reginæ baptizante. Et quoniam in omni gente etiam in infidelibus, a quibus aliquis exercebatur cultus, aliquibus perſonis ſpecialiter committebatur poteſtas offerendi deo, & conſecrandi ea, quæ ſunt ſecundum ritum ſuū offerenda, qui & in illis primatū tenent, quod etiam apud pharaonem regem ægypti ſeruatum legitur. Cum ergo in eccleſia eſt ordinatiſsima poteſtas offerendi deo, & conſecrandi, quę ſecundum legē chriſti offerenda, & conſecranda ſunt deo, congruū fuit illā aliquibus præcipuis perſonis dari, hi autem ſunt ſacerdotes. De baptizandi autem officio non eſt ſimile, quoniam cum illud ſacramentum eſt neceſsitatis, licet officium baptizandi ſit ſacerdotibus ſpecialiter datum, omnibus tamen inſtante neceſsitate eſt conceſſum. Et licet ſit aliqua ſimilitudo illarum commiſsionum in genere, quātū ad hoc, ꝙ utrumq;. Accipite, .ſ. & comedite &c. & Ite baptizate, ſolis diſcipulis dictum ſit, tamen ut patet ex

Margin notes: 1.Cor.10. — C — Rom.12. — Matth. ult. — Cur Laicis cōuenit baptizare, nō tamē conſecrare. — Quare conſecrare non eſt omnibus conceſſum, ut communicare. — D — Act. 8. — Geneſ. 47.

factis

Digitized by Google

factis ſequentibus, & ipſorum apoſtolorum inſtitutionibus differenter cō
mittitur poteſtas conſecrandi, & baptizandi. Nam in collatione ordinis ſa
cerdotalis, quo poteſtas conſecrandi confertur, ſpecialibus ſignis, ſcilicet
manuum unctione, calicis cum patena, & hoſtiæ porrectione, & certa
uerborum forma hanc poteſtatem expreſſe' ſignificante datur poteſtas,
ut cognoſcant ſe in illo ordinis ſacramento auctoritatem conſecran-
di accipere, & poteſtatem placabiles deo hoſtias offerendi, ut dicit Hugo.
Non ſic autem datur poteſtas determinata ad baptizandum, ſed ex
conſequenti ad illam, quæ eſt conſecrandi, & quę eſt ligandi, & ſoluendi
(quæ etiam ſpeciali ſigno, manus ſcilicet impoſitione datur) officium
baptizandi conſequitur: non ſpecialiter traditur. & ideo etiam in neceſ-
ſitate alijs conceſſa deſignatur. Ordinatio autem ſacerdotum ad conſe-
ſecrandum, & hierarchizandum eccleſiam dei ab ipſis apoſtolis cepit, ut
Dyoniſ. patet ex epiſtolis pauli, & actibus apoſtolorum. Et beato Dionyſio in de
eccleſiaſtica hierarchia ca. 3. & 6. ritum huius ſacramenti, & etiam ordinis
deſcribente, qui fuit tempore apoſtolorum. Et per hoc patet ad pri-
mam obiectionem. ¶ Ad ſecundam uerò dicitur poſt Alexandrum
de ales, ꝙ etſi communio ſacra ſit maior in effectu ſanctitatis, & gra-
tiæ quam confert digne' ſuſcipienti, conſecratio tamen eſt maior in
excellentia ſiue auctoritate poteſtatis, unde magnitudo hæc & illa non
ſunt eiuſdem generis, & ita nec magis, nec minus: & propter hoc non
ſequitur, ꝙ qui poteſt in hoc, quod maius eſt, poteſt etiam in illud, quod
minus eſt ſicut lucere excellentius eſt, quam calefacere, nec tamen quic-
E quid poteſt lucere, poteſt calefacere. Inſtantia eſt de luna. ¶ Ad ter- Sacerdos in
tiam dicitur, ꝙ eſt dignitas meriti, & eſt dignitas auctoritatis, uel officij. Sa iuſtus & ſi
cerdos iniuſtus, & ſi caret dignitate meriti, gaudet tamen dignitate officij. caret digni-
Laicus iuſtus econtrario caret dignitate auctoritatis, gaudet tamen digni- tate meriti
tate meriti. Poteſtas autem conſecrandi conſequitur dignitatem auctori- gaudet ta-
tatis, non meriti, ut ſupra patuit. Non in merito conſecrantis &c. Illa ta men digni-
men poteſtas quantò maior, & dignior eſt, tantò malis ſacerdotibus ea tate officij.
abutentibus periculoſior eſt. Nam & ſi dominus ſuorum beneficiorum in-
gratos, nonnunquam per beneficiorum ſubtractionem caſtigat; grauius ta-
men punit, dum illa non tollit; ſed ea permittendo conſeruat in reprobis
ad eorum ingratitudinis confuſionem, uerecundiam, & grauioris damnatio
Apoc 22. nis iudicium. ut Qui in ſordibus eſt, ſordeſcat adhuc. Et ſicut multo tempo-
re non ſinere peccatoribus ex ſententia agere, ſed ſtatim ultionem adhibere
Machab. magni beneficij indicium eſt, ut habetur. 2. Machab. 6. ita peccatori-
bus dona ſua conſeruare, eoſq; in peccatis ſuſtinere, ut cum iudicij dies adue
1. theſſ. 5. nerit, in plenitudine peccatorum puniat, grauis iræ indicium eſt. Ad quod
pertinet illud apoſtoli, de iudeis gratiam Chriſti contemnentibus, ut im-
pleant peccata ſua ſemper. Peruenit enim ira dei ſuper illos uſq; in finem.
Sic ſecundum Aug. ad permenianum, ſacramentalis poteſtas in bonis per-
manet ad præmium, in malis permanet ad iudicium. Sic tantum beneficiū
ſaluatoris iuſto iudicio dei permanet in ſacerdotibus malis, ut quod in eis
fuit indicium diuinæ familiaritatis, & quaſi arra glorię excellentis, ſit illis
in penam, & confuſionem maiorem coram electis pariter, & damnatis.
Ecce habēt ſacerdotes Chriſti, unde in domino glorientur, habēt, unde
timeant, & humilientur, habēt unde mundè, & ſollicite' coram domino
ambulent, ut in gloria cum fideliter miniſteria dei diſpenſantibus premien
tur. Et tantum de poteſtate ordinis neceſſariò requiſita in miniſtro, ad ef
fectum conſecrationis.

Digitized by Google

D E   F A C V L T A T E   S E R M O N I S in miniſtro.

L E C T I O   V I.

Secundũ requiſitum ad ſacramenti prefectionẽ ſermonis facultas.

I N T E R ea, quæ ex parte miniſtri ad huius ſacrificij perfectionem de neceſsirate ſacramenti ſuperius dictum eſt requiri, ſecundum fuit ſermonis faculeas. Per cuius defectum ab hoc miniſterio excluduntur muti, & elingues, etiã ſi fuerint ſacerdotes rité, & legitimé ordinari. Cum enim ſicut cætera noui teſtamenti ſacramẽta, ita & euchariſtiæ conſecratio certã exigit materiã expreſſam quoq; uerborum formam. ſecundum illud Aug. homel. lxxx. & habetur 1. q. 1. Detrahe. Accedit uerbum ad elementum, & fit ſacramentũ; ſi alterum illorum deficit, non fit cõſecratio. Et quoniã uerborum formam muti, & elingues proferre non ualent, manifeſtum eſt ꝙ non poſſunt hoc tantum conficere ſacramentum. ¶ Et ſi queritur. Quid ſi ſacerdos mutus cętera in altari ageret, & alius ſacerdos conſecrationis uerba proferret, nonne mutus conſecraret? Nec obſtat, ut uidetur, ꝙ unus a pluribus baptizari non poteſt, quin eadem hoſtia, ſiue panis poſsit a pluribus conſecrari. Nam conſueuerũt presbyteri cardinales romanum circũſtare pontificem, & cum eo pariter celebrare. Similiter in multis eccleſijs conſuetũ eſt in ordinationibus ſacerdotum, nouellos ſacerdotes ſuo ordinatori epõ concelebrare, quod etiam regulariter in conſecratione epi obſeruatur; tunc n. ordinator eps una cũ duobus epiſcopis coadiutoribus, & nouello epiſcopo conſecrato, miſſam conſecrationis ſimul perficiunt. Ad hoc reſpondetur, ꝙ in caſu ſacerdos mutus non conſecrat, licet cerimonialia in geſtis, & ueſtitu perficeret. Cuius ratio eſt, quia nihil eorum facit, quæ ſunt de neceſsitate conſecrationis. Nã ueſtes ſacræ, & geſtus corporis cerimonialia ſunt, & non ſunt de neceſsitate conſecrationis, ut inf. dicetur. Formam autem, quæ de neceſsitate requiritur, ipſe non profert, ideo non conſecrat. Sacerdos tamen aſtans, ſi formam cum intentione conſecrandi profert, uere' conſecrat, licet cerimonialia non perficiat. Et in caſu eſt uera conſecratio; ſed non per mutum; ſed per ſacerdotem uerba conſecrationis (ut dictum eſt) proferentem. Nec eſt ſimile, ſi mutus puerum intingeret, ſeu immergeret, & mancus formam proferret, in hoc caſu puer baptizatus nõ eſſet, quia ſacramentum baptiſmi non niſi ab uno baptizante perfici poteſt: quoniam forma baptiſmi unam perſonam exprimit .ſ. Ego te baptizo &c. Quæ forma ſi in caſu a manco proferretur, falſa eſſet, quia ipſe nõ baptizat, cum non immergat. Si uerò diceret, nos baptizamus &c.' iam forma debita non ſeruaretur. Eſt ſententia Alexandri, & Scoti. ¶ Sed cõtra hoc, quod additum eſt, ꝙ unus panis poteſt a pluribus conſecrari: hoc non uidetur, quoniam aut iſti plures concelebrantes uerba conſecrationis ſimul proferrent, aut non. Neutrum dici poteſt. Non ſimul, quia tunc fruſtra pronunciãtur, & ſuperfluunt, quæcunq; proferuntur niſi ab uno ſolo: cum ab uno ſolo pronunciata ſufficiunt ad conſecrandum, ſic non omnes ſimul; & conſtat, ꝙ qui primò pronunciat, conficit. Quid ergo faciunt cæteri? Nunquid iterant ſacramentum? Sed hoc eſt inconueniens, quoniam & ſi ſacramentum euchariſtiæ eſt iterabile quantum ad ſumptionem, non tamen quantum ad eiuſdem materiæ conſecrationem, ut uult Thom. in 4. ſcripto. diſt. 6. & doct. concorditer. ¶ Item poſſet contingere,

A

Auguſt.

Quid ſi ſacerdos mutus cætera peragit & alius proferat uerba conſecrationis.

An unus panis poſſit a pluribus cõſecr.

B

Thom.

re,

Digitized by Google

re: ꝙ ille non conficeret, qui celebraret principaliter; & ille conficeret, qui ſecundario celebraret. i. qui concelebraret; & ſic intentio prima principaliter celebrantis defraudaretur. Ad illa reſpondet Alex. de ales ꝑte. 4. q. 36. Cardinales inquit, presbyteri conſueuerunt romanum circumſtare pontificem, & cum eo pariter celebrare; Cumq; conſummatum eſt ſacrificium, de manu eius communionem accipere, ſignantes apoſtolos, qui cũ domino pariter diſcumbentes, ſacramentum de manu eius euchariſtiæ acceperunt; & in eo, ꝙ celebrant, oſtendunt apoſtolos a domino ritum huius ſacrificij dediciſſe; unde hæc eſt cauſa concelebrationis. ¶ Conſequenter dicendum eſt, ꝙ ſimul debent conſecrationis uerba proferre. Et tunc ad illud, quod obijcitur, dicendum, ꝙ uerba cæterorũ nõ inaniter proferũtur; quia licet prolatio unius ſufficeret ad conſecrationem; tamen quia intentio eſt omniũ unã celebrare conſecrationem, aſſequũtur, quod intendũt, & quantum ad conſecrationẽ, & quãtũ ad ſignificationẽ, ad quã non ſufficerent uerba ab uno prolata. Et quia intentio dirigit opus, eoipſo ꝙ eſt una omnium intẽtio, eſt etiã una omniũ operatio, id eſt cõſecratio. ¶ Si queris, quid ſi non ſimul proferant uerba? Reſpondet idẽ doctor poſt Innocentiũ. Sane poteſt dici, & probabiliter reſpõderi, ꝙ ſiue prius, ſiue poſterius proferant ſacerdotes, referri debet eorum intentio ad inſtans prolationis epiſcopi, cui principaliter concelebrant; & tũc omnes ſimul cõſecrant, & cõficiũt, quamuis nõnulli ſentiant, ꝙ qui prius pronunciat, ille conſecret. Nec aliorũ fraudatur intẽtio, quia factũ eſt, quod intendunt. Hæc Alexander. ¶ Verum, quia pauci ordinandi in hoc ſunt ſatis inſtructi, ideo uidetur cautior modus, ꝙ presbyteri in ſua ordinatione non concelebrent epiſcopo, nec canonem legãt, qui modus in metropoli Moguntina obſeruatur: cui comprouinciales ſe meritò conformarent. iuxta. c. de his. diſt. 12. & de conſecr. diſt. 2. Inſtitutio. Et hæc ſufficiant de ſecundo ex parte miniſtri ad cõſecrandum de neceſsitate requiſito. ¶ Tertium quod de neceſsitate ad cõſecrandũ ex parte miniſtri requiritur, eſt integritas intentionum, hæc enim non modo ad conſecrationem, ſed etiam ad cuiuſlibet ſacramenti perfectionem requiritur. Sed ad propoſitum de conſecratione euchariſtiæ diſſeramus. ¶ Quod autem integritas intentionis requiratur, ex eo patet, quia conſecrare eſt actus humanus, nam ſoli homini conceſſus eſt, ut ex prædictis patet, ideo neceſſe eſt, ut fiat per actum humanum; ſed actus, qui fit præter intentionem caſualiter, uel fortuitu, aut ex quadã phãtaſia, nõ eſt actus humanus, ſicut fricare barbam ſine intentione præuia, & ſimilia; quoniam hos habemus communes cum brutis. Præterea miniſterium cõſecrationis eſt opus uoluntatis rationalis, & deliberatæ; quod autem eſt huiuſmodi, nõ pertinacia, uel impetu exercendum eſt, ſed conſideratione rationis, & directione intentionis. Iniuria enim, & irreuerentia fieret ſacramento, ſi ſine intentione fieret. ¶ Item ſacramenta data ſunt a chriſto eccleſiæ, ideo nõ conficiuntur, aut diſpenſantur niſi per miniſtros eccleſiæ: ergo eſt actus ſacramentalis actus miniſterij eccleſiaſtici. Neceſſe igitur eſt, ut concurrat intentio miniſtri, ut agat tanquam miniſter eccleſiæ. Prima ratio eſt Scoti in 4. diſtinct. 6. q. 6. Aliæ ſunt Alexand. 4. parte q. 13. art. 1. Sed cuius intentio requiritur tanquam obiecti? Hoc eſt quæſitum. Quid intendere debet ſacerdos? Reſpondetur, debet intendere ſacere illud, quod eccleſia intendit. Huius enim in hoc actu miniſter eſt. Intendit autem eccleſia facere per ſuos miniſtros inſtitutos, quod fecit chriſtus. Et quid fecit chriſtus? Certè benedixit, gratias egit, fregit, & dedit diſcipulis dicens. Accipite, & comedite, hoc eſt corpus meum. Et hæc dicens, pa

nem

Marginalia: Alexan. de Ales. — Artic. 8. — Qualis debet eſſe intẽtio concelebrãtium epiſcopo. — C — Tertium requiſitũ integritas intentionis. — Quid intẽdere debet, ſacerdos.

nem in corpus,& uinum in ſanguinem tranſubſtantiauit. Hoc ergo inten
dit eccleſia,ut fiat conuerſio &c. a chriſto p ſacerdotis miſteriũ; & hoc eſt,
quod intendere debet ſacerdos, cuius intentio ut miniſtri referri debet ad
intentionem eccleſiæ,cuius eſt miniſter. Nec tamen oportet,ꝙ prætendẽ
do præcogitet particulariter ut panis in corpus, & uinum in ſanguinem
ſuo miniſterio cõuertatur:ſufficit ꝙ in genere intẽdat hoc facere,quod ec-
cleſia per ſuum miniſterium (alias miniſtrum) intendit facere, etiam ſi ne-
ſciat, uel non cogitet in particulari,quid illud ſit, quod facere eccleſia in-
tendit. Vnde ut dicit Scotus in 4. diſt. 13. q. 2. ſciſmaticus, & hæreticus, Scotus.
& quod plus eſt, hæreticus circa euchariſtiam habere poteſt inten-
tionem eccleſiæ in conficiendo, ſi intenderet in uniuerſali, quod chriſtus
inſtituit faciendum, & quod eccleſia facit; licet non intendat in ſpeciali,
quia credit euchariſtiam nihil ualere,hoc eſt non eſſe, ſeu continere ue-
rum corpus chriſti; ſicut aliquis bonæ fidei poſſet proferre uerba incanta-
tionis, quibus utuntur magi, uel magæ circa illam materiam, circa quam
alij utuntur non credens ea quicquam ualere,intendens tamen in generali
illa proferre ad illum finem, ad quem illi proferunt, quaſi diceret,& intẽ
deret, fiat,quod fieri poteſt, licet crederet per illa nihil fieri poſſe. Illa
ergo generalis intentio ſufficit cum cæteris requiſitis ad conficiendum.
Propter quod & ſacerdos hæreticus conficere poteſt, dum huiuſmodi intẽ
tionem habuerit generalem. Huic etiam concordat doctor irrefragabilis
parte 4. q. 35. artic. 5. Cum ergo hæc generalis intentio ſufficit, & pote-
ſtas conficiendi eſt inauferibilis, neq; per hæreſim, neq; per pęnam cano-
nicam tolli poteſt, ut ſupra lectione 2. probatum eſt; patet, ꝙ qui ius ſa-
cramentale amittere non poteſt, nec ius conficiendi amittere poteſt.
D ¶ Sed contra hoc uidetur. Nam uerba conſecrationis efficaciam ha-
August. bent ex fide,unde Aug. cum dixerat. Accedit uerbum ad elementum, & Intentio cuius debet eſſe ut obiecti.
fit ſacramentum. ſubdit. Non quia dicitur; ſed quia creditur. ¶ Item ſa-
cramenta nouæ legis habent fundamentum baptiſma, quod eſt ſacramen-
tum fidei, ideo omnia ſacramenta habent fidem fundamentum, & uirtu-
tem a fide. Fides eſt fundamentum omnium bonorum. Glo. in c. Illi of-
ferunt. 1. q. 1. Ideo ſi infidelis, aut hæreticus attentat conficere, deficit in
opere ſuo ab eo, quod eſt fundamentum, & a quo debet eſſe uirtus ſacra-
August. menti,& per conſequens non conficit. ¶ Item Auguſt. & habetur. 1. q. 1.
extra eccleſiam. Extra eccleſiam catholicam non eſt locus ueri ſacrificij.
Hieron. Item Hieronym. ſuper Amos. Odit deus ſacrificia hæreticorum, deteſta-
tur fætorem eorum;ergo cum ipſi celebrant,nec ſeipſum mittit, nec ange-
los, ut interſint ſacrificio; ſed ſi non eſt ibi cæleſtis miſſus,non eſt ibi miſſa.
Ob hoc enim dicitur miſſa, eo ꝙ cęleſtis miſſus ad conſecrandum,& uiui-
ficandum corpus adueniat. magiſter diſtinct. 13. quarti. Et ita non con-
Cypr. ficiunt uerum corpus chriſti.. & Cyprianus in Epiſtola contra hære-
ticos, & habetur. 1. quæſt. 1. Si quis. 4. Conſtat oleum, unde ba-
ptizati unguntur, ſanctificari; & euchariſtiam fieri non poſſe, ubi nul-
la ſpes eſt, & fides falſa, ubi omnia per mendacium geruntur. Mul-
ta ad idem adduci poſſunt. Item magiſter diſtinct. 13. quarti In hu-
ius miſterij expletione ſicut formam ſeruari, ita ordinem haberi, ut
ſcilicet ſit ſacerdos, & intentionem adhiberi oportet, ut illud facere in-
tendat, ſed ſi non credit de illo myſterio, ſicut ueritas habet, nunquid
poteſt intendere illud conficere? Et ſi non intendit, nunquid confi-
E cit? quaſi diceret, non. ¶ Ad illa reſpondetur concedendo, ꝙ ſacra-
menta habent aliquam efficaciam ex fide, quæ fides eſt eis eſ-

ſentialis,

ſentialis, non fides miniſtrantis, ſed fides eccleſiæ. Et hoc, quia ſacramenta ſunt eccleſiæ; ſed ipſi miniſtro ratione actualis miniſterij intentio eſt neceſſaria, ne excellentiæ ſacramenti actio irrationalis, & per hoc nec humana præiudicet. Vnde quia ſacramentum eſt eccleſiæ, requiritur fides eccleſiæ, & quia actualiter miniſtratur a conſecrante; requiritur intentio conſecrantis. Per hoc ad Aug. Extra eccleſiam non eſt locus ueri ſacrificij. Reſpondetur dupliciter. Primò extra eccleſiam .i. extra formam eccleſię. Vel ſic extra eccleſiam non efficit ſacramentum, quod figurat, .ſ. ſalutem, quia hęreticus conficit, & accipit ad ſui damnationem, & confert alijs in ſimili errore poſitis. Vnde. 1. q. 1. ꝙ quidam. § quamuis. Quamuis poſſet generaliter dici, ſacramenta, quæ apud hęreticos non aliter, quam in eccleſia celebrantur, uera, & rata eſſe quantum ad ſe, falſa uerò, & inania quantum ad effectum, & in his, a quibus malè tractantur, & in his, a quibus malè ſumuntur. Nec mirum. Ipſa enim ſalus noſtra bucellam Iudæ dedit; ſtatim cum bucella non bonus, ſed malignus ſpiritus intrauit. Non quia bonus non daret bonum; ſed quia malus malè accepit bonum. ſicq; bonum effectum non habuit: quia ubi illud faceret, non inuenit. ¶ Ad ſecundum dicendum, ꝙ fides, quæ eſt fundamentum, & uirtus ſacramentorum, non eſt fides miniſtri conſecrantis, aut etiam fides ſuſcipientis; ſed eſt fides eccleſiæ, quā ſequitur intentio conficientis, quā intentionem generalem eccleſiæ habere poteſt hæreticus, non ſolum in alio; ſed etiam in huius ſacramenti articulo, ut ſupra dictū eſt. Et dicit idem. Alex. de ales. Ad hieronymum dicitur, ꝙ in ſacramentis hæreticorum quædam ſunt, quę a deo ſunt, & illa non odit deus, ut character ordinis, & uerba conſecrationis, & ui illorum conficiunt hæretici, quæ etiam ſunt communia eis, & eccleſiæ & ſic ex eo; quod eſt eis, & eccleſiæ commune, conficiunt. Sunt etiā in eorum ſacrificijs quædam mala, .ſ. infidelitas, perfidia, inobedientia &c. hæc odit dominus. Quantum ad ea, quæ bona ſunt, id eſt conſecrationē, quæ fit in forma eccleſiæ, mittit ſeipſum, & angelos; aſsiſtit enim ſigno ſuo, quod eſſe uoluit certum, efficax, & practicum, non obſtante malicia miniſtrorum. ¶ Ad auctoritatem cypriani dicitur, ꝙ intelligi debet de hæreticis, qui formam eccleſiæ non tenent. Quod patet per illud, quod addit. Vbi omnia per mendaciū geruntur: Illa dicuntur geri per mendacium, quę extra formam eccleſiæ geruntur. Vel ſi aliud uoluit, in hoc errauit, & correctus eſt a beato Aug. ¶ Ad magiſtrum dicendum, ꝙ magiſter ſoluit, cum ſubdit. Aliqui dicunt, non rectè ſentientem de illo myſterio poſſe intendere, non quidem illud conficere, quod iam eſſet rectè credere; ſed illud agere, quod geritur ab alijs; & ſic adhibetur intentio, & impletur myſteriū. Et ita ſatis patet, ꝙ intentio de neceſsitate requiritur in ſacerdote; Intentio dico generalis faciendi, quod eccleſia facit. ¶ Sed queritur, utrum requiritur actualis intentio talis, quæ dicta eſt, in prolatione uerborum conſecrationis? Ad huius quæſtionis ſolutionem aduertendum poſt doctorem ſubtilem in 4. diſt. 6. q. 6. ꝙ triplex diſtinguitur intentio actualis, habitualis, & uirtualis. Actualem intentionem habet, qui habet actum in uoluntate elicitum reſpectu huius, quod intendit, ut dum quis habet actuale uelle intrare eccleſiam, actualiter intendit intrare eccleſiam. Habitualem habet, qui habet in ſe habitum derelictum ex actu intentionis frequentato, inclinantem eum ad ſimiles actus, qualem etiam habere poteſt dormiens habituatus. Intentionem uirtualem habet is, qui ex uirtute intentionis actualis præhabiti, procedit in opus ex illa tanquam ex radice: ita ꝙ illa intentio actualis ſit principium ordinatum ad omnes illos actus ſequētes,

ſicut

[Margin notes: Auguſt. — nota — F — Extra eccleſiam non eſt locus ueri ſacrificij quo intelligitur. — Hęreticus etſi fide careat habita intentione recta poteſt cæteris paribus conficere. — Intentio eſt triplex. Actualis habitualis, & uirtualis.]

ſicut intentio finis habet in ſe intentionē mediorum ad hunc finem ordina
torum. Et ita in qualibet actuali intentione medij, manet uirtus primæ
intentionis pro quanto illud medium non aſſumeretur, niſi præceſſiſſet
intentio prima actualis, quaſi finis, in quem medium hoc ordinatur. Exē
plum ſicut modo intendens ire ad ſanctum Iacobum, ex intentione
huius finis, ordinat multa alia neceſſaria ad illum finem; exequens au-
tem illa ordinata, non ſemper cogitat de eundo ad ſanctum Iacobum; ſed
ſæpe per operationes circa media, uel alias diſtrahitur ab actuali intentio
ne prima: nihilominus tamen omnia dicitur facere ex prima intentione,
& uirtualiter habere illam primam intentionem in proſecutione medio-
rum: pro quanto hæ actiones mediæ proceſſerunt a prima actuali inten-
tione, & in eam tanquam in finem ordinantur. Quod ex eo patet; quia
Quæ intentio ſufficiat — interrogatus, cur hoc agis? ſtatim reſponderet propter ire ad ſanctum Ia-
cobum. ¶ Ad propoſitum dicitur. Primò, ꝙ ad conſecrandum non re- G
quiritur intentio actualis conſecrandi in prolatione formę cōſecrationis.
Patet, nam non requiritur maior intentio in conſecratione, quam in me-
ritoria operatione; quia operatio non eſt meritoria niſi ex proprio cona-
tu uoluntatis, non tamen excludendo gratiam. Conſecratio autem effi-
cax eſt ex uerbo creatoris. Nunc autem in operatione meritoria non re-
quiritur ſemper actualis intentio ad merendum, id eſt actualis relatio actus
ſui meritorij in deum: alioquin continuans actum meritorium cum diſtra-
ctione non mereretur. Et in exemplo propoſito, ambulās ad ſanctum Ia-
cobum, dum actualiter de hoc non cogitaret, non mereretur. Neq; ſancti
martyres tolerantes duriſſimas pœnas diſtracti, aut forte abſorpti im-
manitate pœnarum; propter quod non ſemper cogitauerunt actualiter il-
la pati pro fide chriſti, ſeu iuſtitia, meruiſſent: quod eſt inconueniens. Et
propterea non eſt uerisimile deum ſacerdotem obligaſſe ad pene impoſsibi
le; uel ſaltem nimis difficile in illo actu, cuiuſmodi eſt non diſtrahi ab
actuali intentione: Cum ſecundum beatum Auguſtinum in ſecundo de li- Auguſt.
bero arbitrio, non ſit in poteſtate noſtra, quin uiſis tangamur, hoc eſt,
quæ offeruntur per intellectum uoluntati. ¶ Secundò dico, ꝙ non ſufficit
habitualis intentio; quia conſecrare (ut dictum eſt) debet eſſe actus hu-
manus. Actus autem etiam conformis habitui, ſi non fit a uoluntate in-
tendente; ſed aliunde præter intentionem euenit, humanus non eſt. Nā
ſi quis habeat habitum inclinantem ad deſiderium ſanitatis: ſi currat non
intendens per hoc ſanari, ſed ludere; non dicitur conſequi ſanitatem per
actum humanum; ſed caſualiter, uel fortuitu. Sola ergo intentio habitua
lis non ſufficit reſpectu finis actus humani, ut humani. ¶ Tertiò dico, ꝙ ad
conſecrandum requiritur, & ſufficit in ſacerdote intentio uirtualis; hoc
eſt requiritur, & ſufficit, ꝙ ſacerdos habuerit intentionem actualem conſe
crandi, ex qua proceſſit ad opus celebrationis: & ſufficit hæc intentio, etiā
ſi in uerbis conſecrationis diſtrahatur nihil actu cogitans de conſecratio-
ne. Et hæc uera ſunt, ſi opus celebrationis proceſſit ex prima intentione
actuali, ſine omni motu contrariæ uoluntatis interueniente: qui ſi inter-
ueniret, & non de nouo intenderet conſecrare; quamuis proferret conſe-
crationis uerba, non tamen conſecraret; quia tunc non adeſſet intentio
actualis, nec uirtualis. Hæc multum quietant ſcrupuloſas conſcientias:
quamuis non minus congruit, ut ſacerdos per præuiam deuotam recolle-
ctionem uirium, & intentionis obfirmationem omnia diſtrahentia, & im-
pertinentia poſſet eius excludat; ac deuotius actualiter intendere ſatagat,
abigens manu ſanctæ diſcretionis uolucres cogitationum peruerſarum,

importunè ſe ingerentium, & ſacrificij fructum uiolare cupientium, exemplo patriarchæ Abrææ; ne muſcæ morientes perdant ſuauitatem unguenti, id eſt conſolationem, & guſtum dulciſſimum huius diuiniſſimi ſacramẽti. Et tantum de his, quæ ex parte miniſtri requiruntur ad neceſſitatem ſacramenti; quæ fuere poteſtas ordinis, facultas ſermonis, & integritas intentionis. *Hæc dicta ualde notãda ſunt a ſacerdotibus.*

DE REQVISITIS AD ORDINATÈ conſecrandum.

LECTIO VII.

A EXPEDITIS his quæ ex parte miniſtri requiruntur ad ſimpliciter conſecrandum: uidenda ſunt conſequenter, quæ ex parte eiuſdem requiruntur ad ordinatè conſecrandum: & hæc ſunt duplicia, uidelicet impedimẽtorum amotio; quorum aliqua ſunt tantum culpæ; aliqua tantum pœnę; aliqua nec culpę, nec pęnę. Secũdũ eſt conuenientium appoſitio. Impedimenta quę ſunt tãtũ culpæ, quibus ſacerdos impeditur ab ordinata celebratione, ſunt peccata mortalia; quod patet, nam ordinatè celebrat, qui celebrando nõ peccat. Inordinatio enim in celebrando defectus eſt non naturalis; ſed mora-
Ad ordinatè conſecrãdũ plura requiſitur ex parte miniſtri.

B lis: omnis enim talis peccatum eſt, ergo a contrario ſenſu, qui celebrando peccat, inordinatè celebrat. ¶ Peccat autem mortaliter, quicunq; in mortali ſaltem ſcienter celebrat. Quod probatur auctoritate, & ratione. Auctori-

Cor. 11. tate apoſtoli. Qui manducauerit panem hunc, & biberit calicem domini indignè; reus erit corporis, & ſanguinis domini. Et ſequitur. Iudicium ſibi manducat, & bibit, ideſt damnationem. Damnationem autem non inducit niſi peccatum mortale: non autem hoc dumtaxat de communicante; ſed

mbr. etiam multò magis de celebrante dicitur. Vnde gloſa beati Ambroſij. Indignè manducat, qui aliter celebrat, quã a Chriſto traditum eſt. Et qui indeuota mẽte accedit ad euchariſtiam, uel in uolũtate peccãdi manet; ille reus erit corporis, & ſanguinis domini, ideſt mortis Chriſti pœnas dabit: ideſt ac ſi Chriſtum occiderit, punietur: Hæc glo. Cum dicit, qui aliter celebrat myſteriũ euchariſtiæ, quã a Chriſto traditũ eſt; hoc dicit quãtũ ad conficientes ſiue conficere uolentes, qui non deuota mente ex cordis deſiderio ad euchariſtiæ conſecrationẽ accedunt. Sic enim tradidit Chriſtus ex maxime charitatis deſiderio. unde & ait apoſtolis. Deſiderio deſideraui hoc paſcha mã-

c. 22. ducare uobiſcum, antequã patiar. Hoc autem facit, qui non diſcernit corpus domini ab alijs cibis; ſed indiſcretè, & negligenter tractat, & ſumit, uenerationẽ ſingulariter huic ſacramento debitã non exhibens. Quod notatur per apoſtolũ, cũ addit. Nõ dijudicans corpus domini. ¶ Et quod ſequitur in gloſa. Vel in uoluntate manet peccandi: dicitur quãtũ ad conficientes, & ſumentes. Sic & illud gloſæ. Indignus eſt, & reus, qui beneficiũ eius in irritũ ducit; quòd facit, quiſquis ſacramentum ſalutis non tractat, uel ſumit (obſtante mortalis peccati obice) ad ſalutẽ. ¶ Itẽ magiſter di. 12. quarti. Indignus eſt, qui aliter celebrat myſterium, quam Chriſtus celebrauit: uel qui habens mortale peccatum, accedit. Probatur idem ratione: quoniam actus conficiendi euchariſtiam nobiliſſimus, & excellentiſſimus actus eſt omnium poteſtatum eccleſiæ. ergo multò magis peccat hunc indignè, &

Digitized by Google

in mortali peccato exercens; quàm alium actum cuiuſcunq; poteſtatis, uel ordinis:ſed exercens alium actum ordinis in mortali: mortaliter peccat: ut ſupra lectione. 2. deductum eſt: ergo a maiori conficiens,& exercens eucharistiam in mortali peccato, peccat grauiori modo mortaliter:quia actus conficiendi eucharistiam nobiliſsimus eſt omnium actuum eccleſiaſticorũ: ut ſupra deductum eſt. Præterea omnis conſecrans etiam ſumere debet eucharistiam: ut in cap. Relatum, de conſecra. di. 2. ubi dicitur. Modis omnibus tenendum eſt: ut quotienſcunq; ſacrificans corpus, & ſanguinem domini noſtri Ieſu Chriſti in altari immolat, totiens perceptionis eius participẽ ſe præbeat. Cum ergo ſumens,& manducans in mortali indigne ſumit, & mortaliter peccat: ergo & conſecrans, quia cõſecrans etiã eſt manducãs.

C ¶ Quod etiã ſumens in mortali peccet mortaliter: ex hoc deducit beatus Tho. in 4. ſcripto. diſt. 9. q. 3. quia talis abutitur ſacramento: & quantò ſacramentum eſt dignius: tantò abuſus grauior. Quod uerò abutatur: patet ex tribus, quæ in hoc ſacramento attenduntur: quæ ſunt ſacramentũ tantum: ſacramentum, & res: & res,& non ſacramentum. Quantũ ad primum, habet rationem cibi,& potus: cibus autem non conpetit niſi uiuenti:& ideo carens uita gratię per mortale mortuus eſt ſpiritualiter,& ita abutitur ſacramẽto. Peccatũ.n. tale ideo mortale dicitur, co ꝙ mortificat animam quò ad gratiã gratificantem:nõ quo ad gratiam gratis datã, quã etiã habent hęretici, pagani, iudæi: qui tamen etiam maximè peccare uidentur: & tñ ut cõmuniter alijs habiliores uidentur. Quo ad ſecundũ, ſumitur ibi Chriſtus, qui eſt ſanctus ſanctorũ: unde receptaculũ eius debet eſſe ſanctũ; ideo qui ſumit cum contrario ſanctitatis.i.conſcientia mortalis peccati, abutitur. Quo ad tertiũ, quia accedens ſignificat ſe ad unitatem corporis Chriſti myſtici tendere: unde ſi peccatũ mortale in conſcientia teneat per quod a corpore myſtico ſeparatur: fictionis culpã incurrit: & ita abutitur ſacro. Hæc Tho.

B. Tho.

Celebrãs in pctõ mortali mortaliter peccat.

Ex illis ſequitur, ꝙ ſacerdos in mortali peccato celebrans, peccat duobus mortalibus peccatis diſtinctis. Vno quia indignè cõſecrat: alio, quia indignè manducat. Patet clare ex præmiſsis: quia mãducare,& cõſecrare duo actus ſunt diſtincti; & in qualibet indigna executione cõmittitur peccatum mortale.

B. Tho.

Peccat duobus mortalibus peccatis.

¶ Sed di. aliquis. Si ita ſe habet officium conſecrandi; impoſsibile eſſet ſine mortali eucharistiã conſecrare, aut ſumere:& per conſequens nulli eſt ſacramentũ illud ad ſalutẽ: probatur tñ ſequela; quia conſecrans aut eſt in peccato mortali: uel non. Si primum ex dictis indignè ſumit,& ad iudiciũ:& ita mortaliter peccat. Si non: quia tñ nemo de ſe ſcire poteſt an odio, uel amore dignus ſit. Quis poteſt dicere mũdũ eſt cor meũ, purus ſum a peccato? In tali dubio accedens, periculo mortalis peccati ſe exponit:& per conſequens mortaliter peccat: ſecundũ illud. Qui amat periculum, peribit in illo.

Eccle. 9
Prouer. 20.
Eccle. 3.

D ¶ Ad huius replicæ ſolutionem duo uidenda ſunt. Primò, quot modis aliquis dicitur eſſe in mortali: & qui horum modorũ reddunt accedentem indignũ. Secundò, quomodo in conſecratione, & ſumptione poſsit uitari nouũ mortale. De primo notat. Sco. di. 9. 4. q. unica, ꝙ aliquis poteſt intelligi eſſe in mortali tripliciter. Primò in actu ſiue actualiter: quia tunc peccat actualiter peccato mortali actu interiori, uel exteriori: utputa qui habet uoluntatem reſpectu actus peccati præteriti, præſentis, uel futuri. Hæc enim uoluntas, quæ eſt actus elicitus: eſt mortale peccatum primò, & intrinſecè: quo non exiſtente, actus imperatus nunquã eſt peccatũ.

Aliquis eſt in peccato tripliciter.

¶ Pro cuius declaratione notandum, ꝙ actus uoluntatis eſt duplex ſcilicet actus uoluntatis elicitus, & actus uoluntatis imperatus. Actus uoluntatis elicitus, eſt actus productus ab ipſa uoluntate ſine

Actus uoluntatis duplex elicitus, & imperatus.

Digitized by Google

imperio ipſius uoluntatis, ut uelle peccare, uelle dare elemoſynam. Sed actus imperatus uoluntatis eſt actus productus ab aliqua potentia mediante imperio noluntatis, dum talis actus poſsit eſſe in poteſtate uoluntatis: ut uelle andire lectionem imperatum a uoluntate, uelle facere hoc uel aliquod imperatum a uoluntate. ' Secundò, aliquis intelligitur eſſe in peccato; quia poſt peccatum præteritum, de quo non recolit, non pœnituit, nec pœnitet. Tertiò; quia & ſi pœnituit, aut pęnitet, nondum tamen eſt cõfeſſus, & in foro eccleſiæ abſolutus. Quiſquis ergo aliquo triũ modorũ fuerit in mortali; indignè conſecrat, & ſumit, & accedendo nouum peccatum mortale incurrit, non tamen ęqualiter; ſed alter altero maius. Nam primò modo in peccato mortali exiſtens grauiſsimè peccat: dum ſe quem indignum, & immundum nouit, præparare negligit; ibi enim eſt peccatum omiſsionis, & peccatum contemptus: nam Chriſto quantum in ſe eſt, contumeliam facit. Vnde peccato iudæ comparatur in gloſa uenerabilis Bedę, Marci. 14. ſuper illud. Væ autem homini, per quem filius hominis tradetur. In ſempiternum uæ homini, qui ad menſam domini indignè accedit: Ille enim in exemplum iudæ filium hominis tradit, non iudæis quidem peccatoribus; ſed tamen peccatoribus, membris ſcilicet ſuis, qui accipere dominici corporis ſacramentum temerariè præſumit; tales enim ſunt de primo modo; quia ſcientes ſe in mortali, quod actu continuant, accedere non formidant. Qui uerò ſecundo modo ſunt in peccato mortali, licet minus, quam primi peccant, tamen mortaliter pro negligentia, qua ſe probare negligunt. i. examinare, maximè ſi hæc negligentia fuerit affectata, craſſa, uel ſupina: ꝙ ſi affectata fuerit, auget peccatum, & aggrauat; nam & ipſa ignorantia ſecundum ſe peccatũ eſt, unde Aug. ad ualẽtinũ. In eis, qui

August.
Ambr.

ſcire noluerunt, ignorantia ipſa peccatum eſt. Et de hac dicit Ambro. Grauiſsimè peccat, qui ignoranter peccat; ideo grauiſsimè, quia periculoſiſsimè. De hoc magiſter diſt. 22. lib. 2. Si uerò craſſa fuerit. i. talis quę per debitam diligentiam ſi adhibita fuiſſet, excludi potuiſſet: etſi excuſat a tanto, pro quanto minuit contemptum, quem prior ignorantia auget; non tamen excuſat a toto. i. non excuſat ſimpliciter a mortali peccato. Vnde Augu. ubi ſupra. Ignorantia eorum, non qui ſcire nolunt; ſed qui tanquã ſimpliciter neſciunt; nullũ ſic excuſat, ut æterno igne non ardeat; ſed fortaſſe ut mitius ardeat. Si autem fuerit ignorantia inuincibilis, ſimpliciter

Ignorantia ẽ multiplex quæ excuſat a toto uel a tanto.

E excuſat, de quo infra dicetur. ¶ Similiter, qui ſunt in mortali tertio modo, i. deſt non confeſsi poſt mortale commiſſum; licet pœnitentes, & contriti, accedentes mortaliter peccant: ut tenent dominus Albertus, Scotus, Richardus, Gerſon in regulis moralibus ca. de pœnitentia, & in ſuo tripertito de confeſsione. Et eſt ratio Scoti; quia non tantum debet accedens reconciliari deo; ſed etiam eccleſiæ, ut dignè ſuſcipiat ſacramentum unitatis eccleſiæ. Etiam propter hoc ordinauit eccleſia, ut omnes utriuſq; ſexus ante feſtum paſchæ, quo communicare tenentur, omnia peccata ſua confiteantur; & ſic confeſsi communicent. Et eadem ratione quocũq; tempore anni communicare quis uoluerit. De hoc uenerabilis Hugo.

Confeſſio peccatorum mortaliũ ꝓmittenda eſt euchariſtiæ ſumptioni.

Hugo.
Conc. Trid. Seſſ. 13. c. 7. De Euchareſtia, & cano. 11.

In lib. de eccleſiaſtica poteſtate ligandi, & ſoluendi ait. Audacter dico, ſi ante ſacerdotis abſolutionem ad communionẽ corporis, & ſanguinis chriſti quis acceſſerit; pro certo ſibi iudicium manducat, & bibit; etiam ſi eum multum pęniteat, & uehementer doleat, & ingemiſcat. Et hoc eſt ſimpliciter uerum, ſi confeſſoris copia haberi poteſt. Si uerò non occurrat opportunitas confitendi, diſtinguendum eſt ſecundum ſcotum. Si poteſt ſine ſcandalo differre celebrationem, aut communionem; debet

expe-

expectare confeſſionem. Si uerò immineat ſcandalum, niſi ſtatim celebret, aut communicet, ut puta ſi ſacris ueſtibus indutus memoraretur alicuius peccati mortalis commiſſi, & nondum confeſſi; nec haberet ad manum idoneum confeſſorem, tunc cum contritione, & uoluntate confitendi tēpore opportuno poteſt celebrare, ut ſcādalum euitetur, ſine nouo mortali; etiam cum merito. Similiter de alio communciaturo in ſimili caſu cēſendum eſt, ut exempli cauſa, in aliqua religione, uel eccleſia conſuetum eſt, ut omnes non ſacerdotes certo die communicent, ſi tunc alicui ex his tēpore communionis occurrit mortale non confeſſum, nec habere poteſt idoneum cōfeſſorem, poteſt nihilominus cum contritione in actu, & confeſſione in uoto tempore opportuno facienda accedere, & non confeſſus cōmunicare. Nec eſt dicendum, ꝙ talis peccet mortaliter, uel tranſgrediatur præceptum, ot euitet ſcandalum; quia nullum pręceptum excludit ipſum ab illo actu, in hoc caſu; quia dilatio confeſſionis in actu, quæ tunc habetur in affectu non excludit eum, quin ſit membrum eccleſiæ militantis, habile ad actus, in quibus membra communicant, & tenetur uitare ſcandalum proximi. Hęc ſcotus. Eadem ratio uidetur de curato, qui propter neceſſitatem infirmorum, aut ſubditorum ad audiendam miſſam de die dominico obligatorum, miſſæ celebrationem ſine ſcandalo omittere non poteſt.

Celebrare uolēs dignè an ſic tenetur prius cōfiteri mortalia, habito confeſſore, ita ad confeſſioné uenialium.

¶ Sed diceres quid de ueniali? Reſpondet Sco. ubi ſupra dicens. De ueniali non oportet dubitare; quia de illo non eſt neceſsitas pœnitentię, & ꝑ conſequens nec confeſsionis. Dicendū igitur, ꝙ quamuis utile ſit ſe a ueniali per confeſsionem, ſiue alia remedia purgare, pro quanto reddunt hominem tepidum, grauem, & obnubilatum deuotionem tollunt, aut minuunt, adimuntq; cautelam cauendi maiora, ſecundum illud. Qui ſpernit modica paulatim decidit: tamen non uidetur abſolutè neceſſarium, ꝙ de ipſo conſecraturus prius confiteatur, aut etiam conteratur. Quod ex eo patet, nam hoc non eſt neceſſarium ad ſecurè moriendum; quia ſi quis in ueniali decedit ſine mortali, etiam moriens in actu peccati uenialis ſaluabitur, uapulabit tamen ſecundum illud apoſtoli. Si quis ſuperædificat lignum, fænum, ſtipulam, ideſt peccata uenialia, ſecundum glo. Gregorij. Sequetur. Si cuius opus arſerit, detrimentum patietur, ipſe autem ſaluus erit, ſic tamen quaſi per ignem, ſcilicet purgatorij. Non uidetur autem, ꝙ ſacerdoti neceſſarium ſit confiteri hoc peccatum ante celebrationem, de quo non tenetur conteri, ut ingrediatur regnum cœlorum. Huius ratio aſſignari poteſt; quia peccatum ueniale non repugnat gratię in facto eſſe, hoc eſt, ſtat ſimul cum gratia, alias enim non eſſet ueniale; ſed ad mortem, ſi tolleret uitam animæ, quæ eſt gratia. Nec repugnat gratiæ in fieri, hoc eſt non impedit gratiæ infuſionem, neq; augmētationem. Vnde ſi adultus cupit baptizari, dolens de ſuis peccatis mortalibus; & actu peccans uenialiter, iuſtificatur, & gratiam recipit. Ratio eſt; quia ſacramentum baptiſmi confert gratiam non ponenti obicem. Obex autem non admittens gratiam, peccatum mortale eſt, ſecundū Scotū diſt 4. q. 1. li. 4. Item ſecundum omnes, peccatum ueniale inexiſtens nō prohibet quem meritorie agere, immo ſæpę per actum charitatis feruidum extinguitur, & quo ad culpam, & quo ad pænam; quemadmodum aquę gutta conſumitur a uehementi flamma: ideo non impedit gratiæ augmentationem. Si igitur neq; tollit gratiam inexiſtentem, neq; impedit ipſius infuſionem, nec augmentationem, non uidetur, ꝙ ſacerdos teneatur ipſum confiteri ad hoc, ut dignè celebret. Non modo dignè per non imputationem ad nouum peccatum mortale; ſed etiam dignè

F

Eccle. 19.

1. Cor.

Grego.

Digitized by Google

G meritorie'. ¶ Sed diceres ſecundũ cõmune dictũ; licet peccatũ ueniale nõ opponatur charitati, opponitur tamen feruori charitatis. Feruor.n. charitatis eſt charitas, ſicut intenſio caloris eſt caliditas intenſa. Reſpondetur, ꝙ peccatum ueniale nihil charitatis tollit. tum quia ſi aliquid eius tolleret per uenialium multiplicationem, tota charitas poſſet tolli, & per conſequens non eſſent uenialia, ſed mortifera: Tum quia charitas ſecundũ ordinatam dei potentiam minui non poteſt, quia non habet contrarium niſi mortale, quod totam tollit. Dicitur autem tollere, ſeu minuere feruorem charitatis, pro quanto ex actu peccati uenialis relinquitur quidam habitus in uoluntate, qui ipſam impedit, ne poſsit in actum charitatis ita intenſum, ſicut poſſet tali habitu circumſcripto. Inclinat enim habitus peccati uenialis ad actus conſimiles eis, a quibus genitus eſt; & per hoc impeditur conatus potentiæ ad actum oppoſitum meritorium. Simile eſt in nouiter conuerſis, qui propter habitus uitioſos in eis derelictos, & poſt iuſtificationem remanentes, non expedite, & faciliter exercent actus uirtuoſos. Sed iſtis obuiare uidetur auctoritas beati Aug. in eccleſia. dogma. & allegat magiſter diſtinct. 12. lib. 4. cap ultimo. Licet quis peccato mordeatur; ſi peccandi tamen de cætero non habet uoluntatem, & ſatisfaciat lacrimis, & orationibus; accedat ſecurus; ſed hoc de illo dico, quem mortalia peccata non grauant. Hæc auctoritas uidetur intelligi de uenialibus propter hoc, quod in eo ſequitur. Hoc dico de illo, quem mortalia non grauant. Reſpondet Scotus diſt. 9. quarti, ꝙ hæc auctoritas intelligi põt de mortali peccato confeſſo, & dimiſſo per pœnitentiam. Quod ſi quis de illo mordeatur, quaſi non plene' ſatisfecerit de eodem; & peccandi de cætero non habeat uoluntatem, ſatisfaciat lachrymis, & orationibus pro eodem, & accedat ſecurus. Et tunc ſequitur. Et hoc dico de illo, quem mortalia non grauant, hoc eſt, qui ſine peccato mortali non dimiſſo accedit. Et ꝙ non apte' exponitur de ueniali, ex eo uidetur; quia ad digne' celebrãdum non ſufficit contritio, uel dolor de peccatis, ſed requiritur etiam confeſsio ſecundum præmiſſa. Cũ autem dicat beatus Aug. & peccandi non habet uoluntatem ſecurus accedat; & non addit, & confiteatur; uidetur, ꝙ aptius exponatur, ut dictum eſt, de mortali, quã de peccato ueniali; quia ſecundum illa uerba non concluderetur neceſsitas confitendi uenialia, ſecũdum intentionem dicentium oppoſitum; ſed dumtaxat deteſtatio, ſeu dolor de uenialibus. Et ita patet primum, quis modus mortalis peccati facit accedentem noui peccati reum.

Oſtenditur quòd uenialiũ neq; cõtritio, neq; cõfeſſio ẽ neceſſaria ad dignã celebrationem.

August.

Peccatũ ueniale quomõ opponitur feruori charitatis.

Scotus.

August.

DE MODO CAVENDI PECCATVM nouum mortale.

LECTIO VIII.

A NVNC de ſecundo uidelicet, quomodo caueri poſſit nouum peccatum mortale in conſecratione, & ſumptione huius ſacramenti. Attendenda eſt hic doctrina apoſtoli, quę dicit. Probet ergo ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat, & de calice bibat. Secundum hanc, quilibet & cõſecraturus, aut communicaturus priuſquã accedat, debet ſeipſum probare .i. ſuam conſcientiam diligẽter examinare, an peccato mortali ſit euacuata. Debet igitur attendere

1. Cor. 11.

In eucharestiæ ſumptione aut conſecratio

ne quomodo cōtingit nouū uitari peccatum.

de:e diligenter, ſi deteſtetur peccata præterita; ſi diſpliceant præſentia; ſi propoſitum firmum habeat cauendi futura: quod ſi aliquod horum defuerit, abſtinere debet a miſſa, donec ſeipſum iudicauerit, & per ſeueritatem pœnitentiæ ſe exercens, purgationem meruerit peccatorum; quatenus ſic a ſeipſo iudicatus, non iudicetur a domino. Ceſſit enim uindicta diuina, ſi confeſsio præcurrat humana. ait gloſ. beati Aug. ubi ſup. Alioquin in peccato (ut dictum eſt) accedens, irreuerentiā facit deo, quem ſuſcipit in ſacramento, & æternæ damnationis iudicium incidit indignè accedendo. ¶ Sed fortè quæris, quanta diligentia in examinando requiritur, ut indignus acceſſus caueatur. Reſpondetur ſecundum doctores, & præſertim doctorem

Auguſt.

Quæ & qualis conſcientiæ examinatio præmittenda ſit.

Iohan. Gerſon.

ſubtilem in 4. diſt. 17. q. j. & Iohan. Gerſon in ſuo tripertito. Tantam debet faceret diligentiam in examinatione conſcientiæ recogitantis præterita peccata, quantam faceret in magno, & arduo negocio pro magna, & ardua re lucranda, aut incommodo graui uitando. Hæc ſiquidem inquiſitio diligens etiam cuilibet ſufficit ad fructuoſè confitendum ſecundum eoſdē; ut ſic ad memoriam reducat iuxta humanæ fragilitatis poſsibilitatem præterita peccata, prius per contritionem, & confeſsionem non deleta. Eaq; deteſtetur, quia contra dei mandata commiſſa, ſicq; ut dictū eſt, cōfiteatur. Hac diligentia adhibita, ſi alicuius peccati obliuiſcitur, per acceſſum ad hoc ſacramentum, unum e duobus conſequitur; aut uirtute ſacramenti peccatum hoc remittitur, aut ad cognitionem talis peccati cor illuſtratur, quatenus per pœnitentiam diluatur, ut uult Durandus in 4. diſt. 10. q. 10. Et recitat Gerſon in tractatu de pol. noc. conſid. 2. Sicut frequenter expertum eſt, ꝙ deuotè celebrantes, in plurium peccatorum cognitionem deuenerunt, quæ occulta fuere prius. Secus de his, qui per craſſam, & ſupinam negligentiam peccata grauia non aduertunt, aut obliuiſcuntur. ¶ Sed B
adhuc diceres; ſi tanta præuiæ recollectionis diligentia requiritur, trepidabit, neceſſe eſt, quiſquis acceſſerit, tanquam incertus ſi debitam diligentiā ad rememorandum peccata confitenda adhibuerit, uel non; & ſemper incertus, & per conſequens in periculo accedit. ¶ Pro huius ſolutione aduertenda eſt doctrinalis diſtinctio certitudinis. Eſt enim triplex certitudo ſecundum gerſonem ubi ſup. ſ. ſupernaturalis, naturalis, moralis. Certitudo ſupernaturalis eſt, cui innitens per nullam potentiam falli poteſt: hæc a ſolo deo eſt quantum ad ueritates contingentes. Hæc etiam eſt certitudo primi principij, & propoſitionum per ſe notarum, ut quodlibet eſt, uel non eſt. Hanc habuere prophetæ in his, quæ per diuinam reuelationem acceperunt. Talem etiam certitudinem habemus & nos de articulorum fidei ueritate, & omnibus in canone biblię contentis, in eo ſenſu in quo a ſancto ſunt ſpiritu reuelata. His namq; aſſentiendo falli, aut decipi non poſſumus; quia deus, qui ſumma, & infallibilis eſt ueritas, non poteſt falſum tanquam uerum reuelare. Hæc certitudo non accipitur a rebus, alioquin non eſſet infallibilis, cum ſecundum apoſtolum. Omnis creatura uanitati ſubiecta eſt. Et ſicut de nihilo omnia producta ſunt; ita per potentiam creatoris poſſunt ſingula in nihilum redigi, & collabi. ¶ Alia eſt certitudo naturalis, & hæc eſt ueritatum a rebus acceptarum, quibus innitens falli nō poteſt per naturam. Hanc certitudinem habemus de multis euidentibus ueritatibus contingentibus, & neceſſarijs ſecundū naturam: ut ſol orietur.

Triplex eſt certitudo.

Ro. 8.

Talem certitudinem habemus de exiſtentia rerum intuitiuè cognitarum contingentiū. Item de propoſitionibus naturaliter neceſſarijs, ut ignis eſt calefactiuus: Circa quarum ueritates, ſtante communi curſu naturæ, nullus fallitur, licet per potentiam ſupernaturalem, & miraculum quis falli poſ-

ſet. ¶ Tertio certitudo moralis, ſiue ciuilis, & hæc non eſt ex euidentia rei;
ſed ſurgit ex probabilibus coniecturis groſsis, & figuralibus magis ad unã
partem, quã ad alteram, qualis ſufficit in mortali negocio, & agibilibus hu-
C manis, ut uult philoſophus 1. Ethico. c. 1. ¶ Ad propoſitum noſtrum.
Prima certitudo ſupernaturalis, & reuelationis non requiritur, ut ſacerdos
de ſufficienti ſuæ examine conſcientiæ ſecurus dignè accedat, hodie nãq;
nulli talem reuelationem accipiunt. Quæ ſi neceſſaria foret, ſpiritusſan-
ctus eccleſiæ ſuæ rector, & gubernator, qui eam a culpabili errore præſer-
uat, nequaquam generaliter eccleſiæ ſacerdotes errare permitteret; quin
potius reuelaret, quod ſine ſua reuelatione ſciri non poſſet. Nam ſicut na-
tura in neceſſarijs non deficit, ita nec deus in eccleſiæ ſuæ regimine filij
ſui ſponſæ, eiuſdem precioſo ſanguine per lauacrum aqua ablutæ, & ſancti-
ficatæ, ſecundum illud apoſtoli. Chriſtus ſeipſum tradidit pro eccleſia, ut
Ephe. 5. illam ſanctificaret, mundans eam lauacro aquæ in uerbo uitæ, ut exhibe-
ret ipſe ſibi glorioſam eccleſiam non habentem maculam, neq; rugam.
Fatuum ergo eſſet hanc reuelationis certitudinem expectare. Certitudo
etiam naturalis euidentiæ non requiritur, quoniam naturalis hominis co-
gnitio non extendit ſe ad euidentem notitiam huius ſufficientis diligẽtiæ,
& expiationis peccatorum, qua conſecrans dignè conficeret, quoniam hæc
dignitas dependet ex clementi omnipotentis dei bonitate, noſtram qualẽ-
cũq; diſpoſitionem miſericorditer tanquam ſufficientem acceptante. Ad
ſciendum autem hanc dei uoluntatem, naturalis hominis cognitio non
Eccleſ. 9. aſcendit. Neſcit, inquam, homo an amore, uel odio dignus ſit. Quis enim
neſciat fieri poſſe, ſecundum gerſonem de pol. noc. conſil. 1. ut homo de-
tur in reprobum ſenſum demerito præcedentium peccatorum, ut non ui-
deat peccata ſua, & per hoc nihil ſibi conſcius ſit, & tamen non in hoc iu-
ſtificatus ſit. Et uelut Aman ſuperbiſsimus ad conuiuium Heſter ueniens,
quod ſibi ad honorem putat, ad ſuſpendium ſibi inueniat præparatum.
Heſt. 5. & 7. Heſter. Aut ſi auditurus eſt. Amice, quomodo huc intraſti non habens ue-
Matth. 22. ſtem nuptialem? Aut ſi talibus annumeratus eſt, de quibus propheta; non
tam impræcatiuè, quã prænunciatiuè dixit. Fiat menſa illorum coram
Pſal. 68. ipſis in la. & in retri. & in ſcandalum. Obſcurentur oculi eorum, ne uide-
ant &c. Conformiter ad illum apoſtoli. Propter hoc multi inter uos im-
1. Cor. 11. becilles, & dormiunt multi. Quæ imbecillitas, & dormitatio magis ad ani-
mam, quã ad corpus referri putãtur. Hæc omnia certitudinem euidentiæ
D tollunt. Hæc gerſon de pol. noc. conſideratione. 1. ¶ Ex quibus certe
deducitur neceſsitas humiliationis noſtræ ad deum, ut non glorietur ante
eum ſtulta præſumptio omnis carnis. Nec ultra apponat ſe magnificare
homo ſuper terram, quatenus ex hoc deſperemus de uiribus noſtris, neq;
ponamus carnem brachium noſtrum; ſed tota ſpe proijciamur in deum, ut
ipſe nos enutriat. Neq; putemus nos aliquid eſſe, cum nihil ſimus nos ſe-
Luc. 17. ducentes. Galatharum 6. Sed iuxta uerbum Chriſti. Cum fecerimus om-
nia, quæ præcepta ſunt, dicamus nihilominus, ſerui inutiles ſumus, quæ de-
buimus facere, fecimus; ſcientes, quia non ſumus ſufficientes a nobis, quaſi
ex nobis cogitare aliquid; ſed ſufficientia noſtra ex deo eſt, qui fecit nos
2. Cor. 3. idoneos miniſtros noui teſtamenti. Tertia certitudo, probabilis ſcilicet, &
coniecturalis ſufficit, quam habere poteſt ſacerdos ſi conatus eſt uitam præ-
teritam, præſertim a proxima confeſsione diligenter facta examinare, ſi
peccata in hoc ſuo examine occurrentia deteſtetur propter deum, ſi ea
confiteatur, paratus confiteri omnia oblita, ſi memoriæ occurrerent. Si
non placet obliuio; ſed magis deſideret ad omnium peccatorum ſuorum

Qualis ſufficit, & requiritur in actione morali, non culpabili.

illuminari memoriam. Si nihil uoluntarie omittit, quod reminiſcentiam peccatorum adducere poſſet. Si firmum propoſitum omnia mortalia cauendi habeat, & coniecturaliter ſcire poteſt, ſi hanc diligentiam fecerit, ſicut, & in alijs humanis ſuis actibus ſcire poteſt, quam diligenter, quomodo, qualiter, propter quid operetur. Hæc ergo diligentia eiuſque coniecturalis certitudo ſufficit ad digne celebrandum. Quod ex eo patet, quia non requiritur maior diligentia in examinatione conſcientiæ, ad digne celebrandum, quam ad ſecure moriendum: talis autem ſic ſe examinans, dolens, & confitens peccata ſua ſi moreretur, ſaluaretur; quia non requirit dominus ultra poſsibilitatem humanæ fragilitatis. ¶ Si dicis omnibus prædictis ſtantibus, adhuc poteſt manere peccatum aliquod mortale, quod ſi latuerit, celebrans in mortali, & extra gratiam celebrat, & per conſequens indigne celebrat. Ad hoc dicendum, quod ad cauendum indignam celebrationem non requiritur, quod ſacerdos ſit in gratia, & charitate, & ideo ſine mortali, quoniam ſi ſic; ut dictum eſt; diſpoſitus accedat, non indigne accedit. Quia ſic accedendo etiam ſi fuerit in mortali, non nouo mortali peccat, licet etiam non digne accedit: ita digne ut per conſecrationem, & participationem euchariſtiæ mereatur ſibi gratiam infundi, licet alterum de duobus ſupra dictis conſequatur, uel remiſsionem peccati ignoti, uel illuminationem ad eius memoriam; quod ſi conteritur, gratiam conſequitur. Vnde patet, quod inter indignum acceſſum, & dignum datur medium. Vt indignus acceſſus dicatur, quo nouum mortale incurritur. Dignus, quo gratia augetur. Medius, quo neq; nouum peccatum incurritur, neq; gratiæ augmentum percipitur. Et per hoc reſpondetur ad replicam ſupra lectione 7. motam, negando, quod impoſſibile eſt ſine mortali euchariſtiam conſecrare, aut ſumere; quoniam multi ſumunt non ſolum ſine nouo mortali; ſed etiam cum merito, & gratiæ augmento. Vnde glo. Hieronymi ſuper uerbo. Biberunt ex illo omnes. Felix ebrietas, ſalutaris ſatietas, quæ quantò copioſius ſumitur, tantò ſobrietatem mentibus dignatur donare. Et ad probationem negetur utraq; pars probationis. Prima. quoniam ſtat conſecrantem eſſe in peccato mortali; & tamen non indigne ſumere, aut conſecrare, ut ſtatim declaratum eſt. Vnde ſuperius caute additum fuit, ſcienter, ita quod conſecrans in mortali ſcienter, indigne accedit. Similiter ſecunda pars negetur; quia licet homo non poſſet ſcire per euidentiæ certitudinem ſe eſſe ſine mortali, poteſt tamen de hoc habere certitudinem coniecturalem, & quibuſdam ſignis habere ſpei fiduciam, ut dicit Alexand. de ales. 4. parte quæſt. 46. memb. 1. Et ſubdit. Vnde Bernard. in ſermone de ſeptuageſima. Neſcit homo utrum dignus ſit amore, an odio; ſed ſpei fiducia conſolatur nos ſcriptura, ne dubitationis huius anxietate penitus cruciemur. Propter hoc data ſunt quædam ſigna, & indicia manifeſta ſalutis, ut indubitabile ſit eum eſſe de numero electorum, in quo ea ſigna permanſerunt. Et poſt, ponit quatuor. Primum ſi deuote audit uerbum dei, ſecundum illud. Qui ex deo eſt, uerba dei audit. Alia tria ſunt opera uitæ agere, a peccatis continere, commiſſa deflere, quæ ponit ſermo. 2. ſuper canonem Iohannis exponens illud. Tres ſunt, qui teſtimonium dant in terra, ſpiritus, ſanguis, & aqua. Fidelis ſermo (inquit) & omni acceptione dignus, quo ſalutis teſtimonia commendantur. Quis eſt, qui teſtimonium habet effuſi ſanguinis Chriſti, niſi qui continet a peccatis? Habet, & ab aqua teſtimonium, qui laborat in gemitu ſuo, lauans per ſingulas noctes lectum ſuum. Sane

[Left margin:] An requiratur quòd ſumens ſit in gratia ad dignam ſumptionem euchariſtiæ.

[Left margin:] Certitudo ſe eſſe in gratia aut liberatum a peccatis unde colligitur.

[Right margin:] E 3

[Right margin:] Marci 14.

[Right margin:] Bernar.

[Right margin:] Iohan. 8.

[Right margin:] 1. Iohan. 5.

ſanctum ſuperueniſſe ſpiritum certiſſime noua conuerſatio teſtatur. Iam ut breuiter repetam, & a ſanguine, & a ſpiritu habes teſtimoniũ, & ab aqua: ſi contines a peccatis; ſi dignos pænitentiæ fructus, ſi facis opera uitę. Hęc

Bern.] Bern. Hinc accipitur, ꝙ habens propoſitum a peccatis abſtinendi, dolens de peccatis commiſsis, proponens obedire mandatis, cum cæteris ſupra dictis, habet certitudinem ſufficientem. Hinc ait Alexander. Talis accedens ad corpus Chriſti cum debita reuerentia, non peccat; nec exponit ſe diſcrimini. Sufficit enim habere noticiam præſumptionis per coniecturas eo modo, quo dictum eſt. Et hoc uidetur innuere apoſtolus, qui non ait, dum dignè accedendi regulam ponit ſit ſine peccato, aut habeat in ſe gratiam; ſed probet ſeipſum homo. Gloſa .i. examinet, & ſic de pane

F illo edat &c. ¶ Et per hoc ad illud. Nemo ſcit utrum amore, uel odio di-

Eccle. 9. gnus ſit. dicendum, ꝙ loquitur de amore, & odio finali. Vnde ibi ſequitur. Sed omnia in futurum reſeruantur incerta. Vel ſi loquitur de præſenti, ut communiter exponitur. Dicendum, ꝙ loquitur de ſcientia per certitudinem euidencię. Hoc enim ſonat uerbum, ſcit. Quod uerò additur ex Prouerb. Quis dicere poteſt, mundum eſt cor meum. Dicendum, ꝙ non intendit dicere, ꝙ nullus ſit ſine peccato mortali; ſed loquitur ibi ſapiens contra præſumptuoſos, qui ſeipſos temerariè iactant, ac de ſuis meritis laudant; hi eo ipſo, ꝙ tales ſunt, mali ſunt. Vnde gloſa ibidem

Mat. 5. non dicit, quis habet; quia dicitur. Beati mundo corde. Sed quis poteſt dicere; quia temerarium eſt ſe laudare. Vel intelligitur de peccato ueniali. ¶ Sufficit ergo, quemadmodum ex prædictis, colligitur certitudo moralis, ad cauendum indignum acceſſum ad euchariſtiam uenerabile ſacramentum. Hæc autem certitudo moralis excludit ſcientiam, & firmam fidem de inexiſtenti peccato; & compatitur ſecum uacillationem quandã animi, & ſuſpitionem ſeu hæſitationem, & ſcrupulum non ſufficientis adhibitę diligentiæ ſeu indiſpoſitionis. Sed non debet quis propter hæc celebrationem ſuſpendere ſeu prætermittere. Eſt enim ſcrupulus, ſeu hæſitatio, dubitatio quædam ſeu formido, conſurgens ex aliquibus coniecturis debilibus, & incertis; & hic ſtat cum morali certitudine. Sicut etiam apparet & in cuilibus negocijs, ubi propter leuem timorem de damno, non dimittunt negociatores ſuarum mercantiarum exercitia; ſed magis ſecundum ea, quæ probabilius accidere cognouerint, aut æſtimauerint, operantur,

Certitudo moralis cõpatitur quãdam uacillationem.

Scrupulus quid.

G & exequuntur. ¶ Sed diceres ſecundum beatum Grego. Piarum mentium

Grego. eſt cognoſcere ibi etiam culpam, ubi culpa non eſt: multò magis agnoſcenda eſt culpa, ubi dubium culpæ eſt. Et perconſequens etiam in leui dubio celebrandum non eſt. Reſpondetur ſecũdum dominum altiſiodorenſ. & Iohannem ger. cancella. pariſienſ. quod in dubio probabili committeret ſe diſcrimini, qui ſtante illo probabili dubio celebraret; & ita peccaret periculo ſe committens, ſecus in dubio leui. Eſt autem probabile dubium, quando pro utraq; parte ſunt rationes æquè fortes, quæ faciant animum trepidare, ne alicui partium audeat conſentire; ut ſi habeat fortiora motiua, ꝙ non fecerit debitam diligentiam in reccolligendo, & examinando ſe de peccatis commiſsis, & deteſtando ea; quam ꝙ fecerit: uel certæ rationes æque fortes: & in tali dubio celebrans peccat. Si uerò ueriſimiliter æſtimat ſe feciſſe diligentiam, quam tenetur; timet tamen de oppoſito, & bona fide plus credit ſe feciſſe, quam non feciſſe; & in tali dubio celebrat, nullum peccatum eſt, nec periculo ſe committit. Huic alludit uerbum beati

Dubiũ probabile & nõ probabile quomõ differunt.

Auguſt. Aug. ſupra allegatum. Licet quis peccato mordeatur, hoc eſt ſcrupulis, & ſuſpitionibus agitetur, quaſi nondum ſatis pænituerit; aut clarè ſatis

Digitized by Google

conſeſſus fuerit; uel nondum pro eis ſatiſfecerit; ſi peccandi tamen de cætero non habet uoluntatem: & ſatiſfaciat lachrymis, non quidem ſenſibiliter defluentibus. Illæ enim non requiruntur neceſſariò ad peccati remiſſionem; ſed lachrymis ſpiritualibus, quæ ſunt peccatorum commiſſorum deteſtationes:& ſatiſfaciat orationibus,petendo ueniam,& dignam ſui diſpoſitionem a domino. Sequitur. Accedat ſecurus, uidelicet non obſtante tali remorſu,ac ſcrupulis. Ad idem facit, quod dicit. Alex. de ales parte. 4.q. 56. memb. 3. ar. 2. Quando exiſtens aliquis in mortali peccato ſecũdum ueritatem,non tamen habet conſcientiam mortalis peccati,qui præparat ſe ſufficienter ſecundum conſcientiã ſuã ut digne accedat;non tñ ſufficienter ſecundũ ueritatẽ bene accedit;ꝙ in ipſa ſuſceptione cõfertur ſibi gratia, & reſurgit a morte peccati, & unitur corpori chriſti. Nonne ut dicunt ſancti,hoc ſacramẽto uniũtur mẽbra chriſti corpori? Vnde dico,ꝙ quæ unita ſunt fortius uniuntur;& quãdoq; gratia collata in ipſa ſuſceptione ſacramẽti unit nõunitũ. Et allegat beatũ Aug. in quodã ſermone de uer. euãgelij plane dicentẽ, ꝙ quando manducatur uiuificat mortuos. Hæc Alexan.

Conc. Trid. Seſſ. 13. c. 7. Can. 11.

Auguſt.

Bonarũ mẽtium eſt.

Formidare culpam ubi non eſt culpa quomodo intelligitur.

¶ Ad beatum Greg. reſpondet cancella. Agnoſcere culpam per firmum aſſenſum,ubi non eſt, non eſt pium; ſed ſtolidũ,& fatuum. Vnde & uæ eis imprecatur per propheiã. Væ qui dicitis malum bonum, & bonũ malũ. Neq; hoc uoluit beatus Gregorius. Sed agnoſcere.i. timere culpam cum reputat culpam ex quadam leui ſuſpitione: ubi ſecundum ueritatem quam euidenter neſcit,culpa non eſt: hoc eſt piarũ mentiũ, quæ non ſolũ abſtinent ab his, quæ ſciunt,uel firmiter credunt eſſe culpas; ſed & ab his quæ ſuſpicantur eſſe culpas: Nec ſolum a malo; ſed etiam ab omni ſpecie mali ſecundum apoſtoli conſilium abſtinere ſatagunt. Valet hæc doctrina ſcrupuloſis, in quibus nulla eſt animi conſtantia; qui iugiter in expletione ſuorum officiorum timent culpabiliter ſe deficere,quandoq; propter minima, quæ uel modici, uel nullius ſunt ponderis,abſtinentes ab operibus laudabilibus & uirtuoſis, ſicut aliqui abſtinent a largitione elemoſynarum in eccleſia; quia ſtulte timent hoc eis imputari ad hypocriſim; aliqui celebratione miſſarum ex modiciſſima perturbatione mentis. Debent autem hi cõſilijs ſuperiorum,& doctoribus deuotis uiris acquieſcere, & ad eorum conſilium contra tales uacillationes,trepidationes & ſcrupulos audacter & uiriliter operari: quatenus fiant robuſti, ſolidi & tranquilli in ſuis operationibus: ſic enim plerumq; uincuntur huiuſmodi ſcrupuli,& abſcedunt. Qui uerò renuunt, ac ſpernunt ſuperiorum, ac prudentium conſilia ad deponendum tales ſcrupulos, & arrogantia & ſuperbia ſunt ſuſpecti, præponendo ſcilicet ſua iudicia maiorum doctiorumq; conſilijs & iudicijs: tales deniq; uix aut nunquam liberari poſſunt a ſcrupulis: nec ad ſolidam conſcientię quietem peruenient; ſed magis nonnunquam ad tantam puſillanimitatem prolabuntur; ut uix quodcunq; opus audeant explere: ſicq; eis perſępe peccatum fallente conſcientia, quod aliunde peccatum non foret. Et rurum nullam pacem, nullam conſcientiæ puritatem obtinere ualent; ſpriuantq; ſe ſæpe hoſpite gratiæ, qui eſt ſpirituſſanctus. de quo dicit propheta. In pace factus eſt locus eius. Attendendum eſt hic conſilium beati Bernardi, quod ſuper hac re præſtitit. Erat ex diſcipulis eius quidam tantis inquieratus ſcrupulis, ut ad celebrandum nullo pacto auderet accedere. Dixit eis deuotus Bernardus hoc percipiens. Vade frater, & in fide mea celebra. Obediuit diſcipulus;& ſcrupuli omnes protinus diſceſſerunt. Laudanda,& imitanda tam deuoti patris induſtria, quam diſcipuli humilis obedientia. Hæc de impedimentis, quę ſunt tãtum culpę.

H

Grego.

Eſa. 5.

Grego.

1. Theſ. 5.

Doctrina cõtra ſcrupuloſos.

Pſal. 75.

Bern.

DE

DE IMPEDIMENTIS pœnæ.

LECTIO. VIIII.

A IMPEDIMENTA, quæ ſunt pęnę tantum, ſunt pænæ iuris,ſiue canonis, quæ etiam impediunt ordinatam in cōſecrationem. Eſt autem pæna canonis, pęna inflicta per canones, uel ſaltem ſecundum canones prohibens uel arcens punitum ab aliquo actu eccleſiaſtico, qui alias ſibi liceret. Dicitur per canones; quia aliquando huiuſmodi pœna incurritur ipſo facto, dum canon fuerit latæ ſententię, ut eſt canon. Si quis ſuadente. 17. q. 4. Per quem excommunicatus eſt quiſquis manus uiolentas inijcit in clericum, etiam ſine iudicis declaratione. Dicitur uel ſecundum canones; quia aliquando pęna ipſa non ſtatim ipſo facto incurritur; ſed per iudices ſecundum canonum diſpoſitiones infligitur; ut quando canon hæc uel illa facientem mādat excommunicari. Dicitur, qui alias ſibi liceret; quia non eſt pœna laico, ꝙ non conficiat; quia hoc alias ſibi non conuenit; ſed ſacerdoti pęna eſt. Neq; homini pæna eſt, ſi uolare prohibetur. Sunt autem quantū hic ſufficit, ſex pęnæ tales, ſcilicet depoſitio, degradatio, infamia, irregularitas, excommunicatio, interdictum, & ſuſpenſio, quarum omnium amotio requiritur, ut ſacerdos ordinatē celebret. Quia ligatus aliqua dictarum ſex pænarum celebrans, facit contra prohibitionem eccleſiæ, & ita celebrando, mortaliter peccat, præſertim ſi non ignorat ſe aliqua dictarum pęnarum ligatum. Ignorat dico ignorantia non iuris; ſed facti: nā ignorantia iuris non excuſat, quia tenetur ille, qui exponit ſe ad tantum actum, ſcire iura ſecundum quæ poteſt ritē exercere tantum actum. Ignorantia autem facti excuſat; ut ſi quis ignoret ſe a iudice excommunicatum, & ita excommunicatus celebraret, ut de cle. excommuni. depo. uel inter dic. mi. in pluribus. c. continetur. dummodo tamen ignorantia fuerit probabilis, non craſſa, aut ſupina, ut in c. apoſtolice. de cleri. excommuni. &c. Quoniam ſi per famam alicui conſtaret contra eum latam fuiſſe excōmunicationis ſententiam, etiam ſi de lata in eum ſententia dubitaret, debet potius abſtinere, quam ſacramenta dominica pertractare, quia in dubijs uia tutior eſt eligenda. Quod ſi in tali dubio celebrat, pænam, quam canon his qui poſt excommunicationem diuina celebrare pręſumpſerit, infligit, incurrit; licet cum talibus miſericorditer diſpenſetur, ut in c. Illud dominus. de clerico excommuni. Nec ſolum ſic celebrantes peccant; ſed etiam irregularitatem incurrunt, ut in titulo allegato in diuerſis c. patet. Inter illas tamen pœnas canonis, non includitur excommunicatio minor, in qua licet celebrans grauiter peccet, tamen irregularitatem nō incurrit, ut in eodem titulo ca. Si celebret. ubi dicitur. Si celebret minore excommunicatione ligatus, licet grauiter peccet, nullius tamen notā irregularitatis incurrit. Et ſequitur. Peccat autem conferendo eccleſiaſtica ſacramenta; ſed ab eo collata uirtutis non carent effectu. ¶ Pro aliquali, & generali harum pænarum notitia, notandum ſecundum Scotum

B diſtin. xxv. lib. iiij. q. j ꝙ depoſitio eſt maxima pœnarum ſupra nominatarum; quia eſt totalis amotio a ſtatu clericali, & ſi degradatio ſit amotio ab omni gradu clericali, tunc idem eſt depoſitio, & degradatio.

In moralibus, & dubijs uia tutior eſt eligenda.

Pęnę canonis impediētes dignam Euchariſtiæ ſumptionē, quæ, & quot ſunt.

Quando, & qualis ignorantia huiuſmodi pœnarum excuſat accedētem.

Scotus.

datio. Si autem degradatio ſit depoſitio tantum a determinato gradu, reſeruato gradu aliquo clericali: ut a gradibus maioribus, reſeruatis ordinum minorum gradibus, tunc degradatio eſt quædam pęna partialis reſpectu depoſitionis. Remouetur autem depoſitus a ſtatu, & gradu clericali; non ꝙ character ordinis ſibi tollatur, nec per conſequens ordines ſuſcepti; ſed tollitur fauor exequendi actum cuiuſcunq; ordinis; & etiam priuilegium clericale, quod competit ordinatis. Vnde & talis traditur curiæ ſeculari. Ita ꝙ quantum ad eccleſiaſticos actus licite exercendos, quantum ad tutelam perſonarum eccleſiaſticarum, & quantum ad forum, degradatus totaliter excluditur a numero perſonarum eccleſiaſticarum. Iſta pęna nunquam a iure, ſed præciſe infligenda eſt a iudice ſecundum formam, quæ habetur de pęnis degradationis lib. 6. Nec niſi propter enormia crimina, qualia ſunt hæreſis, ſciſma, reuelatio confeſsionis, ut habetur in diuerſis capitulis, & canonibus. Nec tollitur, ſeu remittitur hæc pęna, niſi per reſtitutionem in integrum a ſolo papa: quamuis legitime depoſitus non ligatur poſtea reſtitutus. ¶ Secunda pęna eſt infamia, quę eſt ſtatus læſe dignitatis quantum ad uitam, & mores; ſicut fama eſt ſtatus C

Infamis, & infamatus differunt.

illæſe dignitatis quantum ad uitam, & mores. Et eſt differentia inter infamem, & infamatum. Nam infamatus eſt is, qui de crimine aliquo propter quod ius determinat aliquem infamem fore, ab aliquo accuſatur. Sed infamis eſt non propter impoſitionem huiuſmodi criminis; ſed qui crimen tale publicè commiſit; uel a iudice coram quo probatur crimen eius, iudicatur infamis. Et ita omnis infamis eſt publice notatus de crimine, quod ius punit pęna infamiæ. Sed quandoq; non eſt de hoc in iudicio conuictus; & tunc eſt infamis tantum a iure, & non a iudice. Quandoq; conuictus; & tali pęna a iudice damnatus; & tunc eſt utroq; modo infamis, & a iure, & a iudice. Contrahitur autem hæc pęna infamationis ex impoſitione criminis infamatorij; ſed pęna infamiæ contrahitur (ut dictum eſt) a iure uel a iudice tali pęna puniente. Crimina uero propter quæ hæc pęna infligitur, tanguntur. 3. quæſt 7. infamis. & 6. q. 1. infames eſſe: & c. omnes. ubi dicitur, ꝙ omnes infames dicimus, quos leges ſeculi infames appellant. Hæc pęna quo ad infamationem tollitur purgatione canonica, ut in cap. Ex tuarum. de purgat. cano. Quo ad infamiam tollitur reſtitutione in integrum ab eo qui ſic poteſt reſtituere: ut de teſti. & atteſta. teſtimonium. in gloſ. ſuper uerbo emendatus. Iſta pęna ſimpliciter grauior eſt, quã depoſitio quãtum ad uitam ciuilem, niſi depoſitio includat illam; quia iſta prohibet ab omni actu legitimo, etiam poſt actam pęnitentiam; quia talis perſona uilis eſt, & infamibus portę dignitatis patere non debent. de regulis iuris. Infamibus lib. 6. ¶ Tertia pęna eſt irregularitas, & hæc eſt inhabilitas ad ſuſceptionem ordinum, & executionem actuum eorundem. Iſta frequenter incurritur a iure: quamuis poſſet aliquando infligi a iudice ſecundum iura. D

Incurritur autem a iure ex quibuſdam criminibus, & ex quibuſdam nõ criminibus; & ex quibuſdam, quæ quandoq; poſſunt eſſe crimina, quandoq; non crimina. Ex criminibus quatuor pertinentibus ad ordines, uel actus eorum; quæ ſunt ſimonia, furtum in ordine, miniſterium in ordine non ſuſcepto, contumacia in non ſeruando pęnas eccleſiaſticas. Sequitur etiam irregularitas tria non crimina. ſ. ſeruitutem, illegitimitatem, turpem aut enormem mutilationem, uel infirmitatem. Sequitur etiam irregularitas duo, quæ quandoq; eſſe poſſunt cum culpa, quãdoq; ſine culpa: hæc ſunt, homicidium, bigamia. Hæc omnia cum ſequentibus latiorem exigunt tractatum, qui principalius pertinet ad dominos canoniſtas. ¶ Quarta pę- E

na eſt excommunicatio maior. Hæc enim ſimpliciter eſt excommunicatio, quę eſt excluſio alicuius a communione fidelium; non quidem excluſio corporalis, quæ fit per incarcerationem, aut realem excluſionem ab alijs; ſed per prohibitionem, ne cõmunicet cum alio, uel alij cum eo. Excommunicatio uerò minor non eſt niſi excommunicatio ſecundum quid; quia ſecundum quid excludit a communione fidelium; quia in ſacramentis tant û. Hæc incurritur q̃nq; a iure: q̃nq; a iudice. A iure quidẽ in caſibus penè innumerabilibus, qui olim fuere pauci. Nec tamen a iure, nec a iudice infligi debet niſi pro mortali: Nec quocunq; ; ſed graui, quod etiam concomitatur contumacia: quia quãdiu aliquis paratus eſt ſatisfacere pro culpa, & audit eccleſiam; quare habendus eſſet ſicut ethnicus, & publicanus, cum ſecundum Chriſtum, pœna iſta infligatur, quaſi ultima illi, qui non uult audire eccleſiam, qui eſt finaliter contumax? Hæc relaxatur per illum, qui excommunicauit, ſi eſt excommunicatio a iudice, uel eius ſuperiore. Si uerò a iure, per abſolutionem eius, qui condidit ius, uel cui abſolutio eſt reſeruata, aut commiſſa, uel conceſſa. Iſta pœna comparata ad præcedentẽ, eſt ſimpliciter grauior; quia excludit ab omni communione fidelium alias licita. Irregularitas uero tantum ab his, quæ pertinent ad ordines. Sed iſta reputatur leuior; quia facilius remittitur. Sed hoc eſt appoſitum, nam ideo facilius remittitur; quia grauiſsima eſt, & a pluribus excludit. Illæ etiam duæ pœnę, irregularitas, & excommunicatio poſſunt eſſe publicæ, uel priuatæ. Et quo ad hoc, ꝙ poſſunt eſſe priuatæ, ſunt minus graues, quã alterutra duarum primarum, quæ ſemper ſunt publicę. ¶ Quinta pœna eſt
F interdictum, quæ eſt arctatio a quibuſdam actibus eccleſiaſticis exercendis, uel ab aſſiſtendo quibuſdam talibus. Et illa pœna licet aliquando poſſit infligi loco, & non perſonæ, quandoq; perſonæ, & non loco, quandoq; utriq; & ſicut infligitur, ita ſeruanda eſt; tamen ut eſt diſtincta pœna a cęteris, frequentius infligitur loco, & non perſonis, id eſt non niſi, ut in loco, ut. ſ. in tali loco non liceat celebrare ſolemniter diuina, nec alijs intereſſe. Illa pœna interdicti, ſeu prohibitionis contrahitur quandoq; a iure, ut exẽpli gratia: De receptantibus extraneos uſurarios, quorum terrę, quamdiu in eis fuerint, eccleſiaſtico ſunt ſuppoſitæ interdicto, ut in c. uſurarum uoraginem. de uſuris lib. 6. Infligitur uerò a iudice propter cauſas innumeras, communius tamen propter inobedientiam populi terræ; relaxatur per illum qui poſuit interdictum. Quandoq; etiam a iure, ut in c. Alma mater. de ſententia excommuni. lib. 6. ¶ Sexta pœna eſt ſuſpenſio, & eſt prohibitio alicuius ab aliquo alias ſibi conueniente, & hoc ad tempus. In hoc diſtinguitur iſta pœna ſpecialiter contra alias. Hæc eſt multiplex. Quædam eſt ſuſpenſio ab officio: & quædam a beneficio: quædam ab ingreſſu eccleſiæ. Et incurritur aliquando a iudice: aliquando a iure. Tollitur autem ab eo, qui eam tulit, uel eius ſuperiore.

Iſtam materiam latius tractat Scotus diſt. 21. quæſt. 1. lib. 4. Hæc breuiter tacta ſufficiant.

Excommunicatio quid eſt, & quotuplex.

DE IEIVNIO, ET IMmunditia.

LECTIO X.

TERTIVM ordinatæ conſecrationis impedimentum remouendum nec eſt culpa, nec pœna. Et hoc eſt duplex .ſ. ſolutio ieiunij naturæ, & corporalis immunditia in certo caſu. ¶ Circa primum eſt notandum ſecundum doctorem Seoтum.q.3.diſt.8.lib.4.ꝙ duplex eſt ieiunium.ſ.naturæ, & eccleſiæ. Ieiunium naturæ eſt carentia cibi ſuſcepri in ſtomachum, uel in uia ad ſtomachũ, a principio diei, a quo quis dicitur ieiunus. Cibi dicu ſecundum durandũ: hoc eſt cuiuſcunq; rei, quæ nuttire poteſt ſiue in ſe, ſiue alteri coniuncta. Ieiunium eccleſiæ eſt, quo aliquis unam comeſtionem unius diei non traſgreditur per extraordinariam refectionem ſecundum morem eccleſiæ. Vnde ea, quæ ſumuntur propter alios eibos deducendos: puta potum poſt prãdium: uel digerendos, ſicut ſpecies medicinales, aut electuaria, ieiunia eccleſiæ non ſoluunr. Ita nec medicina qualiber hora diei ſumpia. Per hoc ad propoſitum dicitur, ꝙ tam ad celebrandum, quã ad manducandum ordinatè, & licitè, non ſufficit ieiunium eccleſiæ: ſed regulariter requiritur ieiunium naturę. **Hoc patet per beatum Auguſtinum ad inquiſitionem Ianuarij. & habetur in canone de conſecrat. diſt. 2. Liquido placuit ſpirituiſancto, ut ad honorem tanti ſacramenti, prius in os chriſtiani dominicum corpus intraret, quã alii cibi. Et ratio huius principalis eſt diuina inſtitutio, quã chriſtus diſcipulis ſuis dedit: uel per ipſos promulgauit, uel ſaltem inſtituẽdum reliquit. Ad quod ſonat canon allegatus dicens. Namq; ſaluator, quò uehementius commendaret myſterij huius altitudinem; ultimum hoc uoluit infigere cordibus, & memoriæ diſcipulorum, a quibus erat ad paſſionem digreſſurus. Et ſequitur ad propoſitum. Et ideo non præcepit, quo deinceps ordine ſumeretur; ut apoſtolis, ꝑ quos eccleſiã diſpoſiturus erat, hunc locum .ſ. inſtitutionis ſeruaret. Et per hoc tollitur obiectio de xp̄o, q poſt agnum typicum cum diſcipulis comeſtum, euchariſtiam ſumpſit, & dedit, propter cauſam .ſ. ſtatim ſupra expreſſam. Et ut figuram ueritas ſequeretur. Ibi quoq; noua inchoaret, ubi uetera terminabat. De quo infra. unde ſequitur in auctori. Aug. ſi enim chriſtus maluiſſet, ut poſt cibos alios ſemper reciperetur: credo, ꝙ eum morem nemo mutaſſet. Cum uerò, ait apoſtolus de hoc ſacramento loquens. Propter quod fratres cum uenerilis ad manducandum, inuicem expectate: ſi quis eſurit, domi manducet: ut non ad iudicium conueniatis. Statim ſubtexuit, quæ ad ſacramenti eiuſdem ordinem pertinent, ſcilicet quo modo ieiuni &c. Cætera, cum uenero, diſponam. Vbi datur intelligi, quia multum erat, ut epiſtola illis totum agendi ordinem inſinuaret: quod uniuerſa per orbem ſeruat eccleſia ab ipſo ordinatum eſſe, quod nulla regionum diuerſitate uariatur. Hæc ibi. Probatur etiam idem per ca. ex parte. de celebratione miſſ. ubi dicitur, ꝙ ſacerdos non debet uinum perfuſionis .i. ablutionis accipere: cum noluerit eodem die miſſam aliam celebrare. Item. 7. quæſt. 1. c. nihil. Nullus poſt cibum, & potum quemlibet etiam minimum, miſſis dicere præſumar. Si ergo ablutio quæ tamen ad cautelam accipitur, & modica eſt impedit: quanto magis omne quod in**

Ad dignam euchariſtiæ ſumptionẽ requiritur ieiunium naturę.

A

Auguſt.

Ieiuniũ naturæ, & eccleſiæ q̃uo differunt.

Auguſt.

oſ ſumitur,& in uentrem traijcitur impedit. Et quidem rationabilis eſt hæc inſtitutio propter tanti ſacramenti reuerentiam,quæ minor eſt regulariter in pranſo quam ieiuno. Et ut prius quæratur cibus ſpiritualis quã corporalis. ¶ Sed dices. Dictum eſt,ꝙ ieiunium naturæ eſt abſtinentia a cibo a principio diei. Vnde ſumitur principium diei? Ad hoc dicitur,licet principium diei ſcm̃ diuerſos,diuerſimode ſumatur. Nam quidã a meridie: quidam ab occaſu quidam, ab ortu ſolis diem incipiunt. In propoſito tamen ſecundum beatum Thom.diſt.13.4.eccleſia incipit diem a media nocte. Et ideo ſi quis poſt mediam noctem aliquid ſumpſerit per modum cibi,aut potus;non debet illa die celebrare,nec communione ſacramenti participare. Nec refert dicit beatus Thom.in 3. parte ſumme, & poſt eum Durandus, utrum poſt cibum, & potum dormierit: aut etiam cibus digeſtus ſit quantũ ad rationem præcepti. Et hoc eſt contra gl. in c. ex parte de celebra.miſſa.dicentem. Antequam cibus digeſtus ſit,corpus Chriſti ſumi non debet: Et allegat ad hoc canon. Tribus de conſecr.diſt.2. Sed ille canon nihil ad propoſitum; quia loquitur de ieiunio ſeruando poſt ſumptionem ſacramenti, non ante. Vnde dicit. Qui mane ſumpſit ſacramentum ieiunet uſq; ad ſextam:qui tertia,uel quarta,uſq; ad ueſperam. Sed & hoc ipſum abrogatum eſt per eccleſiæ generalem conſuetudinem, quod approbat Hoſtien. qui nec credit dormitionem eſſe neceſſariam. Et quanquam non refert quãtum ad rationem præcepti,utrum dormierit,aut cibum digeſſerit,refert tamen quantum ad perturbationem mentis, quam patiuntur homines propter defectum ſomni. Ex quo ſi quis multum perturbatur:debet a communione ſacramenti abſtinere. Sed quid de reliquijs ciborum manentibus in ore, ſi traijciantur cauſaliter? Reſponſio. Non impediunt a celebratione: tum quia traijciuntur per modum ſaliuæ,tum quia non ſumuntur tanquam de nouo,illo die. Idem dicitur de reliquijs aquæ,qua os abluitur; dummodo non traijciantur in tanta quantitate;ut maneãt in propria ſpecie aquæ, ſed quaſi conuerſæ ſint in ſaliuam. Dicit etiam hic. Rich. de media uilla diſt.8.4. q.3.principali art.3. Nec eſt acquieſcendum dicentibus,ꝙ illi,qui poſt dictum matutinum in ſero bibit, non eſt licitum celebrare ſequente die, niſi prius iterum dicto matutino. Hoc enim non inuenitur ſtatutum. Et hæc Richard. Verum licet non ſit neceſſarium talem abſtinere; uidetur tamen,ꝙ ſit ualde congruum;cum matutinale officium ad diem iſtum pertineat, a cuius principio celebrans tenetur eſſe ieiunus ieiunio naturæ. ¶ Dictum eſt autem regulariter; quia in caſu poteſt ſumi,& conſecrari a non ieiuno ieiunio naturæ. Vnus caſus eſt quaſi generalis quantum ad ſumẽtes, ſ. corporis infirmitas grauis. Vnde quando timetur periculum mortis imminentis, periculum eſſet negare infirmo licet pranſo poſcenti ſacramentum,cum ſit uiaticum. Et ideo dandum eſt ei qui proficiſcitur ex hoc mundo,ut per ipſum perueniat ad terminum. Concordat Rich. diſt 8.4 Alius eſt caſus ſpecialis,quo ad conſecrantem,quo etiam non ieiunus poteſt conſecrare;& ſumere,& eſt caſus iſte. Miniſter præparat calicem ſacerdoti, & per errorem pro uino ponit aquam: ſacerdos ſupponens miniſtrum bene feciſſe,procedit ad conſecrationem, & calicis ſumptionem : in cuius ſumptione aduertit eſſe aquam ipſa in uentrem traiecta. In quo caſu tenetur ſacerdos ſanguinem de nouo conſecrare,& conſecratum ſumere,quamuis per aquæ ſumptionem ſoluerit ieiunium naturæ. Quod probatur, quia quando ſunt duo præcepta ordinata, præceptum ſuperioris magis ligat. Eſt autem unum præceptum chriſti,& eccleſię ſumptũ ex ratione ſacramẽti, ꝙ ipſum, quando conficitur, integrum perficiatur; quoniam ſacrificium

B

B. Thom.

An liceat poſt cibum ſumptũ ſine dormitione media celebrare.

C

Infirmi excuſantur.

Sacerdos q caſu, & ex negligentia aquã pro uino conſecrato in altari ſũpſit quid faciet.

in ſe

in ſe eſt quoddam integrum ex duobus. De qua integritate ſeruanda habetur ſcriptum eccleſiæ mandatum. de conſecra. diſtin. 2. Comperimus. ubi dicitur. Aut ſacramenta integra percipiant: aut ab integris arceantur. & loquitur ibi canon de ſacerdotibus cõficientibus, & non ſumentibus. Et ſubditur ratio: quia diuiſio unius eiuſdemq; myſterij ſine grandi ſacrilegio nõ poteſt prouenire. Ergo non obſtante quocunq; alio præcepto eccleſiæ, maxime quod non reſpicit propriam, & eſſentialem rationem ſacramenti: tenetur celebrans ad illam integritatem ſeruandum: ergo qui iam percipit aquam, tenetur ſimpliciter ad cõplendũ illud, quod prætermiſit .ſ. ad conſecrationem ſanguinis. Et confirmatur per canonem. Nihil. 7. q. 1. ubi ſic habetur. Nullus miniſter, atq; ſacerdos abſq; prouentu patentis moleſtiæ, cum cęperit, imperfecta officia præſumat omnino relinquere. Et ſi quis hoc temerarie præſumpſerit, excommunicationis ſententiam ſuſtinebit. Relinqueret autem imperfectũ euchariſtiæ ſacramentum, qui corpus Chriſti conſecraret ſine ſanguine, ſaltẽ quãtũ ad ſignificationem paſſionis Chriſti: quæ perfectius ſignificatur per utraſq; ſpecies panis, & uini: quã per alterã tm̃. Vnde dicit beatus Aug. in lib. ſententiarũ proſperi: & habetur de conſe. diſt. 2. Dũ frangitur. Dũ frãgitur hoſtia: uulneratio Chriſti intelligitur. Dũ ſub ſpeciebus uini ſanguis eius ſumitur: eiuſdem ſanguinis effuſio de latere Chriſti deſignatur. Et tunc ultra. Si tenetur conſecrare, tenetur & ſumere per ca. relatum. de conſe. diſt. 2. ſupra allegatum: ubi dicitur, ꝙ qui ſacrificantes non edunt, rei ſunt dominici ſacramenti. Et ſequitur. Qui talis eſt: a cõione uno anno nouerit ſe repulſum. Tenetur ergo nõ ieiunus euchariſtiam ſumere. ¶ Sed diceres: ergo in caſu ſacerdos erit perplexus; quia tenetur ſumere, & ſumendo in caſu ſumit non ieiunus: & per conſequens cõtra præceptũ in c. Liquido. Et ita peccat tranſgrediendo pręceptũ eccleſiæ. Ad hoc reſpondetur, ꝙ eccleſia non ita ſtricte prohibet nõ ieiunũ percipere, ſicut prohibet diuiſionẽ ſacramẽti: quæ uidetur eſſe prohibita a Chriſto, & a primeua eius inſtitutione. Nec etiã ita ſtricte prohibet non ieiunũ percipere ſicut præcipit conſecranti ſacerdoti conſecratum ſanguinẽ ſumere. Ex una enim parte habet ſacerdos præceptum Chriſti: ut ſcilicet ſanguinem conſecret poſt corporis conſecrationem: habet & diſtrictũ eccleſiæ præceptũ de percipiendo conſecratũ. Ex alia autẽ parte nõ habet niſi leue præceptũ eccleſiæ cõparatiue, ſcilicet de ieiunio. Ibi enim nõ ponitur ꝙ ſuſcipiens non ieiunus ſit reus dominici ſacramenti: neq; ꝙ cõmittat ſacrilegiũ. Nec repellitur a communione per annũ ſicut in priori præcepto. Non eſt ergo ille perplexus; quia ſeruare debet præceptũ Chriſti, & eccleſiæ, quod eſt ſtrictius, & omittere ꝓceptũ eccleſiæ quod eſt minus ſtrictũ. Nec eccleſia uoluit illũ ligari in hoc caſu per ſecũdũ præceptũ; ſed magis uoluit eum non ſeruare, & ligare ad oppoſitum. Et patet ex alio, ꝙ ieiunium non eſt ita neceſſaria conditio in ſuſcipiente; quia in die paraſceues particula poſita in calicem percipitur cum uino nonconſecrato. Et ueriſimile eſt, ꝙ uinũ citius deſcendat in uentrẽ, quam illa particula: ergo ex cõſuetudine eccleſiæ, ſacerdos percipit euchariſtiã nõ ieiunus. ¶ Itẽ in primo caſu generali licet ſumere euchariſtiã non ieiuno, ſcilicet infirmitatis. Sed in nullo caſu licet celebranti diuidere ſacramentum: aut conſecratũ non ſumere, niſi in caſu impoſsibilitatis, puta ſi ſacerdos deficeret. de quo infra. Vnde patet non eſſe ita ſtrictum pręceptum de ieiunio, ſicut de non diuidendo & ſumendo. Hic ergo habet locum regula cancel. gerſ. in ſuis moralibus regulis. Si incidant duo præcepta incompoſsibilia ex culpa ſua, agat illud, quod de ſe eſt magis obligatorium; & a no-

Auguſt.

D

Quando, & in quot, & in quibus caſibus licitũ eſt non ieiunũ communicare.

Digitized by Google

E uo peccato immunis exiſtit. ¶ Si quæratur. In caſu poſito: ſacerdos depræ- Si ſacerdos depręhēdit ſe ſanguinem nō cōſecraſſe unde incipiet cōſecrationem.
hendit ſe ſanguinem non conſecraſſe, pro eo: ꝙ defuit materia debita,
B. Thom. ubi incipiet conſecrationem dominici ſanguinis? Reſpondet ſanctus Tho.
ꝙ debet ſacerdos aliam hoſtiam ponere, & ipſam ſimul cum ſanguine cōſe
crare. Sed non apparet hoc fore neceſſarium ſecundum Sco. quia ſunt di-
ſtinctæ formæ conſecrationis corporis, & ſanguinis ſeorſum, & diuiſim ef-
ficaces. In ultimo enim inſtanti prolationis uerborum ſuper panem, incipit
eſſe corpus Chriſti: & nō dependet efficacia huius formæ ex forma conſe-
crationis ſanguinis: nec econuerſo. Melius igitur (ut uidetur) dicitur ꝙ cau
te ſuppleatur, quod omiſſum eſt ſecundū prædicta. Et quo ad hoc cōcordat
Hoſti. dicens. Si timet ſcandalum ſacerdos in prorogatione miſſæ: ſufficit
dicere tm̄ uerba conſecrationis ſanguinis. Si dicis, in conſecratione calicis
de nouo oritur ſcandalū populi: ideo uidetur, ꝙ ſit omittenda. Reſponſio
Scādalū illud contemnendū eſt; quia eſt ſcandalū phariſeorum, acceptū, &
non datum: nā factum illud bonum eſt in ſe, & neceſſarium ſacerdoti ad
euitationem mortalis peccati: & quilibet debet iudicare hoc bonum, ſi cau
ſam neſciat, ſupponendo ſacerdotem hoc ſine rationabili cauſa non facere,
quam cauſam quiſquis eam ſciret, deberet utiq; approbare. Hoc autem ſcā
Matt. 15. dalum dominus contēnere docuit, dum dominus dixerat, Audite, & intel-
ligite. Nō quod intrat in os, coinquinat hominem; ſed quod procedit ex
ore: hoc coinquinat hominē. Et diſcipuli reſpōdētes domino aiebant. Scis,
quia phariſæi audito hoc uerbo ſcandalizati ſunt. Reſpondit. Sinite eos, cæ
ci ſunt, & duces cæcorū. Omnis plantatio &c. Videtur tamen nihilomi-
nus, ꝙ cauere poſſet celebrans, ne ſcandalum accipiatur ſi caute procedat.
Nam uadens quaſi pro uino ablutionis poſt communionem percipiendo,
infuſo uino in calicem ad aquam adhuc in calice manente. Vel ſi tota prius
exhauſta fuerat, aqua de nouo admixta, poterit redire in medium alta-
ris: & ſtatim in breui tempore ab illo loco. Simili modo, poſtquam cęna-
tum &c. incipiendo, continuare poterit uſq; Quotieſcunq; uel uſq; ibi.
Vnde & memores. Et illis uerbis prolatis cum debita reuerentia, percipere
iam uerum ſanguinem Chriſti. Nec illud de facili percipietur; quia fieri po
1. Cor. 11 teſt in ualde breui tempore. Hæc eſt intentio Scoti diſt. 8. 4. q. 3. ¶ Sed ad An regulariter ieiunium naturę requiratur.
huc di. quis. Videtur, ꝙ ieiunium naturæ regulariter non requiratur: nam
apoſtolus diſponens de ſumptione huius ſacramēti, corripiens corinthios
pro eo, ꝙ cęnas ſuas in eccleſia manducaturi conferebant: ſubiunxit in fi-
ne ca. Si quis eſurit: domi manducet. Quibus uerbis innuere uidetur, ꝙ
antequam ad eccleſiam conuenirent; deberent domi famē extinguere, ne
immoderate in eccleſia de ſpeciebus ſumerent. Reſpōdetur ſecundum bea
Auguſt. tum Auguſt. apoſtolus reprehendit illos, qui pranſi euchariſtiam ſumpſe-
rint. Et ideo illud uerbum: Si quis eſurit, domi manducet, non debet in-
telligi domi antequam ueniat ad eccleſiam; ſed poſt receſſum ab eccleſia:
ita ꝙ non ſatisfaciat famis ſuæ de euchariſtia; ſed expectans, quod ſibi ne-
ceſſarium fuerit, in domo ſua percipiat. Et ideo laudabilis eſt eccleſiæ la
tinæ conſuetudo, quæ euchariſtiam diſpenſat in modica quantitate, quę nō
poſſit ſuſcipi ad crapulam: & ſufficit ualde ad reuerentiam debitam ſacra-
menti: unde glo. ſuper illo. Si quis eſurit, domi manducet ſuos cibos, &
F terreno pane paſcatur: ne poſt euchariſtiam ſumat. hæc glo. ¶ Secundum Corporalis immundicia quæ & qualis, & quādo impedit.
impedimentum amouendum, eſt immundicia corporalis. Vbi in primis
conſiderandum, ꝙ nulla corporalis immundicia de per ſe impeditiua eſt
celebrationis, aut ſacræ communionis. Hanc conſiderationem dedit ſan
ctus Bona. in 4. ſententiarum diſt. 12. q. 3. Et patet ſatis ex uerbis Chriſti,

ſi per

ſi perpendatur benedicendi ratio. Non lotis manibus manducare, non coinquinat hominem; quia nulla paſſio talis, aut exterior immundicia de per ſe peccatum eſt, aut de neceſsitate coniuncta peccato. unde glo. marginalis Mat. 15. nũc allegata. Nihil ẽ extra hominẽ, quod interius inquinet. & gl. interli. Aug. non timeo immundiciam obſonij; ſed cupiditatis. Obſonium cibus eſt delicatus, qui poſt cenam ſumitur. Notanter dictum eſt de per ſe; quia de per accidens ratione alicuius concomitantiæ, uel ſequelæ in anima impedire poteſt. Pro cuius declaratione aduertendum ſecundum Ioh. gerſ. cancel. de materia celebrationis conſid. 7 ꝙ quædam eſt immunditia corporalis coniuncta immunditiæ ſpirituali ſecundum ueritatem: aut ſecundũ quandã ſimilitudinẽ, uel cõformitatẽ: ut actus fornicationis in uigiliã perpetratus quo ad primum: & immunditia in ſomnijs ſordidis quo ad ſecundum. Alia eſt immundicia corporalis, quæ uiſa, uel cogitata horrorem & abominationem quandam generat: quamuis nulla ſciatur ineſſe peccati ueritas, uel effigies: quales ſunt lepra, menſtrua; & innaturalis fluxus ſeminis, & aliæ infirmitates corporales. ¶ De ultimis ergo dicendũ eſt, ꝙ nec a celebratione, nec a cõmunione impediũt. Nã afflicto, & punito nõ eſt afflictio addenda: immo potius eius miſeriæ miſerandum, ut in c. ex parte. de clerico ægrotante. Quod uerò eodem titu. c. tua nos. præcipitur, ꝙ ſacerdos diuino iudicio lepræ morbo percuſſus remoueatur ab adminiſtrationis officio; non per hoc interdicitur leproſo facultas celebrandi omnino; ſed tñ populo parrochiali propter ſcandalũ, & abominationẽ populi: ut patet ex uerbis decretalis. Erat enim is, de quo loquitur prelatus eccleſiæ parrochialis: unde priuatim niſi nimia eſſet debilitas aut deformitas, poterit celebrare: ut dicit Alex. de ales parte. 4. q. 47. mẽbro ulti. Et poſt eũ beatus Thomas in. 4. diſt. 9. q. 4. arti. ul. Verũ ſecundũ Hugonẽ cũ remouetur a cõmuni cohabitatione, multò fortius a ſacris ordinibus porcipiendis. Si tamen ſit præsbyter leproſus, ceſſabit a miniſterio, quo ad ſanos; ſed leproſis cãtare, & miniſtrare poterit diuina. ¶ De menſtruatis, & ſeminifluis, ꝙ non habent neceſſe abſtinere: patet per beatum Gregorium anglorum epiſcopo in quadam epiſtola ſcribentem: & habetur diſt. 5. Ad eius. Mulier dum ſecundum conſuetudinem menſtrua patitur, prohiberi eccleſiã intrare nõ debet; quia ei naturæ ſuperfluitas in culpã reputari nõ debet. Similiter nec debet prohiberi a cõmunione ſacramẽti: unde ibidẽ ſequitur. Sãctæ cõionis myſteriũ in eiſdem diebus percipere prohiberi nõ debet. Si autẽ ex ueneratione magna percipere non præſumpſerit, laudanda eſt; ſed ſi ſuſceperit, non eſt iudicanda. Bonarũ quippe mentium eſt ibi culpas ſuas agnoſcere; ubi culpa non eſt; quia ſæpe ſine culpa agitur: quod uenit ex culpa. Vnde etiam cum eſurimus ſine culpa comedimus, quibus ex culpa primi hominis factum eſt, ut eſuriamus. Hæc Gregorius. ¶ Idem poteſt dici (ait Alex. de ales) de uiro ſeminifluo. Eadem etiam ratio eſt de muliere tempore purgationis poſt partum: ut diſt. 5. Cum enixa. & de purgatione poſt partum c. unico. Pariformiter de ceteris corporalibus immundicijs ſecundi generis: de quibus tamen beatus Tho. hãc facit diſtinctionem. Quia aut eſt perpetua: uel diuturna: uel temporalis, & citò purgabilis. Si primum, non eſt propter hoc abſtinendum, ne propter immundiciam corporis perdatur fructus mentis, ſicut accidit in leproſis, uel patientibus fluxum ſanguinis, uel ſeminis. Si ſecundum: tunc ſi aliquis fuerit in mente bene diſpoſitus: ſumere non prohibetur, quamuis ẽt poſſit ad tempus laudabiliter abſtinere propter reuerentiam tanti ſacramenti. Hec Tho. ¶ De immundicijs autẽ primi generis quę ẽt diſtinctæ ſunt, quarũ

Matt. 15.

Obſonium quid.

Aug.

Ioh. Gerſon.

Alex de ales. Hugo. Thom.

An mẽſtruũ & ſeminis fluxus impediat.

Grego.

Thom.

Thom.

aliquę coniunctę ſunt ſecundum ueritatem immundicię ſpirituali, quæ eſt peccatum mortale. Iſtę quidem nihil dubij habentur quin impediant: ut actus fornicationis, adulterij, & cuiuſlibet alterius incontinentię turpioris: quoniã & coniugibus acceſſuris indicitur cõtinentia triduana: unde de conſe. diſt. 2. Omnis homo. dicitur. Omnis homo ante ſacram cõmunionẽ abſtinere debet tribus, aut quatuor, aut octo diebus. De quo infr. dicitur.

H ¶ Alię uerò quæ coniungũtur peccatis ſecundum quandam ſimilitudinẽ: ut reſolutio ſeminis in ſomno, quæ non eſt peccatum, ſed ſimilitudo peccati. De iſta pollutione, & immundicia uariè ſenſerunt doctores. Nam Alexander de ales: quem ſequitur Albertus, ſanctus Bonauentura, Petrus de palu. tenent, ꝙ qui habuit pollutionem nocturnam: etiam ſi cauſam culpabilem non habeat: nihilominus abſtinere debet a celebratione: niſi in caſu neceſsitatis, aut uitationis ſcandali. debet, inquam, de conſilio, non de pręcepto: ita ꝙ mortaliter peccet, ſi celebret. Cauſam aſsignat Alex. de ales: quia in hoc actu quaſi omnino ordo uirium peruertitur: unde ſecundum

August. Auguſt. In hoc opere anima fit tota caro: & ſicut guſtato ſpiritu deſipit omnis caro: ſic econtra, & amplius guſtata carne, deſipit ſpiritus: & fit carnalis. Generat etiam frequenter in anima hebetudinem quandam diſcraſiam & deordinationem: ideo abſtinendum eſt, donec fuerit reordinata natura; quod fit regulariter ſpacio uigintiquattuor horarum: unde ad tantum tempus abſtinere debet poſt pollutionem. Vnde ſi dormitione merediana contingat pollutio: debet in craſtino abſtinere a celebratione miſſę: niſi forte ad nonam celebraretur: ut in tempore ieiunij, quando expletæ ſunt uigintiquattuor horæ. Hæc Alexander paucis interpoſitis. ¶ Richardus de media uilla lib. 4. diſt. 9. q. 2. arti. 3. finaliter adhoc. hanc materiam reſoluit. Si pollutio in ſomno proueniat ex cauſa, quæ eſt peccatum mortale: impedit de neceſsitate. Si ex ueniali præcedente infirmitate, uel ſuperfluitate: tunc non impedit. Addit etiam, ꝙ periculum Ad dignã cõionẽ tri requirũtur

Thom. uomitus impedit. ¶ Beatus Tho. diſtin. 9. 4. q. 3. latius proſequitur, & multipliciter diſtinguit, præmittens, ꝙ ad dignam communionem requiruntur tria. Mundicia conſcientiæ: erectio mentis ad deum: mundicia corporalis. Mundicia conſcientiæ, non tollitur niſi per peccatum mortale: de quo ſupra dictum eſt. Erectio mentis ad deum, per actualem ſcilicet deuotionem per mentis hebetudinem, uel occupationem, aut euagationem: interdum etiam ſine peccato amittitur. Corporalis mundicia, per corporis inquinationẽ tollitur. Primò & principaliter peccatum impedit. Secundò indeuotio, ſiue mentis hebetudo. Tertiò corporalis immundicia. Propter quod celebraturi, aut tractaturi aliquod ſacramentum ob reuerentiam manus lauant. Et qñq; hæc tria cõcurrunt in una pollutione: qñq; duo: qñq; unũ, & ſecũdũ hoc magis uel minus impedit. ¶ Secundò diſtinguit de pollutione in ordine ad cauſam, & modũ. Cauſa eſt triplex. Extrinſeca ſpiritualis: intrinſeca ſpiritualis: intrinſeca corporalis. Extrinſeca ſpiritualis eſt dæmon illudens dormienti excitans phantaſmata. Intrinſeca ſpiritualis, dũ phãtaſmata apparent dormienti ex reliquijs pręcedentium cogitationum. Intrinſeca corporalis, & hęc aut aliquando fuit uoluntati ſubiecta, ut quando prouenit ex ſuperfluitate cibi, & potus præcedentium. Quandoq; non fuit uoluntati ſubiecta, ut dum accidit ex debilitate uirtutis retentiuæ ſeminis. Vel ex uirtute naturę ſuperflua expellente, ſiue quacunq; alia infirmitate. ¶ Modus triplex, ſcilicet primo cum imaginatione turpi, & conſenſu uoluntatis: ſecundo cum imaginatione turpi, & ſine conſenſu uoluntatis: tertio ſine imaginatione turpi. In omnibus his

Cã pollutionis ẽ triplex.

polli-

Digitized by Google

polluſionibus corporalis immundicia eſt communis; ſed mentis hebeta-
tio non eſt niſi in illis in quibus pollutiones cum imaginatione accidunt.
In alijs enim ſomnialibus reſolutionibus: quæ ſine imaginatione accidunt:
anima nihil participare uidetur. ¶ Ex his ſummatur determinatio huius I
doc. in quatuor propoſitionibus. Prima. Si illuſio nocturna accidit ex mor Prop. 1.
tali præcedenti: puta ex conſenſu uoluntatis certo, uel probabiliter dubi
tato: omnino abſtinendum eſt. Secunda propoſitio. Si ſomnialis reſo- Prop. 2.
lutio ſeminis ex diabolica illuſione accidit: cuius in nobis cauſa per turpē
imaginationem, uel delectationem non præceſſit (quod ex eo conſidera-
ri poteſt: ſi frequenter accidat; & præcipue in diebus, quibus cōmunicādū
eſt) non eſt a cōmunicatione aut celebratione abſtinēdū: quia ſignū eſt, ꝙ
dyabolos fructum euchariſtiæ percipiendę auferre conatur. Sic legitur con
ſultum cuidā monacho in uitis patrum. ¶ Tertia propoſitio. Si pollutio hu Prop. 3.
iuſmodi ex naturæ infirmitate, uel alias nō præcedēte pctō accidat; & ſine
imaginatione turpi nom impedit: ſi neceſſitas immineat, aut deuotio expo
ſcat; ſi tamen propter reuerentiā abſtineat, dū infirmitas non fuerit perpe-
tua, laudandus eſt. ¶ Quarta propoſitio. Patiens pollutionem ſine mor- Prop. 4.
tali præcedenti, ſiue cū ueniali, ſiue ſine peccato præcedēti, tñ imaginatio-
ne turpi: licet nō peccet mortaliter extra caſum neceſſitatis celebrādo, uel
communicando: minus tamē reuerēter accedit, & peccat uenialiter. Et qm̃
difficile eſt diſcernere omnia prædicta circa pollutionem in ſomno accidē
tē: ideo cōſulit tanquā tutius abſtinere: dum neceſſitas celebrādi, aut cōmu
nicādi nō immineat. Abſtinere aūt uigintiquattuor horis: ut ſupra dictū eſt.
Hæc uidetur eſſe ſentētia beati Tho. ꝑ ipſum diffuſius declarata. Verū quia Thom.
in pręmiſſis uidētur, quædā dubia, & quædā obſcura: ideo clarius de hoc im
pedimento diſſerit clariſſimus doctor Ioh. ger. cancel. in duobus libellis
de hac materia ad timoratarum conſcientiarū conſolationē editis, cuius de

Nulla pollutio in ſomnis inchoata & perfecta a celebratione impedit.

terminatio magis placet. ¶ Pro quo aduertendum in primis, ꝙ nulla pollu K
tio in ſomnis inchoata & perfecta, a celebratione impedit; quia peccatum
in ſe: uel quia contaminet corpus Chriſti. Sed ſi impedit: impedit; quia
tollit debitam reuerentiam. Primum patet; quia nulla talis eſt peccatum,
ex famoſa illa regula Aug. Peccatum eſt adeo uoluntariū, ꝙ ſi nō eſſet uo- Auguſt.
luntariū, nō eſſet peccatum. In ſomno aūt deficit libertas uoluntatis; quia
perfectus rationis uſus: ergo nihil in ſomno eſt uoluntarium. Minorē ſatis
oſtēditur beatus Tho. ubi ſupra. Ruſus iſta eſt expreſſa determinatio bea- Thom.
ti Aug. 12. ſuper Gen. ad litteram. Ipſa phantaſia, quę fit in cogitatione ſer Auguſt.
mocinantis: cū expreſſa fuerit in uiſione ſomniātis, ut inter illā, & uerā con
iunctionem corporū non diſcernatur, continue mouetur caro. Et ſequitur:
quod eum motum ſequi ſolet, cum hoc tam ſine peccato fiat, quam ſine
peccato a uigilātibus dicitur. Item idem. 1. de ciui. dei. c. 25. Si illa cōcupi
ſcentialis inobedientia, quæ adhuc in mēbris moribūdis habitat præter no-
ſtræ uoluntatis legem, quaſi lege ſua mouetur; quanto magis abſq; culpa
eſt in corpore non conſentientis: ſi abſq; culpa eſt in corpore dormientis.
Loquitur de oppreſſione non conſentientis. Item actus exterior nullum
peccatum eſt: niſi denominatione extrinſeca: non plus, quam urina, quæ
dicitur ſana; quia ſignificat ſanitatem. Ideo ſi in animo non ſit peccatum
proprie dictum: dum libertate non utitur: nullus protunc actus exterior
tanquàm uitioſus culpatur: non utitur autem libertate in ſomno; quia nec
uſu rationis. Requirit enim rationis uſus operationes uirtutum, & potentia
rum ſenſitiuarum pro ſtatu iſto, quæ in ſomno ſunt ligatæ. Quoniam & ſi
intellectus noſter nō ſit potētia organica: & ita non utatur ſenſu tanquam

organo : utitur tamen eo tanquam potentia præuia, ſine cuius operatio-
ne nõ uadit in actum : ut patet. 3. de anima. Dicentes oppoſitũ contradi-
cunt nõ ſolũ theologicę, ſed philoſophicæ determinationi. Nec habent,
quid reſpõdeant, ſi fiat eis argumentũ de infantibus, & furioſis, ac alijs non
utẽtibus rõne; quos pro tunc non peccare noua tranſgreſſione concors eſt
omniũ ſententia. Põt tñ huiuſmodi pollutio eſſe peccati effectus, aliqñ pcti
mortalis; aliquando uenialis. ¶ Dictum eſt aũt notanter pollutio in ſomnis
inchoata, & perfecta in ſomno: quoniã poſſet aliquis uigilãs impurũ habere
deſideriũ ſe polluẽdi, quo urgente caderet in ſomnũ: in quo ſui pollutio per
ficeretur: poſſet ſimiliter pollutionẽ in ſomnis cœptã expergiſcẽs male' con
ſummare. Conſtat in his caſibus radicẽ pollutionis eſſe liberã, & flagitio-
ſam, propter quam illud opus obſcænũ imputabitur ad culpã. Si uerò utro
biq; in principio, & fine fuerit rationis carentia: & per hoc cõſenſus uolũ
tatis : liber ẽt erit talis actus a culpa mortali : etiam ſi nullo accedente cõ-
ſenſu uigilando cõpleretur : palã eſt ratio: quia libertate carebat. Sentẽtia
hæc eſt etiã beati Thomę. Poterit tamen aliquis peccare poſtmodũ cõpla-
cendo ſibi in tali uoluptate probroſa, quã habuit; ſed propter hoc prior pol
lutionis actus non redderetur culpabiliter uitioſus; ſed ſequens illa com-
placentia a uoluntate liberè elicita : quamuis ſi ipſa ſeminis reſolutio fa-
cta placeret : non quia uoluptas; ſed quia naturæ exonerationem, uel ſa-
nitatem afferret abſq; ſui, qui patitur procuratione, uel aſſenſu ſecundũ
beatum Tho. peccatum non haberet. ¶ Secundum etiam ſcilicet, ꝙ pollu-
tio non impedit propter timorem contaminationis corporis Chriſti, mani
feſtum eſt. Nihil enim attinet ad corpus Chriſti in ſacramẽto corporalis im
mundicia ſumentis, uel contrectantis, ſicut nec ad radium ſolarem, aut ſpi
ritualium ſubſtantiarum aliquam: quoniam etſi in ſacramento ſit uerũ cor
pus Chriſti: nõ tñ eſt ibi ſecundum conditiones corporis naturalium cauſa
rum actionibus attingibilis; ſed modo quodã ſpirituali, quomodo rationa
lis ſpiritus eſt in corpore materiali : de quo infra dicetur. Manifeſta ſunt
hæc etiam parum inſtructis. ¶ Tertium oſtenditur, ſcilicet ꝙ dũ impedit
perpeſſa reſolutio; impedit, quia tollit debitam reuerentiam. Requirit. n.
digna huius ſacramenti ſuſceptio deuotum diſcretionis iudicium ſecundum
apoſtolum, qui non dijudicantem corpus domini indignũ decernit. Exigit
itaq; reuerentia debita animũ clarũ: non hebetem, recollectum, non per
uagas maxime' lubricas cogitationes aliorſum notabiliter diſtractum, ſere
num, conſtantem, & quietum, non dubium ſcrupulis fluctuantem. Nunc
autem ſomnialis pollutio etiam, quæ nullo accedente conſenſu accidit,
nonnunquam reddit animum ſcrupuloſum, inquietum, deiectũ, hebetẽ, &
diſtractum : ita ut nequeat cogitationes turpes, aut lubricas ſufficienter re
pellere: & ita ad prædictam diſpoſitionem attingere. Vnde ſicut cogi-
tationes uoluntariæ, & lubricæ diſponunt maxime' ad huiuſmodi fœdas
commotiones : ita uiceuerſa ex huiuſmodi commotione, & carnis ſtimula
tione proueniunt ſæpe ſomnia de nocte, & cogitationes lubricæ in uigi-
lia de die: quemadmodum iratus aliter, & aliter cogitat, quam mitigatus,
& timens, quã ſecurus. Remanet ẽt in huiuſmodi (licet inuoluntarius patia
tur) aliqua carnalis deguſtatio : unde mens hebetatur, & diſtrahitur ẽt no
lens: quæ tamen debitam reuerentiam tollit. Debitam dico, nõ debito præ
cepti; cuius tranſgreſſio inducit peccatũ mortale; ſed debito congruitatis, &
conſilij: cuius omiſſio frequenter non caret ueniali. Vnde extra neceſſita-
tis cauſam, pollutus, qui mortalis peccati reus nõ fuerit: licet nõdũ ab hebe
tudine mentis, & diſtractione purgatus, & reordinatus ad celebrandum ac-

cedens:

Pollutio p
teſt eſſe pe
cati effectu
ali quando
mortalis, a
liquando u
nialis.

S. Tho.

Pollutio n
impedit p
timorẽ co
taminatio
nis corpori
Chriſti.

1. Cor. 11.

Digitized by Google

cedens, dum laudabiliter poſſet abſtinere, non peccat mortaliter: tamen
a ueniali non excuſatur. Eſt expreſſa ſententia ſancti. Tho. ubi ſup. Quia B. Thom.
autem obſcęnitas humoris iſtius, cum ſuis reliquijs non perpetuo durat:
ideo nec perpetuò a celebratione impedit. Et licet pro reformatione ani-
mi aſsignetur ſpacium uigintiquattuor horarum: ut ſupra dictum eſt: po-
reſt tamen aliquis una hora purgatior effici, quam alius in centum: & per
hoc ad celebrandum aptior: porro ſi timeatur reuerſio talium illecebrarũ
tempore celebrationis: poſſunt utiq; hęc etiam poſt uigintiquattuor horas
contingere, uel ex corruptela naturæ, uel ex diabolica operatione. Secun
dum hæc ergo citius, uel tardius accedendum erit ad hoc uenerabile ſa-
cramentum reuerendiſsime celebrandum; citius ab his quorum facilis eſt
conuerſio propter fortem in ſanctis cogitationibus habituationem: pro-
pter etiam ſtrenuam carnis ſubiectionem: ut in uiris contemplatiuis, & ue
rè religioſis. Tardius uerò in nouiter conuerſis, non exercitatos ſenſus
habentibus: & ſecularibus, quibus huiuſmodi reliquiæ tenacius adhæ-
reſcunt. De his in figura dictum eſt antiquis, Leu. 15. Deut. 23. ut taliter Leuit. 15.
immundi ſepararentur ab alijs uſq; ad ueſperam, & ueſtiũ lotionem: quod Deut. 23.
beatus Grego. ſic exponit, ꝙ niſi prius ignis tentationis receſſerit: Grego.
reum ſe quaſi uſq; ad ueſperam cognoſcat. Conſtat autem nullas ta-
les conſtitutiones uete. teſta. quæ cerimoniales erant, ad obligationes
noſtras trahendas eſſe niſi iudaizare uellemus. Ideo ueſpera hoc lo-
co, & lotio materialis non ad litteram accipiendæ ſunt; ſed tandiu
homo ſe reputet immundum: ut extra caſtra ſacramentorum myſterio-
rum ſecedat: quamdiu tales in eo uigent peccati reliquię, hebetudo ſci-
licet mentis, & cogitationis carnalitas. ¶ Ex his primò infero, ꝙ nul- M
la corporalis immundicia de per ſe impeditiua eſt celebrationis; ſed de
per accidens, ratione alicuius concomitantiæ in anima, uel ſequelæ.
Patet pro utraq; parte ex præmiſsis. ¶ Secundo infero, ꝙ non ſolum ſine
peccato; ſed etiam cum merito contingit pollutum in ſomno celebrare:
ſicut etiam quandoq; ipſa pollutio in ſomno non ex præcedenti peccato
accidit; ſed ex merito. Prima pars patet: primò de his, qui poſt pollu-
tionem animo reformati, & alias non indiſpoſiti accedunt: habent enim
quæ ad dignam celebrationem requiruntur. Patet ſecundo de his, qui cum
hanc immundiciam ex dæmonis illuſione accidiſſe certis indicijs depræ-
hendunt, celebrant non ut cedant; ſed ut tẽtatoris fallacijs fortiter obni
tantur. Patet tertiò de his, qui ut ſuſcepto officio ſatisfaciant; uel
commiſſorum neceſsitati aliorum, cum quibus uiuunt conformitati,
ſublationi ſcandali, aut inſtiganti deuotioni propriæ celebrant. Cum
enim hi pia feruntur intentione; nec habent legitimum impedimentum:
non eſt dubium eos celebrando mereri. ¶ Secunda pars patet; quia non
nunquam accidit ex arcta abſtinentia in pane, & aqua: quod perſpicuum
fecit experientia. Item aliquando ex cogitationibus de carnali uitio me-
ritorie habitis: ut ſi quis prædicaturus eſt contra carnis uitia deteſtanda:
Nonne ſuper his cogitare habet, ac doctorum ſcripta reuoluere: aut etiã
confeſsionem audiens de his audire, & inquirere? Poſſet utiq; cum magno
merito. Nihilominus occurrere ſentiet in ſomnis aliquando præcogitata-
rum impudicitiarum ſimulacra: & ipſum ex illis ſicut in alijs ad pollutionẽ
concitare poſſe quis neget? Non nunquam deniq; expertum eſt fuiſſe, qui
dum celebraturi erant ſequenti die, cum cubandum erat, orationibus ſpe-
cialibus contra huiuſmodi ſordes ſe armare niſi ſunt: ex ipſa orationum ar
matura phantaſmata illecebrarum innouarunt: & in illud, quod ue-

Nulla corporalis immunditia de per ſe impeditiua eſt celebrationis.

rebatur, inciderunt. Omnes hoc in huiuſmodi ſuis cogitationibus præuijs quis dubitat meruiſſe? Accidit nihilominus ex merito quandoq; occaſionaliter; ut dum illuſiones dæmonum inuidentium bonis profectibus celebrare uolentium contingunt: uel ad terrendum, & inquietandum timoroſæ conſcientię puritatem: uel pro boni operis ut celebrationis impedimento, uel ut uigilanti placeat, quod ſomnians pertulit: uel ut dæmon abſtinentiam periculoſam, & indiſcretum uitæ rigorem ſuadeat: & ſic timoroſum in inſaniam præcipitet: uel ut deo propicio, & permittente deuotam mentem ſic exerceat: ut ex tali fœditate ſtimulatam in humilitate cuſtodiat. Loquitur non difformiter ad prædicta ſcribens Auguſtino anglorum epiſcopo beatus Grego. ut habetur diſt. 6. in c. teſtamentum: ponit enim multiplicem harum illuſionum diſtinctionem. ¶ Ex cuius uerbis Cancel. duo me moranda colligit. Primum φ ſæpe tales illuſiones animus neſciens pertuliſſe magis dolendus eſt, quam feciſſe. Et loquitur de illuſione, quę ex naturæ ſuperfluitate, uel infirmitate euenit: addens φ hæc omnino timenda non eſt. Secundum, φ bonarum mentium eſt ibi agnoſcere culpam: ubi culpa non eſt. Sic tamen agnoſcat (ait Cancel.) ut non indiſcretè impediatur operatio iuſta: neq; corporis debita ſuſtentatio defetatur. Ne prętera aliquis conſcientiam ſibi fabricet, & nutriat erroneam: ne cadat in ſcyllam, cupiens uitare carybdim. Et ſubdit. Patietur fortaſſe aliquis hæſitationes uarias, dum ad comedendum, uel dormiēdum acceſſerit. Dicetq; ſic: pollueris, ſi hoc, & hoc non omiſeris: ſi tibi non pręcauebis. Contemnat talia neceſſe eſt, qui diſcrimen maius imminere circumſpicit: ſi non patem cum alijs uiuendi formam prudenter inſequitur. Scrupuloſis ergo contra ſcrupulos agendum eſt: & fixo operis pede certandum; Tales enim ſcrupulos euincere melius, quam per contemptum nequimus. tantummodo ſit contemptus iſte timore reiecto: & regulariter non abſq; præuio alterius prælertim ſuperioris conſilio, alioquin timor immoderatus facit caſum, aut præcipitat inconſulta præſumptio. Hæc cancel. Sed contra prædicta poteſt dupliciter obijci. Primò, nam coniugati poſſunt ſine peccato: immo cum merito miſceri: & tamen indicitur eis triduana abſtinentia: ut ſupra tactum eſt: ergo uidetur, φ in nullo caſu liceat pollutum celebrare. ¶ Secundò contra illud, quod dictum eſt, φ impeditus hac illuſione a celebratione poteſt reformari ante ſpacium uigintiquattuor horarum, & ſic celebrare. Nam ſic & fornicarius ſimiliter in breui ſe poſſet recolligere: & ab omnibus peccati reliquijs animam extergere: poſſet igitur ſtatim celebrare. ¶ De prima obiectione eſt ſentētia Alexādri de Ales, & aliorum doctorum, φ ſi coniugati prædicti accedant ex deuotione præſertim diebus ſolemnibus, non peccant; quando non cauſa adimplendæ libidinis; ſed uel cauſa reddendi debitum, uel affectu gignendæ prolis commixti ſunt: nam ad reddendum debitum coniugij pręceptum obligat, dicente apoſtolo; Vxori uir debitum reddat, ſimiliter & uxor uiro. Non autem uidetur, φ quis obediendo pręcepto prohibeatur a ſacra communione. Canon. uero ſupra allega. de conſecra. diſtin. 2. Omnis homo intelligitur ſecundum glo. φ abſtinere debet quantum eſt in ſe ut non exigat, exactus tamen reddat, omni tempore. 33. q. v. Si dicat uir. De ſecundo loquitur beatus Grego. & habetur. 33. q. 4. Vir cum propria. Si quis ſua coniuge non cupiditate uoluptatis raptus; ſed ſolummodo procreandorum liberorum gratia utitur, iſte profecto ſeu de ingreſſu eccleſiæ: ſeu de ſumendo dominici corporis, ſanguiniſque myſterio, ſuo eſt iudicio relinquendus, quia a nobis non debet prohiberi accipere, qui in

igne

[Margin notes: Auguſt. — N — Duo me moranda. — Cancell. — Alex. de ales — 1. Cor. 7. — De coniunctione cōiugatorum an impediat cōmunionem. — Greg.]

Digitized by Google

igne poſitus neſcit ardere: relinquendus eſt ſuo iudicio propter ſtatum mẽtis ſuæ, quem ipſe melius nouit: unde ſi mente non ardet concupiſcentiæ reliquijs, non impeditur a communione. Addit cancell. etiam ſi commiſceantur cauſa incontinentiæ uitandæ maxime' in altero coniugum. ¶ De O

De fornicationis pctō ſubito perpetrato ab eo, qui ẽ uere cõtritus, an impediat

ſecunda obiectione dicit cancel ꝙ rariſsimum eſt hoc .ſ. ꝙ fornicator ſe in breui extergere poſſit ab omnibus reliquijs fornicationis: & de his, quæ uix aut nunquam eueniunt doct. parum tractant: ſi tamen immineret graue ſcandalum pro omiſsione: ſi deniq; magis ex ſurreptione dyabolica: aut uehementi tentatione tale flagitiũ apud ſe raro cõmiſiſſet. Si præterea grandis contritio concurreret: audeat, qui profundius ſapit talem prohibere. Fateor non audeo. In hoc caſu, & alijs ſicut perſpicuum eſt ex pręmiſſis: relinquendi ſunt multi ſuæ conſcientiæ, & iudicio, circumſtantijs omnibus

Concluſio, de pollutione.

quas prudentia circumſpicit, indagatis. ¶ Ex omnibus præcedentibus poteſt hæc doctrinalis reſolutio finaliter elici. Pollutus in ſomno, abſq; conſenſu in uigilijs ſequente, uel præuio: dum ſe non ſentit magis hebetem: & per cogitationes ad carnalia reflexum, alijs impedimentis non obſtantibus, etiam extra caſum neceſſitatis, aut remouendi ſcandali: poteſt ſine peccato, & meritorie' celebrare: dum deuotio trahit: pietas ſuadet, aut ſuſceptum officium exigit, uel requirit. Particulæ ſingulæ patent ex pręmiſſis.

DE CONVENIENTIBVS miniſtro.

LECTIO XI.

Dignę ſacerdotis celebratio certas requirit ueſtes benedictas.

EXPEDITI de impedimẽtis a miniſtro ſacram oblaturo hoſtiam remouendis: dicendus eſt de conuenientibus ipſi miniſtro apponendis. Hæc autem ſunt duplicia: permanentia, & tranſitoria. Prima ſunt ornamenta, & ſacratæ ueſtes. Tranſitoria uerò ſigna, geſtus, & orationes. ¶ Circa primum aduertendum, ꝙ ſecundum beatum Hieronymum, religio chriſtiana alterum habet habitum in eccleſiaſticis officijs, & alium in communi uſu. Et rationabiliter quidem ad denotandum, ꝙ ſecundum mutationem ueſtium uira mittetur in melius ſecundum ſpiritum: ut quoq; eccleſiaſtici his ueſtibus utentes populo chriſtiano prębeant bonæ conuerſationis exemplum, quo per exutionem antiquarum ueſtium, ueteris expoliatio hominis cum ſuis actibus, & uitijs ſcilicet & peccatis: & per induitionem nouarum, noui hominis reformatio per iuſtitiam ſanctitatis deſignetur. Aſſumptus autem eſt ſacrarium ueſtium ritus partim: ut dicit Hugo. lib. 2. de ſacra. parte 4. cap. 1. a ueteri teſtamento: partim a patribus noui teſtamenti adiectus. Præcepit enim dominus Moyſi ut faceret Aaron ſacerdoti & filijs ſuis ueſtes ſanctas in gloriam, & decorem: ut ſic loti, & ſacris ueſtibus induti ſacerdotio fungerentur. Exodi. Simile habetur Ezech. Ipſi ingredientur ſanctuarium meum: & ipſi accedent ad menſam meam, ut miniſtrent mihi, & cuſtodiãt cerimonias meas. Cumq; ingredientur portas atrij interioris, ueſtibus lineis induantur: nec aſcendat ſuper ipſos quicquam laneum, quando miniſtrant in portis atrij interioris. Veſtes hę ad litteram, celebrantem ſacerdotem a populo diſcernunt, tegunt, & honeſtant:

A

Hieron.

Conc. Trid. Seſſ.22.can.7

Hugo.

Exodi 28.

Ezech.44.

ut cerimonialiter ordinate,& inoffenſe' etiam quantum ad exteriorẽ cul-
1.Cor.14. tum, & geſtus ſummo huic aſſiſtat ſacrificio:unde apoſtolus. Omnia hone
ſte',& ſecundum ordinem fiant in uobis. Nec parum exteriores cerimo-
niæ populo proficiunt: cuius ex his paſcitur deuotio: & in exercitatis, ex
his animus ſuſcipit incrementum. Sed ad ſpiritualem harum intelligen-
B tiam indagandum conuertamur. ¶ Sunt igitur ſex indumenta presbytero- Veſtes ſacerdotales ſex ſunt.
rum ſimplicium, id eſt non epiſcoporum, quibus uti debent in celebran-
dis miſſarum ſolennijs,quæ etiam in ſua ordinatione recipiunt. Et con-
gruit, ut unuſquiſq; , quod percepit in conſecratione honoris , hoc reti-
neat etiam in oblatione, ſeu perceptione ſuæ ſalutis:ut habetur. 23. di-
ſtinct. Eccleſiaſtica. ubi ſubditur, ꝙ ſacerdos etiam ſolum per ſe offerens,
aut ſacramentum percipiens, ut in infirmitate ſecundum gl. non aliter,
quam orario .i. ſtola utroq; humero circumſeptus accedat, ſicut tempo-
re ordinationis ſuæ dignoſcitur conſecratus.Hæc autem indumenta ſunt,
amictus, alba, cingulum, manipulus, ſtola ſiue orarium, planeta ſiue ca-
ſula: quæ (ut dicitur de conſecr. diſt. 1. ueſtimenta) eſſe debent ſacrata, &
honeſta: nec alijs uſibus, quam eccleſiaſticis, & deo dignis officijs deputan
da. Sunt autem ſex, ut ipſo numero, & communia ſacerdotum officia, &
uirtutum perfectio ſignificetur. Sex enim ſunt, in quibus poteſtas eorum
Alex.de ales conſiſtit:ait Alex. de ales parte 3.q.36.membro.6.§.1.quæ ſunt cathechi-
zare,baptizare,prædicare,conficere,ſoluere,& ligare. Hæc enim opera cõ
munia ſunt ſacerdotibus,& epiſcopis. Eſt deniq; ſenarius numerus perfe-
ctus ſurgens ex ſuis partibus aliquotis. Senarius igitur numerus perfectio
nem uirtutum ſignificat,quibus debent ſacerdotes perornari. Sunt itaq;
hæc ſacrata indumenta, non tantum ad honeſtatem,& ornatum celebran-
tis: ſed etiam ad ſignificationem geſtorum,ac uirtutum capitis,& membro
rum.i.Chriſti ac miniſtri celebrantis:unde hæc indumenta: ut dicit domi-
nus Innoc. de officio miſſæ parte 1.c.10. aliud ſignificant in capite. Chri-
ſto:aliud in membris:nam & caput,& membra ſacerdotis nomine nuncu-
Pſal. 109. pantur. Ad caput dicit pſal. Tu es ſacerdos in æternum ſecundum ordinẽ
1.Pet.2. melchiſedech. Ad membra dicitur. Vos eſtis genus electum, regale ſacer
dotium. Prius ergo exponenda ſunt eorum ſignificationes,& myſteria ſe-
cundum ꝙ capiti congruunt: ac deinde ſecundum ꝙ membris conueniunt.
C ¶ Quo ad primum occurrit duplex ſignificatio: una uelut exteriorum a Duplex ſignificatio ueſtium ſacerdotaliũ.
Chriſto paſſorum: alia magis myſtica uirtutum Chriſti, & interiorum.
¶ Circa primum aduertendum,ꝙ quia ſacerdos celebrans Chriſtum, eiuſq;
1. Cor.11. mortem,& paſsionem repræſentat, ſecundum illud apoſtoli: Quotieſcunq;
manducabitis panem hunc,& calicem bibetis, mortem domini annuncia-
bitis, donec ueniat. Congruum eſt,ut qui in perſona typum Chriſti ge-
rit pro nobis morientis:ut appropiatior fiat repræſentator,etiã ſimilitudinẽ
teneat in ueſtimentis,& noſtræ ſalutis armis, Sitq; ſacerdoti oblaturo ad
gloriã:quod ſummo pontifici in ueſpertino ſuo ſacrificio impius iudaici fu-
ror populi ad contumeliam intulit. Deniq; congruum eſt, ut quæ crude-
litas ſacrilega (benignisſimum dominum extrinſecis quibuſdam habiti-
bus deridendo) Chriſto intulit:nunc ſuis expoliando : nunc ludicris ue-
ſtiendo: nunc ligando: nunc flagellis cingendo: & ſic plenum contumelijs
ad altare crucis pertrahendo: Horum omnium memoriam ſacerdos Chri
ſtum immolaturus in altaris ſacrificio exprimat,& declaret. ¶ Vnde ami- Amictus.
ctus, quo caput tegitur ſacerdotis: uelamen ſignificat, quo perfidi iudæi in
domo caiphæ Chriſti faciem uelabant, percutientes, illudentes, & dicen-
Matth.26. tes. Prophetiza nobis chriſte quis eſt qui te percuſsit? ¶ Alba ueſtem lu- Alba.

Digitized by Google

drìcam,& albam, qua uelut ſtultus ab Herode illuſus remiſſus eſt ad Pila- Luc. 23.
Caſula. tum. ¶ Planeta ſiue caſula ueſtem purpuream repræſentat, qua in Pilati
prætorio, poſt flagellationem a militibus irriſus contumelioſe ſalutatus,
ac percuſſus inimicis ſuis eſt oſtenſus: dicente Pilato. Ecce homo. Iohan
Zona. nis 19. ¶ Zona, manipulus, ſtola, tria ligamina, quibus in captione, in fla
Manipulus. gellatione, in crucis baiulatione dominus ligatus legitur: quamuis tamen
Stola. zona ipſa ſignificare poterit flagella corpus chriſti ambientia. Et ſtola im
poſita collo, crucis patibulum Chriſti humeris impoſitum, & ad locu m
caluariæ baiulatum. Manipulus uerò ſiniſtri brachij, quo amoris ſigna
geſtari ſolent ornamentum quaſi partis cordi propinquioris, ſignificare
poteſt non incongrue magnum illud uinculum, quo ſolo ſalus noſtra uin-
ciebatur ſcilicet ingens noſtræ redemptionis deſiderium: quo anxiebatur
ad paſsionis ſuæ qua ſaluaremur conſummationem: ſecundum ꝙ ait. Ba- Luc. 12.
ptiſmo (haud dubium quin ſanguinis) habeo baptizari: & quomodo
coarctor, uſq; dum perficiatur. Non enim claui ferrei quantumlibet groſ
ſi eum in cruce tenere potuiſſent uiuum, quem ſaxum magnum ualde te-
nere non potuit mortuum. hæc breuiter ſufficiant de prima ſignificatione
Allegoria ueſtiū ſacerdotalium. exteriorum a Chriſto paſſorum. ¶ Allegorice ¶ Quantum autem ad my D
ſterium allegoriæ in capite chriſti. Amictus, quo ſacerdos caput obnu-
bit: Chriſtum dominum ſacerdotem magnum ſecundum ordinem melchi-
Amictus. ſedech pro nobis humanam aſſumpſiſſe naturam, qua ſuam occuluit deita-
tem, ſignificat, quæ deitas per caput ſignificatur. Caput enim Chriſti deitas
eſt: ſecundum illud apoſtoli. Caput uiri Chriſtus: caput Chriſti deus. Hoc 1. Cor. 11.
etiam in Apocal. repræſentatur cum Chriſtus in ſpecie angeli fortis nubæ Apoc. 10.
amicti de cælo deſcendentis deſcribitur. Cui conſonat illud Eſa. Aſcendit Eſa. 19.
dominus ſuper nubem candidam, ut ingrederetur ægyptum. Veniēs namq;
ad illuminandum ægyptum .i. mundum ignorantiæ tenebris obſcurum dei
filius, magni conſilij angelus amictus eſt nube lucida. Siue ut gloſ. ibidem
dicit. Corpus humanum aſſumpſit, non grauatum corruptione uirilis cō-
mixtionis, ſub quo occuluerat deitatem: hoc ergo latibulū carnis amictus
Alba. ſignificat ſacerdotis. ¶ Alba linea totum corpus tegens, puritatem deno-
tat corporis Chriſti de uirgine glorioſa ſine originalis macula criminis aſ
ſumpti, totiuſq; uitæ, & conuerſationis Chriſti candorem. Valde enim di
ſtat ueſtis linea a pelliceis tunicis de mortuis animalibus factis: quibus poſt
peccatum uetus ille Adam ueſtitus eſt. Quia plurimum a conuerſatione ue Gen. 3.
teris hominis uitioſa nouitas uitæ diſtat uirtuoſa, quam Chriſtus in ſe præ
tulit, uerbo docuit, & nobis tribuit in baptiſmo. De qua apoſtolus. Ex- Col. 3.
poliantes uos ueterem hominem cum actibus ſuis: & induentes nouum
eum, qui renouatur in agnitionem dei ſecundum imaginem eius, qui crea-
uit eum. & ad Ephe. Renouamini ſpiritu mentis ueſtræ: & induite nouum Ephe. 4.
hominem, qui ſecundum deum creatus eſt in iuſtitia, & ſanctitate ueritatis. Eſai. 53.
Siquidem ueſtimenta Chriſti ſemper fuere candida, qui peccatum non fe-
cit: nec inuentus eſt dolus in ore eius. Et hoc eſt, ꝙ in eius transfiguratio- 1. Pet. 2.
ne facies eius, ut ſol reſplendiuit: & ueſtimenta eius facta ſunt alba, ſicut
Zona. nix. Matth. ¶ Zona ſacerdotalis, qua ueſtimenta cōſtringuntur cum mem- Matt. 17.
bris: uinculum hoc fortiſſimum ſignificat, quo noſtram naturam filius dei
colligauit: non quidem formaliter: ſed cauſaliter, & effectiue. Vinculum
hoc charitas eſt: quam apoſtolus dicit uinculum perfectionis. De hac di- Col. 3.
cit Iohann. Sic deus dilexit mundum, ut filium ſuum unigenitum daret: Iohan. 3.
ut omnis, qui credit in eum, non pereat: ſed habeat uitam æternam.
Hæc eſt zona aurea, qua præcinctum ad mamillas Iohannes uidit ſimi- Apoc. 1.

lem

Eſa.11. lem filio hominis. Nec huic diſſonat, quod Eſaiæ dicit. Erit iuſtitia cinctorum (alias cingulum) lumborum eius: quoniam iuſtitia legalis uirtus eſt communis, omnes uirtutes includens. Quid autem charitate iuſtius? Quid charitate perfectius: quæ ſola cæteras uirtutes perficit atq; format ut uere ſint uirtutes? Habet denique zona duas extremitates: quia charitas feruet in corde: & radiat in opere. Habet etiam duo præcepta, quibus præcipitur diligi deus: ac deinde proximus. Ita Chriſtum incarnari fecit, charitas patris, & dilectio noſtræ redemptionis: nam incarnatus eſt ex obe E dientia patris: & propter ſalutem redimendi perditi hominis. ¶ Stola, Stola qua ſuper amictum collo ſacerdotis incumbit obedientiam, & ſeruitutem ſignat, quam propter ſeruorum ſalutem omnium dominus ſubijt. Qui Phil. 3. cum in forma dei eſſet: non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem deo: ſed ſemetipſum exinaniuit, formam ſerui accipiens: factus obediens patri uſque ad mortem: mortem autem crucis. Cauſam quippe mortalitatis non contraxit origine: nec commiſit in opere: ſed quod non rapuit, exoluebat. Dedit enim illi calicem pater non iudex: amore, non ira: uoluntate, non neceſsitate: gratia, non uindicta. ¶ Manipulus, quem in leua Manipulus. ponit ſacerdos: brauium ſignificat, quod Chriſtus obtinuit in uia: nam per manipulum brauium, uel præmium, quod eſt beatitudo, deſignatur. Leua Grego. uerò præſens eſt uita, ſecundum beatum Gregor. in homil. paſchali: ſecundum ꝙ ſcriptum eſt. Leua eius ſub capite meo; & dextera illius amplexa Cant. 2. bitur me. Chriſtus autem ſingulari priuilegio uiator fuit: & perfectus cōpræhenſor. Viator: quia meruit nobis uitam, & ſuo corpori gloriam: ut uult magiſter lib. 3. diſt. 18. Fuit & compræhenſor: quia ab inſtanti ſuæ conceptionis fuit anima ſua beata per claram diuinæ eſſentiæ uiſionem, & perfectiſſimam fruitionem, atq; ſummam delectationem: ut tangit magiſter lib. 3. diſt. 16. & 18. Licet illa beatitudo portionis ſuperioris, in portionem Scotus. inferiorem non redundabat ſpeciali, & nouo miraculo: ut uult Scot. diſt. 15. lib. 3. donec per beatificam ſuam paſſionem noſtræ opus redemptionis conſummaretur. Hoc dominus ipſe uoluit innuere: dum loquens in terra Ioh. 3. ſe eſſe dicit in cælo: ait enim Ioh. Nemo aſcendit in cælum, niſi qui deſcendit de cælo, filius hominis, qui eſt in cælo. Ecce filius hominis adhuc in terra poſitus, ſe eſſe dicit in cælo utiq; ſecundum humanitatem, ſecundum quam hominis eſt filius. Non enim erat in cælo per localem humanitatis ſuæ præſentiam, quæ cum ſit creatura non deus, licet deitati unita, non eſt ubiq;. Fuit autem Chriſti humanitas in cælo adhuc in terris poſita per actualem beatitudinis gloriam, quæ per cælum deſignatur. Sicut alibi, beatitudo dicitur paradiſus latroni promiſſa, quam ipſe paſſionis ſuæ die fuit habiturus. Non utiq; locum beatorum, cælum uidelicet empyreum: quod ante aſcenſionem dominicam, nullus hominum beatorum creditur introiſ F ſe. ¶ Planeta, qua corpus ſacerdotis contegitur plenitudo gratiæ Chriſti Planeta Iohann. 1. ſignificatur, qua membra Chriſti adornantur: quia de eius plenitudine omnes accepimus gratiam pro gratia. Vel ſi magis placet. Caſula magni ſa Caſula. cerdotis uniuerſalis eſt eccleſia, quam ſibi dominus copulauit: & copulando uirginem fecit: ſanctificans atq; mundans eam lauacro aquæ in uerbo: Ephef. 5. ut exhiberet ipſe ſibi glorioſam eccleſiam non habentem maculam, neq; Leuit. 21. rugam. ad Ephe. Hæc eſt ueſtis magni ſacerdotis Aaron, non rumpenda, nec ſcindenda. Leui. In cuius oram unguentum gratiæ a capite barbam deſcendens influxit: dum de plenitudine capitis gratiæ Chriſti acceperunt, primò apoſtoli; deinde omnes cæteri. Caſula hæc eſt unica, integra, undiq; clauſa: quia una eſt eccleſia Chriſti ſponſa matri ſuæ electa. Vna

eſt

Xps in terris fuit uiator & cōpræhenſor.

eſt columba mea: ait ſponſus candidus,& rubicundus in canticis. 6. cap.
Vna, & integra propter fidei unitatem,& ſacramentorum integritatem:cun
ctiſq; erroribus hæreticorum clauſam. Hinc ad Epheſ. Vnum corpus, & Epheſ..4.
unus ſpiritus: una ſpes uocationis:unus dominus:una fides : unum baptiſ-
ma: unus deus,& pater omnium. Vna deniq; eccleſia ex iudæis, & genti-
bus collecta: in uno angulari lapide Chriſto coniuncta : ut tangitur ad
Epho. Caſula tamen ſacerdotis manuum extenſione quodammodo diuidi Ephe.2.
tur in partem anteriorem,& poſteriorem:quia Chriſti paſsio in cruce di-
ſtinxit eccleſiam ueteris teſtamenti,ab eccleſia noui teſtamenti: quarum il
la præceſsit:iſta ſequebatur: utraq; tamen in capite unita : utraq; Chriſti
paſſione redempta: utraq; in Chriſti laude conſona. Vnde & qui præcede
bant,& qui ſequebantur clamabant dicentes. Oſanna filio Dauid:benedi- Matth.21.
ctus,qui uenit in nomine domini. Hæc de ſignificatione ueſtium, quæ ca-
put concernit per allegoriam.

DE VESTIBVS PER tropologia.

LECTIO XII.

Quid per tropologiã ſignificet ueſtes prout conueniunt mẽbris Xpi.

NVNC attendamus earundem repræſentationem ſecũ A
dum, q membris conuenit per tropologiam : ſecun-
dum hanc enim repræſentant ueſtes uirtutum: quibus
anima celebrantis,immo & ſumentis debet intus ſpiri-
tualiter adornari. Nam menſa hæc ſacramentalis, cę-
na magna eſt: nuptiale conuiuium eſt, quam magnus
paterfamilias, & rex regum filio ſuo fecit : & ad eam Matt. 22.
multos: id eſt omnes fideles inuitauit. Ad quam ſi quiſquis ſine nuptiali ue
ſte intrans diſcubuerit: ligatis manibus,& pedibus, in exteriores tenebras
detrudetur. Ideo ſacerdos hæc ſacroſancta myſteria celebraturus : non
in communibus : ſed ſanctis, & ſacratis ueſtibus , ueſtem nuptialem deſi-
gnantibus, accedit : quæ habitum mentis tam ſacerdotis, quam circum-
ſtantium, ac concelebrantium repræſentant. Non enim in ſua tantum
perſona ſacerdos : ſed ſimul in perſona circumſtantium, & totius eccleſiæ
ſacram offert hoſtiam. Concelebrant ſacerdoti circumſtantes, & ſpiri-
tualiter communicantes:non conficiendo cum ſacerdote:quod tantum ſa-
cerdotis eſt:ſed cum eo hoſtiam patri a ſacerdote conſecratam: ſeq; ipſos
ſacrificium placabile deo patri offerendo. Vnde eſt illud in canone(Hanc
igitur oblationem ſeruitutis noſtræ: ſed & cunctæ familiæ tuæ &c.) pro-
pter hoc ſcriptura omnes Chriſti fideles regale nominat ſacerdotium.
Vos eſtis (inquit) genus electum regale ſacerdotium: gens ſancta : popu- 1. Pet.2.
lus acquiſitionis: ut enarretis uirtutes eius, qui uos uocauit in admirabi- Apoc.1.
le lumen ſuum. Fecit nos regnum,& ſacerdotes deo patri ſuo. Significãt
itaq; ueſtes ſacræ quicquid ad dignam præparationem tã celebrantis, quã
circumſtantis, & communicantis populi requiritur. Et primò quidẽ ex ip
ſo ueſtium numero perfectio ſignificatur. Eſt enim ſextus numerus perfe-
ctus, præciſe ex partibus ſuis aliquotis quæ ſunt 1. 2. 3. reſultãs,ut dictũ eſt.
Debent igitur eſſe ſancti & perfecti,qui tantũ myſteriũ celebrare, uel parti
cipare præſumunt. Hinc ſacerdotibus ait dominus : Sacerdotes, qui

Menſa ſacramentalis cęna magna ẽ & nuptiale conuiuium.

Digitized by Google

Exo. 19. accedunt ad dominum ſanctificentur:ne percutiam eos.Exo.& Matth. om
Mat. 5. nibus dicitur. Eſtote perfecti, ſicut & pater ueſter cæleſtis perfectus eſt.
Hæc perfectio ſicut numerus ſenarius ex 1. 2. 3. integratur. Ex uno oui-
li,quod eſt eccleſia. Siquidem neceſſe eſt conſecrantem, & communican-
tem,ſiue ſumentem eſſe unitum eccleſiæ catholicæ: nec ab ea per pœnam
canonicam præciſum:ut ſup. habitum eſt. Ex duobus primis practicis legis
diuinæ,& naturalis principijs, ſiue duabus legalis iuſtitiæ partibus,quæ ſũt
declinare a malo,& facere bonũ. Ex tribus deniq; theologicis uirtutibus:
fide.ſ.recta: ſpe firma: charitateq; perfecta: quæ per ueſtes ſignificantur. Veſtes ſacræ ſignificant uirtutes quibus anima celebrantis debet ornari.
B ¶ Prima ergo ueſtis amictus,uel ſuperhumerale,conuenienter ſignificat pri-
mam uirtutem neceſſariam ad ſalutẽ,quæ eſt fides:nam ſine fide impoſſibi-
Heb. 11. le eſt placere deo. Eſt autem amictus quaſi ſubſtratorium cæteri ornatus
ſacri. Stringit collum,& duabus chordulis ſub pectore colligatur. Sic fi-
des ſubſtantia eſt,& fundamentum totius ædificij ſpiritualis. Idcirco apo-
ſtolus fidem deſcribens,ubi ſup. ait. Fides eſt ſubſtantia rerum ſperandarũ
argumentum.i.certitudo,uel probatio ſecundum glo. non apparentium.
Nam ſine fide,nec ſperare contingit:nec amare cæleſtia. Amare nemo po
teſt incognitum.10.de trinitate. Sed nec ſperare quis ualet,quod poſſe fu
turum eſſe non credit: cum ſpes ſit certa expectatio futurorum bonorum.
Quod uerò poſſibile non creditur:non expectatur:nec efficaciter appeti-
Abachuc. 2 tur ſecundum eundem ibidem.Hinc Abachuc propheta totam animæ ui-
tam fidei attribuit. Iuſtus ,inquit , ex fide uiuit. Hac abſcedente, non
Eſai. 7. poteſt ſpiritus permanere . unde Eſaiæ. Si non credideritis , non per-
manebitis. Fides hæc corde poſſidetur : uoce gutturis propalatur. Corde
Rom. 10. namq; creditur ad iuſtitiam:ore fit confeſſio ad ſalutem. ¶ Habet quoq; Fides habet duo principalia obiecta.
fides duo principalia obiecta:diuinitatem uidelicet , & chriſti humanita-
tem:quæ obiecta omnes articuli apoſtolici ſymboli reſpiciunt. Ad illa re-
præſentanda,humerale collo circundatur,& duabus chordulis pectori col
ligatur. Quamuis autem omnibus in Chriſto piè uiuere cupientibus neceſ
ſaria ſit fides:maxime tamen his,qui huic myſterio participant , uel mini-
ſtrant:pro quanto maxima in eo relucent mirabilia omnem humani intel-
lectus capacitatem tranſcendentia : ſecundum illud ps. Memoriam fecit
mirabilium ſuorum miſericors,& miſerator dominus,eſcam dedit timenti-
bus ſe. ¶ Celebraturus ergo amictu foris caput, & pectus exornans, fidei Amictus.
ſcuto ſe intus armare ſatagit ; quo uniuerſa inimici ignea ſtutè poſſit excipe
re tela,ne uacillet,ſi oculus corporis oculo diſcordet mentis: Aliud fo-
1. Pet. 5. ris cernens: aliud intus credens. Aduerſario (inquit Petrus) fortes reſiſti-
te in fide. Iacula namq; uenenata hoſtis antiquus exacuit, quibus nonnũ-
quam etiam deuotorum corda dubitationis infidelitatiſq; ueneno percutit:
tantò utiq; facilius,quantò abdita ſacrificij huius myſterij a rationis diſcur
2. Cor. 10. ſu intelligi minus ualent. Quibus obuiantes ſecundum apoſtoli conſilium,
in captiuitatem redigamus omnem intellectum in obſequiũ Chriſti. Glo.
i. fidei Chriſti. Scutum bonum fidei,eſt credere,ſicut eccleſia credit. Etiã
ſi minus credita intelliguntur:dum tamen firmiter credantur. Niſi credi-
Eſai. 7. deritis, ait Eſa. ſecundum aliam tranſlationem:non intelligetis. Magnum
hoc,& ſolidum fundamentum eſt credere, ſicut eccleſia credit. Hæc enim
ſupra petram firmam fundata eſt, quam (etſi uenti ſcrupulorum ſæuiant
quantumlibet,flumina phantaſmatum irruant quomodolibet) non moue-
bunt, nec proſternent. Quicquid enim dubitationis malignus ſuggeſſe-
rit, aut humana infirmitas alligata ſenſibus ingeſſerit ; contranitatur fide-
lis,& prudens miniſter. In hac petra ſolidetur dicens; credo ſicut eccleſia
credit.

Digitized by Google

credit. Hæc enim ueraciter dicens, omnia credenda, accedit fide implicita,
dum uera eſſe credit in genere omnia, quæ catholica credit eccleſia: etiam
ſi in particulari multa ignoret; paratus animo quodlibet particulare crede
re; dum rite innotuerit illud ad fidem eccleſiæ pertinere. Magna prorſus
huius fidei implicitę utilitas, & efficacia, quam ponit dominus Innoc. in gl. Innoc.
De fidei cõmẽdatione, utilitate, & neceſſitate. c. Firmiter. de tri. & fide cap. ita dicens. In tantum ualet fides implicita (ut
dicunt quidam) ꝙ ſi aliquis eam habet credens quicquid eccleſia credit; li
cet falſe opinetur ratione naturali motus, ꝙ pater maior uel prior ſit filio;
uel ꝙ tres perſonæ ſint tres res a ſe inuicem diſtantes, nõ eſt hæreticus, nec
peccat, dum hunc ſuum errorem non defendit: & hoc ipſum credit: quia
credit eccleſiam ſic credere, & ſuam opinionem fidei eccleſię ſupponit; quia
licet ſic male opinetur, tamen non eſt illa fides ſua; immo fides ſua eſt fides
eccleſiæ. Hæc Innoc. Magnum reuera remedium, & nullum ſcrupuloſis,
immo curioſis efficatius, & huius ſacroſancti myſterij abdita inquirentibus
perneceſſarium. Contingit enim nonnunquam uolentibus circa hoc ſa-
cramentum quæſtiones ſolutionum inquiſitione euoluere, ꝙ una ſucciſa C
hydræ uelut plura capita ſuccreſcant. ¶ Narrat Pariſien. Cancell. Gerſon Io. Ger.
ſuper magiſtrum tractatu. 9. de quodam ſcholaſtico deuotionis ſpiritum ha
bente, cuius animo inſederunt ſcrupuli multi quæſtionum circa hoc bene-
dictum ſacramentum. Petebat hic inſtantia continua ſolutionem dubiorũ
ſuorum a maximis theologis, quos nouerat pariſius: ſed creſcebat morbus
ex remedijs. Et ſicut de emoroiſſa legitur, peius indies habuit ex remedijs,
& impenſis. Conſuluit tandem unus expertorum, ut ad orationem totum
ſe conuerteret: & contra ſcrupulos omnes ageret, ſuſcipiens ſacramentum
dicens. Credo, ſicut eccleſia credit. Credidit homo, & acceſſit; ſerenatus
eſt, & ſoliditatus; nec parũ illuminatus circa uenerationem huius ſacramẽ
ti. Hæc gerſon. ¶ Simile recitat de ſancto Bern. quod ſupra lectione. 8. iux
ta finem eſt habitum. Euenit etiam nonnunquam, ꝙ non tam meritorium
eſt credere, quã uelle credere: ſicut quandoq; plus eſt uelle dolere ſenſibili Pſalm. 9
ter de peccatis, & non poſſe; quam ipſum ſentire dolorem. Nam deſideriũ
pauperum ex. d. ait propheta: præparationem cor. e. au. auris tua. Præpara
tio illa eſt ſecundum ſuperiorem animę partem. i. ſecundum intellectum &
uoluntatem: & non ſecundum ea quę nobis inuitis inferior ſenſualitas ad-
uehit, qualia ſunt cogitationum uolubilitas, & phantaſmatum turba. Huic
igitur anchoræ firmiter adherenti nihil in fide periculi eſſe poteſt. Hæc
propter ſcrupuloſos addere placuit, occaſione accepta ex amictu fidem ſi-
gnificante. ¶ Amictu etiam, ut uult Hugo. & Alex. de ales, qui ſuper hu-
meros circumquaq; diſtenditur, operum fortitudo ſignificatur. Humeri
enim fortes ſunt ad opera peragenda: ſecundum illud de iſachar. Suppo- Gen. 49.
ſuit humerum ſuum ad portandum: factuſq; eſt tributis ſeruiens. Sciat er-
go ſacerdos ſe non debere ocijs uacare: ſed operibus uirtutum inſudare ſe-
cundum illud. Labora, ſicut bonus miles Chriſti. ¶ Secunda ueſtis eſt al- D
Abal. ba, per quam conſcientiæ mundicia deſignatur. Alba enim, quæ ſuper hu- 2. Tim. 2.
meralem imponitur larga, cãdens, corpus tegit: & ne deffluat, cingitur: qua
ſobrietas, ac uitæ mundicia caſtitate fulgida deſignatur. Eccleſiaſtes 9. Om
ni tempore ueſtimenta tua ſint candida. Glo. i. corpus caſtum: nam & de ſa
cerdotibus dicitur. Mundamini, qui fertis uaſa domini. Hieron. quoq; in Eſai. 52.
prolo. ſuper Malach. Per moyſem dominus præceperat ſacerdotes taber- Hieron.
naculi ab omni corporali uitio liberos, hoſtias omni uitio uacuas offerre.
Sequitur. Vnde ſacerdotes angelos dei eſſe hoc in loco ſcriptura teſtatur:
ut ſicut angeli puri ſint, & mundi. Mundi, inquam, ab inquinamento mor-

Digitized by Google

talis peccati generaliter,& ſpecialiter a uitijs mundi carnalibus, gulæ vz.
ebrietatis,& omnis intemperantiæ. Texitur autem de lino: per quod ſi-
gnificatur,ꝙ ſicut linum non habet candorem per naturam:ſed eum mul-
tis aſſequitur laboribus,tūſionibus,& trituris: ita ſacerdos munditiam per
naturam non habet,niſi multis attritionibus,& laboribus afflictus per gra
tiam obtineat: & apoſtoli exemplo,caſtiget corpus ſuum,& in ſeruitutem
1.Cor.9. redigat: ne cum alijs prædicauerit,reprobus ipſe fiat. Tegit deniq; totum
corpus, ut nulla ex parte,corporis ullo tempore uoluptatibus uiuendum
eſſe demonſtret. Debet enim euangelici ſacerdotis continentia eſſe perpe
tua:legalis autem temporalis fuit. Propter quod fęminalia: & ſi ſacerdo-
tibus nouæ legis propter honeſtatem,& ſignificationem conueniant: non
tamen inter ueſtes ſacerdotales iſtis, ſicut illis præcepta ſunt : quia ſacer-
dotes nouæ legis occidentalis eccleſiæ:quorum hęc ſunt indumenta ad per
petuam tenētur continentiam,ad quam non tenebantur ſacerdotes ueteris
legis: tenebantur tamen tempore miniſterij ſui. Indixit eis lex; ꝙ tempo-
re illo haberent fæminalia,in ſignum,ꝙ tunc continere deberent. Vnde — Fæminalia quare non cōputantur mō in no.le. inter ueſtes ſacerdotales.
Hugo. Hugo.de ſacramentis.par.4.lib.2. cap 4.Voluit ſermo dei in ſacro officio,
miniſtros dei ad tegenda infirma corporis, proprium,& ſingulare operimē
tum habere,ut per hoc oſtenderet pudicitiam,& caſtimoniam illorum prę
cipue, cum ſancta tractarent,unicam,& ſingularem eſſe debere. Vnde mi
niſtri noui ſacerdotij hoc operimentum in ſacro officio ſingulare non aſſu
munt, quibus eſt iniuncta ſeruandæ caſtitatis neceſſitas: ſicut eſt quotidie
offerendi conceſſa poteſtas. Miniſtri uerò ueteris figuræ tempore ſacrificij
fęminalia ſumunt: quæ miniſterio expleto,ſoluunt: quoniam a contactu
carnis uetus lex ſancta tractaturos prohibuit,quos rurſum expleta uice, ad
operam carnalis commercij relaxauit.hæc Hugo. Eſt demum alba larga,
quæ in ue.te.fuerat ſtricta propter ſpiritum ſeruitutis in timore : nam lex
Rom.8. timoris erat. In nouo larga propter ſpiritum adoptionis in libertatem.
Rom.8. Et quia tunc continentia deo placet, quando ex libertate ſpiritus
offertur. Sunt enim eunuchi, qui ſeipſos caſtrauerat propter regnum cæ-
Matt.19. lorum. ¶ Hæc quoq; alba cingulo,ſiue zona præcingitur,& ſuccingitur. — Cingulus.
E Præcingitur quidem,quo principalis temperātiæ ſpecies caſtitas ipſa adhæ
rere miniſtro euchariſtiæ debere firmiter deſignatur. Præcingitur circa
lumbos,ut nullis incentiuorum ſtimulis caſtitas diſſoluatur. ſecundum il-
Luc. 12. lud. Sit lumbi ueſtri præcincti. Lumbos autem præcingimus, ait beatus
Greg. Greg. cum carnis luxuriam per carnis continentiam coarctamus.ad Ephe.
Eph.6. 6.State ſuccinti lumbos ueſtros in ueritate. Succingitur,ne defluat:ut ex-
peditus ad pietatis opera nulla ocij laſciuia naufragetur . nihil enim tantū
Naſo. caſtitatem impugnat, ſicut ocij faſtidium.unde Naſo. Ocia ſi tollas,perie-
re cupidinis arcus. Bona quippe opera ſicut caſtitatem magnificant: ſic ca
ſtitas opera pietatis exornat.unde ubi ſupra Grego.Nec caſtitas magna eſt — Caſtitatis magna commendatio.
ſine bono opere: nec opus bonum eſt aliquod ſine caſtitate. Ideoq; cum
dixerat.Sint lūbi ueſtri præcincti,per quod caſtitatem commēdauit.ſtatim
addidit. Et lucernæ ardentes in manibus ueſtris: per quod ad lucis opera
caſtitatem iam candidos inuitauit. ¶ Succingitur nihilominus alba,ne de-
fluat:per quod omnem ſuperfluitatem a ſacerdotis uita excludi oportere
Leuit. 10. penitus demonſtratur: nam & leuitici generis ſacerdotibus uinum,& quic-
quid inebriare poterat, cum in templo miniſtraturi erant, dominus inter-
dixit. Et in c. de uita, & honeſta.cle.a crapula.& ca.clerici officia. Cleri-
cis crapula,ebrietas,tabernæ,ſecularia negotia,alearum ludus, ſuperfluus,
laſciuus,deauratus, rubei,aut uiridis coloris habitus. Fibulæ, & corrigiæ

auri,

Digitized by Google

auri,uel argenti ornatum habentes, & anuli: niſi quibus ex officio com-
perit. interdicuntur. Indicitur autem corona: & diligens eccleſiaſtici of-
ficij,& bonorum ſtudiorum exercitium: indumentum clauſum, nec nimia
breuitate,uel longitudine notandum. Et dominus, diſcipullis ait. Atten Luc. 21.
dite uobis, ne forte grauentur ueſtra corda crapula, & ebrietate, & curis
huius uitæ. Neq; enim poteſt caſtitas ſaluari, ubi regnat ingluuies. teſte
Hiero. & habetur in decreto diſt. 35. uenter. Venter mero æſtuans citò Hieron.
deſpumat in libidinem. & ad Ephe. Nolite inebriari uino, in quo eſt luxu Eph. 5.
Cingulũ habẽs duo brachia mundiciã animæ, & corporis ſignificat. ria. Habet quoq; cingulum brachia duo ſeſe complectentia: quod dupli-
cem ſignificat mundiciam: mentis, ſcilicet, & corporis: quoniam non ſo-
lum carnali contagio perit caſtitas; ſed etiam mentali cogitatione impu-
dica conſenſu accedente. unde beatus Iaco. in ſua canonica. Vnuſquiſq; Iacobi 1.
tentatur a ſua concupiſcentia abſtractus & illectus. Concupiſcentia autẽ
cum conceperit parit peccatum: & dominus. Qui uiderit mulierem ad cõ Matt. 5.
cupiſcendum eam: iam mechatus eſt eam in corde ſuo. Magna reuera mẽ
tis, corporiſq; mundicia fulgere debet ſacerdos euangelicus in templo do
mini ſanctum ſanctorum tractaturus: cum olim templum illud figurale le-
gis miniſtri introire non poterant niſi purificationibus multimodis præmũ
dati. Quæ tunc in figura acta ad noſtram doctrinam ſcripta ſunt. Popu- 1. Cor. 10.
lo deniq; ad montem ſyna ut angeli uocem, Moyſi præcepta dãtem; audi-
rent acceſſuro dicitur. Eſtote parati in diem tertium: & ne appropinqua- Exod. 19.
tis uxoribus ueſtris. Sed nec licuit Dauid, & pueris ſuis, panes edere pro-
poſitionis niſi a proprijs uxoribus continentibus. Vnde ſacerdoti Abi-
melech in nobe quærenti: ſi pueri mundi ſunt. Reſpondit Dauid. Si de mu
lieribus agitur: continuimus ab heri, & nudiuſtertius. Eadem ratione fi- 1. Reg. 21.
lijs iſrael in figura præceptum eſt, ut agnum paſchalem non niſi præcinctis Exo. 12.
ederent lumbis. Recogitet ergo ſacerdos ueſte candida mundiciam ſigni-
ficari. Cingulo continentiam: ut illic non ſordeſcat: hic non effluat ui-
Stola ta ſpiritualis: ait Alex. de ales. ¶ Sequitur quartum indumentum, ſcilicet p
ſtola ſiue orarium: qua obedientia humilis deſignatur. Hugo. ubi ſupra. c.
10. Ipſa enim ſuper collum imponitur: ut iugum domini ſacerdos ſuſce-
piſſe demonſtretur: & deorſum deſcendit uſq; ad genua, quæ flectuntur: ut
tam ſuo deſcenſu, quam genuum attactu humilitatem repræſentet. Vnde
pontifex in ſacerdotis ordinatione orarium ei imponens dicit. Accipe iu-
gum domini. Iugum. n. domini ſuaue eſt: & onus eius leue. Suaue. ſ. in
proſperis: leue in aduerſis: quoniam fidelis deus, qui non permittit tenta-
ri hominem ultra, quam poterit; ſed facit cum tentatione prouentum, ut
poſsit ſuſtinere. Ideo ad utrumq; latus tenditur, dextrũ, & ſiniſtrũ: ut nõ tã 1. Cor. 10.
tũ in proſperis. ſicut is, de quo propheta in pſ. ait. Confitebitur tibi, cum
benefeceris ei; ſed & in aduerſis obediat domino. Quod ut fieri poſſet fa-
cilius: formã crucis in pectore ſua cancellatione prætendit: ut ſummæ obe
dientiæ exẽplũ: quod in cruce dominus pertulit, factus obediens patri uſq;
ad mortem, mortẽ autẽ crucis: ſemper in corde teneat. Vt autẽ obediẽtia
integra perſeueret in proſperis, & aduerſis: neceſſe eſt, ut munita ſit pruden-
tia, & patiẽtia. Prudẽtia opus eſt in proſperis: qua mala præcaueantur fu-
tura. Patientia uerò in irruentibus aduerſis: ne præcipitent in mala. Quo
ad primum dicitur. Eſtote prudentes. Quo ad ſecundum. Patientia uobis Matt. 10.
neceſſaria eſt: ut uoluntatem dei facientes reporteris promiſsionem. ¶ Ea Hebr. 10.
propter ſtola quibuſdam nexibus colligatur: quæ uirtutes patientia, & pru
dentia conſeruari deſignantur. Patiẽtia ne aliquo impulſu tẽtationis obe
diẽtia moueat: unde dictum eſt. In patientia ueſtra poſsidebitis aĩas ueſtras. Luc. 21.

Digitized by Google

Prouerb.4. Prudentia, ne blandimentis peccarorum ſubuerratur. Poſſide prudentiá: &
ne dimittas eam, & cuſtodiet te, dilige eam, & conſeruabit te. ¶ Quin Manipulus
G tum indumentum, ſcilicet manipulus, uel phanon uigilantiam deſignat:
ſæpe enim diuino cultui mancipatis, ſurrepit acedia, quæ animum reddit
Pſal. dormientem. unde eſt illud pſ. Dormitauit anima mea præ tedio. Gerit igi
tur ſacerdos manipulum alio nomine ſudarium in ſiniſtro brachio: quate-
nus mentis ſudore deterſo, & animi tædio ac tẽpore depulſo, bonis ope-
Prouer.6. ribus diligenter inuigilet. Vnde ſacerdotibus dicitur illud Prouerb. Di-
ſcurre, feſtina, ſuſcita amicum tuum; ne dederis ſomnum oculis tuis. nec
dormirent palpebræ tuæ. Hæc Alex. Vel pro eo, ꝙ brachio manus ſiniſtrę
imponitur: in quo digiti diſcretionis ſunt: ſignificare poterit diſcretionẽ
deuotam, & cordialem, qua ſacerdos ſecundum apoſtoli præceptum: cor
pus domini diſcretionis iudicio dijudicet, deuotè diſcernendo. Quis eſt,
quem ſacrificare, & ſumere præſumit? quis eſt in ſe: quis ſibi? In ſe quidem
bonum, ſummum, ęternum, potentiſſimum, ſapientiſſimum, benigniſsi-
mum, patri conſubſtantialem, perſona diſcretum, quem adorant ange-
li, dęmones contremiſcunt, pauer omnis creatura, & ſic de alijs innume-
ris perfectionalibus attributis. Item quis ſibi: quia ſuus, & uniuerſitatis au
tor, gubernator, conſeruator, redemptor: per creationem pater: per in
carnationem frater: iudex per finalem diſcuſsionem, & præmiator. Qui
hominem creauit, dum non eſſet: reparauit dum malè eſſe: ſeipſo ciba-
uit, dum inedia conſumptus eſſet: reſuſcitabit, poſtquam eſſe deſierit;
omni depulſa miſeria, æternaliter beatificauit: dijudicabit demũ probando
ſeipſum: & ſic de pane illo edet. De qua probatione ſupra lec. 8. dictũ eſt.
H ¶ Vltimũ ueſtimẽtum eſt planeta, ſiue caſula: quæ quia ſuprema, rotunda, Planeta.
lata, cetera omnia tegit: & manuũ eleuatione diuiditur: charitatẽ omniũ
uirtutũ ſupremã: operiẽtem peccatorũ multitudinem repræſentat. Et quia
1.Cor.13. nunquã excidit: ſed hic inchoata in futuro conſummata in æternum perſe-
uerat. recte per caſulæ rotunditatem, æternitatis figura deſignatur. Cuius
diuiſio in partes duas, duo charitatis obiecta: uel duo eiuſdem præcepta
inſinuat: ſicut latitudo dilectionis latitudinem, ſe uſq; ad inimicos exten
Matth.5. dentem repræſentat, hãc enim ab offerente dominus exigit. unde. Si offers
munus tuum ad altare, & ibi recor. fu. quia frater tuus habet aliquid ad-
uer. te relinque ibi munus tuum ante altare: & uade prius recon. fratri
tuo: & tunc ueniens offeres munus tuum. Debet ergo accedens habere affe
ctum amoroſum: quatenus accedat non metu pęnę, aut humano pudore:
multominus uanitatis appetitu: non phariſaica hypocriſi: non deſiderio
turpis lucri, quæſtium æſtimans pietatem, non qualibet alia ſuperſtitioſa,
aut uitioſa corrupta de intentione: ſed ex diuini amoris feruore: ut tanto
bono uniatur, & communicet. Vt ordinatam medicinam contra quotidia
nos defectus applicet. Vt maximum dei donum cum gratiarum actione
humiliter acceptet. Vt uirtutum, & gratiæ profectum in ſe augeat. Vt Chri-
ſto, & eccleſiæ ſubditus obediat. Vt proximis uiuis, & defunctis ſatisfactiuo
ſacrificio ſuccurrat. Vt iniuncto officio ſatisfaciat. Cæteroſq; huiuſmodi
ſacratiſsimæ oblationis fructus in ſe, & proximis conſequatur, imitans
Chriſtum, quem ſumit & ſacrificat apoſtolis in huius ſacramenti inſtitutio
ne loquentem. Deſiderio deſideraui hoc paſcha manducare uobiſcum, an
tequam patiar.

DE SEPTEM HORIS CANONICIS.

LECTIO XIII.

DE conuenientibus, quæ tranſeuntia ſunt, apponendis: A
uidelicet orationibus, breuiter dicendum. Sunt autem orationes quæ miſſam antecedere debent, duplices. Quædam Chriſti repræſentant paſsionem: quædam dicuntur ad celebrantis purificationem, & deuotionem. Primæ ſunt horę canonicæ. Secundæ ſunt quidam pſalmi, & orationes, quæ præparamenta dicimus. Horæ canonicæ ſeptem ſunt. Matutinuum, prima, tertia, ſexta, nona, ueſpera, completorium, licet aliqui ut Archidiaco. in roſario matutinum ſeparẽt ab alijs horis: ponẽs pro prima horis diei artificialis laudes matutinatũ. Cui cõſonate uidetur illud beati Benedicti. 91. diſtin. Præsbyter. dicentis, Propheta dicente ſepties in die laudem dixi tibi. Qui ſeptenarius ſacratus numerus a nobis ſic impletur; ſi matutini, primæ, tertiæ, ſextæ, nonæ, ueſperę, cõpletorij temporæ noſtræ ſeruitutis officia perſoluamus. Nam de nocturnis uigilijs ipſe ait. Media nocte ſurgebam ad confitendum tibi. Institutæ autẽ ſunt horæ ad laudandum deum pro beneficijs ſuis: inter quæ maxima ſunt beneficium creationis ſeptem diebus expletum. Et beneficium redemptionis ſeptem quodãmodo horis peractum. Hunc numerum diuinæ laudis ẽt propheta ſe tenuiſſe aſſerit, dicens. Septies in die laudem dixi tibi. Licet, ꝙ dicit ſeptem, ſecundum beatum Aug. in gl. ẽt uniuerſitatem indicet: quia ſeptem diebus omne tempus currit. Verum quia maius eſt beneficium redemptionis per dominicam paſsionem conſummatum beneficio creationis: ſecundũ illud. Maius eſt peccatorem iuſtificare: quam hominem create. Neq; enim peccatores redemit uerbi facilitate, quomodo dixit, & omnia facta ſunt; ſed triginta annis operatus eſt ſalutem noſtrã in medio terræ, affixus cruci, addictus morti, ludibrijs deputatus. ait Bern. ſermo. 19. de diuerſis. Ideoq; horæ canonicæ ut huius beneficij iugis memoria in cordibus orãtiũ perſeueret: laus quoq; domino, honor reuerentia, & gratiarum actio pro tanto beneficio redderetur: horis illis, quibus dominica paſsio inchoata, eſt cõtinuata, & cõſummata, canonicæ horæ eiſdẽ temporibus deputãtur. ❡ Cœpit, inquã, Chriſti paſsio quãtũ ad uiolẽtiã ab extrinſeco illatã hora noctis tertia, in qua primũ rabidorũ iudęorũ furia uiolentas manus iniecit in dominũ: & hoc in horto ab oratione ſurgẽtẽ, & eis uolũtarię occurrentẽ. Ibi traditus, conpræhenſus, ligatus, a diſcipulis derelictus. Ad Annã primũ, deinde ad cayphã cõtumelioſe tractus, ligatus, accuſatus, falſo teſtimonio reprobatus, ut blaſphemus iudicatus, conſputus, uelatus, irriſus, alapis, colaphis ceſus, alijſq; innumeris affectus iniurijs: tota nocte illa tenebrarũ poteſtati traditus: innocẽs agnus: ut Auguſtino placet: pęnis exponitur: & ſine intermiſsione cõtumelijs exprobrat: quibus reſpõdet officiũ matutinũ. ❡ Oriente aũt ſole mane facto prima diei hora poſt iteratũ, funeſtũ, tenebroſumq; conſilium: poſt inſanas calumniantium uoces: poſt commendaticias ſubornatorum teſtium falſitates: ad examẽ pilati pontificum delegatione tranſſertur, ut Lucas tradit. Nouis accuſationum fraudibus impeditur, ut populi ſubuerſor, imperij deſtructor: regni appetitor. Diuini honoris ſacrilegus arrogator, duris uinctus nexibus colaphis, alapiſq; ceſus, ſputis oblitus, clamoribus prædamnatus, iudici præſenta-

Dignæ celebrationi ꝓmittẽdæ sũt horæ canonicæ.

Conc. Trid. ſeſſ. 22. in decreto.

Gene. 1.

Pſal. 118.

Bern.

Matutinæ.

B

Primæ. Qũo tempore diei ſunt legendæ.

Luc. 23.

tur : ut inter tot mortis iudicia, non auderet pilatus abſoluere quem om-
nes uellent perire. Hæc uaria iudicis diſceptatio : impudentium canum ob
ſtinatio. De tyranno ad tyrannum irriſoria peritur,& doloroſa miſsio & re
miſsio : ſeditioſi larronis prælatio : innocentiſsimi corporis nudatio:uer-
gineæ carnis ſanguinolenta flagellatio, mille uulnerum ſpinoſa coronatio:
ludicræ ueſtis purpuratio : uulnerati capitis percuſsio : ſubſannatoria ſalu
tatio : excreatorum (alias execratorum) ſputaminum iniectio : alaparum
iteratio : inumerabiliumq; blaſphemarum irrogatio : patientiſsimum do-
minum hora diei prima uſq; ad tertiam afflixere:quibus prima canonici ho
C ra officij deputatur. ¶ Tertia hora iudęorum uocibus crucifigitur : dum cru
cifige,crucifige clamoribus ſacrilegis geminatur. Seditioſo Baraba dimiſ-
ſo, morte turpiſsima condemnatur : ab iniquo iudice uano timore, & fa-
uore corrupto : lotis (ut Leo air) manibus,& ore polluto, eiſdem labijs ad
crucem mittitur : quibus ante uicibus ſeptem innocens pronũciatur. Sicq;
agnus ſine macula inimicorum uoluntati ſeuiſsimorum traditur . ut Lucas
ſcribit : & pęnę ſuæ modus nullus : nullus terminus deſignatur. Hic alienis
ſpoliatur : ſuis confuſibiliter ueſtibus induitur. In medio damnatorum tan
quam princeps latronum eijcitur:& crucis oneratus patibulo loco ſupplicij
auctis continue' doloribus & blaſphemijs præſentatur. His itaquæ a tertia
hora, uſq; ad ſextam a domino paſsis tertiarum hora canonica deputatur.
¶ Ex hic immolandæ hoſtiæ crucis ara ſtruitur, hoſtia ſacrificio prępara-
tur. Nam pudicitiæ autor toto nudatus corpore, afflictione nimia non ſine
acceptorum innouatione uulnerum, proprijs ſpoliatus indumentis, mem-
bris uſq; ad oſsium omnium dinumerationem pęnaliſsimė diſtentis : mani-
bus, pedibuſq; ferreis clauis transfixis, altari ſupraponitur, immo uincu
lis ferreis alligatur:uoluntariumq; ſacrificium conquaſſatione nimia uiolen
tatur. Sic ſalutatis hoſtia, ſpectaculum deo patri, angelis, & hominibus :
inimicis peritur, & amicis : immo, & ululãtibus tenebrarum principibus
facta, leuatur : quatenus exaltatus a terra,ut olim præmiſerat : trahat om
nia ad ſeipſum. In hoc altari duriſsimo reclinatorio, hoſtia noſtra : filius
hominis non habens ubi caput ſuũ reclinet : hoſtia pacifica : hoſtia pro pec
catis totius humani generis, uelut holocauſtum tribus horis tota paſsionis
igne refrigerio decreſcẽte adoletur in ſuauiſsimũ odorẽ patri. In augmentũ
doloris animã trãſuerberãtis matris,luminaribus,cęlo,& elementis compa
tientibus, gaudentibus inimicis, & blaſphemantibus:lugentibus,& flenti-
bus mulieribus,& amicis : & uerė hoſtia ſuauiſsimi odoris:quæ in tantis pę
nis, quę cęlũ obſcurarunt : terram moueret:petras,& templi uelum ſcide-
runt:monumẽta aperuerunt:& pene totã mundi machinã diſſolueret : ſuæ
dulcedinis,&miſericordiſsimę ſuauitatis ẽt felleo amaricato poculo obliui
ſci non norat : quin potius amorẽ uehementiſsimũ noſtræ redẽptionis, uo
cibus omni melodia dulcioribus perſonans declarabat. Voces loquor,qui-
bus in cruce pendens teſtamentũ condidit: & ſua amicis,& inimicis legãdo
largiter diſpenſauit. Remiſsionẽ uidelicet ignoranter peccantibus : regnũ
conuerſis:ueniã petentibus : matri diſcipulũ præ cæteris dilectũ : corpus ſa
tisfactorijs pœnis exterminandum:iuſticiã diſcipulis,ac cæteris Chriſtianis:
ueritatẽ patribus, & prophetis : ſpiritum manibus ſummi patris. Sic fons
miſericordiæ ſuorũ neminẽ dereliquit:qui in ultimi ſupplicij creſcentibus
Hębr. 5. pęnis,& anguſtijs ſe a ſummė dilecto patre deo,omniũ quidẽ ſpecialiter ſuo
derelictũ clamore tã ualido,quã miſerabili declarabat. ¶ In his dolorũ cre
mentis ad horam nonam perueniens, lachrymis præcibuſq; fuſis, omni-
bus ad perditi generis redemptionem patiendis, ſecundum propheta-

Paſsio dñi multũ notabiliter, & ſententioſe cõportat correſpondẽter ad horas canonicas.

Tertiæ.

Sextæ.

Nonæ.

rum oracula conſumatis: pro nobis factus maledictus; quia maledictus omnis, qui pendet in ligno, ut nos a maledicto legis redimeret. Et qui peccatum non nouit: deus pater pro nobis fecit peccatum. Glo. i. hoſtiã pro peccatis: ut de peccato. i. de ſimilitudine carnis peccati damnaret peccatum. Inclinato igitur ſpinolento capite in manus patris tradidit ſpiritũ:noſtræ reparationis prætiũ, quo ſoluta eſt inimicitia: dele tũ,quod aduerſum nos erat chirographũ decreti contrariũ nobis,ipſum qui dẽ tulit de medio affigens illud cruci:& expoliãs principatus, & poteſtates traduxit confidẽter palã triũphans illos in ſemetipſo. Sic enim placuit per eũ reconciliari omnia in ipſo,pacificãs per ſanguinẽ crucis eius ſiue quæ in terris,ſiue quæ ſunt in cælis. His itaq; in orationibus canonicis horæ ſextę & nonæ dedicantur: ſicut lanceationi, ac depoſitioni de cruce ueſpera: & glorioſę completorium ſepulturæ. ❡ Et licet primitus ex eccleſiæ conſuetudine uel conſtitutione horæ canonicæ diſtinctis horis correſpondenter ad prædictas dominicæ paſſionis horas legi, ac celebrari conſueuerint: ut colligitur ex, c. presbyter. de celebratione miſſa. & eod. titu. c. 1. in cle. ubi dicitur, ꝙ diuinum officium nocturnum,& diurnum horis debitis celebretur præſertim in cathedralibus regularibus, & collegiatis eccleſijs. Tamen contra illam ordinationem obtinuit conſuetudo eccleſiarum metropolitanarum cathedralium, & aliarum, ut non ſic diſtinctis, & interpola tis temporum horis legantur: quemadmodum in alijs materijs multæ conſtitutiones antiquæ in diſſuetudinem tranſierunt,& abolitę ſunt ex toto,uel ex parte. Et quia talis receſſus conſtat legiſlatori papæ,uel eccleſiæ non prohibenti,nec punienti: uidetur implicite obligationem priorem, ſi qua fuerat, relaxare,tollere, ſeu reuocare. Qui uerò ad partem non in conuentu eccleſiarum legunt:poſſunt ſecundũ exigentiã ſuorũ officiorũ:& honeſtarũ occupationum horas pro magna parte ſimul legere. Vnde conſulitur eccleſiarum minorũ ſacerdotibus in allegato ca. præsbyter. ꝙ de mane dicant omnes horas uſq; ad ueſperã, & deinde ſi uoluerint,exeant ad opus rurale. Et dicit dñs Antoninus. 3. par. ſummæ. ti. 13. ca. 4. ꝙ curiales,& alij occupati ſolent dicere horas de mane uſq; ad ueſperas excluſiuè: de ſero ueſperas cum completorio:quod etiam pari ratione licere puto ſtudẽtibus clericis: ut ſoluto ſeruitutis ſuę penſo,intẽdere quietius ſtudio poſſint. Sic etiã ex rationabili cauſa nonnullas horas licet præuenire. Vnde ſecundũ beatũ Tho. in quotlibetis. Propter neceſſitatem honeſtarum occupationũ licite poteſt quis dicere de ſero matutinas,& in alijs horis tempus præuenire: ſicut hoc etiam quandoq; in ſolemnibus eccleſijs fieri ſolet. ſicut in pleriſq; eccleſijs in profeſto corporis Chriſti,in ſero matutinæ dicũtur in fauorẽ populi:ut ſic copioſius ad officiũ diuinũ indulgentijs peccatorũ allectus, cõcurrat. Sic in capella papæ tenebroſæ matutinæ hebdomadę ſanctæ,præcedenti ſero cantantur:ut ſine noctis periculo cardinales, & prælati intereſſe poſſint. Et hoc quidẽ licet ſecũdũ ſanctũ Tho. quia melius eſt deo utrũq; reddere.ſ. & debitas laudes,& alia honeſta officia,quam per unum aliud impedire. Secus tamẽ ſi hoc fieret,ut indulgeretur ſomno,aut uacaretur ocio: non eſſet excuſatio huiuſmodi præuentionis a peccato. Si uero propter honeſtas occupationes legi non poſſunt debitis horis proprijs: melius eſt præuenire,quã tardare. Præuenire enim ſecundũ Hugonẽ eſt prouidentiæ, tardare uerò negligentiæ. Et ſiue pręueniantur,ſiue tardius dicantur, dummodò nõ tranſeat dies,qui quantum ad hoc uidetur terminari circa mediam noctem:ante horarum ſolutionem non de ſe peccatur mortaliter: quia præceptum de horis dicendis, non refertur ad tempus horarum eiuſdem diei:

Gal. 3. 2. Cor. 15. Rom. 8. Col. 2. Col. 1. E D. Antonin[9] B. Thom. S. Thom. Hugo.

Horę canonicę ex cauſa rationabili poſſũt pręueniri.

ſed ad totam diem ut uult dominus Antoninus ubi ſupra. ¶ Et licet ex cau
ſis prædictis horæ canonicæ legi poſſent extra horas determinatas, intelle-
ctus tamen uerborum referri debet ad horas debitas ab eccleſia primo de-
terminatas: ut ſi quis legat (Iam lucis ordo ſydere) ante ſolis ortum aduer
bium, iam) non importare debet tempus illud quo legitur; ſed referri ad
horam ſolis ortui determinatam, neq; ex hoc quis mendacium incurrit.

Legens horas canonicas extra tēpus canonicum ad quid diriget ſuā intentionē.

Quis enim diceret hunc mentiri, qui in noctis medio legeret, quę hora
diei conſueuerat legi, puta dicendo (hora nona dominus expirauit) quam
uis ſi diceret. Nunc eſt hora nona, falſum proferret. Non ergo ad tempus
lectionis; ſed ad horam, & tempus in eo, quod legitur intentas uel deſina-
tas. Sic eccleſia canit annis ſingulis. Hodie deus homo factus &c. quod ta
men die, quo canitur, cōſtat non eſſe factū. Sed redeundo ad propoſitum.
Quæ horæ præcedere dicunt miſſæ officium? Reſpondetur cōmuniter ſe-
cundū omnes doctores, ad minus requiritur, ꝙ celebrans matutinas dixerit:
alioquin qui nondum matutinis dictis celebrat: peccat mortaliter. Allega

Quę horę canonicę legendæ ſunt ante miſsā.

tur ad hoc Guil. & Hoſtien. & eſt ratio: quia facit contra generalē, & appro
batā eccleſiæ conſuetudinē. diſt. 11. In his rebus: ubi dicitur. Sicut præua-
ricatores diuinarū legū: ita contēptores eccleſiaſticarū conſuetudinū coercē
di ſunt. De primis uerò dicitur, ꝙ celebrans antequā dicat primas, non pec
cat mortaliter: niſi eſſet cōtra præceptū aliquod ſpeciale, uel ſtatutum. Cre
do tamen: ꝙ cōgruit in talibus attēdere morē eccleſiæ cathedralis, uel col
legi, aut regularis, cuius eſt pars, uel ſubditus. Quidā tñ credentes miſſam
eſſe præcipuū memoriale dominicę paſſionis: quę hora nona cōpleta eſt: ho
ras uſq; ad nonā prius dicūt. Alij dictis matutinis primis, & tertijs ſiſtunt in
ſextis. Tunc ſiquidem Chriſtus, qui per ſacerdotem in altaris ſacramēto of
fertur: ad altare crucis ſalutiferæ creditur proceſsiſſe. Qui etiam modus in
multis tam cathedralibus, quam regularibus, & collegiatis eccleſijs lauda-
biliter obſeruatur, in quibus miſſa ſumma poſt tertiam, & ante ſextam, de-
cantatur. Alij poſt ſextā, & ante nonā celebrāt, qm̄ ſexta hora Chriſtus in
cruce leuatus eſt, in quo doloribus acerrimis laborauit. In his ergo, quæ
plus ad decentiam, rēuerentiam, & deuotionem pertinent, quam præceptū:
quilibet non ſpeciali obligatione conſtrictus ſuo ſenſu abundet: quod pro-
G pric deuotioni amplius ſeruire dinoſcitur, eligat. ¶ Aliæ orationes, quæ
miſſæ præmittēdę ſunt ad ſacerdotis purificationē, ac excitandū deuotionē,
quæ præparamenta dicuntur: ſunt quinq; pſalmi, licet. Quam delecta ta
bernacula Bendixiſti domine. Inclina aurem. Credidi propter quod. & De
profundis clamaui. Dicuntur aūt ex inſtitutione papę Celeſtini ſecundum

De præparamentis præmittēdis præcibus ac collectis & confeſſionem.

Guil. Guil. in rationali, maxime a pontificibus & epiſcopis, & ex quædam deuo
tione, & decentia, ac reuerentia a ſimplicibus etiam ſacerdotibus. Et
rationabiliter dicuntur quinq; ſecundū Innocentium in de officio miſſæ: ut
quicquid immundū & facinoroſum quinq; ſenſuū tranſgreſsione cōmiſſum
eſt: quinq; pſalmorū oratione detergatur. Dicūtur aūt ſpecialiter prædicti
quinq; pſalmi plus, quā alij quinq; ſecundū eundē: quia quædā in illis conti
nent, quę directè cōueniūt celebraturis altaris myſteriū, & euchariſtię ſacra
mētū: ut patet in pſ. diſcurrēti. Preces uerò, & collectæ: quæ adijciūtur: ma
niſeſtè pertinēt ad impetrandū cordis mūdiciā, & munimē. Sic pſalmi, &
orationes, quæ ad lotionē manuū, & ad indutionem ſacrarū ueſtiū dicūtur,
ſimul & pſalmi. Iudica me deus, & diſcerne. qui ad progreſſum ad altare le
gitur: ad idē pertinent. De confeſsione aūt publica, quę fit ante officij in-
choationem: ipſo quoq; officio quantum ad ea, quæ canonem precedunt:
quæ longiorem tractatum requirunt: hic reſcindo: ne ad principalis inten

ti ma-

Digitized by Google

De loco triplici conſecrationis.

ti materiam, expoſitionem uidelicet canonis tardius ueniamus. ¶ Reſtat autem adhue aliqua præmittere de circũſtantijs temporis aſsiſtentium, atq; loci: & primo de conſecrationis loco. Poſſunt autem diſtingui triplicia conſecrationis loca remota: propinqua: propria. Remota ſunt eccleſię & dei templa. Propinqua ſunt altaria, propria calix & patena. ¶ Vbi notãdum ꝙ nõ in omni loco fieri debet conſecratio; ſed in certo ad hoc officium ſpecialiter deputato: ſicut nee ue. te. oblationibus quilibet locus fuerat communis; ſed certus ad hoc a domino deſignatus, unde Deut. præcipitur, ꝙ in certo loco, quem elegerit dominus deus: offerrant. Vnde dicitur ibi Caue, offeras holocauſta in omni loco, quem uideris; ſed in eo, quem elegerit dominus, in una tribuum tuarum offeras hoſtias. unde de conſe. di. 1. c. 1. dicitur. Si iudęi. qui umbræ deſeruierunt, loca, in quibus ſacrificabant, habebant conſecrata: non in alijs, quam deo dicatis locis munera deo offerrebant; multo magis nos, quibus ueritas patefacta, & gratia per Ieſum Chriſtum data eſt: templa domino ædificare: & prout melius poſſumus ornare: eaq; diuinis pręcibus, & ſanctis unctionibus ſuis cum altaribus, & uaſis: ueſtibus quoq;, & reliquis ad diuinum cultũ explendum utẽſilibus, deuotè, & ſoléniter ſacrare. Et non in alijs, quam dño ſacratis ab epiſcopis tẽplis celebrare: nec ſacrificia dño offerre debemus. Itẽ eadẽ diſt. c. Nullus præsbyter. dicit Siluester papa. Nullus presbiter miſſas celebrare pręſumat, niſi in conſecratis ab eſpiſcopo locis, qui ſui particeps de cæterò uoluerit eſſe ſacerdotij. Et eadẽ di. c. Sicut dicit. Sicut nõ alij, quã ſacrati deo ſacerdotes debẽt miſſas celebrare: nec ſacrificia ſuper altare offerre: ſic nõ in alijs quã in ſacratis domino locis. i. tabernaculis diuinis præcibus ab epiſcopis delibutis miſſas cantare, & ſacrificia offerre licet: niſi ſumma coegerit neceſsitas. Satius eſt ergo miſſam non cantare, uel audire, quam in his locis, ubi fieri non oportet niſi ſumma pro neceſsitate contingat. quoniam neceſsitas legem non habet. ¶ Si quæratur, quæ ſit tanta neceſsitas. Reſpondetur, ꝙ illa determinatur de conſe. diſt. 1. Concedimus. Vbi dicitur ex concilio triburien.

Deut. 12.

De altari portatili tẽpore neceſſitatis.

Concedimus ut ſicubi (quod peccatis noſtris exigentibus per plurimum factum eſt) a normãnis, & ſclauis, ab ungaris, & a malis chriſtianis: ſeu aliquo qualicunq; modo eccleſiæ fuerint incenſæ & combuſtæ: in capellis cum tabula ſacrata miſſas iterum celebrari: donec eccleſiæ ipſæ reſtaurari queant. Glo. ſuper uerbo. Capellis. i. oratorijs non conſecratis, alias ſi conſecrate, non eſſet opus permiſsione. Vel forte capellæ non erãt eccleſiæ cum antiquitus dicerentur capellæ tuguria caprarum pellibus tecta: uel hæc referas ad ſolennitates maximas. Sequitur. In itinere uerò poſitis: ſi eccleſia defuerit, ſub diuo ſeu intentorijs, ſi tabula altaris conſecrata, cæteraq; ſacra myſteria ad illud officium pertinentia ibi affuerint, miſſarum ſolẽnia celebrare concedimus. ¶ Et nota, ꝙ ibi dicitur, concedimus. ubi ſecundum Alex. de ales notatur fauor generalis celebrandi miſſam tali neceſsitate ingruente.

Cur ſit celebrandam in loco conſecrato.

Alex de ales

Non autem exiſtente tali neceſsitate, nõ licet niſi cõcedẽte epiſcopo loci. De uoluntate enim & conceſsione epiſcopi loci ſine tali neceſsitate licet celebrare miſſam in loco non conſecrato. ut de conſe. diſt. 1. Miſſarũ ubi dicitur. Miſſarũ ſolẽnia nõ ubicũq; ſed in locis ab epiſcopis cõſecratis; (uel ubi ipſe permiſerit) celebrãda eſſe cenſemus. Similiter habetur in c. Sic ergo. eadem diſt. Debent ergo canones, in quibus, dicitur, ꝙ non licet celebrare niſi in locis conſecratis, intelligi. niſi neceſsitate urgente, uel epiſcopo loci concedente. Hæc Alex. Veruntamen ſecundum Guil. non licet celebrare in mari, uel fluminibus. ubi probabiliter timetur ne mutante (alias nutãte) naui ſanguis dominicus effundatur:

Guil.

Digitized by Google

aut ſacramentum inordinatè commoueatur. Introitus tamen miſſę & cęte-
ra quæ conſecrationem non reſpiciunt, legi poſſunt. Itinerantes ergo in *Non licet celebrare in mari.*
Scot. mari, uel in terra, ubi prædicta haberi non poſſunt ab auditione miſſæ in
die dominico, ac cęteris feſtis excuſantur. Nec in caſu ſecundum Sco. in
4. di. 13. q. 2. ligantur præcepto obligante ad miſſæ auditionem in ſabbō:
qm̄ occurrentibus duobus præceptis incompoſsibilibus, maius pręceptū ab
ſoluit ab obſeruantia minoris in tali caſu. Eſt autem rationabile locum ce
lebrationis conſecratū eſſe, propter ſacro ſancti corporis Chriſti pręſentiā,
quod ibi conficitur: quod eſt ſanctumſanctorum, Chriſtus.ſ. omnia ſancti-
ficans, ideo omnia ad illud ſacrificiū pertinētia cōſecrata eſſe debent. Sacer
S. Thom. dos, miniſtri, altare, calix, panni &c. ut dicit Tho. in 4. di. Etiam propter
Grego. angelorū præſentiā, qui ſecundū beatū Gregorium in dialo. lib. 4. aſsiſtunt
illi ſacrificio. Itē propter orationum noſtrarum celeriorem exauditionem:
propter deuotionis excitationem: impedimentorum diabolicæ tentatio-
nis excluſionem, cęteroſq; effectus bonos eccleſiæ conſecrationem conſe-
quentes. Et nomine eccleſiæ hic intelligendę ſunt ēt capellæ conſecratę. In
his.n. celebrari pōt ſine ſpeciali fauore epiſcopi ipſius loci: eo ipſo, ꝙ eſt
cōſecrata: ut in c. Si quis de conſe. di. 1. & clarius in gl. ſuper illo uerbo.
Celebrare concedimus. eadē di. c. Cōcedim⁹. ¶ Debet etiā locus cōſecra-
tus non eſſe interdictus neq; a iure: neq; a iudice. A iure quidē, ſi eſt pollu-
tus ſanguine, uel ſemine. de conſe. eccleſiæ. c. ultimo. Et de adulterijs, &
ſtu. c. Significaſti. A iudice autem per interdicti ſententiam contra locū la
K tā nam in talibus celebrandū nō eſt, ut infra dicitur. ¶ Locus magis propin *Altare debet eſſe lapideum integrū, nō enormiter fractū conſecratū.*
quus eſt altare conſecratum, & lapideum, integrum, non enormiter fractū:
De primo eſt ſtatutum in concilio agathen. ꝙ altaria non ſolum unctio-
ne chryſmatis; ſed etiam ſacerdotali benedictione ſacrentur. ut in ca. Alta
ria placuit. de conſecra. di. 1. Et hoc eiſdem cōgruitatibus, quibus cōgruit
eccleſiam fore conſecratam. Secundū.ſ. ꝙ debet eſſe lapideum, patet ex pri
mo; quia alioquin ungi non debet, ut in ca. Altaria ſi non. ubi ſtatuitur ex
concilio Hipponen. ꝙ altaria ſi non fuerint lapidea, chriſmatis unctione
non conſecrentur. Eſt autem rationabile, ꝙ altaria ſint lapidea, ſecundum
Alex. de ales Alexan. de Ales parte. 4. q. 36. membro. 1. propter lapidis communita-
tem fortitudinem, ſiue durabilitatem, & propter ſignificationē. Nā propter
communitatem eſt facilis ad habendum, propter durabilitatem habet apti
tudinem, ut conſecretur. Non enim conueniret, ꝙ aliquid unctione ſacra
conſecraretur, niſi eſſet ſolidum, & durabile. Propter ſignificationem, nam
1. Cor. 10. petra Chriſtum ſignificat, & Chriſti fidem. unde Apoſt. Petra autem
Matt. 16. erat Chriſtus. & Matth. Super hanc petram .i. fidei confeſsionem, ædifi
cabo eccleſiam meam. Nam ut Chriſtus fundamentum eſt eccleſię: ita & fi
1. Cor. 3. dei Chriſti. Vtrunque enim, dicit apoſtolus. Primum; Fundamentum
aliud nemo poteſt ponere præter id, quod poſitū eſt, quod eſt Chriſtus Ie
Heb. 11. ſus. Secundum; Fides eſt ſubſtantia rerum ſperandum. Nunc autem
in altari Chriſtus offertur, & fides neceſſaria eſt, & quantum ad conſecra-
tionem, & quantum ad ſuſceptionem. Quod uerò in uete. teſta. de diuer-
Exo. 27. ſis materijs fiebant altaria, ſcilicet de lignis ſethim. Exod. Item de auro.
3. Reg. 7. 3. Regum. Salomon fecit altare aureum. Item de terra. Exod. Alia
Exo. 20. eſt ratio: quoniam in ueteri teſtamento unum tantum fuit altare holocau
ſti, & hoc in deſerto mobile erat cum tabernaculo, ideo congruebat ut eſ-
ſet ligneum. In templo uerò hieruſalem immobile, ſed unicum; ideo
potuit fieri de auro, quod fieri non poſſet, ſi multiplicandum fuiſſet, ſe
cundum ꝙ in lege euangelica multiplicatur, propter materiæ raritatem,

& precioſitatem: unde nec ligno, nec terræ, nec auro conueniunt conditiones altaris, quæ dictæ ſunt: ſaltem cuilibet ſimul, ſcilicet communitas, ſoliditas, & ſignificatio. Nec oportet figuram in omnibus circumſtã tijs reſpondere figurato: nec eſt contra prædicta, ꝙ in eccleſia lateranē. eſt altare ligneum: quod quidem altare ob apoſtolorū principis (qui ſuper hoc altare dicitur dominicum celebraſſe ſacramentū) & ſanctorū præcedentiū martyrū reuerētiã reſeruatur. Licet beatus Silueſter papa decreto firmaſſet, ut nullum deinceps altare eſſet niſi lapideum. Hoc quoq; altare idem beatus Silueſter ſtabiliuit, ut ſuper illud nullus niſi romanus pontifex audeat celebrare. Ab epiſcopatu autem apoſtolorum principis uſq; ad tempus beati Silueſtri ſeuiente perſecutorum rabie, certa non erat epiſcopalis ſtatio: ſed ubicunq; neceſſitas cōpulit: ſiue in criptis: ſiue in domibus religioſorum: ſiue alijs quibuſcunq; locis miſſã celebrabant ſuper altare ligneū in modum arcæ concauum, quod portabatur a ſacerdotibus ubicunq; romanus epiſcopus latitabat: ſuper quod die cenæ, & ſabbato ſequente a ſummo pontifice miniſterium peragitur ſacerdotale. Hæc Alex. ¶ Tertium .ſ. ꝙ debet eſſe integrum non enormiter fractum: patet de conſecratione eccleſiæ uel altaris. c. 1. & ca. ꝙ in dubijs. ꝙ ſi altare motum fuerit, aut lapis ille ſolum modo ſuperpoſitus, qui ſigillum continet: confractus, aut diminutus: debet denuo conſecrari. Motum. i. mutatum quo ad formam: ita ꝙ formam amiſerit per diminutionem, uel augmentum dicit gloſ. Tabula enim conſecrata de loco ad locum mouetur: nec tamen conſecratur. c. Concedimus. de conſecr. diſt. 1. Quod uerum eſt, ſi non eſt affixa ſtructure inferiori: ſicut altare portabile. Conſecratio enim altaris præſertim intelligitur eſſe in coniunctione menſæ. i. lapidis ſuperioris, & ſtructuræ inferioris: ergo ſi menſa fuerit mota, uel aliquis de lapidibus inferioribus tangens ipſam: execratur altare, & eſt conſecrandum. Hæc gloſ. in cap. ſi motum. de conſecr. diſt. 1. Dicit tamen Piſanus: ꝙ hoc intelligitur de lapidibus principalibus. Similiter dicit, ꝙ non eſt reconſecrandum altare, ſi tota menſa cum ſibi adhærentibus transferatur. Quandocunq; autem ſigillum, quo ſigillã tur reliquiæ: fractum, uel diminutum fuerit: ſiue ſit in tabula: ſiue menſa: ſiue in ſtructura inferiori: execratum eſt altare, & reconſecrandum. Et dicitur notãter enormiter læſum: quia læſio modica non execrat altare: ut in c. ligneis. de conſecr. eccleſ. Quæ autem dicatur enormis læſio: dicit glo. in cap. Si motum. de conſecr. diſt. 1. Si eſt enormiter fracta ultra .ſ. medietatem. Alij dicunt ut Guil. quando per diminutionem nō tollitur forma, non cenſetur enormis. Secundum Hoſtien. autem tunc eſt enormis, quando in angulis, ſiue in cornibus, in quibus præcipue ſolet fieri altaris conſecratio .ſ. inunctio fit læſio talis: credo, per quam tollitur pars inuncta. Vel enormis deſtructio debet eſſe talis, quæ inducat deformitatem arbitrio epiſcopi iudicandam ſecundū Innoc. Similiter ſi fit additio: per quam non tollitur forma altaris: non eſt reconſecrãdum: quia ſacrum trahit ad ſe nō ſacrum, dicit gloſa in allegato ca. Si motum. Etiam ſine reliquijs altare cōſecrari non debet: ut in c. Placuit. de conſ. diſt. 1. ¶ Dicitur etiã altare quaſi alta ara ratione ſitus: quia eleuatum eſt ſuper terram. Item ratione ſacrificij altiſſimi, corporis .ſ. & ſanguinis domini. Vel dicitur altare ab ardore: quia in lege ueteri holocauſta cremabantur in altari, ex qua lege traxit originem. Veruntamen Noe primum altaris ritum exhibuiſſe creditur. Aedificauit Noe altare domino. Deinde Abraam uſum altaris in oblationibus habuit: ex hinc ritus legalis ſacrificij in altaribus inoleuit. ¶ Debet autem altare ornatum eſſe duabus pallis, & corporali conſecratis de

Margin notes: L (right, at "pontifice miniſterium"); Debet eſſe integrum. (left, at "Tertium"); Qūo altare uiolatur. (left, at "Et dicitur notãter"); Hoſtien. (right); Vnde dicitur altare. (left); Quis primus altaris ritū exhibuit. (left); Gene. 8. (right); M (right)

ſindone

ſindone munda: non de ſerico aut intincto: ſed albo terreno lineo: de conſecr. di. 1. Conſulto. ubi dicitur. Conſultò omnium ſtatuimus ut ſacrificium altaris non in ſerico panno, aut intincto quiſquam celebrare miſſā pręſumat: ſed in puro linteo ab epiſcopo conſecrato: terreno ſcilicet lino procreato, atq; contexto: ſicut corpus domini noſtri Ieſu Chriſti in munda ſindone linea ſepultum fuit. Rationabiliter quidem duplici ratione. ſ. munditiæ maioris, & myſterij profundioris. Inter omnia enim genera pannorum illa, quæ ſunt de lino puro ad candorem perſpicuum perducta mundisſima ſunt, & mundari melius poſſunt: & profundius ſignificant, quæ domino contingebant: ut allegati canonis uerba inſinuant. Dicit enim in lino puro, in quo notatur innocentia, & puritas omnimoda ſine quacunq; macula ſaluatoris. Purum eſt enim, cui nihil alterius naturæ eſt permixtū. Sequitur, terreno: quo notatur corpus ſaluatoris paſſibile, & mortale de corpore terreno uirginis aſſumptum. Addit, lino procreato, atq; contexto. i. pano lineo multiplici tonſione ad candorem perducto: quo notatur Chriſtus, qui multiplici cruciatu, & preſſura peruenit ad gloriam. Repræſentat deniq; ſindonē mundam, qua dominicum corpus ſepulturæ traditū fuerat inuolutum.

Altari debet eſſe tectū duabus pallis, & corporali conſecratis.

¶ Debet etiam altare igne, ſiue lumine celebrationis tēpore eſſe fulgidum. de quo in capi. ultimo de celebrat. miſſarum. Sacerdos ſine igne celebrans punitur. Scribitur etiam Leui. Ignis in altari meo ſemper ardebit. Ille ignis etiam ſub aqua uixit ſeptuaginta annis babylonicæ captiuitatis: ut habetur. 2. Mach. qui extinctus fuit Antiocho uendente ſacerdotium iaſoni: ut dicit Aug. & habetur. 1. q. 1. Sicut eunuchus. Significat autem ignis, ſiue lumen fidem populi: quę non debet eſſe abſconſa ſub modio: ſed manifeſta poſita ſuper candelabrum: ut ingredientes eccleſiæ unitatem, uideant opera ex fide relucentia, & glorificent patrem, qui in cęlis eſt. Et rationabiliter adhibetur ignis luminoſus: ubi ille tractatur, qui uenit ignem mittere in terram, quem uult uehementer accendi. Quiq; de ſe dicit. Ego ſum lux mundi, qui ſequitur me non ambulat in tenebris: ſed habebit lumen uitæ. Iohan. 8.

Debet eſſe lumine fulgidum.

Leui. 6.

2. Machab. 1.

Auguſt.

Luc. 12.

Ioann. 8.

N

¶ Locus proprius conſecrationis: quæ ſ. immediatè ſacramentales continentur ſpecies: ſunt calix, & patena: & eſt corporale: ſed de illo iam dictum eſt. Calix ergo, & patena: quales eſſe debent: determinatum eſt in concilio remenſ. & habetur de conſecr. di. 1. Calix. ubi dicitur ſic. Calix domini cum patena ſi non ex auro omnino: ex argento fiat. Si quis autem tam pauper eſt: ſaltem uel ſtāneum calicem habeat. De ære autem, & aurichalco non fiat: quia ob uini uirtutem eruginem facit: pariterq; uomitum prouocat. Nullus autem in ligneo, aut uitreo calice præſumat miſſam cantare. Item eadem di. c. Vaſa. legitur, quod uaſa, in quibus ſacroſancta conficiuntur myſteria: ſunt calices, & patenæ. De quibus. Bonifacius martyr, & epiſcopus interrogatus. Si liceret in uaſculis ligneis ſacramenta conficere. Reſpondit: quondam ſacerdotes non aureis: ſed ligneis calicibus utebantur. Seuerinus 16. romanus epiſcopus patenis uitreis miſſas celebrari conſtituit. deinde Vrbanus decimus papa omnia miniſteria ſacra fecit argentea. In hoc enim ſicut in reliquis cultibus magis, & magis per incrementa temporum decus ſuccreuit eccleſiarū. Noſtris enim diebus: qui ſerui patriſfamilias ſumus: ne decus matris eccleſiæ minuatur: ſed magis cumuletur, & amplificetur; ſtatuimus, ut deinceps nullus ſacerdos ſacrum myſterium corporis, & ſanguinis domini noſtri Ieſu Chriſti in ligneis uaſculis ullo modo conficere præſumat: ne unde placari debet: inde iraſcatur deus. Hæc ibi. Hoc ſtatutum factum fuit in Cōcilio triburicen.

Calix, & patenā debet eſſe aureus.

Hugo.

¶ Si replicatur calix ſecundum Hugo. ſignificat ſepul-

crum:

Digitized by Google

Reſpõdetur ad auctoritates patrũ ſonãtes in oppoſitum.

crum: patena lapidem ſuprapoſitum; quod quia fuit exciſum de petra. uidetur ꝙ calix eſſe deberet de petra. Reſpondetur, ꝙ non conueniret cele- Mar. 15.
brare in uaſe lapideo, propter uaſorum lapideorum ineptitudinem. Neq; in ligneo propter poroſitatem, & humorum inbibitionem. Neq; in uitro, uel cryſtallo propter fragilitatem: ne ſic dominicus ſanguis effuſionis periculo exponatur. Nec oportet, ꝙ ſignans, & ſignatum in materia conueniant: unde & calix aureus, & patena propter formæ concauitatem, & ſacramentalem ueri corporis, & ſanguinis Chriſti continentiam: ſepulchrum domini repræſentat. ¶ Si iterum obijcitur illud Amb. li. de officijs: & habe- Ambr.
tur. 12. q. 2. Aurum. Aurum ſacramenta non quærunt: neq; auro placent, quæ auro non emuntur. Ornatus ſacrorum, redemprio captiuorum eſt: & uere illa ſunt uaſa precioſa, quæ redimunt animas a morte: ille uerus theſaurus eſt domini, qui operatur, quod ſanguis eius operatus eſt. Ex quibus uidetur; ꝙ aurum non debet impendi in uaſa ſacri myſterij: ſed in alimoniam pauperum, & redemptionem captiuorum. Reſpondetur: ꝙ beatus Ambr. & canon. ibi loquitur in caſu, quo res eccleſiæ diſtrahendæ ſunt. ſ. in extrema neceſsitate pro alimonia pauperum, & pro redemptione captiuorum. Vnde dicitur ibi. Nonne dicturus eſt dominus. Cur paſſus es tot inopes mori fame? Et certe habebas aurum, de quo miniſtraſſes alimoniã? Cur tot caprini in captiuitatem ducti nec redempti, ab hoſtæ occiſi ſunt? Quid dices. Timui, ne templo dei ornatus deeſſet, reſpondebis. Aurum ſacramenta non quærunt &c: ut ſup. Aliqui exponunt ſic. Non quærunt ad ſui efficaciam: non enim minorem efficaciam habent, ſi in alterius modi uaſis conficiantur. Vel non quærunt ad hoc, ut inde magis placeant. Non enim ex eo: ꝙ in auro conficiuntur magis placent deo: ſed ex conficientiũ ſanctitate & uirtute. Hæc Alex. Nunc de conſecrationis tempore.

DE TEMPORE MISSAE.

LECTIO XIIII.

SEQVITVR nunc de tẽpore, ſiue horis diei, quibus A
miſſam celebrare congruit. Vbi pmittẽdũ, ꝙ duplex eſt miſſa. Quædã eſt miſſa cõuentualis, ſiue popularis, quæ tãquã principale diei officiũ, in conuẽtu totius populi, ſeu parochianorũ diebus ſingulis celebratur: q̃ & parochialis miſſa ſolẽnis publica, uel sũma q̃ſq; appellatur. Alia ẽ miſſa priuata peculiaris, uel uotiua: q̃ a ſacerdotibꝰ ex ſpeciali inſtitutione, bñficio, uel deuotione nõ ſic ꝓ toto populo celebrat̃. De primis. c. Vt dñicis. de parochijs. De ſecũdis habetur in c. Quidã laicorũ. de celebr. miſſa. Et de utriſq; loquitur Aug. in c. Et hoc. de cõſe. diſt. 1. ubi dicit. Attẽdẽdũ, ut miſſæ peculiares: q̃ per dies ſolẽnes a ſacerdotibus fiũt: nõ ita in publico fiãt, ut propter eas populus a publicis miſsarũ ſolẽnijs: q̃ hora tertia canonice fiũt abſtrahatur: ſed ſacerdotes qui in circuitu urbis, aut in eadẽ urbe sũt, & populus in unũ ad miſſarũ publicã celebratione cõueniãt. Demiſsis igitur ſolẽnibus dr̃, ꝙ tribus horis inſtitutæ ſunt: . ſ. tertia hora diebꝰ feſtiuis: ſexta in diebus profeſtis: nona in diebus ieiuniorum. de cõſecr. di. 1. c. Nocte ſancta natiuitatis. ubi dicitur. Reliquis uero tẽporibus miſsarũ celebrationes ante horã diei tertiã minime ſunt celebrãdę: quia in eadẽ hora, & dñs crucifixꝰ eſt, & ſup apoſtolos ſpũſſanctus legit̃ deſcẽdiſſe.

Duplex eſt miſſa, priuata, & publica.

Conc. Trid. Seſſ. 22. cap. de euitandis in miſſa.

Digitized by Google

Item in c. Solent.eadem di.innuitur,ꝙ tempore ieiuniorum miſſa nona hora celebrari deber. Ratio aſſignatur a doctoribus: nam in miſſa recolitur mors Chriſti;qui hora tertia crucifixus eſt linguis iudæorum : hora ſexta manibus militum:hora nona expirauit. In ieiunijs uerò quatuor temporum,dum ordines celebrantur: poteſt miſſa poſt nonam circa horam ueſpertinam cantari. In ſabbato autem ſancto paſchæ,circa noctis initium: ut in c. Solent.alleg.§. in ieiunijs. Incipit autem noctis initium in ueſpera,quæ eſt extrema pars diei.i.ultima. Vltima autem pars diei incipit ſtatim poſt horam nonam,tranſacta meridie.& hoc ſecundum modum loquēdi philoſophorum: qui dicunt,ꝙ quælibet pars continui minor medietate pertingens uſq; ad ultimum eius punctum,eſt eius ultima pars ſecundum hoc multas partes eiuſdem continui ultimas concedentes, quarum tamen ultimarum partium ſemper una eſt pars alterius. Sic in propoſito. Pars diei deſignata poſt meridiem.i. poſt medietatem diei: poteſt dici pars eius ultima:quamuis non ſecundum uſualem loquendi modum. Et pro quanto eſt ultima pars diei: poteſt uocari ſequentis noctis initium. Verum in propoſito illa pars diei ſabbati ſancti,cum nocte ſequente ad diem ſanctiſſimum paſchæ computatur. Vnde dicitur in oratione. Deus,qui hanc ſacratiſſimam noctem gloria dominicæ reſurrectionis illuſtras. Similia dicuntur in benedictione paſchalis cerei. Hæc nox eſt,in qua deſtructis uinculis mortis, Chriſtus ab inferis uictor aſcendit. Et ſecundum hoc poſſet intelligi c. Sabbato.de conſecr.diſt. 3. ubi dicitur.Traditio eccleſiæ habet illo biduo.ſ.paraſceue,& ſancto ſabbato paſchæ ſacramenta penitus nō celebrari. Loquitur de ſacramento euchariſtiæ. Quod uerum uidetur, ſi pars diei poſt nonam ad noctem referatur. De hoc uide. ca. ꝙ a patribus

B 75.di.& gloſ. ibidem multiplicem. ¶ Sed uidetur,ꝙ hi canones de ſabbato ſancto paſchæ,& quatuor temporum quantum ad horas diei abrogati ſint per contrariam conſuetudinem,quoniam neq; in urbe: neq; in capella papæ præſente ſummo pontifice officium differtur uſq; ad ueſperas:uel uſq; ad initium noctis:ſed uſq; ad meridiem terminatur : licet ſeruetur quantum ad horas canonicas perſoluendas; Nam in ſabbato ſancto paſchæ omnes horæ minores leguntur ante officiū miſſæ:& ueſperæ includuntur miſſæ officio:& eadem oratione, quæ complenda dicitur:miſſa, & ueſperæ ſimul concluduntur. Sic in ieiunijs pro feſtorum nonæ in multis eccleſijs leguntur ſtatim poſt miſſam: tamen ante meridiem,& prandij horā. In quadrageſima uerò nonæ ante miſſam leguntur, & ueſpere ſtatim poſt miſſam ante meridiem dicuntur:& hora refectionis ultra meridiem non differtur. Et ſi ſic intelliguntur horæ hodie ſtat conſtitutio concilij Gabilonen.de cō ſecr. diſt. 1.ſolent.ubi dicitur. Solent plures,qui ſe ieiunare putant in quadrageſima:mox ut ſignum audierint ad horam nonam comedere: qui nullatenus ieiunare credendi ſunt,ſi ante manducauerit, quam ueſpertinum celebretur officium. Concurrendum eſt enim ad miſſas: & auditis miſſarū ſolēnijs,& ueſpertinis officijs,& largitis eleemoſinis ad cibum accedendum eſt. Si uerò aliquis neceſſitate conſtrictus fuerit:ut ad miſſam uenire non ualeat: æſtimata ueſpertina hora completa oratione ſua ieiunium ſoluat. Si autem per horam nonam,& ueſpertinam intelliguntur horæ diei, meridiam.ſ.ſequentes: manifeſtum eſt generalem eccleſiæ conſuetudinem in

C oppoſitum laborare. ¶ Miſſę uerò priuatę poſſunt celebrari a principio diei,uſq; ad horam miſſę publicę incluſiue: ſiue hora tertia: ſiue ſexta: ſiue nona celebretur. Satis in hoc concordant doct. & ſimul eccleſię ritus. Vnde Leo papa ad Dioſcorum Alexandrinum epiſcopū. Neceſſe eſt, inquit,

Quādo licet hanc, uel illā celebrare.

Ante diem aut in nocte diuerſa tempora explicantur.

quit, ut quædam populi pars ſua deuotione priuetur, ſi unius tantum miſ-
ſæ more ſeruato ſacrificium offerre non poſſunt: niſi prima diei parte con
uenerint: ut habetur de conſe. di. 1. Neceſſe. ubi in rubrico, & nigro dicitur.
Etiam prima parte diei miſſas calebrare licet. De nocte autem exceptis no
ctibus dominicæ natiuitatis, & reſurrectionis: de quibus habetur in c. de cõ
ſe. di. 1. Nocte. & c. ſolenni. non licet celebrare: quia hoc ſacramentum
ad tempus gratiæ pertinet, quod per diem deſignatur: iuxta illud. Nox præ Rom. 13.
ceſſit: dies autẽ appropinquauit. Et dicit Guil. Credo, ꝙ qui ſcienter ante
diem clebrat, cum hoc ſit contra generalem eccleſiæ conſuetudinem, mor
taliter peccet: niſi ſit ſuper hoc ſpecialiter per epiſcopũ, uel ſuperiorẽ diſ-
penſatũ. Videtur tñ, ꝙ ille nõ ſit generalis mos eccleſiæ: cum in hyeme fre
quenter celebretur hora ſexta poſt mediã noctem: dũ adhuc tenebrę ſunt.
In caſu tñ ut pro communicando infirmo in mortis periculo conſtituto:
dũ alias nõ haberetur eucharistia: licet ante diem celebrare ſecundũ Alex. Alex.
& Pet. de palu. Principiũ autẽ diei accipiendũ eſt nõ ab aſcenſu ſolis ſuper Petr. de pal.
noſtrũ orizontẽ: ut dicit. Sco. in 4. di. 13. q. 2. ſed ab illa hora, ex qua ra- Scot.
dij ſol ires incipiunt illumiuare noſtrum hæmiſphæriũ: quod dicitur princi
piũ auroræ: & incipit una hora, & quinta parte horæ ante corporalẽ ſolis or
tũ, ſecũdũ autorẽ lib. de crepuſcul. & patet per ſituationẽ lineæ crepuſcu
li in facie aſtrolabij. Hæc Sco. ¶ Conſequenter uidendũ de circũſtantibus: D
de hoc autem ſic habetur de cõſe. di. 1. c. hoc quoq; ex conſtitutione Sothe
ris pape. Hoc quoq; ſtatutum eſt, ut nullus presbyrerorum miſſarum ſolẽ-
nia celebrare præſumat niſi duobus præſentibus, ſibiq; reſpondentibus: &
ipſe tertius habeatur: quia cũ pluraliter ab eo dicitur. Dñs uobiſcũ: & illud
in ſecretis. Orate pro me &c. aptiſsime conuenit, ut ipſius rñdeatur ſalu-
tationi ad hunc autem canonẽ, ita reſpondet Alex. de ales par. 4. q. 36. Alex. de ales
mẽbro. 5. Dicẽdum, ꝙ quædã retroactis tẽporibus ſtatuta erant ob reueren
tiã tanti myſterij, quę poſtea abrogata ſunt per uſum, & propter neceſsi-
tatem, & utilitatẽ. Multiplicato enim numero præsbyterorum, neceſſe fuit,
& utile (ne frequenter ceſſarent a miſſarum ſolẽnijs) uno aſsiſtente cele-
brare. Sacerdos uerò dicendo. Dñs uobiſcũ: & Orate pro me: loquit eccle
ſiæ, & ad eccleſiã debet conuertere intentionẽ. Et ita quod dicitur, ꝙ nul-
lus præſumat celebrare niſi duobus præſentibus &c. intelligitur quantũ ad
intentionẽ ſacerdotis, qui debet cõuertere intentionẽ ad plures: uel aſsiſtẽ
tes, uel ad eccleſiã qui plures uerbis expreſsis reſpondeant, uel uoto. Vel
põt dici, ꝙ intentio decreti eſt, ꝙ nullus ex cõtẽptu celebret uno tantũ aſ-
ſiſtente: bene tñ põt in neceſsitate. unde Inno. recitato prædicto decreto Innoc.
reſpõdet ſic. Aliud eſt neceſsitatis articulus: & aliud religionis contẽptus.
Pie quoq; credendũ eſt: & ſatis auctoritatibus ſacris comprobatur, ꝙ ange
li dei comites aſsiſtunt orantibus: ſecundũ illud prophe. In conſpectu ange Pſalm.
lorũ pſallã tibi deus meus. & illud Tob. Quãdo orabas cũ lacrimis, & ſepe Thob. 12.
libas mortuos: & derelinquebas prãdium tuũ: & mortuos abſcondebas per
diem in domo tua: & nocte ſepeliebas eos: ego obtuli orationẽ tuã domino.
Ad idẽ eſt beatus. Gre. 4. dya. & ſecundũ Ber. ſerm. de dedica. dicit ẽt glo. Greg.
in diſt. c. ꝙ recluſus. miſſam ſolus cantare poteſt dũ clerici copia non ſuffra Bern.
gatur. ¶ Sed circa præmiſſa de loci, & temporis circumſtantijs: quæritur, E
quæ pœna illorum, quæ ex præmiſsis aliquod horum omiſerint, puta quæ
nõ ueſtibus ſacris: aut in loco nõ ſacro: ſeu uaſis indebitis ſine igne, uel tpe
incongruo celebrarẽt: aut prędictarũ aliqua, uel plura ommitterẽt. Ad hoc
reſpondetur primò, ꝙ omiſsio horũ omniũ, uel aliquorũ cęteris exiſtẽtibus
quæ ſupra ad celebrationẽ euchariſtiæ de neceſsitate reqri expreſſa ſunt. ſ.

An licet celebrare miſſam ſine aſſiſtentia duorum: in pręſentia unius tantum.

De circũſtãtia tẽpus, & loci quæ pęna ſit eorũ, qui aliquid omittunt.

debitis

Digitized by Google

debitis materia, forma, miniſtro, & intentione, non impedit effectum principalem conſecrationis: qui eſt tranſſubſtantiatio panis, & uini in uerum corpus, & ſanguinem domini noſtri Ieſu Chriſti. Nam hæc, ſcilicet ueſtes, locus, tempus, uaſa, ignis, miniſtri, circumſtantes, præuie orationes, & ſimilia ſunt de genere illorum, quę non ſimpliciter ad conficiendum requiruntur: quoniam non requiruntur ex ordinatione Chriſti: qui ſacramentum hoc inſtituit, & ſine his conſecrauit: ſed requiruntur ex ordinatione eccleſiæ: licet non tempore uno; ſed ſucceſsiuè ob reuerentiam tanti ſacramenti; ob ſignificationem, & deuotionis tam populorum, quam miniſtrorum exercitationem: eccleſia autem circa ſacramentorum eſſentialia nihil immutat. Sicut enim ſacramenta a ſolo deo poterant inſtitui: ita a ſolo deo poſſunt mutari: ab eo namq; ſacramenta inſtituuntur: a quo habent cum certitudine efficaciam: quippe cum ſint ſigna practica efficacia, & certa. Certitudinem autem, & efficaciam nemo ſacramentis dare poteſt, niſi ſolus deus. Siquidem effectus ſacramentalis eſt gratia inhęrens, uel ſubſiſtens, ſcilicet charitas infuſa: uel corporis Chriſti per tranſſubſtantiationem præſentia, utrumq; a ſolo deo eſt, qui gratiam infundendo creat, & naturam tranſſubſtantiando mutat. ſequitur, ꝙ ſolus deus ſacramenta inſtituit. Vnde minus bene ſentiunt, qui ſacramenta quædam ab apoſtolis, aut eccleſia aſſerunt inſtituta: licet apoſtoli præcones eſſe poterant inſtitutionis a Chriſto factę. Tamen circa ritum, & uſum ſacramentorum, eorumq; diſpenſationem eccleſia quędam inſtituere poteſt: atq; per eam inſtituta mutare pro rerum, & temporũ qualitate. Sententia eſt doc. ſubti. in 4. di. 4. q. 3. & alijs pleriſq; locis. Nihil autem dubium, quin omittens aliquid prædictorum ex contemptu, aut ſcienter, quin peccet mortaliter faciens in hoc temere contra conſtitutionem, aut conſuetudinem generalem romanæ eccleſiæ, unde beatus Aug. in li. ex dictis Baſilij. & habetur di. 11. eccleſiaſticarum. ait. Eccleſiaſticarum inſtitutionum quaſdam in ſcriptis: quaſdam uerò apoſtolica traditione per ſucceſſores in miniſterio confirmatas accepimus. Quaſdam uerò conſuetudine roboratas approbauit uſus. quibus par ritus, & idem utriſq; pietatis debetur affectus. Et proſequendo declarat exemplariter in myſterio miſſę, & conſecratione fontis, & unctione baptizatorum &c. Idem ad caſulanum præsbyterum. Sicut præuaricatores diuinarum legum: ita contemptores eccleſiaſticarum conſuetudinem coercendi ſunt: eadem diſtin. In his. ¶ Sed. de pœna canonis dicit Sco. ubi ſupra. In nullo præmiſſarum incurritur irregularitas, niſi in duobus caſibus. Primus ſi ſcienter celebrat quis in loco interdicto a iudice: alius ſi celebrat in calice non idoneo. Primum probatur, per cap. Poſtulaſti. de clerico excommunicato miniſtrante. & per c. Tanta. de exceſsibus prælatorum. Clarius tamen, & expreſsius habetur in c. ſi qui. §. is uerò. De ſententia excommunicationis lib. 6. Et notanter additum eſt in loco interdicto a iudice, quod modo celebrans in loco interdicto a iure, non a iudice, ut in loco humano ſemine, uel ſanguine polluto non incurrit irregularitatem: ut in allegato ca. Si qui. dicitur. Si qui in eccleſia ſanguinis, aut ſeminis effuſione polluta: uel qui præſentibus maioris excõmunicationis ſententia nodatis ſcienter celebrare præſumit: licet temerarię agat: irregularitatis tamẽ (cum illud non ſit expreſſum in iure) laqueũ non incurrit. Is uerò, qui ſcienter in loco celebrat ſuppoſito interdicto: niſi ſuper hoc priuilegiatus exiſtat, aut iure ſit conceſſum eidem, irregularitatem incurrit, a qua nequit per alium, quam per romanum pontificem liberari. Et hoc uerum, ſi peccatum fuerit notorium: quoniam ſi no

Solus Xp̃s dare põt efficaciam ſacramentis.

Auguſt.

F

Scotus.

Quando incurritur irregularitas in celebratiõe.

torium

ſorium non fuerit; ſed priuatum, non eſt peccatum in loco huiuſmodi celebrare: quia reconciliatione non indiget: ut ſentit Ioh. in ſum. confeſ. & Hoſt. & Sco. q. ſupra allega. Iohan. Hoſtien. Scot.

Si celebratur in calice non idoneo quæ pœna infligitur.

¶ Secundum ſcilicet de calice non idoneo: probatur de cele. miſ. c. ulti. Vbi ſacerdos, qui in calice non idoneo celebrauerat, iubetur officio, & beneficio perpetuò priuari utrum ꝙ hæc pœna infligitur propter multa: quia uidelicet celebrauit in pane fermentato: in calice ligneo: ſine igne, & aqua. Et ita dubium eſt, ſi propter quodcũq; horũ ſeparatim debeat infligi depoſitio: quia omnia ſupradicta inſimul concurrebant. Et tãtũ de his, quæ requiruntur ad celebrationem, tam de neceſsitate ſacramenti, quam de neceſsitate miniſtri: ſiue reſpiciant ſacramentum, ſiue miniſtrum: ſiue circumſtantias temporis loci, & circumſtãtium, quibus non exiſtentibus ſacerdos conficere non poterit ordinatè. Sequitur nunc textus canonis.

¶ Explicit pars prohemialis canonis.

¶ Incipit pars principalis, & executiua.

DE PARTE PRINCIPALI MISSAE.

LECTIO XV.

AGGRESSVRI canonis expoſitionẽ poſtea de quibus differendis materiæ coegit connexio magiſtri, patres, & domini diuini medij impetratores ſubſidij, oro cócurrite, quo negato fruſtra incaſſumq; labor, & opera impenditur. Et ſicut citò diſcitur quicquid magiſtrante ſpirituſancto docetur: ita eius ſemoto magiſterio, obſcurum eſt, quicquid humana uoce profertur. Poſtulemus autem ea nobis impertiri, quæ digniſsimum euchariſtiæ ſacramentum: circa quod principalis canonis uerſatur intentio, exigit, & requirit. Hæc ſecundum prædicta ſunt fides, ſpes, & charitas. Charitas ut pulſet, & excitet affectum, ut rationi imperet: quatenus ad tam fructuoſam tanti ſacrificij indaginem actum conſiderationis dirigat. Fides intellectum illuminans, quatenus conſideratis, & inuentis fideliter aſſentiat. Spes, ut appetitum ſolidet: quatenus tanti fructus miſterij longanimiter expectet. Charitas, quæ toto corde diligentes tanti beneficij autorem: quod canonis officio conficitur gratiam, quam poſſumus, rependamus ipſius beneficij amoroſa conſideratione exercitio, ac condigna ponderatione: quo ad excitandum noſtram dilectionem tantam ad nos indignos charitatem maieſtas illa benigniſsima demonſtrauit. Quo namq; magis diuina Chriſti bonitas ineffabilem ſuam ad nos miſeros, & pauperes charitatem oſtenderet: niſi per hoc, ꝙ ipſe, qui ſe in præcium patri pro nobis in cruce obtulit: ſeipſum etiam in cibum nobis tribuit. Vt ſicut ſoluendo precium a morte perditos redemerat, ita cibum tribuendo cæleſtem, infirmos nos ad uitam ſpiritualem gratiæ roboraret. Fides, quã cum apoſtolis deuotè augeri oremus, quã diuiſorum memoria mirabiliũ omnem naturalis rationis perſpicacitatem excedentium in ſacramento, de quo canon noſter, factam capiamus, cuius intelligentia nec arte poteſt nec doctrina hominum indagari. De quo beatus Augu. Mira mihi uidentur, quę de hoc ſacramento leguntur. Fides eſt neceſſaria: ſcientia rationis ſuperuacua. Scientia ratione, & intellectu colligitur: fides auto- August.

ritate

ritate uidetur. Hæc ergo ſunt, quæ fidem neceſſario exigunt: rationem omnino non admittunt: excedunt ſimplicem creditorem: arguunt improbrũ diſcuſſorem. Et poſt pauca. Credi namq; oportet ſalubriter, quod inueſtigari non poteſt utiliter. Spes rurſum ad roborandum nos exigitur: ne cum retro abeuntibus ad huius ſacramenti prædicationem: dum non ſubito, quæ ueritas protulit: uerba intellectu capiebant dicentibus. Durus eſt hic ſermo. Quomodo poteſt nobis hic dare carnem ſuam ad manducandũ? & nos ab incepto recedamus; ſed longanimiter cum diſcipulis expectemus ueritatis intellectum: qui perſeuerantes Chriſto adhærentes inſtrui
B meruerunt: & plene conſequi quod ſperabant. ¶ Vt ergo deus aperiat nobis oſtium ſermonis ad loquendum miſterium Chriſti: ut oportet ſermone ſale condito: huius rei gratia flectamus cum apoſtolo genua noſtræ mentis ad patrem, domini noſtri Ieſu Chriſti, ex quo omnis paternitas in cœlis, & in terra nominatur: ut det nobis ſecundum diuitias gloriæ ſuæ uirtutem corroborari per ſpiritum eius in interiori homine: Chriſtum habitare per fidem in cordibus noſtris in charitate radicari, & fundari, ſine qua ſcientia non ædificat; ſed inflat: ut poſsimus compræhendere cum omnibus ſanctis, quæ ſit huius ſacroſancti ſacrificij latitudo in peccatorum expiatione. Longitudo in perſeuerantia filiorum alendorum, ac eccleſiæ ſuſtentatione: ſublimitas in cæleſtium fructuum exuberatione: profundum in miniſteriorum occultæ ſapientiæ comprehenſione. Scire etiam ſupereminentem ſcientiæ charitatem Chriſti in huius beneficij largiſsima donatione: ut impleamur in omnem plenitudinem dei: nunc uirtutum, tunc beatitudinis præmiorum. Ei autem, qui potens eſt omnia facere in nobis ſuperabundantius, quam petimus, aut intelligimus ſecundum uirtutem gratiæ, quę operatur in nobis ipſi gloria in eccleſia pro tanto eccleſię ſacrificio in Chriſto Ieſu in omnes generationes ſeculi ſeculorum. Amen. ¶ Huius itaq; orationis impetrandi fiducia ſtipati: ſimul aggrediamur ſpe comite, qualemcunq; ſacri canonis expoſitionem, cuius tale eſt initiũ.

Humilitas auctoris.

Ephe. 3.

DE CANONE.

C TE igitur clementiſsime pater per Ieſum Chriſtum filium tuum dominum noſtrum &c. ¶ Iſte eſt canon, ſecreta, actio, ſeu ſacrificium pars principalior totius officij miſſæ in qua præmiſsis populi illuminatione, conſecrandorumq; munerum oblatione, agitur de ipſorum munerum conſecratione, qua in uerum Chriſti corpus, & ſanguinem ſubſtantialiter conuertuntur. ¶ Dixi primò. Iſte eſt canon. i. hæc uerborum congeries hac in clauſula. Te igitur, incipiens uſq; ad myſterij conſummationem: quæ ſecundum Alber. protẽditur uſq; ad illam clauſulam. Oremus præceptis ſalutaribus moniti. &c. Vel ſecundum Alex. uſq; ad finem orationis dñicæ canon dicitur. Dicitur & ſecreta, actio, & ſacrificiũ. Ideo canon quia canon græce, latinè ſonat inſtitutio: ſecundum Papiam ſecundum Iſido. li. 6. etymo. c. 16. idem eſt ꝙ regula. di. 3. Canon. Hæc autem uerborum connexio, quam canonem appellamus, regulariter partim a Chriſto: partim a ſanctis patribus inſtituta eſt. A Chriſto quidem inſtituta ſunt uerba ſubſtantialia, quæ formam integrãt conſecrationis. Cætera uerò, quæ ad laudem dei dicuntur, & orationes, quæ populo offeruntur, a ſanctis patribus non uno tempore, nec ab uno tantum ſecundum Inno. & Dura. in rationali; ſed a diuerſis & diuerſis temporibus particulatim edita ſunt, & per Gelaſium papam Ij. a beato Petro

Canõ ſecreta ad ſacrificiũ dicitur.

Alber.

Alex. de ales

prin-

principaliter ſimile ordinata, cui tamen etiam poſterius quædam addita ſunt: ut infra ſuis in locis apparebit. Ad hoc de conſe. di. 1. Iacobus. ubi dicitur in glo. uerba, quibus corpus conficitur ab ipſo domino ſunt tradita; ſed poſt alij alia adderent ad decorem, & ſolemnitatem. Nam & beatus Petrus quaſdam orationes, quæ in canone leguntur: fertur inſtituiſſe. Vnde Hugo de ſacramentis li. 2. par. 8. c. ulti. ait. Celebratio miſſæ in cõmemorationẽ paſsionis Chriſti agitur. Et poſt pauca. Hanc miſſam beatus Petrus apoſtolus primus omniũ Antiochiæ dicitur celebraſſe, in qua tres tm̃ orationes in initio fidei dicebantur: incipientes ab eo loco, ubi dicitur. Hanc igitur oblationem. Sed contra illud eſt, quod Act. dicitur. Erant autem perſeuerantes in doctrina apoſtolorum, & cõmunicatione fractionis panis, & orationibus: quod ſecundũ glo. & doc. cõmuniter exponitur de ſacramentali pane euchariſtię, quo tunc quotidie cõmunicabant: unde dominus. Anto. in ſua chroni. ti. 6. ca. 2. §. 1. exponens illum textum ait. Congregatis ſimul in domo aliqua, præmiſsis orationibus, & quibuſdam cerimonijs deuotis: ut pie credi poteſt: etſi non per ſcripturam expreſſum eſt: oẽs cõmunicabant etiã laici: quod ſacramentũ conficiebant ipſi apoſtoli, uel alij diſcipuli ordinati a Chriſto, uel ab apoſtolis eius in ſacerdotes. Itẽ de cõſe. di. 1. Iacobus dicit. Iacobus frater dñi ſecũdũ carnẽ: cui primũ credita eſt hieroſolymitana eccleſia. & Baſilius Ceſarien. epiſcopus cuius claritas per totũ orbẽ refulſit: in ſcripturis addiderunt nobis miſſæ celebrationem. Glo. i. ordinem celebrãdæ miſſæ. Poteſt ergo forte dici, ꝙ Hugo. loquebatur de celebratione poſt apoſtolorum diuiſionem facta: dum beatus Petrus in certo loco ſedem primã conſtituit. Vel primus intelligitur celebraſſe cũ ſolemnitate pontificiali: ut dicit dominus Anto. par. 1. ti. 6. c. 8.

Miſſam primus quis, & ubi celebrauit.

Hugo.

Act. 2.

D. Antoni.

Baſilius.

Cur dicatur ſecretũ, tres cauſæ.

D

¶ Dicitur. n. canon ſecretum propter tria: ſcilicet ratione ſignificationis, operationis, prolationis. Dicitur ſecretum ratione ſignificationis duplicis: in Chriſto ſcilicet & celebrante. In Chriſto quidem, quia repreſentat ſecretũ hoc quo Chriſtus latuit, & ſe abſcondit a turbis. Vnde ſecundũ Inno. & Alex. de ales par. 4. q. 27. membro. 2. ar. 1. Dominus Ieſus ubi fuit honorifice ſuſcept⁹ hieroſolimis cũ ramis palmarũ, & laudibus. Io. 12. Iudæi uolebant eum capere: propter quod receſsit ab eis, & abijt in Bethaniam, & abſcondit ſe ab eis. Non metu formidinis; ſed prouidentia diſpenſationis. quia nondum uenit hora eius, qua adueniente ſpontaneus acceſſit. unde Mat. ait. Surgite, eamus: ecce appropinquat, qui me tradet. Et cũ (ut Ioh. ait) cohors ueniſſet cum laternis, & facibus, & armis, ut appræhẽderent eum: ipſe ſciens omnia, quę ſuper ipſum uentura erant; proceſsit dicens. Quem quæritis? Et reſpondentibus eis. Ieſum nazarenum. Dixit. Ego ſum. Et abierunt retrorſum, & ceciderunt in terram: Poteſtate quoq; accepta ſurgendi, iterum quærenti domino, quem quærerent reſpondentes: Ieſum nazareuũ. Rurſum dixit eis Ieſus. Dixi uobis, quia ego ſum. Si ergo me quæritis, ſinite hos abire. Illud ergo latibulum, quo diſpenſationis gratia latuit: ſignificat hoc ſecreti ſilentium. In ſacerdote autem ſilentium ſignificat mentis, quo ſine tumultu, & uerborum ſtrepitu mentis deuotio ad deum dirigatur, qui exauditor eſt cordis non uocis. Nam ſecundũ beatũ Gre. Illam orationem deus non exaudit, cui ille qui orat, non intendit. Tunc enim ſacerdos debet intrare cubiculum cordis, & ſenſuũ intercluſo oſtio deum patrẽ orare non in multiloquio: ſicut æthnici faciunt; ſed in corde puro conſcientia bona, & fide non ficta. Neq; exorandus eſt clamoribus, qui renũ ſcrutator eſt, & cordium. Hiere. quod Anna typũ gerens eccleſiæ inſinuabat: quæ nõ clamoroſa petitione; ſed ta-

Innocent.
Alex. de ales
Iohann. 12.

Matth. 26.
Iohann. 18.

Greg.

Hier. 17.

1. Reg. 1. cita deuotione, quod petijt impetrauit. Dicitur enim 1. Regum. ꝙ Anna loquębatur in corde ſuo tantumque labia illius commouebantur: & uox penitus non audiebatur. Et in pſal. Dicite in cordibus ueſtris, & in cubilibus ueſtris cõpũgimini. Verba tamen ſunt proferenda: ne quod petere, uel intendere debemus: ignoremus. ¶ Dicitur etiã ſecretũ ratione operationis: quia operatio illa occultisſima eſt, & abſcõdita omni intellectui rationalis creaturæ. Quid .n. ſecretius, & mirabilius: quam ut panis, & uinum ſubſtantialiter deſinant remanentibus proprijs, & cõmunibus eorũ accidentibus? Ex quibus ratio in cognitionẽ ſubſtãtiæ cõſueuit deuenire. Percipit oculus panis colorẽ: guſtus ipſius saporẽ: olfactus odorẽ; & tñ fallitur ratio iudicans eſſe panẽ. Quid inſuper ſecretius: & ab humanis corporis, & mẽtis ſenſibus remotius: quã ꝙ glorioſa Chriſti perſona: quæ in cruce pependit: nõ quidẽ glorioſa: ſed mortalis: & nunc reſidet ad dextrã patris glorioſa, & immortalis: ſecũdũ omnes ſuas partes tã eſſentiales, quã quantitatiuas ſub parua hoſtia, & qualibet eius parte: ſecũdũ eſſe ſuũ uerũ, & reale cõtinetur? abſconditũ eſt hoc myſteriũ a mũdi ſapientibus: & reuelatũ paruulis fidelibus omnẽ intellectũ ſuum captiuantibus in obſequium fidei, ueritatẽ illã occultiſſimã; ſed certiſſimam aſtruentis. Iccirco ẽt ſacerdos celebrans quibuſdã uelatur cortinis in lateribus altaris dependentibus: ad deſignãdũ ꝙ ſacerdos intrat ad maximum fidei ſacramentũ, in cuius figurã ſancta ſanctorũ in moyſaico tabernaculo dependente uelo claudebantur: nec niſi ſummo ſacerdoti ſemel in anno licuit introire, ut habetur Heb. Vnde ſtatutũ
Heb. 9. eſt, ut nulli laicorum liceat in eo loco cõſiſtere: ut ſacerdos poſsit libere ſacramentum .i. ſacrũ ſecretum deuotius celebrare. de ui. & hone. cle. c. 1.
E ¶ Dicitur tertiõ, ſecretũ rõne prolationis: ne .ſ. tanti myſterij uerba per quotidianũ uſum ex manifeſta prolatione uileſcãt: & in locis nõ cõpetentibus paſſim, & indiſcretẽ dicãtur, & ſint dicentibus in ruinã: ut dicit Alex. Vn-
Diony. de beatus Diony. in eccleſia. hierar. de ritu ſacrificiorum loquens dicit. Græci hoc uidentes deridebant, putantes tam humilibus uerbis tantum ſacrificiũ ineſſe non poſſe. Fertur ẽt, ꝙ cum antiquitus publicẽ, & alta uoce canon diceretur: omnes penẽ per uſum, illum ſciebant. & in plateis, & uicis illum decantabant. Vnde cum quidã paſtores in agro pane ſuper lapidẽ poſito canonẽ dicerent: ad prolationẽ uerborũ illorum, panis conuerſus eſt in carnẽ: ipſi aũt igne de cęlo acerrimo diuino iudicio ſunt percuſsi. Propter quod ſancti patres ſtatuerant, ut de cætero canon diceretur ſub ſilentio. Sed intelligendum eſt, ꝙ hæc conuerſio panis in carnem, non fuit facta uirtute illorum uerborum: quoniam non niſi prolata a ſacerdote ritẽ conſecrato cum debita intentione uirtutẽ habẽt conuerſiuam ſubſtantiæ panis in corpus Chriſti; ſed aliunde facta eſt diuino miraculo: quomodo cruor fertur effluxiſſe de hoſtia conſecrata ad punctionem infidelium iudęorum. Sicut & de quibuſdam imaginibus Chriſti, & ſanctorum ad ſectionem peruerſorum factum fuiſſe referunt hyſtorię: & hoc in uindictam impiorũ: ut ſic eorum infidelitas, peruerſitas, ac temeritas puniretur: manifeſtaretur q; potentia diuina: inſinuaretur quoq; non in ludo, & iocis utendum eſſe ſacramẽtalibus uerbis, ac diuinis myſterijs; ſed cum reuerentia, & timore eis modo, ac fine, quibus ſunt a Chriſto, & ſanctis patribus inſtituta. Factum quoq; eſt cæteris in exemplum, & terrorem ne ſimiliter deo irreuerentiam faciant ſacra miſteria in ludibrium conuertendo. Poſſunt tamen nihilominus ſacri canonis uerba legi, exponi, maſticari piã, & religioſa uoluntate, ac inueſtigari: a quo & ad quid inſtituta ſunt, ac doctrinaliter diſputari: ſicut in præſentiarum agimus, quo ſenſu intelligenda, quæ eorum

Pſal. (margin)

Miraculum de ſubita cõuerſione panis in corpus domini.

Canon quare ſecreto legendus.

efficacia: & cætera ad maiorē deuotionem, ac gratitudinem excitantia etiam uirtuoſe, & meritorie dicente ſcriptura ſacra, cuius canon ille pars eſt per organum ſapientis. Qui me elucidant: uitam æternam habebunt. ¶ Dicitur tertiò actio: unde mos locutionis habet, cum ſacerdos ad illa uerba peruenit dicere, iam eſt in actione. Nominatur autem actio dupli ci de cauſa. Primò: quia in ipſa ſanctiſsimum Chriſti myſterium peragitur. Secundò: quia cauſa noſtra coram miſericordi deo per ſacerdotem tanquam coram iudice deducitur. Peragitur ſiquidem hic Chriſti miſterium, quo ex maxima, & ineffabili charitate pro ſpirituali refectione in uia peregrinantibus dedit carnem propriam in cibum, & ſanguinem ſuum in potum: quæ ut iugiter peregrinantes ſibi poſſent applicare: & in uſum ſalutarem aſſumere uerba certa ad hoc inſtituit: quibus ab idoneo miniſtro ſuper certa materia, intentione debita prolatis ſtatim ibi eſſe inciperet uerum corpus ſuum, & ſanguis eius naturalis. Verba autem, quibus hoc peragitur, canonis ſunt partes principales: hine rectæ actionis nomen ſibi uendicat. Recte utiq; quia actio proprie accipiendo, non eſt niſi a principio libero, & contingenter agente. propter quod Damaſ. dicit, bruta non agere: ſed magis per naturæ impetum duci. Hoc autem, quod hic per uerba agitur: fit a principio liberrimo. & maxime contingenter operante, diuina ſcilicet uoluntate, quæ eſt tota cauſa contingentiæ, & libertatis in creaturis. ¶ Agitur ſecundò cauſa noſtra in canone coram ſummo omnium iudice Chriſto deo noſtro per ſacerdotem, qui nuncius eſt inter ſponſum, & ſponſam, Chriſtum, ſcilicet & eccleſiam. Hic quidem offert corpus, & ſanguinem Chriſti, quæ per canonis uerba conſecrauit, pro ſalute uiuorum, & mortuorum miſericordiſsimo deo, memoriam faciens paſsionis unigeniti ſui, quæ placita fuit, & acceptiſsima oblata in cruce ſuperbenedictæ trinitati: propter cuius memoriam in oblatione ſacerdotis eandem hoſtiam offerentis, deus ipſe agit, & liberaliſsime concedit uiatoribus dona plurima. Nunc conuerſionem per gratiam, nunc conſeruationem in gratia, nunc contra mundi pericula firmamentum, nunc angelorum cuſtodiam, nunc tentationum refrænationem, nunc detentorum in purgatorio liberationē: & alia multa, de quibus infra deo duce, latius tractabitur. ¶ Dicitur quartò ſacrificium, quia per hunc canonem de exigui panis ſpecie, & modici uini calice, conficitur ſacrificium abſq; ulla comparatione placidius cruentis ueteris inſtrumenti uictimarum, & holocauſtorum hoſtijs, ac decimarum primitiarum legalibus ſacrificijs: quæ omnia ſacrificium noſtrum figurabant: & aduenientе noſtri ſacrificij ueritate ceſſabant, quoniam perfectius omnia præſtat, pro quibus conſequendis illa litteralia perſoluebant. Offerebant enim ueteres illi ſacrificium pro peccato, hoſtiam pacificam pro gratia referenda, uel impetranda, holocauſtum pro unione offerentium cum deo per amorem intimum, prout hæc leuitici tradit hiſtoria. Omnia autem hæc noſtrum ſacrificium pręſtat. Quapropter iure ſacrificij nomen obtinet canon, cuius orationibus uerbis, & conſecratione ſacrificium illud conficitur, & immolatur, quo etiam quę dicta ſunt largius, & perfectius impetrantur. Hic ergo canon, ſecreta, uel actio ſeu ſacrificium eſt, principalior pars miſſæ. Ad cuius intellectum aduertendum eſt, ꝙ ſecundum Alex. de ales, par. 4. q. 37. in prin. Officium dicitur quaſi efficium, ab efficiendo dictum: prima littera propter ſermonis decorem mutata. Vel dicitur ab officiendo, ut quiſq; illa agat, quæ nulli officiant; ſed proſint omnibus, ut dic. Rabanus. Et ut idem dicit. Officiorum genera licet ſint plurima, illud tamen præcipue, quo in diuinis

[Right margin: F; Damaſc.; G; Alexand. de Ales.; Ra ban.]

[Left margin: Canon rectè dicit ſacrificiū: quòd in Miſſę officio offertur ſacrificium ſummum.]

rebus habetur. officij nomine cenſetur eſſe nuncupandum. ¶ Miſſa uerò
multipliciter dicitur. Quandoq; dicitur miſſa totum, quod dicitur ab in-
troitu uſq; ad Ite miſſa eſt. Quandoq; dicitur pars quæ primò canitur.ſ. in
troitus quæ dicitur miſſa, eo ꝙ angelus mittitur. Quandoq; dicitur miſſa — *Miſſa vnde dicitur.*
illud, quod dicitur ab introitu uſq; ad offertorium, quæ dicitur miſſa cathe
cuminorũ.i.nouiter in fide inſtructorũ nondũ baptizatorũ:& ſic dicitur miſ
ſa ab emittendo: quia tunc emittebantur foras. Tunc enim diaconus dicere
ſolet. Exeant cathecumini foras. Inde miſſa dicitur ſecundum Iſido. quia
ſacramẽtis altaris intereſſe nõ poſſunt, qui nõdũ regenerati noſcuntur. Am
plius.n. nõ licet neq; iudæis: neq; paganis, neq; cathecuminis intereſſe: quia
Iohann. 2. — nondũ ſunt mẽbra eccleſiæ: de quibus accipitur illud Ioh.2. Ieſus autẽ non
credebat ſemetipſum eis. Quandoq; dicitur miſſa ſolũ canon: uel etiam illa — *Miſſa quomodo multipliciter ſolet dici.*
canonis uerba, quibus corpus dominicũ cõficitur: eo ꝙ tunc mittitur Chri-
ſtus corporalem ſuã præſentiam exhibens ſacramẽto, ſecũdũ quã acceptio
nẽ miſſę dicitur Chriſtus in cena, & apoſtoli poſt miſsionem ſpiritusſancti
miſſam celebraſſe: licet totũ miſſę officiũ ſecundũ ꝙ nunc inſtitutũ eſt: neq;
H omnia uerba canonis, quę temporis ſucceſſu addita ſunt protulerunt. ¶ Miſ
ſæ itaq; primò modo acceptæ canon eſt pars principalior: ſic.n. accipiẽdo
miſſam põt diuidi in quattuor partes. In prima inſinuatur illuminatio popu
li, quæ extenditur uſq; ad offertoriũ incluſiuẽ. In ſecũda parte cõſecrãdorũ
oblatio, quæ incipit ab offertorio excluſiuẽ: & terminatur in principio ca
nonis. Te igitur. In tertia parte oblatorũ cõſecratio, & immolatio: quæ ex
tẽditur uſq; poſt cõmunionẽ. In quarta parte accepti beneficij diuini reme
Alber. ma. — moratio, quæ extenditur uſq; ad finem. ¶ Aliter diuidit miſſam (dicit Al-
bertus magnus) in partes tres: ſcilicet introitũ, in quo eſt tanti boni aduo-
catio. In inſtructionem, in qua de hoc bono perfecta ponitur illuminatio.
Et in oblationẽ, in qua eſt iuſtius boni adeptio, diſtributio, & communica-
tio. Et hæc tertia pars reſpicit canonẽ. Adeptio uerò boni principalius eſt
in miſſæ officio. Vnde manifeſtũ, ꝙ canon eſt principalior pars miſſæ, pro-
pter quã aliæ partes miſſæ præmittuntur, & ſequuntur. ¶ Vel melius diuidi-
tur miſſa in tres partes.ſ. in præparationem tam populi, quã materiæ cõſe-
crandæ. In euchariſtiæ conſecrationem, & oblationem. In conſecratę cõ
munionem, & miſterij concluſionem. Prima pars dici põt miſſam cathecu-
minorũ. pro eo, ꝙ maior eius pars admittit cathecuminos. Secunda canõ.
Tertia cõmunio: de hoc infra lectione 61. ¶ Quia autem canon cohæret
alijs miſſæ partibus tanquam conſequens antecedenti. quod notatur per no
tã illatiuã (igitur) in principio canonis poſitam, eapropter breuiter præce-
dentia canonẽ percurramus: ut ſic canonis coherentiam clarius agnoſca-
I mus. ¶ Eorum itaq;, quę in laudem fiunt, & ſolemnitatem conſecratio-
nis: ſecundum. Alex.q.13. parte. 4. §. ulti. quędã præcedunt miſſarum ſolẽ
nia: quædam ſunt de integritate ipſius miſſæ primò modo acceptæ. ¶ Miſſam — *Confeſſio generalis ad quid valet, & miſſam præcedit.*
præcedunt tria, ſcilicet confeſsio: altaris oſculatio, thurificatio ſecundũ
morẽ romanũ. Quibus ſignificantur tria, quæ reddunt fideles dignos ad ce
lebrãdũ, & ad celebrationi aſsiſtendũ. Primũ eſt peccatorũ purgatio. Secũ-
dum membrorum cum capite unio. Tertium celebrantis, & aſsiſtentiũ de-
uotio ſiue deuota oratio. Quia ergo iuſtus prior. i. in ſermonis principio
Prouer. 18. — eſt accuſator ſui. Prouer. 18. Sacerdos ſacris ueſtibus (de quibus dictũ eſt)
ornatus, antequam ſacrũ inchoat officiũ, coram aſtantibus peccata ſua cõ-
fitetur. In qua confeſsione attẽdendũ eſt, ꝙ peccata in genere non in ſpe-
cie (ut quidam minus prouide faciunt) confitenda ſunt; quia hæc confeſ- — *Conc. Trid. Seſſ. 13. ca. 7.*
ſio manifeſta eſt: non occulta. Similiter aſsiſtentes ſua peccata confitentur

purga-

purgari a peccatis mercantur: ſecundum illud. pſ.31. Dixit confitebor ad- Pſal.31.
uerſum me iniuſtitiam meam domino, & tu remiſiſti impietatem peccati
mei. Delet enim confeſsio generalis peccata uenialia, & oblita criminalia:
ſecundum magiſtrũ in.4.di. 21. allegantẽ ad hoc beatũ Aug. Sed de hoc ali
bi. ¶ Pectora .n. in confeſſione percutiunt exemplo publicani, qui percu-
tiebat pectus ſuũ dicẽs: deus propitius eſto mihi peccatori. Luc. 17. ut ſic iu Luc.17.
ſtificati in domos ſuas deſcendant. ¶ Secundò accedens ſacerdor oſculatur K
altare, ſignificans ꝙ Chriſtus qui eſt ſacerdos in ęternũ ſecundũ ordinem
Altaris oſculatio. melchiſedech, ſacram ſibi eccleſiam copulauit. Oſculetur me oſculo oris Cant.1.
ſui. Oſculo ſiquidẽ os ori cõiungitur. Et in Chriſto non ſolum eſt huma
nitas unita deitati. uerũetiã ſponſa eccleſia ſponſo Chriſto eſt copulata: ſe
cundũ illud. Eſa. Induit me ueſtimento ſalutis: & indumento iuſtitiæ cir- Eſai.61.
cũdedit me: quaſi ſponſum decoratũ corona, & quaſi ſponſam ornatã mo
nilibus ſuis. Vox eſt eccleſiæ ad Chriſtũ eius ſponſum: ſecũdũ glo. qui per-
fectos in eccleſia eodẽ nomine appellare dignatur.i. ſpõſi: imperfectos uerò
ſponſas. Ipſe ergo ſpõſus Chriſtus ſponſos fecit, & ſpõſas: tñ una in capite,
& mẽbris eſt eccleſia. Hæc glo. Chriſtus ergo ſponſus eſt: eccleſia tota ſpõ
ſa: unde. Qui habet ſponſam, ſponſus eſt. ¶ Per altare ſignificatur eccleſia: Iohan.3.
de quo. Si altare lapideũ feceris mihi: nõ ædificabis illud de ſectis lapidi- Exod.20.
bus. Per lapidis ſectionem, fidelium diuiſio deſignatur. unde dominus ſe-
ctionem lapidum in altari prohibens, diuiſionem fidelium in eccleſia re-
probat. Diuiſionem dico per errores, & ſchiſmata. ¶ Tertiò ſequitur thu- L
rificatio, qua ſignificatur deuotio, & oratio celebrantis, & aſsiſtentium di
Altaris thurificatio & de ſignificationibus. recta ad deum. iuxta illud pſal. Dirigatur oratio mea ſicut incenſum in Pſal.140.
conſpectu tuo domine. Quod etiam ſignatum eſt in Apocalip. ubi dici- Apoc.8.
tur. Stetit angelus iuxta aram templi, habens thuribulum aureum in ma
nu ſua: data ſunt ei incenſa multa. ut daret de orationibus ſanctorum ſu-
per altare aureum, quod eſt ante thronum dei. Angelus ille ſacerdos eſt.
Labia ſacerdotis cuſtodiunt ſcientiam, & legem requirunt ex ore eius: quia Machab.2.
angelus domini exercituum eſt. Ante altare, ideſt in conſpectu eccleſiæ.
Per thuribulum aureum, Chriſtus incarnatus ſignificatur, cuius bonitas,
& immenſa charitas per thuribulũ aureum plenum igne intelligitur. Ha-
bere autem thuribulum ut incenſet: moraliter inſtruit ꝙ ſi quis uult incen
ſum orationis ac deuotionis deo offerre: thuribulum incarnationis per fi-
dem debet tenere. Nam ſine fide ſcilicet mediatoris impoſsibile eſt deo Heb.11.
Expoſitio ſtetit angelus. placere. ad Heb. Tunc enim a deo noſtrum munus accipitur: cum ſuper
dominicæ incarnationis fidem poſuerit quicquid operatur. Grego. in glo. Grego.
Exo. 20. Et data ſunt ei incenſa multa .i. orationes deuotæ, ut eis offerat
deo de orationibus ſanctorum. Et dicit glo. notanter de orationibus, &
non orationes: quia dominus non omnes orationes exaudit; ſed illas, quæ
ſunt ad ſalutem: ut patet de oratione apoſtoli. qui ter dominum rogauit, 2.Cor.12.
ut diſcederet a ſe ſtimulus carnis angelus ſathanæ eum colaphizans:
& reſponſum eſt ei. Sufficit tibi gratia mea. Nam uirtus in
infirmitate perficitur. Super altare aureum, ideſt in ſummi-
tate eccleſiæ triumphantis. Ante thronum dei, ideſt
diuinam maieſtatem. Hæc breuiter de præ-
uijs officio miſſę tacta ſuf-
ficiant.

Digitized by Google

DE DECEM PARTICVLIS primæ partis miſſæ.

LECTIO XVI.

A QVAE uero in ipſo miſſæ officio, ad laudẽ, & ſolennitatem, canonem præcedunt: ad illuminationem populi pertinent, uel ad conſecrandorum oblationem: ut dictum eſt: primæ partis ſunt particulæ decem. ¶ In prima inſinuatur illuminatio populi: ut intelligat aduentum Chriſti eſſe deſiderandũ: & hoc fit per introitum: qui deſiderium aduentus Chriſti in carnem repræ-

Lucę. 10. ſentat: de quo Lucæ. Multi prophetæ, & reges uoluerunt uidere, quæ nos uidetis & non uiderunt &c. Cuius repetitio clamorum multiplicationem

Eſai. 16. deſignat dicentiũ, & clamantiũ illud Eſa. Emitte agnum domine domina-

Idem 45. torem terræ. Et illud eiuſdem. Rorate cœli deſuper, & nubes pluant iuſtum, aperiatur terra, & germinet ſaluatorem. Item illud Eſa. Vtinam

Idem. 64. dirumperes cælũ, & deſcenderes: & ſimilia. ¶ Et nota, ꝙ ſacrificium il-

1. Cor. 11. lud memoriale eſt dominicæ paſsionis ſecũ illud Apoſt. Quotienſcũq; mãducabitis panem hunc, & calicem domini bibetis: mortem domini annunciabitis, donec ueniat. Ideo totum miſſæ officium ad paſſionem domini repræſentandum ordinatur. Et quia Chriſtus non ſecundum diuinitatem, ſed ſecundum carnem aſſumptam, paſſus eſt: ideo in ipſo officio aduentus in carnem primò, & progreſsio eius ad paſsionem inſinuatur: & deinde ip-

Alexand. ſa paſsio ſignis, & uerbis exprimitur ſecundum Alex. ¶ In ſecunda particula illuminatur populus: ut intelligat aduentum Chriſti: non ſolum deſiderandum fuiſſe; ſed etiam poſtulandum: hoc per Kyrie eleiſon. ¶ In tertia, ut intelligat ipſum eſſe acceptandum, ſiue eidem ſe congratulandũ. per Gloria in excelſis. ¶ Quartò, ut intelligat poſtulationi gratiæ illius eſſe inſiſtendum, ſcilicet per collectam. ¶ Quintò, ut intelligat doctrinæ illius, quęcunq; ſit prophetarum, & Apoſtolorum: totaliter eſſe innitendum: ſcilicet per epiſtolam; quę de prophetarum, & apoſtolorum ſcripturis ſumitur. ¶ Sexto, ut intelligat, ꝙ in ſtatu præſentis miſeriæ penitentię lamento eſt inſiſtendum, ſcilicet per graduale. ¶ Septimo, ꝙ de expectatione lætitiæ eſt gaudendum: ſcilicet per alleluya. ¶ Octauo, ꝙ eiuſdẽ mãdatis eſt ſollicitè, & deuotè obediendum: ſcilicet per euangelium. ¶ Nono, ꝙ fidei documenta ſunt publice confitenda: ſcilicet per ſymbolum. B

¶ Decimò, ꝙ deo ſunt dona, & munera offerenda. ſcilicet per offertorium. Hæc autem decem fuerunt neceſſaria ad ſuſcipiendum Chriſtum aduenientem in carne uiſibiliter: & tunc etiam neceſſaria ſunt ad ſuſcipiẽdum eundem Chriſtum uenientem ſub ſacramento inuiſibiliter. Hic eſt enim, quaſi nouus aduentus: cum Chriſtus, qui ſecundum carnem erat abſens in hoc ſacramento, fit præſens. Et hic quidem aduentus deſiderandus eſt, poſtulandus, & acceptandus. Innitendum quoq; eſt eius gratiæ ac intendendum eius doctrinæ: nec non propter eius memoriam ingemiſcendum gemitu pęnitentiæ, a qua ſua cepit prædicatio: atq; exultandum propter ſpẽ ſupernæ lętitiæ. Sed & mandata eius diligentius obſeruanda, & fidei eius uerba publicè confitenda: & per ipſam fidem deo dona, & ſacrificia ſunt offerenda, quæ omnia decet excellenter, & diligentius fieri in eius præſentia. Hæc omnia Alex. qui latius ſingula proſequitur quæſtione ſuperius allegata. Sed hæc breuiter commemorata ſufficiant.

DE SECVNDA PARTE MISSAE.

Hæc reſpicit conſecrãdorum oblationem.

B

POST populi illuminationem, ſequitur cõſecrandorum oblatio, quæ eſt pars miſſæ ſecunda : & preparatio immediatior ad tertiã miſſæ partem, quæ eſt canon noſter. Hanc ſecundam partem licet Alex. incipiat poſt offertorium populi in oblatione munerum conſecrandorum : tamen dominus Albertus eam in ipſo offertorio inchoat : & in canonis principio terminat. Secundum quam pars illa in quinq; ſubdiuiditur : ſcilicet in ſalutationem offertorium, præparationem : ſecretam, & concluſionem, quæ eſt præfatio. ¶ Circa primum ſacerdos populum ſalutans dicit. Dominus uobiſcum. Primò quidem ſalutauit populum poſt introitum ante orationẽ : ad conſolandum de deſiderio, quo aduocatus eſt dominus, optans ut cum eis ſit dominus ad eiuſdem deſiderij completionem. Secundò cum euangelium legeretur; ſalutauit: ut eis ſit dominus ad inſtructionis perſectionem : modo ſalutat, ut dominus ad ſit ad offerendorum receptionem .q. d. ſecundum Alber. Dominus uobiſcum, ut in ſacrificium deo offeramini. Dominus uobiſcum, ut circa ſaporẽ oblationis afficiamini. Dominus uobiſcum: ut oblato ſacrificio incorporemini. Nã dominus uobiſcũ eſt, dum nos ſibi oblatos ſuſcipit : qñ nos circa ſuũ ſacrificium affici facit : & quando nos ſibi unit, Cui ex perſonis offerentiũ reſpondetur. Et cũ ſpũ tuo : quatenus hoc ſacrificium in ſpiritu offeratur, & a domino acceptetur, ſecundum illud Dan. In animo cõtrito, & ſpũ humilitatis ſuſcipiamur. Et illud Pſ. Sacrificiũ deo ſpiritus cõtribulatus: cor cõtritũ, & humiliatũ dñs nõ deſpicies. Et illud Ioh. Deus ſpũs eſt: & eos, qui adorãt oportet in ſpũ, & ueritate adorare. ¶ Deinde ſequitur offertorium. cui præmittit ſacerdos uerbũ ad orationẽ exhortatoriam. Oremus : & tñ orationẽ non ſtatim dicit ad innuẽdũ, ꝙ puta oratio exigitur, ut deo munera, & dona placabilia offerãtur : Oratio.n. eſt pius affectus mentis in deum directus. Et populus offerendus domino prius debet toto in ipſum eleuari affectu : ut de ſe dignũ deo faciat ſacrificium. Exhortationem igitur ſtatim offertorium ſubſequitur dictum ab offerendo : quia tunc cãtante clero fiunt oblationes. Non enim ſolũ ſacerdos ; ſed cum ſacerdote populus ſua uota deo offerre debent, & in tãlcã oblatione omnes participare. unde Raba. Poſt euang. oblationes offeruntur a populo, & offertoriũ cantatur a clero: quod ex ipſa cauſa uocabulũ ſumpſit, quaſi offerentiũ canticũ. ¶ Sũt aũt tria offerenda: ut dicit Alex. Primò ipſe perſonæ : ſecundo manuales oblationes: tertiò ipſi ſacrificio neceſſaria.ſ. panis, uinũ, & aqua. Sed de hoc tertio in ſequenti clauſula. Canitũr aũt offertoriũ ſolenniter, dum ſacerdos populi munera ſuſcipit: ad ſignificandũ, ꝙ quæ deo offerũtur, cũ mentis hilaritate offerri debent: quia hilarẽ datorem diligit deus: & oblatio noſtra ſpontanea eſſe debet nõ coacta: ſecũdũ illud. Oĩs uolũtarius, & prono animo offerat ea.ſ. dona dño & Eccl. In omni dato hilarẽ fac uultũ tuũ: & in exultatione ſanctifica decimas tuas. Vñ & Dauid. Ego in ſimplicitate cordis mei lętus obtuli uniuerſa hæc, & populũ tuũ, quæ hic repertus eſt : uidi cũ ingenti gaudio tibi offerre donaria. Dñe deus Abraã, & yſaac, & Iſrael patrũ noſtrorũ. cuſtodi in ęternũ hanc uoluntatẽ cordis eorũ, & ſemper in uenerationem tui, mẽs illa permaneat. Vel ut dicit Inno. Offerenda cãtat: quia per ſacrificiũ laudis offert. pſ. Circuibo, & immolabo in tabernaculo eius hoſtiã uociferationis, cantabo, & pſalmũ dicam domino. Hæc autem conſuetudo tracta eſt a lege. 2. Paral. Cunq; offerrentur holocauſta : ceperunt

D. Albert.

Iterata populi ſalutatio per Dominus uobiſcum.

Dan. 3.
Pſal. 50.
Iohan. 4.

Oratio quid

Raban.
C

Tria ſunt offerenda domino.

Alexan.

2. Cor. 9.
Exod. 25.
Eccl. 35.
1. Paral. ult.

Innoc.

2. Paral. 9.

laudes canere domino: & clangere rubis, atque in diuerſis organis, quæ
D Dauid rex Iſrael præparauerat concrepare. ¶ Circa hæc uidendum, an po pulus ad offerendum in miſſa obligetur ſimul, & quæ dona licite offerantur. Circa p timum Greg. pa. 7. ita ſtatuit: ut habetur de conſe. di. 1. omnis Chriſtianus. Omnis Chriſtianus procuret ad miſſarum ſolennia aliquid deo offerre: & ad memoriam reducere, quod dominus per Moyſem dixit. Non apparebis in conſpectu meo uacuus. In collectis ſanctorum patrum liquido apparet, ꝙ omnes Chriſtiani offerre aliquid ex uſu ſanctorum pa trum dicunt. Hæc ibi. Sonat ad idem. c. ſtatuimus. 16. q. 1. ubi dicitur, ꝙ oblationes, & decimæ, quas populus date debet extra parochialem eccleſiam, ſine conſenſu epiſcopi, dari non debent: & 32. di. Præter hæc. ubi dicitur, ꝙ oblationes eccleſiæ dei fideliter reddantur a laicis, alias a ſanctæ eccleſiæ communione ſeparentur. Veruntamen hæc duo ultimo allegata ca. quidam intelligunt de oblationibus inter uiuos, uel cauſa mor tis factis. hoc eſt de donationibus eccleſijs ſponte factis propter uiuentes, uel mortuos ea conditione, ut de illis fiant certę oblationes: cuius opinio nis eſt Ray. Sed primum capitulum, quod de quotidianis oblationibus lo quitur: a diuerſis diuerſimode intelligitur, & exponitur. Hugo dixit: ut recitat. Hoſt. in rubri. de paro. & alijs parochianis. §. In tertia. ꝙ quili bet cogi poteſt per excommunicationem offerre ſecundum tenorem dicti. c. omnis Chriſtianus. Alij intelligunt dictum. c. de oblatione interiore, ſeu bonorum operum. Vtrumq; autem reprobat Hoſti. Primum per hoc, ꝙ in dict. c. dicitur. Omnis Chriſtianus procuret ad miſſarum ſolēnia ali quid deo offerre. Notandum, inquit, ꝙ dicit miſſarum ſolēnia, quaſi dicat de ſolēnibus locorum feſtiuitatibus, in quibus tenetur quis totam miſ ſam audire: ſicut dominicis diebus, & alijs feſtis, quæ annumerantur de ferijs. c. conqueſtus. Contra ſecundam opinionem ſimiliter dicit, ꝙ in feſtis iſtis tenetur offerre aliquod corporale. Nec enim ſubdit de oblatio ne interiore, uel bonorum operum tantum intelligi poteſt: quia ad illam tenetur quilibet ſine miſſarum ſolēnitatibus. Hæc ille. Siquidem quilibet ſemper habitualiter renetur offerre deo ſuam uoluntatem per humilē obedientiam, per quam tenetur ſemper, etſi non pro ſemper, opera quæ in præcepto ſunt perficere. Ad hoc facit quod in ipſo. c. dicitur. Reducere debet ad memoriam: quod dominus per Moyſem dixit. Non apparebis in conſpectu &c. ubi ad litteram dominus loquitur de oblatione, & ſacrificio corporali. Dicit ergo Hoſti. poſt recitatas opi. prædictas. Tu dicas, ꝙ in præcipuis feſtiuitatibus tenetur quis offerre, & cogi poteſt, maxime cum ſit quædam generalis conſuetudo hoc ubicunq; terrarum. Præcipuas feſtiuitates, quæ ſint, ſupra declarauit eas eſſe, de quibus alleg. c. Conqueſtus. Huic concordat glo. ca. Omnis Chriſtianus. ſuper uerbo uacuus, quæ dicit. Vacuus a bonis operibus: uel ad litteram: & eſt conſiliū in diebus priuatis; ſed in diebus feſtiuis præceptum, & ita uidetur, ꝙ oblationes ſint, ex debito exigendæ, & ad eas dandas parochiani ſint cogendi. Hæc glo.
E ¶ Sed inter hæc quaſi uia media incedendo quattuor uidentur tenenda. Primum. Omnis Chriſtiands officio miſſæ aſsiſtens, tenetur offerre oblationem interiorem ſpiritualem: & hoc actu, uirtute, uel ha bitu. Hæc oblatio nihil aliud eſt niſi oblatio ſuijpſius per promptam, & obedientem ſuę uoluntatis diuinæ uoluntati ſubiectionem: quæ ſemper ex animo dicere poſsit deo illud ſaluatoris. Non mea; ſed tua uoluntas fiat. Hanc oblationem ab omnibus requirit dominus: hinc per Salomonem ait: Præbe fili mi cor tuum mihi. Prouer. 23. & in pſ. Sacrificate ſacrificium

iuſti-

Margin notes: An populus teneatur offerre in miſſam. — Exod. 23. — Raym. Hugo. Hoſtien. — Hoſtien. — Hoſtien. — De oblatione interiori quæ eſt neceſſaria. — Matth. 26. Prouerb. 23. Pſalm. 4.

iuſticiæ, & ſpe. in domino. Summa autem iuſticia eſt reddere domino ſeipſum per obedientiæ debitum, hinc Eccl. Melior eſt obedientia, quam ſtultorum uictimæ. Concordat Samuel propheta, & Eccl. Sacrificium ſalutare eſt attendere mandatis, & diſcedere ab omni iniquitate. Hoc eſt ſacrificiũ de quo pene omnes clamant prophetæ: unde & in pſ. 39. Sacrificium, & oblationē noluiſti: aures autem (haud dubium, quin ad obediendum) perfeciſti mihi. Et ſequitur, in capite libri ſcriptum eſt de me: ut face. uolũtuam. deus meus uolui & le.t. in medio cordis mei. Sine hac ſpirituali oblatione cætera corporalia deo minime ſunt accepta: dicēte apoſtolo. Corporalis exercitatio ad modicum utilis eſt. Pietas autem ad omnia utllis eſt promiſſionem habens uitę quæ nunc eſt, & futuræ. Pietas ad cultum, & religionem omnipotentis dei refertur glo. qua eligat uoluntas propria loco obedientiæ ſub uoluntate diuina. Hæc promiſsionem habet uitæ &c. ut hic bonis ſpiritualibus abundet: & temporalium ſufficientiam habeat: ut dicit glo. intetli. Denique ad Caim, qui munus domino obtulit: ſeipſum autem diabolo mancipauit: dicitur in gloſa beati Grego. 32. moralium Geneſ. 4. Nonne ſi bene offeras: male autem diuidas, peccaſti. Bene obtulit, qui creaturam creatori obtulit. Male autem diuiſit, qui de bonis ſuis deo: & ſeipſum obtulit diabolo. Hinc ibidem dicitur. Reſpexit dominus ad Abel, & munera eius: ad Cain autem & munera eius nō reſpexit. Prius reſpexit dominus perſonam. deinde ad munera. Nec unquam poſſunt placere munera, niſi placeat perſona. Non enim placent munera, niſi per gratiam; gratia autem prius iuſtificat ſubiectum, ideſt animam, uel perſonam: quam eius operationem prius naturaliter etſi non tempore. Et quãuis hæc interior oblatio omni tempore deo ſit offerenda: ſingulariter tamē in miſſa (in qua commemoratur illa ſingularis oblatio Chriſti. qua ſe patri obtulit pro nobis factus obediens uſq; ad mortem crucis) dignum eſt deuotius offerri. ¶ Secundum: offerre aliquid de exteriori ſubſtantia in miſſæ officio eſt opus meritorium deo gratum, & acceptum, utile, & fructuoſum. Opus dico ſupererogationis, & conſilij: & non generaliter præcepti. Primum ſcilicet ꝙ ſit opus meritorium: patet, quoniam opus illud meritorium eſt, quod refertur finaliter in deum: ipſum recognoſcendo ſummum bonum, a quo nobis omnia bona meritoria, & exteriora ſpiritualia, & corporalia ſunt donata. Sicut autem hoc recognoſcimus quantum ad interiora offerendo noſtram uoluntatem: ita quantum ad exteriora, offerendo corporalem ſubſtantiam. Nam ſicut homo per cenſum, quem tēporali domino offert: recognoſcit dominum in ſe habere temporale dominum: ita per oblationem corporalem deo oblatam: tanquam per ſignũ oblationis interioris idipſum, quo ad dominum profitemur: quod tangitur. Deut. ubi dicitur. Tolles de cunctis frugibus tuis primitias: & pones in cartallo: pergeſq; ad locum, quem dominus deus tuus elegerit, ut inuocetur nomen eius. Accedeſq; ad ſacerdotem, qui fuerit in diebus illis: & dices ad eum. Profiteor hodie coram domino deo tuo, ꝙ ingreſſus ſum in terram promiſsionis. Et ſequitur. Id circo nunc offero tibi primitias frugum terrę, quam dominus deus dedit mihi. Sic per oblationem recognoſcit ſe pertinere ad dominũ, omniaq; ſe a domino gratuito recepiſſe. ¶ Quod etiam oblatio exteriorum ſit grata domino, & accepta: patet: quia in ueteri teſtamento præcepta: & in nouo commendata pariter, & perſuaſa. Nam licet in cæteris dominus multa iſraelitico populo miraculo ſe donauerit. Siquidem præparauit uiam per mare rubrum in deſerto: in inuio uiam præuia nube monſtrauit, noctis tenebras ignis columna illuſtrauit:

manna

Marginalia: Eccl. 4. — 1 Reg. 15. — Eccl. 35. — 1. Timoth. 4. — Greg. — De obligatione exteriori quę eſt meritoria. Opus meritorium. — F — Deut. 26. — Exterior oblatio quid ſignificet.

manna de cœlo pluit : aquam de petra perduxit : in terram promiſſionis
induxit : eamq; gentilibus perditis : habitatoribus tribubus diſtribuit : ac in
omnibus populo neceſſarijs ipſe prouidit. Ea tamen, quæ ad ſe deum per
tinebant : & ad miniſtros ſibi deputatos : uoluit communibus populi obla
tionibus perfici. Vnde tabernaculum ſuum de donarijs populi fieri præce-
pit, & ſuos miniſtros partem in terræ diſtributione habere noluit ; ſed eos
de oblationibus decimarum, primitiarum, ſacrificiorum, & uictimarum po
puli uiuere uoluit : ut ſic populi zelum ad ſe, & ad ſibi deputatos famulos
comprobaret. His autem hodie in eccleſia decimæ ſuccedunt, & populi
Luc.21. Mat. 5. Chriſtiani oblationes. In nouo quoq; teſtamento dominus commēdauit
uiduam duo æra in gazophylatium mittentem. Conſulit etiam munus ad
altare poſt fratris reconciliationem offerri. ¶ Eſt deniq; dignum, ut qui
ſpiritualia de altari percipiunt, etiam temporalium participium conferant
ad altare. hinc apoſtolus. Roma. Si ſpiritualium eorū participes facti ſunt :
Rom.15. debent & in carnalibus miniſtrare eis. Eſt quoq; offerentibus utile quoniā
ſpecialiter participant fructū ſacrificij : & propter ſuam deuotionē, & ſacer
dotis ſpecialem applicationem : quo. ſ. ſacrificij fructū offerentibus applicā
do ſpecialiter impertitur. Nec ex hoc uilior eſt pauperum conditio, ꝙ
offerant, nō habentium, aut minima offerentium. Tum quia uidua tantū
duo æra offerens, cunctis diuitibus maiora tribuētibus eſt prælata. Tū quia
ubi deficit ſubſtantia, ſufficit uoluntas pia. Vnde Greg. homel. 5. Ante dei
Greg. oculos nunquam eſt uacua manus a munere, ſi fuerit arca cordis repleta bo
na uoluntate. Nam oblatio interior, quæ nunquam uolenti deficit : præ
G fertur exteriori habentibus : utraq; ſimul melior eſt. Non habentibus
ſola ſufficit uoluntas pia. ¶ Tertium in his feſtiuitatibus, in quibus ex
generali loci conſuetudine, omnes generaliter offerre conſueuerunt :
qualia ſunt quatuor feſta principalia : de quibus in c. alma de ſenten-
tia. excom. lib. 6. Singuli tenentur offerre : & de neceſſitate præcepti ſe con
ſuetudini conformare. Singuli intellige utriuſq; ſexus annos diſcretionis
hñtes : qui ſecūdū. c. omnis utriuſq;. de pæ. & remiſ. in paſchate uenerabi-
lē eucharistiā ſuſcipere ſunt aſtricti. Hæc eſt omniū canoniſtarū, ac beati
Tho. in 2. ſen. q. 86. arti. 4. Vnde & addunt, ꝙ poſſunt cogi per epiſco-
pū. cuius in hoc eſt officiū implorandū. Alloquitur ad hoc. c. apoſtolicā.
de ſimo. Quartum : præsbytero parrochiali pauperi, nec alias unde uiuat
& populo miniſtret habenti tenentur ſubditi offerre, ut habeat, quo
uiuat, & eis ſpiritualia miniſteria impendat. Hæc ueritas eſt legis naturæ,
1.Cor.9. & diuinæ, quā apoſtolus tradit dicens. Quis militat ſuis ſtipendijs unquā?
Quis plantat uineā, & de fructu eius non edit. paſcit gregem : & de lacte eius
non manducat? Et ne quis hoc apoſtolū ſuo ſenſu, & non ſecundū legē dei
dicere putet : ſubdit. Nunquid ſecūdū hominē hæc dico? An & lex hæc nō
dicit? Scriptū. n. eſt in lege moyſi. Nō alligabis os boui trituranti & uelut
Deut.25. exponens legem addit. Nunquid de bobus cura eſt deo? An propter nos
utiq; dicit. nā propter nos ſcripta ſunt. Et ſequitur. Si nos uobis ſpiritua-
lia ſeminamus : magnū eſt ſi nos ueſtra carnalia metamus. Et ſequitur. Neſci
tis quoniā qui in ſacrario operantur : quæ de ſacrario ſunt edunt? Et qui
altario deſeruiunt : cum altario participant? Ita & dominus ordinauit his,
qui euangelium annunciant : de euangelio uiuere. Hæc apoſtolus. Ait. n.
dominus Luc. 10. poſtquā prohibuit euangelizantibus portare ſacculū, &
peram : oſtendens eis, unde uiuerent. Edentes, & bibentes, quæ apud illos
H ſunt. Dignus eſt. n. operarius mercede ſua. ¶ Ex his uerbis Chriſti, & apo-
ſtoli duo notantur. Primū, ꝙ ſacerdotes populo ſeruientes in doctrina euā

Conditio pauperū nō eſt peior cōditione diuitum.

Quibus diebus oblatio eſt præcepta.

Etiā in alijs diebus in caſu eſt debita

Parochiani tenētur ſuo curato offer

gelij,

Digitized by Google

re ut ꝓuide re in tẽpora libus.

gelij,& miniſtetio eccleſiaſtico,& ſacramentali, uiuere dicunt, & ſuſtentari impenſis, & prouiſionibus populi: ut decenter officio ſuo congruere: & utiliter poſſint, ac ſalubriter ſuo populo deſeruire. Nam de communitate uiuere debet quiſquis communitati ſeruit: patet manifeſte' ex præallegatis. ¶ Secundum, ꝙ de prouiſione populi ſacerdotes ſuſtentari dicunt non luxuriari: non ſuperbire: non diuitiarum accumulatione pauperes opprimere: aut eis oneroſos ſe reddere. Vnde a diuitijs congregandis cohibuit euangelizantes dominus: dum peram; & ſacculum eis abſtulit. Et apoſtolus dum euangelizantes de euangelio uiuere conſtituit: grauiter eos obiurgans qui in quæſtu euangelium ponentes, queſtum exiſtimant pietatem. Quæſtus autem magnus eſſe debet miniſtris eccleſię: pietas cum ſufficentia. Et quales eſſe debeant clericorum diuitiæ, non tacuit: cum addit. Habentes inquit, alimenta, & quibus tegamur, his contenti ſimus. Nam qui uolunt diuites fieri, incidunt in tentationem: & in laqueum diaboli: & in deſideria multa inutilia, & nociua: quæ mergunt homines in interitum, & perditionem. Nihil intulimus in hunc mundum: haud dubiũ, quin nec auferre, quid poſſumus. Huius exemplum apoſtolus in ſe præ.ulit. qui ut eſſet oneri populis, quibus euangelizauit: uictum manuum labore acquiſiuit: ut habetur Actuum. 20. Vnde in canone di. 90. clericus. dicitur. Clericus uictum, & ueſtitum ſibi artificiolo, uel agricultura, abſq; officij ſui dumtaxat detrimento prębaret. Idem habetur in duobus ca. ſequentibus.

Conc. Trid. Seſſ. 21. c. 4.

1. Timot. 6.

Act. 20.

Oblatio exterior q̃ debet Deo plures habebit cõditiones.

¶ Qualia autem exteriora, & corporalia offerri debeant, dominus Albertus circa hanc materiam tradit dicens. Exterior oblatio debet eſſe pinguis deuotione: lata charitatis dilectione, munda acquiſitione, utilis ualore. Debet eſſe pinguis deuotione, ut plus dę cordis deuotione, quam de manu procedat: ſecundũ illud pſ. Holocauſta medullata offerã tibi. & Eccl. Oblatio iuſti impinguat altare, & odor ſuauitatis eſt in conſpectu domini. debet eſſe lata charitatis dilectione, ne fiat proximi rancore, aut odio, uel cum proximi detrimento: quia ſecundum bea. Grego. nullum ſacrificium dominus accipit: niſi quod in altari boni operis flamma charitatis accendit. Hinc dominus ait. Si offers munus tuum ad altare: & recordatus fueris: quia frater tuus habet aliquid aduerſum te, relinque ibi munus tuũ ante altare: & uade prius reconciliari fratri tuo, & tunc ueniens offeres munus tuum. ubi gloſ. Prius charitatem proximo exoluat, qui munus ſuum deo placere exoptat. Hoc quo ad primum. ¶ Quo ad ſecundum repręhendit dominus errorem ſcribarum, & phariſeorum dicentium. Melius fore, ſi ſubſtantia terrena domino offeratur in templo: quam ſi alẽdis parentibus pauperibus impendatur. Et ſimile uidetur, ſi oblatio facta pergat in detrimẽtũ aliorũ, quibus offerens eſt debitor, ſiue uxoris, ſiue liberorum, ſiue creditorũ: nõ. n. perficienda ſunt cõſilia in fraudẽ pręceptorũ: in hoc. n. caſu, nõ eſſent conſilia. Non eñ propter hoc de ſuis quis prohibetur facere eleemoſinã, aut oblationẽ: aut prouidere ſaluti animæ propter heredes, quibus nõdũ eſt ius quæſitũ in hereditate, cũ ſaluti corporis prouidere poſſit cõtradictionibus eorũ non obſtãtibus quibuſcunq;. ¶ Debet eſſe munda acquiſitione. i. non ſit res iniuſte' acquiſita: & nõ de re non ſua: unde Prouer. 3. Honora dñm de tua ſubſtãtia, & de primitijs frugũ tuarũ da pauperibus quaſi dicat. Quod tuũ eſt: nõ quod alterius, offeras dño: nã immolãtis ex iniquo oblatio eſt maculata: & nõ ſunt beneplacitę ſubſannationes iniuſtorum. Subſannatio enim & non oblatio eſt: qui offert, de furto: de rapina, de uſura, uel aliter de iniuſto lucro: unde Eccle. Dona iniquorum non probat altiſſimus: nec reſpicit in oblationes iniquorum: nec in mul-

I

Eccl. 35.

Homel. 335.

Matt. 5.

Matt. 15.

Eccl. 34.

Digitized by Google

timdine ſacrificiorum eorum propitiabitur peccatis. Clamat enim rapina:
clamat uſura ; clamat paupetum ſudor contra opprimētes eos. Quare qui
offert ſacrificium de ſubſtantia pauperum, quaſi qui uictimat filium in con
Eccl. 34. ſpectu patris ſui. Eccl. 34. De re ergo non ſua, ad cuius uidelicet reſti-
tutionem iniuſtus poſſeſſor tenetur; neq; oblatio, neq; eleemoſyna fieri po
Iohan. Ger. teſt; ſed nec ſcienter recipi debet, ut declarat Iohan. cancella. pariſi. in de
ſolicitudine eccleſiaſticorum. ca. 12. niſi forte neſciretur, cui facienda eſ-
ſet reſtitutio: tunc enim per modum reſtitutionis conuerti poſſet in pios
uſus pro his, quibus debentur per oblationem, uel elemoſynam, de quo
alias. ¶ Debet etiam eſſe munda acquiſitione: ut non ſit turpiter acquiſi-
Deuter. 23. ta, ideſt ut non ſit prætium peccati. unde Deutero. præcipitur. Non offe-
res mercedem proſtibuli: nec prætium carnis in domo domini dei tui. Et
hoc propter cauendum ſcandalum: ne uideatur eccleſia fouere peccata, ſi
B. Thom. de peccati lucro oblationem reciperet: ut dicit beatus Tho. 2. 2. q. 56. ar.
K 3. ¶ Debet eſſe quartò utilis ualore: ut proficiat ad finem propter quem Oblatio debet eſſe utilis ualore ut proficiat ad finē, pp quē offertur.
offertur. Qui in genere duplex eſt. Primus eſt confeſsio, ſeu proteſtatio
ſupremi dominij beneficentiæ, miſericordię, & cęterarum perfectionum
in deo: & quæ ad hunc finem offeruntur: debent habere aliquem ordinem,
ſiue conuenientiam ad repræſentandum ea, in quorum teſtimo-
nium offeruntur: ſicut candelæ tenebroſa illuminantes ſignificant diui-
nam ſapientiam cuncta illuminantem, & cognoſcentem. Sic ueſtes ſacrę,
colores, thura, altarium ornatus, incenſum, & cætera multa offeruntur,
ac diuino cultui applicantur, quorum ſignificationes Durandus in ratio-
nali particulatim proſequitur. Ita etiam a plagis, & periculis liberari of-
ferunt nonnunquam imagines: uel ſigna de auro, argento, cera, aut alia
materia proteſtantes per hæc dominum eſſe horum miſericordem medicū,
1. Regum. 6. curatorem, aut liberatorem. Sic legitur philiſtijm obtuliſſe quandoq;
anos aureos, & totidem mures aureos dantes gloriam deo Iſrael, & reco
gnoſcentes ſe ab eo plagas anorum, & murium propter oblationem arcæ Oblationis
domini a filijs iſrael ſuſtinuiſſe &c. ¶ Alius finis oblationis eſt ſubſtentatio exterioris
miniſtrorum eccleſiæ: & talis oblatio eſſe debet, quæ poſsit conuerti in eo duplex finis.
Malach. 1. rum utilitatem. unde Malach. dominus loquitur. Intuliſtis munus, nun-
quid ſuſcipiam illud de manu ueſtra? Et ſequitur. Maledictus doloſus, qui
habet in grege ſua maſculum hoc eſt perfectum, & ualens, & uotum faciēs
immolat debile domino. Et præmiſit. Si offeratis cæcum, claudum, & lan
guidum: nonne malum eſt? Offer illud duci tuo, ſi placuerit ei: aut ſi ſu-
ſceperit faciem tuam, dicit dominus exercituum. Per debile, claudum
&c. intelligitur, quod conuerti non poteſt in utilitatē eccleſiæ, & miniſtro
rum eius. Pariformiter peccant, qui falſam, aut fractam monetam, aut res
S. Thom. uiliores offerunt: quę omnia ſecundum ſanctum Tho. ſecunda ſecundæ. q.
54. arti. 3. ad dei contemptum referuntur: dum uilia, & minus utilia offe
Malach. 1. runtur: unde & Malach. Polluiſtis nomen meum in eo, q dicitis, menſa
domini deſpecta eſt. Hoc autem facto dicit: quæ uilia, & deſpecta ad mē
L ſam domini offert. ¶ Ex quibus patet, q ad ſuſtentationem miniſtrorum
eccleſiæ, omnia offerre licet, quæ ad uictum conferunt, & ueſtitum: aut
etiam ad ſubleuandum alias eorum neceſsitates; ut pura ad utēſilia, libros,
& ſimilia ſubleuanda. Conferunt dico mediate ſicut nummiſma, uel im Doctrina generalis quæ
mediate ut panis, uinum, & cætera, quibus ueſci poſſunt, ueſtiri, & in cę ſint domino
teris neceſsitatibus ſubleuari. ¶ Sic ad proteſtationem, q omnia habemus offerenda.
a domino: de omnibus oblationes fieri poſſunt: quorum exempla multi-
plicia nobis exhibet ueteris pagina teſtamenti. Vnde ſi aliqua offerantur

uiuen-

Digitized by Google

uiuentia, uel non uiuentia deo, uel in honorem huius ſancti, uel illius, quæ ad finē, ad quē offeruntur, nullam habent conuenientiæ rationem, magis uidentur ſapere ſuperſtitionē, quā religionem. Veruntamen ſingulas rationes in ſingulis perquirere non eſt neceſſarium populo ſimplici, & fideli: dum ſequitur intentione ſimplici ritum, & conſuetudinem eccleſiæ, ac hominum honorū: intendendo: quod eccleſia intendit: ſtante in eo ſemper fidei ſoliditate, & integritate, ac animo ad informationem parato. Sufficit inſuper leuis coniectura: ut ſi oratio dicatur nouenaria in honorem nouē chororum angelorum: uel ſeptenaria in commemorationem ſeptem donorum ſpiritusſancti: uel quinaria in memoriam quinq; uulnerum chriſti: aut trina in honorem beatisſimæ trinitatis. Sic ſuo modo de elemoſynis, & alijs operibus bonis: ſi totiens fiant, uel totiens: ſic ꝙ ad honorem huius ſancti, huius generis oblationes fiāt, animalia, galli, gallinę, porcelli, & cetera multa: quia hæc conferunt ad ſuſtentationem miniſtrorum eccleſiæ dummodo tamen non addatur poſitiue, ac particulariter aliqua intentio praua: & omnino contraria diuinæ religioni: dummodo etiā in talibus non ponatur firma ſpes: quaſi a deo, uel ſanctis aliter, quā per tales obſeruationes auxilium conſequi non poſſent, & quaſi in illis quædam ſit neceſsitas, ut per eas, & non aliter indicatur deus; & ſancti illud facere, quod petuntur. Dum demum non paſſim quæratur tentari deus per inuocationē ſanctorum ſuorum: uel oblationes eis factas, quaſi debeat ſuper miraculoſe illud facere, quod petitur: præſertim dum petuntur commoda temporalia, & quandoq; parum conferentia ad ſalutem; de quibus late ſatis, & utiliter ſcribit cancella. pariſien. Iohānes gerſon in tractatu de directione cordis.

Superſtitio cauenda.

Io.Ger.

DE TERTIA PARTE MISSAE.

LECTIO XVII.

SEQVITVR tertia particula huius ſecundæ partis miſſæ quæ ſecundum dominum Albert. eſt præparatio quę interim ad offerendum, & conſecrandum ſe præparat ſacerdos. ¶ Præparat autem ſe tribus: .ſ. incenſo, lotione, & oratione. Incenſo ſe præparat deuotionis odore: per lotionem munditiæ nitore, per orationem cordis ardore. Nam ſacrandis muneribus per ſubdiaconum præparatis: & per diaconum ſacerdoti oblatis: per ſacerdotemq; in altaris medio ſuper pallas explicatas (quorum myſteria propter breuitatē tranſeo) collocatis, munera ipſa ſacerdos incenſat, ac thurificat: thuriſq; incenſum in thuribulo (ut Alexand. ait) ſuperducit, & crucis modum circūducit: quatenus thuris incenſo, & crucis ſignaculo oēs diabolicæ malignitatis, & fraudis conatus exerceturne contra ſacerdotem, uel ſacrificiū aliquo modo præualeat. Nam & fumo huiuſmodi omne genus demonij extricatur: ut ait raphael angelus Tob. 6. Significat nihilominus hæc thurificatio bis facta, unctionem domini, quia a Maria Magdalena bis unctus legitur. Primò pedes. Luc. 7. Secundò caput, dū fracto alabaſtro unguentū effudit ſuper caput ieſu. Mar. 14. Et repleta eſt tota domus odore unguēti. Ioh. 12. Propter qđ ſacerdos undiq; totum altare incenſat deſignās, ꝙ factum hoc totam undiq; reſperſit eccleſiam: ſicut dominus ipſe teſtatur. Mat. 26. Amē dico uobis: ubicunq; prædicatum fuerit hoc euangeliū in to

A D.Albert.

Præparat ſe ſacerdos primo incenſo, lotione, & oratione.

Alex.

Tob. 6.

Luc. 7.

Mar. 14.

Ioh. 12.

Matt. 26.

Digitized by Google

to mundo: dicetur, ꝙ hæc facit in memoriam eius. Ex hac autem unguẽ
ti perditione (ut iudas ait) occaſionem accepit idem dominicę traditiones
qua dominum iudæis crucifigendum tradidit: cuius memoria in hoc ſacri
B ficio celebratur. ¶ Præparat ſe ſecundo ſacerdos iterata manuum lotione — Secũdo iterata manuũ lotio, & quare fit.
non propter timorem contaminationis corporis Chriſti: quod nulla cor-
porali immundicia contaminari poteſt, uel maculari: tum quia glorioſum:
tum quia eo modo, quo eſt in ſacramento corporaliter tangi non poteſt,
cum non ſit in ſacramento quantitatiuè, ſeu per modum quantitatis ſitua
lis, qui modus ad corporalem contactum requiritur; ſed cum iam mani-
bus ſacerdos tractare habet ſacramenta, propter eorum reuerentiam ful-
gere etiam debet manuum corporali mundicia. Fit denique hæc lotio
ad excitandum ſe ad internam deuotionem, ac puritatem, quam princi-
paliſsimè intendere debet. Vnde ſollicitè ſatagendum eſt, ut non tam
exteriora manuum, quam interiora mentium inquinamenta purgentur:
quia non tantum inquinat hominem tractare ſacramenta illotis manibus,
Innoc. quãtũ illotis aĩabus: unde ſecũ Inn. Lauat manus corporaliter: ut munder
Alex. de Al. actus ſpiritualiter. & Alex. de ales. Hic moraliter inſinuatur: ꝙ ſacerdos
oblaturus hoſtiam lachrymis compunctionis lauare debet cõſcientiã. Pſal.
Lachrymis ſtratum meum rigabo: ne ſcilicet indignus accedens ad tantum
2.Cor.11. ſacrificium: reus fiat corporis, & ſanguinis domini. Eſt autem hæc ſecun-
da lotio prius enim ad celebrãdum ſe præparans, in alio loco manus abluit:
Albert. ut ſecundum Alber. qui primò ad Miſſam ſe parans ſe lauit ab iniquitate
modo ſacrificium oblaturus, quaſi ampliori indigens lotione etiam a ue-
nialibus, & peccatorum ſe purget reliquijs, dicens cum propheta. Lauabo,
non iam inter peccatores, ſed inter innocentes manus meas: & circunda
bo altare tuum domine. Hanc interiorem ablutionem petijt Dauid, dicẽs.
Pſal. 50. Amplius laua me ab iniuſticia mea domine. ac ſi dicat. Lauaſti a mortali-
bus, laua me etiam a uenialibus: quia nemo a deo lotus eſt, ut non indi-
geat lotione ulteriori in tanti oblatione ſacrificij. Hoc quoq; ſignauit do-
Iohan.13. minus Ioh. 13. quia cum loti eſſent apoſtoli: cum accederent ad refectio-
nem menſæ domini paſchalis, & litteralis agni, noluit eis exhibere corpus
ſuum: niſi iteraro lauaret pedes eorum, quo ſignificata eſt affectuum ablu
tio dicens. Qui lotus eſt: non indiget, niſi ut pedes lauet; ſed eſt mun-
Exod.30. dus totus. Et iſta lotio ortum habuit a lege. Exo. 30. ubi dicitur. Facies
labium æneum cum baſi ſua ad lauandum: & miſſa aqua lauabunt in ea
Aaron, & filij eius manus ſuas, & pedes: quando ingreſſuri ſunt taberna-
culum teſtimonij: & quando acceſſuri ſunt ad altare, ut offerant thus do
mino. ¶ Ex illo paret: ꝙ ritus quorundam: quo ablutionem hanc diffe-
runt uſq; ad finem præfationis eſt minus conueniens: tum quia figura præ-
cedere debet figuratum: & ita corporalis lotio manuum ſignificans interio
rem lotionem mentium, quæ fit per orationem: præcedere debet oratio-
nem. Tum quia uerba canonis dependent ad præfationem, & hymnum
ſequentem, Sanctus, ſanctus, ſanctus: ita ut non liceat quæcunq; alia
uerba interponere, ne cohærentia ſenſus diuidatur. ¶ Ad lotionem autẽ
manuum proferri ſolet ille pſalmi uerſiculus. Lauabo inter innocentes
manus meas: & circundabo altare tuum domine. per quem impertinentiſ
C ſimè corrumperetur ſententiarum continuatio. ¶ Præparat ſe tertiò ora- — Tertiò oratione, & orationis ſuffragio.
Alber. tionis ſuffragio. Et hoc dupliciter ſecundum Alber. ſcilicet primò per ſe-
ipſum orando. ſecundo orationis ſuffragium populo poſtulando. Quo
ad primum, tres facit orationes ſecundum conſuetudinem eccleſiæ roma-
nę. In prima poſtulatur acceptio diuina ipſius ſacrificij, & ſacrificio aſſi-

ſten-

Digitized by Google

ſtentium. In ſecunda poſtulatur conſecratio ſacrandorũ munerum:in illa.ſ. Veni ſanctificator. In tertia poſtulatur oblationis profectus quantum ad ſanctorum honorem,& ſalutem circumſtantium. In quibuſdam eccleſijs dicitur prima tantum, .ſ. In ſpiritu humilitatis, & animo contrito ſuſcipiamur dñe a te,ut ſic fiat ſacrificium noſtrum:ut a te ſuſcipiatur hodie, & placeat tibi domine deus.Et ſumpta ſunt hęc uerba ex oratione Azarię.Dan.3. in camino ignis facta. Sacerdos autem dicens. In ſpiritu humilitatis,& animo contrito:duo tangit,quæ orationem faciunt exaudibilem: .ſ. humilitatem,& contritionem. de primo dicitur Eccl. Oratio humilitatis ſe nubes penetrabit:de ſecundo Eſa.ult. Ad quem reſpiciam niſi a d pauperculum, & contritum ſpiritu:& trementem ſermones meos. Quia autem ſacrificium offertur in recordationem paſsionis domini:cum recordamur,ꝙ ſacrificium illud in ara crucis oblatum eſt, pro peccatis noſtris offerimus in ſpũ humilitatis recognoſcentes peccata noſtra:& in animo contrito peccati dolorem in corde ſentientes. In hac ergo humilitate,& contritione eccleſiæ,petit ſacerdos ſuſcipi oblationem ſacrificij,certus,quod ſic oblatum a domino non reijcitur. Vnde in pſ. Cor contritum,& humiliatum deus non deſpicies. Aliæ duæ orationes claræ ſunt. ¶ Sed hic aliquis diceret:ſacrificium (ut dicit Rabanus) dicitur quaſi ſacrũ factũ, quod prece miſticaliter conſecratur in memoriam dominicæ paſsionis. Quod autem tale eſt,omnino eſt acceptum, & benedictum a deo,& conſecratum. Vnde fruſtra poſtulatur in ꝑtactis orationibus ſacrificij acceptatio a domino,benedictio,& conſecratio. Reſpondet Alex. ꝙ ſacrificium dicitur tripliciter. Vno modo dicitur actus conſecrationis ſiue ipſa conſecratio actionis: & ſic ſumitur in illa oratione. In ſpiritu humilitatis. Alio modo dicitur hoſtia conſecranda:ſic accipitur in ſecunda oratione. Veni ſanctificator omnipotens æternæ deus benedic, & ſanctifica hoc ſacrificium tuo ſancto nomini præparatum. Tertio modo dicitur ipſa hoſtia conſecrata ſecundum diffinitionẽ Rabani allegatam: & de ſacrificio ſic ſumpto non fiunt orationes duæ prædictæ. Sed de eo ſic aſſumpto inclinato capite dicit ſacerdos tertiam orationem. Suſcipe ſancta trinitas hanc oblationem &c. qua petit, ut ſacrificium tertio modo acceptum: quod eſt hoſtia conſecrata: a domino, ſancta ſcilicet trinitate ſuſcipiatur. non quantum ad ſe: ſic enim ſemper eſt acceptiſsima ſecundum illud patris. Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi bene complacuit Mat. 3. & 17. Sed quantum ad inſtitutionis ſuæ finem, & fructum:qui eſt gratiarum actio, diuinorum beneficiorum commemoratio, inter quæ præcipuum eſt dominica incarnatio, paſsio, reſurrectio, aſcenſio &c. Sãctorum honor, & collaudatio, & ſalutis in uia adhuc peregrinãtium promotio: de quibus infra latius tractabitur. Et hæc tanguntur, ac petuntur in oratione iſta. ut patet eam aduertenti. ¶ Præmiſsis itaq; his orationibus, quas ſacerdos conſecrans ad deum fundit, quatenus oblatio ſua perfecta, & placida fiat, etiam eccleſiæ ſuffragia interpellat, ſic enim placet deo ſacrificium ſecundum illud. Mal. 3. Placebit deo ſacrificium iudæ, & Hieruſalem: ſicut dies ſeculi, & ſicut anni antiqui. Iudas confitens, Hieruſalem pacis uiſio interpretatur. Eſt itaq; ſacerdos Iudas lotus ablutione, & orationis confeſsione. Eſt & Hieruſalem pacis,& unitatis eccleſiaſticę ſuffragij interceſsione, ideo conuertit ſe ad populum, petens in unitate eccleſiæ orationis ſuffragia dicens. Orate pro me fratres, ut meum,& ueſtrum ſacrificium acceptabile fiat apud deũ patrẽ omnipotentem. Aliqui addunt. Et ſorores propter ſexuum diſcretionem; ſed alij utrumq; includunt in nomine ſexus principalioris,attendentes illud apoſtoli. Non eſt

Dan.3.
Eccl.35.
Eſa.ult.
Sacerdos quomõ petit ſacrificij acceptationem.
Pſal.
D
Raba.
Sacrificium capitur tripliciter.
Alex. de Al.
Mat.3.& 17.
De orõne ſacerdotis ad populum,cũ petẽs ſuffragia inquit orate fratr.
B
Mal.3.

maſcu-

Gal. 3. maſculus, neq; fęmina: oēs enim uos unum eſtis in chriſto ieſu. Appellatione fratris innuit eccleſiæ in unitate charitatis colligationē, & pacis unionem. Recte autem petit orationum interceſsiones: memorans illud apoſtoli ad Hębr. 5. (Hæbr. 5.) Quoniam & ipſe circundatus eſt infirmitate: & ita ut homo infirmus indiget eccleſiæ adiutorio. Hinc Iacob. 5. (Iacob. 5.) Orate pro inuicem, ut ſaluemini: multum enim ualet deprecatio iuſti aſſidua. Quod uerò dicit. Vt meum, & ueſtrum ſacrificium &c. innuit. ꝙ ut dictum eſt: tam offerentes, quā oblata offeruntur in altari dño, cuius oblationis ſignum fuit exteriorum oblatio facultatum. Vnde & debet quemadmodum pro populo: ita & pro ſeipſo offerre pro peccatis. Ipſe enim eſt homo ex hominibus aſſumptus, pro hominibus conſtitutus loco eius. ſ. chriſti, qui eſt totius ſanctitatis perfector: ut Albertus loquitur: & ideo ut homo, indiget ſuffragio. Vt uidetur eo in loco dei conſtitutus, offert, & ſanctificationem perficit: ſecundum illud apoſtoli ad Hęb. 5. (Heb. 5.) Omnis pontifex ex hominibus aſſumptus, pro hominibus conſtituitur in his, quæ ſunt ad deum &c. Huic autem ſacerdotis petitioni quidam reſpondent. Memor ſit dominus ſacrificij tui: & holocauſtum tuum placabile fiat. Alij. Spūſſanctus ſuperueniet in te: & uirtus altisſimi obumbrabit tibi. Quidam ut romani reſpondent. Suſcipiat dominus ſacrificium de manibus tuis ad laudem, & gloriam nominis ſui: ad utilitatem quoq; noſtram, totiuſq; eccleſiæ ſuæ ſanctę amen. Sed fortè quis diceret: inconueniens uidetur in tanto officio tot fieri diuerſitates. Vnde uidetur, ꝙ hæc uarietas non ſit in eccleſia permittenda: ſed abolenda potius, & damnanda. Reſpondet beatus Anſel. in epiſtola ad Valerianum (Anſelm.) magdebergenſem archiepiſcopum, quærentem de diuerſitate modorum, qui fiunt circa celebrationem huius ſacramenti dicens. Sic habemus a ſanctis patribus, ꝙ ſi unitas ſeruatur charitatis in fide catholica: nihil officit conſuetudo diuerſa. Et ſi multæ ſunt diuerſitates quæ non in ſumma ſacramenti, uel uirtute eius, aut fide diſcordant: neq; omnes in unam conſuetudinem colligi poſſunt: æſtimo eas potius in pace tolerandas, quā diſcorditer cum ſcandalo damnandas. Ex hic patet, quæ diuerſitas toleranda: nam per ſummam ſacramenti, intelliguntur illa, qui præciſè requiruntur ad eſſe ſacramenti.

In miſſe officio diuerſi ritus obſeruātur & tolerantur.

F

Alex. de Al. ¶ Sequitur ſtatim quarta particula ſecūdæ partis principalis miſſæ: quæ dicitur ſecreta ſecundum Alex. de ales: quia tunc incipit myſterium paſſionis domini in oblatione eorum, quæ ſunt conſecranda. unde ibi per correſpondentiam quandam repræſentatiuè inchoatur machinatio quædam iudæorum: & tractatio de morte Chriſti, propter quam dominus abiit in regionem iuxta deſertum. (Ioh. 11.) In illa enim parte initium eſt oblationis: quæ eſt myſterium paſſionis domini: ſicut illa machinatio fuit initium paſſionis eiuſdem exhibitæ in corpore Chriſti.

Secreta qui in miſſa legitur quare ſic dicitur, & quare ſecretè legitur.

¶ Dicitur etiam hæc oratio ſecretè cum ceteris uerbis ſacri canonis ſecundum Alber. (Albert.) præter rationes ſupra lect. 15. recitatas: quia iam in illa oratione, quæ ſecreta dicitur, ſanctiſſima poſtulantur, & offeruntur, quæ a populo cōmuni celari debent, ut amplius uenerentur. Oſtenſa enim populo per uſum diſcuntur, & uilipenduntur: & fortè nonnunquam ad uſus alios adhibentur. In cuius ſignum Num. 4. (Num. 4.) mandatur Aaron, & filiis eius, ut ipſi ſoli ingredientes tabernaculum, omnia eius uaſa inuoluant, & portanda, dum mouenda ſunt caſtra, ſingulis filiis Caath diſtribuant. Ipſi autē filii Caath, ac ceteri nulla curioſitate uideant, qui ſunt in ſanctuario, priuſquam inuoluantur: alioquin morientur. Nam multi uſu ſanctiſſima contemnentes, dū publicè eis oſtenduntur: accipiunt occaſionem mortis in eis: quę ſi forent operta, & inuoluta, & ab eis celata, uenerarentur. hinc Matt. 17. (Matt. 7.) dicitur.

Digitized by Google

Nolite ſanctum dare canibus : & margaritas nolite proijcere ante porcos:
ne forte conculcent eas pedibus ſuis:& canes conuerſi dirumpant uos:quia
audita iſta uileſcunt popularibus : & ſacerdotes uerbis' eorum lacerantur.
unde & beatus Dionyſius ſcribens ad Timotheum de eccleſiaſtica hierarch. Dionyſ.
eadem præcipit , Obſerua , inquit , diligentius , ne ſancta ſanctorum effe
ras : ne profanis luminibus uiolanda permittas : reuereberis magis occul-
ta , quam dei arcana myſteria ſpiritualibus , inuiſibilibuſq; notionibus ho
norabis : atq; intemerata ſeruabis nequaquam ea paſsim rudibus tradens :
ſed ſanctis ſolis ſacrarum rerum intelligentias ſecretius pandens . ¶ Et no-
tandum , ꝙ primæ ſecretæ non præmittitur immediate' inuitatio ad ora-
tionem per uerbum , Oremus : ſed ſecundæ , ſi plures ſecretę legantur.
debet enim numero , & ordini collectarum conformiter reſpondere nume
rus , & ordo ſecretarum : & poſt communionem. i. complendarum : ita ꝙ
tot ſecretę , & eodem ordine ſimiliter , & complendæ dicantur : quot , &
quo ordine dictæ fuerant collectæ, non plures, nec pauciores: nec alio or-
dine. Cuius cauſa tacta eſt lec. 16. quia ipſa inuitatio per uerbum oremus,
cum ſalutatione populi præmiſſa eſt ante offerendam quam reſpicit prima
ſecreta : quare ad eam , Oremus non eſt repetendum . ¶ In ſecretis autẽ,
quæ pene per ſingula officia uariantur , petitur , ꝙ populus offerens in
Diuina mi- ſuis donis deo in unitate corporis Chriſti in corporandus ipſi acceptabili-
teria ſecre- ter offeratur : ut patet in prima ſecreta primæ dominicæ aduentus: ubi di-
è ſunt tra- citur ſic. Sacra non domine potenti uirtute mundatos , ad ſuũ faciant pu-
tanda. riores uenire principium . Omnium enim horũ principium quantũ ad ob-
lationẽ, eſt oblatio , qua Chriſtus obtulit ſeipſum . Et hoc facile attendi
põt in omnibus ſecretis: niſi ꝙ aliqñ propter feſtũ, quod agitur de Chriſto
uel ſanctis : in ſecretis de ipſis feſtiuitatibus mentio adhibetur: ut gratia fe-
ſti Chriſto populus offerens uniatur . Sic ergo perficiens concludit alta
uoce , dicens. Per omnia ſæcula ſæculorum. quia quod in concluſione eſt,
omnibus expedit ſcire tam clericis, quã idiotis . Dicitur ergo ſecundum
Alber. Per dñm noſtrũ Ieſum Chriſtũ &c. ut ſciatur , ꝙ quicquid petitur, Albert.
nõ niſi in nomine Chriſti exauditur. Põt nihilominus exaltatione uocis ſe
cundũ Alex. ſignificari, ꝙ Chriſtus iterum palam ambulans ſe tanquã uerũ Alex.
paſchalẽ agnũ ante quinq; dies paſchæ, luna decima primæ menſis pręſenta
uit Hieruſalem publice a turba cum ramis palmarum ſuſceptus , & inter lu
nam decimam & decimam quartam ingrediens, & regrediens clamabat pu-
blice docens in templo. ¶ Reſpondet aũt ſacerdotis miniſter , uel chorus
Amen : quod ad concluſionem tantũ refertur , & interpretatur , pro uerũ
eſt, ſecundum Alber. non pro fiat: ac ſi dicat : tu dicis. Per dñm &c. qui ui Prouer. 8.
uit, & regnat &c. Nos corde, & ore profitemur , & dicimus, uerum eſt: ac ſi
dicat . Iuſti ſunt omnes ſermones tui , & non eſt in eis prauum quid, neq;
Præfatio & peruerſum. ¶ Audiens ſacerdos hanc populi confeſsionẽ, procedit ad quin G
eius ſaluta- tã huius partis ſecundæ particulã, uidelicet ad præfationẽ : quæ prælocutio
tio ad popu interpreta tur: quia iam ſacerdos ſentiens populũ ad altiora paratũ , pręlo-
lum populi quitur eis publice de ſacramenti altitudine, & reuerentia: & ab prælocutio-
quoq; reſpõ ne, illud quod cãtat nomẽ præfationis accepit. ¶ Diuiditur autẽ ſecundum
ſio. Alex. in partes tres. Primò fideliũ congregatorũ ad confitendum domino Alber.
excitatio proponitur. Secũdò confeſſionis exhibendæ ratio declaratur, ibi.
Vere dignum. Tertiò confeſsionis exhibitę acceptatio poſtulatur, ibi. Cũ
quibus & noſtras uoces . ¶ Excitatio intentionis populi in tribus eſt ſecun
dum Alber. In eulogio ſalutationis : in communione profeſſionis : in
exhortatione gratiarum actionis . Eulogium ſalutationis . continet ſalu-

Digitized by Google

tationem presbyteri, & deuotam reſponſionem populi. Salutatio eſt. Dominus uobiſcum: quæ optat diuini adiutorij aſsiſtentiam ad altiſsima ſacramenti myſteria: angelicæ etiam perfectioni tremenda: non curioſe diſcu-
Iohann. 6. tienda; ſed humilitate cordis a populo ſuſcipienda, & ueneranda. Suſcipienda in cœna ſpirituali, in qua reficiendi ſunt pane uiuo, qui de cœlo deſcendit. Vnde & præfationis officium ad illud referri poteſt, quod
Luc. 22. Matt. 14. legitur Lucæ. 22. Miſit dominus petrum, & Iohannem dicens. Euntes parate nobis paſcha, ut manducemus. Et poſt. Ipſe oſtendet uobis cenaculũ, grande ſtratum: ibi parate. Et hoc ſonat, quod dicitur præfatio: id eſt prælocutio: quaſi præparatio ad hoſtię conſecrationem, & conſecratæ ſumptionem. ¶ Reſpondet autem populus. Et cum ſpiritu tuo: optans, ut quæ non niſi ſpiritusſancti operatione fieri poſſunt: eodem ſpiritu ſacerdotis ſpiritum ſubleuante, & ſibi uniente nedum ſacramentaliter: ſed & ſpiritualiter per ſacerdotem perficiantur: quoniam ſpiritus eſt deus: & eos
Iohann. 4. qui adorant eum in ſpiritu, & ueritate oportet adorare. Et maxime in hoc ſacramento: in quo ſine ſpiritu caro nihil prodeſt: ſed ſpiritus perfi-
Ioh. 6. cit omnia: dicente domino de huius ſacramenti perfectione Iohan. 6. Spiritus eſt, qui uiuificat: caro autem non prodeſt quicquam. Reſponſione hac audita, ſacerdos populum in communione charitatis ad altiora proficiſci uolens expreſſe hortatur, dicens. Surſum corda. ſupple leuate. De hac exhortatione ita dicit. Cyprianus papa: ut habetur de conſe. diſtinctio. 1. Quando. Quando ſtamus ad orationem fratres dilectiſsimi: inuigilare, & incumbere ad preces toto corde debemus. Cogitatio carnalis hominis, & ſecularis abſcedat: nec quicquam animus aliud: quam id ſolum cogitet, quod precatur: ideo & ſacerdos ante orationem, præfatione præmiſſa, parat fratrum mentes dicendo. Surſum corda: ut dum reſpondet plebs. Habemus ad dominũ. admoneatur nihil ſe aliud, quã dominũ cogitare debere. Claudatur contra aduerſarium pectus: & ſoli deo pateat: nec
H ad ſe hoſtem dei, tempore orationis uenire patiatur. Hæc ibi. ¶ Ait ergo ſacerdos. Surſum, intellectu ueritatis: affectu charitatis: uirtute conuerſationis: rectitudine intentionis. De prima ad ſuperna eleuatione dicit Pſal. — Excitatio populi ad dirigendum corda in Deum.
Pſalm. Accedat homo ad cor altum: & exaltabitur deus. Ad cor altum intellectu ueritatis accedit, qui in ſcr̃o nihil carnale cogitat: ſed omnia alta eſſe intelligit; ut quod in cibo ſumptus Chriſtus dentibus nõ diſcerpitur: nec ſacerdotis diuiſione diuiditur. Sũptione nõ digeritur, ut pereat: ſed manẽs integer ſumptus nos ſibi incorporat. In altare deſcendens in dextera patris manet: ut nos ſibi incorporatos ad eiuſdem patris dexreram exaltet,
Col. 3. & huiuſmodi. ¶ De ſecunda exaltatione dicit apoſtolus ad Col. 3. Quę ſurſum ſunt, ſapite: non quæ ſuper terrã. Sapimus enim, & quætimus cæleſtia per charitatis feruidam exaltationẽ: & hoc in ſacramẽto perficitur: quando & nimiã domini dilectionem penſantes aduertimus, ꝙ ipſe ſe nobis dat in cenam: quo nos ſibi incorporet: & ſic ad alta domus patris: ubi omnes æternæ uitæ abundant panibus: nos eleuando perducat. ¶ De
Phil. 3. tertia eleuatione dicit idem ad Phil. 3. Noſtra conuerſatio in cælis eſt. Vnde & ſaluatorẽ ad nos in ſacramento expectamus dominus Ieſum Chriſtũ qui incorporando nos ſibi reformabit corpus humilitatis noſtræ cõfigura-
Iob. 16. tum corpori claritatis ſuæ. ¶ De quarta ſurſum eleuatione dicitur Iob 16. Ad deũ ſtillat oculus meus. hoc eſt oculus altæ intentionis, qui deuotione, & memoria dominicę paſsionis ſtillat lachrymando: & non niſi in altum ad deum dirigitur tendendo, & pergendo: & omnia ſoli deo attribuendo. Hanc autem exhortationem facit ſacerdos conformiter ad illa uerba

Iob.

Iob. 16. Terra ne operias ſanguinem meum: neq; locum in te latendi in-
ueniat clamor meus. & ideo terreno, & depreſſo corde ſanguis Chriſti Iob. 16.
non debet operiri:& clamor, quo ad communionem dei uocamur: latere
non debet ſub affectu terreno; ſed potius corde eleuato ad cęlum hæc om-
nia uenerari. Ad hanc autem ſacerdotis excitationem reſpondetur ex per-
ſona aſsiſtentis populi. Habemus ad dominum: quia ad altius aliquid cor
exaltari non poteſt: nec in aliquo turius locari, ut altiſſima, & ſpiritua-
lia dei dona percipiat Trenorum. 3. Leuemus corda noſtra cum manibus Thren. 3.
ad dominum in cęlos. Totum enim cor in cæleſtibus habitare debet quod
tam cæleſtia, & ſublimia dona expectat: quod angelicis laudibus uoces
carnis iungi deſiderat: improperium illud incidat. Appropinquat popu-
lus iſte ore ſuo: & labijs ſuis glorificat me: cor autem eius longe eſt a me. Eſai. 29.
¶ Huic reſponſioni ſacerdos excitando populi intenſionem, annectit
hortationem quandam: qua exhortatur populum ad gratiarum actiones, I

opuli exci tio ad di- ndum gra as Deo, cũ poſitione ratias aga us.

dicens. Gratias agamus domino deo noſtro. ſe populo communicans, &
& uniens: dicens in ſua, & populi perſona: agamus. quia unius ſunt do-
ni participes: corporis, & ſanguinis domini, quo in unum corpus myſti-
cum cum capite membra omnia uniuntur. 1. Cor. 10. Vnum corpus mul 1. Cor. 10
ti ſumus omnes, qui de uno pane, & de uno calice participamus. Gratiæ
autem aguntur, quando dona domini digne percipiuntur, diſcrete cogno
ſcuntur: & magna deuotione in ipſum referuntur. De perceptione digna
dicitur. 1. Paral. ult. Tua ſunt omnia: & quæ de manu tua accepimus dedi
mus tibi. Sic enim digne accipitur a deo donum: cum nos indignos diui- 1. Paral. ult.
nis eſſe beneficijs æſtimamus, & per hoc grate accepimus. (Seneca. 2. de be Seneca.
neficijs. Qui grate beneficium accipit: primam eius penſionem ſoluit)
dum & ea, quæ reddimus a dono eſſe minime dubitamus. Sic & diſcrete co
gnoſcuntur a nobis: ſi cũ apoſtolo dicimus. Nos nõ ſpiritum huius mun-
di accepimus: ſed ſpiritum, qui ex deo eſt, ut ſciamus, quæ a deo donata 1. Cor. 2.
ſunt nobis. Omnia. n. dona deus dat in ſpiritu: & in ſpiritu data cogno
ſcuntur, qualia ſunt, & quãtã in nobis efficiant uirtutem, magna deuotione
in ipſum datorem deũ referunt: dũ eis utũtur ad finẽ propter quem dantur,
& ſolũ deũ ex his laudari, & magnificari exoptant dicentes cum apoſtolo
Iuda illud in fine ſuæ canonicæ. Soli deo ſaluatori noſtro per Ieſum Chri-

ualiter & ĩ gratiæ nt agẽda.

ſtum dominũ gloria, & magnificentia, imperiũ, & poteſtas ante omnia ſæcu
la, & nunc & in omnia ſæcula ſeculorũ. ¶ Hortatur autem ſacerdos ad agẽ
das gratias domino deo noſtro. Domino, qui nos redemit. Pſal. Redemi- k
ſti nos domine deus ueritatis. Ex hoc namq; ꝙ nos redemit: acquiſitum Pſal. 30.
eſt ei ius poſsidendi: & ita ratio damnandi. unde Aug. Tanti emit nos, ut
ſolus poſsideret. Deo, qui nos creauit. Deuter. 32. Poſſedit, fecit, & crea August.
uit te. Noſtro, quia ſaluabit. Pſal. Deus noſter deus ſaluos faciendi. Tunc Deut: 32.
enim ueriſsime erit noſter, quando erit omnia in omnibus id eſt omnium Pſalm.
bonorum abundantia. Ipſe eſt deus, qui nos de nihilo creauit, ipſe domi
nus, qui ſuo nos ſanguine redemit, ipſe eſt noſter, qui ſuo munere nos ſalua
bit, ipſe qui creando dedit naturam, qui redimendo dedit gratiam, qui
ſaluando confert gloriã. Vel, domino, nos ſua uirtute portanti. ad Heb. Heb. 1.
1. Portans omnia uerbo uirtutis ſuæ. Deo, nos ſua ſapientia regenti. pſal.
Qui regis iſrael intende. Noſtro, regnum nobis præparanti. Io. 14. Va- Ioh. 14.
do parare uobis locum. Hæc eſt ratio triplex, quare deo referendæ ſunt
gratiæ. ¶ Huic exhortationi ſacerdotali chorus reſpondet aſ-
ſentiendo. Dignum, & iuſtum eſt. Dignum, quantum ad ipſum,
quoniam ipſe eſt dominus deus noſter. Iuſtum, quantum ad nos: quia

nos populus eius, & oues paſcuæ eius. Dignum pro magnifica liberalitate, qua dona conferr. Iuſtum pro debito receptionis donorum. De primo Iaco. 1. Dar omnibus affluenter, & non improperat. Ex hoc enim ipſe gratiarum actione dignifsimus: quia magnifice dat: non manu retracta: ſed manu aperta liberalitate tota nullis præcedentibus meritis: quia prior dilexit nos. 1. Iohan. 4. nulla retributione expectata. Pſal. 115. Quid retribuam domino pro omnibus quæ retribuit mihi. De ſecundo. 1. Teſſa. ult. In omnibus gratias agite.

Iaco. 1. / 1. Iohan. 3. / Pſal. 115. / 1. ad Theſſ. ult.

DE EXPOSITIONE PRAEFATIONIS.

LECTIO XVIII.

A POST excitationem fidelium ad confitendum domino per dignas gratiarum actiones: ſequitur altera pars præfationis, qua ſacerdos ſuæ exhortationis rationem oſtēdit. Et diuiditur in partes duas: ſecundum duas rationes diuinæ laudis a nobis exhibendæ. Prima eſt excellentia diuina. Secunda laus angelica, quæ ibi tangitur. Per quam maieſtatem tuam. ¶ Circa primū ſacerdos primo reſponſionem approbat. Secundò rationem diuinę laudis declarat, ibi. Nos tibi ſemper. ¶ Circa, primum ait approbando reſponſionem populi qua reſpondit. Dignum, & iuſtum eſt. Dignum: quia nos mera uoluntate condidit. Iuſtum: quia pura miſericordia nos redemit. Aequum: quia nos gratuitu iuſtificat. Et ſalutare. quia nos perpetuo glorificat. Vel dignum, ratione ſuæ excellentię. Iuſtum, ratione ſuæ beneficentiæ: multum enim placet deo gratitudo. Salutare ratione ſui promiſsi. Hæc alexander. Aliter exponit dominus Albert. Has nanq; dictiones referens eas ad quinq;, quę conſiderantur in ſacramento ¶ Eſt enim ſacramentum ſinceræ ueritatis: excellentis nobilitatis: eximiæ liberalitatis: ponderatæ æquitatis: ſummæ uirtuoſitatis. ¶ Quo ad primum dicitur (Vere) quia hoc ſacramentum non tantum continet gratiam ſignificatiuè, quomodo ueteris teſta. ſacramenta, de quibus ad Hebre. 10. Vmbram habens lex futurorum bonorum, non ipſam imaginem rerum. Hoc eſt non ipſam ueritatem rerum ſanctarum imaginaram: quia boni gratiæ fuerūt ſigna, non cauſa; ſed continet in ueritate autorem omnis gratiæ: ſic enim dicitur Iohan. 1. Lex per moyſen, ſcilicet in umbris. & figuris data eſt: ſed gratia, & ueritas per Ieſum Chriſtum facta eſt. ¶ Quo B ad ſecundum dicitur dignum: quia ipſum ſolum eſt deo dignum ſacrificiū, nam cum in ueteris legis ſacrificio quæreretur, quid dignè deo offerretur: nullum inuentum eſt dicente Michea. Quid dignum offeram domino: nunquid offeram ei holocauſtomata, & uitulos anniculos? Nunquid non placari poteſt dominus in milibus arietum? An in multis milibus hircorum pinguium? Nunquid dabo primogenitum meum pro ſcelere meo: fructum uentris mei pro peccato animæ meæ? quaſi dice. non: Micheæ. 6. Propter quod Iohan. repræſentans gemitum antiquorum hoc noſtro ſacrificio carentium dixit. Ego flebam multum: quoniam nemo dignus inuentus eſt aperire librum, nec uidere eum, Chriſtum, ſcilicet uitæ librū. Iſtud uerò ſacramētū omnia aperit huius libri ſecreta diuina, & cęleſtia: & ideo quibuſdā interpoſitis, dicitur ibi de laude dignitatis iſtius. Et cum ape

Expoſitio uerè, & dignum, & iuſtum eſt.

Albert.

Heb. 10.

Iohan. 1.

Magna ſacramenti eucharistiæ exaltatio & laudatio.

Mich. 6.

Apoc. 5.

ruiſſet

ruiſſet librum: quattuor animalia, & uigintiquattuor ſeniores ceciderunt
coram agno habentes ſinguli citharas, & phialas aureas plenas odoramẽ
torum: quæ ſunt orationes ſanctorum: & cantabant canticum nouum di-
centes. Dignus es domine deus noſter apetıre librum, & ſoluere ſignacu-
la eius: quoniam occiſus es: & redemiſti nos deo in ſanguine tuo. Liber
eſt ſecretum conſilij diuinæ ſapientiæ, quo diſpoſuit ſacramentis ornare,
uel ordinare eccleſiam. Hoc nemo aperire potuit: niſi is, qui ın ſangui-
ne ſuo de corde ſuo ſacramenta profluere fecit: & ideo quattuor anima-
lia euãgelicæ prædicationis in ſe figurã præferentia: ut rationem ſacramẽ
torũ intelligant ſicut homo. In ſacrificium ſe exhibeant, ut uitulus: forti
ter mortem uincant, ut leo: altiſsima contemplatione uerbum apud deũ
compræhendant, ut aquila. Et uigintiquattuor ſeniores, qui ſignificant
duodecim patres uete. te. & duodecim apoſtolos nouæ gratiæ patres: ſta-
tim cadunt in facies ſuas: in una fide pręcedentium, & ſequentium tam di
gnum ſacramentum uenerantes, & iucunda laude citharizantes omnium
uirtutum conſonantia: habentes phialas auro diuinitatis ſplendentes: hoc — *Eucahriſtia eſt omnium ſacramẽtorũ eminentiſſimum.*
eſt diuinis cordibus flagrantes omni odoramento deitatis, & bonita-
tis: ſtatim in uenerationem tanti excitantur ſacramẽti in teſtimonium eius
excellentiſſimæ dignitatis. ¶ Quo ad tertium dicitur iuſtum: quia magni- C
tudine doni liberalis ſequitur magna obligatio eius, cui donatur faciendæ
rationis: ſecundum illud Greg. Cum creſcunt dona: creſcunt donorum
rationes. Ex maximi igitur ſacramenti dono, maximè donanti domino Greg.
obligamur: ideo iuſtum eſt pro ſummo ſacramenti huius dono, ſummas
deo agere gratias: ſummas dico nobis poſsibiles. Eſt deniq; iuſtum ex hu-
ius ſacramenti inſtitutione ſiquidem iuſtum eſt tenere diuina inſtituta, & il
la maximè, quæ ad tantam nobis inſtituta ſunt utilıtatem. Hinc. pſal. Vti Pſalm. 118
nam dirıgantur uiæ meæ ad cuſtodiendas iuſtificationes tuaș. Iniunxit do
minus frequentationem huius ſacramenti dicens. Lu. 22. Hoc facite in meã Luc. 22.
cõmemorationẽ: in tanto ſuæ charitatis, & noſtræ utilitatis affectu: & ideo
iuſtũ: & nihil tã iuſtũ eſt niſi, ut ſacſm iſtud omni deuotione, & gratitudi-
ne celebretur. ¶ Quo ad quartum additur æquum. Cum. n. omnia dñs in
pondere diſpoſuit numero, & menſura. Sap. 11. Et diuina æquitas exigit, Sap. 11
ut remetiatur ea, qua menſum eſt menſura. Lucę. 6. Neceſſe eſt per æqui- Lucæ. 6
tatem, reſpondeamus domino in ratione dati & accepti. Cũ aũt nihil ha-
beamus proportionabile deo reddendũ pro ineffabilibus donis ab eo acce-
ptis: pro grauiſsimis offenſionibus in eũ commiſsis: dedit nobis in hoc di
uiniſsimo ſacramẽto ſeipſum, qui ſe prius dedit in redemptionis noſtrę præ
ciũ: ut eũ offerentes ſummo patri ſacrificiũ pro peccatis: hoſtiam placatio
nis: holocauſtum intimæ, ac perfectæ unionis ſuo dono æqua menſura re
ſpondeamus: dum æquale donum reddimus, ipſum ſcilicet per deuotã hu-
ius ſacrificij oblationẽ, quem in dono ſummo a patre miſericordia ineffa-
bili recepimus. Vnde non tantum iuſtum: ſed ęquum eſt per hoc ſacramẽ
tũ dignas gratiarũ rependere actiones. ¶ Quo ad quintum concluditur: &
ſalutare. Eſt enim ſacramẽtũ illud ſummæ uirtuoſitatis: quia æternæ ſalu-
tis, & omnium ſalutarium effectuum unica cauſa. Vnde ſalutare eſt gratias
deuotiſsimas rependere: ut ſic continuè in hoc ſacramento ab ipſo in nos:
& in eũ a nobis effectus fluant, & refluant ſalutares. Hoc ſalutare ın deſide
rio erat patrum. unde ait Iacob. Salutare tuum expectabo domine. Et Gen. 49.
S. Symeon puerum Ieſum tenens in manibus: uiderunt, inquit, oculi mei
ſalutare tuum: quod paraſti ante faciem omnium populorum. Luc.
ſecundo. ¶ Conſequenter rationem huius diuinæ laudis aperiens Lucæ. 2. D

Digitized by Google

ſacerdos addit. Verè dignum, & iuſtum eſt, æquum, & ſalutare. Nos tibi ſemper & ubiq; gratias agere. Semper: quia in tempore gratiæ: & in æternitate gloriæ, quoniam ſicut in tempore percipitur Chriſtus uerè quidem; ſed latens in ſacramentali ac figurali ſpecie: ita in æternitate percipitur in ueritatis faciali manifeſtatione. Tob. 4. Omni tempore benedic deum. Et Pſal. Benedicam dominum in omni tempore: ſemper laus eius in ore meo. Vbiq;: quia per ipſum reſtaurantur, quæ in cęlis ſunt, & quæ in terra. Et ideo trina mundi machina gratias agit. Cęlum pro angelicæ ruinæ reſtauratione. Terra pro eccleſiæ militantis redemptione. Infernus pro eorum, qui ibi erant, & in purgatorio tenentur, liberatione: ut ſic in nomine domini omne genu flectatur, cæleſtium, terreſtrium, & infernorum. Et ideo ſacrificium hoc offertur pro cæleſtibus in laudem: pro terreſtribus ad gratię perceptionem: pro his, qui in inferno, & in purgatorij ſunt pęnis, ad liberationis ſupplicationem, pſal. In omni loco dominationis eius benedic anima mea domino. Eum autem, cui gratiæ agendæ ſunt dignis cōbinationibus exprimit dicens. Domine ſancte, ſeruos ſuos ſanctificans à peccatis iuſtificando. Pater oīpotēs: filios exaltans in merito extollendo. Aeternæ deus: cultores ſuos remunerans æternaliter beatificando. Vel domine ſancte: ſuos in ſanctitate conſeruando. Pater oīpotēs: filios regni potenter generando. Aeternæ deus: ſuos intuitiua ſui cognitione glorificando. Vel tertio ſedundum Albertum. Domine ſancte: ſanctificantia dona de theſauris tuę dominationis in hoc ſacramento magnificè præparando. Pater oīpotēs: paternæ charitatis affectum dulciſsimum in filiorū pane potenti præparatione apertius declarando. Aeternæ deus: deitatis tuæ alimonia mortales ad æternitatis immortalitatem mirabiliter uegetando. De primo. pſ. Gloria, & diuitiæ in domo eius. De ſecundo. Paraſti in dulcedine tua pauperi deus. De tertio. Memoriam fecit mirabilium ſuorum. Tanto domino patri, deo iuſtum eſt gratias agere: per Chriſtum dominum noſtrum tanquam per mediatorem: & aduocatum noſtrum. Per, enim prępoſitio mediationem notat. Naturas autem, quibus mediat, notat, quod ſequitur: Chriſtum. Chriſtus unctus interpræatur: cuius unctio deitas: natura uncta humanitas. Vt ſicut carnalis tangit fontem quo haurit: & hortum, quem rigat. Ita Emanuel noſter Chriſtus dominus tangit deum a quo tanquam a fonte fluunt gratiarum chariſmata: & per humanitatem tangit eos, in quos perfluunt per ipſum tanta gratiarum dona. 1. ad Timo. 2. Mediator dei, & hominum homo Chriſtus Ieſus. Dominus, uniuerſitatis productione noſter, ꝑcij chariſsimi, quo tenebamur ſolutione. 1. Pet. 1. Non corruptibilibus auro, & argento redempti eſtis de uana ueſtra conuerſatione paternæ traditionis: ſed præcioſo ſanguine quaſi agni immaculati. ¶ Oſtenſa prima diuinæ laudis ratione: quæ eſt diuinæ naturæ excellentia: additur ſecunda ratio, quæ eſt laus angelica: quam ſequitur (pro coniunctione uocum noſtrarum laudibus angelicis) deuota ſupplicatio. Et concluditur pars miſſæ per hoc, ꝙ ſubiungitur communis angelorum, & hominum adorandæ trinitatis excelſa laudatio: cum dicitur. Sanctus, ſanctus, ſanctus. Sequitur ergo. Per quem. ſ. Chriſtum maieſtatem tuam laudant angeli &c. Per Chriſtum, a quo habēt eſſe: quia ipſe eſt dei uirtus: & noticia, quis eſt dei ſapientia. 1. Cor. 1. Per illum enim angeli laudant, adorant, tremunt. Laudant, per eum, per quem facti ſunt, ſc licet filium. Gen. 1. Dixit deus fiat lux. i. angelica creatura. Verbo dixit & uerbo fecit: quia uerbo domini cæli firmati ſunt. Adorant. unde. 2. Eſdræ. 9. (alias Neemiæ. 9.) Exercitus cæli te adorant. pſal. Adorate deum omnes ange-

Margin (left): Thob. 4. / Pſalm. 33. / Philipp. 2. / Pſal. 102. / Albert. / Pſalm. / 1. Thim. 2. / 1. Pe. 1. / E / 1. Cor. 1. / Gen. 1. / 2. Eſdræ. 9. / Pſal. 96.

Margin (right): Expoſitio, Nos tibi ſemper, & vbiq;. / Quomodo ſemper, & vbique Deo ſunt gratiæ agendæ. / Expoſitio verborum, per quē maieſtatem tuā laudaut angeli. / Quid hęc nomina Angelorum ſignificent.

angeli eius. Tremunt. Iob.26. Columnæ cæli contremiſcunt & pauent ad Iob. 26.
nutum eius. Laudant, inquam uirtuti maieſtatis teſtimonium exhibendo.
Adorant, excellentiam maieſtatis reuerendo. Tremunt, potentiam ma-
ieſtatis adminiſtrando, ſiue eidem famulando. Tremere enim dicuntur, nō
metu formidinis: cum ſint perfectè beati: ſed admirationis conceptu, & Hebr. 1.
obedientiæ famulatu. Sunt enim omnes adminiſtratorij ſpiritus in mini-
ſterium miſsi propter eos, qui hæreditatem capiunt ſalutis. His namq;
uerbis innuitur, ꝙ diuina maieſtas maximè eſt laudabilis: eo ꝙ eſt lauda-
bilis ab angelis, quorum teſtimonium eſt maximè autenticum. Maximè re
uerenda eo, ꝙ adorabilis a dominantibus, qui habent dominium ordina-
tum ſuper bonos inferiores angelos. Maximeq; admirabilis eo, ꝙ tremen
da a poteſtatibus, quæ aduerſarias uirtutes ſubditas habent: & conceptum
mandatum in principatibus archangelis, & angelis ſibi ſubditis perficiunt:
ut tractant expoſitores beati Dionyſij in de cęleſti hierarchia. Hæc Alex. Alexand.
par. 4. de officio miſſæ. Et ſequitur. Cęli, ſcilicet deum laudant. i. uiam
laudandi præſtant. pſal. Laudate eum cęli cęlorum: & aqua omnes, quæ
ſuper cælos ſunt laudent nomen domini. Cuncta namq;, quæ ſunt, ratio-
nalia, & non rationalia deum laudant: aut materiam laudis dant. Et dicitur
cęli cœlorū pluraliter: quia plures ſunt cęli. Plures ēt cęlorū influentiæ qui
bus iſta inferiora producuntur in eſſe: & in eſſe conſeruantur. Poſſunt ta-
men & per cælos throni intelligi: in quibus dominus ſedere dicitur quaſi
in tribunalibus: dum per eos ſua iudicia diſcernit. unde Eſa. Cœlum mihi Eſaiæ ult.
ſedes eſt. Similiter & per uirtutes ordo primus in fine hierarchiæ: quæ ſe-
cundum beatum Greg. continet trēs choros, uirtutes, archangelos, ange Gregorius.
los: poteſt intelligi. Vel nomine uirtutum omnes ſpiritus cæleſtes deſigna
ri quidam uolunt: ut habetur in gloſa pſal. Laudate dominum omnes an- Pſalm. 148.
geli eius: laudate eum omnes uirtutes eius. Virtutes, generale nomen eſt
omnium uirtutum cæleſtium: ut ſic uirtutum nomine omnes angelici ſpi-
ritus, qui ſpecialibus nominibus expreſsi non ſunt, intelligantur: quorū
nullus a diuinis laudibus ſecernitur: ſicut ſcriptum eſt. Laudate eum om Pſalm. 148
nes angeli eius. Ac beata ſeraphin: in plurali. Serafin in fine per n, ſcri
ptum neutri generis, non unum angelum ſolum: ſed totum ſupremi ordi
nis angelicum agmen ſignificat, dictum ſeraphin a dono charitatis, quo
excellentius præſident, interpretatur enim ardor, uel incendium ſiue ar-
dentes. Hi concelebrant. i. pari uoto celebrant laudes diuinas: ſocia exul
tatione. non enim abſq; exultatione permaxima laudes deo perſoluunt. un
de pſal. Beati qui habitant in domo tua domine, in ſecula ſeculorum lau- Pſalm.
dabūt te. Hæc omnia Alexander de ales ubi ſupra part. c. 4. de officio miſſę.
¶ Subtilius poteſt hæc particula exponi ſecundum dominum Albertum. F
Per quem maieſtatem &c. Nam per eam oſtenditur eius: cui in hoc ſacra
mento gratiæ agendæ ſunt: ſupereminens magnitudo angelicæ uocis prę
conio. Quo tria notātur. Laudis altiſsimæ pręconium reuerentiæ ſum-
mæ impenſum obſequium: in altiſsimis concelebratum gaudium. Et in
primo horum duo notantur mediatoris in laude officium: laudati culmen
eximium. De primo dicitur. Per quem, ſcilicet mediatorem angelis da-
ta eſt laudis materia: quoniam ſua mediatione perficitur eorum cuſtodiæ
effectus: & caſus eorum reparatur defectus: & in cuſtodia promouetur pro Pſalm. 90.
fectus. Cuſtodiunt namq; angeli homines, ſicut dicit pſal. Angelis ſuis mā
dauit de te: ut cuſtodiant te in omnibus uijs tuis. Et quoniam Chriſtus
ſuæ redemptionis opere angelicæ cuſtodiæ effectum dedit: ideo laudant an
geli per Chriſtum hāc materiā laudis dantem. hoc Apoca. 12. ſignatū eſt: Apoc. 12

Cuſtodiæ angelicæ effectus per Chriſti mediationem.

ubi dicit beatus Iohannes. Audiui uocem magnam de cęlo dicentē. Nunc facta eſt ſalus,& uirtus,& regnum dei noſtri : & poteſtas Chriſti eius : quia proiectus eſt accuſator fratrum noſtrorum,qui accuſabat illos ante conſpe ctum dei noſtri die ac nocte. hoc eſt accuſabiles reddidit. & ipſi uicerunt eum propter ſanguinem agni.& poſt pauca. Propterea lætamini cęli,& qui habitatis in eis. Vox magna,hæc uox eſt laudantium angelorum in contē-
Greg. platione tantæ gratiæ: ut dicit Greg. admirantium dei conſilium, qualiter per Chriſtum hominem a diaboli captiuitate abſoluit : & angelicam cuſtodiam ad officium ſalutis prouexit . ac etiam per hoc ruinæ angelorum reintegratus defectus : ut habet apoſtolus. Gratificauit nos, ſcilicet pater,
Ephe.1. in dilecto filio ſuo, in quo habemus redemptionem per ſanguinem eius, remiſsionem peccatorū ſecundum diuitias gratiæ eius , quæ ſuperabundauit in nobis in omni ſapientia, & prudentia : ut notum faceret nobis ſacramētum uoluntatis ſuæ,ſecundum beneplacitum eius : quod propoſuit in eo in diſpenſatione plenitudinis temporum, inſtaurare omnia in Chriſto quæ
Col.1. in cęlis, & quę in terra ſunt in ipſo. Simile ad Col. 1. Hæc ergo reſtaura
Lucæ.15. tio caſus angelici, cauſa eſt, & materia laudis in officio iſto mediatoris, qui drachmam decimam inuenit : & eam in loco cadentis angeli repoſuit.
Amos 9. Hinc Amos. 9. Illa die ſuſcitabo tabernaculum Dauid, quod cecidit : & reædificabo aperturas murorum eius : & ea, quæ corruerant, inſtaurabo : & reædificabo illud ſicut in diebus antiquis. Tabernaculum illud cęlum eſt cæleſtium manſio excubiarum : quod dicitur etiam noſtri Dauid, Chriſti ſcilicet ex Dauid ſemine incarnati, qui manu fortis, & aſpectu deſiderabilis interpretatur: quia ipſe propugnator eſt ad ſaluandum, ut manu fortis, & in eo deſiderant angeli proſpicere, quia aſpectu eſt deſiderabilis. Hoc autem tabernaculum cecidit in ruina angelorum : & murorum aperturas ſuſtinuit in defectu uacuarum manſionum. In homine deniq; in cælum aſſumendo : unde collapſa ſuppleri poterant : etiam corruit in protoplaſti lapſu. Pater ergo per Chriſti mediationem illud tripliciter reædificauit : quia hominem a caſu redemit, angelorum numerum ex hominibus reintegrauit, & paratas angelorum manſiōnes hominum introductione repleri ordinauit. ¶ Ex mediatione quoq; Chriſti, cuſtodiæ promouetur profectus, quia uirtute ſanguinis Chriſti, manus adiuuatur angelica, ut hominem facilius prouehat ad uirtutum perfectionem. unde dicitur in pſal. In manibus portabunt te, quia operi-
Pſal.90. bus angelorum portamur ad profectum remoto per Chriſti ſanguinem pondere circumſtantium peccatorum. Quod etiam in hoc ſignificari poteſt, ꝙ uicto pro nobis a Chriſto tentatore in deſerto, ne inducamur in tentationem per peccatum nos obruentem. Acceſſerunt an-
Matt.4. geli, & miniſtrabant ei. Sic igitur tripliciter promouetur laus an-
G gelica, per officium mediatoris. ¶ Laudati uerò culmen eximium tangitur in uerbo, maieſtatem tuam. Eſt enim ſecundum interpre- Laus, honor quomō differunt.
tationem nominis, maieſtas magnitudo ſupereminens ſtans, quæ nunquam declinat ad paruitatem. Hanc autem indeclinabilitatem deus maximè in hoc ſacrificio oſtendit, in quo mirabili maieſtate efficit, ut incompræhenſibilis in tam parua ſpecie compræhendatur in ſacramento. Sumptus maneat in ſeipſo regnans æternaliter. in ara mactetur in miniſterio. Dixit Salomon. Si cæli cæ-
3.Reg.8. lorum te capere non poſſunt : quantò minus domus hæc, quam ædificaui. Et nos admirando dicere poſſumus, quantò minus forma hæc minima panis, & uini, quæ eſt in altari. Sed hæc eſt ma- Rom.9.

ieſtas

ieſtas diuina: quæ uerbum abbreuiatum fecit ſuper terram. Eſa. 10. Abbreuiatum in uerbi incarnatione: & adhuc magis abbreuiatum nobis in panis, & uini ſpecie: totum deum, & totum hominem ſine maieſtatis diminutione ſecundum omnem ſui ueritatem, ac magnitudinem continente: ut eſſet in nobis corporaliter, & ſpiritualiter in ſacramenti perceptione. Hinc magna gloria domus huius nouiſſimæ, eccleſiæ .ſ. magis, quã primæ: id eſt ſynagogę: ut dicitur Aggæi. 2. cap. quia replebo domum iſtam gloria: dicit dominus exercituum: cum uenerit deſideratus cunctis gentibus (haud dubium) quin Chriſtus: qui in hoc eccleſiæ ſacrificio corporaliter habitat: in ſynagogæ uerò hoſtijs tantummodo in figura. In hoc etiam ſumptus ſacrificio integer manet apud patrem in cælo. Sumitur a nobis, ut in ipſo uiuamus: manet: ut ipſi in cælo conregnemus. De primò Io. 6. Qui manducat me: & ipſe uiuet propter me. De ſecundo. Lucæ. 22. Ego diſpono uobis, ſicut diſpoſuit mihi pater meus regnum: ut edatis, & bibatis ſuper menſam meã in regno meo. Virtute enim huius alimoniæ tendimus continuè ad huius ſacramenti principium, quod eſt Chriſtus: in figuræ propriæ integritate, regnans in cælo apud patrem: ut illi conregnemus. Nemo autem ſecundum naturam aſcendere poteſt, ni ſi participet naturam ſuperioris: ideo naturã regnãtis influit ſumma maieſtas: ut per ipſam menſam, quam ſumimus: ad locum regnantis in cælum tendamus. Mactatur deniq; in myſterio, & immortalis permanet: nam in commemorationem ſuæ paſſionis, & mortis in ſacramento offertur, & ſumitur. Quotieſcunq; manducabitis &c. mortem domini annunciabitis, donec ueniat. Vnde calice utimur pro ſepulcro: patena pro lapide ad os ſpeluncæ obuoluto: pallis, & corporalibus pro ſindone, & ſudario, quibus inuolutum fuit corpus dominicũ a Nichodemo, & Ioſeph pietatis officio. Credimus tamen firmiter, & profitemur, ꝙ Chriſtus reſurgens ex mortuis iã non moritur. mors illi ultra non dominabitur: ꝙ enim mortuus eſt peccato, mortuus eſt ſemel: ꝙ autem uiuit, uiuit deo, hoc eſt uiuit ad ſimilitudinem dei, qui ſolus habet immortalitatem, & lucem habitat inacceſſibilem. 1. ad Timo. ult. Quæ unquam in cælo, uel in terra oſtenſa maior maieſtas? prorſus nulla. Ideo maieſtas in hoc ſacramento laudanda eſt per angelos, per Chriſtum dominum noſtrum: in cuius ſacrificio, ac ſacerdotio (ut dictum eſt) hæc maieſtas tripliciter declaratur. ¶ Poſt laudis altiſſimæ præconium, tangitur reuerentiæ ſummæ impenſum beneficium in eo, quod ſequitur. Laudant angeli: adorant dominationes; tremunt poteſtates. In hoc enim ſacramento ſumma uirtus eſt, & honor. Virtutem decet laus: honorem reuerentia. Eſt enim laus uirtutis præconium, & honor exhibitio reuerentiæ in uirtutis teſtimonium. Et hæc reuerentia duplex: ſecundum ꝙ reſpicit magnitudinem reuerendæ uirtutis: uel paruitatem, reuerentiam exhibentis. Et ſecundum hæc ponuntur tria, laudant angeli: adorant dominationes: tremunt poteſtates. Circa primum quia commune celeſtium ſpirituum officium eſt laudare dei uirtutem: qua de hoſte humani generis per hoc ſacrificium triumphauit: ideo dicitur: laudant angeli. 2. Paral. ult. in oratione Manaſſe regis Iudæ dicitur. Laudabo te ſemper omnibus diebus uitæ meæ: quoniam te laudat omnis uirtus cælorum. Non autem accipitur hic angeli ſpecialiter pro infimo angelorum ordine: ſed potius ſicut beatus Dionyſius. cap. 5. & 11. cæleſtis hierarch. docet. Angelos omnes cæleſtes appellare uirtutes conſueuimus. & cap. 8. Communis eſt cæleſtibus omnibus angelica cognominatio quorum (ut Damaſcenus ait) unum eſt commune

Margin notes: Eſai. 10. — Agge. 2. — Ioh. 6. Luc. 22. — Conc. Trid. Seſſ. 22. ca. 2. — 1. Cor. 11. — Ioh. 19. — Ro. 6. — 1. Tim. ult. — Q̃uo cõe eſt Angelorum Deum laudare. — H — 2. Ethic. — 2. Paral. ult. — Dionyſ. — Nomẽ Angelus pro omni ſpiritu cęleſti. — Damaſc.

opus hymnis laudare deum. In his enim p̃fationis noſtræ uerbis dicit Al-
bertus. Nec nomina ordinum cæleſtium ſpirituum. Nec diſtributio per hie
rarchias deſcribitur: ſed communis laudis p̃conium cæleſtium ſubſtantiarũ
in ſacramento declaratur ut in p̃s. 102. Benedicite domino omnes angeli
Pſal. 102. eius potentes uirtute: facientes uerbũ illius, ad audiendam uocem ſermo-
num eius. Laudant ergo omnes angeli. i. omnes cæleſtes ſpũs diuinam in
Greg. ſacramento maieſtatem. Horum laus (ut dicit beatus Greg.) ammiratio
I eſt in ſapientia, & maieſtate talem in ſacramento uirtutem perficiẽtis. ¶ Ad
reuerentiam autem tanti honoris: quantus eſt in ſacramento: pertinet, ut ſe
quitur. Adorant. Eſt enim hoc ſacramentum plenũ omni gratia: non ſo-
lum gratia creata: ſed plenum deo, qui eſt gratia ſubſiſtens, & increata, &
fons totius gratiæ, & uirtutis: propter quod debetur ei honor ſummus, qui
eſt cultus diuinus: græce theoſebia dictus: a theos deus, & ſebes pietas, qua-
Auguſt. ſi dei cultus, ſiue pietas. Nam pietas ſecundum beatum Aug. proprie dei Pietas latria theoſebia.
10. de ciuita. cultus intelligi ſolet: quem græci euſebiam uocant. Appropriatius tamen
cap. 1. alij non euſebiam, quod bonus cultus: ſed theoſebiam, quod ex dei cultu
conceptum reſonat, dicere maluerunt. Hinc etiam dei cultus latria nun-
cupatur: quo etſi græci licet rarò pro ſeruitute uſi ſunt: tamen pene ſemper
pro ea, quæ deo debetur: ſic & uſus latinorũ habet: latriã pro ſola theoſebia
accipere: quæ ut dictum eſt: eſt cultus dei, qui latet: quoniam lucem habitat
Eſa 42. inaceſſibilem. unde Eſa. 42. Vere tu es deus abſconditus. Hunc dei cultũ
1. Timo. 6. adorationẽ etiã dicimus, proprijſſime accipiendo nomẽ adorationis. unde
Matt. 4. Matt. 4. ſcriptum eſt. Dominum deum tuum adorabis: & illi ſoli ſeruies. Ta
lis cultus hic in uerbo adorant, ſignificatur, quem deo patri per dominum
Heb. 1. noſtrum Ieſum Chriſtum exhibent omnes angeli. ſecundum illud Hæb. 1.
Et cum iterum introducit primogenitum in orbem terræ, dicit. Et adorẽt
eũ omnes angeli eius. Introducit pater primogenitum iterum, quotiens
hoc ſacramentum conficitur, & ſumitur. Quod hic inducitur, ut & homi De officio dominationum & poteſtatũ.
nes ad ſimilem cultum, & reuerentiam in hoc ſacramẽto exhibendam exẽ
plo angelico prouocentur. Inducitur autem hic ordo dominationum, qui
primus eſt ſecundæ hierarchiæ: quæ tñ ex ui nominis minus ad exhibendã
reuerentiã inclinari, putari poſſet: pro eo, q̃ ſecundũ Diony. c. 8. cæleſtis hie
Dionyſ. rarchiæ, dominationis nomẽ ſignificat celſiorem intelligentiam quandam
totius ſeruitutis ignaram: omniumq́; ſubmiſſione infima liberam: nulli ty-
rannicæ ſimilitudine ullo modo ſeipſum ſubiicientem, quæ ad illud, quod
uere, & proprie eſt ſummi. ſ. dominantis dei exemplar tota intentione cõ-
uerſa: ſeipſum inquantum poteſt, & quæ poſt ſe ſunt, ad ſummi boni exem-
plar effingit: ſumme ſemper dominantis deitatis pro uiribus particeps fit:
cum ergo memoratur illos uoluntarie inclinari ad reuerentiæ adorationẽ:
qui in altitudine ſemper feruntur: omni actu, & deſiderio diuinæ dñationis
participes fieri: quorũ magis uidetur adorari, quã adorare. idipſum de aliis
ſupernis ſpiritibus nullo modo dubitetur: nos quoq; cum omni deuotione
Apoc. 5. ſimilia faciamus. De horum adoratione ſcribitur Apocal. 5. Et audiui uo-
cem angelorũ multorum in circuitu throni, & animalium, & ſeniorum, &
erat numerus eorum milia milium dicentium magna uoce. Dignus eſt
agnus, qui occiſus eſt, accipere uirtutem, & diuinitatem, & ſapientiam,
& fortitudinem, & honorem, & gloriam, & benedictionem. Et ſequitur.
Et omnem creaturam, quæ in cælo eſt: & quæ in terra, & ſuper terrã, & ſub
terra, & quæ ſunt in mari, & quæ ſunt in eo: omnes audiui dicentes, ſedenti
in throno, & agno. Benedictio, & honor, & gloria, & poteſtas in ſecula ſe Exhibitio honoris reuer-
K culorum. ¶ Eſt aũt honoris reuerẽtiæ exhibitio, nõ ſolũ in adoratione q̃ eſt

recognitio ſummæ maieſtatis: & eius profeſsio qui adoratur; ſed etiam in recognitione propriæ paruitatis eius, qui adorat reſpectu magnitudinis illius, qua adoratur. Hæc eſt altera ſpecies reuerentiæ. Per primam fit acceſſus quidam ad ſummum, ipſum uidelicet adorandum. Per ſecundam fit quidam receſſus, & relapſus ad propriam fragilitatem. Hanc innuit, quod ſequitur, Tremunt poteſtates. Tremor enim ex propriæ fragilitatis, & ſupernę maieſtatis conſideratione oritur: & quia omnis creatura quantumcunq; perfecta, comparata ad illam ſummam naturam, quæ ſola uere eſt: non modo parua: ſed omnino nulla uidetur: quia ut dicit Boe. 2. de conſol. philoſophiæ. proſa. 7. Infiniti, atque finiti, nulla unquam poterit eſſe collatio. Vnde ad immenſam huius ſacramenti maieſtatem, neceſſe eſt omnem creaturam tremere, & pauere. Vnde & beatus patriarcha Iacob in ſomnis uidens ſcalam ſtantem ſuper terram, cuius ſummitas cælum tangebat: angelos quoq; dei aſcendentes, & deſcendentes per eam, & dominum ſcalæ innixum. Aſcendentes ad dominum adorandum: deſcendentes ad ſeipſos tremendo. Cunq; euigilaſſet: uere ait, dominus eſt in loco iſto: pauenſq;, quam terribilis eſt locus iſte inquit. Nõ eſt hic aliud niſi domus dei, & porta cæli. Quamuis ergo locus omnis pauendus ſit, & terribilis: in quo deus ſua oſtendit ſacramenta: tamen locus ſacramentalium ſpecierum ſpecialiter eſt omni reuerentia tremendus, in quo ea oſtendit, quæ in cruce perfecit: ubi & ſaxa ſciſſa ſunt: & monumẽta aperta: ubi terra tremuit, & ipſe ſolis lucis ſuæ radios abſcondit. Et ſicut in priori honoris ſpecie induxit dominationes: ita & nunc poteſtates: cum dicit. Tremunt poteſtates. nam poteſtatum eſt libera ſeueritate corripere, quod rectitudini legum diuinarum non congruit: & uindicare in omne, quod legibus obſtando repugnat. Et ideo poteſtatum non eſt tremere: quorum (ut Dionyſius ubi ſupra ait) eſt inſuperabili conſtantia ordinatiſsime ad diuina tendere: & quæ poſt ſe ſunt agmina, dei imitatione promouere. Quod ergo tremunt, tremore reuerentiæ non timiditatis, coram ineffabili maieſtate, cognoſcentes ſuam poteſtatem nihil eſſe reſpectu diuinę, & immenſę, quæ in ſacramento continetur: quibus ineſſe pauor minus uidebatur: oſtendit humanam fragilitatem merito pauere, cum audit tremere poteſtates. Nam reuera hæc eſt illa incomparabilis maieſtas, ad cuius nutum columnæ cæli pauent, & contremiſcunt. Si ergo columnæ cęli, id eſt angeli ſecundum glo. reuerentia illius magnitudinis contremiſcunt multomagis omnis homo in ſe concuſſus in reuerentia ad ſacramentum debet contremiſcere & pauere. ¶ Poſt itaq; manifeſtum ſummæ reuerentiæ impenſum beneficium, ſequitur in altiſsimis concelebratum gaudium in eo, quod ſubditur. Cęli cęlorumq; uirtutes, ac beata ſeraphin ſocia exultatione concelebrant. Vbi tria inducuntur. Cæli, cęlorum uirtutes, beata ſeraphin. Cęli hic dicuntur antonomatice cęlorum angelice uirtutes: qui ſupra ſe eum, qui in ſacramento eſt: uenerantur: ſicut dicitur in pſalmo. Laudent eum cęli cęlorum. & iterum. Laudate dominum de cęlis: laudate eum in excelſis. Ipſe enim aſcendit dignitate etiam ſecundum aſſumptam naturam, ſuper omnes cælos, hoc eſt uertices angelicos. Qui deſcendit, ipſe eſt, qui aſcendit ſuper omnes cęlos, ut adimpleret omnia. ¶ Cęlorum autem uirtutes ſunt, quibus uirtus cæleſtis ſine obſtaculo perficitur: hi dicti ſunt angeli dei mandata, uoluntatem & decreta inuincibiliter perficientes: ut dicitur in pſal. 102. Benedicite domino omnes uirtutes eius miniſtri eius, qui facitis uoluntatem eius. Hi concelebrant eum, qui præ omnibus uoluntatem patris perficit: unde

Ioh.

Marginalia: tia in quo conſiſtit. — Boe. — Geneſ. 28. — Dionyſ. — I. — Expoſitio cę li cęlorumq; uirtutes uſq; ad ſanctus. — Pſal. 148. — Ephe. 4. — Pſal. 102.

Iohann. 17. Io. 17. Opus conſummaui, quod dediſti mihi, ut facerem: ait Chriſtus ad patrẽ. Et iterũ. Meus cibus eſt, ut faciam uoluntatem eius, qui miſit me: ut perficiã opus eius. Iohan. 4. Cæli ergo celebrant, quem ſuper ſe contemplantur. Cęlorum uirtutes celebrant eum, a quo eſt omnis uirtus eorum. Verbo enim domini cæli firmati ſunt: & ſpiritu oris eius omnis uirtus eorum. Os patris filius eſt; a quo in angelos fluit uirtutis ſpiritus ad omnes dei uoluntates ineuitabiliter perficiendas; ita ꝙ nec lex naturæ inferioris retrahat; nec infirmitas potentiæ deprimat; nec uirtus contraria impedire ualeat. Iohann. 4.

M ¶ Ac beata ſeraphin. Significatur ſupremus angelorum ordo, ſeu chorus, qui totus ardens, ſine incendens ſecundum Dionyſium interpretatur. c. 7. eccleſiaſticæ hierar. Hoc agmen, quia diuinæ maieſtati continenter aſſiſtit, perpetuæq; locatum ſit, & ardentisſime in deum ſemper tendit, antonomatice beatũ dicitur, eo ꝙ admirabilibus, & purisſimis, firmisſimiſq; dei theoreis, & delectationibus perfruatur. Nihilominus quantũuis beatũ ſit, ut in ueſtibulis dei collocetur; tamen ſuper ſe contẽplãs altitudinem ſapientiæ, & delectationis huius ſacramenti, concelebrat ſolemniter, & iocunde ſacramenti iſtius altitudinem, quã ſuper ſe ueneratur. Quia ergo illa altisſima agmina ſic concelebrant, omnino irrationabile eſt, ſi aliquis hominum huic celebritati ſe ſubtrahat: ne in ſui repræhenſionem audiat illud Iob. 38. Vbi eras, cum me laudarent aſtra matutina, & iubilarẽt omnes filij dei. Aſtra matutina dicit angelica lumina, in principio cum cælo creata. & filios dei per conuerſionem ſui in deum in gratia confirmata. Ecce ad excitandum noſtram tarditatem ad huius ſacramenti uenerationem, illi angelorum inducuntur ordines, quorum exemplis ad eorum imitationem homo efficacius moueretur. Seraphin qd ſignificat. Iob. 38.

N ¶ Sequitur præfationis pars ultima; qua confeſſionis exhibitæ acceptatio poſtulatur, cum concluditur. Cum quibus, & noſtras uoces, ut admitti iubeas, deprecamur. In quibus uerbis tangitur ſupplicatio, ut uoces humanę concelebrationibus cęleſtibus miſceantur. Duas enim omnipotens deus rationales condidit creaturas, angelicam & humanam, quæ laudibus diuinis inſiſterent. & ei gratiarũ redderent actiones (ut tangit magiſter diſt. 2. lib. ſecundi ſententiarũ) quas dum pari uoto celebrant, tanquam inferiores, & ſuperiores cordę in cæleſti cithara ſociantur. De qua Apocap. 14. Et audiui uocem quaſi citharedorum citharizantium in citharis ſuis, & cantabant quaſi canticum nouũ. Dicitur ergo (cum quibus) .ſ. angelis (& noſtras uoces) humiles quidem, ſed rationabiles; quia uox eſt ſonus cum intentione prolatus, ut admitti in laude ſacramenti, iubeas o deus omnis ſanctitatis perfector (deprecamur) quia ſine tuo iuſſu iuuante a nobis fieri nequit, ꝙ .ſ. inter angelos noſtra uox audiatur. Deprecamur autem (ſupplici confesſione) non ſuperba pręſumptione; ſed ante maieſtatem tuam proni laudem tuam humili confeſſione dicentes. Sanctus, ſanctus, ſanctus. Cõcluſio pfationis. Apoc. 14.

¶ Hæc breuiter de expoſitione præfationis quotidianæ. Sunt enim, & aliæ præfationes, non quidem ab illa diſſonæ; ſed pro magnitudine feſti, aut temporis qualitate ad maiorẽ deuotionis excitationem, ex feſti materia, & temporis cauſas diuinæ laudis ſuperaddentes; quarum decem ſunt numero; ut habetur de conſecr. diſt. 1. Inuenimus. ubi dicitur. Inuenimus has nouem præfationes in ſacro cathalogo tantummodo recipiendas. Vnam in albis paſchalibus: aliam in die aſcenſionis domini; tertiam in die penthecoſtes, quartam de natali domini; quintam de apparitione domini; ſextam de apoſtolis; ſeptimam de ſancta trinitate; octauam de cruce; nonam de ieiunio in quadrageſima tantũmodo dicendam. Decima uerò additur de beata uirgine. 70. diſt. c. ſancto- Quæ pfationes ab eccleſia admiſſæ.

rum

rum canonum.ex Concilio Placen. ſub Vrbano Papa. Quarum ſenten-
tiæ in his,quæ quotidianæ præfationi ſuperaddunt:ſatis ſunt manifeſtæ.

DE SANCTVS DIVISIONE, & expoſitione.

LECTIO XIX.

POST præfationem, qua ad confitendum domino mi- A
rabilia in hoc ſacramento operanti populus excitatus
eſt ſimul,& confitendæ laudis ratio declarata. Præmiſ
ſa deniq; ad dominum ſupplicatione pro acceptatione
diuinæ laudis: ſequitur communis angelorū hominūq;
adorandæ trinitatis excelſa laudatio: dum finita præfa
tione:chorus uoce concordi hymnum canit. Sanctus,
ſanctus,ſanctus dominus deus ſab. ple. ſunt cæ. &c. Hunc autem hymnū
Triplex acceptio, & ſignificatio nois Sāctus. ſecundum Guil. Durandum in rationali,in miſſa cantandum inſtituit Six- Guil.
tus Papa. Et rationabiliter poſt præfationis deprecariuam concluſionem:
quoniam ex nobis non eſt, ꝙ noſtra uox inter angelorum,ac cæleſtium uir
tutum concrepantium uoces audiatur. Idcirco ſacerdos in perſona eccle
ſiæ militantis in præfationis concluſione deprecatur: ut ſaltē deus noſter,
noſtras uoces admitti iubeat concentibus angelorū,ſocia exultatione lau-
des diuinas concelebrantium. Et quia cæleſtis militiæ exercitus ſine in-
terceptione,diuinam laudant gloriam,ipſius maieſtatem,& ſanctitatem ue
nerantes ſecundum illud ps. 83. Beati,qui habitant in domo tua domine: Pſal.83.
in ſe.ſe.laudabunt te:cupientes noſtra uota laudibus connumerari angeli-
cis:angelicum hymnum pariter concinimus non propria præſumptione :
ſed humili deuotione,& ſupplici dicentes. Sanctus, ſanctus, ſanctus domi-
nus deus ſabaoth. Hic itaq; hymnus uox eſt angelorum,& hominum. Pri
ma eius pars angelorum eſt: unde Eſayæ.6. Seraphin clamabant ſub excel Eſai.6.
ſo dei ſolio. Sanctus,ſanctus,ſanctus dominus deus exercituum : plena eſt
omnis terra gloria eius . & Apocal. 4. Quattuor animalia non habebant Apoc.4.
requiem die, ac nocte,dicentia. Sanctus,ſanctus,ſanctus dominus deus om
nipotens:qui erat,& qui eſt:& qui uenturus eſt. Secundā eius pars eſt homi
num,qui præibant, comitabantur,& ſequebantur dominum in hieruſalem
loco ſuæ oblationis , & ueſpertini ſacrificij ſe præſentantem, dicentium.
Verиſsimè conuenit eſſentiæ diuinæ. Oſanna in excelſis. Benedictus, qui uenit in nomine domini. Ioh. 12. Ioh.12.
Congrue autem hymnus ille,qui ſacrificio præmittitur,ex prædictis dua-
bus uocibus cōponitur: quia in ſacrificio iſto placito, ima ſummis, & ter
rena cæleſtibus: ſecundum Greg. 4. dialogorum coniunguntur. Et ſecun- Greg.
dum hoc hymnus iſte diuiditur in duas partes in angelicam, .ſ. & humanā.
Et ſecunda pars ſubdiuiditur in orationem,& gratiarum actionem. Secun-
da ibi. Benedictus. Voce angelica,unitas eſſentiæ, & perſonarum trinitas
in deo commendatur. Voce humana unio deitatis,& humanitatis in Chri
ſto prædicatur. Dicitur ergo in prima parte. Sanctus. Nam ſanctus a
ſancio. is. ir, quod dicitur a ſanguis:& eſt firmare,decernere,ſtatuere, con-
ſecrare. Sic & leges ſanctæ,& mores ſancti,& homines in fide firmati ſan-
cti dicuntur,& dicuntur ſancti a ſanguine hoſtiæ:& hoc de ueteri conſuetu
dine. Nihil enim ſanctum apud ueteres dicebatur:niſi quod ſanguine ho-
ſtiæ eſſet conſecratum,uel reſperſum:nam & quę purificari uolebant: ſan-

guine

Digitized by Google

guine hoſtiæ ungebantur: unde poſtea ſancti dicebantur, quaſi ſanguine uncti. De quo latè apoſtolus. Heb 9. Lecto, inquit, omni mādato a moyſi uniuerſo populo, accipiens ſanguinem hircorum, & uitulorum cum aqua, & lana coccinea, & Iſopo: ipſum quoq; librum, & omnem populum aſperſit dicens. Hic ſanguis teſtamenti, quod mandauit ad uos dominus. Etiam tabernaculum, & omnia uaſa miniſterii ſanguine ſimiliter aſperſit, & omnia penè in ſanguine ſecundum legem mundantur. Sic ergo ſanguine ad dei cultum firmabantur. ut talia ad communes uſus applicare non liceret. Dicitur ergo ſecundum hanc acceptionem ſanctus .i. firmus.

Habr. 9.

B ¶ Dicitur etiam ſanctus idest ſeparatus a negotijs .ſ. ſæculi: & ab his, qui carnaliter uiuunt: ut dicit gloſ. Origenis Leuit. 19. ſuper illud. Sancti eſtote. Sancti .i. ſeparati ab omni immunditia corporali, & ſpirituali. Etiam tertiò dicitur ſanctus, quaſi ſine terra: nam græcus ſermo agyos extra terra ſonat. Eſt ergo ſanctus firmus ab omni imperfectione ſeparatus: a terra & omni creatura ſublimiter eleuatus: quæ uerisſimè diuinæ eſſentiæ conueniunt, quæ eſt firma: quia immutabilis, & æterna: ab omni imperfectione ſeparata: quia ſimpliciter perfectiſsima: & ſuper omnem creaturam ſine proportione eleuata: quia intenſiuè infinita. In cuius ſignificationem uerbum ſanctus ter dicitur. Dicitur etiam ter ſanctus, & ſemel dominus deus: ut trinitatis, & unitatis myſterium comprobetur. Trinitas in triplicatione nominis ſanctus, oſtenditur. Vnitas in ſimplici, & non repetita prolatione nominis deus, ſignificatur: ut declarat magiſter diſt. 2. lib. 1. ſententiarum: quaſi diceret. Sanctus pater, ſanctus filius, ſanctus ſpirituſſanctus. Nam ſanctitatem patris filius atteſtatur Iohan. 17. Pater ſancte ſerua eos in nomine tuo, quos dediſti mihi. Et ſequitur. Sanctifica eos in ueritate. Eſt enim pater ſanctus ſanctificans, non ſanctificatus. quia non ab alio: ſed a ſeipſo ſanctus. Sanctitatem filij profitetur angelus ad Mariam loquens. Quod enim ex te naſcetur ſanctum, uocabitur filius dei. Lucæ. 1. Sanctitatem parācliti eloquitur Chriſtus. Iohann. 20. Accipite ſpiritumſanctum, quorum remiſeritis &c. Sanctitatem totius trinitatis lex promittit. Leuit. 19. Eſtote ſancti; quoniam ego ſanctus ſum dominus deus ueſter.

Quare dicitur ter ſanctus, & ſemel dominus Deus.

Iohann. 17.

Luc. 1.
Ioh. 20.
Leuit. 19.

C ¶ Eſt autem deus ſanctus: non ſanctificatus: ſed ſanctificans creaturam. Eſt autem ſanctitas in his tribus perſonis. Verius eſt hæ tres perſonæ: non ratione proprietatum perſonalium: aut relationum originis, quæ trinitatē multiplicat: alioquin non eſſet eadem ſanctitas in tribus. Et cum ſanctitas dicat perfectionem ſimpliciter, neutra perſonarum eſſet ſimpliciter perfecta: pro quanto quælibet perſonarum careret aliqua perfectione ſimpliciter .ſ. ſanctitate, quæ eſt in alia perſona: & per hoc neutra eſſet deus: quia neutra eſſet ſummè perfecta. Et qualibet perſona poſſet aliquod melius cogitari .ſ. bonum, quod perfectiones omnium perſonarum ſaltem unitiuè contineret. Deus autē (ut dicit Aug. 1. de doctrina chriſtiana, & Anſelmus) eſt quo nihil melius cogitari poteſt. Ineſt autem ſanctitas ratione eſſentiæ, quæ una eſt in tribus; & indiuiſa: nec in eis numeratur; ſicut nec æternitas, aut omni potentia: & ideo pater, filius, & ſpirituſſanctus non ſunt tres ſancti, ſicut nec tres æterni: aut tres omnipotentes: ſed unus ſanctus, ſicut unus omnipotens, & æternus. Non etiam ineſt ſanctitas diuinis perſonis per realem informationem: quemadmodum in nobis ſanctitas inuenitur per actualem gratiæ informationem, & per hoc in nobis ſanctitas eſt accidens: nunc adueniens, nunc tranſiens: nunc rediens per realem animæ mutationem, & ſanctificantis gratiæ creationem, uel annihilationem: ſed eſt ſanctitas in

Deus quō ſanctus dicitur.

Sanctitas an dicat perfectionem ſimpliciter.

Auguſt.

deo

deo per prædicationem,& uerisſimam identitatem: quoniam ſanctitas prædicatur de qualibet perſona identicé, ideſt prædicatione dicente : hoc eſſe hoc. Et quælibet diuinarum perſonarum realiter eſt ſanctitas, & omnes tres una ſanctitas. ¶ Eo modo perſonis ineſt ſanctitas: quo ineſſe accipitur: cum in præfatione canit eccleſia. Et in perſonis proprietas, & in eſſentia unitas,& in maieſtate adoretur æqualitas. Perſona ſiquidem diuina, cum ſit deus: uere' ſimplex eſt,& incompoſita, non habens in ſe proprietatem,ut quoddam aduenticium, uel accidens: quo modo tabula habet albedinem: aut anima noſtra ſcientiam. ſed ipſa uere eſt ſuamet proprietas.i. illud reale,quod per proprietatem ſignificatur: ut pote eſt illud reale,quod ſanctitas,bonitas,æternitas,& pater ſua paternitas; filius ſua filiatio,& ſpiritusſanctus ſua paſſiua ſpiratio. Sic quælibet perſona diuina eſt quicquid habet: excepto correlatiuo: quod aliquo modo habet.

Cur dominus deus ſemel dicatur.

D ¶ Sequitur in hymno: dominus deus, ſine replicatione, & ſingulariter, ad oſtenſionem eſſentiæ diuinæ unitatis. Vnde & dicitur in ſymbolo athanaſij. Dominus pater, dominus filius, dominus ſpiritusſanctus, & tamen non tres domini: ſed unus eſt dominus. Similiter non tres dij: ſed unus eſt deus. Et hoc, quia una ratio dominij; una ratio diuinitatis in tribus; quæ eſt ipſa diuina eſſentia; propter cuius unitatem, illæ tres perſonæ unus ſunt dominus; unus deus. ſecundũ illud Deuteron 6. Audi Iſrael. Dominus deus tuus unus eſt. Propter eandem rationem dicit beatus Aug. Pater,& filius,& ſpiritusſanctus ſunt unus creator, non tres creatores. quia ratio creandi una eſt, .ſ. eſſentia diuina in tribus. Propter idem eccleſia determinauit; ꝙ pater, & filius ſunt unus ſpirator ſpiritusſancti, non duo ſpiratores; extra de ſumma trinit. & fide cat. quia principium ſpirandi uoluntas diuina idem eſt; & unum eſt in patre filio,& non numeratur in eis. Vnum dico non ſpecie tantum (quomodo humanitas in ſorte, & platone conceditur eſſe una, propter quam tamen unitatem non conceditur, ꝙ ſortes,& plato ſunt unus homo; ſed ſunt duo homines) ſed unum numero; ſeu ſecũdũ unitatem uerisſimã, quæ eſt unitas numeralis.

Deut. 6. August.

De nomine ſabaoth.

¶ Additur in hymno ſabaoth, quod uirtutũ, uel exercituũ interp̃tatur. Dicitur aũt dñs deus ſabaoth.i. dominus uirtutum,& exercituum, eo ꝙ omnis uirtus exercitus cęleſtium,& terreſtriũ eſt in manu eius. Eſt quippe exercitus in cælis ſimul, & in terris angelorum,& hominum; quia ſancta eccleſia in triumphãtibus in cælis, & militantibus in terris eſt, ut caſtrorũ acies ordinata. Can. 6. Vnde ſecundum Innoc. tot exercitus deus habet in terra; quot ſunt ordines in eccleſia, & tot ſunt in cælis, quot ſunt ordines in angelis. Exercitus enim eſt multitudo aliquorum habentium ordinem ad unum in eis ſupremum ipſis præſidẽs, quarũ multitudinũ; quia plures ſunt tam in cælo, quã in terra: ideo utrobiq; exercitus multi numerantur.

Cant. 6.

Pleni ſunt cæli,& terra exponitur.

E ¶ Sequitur. Pleni ſunt cæli,& terra gloria tua; quod dicitur cæli, non eſt ab angelis dictum, ut patet. Eſa. 6. ſed a patribus additum,& a Sixto Papa. & a Greg. ordinatũ. Dixerunt namq; angeli. Plena, eſt omnis terra gloria tua; ut ſup. allegatum eſt. Pleni tamen nihilominus ſunt cæli,& terra.i. angeli, & homines ſecundum Innoc. gloria domini. Angeli quidem ſunt pleni gloria.i. beatitudine æterna; inquantum facie ad faciem clare,& intuitiue ſine medio diuinitatis gloriam contemplantur; eaq; per amorem perfectisſimum perfruuntur. In quibus uiſione, .ſ. perfecta fruitione beatitudo æterna eſſentialiter conſiſtit. Dicuntur autem pleni non ſecundum naturalem capacitatẽ; ſed ſecundũ exigẽtiã meritorũ. Nã ſecundũ ꝙ angeli in morula, qua uiatores beatitudinem meruerunt. gratia qua perfuſi fuerant; magis in ſua

Eſai. 6. Auguſt.

Innocent.

conuerſione ad deum,uſi ſunt:ſecundum hoc & nunc clatiori cognitione illuſtrantur, & intenſius,amoroſiuſq; deo perfruuntur. Pleni ergo ſunt: qa quietantur,& ſaturantur:ut maiorem beatitudinem ſibi non optent. neq; de aliorum maiori beatitudine murmurent:quoniam ſe,& alios beatitudinem ſecundum condecentiam diuinæ bonitatis,& exigentiam meritorum noſcunt recepiſſe: in quo & ordinem diuinæ iuſtitiæ laudãt:& magnificentiã diuinæ bonitatis extollunt. Plena eſt & terra gloria domini. Nam terra.i.terrigenæ pleni ſunt gloria,non in rei poſſeſſione ſed in ſpe, & promiſſione. Dedit enim dominus hominibus poteſtatem,filios dei fieri, his qui
Ioh.1. in eum credunt. Ioh. 1. Qui namq; crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus
Matth. ult. erit. Mar. ult. Vel plena eſt terra gloria Chr ſti,qui dominus eſt dominantium. Gloria,inquam,paſſionis,reſurrectionis,aſcenſionis:quia in omnem terram exiuit ſonus diſcipulorum eius:& in fines orbis terræ uerba eorum: gloriam Chriſti prædicantium. Demum plena eſt glorioſo corpore Chriſti terra: quod uiaticum conceſſum eſt hominibus,ipſos perducens ad gloriam ſempiternam. Vel plena eſt terra gloria domini.i.glorioſa, & ſuaui domini ordinatione,ac totius creaturæ gubernatione,qua ſapientiſsime gubernantur,& reguntur: in quo ſingulis gloria domini relucet tanquam in ueſtigio,ſeu imagine.ut de quolibet entium uerum ſit. Gloria dom ni ſu-
Innocent. per te orta eſt. Vel ſecundum Innoc. ad litteram. Pleni ſunt cæli,& terra gloria tua,ideſt cælum,& terra diuina gloria replentur: quia diuinitas eſt
Hier. 23. ubiq;, ſecundum illud. Hiere. 23. Cęlum, & terram ego impleo. Vnde & pſalmiſta. Si aſcendero in cælum,tu illic es:ſi deſcendero ad infernũ,ades. Nam eſt ſuper omnia non elatus;ſubtus omnia nõ proſtratus: inter omnia
Iob. 11. non incluſus: extra omnia non excluſus. unde Iob. 11. Excelſior cælo eſt: & quid facies. Profundior inferno: & unde cognoſces. Lõgior terra menſura eius,& latior mari. ¶ Sequitur. Oſanna in excelſis. Quæ eſt pars ſecunda huius hymni,& uox humana. Nam turbæ,quæ pręcedebant, & quę ſequebantur Chriſtum procedentem ad hieruſalem clamabant. Oſanna in excelſis. Oſanna dictio eſt hæbraica:quę interpretatur obſecro,uel ſalua. Et componitur ſecundum Remigium ab oſy: quod eſt ſalua.& anna, quod eſt aduerbium,uel interiectio obſecrandi. Et ſecundum hoc deberet dici oſyãna:ſed uſu dicitur oſanna:ut ſit compoſitum ex corrupto, & integro. Vel dicitur oſanna per ſinalepham, quę eſt figura tollens uocalem de me-
Auguſt. dio dictionis. Aug. autem dicit,ꝙ oſanna in toto in alterius linguæ interpretationem tranſire non poteſt. Clamauerunt autem turbę oſanna.i.ſalua,ſubaudi nos. Sed qua ſalute ſequitur,in excelſis.i.in cęlis:quia ad dandam ſalutem æternam,& cęleſtem Chriſtus aduenit. Clamauerunt turbę, quę pręcedebant,& quę ſequebantur eandem confeſsionis laudem:& obſecrationis uocem,ſecundũ Bedam:quia una eſt fides eorum, qui ante incarnationem dominicam fuerunt: & qui poſt uenerunt.unde Petrus. Per gratiam domini noſtri Ieſu Chriſti credimus ſaluari, quemadmodum & illi.
Act.15. Actuum. 15. Chry. autem exponens illud. Matth. 21. Turbę autem, quę
Matt. 21. pręcedebant:& quę ſequebantur,clamabant dicentes. Oſanna filio Dauid: ait Memores populi mirabilium eius,quę oſtendit eis:& ſanitatum,quas pſtitit eis exultantes in cordibus ſuis:ante, & retro clamabant, oſanna filio Dauid. Qui pręcedebant ſeniores erant Patriarchæ,& Prophetę,& cæteri ſancti: qui ante Chriſti aduentum eum prædixerunt: & cognouerunt eum eſſe uenturum. Sequentes autem iuniores.i. apoſtoli, martyres, & cęteri doctores,qui poſt Chriſti aſcenſionem opera eius prædicabant, & prædicant. Qui etſi diuerſis temporibus fuerit: tamen in eis non fuit diuerſus:

Oſanna in excelſis exponitur.

ſed

ſed unus exultationis ſpiritus. ¶ Et ponitur bis oſanna in excelſis, ſecundũ Inno. propter duas partes ſalutis: quæ ſunt ſtola mentis, & ſtola corporis: uel dotes animæ, & dotes carnis. q. d. Obſecramus, ſalua nos ſecundum animam, & ſecundum corpus. Inuenitur & hic laudis uerſiculus in pſal. 117. O domine ſaluum me fac. Quod enim turbę clamauerãt, oſanna, pſal. dixit. O domine ſaluum me fac. Quod uerò turbę dixerunt. Benedictus, qui uenit in nomine domini. pſal. eiſdem uerbis ſubiungit: in quibus tangitur gratiarũ actio, & confeſsio myſterij incarnationis Chirſti: unde dicitur. Benedictus. ſubauditur, ſit: qui uenit ſecũdũ humanitatẽ aſſumptã: in nomine domini. i. in nomine patris qui dominus eſt cæli, & terrę: ipſo dño teſte Ioh. 5. Ego ueni in nomine patris mei. Venit aũt Chriſtus in nomine patris ſecũdũ Bedã: quia in oĩbus, quæ geſsit, & docuit: nõ ſuã, ſed patris gloriã quęſiuit. Vnde ait Ioh. 8. Ego glorifico patrẽ meũ: ego gloriã meã non quæro. ¶ Aliter exponitur hymnus iſte ſecundũ dñm Alber. magis in ordine ad euchariſtiæ ſacramentũ: quod uerbis canonis cõficitur, qui hunc hymnũ immediatè ſubſequetur: unde ait. Ter dicitur ſanctus propter triũ perſonarũ (ut multi dicunt) diſcretionẽ quæ omnes ſingulariter in hoc ſacramento ſunt operatæ. Virtus enim altiſsimi (ut dicit Caſsianus) per appropriationẽ eſt patris, quæ obumbrauit, dum ſui perfectã imaginẽ in utero uirginis, & ſacramento noſtrę redemptionis impreſsit. Vmbra enim dicitur forma in ſpeculo, reſultãs in ſpeculo ex facie reſpicientis. Et in hoc ſenſu ſumitur umbra, quæ uirginẽ obumbrauit, ſed Origenes. Spiritus aũt ſanctus ſuperueniens tã in uterũ, in quo noſter panis a muliere ęterna, ſcilicet ſapientia perfectus: quã etiã in ſacramẽto in quo ſubſtantia panis in ipſum tranſubſtantiatur ſua uirtute & operatione omnia perfecit. Filius uero eſt qui omnia a ſpirituſancto perfecta & in utero & in ſacramento ſibi unit: ratione cuius unionis dicit. Caro mea uere eſt cibus: & ſanguis meus uere eſt potus. Et quia ſanctus dicitur ſanguine firmatus & in ſanguine Chriſti operatione trinitatis omnis noſtra religio fundata & firmata eſt & mundiſsima effecta: ter dicitur ſanctus: quia ibi ſanguini ſuam pater imaginẽ impreſsit, ſpirituſſanctus ſanguinem & carnem mundatos formauit: filius formata, & mundata ſibi uniuit. Dicitur etiam ter ſanctus: quia tribus ſanctis conficitur hoc ſacramentum; ſcilicet antiquo, nouo & æterno: ſcilicet corpore, anima, & deitate Chriſti. Corpus Chriſti dicitur antiquum: quia de maſſa corporis Adam ſumptum: & hoc ſanctum: quia immune ab omni peccato aſſumptum: ipſum enim non ſeminis commixtione ſed ſpirituſſancti operatione in uirgine conceptum: debito originalis peccati non fuit obnoxium: quia etſi de maſſa perditionis aſſumptũ, non tamẽ per legem propagationis deciſum ab Adam, quibus dumtaxat animæ coniunctæ debito tenebantur: originalis iuſtitię. Immune quoq; a morbida qualitate: quam fomitem aut carnis legem dicimus: quoniam ſpirituſſanctus in uirginem ſuperueniens, ſanguinem iſtum purgauit: de quo ſine libidine, & qualibet noxia qualitate corpus illud mundiſsimum formauit. Vnde glo. Ioh. 3. ſuper illud. Qui deſurſum uenit, ſuper omnes eſt. Deſurſum. i. de altitudine humanæ naturæ ante peccatũ primi parẽtis: quia de illa altitudine aſſũpſit uerbũ humanã naturã, & nõ aſſũpſit culpã cuius aſſũpſit pœnã. Secundũ ſanctũ in ſacramẽto iſto ſcilicet anima Chriſti nouũ eſt, in tẽpore incarnationis filij a patre de nihilo creata. Et hæc ſancta: quia in ipſo creationis momẽto omni ſanctitate, & oĩ gratia: & ſapientia eſt repleta: unde ad Col. 2. dicit de Chriſto. In quo ſunt oẽs theſauri ſapientiæ & ſciẽtiæ dei reconditi. Tertiũ ſanctum, & uerè ſanctiſſimũ eſt diuinitas filij quæ corpus ſan

Marginalia: Innoc. — Pſal. 117. — Ioh. 5. — Ioh. 8. — Alia expoſitio huius hymni. — G — Ioh. 6 — Ioh. 3. — Col. 2.

ſtum & animam ſanctitate plenam aſſumpſit:& in perſonam filij uniuit: ut
omni ſanctitate redundaret ille homo ad totius eccleſiæ ſanctitatẽ & co-
Iohan. 17. H piã . hinc Ioh. 17. Ego pro eis ſanctifico meipſum. ¶ Hac igitur ratione
dicitur ter ſanctus, quaſi diceremus : Chriſtus in hoc ſacro cõtẽtus ſanctus
eſt propter carnis ſanctitatẽ:& iterũ ſanctus propter animæ plenitudinem.
Tertiò ſanctus propter deitatis infinitã perfectionẽ. Propter unitatẽ autẽ
diuinę eſſentiæ in tribus perſonis hæc perficientis: additur ſingulariter dñs
deus ſabaoth. In quibus uerbis ſignificatur iſtius operationis facultas:cũ di
citur, dñs. Modus cũ dicitur:deus. Virtus:cum dicitur ſabaoth. Facultas in
Iohel. 2. uerbo dñs. Iohelis. 2. & Roma. 10. Dominus diues eſt in omnes, qui inuo
Rom. 10. cant eũ: quia omni theſauro pecuniarum , poſſeſsionum, ac bonorum om-
nium ſuperpoſitus. Modus in uerbo deus. Sapienter.n.deus perficit omnia:
quia uidet omnia ſua ſapientia. Perficit utiliter:quia omnia circumit proui
Pſalm. dentia & ſollicitudinis cura pſal Dñs ſollicitus eſt mei. & 1. Petri. 1. Ipſi
1.Petri. 1. cura eſt de nobis. Perficit charitate maxima:quia deus ardens ignis eſt:ſe-
cundũ illud Deutero. 4. Dñs deus tuus ignis conſumens eſt. Virtus in uer-
bo Sabaoth: quod uirtutum uel exercituũ ſonat. Sancta.n. eccleſia de oibus
terribilis eſt in triumphantibus & militantibus & totus eius exercitus huic
ſacramẽto uel aſsiſtit uel miniſtrat. Miniſtrat enim eccleſia : & aſsiſtit cæle
ſtis curia : ut demonũ uirtus excludatur : ne impediat corporis Chriſti ad
Pſalm. caput unionem : & hæc uirtus ab eo profluit: de quo in pſal. dicitur. Dñs
uirtutũ ipſe eſt rex gloriæ. Et hac ratione dicitur, dñs deus ſabaoth : ut de-
ſcribatur trinitatis laudabilitas in opere ſacramenti. ¶ Sequitur. Pleni ſunt
cęli, & terra gloria tua. Cæli gloria dicitur pro beatitudine triumphantiũ:
Greg. in quorum laudem hoc ſacrificium offertur: ut dicunt Greg. Aug. Ambro.
Auguſt. Terra pro terrigenis ponitur : & quantum ad illos gloria pro gratia. Vnde
Ambro. plena eſt terra gratia, in qua offertur ſacrificium in adiutorium militantiũ
pariter, & in cibum. Compræhenduntur etiam ſub terra : quæ ſunt purga-
torijs in pęnis pro quibus offertur in ſuffragium. Sic igitur ſpiritus domini
qui operatẽ in ſacro:repleuit orbẽ terrarũ, & hoc quod cõtinet omnia quod
nihil aliud eſt niſi cęlũ:hoc enim ſecundũ Damaſ. cõtinentia eſt uiſibiliũ, &
inuiſibiliũ creaturarũ. Hic ergo ſpiritus ſcientiã habet uocis utiq; laudis,
quã præſtitit hominibus, & angelis:quatenus ſic omne genu flectatur cæle-
ſtiũ, terreſtriũ, & infernorũ, & omnis lingua cõfiteatẽ : quia dñs noſter Ieſus
Chriſtus in hoc ſacro oblatus, eſt in gloria dei patris. Hæc igitur laus reſul
tationis , qua ad perfectionẽ ſanctitatis, reſultat chorus in aula eccleſiæ, in
I qua fit pfectio ſanctitatis ¶ Subditur. O ſanna in excelſis. O ſanna.i.ſalua O ſanna qđ ſignificat.
obſecramus in celebratione ſacramẽti ſanguinis:quia nõ eſt ſalus ſine ſan-
guine Chriſti. Sine ſanguinis.n.effuſione non fit remiſsio peccatorum , ad
Hebr. 9. Heb. 9. Sed nec pęnarum. Zach. 9. Tu autem in ſanguine teſtamenti tui
emiſiſti uinctos tuos de lacu , in quo non erat aqua . In excelſis : in cæ-
lis:ut omnes in ſacramento ſanguinis ſalues, in quo totius relucet operatio
trinitatis : & per quod cæli, & terra pleni ſunt tuæ gloria maieſtatis. Eſt er-
go hæc petitio, ut ſaluet gratia ſanguinis ab omni inquinamento terrenæ
contagionis. ¶ Sequitur. Benedictus , qui uenit in nomine domini : quod
eſt gratiarum actionis:ut ſicut patres præcedentes aduentum eius ut Abraã,
& prophętæ : & concomitantes , ut apoſtoli : & ſequentes ut martyres , eũ
proſecuti ſunt diuerſis temporibus , una fide ad paſsionem uenientem: qua
ſemetipſum hoſtiam pro omnibus obtulit : ita in eadem fide , & gratiarum
actione recipiamus , & proſequamur eum uenientem in altari : offerendũ
pro nobis omnibus in ſacrificium ſalutare . Dicimus autem in hac gra-

Digitized by Google

tiatum actione, benedictus: non quia ex noſtra actione dei beatitudo augeatur: aut ſibi bonum quodcunq; acreſcat; ſed a nobis benedicitur.i.benedictus prædicatur, laudatur,& canitur: quia ipſe uenit plenus benedictionibus. Et quia ſicut dicitur. Eccl. 44. Benedictionem omnium gentium patet dedit illi: & teſtamentum nouæ gratię, cui nunquam aliquid ſuperordinandum eſt: in ſanguine ſuo confirmauit ſuper caput eius. Nã ſecũdũ apoſtolum. Benedictus eſt, qui benedixit nos in omni benedictione ſpirituali. Sic ergo benedicẽdo gratias agentes in laude dicimus ſibi bona, quæ ipſe in nos profluxit:ſecundum illud pſal. Eructauit cor meum uerbum bonũ: dico ego opera mea regi. Sic benedictum dicimus, qui uenit: ſic ſemel ſe offerendo ita quotidie oblationẽ illã in ſacramento repręſentando.pſal. Benedictus dominus die quotidie:proſperum iter ad ſalutem per ſuã oblatiõnẽ,faciat nobis deus ſalutarium noſtrorum. In nomine dñi,qui dominij diuini potentiã notã nobis facit: nos ab infimis exaltãdo:a paupertate ſuis copijs teleuando,& ſua dominali uirtute continendo:ne ad pedeſtria, & ſtabularia declinemus. ¶ Additur Oſanna,ut ſaluetur ſecunda ſalute a miſeria pęnę per gloriam, quia iuſtitia culpæ ſaluauit per gratiam:& ſic ſuſcitet de puluere egenum: & de ſtercore erigit pauperem, ut ſedeat cum principibus,& ſolium glorię teneat in cælis propter quod concluditur,& nunc. In excelſis, ſicut & prius additum eſt:quia iſta ſunt excelſa gloriæ ſuę:quæ n.ſi per ipſum attingere nemo põt. Vnde angeli cecinerunt. Gloria in altiſsimis deo Lucæ.2. Oremus ergo dominũ benedicentes, & dicentes. Benedictus ſit,& in ęternum ſuperbenedictus,qui uenit in nomine domini,operatione diuina in altari ſacramẽto,quatenus eũ ſic uenientẽ honorifice ſuſcipiẽtes:benedictionẽ in præſenti,& in futuro largiter cõſequamur. Amẽ.

Eccl. 44.
Ephe. 1.
1. Reg. 2.
Lucæ. 2.

Quare canoni præmittitur imago paſſionis Chriſti.

¶ Quoniam aũt miſſæ officium,quod in canone principaliter conſiſtit, ob memoriã dominicæ paſsionis inſtitutũ eſt. In pleriſq; ſacramentarijs inter præfationẽ,& canonẽ imago crucifixi depingitur:ut non modo intellectus: ſed picturæ aſpectus memoriã inſpiret dominicæ paſsionis,ut dicit Alex.de ales. Et rationabiliter quidem,quoniã quæ oculis uidentur,fortius mouẽt, quã quæ ore proferuntur,& ſolo percipiuntur auditu. Hinc Damaſ. 4. lib. ſententiarũ. Multotiens non ſecundum mentẽ habentes domini paſsionẽ, imaginẽ crucifixionis Chriſti uidẽtes,in ſalutaris paſsionis memoriã uenimus,& procidentes adoramus,hinc & Ezech. propheta iuſſus eſt pingere tranſmigrationẽ Hieruſalẽ,ut populus iudaicus ſenſibilibus formis moueretur eã agnoſcere futurã. Vnde Ezech. 12. Tu ergo fili hominis fac tibi uaſa trãſmigrationis,& tranſmigrabis per diẽ corã eis. Traſmigrabis aũt de loco tuo ad locũ alterũ in conſpectu eorũ,ſi forte aſpiciant, quia domus exaſperans eſt. Et efferes foras uaſa tua,quaſi uaſa tranſmigrantis per diem in conſpectu eorum. Vbi Grego. in commenta. Quia oculos ad uidendum habent,& non uident,aures ad audiendũ habent,& non audiunt,da eis imaginẽ,& picturam, & formis oſtende corporeis,ut uenturã captiuitatẽ non ſolum auditu; ſed & oculis recognoſcant. Vnde ſatis oſtenditur fortius mouere imagines,quã uerba. Et hæc eſt præcipua ratio, cur Chriſtiana religio admittit ſacras,uenerãdaſq; ſanctorũ imagines,ut ſcilicet ſimplicioribus eſſet memoriale perpetuum, & deuotionem ſapientium excitarent. Congruum ergo eſt, ut oculis ſacerdotis paſsionis Chriſti memoriale celebrãtis:crucifixionis imago obijciatur,qua ad de ipſa cogitandum fortius inuitetur. Et idcirco ait Alex. Forte diuina factum eſt prouidentia. licet humana hoc pronunciauerit induſtria,ut ab ea littera canon inciperet, quæ ſui forma crucis ſignũ oſtẽderet in figura. T. Littera etenim thau. quæ prima eſt in ca

K
Damaſ.
Ezech. 12.

Quare incipit a littera T

Alex.

Ezc. 9. none: myſterium crucis habet, & inſinuat: dicente domino. Eze. 9. Signa
thau in frontibus uirorum dolentium, & gementium. De quo latius infr.
In quibuſdam etiam codicibus: ut Durandus in rationali dicit maieſtas pa
tris depingitur, & imago crucifixi: ut ſacerdos quaſi præſentem uideat, quē
L inuocat: & quem alloquitur dicens. Te igitur cle. ¶ Hoc ergo crucis ſi-
gnum non ſolum intuetur ſacerdos: ſed etiam oſculatur: ut oſculo, quod
pacis ſignum eſt: oſtendat, ꝙ per crucem pacificati ſumus, & reconciliati
deo patri: ut dicitur Col. 1. Complacuit per eum reconciliari omnia in
Col. 1. ipſo pacificans per ſanguinem crucis eius: ſiue quæ in terris, ſiue quæ in
cæiis ſunt. Seruantur autem diuerſis ritus in ordine oſculandi: aliqui pri
mo oſculantur pedes crucifixi, & poſtea pedes maieſtatis diuinæ, in ſignum,
ꝙ per filij dei crucifixionem ad patris deducimur maieſtatem. Alij modo
contrarij primo oſculantur pedes maieſtatis: poſtea crucifixi, in ſignum,
ꝙ nemo uenit ad filium, niſi pater traxerit eum: ꝙq; omne donum opti-
mum deſurſum eſt deſcendens a patre luminum. Alij, qui duplicem pictu-
ram non habent. primò oſculantur altare: poſtea crucem in codice: ea-
dem, quæ dicta ſunt repræſentantes. ¶ Vertit ſe etiam ſacerdos canonem
incepturus ad orientem, ut ſcilicet ſolem iuſtitiæ Chriſtum dominum ad-
uocet per conſecrationem ad altaris ſacramentum. Ab illo enim loco ma-
terialis ſol oritur: qui uitæ origo eſt, & cauſa. Trahit autem hoc ipſum ex
Guil. ueteri lege originem, ſecundum Guil. in qua ſacerdos legalis cum orabat
faciem habebat uerſus propiciatorium: quia exinde loquens dominus pro
Exo. 20. piciabatur populo. Exo. 26. Ideoq; Chriſtus, qui propiciatio eſt pro pec-
catis noſtris: quia in canone petitur donari per ſacerdotem: merito ad il-
lam partem cæli ſe uertit, ad quam propiciatorium fuerat collocatum. ¶ In
cepturus quoq; canonem ſacerdos iunctis manibus ſe inclinat ſignificans
Chriſti inclinationem, qua in faciem procidens in horto orauit: ut ſi fie-
ri poſſet tranſiret calix paſſionis, cuius meditatio in tantum dominum an
xiauit: ut factus ſit ſudor eius tanquam guttæ ſanguinis in terram decur-
Luce. 22. rentis. Lu. 22. Fit etiam hæc inclinatio uerſus terram, ut ſacerdos ſe hu-
miliet: & terrenum ſe agnoſcat: ſeq; per hoc indignum proprijs uiribus iu
Bern. dicet ad tantum myſterium peragendum. ¶ Iungit manus, ut uerbis atten-
tio copuletur: iuxta beati Ber. exhortationem. Fratres immolantes ho-
ſtiam laudis iungamus uerbis ſenſum, ſenſui affectum, affectui exultatio-
nem: exultationi maturitatem, maturitati humilitatem, humilitati liber
tatem. ¶ Hinc quoq; miniſtrātes poſt tergum uadunt ſacerdotis, diſcipulo
rum fugam figurantes, uel alijs exemplum retrocedēdi dantes, ne cuiuſquā
uoce, uel aſpectu ſacerdotis intentio diſtrahatur. ¶ Vltimò, pulſatur cam
panella: ut fideles intra eccleſiæ aream conſtituti, ad cordis præpa-
rationem excitentur, quatenus in ſpiritu, & ueritate adorent
deuotius hoſtiam ſalutarem, quam poſt conſecratio-
nem, omnium oſtendit aſpectibus
adorandam.

De duplici pictura quæ canoni ab aliquibus ꝑmittitur.

Digitized by Google

MAGISTRI GASPARIS HASLACHII SYMMErigenſis ad clerum epiſtola adhortatoria.

GABRIEL Byel uir omnium peritorum ſine controuerſia peritiſsimus catonianam illam nobiliſsimam ſecutus ſententiã, hoc eſt non ſibi ſoli; ſed toti ſe mundo genitum credens immortalem æternamq; famam poſteris reliquit: æſtimans nullis ie rebus (litterarum ſtudijs ſemotis) cæteros præſtare poſſe cunctis ſaltem philoſophiæ diuinæ ſtudio anhelantibus dans typum & exemplar. Quare o ſacerdotes, o diuini nominis præcones dulciſsimi: quid in hac umbratili quaſi uita alacriori ſtudio, conatu ue celeriori diuina non capeſſatis officia? Quid beluinæ ſuccumbere uoluptati? Quid alexandrinis delirijs deditos eſſe? Quid tam ſedentaria fatigatione pigro imminere? Quid die, noctuq; maximos comis gradatim ſcanſilibus labores impẽdere iuuat? non cogitantes illud. 1. Pe. 2. regale uos genus ſacerdotij appellitari. Item Pſal. 109. promiſsionem æterni ſacerdotij regio inquiente propheta. Tu es ſacerdos in æternum &c. Quare omnibus alijs operationibus poſt poſitis, ueſtram ſanctitatem; ſtatũ ueſtrum nobiliſsimum, uirtutibus, bonis moribus, & quod eſt maximum, bonis exemplis (cum alteri malefaciendi dare occaſionem apud ſummum deũ: quod maximè in ſe habeat grauitatis) excolentes: non homines tm̃; ſed dij uocabimini. Ex quo autẽ diuerſa ſunt ſtudiorũ genera, maximè illud unicuiq; acceptandum. quod ſuo ſtatui non diſcrepare uidetur. Et ſi ſacerdotis ſit officium deũ colere puris, lotiſq; manibus, & mundo corde contrectare, ſummè ſibi uidetur neceſſarium: huiuſmodi Gabrielis noſtri opus & die, & nocte manibus uoluere: exinde ut poſsit (quod maximũ ſui ſtatus eſt) Chriſtũ, ſcilicet in altaris hoſtia tranſſubſtantiatũ intelligere: quem nullis, nec exterioribus, nec interioribus (ſolo intellectu excepto) ſenſibus cognoſcere poteſt. Datum. Baſ. M.D.x. decimo Kalen. Februarias.

1. Petr. 2.
Pſalm.

CANONIS DIVISIO.

LECTIO XX.

A

Expoſitio textus, Te igitur clemen. tiſſime, vſq; vti accepta habeas.

TE igitur clementiſsime pater per Ieſum Chriſtũ filium tuum dominũ noſtrum ſupplices rogamus &c. ¶ Expediti de continuatione textus ſacri canonis per notam illationis (igitur) deſignata ad eius diuiſionem, & litteræ expoſitionẽ procedimus. ¶ Diuiditur aũt uariè a uarijs. Nã Guil. in rationali triplicem recitat diuiſionẽ, quarũ una in partes undecim: alia in partes duodecim, tertia in ſex partitur. Alex. de ales diuidit in tres partes ſubdiuidendas. dominus Alber. ſimiliter in tres: nõ tamẽ eadem: ſed longe alia diuiſione. Sed quaſi medium tenentes dicimus ꝙ textus ſacri canonis, uidelicet ab illo loco. Te igitur uſq; ad dominicæ orationis præfationem, quæ incipit ibi. Oremus præceptis ſalutaribus moniti. ibi .n. terminatur canon ſecũdũ dominũ Alb. ut tactũ eſt. ſup. lec. 15. Hic inquam textus conueniẽter diuidiť in ſex partes principales. In quarũ prima petiť a deo bñdictio appoſitorũ munerũ quæ ꝑ tota eccleſia offerunť In ſecũda poniť ſanctorũ inuocatio: quorũ me

Guil.
Alex. de ales
D. Albert.
D. Albert.

ritis,& precibus nobis dona a domino conferuntur, ibi. Communicantes.
In tertia petitur ſacrificiorũ oblatorũ acceptatio: qua electi a perfidis diui
duntur. In quarta ponitur uerborũ forma, quibus conſecratio conficitur:
& panis uiniq; ſubſtãtiæ in Chriſti corpus,& ſanguinẽ cõuertũtur. In quin-
ta ponitur cõſecratorũ cõmemoratio & ſalus petitur his qui ſacrificio per-
fruũtur. In ſexta ſubinfertur refrigerij,ac ſuffragij poſtulatio, & iterata ſan
ctorũ inuocatio: quatenus quæ petimus, a dño cõcedantur. Tertia ibi. Hãc
igitur oblationẽ. Quarta ibi. Qui pridie. Quinta ibi. Vñ & memores. Sex
ta ibi. Meměto ẽt dñe. ¶ Prima pars in duas ſubdiuiditur: in quarũ prima di
rigitur petitio ad dñm, ut appoſita munera ſanctificet. In ſecunda fit ſpeci
B ficatio, pro quibus ſanctificata munera deo libet, ibi. In primis quæ tibi.
Inno. Diuiſio primæ particulæ patet ex principio ſequẽtis lectionis. ¶ Prima pars incipit a littera T, ſiue t. Te igitur. quod ſecundũ Inno. nõ uidetur ſine di
Iſido. uina prouidentia factũ. Eſt. t. littera myſtica ſecundũ Iſido. 1. lib. ethymol.
c. 3. Sunt.n. tres litteræ myſticæ apud grecos. υ quod humanam uitam de
ſignat. θ. Thita mortẽ: & α alpha principiũ ω omega finẽ: quæ duę litteræ,
Apoc. 1. ad Xp̃m pertinẽt ſecundũ illud Apoc. 1. Ego ſum alpha,& ω principiũ, & fi
nis. & thita, quã hebræi thau dicunt, nos. t. Dicitur aũt thau hebraice qua
ſi ſignũ. Litteræ aũt gręcę,& latine ab hębraicis uidẽtur exhortæ. Forman
tur.n. litterę gręcę ab hebraicis,& quãtũ ad ſonũ: & quãtũ ad nomẽ: & latinę
a græcis. nam apud hæbreos primò dictũ eſt aleph. deinde: ex ſimili enuncia
tione apud græcos tractũ eſt alpha: inde apud latinos a. Translator autẽ
ex ſimili ſono alterius linguæ litterã condidit: ut noſſe poſsimus linguam
hæbraicã omniũ aliarũ linguarum,& litterarũ eſſe matrẽ: ſic ergo a thau hæ
breo formata eſt thita græce: & t. latine. Inſinuat autem t. littera ſiue thau
myſterium crucis dominicæ, ex ſui forma, & formatione, ipſum repræſen
tans. Eſt deniq; ſignũ illud ſecundũ beatũ Hiero. quod impreſſum fuit quo
rundã faciebus, ad dñi iuſſionẽ: quo ſic ſignatis conceſſa eſt ſalus, & libera-
Ezec. 9. tio ab interitu mortis. Angeli percutientis: de quo Eze. 9. ita ſcribitur. Di
xit dominus ad uirum indutũ lineis habentẽ in lumbis atramẽtũ ſcriptoris.
Tranſi per medium ciuitatis in medio Hieruſalem: & ſigna T ſuper frontes
gementium uirorum,& dolentiũ ſuper cunctis abominationibus, quæ fiunt
in medio. Et poſt hæc dixit ſex uiris. tranſite per mediã ciuitatem poſt eũ,
& percutite, ſuper quẽ non uideritis ſignũ. T. Nemini parcat oculus ueſter.
Et poſt pauca. Omnẽ autẽ, ſuper quẽ uideritis ſignũ T, non occidatis. ¶ Il-
lud, quoq; ſignũ eſt illud, ſuper quo Moyſes ſerpentem æneum erexerat in
Numeri. deſerto, quem inſpicientes ſaluabãtur a morſibus ſerpentũ ignitorũ. Nume
Iohann. 3. ri. 21. De quo ſaluator. Sicut Moyſes exaltauit ſerpentem in deſerto: ita
exaltari oportet filium hominis. Factus eſt enim filius hominis obediens
patri uſq; ad mortem: mortem autem crucis. Phil. 2. quæ crux inſtar litte
ræ T, figurata fuit: ex ſtipite, ſcilicet,& ligno tranſuerſali ſuprapoſito: ſti
pite, non eminente: ut uerificaretur illud Lu. 9. Vulpes foueas habent:
& uolucres cœli nidos, filius autem hominis non habet, ubi caput ſuum re
Apoc. 7. clinet. ¶ Illud fuit etiã ſignũ, de quo Apoc. 7. dicitur. Vidi alterum ange-
lum aſcendentem ab ortu ſolis, habentem ſignum dei uiui. Glo. Vexillum
crucis: clamantem uoce magna quattuor angelis, quibus datum eſt noce-
re terræ, & mari dicens. Nolite nocere terræ, neq; mari: neq; arbori-
bus, quo ad uſq; ſignemus ſeruos dei noſtri in frontibus eorum. Et quia in
canone miſſæ paſsio Chriſti rememoratur: quæ in cruce conſummata eſt:
ideoq; congruum fuit, & rationabile, ut ab ea littera inchoaretur: quæ
crucem plus cæteris repræſentaret: qualis eſt littera T, ut ſcilicet per eius

Quare incipitur a T, Hæc littera quid ſignificet, & repræſentet.

Laudes crucis Chriſti explicãtur.

inſpe-

Imaginis Chriſti oſculū quã affert utilitatem.

inſpectionẽ ſacerdos in memoriam reduceretur dominicę paſsionis. Quod ſalutiferæ crucis ſignum laudabiliter fideles in quotidiani uſus ſenſibilibus rebus puta libris, parietibus, ſtatuis imprimunt, & exemplo ſacerdotis oſculantur: ut ad paſsionis Chriſti memoriam excitentur, & ex eius rememoratione ſanentur a ſuggeſtionibus ſerpentum infernalium. Sicut olim ſanati ſunt filij Iſrael a morſibus ſerpentum ignitorum per inſpectionem ſerpentis in crucis ſigno erecti. ¶ Magna enim eſt crucis uirtus: magnum crucis myſterium. unde ſecundum Inno. Crux ſanitatem reſtituit, benedictionem impendit: diſcernit a perfidis: liberat a periculis, hoſtes expellit: uictores conſtituit. Crux myſterium fidei: ſacramentum ſpei: clauis ſcientiæ: forma iuſticiæ: magnificentia regum gloria ſacerdotum, ſuſtentatio inopum: pauperum conſolatio, cæcorum lumen claudorũ baculus, deſolatorũ ſpes: reſurrectio mortuorum. uerba ſunt originaliter beati Ioh. Chry. in homel. de cruce. Huius crucis laudes Rabanus fulden. Monachus, & moguntinæ ſedis archiepiſcopus mirando compegit artificio, figuris, proſa & metris, nihil eorum omittens: quod ad eius magnificam laudem humanitus poterit inueniri. Hec de littera T. ſiue T canonis principio, cuius exordium. Te igitur clementiſsime pater. ¶ Ad cuius intellectũ notandum, ꝙ nomen Pater, dupliciter in ſcriptura accipitur. Accipitur.n. qñq; pater eſſentialiter: & qñq; notionaliter. Eſſentialiter attribuitur toti trinitati, & ſingulis perſonis coniunctim, & diuiſim: ſicut cætera nomina eſſentialia: quæ de ſingulis perſonis in omnibus ſimul in ſingulari numero prædicantur: ſicut increatus, immenſus, æternus, omnipotens, dominus, deus. de quo in ſymbolo athanaſij æternus pater: æternus filius: æternus ſpiritusſanctus. Et tñ nõ tres æterni; ſed unus æternus &c. Nomina.n. eſſentialia: ſicut de perſonis ſingulis: ita de omnibus ſimul ſingulariter non pluraliter numero prædicantur, ſecus de nomine perſona, ſiue ſuppoſitum: quod licet dicatur ſecũdũ ſubſtantiã pro quanto nõ dicitur relatiue ſecundũ beatũ Aug. 7. de tri. c. 5. excipitur tñ a ſupradicta regula ſecundũ eundẽ lib. 8. de tri. ca. 1. ut recitat magiſter di. 23. 1. ſen. Et iſto mõ eſſentialiter. ſ. accipitur pater in cantico Moyſi Deut. 32. Nonne ipſe eſt pater tuus: qui poſſedit, fecit, & creauit te? Sic ẽt accipitur Mat. 6. in oratione dominica. Pater noſter, qui es in cęlis. Et gñaliter ſic accipi põt: qñ de eo prædicatur terminus importãs aliquid cõueniẽs toti trinitati. ſicut eſt operatio qualibet ad extra. Opa.n. trinitatis ad extra ſunt indiuiſa. Nã pater, & filius, & ſpũſſanctus ſicut inſeparabiliter ſunt: ita inſeparabiliter operantᷣ: ait Aug. 1. de tri. c. 4. & magiſter di. 1. li. 3. Et dicitur notanter, accipi põt: quia aliqñ ẽt reſpectu termini eſſentialis. i. conuenientis tribus accipitur nõ eſſentialiter: ut cũ in ſymbolo apoſtolorũ dicitur: Credo in deum patrẽ omnipotẽtẽ creatorẽ cæli, & terrę: ubi patrẽ accipitᷣ pro pſona patris tñ: licet ſequatᷣ omnipotentẽ, & creatorẽ cæli, & terræ; qui ſunt termini eſſentiales conueniẽtes omnibus tribus. Sed hoc eſt ex eo quia ſtatim additur. Et in Ieſum Chriſtũ filiũ eius unicũ dñm noſtrũ. ꝑ quod innuitur diſcretio eius a filio. Similiter hic. Patris, & filij, & ſpũſſancti una eſt diuinitas. &c. Patris, ſimiliter filij, & ſpũſſancti accipiuntᷣ pſonaliter: licet, qđ ſequitᷣ: una diuinitas, ſit terminus eſſentialis: eo ꝙ hic expreſſe innuitᷣ diſcretio pſonarũ ¶ Alio modo pater accipitur notionaliter, ut eſt propriũ primę perſonæ, quæ a nullo eſt: & eſt terminus perſonalis, unã tantũ perſonã, importans, & ſic ſemper accipitur, qñ ponitᷣ reſpectu prædicati, pſonalẽ proprietatẽ importãtis: ẽt cũ excluſione cęterarũ perſonarũ: ut cũ dicimus. Pater a nullo eſt, nec factus, nec creatus nec genitus, nec procedẽs. Similiter pater genuit filiũ ſibi coæternũ, & ſub-

Pater dupliciter accipitur.

Prædicatio nominum eſſentialiũ, & notionaliũ in diuinis quid differant.

Innocent.

Io: Chryſ.

D

Auguſt. 7.

Deut. 12.

Aug. 1.

Termin⁹ pater quãdoq; ſummitur eſſentialiter quãdoq; notionaliter.

ſtantialē. Pōt tamē quandoq; capi notionaliter reſpectu prædicati eſſentia
lis: ſed nō cū excluſione alicuius perſonarum: ut hic pater creauit mundū.
Pater incarnauit .i. incarnari fecit filium. Pater tradidit in morrem filium.
Pater pōt accipi notionaliter: ēt pōt accipi eſſentialiter: & ſecundū hoc ſe-
cūdū nōnullos hæc particula pōt dupliciter exponi. Vno mō ut accipitur
eſſentialiter: & tunc reſumi debet prima pars hymni præmiſsi: ut ſic. O deus
trinitas .i. pater clementiſsime: quia ſanctus es: quia dominus ſabaoth .i.
exercituū es: quia pleni ſunt cæli, & terra gloria tua. Igit̄. i. ideo uel iccirco
Chriſtus an poſſit dici filius Trinitatis. ſupplices te rogamus. ¶ Sed cōtra hanc expoſitionē uidetur eſſe, quod ſta- E
tim ſequit̄. Per Ieſum Chriſtū filiū tuū. Nā Chriſtus nō eſt filius totius trini
tatis: quia nō filij: quia nihil impoſsibilius, quā q̄ idē gignat ſe: ſecūdū bea-
tū Aug. 1. de tri. c. Neq; eſt filius ſpirituſſanctus, quia ſpirituſſanctus: poſte- Auguſt.
rior eſt filio origine: quia a filio procedēs, & tn̄ tā filius, quā ſpirituſſanctus
pertinet ad trinitatē: & cū patre ſunt una tota trinitas. ¶ Ad quod r̄ndetur,
q̄ Chriſtus dici pōt filius trinitatis: nō generatione diuina: ſed creatione hu
mana: nā generatione diuina a ſolo patre eſt: ut dicit Athanaſius in ſymbo- Athanaſius
lo. Filius a patre ſolo eſt: nō factus; nec creatus: ſed genitus. Loquitur de fi
lio ſecundū naturā diuinam, non ſecundū aſſumptā. Creatione aūt humana.
i. naturæ humanæ, quā inſeparabiliter tota trinitas operata eſt: filius eſt tri
nitatis: ſicut cæteri homines a deo producti: ſecundū quā Chriſtus ēt a tota
trinitate factus, ſeu creatus eſt: & ita trinitatis filius. Nō quidē, q̄ creari, aut
fieri primò conueniat Chriſto, qui deus eſt increatus: ſed ei cōuenit per cōi-
cationē idiomatū: rōne humanitatis aſſumptæ ſicut dicitur paſſus, mortuus,
&c. Secundū quē modū ēt dixit Chriſtus. Iohan. 14. Pater maior me eſt, li
cet ſit æqualis patri. ¶ Veruntamen alijs hæc expoſitio uidetur a litera ex-
tranea: quia quotiens in diuinis ſermonibus nomē filius additur nomini pa
ter, diſcretio importatur, & termini pater filius, non eſſentialiter, ſed notio
naliter, accipiuntur. Neq; hæ locutiones approbantur, Chriſtus eſt filius
uerbi, Chriſtus eſt filius ſpūſſancti: quæ tn̄ eadē rōne cōcedendæ ſunt, qua il
la, Chriſtus ē filius trinitatis. Et quāuis poſſent habere ueros intellectus, tñ
ne aliquibus detur errandi occaſio, uitantur. ¶ Et propter hoc Alex. de F
ales, dominus Alber. Guil. ac cæteri hāc particulā tm̄ exponunt de patre Alex: de ales
accipiēdo notionaliter. Et ſic reſumi debet ſecunda pars hymni, ut ſic. Pater Guil.
cęleſtis, quia magnificaſti nobiſcum miſericordiam tuam, ut mitteres filium
tuū unigenitum. Cui turba cātici laudis acclamauit. Benedictus, qui uenit
in nomine domini. Ideo clementiſsime pater te ſupplices rogamus. Sic pa
tris auctoritatem inſinuat: ipſum ſolum inuocando ait Alex. quem alloqui
tur tanquā præſentē per gratiam, qui nuſquā deeſt per eſſentiā, potentiā, &
præſentiā. Vel ſecundū dn̄m Albert. & ultimā expoſitionē hymni ſic. Pater, Albert.
quia ſanctus es: & cælum, & terram gloria repleſti per euchariſtiæ ſacramen
tum. Igitur te rogamus, quibus rationem, & cauſam te rogandi dediſti
per hoc, q̄ cælum, & terram gloria tua per ſacramentum impleſti. O pa-
ter, qui paterna uirtute nos formas: paterno affectu dulciſsime de nobis
cogitas, paterna prouidentia bonorum tuorum hæredes nos ordinas,
paterna diſciplina inſtituens utiliter nos ſanctificans. Format enim nos
ad imaginem ſuam paterna uirtute; quia nullius uirtutis in cœlo, & in ter-
ra eſt proprium formare natum ad imaginem propriam, niſi paternæ
uirtutis. Eſa. 64. Nunc domine pater noſter es tu: nos uerò lutum,
& fictor noſter tu, & opera manuum tuarum omnes nos. & Eccl. 17. Eſaiæ. 64.
Deus creauit de terra hominem, & ſecundum imaginem ſuam fecit illū Eccl. 17.
& ſecundum ſe ueſtiuit illum uirtute. Format autem nos uirtute dum,

inui-

inuiſibili magni dei.i.filio,qui eſt imago dei inuiſibilis, in ſacramento per
gratiam unimur,& incorporamur. Ad cuius incorporationis conſigna-
tionem hortatur nos apoſtolus 1.Cor.15. Fratres ſicut portauimus imagi 1.Cor. 15
nem terreni,portemus imaginē cæleſtis. Qualis terrenus,tales & terreni,
& qualis cæleſtis,tales & cæleſtes. Rurſus pater paterno affectu dulciter
de nobis cogitat: dum præſtat panem de cælo omne habentem in ſe dele-
ctamentum,& omnem ſuauitatem ſaporis. Sap. 16. Angelorum eſca nutri Sap. 16.
uiſti populum tuum,& paratum panem de cælo præſtitiſti illis ſine labore,
omne delectamentum in ſe habentem,& omnis ſaporis ſuauitatem. Sub-
ſtantiam enim tuam,& dulcedinem,quam in filios habebas, oſtendebas, &
deſeruiēs uniuſcuiuſq; uolūtati,ad quod quiſq; uolebat:cōuertebatur. Vn-
de & hic panis,panis filiorū nō canibus mittēdus dicitur:qui utiq; a patre
porrigitur. Inſuper paterna prouidētia bonorū ſuorū hęredes nos ordinat:
dū per incorporationē,qua nos filij ſui corpori per huius ſacramēti ſūptio
nē unit:nos filios ſuos efficit:& ueros hęredes ſpiritu:q uaporat de ſangui-
ne eius,quo potamur. Sicut ait apoſtolus ad Rom. 8. Accepiſtis ſpiritum
adoptionis,in quo clamamus,abba pater, qui teſtimoniū reddit ſpūi no- Rom. 8.
ſtro,ꝙ ſumus filij dei. Si autē filij:& hæredes. Hęredes quidē dei , cohære-
des aūt Chriſti. Demū paterna diſciplina inſtituēdo nos ſanctificat:de quo
ad Hæb. 12. Pater ſpirituū erudit nos,ad id,quod utile eſt in recipiēdo ſan
ctificationē eius. Hāc licet multis recipiamus modis:cōuenientiſsime tamē
in hoc ſacramēto:in quo illi per ſpiritū unimur q nūquā receſsit a diſcipli
Cur additur clementiſsime. na patris. ¶ Et ut citius impetremus,quod petimus addimus. Clemētiſsi-
me. Habet quippe humana induſtria,ut dū petitionis ſuæ effectū expectat, O
& deſiderat,obſecrati laudes petēdo proponat:ut ſic per hoc eius beniuolē
tiā captēt. Qualiter uidere eſt apud oratores,qui in ſuis exordijs iuſtitiā,
& famam,aliaq; laudis præconia præmittunt: ut ſic animū eius, quē orāt:
ad ſui inclinent deſiderij implementū ſic fecit prudens mulier iudith : cum
hoſtiū iudaicæ plebis contritionē impetrare a domino uoluit : huiuſmodi
exordio cœpit. Domine deus patris mei ſymeō,qui dediſti illi gladium in
defenſionē alienigenarū:reſpice in caſtra aſſyriorū:ſicut tunc in caſtra ægy
ptiorum uidere dignatus eſt. Orauitq;. Deus cælorum,creator aquarum,
& dominus totius creaturæ exaudi me miſerā deprecantē, & de tua miſeri
cordia pręſumētē. Iudith.9. Et ita priſcorū patrū plurimos feciſſe ſcriptura
cōmemorat. Additur ergo. Clementiſsime.i.miſericordiſsime:quod pdica
tū laudis eſt:quia miſericordia eius ſuper oīa opera eius. ¶ Eſt aūt clemen
Clementia quid. tia ſecundum Albert. uirtus, quæ facit,quē præſtabilem ſuper malitia:quę Albert.
contra ipſum cōmiſſa eſt,maxime quantum ad pęnas pro ipſis infligendas.
Sic enim clementia ſpectat ad iudices,& præſidentes:quorum eſt miſericor
diam reis exhibere:ſecundum illud Iacob. 1. Miſericordia ſuper exaltat iu Iacob. 1.
dicium. Vnde & Senc. Clemētia eſt inclinatio animi ad lenitatem in pęna
exequenda. Ait enim lib 2. de clementia ad neronem. Clementia eſt tem
perantia animi in poteſtate ulciſcendi. Vel eſt lenitas ſuperioris aduerſus
inferiorē in conſtituendis pęnis. Et ſequitur,quod dictū eſt. Itaq; dici pōt,
& inclinatio animi ad lenitatē in pęna exigēda. Hæc aūt maxime præſides
decet:ut in.lib. 1.idē ait. Nullū clemētia ex oībus magis,q̄ regē,ac principē
Quorū ſit eſſe clementes. decet. Et qm̄ deus rex regū,ac principiū princeps:uiuorūq; & mortuorū iu
dex ē: maxie deo cōuenit:ꝑ q̄ & ipſe ſemp citra cōdignū punit,nec lętatur
ī pditione uiuorū. Sap. 1. Siquidē pius eſt:& nō paſcitur cruciatu ſcd̄m Gre. Sap. 1.
li.dialo. Neq; obliuiſcetur miſereri deus:neq; cōtinebit in ira ſua mias ſuas Greg.
pſ.76. Congrue itaq; ad patris clementiā in noſtra petitione, qua petimus Pſal.76.

miſericordiam nobis exhiberi,aſpiramus dicentes. Pater clemētiſsime:quia
ſanguis,qui hic offertur ꝓ multis, effuſus eſt in remiſsionē peccatorū.Mat.
Matt.26. Iohel.2. 26. Et quoniam benignus miſericors,& præſtabilis eſt ſuper malitia.Iohel.
H 2. ¶ Pater igitur clementiſsime te rogamus: confidentes de impetratione
eius, quod petimus:animati pariter,& docti ſpe uerborum apoſtoli tui Ia-
Iacobi.1. cobi.1.c.ſuę canonicæ. Poſtulet autem in fide nihil hæſitans a te domino,
qui das omnibus affluenter:& non improperas. Qui namq; hæſitat,ſimilis
eſt fluctui maris,qui a uento mouetur,& circumfertur. ¶ Eſt autem rogatio
Albert. (ſecundum Alber.) inclinatio eius,qui rogatur ad exauditionis conſenſum, Rogatio qd eſt.
ab eo,qui rogat:& per hoc differt a petitione, quæ ſecundum eundem, eſt
expreſsio eius,quod deſideratur fieri ab eo,qui exauditurus rogatur. Non
eſt autem rogatio ſiue petitio,locutio:uel oratio ut quibuſdam uidetur op Rogatio nō ē oratio optatiua ; ſed inclinatiua.
Guil. tatiua: ſecundum Guil. Pariſien. in de diuina rhætorica circa principium:
ſed oratio alterius inclinatiua:non enim qui optat: uel deſiderat aliquid,
id eo ipſo petit:nam multi optant,ſiue deſiderant,qui non petunt. Mul-
ti etiam optant,ſiue deſiderant, qui habere nolunt:ſic uiri ſancti,& ſapien-
tes,qui multa concupiſcunt,& deſiderant, a quibus tamen abſtinent ſe ui-
riliter,& auertunt. Qui autem petit,indubitanter oſtēdit ſe uelle obtinere,
quod petit. Hæc Guil. Itaq; in propoſito,rogamus,& petimus deum pa-
trem clementiſsimum: ut nobis,quæ petimus,tribuantur. Quomodo au-
tem intelligendum ſit deum petitionibus ad petita conferendum inclinati,
inferius dicetur,cum de ſanctorum implorationibus ſermo fiet. ¶ Additur.
Ac petimus ad exprimendum affectus magnitudinem. Accumulat enim ſe
Alex. cundum Alex. uerba deprecatoria dicens: Rogamus,& petimus, ut ſic ge
minata poſtulatione,melius obtineat,quod intendit. Et pluraliter loqui-
tur,ſignificans ſe uice omnium orationem fundere deo patri. ¶ Petimus
I autem non ſuperbi; ſed Supplices.i.humiles:quoniam ab initio ſuperborū
Judith.9. ſupplicatio non placuit domino:ſed humilium. Iudith. 9.unde & Iacob.4. Oratio fieri debet humiliter, & ſuppliciter.
Iacob.4. Superbis deus reſiſtit: humilibus autem dat gratiam. Humiles ergo non
præſumentes de noſtris meritis: nec in iuſtificationibus noſtris, proſterni-
mus preces noſtras ante faciem tuam ſed in miſerationibus tuis magnis,&
multis cum uiro deſideriorum ſancto Daniele (Eiuſdem 9.) ſcientes,quo-
niam oratio humiliantis ſe cælos penetrat :& non diſcedet, donec altiſsi-
mus eam aſpiciat. Eccl. 35. Vnde & legimus , ꝙ phariſæus ille,qui iuſti-
Eccl.35. tias ſuas allegauit coram deo,ſpretus eſt: ubi publicanus confitens humili-
ter iuſtificatus abſceſsit. Luc.18. Et quia duo ſunt, quibus petens obtinet,
Luc. 18. quod intendit.ſ.diuina clementia ex parte exorati, & humilitas ex parte
orantis. Ideo propter primum dicitur, pater clementiſsime. Propter ſe-
cundum, ſupplices petimus,& oramus. Petimus autem. Per Ieſum Chri
ſtum filium tuum dominum noſtrum . tanquam per mediatorem inter te Per Ieſum Chriſtū debet fieri.
patrem,& nos miſeros peccatores: qui propiciatio eſt pro peccatis noſtris:
qui lauit nos in ſanguine ſuo, & reconciliauit nos perditos tibi : regenera-
uitq; nos in ſpecie uiuam:per quem cum eſſemus tenebræ, facti ſumus lux
in domino. Per hunc ergo mediatorem, te patrem clementiſsimum roga
mus,& petimus,per quem impetrandi certitudinem accepimus. Ipſe tua
ueritas æterna ſub iuramenti pollicitatione nobis promiſit. Amen amen
Iohan.16. dico uobis: ſi quid petieritis patrem meum in nomine meo,dabit. Ioh.16.
Propter quod merito per ipſum imploramus. Et quia per te rogamus , &
petimus domine noſter Ieſu Chriſte : aperi igitur pro nobis os tuum ſan-
ctiſſimum:os benedictum. Te namq; os tuum aperiente, omnes noſtri ac-
cuſatores obmuteſcēt:te præſtante patrocinium cauſæ noſtræ,nulli ex ad-

uerſis conſurgent. Si namq; tu pro nobis quis contra nos? Te dante uocem gratioſiſſimam pariter, & patri gratiſſimam, uocem illam angelorum eloquiis incōparabilem: an auertet pater miſericordiarum aures ſuas? Qui te a nobis audiri mandauit, dicens. Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui, ipſum audite. Matt. 17. Quomodo te pro nobis interpellantem non exaudiet? Tu enim ſuſcipere dignatus es patroni, & aduocati officium: teſte dilecto tuo diſcipulo. Aduocatum habemus apud patrem Ieſum Chriſtum iuſtum: & ipſe eſt propiciatio pro peccatis noſtris. Hinc noſtram age fideliter cauſam. Non opus eſt iterum ſanguinem tuum fundas uiuificum in ſanctificationē noſtram. ſufficit nobis, ut preces fundas placationis in conſpectu patris. An denegabis nobis preces rogatus: qui & ſanguinem proprium tribuiſti non petitus. Tu namq; appares uultui dei pro nobis: ut ſemper uiuens interpellas pro nobis. Ideoq; per te Ieſum Chriſtum dominum noſtrum filium ſuum, patrem rogamus, & petimus. Matt. 17. 1. Ioh. 2. Hebr. 9.

Chriſtus quintupliciter dicitur, & nominatur.

¶ Quibus uerbis deſcribitur Chriſtus quintupliciter. Primò, quantum ad effectum ſalutarem, quia Ieſum: quantum ad dignitatem regalem, quia Chriſtum: quantum ad proprietatem perſonalem, quia filium tuum: quantum ad præſidentiam uniuerſalem, quia dominum: quantum ad profectū habitualē, quia noſtrum. Quo ad primum dicit euangeliſta. Vocatum eſt nomen eius Ieſus. Luc. 2. cuius interpretationem. Mat. c. 1. aperit. Ipſe. n. ſaluum faciet populum ſuum a peccatis eorum: uenit enim ſaluum facere, quod perierat. Luc. 19. Nec uenit uocare iuſtos: ſed peccatores: quoniam non eſt opus bene habentibus medico: ſed male habentibus. Mat. 9. & Petrus apoſtolus. Non eſt aliud nomen ſub cælo datum hominibus, in quo oportet nos ſaluos fieri. Ipſum enim eſt nomen ſalutiferum; quia omnis quicunq; inuocauerit nomen domini, ſaluus erit. Iohan. 2. Ecce effectum ſalutarem. ¶ Deſcribitur in nomine Chriſtus, dignitas regalis: quia Chriſtus unctus interpretatur: & ipſe quidem unctus eſt ſecundum illud pſalm. deo. Vnxit te deus deus tuus oleo letitiæ præ participibus tuis. Reges quippe prophetæ, & ſacerdotes in lege ungebantur: & ipſe rex fuit, propheta, & ſacerdos. Rex. Ioh. 12. Benedictus, qui uenit in nomine domini, rex Iſrael. & iterum. Noli timere filia ſyon: ecce rex tuus uenit tibi Mat. 21. Et pſ. de Chriſto loquens. Sedes tua deus in ſeculum ſeculi: uirga directionis uirga regni tui. Et iterum. Deus iudicium tuum regi da: & iuſtitiā tuam filio regis. & in Apoc. 19. Habet in ueſtimento, & in fæmore ſuo ſcriptum: Rex regum, & dominus dominantium. Ecce dignitatem regalem. ¶ Notatur tertiò proprietas perſonalis in uerbo filium tuum: de quo in pſ. Filius meus es tu: ego hodie genui te. Et præcurſori, uoce patris lapſa de cælo dictum eſt. Tu es filius meus dilectus in te mihi complacui. Vnde & ait uox uerbi Iohānes. Et ego uidi, & teſtimonium perhibui: quia hic eſt filius dei. Iohan. 1. Lucas quoq;. Et quod naſcetur ex te ſanctum, uocabitur filius dei. Ipſe quoq; ſe dei patris filium nedum uerbis crebertimis: ſed & ſignis, & uirtutibus certiſſimis declarauit. Vnde cæco nato poſt eius illuminationem loquens ait. Credis in filium dei. Sequitur. Et uidiſti eū: & qui loquitur tecum, ipſe eſt. Iohan. 9. & eiuſdem 20. Hæc ſcripta ſunt: ait iohānes, qui ueritati teſtimonium perhibuit: ut credatis: quia Ieſus ē Chriſtus filius dei, & ut credentes uitam habeatis in nomine eius. ¶ Inuenitur etiam preſidentia uniuerſalis in uerbo dominus. ad Ephe ſ. 1. Deus pater conſtituit illum ad dexteram ſuam in cæleſtibus ſuper omnem principatum, & poteſtatem, & uirtutem, & dominationem &c. Et omnia ſubiecit ſub pedibus eius, & dedit ipſum caput ſuper omnem eccleſiam. Ipſe

Marginal notes: X. Lucæ. 2. Lucæ. 19. Matt. 9. Act. 4. Ioh. 2. Ioh. 12. Matt. 21. Pſalm. Apoc. 19. Not. 3. Lucæ. 3. Iohan. 1. Iohan. 9. L Ephe. 1.

Dñs quomō dicit Chriſtus.

quoq;

Matth. ult. quoq; dominus ait,Mat.ult. Data eſt mihi omnis poteſtas in cælo,& in terra. Iterum uos uocatis me magiſter,& domine:& bene dicitis:ſum etenim.
Iohan.13. Ioh. 13. Item ad Hæb.2. apoſtolus. Conſtituiſti eũ ſuper omnia opera
Heb.2. manuum tuarum. ubi Ambro. Ecce poteſtas Chriſti oſtenditur. Sicut .n. a diuino opere nihil excipitur:ita nec a Chriſti poteſtate. Item ad Philip.
Phil.2. 2. Propter quod & deus exaltauit illum,& donauit illi nomen: quod eſt ſuper omne nomen: ut in nomine eius omnem genu flectatur cæleſtium, terreſtrium,& infernorum. Attende hic præſidentiam uniuerſalem. Signatur demum profectus humanalis in uerbulo noſter. Siquidem noſter Ieſus: noſter Chriſtus:noſter filius: noſter dominus. Paruulus enim natus eſt no
Eſa.9. bis:& filius datus eſt nobis. Datus in antidotum noſtræ ſaluationis: in pabulum noſtræ refectionis:in ſacrificium noſtræ reconciliationis:in ſacramẽtum noſtræ ſanctificationis:in precium noſtræ redemptionis: quia Ieſus.i. ſaluator:in aduocatum noſtræ allegationis:in magiſtrum noſtræ eruditionis:in lumen noſtræ illuminationis:in directionem noſtræ uiationis: quia Chriſtus.i.unctus:in ſcutum noſtræ protectionis:in ducem noſtræ gubernationis:in propugnatorem noſtræ defenſionis in iudicem noſtræ remunerationis:quia dominus noſter. Magna igitur fiducia preces fundimus ad te patrem clementisſimum:ubi aſſiduum habemus interpellantem ieſum prudentisſimum aduocatum Chriſtum: mediatorem acceptisſimum patris cæleſtis filium:petitionis effectum,largitorem cum patre potentisſimum, cæli,& terræ noſtrum,& uniuerſitatis dominum. Rogamus ergo & petimus ſupplices te pater clementisſime per Ieſum Chriſtum filium tuum dominum noſtrum.

EXPOSITIO CANONIS AB EO LOCO VTI accepta habeas. uſq; imprimis.

LECTIO XXI.

VTI accepta habeas,& benedicas. Hæc dona: hæc munera:hæc ſancta ſacrificia illibata. ¶ Captata beniuolentia eius,qui petitur in uerbo. Te pater clementisſime. Commemorato etiã mediatore, cuius merito oratio noſtra patri acceptabilis redditur:in uerbo. Per Ieſum Chriſtum filium tuum dominum noſtrum. Inſinuato deniq; ſupplicandi affectu,quo mens orantis in ſublime tollitur,in uerbo. Supplices rogamus,& petimus. Sequitur expresſio eorum,quæ a clementisſimo patre obtineri deſiderantur. Quæ duo ſunt. Primum,ut grata ſint offerenda munera. Secundum,ut fiant ſacrificia idonea. Primum exprimitur, cum dicitur. Vti accepta habeas. Secundum cum dicitur. Et benedicas. Et tertiò offerenda congruis uocabulis deſignantur:cum ſequitur. Hæc dona:hæc munera:hæc ſancta ſacrificia illiba-
B ta. In his tribus uerſabitur hæc lectio 21. ¶ Petimus ergo quoad primum. De benedictione, & acceptione munerum.
Te pater clementiſſime.uti.i.ut accepta habeas.i.placita tibi ſint, & grata hæc dona: & munera,quæ panis ſunt:& uinum terrena,& a terrenis tibi oblata,& idcirco diuinæ maieſtati tuæ indigna: tamen quia per filium, ut a nobis iugiter offerantur,ſunt inſtituta:petimus igitur,ut in honorem dilecti filij tui,hæc dona accepta habeas:ut placita ſint tuæ uoluntati. Quia enim oblationes,holocauſta,& uete.le. ſacrificia, neq; ſufficientia erant:

nec tibi placuerũt: idcirco filius tu⁹ in ultima cęna finẽ eis imponere uolẽs:
acceptis in manib⁹ pane,& uino grãs agẽs, benedixit: dixitq; diſcipulis. Hoc
facite in meã cõmemorationem. Per quod hęc ipſa dona,& munera nobis
in ſacrificiũ cõmendauit. Petimus igitur, ut accepta tibi ſint noſtra munera:
noua filij tui inſtituta: quibus ſuperuenientibus uetera ſunt proiecta: ſic.n. in
lege mãdaſti. Superuenientibus nouis: uetera proijcietis. Leuit. 26. Et re- Leui.26.
ctẽ in tempore plenitudinis gratiæ, uetera imperfectæ legis ſacrificia proij-
cienda fuerant: quia imperfecta, ac inſufficientia fuerant: quoniam deo non
placuerunt: peccata non abſtulerunt: nec gratum facientem gratiam
Sacrificia ue. le. imperfecta fuerũt, qa; nec deo accepta, nec peccata abſtulerunt.
cõtulerunt. De primo dicit Hier. 6. c. Holocauſtomata ueſtra non ſunt acce Hier.6.
pta: uictimæ ueſtræ non placuerũt mihi. & Oſeæ 6. Miſericordiam uolo, nõ Oſeę 6.
ſacrificium. in pſ. quoque. Quoniã ſi uoluiſſes ſacrificiũ, dediſſem utiq; holo
cauſtis non delectaberis. Et in alio pſ. Non accipiam de domo tua uitulos: Pſal.
neq; de gregibus tuis hircos. De ſecundo idem propheta dicit. Holocau-
ſtum pro peccato non poſtulaſti. & apoſtolus ad Hæbr. 10. Impoſſibile eſt Hæbr.10.
ſanguine hircorum,& taurorum auferri peccata. De tertio idem apoſto-
lus ad Roman. 3. Ex operibus legis non iuſtificabitur omnis caro. & Eze- Roman.3.
chiel. 20 Dedi eis præcepta non bona, & iudicia, in quibus non uiuent. Ezech.20.
Præcepta. ſ. quãtũ ad ſacrificia,& cerimonialia, ac iudicialia in quib⁹ nõ ui-
uẽt uita. ſ. gratiæ. Et iterũ ad Gal. 2. Si per legẽ iuſtitia: ergo Chriſtus gratis Gal.2.
mortuus eſt. Quia igitur pater clementiſſime, legis oblationes,& ſacrificia
reprobas tanquam inutilia ad æternæ uitæ conſecutionem, & remiſſionem
peccatorum. Te ſupplices per Ieſum Chriſtum filium tuum petimus: uti
accepta habeas hæc noſtra dona, munera,& ſacrificia: quæ idem filius tuus,
in quo tibi bene complacuit: nos tibi offerre uoluit pro curſu legis euange-
licæ,& gratiæ. ¶ Sed prædictis uidetur obuiare illud Leuit. 4. Si peccauerit C
anima de populo terræ: offerat capram immaculatam,& adolebit eam ſa- Leuit.4.
cerdos ſuper altare in odorem ſuauitatis domino: rogabitq; ꝑ eo:& dimit-
tetur ei. Videtur ergo, ꝙ legis ſacrificia placuerunt domino:& accepta fue
unt ad remiſſionem peccatorum. Item ibidem. 18. Cuſtodite leges me-
as, atq; iudicia: quæ faciens homo uiuet in eis. Vita autem hominis ſpiri-
tualis eſt per gratiam iuſtificantem: igitur uidetur, ꝙ gratiam contulerunt.
Præterea ad Hæb. 9. Si ſanguis taurorum,& hircorum. & cinis uitulę aſper
ſus inquinatos ſanctificat ad emundationem carnis: quantò magis ſanguis
Chriſti? Et poſt pauca. Omnia penè in ſanguine mundãtur ſecundũ legẽ.
Ex quibus uerbis uidetur elici poſſe, ꝙ per ſanguinem animaliũ oblatorũ in
Not.1.
ſacrificiũ, remittũtur peccata delinquentium. ¶ Pro horum ſolutione aduer
tendum, ꝙ in ſacrificio ueteris legis tria conſideranda occurrunt. ſ. caro, &
ſanguis animalis, quod offerebatur. Secundò res ſpiritualis, quæ figuraba-
tur: ut in agno, uel uitulo Chriſtus: in capra pœnitentia: in boue uita robu
ſta,& actiua: in aue uita ſublimis,& cõtẽplatiua. Tertiò perſonæ, ꝑ quibus
ſacrificium immolabatur,& harum fuerunt duæ ſpecies: quia quædã dignę
quędam fuerunt indignæ. Indignæ, quæ ſacrificiũ huiuſmodi carnaliter tã
tũ attendebant. Dignę uerò, q̃ ea ſpũaliter intellexerũt:& in Xpm in eis fi-
guratũ explicitè, uel implicitè credentes: ſecũdũ ſpiritualẽ horũ intellectũ
uitam ſuam ordinauerũt. ¶ Secundò aduertendũ, ꝙ peccata remitti per il-
Not.2.
Peccata remitti per ſacrificia dupliciter intelligitur.
la ſacrificia, dupliciter poteſt intelligi. Vno modo quantum ad reatum cul
pæ, qui & cordis macula,& dei offenſa appellatur. Alio modo quantum
ad reatum pęnę: pęnę dico non debitæ pro peccato in inferno, uel purga-
torio ſoluendæ: ſed pęnę legis, quã incurrebant ex eſu prohibitorũ ciborũ,
& ex tactu morticinij, propter quæ prohibiti fuerũt iudæi ab ingreſſu tem-

pli:

Digitized by Google

ot.3. pli,& ita facti quaſi irregulares:de quo Num.19. ¶ Tertiò notandum, ꝙ
um.19. ſacrificia ueteris legis iuſtificare dupliciter accipitur. Vno modo,ꝙ conferrant gratiam gratumfacientem:quæ eſt uera perfecta, & gratuita iuſtitia, qua redditur deo honor,& debita obedientia. Alio modo, ꝙ in horum ſacramentorum exhibitione iuſtificetur ſacrificantes iuſtitia, quæ eſt uirtus moralis,& politica:quæ acquiritur ex frequenter iuſte operari:ſicut cetere

D uirtutes morales ex actibus frequentatis. ¶ Per has diſtinctiones reſpondetur ad obiecta. Vnde dicendum,ꝙ ſacrificia illa ſecundum ſe ſumpta,& uirtute operis operati deo non placebant:neq; propter ipſa deus peccata ſacrificantium remiſit quantum ad culpæ reatum,ſiue conſcientiæ maculam. Et ſecundum hoc intelligendæ ſunt auctoritates inductæ. Illa Hier. Cur offerēda dicuntur dona,munera,ſacrificia.

ere. Victimæ ueſtræ non placuerunt mihi. Et illa apoſtoli. Impoſſibile eſt ſanguine hircorum auferri peccata:quia ad hoc uictimæ illæ inſtitutæ non fuerant a deo:neq; ad hæc attingere potuerunt:cum fuerint res puræ corporeæ,& materiales. quæ ad peccatorum deletionem nullum efficientis cauſæ ordinem habuere. Veruntamen per hæc ſacrificia remittebantur peccata quantum ad pęnas legis,& immunditias corporales: quæ fuerunt irregularitates quædam contractæ ex contactu cadauerum , uel aliarũ corporalium immundiciarum,quæ prohibebant ab ingreſſu templi:& rediderunt populos in idoneos ad cultum dei. Hæ pęnæ,& impedimenta tollebantur per quædam ſacramentalia illius legis. Et ſecundum hoc intelligitur dictum apoſtoli, ꝙ ſanguis hircorum,& cinis uitulæ inquinatos ſanctificat ad emundationem carnis. Carnis dicitur non animæ:ad denotandũ, ꝙ gratiam,quæ munditiam mentis delet,non contulerunt. Sicut in noua lege diſpenſatio cum malè nato ad ſuſceptionem ordinum,tollit irregularitatem:ſed gratiam non infundit. Dicunt tamen doctores communiter, ꝙ hæc ſacramenta oblata in charitate ex obedientia dei inſtituentis, in proteſtationem ueræ fidei ſaluatoris: quem per hæc uenturum credidere, & proteſtabantur: deo placuerunt:& remiſsionem peccatorum quantum ad delendum reatum animæ profuerunt:& gratiam gratumfacientem contulerunt. Et ſecundum hoc intelligi debet illud Leuit. 4. facta mentione

uit.4. de ſacrificio,ſequitur. Et orabit ſacerdos pro eo:& dimittetur ei.ſ. peccatũ:non quidem ex oblato munere:ſed ex offerentis deuotione. Et ſimili-

l.2. ter illud ad Gal.2. Ex operibus legis non iuſtificabitur homo: niſi per fidẽ Ieſu Chriſti. Durum ſiquidem dicere uidetur,ꝙ aliquis ex obedientia, & charitate ſeruet præceptum dei:& non mereatur:ꝙq; deus det præceptum alicui,& nolit præceptum obſeruantem mereri:quantumcunq; ex obedientia,& deuotione obſeruet. Neq; tamen ex his ſequitur, ꝙ fuerint uera ſacrificia:quia non contulerunt gratiam uirtute operis operati:ſed uirtute boni motus interioris uoluntatis:quæ non neceſſariò requiritur in ſacramentis nouæ legis: ſed ſufficit remotio obicis ut declarat Scot. in 4.diſt. 1. q.5. Sacrificia tamen iſta ueteris legis,inquantum ſub præcepto cadebant:iuſtificabant iuſtitia morali,& politica, etiam ſecluſa deuotione,quæ dicta eſt, offerentis:inquantum .ſ. opera legis, quæ iuſta erant. quia diuinis præceptis conformia:generabant habitum iuſtitiæ,quæ uirtus moralis eſt in offerentibus. Hæc enim ex frequentatis actibus gignitur naturaliter : & non

E gratuito infunditur ſupernaturaliter . ¶ Et ſecundum has diſtinctiones tranſeunt auctoritates hincinde allegatæ:quæ uidētur oppoſitæ, & ſibi inuicem repugnare. Omnia tamen hæc ueteris teſtamenti ſacrificia per unicum Chriſti ſacrificium in cruce euacuata ſunt,cuius nos quotidię memoriam facimus,offerentes eandem hoſtiam in altari. Vnde petimus a patre

Google

ſacrificium noſtrum acceptum haberi:& ſuæ maieſtati dignum: non munerum naturali proprietate:ſed mediatoris Chriſti inſtitutione. ¶ Vt uerò ipſa munera apta reddatur conuerſioni in uerum corpus Chriſti: additur. Et benedicas.hæc .ſ. munera.i. benedictionem uirtutis tuę,& gratiæ in ea diffundas:ut idonea ſint tam diuino ſacramento.ut dicit Albert. non enim noſtrum eſt benedicere,ſed tuum:noſtrũ autem eſt te inuocare o pater clementisſime:ut tu benedicas. Numeri.6. Inuocabunt nomen meum ſuper filios Iſrael:ego autem benedicam eis. Rogamus ergo, & petimus ſupplices clemẽtisſimum patrem,quatenus benedicat,& ſanctificet munera oblata:ut in unum ſacrificium conuertantur uerum.ſ.corpus Chriſti,& uerum eius ſanguinem. ¶ Exprimuntur autem offerenda munera,panis.ſ.& uinũ aqua mixtum triplici nomine,cum dicitur. Hæc dona: hæc munera: hæc ſancta ſacrificia illibata. Eadem ſacrificia ſunt his nominibus deſignata ſecundum. Alex. Nam quæ ſacris altaribus offeruntur:munera dicũtur,dona,& ſacrificia . unde Mat.5. Si offers munus tuum ad altare &c. & ad Hæbre.5.de pontifice dicitur:ꝙ conſtitutus eſt a deo,ut offerat dona,& ſacrificia pro peccatis. Non ergo per præmiſſa tria aliud,& aliud dicitur:ſed res una pro ſui magnitudine, diuerſa appellatione laudatur . Horum enim uerborum inculcatio piæ deuotionis eſt exercitatio:& ineffabilis commendatio ſacramenti. Siquidem non inuenitur aliquod uocabulum, quo tantum ſacramentum digne ualeat appellari: niſi ꝙ grecè dicitur eucharistia, quod exponitur bona gratia. Pronomen hoc, demonſtratiuum poteſt demonſtrare ad litteram ſubſtantias oblatas panem,& uinum:uel per tropologiam offerentẽ ipſum:uel per allegoriam,qui in his ſubſtantijs ſignificatur: Chriſtum. Nam quodlibet horum non inconueniẽter dici poteſt donum,munus, & ſacrificium. Et ſecundum hoc tripliciter poteſt exponi. ¶ Quo ad primum quantum ad litteram,poſſunt hæc oblata tripliciter cõſiderari. Vel ut ex liberalitate dei in nos profluunt, & ſic dicuntur dona. Vel ut a nobis piè recipiuntur:& ita ſunt munera. Vt autem deo a nobis offeruntur ſunt ſacrificia. unde Iſido. Donum propriè dicitur, quod inferiori a ſuperiore confertur. Iac.1. Omne datum optimum, & omne donũ perfectum deſurſum eſt. Munus,quod ab inferiore ſuperiori præſentatur. Geneſ.4. Reſpexit dominus ad Abel,& ad munera eius. Sacrificium,quod creatori offertur pſal. Voluntariè ſacrificabo tibi. & in alio.Sacrificate ſacrificium iuſtitiæ,& ſperate in domino. Et ſecundum hoc ſunt dona nobis ad ſuſtentationem a deo collata . munera a nobis deo,ut laudẽtur reddita: ſacrificia: quia pro peccatis noſtris deo oblata nos ſacros efficiunt . unde Alex. His uocabulis tribus,inſinuatur, ꝙ hæc demõſtrata ſunt nobis a deo collata:a nobis deo præſentata,& oblata: in uerum,& ſummum ſacrificiũ tranſſubſtantiata. Sic ergo ſecundum Inno. donum eſt dantis:munus recipientis:ſacrificium offerentis. Dona itaq; offerimus cum Dauid dicentes. Quæ de manu tua accepimus: offerimus tibi:quia offerri; non poſſunt niſi dona dei. Non enim iniuſtè acquiſita:aut temporalia lucra offerri poſſunt; ut ſup. habitum eſt. Munera uerò dum uoluntariè reddimus. Non enim offerri poſſent,niſi eſſent noſtra munera;quia munera ſunt uoluntaria,& hæc reponi poſſunt in dei donatia. Exod.35. Omnis uoluntarius,& prono animo offerat domino. Vnde in pſal. Filię tyri in muneribus uultũ tuum deprecabuntur. Exponit Alber. Filię tyri in muneribus,ſunt animę anguſtiarę huius ſęculi in labore, uel acquirentes,uel poſſidentes, quę domino debent offerri.unde & magi. Venimus cum muneribus adorare eũ. Mat.2. Sacrificia autem offerimus,dum ſacrum facimus.ſecundũ Iſidorũ.

Margin notes: Albert. — Num.6. — F — Litera multipliciter exponitur. — Matt.5. — Donũ quid. — Iſido. — Iacob.1. — Munus. — Sacrificium. — Gen.4. — Alexand. — Innoc. — 1. Paral. ult. — Exod.35. — Albert. — Matt.2.

Dum

Dum prece myſtica in memoriam paſsionis dominicæ conſecramus. Et ſe-
lex. cundum hoc aliqui (ut refert Alex.) ſic diſtinguunt. Hæc dona. ſ. naturæ:
hæc munera ſcilicet deuotionis noſtræ: hæc ſancta ſacrificia illibata maie-
ſtati diuinę: ut hæc dona referātur ad naturam: hæc munera, ad gratiam:
G hæc ſacrificia, ad incorruptionis gloriam. ¶ In his prioribus expoſitionibus Pronomen
pronomen hæc, ipſa dona præſentia panis. & uinum ad ſenſum demonſtrā hæc quid at
ug. tur. Et hic conſonat Aug. Dona offerimus, cum noſipſos deo offerimus: mu tendit.
nera cum eius beneficiorum memores ſumus: ſacrificia illibata cum ei hu-
militatem, ac laudes impendimus. unde pſ. Sacrificium deo ſpiritus contri
bulatus: cor contritum, & humiliatum deus non deſpicies. Poſſunt nihi
lominus per pronomen hæc, ad intellectum offerentes myſticè demonſtra
ri: ut nos offerentes intelligamur per dona, munera, & ſacrificia. Poteſt
etiam tertiò per pronomina, ille qui uenit offerendus, ac intellectum alle
goricè demonſtrari. i. Chriſtus quantum ad corpus, & ſanguinem ſic intel
ligendo. Rogamus te pater clementiſsime: ut hæc dona, hæc munera, hęc
ſacrificia: hoc eſt Chriſtum, in cuius corpus, & ſanguinem hæc materia-
lia dona panis, & uino ſubſtantia orantur conuerti: accepta habeas, & be
nedicas, faciendo ſcilicet ut effectum, & optatum habeant in illis, pro qui
bus offerimus. Dicitur autem Chriſtus quantum ad corpus, & ſanguinem
donum, munus, & ſacrificium. Donum, inquantum a patre nobis datus eſt
ſa. 9. liberaliter Eſa 9. Filius datus eſt nobis. Munus inquantum hęc ſpirituſſan-
ucæ. 1. cti formatione in utero uirginis deuotè ſunt recepta. ſecundum illud Luc.
1. Ecce concipies in utero, & paries filium. & ſequitur. Spirituſſanctus ſu-
perueniet in te &c. Sacrificium, inquantum ex nimia charitate in cruce
ſeipſum obtulit ſponte in ſacrificium noſtrę redemptionis: ſecundum illud
ſa. 53. Eſa. 53. Oblatus eſt, quia uoluit. & ad Ephe. 5. Dedit ſemetipſum pro
ph. 5. nobis oblationem, & hoſtiam deo in odorem ſuauitatis. ¶ Vel dicitur Chri
ſtus donum, munus & ſacrificium: quia ipſum pater dedit: filius obtulit:
ſpirituſſanctus accepit: ſinguli tamen dederunt, obtulerunt, & recepe-
runt: ſed ad diſtinctionem dicitur pater dediſſe propter autoritatē, filius
obtuliſſe propter humilitatem, ſpirituſſanctus accepiſſe propter benigni-
tatem. ¶ Ex præmiſsis itaque patet, quomo offerentes, oblata, & qui pa
H tri offerendus in eis ſignificatur: ſunt dona, munera, & ſacrificia. ¶ Dici- Quare dicit
tur etiam pluraliter hæc dona, hęc munera &c. quia panis & uinum prius, quā in plurali
conſecrentur: & diuerſę ſunt ſpecies ſubſtantiarum: & diuerſæ ſubſtantiæ hęc dona.
ſpecierum: ſed ubi conſecratio cæleſtis acceſſerit: ſpecies quidem rema-
nent, ſubſtantiæ conuertuntur: ſint diuerſa continentia. unum uerò con-
tentum. Nam idem ſub utraq; ſpecie continetur, ſcilicet totus Chriſtus
licet non in idem utraq; panis, & uini ſubſtantia conuertatur: de quo infra
latius. Vel referendo pręciſè ad corpus Chriſti ſecundum ultimam expoſi-
tionē. Quamquā Chriſtus unus, & in ſe indiuiſus totaliter, integraliterq;
contineatur: dicitur tamen pluraliter hęc dona, hęc munera, hęc ſacrificia:
propter diuerſitatem realem ſui corporis, & ſanguinis, quę ſunt diuerſa, &
primò contenta ſub dictis ſpeciebus ex ui conſecrationis ſacramentalis.
Non enim corpus Chriſti eſt ſanguis Chriſti, neq; ſanguis Chriſti eſt cor-
pus Chriſti, uel pars eius: pars dico illius corporis, quod eſt primum ſi- Sãguis an ſit
gnatum ſpecierum panis. Hoc enim eſt corpus illud, quod eſt proximū animat⁹, uel
perfectibile ab anima rationali: tale autem non eſt ſanguis, cum ſanguis animabilis.
nec ſit animatus: nec animalis ſecundum philoſophos. & philoſophus. 2.
de anima. c. 11. x aere quidem enim: aut aqua impoſsibile eſt conſtare ani
matum corpus: oportet enim firmum eſſe. Relinquitur autem mixtum

ex ter-

ex terra, & ex his eſſe: ut uniuerſaliter caro, & proportionabile. Et commentator commen. 111. Impoſsibile eſt enim ſicut dicit ſecundum philoſophum, ut conſtitutio corporis eſſet ex aere, aut aqua: animalia enim neceſſariò indigent corpore duro. ſequitur. Vt eſt caro, & eius ſimile in animalibus carentibus carne. Hoc etiam cõſonat communi dicto doctorũ aſſerentiũ ſanguinẽ Chriſti non fieri præſentẽ ſpeciebus panis per ſe, & directè ui conſecrationis: ſed per quandam concomitantiã: quod uerũ non eſſet, ſi ſanguis eſſet per ſe pars corporis. Quia ergo realiter plura ſunt, ſanguis corpus: & ſub diſtinctis ſpeciebus per ſe continentur: petimus in plurali, ut hęc dona, hæc munera, hęc ſancta ſacrificia accepta habeat, & benedicat.

Quare ſancta, & illibata

¶ Et dicuntur hæc dona ſancta, & illibata ſacrificia (ſecundum Alex.) Sãcta ratione ſignicationis, non ſecundum ſe; ſed quia ſignificant ſacroſanctum corpus, & immaculatum ſanguinem Chriſti. Et illibata, nõ quaſi nõ nũ guſtata: ſed illibata. i. immaculata: quia ſine macula cordis & corporis oportet offerri quatenus & cor ab iniquitate mũdetur, & corpus ab immũdicia: ſecundũ illud Eſa. 52. Mundamini qui fertis uaſa domini. ¶ Vel dicũtur ſancta. i. ad ſanctum uſum deputata: quomodo Achimelech dixit ad Dauid in figura huius ſacramenti. Nõ habeo panes laicos ad manũ: ſed tantũ panẽ ſanctũ. 1. Reg. 21. Panis laicus cõmunis panis eſt, qui ſacerdotibus in officio non cõmittit: ſed panis dicit ſanctificatus, & ſanctis miniſtrãdus. ¶ Vel referendo hæc dona, hæc munera. &c. ad id, quod ſignãt, & in quod conuerti orantur, ſcilicet corpus, & ſanguinẽ Chriſti: ſicut ſunt ſancta & illibata. i. munda: & nulla ſordium, aut peccatorũ contagione maculata: quia ſancti ſpiritus operatione de puriſsimis ſanguinibus glorioſæ uirginis formata, & unione inſeparabili: ſecundũ Damaſ. ineffabili, ſummæ, & ſanctiſſimæ deitati unita: ratione cuius in ipſis omnis ſanctitas redundat. Vnde & ſcribitur pſ. 15. Nõ dabis ſanctũ tuũ uidere corruptionẽ. Nec in ſe ſolũ ſancta ſunt, & immaculata: ſed etiã quo ad nos. Nos enim ſanctificauerunt, & mundauere a ſordibus peccatorũ: ſecundũ illud Apoc. 1. Lauit nos a peccatis noſtris in ſanguine ſuo. ¶ De his muneribus, & donis oblatis frumento. ſ. de quo panis, & uino dicitur Zacha. 9. Bibentes inebriabuntur quaſi a uino: & replebuntur ut phialæ, & quaſi cornua altaris: & ſaluabit eos dominus eorũ in die illa: ut gregẽ populi ſui: quia lapides eleuabuntur ſuper terrã eius. Quid n. bonum eius eſt: & quid pulchrũ eius, niſi frumentũ electorũ, & uinũ germinans uirgines? Quæ exponens dñs Alber. ait. Hæc de ſacro altaris intelliguntur: quia bibentes domini calicem inebriabuntur amore æternorum uſq; ad obliuionem ſui, & terrenorũ: quaſi uino quod lætificat deũ, & homines. Ebrietaſq; illa ſecundum gloſam placebit deo ſicut ſacrificiũ altaris: phialis enim ſuper altare liba funduntur. Vel ſecundũ Alber. illo uino replentur phialæ ſpiritualis animi deuotione, quorum intima ſanguis domini infundit: & ſic eũ replet deuotionis odoramento: ut his ſanctificati, & confortati ſacramentis: efficiantur cornua altaris aduentilandum omne, quod deo non militat. Et ſic ſalute ſacramẽti ſaluabit eos dñs eorũ in die illa, nouæ. ſ. gratiæ: quia tunc clare fulgebit ad tenebrarũ purgationem: ſaluabit aũt ſicut peculiarem gregẽ populi ſui, cui de ſeipſo pabulum præparauit. Lapides enim ſancti, hoc eſt miniſtri noui teſtamenti ſolidi, uiui & præcioſi: tunc eleuabuntur in dignitatem in terra eccleſiæ, quibus merito perpetuæ ſanctitatis ſacra comunittuntur. Et hanc refectionem in illibato ſacrificio determinat dicens. Quid eſt bonum. Bonum, inquam, omnis boni bonum: quod omnia bonificat: ſine quo nihil eſt bonũ. Et quid pulchrũ eius, quod omnia mundat, & pulchrificat, niſi frumen-

Alex. 1 — Eſa. 52. — 1. Reg. 21. — Pſal. 15. — Apoc. 1. — Zach. 9. — Alber. — Alber.

rum . quo toto amore fruendum eſt. Electorum,qui a maſſa perditionis per gratiam uocationis diuinæ ſeparati ſunt : & ante mundi conſtitutionē ele-
he. 1. cti in ipſo. Hoc autē frumentum illibatum ſacrificium eſt:quod ad guſtum,
oc. 2. uel uſum alieno deo nunquam libatum fuit. Apoca. 2. Dabo ei manna abſconditum , quod nemo nouit , niſi qui accipit . Vel ſecundum gl. Frumentum electorum ſaluator eſt : quia ipſe eſt panis , qui de cęlo deſcendit : & confirmat cor electorum , qui bibitur ab his , qui ſancti ſunt corpore , & ſpiritu : qui introducti in cellam uinariam , gaudentes ſequuntur agnum quocunq; ierit. Hæc gl. Sanguis autem eſt uinū germinans uirgines. i. uirgineas mentes : & tam uirgineas non germinaret omni germine uirtutum, niſi & ipſum eſſet uirgineum : & ideo penitus illibatum. Vel ſecundum gl. germinans uirgines.i.populum in unum deum credentem, qui prius cul-
K tu idolatrię conſtuprabatur. ¶ Dum autem hæc profert ſacerdos, tribus, crucibus panem , & uinum ſignat,utrumq; coniunctim. Nam & in ſequentibus frequenter huiuſmodi ſignationes iterat antequam poſt conſecrationem : ut infra patebit. ¶ Vbi in primis aduertendū : ꝙ huiuſmodi cruces , quibus ſacrificium ſignatur : non fiunt dumtaxat ad conſecrandum hoſtiā :
Tho. ſecundum beatum Th. par. 3. q. 83. arti. 3. alioquin poſt conſecrationem fieri non deberent. Sed principaliter per crucis ſigna modum , & ordinem dominicæ paſsionis repræſentat . ut dicit Inno. ꝙ uerba canonis ad conſecrationem , & effectum ipſis impetrandum pertinent ſigna ad hiſtoriam recolendam. Vnde quia ſacrificium iſtud perfectiſsimum memoriale eſt dominicæ paſsionis : ut nihil deſit , quo uel uiſus , uel auditus tam ſalubri memoriæ cooperetur : uniuerſa in huius ſacramenti conſecratione, ac diſpenſatione cōcurrentia,ſiue uiſu ſiue auditu perceptibilia, ad paſsionis dominicæ repræſentationē ſunt ordinata : ueſtes.ſ.& uaſa,altaris pallæ, & tabula : cerimoniæ , & uerba, ut ex prædictis patet. Cùm ergo Chriſti paſsio in cruce ſit conſummata,conuenienter per ſigna crucis ipſa paſsio repræſentatur:ut hoc ſigno,quo paſsio conſummata eſt : eius memoria mentibus tenacius infigatur. Et quoniam paſsio quibuſdam gradibus completa eſt , ſiquidem aliquæ paſsionis partes præceſſerunt crucifixionem : aliqua in cruce ſunt conſummata:ideo ut congruo ordine ſingula repræſententur, quæ crucifixionem præceſſere per crucis ſignationes ante conſecrationem factas : quæ uerò in cruce,& poſt crucem acta ſunt , uel paſſa : per eas, quæ conſecrationem ſequuntur deſignantur. Crucem præceſſerunt domini traditio : & ad mortem uenditio : & mortis ipſius in ſacramenti huius inſtitutione præſignatio. In traditione conſiderantur perſonæ a quibus Chriſtus traditus eſt ad mortem . In uenditione perſonæ , quibus uenditus eſt. Perſona quoq; uendentis,& uenundati : quæ omnia reprę̨ſentantur per cruces in canonis principio , & circa hæc uerba. Benedictā, aſcriptam , ratam. Et iterum circa hæc uerba . Corpus , & ſanguis conſignatas : ut patebit in
L proceſſu. ¶ Chriſti itaq; triplex traditio deſignatur per tres cruces in horum uerborum (Hæc dona , hæc munera , hæc ſancta ſacrificia illibata:) prolatione deſignatas . Traditus eſt enim Chriſtus a deo , a iuda , a iudeorum populo . A deo patre, a filio , a ſpirituſſancto . A deo patre ſe-
m. 8. cundum illud Roma. 8. Proprio filio ſuo non pepercit deus : ſed pro nobis omnibus tradidit illum . Tradidit enim filium præordinando eius paſsionem : ad humani generis ſalutem : dandoq; homini Chriſto uoluntatem patiendi . Et non cohibendo occidentium ſæuitiam : immo dando eis,quę cogitauerunt in dominum faciendi facultatem . Vnde dixit Chriſtus Pila-
. 19. to. Non haberes poteſtatem aduerſum me ullam: niſi tibi datum eſſet de-

Quid ſignificent tres cruces quas facit ſaccerdos dū dicit. Hęc dona , & cætera, & quo paſsio domini repręſentatur in miſſę officio ꝑ uerba & ueſtes.

Chriſti traditio ꝑ tres cruces Quo modo a patre, iuda , & iudeis traditus.

ſuper. Tradidit etiam ſeipſum filius. 1. Pe. 2. Tradidit autem iudicanti ſe iniuſte. & ad Ephe. 5. Chriſtus ſeipſum rtadidit pro eccleſia, ut illam ſanctificaret: mundans eam lauacro aquę in uerbo: ut exhiberet ipſe ſibi glorioſam eccleſiam non habentem maculam, neq; rugam. Item a ſpiritusſancto. Is eſt qui per os cayphę prophetauit. Expedit, ut unus moriatur homo pro populo: & non tota gens pereat. Ioh. 12. ¶ De ſecunda traditione iudæ habetur Lucæ. 22. Iuda oſculo filiũ hominis tradis. & Math. 26. Quęrebat opottunitatem iudas, ut eum traderet. ¶ De tertia dicitur de funeſto iudæorum conſilio. Vinctum adduxerunt eum, & tradiderunt Pontio Pilato præſidi. Math. 27. Et Pilatus ad Chriſtum. Gens tua, & pontifices tradideruur te mihi. Iohan. 19. Prima traditio, qua traditus eſt a ſe, a patre, & ſpiritusſancto facta eſt ex caritate nimia. Iohan. 3. Sic deus dilexit mundum: ut filium ſuum unigenitum daret. Et iterum in perſona redempti hominis loquens apoſtolus. ait ad Gal. 2. In fide uiuo filij dei, qui dilexit me, & tradidit ſeipſum pro me. Secunda fuit ex auaritia. Nam conſtituerunt ei (haud dubium quin iudæ) triginta argenteos, quærenti a iudæis, quid uultis mihi dare, & ego uobis eum tradam? Matth. 26. Tertia facta eſt ex inuidia. Sciebat enim Pilatus, quod per inuidiam tradidiſſent eum. Ibidem. 27. Tradidit ergo illum deus ex dono: iudas pro munere: iudęi in ſacrificium illibatum: quod tamen non iudæi, ſed gentes libauerunt: quoniam ablatum eſt ab eis regnum dei, & datum genti facienti fructum eius. Mat. 11. In huius ergo triplicis traditionis memoriam, quam deus fecit ex dono: iudas pro munere: iudæi in ſacrificium illibatum: ſinguli autem ad mortem, ſcilicet crucis tres cruces facimus: unam in prolatione uerbi, hęc dona: ſecundam uerbi: hæc munera: tertia in uerbo, hæc ſancta ſacrificia illibata. ¶ Secundum Durandum autem in rationali, etiam fiunt tres cruces in canonis exordio, ob reuerentiam eius, cuius potentia fit conuerſio horum donorum, & munerum in uerum ſacrificium, corpus, ſcilicet & Chriſti ſanguinem. Hic enim eſt deus trinus: cuius opera indiuiſa ſunt: quæ tota trinitas tradidit ipſum ad mortem: ut tota redimeret nos a morte per ipſam. Vel ſecundum eundem in memoriam trinæ crucifixionis Chriſti. Prima fuit in uoluntate perſequentium iudæorum, dum collegerunt pontifices, & phariſæi concilium, quomodo Ieſum occiderent. Ab illo enim die cogitauerunt, occidere eum Ioh. 11. Secunda fuit in uocibus clamantium: crucifige, crucifige eum. Mat. 26. Tertia fuit in transfixione manuum, & pedum: nam crucifixerunt eum, & cum eo latrones: unum a dextris: alium a ſiniſtris. Lu. 23. Vel ſecundum Albert. fiunt tres cruces propter tres Chriſti illuſiones. Fuit enim deriſus coram pontificibus, coram Pilato: & coram herode.

Verum ſignatio triplicis traditionis principalior eſt: quæ ſecundum Alex. tunc cæpit cum filius ex decreto patris: ex conſilio ſpiritusſancti: necnon ex proprio beneplacito ueniens hieroſolymam ſemetipſum expoſuit paſſioni. Sequitur in primis &c.

Ioh. 12. Lucę. 22. Matt. 26. Matt. 27. Iohan. 19. Iohan. 3. Gal. 2. Matth. 26. Ibid. 27. Matt. 11.

Alia ratio cur tres cruces.

M

Ioh. 11. Matt. 26. Luc. 23. Albert. Alex.

EXPOSITIO IN PRIMIS VSQVE pacificare.

LECTIO XXII.

A IN primis quæ tibi offerimus pro eccleſia tua ſancta.
¶ Poſtquam ſacerdos deprecatus eſt deum patrem, ut
ſua clementia appoſita munera ſanctificet. In illa ſecun
da primę partis particula ſpecificat, pro quibus hęc ipſa
dona & munera deo offerat. Et ſubdiuiditur in partes
quattuor. In prima petit ea acceptari pro tota eccleſia
generaliter. In ſecunda pro ſummis eccleſiæ capitibus De ordine
ſpecialiter, ibi. Vna cum famulo tuo. Tertiò pro omnibus rectè credenti- offerendi.
bus fraternaliter, ibi. Et omnibus orthodoxis. Quartò pro quibuſdam
ſpecialibus ſingulariter, ibi: Memento. ¶ Circa primum quattuor petit.
Primò tranquillitatem pacis. Secundò cuſtodiam ab aduerſarijs. Tertiò
mēbrorū eccleſiæ adunationē. Quartò cōuenientē totius eccleſiæ guberna
tionē: unde dicit, rogamus, ac petimus. In primis te pater clementiſſime,
uti accepta habeas: hæc dona, hæc munera: quę tibi offerimus. Offerimus,
Alber. ſecūdū Alber. id eſt ad te porrigentes & eleuantes ferimus: ut ſicut dicimus
ſurſum corda, habemus ad dominū: ita nos extendentes eleuamus oblatio-
nē cordiū eleuatione & manuum protentione. Vnde & Aaron pectora, &
Leuit. armos dextros ſeparans ab hoſtijs, eleuauit coram domino: ſicut præcepit
Moyſes Leui. 9. Pectora quidem pro cordis eleuatione. Armos dextros
pro operis perfectione eleuans per intentionem: & deuotionem coram do-
mino. Dicit autem offerimus in plurali: licet unus ſolus ſacerdos celebrans
offerat: quia ſacerdos non in ſua dumtaxat perſona ſacrificat: ſed in per-
ſona totius eccleſiæ. Qua propter nihil in ſacramento eccleſiæ a bono ma-
gis, nihil a malo minus perficitur ſacerdote: quia non in merito ſacerdo-
tis, ſicut nec in perſona; ſed in merito eccleſię eiuſq; perſona offertur: &
& in uerbo creatoris conficitur. Non ergo ſacerdotis iniquitas impedit
ſacramenti effectum: ſicut nec medici infirmitas uirtutem impedit medi-
cinæ: ut latius ſupradictum eſt lec. 2. In perſona ergo eccleſiæ ait ſacer-
dos offerimus tibi: ſcilicet deo patri clementiſſimo: quia tibi ſoli uni deo:
Exo. 20. non idolis offerendum eſt Exo. 20. Non adorabis ea, ſcilicet idola, neq; co
les. Ego ſum dominus deus. Offerimus autem tibi in proteſtationem ſupre
B mi dominij, quod habes ſuper omnia. Nā & ſacrificiū deſcribitur, quod eſt obla
tio facta deo, in recognitionem ſupremi dominij. ¶ In primis notatur or Pro quibus offertur ge-
do huius oblationis quantum ad eos, pro quibus fit oblatio: quoniam etſi neraliter ſpe-
charitate ſpiritualia bona omnibus communicanda ſint: cum omnes cialiter, fra-
diligere teneamur: nihilominus charitas eſt ordinata ſecundum illud ternaliter.
Cant. 2. Canti. 2. Introduxit me rex in cellam uinariam: ordinauit in me charita-
tem. Vnde offerendum eſt prius, id eſt principaliter pro eccleſia tota. De
inde pro perſonis ſingularibus: quoniam bonum commune præponendū
eſt bono priuato & ſingulari tanquam nobilius minus nobili. Vnde & phi
loſophus. 1. Ethi. Amabile quidem uni: melius autem genti & ciuitati.
Hunc autem ordinem primum orandi, & offerendi pro omnibus genera-
liter: ac deinde pro his, qui in ſublimitate conſtituti ſunt: tangit apo-
Timo. 2. ſtolus. 1. ad Timo. 2. Obſecro primum omnium fieri obſecrationes, ora-
tiones, poſtulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus:

pro regibus, & pro omnibus, qui in ſublimitate conſtituti ſunt: ut quietam, & tranquillam uitam agamus in omni pietate, & caſtitate. Hoc.n. bonum eſt, & acceptum coram ſaluatore noſtro deo: qui omnes homines uult ſaluos fieri, & ad agnitionem ueritatis uenire. Vbi glo. haymonis: miſſæ hæc ordo oſtenditur. ¶ Pro eccleſia tua. Quia eccleſiæ nomen frequenter occurrit: placuit hic uarias nominis eccleſiæ acceptiones interſerere: ut confuſio quam parere ſolet latens æquiuocatio: euitetur. Has autem latius proſequitur Guil. Ockam lib. 5. primæ partis ſui dialogi.c. 31. quem in pleriſq; imitantur, dominus Petrus de aliaco, cardinalis cameracen. & Ioh. Gerſon. cancell. Pariſ. ¶ Nomen eccleſia uarias habet ſignificationes. Quandoq; enim accipitur pro templo materiali diuino cultui deputato: & ita accipitur in ueteri teſtamento. Deut. 23. Non ingredietur manſer. i. de ſcorto natus, in eccleſiam domini uſq; ad decimam generationem. Et in nouo teſtamento. 1. Cor. 11. Nunquid domos non habetis ad manducandum & bibendum: aut eccleſiam dei contēnitis? Illo modo etiam accipitur. 16. q. 1. Quicunq; & 2. q. 7. Lator. ubi dicitur, ꝙ nemini licet eccleſiam ædificare niſi de fauore epiſcopi. Alio modo accipitur pro templo ſpirituali: & ſic adhuc multipliciter accipitur. Quandoq; multum generaliter pro quolibet ſpirituali templo dñi. hoc eſt pro qualibet rationali creatura, quã deus inhabitat per gratiã: quomodo de templo loquitur apoſtolus. 1. Cor. 3. Neſcitis, quia tēplũ dei eſtis uos: & ſpiritus dei habitat in uobis. Licet forte minus proprie, quia eccleſia græce: conuocatio latine dicitur. Conuocatio autē nõ eſt unius: ſed pluriũ. Accipitur ergo aliter pro congregatione fidelium. i. cognoſcentiũ catholicas ueritates: ſiue uniuerſali, ſiue particulari. Et ita adhuc multipliciter accipitur. Qñq; pro congregatione catholicas ueritates clare, & beatifice cognoſcētiũ: & hęc cõgregatio uocatur eccleſia triũphãs, quę eſt beatorũ in patria: qui aduerſus diabolũ militiã Xpo tenētes finaliter triũpharũt, de qua dicitur in pſ. Laus eius in eccleſia ſanctorũ. Hæc eſt illa eccleſia, quæ ſancta eſt, & immaculata ſecũdũ ſe totã, & omnes ſui partes: ſine macula, atq; ruga: & ut ſponſa caſtiſsima ſponſum ſuũ Chriſtũ beatifico amore amplexat, in cuius delitijs perpetuò uiuit: nec ab eius amplexibus aliqñ abrumpi põt, aut ſeparari: ſpiritualiter fornicando: quia in amore, & dilectione ſpõſe firmiter ſtabilita, & cõfirmata. Alio mo lo capitur pro cõgregatione cognoſcētiũ ueritates catholicas enigmatice: ipſis per fidē aſſentiēdo. Voco aũt catholicas ueritates, quibus quilibet uiator actu, uel habitu explicite, uel implicite aſſentire tenetur: & hæc cõgregatio uel multitudo hominum uocatur eccleſia militans: quia exercet Chriſti militiã aduerſus ipſius hoſtes: diabolũ, ſcilicet carnem, & mundum. De hac dicitur Act. 20. Attendite uobis, & uniuerſo gregi, in quo uos ſpiritusſanctus poſuit epiſcopos regere eccleſiam dei. Et ſic accepta adhuc dupliciter accipitur. Vno mõ tm̃ pro eccleſia uniuerſali, quæ eſt unica, extra quã non eſt ſalus, de qua dicit apoſtolus. Chriſtũ dedit caput ſuper omnē eccleſiã, quæ eſt corpus eius: ad Ephe. 1. & ſimile ad Col. 1. Et hoc mõ cõpræhēdit in ſe oēs fideles bonos, & malos. ſecundũ ꝙ exponunt doctores ſancti parabolas euangelicas. Simile eſt regnum cęlorum ſagenæ miſſæ in mare. Et illam. Simile eſt regnũ cęlorum homini regi, qui fecit nuptias filio ſuo. Ibidē 22. Itē. 25. Simile eſt regnũ cęlorũ decē uirginibus, quæ accipiētes lãpades ſuas, exierũt obuiã ſponſo, & ſponſæ. In quarum parabolarum expoſitione dicunt ſancti, malos intra eccleſiæ gremium contineri: dummodo tamen in fide non errent: de quo beatus Auguſtinus in de fide ad pe. parte. 2. cap. 43. ait Firmiſ-

Eccleſia quot modis accipitur.

Eccleſia eſt æquiuocum.

Eccleſia multipliciter accipitur.

Catholica ueritas quid eſt.

C

Guil.

Io. Ger.

Deut. 23.

1. Cor. 9.

1. Cor. 3.

Pſal.

Act. 20.

Eph. 1.

Col. 1.

Matt.

Ibid. 22.

Ibid. 25.

ſime tene, & nullatenus dubites, aream dei eſſe eccleſiam catholicam: &
intra eam uſq; in finem ſeculi mixtas frumento paleas contineri.i.bonos,&
malos ſacramentorum cõmunione miſceri: & in omni profeſsione ſiue cle
ricorũ,ſiue monachorũ,ſiue laicorũ,bonos eſſe ſimul,& malos; extra hanc
eccleſiam fore paganos, iudæos, hæreticos, ſciſmaticos,iam dixerat cap.
38. atq; extra hanc eccleſiam ſaluari neminem poſſe: etiam ſi pro Chriſti
Greg. nomine ſanguinem ſuderit. c. 39. demonſtrauit. Ad idem beatus Greg. in
Iob 28. home. 38. & home. 11. & home. 16. ſuper Ezechiæ. Item 18. moralium
exponens illud Iob. 28. Auro locus eſt, in quo conflatur. Vna eſt ec-
cleſia, in qua quiſquis conflari uoluerit: ab omni etiam poterit peccato-
rum ſorde purgari. Si quid pro deo amaritudinis, ſi quid tribulationis,ex
tra hanc poſiti ſuſtinetis: incendi poteſtis tantummodo, non purgari.
D ¶ Hoc modo adhuc diuerſimode accipitur. Vno modo pro congregatio- Adhuc uariè accipitur eccleſia.
ne omnium fidelium actu exiſtentium, quæ eſt Eccleſia uera. Alio modo
pro eccleſia repræſentatiua,quæ eſt concilium generale in ſpirituſſancto le
gitime congregatum, de qua eccleſia ſecundum plurium expoſitiones in-
telligitur illud uerbum Chriſti de correptione fratris. Si te non audierit
Matt. 18. dic eccleſiæ. Mat. 18. Eccleſia enim uera omnium fidelium multitudo pro
pter ſuam dilatationem nunquam congregatur, neque congregari poteſt
ad quodcunq; diſcernendum: ſed conuocantur patres de omnibus mundi
partibus,qui diffiniunt,& decernunt:& hæc facientes eccleſiam ueram re-
præſentant. Et ſic eccleſia eſt ſupremum tribunal in terris, habens aucto-
ritatem ſuper quamlibet perſonam ſingularem cuiuſcunq; ſtatus eminen-
tiæ, aut dignitatis extiterit: etiam ſi papalis: prout in conſtitutione fre-
quens concilij conſtantien. clarius diffinitur. ¶ Accipitur etiam adhuc ec-
cleſia pro congregatione,non tantum omnium fidelium actu exiſtentium:
ſed omnium, qui fuerunt a tempore Chriſti: & apoſtolorum uſq; nunc ſi-
Auguſt. bi ſuccedentium, & diſtinguitur a ſynagoga Moyſi: & ſic accipit beatus
Aug. in epiſtola fundamenti dicens. Euangelio non crederem, niſi eccle-
ſię auctoritas me compelleret. Hoc enim modo eccleſia maioris eſt aucto-
ritatis, quam euangelium: quia huius eccleſiæ euangeliſta ſcriptor euan-
gelij eſt pars: totum autem maioris auctoritatis eſt ſua parte. Hoc modo
Auguſt. accepit etiam eccleſiam Aug. in lib. contra manichæos & recitatur diſt. 11.
c. Palam. ubi ait. Palam eſt, ꝙ in re dubia ad fidem,& certitudinem ualeat
auctoritas eccleſiæ catholicæ, quæ ab ipſis fundatiſsimis apoſtolorum ſe-
dibus,uſq; ad hodiernum diem ſuccedentium ſibimet: & epiſcoporum ſe-
rie,& tot populorum conſentione firmatur. Vbi eccleſia catholica epiſco
pos, & populos a tempore apoſtolorum,uſq; ad hodiernum diem ſibimet
ſuccedentes importat. Et hęc uocatur eccleſia Chriſtiana,quæ cepit ortũ a
Act. 8. Chriſto: primo in iudęa: & uocabatur primo, eccleſia hieroſolymitana.
unde Act. 8. Et factum eſt illa die perſecutio magna in eccleſia,quæ erat in
hieroſolymis. Secunda fuit antiochena,in qua apoſtolus Petrus primũ reſe
Act. 11. dit: & ibi primum innotuit nomen Chriſtianus. Vnde fideles primo uoca-
bantur diſcipuli,& fratres: poſtea uocati ſunt Chriſtiani unde Act. 11. Au
dierũt aũt apoſtoli,& fratres,qui erãt in iudæa. Et ſequitur in eodẽ cap. Et
annum totũ cõuerſati ſunt.ſ.paulus,& Barnabas ibi in eccleſia:& docuerũt
turbam multã:ita ut cognominarentur primum anthiochiæ diſcipuli Chri
E ſtiani. Idẽ recitatur in c. Sacroſancta diſt. 22. in textu. & gl. ¶ Accipitur Eccleſia pro cõgregatione fidelium.
adhuc eccleſia pro cõgregatione omniũ fideliũ a principio mũdi uſq; ad cõ
ſummationẽ ſæculi:& ſic non ſolũ cõpræhẽdit eccleſiã Chriſti: ſed etiã ſy-
nagogã Moyſi: ſimul & eos,qui fuerũt ſub lege naturali. Et illo modo acci

pit bea-

Digitized by Google

pit beatus Aug. 10. de ciui. dei. c. ul. ubi uult ꝙ non ſolum a tempore cor Auguſt.
poralis præſentiæ Chriſti, & apoſtolorũ eius: ſed ab ipſo Abraam uſq; in
huius ſæculi finem peregrinando percurrit. Et beatus Greg. in homel. do- Greg.
minicæ in ſeptuageſima dicit. Vniuerſalis eccleſia, quæ ab Abel iuſto: uſq;
ad ultimum electum, qui in fine mundi naſciturus eſt: quot ſanctos protu
lit: quaſi tot palmites miſit. Sic etiam eccleſia ſynagoga nominatur: Nu- Num. 20.
meri. xx. Cur eduxiſtis eccleſiam domini ſolitudinẽ. ¶ Accipitur etiam ec-
cleſia pro tota multitudine prædeſtinatorum tam ſaluatorum, quam ſal-
uandorũ: ſiue iam ſint beati in re: ſiue beati in ſpe, ſiue beatificandi in re:
ita accipit beatus Aug. in multis paſsibus: præſertim in Enchiri. Accipien Auguſt.
da, inquit, eſt eccleſia nõ ſolũ ex parte, qua peregrinatur a ſolis ortu uſq;
ad occaſum laudans nomen domini, uerũetiã quæ in cęlis, ex quo condita
eſt, ſemper cohæſit deo: nec ullũ malũ ſui caſus experta eſt: & ſuæ parti pe
regrinanti ſicut oportet opitulatur: quia ei, quæ una erit conſortio ęterni-
tatis: nunc una eſt uinculo charitatis, quę tota inſtituta eſt ad colendũ deũ. Pſal. 36.
Idẽ ſup illud pſ. 36. Iunior fui, etenim ſenui. ait. Dñs in corpore ſuo: quod
eſt eccleſia: iunior fuit in primis hominibus: & ecce iam ſenuit. Et poſtmo
dũ. Caput noſtrũ Chriſtus eſt: corpus illius nos ſumus. Nunquid ſoli nos:
& nõ illi, qui fuerunt ante nos? Omnes, qui ab initio ſęculi fuerunt iuſti, ca
put Xp̃m hñt. Illũ. n. uenturũ crediderunt: quẽ iam nos ueniſſe credimus: &
in eius fide ipſi ſanati ſunt: in cuius & nos: ut eſſet ipſe caput ciuitatis hieru
ſalẽ omnibus connumeratis fidelibus ab initio uſq; ad finẽ. Adiunctis & le
gionibus angelorum, & exercitibus: ut fiat illa una ciuitas ſub rege uno, &
una quædã prouincia ſub uno imperatore. Felix in perpetua pace, & ſalute
laudans dominum ſine fine beata. Et in tali acceptione loquitur. Paſcaſius
in libro de ſacramentis. Eccleſia ſponſa dei, corpus Chriſti, eſt Chriſtus ca-

Eccleſia pro multitudine peccator. ſumitur.

put eius: & omnes electi mẽbra eius dicuntur. ¶ Accipitur etiã eccleſia ali F
quãdo pro peccatorũ multitudine, & iniquorũ: quæ opponitur eccleſiæ ele
ctorũ. de quo in pſ. 25. ait. Dauid Odiui eccleſiam malignantiũ. quã bea- Pſal. 35.
tus Aug. in li. de ci. dei. Babilon. i. ciuitatẽ confuſionis uocat, & in præ-
ſenti curtere permixtim cum eccleſia ſiue ciuitate dei, ſed finaliter ſeparan
dã, & ſempiternæ miſeriæ ſubijciendã, cũ ſuo capite diabolo latiſsime decla
rauit. Huius eccleſiæ abominationes conſiderãs propheta regius pſ. 54. Pſal. 54.
Vidi, inquit, iniquitatem, & cõtradictionẽ in ciuitate. Et iterũ. Super muros
eius iniquitas: & labor in medio eius, & iniuſtitia, & non defecit de plateis
eius uſura, & dolus. Et de huius ciuitatis incola dicit. Noluit intelligere, ut
bene ageret. ¶ Sed horrenda hac malignãtiũ dimiſſa eccleſia, ad eam, quę fi
deliũ eſt, reuertentes inuenimus & alias eccleſiæ acceptiones. Accipitur ẽt
eccleſia nõ tm̃ pro hac eccleſia uniuerſali: ſed ẽt pro eccleſia particulari,
quæ ẽ pars eccleſiæ uniuerſalis: & tales plures ſunt. Hoc modo dicit apoſto Rom. ult.
lus ad Ro. ult. Salutant uos omnes eccleſiæ Chriſti: præmiſit ẽt. Quibus
gratias ago: nõ ego tantũ; ſed & cunctę eccleſiæ gentiũ: & domeſticã eccleſiã
eorum. Et in Apocal. Iohannes ſeptẽ ſcripſit eccleſijs Aſiæ, & ſecũdũ hoc di Apocal.
cimus, eccleſia orientalis; eccleſia occidentalis, & particularius eccleſia mo
guntina, eccleſia cõſtan. & ita in ca. allegato. Sacroſancta. diſtinguitur in
ter eccleſiam Romanam Alexandrinam Conſtantinopolitanã, Anthioche
nã: & in ſequentibus ca. multis. eadẽ diſ. Sic etiã ait Petrus. Salutat uos ec 1. Pe. 5.
cleſia, quæ eſt in Babilone collecta, & ſic accipitur in diuerſis ſcripturæ lo-
cis. Et omnibus his modis ſupra ſcriptis, quibus eccleſia accipitur pro aggre
gatione fidelium, compræhendit tam uiros, quam mulieres, tam lai
cos, quam clericos, & forte alijs modis non accipitur in ſacra ſcri-

ptura. Et ita ad eccleſiam his modis acceptam, fideles laici, & mulieres per
tinent: & eccleſiaſticæ perſonæ, ſicut ſunt clerici. ¶ Verum in iure cano-
nico nomen ecceleſia habet alias ſignificationes a prædictis, quibus tantum
ad clericos reſtringitur. Et ſic adhuc multipliciter accipitur, ſecundum ꝙ
notatur extra de uerb. ſigni. Cũ elerici Placentini. in glo. ſuper uerbo uo
cabulum. Aliquando tantũ pro epiſcopo. aliquando deſignat omnes uiros
eccleſiaſticos: quãdoq; ponitur pro maiore parte capituli, quandoq; reſtrin
gitur ad canonicos maioris ſuæ matris eccleſiæ; quandoq; ſignat quamlibet
eccleſiam prouinciæ. Allegantur ad hoc iura in allegata gl. Clerici enim iu
rium conditores, & expoſitores hoc nomen eccleſia ſibi appropriauerunt,
uocantes ſe tantũ eccleſiaſticos propter quãdã principalitatem, & eminen
tiã ipſorum ſuper alias perſonas eccleſiæ, ratione actuũ ſpiritualiũ, ad quos
G exercendum poteſtatem ipſi, non laici receperunt. ¶ Poſſunt autem — *Acceptiones eccleſię.*
acceptiones illæ diffuſæ breuiter ſic ſumari. Eccleſia accipitur ali-
quando pro rationali creatura: in bono pro eccleſia ſanctorum, quan-
doq; in malo pro eccleſia malignantium. In bono uniuerſaliſsime pro
congregatione omnium angelorum, beatorum, & uiatorum fidelium.
Quandoq; tantum pro eccleſia triumphantium. Quandoq; tantum pro-
congregatione deo militantium. Et ſic tripliciter uel omnium a primo
iuſto uſq; ad ultimũ in finem mundi naſciturũ: & ſic cõpræhẽdit ſynagogã,
& Chriſti eccleſiã. Secũdo pro ſola cõgregatione Chriſtianorũ tã præteri-
torũ, quã præſentiũ: Tertiò pro congregatione omniũ fideliũ nũc exiſtẽtiũ.
Et quælibet harũ eccleſiarũ dicitur eccleſia uniuerſalis uera: & eccleſia uni
uerſalis repræſentatiua, quæ eſt cõciliũ generale. Accipitur ẽt eccleſia non
pro cõgregatione uniuerſali omniũ fideliũ exiſtentiũ nunc, ſed pro cõgrega
tione aliqua particulari tã clericorũ, quã laicorũ unius prouinciæ, dioceſis,
ciuitatis, uel domus. Quandoq; etiam pro congregatione clericorum,
tantum. Quandoq; pro uno homine tantum. Accipitur pro domo ma-
teriali diuino cultui dedicata. ¶ Ad propoſitum itaq; redeundo
petit ſacerdos, ut accepta habeat pater clementiſsimus hæc do-
na, munera, & ſacrificia: pro eccleſia: non domo materiali quæ
peritura eſt, non pro triumphante: quia illius eſt pro nobis orare,
& intercedere: non pro aliqua eccleſia particulari alias ſecludendo.
Sed pro eccleſia uniuerſali, quæ eſt fidelium habentium communio-
nem in eccleſiaſticis ſacramentis. Illi etenim eccleſiæ uniuerſali, &
nulli particulari cum excluſione aliarum datum eſt hoc ſanctum ſa-
crificium offerre pro ſalute ſuorum membrorum: qua propter in hu-
ius ſacrificij oblatione pro ipſamet eccleſia, ideſt corpore ex omni
bus membris conſtituto, orat in primis miniſter eccleſiæ di. Te igi-
tur pater clementiſsime rogamus, & petimus: ut accepta habeas
dona, & munera, quæ tibi offerimus. In primis pro eccleſia tua.
H ¶ Additur. Sancta. Nomen ſancta, quid importet, iam ſupra di- — *Eccleſia quõ & cur dicitur ſancta.*
ctum eſt lect. 19. in angelici expoſitione hymni. Sed cum uni-
uerſalis: quæ hic deſignatur eccleſia nomen ſit collectiuum, & ni-
hil aliud, quam homines Chriſti fide, & ſacramentis unitos ſignifi-
cet (quorum pars maior cum ſancta non ſit: ſed reproba, quia neq;
ſpiritusſancti uncta gratia: neq; a peccatis ſeparata: neq; ad cęleſtia
a terrenis conuerſatione leuata quoniam multi uocati, & pauci ele-
cti. Matth. 20. per latam portam, & ſpacioſam uiam quæ ducit ad
perditionem multi intrant. Anguſtam uero portam, & arctam uiam
quæ ducit ad uitam inueniunt pauci. eiuſdem 7.) dubium eſſe poſ-

ſet

let quomodo eccleſia dicitur ſancta. Siquidem non a minore, ſed a maiore denominatio fieri ſolet. Ad quod dicitut, ꝙ eccleſia ex omnibus fidelibus aggregata uere' ſancta dicitur, & eſt: non obſtante plurium membrotum prauitate, & malitia. Et hoc multis ex cauſis. Prima ſecundũ Alex. de ales: quia eſt deo, ſiue diuino cultui dedicata: nã ut habetur in gl. Orige. Leui. 19. ſuper illud. Sancti eſtote. Illa ſunt ſancta, quæ a communibus uſibus ſeparari debent, & diuino cultui mancipari: q̃uo ſãcta dicũtur uaſa miniſterij: & ſancta ueſtimenta: loca quoq; in urbibus, uel ſubutbibus ſacerdotibus deputata: primogenita quoq; boum, uel pecorum. Nunc autẽ Chriſti eccleſia populus. ſ. chtiſtianus ex cunctis iudæis, & gẽtibus collect⁹: de idolatria, & ignorantiæ tenebris uocatus: & ad unius ueri dei cultum electus recte' dicitur ſanctus. Vnde apoſtolus ad Epheſ. 1. Benedictus deus, & pater domini noſtri Ieſu Chriſti, qui benedixit nos in omni benedictione ſpirituali in cæleſtibus in Chriſto: ſicut elegit nos in ipſo ante mundi cõſtitutionẽ, ut eſſemus ſancti, & immaculati in conſpectu eius in chatitate.

Alexand. Leuit. 19.

Et idem 1. Pe. 2. Vos eſtis genus electum: regale ſacerdotiũ, gens ſancta, populus acquiſitionis: ut uirtutes annuncietis eius, qui de tenebris uos uocauit in admirabile lumen ſuum: qui aliquando non populus: nunc aũt populus dei. Ecce patet: ꝙ eo eccleſia uniuerſalis dicitur ſancta: quia per fidem ab infidelibus ſeparata eſt: & ad colendum uerum deum conuocata. ¶ Secundò dicitur eccleſia ſancta ratione formæ: non ratione partium materialium, cum enim eccleſia corpus ſit myſticum: ad inſtar corporis ueri, habet partes materiales, & formam. Materiales homines fluentes, & ſibiinuicem ſuccedentes. Formam uerò myſticam, Chriſti fidem ueram. Propter qđ eccleſiam diffinientes aiunt. Eccleſia eſt corpus Chriſti myſticum fide animatum. Hæc autem Chriſti fides uera eſt, recta, & ſancta: propter quam totum corpus eccleſiæ dicitur ſanctum: ſicut homo ſanctus eſt propter animam ſanctam: licet in corpore aliqua ſit macula, ſeu turpitudo.

1. Pet. 2.

Nouẽ rationes cur dicatur ſancta.

¶ Tertiò dicitur ſancta ratione capitis Chriſti: qui eſt ſanctuſſanctorum. Dan. 9. Cui eccleſia matrimonialiter eſt coniuncta: & ut ſponſa irrepudiabilis copulata: ſecundum illud. Oſeæ. 2. Deſponſaui te mihi in fide: & 2. Cor. 11 Deſpondi uos uni uiro uirginem caſtam exhibere Chriſto. Sic ergo ſancta dicitur a ſanctitate capitis quod principaliſſimum eſt in ea. Nec modo a Chriſto: ſed etiam ratione partium digniorum. Hæ ſunt homines ſancti, & iuſti: qui donec mundus finietur in eccleſia eſſe nõ deſinent: ex Chriſti promiſſione ſuã aſſiſtentiam eccleſiæ promittentis uſq; ad ſeculi conſummationem. De quo uenerabilis Beda. Ex hoc intelligitur: ꝙ uſq; ad finem ſeculi non ſunt deferendi in mundo, qui diuina manſione, & inhabitatione ſunt digni in eccleſia. Et quia ab excellentiore, & digniore denominatio fieri aſſolet: recte' eccleſia propter ſanctos in ea, q digniores ſunt nomen ſibi uendicat dignitatis.

I Dan. Oſeæ 2. 1. Cor. 11.

Sancta dicitur eccleſia propter ſanctos.

¶ Quartò ſancta dicitur eccleſia quia ſanctitas intimius, & inſeparabilibus ſibi propter ſanctos, quã malitia propter reprobos coheret. Malitia enim non ſemper eſt in eccleſia: ſed nunc adeſt: nunc abeſt: ſed nunquam fuit priuata ſanctitate: nam ante lapſum primorũ parentum eccleſia in eis fuit ſine malitia. Similiter poſt lapſum pęnitentibus parentibus primis, ante particidium Cain. Item poſt diluuium priuſquam a filio Cham pater Noe derideretur. Nunquam autem (ut dictum eſt) fuit ſine ſanctitate: quia dominus amat iudicium: & nõ derelinquit ſanctos ſuos: in æternũ cõſeruabũtur. Et hoc intelligendũ uidetur de ſanctitate ſecđm p̃deſtinationem: alioquin poſt lapſum Adæ, ante pœnitentiam, fuit eccleſia ſine ſanctitate, ſecđm tũc p̃ſentẽ iuſtitiã. Et poſt finalẽ malorũ ſepa-

Matt.25. rationem extirpata malitia, eccleſia ſanctitate perpetua perfruetur. Dum ibunt hi in ignem æternum: iuſti autem in uitam æternam. Matt.25. In quam non intrabit aliquod coinquinatum, aut abominationem faciens,
Apocal. 21. aut mendacium. Apoc. 21. Cum ergo unumquodq; potius denominatur ab eo, quod ineſt quaſi per ſe: quam ab illo, quod ineſt per accidens: hinc digne eccleſia ſancta potius, quam peruerſa, aut reproba appellatur.

K ¶ Quintò dicitur ſancta a ſuo rectore. Regitur quidem a ſpirituſancto, quē Chriſtus promiſit apoſtolis pro eccleſia, quæ tunc in eis conſiſtebat. Rogabo, inquit, patrem, & alium paraclitum dabit uobis: ut maneat uobiſcū Sancta eccleſia dicitur a ſuo rectore.
Iohan.14. in æternum, ſpiritum ueritatis. Ioh. 14 Item, paraclitus autem ſpirituſſanctus, quem mittet pater in nomine meo; ille uos docebit omnia. ibidem. Et iterum. Multa habeo uobis dicere: ſed non poteſtis portare modo. Cū autem uenerit ſpiritus ueritatis. ille docebit uos omnem ueritatem. Io.16.
Iohan.16. Per quæ & multa ſimilia intelligitur regimen eccleſiæ commiſſum eſſe ſpirituiſancto: Chriſto recedente ſecundum ſui præſentiam corporalem. Et ideo in ſymbolo apoſtolorum, poſt articulum de ſpiritu ſancto, ſequitur ſtatim articulus de eccleſia, cum dicitur. Credo in ſpiritumſanctum: ſanctam eccleſiam catholicam: ut ſit ſenſus. Credo in ſpiritumſanctum regentem, gubernantem & ſanctificantem eccleſiam catholicam. De quo di-
Albert. cit Alber. in expoſitione ſymboli. Reſoluendus eſt hic articulus ſecundum proprium opus ſpirituſſancti. Hoc eſt: credo in ſpiritumſanctum: non tantum in ſe, & ſecundum ſe ſanctum: ſed etiam credo in eum ſecundum proprium opus eius, quod eſt ſanctificare eccleſiam. Neque æſtimandum eſt articulum illum intelligi debere de eccleſia triumphante, cui ſanctitatem ineſſe nullus dubitat chriſtianus: ſed de eccleſia militante, quam Chriſtus ſe fundaturum pollicitus eſt ſupra firmam petram. i. fidei confeſſionem, &
1.Cor.13. contra quam portæ inferi non præualebunt. Quæ certe confeſſio fidei nō competit ſtatui eccleſiæ triumphantis: quia teſte apoſtolo. 1.Cor. 13. Cū uenerit, quod perfectum eſt: euacuabitur, quod ex parte eſt. Vnde cum omnis chriſtianus illam eccleſiam profiteatur ſanctam, quam dominus ſupra firmam fundauit petram id eſt fidei confeſſionem: quæ non eſt triumphantis: ſed militantis eccleſiæ: ſequitur, ꝙ hanc eccleſiam profiteatur in
Greg. ſymbolo, cum dicitur. Credo ſanctam eccleſiam catholicam. Hæc deni-
Auguſt. que eſt ſententia beati Greg. in regiſtro, & beati Aug. in expoſitione ſymboli. ¶ Sextò dicitur eccleſia ſancta propter ſanctas leges, & ordinationes quibus regitur & gubernatur: leges ſcilicet euangelicas inobliquabiles & diuinas: leges etiam ipſius eccleſię in diuinis fundatas, quarum tranſgreſſiones utique diuinam legem ſoluunt, illam, ſcilicet qua dicit. Sancta dicitur eccleſia propter leges ſanctas.
Luc. 10. Luc. 10. Qui uos audit, me audit, & qui uos ſpernit, me ſpernit. Nam in fide, & moribus, & his, quæ ſunt de neceſsitate ſalutis, eccleſia uni-
Luc.22. uerſalis errare non poteſt. promittente domino. Lu. 22. Ego rogaui pro te Petre, ut non deficiat fides tua. & iterum. Portæ inferi non præualebunt
Matt.16. aduerſus eam. Matt. 16. Et illud de fraterna correctione. Si te non audierit, dic eccleſiæ: ſi eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut ethnicus, & publi-
Matt.18. canus. Mat. 18. In quibus. & alijs fundatur poteſtas diffiniendi, determinandi, ſtatuendi decernendi præcepta, leges, & canones conſtituendi. ¶ Septi-
L mò dicitur eccleſia ſancta a ſanctitate ſacramentorum: quæ in ipſa per eccleſię miniſtros continue diſpenſantur, quę nec inquinari poſſunt per malitiam miniſtrorum: ſed ſemper deo placent, & proſunt ſuſcipienti non ponenti obicem, ſiue per bonos, ſiue per malos diſpenſentur. Sic dicitur. 15. q. 8. c. ulti. Non poteſt aliquis, quantumcunq; pollutus ſit, ſacramenta Eccleſia dicitur ſancta a ſanctitate ſacramentorū.

diuina

diuina polluere, quę purgatoria cunctarum cõtagionum exiſtunt, quæ.n. ſancta ſunt: coinquinari non poſſunt. Et ſequitur. Sumit ergo intrepide ab omni ſacerdote Chriſti myſteria: quia omnia in fide purgantur. ¶ Octauò ſancta eſt eccleſia ex indefectibili aſsiſtentia Chriſti ſponſi ſui, & perpetua manſione ſpiritusſancti. De quibus dictum eſt. Nam manſio ſua, quã Chriſtus promiſit eccleſię, non intelligitur quantum ad corporalem præſentiam (Sic.n.abijt in cęlum: & donec ſęculum finietur, ſurſum eſt dominus. Aug. in de triplici habitaculo) ſed per fidem, doctrinam, & charitatẽ. Et quomodo non eſſet ſancta hęc eccleſia, pro qua ſanctificanda ſanctus ſanctorum Chriſtus ſanguinem ſuum fudit: ut teſtatur apoſtolus ad Ephe. 5. Chriſtus dilexit eccleſiam: & tradidit ſemetipſum pro ea: ut eam ſanctificaret mundans eam lauacro aquæ in uerbo uitæ, ut exiberet ipſe ſibi glorioſam eccleſiam non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid huiuſmodi, ſed ut ſit ſancta, & immaculata. Sancta deniq; eſſe neceſſe eſt, pro qua ſanctificanda, Chriſtus, qui ſemper exauditus eſt pro ſua reuerentia: patrem orauit dicens. Pater ſancte ſerua eos in nomine tuo, quos dediſti mihi. Ioh. 17. Et infra. Sanctifica eos in ueritate. Non pro eis rogo tantum: ſed pro eis, qui credituri ſunt per uerbum eorum in me. ¶ Demum nonò dicitur eccleſia ſancta: quia tantum in ea, & nullo modo extra eam, poteſt quis ſanctificari, ſanctéq; ad ſalutem uiuere: etſi extra eam ſacramenta percepta uerà ſint: nequaquam tamen ſalutifera. De quo beatus Aug. in de fide ad pe. part. 1. Baptiſmus quidem extra eccleſiam eſſe poteſt: ſed niſi in eccleſia prodeſſe nequit. In eccleſia igitur catholica tantummodo poteſt prodeſſe perceptio baptiſmatis, & opera miſericordiæ & nominis Chriſti glorioſa confeſsio: ſi tamen in eccleſia catholica bene uiuatur, & præmiſit. Si quis eleemoſynas largas faciat: & pro nomine Chriſti ſanguinem fundat pro eo, ꝙ in hac uita non tenuit eccleſiæ catholicæ unitatem, non habebit æternam ſalutem. de ſi. ad pe. part. 2. c. 38. Nam & in diebus diluuij neminem legimus extra arcam potuiſſe ſaluari. Ad idem beatus Greg. ut ſupra allegatum eſt Meritò ergo ſancta dicitur eccleſia, intra quam ſolam, & non extra ulla ſanctitas reperitur. His de cauſis doctores ſancti conformiter ad uerba ſymboli apoſtolorum Aug Hiero. Greg. Ambro. Cyprianus, Hil Paſcaſius, Chryſo. Bern. ceterique ſancti eccleſiam ſanctam profiteri nullatenus dubitarunt. Attendentes eam ſecundum præmiſſa eſſe diuino cultui dedicatam: certiſſima fide formatam: ſancto capiti concorporatam: membrorum ſanctitate firmatam: ueritatis ſpiritu gubernatam: iuſtiſſimis ſanctionibus ſtatutis, & legibus fulcitam: ſacramentis purificantibus adornatam, indefectibili præſentia ſponſi ſuſtentatam ſolam ſanctitatis gratiæ contentiuam. ¶ Catholica. Catholicum græcum eſt, & ſecundum beatum Iſidorum. 8. ethymo. tantum ualet.i. uniuerſalis latinè, uel quaſi ſimul complectens. Dicitur ergo eccleſia ſimul cum catholica (lib. 3. ſententiarum ſuarum. c. 19. & ubi ſupra. li. ethymol. 8. i. uniuerſal. eo, ꝙ uniuerſaliter per totum ſit mundũ diffuſa. Non enim ſicut conuenticula hæreticorum in aliquibus regionũ partibus coarctantur: ſed per totum terrarum orbem dilatata diffunditur. Quod etiam apoſtolus approbat dicens ad Rom. 1. Gratias ago deo meo per Ieſum Chriſtum pro omnibus uobis: quia fides ueſtra annunciatur in uniuerſo mundo. Siue dicitur catholica.i. uniuerſalis, ꝙ in unitatem cunctos coniungit credentes: hinc & uniuerſitas ab uno cognominata eſt: propter quod in unitatem colligitur. Eccleſia ergo catholica: ſicut per totum mundum extenditur: ita & omnium gentilium ſocietate cõſtruitur. Et hoc

Sancta dicitur, quod nõ ſit ſãctus aliquis extra eam.

M

Eccleſia cur dicitur catholica.

Rom. 1.

De uniuerſitate eccleſię.

Auguſt. eſt,quod ſecundum beatum Aug. dominus promiſit Abrææ. In ſemine tuo
Gen 22. benedicentur omnes gentes. Gene.22. Benedicẽtur in te uniuerſæ cogna-
Gen. 12. tiones terræ. Gen.12. Et ne de iudæis dictum putetur,ait Aug. ꝙ qui ſunt
Auguſt. ſemen Abrææ,in quo benedicendæ ſunt omnes gentes: apoſtolus exponit.
Gal.3. Gal.3.dicens. Abrææ dictæ ſunt promiſsiones,& ſemini eius. Non dicit &
ſeminibus quaſi in multis:ſed quaſi in uno.& ſemini tuo,qui eſt Chriſtus.
In Chriſto hæ omnes gentes benedictionem habituræ tanta auctoritate
promiſsionem receperunt,quæ eſt tanta exhibita ueritate. Vnde & pude-
bit dicere, illam his diebus ad pugillum orbis eſſe coarctatam. Hæc Aug.
Auguſt. Ecce frater Aug. non in una gente tantum reperiri illam benedictionem
Abrææ promiſſam,quæ certe conſiſtit in fidei Chriſti illuſtratione:ſed in fi-
Auguſt. nibus orbis. Item idem Aug. exponens parabolam zizaniorum. Qui ſe-
minat ſemen bonum,paterfamilias eſt: ager,mundus (ſemen) filij regni.
Illos ergo poſuit in agro.i.mundo:non in aliqua porciuncula terræ: ſed in
orbe toto ab ortu ſolis uſq; ad occaſum. Hoc ſaluator noſter declarat,cũ
Matt.24. ait. Si quis uobis dixerit. Ecce hic eſt Chriſtus.i.illa parte mũdi: aut illic,
ſupple eſt fides catholica. Nolite credere. Si dixerint: ecce in penetrali
bus eſt:in doctrinis occultorũ hæreticorũ,nolite credere. Eſt ergo fides ca
tholica poſt eius publicationem ſicut fulgur,qui exit ab oriente,& paret in
Thom. occidente. Ita exponit beatus Thom. in gl.c. præallegato. ¶ Ex quibus
N uerbis patet uniuerſalitas catholicæ fidei,& eccleſiæ. Vnde & beatus Aug.
Auguſt. de quæſt.euan. dicit,ꝙ orientis,& occidentis nomine,totum orbem uoluit
ſignificare, per quem futura erat eccleſia. Et licet eccleſia primitiuorum
patrum ſanctorum temporibus per totum orbem diffuſa ramos ſuos a fine
in finem tenderit. A ſolis quoq; ortu uſq; ad occaſum laudabatur nomen
Ieſu Chriſti.ut euidentiſsimum foret eccleſiam fore catholicam.i.uniuer-
ſalem:dum egypti deſertum tot ſtellis quot anachoritis effulſit:totaq; aſia
& aphrica fide Chriſti gloriabatur:noſtris tamen temporibus peccatis exi-
gentibus:ſicut olim hæbreorum:ita nunc chriſtianorum relictæ ſunt domus
deſertæ,& redacta cernitur ad ſolius europæ angulũ eccleſia. Propter quod
quantum ad loca fidei Chriſti ſubiecta,infidelium comparatione non uni-
uerſalis:ſed paruula defleatur. Eſt tamen & nunc uniuerſalis ſinceræ ueri-
tatis continentia:ueræ ſalutis efficientia, & indeficiente fidelium perſeue-
rantia:ſola quippe ueritatem omnem continet neceſſariam ad ſalutem:ſo-
la prædeſtinatos colligit ad boni ſummi fruitionem: ſola uictrix perma-
net ad brauij conſecutionem:quæ licet tanquam Petri nauicula tem-
peſtatum fluctibus quatitur:nequaquam tamen abſorbebitur:
quoniam in fine poſt dierum tribulationem,iterum
conualeſcens triumphabit: dum fiet
unum ouile, & ouium pa-
ſtor unus,
dominus noſter Ieſus Chriſtus cum patre, &
ſpirituſancto deus in ſecula
benedictus.

EXPOSITIO QVAM PACIFICARE VSQVE omnibus orthodoxis.

LECTIO XXIII.

QVAM pacificare,cuſtodire:adunare: & regere digneris toto orbe terrarum. ¶ Quatuor quæ ſup. expreſſa ſunt (quæ ſacerdos petit per hæc quatuor uerba. Pacificare, cuſtodire, adunare regere) ſpecifice deſignat. Vnde orat ſecundum Innoc. Quam .ſ. eccleſiam ſanctam catholicam:pacificare digneris: ut pacem habeat ab hęreticis,& ſciſmaticis. Cuſtodire digneris a uitijs & dæmonibus. Adunare, quæ diſperſa eſt inter paganos,& perfidos. Et regere digneris in proſperis,& aduerſis. Idem tamen ſecundum eundem uidetur eſſe pacificare quod adunare: cuſtodire quod regere. Tunc enim pacificat, cum fidelium mentes adunat : ut per ſpiritumſanctum charitate perfuſa multitudinis credentium ſit cor unum,& anima una. Tunc cuſtodit, cum inter mundi pericula regit:& de ſancto mittit auxilium ut eam de ſyon tueatur. Ille certe pacificat,& unit. Ille regit,& cuſtodit:qui propter ipſius eccleſiæ regimen, unum præpoſuit uniuerſis : ut omnes ab uno ſicut corpus a capite gubernentur. Vel ſecundum Alexandrum. Pacificare per charitatis inhærentiã cum deo. 1.Iohan.4. Qui manet in charitate, in deo manet . nam in deo manentes pacem habent. unde Iohan.16. In me pacẽ habeatis. Cuſtodire, ne pereat ob ingruentiam periculorum, & tentationum. Quia niſi dominus cuſtodierit ciuitatem: fruſtra uigilat, qui cuſtodit eam . adunare per morum conformitatem,& uoluntatem: ut multitudinis credentium ſit cor unum. Regere, in progreſſu uirtutum ut dicat cũ pſal. Dominus regit me & nihil mihi deerit. Vel ſecundum dominum Albert. Pacificare pace temporis præſentis,& pace æternitatis. Cuſtodire a malo incurrẽte,& in bono ad utrãq; uitã conferente. Pſal. Cuſtodi me ut pupillam oculi:ſub umbra alarũ tuarum protege me. Pupilla cuſtoditur ſupra, & infra,& uelocitate quadam mirabili palpebris obtegitur:ne quid incidat uirtutis uiſiuæ turbatiuum. Ita pater nos deprecantes exaudi: ne deſuper malignus ſpiritus uirus immittat peſtiferum. & a deorſum conſurgant uitia eccleſiæ tuæ turbatiua. Sed cuſtodi in limpiditatẽ ſua: ut uirtutem propriã non amittat . Protege ſub umbra alarum tuarum. Vmbra autem protectio domini eſt ſub alis ueritatis,& uirtutis,& ueritate illuminetur: & uirtute ad bonum proficiat. Adunate hoc eſt ad unum redigere. Hoc,inquã, unum,quod eſt communio per omnẽ ordinẽ graduum eccleſiæ. Totus .n. ordo eccleſiæ,& graduũ diuerſitas in eccleſia,in unũ ſtare debẽt ad unũ caput principale in cęlis,quod eſt deus:& ad unum caput Vicariũ in terris: quod eſt põtifex ſummus Chriſti in terra uicarius. ¶ Hæc ordinatio in cælo præfulget:in naturis oſtẽditur:in Chriſto operibus exẽplatur:in diuinis legibus ꝑcipitur:in toto corpore Xpi myſtico obſeruatur. In cęlo.n. angeli ad archãgelos:archãgeli ad principatus:principatus ad poteſtates: poteſtates ad uirtutes:uirtutes ad dominationes:dñationes ad thronos: Throni ad Cherubin:Cherubin ad Seraphin:ſecũdũ obediẽtiæ,& illuminationis ordinẽ ordinãtur. Et ipſa multitudo Angelorũ q̃ in quolibet eſt agmine:ad unã ꝑſonã quę in ipſo ꝑeminet:adunatur. Et ſubdit Alber. Ordo cęli uocatur: quia oĩs ordo relatio eſt multorum in gradibus differentiũ ad unũ. Omniũ

A

Innoc.

Alexand.
1.Ioh.4.
Iohan.16.

Act.4.
Pſal.
Alber.

Pſal.

Eccleſiæ ordinata adunatio ad caput Chriſtũ.

B

autem

Digitized by Google

autem horum graduum tam multipliciter differentium uarietas ad unum
Iob.38. conſummatur deum, omnium principium atq; finem. Hinc Iob.38. Nunquid noſti ordinem celi, & rationem eius pones in terra? Hoc ipſum in naturis oſtenditur: nam multi ramuſculi ad uirgas: multæ uirgæ ad ramum: multi rami ad ſtipitem: multi ſtipites ad radicem, quæ una eſt: inſiguntur ut omnia ſocia fiant, & participia uirtutis quæ eſt in radice. Apoſtolus ad
Rom.11. Rom.11. Socius radicis & pinguedinis ol uæ factus es. Sic multæ grues unã ſequuntur. Sic multa membra in corpore unius capitis percipiunt benefi-
1.Cor.21. cia. Sicut enim multa membra in uno corpore habemus: omnia autem mẽbra non eundem actum habent. Ita multi unum corpus ſumus in Chriſto.

Ordo in omnibus diuinis opibus ſ cælo, & in terra repertur.

Patet quoq; hic ordo in Chriſti operibus, in quibus exemplificatur: quia Chriſti opus eſt ſemper in unum colligere diſperſa: ſicut eſt regione diabo-
Iohan.10. Matt.12. li opus eſt diſpergere adunata. Hinc Ioh.10. Fiet unum ouile, & unus paſtor ouium. & Matth. 12. Qui non congregat mecum diſpergit, & qui nõ eſt mecum, contra me eſt. In diuinis quoq; legibus præcipitur, ꝙ ſicut di-
B.Dionyſius cit beatus Dionyſius cap.4. de cæleſt. hierarchia Lex diuinitatis eſt per prima media: per media u tima reducere. Talis autem reduct o ultimorũ ad prima per media, non poteſt eſſe niſi in ordine ad unum primum, ut ſicut eſt deſcenſus illuminationum, & chariſmatũ ab uno primo: ſic reductio eſt ad unum principum. Hæc enim lex ſicut ſuperiora mouet, & ligat ad inferiorum prouidentiam curam: & ita inferiora ligat ad ſuperiorum obedientiam: ut omnia hoc modo adinuicem ſint connexa. ❡ Demum hæc

Ordo in toto corpore Chriſti myſtico ſeruatur.

C ordinis adunatio in toto corpore Chriſti myſtico ob ſeruatur. Sicut enim
Ezech.4. ut in Eze.4. ſcribitur, octo gradibus aſcendebatur ad diuinitatis templum: ita & in eccleſia octo gradus ordinati ſunt. Papatus, Patriarchatus, primatus, Archiepiſcopatus, præpoſitura, ſubarchidiaconatus compræhenditur, decanatus, & parochialis cura, quo omnia ad unum rediguntur, quæ Petri
Matt.16. clauibus committuntur. unde Matt.16. Tibi dabo claues regni cælorum: quodcunq; ligaueris ſuper terram, erit ligatum, & in cælis: & quodcũq; ſolueris ſuper terram, erit ſolutum & in cælis. Et portæ inferi non præualebunt aduerſus eam. Ecce cælum imminet clauibus: quia claues cæli appellantur. Terra clauibus ſubijcitur: quia quicquid in terris ligant, & ſoluunt coram deo ligatum, & ſolutum reputatur. Infernus compræhenditur ſub poteſtate: quia non præualet tenere, quem clauis uoluerit eruere. Hæ claues uni committuntur: ut plenitudo poteſtatis in uno oſtẽdatur: & in alios ab illo (ſecundum ꝙ in partem ſollicitudinis uocantur) deriuentur. unde
Eſa.21. Eſa.21. de Chriſto, & eius Vicario ſummo Pontifice dicitur, per perſonam Eliachin iuſti deſignatum. Vocabo ſeruum meum Eliachim: & erit quaſi pater habitantibus Hieruſalem, & domui Iuda, & dabo clauem domus Dauid ſuper humerum eius: & aperiet: & non erit, qui claudat: & claudet, & nõ erit, qui aperiat. Et figam illam paxillum in loco fideli: & erit in ſoliũ gloriæ domus patris ſui, & ſuſpendam ſuper eum omnem gloriam domus pa-
Albert. tris ſui. Paxillus dicitur ſecundum expoſitioñem Alber. quia ſibi imminet totum eccleſiæ tabernaculum. Gloria autem tota nõ eſſet ſuſpenſa in eo: niſi in diſpoſitione, patrocinio, & regimine haberet omnem gloriam eccleſiæ quæ eſt domus dei patris ſui. Demum ſuperbenedicta trinitas hunc cuſtodit adunationis ordinem, in qua pater ordine naturæ, & originis principium eſt totius diuinitatis. Filius a patre ſolo per generationem: ſpiritusſanctus a patre, & filio per communem patris, & filij ſpirationem omnia ac-

Pater eſt principium diuinitatis.

Albert. ceperunt: ſic ergo in diuinis ſtatur ad unum primum. Hæc Alber. Sequitur. Et regere. ſecundum eundem. Regere eſt regulis legalibus, & canonicis

unum

unumquemq; in expletionem ſui officij dirigere. pſal. 44. Virga directionis uirga regni tui. In uirga ſignificatur, regiminis poteſtas. in uirgæ rectitudine præcepta principalia legalia, quibus eſt regendum. Vnde cum dominus mitteret Moyſen ad regendum dixit. Virgam hanc tolles in manu tua. in qua facturus es ſigna. Exod. 4. ¶ Hæc igitur quatuor, quæ oramus: pacificare, cuſtodire, adunare & regere, ſic diuerſificantur: ut duo accipiantur ſecundum receſſum a malo: & duo ſecundum acceſſum ad bonum. Secundum receſſum a malo dupliciter. Eſt enim mali eccleſiæ extrinſecus aduenieñs, & impugnans: & eſt malum intrinſecus ſurgens, bonum adimens. Contra malum extrinſecus impugnans eccleſiæ tranquillitatem, petimus pacificationem: ut abſq; ullo terrore uitam in ſilentio tranſigentes optata cunctis mortalibus pace fruantur. Contra malum intrinſecus ſurgens petimus eccleſiæ cuſtodiam: hoc enim malum peccatum eſt, a quo nos cuſtodire per gratiam oramus; ne in eccleſia peccata, & uitia inualeſcant. Alia duo, quæ petimus in ordine ad bonum: reſpiciunt aut bonum eccleſiæ aut boni perſonæ. Quo ad primum dicitur adunare: quia bonum eccleſiæ non percipitur niſi in adunatione cum membris eccleſiæ. Quoad ſecundum dicitur: & regere. quia bonum perſonæ eſt, ut quælibet congruo regimine tendat in bonum proprium, & perſonale. Hinc Apoc. cap. 7. Agnus dei reget illos, & deducet ad uitæ fontes aquarum. Hæc autem omnia ſecundum ordinem a capite deſcendunt in corpus. quia pacificatio eccleſiæ eſt in prælatis ſic ab incurſu malorum eccleſiæ præſeruantibus: & ideo murum ſe debent ponere ꝓ eccleſia: & in ſe ſuſcipere ictus & inſultus hoſtiũ. Sic. dicitur Ioh. 10. Bonus paſtor animam ſuam ponit pro ouibus ſuis. Hinc dominus quibuſdam deſidioſis improperat illud Eze. 13. capite. Non aſcendiſtis ex aduerſo: neq; oppoſuiſtis uos murum pro domo Iſrael. Similiter ad prælatos refertur cuſtodia: quia ipſi ſunt cuſtodes eccleſiæ. Sic dicitur Eſa. 62. Super muros tuos conſtitui cuſtodes: tota die, & tota nocte in perpetuum non tacebunt. Adunatio etiam in ipſis reperitur: quia ab ipſis profluunt chariſmata, & dona, quibus adinuicẽ eccleſiæ membra adunantur. unde ad Ephe. 4. Solliciti ſeruare unitatem ſpiritus in uinculo pacis. Regimen quoq; eccleſiæ in ipſorum eſt manibus: unde dictum eſt eis. Act. 20. Attendite uobis, & uniuerſo gregi, in quo uos ſpiritusſanctus poſuit Epiſcopos regere eccleſiam dei, quam acquiſiuit ſanguine ſuo. ¶ Orantes autem dicimus, Digneris. Quia dignationis eſt, quod dominus facit: non noſtri meriti. Digneris itaq; .i. dignum iudices eccleſiam tuam ſanctam pacificare, cuſtodire adunare, & regere: quia nihil fieri dignum eſt, niſi quod de tua dignitate, & miſericordia uoluntate dignum iudicare uolueris: neq; enim quia bonum, aut iuſtum eſt aliquid, ipſum deus uult: ſed quia deus uult, ideo bonum eſt, & iuſtum. Voluntas nam ; diuina non ex noſtra bonitate: ſed ex diuina uoluntate bonitas noſtra pendet: nec aliquid bonum: niſi quia a deo ſit acceptum. Ratio autem, quare ſic, uel ſic acceptat aliqua diuina uoluntas: non eſt bonitas præſuppoſita in obiectis quibuſcunq; alijs a ſe deo: ſed ratio eſt in ipſa ſola diuina uoluntate: quia enim ipſe acceptat aliqua in tali gradu, ideo ſunt bona in tali gradu: & non econuerſo. Nam ſicut uoluntas diuina eſt cauſa omnium, ut ſimiliter ita etiam eſt cauſa electorum, ut ſuis donis digni ſint: ut ita nihil ſit, quod non de interiori inuiſibili, atq; intelligibili aula ſummi imperatoris egrediatur ſecũdum ineffabilem iuſtitiam, non noſtrã; ſed ſuam: ut dicit Aug. 3. de trin c. 4. Non ergo niſi uolũtas cauſa prima eſt ſanitatis, & ægritudinis, præmiorum atq; pœnarum, gratiarum, & retributionum. Ideo petimus ut non propter noſtras iuſtitias: ſed ſuam bonitatem

Marginalia: D Exod. 4. — Apoc. — Pacificatio eccleſię eſt a prælatis. — Iohan. 10. — Eze. 13. — Eſa. 62. — Ephe. 4. — Act. 20. — E — Quicquid Deus in creatura agit miſericorditer: dignationis eſt & non debiti. — Auguſt

F ecclesiam ſuam pacificet &c.quod innuit uerbũ. Digneris.¶ Sequitur. Toto
orbe tertarum.ſupple diſtuſam. Vocata ſiquidem eſt eccleſia de omnibus
Act.2. finibus terrarum,quod ſignarum eſt. Act. 2. Quoniam cum apoſtoli ince-
perunt euangelium Chtiſti prædicare:loquebantur omnium linguis. Erant
enim in hieruſalem habitantes uiri iudæi: & ex omni natione quæ ſub cælo
eſt, quibus omnibus prædicabant apoſtoli linguis ſuis. Et hoc eſt quod de
Eſa.49. Chriſto capite eccleſiæ loquitur dominus per Eſa.49. Dedi te in lucem gẽ
tiumut ſis ſalus mea uſq; ad ultimum terræ. De hoc etiam prophetatum
Eſa.2. eſt per Eſa.2.dicentem. Et uenient populi multi,& dicent. Venite, aſcen
damus in montem domini:& in domum dei Iacob ingrediamur.i. in eccle-
ſiam:& oſtendet nobis uiam ſuam,& ambulabimus in ea. Et hoc eſt quod
Matt.8. in euangelio ait Matt.8. Multi ab oriente,& occidente.i. ex omni tribu, &
Pſal. gente uenient. Et in pſal. Omnes gentes,quaſcunq; feciſti, uenient, & a-
dorabunt coram te domine. Quod ut uerum fieret:præcepit Chtiſtus apo
ſtolis dicens. Euntes in uniuerſum mundum docere omnes gentes: & præ
dicate euangelium omni creaturæ. Quod & fideliter impleuerunt, ſecun-
dum quid de ipſis prædictum fuerat. In omnem terram exiuit ſonus eorũ:
Act. 1. & in fines orbis terræ uerba eorum. Propter quod & dominus Act. 1. quę-
rentibus de reſtitutione regni Iſrael, reſpondens ſubiecit. Vos eritis mihi
teſtes in hieruſalem,& in omni iudea,& ſamaria uſq; ad ultimum terræ.
Gen.17. Sic ergo impleta eſt promiſſio Abraæ fidelis Gen. 17. Eris pater multarum
gentium. Quoniam eius fides dilatata eſt per totum orbem: ita ut & nos ip
ſi de gentibus ad fidem ipſius uocati ſumus:dicente apoſtolo. Si ergo uos
Gal.3. Chriſti:ergo ſemen Abraæ eſtis. Gal. 3. Sic uerificatum eſt illud Eſa. 62.
Eſa.62. Videbunt gentes iuſtum tuum:& cuncti reges inclytum tuum.i. filium dei,
quem Abraam futurum credidit:& credendo fidei oculis uidit:ſecundum il
Ioh 8. lud. Iohan. 8. Abraam exultauit,ut uideret diẽ meum:uidit, & gauiſus eſt.
Ex quibus ſatis patet eccleſiam Chriſti toto orbe diffuſam. Hinc & beatus
Matth. 13. Greg. parabolam Mat. 13.de ſagena miſſa in mare,de eccleſia exponit:quę
ex omni genere piſcium.i.ex omni natione,& tribu homines cõgregat. Sic
in cantico beatorum Ambroſij,& Aug. dicitur Te per orbem terrarum ſan
cta confitetur eccleſia. ¶ Ex quibus ſolui poteſt quorundã quæſtio. Quid
erit, & quid eſt de omnibus habitantibus in finibus terræ,aut in inſulis maris,
uiuentibus ſecundum dictamen naturalis rationis,ad quos fides Chriſti nõ
peruenit:damnabuntur illi,uel ſaluabuntur. Patet ex præmiſſis:quia eccle
ſia toto orbe terrarum diffuſa eſt:uel ſecundum inhabitationem fidelium:
Hugo. uel fidei propalationem. Hinc uenerabilis Hugo de ſacramentis parte 6.
c.5.lib.2.ait. Ego uel neminem talem eſſe:uel ſi forte aliquis eſt:ſi eius cul
pa non obſtitiſſet,audire,aut ſcire potuiſſe,ac debuiſſe ſine cunctatione af-
firmo:maximè cum ſcriptura dicat. In omnem terram exiuit ſonus eorũ
In omni terra quidem,uel auditi ſunt: contemptores damnabuntur. Vel
auditi non ſunt pro culpa ſua:& ignorantes ignorantur,& non ſaluantur.
¶ Dominus armicanus primas hiberniæ dicit. Poſito, ꝙ tales eſſent: quod
non eſt ueriſimile: non arctantur lege Chriſti:& excuſantur per ignoran-
tiam:ne .ſ. peccent nouo peccato per non receptionem baptiſmi, & ſimi-
lium:tamen pęnam legis iuſtæ ſubire coguntur: quæ eſt propter tranſgreſ-
ſionem primorum parentum:ſeparantur a perpetua uiſione dei; ſicut par-
uuli decedentes ante ſuſceptionem baptiſmi. Verum poteſt dici,ꝙ cũ deus
non deficit homini in neceſſarijs ad ſalutem,ſi fuerit aliquis talis bene utẽs
naturalibus,& faciens quod in ſe eſt,ad cognoſcendam uiam iuſtitiæ,& ſa-
lutis:aut per immediatam,internamq; ſpiritusſancti illuminationem; aut

Eccleſia toto orbe terrarũ diffuſa eſt, & ex omnibus gentibus collecta.

Extra Eccleſiam exiſtentes,& ꝙbus fides nũquã eſt prædicata an excuſẽtur de fide ignota.

per alicuius inſtruentis adhibitionem: pandetur huiuſcemodi uia ſalutis: etiam ſi inter infideles conſtitutus fuerit. Cuius rei teſtis eſt cornelius centurio. Act. 10. & eunuchus candacis reginæ Act. 8. Ad quorum primum miſ ſus fuit Petrus apoſtolus. Ad ſecundum Philippus diaconus. Hiſtoriæ notæ ſunt. Teſtis eſt & Barbara uirgo, & martyr quæ incluſa a patre in turri illuminata eſt: & beata Chriſtina a domino miraculoſe baptizata: ut hiſtoriæ teſtantur. Huius ſententiæ eſt cancel. pariſ. gerſ. cum pleriſq; alijs. Act. 13. Act. 8.

¶ Vna cum famulo tuo Papa noſtro, & antiſtite noſtro. N. Et rege noſtro. N. Iſta eſt ſecunda pars partis ſecundæ primæ partis principalis: in qua poſt quam ſacerdos petijt ſacrificium acceptari, & benedici pro tota eccleſia generaliter: petit acceptari, & benedici pro ſummis eccleſiæ hierarchis & capitibus ſpecialiter: unde dicit. Petimus acceptari hæc noſtra ſacrificia, pro eccleſia tua, una cum famulo tuo Papa noſtro N. Vna. i. ſimul uel pariter: & eſt aduerbium congregandi: & notat in præſenti aſſociationem capitis cum corpore. Papa enim caput eſt eccleſiæ ſaltem uicarium, & miniſteriale: ut infra dicetur. Petit ergo ſacerdos accepta haberi hæc ſacrificia pro eccleſia, & papa. i. pro corpore, & capite myſticis. G

¶ Nomen papa in ſcripturis non inuenitur: ſed ſumptum dicitur ab interiectione papæ: quæ admirationis affectum importat: unde eis propriè conuenit, & attribuitur, qui in conuerſatione ſunt admirabiles uita, ſanctitate, & doctrina: ad quē ſenſum dominus Ieſus Chriſtus noſter ſummus eſt papa: de quo ſcribitur Eſaię. Et uocabitur nomen eius admirabilis. Sic olim omnes epiſcopi uitæ pollentes ſanctitate, Papæ ſunt uocati. Vnde beatus Hyeronimus in epiſtolis ad Auguſtinum ſcribens ait. Domino uerè ſancto, & beatiſsimo Papæ Auguſtino. Sic auguſtinus ad Paulinum: libros beatiſsimi Papæ Aurelij epiſcopi. Et bonifacius comes ad Aug. Ora uenerabilis Papa, ut talis de inimicis ultio ſæpe procedat. Et tamen neq; Auguſtinus, neq; Aurelius fuit epiſcopus romanus: ſic refertur græcos cunctos præsbyteros Papas nominare. Nunc uerò nomen Papa ſoli Romano attribuitur pontifici, qui dicitur papa, quaſi pater patrum, ideſt epiſcoporum, & ſacerdotum, qui iure patres appellantur. 96. diſtinctio. cap. In ſcripturis. & c. ſequenti. Quis dubitat. ubi dicit Greg. ad Hermanum Metenſem epiſcopum. Quis dubitat ſacerdotes Chriſti, regum, & principum, omniumq; fidelium patres, & magiſtros cenſeri. Item Theleſphorus papa. 6. quæſt. 1. ſacerdotes. Omnis, qui aduerſus patres. id eſt ſacerdotes armantur: infames eſſe cenſemus. Patres enim omnes, ideſt ſacerdotes uenerandi ſunt non reſpuendi, aut infamandi. Refert etiam Euſebius Ceſarienſis, ꝙ excellentia romani imperij extulit Papatum Romani pontificis ſuper alias pro eo, ꝙ diſtinctio. 96. cap. Conſtantinus 2. legitur. Conſtantinus Imperator quarta die ſui baptiſmi priuilegium romanæ eccleſiæ pontifici contulit: ut in toto orbe terrarum pontifices, & ſacerdotes ita hunc caput habeant, ſicut iudices regem. Quod etiam poſterius confirmatum eſt per Concilium generale. Vnde idem. Ceſarienſis. Nicena (inquit) ſynodus hoc contulit priuilegium Romano pontifici: ut ſicut romanorum rex auguſtus præ cæteris appellatur: ita romanus pontifex præ cæteris epiſcopis papa uelut principalis pater uocaretur. H

Papa unde dicitur: unde ſumptum eſt nomen.

Eſa. 9. Hieron.

Greg.

Euſebius.

¶ Et rectè quidem Papa id eſt pater principalis: quia caput eſt fidelium, & totius eccleſię militantis 22. di. Sacroſancta. Petrus dictus eſt cephas, & caput: eo ꝙ principatum teneret apoſtolatus. Non autem tantum Conſtantini ordinatione: neq; patrum: ſed diuina romana eccleſia primatum obtinuit. Vnde in eodem canone. Sacroſan I

Papa eſt caput fideliū, & eccleſiæ.

ſta. dicit Anacletus, qui fuit quartus poſt beatum Petrum ſucceſſor beati Clementis: qui ſedit anno domini. 104. & ita longe præceſſit Conſtantinum. Sacroſancta romana, & apoſtolica eccleſia non ab apoſtolis, ſed ab ipſo domino, & ſaluatore noſtro primatum obtinuit: ſicut beato Petro apoſtolo dixit. Tu es Petrus, & ſuper hanc petram. &c. Et ſequitur. Hæc uerò apoſtolica ſedes caput, & cardo (ut præfatū eſt) a domino: & nō ab alijs conſtituta eſt. Et ſicut cardine oſtiū regitur: ſic huius apoſtolicæ ſedis auctoritate omnes eccleſiæ dño diſponente reguntur. Hinc 7. q. 1. Mutationes. Anthetius papa de beato Petro loquens ait. Petrus ſanctus magiſter noſter, & princeps apoſtolorū. Et Leo papa. 24. q. 1. cū beatiſsimus. Cū beatiſsimus Petrus apoſtolus a dño acceperit pricipatū. Vnde & beatus Dionyſ. in li. de diuinis no. c. 3. ipſum uocat uerticē. i. capitaneū. Vel ſecūdū aliā translationem. Petrus ſupremū decus, & antiquiſsimū theologiorū culmē. Et in libello, quem ſcripſerat de morte apoſtolorū pę. & pa. dicit. Cū ſepararentur ab inuicem ducti ad ſupplicia: Paulus Petrū alloquitur in hæc uerba. Pax tecū fundamentū eccleſiarū, paſtor ouiū, & agnorū Chriſti. Itē Marcellus pa. 24. q. 1. Rogamus. ait Rogamus uos fratres dilectiſsimi: ut nō aliud doceatis, neq; ſentiatis, quā quod a Petro, & reliquis apoſtolis atq; patribus accepiſtis: ipſe enim eſt caput totius eccleſiæ. Et beatus Aug. lib. 2. de unico baptiſmo. Puto, ꝙ ſine ulla ſui contumelia, Cyprianus epſ Petro apoſtolo cōparatur, quantū attinet ad matryrij coronā. Cæterū magis uereri debeo ne in Petrum contumelioſus exiſtam. Quis enim neſcit illū apoſtolatus principatu cuilibet epiſcopatui præferendum: ſed etſi diſtat cathedrarū gratia: una tamen eſt martyrum gloria. Et ponitur. 2. q. 7. Puto. (margin: Auguſt.)

¶ Ex omnibus his patet Petrū fuiſſe caput eccleſiæ. & primatū inter oēs tenuiſſe. Cū autē quilibet & pa. canonice intrans ſucceſſor ſit Petri: ſequitur, ꝙ quilibet talis omnē dignitatē, auctoritatē, & principalitatem habeat, quā habuit Petrus. Is enim, qui in ius ſuccedit alterius: eo iure, quo ille, uti debet. de regulis iuris. Is qui. li. 6. Nā ſi minus haberet, quam primus: non eſſet uera ſucceſsio. ut arguit glo. in caſu ſimili in ca. Cū omnes. de conſtitutionibus. Et per conſequens etiā nunc papa caput eſt eccleſiæ, & hierarcha ſummus ſicut fuit Petrus tpe apoſtolorū, & ſi mō nō reſulgeat his uirtutibus, quibus Petrus cæteros pręcellebat. ¶ Beatus ſiquidē Petrus non modo officij dignitate: uerū etiam uirtutum excellentia præſtabat, fide ſcilicet humilitate, & charitate. Nā propter fidei eminētiā: quæ fundamentū eſt eccleſiæ, & totius ſpūalis ędificij Petro datū eſt, ut ad queſtionē fidei de Xpo pro omnibus reſpōderet: dicēs ad Chriſtū. Tu es Xp̄s filius dei uiui. Ex qua fide a[illegible] accepit præfecturæ eccleſię. dicēte ei dño. Et ego dico tibi quia tu es Petrus & ſuper hanc petrā ędificabo eccleſiā meā. Et iterum: & ego pro te rogaui, ut non deficiat fides tua: & tu aliquando conuerſus: confirma fratres tuos, per prædicationē uidelicet, & doctrinam ueræ fidei, & euangelij. Præcellens humilitas claruit, cum correptionem Pauli, qui ipſo fuit inferior, & in faciem ei reſtitit, patienter, & humiliter tolerauit. ad Gal. 2. Patet & ex ſua perfectione ſuper cæteros a Chriſto, qui eos nouit, qui ſe humiliant exaltare. Charitatis excellentia patet ex feruore operum ſiue uigilantia, & diſcurſu pro lucrifactione animarum. ut tradit actuum hiſtoria. Patet etiam ex Chriſti quæſtione, eiuſq; reſponſione, cum. n. quæreret Xp̄s. Simō Iohānis diligis me plus his, Rn̄dit. Tu ſcis dñe: quia amo te. Poſt quā reſponſionem tertio datam, ſtatim dn̄s ſibi paſcendas commiſit oues. Vnde patet dignitas Petri, nedum ex prælatione, qua factus eſt caput eccleſiæ: ſed etiam ex uirtutum excellentia, & Chriſti domini imitatione (margins: X; Matth. 16.; Luc. 22.; Gal. 2.)

ſingulari. In quo utinam haberet tot imitatores: quot habere ſui principatus, & officij cernitur appetitores. Longe alij mores, aliæq; pompæ uidentur in ſucceſſoribus, quam in Petro, cuius ſucceſsione gratulantur. De quo ad eugenium papa beatus Ber. in li. de conſideratione ita ſcribit. Bern.
Inter hæc tu paſtor procedis deauratus tam multa circundatus uarietate: oues quid capiunt. Si auderem dicere, dæmonū plus, quam ouium paſcua hæc ſunt. Et poſt pauca. Petrus hic eſt, qui noſcitur proceſsiſſe non gemmis ornatus, uel ſericis, non tectus auro: aut uectus æquo albo: nec ſtipatus milite: nec circumſtrepentibus miniſtris: abſq; tamen his credidit ſatis poſſe implere mandatum Chriſti ſalutare. Si amas, me paſce oues meas. In his nō ſucceſsiſti Petro: ſed conſtantino. Hæc ille. ¶ Veruntamē etſi Papa tā quā homo uiator nondū in gratia confirmatus quandoq; deuiat: quoniā teſte Chry. Non loca hominem ſanctificant: ſed homo locum. 40. di. Multi. Neq; ſanctorum filij ſunt, qui tenent loca ſanctorum: ut ait Hiero. eadē diſ. Non eſt. & Greg. Anaſtaſio presbytero. Non loca, uel ordines creatori noſtro nos proximos faciunt: ſed nos aut merita bona coniungunt, aut mala diſiungunt. eadem diſ. Non loca. Non tamen capitis dignitatē amittit: niſi in hæreſim lapſus extra eccleſiam fieret: eadē di. Si papa. In quo caſu licet hereſim pertinaciter defendens non eſſet caput eccleſiæ: nihilominus non eſſet eccleſia ſine capite. quoniam uerum caput eccleſiæ Chriſtus eſt, ait apoſtolus ad Ephe. 1. *Ipſum dedit caput ſuper omnem eccleſiā: quæ eſt corpus eius.* Itē ca. 5. Chriſtus caput eſt eccleſię, ipſe ſaluator corporis eius. Itē ad Col. 1. Ipſe eſt caput corporis eccleſiæ. Caput myſticum ſicut corpus myſticū eſt eccleſia propter ſimilitudines reparatas in corpore uerò quas exprimit apoſtolus. 1. Cor. 12. poſſumus igitur conſiderare in capite ſcilicet ordinē perfectionem & uirtutē. Ordinem, quia caput eſt prima pars hominis: & inde eſt ꝙ omne principium conſueuit dici caput: ſecundum illud. Eze. 16. Ad omne caput uiæ ædificaſti ſignum proſtitutionis tuæ. Perfectionem: quia in capite uigent omnes ſenſus interiores, & exteriores: cum in cæteris membris ſolus ſit ſenſus tactus. Et inde eſt, ꝙ dicitur Eſa. 9. Longæuus, & honorabilis ipſe eſt caput. Virtutē, quia cæterorum uirtus, & motus eſt a capite propter uirtutem ſenſitiuam, & motiuam ibi dominantem: propter quod & populi rector caput eius dicitur: ſecundū illud. 1. Reg. 15. Cum eſſes paruulus in oculis tuis: caput in tribubus factus es. Hæ capitis conditiones Chriſto uerè competunt reſpectu eccleſiæ corporis eius: propter quod nomen capitis congruè ad ipſum tranſlatum eſt: habet enim ordinem eminentiæ. Vnde de ipſo dicitur in pſal. Ego primogenitum ponam illum excelſum prę regibus terræ. Et uerè primus, & excelſus, quia omnes alij gratiam receperunt per reſpectum ad gratiam ſuam. Hinc ad Rom. 8. Quos præſciuit, hos & prædeſtinauit conformes fieri imaginis filij ſui ut ſit ipſe primogenitus in multis fratribus ſuis. Secundò habet perfectionem quantum ad plenitudinem omnium gratiarum: ſecundum illud Ioh. 1. Vidimus gloriā eius, gloriam quaſi unigeniti a patre, plenū gratię, & ueritatis. Tertiò uirtutem habet influendi gratiam in membra eccleſiæ corporis ſui: nā de plenitudine eius oēs accepimus. Ioh. 1. Quippe ſecūdū diuinitatē ipſe ē autor gratię fidei, cæterorūq; donorū ſpūaliūq influit, & cauſat effectiue principaliter in nobis in participatione ſacrorū: ſecūdū humanitatē uerò cā eſt meritoria eorūdē. Nā propter paſsionē, quā ſua ſpōte ſecūdū humanitatē ſubijt: deus pater ſtatuit hæc dona cōferre hominibus, quæ principia ſunt ſenſus, & motus operationū ſpiritualiū, & uitaliū in recipiētibus ea. Et ꝑpter influxū horū donorū a Chriſto in mēbra eccleſię, Chriſtus

Margin notes: Eccleſiæ caput Chriſtus eſt. — Capitis conditiões quot & quæ ſunt. — Bern. — L. — Chry. — Hiero. — Greg. — Ephe 1. — Col. 1. — 1. Cor. 12. — Eze. 16. — Eſa. 9. — 1. Reg. 15. — Rom. 8. — Ioh. 1. — Ioh. 1.

Digitized by Google

dicitur caput eccleſiæ : non per proprietatem, ſed per ſimilitudinem capi-
tis naturalis. ¶ Papa etiam eſt caput eccleſiæ ſecundum prædicta propter
M conformes ſimilitudines, licet multum differenter a Chriſto. ¶ Primò — Papa eius Vicarius, ſed multum differentes.
propter ordinem,& propinquitatem ad deum ratione officij:quia ipſe ſum
mus eſt hierarcha in eccleſia, ad quem ſtat, & reducitur tanquam in ſuum
Innoc. principium omnis ordo eccleſiaſticus:ut dicit Inno. tertius in c. Solite.de
maio. & obe. Papa in Petro omnibus perfecit,conſtituens eũ paſtorẽ ouiũ
Chryſoſt. ſuarũ gñalem,non diſcernens has oues ab illis: cũ dicit. Paſce oues meas.i.
ſecundũ Chry. loco mei propoſitus, & caput eſto fratrum : ut ipſi te in lo
cum meum aſſumentes ubiq; terrarum te in throno ſedente prædicent, &
confirment. ¶ Secundò caput eſt propter perfectionem acceptæ poteſtatis
quæ ſecundum ſui plenitudinem in ipſo reſidet, ut in capite: ſicut & in Pe
tro Papa. primò cui dominus tanquam æternæ uitæ clauigero terreni, ſi-
mul & cæleſtis imperij iura commiſit: ut habetur diſt. 22. Omnes. De quo
Chryſoſt. Chry. ſuper Mat. Filius,quę patris eſt,& ipſius filij:poteſtatem Petro ubiq;
terrarũ cõmiſit:& homini mortali omnẽ auctoritatem dedit. ut eccleſiam
ubiq; terrarũ amplificet. Vnde & eccleſia de ipſo canit. Tu es paſtor ouiũ
princeps apoſtolorum. Plenitudo autem poteſtatis Petro collata tranſit
in ſucceſſores. ¶ Dicitur etiam tertiò caput propter uirtutem influxiuam:
dependet ſiquidẽ ab eo totus ordo eccleſiaſticus:ut dictũ eſt in diſpoſitione
miniſtrorũ eccleſiæ:& ab ipſo fluit mediatè, uel immediatè omnis poteſtas
ſpiritualis. ſiue in prælatis maioribus: ſiue in ſimplicibus præsbiteris. Vn-
de Leo pa. diſ. 19. Ita dñs dicit. Ita dñs poteſtatem clauiũ ad omniũ apo-
ſtolorũ officiũ pertinere uoluit : ut in beatiſsimo Petro omniũ apoſtolorũ
ſummo, huius muneris ſacrũm principaliter collocaret : ut ab ipſo quaſi a
quodam capite,dona ſua uelut in corpus omne diffunderet : ut exortẽ in-
telligeret,& ſe diuini miniſterij eſſe : qui auſus fuiſſet a Petri ſoliditate re-
cedere: hunc enim in conſortium indiuiduæ unitatis aſſumptũ, id quod ip
ſe erat dominus,uoluit nominari, dicendo. Tu es Petrus:& ſuper hanc pe
trã ædificabo eccleſiam meã:ut ęterni tẽpli ædificatio mirabili munere gra
tiæ dei in petri ſoliditate cõſiſteret. ¶ Magna autem eſt huius capitis a pri- — Differentia capitis eccleſiæ a primo capite.
N mo capite differentia:quia Chriſtus caput eſt eccleſiæ ſecundũ omne tp̃s,
præteritũ,præſens,& futurũ: quia oẽs,quicunq; ſaluati ſunt,qui ſaluantur:&
Act. 4. qui ſaluabuntur:in Chriſti nomine ſalutẽ percipiunt : quia non eſt aliud no
men ſub cælo datum hominibus, in quo oporteat ſaluos fieri, quam in no-
mine Ieſu:ut ait Pe. Papa autem eſt caput eccleſiæ ſecundum tẽpus deter-
minatũ.ſ. ſecũdũ tp̃s ſui põtificatus. Vñ ſcribitur de ſacerdotibus, & confeſ
Heb. 7. ſoribus, in quibus & ſummus ſacerdos cõprehẽdit. Plures facti ſunt ſacerdo
tes:idcirco q̃ morte prohiberentur permanere. Ieſus autem in eo, q̃ ma-
neat in ęternum. ſempiternum habet ſacerdotium,uñ in pſalm. Tu es ſacer
dos in ęternũ. Xp̃s quoq; caput eſt eccleſiæ ſecũdũ omnẽ ſtatũ,uiæ.ſ. patrię
Philip. 2. militãtis eccleſiæ,& triũphantis:quia datum eſt ei nomẽ,quod eſt ſuper om
ne nomẽ. In quo flectatur omne genu cęleſtium,terreſtriũ, & infernorũ. Pa
pa aũt caput eſt eccleſiæ ſecũdũ determinatũ ſtatũ præſentis.ſ. peregrinatio
nis,& uiæ. Vñ dictũ eſt ei Quodcũq; ligaueris ſuper terrã,ut intelligatur pa
pæ poteſtas ad uiatores in terris conſiſtentes limitata. ¶ Præterea Chri-
ſtus caput eſt eccleſiæ principale, & primarium, in ſe omnia dona,& gra-
tiarum chariſmata continens, & propria uirtute, & auctoritate mẽbra ui
uificans : ac motum, & ſenſus ſpiritua les influens. Papa uerò caput eſt ec
cleſiæ ſecũdarium miniſteriale, & uicarium,nonnunquã uirtutibus gratia,&
donis uacuum. Neq; enim ipſe influit uitam ſpiritualem in membra, neq;

ipſe dat membris ſenſum, & motum, niſi ut miniſter, & uicarius Chriſti. Propter quod dicit apoſtolus. 2. Cor. 5. Pro Chriſto legatione fungimur tanquam deo exhortante per nos. ¶ Et per hoc patet, quod eccleſia nõ eſt monſtruoſa, & biceps, ſeu bicapitalis: quia non habet duo capita exæquo & principalia: ſed unum principale, & aliud uicem eius tenens: quod nullam inducit monſtruoſitatem. Sunt enim tanquam unum caput, inquantum caput principale agit per Papam tanquam per Vicarium, & uicẽ ſuam ſua commiſsione tenentem: ſicut rex iturus in regionem longinquã regit per gubernatorẽ: & epiſcopis in caſu per coadiutorem. Patet etiã, quod eccleſia per mortẽ Papæ nõ eſt acephala: nec uero ſuo ſponſo uiduata. Nõ enim deſerit eccleſiã ſuã Chriſtus, cui ſuã inſeparabilẽ promiſit præſentiã. Mat. ult. dicens. Ego uobiſcum ſum omnibus diebus uſq; ad conſummationem ſeculi. Huius autem famulum, & miniſtrum recognoſcit ſe Papa: immo & ſeruorum eius: eũ in bullis ſe ſcribit ſeruum ſeruorũ dei. Et in altaris officio pro eo orantes dicimus. Vna cum famulo tuo Papa noſtro. Pro hoc ergo famulo Chriſti, & uicario eius, per quem eccleſiam ſuam regit, & dirigit, tanquam pro homine errare potente oramus: & rationabiliter. Nam ut docet beatus Bonifacius martyr: pro eius perpetuo ſtatu uniuerſitas fidelium tantò inſtantius orat: quantò ſuam ſalutẽ poſt deum, ex illius incolumitate animi aduertit propenſius dependere: ut habetur diſ. 40. Si Papa. Oramus ergo pro Papa, ut a peccatis, & erroribus: quæ tanquam membris capitis infirmitas: eccleſiæ maximè nocent: miſericorditer præſeruetur, ut quoq; iuxta diuinę legis ſanctionem, & naturalis iuris æquitatem ſuſcepta utatur poteſtate: non in deſtructionem: ſed ædificationem eccleſiæ: paretq; domino ſuo regimine plebem perfectam. ¶ Et ſequitur. Papa noſtro. N. Per quod intelligi datur, quod celebrans orãs pro Papa, nomen eius debet exprimere. unde dicit Pelagius papa allegante Alber. Ab uniuerſi urbis communione ſunt ſeparati: qui qualibet diſſenſione inter ſacra myſteria apoſtolici pontificis nomen ſecundum conſuetudinem non frequentant. Debent ergo celebrantes nominare modo Innocentium, qui diuina prouidentia apicem apoſtolatus tenet: dum hæc ſcribimus. Hoc autem intelligendum eſt, quod nemo celebrantium ex contemptu nomen papæ prætermittere debet: ideo additur: qui qualibet diſſenſione. Si enim celebrans nomen papæ non craſſè ignorauerit: uel legendo canonem non occurrerit: & ita pro papa ſine nominis ſui expreſsione orauerit: non æſtimo illum peccatum incurrere. Nec oportet pro rememoratione nominis ſacerdotem diu tardare: ne confuſio, tędium, aut ſcandalum in populo oriatur. & proprię mentis diſtractio cauſa uitandi maioris periculi caueatur. ¶ Pro rege noſtro. N. Poſtquam ſacerdos in perſona eccleſiæ orauit pro papa, qui eſt Princeps, & ſupremus in poteſtate eccleſiaſtica, & ſpirituali. conſequenter orat pro rege, qui ſupremus Princeps eſt in poteſtate terrena, & ſeculari. Vnde ſecundum Inno. ſicut ſunt duæ uitæ, cęleſtis ſcilicet & terrena: una, qua ſpiritus uiuit cum deo, altera, qua ex ſpiritu uiuit caro: & utraq; nutritur, ut poſsit ſubſiſtere: cæleſtis ſpiritualibus: terrena corporalibus. Ita ſunt duæ poteſtates: eccleſiaſtica uidelicet & mundana, una quæ moderatur ſpiritualia: alia quæ corporalia. Iſta per clericos: illa regitur per laicos; & iſta uacat cęleſtibus: illa corporalibus. Iſta quantum ad animam: illa quantum ad corpus. Hę duæ poteſtates duo gladij ſunt: de quibus domino apoſtoli dixerunt. Luc. 22. Domine ecce duo gladij hic. Hæ ſunt, & duo luminaria magna: quæ poſuit dominus in firmamento cœli: hoc eſt eccle-

Right margin notes: 2. Cor 5. — Mat. ult. — B. Bonif. — 2. Cor. 3. — Alber. — Innoc. — Inno. — Luc. 22.

Eccleſia mortuo Papa nõ eſt ſine capite ſed nec eo uiuente monſtruoſa.

Papæ nomẽ debet in canone exprimi.

Digitized by Google

ſiæ. Duæ ſcilicet dignitates pontificalis auctoritas, & regalis poteſtas: ut
dicit Inno. in c. Solite. de maiori. & obedientia. Illis duabus poteſtatibus
gubernatio, & regimen mundi eſt commiſſum. De poteſtate ſpirituali pa-
tuit ex uerbis Chriſti ad Petrum. Paſce oues meas. non diſcernens il-
las ab iſtis. De ſeculari patet ex uerbis eiuſdem, cum reſpondit iudæis
quærentibus, utrum liceret cenſum dare ceſari. Reddite, quæ ſunt ceſa-
ris, ceſari. Et uerbis quoq; Petri apoſtoli. Subditi eſtote omni humanæ
creaturæ propter deum ſiue regi quaſi præcellenti, ſiue ducibus tanquam
1. Pet. 2. ab eo miſsis ad uindictam malefactorum, laudem uero bonorum. 1. Pe. 2.
De ambabus ſimul ſcribit Gelaſius Papa anaſtaſio imperatori 96. diſ. Duo
quippe. dicens. Duo quippe ſunt imperator auguſte, quibus principali-
ter hic mundus regitur: auctoritas ſacra pontificum, & regalis poteſtas. In
Auguſt. quibus tantò grauius eſt pondus ſacerdotum: quantò etiam pro ipſis regi-
bus hominum in diuino ſunt redditurι examine rationem. Et beatus Aug.
ut habetur. 23. q. 5. Non fruſtra ait: Non fruſtra inſtituta ſunt poteſtas re-
galis: ius cognitoris: ungulæ carnificis: arma militis: diſciplina domi-
nantis: ſeueritas etiam boni patris: habent omnia iſta modos ſuos, cau-
Rom. 13. ſas, rationes, & utilitates: hæc cum timentur: mali coercentur: & boni
quieti inter malos uiuunt. Cui concordat paulus Rom. 13. dicens. Po-
teſtates ſeculares eſſe a deo ad terrorem malorum, & laudem bonorum. un-
de ait. Vis non timere poteſtatem: bonum fac: ſi autem malefeceris, ti-
me. Non enim ſine cauſa gladium portat. & beatus Iſido. lib. 3. ſententia-
rum ſuarum. c. 53. Principes ſeculi nonnunquam intra eccleſiam poteſta
tis adeptæ culmina tenent: ut per eandem poteſtatem, diſciplinam eccle
ſiaſticam muniant. Cæterum in eccleſia poteſtates neceſſarię non eſſent: ni
ſi ut quod non præualent ſacerdotes efficere per doctrinę ſermonem: po-
teſtas hoc impleat per diſciplinæ terrorem. Sæpe per regnum terrenum
cæleſte regnum proficit: ut qui intra eccleſiam poſiti, contra fidem & di-
ſciplinam agunt: rigore principum conterantur. Ipſamq; diſciplinam,
quam eccleſiæ utilitas exercere non præualet. ceruicibus ſuperborum po
teſtas principalis imponat. Et ſequitur. Cognoſcant principes ſeculi deo
debere ſe rationem reddere propter eccleſiam, quam a Chriſto tuendam
ſuſcipiunt. Nam ſiue augeatur pax, & diſciplina eccleſię per fideles prin-
cipes: ſiue ſoluatur: ille ab eis rationem exigit: qui eorum poteſtati ſuã
eccleſiam credidit. Hæc Iſid. & habetur eadem q. Principes. Ex quibus
ſatis patet, ꝙ regis intereſt, & ſecularis poteſtatis eccleſiam in pace, & trã
quillitate tutare, & defenſare. Et quia eccleſia defenſionem recipit a regia
poteſtate: iure naturalis poteſtatis obligatur: ut ſuffragium, quale po-
teſt maxime ſpirituale, rependat: quod facit per ſacerdotem obſecrando,
ut clementiſsimus pater accepta habeat hæc ſancta ſacrificia pro rege no-
R ſtro. ¶ Fit autem oratio pro dignitate regia poſt orationem factã pro Pa- De pręcellẽtia poteſtatis & dignitatis eccleſiaſticæ ſuper ſecularem.
pa: quia poteſtas ſuprema ſacerdotalis excedit regiam, antiquitate, di-
gnitate, & utilitate. Antiquitate: quia iubente deo ſacerdotium inſtitutũ
Exo. 28. eſt: ut patet. Exo. 28. Poſt ſacerdotium inſtituta eſt poteſtas regia ad po-
1. Reg. 8. puli petitionem: ut habetur. 1. Regum. 8. & 9. ac 12. cap. Cuius regula,
Deut. 17. quæ uiuere debet, & regere deſcribitur Deut. 17. Excedit etiam di-
gnitate: ut ſupra cum ageretur de dignitate ſacerdotali: aliqualiter dictum
eſt lec. 4. Et ex eo etiam patet quia maior eſt, qui benedicit: & qui bene-
Heb. 7. dicitur minor ſecundum apoſtolum ad Heb. 7. Sine ulla contradictione
quod minus eſt, a meliori benedicitur. Rex autem in imperatorem pro-
mouendus conſecratur, benedicitur, ungitur, & coronatur a ſacerdote

ſupre

Digitized by Google

ſupremo papa : ut patet in c. Venerabilem. de electione. Hinc ut dicit Inno. in c. Solite. de maio. & obe. alleg. Quanta eſt differentia inter ſolem, & lunam : tanta inter pontifices, & reges cognoſcatur. Præmiſit autem. Fecit deus duo magna luminaria in firmamento cœli. Luminare maius, ut præeſſet diei : & luminare minus, ut præeſſet nocti. Vtrumq; magnum : ſed alterum maius. Ad firmamentum igitur cœli hoc eſt uniuerſalis eccleſiæ, fecit deus duo magna luminaria .i. duas inſtituit dignitates, quæ ſunt pontificalis auctoritas; & regia poteſtas; ſed illa, quæ præeſt diebus .i. ſpiritualibus maior eſt : quæ uerò carnalibus, minor. Hinc & imperator papam uocat dominum : cui ut maiori præſtat iuramentum. 63. di. Tibi domino Iohanni papæ. Et caput eidem tanquam maiori ſubmittit diſ. eadem. Valentinianus. Vnde & ſacerdotes, patres, & magiſtri regum, & principum appellantur. 96. diſ. Quis dubitat. Propter quod & Cõſtantinus imperator indignum iudicat ſacerdotes iudicare : ut ſcribit beatus Greg. Mauricio impetatori. 11. q. 1. Sacerdotibus. Hinc & imperatores Chriſtiani executiones ſuas præſulibus ſubdere dicunt, non præferre. diſtin. 96. Si imperator. Et papa transfert poteſtatem ſupremam ſecularem de gente in gentem : ut in ca. alleg. Venerabilem. Et imperatorem deponere poteſt. 15. q. 6. Alius. Item iuncta gloſa. Et ipſum poteſt excommunicare 96. diſtin. duo ſunt. Ex quibus omnibus patet excellentia dignitatis ſacerdotij ſuper poteſtatem ſecularem. ¶ Excedit tertio & ipſam utilitate : quia poteſtas ſacerdotalis per ſe reſpicit bona ſpiritualia, & ipſam animam. Secularis uerò bona temporalia, & corpus : & iſta dirigit in finem naturalem, pacem ciuilem, & polliticam, quietam .ſ. & pacificam cohabitationem : in ſignum cuius reges, & principes ad genua ſacerdotum prouoluti : exoſculata eorum dextra orationibus eorum ſe cõmittunt, & credunt communiri : unde & ipſi ſacerdotes pro eiſdem in diuino ſunt redditurі examine rationem : diſ. 96. Duo ſunt. Hinc quia ſacerdotium præeſt ſpiritualibus, maius lumen dictum eſt. Sicut ergo anima plus eſt, quam eſca : & corpus plus, quam ueſtimentum : ita poteſtas ſpiritualis plus eſt, quam ſecularis : & ideo recto ordine poſt orationem pro papa orat ſacerdos pro rege : hoc eſt pro conſtituto in ſuprema dignitate laicali. Neq; refert in propoſito : utrum imperator ſit, an non : quia ſemper digniſsimus eſt ſtatu in ordine laicorum inter principes, & ſecularium poteſtates. ¶ Verum hanc clauſulam nonnulli referunt ad regem hunc, in cuius regno ſacerdos celebrat : uel etiam principem ſecularem ſupremum terræ in qua celebrat. ſicut illud, quod ſequitur : pro antiſtite noſtro, refertur ad epiſcopum iſtius diœceſis, in qua miſſam dicit ſacerdos. Ad orandum autem pro principe hortatur apoſtolus dicens. 1. ad Tim. 2. Obſecro primum omnium fieri obſecrationes, orationes, poſtulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus, pro regibus, & omnibus, qui in ſublimitate conſtituti ſunt : ut quietam uitam, & tranquillam agamus cum omni pietate, & caſtitate. A principe ſiquidem fluit in nos rectitudo iuſtitiæ, & pacis, quo ad regimen, & gubernationem bonorum exteriorum, & defenſionem a peruerſis, & pertinacibus, quos ferire habet gladio ſibi commiſſo. Vnde & propheta Baruch legitur ad orandum pro rege quoſdam exhortatus fuiſſe, dicens. Orate pro uita Nabuchodonoſor regis babylonis : & pro uita Balthaſar filij eius; ut ſint dies eorum, ſicut dies cœli ſuper terram. ¶ Sequitur in textu. Pro antiſtite noſtro. N. Antiſtes dicitur quaſi ante alios ſtans. Et dicitur antiſtes ſecundum Ianuenſem quilibet ſacerdos : quoniam cuiuslibet talis eſt ſtare ante populum per oratio-

Inno.

Greg.

Excedit utilitate.

1. Timo. 2.

Antiſtes unde dicitur.

nem ad deum, & oblationem ſacrificij, pro peccato, & ſalute populi impetranda. Vnde & de ſacerdotibus uete. teſta. ſcribitur, ꝙ plorabant inter ueſtibulum, & altare, dicentes. Parce domine, parce populo tuo. Iohel. 2. Accipitur autem nunc antiſtes communiter. cuius maxime' eſt ſalutem populi procurare per orationes, prædicationes, uitę imitabilis rectitudinem. Vnde & Chriſtus gregem ſuum ſpecialiter epiſcopis commendauit. ut in actibus Paulus ait. Attendite uobis, & uniuerſo gregi: in quo uos ſpirituſſanctus poſuit epiſcopos regere eccleſiam dei. Hinc apoſtolus ſcribit: 1. ad Tim. 3. Oportet epiſcopum irrepræhenſibilē eſſe, unius uxoris uirum, ſobrium, ornatum, prudentem, pudicum, hoſpitalem, doctorem &c. Ambr. quoq; in ſuo paſtorali. Magna ſublimitas magnā habere debet cautelam. Grādis honor grandi debet ſollicitudine circumuallari. Cui plus creditur: plus ab eō exigitur. Ita & Aaron ſummus ſacerdos inſtanter pro populo interpellabat. Vnde legitur Nume. 16. Cum ignis egreſſus a domino multa hominū milia conſumpſiſſet: Moyſes mandauit Aaron ut citō pergens ad populum rogaret pro eis: unde. Aaron ſtans inter uiuos, & mortuos pro populo deprecatus eſt: & ceſſauit plaga.

De officio eius.

¶ Debent autem orare ſacerdotes pro antiſtite ſuo, id eſt ſuo pontifice: ſecundum Innocen. illi, qui non ſunt in romana dioceſi: quatenus unitatem ſpiritus in uinculo pacis obſeruent. quoniam ſecundum Alb. per ipſum a papa primo capite, & ſupremo dona gratiarum in nos deſcendunt: ſicut unguentum primo deſcendit a capite in barbam, quæ capiti adhæret: a barba ſtillat in ſuperiora: a ſuperioribus in media, & fluit uſq; ad orā, & fimbriā ueſtimenti. Illi aūt, qui ſunt de romana dioceſi: nō orāt pro alio antiſtite, quā pro ſummo pontifice: quia ille cū hoc, ꝙ eſt epiſcopus uniuerſalis eſt ēt ipſorū ep̄s particularis. Non enim alium habet epiſcopum romana dioceſis, quam ſummum, & uniuerſalem, propter quod nōnulli dicunt, ꝙ romana eccleſia ſuper alias eccleſias tenet principatum: quia. ſ. epiſcopus romanus eſt epiſcopus uniuerſalis, & caput: ſecūdū ſuperius dicta totius eccleſiæ militantis. Quapropter & ipſa caput eſt, & magiſtra aliarum eccleſiarum eo loquendi modo, quo metropolitana eccleſia dicitur caput omnium eccleſiarum ſuffraganearum: quia ſcilicet eius epiſcopus eſt caput, & ſuperior: quia archiepiſcopus earum. In cuius ſignum aiunt, ꝙ eccleſia anthiochena in qua Petrus (ut hyſtoriæ referunt) ſeptem annos ſedit: ſed priuſquā Romam adijt, primatum tenuit ſuper alias eccleſias. Poſtquam uerō Petrus ſedem ſuam Romam tranſtulit: Romana eccleſia facta eſt prima, & caput aliarum. De quo habetur 24. q. 1. Rogamus. De hac materia diffuſe tractat uenerabilis inceptor Guil. Ockam in ſuo dialo. parte. 1. li. 5. per multa capitula, tangens diuerſas opiniones cum motiuis ſuis.

Pro quo antiſtite ſacerdos debet orare in canone.

Eccleſia Romana quomō, & quare dicitur habere principatum.

Debet autem ſacerdos offerens pro eccleſia ſancta catholica una cum papa noſtro, & antiſtite exprimere epiſcopi nomen: ſicut ſupra dictum eſt de papa: ut attentior, certior, & particularior ſit applicatio huius ſacrificij ad perſonas illas: quæ in ſublimitate ſunt conſtitutæ, quæ curam noſtri gerunt, & ſollicitudinem: ac pro nobis reddituræ ſunt rationem. Sequitur.

Nomen debet exprimi in canone.

EXPOSITIO OMNIBVS ORTHODOXIS uſq; Memento.

L E C T I O X X I I I I.

ET omnibus orthodoxis. ¶ Poſtquam poteſtatem eccle- A
ſiaſticam.ſ.& ſecularem oratione ſua domino commen-
dauit:orat ſacerdos pro cunctis fidelibus orthodoxis, q
ſub utraq; poteſtate fidem catholicam tenent, ueneran
tur,& colunt. Dicuntur autem orthodoxi.i.recte glo-
rioſi:unde orthodoxus ab orthos græce, quod eſt rectū
latine: & doxa gloria,quaſi uir rectę gloriæ.Vel ſecun
dum Papam. Doxos: id eſt doctrina, uel regula: unde orthodoxus quaſi
rectam regulam, ſeu doctrinam credendo, & uiuendo tenens. Orat ergo
pro omnibus orthodoxis.i.omnibus fidelibus chriſtianis,& recte Chriſti fi
dem ac doctrinam tenentibus. Hi enim tantum recte poterunt gloriari,
quibus conſcientiæ teſtimonium conſonat de fide non ficta. Nam Paulo 2.Cor.1.
atteſtante.2 Cor.1. Gloria noſtra hæc eſt teſtimonium cōſcientiæ noſtrę,
q in ſimplicitate cordis,& in ſinceritate dei,non ſapientia carnali ; ſed in
gratia dei conuerſati ſumus. Excluduntur ergo a fructu huius ſacrificij in-
fideles,hæretici,& ſciſmatici, pro his non orat ſacerdos dicens. Et omni-
bus orthodoxis. Tales namq; , quia recta fide,& unione carent:neq; Chri
ſto capiti:neq; ceteris eccleſiæ connectuntur membris. Siquidem fides uin
culum eſt uniens membra capiti:ſicut patuit in deſcriptione eccleſiæ ſu-
pra poſita. Eccleſia eſt corpus myſticum fide Chriſti animatum. Sunt
enim non uiuentes myſtice, & ſpiritualiter : quicunq; fide carent. Quo-
niam iuſtus ex fide uiuit. Abachuc 2. & Rom.1. & per conſequens nutri- Abachuc 2.
menti ſpiritualis influxus.ſ.uitæ ſenſus, & motus ad uitaliter operandum a Rom. 1.
capite Chriſto nullatenus ſunt capaces. Sunt enim a corpore Chriſti ru-
pto unionis uinculo præciſi:& ideo ſicut ramus præciſus a radice: ita a cor
pore Chriſti,quod eſt eccleſia:dimembrati nutriri,& refici nō poſſunt ope
ratione huius uiuifici ſacramenti:ſiquidem uitam nutriendi nutritio præ-
ſupponit. Recte igitur omnibus orthodoxis orationem ſacerdos applicat:
quia eius ſacrificij memoriam agit : quod Chriſtus ſummus ſacerdos pro
omnibus eccleſię ſuæ membris,ſub diuo orbis medio conſummauit: ſecun Pſal.73.
dum illud prophetæ. Pſal. 73. Operatus eſt ſalutem in medio terræ . & Eph.1.
ad Eph. 1. Inſtaurare omnia per ſanguinem eius, .ſ. Chriſti,quę in cælis,
& quę in terra. Debitum itaq; eſt,ut ſacerdos Chriſti typū gerens offerat
ſacrificium pro omnibus orthodoxis:pro quibus idipſum obtulit Chriſtus
in ara crucis:nullumq; excludat orthodoxorum tenax miniſter liberalis
domini,qui ſacrificij fructum uoluit eſſe copioſum: ſecundum illud Pſalm. Pſal.
Copioſa apud eum redemptio. Neq; congruit, ut ibi diſpenſator ſit par-
cus:ubi liberaliſſimus eſt dominus:ideo pro orthodoxis omnibus ſine ex-
Qui ſunt catholicę,& apoſtolicæ fidei cultores. clusione orat : ut in ſuo miniſterio fidelis inueniatur . ¶ Atq; catholicę,
& apoſtolicæ fidei cultoribus. Tales enim ſunt recte glorioſi ; qui deum B
recte fidei confeſſione glorificant,& ſecundum catholicæ, & apoſtolicę fi-
dei regulam uere colunt; ad quos apoſtolus ad Gal. ſcribens ait cap. ult. Gal.
Et quicunq; hanc regulam .ſ. fidei Ieſu Chriſti, ſecuti fuerint ; pax ſuper
illos, & miſericordia. ¶ Sed dices. Superflue uidetur additum : ca-
tholicæ , & apoſtolicę fidei cultoribus . quia ſufficienter includitur

Digitized by Google

in uerbo:omnibus orthodoxis. Reſpondetur,ꝙ non ſuperfluit : quia fidei
cultus per hoc additum expreſſius declaratur : in eo ꝙ conditiones fidei
quo uere deus colitur, manifeſtius exprimuntur. Eſt enim fides iſta catho
lica,& apoſtolica. Catholica,quia eius principia non particulariter : ſed
uniuerſaliter toti mundo ſunt tradita:non ſicut lex uetus,quæ dũtaxat uni
populo Iſraelitico: .ſ. Abraæ data:ceteros non obligabat, nam Abraæ di-
Gal. 3. ctæ ſunt promiſsiones ſalutis,& ſemini eius. ad Gal. 3. Ideo præcipue a ſe
mine Abraæ,de quo naſciturus erat Chriſtus:deus fuerat colendus. Qui
poſtquam per carnis aſſumptionem uenit:legem tulit uniuerſalem,uniuer
ſo mundo neceſſariam. Cuius promulgationem iniunxit apoſtolis dicens.
Euntes in mundum uniuerſum:prædicate euangelium omni creaturæ. Qui
Mar. ult. crediderit,& baptizatus fuerit.ſaluus erit Mar. ult. Quod aſtruit neceſsita
tem baptiſmi generaliter,quo ad omnes tribus,nationes,& gentes. Per hu
ius namq; ſuſceptionem aſcribitur ſuſcipiens familiæ Chriſti: cui ſoli pa-
Iohan. 3. tet introitus regni cæleſtis:dicente ſaluatore. Ioh. 3. Nemo aſcendit in cæ
lum,niſi qui deſcendit de cælo,filius hominis,qui eſt in cælo. Chriſtus .ſ.
totus cum corpore ſuo, & membris. Hinc dominus ad Nicodemum. Niſi
quis renatus fuerit ex aqua,& ſpirituſancto,non poteſt introire in regnum
dei. Ibidem. Eſt ergo fides catholica.i. utilis,quæ nullum reſpuit ſe ſuſci-
pere uolentem. Solaq; eſt,quæ ſuos profeſſores ad regnum,& ęternã bea-
C titudinem prouehit,& perducit. ¶ Eſt etiam fides apoſtolica:hoc eſt per Fides quare dicitur catholica, & apoſtolica.
apoſtolos,toti mundo concorditer promulgata. Vel apoſtolica.i. in apo-
ſtolis tanquam firmis radicibus fundata. Apoſtoli namq; accepta promul
gandæ fidei commiſsione,antequam in omnem terram ſe ſegregarent ad
prædicandum fidem in fines orbis terræ:conuenerunt in hieruſalem:& fidei
articulos,quos prædicaturi erant,ſimul contulerunt:fideiq; ſymbolum edi
derunt,ut uniformis eſſet eorum doctrina:nec inter eos forent ſciſmata:ꝑ
quos totus fidelium cætus in unitatem fidei fuerat colligendus. unde apo-
1. Cor. 1. ſtolus. 1. Cor. 1. Obſecro uos fratres per nomen domini noſtri Ieſu Chri-
ſti:ut idipſum dicatis omnes:& non ſint in uobis ſciſmata. Quibus ut idem
Paulus apoſtolus concorditer euangelizaret, ad apoſtolos aſcendit,confe-
Gal. 2. rens cum eis doctrinaliter:ut dicitur ad Gal. 2. Aſcendi hieroſolimam cum
Barnaba,aſſumpto & Tito,& contuli cum illis euangelium, quod prędico
in gentibus:ſeorſum autem his, qui uidebantur aliquid eſſe:ne forte in ua-
cuum currerem,aut cucurriſſem. Eſt etiam fides in apoſtolis,tanquam ra-
dicibus firmis firmata:nam apoſtoli fidem fundauerunt ſuper primum fun-
Epheſ. 2. damentum.ſ. Chriſtum ad Eph. 2. Superædificati ſuper fundamentum apo
ſtolorum & prophetarum,ipſo ſummo lapide angulari Ieſu Chriſto:unde
Pſal. 86. & ipſi apoſtoli fundamenta fidei,& eccleſiæ dicuntur. pſal. 86 Fundamen-
ta eius in montibus ſanctis. De quo etiam Pelagius papa 24. q. 1. Puden-
da. Vna eſt eccleſia,cui in canticis canticorum dicitur. Vna eſt columba
mea:quam nullam aliam eſſe conſtat niſi quæ in apoſtolica eſt radice fun-
data,a quibus ipſam fidem uniuerſo orbe propagatam eſſe nemo poteſt du
Auguſt. bitare. Et ſubdit. Quod ut uobis; licet notiſſimum ſit omnino:beati Aug.
teſtimonio cõprobemus:audite,quid in quodam opere ſuo præclariſſimus
doctor dicat eccleſiæ:ait enim. Si nullo modo recte poteſt dici eccleſia,in
qua ſciſma eſt:teſtat,ut quoniam nulla eccleſia eſſe non poteſt:ea ſola ſit,
quæ in apoſtolicæ ſedis per ſucceſsiones Epiſcoporum radice conſtituta, Fides quõ e fundata in apoſtolis, ut in radicibus firmis.
nulla malitia hominum ualet extingui. Ex quibus patet eccleſiæ fidem in
apoſtolica radice fundatam eſſe:quod Nicolaus papa in c. Fundamenta. de
electione. lib. 6. clarius dicit. ait enim. Fundamenta eccleſiæ militantis in

montibus ſanctis propheta rememorans, per montes apoſtolos, & prædi-
catores patenter inſinuat:quibus tota huius ſacrificij fabrica innititur : qui
ut firmæ baſes eccleſiæ ſuper Chriſto ſolidantur. Superfluum uidetur alle
gare ad hoc plurima:cum Apoc. 21. clare ſcribitur. Murus ciuitatis habēs Apoc. 21.
fundamenta duodecim:& in ipſis duodecim nomina duodecim apoſtolorū,
& agni. Ciuitas illa, aut eſt eccleſia militans,(& habetur propoſitum) aut
triumphans. & ſi illius ciuitatis cæleſtis apoſtoli ſunt duodecim fundamen-
ta:ubi nec prædicarunt, nec pro Chriſto ſanguinem fuderunt: quantò ma-
gis erunt fundamenta eccleſiæ militantis, quam doctrinarum imbribus ri-

Eccleſia fundata dicitur ſupra petrā, & quæ eſt hæc petra.

garunt,& precioſo martyrio conſecrârunt. ¶ Sed cum dicit apoſtolus. Fun D
damentum aliud nemo ponere poteſt præter id, quod poſitum eſt, quod eſt 1. Cor. 3.
Chriſtus Ieſus:quomodo apoſtoli dici poſſunt fundamenta. Sed ad hoc fa
cile dicitur per diſtinctionem fundamenti. Eſt enim fundamentum primū,
& principale, ſine quo nulla fundari poteſt eccleſia: & illud eſt Chriſtus. ip
ſo dicente Ioh, 15. Sine me nihil poteſtis facere. ſine me. ſ. primo, & princi Iohan. 15.
pali fundamento. Aliud eſt fundamentum minus principale, ſiue ſecunda-
rium: ſine quo poſſet quidem fundari eccleſia: licet de facto ſine eo funda-
ta non ſit, & tale fundamentum ſunt apoſtoli, & inter eos principalius Pe-
trus. unde & Petrus frequenter fundamentum dicitur. Vnde Aug. in epi- Auguſt.
ſtola, ſeu libro contra epiſtolam donati loquens de Petro dicit. Cum in
illo tanquam in Petro fundata ſit eccleſia. Et in ſermone de cathedra Pe
tri. Petrum itaq; fundamentum eccleſiæ nominauit: haud dubium, quin
Chriſtus, dicens. Tu es Petrus, & ſuper hanc Pe. edi. ec. meam. Sequitur.
Ideo dignè hoc fundamentum eccleſia colit ſuper quod eccleſiaſtici ædifi-
cij altitudo conſurgit. Et poſt pauca. Dignum eſt, ut fundamentum hoc

Fundamentum multiplex & quō differenter Chriſtus, & apoſtoli dicuntur fundamentum eccleſiæ.

in eccleſia honoretur: per quod cælum aſcenditur. ubi Aug. Petrum funda Auguſt.
mentum nominat. ¶ De primo fundamento loquitur apoſtolus. Funda-
mentum aliud nemo ponere &c. & 1. Cor. 10. Petra, inquit, erat Chriſtus. 1. Cor. 10.
Hæc petra ſuper quam fundanda erat eccleſia: cum dominus dixerat. Tu es
Petrus, & ſuper hanc Pe. ædi. ec. meam. quæ exponens beatus Aug. in de Aug.
uerbis domini dicit. Dominus noſter Ieſus Chriſtus dixit Petro. Tu es Pe.
& ſuper hanc Pe. ædi. ec. meam: ſuper hanc petram, quam confeſſus es: ſuper
hanc petram, quam cognouiſti dicens. Tu es Chriſtus filius dei uiui: ædifi-
cabo eccleſiam meam. Super me ædificabo te: non me ſuper te: nam uolē
tes homines ædificare ſuper homines dicebant. Ego ſum Pauli: ego ſum
Apollo: ego uerò cephæ, & alij nolentes ædificare ſuper Petrum: ſed ſupra
petram dicebant. Ego ſum Ieſu Chriſti. Hæc Aug. Hunc errorem circa Aug.
eccleſiæ fundamentum uidens apoſtolus reprobat. 1. Cor. 1. ſubiungens ad 1. Cor. 1.
præmiſſa uerba. Ego ſum Pauli: ego uerò cephæ: ego autem Chriſti. Diui
ſus ergo eſt Chriſtus. Nunquid Paulus crucifixus eſt pro uobis? Aut in no
mine Pauli baptizati eſtis? quaſi diceret; non. Igitur neq; Petrus; neq; Pau
lus; neq; aliquis alius citra Chriſtum eſt aliquid. i. eccleſię fundamentum.
Ea propter ſubſequenter in eadem epiſtola cap. 3. dicit. Quid igitur Apol
lo: quid Paulus? Miniſtri eius ſunt, cui credidiſti, & unicuiq; ſicut dominus
dedit, ſupple debet miniſtrare. Ego, inquit, plantaui. ſ. per prędicationem;
Apollo rigauit per baptizationem; ſed Deus incrementum dedit per fidei,
& charitatis infuſionem. Itaq; neq; qui plantat, eſt aliquid; ut Paulus; neq;
qui rigat, eſt aliquid, ut Apollo; ſupra quod. ſ. fundari poſſet eccleſia; ſed
qui incrementum dat Deus; ipſe. ſ. eſt eccleſiæ principale fundamentum.
Et ſubdit. Vt ſapiens architectus fundamentum poſui. ſ. Chriſtum; de quo
dixi, ꝙ nemo aliud poteſt ponere. Et iterū petra erat Chriſtus. Vnuſquiſq;

autem uideat, quomodo ſuperædificet. Et inranium penſauit apoſtolus hoc eccleſiæ fundamentum: q nihil auſus erat loqui: niſi quod ſuper illud fundamentum fuiſſet fundatum. unde apoſtolus ad Rom. 15. Non enim audeo aliquid loqui eorum, quæ per me non efficit Chriſtus. Et poſt pauca. Sic autem prædicaui euangelium hoc: non ubi nominatus eſt Chriſtus, a pſeudo. ſ. prophetis ut apoſtolis: ne ſuper alienum fundamentum ædificarem. Non prædicauit apoſtolus in locis, ubi prius annunciatus eſt Chriſtus per pſeudo apoſtolos: ne ſuper errore ab eis ſeminato: qui difficulter eradicatur: quaſi ſuper alieno fundamento ædificaret: & ideo præuenit eos, & his prædicauit, quibus prius nihil annunciatum erat de Chriſto: ut in talibus ſolidum poneret fidei fundamentum. ¶ Ex quibus patet, q non Petrus: ſed petra in euangelio Chriſti deſignatur: cum dixit Chriſtus. Super hanc pe. ædi. ec. meam. Et hic aperte dicit quædam gl. ibidem exponens. Super hãc petram. i. ſuper hunc Chriſtum, in quem credis, quem unicum uoluit eſſe deus ſuæ eccleſiæ fundamentum: apoſtolorum uerò neminem. unde addit. Tu es Petrus a me petra: ut mihi fundamenti retineam dignitatem. Ad idẽ Aug. ſuper Ioh. Eccleſia in hoc ſeculo diuerſis tentationibus uelut imbribus, fluminibus, & tempeſtatibus quatitur: ſed non cadit: quia fundata eſt ſupra firmam petram: Vnde Petrus nomen accepit. Non enim a Petro petra: ſed a petra Petrus: ſic nec Chriſtus a chriſtiano: ſed chriſtianus a Chriſto uocatur: ideo quippe ait dominus. Super hanc pe. ædi. ecc. meam: quia dixerat Petrus. Tu es Chriſtus filius dei uiui: ſuper hanc petram, quam confeſſus es, ædi. ec. meam Petra autẽ erat Chriſtus. Idem in lib. retract. ait Dixi in quodam loco de apoſtolo Petro, q in illo tanquam in petra ædificata ſit eccleſia. Sed ſcio me ſic poſtea ſæpius expoſuiſſe, quod a domino dictum eſt. Tu es petrus, & ſuper hanc pe. ædi. ec. meam: ut ſuper hunc intelligeretur, quem confeſſus eſt Petrus di. Tu es Chriſtus filius dei uiui. Et poſt pauca. Non enim dictum eſt illi: tu es petra: ſed tu es Petrus. Petra autem erat Chriſtus, quem confeſſus eſt ſymon. Hæc petra Chriſtus eſt lapis ille uiuus, & angularis: de quo Petrus dixit. Ad quem accedentes lapidem uiuum ab hominibus quidem reprobatum: a deo autem electũ, & honorificatum: & ipſi tanquam lapides uiui ſuper ædificamini domos ſpiritualem: in ſacerdotium ſanctum offerentes ſpirituales hoſtias acceptabiles deo per Ieſum Chriſtum. Et ſubdit. Propter quod continet ſcriptura. Ecce ponam in ſyon Gl. i. eccleſiam per ſyon figuratam: lapidem angularem, ſummum, probatum, electum, precioſum: & qui crediderit in eum, non cõfundetur. Idem habetur ad Rom. 9. Per quæ uerba ambo illi Romani Apoſtoli Petrus, & Paulus probant Chriſtum ex ſcriptura lapidem eſſe, & petrã fundamentalem: de quo & apoſtolus alio loco dicitur. Iam non eſtis hoſpites, & aduenæ: ſed eſtis ciues ſanctorum, & domeſtici dei: ſuperædificati ſuper fundamentum apoſtolorum, & prohetarum ipſo ſummo lapide angulari Ieſu Chriſto: in quo omnis ædificatio creſcit in templum ſanctũ in domino. Super quo dicit Remigius. Fundamentum apoſtolorum, & prophetarũ omniumq; Chriſtus eſt: qui fide illius ſtabiliti, & fundati. & infra. Omnis enim, qui fidem Chriſti habet. ſuper ipſum fundatus eſt ipſo ſummo lapide angulari Chriſto. Et concludit, quod facit pro intellectu omniũ, quæ dicta ſunt: quoniam Chriſtus eſt fundamentum, & lapis angularis ſummus: quia ab ipſo incipit fides: & in ipſo, & ab ipſo, perficitur, atq; cõpletur: ideo omnes electi in ipſo ſunt fundati, coniuncti, & adunati: & propter hoc ipſe eſt lapis: de quo dicit propheta. Quem reprobauerunt ædificantes, qui factus eſt in caput anguli: qui facit utraq; unum, & concluſit iudæos, & genti

[Margin notes: Rom. 15. — B — Quõ ſolus Chriſtus dicitur uerè, & uerũ eccleſiæ fundamentũ principale, apoſtoli uerò ſecundarium. — Auguſt. — 1. Pet. 2. — Rom. 9. — Ephe. 2.]

les in unam eccleſiam, tanquam duos parietes: ſicut lapis iſte in templo
Salomonis ab ædificantibus reiectus: qui poſtea ſedit in ſummitate ædifi-
cij: in angulo duos parietes coniungens: per quem Chriſtus eſt figuratus.
¶ Ex quibus concluditur, ꝙ Chriſtus eſt fundamentum principale, & ra-
dicale, & primum: ſuper quod fundata eſt eccleſia: quia ab eo fides inci-
pit in eo ſtabiliter. & præter ipſum nulla firmitas: ſtabilitas nulla: nulla
ſoliditas inueniri poteſt: quæ ſpirituale poſſet ædificium ſupportare: quia
non eſt datum aliud nomen hominibus, in quo oportet ſaluos fieri: quam
nomen Chriſti. ¶ Apoſtoli uerò ſunt fundamenta fidei, & eccleſiæ ſecũda Act. 4.
ria, & minus principalia: fundati in fundamento primo: quoniam ipſi fidẽ
per operoſam predicationem dilatauerunt: confitentes Chriſtum coram
regibus, & principibus, & omni populo: minas iudiciũ: terroreſq; tyranno
rum uſq; ad ſanguinis proprij effuſionem magna conſtantia contenentes.
Vnde dixit Petrus minantibus iudæis, & prohibentibus apoſtolis, ne om-
nino loquerentur: aut docerent in nomine Ieſu. Si iuſtum eſt in conſpe
ctu dei uos potius audire, quam deum iudicate. Non enim poſſumus, quæ
uidimus, & audiuimus, non loqui. Act. 4. Et Paulus multò magis conua Act. 4.
leſcebat, & confundebat iudæos, affirmans, quoniam hic eſt Chriſtus. Act. Actu. 9.
9. Et omnes apoſtoli unanimiter leuauerunt uoces ſuas ad deum orantes.
Domine reſpice in minas eorum: & da ſeruis tuis cum omni fiducia lo-
qui uerbũ tuũ in eo, ꝙ manũ tuã extẽdas ad ſanitates, & ſigna, & prodigia
fieri ꝑ nomen ſancti filij tui Ieſu. Et ſequitur. Et repleti ſunt omnes ſpiri
tuſſancto: & loquæbãtur uerbũ dei cũ fiducia. Et uirtute magna reddebant
apoſtoli teſtimoniũ reſurrectionis domini noſtri Ieſu Chriſti, & gratia ma
gna erat in oĩbus illis. Act. 4. Et quidẽ ibãt gaudẽtes a cõſpectu cõcilij: q̃m Act. 4.
digni habiti ſunt pro nomine Xp̃i cõtumeliã pati. Act. 5. ¶ Quia ergo ad G
ipſorũ prædicationẽ augebatur credentiũ in dño uirorũ, & mulierũ multitu
do: ita ut in plateis eijcerent infirmos: & ponerent in lectulis, ac graba-
tis: ut uenięte Petro ſaltẽ umbra illius obũbraret quẽpiã illorũ: & ſanarent
ab infirmitatibus ſuis. Act. 5. Ipſi dicuntur fundamẽta eccleſiæ ſecundaria:
quia fidẽ Chriſti in cordibus multorum plantauerunt, quę eſt uerum ſpiri-
tualis ædificij fundamẽtum. ad Heb. 11. Fides eſt ſuſtantia rerum ſperanda
rũ. Subſtantia: id eſt fundamentũ, & cauſa omnium bonorum ſperãdorũ fa
ciens ea ſubſiſtere in nobis. ut dicit gl. & in c. Glorioſus. de reli. & uene.
ſanctorum lib. 6. dicitur de apoſtolis. Glorioſiſimos Chriſtianæ fidei prin
cipes: athletas dei electos: iuſtos ſeculi iudices: uera mundi lumina: Chri
ſti redemptoris apoſtolos numero duodenario contentos: qui uiuentes in
carne prædictam eccleſiam ſuo ſanguine plantauerunt ipſam erigendo ſub
limiter: & diſciplinis ſanctiſsimis dirigendo. Sunt ergo apoſtoli funda-
menta eccleſiæ fuudantes eccleſiam non ſuper ſe: ſed ſupra Chriſtum pri-
mum, uerum, & unicum principale fundamentum: non enim ad ſe: ſed
ad Chriſtum uocabant populum. Sunt fundamenta fundata ſuper
Chriſtum, & fundantia ſuper Chriſtum. Chriſtus uero fundamen-
tum fundans non fundatum: & ideo fundamentum fundamentorum.
Et hoc eſt, quod dicit beatus Auguſt. ſuper pſal. 86. Quemadmodum
apertè dicitur Chriſtus eſt ſanctuſſanctorum: ita figuratè dicitur funda
mentum fundamentorum, Si ergo ſacra cogitans: Chriſtus eſt ſan-
ctuſſanctorum: ſi gregem ſubdi cogitas: Chriſtus eſt paſtor paſtorum:
ſi fabricam cogitas, Chriſtus eſt fundamentum fundamentorum: quia ergo
apoſtolis non conuenit ratio fundamenti principaliter, & primariè: ideo
quoq; ab eis negatur: ꝙ ſint eccleſiæ fundamẽta ſecundũ modum ſcripturæ:

Chriſtus fundamentum principale radicale & primum.

qui

Luc. 14. Iohan. 1. Matt. 5. Iohan. 5. H

qui ſæpe ea negat ab eis: quæ non principaliter conueniunt illis: licet conueniant ſecundariò: ſic enim. Nemo bonus, niſi ſolus deus. Et de baptiſta domini dicitur Iohann. 1. Non erat ille lux. Et tamen de apoſtolis, quibus minor non erat Iohannes, dicitur. Vos eſtis lux mundi. Mat. 5. Et rurſum de Iohanne. Ille erat lucerna ardens, & lucens Iohan. 5. ¶ Itaq; ſcripturæ, quæ ſonant, ꝙ ſolus Chriſtus fundamentum ſit, & ꝙ ſibi ſoli fundamenti dignitatem retinuit: intelligi dicunt principaliter: cum quo ſtat, ꝙ apoſtoli ſint fundamenta ſecundaria: ſicut in fundamento corporalis ædificij petra ponitur ſupra petram: una tamen eſt omnium fundamentum omnia ſupportans: ita apoſtoli ſunt fundamenta ſuper Chriſtum omnia ſupportantem fundata: & inter apoſtolos Petrus propter fidei ſuæ ſoliditatē, & conſtantiam quandoq; petra dicitur: & præ cæteris apoſtolis eccleſiæ fundamentum, unde beatus Ambr. in home. lib. 1 nomen Petrus ſibi attribuens ait. Fidelior factus eſt petrus, poſtquam fidem perdidiſſe defleuit: atq; ideo maiorem gratiam repperit, quam amiſit: tanquam enim bonus paſtor tuendum gregem accepit, ut qui ſibi ante infirmus fuerat: fieret firmamentum omnibus: & qui ſe interrogationis tentatione mutauerat: cæteros fidei ſtabilitate fundaret. Deniq; propter ſoliditatem deuotionis eccleſiarum petra dicitur: ſicut ait dominus. Tu es Petrus: & ſuper hanc petram ędificabo eccleſiam meam. Et ſubdit Ambr. Petra dicitur eo, ꝙ primus in nationibus fundamenta poſuerit: & tanquam ſaxum immobile. ſ. a finali conſtantia, totius corporis chriſtianitatis compagem, molemq; contineat: ut habetur diſt. 50. Fidelior. Hinc & ſæpe in conſueto ſermone nauicula Petri eccleſia dicitur. & fides eccleſiæ fides Petri: hoc eſt fides, quā Petrus prædicauit, & docuit. Et propter eandem rationem dicitur fides apoſtolica: quia per apoſtolos per iuſſionem Chriſti promulgata: qui huius fidei autor eſt magiſter, & inſpirator. Pro omnibus huius fidei profeſſoribus orans, & ſacrificans ſacerdos dicit. Et omnibus orthodoxis catholicę, & apoſtolicę fidei cultoribus.

Quo præceteris apoſtolis Petrus dicitur eccleſiæ, & fidei fundamentum.

B. Ambr.

EXPOSITIO MEMENTO.

LECTIO XXV.

A

MEMENTO domine famulorum, famularumq; tuarum N. & N. ¶ Hec eſt quarta pars ſecundę partis principalis: in qua poſtquam ſacerdos orauit pro omnibus rectè credentibus fraternaliter: in hac particula orat, pro quibuſdam ſpecialibus ſingulariter. Et diuiditur in tres partes ſecundum Alber. in quarum prima tangitur pro quibus, & qualibus oratur. In ſecunda, quid pro eis a deo deſideratur, ibi. Pro ſpe ſalutis. In tertia, quid ad exaudiendum allegatur, ibi. Tibiq; ¶ Circa primum dicit. Memento domine. Circa quod uerbum ſtatim oritur quęſtio. Cum nihil ignoret dei ſapientia: nec alicuius ualet obliuiſci: quid eſt, ꝙ poſtulat ſacerdos, ut quorundam memoretur. ¶ Ad quod reſpondetur, ꝙ ſacerdos hęc dicens nequaquam intendit, ut deum ad oblitorum rememorationem excitet: ſicut nec petit, & orat, ut quæ neceſſaria nobis ſunt: deum inſtruat aut quemadmodum nobis miſereatur, doceat, & inclinet. Non enim obliuiſci poteſt deus, ſicut nec ignorare: nos quidem multorum, que nouimus, obliuiſcimur:

Albert.

De oratione ꝓ ſpecialibus, quibuſdam.

Cur poſtulat Sacerdos ut Deus, q nihil ignorat, quorūdā memoretur.

ad quę iterum cognoſcenda per ſpecies, uel habitus poſt actualem cogni-
tionem derelictas uel derelictos: nunc locutione, nunc uiſione: nunc ali-
cuius ſimilis occurrentis conſideratione: nunc doctrinarum collatione
aliiſq; modis, quam plurimis excitatas, uel excitatos in recordationem re-
ducimur oblitorum. Non ſic omniſciens, & a fine ad finem attingens dei
ſapientia. Cuius oculis nuda ſunt omnia, & aperta. Heb. 4. In qua non Heb.4.
eſt cognitiuorum actuum uiciſsitudo: quoniam apud eum nec eſt tranſmu
tatio, nec uiciſsitudinis obumbratio. Iac. 1. Ego, inquit, ſum deus, & nõ Iac.1.
mutor Malach. 3. Nam unico intelligendi actu immutabili: & ęterno, qui Malach.3.
eſt immenſa eius eſſentia: cuncta nouit, præſentia, pręterita, & futura, &
poſsibilia: quę omnia & ſingula ſuę notioni æternaliter ſunt pręſentia: ut
de Boe. 5. de conſo. me. 2. Huic ſcilicet deo ex alto cuncta tuenti nullę Boet.5.
terrę moles reſiſtunt. Non nox atris nubibus obſtat, quę ſint, quę fue-
rint, ueniant, quę non mentis cernit in ictu. quem, quia reſpicit omnia
ſolus, uerum poſsis dicere ſolē. Et proſa ult. Eſt deo ſemper ęternus, ac
pręſentarius ſtatus. Scientia quoq; eius omnem temporis ſupergreſſa mo-
tionem, in ſuę manet ſimplicitate pręſentię: infinitaq; præteriti, ac futuri
ſpacia complectens, omnia quaſi iam gerantur in ſua ſimplici conſiderat
cognitione. Hæc boe. Conſonat illud ſalo. Prouerb. 15. In omni loco Prouer.15.
oculi domini contemplantur bonos, & malos. Et ſequitur. Infernus, &
perditio coram domino: quantò magis corda filiorum hominum. Hiere.
23. E uicino ego ſum dicit dominus: non de longè deus omnia cognoſco. Hierem. 23.
Qũo dicitur deus aliquorum obliuiſci, & recordari. ¶ Quæ ergo in nobis eſt obliuio per paſsionem, & cognitionis mutationē B
deo attribuimus per effectum ſecundum Alb. Deus dicitur ſcire, quos ap- Albert.
probat. Apoſtolus. Cognouit dominus, qui ſunt eius. Et dicitur neſci- 2.Tim.2.
re, quos reprobat. Mat. 7. Nunquam noui uos. Ruſus dicitur obliuiſci Mat.7.
malorum, cum malus ad bonum conuertitur. unde. Si impius egerit pęni
tentiam omnium iniquitatum eius, non recordabor. & dicitur obliuiſci
bonorum, cum bonus ad mala peruertitur. unde ibidem. Si iuſtus a ſua
iuſtitia ſe auerterit: omnes iuſtitias eius non recordabor. Deus ergo quã
doq; recordatur ad miſerãdum: ſecundum illud Iob. 7. Memento mei deus Iob.7.
quia uentus eſt uita mea. Quandoq; recordatur ad puniendum. unde pſ. Pſal.
Memor eſto domine filiorum edom, in die Hieruſalem. Cum ergo peti-
tur, ut aliquorum meminerit: petitur, ut illorum miſereatur: ſecundum
illud. Reminiſcere miſerationum tuarum domine: & miſericordiarum
tuarum, quæ a ſeculo ſunt. Et ꝙ eos gratia ſua uiſitet, qua mereantur: aut
ꝙ bona ęterna, uel temporalia conferat propter præcedentia merita. Sic
orauit Ezechias rex iuda: ut habetur Eſa. 38. Obſecro domine, memento Eſa.38.
quomodo ambulauerim coram te in ueritate, & corde perfecto: & quod
bonum eſt in oculis tuis, fecerim. Sic & orat propheta in pſ. Memento Pſal.
noſtri domine in beneplacito pupuli tui. Viſita nos in ſalutari tuo. De
hoc etiam beatus Aug. li. 11. confeſ. ſuarum in principio ita ait. Nunquid Auguſt.
domine, cum tua ſit æternitas, ignoras, quæ dico tibi: aut qui tempus ui
des, quæ fiunt in tempore. Cur ergo tibi tot rerum narratione digero.
Non utiq;, ut per me noueris ea; ſed affectum meum excito in te: & eo-
rum, qui hoc legunt, ut dicamus omnes. Magnus dominus, & laudabi-
lis nimis. Et ſequitur. Nam & oramus, & tamen ueritas ait. Nouit pa-
ter ueſter, quid uobis opus ſit, priuſquam petatis a deo. Affectum ergo
noſtrum patefacimus in te confitendo miſerias noſtras, & miſericordias
tuas ſuper nos, liberes nos: ut deſinamus eſſe miſeri in nobis: & beatifice- Auguſt.
mur in te. hęc Augu. ¶ Hoc itaq; modo orat ſacerdos, dicens. Memento; C

ſcili-

ſcilicet per gratiæ appoſitionem, & peccatorum remiſsionem. Domine, qui diues es in miſericordia, & omnis gratię locuples poſſeſſor: cui ad ſaluandum cum nolueris, ſubeſt poſſe. Sapien. 12. Tu es domine, qui uitæ, & mortis habes poteſtatem: & deducis uſq; ad portas mortis, & reducis. Eiuſdem 16. Igitur memento. Famulorum, famularumq; tuarum. Famulorum pręponitur propter ſexus dignitatem: propter quam uir caput eſt mulieris, cui ſubiecta eſſe debet: ſecundum apoſtolum. 1. Cor. 11. & 1. ad Tim. 2. Dicit autem non uiri, & mulieris: ſed famulorum, famularumq; tuarum, ſcilicet te recte colentium per catholicam fidem. Per quã ſe famulos deo ſubiectos recognoſcunt: eumq; cęli, & terræ dominum profitentur. Pro talibus orans ſacerdos, quod petit: facilium poterit impetrare. Vnde cum Salomon ſapientiam a ſede magnitudinis ſibi mitti peteret, ut ſecum eſſet, ſecumq; laboraret: per quam, & ſciret, quid acceptum eſſet coram deo omni tempore: ſtatim poſt petitionem famulatus ſui memoratur, dicens. Da mihi domine ſedium tuarum aſsiſtricem ſapientiam: & noli me reprobare a pueris tuis: quoniam ſeruus tuus ſum ego, & filius ancillæ tuæ. i. eccleſiæ, quæ me genuit per ueram fidem ad tua obſequia. Et propheta orans pro animæ ſuæ ſalute, & ſua ab inimicis liberatione, ſui famulatus meminit dicens. Educens de tribulatione animam meam: & in miſericordia tua diſperdes omnes inimicos meos: & perdes omnes, qui tribulant aimam meam: quoniam ego ſeruus tuus ſum. Et iterum. Ad te leuaui oculos meos, qui habitas in cel. Ecce ſicut oculi ſeruorum in ma. domi. ſu. Et ſicut oculi an. in mani. dominæ ſuę: ita ocu. noſtri ad dominum deum noſtrum, donec miſereatur noſtri. Nec fruſtra funditur oratio pro famulis dei, & miniſtris: quia illis promiſit Chriſtus ſuam aſsiſtentiam in cęlis. Volo, inquit, pater, ut ubi ego ſum: illic ſic & miniſter meus. Si quis mihi miniſtrauerit, honorificabit eum pater meus, qui in cęlis eſt Ioh. 12. Orat ergo pro famulis, & famulabus: quia famulatus, & humilis ſeruitus deprecati animam ad conceſsionem petitorum aſſolet inclinare. ¶ Et hic locus eſt, ubi congruit, q; ſacerdos pro his, pro quibus uult ſpecialiter, oret: quod nota copulationis innuit ſecundum Alex. poſita cum dicitur. Famulorum, famularumq; tuarum. Et omnium circumſtantium. Et enim non ſolet copulare partem contẽtam toti continenti. quod autem dicitur famulorum, famularumq; tuarum continet: quia omnium fidelium eccleſiam importat: quod coniungitur omnium circumſtantium continetur: quia partem eccleſiæ repræſentat. Pars autem continetur a toto: ideo ut apta ſit copulatio famulorum, famularumq; tuarum, ſpecificari debet per certos, pro quibus ſacerdos ſpecialiter ſacrificat: & ſic non erit totum continens, cui apte' copulatur, & omnium circumſtantium, qui non ſunt partes horum famulorum, famularumq; tuarum. Ideo ponitur in codicibus. N. & N. & in nonnulli rubrica inſeritur. Hic fac memoriam uiuorum. Vnde Inno. Ex hac uerborum forma cum eo, quod ſequitur: & omnium circumſtantium, manifeſte' conuincitur, q; hic quidem ſit locus, ubi ſacerdos ſpecialiter illos, pro quibus orare uoluerit, debet nominare, Debet tamen nomina uiuorum dumtaxat recenſere; quoniam in ſequentibus locus occurrit, ubi defunctorum erit memoria ſpecialis. Poteſt autem celebrans uiuorum nomina uocaliter exprimere, aut ſolum cogitando mente recitare, pro quibus uoluerit ſpecialiter orare, eiſq; altaris ſacrificium particulariter applicare. Non enim de hoc pręceptum eccleſiæ inuenitur, ſed poteſt celebrans per ſua deuotione, & loci, ubi celebrat conſuetudine, perſonas, quibus

Sap. 12.

Quare dicit famulorum famularũq; & non uirorum & mulierum.

Sap. 9.

D

Qualiter orare debet ſacerdos p quibuſdam ſingulariter quorum nomina poteſt recitare.

ſacri-

ſacrificium ſpecialiter applicat, uel uocaliter exprimere, ſecrete tamen ſicut cætera canonis uerba: uel dumtaxat mentaliter cogitare. ¶ Et quamquam non egeat deus intentione noſtra, uel oratione particulari: ſicut nec alijs bonis noſtris, ut alijs quibuſcunq; benefaciat: ut dicit Gerſon in de ſollicitudine eccleſiaſtica perſo. particula. 36. nihilominus uult, quædam ſecundum ordinem ſuæ ſapientię dare, & conferre: dum ad ipſum ſpecialiter dirigimus orationes noſtras: qualia non eſſet daturus ſine illis: ut nō ſint uacua, & inania ſuæ ſapientiæ opera. Sic & deus noſcit merita intentionis, & corda conferentium bona temporalia, & elemoſynas pro augmētatione cultus diuini: & tamen dat aliqua bona conferentibus, dū ſiūt ſuffrgaia poſtmodum pro illis, quę, & qualia non daret, ſi dimitterentur, nec fierent. Patet in illis, qui in ſuis teſtamentis, aut aliunde conſtituūt aliquid reſtitui, uel pauperibus dari: qui licet ſic dando poſſunt mereri: nō tamen proficit eis tantumdem hæc uoluntas non ſequente effectu, ſicut ſequente: quoniam in caſu maneret iſte ordinans, adhuc ad reſtitutionem poſtea obligatus. Hæc Gerſon. Quod merito attendant quidam remiſsi teſtamentorum executores: ut fideliter iuxta teſtantium pias uoluntates ſingula ſtudeant exequi, & implere. Quodq; debitoribus debita non minuant, ut inde elemoſynas faciant largiores. Attendere debent hoc teſtatores: ut non deſidibus, torpentibus, aut alias minus timoratis executiones ſuarum ſtudeant committere uoluntatum: ne per executionis negligentiam, dum non fiunt, quę ordinarunt ſuffragijs, & donis priuentur, quæ deus conferret ad inſtantiam orationum eleemoſynarum, & cæterorum, ſi fierent ordinatorum. Non diſsimiliter fit in miſſa, ſi ſacerdos celebrantis his, uel iſtis ſpecialiter uirtutē ſacrificij nō applicat: non largitur deus bonum: uel remittit eiſdem pœnas peccatorū: quod largiretur, & faceret ad applicationem ſacerdotis ſpecialem. ¶ Debet ergo ſacerdos, ſi quoſdam ſpecialiter per ſuam celebrationem adiuuare uoluerit: ſpecialiter pro eis orationem ad deum dirigere: & eis uirtutem ſacrificij ſpecialiter applicare. Neq; .n. gratis, & ſuperuacue ordinauit eccleſia: quæ ſpiritū ſponſi ſui habet, ut per memento unū, in certo canonis loco pro aliquibus uiuis ſpecialiter, et per memento ſecundum, in alio canonis locis pro quibuſdam defunctis particulariter memoria haberetur. Nec fruſtra, & inutiliter fideles miſſas pro ſe ſpecialiter dici procurant: inſtituentes beneficia: dotantes eccleſias & altaria, uolentes eos, qui ſua recipiunt ſtipendia ad orandum pro ſe ſpecialiter obligare: conditiones, & limitationes certas ad hoc ipſum utiles explicantes: quod expedire docet præfatus doc. in alle. tractatu particula. 16. & 20. & perſonis recipientibus perſonis conferentibus etiam affinibus, & cognatis. Attende, ait, & uidebis expediens eſſe perſonæ recipienti temporalia, ꝙ limitetur ad certa ſuffragia, quibus reddatur animus eius magis ſollicitus debitum ſoluere: & intentionem ſuam in deum dirigere; quatenus præterea maneat eius conſcientia ſecurior: quo poterit cognoſcere, ꝙ obligatione ſoluta, quietus manet. Nec paruipendendæ ſunt (ait) ille due rationes quibus additur tertia. Conſtat namq; apud deum, qui nouit omnia, qui & dicit. Ego deus & non mutor: nihil neceſsitatis eſſe aperire noſtras intentiones, & affectus exponere. Hoc autem requiritur propter nos orantes ut exhibeamus nos tales nobiſipſis: qualem cupimus deum eſſe nobis: pios, amicos, ſedulos, compatientes: & ita de reliquis affectibus. Sed quis neſciat, ꝙ orans plus monetur, & afficitur in ſeipſo, dum ad prticularia reſpicit: dum benefactorum munera: dum intentiones: dum neceſsitates conſiderat: quam in quadam

Vult Deus ſſq; orari, & aliorum petitionem aliquid cōferre alias nō daturus.

E

Gerſon.

Gerſon.

Monentur teſtamenta-rij.

F

uniuerſalitate, & generalitate ſe tenendo: ſiquidem particularia magis
G mouent. Hoc quoad ſacerdotes ab alijs beneficia recipientes. ¶ De alijs ſubdit. Videbis rurſus particula. 21. circa perſonam conferentem temporalia expediens eſſe frequenter, & neceſſarium aliquando ſuffragia limitare. Primò ſi ad illa ſuffragia percuranda tenetur ex uoto proprio, uel ex ſacerdotis iniuncta pęnitentia: uel ex alterius ſacramento legato, uel mandato. Certum eſt proinde ſuffragia eccleſiæ, uel ſingularis perſonæ non tantum ualere pro mille aut omnibus: quantum uni proſunt, ſi pro uno tantum fiant. De quo infra lec. 27. uidebitur. Addit pro tertio, particula. 22. Videbis deniq; circa perſonas affines, uel attinentes perſonæ beneficium conferentis referre, quam plurimum, ſi uiderint, & ſenſerint per ſucceſsionem temporum, & generationem: quod talis parens eorum, uel affinis tantæ fuit piæ ſollicitudinis: ut pro ſe, & ſuis talia fieri conſtituerit pietatis officia. Nonne mouetur, & commouetur perinde preces cum gratiarum actione, & laudibus ad deum referre. Nonne probabile eſt eoſdem animandos fore: ut quemadmodum ille fecit, & ipſi faciant. ¶ Ex quibus ſatis deducitur proficuũ eſſe, & utile tã celebrantibus, quã ſua cõferẽtibus, quã et cæteris fidelibus particularẽ, & ſpecialẽ miſſæ, & orationũ, ac ſuffragiorum cæterorum applicationem eſſe, quam uſus eccleſiæ habet. Cui ſi quis detrahit ſe imprudenter decipit. Nec ſobriè: ſed plus ſapit, quam oportet: contra doctrinam apoſtoli ad Roma. 12. ¶ Sed circa hanc materiam latius declarandam quædam mouebo dubia: ut horum ſolutione clarius pateat, cuius ſit ſacrificium applicare huic, uel illi: quemadmodum fieri debeat: ne celebrans, & pia uota fidelium ſuſcipiens, uel ſeipſum, uel ſibi commiſſos, uel eccleſiam, cuius miniſter eſt: contingat in ſacroſancto tanti ſacrificij miniſterio defraudare.

De limitatione ſuffragiorum.

Rom. 12.

DE APPLICATIONE SACRIFICII.

LECTIO XXVI.

A INTER hæc dubia, aut queſtiunculas prima, & ſecunda reſpiciunt ſacerdotem celebrantem. Tertia miſſam pro ſe, uel ſuis ſpecialiter ordinantem. Quarta utrumq;, celebrantem ſcilicet, & eum pro quo celebratur. Quinta reſpicit modum, quo applicatio congrue ordinatur. ¶ Eſt ergo quæſtio prima, utrũ applicatio fructus, & uirtutis ſacrificij ſubſit celebrãtis poteſtati. ¶ Secũda, utrum applicationem uirtutis ſacrificij impediat malicia uel ſuſpenſio celebrantis miniſtri. ¶ Tertia quæſtio; quomodo fideli liceat pro ſe, uel aliquibus celebrari miſſam ſpecialiter ordinare: cum teneatur omnes fideles equaliter ſibi diligere. ¶ Quarta quomodo, dantes, & recipientes tẽporalia ut ſpiritualia rependantur: a prauitate ſimoniaca excuſentur.
B ¶ Quinta erit de ſeruando ordine in uirtutis ſacrificij applicatione. ¶ Ad primam queſtionem reſpondetur per hanc concluſionem affirmatiuè. Sacerdos offerens ſacrificium in perſona eccleſiæ poteſt eius fructum, & uirtutem alicui, uel aliquibus ſpecialiter applicare. Hæc concluſio declaratur: quia licet ſacerdos organum ſit, & miniſter eccleſiæ: ut in

Quæſt. 1.

Vtrum applicatio fructus, & uirtutis ſacrificij ſubſit celebrantis poteſtati.

fra

ſra dicitur in ſolutione ſecundæ quæſtionis : per quod deus pces eccleſię admittit, & grattarum dona his pro quibus eccleſia per ſacerdotem orat, influit : quia tamen deo dicatus eſt, ſanctificatus, & conſecratus : ac diuino cultui ſpecialiter mancipatus, ſupremumq; gradum in eccleſiaſtica policia tenet ratione ordinis ſacerdotalis. Ideo ultra hoc, ꝙ eius eſt ſacrificium offerre : etiam ipſius eſt uirtutem ſacrificij, & oblationis determinare, ut illis, uel illis indigentibus præmium reddendum pro huiuſmodi eccleſiæ ſacrificio conferatur. Vnde dicit Guil. in tractatu de ſacramentis in parte de ſacramento ordinis. Si neceſſe fuit pro cauſis temporalibus aduocatos habere, iuriſq; ſecularis peritos, qui eas agerent coram iudice pro reis, & oppreſsis ſimplicibus, & indoctis : quantò amplius conſulendum fuit imperitiæ, & communitati ſimplicitatis hominum in cauſis animarum ſuarum cum ipſi eas, uel neſcirent, uel nequirent officiorum, & artificiorum occupationibus præpediti : ut inſtituerentur ad hoc miniſtri, & aduocati: quatenus cauſam iſtorũ agerent corã iudice uiuorũ, & mortuorũ. ¶ Eſt autem ſecularis aduocati officium, indigentiam partis, pro qua aduocat, coram iudice allegare : & iudices animum ad miſerendum inducere, ac inclinare. Ita erit in politia eccleſiaſtica : ut ſacerdos gradum eminentẽ in ea tenens, patrociniũ illi ſpecialiter applicet pro quo aduocationis officio fungitur celebrando. Ad hoc inducit doctor ſubtilis congruentiam in quotl. q. 20. ubi tractat materiam hanc diffuſe, dicens. Vbi in domo aliqua ritè ordinata eſt bonum quoddam diſtribuendum diuerſis ſecundum eorum exigentiam uel indigentiam, rationabile eſt ꝙ dominus domus nõ immediate ſingulis diſtribuat, ſed talis diſtributio alicui uel aliquibus certis miniſtris cõmittatur. Ita ait, uidemus regulariter in familijs ordinatis. Aequæ igitur, uel magis ita eſſe debet in domo dei, quæ eſt eccleſiam : ꝙ bonum in uirtute ſacrificij communicandum non ſolus deus diſtribuat ſed aliquis miniſter in eccleſia. Nulli autem hoc magis conuenire poteſt in eccleſia, quam ſacerdoti offerenti ſacrificium : cui ſicut conuenit determinare intentionẽ ſuã pro quibus ſpecialiter offerat, ſic ſibi conuenit diſpoſitiuè determinare, cui uirtute ſacrificij bonum, quod impetratur, reddatur. ¶ Et ſi quis diceret. Super donum, quod nõ debetur alicui : non habet ius aſsignandi illud alij. Bonum autem, quod debetur uirtute ſacrificij, non debetur ſacerdoti ut celebranti. quoniam ipſe dumtaxat eſt nuncius offerens petitionem eccleſię & ita bonũ quod uirtute ſacrificij debetur : non debetur ſibi. eſſet enim eadem uirtus ſacrificij ſi ipſe eſſet in peccato mortali. ¶ Ad hoc dicendum, ꝙ licet bonum reddendum ratione ſacrificij non debeatur ſacerdoti pro ſe : ſicut nec procedit ex ſuo merito perſonali : debetur tñ eccleſię ſecundum ſacerdotis diſtributionem. Nam ipſe ex ordine ſuo quẽ tenet in eccleſia nuncius eſt ſponſa ad ſponſum, offerens petitionem ſpecialiter pro determinatis perſonis : & ita diſpoſitiue determinans eis id quod redditur pro talibus petitionibus. Et quamuis quilibet ſanctus & uirtuoſus in eccleſia poſsit pro quolibet ſibi placito deum exorare hoc tamen ex officio competit ſacerdoti : non cęteris : quamquam quibuſdam alijs ex alijs officijs alij actus eccleſiaſtici conueniant : in quorum diuerſitate officiorũ eccleſię conſtat pulchritudo ; ut beatus Hiero. ad dama. papam : & habetur 10. q. 1. qa ſacerdotes. ait : Quia ſacerdotes pro oĩbus ſolẽt orare, quorũ eleemoſynas, & oblationes accipiũt : quę fronte preſumũt laici oblationes quas Xp̃ani pro peccatis ſuis offerũt, uel ipſi comedere : uel alijs cõcedere : cũ ipſi non debeant ex officio ſuo pro populo orare. Et Alex. papa. 1. q. 1. Ipſi. Ipſi ſacerdotes pro populo interpellant : & peccata populi comedunt : quia

Sacerdos offerens ſacrificium in pſona eccleſię põt eius fructum aliquibus ſpecialiter applicare.

Quomodo ſacerdos ſuper hoc habet ius aſsignandi cui uoluerit.

Guil.

C

Hiero.

precibus ſuis ea delent atq; conſumunt. ¶ De actibus uerò eccleſiaſticorũ officiorum,& eorum uarietate dicit beatus Greg. 89. di. Singula. Singula eccleſiaſtica iuris officia ſingulis quibuſq; perſonis ſingillatim committi iubemus. Sicut enim in uno corpore multa membra habemus: omnia aũt membra nõ eundem actũ habent. Ita in eccleſiæ corpore multa membra ſunt ſecũdũ ueridicã Pauli ſententiam (1. Cor. 12.) In uno eodemq; ſpũali corpore conferendum eſt hoc officium uni: alij committendũ eſt aliud. Neq; enim quantumlibet exercitatæ uni perſonæ: uno tempore duarum rerũ officia committenda ſunt: quia ſi totum corpus eſt oculus, ubi auditus. Et ſequitur ad propoſitum. Sicut enim uarietas membrorũ per diuerſa officia, & robur corporis ſeruat: & pulchritudinem repræſentat: ita uarietas perſonarum per diuerſa nihilominus diſtributa officia, & fortitudinẽ,& uenuſtatem ſanctæ eccleſiæ dei manifeſtat. Et ſicut indecorũ eſt in corpore humano,ut alterũ mẽbrorũ alterius fungatur officio: ita nimirum noxiũ,ſimulq; turpiſsimum eſt, ſi ſingula rerũ miniſteria perſonis totidem non fuerint diſtributa. Et eadem di. c. ad hoc. idem Grego. ait. Ad hoc diſpenſationis prouiſio gradus diuerſos,& ordines conſtituit eſſe diſtinctos: ut dũ reuerentiã minores potioribus exhiberent, & potiores minoribus dilectionem impenderent, uera concordia fieret: & ex diuerſitate contextio: & rectè officiorum gereretur adminiſtratio ſingulorum. Neq; enim uniuerſitas alia poterat ratione ſubſiſtere: niſi huiuſmodi magnus eam differentiæ ordo ſeruaret: quia uerò quęquam creatura in una, eademq; qualitate gubernari, uel uiuere non poteſt: cęleſtiũ militiarũ exẽplar nos inſtruit: quia dum ſunt angeli: ſunt archangeli: liquet, quia nõ ſunt æquales ſed in poteſtate, & ordine ſicut noſtis, differunt alter ab altero. Hæc ibi.

D ¶ Secundum hoc ergo ſunt in eccleſiaſtica hierarchia diuerſi ſtatus, & ordines: ſecundum quos Chriſti miniſterium peragitur: eccleſia regitur: gratię & dona diſpẽſantur. Vnde ſicut Papa rõne ſupremitatis poteſtatẽ habet diſpenſandi theſaurũ eccleſiæ, conferendo nũc pleniſsimã remiſsionẽ peccatorũ, nũc partẽ tertiã pęnarũ auferendo: nunc certi numeri dierũ, uel annorũ indulgentiam cõferendo, ſecũdũ ꝙ uiderit eccleſiæ unitati, & populorũ deuotioni expedire. Cęteri quoq; epiſcopi certos indulgentiarũ dies concedunt. Immo & ſimplices ſacerdotes de eodẽ theſauro per pęnitentiæ ſacramẽtũ indulgentiã a pęnis largiũtur per applicationem theſauri eccleſiæ ad illas, uel illas perſonas ſecundũ cõceſſam poteſtatẽ. Ita & in propoſito recipit quilibet ſacerdos poteſtatem ex ritu,& inſtitutione eccleſiæ: ut merita totius eccleſię illi, uel illi poſſit applicare: ut pro ipſis illis aliquod bonum conferatur. Sic igitur auctoritatem habet ſacerdos diſpenſandi merita

E eccleſiæ ex ordine nobili, quem tenet in eccleſia. ¶ Ex quo ſequitur, ꝙ ſacerdos non tantum eſt organum,& inſtrumentum, & per hoc non habens uirtutem applicandi actionem, uel actionis effectũ: ſed eſt etiam miniſter,& diſpenſator. Licet enim bonum, quod impetratur uirtute ſacrificij, non impetretur uirtute meriti perſonalis ipſius ſacerdotis (nam quantũ ad uirtutem ſacrificij, eſt inſtrumentum, & merè inſtrumentum: quia organum inanimatum: licet ſit organum uiuum quantum ad meritum perſonale in celebrando: quia ſic mereri eſt eius, inquantum in ſe uiuit uita gratiæ) quantum tamen ad illud bonum impetrandum, quod debetur uirtute ſacrificij, quod æquè prouenit: etiam ſi non uiuat uita gratiæ, eſt organum preciſè ordinis. Illud enim bonum impetratur uirtute meriti eccleſię in cuius perſona fit oblatio: & ob cui gratiã oblatio acceptatur. Tamẽ quia ratione ordinis habet gradũ excellentiæ in eccleſia: propter hunc cõuenit

sibi

Greg.

1. Cor. 12.

Greg.

Eccleſia adornatur, & roboratur ex diuerſitate officiorum, & miniſtrorum in ea exiſtentium.

Non ex merito uel perſonali ſanctitate: ſed ex officio.

ſibi non modo offerre: ſed etiam oblationis uirtutem determinare: ut ſecundū prædicta non ſit tantū nuncius,& organū;ſed ſimul ēt miniſter,& diſpenſator. Hęc eſt ſentētia Sco.ubi ſup. ¶ Sed diceres pōt ne ſacerdos, qui miniſter eſt,& diſpenſator pro libito ſuo diſtribuere bonum miſſæ uirtute ſacrificij debitum,ita.ſ. ꝙ hoc bonū ſpecialiter reddatur illi, cui ipſe applicat ſpecialiter. Sunt,qui dicunt: ꝙ nō;ſed ad hoc,ꝙ applicatio ſua habeat effectū,oportet,ꝙ eā faciat ſecūdū beneplacitū dei:qui ſolus eſt dator illius boni ſecūdū ſuū propriū beneplacitū:ideo nō daē illi cui ſacerdos applicat: niſi ſacerdos in applicando ſe conformet datoris uoluntati. Sed hāc ſniam Scotus loco quo ſup. arti. 2. improbat. Nā ille nullā uidetur habere auctoritatē applicandi, uel aſſignandi aliquod bonū, cuius applicatio nunquam tenebit, niſi fiat ſecundū uoluntatē alterius: de qua applicans regulariter habere non poteſt certitudinē determinatam, cui debet applicare. Sacerdos autem regulariter non poteſt habere certitudinem determinatam de diuina uoluntate, cui uelit dare bonum reddendum uirtute ſacrificij promiſſa; quia hoc deus in ſpeciali non reuelat. Nec etiam in ſcriptura de hoc doctrina habetur: niſi multum remota, & uniuerſalis, quæ non ſufficit ad ſciendum uoluntatem diuinam in ſpeciali. Igitur ſi nunquam applicatio facta per ſacerdotem in ſpeciali haberet effectum, niſi eſſet facta conformiter diuino beneplacito: ſequitur,ꝙ nullam habebit ſacerdos auctoritatem applicandi uirtutem ſui ſacrificij niſi multum in uniuerſali. Neq; eius applicatio proficua foret: niſi caſualiter, uel per diuinum miraculum: puta quia caſu fieri poſſet, ꝙ ſacrificium applicaret illi cui, ſecundum dei iudicium eſſet applicandum. Vel ꝙ ſibi reuelaretur per miraculum, quæ eſſet dei uoluntas in huiuſmodi applicatione. Similiter arguit Scotus in materia de pe. li. 4. di. 18. q. 1. contra eos, qui dicunt, ꝙ pęnitentiam condignam ſacerdos imponere tenetur:ſcilicet quam peccator ſecundum dei iuſtitiam agere tenetur,quā ſi ſacerdos imponēdo nō attingit, ſed minorem:luet peccator reſiduum in purgatorio. Vnde arguit Scotus. Nulli committitur poteſtas arbitrandi in cauſa aliqua, cuius arbitrium nūquam erit ratum, niſi fiat ſecundum iudicium, & beneplacitum partis: de quo tamen determinatē ſcire non poteſt arbiter. Sed beneplacitum dei, quo ad pęnitentiam condignam & punctualem, regulariter ſcire non poteſt ſacerdos:ergo ſecundum illud iudicium dei punctualiter iniungere pęnitentiam ſacerdos non aſtringitur. Modicum enim eſſet arbitrium immo pene nulla arbitrandi poteſtas in ſacerdote,ſi ſemper ſecūdū uolūtatē alterius partis arbitrari teneretur,quam tñ uoluntatē noſſe non pōt. Sic etiam in propoſito. ¶ Vnde ad id,quod quærebat:an ſacerdos pro libito ſuo poſſit uirtutem ſacrificij applicare, cui uoluerit: eſt ſub diſtinctione reſpondēdū. Qñq; .n. habetur certa doctrina,uel obligatio ſeu pręceptū de applicatione certo modo facienda:qñq; uerò talis non habetur. Si primum, debet ſe ſacerdos in applicatione conformare doctrinæ uel præcepto: ꝙ ſi contrarium fiat: forte dicit. Sco. nec ei, cui applicatur,proficit: & applicanti nocet, quia ſi contra, doctrinam, uel præceptum applicando, peccat. ¶ Pro cuius declaratione latiori notandum ſecundum eundem arti. 2.ubi ſup. in quotl. ꝙ miſſa poteſt intelligi ualere, & efficaciam habere dupliciter. Vno modo ex opere operante. Alio modo ex opere operato. ¶ Ex opere operante, hoc eſt ex merito perſonali perſonæ celebrantis:propter quod cōfert deus petita a ſacerdote eis,quibus orationē, & miſſæ ſacrificium applicat. Ex opere operato, ideſt ex ipſa conſecratione oblatione, & ſumptione uenerabilis euchariſtiæ non habendo reſpectum

Scot.

Scot.

Scot.

Scot.

An ſacerdos poſſit pro libito ſuo applicare bonum miſſę.

O

Scot.

Miſſa habet efficaciā dupliciter.

ad perſonalem ſanctitatem, aut meritum ſacerdotis. Et hoc poteſt intelligi dupliciter. Vno modo, ꝙ hic ualor ſit ex diuina inſtitutione: qui efficaciter determinauit ſe ad conferendum quoſdam effectus gratuitos, & ſalutares ad conſecrationem, oblationem, & ſumptionem corporis, & ſanguinis Chriſti factam a ſacerdote: ſicut dicimus de cæteris ſacramentis nouæ legis: ꝙ habent uirtutem ex Chriſti inſtitutione: ita ꝙ ipſis exhibitis aliquibus aſsiſtit deus cauſando in eis quoſdam effectus ſalutares, ſcilicet remiſsionem peccatorum, & gratiam gratum facientem: & hoc modo miſſa proficeret: etiamſi per impoſsibile, nullus mortalium eſſet in gratia. Sicut baptiſmus tollit originale: & confert gratiam infanti baptizato: etiã ſi cuncti uiatores eſſent peccatores. Quam efficaciam ſacramentorum meruit Chriſti paſsio: ſacramentis uerò contulit ſpecialis Chriſti inſtitutio. ¶ Alio modo intelligitur miſſa habere effectum, & eſſe accepta deo ex opere operato præciſè ratione oblationis ſacrificij, quod in miſſa perficitur: non attendendo Chriſti inſtitutionem: quia oblatio nõ uidetur grata deo, & accepta, niſi ſit alicuius offerentis grati, & accepti. iuxta illud.

Gen. 4. Gen. 4. Reſpexit dominus ad Abel, & ad munera eius. Prius ad Abel offerentem, quam ad munera oblata. Hinc uidua paupercula plus omnibus in Gazophylatium miſiſſe dicitur

Luc. 21. Lu. 21. Quia quæ miſit, ex uoluntate miſit magis accepta. Nam ſecundum beatum

Greg. Grego. Non penſat deus quantum: ſed ex quanta, & quali uoluntate offeratur. Hinc paſsio Chriſti patri acceptiſsima fuit: quia eam Chriſtus æterni patris filius, in quo ſemper patri complacuit, uoluntariè eam in animarum noſtrarum ſalutem obtulit: quam ſi iudęus crucifixor ſolus obtuliſſet, patri minime placuiſſet. Et ita intelligendum eſt quod dicit

Scot. Sco. arti. 2. ꝙ eucha riſtia non præciſè ratione rei contentæ plenè acceptatur, ſed oportet, ꝙ ſit oblata. Hoc enim bonum in euchariſtia contentum æquale eſt, quando reſeruatur in pixide: & quando offertur in altari, & tamen non ęque ualet eccleſiæ reſeruatum in pixide: & oblatum in officio miſſæ. Vltra igitur bonum contentum in euchariſtia ad hoc, ꝙ proficiat eccleſiæ, requiritur eius oblatio: & ad hoc ꝙ oblatio ſit placita, & accepta requiritur ſecundum præmiſſa, ꝙ offerens ſit placens, & acceptus.

H ¶ Eſt autem duplex offerens: ſcilicet offerens immediatè, & perſonaliter. Alius offerens mediatè, & principaliter. Primus eſt ſacerdos conſecrans, & ſumens ſacramentum, qui ita in perſona ſua auctoritate tamen diuina hæc perfecit, ꝙ nemo alius in ſic offerendo ſecum concurrit. Offerens uerò mediatè, & principaliter eſt eccleſia militans, in cuius perſona ſacerdos offert: & cuius eſt in offerendo miniſter. Eſt enim hoc ſacrificium, ſacrificium totius eccleſiæ: in cuius ſignum ſacerdos non ex ſua perſona dicit. Oro: ſed ex perſona eccleſiæ oremus. Nec dicit. In primis quæ tibi offero: ſed quæ tibi offerimus. Et poſt communionem. Proficiant nobis, quæſumus domine, hęc ſacramenta, quę ſumpſimus. quamuis ipſe ſolus offerat, & ſumat perſonaliter: unde eccleſia offert per ipſum tanquam per miniſtrum, quem ad hoc inſtituit, & ordinauit. Primus offerens non ſemper gratus eſt deo, nec ſemper ſibi placet: quia ſæpe peccator eſt. Secundum offerens deo eſt ſemper acceptum: quia eccleſia ſemper ſancta eſt, & unica ſponſa Chriſti pudica caſta, neſciens maculam, neq; rugam, cum ergo miſſa ſemper ualorem ſuum habet, & accepta eſt deo. iuxta illud

Iohan 6. Iohã. 6. Panis, quem ego dabo per me, ſcilicet & ſacerdotes, caro mea eſt pro mundi uita. Non ergo erit hoc requirenti propter offerens primum, quod nonnunquam diſplicet:

Offerens ſacrificiũ miſſæ duplex eſt.

ergo

ergo erit propter offerens ſecundum, ſcilicet eccleſiam, quæ ſemper grata eſt deo: quia ſemper in ea ſunt homines ſancti, & uirtuoſi: quorum actiones, & merita deo placent: qui & digni ſunt inhabitatione ſpiritusſancti: ut dicit Beda ſuper illud Matth. ulti. Ego uobiſcum ſum om. di. uſq; ad conſuma. ſeculi. *Mattule. I*

Ratione meriti eccleſiæ miſſa ē uno tempore efficacior quã alio.

¶ Et ex hoc alicui uideri poſſet: ꝙ miſſa uno tẽpore efficacior eſt, & magis accepta deo, quam alio. Et regulariter, ꝙ miſſa ſacerdotis boni exiſtentis in gratia, cuius perſonale meritum eſt partiale meritum eccleſiæ melior eſt, quam ſi ipſe ſacerdos eſſet extra gratiã. Patet: quia hoc modo miſſa eſt accepta: quia eccleſia ſacrificium miſſæ offerens eſt accepta: eccleſia autem accepta eſt propter membrorum ſuorum, & gratiarum in eis exiſtentium merita: quoniam eccleſiæ meritum non eſt uniuerſale platonicum, ſeu meritum abſtractum extra homines particularess per ſe exiſtens: ſed eſt perſonarum, & membrorum eccleſiam conſtituentium. Cum autem uno tempore ſint plures homines boni, & uirtuoſi, quam alio: ſequitur: ꝙ eccleſia uno tempore magis accepta eſt, quam alio. Et quoniam ualor miſſæ hoc modo eſt ex merito eccleſiæ, ſequitur, ꝙ ſecundum ꝙ uariatur eccleſiæ meritum: uariatur, & miſſæ ualor, & præmium: & hoc ſecundum ueram iuſtitiam retributiuam, ſecundum quam non datur tantum pro merito minore, quantum pro maiore.

Miſſa poteſt applicari tripliciter.

¶ Secundò aduertendum ſecundum eundem Scotum in quotl. 1. ꝙ meritum, uel ſpecialiter ipſa oratio: quę inter opera meritoria magis habet rationem meriti applicabilis alteri: quia de ratione ſui eſt placatiua dei, & reconciliatiua ſibi: poteſt intelligi in triplici gradu ualere alicui, ſiue pro aliquo: uidelicet ſpecialiſsimè, generaliſsimè, ſpecialiter modo medio. *X Scotum.* Specialiſsimè ſemper ualet celebranti, ſeu oranti: quando eſt in gratia: ipſe enim habet motum animi bonum, & elicit bonum opus. Iſti motus, & opus non ſic ſunt alterius, pro quo orat, ſicut orantis, nec poteſt ille ordinata uoluntate illud alteri dare, ꝙ non ſit ſuum meritum: quia magis tenetur ex charitate ſe, quam alium diligere: immo forte non poſſet dare: quin eſſet ſuum. ¶ Alio modo generaliſsimè ualet toti eccleſiæ: nec debet orans aliquem excludere de eccleſia, ſed intentione habituali omnes includere. ¶ Tertiò modo ualet illi, cui per orantem ſpecialiter applicatur: non enim ualet ei ſpecialiſsimè. patet ex membro primo. Nec pręciſè ualet ſibi generaliſsimè, ſicut cuicunq; de eccleſia, quia tunc fruſtra eſſent ſpeciales orationes ab eccleſia ordinatæ: alia ſcilicet pro uiuis, alia pro defunctis. Et iterum pro uiuis alijs, & alijs, puta pro benefactoribus, amicis, & alijs diuerſis perſonis, ſtatibus, & congregationibus, cauſis & neceſsitatibus in miſſali Romano ſpecialiter aſsignare. Fruſtra, inquam, quia non plus ualerent illis, quam cuiq; generaliter de eccleſia. ¶ Per hoc ad propoſitum, prima applicatio, ſcilicet ſpecialiſsima, determinata eſt, quia ſemper fit ipſi celebranti. Similiter ſecunda ſcilicet generaliſsimè, quæ ſemper fit toti eccleſiæ. Et has duas determinationes facit regula charitatis, quæ debet eſſe primò, & potiſsimè ad ſeipſum: & generaliter ad omnem proximum, quapropter nullum de eccleſia debet excludere: ſed intentione habituali (ut dictum eſt) omnes includere, nec ſolũ applicare debet miſſam toti eccleſiæ ſecundo modo ex ordine charitatis, ſed ex inſtitutione, & uſu eccleſiæ, ex qua orare habet pro hominibuş orthodoxis catholicæ, & apoſtolicę fidei cultoribus. ¶ Poteſt tamen iudicium eccleſiæ arcere ſacerdotes officium offerentes, ut dicit Gerſon ſuper magnificat tractat. 11. partitione. 3. ne per expreſſam eccleſiæ orationem comprehendãt excommunicatos: ut 11. q. 3. Excommunicatos. &c. ſeq.

Non tamen excludit eccleſia eos ab effectu eorum charitatiuo. immo ſi ex
communicati fuerint in charitate non poſſunt a uirtute ſacrificij: ſicut nec
ab alijs ſuffragijs eccleſiæ proijci & excludi : quia charitas facit bona om-
Pſal. 98. nium quodammodo communia : ſecundum illud pſal. 98. Participem me
fac deus om. ti. te. & cuſto. manda. tua. Excluditur tamen ab expreſſa ora
tione eccleſiæ : quæ ſtatuit ſic pro eis orari non debere, ut ſic ab inobedien
L tia reſipiſcant : & ad eccleſiæ græmium redeant. ¶ Vnde dicit Durandus. Suffragia eccleſię ualent dupliciter.
Durand. Suffragia eccleſiæ poſſunt ualere dupliciter. Vno modo ex ui charitatis,
quæ omnes fideles connectit. ut ſint unum in domino: & iuſtum ualorem
non poteſt excommunicatio excludere : quia ſi ſit iuſta, non tollit chari-
tatem ab excommunicato, qua manente, manet unionis uinculum, & cõ
munio. Si uerò ſit iuſta : ſic charitatem non tollit : ſed ablatam pręſuppo
nit. Neq; enim ferri debet niſi pro mortali peccato, quo charitas tollitur.
11. q. 3. Nemo epiſcoporũ, ubi dicit. Nemo epiſcoporũ quẽlibet ſine cer
ta, & manifeſta peccati cauſa cõione priuet eccleſiaſtica : ſub anathemate
autẽ ſine conſcientia archiepiſcopi, aut coepõrũ nullũ præſumat ponere :
niſi unde canonica docet auctoritas. Quia anathema æternæ eſt mortis dã Anathema quid.
natio: & nõ niſi pro mortali debet imponi crimine, & illis, qui aliter corrigi
nõ potuerunt. Itaq; qui ſic excõmunicatur : ſeipſum mortaliter peccando
Conc. Trid. Seſs. 25. c. 3. priuauit gratia, & charitate: & per conſequens ſuffragijs, quæ profluunt a
charitate. Alio modo poſſunt ualere ſuffragia eccleſiæ ex intentione faciẽ
tis. quia ſcilicet eccleſia dirigit ſuam orationem, ut illis proſint, & ſuffra-
gentur. Et illum ualorẽ excõmunicatio excludit : quia eccleſia orare pro
talibus excõmunicatis nõ diſpoſuit. Et hoc facit conformiter dei iudicio:
qui punit peccatores, qñq; flagellis caſtigando, ut eos a peccatis retrahat
qñq; auxilia ſua ſubtrahendo, ut ita infirmitatem ſuam cognoſcant, & hu-
miliati redeant. Sic eccleſia inquantũ excõmunicatũ ſeparat a communio
ne fideliũ, ut erubeſcat: imitatur iudiciũ diuinũ, quo flagellis caſtigat. inquã-
tũ ſeparat ipſum a ſuffragijs ſpecialibus, imitatur iudiciũ, quo deus homi-
M nem ſibijpſi relinquit, ut per humilitatem ſe cognoſcens redeat. ¶ Quam Quomodo, et quãdo liceat pro excõmunicatis orare.
uis igitur ſacerdos generaliſsimè debeat ſacrificium ſuum toti eccleſiæ ap
plicare non tamen debet uocaliter pro excommunicato orare, nec ei ſuum
ſacrificiũ applicare: põt tamen alias pro eo ſingulariter orare, ut deus cor
ſuum immutet : ut depoſita temeritatis contumacia, ad gremiũ eccleſiæ re
uertatur. Sed de hac oratione priuata non loquimur in propoſito : ſed
de oratione, quæ fit ex perſona eccleſiæ pro membris ſuis non rebellibus.
Et quamuis eis uirtus ſacrificij ſic non applicetur : non tamen totaliter a
fructu ſacrificij excluduntur: ſi ſint in charitate : quia ſicut per excõmuni-
cationem charitas non tollitur : ita nec fructus charitatis, qui eſt commu-
nio, & participatio boni, quod ex charitate ſuccreſcit : ad talem enim par-
ticipationis priuationem ſe poteſtas eccleſiæ non extendit. Recipit namq;
2. Cor. 10. eccleſia poteſtatem in ædificationem : ſecundum apoſtolum. 2. Cor. 10.
non in deſtructionem : quæ ſequeretur, ſi quem fidelem a charitate, & com
munione ſanctorum excluderet per ſuam excommunicationem. Hoc. n.
eſſet corpus Chriſti myſticum membratim lacerare: uinculum ſpiritualis
unionis rumpere: & compagem totius eccleſiaſticæ congregationis diſſol-
uere. Itaq; gladius eſſet in manu filij ad trucidandum matrem, datum mẽ
bro ad conſcidendum corpus : quod nefas eſt, & inſanum. ¶ Siquidẽ excõi-
catio medicinalis eſſe debet, non mortalis, diſciplinans non eradicans. de
Auguſt. ſententia excõi. Cum medicinalis. lib. 6. Simile dicit. Auguſt. in homel.
1. Cor. 5. de pęni. & habetur. 2. q. 1. Multi. Et apoſtolus. 1. Corinth. 5. excõmu

muni-

Digitized by Google

municando tradidit hominem cum patris uxorem inceſtum committen-
tem ſathanę in interitum carnis: ut ſpiritus ſaluus ſit in die domini. Quē
locum exponens beatus Hiero. ſuper librum Iudicum dicit. Traduntur Hiero.
peccatores ſathanę in interitū carnis: cum pro delictis ſuis a Chriſti corpo
re ſeparantur:& de eccleſia per ſacerdotē pelluntur:ut notatus ab omnibus
erubeſcat:& conuerſo eueniat ei id, quod ſequitur: ut ſpiritus ſaluus fiat
in die domini noſtri Ieſu Chriſti. & habetur. 11. q. 3. Audi. ¶ Et ſic for- N
te intelligunt quidam dicentes (quamuis incaute) ꝙ excommuni-
catio non ligat animam, ſed corpus: quia ſeparat a cōmunione, & cōuictu
fideliū ciuili, & exteriori participatione ſacrorū: non a fructu animæ qui da
tur eccleſię ob cōia ſuffragia, & orationes eiuſdē: quamuis interdum priue
tur quis propter excōicationem fructu excreſcēti ex applicatione eccleſiæ
ſpeciali orationū, & ex participatione ſacrorū eiuſdē. Priuant.n. fructu & bo
no quod prouēturū erat eis ex officio ſepulturę, & exequiarum ſuffragijs: il
la namq; excōicatis ab eccleſia nō impēdunt. Priuātur & fructu, qui pro-
uenit ex participatione ſacramētorū. ſ. ſacræ cōionis, pęnitentiæ, ſuſceptio
ne ordinis &c. a quibus omnibus arcentur ab eccleſia. Quamuis nō ſit negā
Excommunicatus poteſt plus mereri humiliter abſtinendo [ab exteriori participatione ſacramentorum] quā ſe ingerendo.
dū uſq; quaq; quoſdā particulariter excōicatos plus mereri per uirtutē pa-
tientię humilitatis, & obediētiæ: quibus ſe abſtinent ab exteriori participa-
tione ſacrorū: quā utendo eorūdē cōione. Sicut uerbi gratia. Si quis de fa-
cto cōtrahēs cū ſua ſorore, quā non poſſet probare ſororē ſuā eſſe: & poſtea
ad cor rediens eā a thoro ſepararet: & propter hoc ab eccleſia excōmunica
retur: quia nollet reddere debitū coniugale. Certū eſt, ꝙ tenetur potius ſu
ſtinere excōicationē, quā cōmittere inceſtū cū ſorore: quā excōmunicatio-
nis pęnā humiliter ſuſtinens obediendo eccleſię, in ſubtrahēdo ſe a ſacramē
torū cōione meretur, & participando contra prohibitionē eccleſiæ pecca-
ret. Si ergo ſic intelligitur dictū præmiſſum: ſcilicet ꝙ excōicatio non ligat
animā. i. non tollit bona animæ, neq; ſeparat ab ęterna beatitudine, quæ bo
nū eſt, ad quod cætera omnia ordinantur. Et hoc intelligendo de excōica-
tione ſecundū ſe precise: uidetur, ꝙ dictū hoc ueritatē habet: quāuis nihilo
minus ſępe ſit in detrimētū animæ, pro quāto retardat a beatitudine, & glo
ria. Nā propter excōicationē pœnę peccatis cōmiſsis, & quātum ad culpæ
reatū remiſsis debitæ propter priuationē indulgentiarū & ſuffragiorū eccle
ſiæ tardius ſoluuntur. Præterea augmento gratiæ quod ſacrorū ſuſceptio
cōfert: ſimiliter propter excōicationē priuatur, qua impediuntur ſic excōi
cati a participatione ſacramētorū: & per hoc certus gloriæ gradus per ex-
cōicationē eius tollitur qui. ſ. reſponderet gratiæ ſacramētali. Nō tñ excōi
catio ut talis. i. ut pœna præciſe ſimpliciter excludit a gloria: licet poſsit ex
cludere a tāta. Peccatū tñ, propter quod excommunicatur ſi excōicatio fue
rit iuſta: niſi reſipuerit per pœnitentiā, & per eccleſiæ reconciliationē quan O
Non ſemper eſt excōmunicatus a deo qui eſt excommunicatus a prælato.
tū in eo fuerit, excludit ſimpliciter a gloria. ¶ Ex illo ſequitur, ꝙ nō ſem
per eſt excommunicatus a deo, qui excōicatur ab homine, & prælato. Nec
ſemper habetur ratū in cælis: quod fit a præſidente in terris: ſed dumtaxat
dum ligat, & ſoluit claue non errante. Nō enim commiſſum eſt prælatis li
gare, & ſoluere iuxta ſuorū motus capitum: & ſuarū beneplacita uoluntatū
ſed prudenter, & legitime ſecundum iuris diuini, & humani diſpoſitionē.
Et hoc dicere non eſt præbere occaſionem cōtemnendi gladium poteſtatis
ſpiritualis: negare ſcilicet eius percuſsionem ad id, quod non poteſt attin
gere: quin potius ſtulta ipſius extractio: & uſus indiſcretus, ipſum red-
dit obtuſum, odibilemq;. Neq; enim leuiter extrahi debet gla-
dius ille: ſed pro inobedientia tantum, & criminibus grauibus,

& ma-

& manifeſtis. Nec furor illum extrahat: ſed diſcretio rationis: reſtringē
da eſt enim ſub ratione poteſtas. Nec quid agendum priuſquam concita
Greg. ta ad tranquillitatem mens redeat: ait Grego. ad Mauricium imperatorē.
Conc. Trid. De hoc latè tractantur. 2. q. 3. in pluribus capitulis. ¶ Debet ergo prælā-
Seſſ. 25. c. 3. tus gladio hoc ferire in ſpiritualem ſalutem eccleſiæ propter quam conſer
uandam, membrum putridum, morboſumq; excommunicationis gladio
præſcinditur & in correctionem, ac emendationem eius qui excommuni-
catur: ut ſic excommunicatio habeat rationem medicinę curatiuæ reſpectu
eius cui infligitur & præſeruatiuæ reſpectu aliorum. Noſtris autem tempo Excommunicatio pręter pecuniā abuſus eſt.
ribus gladius ille dilatatus eſt uſq; ad profanas laicorum cauſas, ac ſeculari
foro agendas: intantum ut nonnunquam pro debito quinq; ſolidorum
quis excommunicatione feriatur: quo abuſu gladius ille ita obtunditur:
ut in cauſis urgentioribus, ubi uſus eius expoſcitur: acumen ſcindendi per
didiſſe uideatur: ita ut eius percuſsio magis uili pēſi nonem inducit, & con
temptum: quam corrigendarum ſalutem animarum, ueruntamen timen
Greg. da eſt ſemper paſtoris ſententia, etiā ſi fuerit iniuſta: ut dicit beatus Greg.
P in homelia. ¶ Redeundò ad propoſitum uidendum eſt de tertia applica-
tione, media ſcilicet, & ſpeciali: quoniam de primis duabus ex iam dictis
patet. Hęc quandoq; determinata eſt ex inſtitutione, & ordinatione eccle
ſiæ. quæ in diuerſis parochijs inſtituit diuerſos ſacerdotes parochiales:
qui tenentur officiare eccleſias, & celebrare ſpecialiter pro ſuis parochia-
nis. Conſimiliter in diuerſis collegijs ſunt diuerſi ſacerdotes inſtituti ad
offerendum ſacrificium altaris ſpecialiter pro ſuis fundatoribus etiam pro
illis, qui ſunt in tali collegio: ex quadam ſingulari fraternitate, ſocieta-
te, conuictu, & unione tanquam membra eiuſdem corporis, quod eſt col
Pſalm. legium. de quo in pſal. Ecce quam bonum, & quam iocundum habitare
Prouer. 18. fratres in unum. Et Prouer. 18. Frater, qui iuuatur à fratre, quaſi ciui-
Hieron. tas firma. Et de hoc poteſt accipi illud beati Hiero. ad ruſticum Mona-
chum. In apibus princeps unus eſt: & grues unam ſequuntur ordine litte
rato. ſequitur. Singuli eccleſiarum epiſcopi, ſinguli archiepiſcopi, ſin-
guli archidiaconi: & omnis ordo eccleſiaſticus ſuis rectoribus nititur. Et
habetur. 7. q. 1. In apibus. Habēt autem eccleſiæ ſingulę ſuos proprios re
ctores: non tantum ad correctionem faciendam; ſed ad reconciliationem
peccatorum per ſalutarem hoſtiam, & orationes eccleſiæ impetrandam.
Alex. Vnde Alex. pa. 1. q. 1. Ipſi ait. Ipſi ſacerdotes pro populo interpellant:
& peccata populi comedunt: quia precibus ſuis ea delent, atq; conſumūt:
qui quantò digniores fuerint, tantò facilius in neceſsitatibus, pro quibus
clamant exaudiuntur. Ex quibus patet proprios ſacerdotes ſuis fore ſpe-
Q cialiter obligatos. ¶ Sumitur etiam determinatio huius applicationis me
dię, & ſpecialis ex iuſtitia: ut ſcilicet fiat pro illis, qui bona naturæ, for-
tunę, & animæ ſpecialiter contulerunt: quales ſunt parentes: qui cum
magna ſollicitudine filios ſuos educarunt, poſtquā eos in naturali eſſe cōſti
tuerūt. Sūt & benefactores alij: qui dotarūt ſolēniter monaſteria, eccleſias, &
beneficia: ut miniſtros in eis reſidētes, & his tēporalibus utentes, ad orādū,
& celebrandum pro eis ſpecialiter obligarent. Sunt & prędicatores, & ma
giſtri: qui ingenti laborant diligentia: ut alios ritè inſtituant: quatenus
ad uitam beatiſsimam proficiant moribus, & doctrina: pro quibus omni-
bus ex ęquitate, & iuſtitia ſacerdos ut oret, & celebret, eſt ſpecialiter
obligatus. ¶ Verum in hac applicatione ſecundum præfatum doc. lo-
co, quo ſupra gradus inueniuntur, ſecundum quos ſpecialius & ſingula-
rius pro uno, quam alio ſacerdos uirtutem ſacrificij referre poteſt. Et poſ-

ſunt

ſunt tot gradus poni, pro quot placet ſacerdoti: differenter ſecundum magis, & minus ſpecialiter celebrare. Et hoc uerum: niſi in ſacerdotis obligatione aliud cautum ſit. uerbi gratia ponamus ꝙ aliquis ſacerdos uelit miſſam ſuam ualere tribus ſpecialiter: ultra hoc ꝙ ualeat toti eccleſię generaliſsime: ſint hi pater, eccleſię ſue fundator, & ſocius ſuus uel amicus fidelis. Sit primus a. ſecundus b. tertius c. Nec refert an in quolibet gradu ſit una perſona tantum an plures ex æquo. Velit ergo ꝙ miſſa tantum ualeat, quantum alicui ualere poteſt alteri a ſe celebrante. Et ipſi b. ualeat quantum alteri ualere poteſt poſt a: & ipſi quantum ualere poteſt alicui poſt a & b. Eſto igitur ꝙ ex ordine eccleſiaſtico uel beneficio recepto teneatur quis offerre pro aliquo ſpecialiter in primo gradu. Non illi prçiudicat ſi in ſecundo gradu offerat uel applicet uirtutem ſacrificij alteri: & tertio gradu tertio: & ſic de quotcunque gradibus. Siquidem nunquam applicatio facta poſteriori, ſubtrahit aliquid illi cui facta eſt in gradu priori.

Cui debet fieri applicatio, & ĩ quo gradu.

¶ Cui autem fieri debet applicatio, in quo gradu dubium eſt: an ſcilicet curatus debet in priori gradu applicare parochianis, quam parentibus pro prijs: an econuerſo prius parentibus, quam parochianis. & fundatoribus. An prius, & magis pro iuſtis, quã iniuſtis: an potius pro mortuis, quam uiuis. ¶ Et poſſunt fieri rationes ex uarijs medijs: puta ꝙ legi naturali lex poſitiua non præiudicat. Ideo uidetur magis obligari parentibus, quam fundatoribus, & Parochianis, quorum obligatio eſt poſitiua: parentum uerò naturalis. Neq; præſumendum aliquem poſitiua lege quem obligare noluiſſe contra legem naturæ, neq; ſua obligatione impedire ſacerdotem, quo minus reddere poſſe & libere parentibus, quod tenetur. ¶ Sed ad oppoſitum: ſi parentes fuerint Parochiani alterius ſacerdotis: habent eum ſibi tanquam filijs ſpiritualibus obligatum: ſicut huius ſacerdotis Parochiani habent hunc tanquam patrem ſpiritualem ſibi obnoxium. Obligatio autem ſpiritualis filiationis uidetur eſſe efficacior, quam carnalis. Sic ex maiori indigentia uidetur magis applicandum oblationis beneficium mereri non potentibus: puta defunctis, & peccatoribus a deo ſeparatis: ut iſti liberentur: hi conuertantur. Sed ad oppoſitum, ex maiori utilitate uideri poſſet orandum magis pro uiuis uiatoribus: ut eis gratia augeatur, & ex conſequenti merita, quam pro mortuis ut ſola pęna remittatur: quibus non prçſtatur maior gratia, nec creſcunt merita. Sic ex charitatis ordine magis uidetur diligendus iuſtus, qui deum diligit, & proximum, & a deo diligitur, quam peccator ſe contrario habens modo. ¶ In his ſufficit doctrina, & regula uniuerſalis pro quietatione celebrantis. unde ſecundum Sco. Securius uidetur, ꝙ talem generalem applicationem faciat in miſſa ut ante miſſam. Digneris domine oblationem iſtã acceptare pro illis, quibus noſti me teneri ſpecialiter, & in eo gradu, quo me noſti obligari. Et quantum ad ſpecialem determinationem ad aliquem uel aliquos, tutius eſt eam fieri ſub conditione, ſi deus omnipotens tibi placet. Veruntamen quia particularis determinatio omittenda non eſt; tum propter multiplicem ſacerdotis obligationem; tũ propter ingratitudinis euitationem; tũ propter deuotionis actualẽ augmentationem, quam naturaliter parit beneficiorum recordatio, ſi gratia dei coniugatur; nam particularia magis mouent; tũ propter certiorem debiti impletionem, & conſcientię ſerenationem; In tantis obligationum anguſtijs ſalubre eſt conſilium cancel. pariſ. Ioh. Gerſ. trac. de ſollici. ec. parti. 43. ita dicentis. Ex humilitate laudabili poteſt fieri coram deo ceſsio quædam omnium bonorum ſpiritualium in manibus eius proportionabiliter ad forum exterio-

R

S

Scot.

Doctrina generalis pro conſcientiæ quietatione quomodo fieri debet applicatio.

Ioh. Gerſ.

rem

rem de temporalibus bonis ratione debitorum : & hoc ex conſideratione
tot exactorum , quibus obnoxij ſumus : & qui nos premunt , & quodam-
modo ſuffocāt , dicentes. Redde ; quod debes : ut ſunt creatio, recreatio,
redemptio : debitorum totiens facta remiſsio. Præterea tam crebra nunc
uno modo , nunc altero mediatè, & immediatè bonorum multiplicium
factà receptio. Quo caſu pauper homuntio ſic depræhenſus,& anguſtiatus
dicere poteſt ad deum. Domine uim patior, reſponde pro me. Tu,inquam,
qui precium noſtrum es , noſtra iuſtitia , noſtra redemptio copioſa , redde
creditoribus meis : quomodo uis, & ſcis : tantummodo uira gratiæ in hac
paupertate me ſuſtentes , & ſatis eſt. Idem in trac. de oratione conſid. 9.
de eodem tractans ita dicit. Quiſquis tu tandem ordinatus es ad orandum,
non tantum pro te : ſed etiam pro cæteris : poteris in ipſa meditatione tua
diſcutere : ut ab obligatione tua te apud deum , & hominem diſſoluas: ni-
hilominus ſi quid in me conſilij eſt:noli eſſe nimium ſcrupuloſus circa tuæ
orationis numerum,pondus,& menſuram. Committe totum illud deo,qui
tribus digitis potentiæ ſapientiæ,& clementiæ appendit molem terræ. Qui
numerat multitudinem ſtellarum, & omnibus eis nomina uocat . Qui nu
merum nouit arenæ maris , dic ei tota ſpei fiducia . Debitor ſum pater no
ſter , ſupraquam poſsit exiguitas mea ſoluere ; debitor, quia me creaſti, de
bitor , quia immemor tui , uitijs me ſordidans contra tua præcepta : & ta-
men mihi parcens non me damnaſti . Debitor iterum proximis . quia de
labore manuum ſuarum , & ſudore uultus ſui comedi panem in abundan-
tia . Debitor carni meæ , & ſanguini: debitor orantibus pro me , debitor
lapſis per me , & ita de reliquis ſine numero. Tot igitur preſſus exactioni-
bus , quid agam : quo me uertam . Domine uim patior , reſponde pro me.
Sed quid reſpondebis pro me. Rectè prorſus . Si diuidas unicuiq; illud
quantumcunq; ſuffragiorum , quod offerre paupertas mea poteſt , quod
quantum ſit ſolus , uides . Nolo calculum ponere cum ſingulis proximis
& benefactoribus meis. Tu pro parte tua recipias miſſam iſtam. Tu oratio-
nem , tu bonum opus alterum , tu ſapientiſsimè meritorum , & ſuffragio-
rum ponderator deus , diſtribue ſingulis prout unicuiq; opus eſt ad utilita
tem ſuam , ad liberationem meam . Exemplum in ciuilibus applico mihi.
Debitor itaq; non habens,unde ſoluat creditoribus ſuis , ſolet uel cogitur
cedere omnibus bonis ſuis tam habituris,retēta neceſsitate uictus ſui prout
ordinauerit iudex , uel aduocatus . Ita de ſpiritualibus . Cedo coram te
domine,& pie deus. Hæc ille. ¶ Nec tamen illa ſic accipienda ſunt , ut
ſacerdos ommittat determinatam , & ſpecialem applicationem : in hac ſo
la generalitate intentionem ſuam figens,quoniam ut ſup. dictum eſt : deus
ſecundum ordinem ſuæ ſapientiæ , aliqua dare ſtatuit propter ſpeciales no
ſtras orationes , & ſacrificium ſpecialiter applicatum : quæ alias his præter
miſsis non daret . Sed propter nimium ſcupuloſos , quia per nullam ſpe-
cialem determinationem a ſcrupulis ſeruantur , ut hi facta determinatione
ſpeciali , de qua certi eſſe non poſſunt , an facta ſit , prout fieri deberet, re-
currant ad hoc conſilium applicationis generalis . ¶ Fuerunt nonnulli ,
qui ordinem dare uiſi ſunt (quo ſpecialium commiſſorum memoria ſit ha
benda) ad obliuionis remedium , & confuſionis , ac faſtidij ſubleuamen.
Vnde quidam ex ordine ſex caſuum grammaticalis declinationis nominū
quaſi magis celebranti noto, ordinem memorandorum tradiderunt , ut a
nominatiuo ſiue recto , qui primus eſt caſuum.i. a ſeipſo ſacerdos , a quo
ordinata charitas incipit , uiuorum memoriam ordinet . Secundo geni-
tiui , ideſt progenitorum parentum , ac propinquorum carnalium , & ſpi-

Applicationem ſpecialem miſſæ ſacerdos omittere non debet.

Regula applicationis ſpecialis

ritualium ſubdat memoriam. Tertiò datiui.i. fundatorum patronorum
offerentium ac benefactorum, a quibus temporalia receperunt. Quarto ac
cuſatiui.i.inimicoꝛũ:nã accuſatiuus ex uocabuli interpretatione caſus eſt
aduerſariorũ. In hoc tanquam perfecti Chriſti imitantes exemplũ pariter,
& doctrinam dicentis in euangelio Mat. 5. Diligite inimicos ueſtros: bene Mat. 5.
facite his qui oderunt uos, & orate pro perſequentibus, & calumnianti-
bus uos: ut ſitis filij patris ueſtri, qui in cælis eſt: qui ſolẽ ſuum oriri facit
ſuper bonos,& malos: & pluit ſuper iuſtos, & iniuſtos. Quantum ad ea.n.
qua a deo habent inimici, diligendi ſunt:naturã.ſ. qua ad dei imaginem
creati ſunt,qua proximi, & fratres ſunt:& quia a Chriſto redẽpti ad fidem
tanquã regni cohæredes ſunt uocati. Nõ quo ad culpã,& defectus,in quo a
ſeipſis,& ſuggeſtione diabolica inciderunt. Quinto uocatiui.i. errantiũ in-
fidelium & peccatorũ:ut ad fidem,& conuerſationẽ ſanctã a ſuis erroribus
& uitijs conuertantur. Vel uocatiui.i.prælatorũ præſidentiũ,& rectorũ ſpi
ritualiũ,& tẽporaliũ ad eccleſiæ regimen uocatorũ, pro quibus ut ſpãliter
oretur apoſtolus hortatur.1. Timo. 2. Obſecro inquit,primũ omniũ fieri 1. Tim. 2.
obſecrationes,orationes,poſtulationes,gratiarũ actiones,pro omnibus ho-
minibus:pro regibus,& omnibus qui in ſublimitate cõſtituti ſunt:ut quietã
& tranquillã uitã agamus in omni pietate,& caſtitate. Per reges, omnes in
telligunt rectores. Sexto ablatiui.i.eorũ, quibus bona animæ,corporis,aut
famę abſtulimus:occaſionẽ damni ſpiritualis,aut tẽporalis dedimus uerbo,
uel exẽplo:quibus obnoxij ſumus ad reſtitutionẽ:ſecundum illud ſaluato- Mat. 5.
ris. Mat. 5. Si offers munus tuum ante altare &c. Verũ etſi hoc modo cele-
brantis memoria iuuari poſsit:non tñ hic ordo ſupradictorũ graduum ordi
ni correſpõdet: nã in priori gradu applicãda eſt uirtus ſacrificij his, quibus
magis obligamur. Sumus aũt magis obnoxij eis,quos dãnificauimus. Item
eccleſiæ rectoribus tanquam ſpiritualibus parentibus, qui per ablatiuum,
& uocatiuũ ſecundũ dicta intelligũtur:quã inimicis & infidelibus,ac eccleſię
perſecutoribus,quos accuſatiuus cõmemorat. Proceſſus etiã ille prolixus
uidetur:& diſtractionem ſacerdoti:& faſtidiũ ingerens populo circumſtãti.

Quomodo ordinet memoria ꝑ applicatione ſacrificij.

Quod oĩmode & cauẽdũ eſt:cũ nõ ſibi,nec pro ſe tm̃ ſacerdos,ſed eccleſiæ
& circũſtantibus in hoc officio debeat deſeruire. ¶ Ideo nonnulli alio mo- V
do memoriã ordinant magis correſpondenter ad gradus ſupradictos: ut in
primis ſpecialem memoriam faciant eorũ,pro quibus pro iſta uice celebra
re conſtituere:qui uariari poſſunt, ut ſint nunc illi, nunc alij. Non enim
celebrans tenetur in omnibus miſſis eundem determinationis modũ obſer
uare,ut ſcilicet ſemper in primo gradu ſpecialis applicationis, applicet pa
rentibus,uel fundatoribus,aut ſpiritualibus filijs. &c. ſed nunc iſtis,nunc il
lis. Quoniam etſi ſacerdos obligatus eſt multis, eſt tamen illa obligatio
quantum ad miſſam celebrandum præcepti affirmatiui, quod non obligat
ad ſemper, ſed pro aliquando,& certo modo,alioquin ſacerdos teneretur
quotidie celebrare:quod tñ beatus Aug. nec laudat, nec uituperat. Lau Aug.
daret autem celebrare, & uituperaret non celebrare quotidie, ſi ad id ſa-
cerdos teneretur. Ideo dum ex fundatione ſui beneficij, uel officij, aut ex
cura animarũ ſibi impoſita,nõ obligatur ad celebrandũ,põt applicare, cui
uoluerit. In quo ſimplices ſacerdotes,non curati,maiori gaudent liberta-
te pro quanto,ratione beneficij (ſi quod obtinent) ſolis fundatoribus ſint
obligati,& frequenter ad certas miſſas ſecundũ tenorẽ fundationis,quas cũ
ꝑfecerint ad plures nõ tenent,igit in alijs quãtũ ad determinationes, ſunt
liberiores. Ideo nũc celebrare põt ſpecialiter,& in primo gradu medię ap-
plicationis pro parentibus nunc pro certo benefactore: nunc pro certo li-

berando, ſeu conuertendo peccatore: & hoc uel uiuis, uel defunctis. ¶ Et x ſecundum hęc primò, & in primo gradu memoria eſt habenda pro illo, uel illis, pro quo, uel quibus hac uice principaliter celebratur. Suo tamen loco.i. in memoria uiuorum: ſi in hac uita fuerint. Vel mortuorum, ſi hinc per mortem tranſierint. Deinde ſecundo parentum, & cognatorum carnalium, & ſpiritualium. Tertio curæ ſuæ ſubiectorum tanquam ſpiritualium filiorum: ſi curatus fuerit. Quarto confratrum ſuorum, ſuorum membrorum eiuſdem corporis: ſi ſit eccleſia religioſa collegiata, uel domus priuata. Quinto fundatorum patronorum, & benefactorum temporalium, & ſpiritualium. In quibus quilibet ſibi regulam & ordinem conſtituat ſecundum congruitatem, & exigentiam ſibi coniunctorum, quo promptius ſuę occurrant memorię. Non tamen opus eſt, ut memorandorum nomina occurrant, aut recitentur. ſufficit, ꝙ perſonæ occurrant menti. Dum uerò nomina occurrunt: in genitiuo caſu mente tenenda, uel ore exprimenda ſunt: & Memento domine famulorum famularumq; tuarum. huius & illius, aut illorum: quatenus debita, & congrua præcedentium, & ſequentium in textu canonis fiat connexio. Et quoniam non ſatis certum eſt, quis cui in graduum præfatorum ordine præponendus ſit, intendat celebrans generaliter, ut dominus iuſtiſsimus omnium diſtributor acceptare dignetur ſacrificium pro his eo ordine, & modo, quo ſe nouerit obligatum. Addens ſaltem mente hoc, uel æquiualens. Et omnium, quibus me noſti debitorem. ¶ Ne autem in hac memoria, uel ſacerdoti diſtractio: uel circumſtantibus faſtidium ſurrepat: ſeruetur regula Sco. ut ſcilicet ſacerdos ante acceſſum altaris ſe recolligat, ac intentionem ſuam ad eos, pro quibus ſpecialiter celebrare diſpoſuit dirigat: ac intentionem talem deo offerat. Sic enim ſufficiet in miſſa eorum memoriam habere in communi: quia deus oblationem, & deuotionem ſuam pro illis acceptat: pro quibus ordinauit ſe uelle offerre. Et ita non oportet moram facere in memoria: dum ibi intentio ad eos refertur generaliter: quorum memoria prius habita eſt in ſpeciali. Et tantum de quæſtione prima.

De intentione, quã habere debet ſacerdos in huiuſmodi applicatione miſſæ.

Scot.

DE MALITIA MINISTRI AN IMPEDIAT.

LECTIO. XXVII.

A AD ſecundam quæſtionem, qua quæſitum eſt utrum applicationem uirtutis ſacrificij impediat malicia, uel ſuſpenſio celebrantis miniſtri. Reſpondetur per hanc cõcluſionem. Perſonalis ſuſpenſio, aut malicia ſacerdotis non tollit uirtutem ſacrificij alias rite miniſtrantis. Hæc concluſio declaratur. Nam quamuis ſacerdos peccator ſit, & extra gratiam: & per conſequens nihil in ſe habeat, unde poſsit a deo ſua oblatio, & obſecratio acceptari in ordine ad aliquod bonum conferendum: quia tamen oblatio hæc, & oratio non eſt ſua principaliter; ſed eccleſiæ ſponſæ Chriſti, inter quam, & Chriſtum nuncius eſt, eius orationem portans in ore: quam porrigit exaudiendam patri miſericordiarum: ſequitur, ꝙ ſua perſonalis malitia non reddit orationem illam, & oblationem deo execrabilem, & inexaudibilem. Non enim obſecrando innititur gratiæ propriæ ſanctitatis, ſed dilectioni, & charitati alienæ. Vnde Guil. pariſ. in lib. de

Vtrum applicationem uirtutis ſacrificij impediat malitia uel ſuſpenſio miniſtri.

Guil.

Digitized by Google

ſacramentis trac. de ordine. Aliud inquit, eſt interpellare pro alio, ut
amicum, ſiue beniuolum, ac inniti gratiæ propriæ ſanctitatis. Et aliud in
terpellare ut nuncium, & preces, & interpellationem offerre alienæ. (ut
ita dicamus) charitatis. Illud enim primum omnium eſt, & ſingulorum
ſanctorum: iſtud autem proprium eſt ſacerdotum. Ex officio quippe ſacer
dotali ſacerdos non preces ſuas, & ſupplicationes offert patri miſericordia
rum; ſed preces, & ſupplicationes ecclesiæ: ut internuncius & mediator.
Et ſicut aduocatus non iura, uel ſtatuta ſua allegat: ſed aliena: & uerba
eius, cui patrocinium præſtat in ore geſtat: ſic & ſacerdos ex officio publi
co uerba, interpellationes eccleſiæ, & orationes in ore geſtat: & eas quo
dammodo patri miſericordiarum ore ſuo porrigit audiendas ex parte eccle
ſiæ ſuæ. Et illud dicit diligenter attendendum: quia illud eſt quod errare
fecit hereticos circa illud ſacerdotale officium, ſcilicet interpellandi. Nõ
enim attendebant: ꝙ ſacerdos ex ſacerdotali officio preces eccleſiæ non
ſuas offerat: & propter hoc interpellationem malorum ſacerdotum irri-
tam, & nullam dicebant: ſumentes occaſionem ex illo, quod dicitur Ioh.
Quis ex audiatur. 9. Peccatores deus non audit. Quo uerbo magna cæcitate abuſi ſunt. Il- Iohan. 9.
le .n. proprie exauditur: cuius deſideriũ adimpletur. Oratio uerò, quã ore
geſtat ſacerdos: non ſua eſt, ſed eccleſiæ: quæ oratio, quam ſic porrigit, ſi
exauditur: eccleſia exauditur, non ſacerdos. Quẽadmodũ ergo petitio alie
na in ſcriptis oblata principi, recipitur ob gratiam eius cuius eſt, & ex cu
ius nomine offertur: qui & in ea loquitur petens, & ſupplicans, & ipſe pro
priè exauditur: quare & eius deſiderium adimpletur, ac pro ipſo petitio
admittitur. Non autem ille, per quem petitionis ſcriptura porrigitur. Sic
dicimus & de petitione eccleſiæ, quæ per ſacerdotem licet malum, Princi
pi deo porrigitur. Non enim refert an uoce, an ſcriptura petitio offera-
tur. Nec aliud aliquid uendicare debet in gratia exauditionis procurator
qui per uocem petitionem porrigit, quam ille qui per ſcripturam: nec uox
amplius aliquid habet, uel operatur in eadem gratia, quam ſcriptura. Con
ſtat autem ꝙ ei, qui per ſcripturam petitionem porrigit, nihil gratiæ fit:
ſed ei cuius nomine, & pro quo fit: ita nec propriè dici poteſt: ꝙ malum
ſacerdotem deus exaudiat in hoc caſu. ¶ Deniq; deus eccleſiæ precibus, B
fuſis tamen per ſacerdotem ad concedendum, quod petit: non propter ſa
cerdotem talem conſentit: in eo ergo, quod concedit, exauditur eccle-
ſia, non ſacerdos. Eccleſiæ enim uox (interior.ſ. intellectus, & ſignifica
tio orationum uocalium, quas offert ſacerdos) eſt, quam audit pater mi-
ſericordiarum. Exteriore autem ſtrepitum per ſe non curat. Qui enim
ſtrepitu tantum exteriori clamat: illum deus apud ſe tacere reputat. Ex
quibus ſatis patet concluſio. Quamuis enim ſacerdos malus ſit: neq; in
ſe habeat, ut poſsit ſacrificium deo placere: ab eoq; in ordine ad ſpiritua
lia bona conferenda acceptari: quia tamen nuncius, & procurator eſt ec-
cleſiæ deo dilectæ in hac oblatione, quæ ex officio ſibi incumbit, reſpicit
deus ad eccleſiam principaliter offerentem, & petentem non obſtante ma
licia nuncij offerentis. Et ſi per impoſsibile in eccleſia tota militante, nul
lus eſſet deo acceptus, obſecratio huius ſacrificij nihil a deo impetraret in
ratione oblationis, quia ſic nullus eſſet in eccleſia offerens, & petens ſi-
bi gratus. Vnde oblatio illa poſſet eſſe ſibi grata, placita, & accepta, in
quantum oblatio ſacrificij efficaciam habet ex merito eccleſiæ offerentis:
ſecus inquantum habet efficaciam ex inſtitutione Chriſti. Et ad hoc uide
tur ſonare Guil. pariſ. in loco ſupra allegato uolens ſaluare dictum beati Guil.
Cypriani martyris, dicentis hæreticorum ſacramenta inania eſſe irrita, & Cypr.

uacua.

An ſacerdos Hæreticus porrigens ꝓces pro congregatione ſuorum complicum poſſit ſic ſpecialiter applicando eis ꝓficere.

uacua. Cum enim ecclesia hæreticorum ecclesia ſit malignãtium, & deo odibilis:ut puta adultera,& apoſtatrix manifeſtum eſt (dicit) ꝙ nec eam per ſe:nec per nuncios audit deus:& propter hoc dum ſacerdos nunciũ eius ſe gerit determinatè nihil impetrat:neq; in aliquo ullatenus exauditur,cũ preces porrigit nomine eccleſiæ manichæorũ,aut alterius ſectæ damnatæ: non nomine ſanctæ eccleſiæ catholicæ: quia non eſt nuncius, & procurator catholicæ:ſed eccleſiæ malignantium: cuius orationem geſtat in ore intendens pro ſua ſecta:non uniuerſali ſancta eccleſia ueniam, & gratiam poſtulare. Hinc quia uox illa uox eſt diabolicæ fictionis: quid mirum ſi nihil impetrat:quia uero uox ſacerdotis eccleſiæ catholicæ,uox eſt ſanctę ecclesiæ, & deo dilectæ congregationis: quid mirum ꝙ hanc exaudit pater miſericordiarum:& exauditionem eius procurat cæleſtis aduocatus eiuſdẽ eccleſiæ ſponſus. Quid mirum ſi illam repellitur uocem partis: iſtam admittit ut uocem placentis amicæ. Longè enim diſtat petere panem filiorũ dare canibus a patre miſericordiarum:ab eo, ꝙ eſt petere panem filiorum dare filijs ab eodem patre. Longè etiam ſunt perſonę caninæ a perſonis filiorum:perſonæ adulteræ,& apoſtatricis,a perſona ſponſæ incorruptibilis caſtitatis,& inſeparabilis charitatis. Vox coruina a uoce colũbina: latratus caninus a uoce filiorum.

August.

Et ꝙ dicit beatus Aug. ſacramenta hæreticorum efficacia fore:intelligi debet,dum ſeruant formam,& ritum eccleſiæ uniuerſalis: illam autem mutare intelliguntur:quando tota petitio eorum, eorum eſt; hoc eſt eorum nomine,ex eorum parte,& pro eis determinate. Hoc enim eſt contra formam eccleſię catholicę: immo ecclesia catholica ab eorum oratione penitus excluditur: unde ſic petitur ex parte inimicorum dei,petitur,& pro inimicis dei, quod obſiſtit impetrationi: qualiter non eſt de noſtris ſacerdotibus, licet quandoq; malis. Non enim ut dictum eſt: meritis ſuis,aut propria ſanctitate: nec proprio nomine petunt: ſed nomine, & meritis ſanctæ eccleſię, cui ueniam puritatem, & gratiam

C

Guil. Greg.

Exponitur dictum Gregorij.

poſtulant. Hæc Guil. ¶ Sed hic aliquis opponeret aucto. beati Grego. in paſto. Cum is, qui ad intercedendum mittitur, irati animus ad deteriora prouocatur. Ad quam dicitur, ꝙ hęc ueritatem habet, quando aliquis mittitur ad intercedendum ex propria perſona fauore, & gratia ſuijpſius: talis enim placare non poteſt iratum. Secus ſi mittitur tanquam nuncius ad intercedendum nomine, & meritis alterius grati, & accepti: tunc placari poteſt animus irati, gratioſitate non nuncij: ſed nuncium mittentis. Sicut eſt uidere in nuncio ferentes petitiones litteratorias: qui nuncius, quamuis diſpliceat obſecrato: tamen petitionem audit intuitu, & fauore eius, qui illum miſit Vel aliter dici poteſt,ꝙ malus ſacerdos non mittitur ab eccleſia ad intercedendum ad deum pro ſalute populi:immo potius prohibetur. Statuit enim eccleſia, ut miſſam nullatenus dicat diſplicens, nec irreconciliatus deo: cum uerò ſe ingerit, peccat. Eſt tamen nuncius non ex miſsione eccleſię: ſed ex officio, & ordine. ¶ Aliter & melius dicit prædictus doctor, ꝙ eſt uerum, ꝙ animus ad deteriora prouocatur; ſed contra eum, qui temerè intercedere præſumit: & maieſtatem iudicis non ueretur: ſpurcitias uitiorum, & peccatorum ſuorum impudenter, & irreuerenter oculis eius ingerens. Similiter & contra eum, qui talẽ ad intercedendum ſcienter mittit: nullatenus autem cõtra eccleſiam ſanctorum: quæ in illa parte omnino innocens eſt,& immunis: alioquin ex alieno delicto, eccleſia incurreret offenſam dei: quod ſentire iniquiſiſsimum eſt: ſibi ergo huiuſmodi prẹſumptor iudicium manducat, & bibit. Eccleſia autem de fonte illo ſaluatoris haurit aquas ſalutares: ut dicitur Eſa. 12. ¶ Sed

itetum

Cur Canones multos ſacerdotes prohibent celebrare.

iterũ quis opponeret. Si fructũ miſſæ non impedit malitia celebrãtis, quin D
ꝺus det dona ſua ad obſecrationẽ mali ſacerdotis ſicut & boni cur canones Eſai. 9.
multos ſacerdotes prohibẽt celebrare? Ad hoc rñdetur: ꝙ generaliter om
nes ſacerdotes in mortali crimine exiſtẽtes prohibẽtur a celebratione: quã
uis fructus celebrationis alijs, pro quibus celebrant nullatenus ſubtrahatur:
& hoc propter ſalutẽ propriã celebrantis: quia dicit apoſtolus. 1. Cor. 11.
Qui mãducat, & bibit indi. judiciũ ſibi mãdu. & bibit. Nec uult eccleſia ſalu 1. Cor. 11.
tẽ procurare multorũ, cũ interitu cæterorũ præſertim miniſtrorũ ſuorũ: ſed
nec ſacerdotẽ in peccatis exiſtẽtẽ mouere debet ad celebrãdũ ſalus aliena: ſi
illã cũ detrimento ſalutis propriȩ procuret: cũ dicat Xp̃s Matth. 16. Quid
prodeſt homini, ſi uniuerſum mũdũ lucretur: animæ uerò ſuæ detrimẽtũ pa Matth. 16
tiatur. aut quã dabit hõ cõmutationẽ pro anima ſua. Et beatus Greg. Quid
prodeſt ſaculæ, ꝙ alijs lucet: cũ ipſam edax flamma comburit. ¶ Singulari B. Greg.

Qui ſingulariter prohibeantur.

ter tamen multi ſacerdotes propter peccata ſpecialia a celebratione ſuſpẽ
duntur: quia ipſorũ peccata huic uenerabili ſacramẽto ſp̃aliter repugnant,
& aduerſantur. Hoc ſacr̃m. n. eſt ſacr̃m fidei: ideo repelluntur hæretici de-
fectũ fidei patientes. In hoc ſacramento eſt uinculum charitatis; ideo repel

Sacramenti euchariſtiæ diuerſa nomina.

luntur ſciſmatici, qui rumpunt uinculũ eccleſiaſticæ unitatis. Sacramentũ
hoc eſt uas gratiæ: unde dicitur euchariſtia. i. bona gratia; ideo repelluntur
ſimoniaci, qui gratiam dei emere, & uendere non erubeſcunt. Sacramentũ
hoc ſacramẽtũ eſt communionis: unde & communio appellatur: ideo re-
pelluntur excõicati, qui a cõione eccleſiæ ſunt excluſi. Itẽ eſt ſacramentũ
dignitatis immo digniſſimum: ideo repelluntur degradati, qui omni digni-
tate eccleſiaſtica ſunt priuati. Itẽ eſt ſacramẽtũ uirtutis perfectiuæ: ideoq;
repelluntur ſuſpenſi, & irregulares: qui manus habẽt ligatas: propter quod
in exercitium eccleſiaſticȩ poteſtatis ſecundum actus hierarchicos: qui ſunt
purgare, illuminare, perficere, admitti non dicunt. Item in hoc ſacramẽ
to eleuatio mentis eſſe debet in deũ ſingularis: ideoq; repelluntur fornica-
rij: qui tanquam carnales non poſſunt ea, quæ ſp̃us ſunt, deguſtare: ſecũdũ
illud apoſtoli. Animalis hõ non percipit ea, quȩ ſunt ſp̃us dei: ſtultitia. n. eſt
illi. 1. ad Cor. 2. ¶ Tertiò poſſet opponi contra prædicta. Sacerdos malus
carens gratia, quȩ uita eſt animȩ: eſt membrũ, & organũ mortuũ: ergo per 1. Cor. 2.
ipſum non poteſt fieri influxus gratiæ, & uitæ ſpiritualis a Chriſto capite.
Antecedens patet: quia caret uita. Conſequentia probatur: quia mẽbrũ ari-
dũ, & organũ mortuũ, nõ poteſt eſſe mediũ influxus uitæ in aliud membrũ:
ut manifeſtũ eſt in corpore uero: ergo nec in myſtico. ¶ Pro ſolutione hu-
ius oppoſitionis notandum, ꝙ quamuis eccleſia dicatur corpus Chriſti, & E

Quõ membrum mortuum poteſt uitã influere

fideles huius corporis mẽbra, Chriſtus uerò caput: tñ magna differentia eſt
huius myſtici corporis, ac mẽbrorum ſuorum, & capitis a corpore, mẽbris,
& capite naturalibus, quo ad participationẽ influxus uitæ ſenſus, & motus.
Vnde in toto corpore, natura puta humana, eſt una uita omnium partium.
quæ ab ipſis participatur ordine quodã. Quia primò uita in corde reperit̃:
quod ſecundũ phm̃, eſt primũ uiuẽs: ideo principiũ uitȩ appellat̃. Poſt hoc
recipit̃ in alijs mẽbris, ſecũdũ ꝙ magis, uel minus ꝓpinq; ſe hñt ad id princi
piũ uitæ. Eſt quoq; deriuatio uitæ a corde naturalis: ita ꝙ nõ ẽ in cordis ptã
re uitã in ſe cõtinere, & cȩteris mẽbris nõ cõicare. Nec ẽt cor cõtingẽter, &
liberè reſpicit mẽbra: ita ꝙ poſſit influere uitã in mẽbrũ diſtãs, abſq; hoc,
ꝙ influat in membrum propinquius. Sicut nec eſt in poteſtate ſolis, lumen
in aerem non diffundere: neq; eſt in eius poteſtate illuminare partem aeris
diſtantem quin prius illuminet partem aeris propinquam: & hoc ineſt
talibus cauſis ex conditione ſuæ naturæ. Eſt ergo in corpore natu-

tali una uita:anima.ſ uegetatiua,quæ quodam ordine incipit eſſe in corpore:primo in corde:deinde in membris propinquioribus: & ſic donec membra ſingula uiuificentur. Nõ ſic in corpore myſtico,quod eſt eccleſia,& ſuis membris. Sicut enim hæc membra nõ cõtinuãtur ad inuicem,ut quid uere unũ conſtituant:ſic in iſto corpore nõ eſt una uita numero: ſed quodlibet membrũ uiuens uiuit propria uita diſtincta a uita alterius: alia ſiquidem eſt gratia,& charitas ſortis:alia platonis:nec conſtituunt unã gratiã numero: ſicut partes uitę animalis bruti cõſtituũt unã uitã.ſ.unã totalẽ animã:ſicut partes corporis unũ totale corpus numero. ¶ Participatio etiã uitę ſpũalis corporis myſtici,nõ eſt ſimilis participationi uitæ naturalis corporis materialis a principio uitæ. Nã principiũ uitæ ſpiritualis Xps eſt:qui eſt caput eccleſiæ,a quo deſcendit gratia,quæ eſt uita:& operationũ meritoriarũ uitale principiũ. Eſt aũt Chriſtus huius gratiæ cã nõ naturalis: ſed mere libera & gratioſa,influens hãc uitã cui uult,& prout uult. Neq; ordinem talẽ habet ad membra eccleſiæ,ut non poſſit uni membro influere:niſi prius influat alteri. Quoniã & ſi in eccleſia unũ membrum ſit cauſa influxus uitæ in aliud: ut ſacerdos eſt cauſa baptizato, & confitenti infuſionis gratiæ: non tñ niſi miniſterialis. Nõ enim cauſat gratiam effectiue in quocunq;: quia gratia a ſolo deo creatur:ſed eſt cauſa miniſterialis: quia per miniſteriũ ſacerdotis cauſat deus gratiã,quo miniſterio nõ adhibito, deus gratiam non influeret. Et quod ſic eſt cauſa uitæ dũtaxat miniſterialis: non oportet uiuere uita tali,qua ipſum,cui uita cõceditur per ipſum. Nec oportet: ꝙ ſit propinquius principio uitæ in participando talẽ influxũ: ſed ſufficit, ꝙ ſit propinquius in gradu,& ordine miniſtrãdi. Vñ ſacerdos ſic uitã influit in mẽbra eccleſiæ ex ſuſcepto miniſterio,quod ſibi cõuenit:non ex propria uita ſpũali,& ſanctitate:ſed ex officio,& ordine. Sicut enim nõ facit militem uirtus,& fortitudo bellica:ſed aſcriptio principis,& inſtitutio. Nec robur corporis ſuper decẽ milites decurionẽ:ſed principis electio, & tradita poteſtas. Neq; procuratorẽ prudentia,& ſolertia propria, ſed conſtitutio a dño litis,& cauſæ. Sic ſacerdotẽ influere uitã gratiæ ſuo modo nõ facit ſanctitas uitæ:ſed ordo,& officium ſacerdotale. Ratione cuius cõpetit ſibi offerre preces eccleſiæ ſponſæ Chriſti,cui Chriſtus:quod pie deſiderat,negare nõ põt.

F ¶ Per hoc patet reſponſio ad oppoſitionẽ. Licet enim ſacerdos malus ſit organum mortuum eccleſiæ,pro quanto caret in ſeipſo uita gratiæ:influere tñ eã põt in alia membra miniſterialiter. Quod nihil aliud eſt dictu niſi ꝙ põt exhibere ſuũ miniſterium: offerendo preces,& ſacrificãdo ſecũdũ inſtitutionẽ Chriſti,& eccleſiæ:cuius miniſteriũ Xps operaꝛ effectũ, ad quem ipſum miniſteriũ eſt ordinatũ. Nec eſt ſimile de membris naturalibus corporis,& membris officialibus eccleſiæ certo miniſterio deputatis: ut patet ex premiſſis.

G ¶ Sed adhuc reſtat breue dubium: cum dictum ſit, ꝙ ſacerdos celebrans nuncius eſt deferens eccleſiæ preces ad ſponſum &c. Et ſi hoc ſaluari poſſet, quo ad ſacerdotem in mortali peccato occulto exiſtentem: quomodo autem uerum eſt, quo ad ſuſpenſum & excõicatum,quem eccleſia manifeſte prohibuit, ne tali legationis officio fungeretur: & ita in officio quod celebrat contra prohibitionem eccleſiæ, nõ uidetur, ꝙ gerat tanquam nuncius perſonam eccleſiæ. ¶ Ad quod dicendum: ꝙ ſacerdos rite celebrans quantum ad materiam, formam, & intentionem:hoc eſt habens determinatã panis,& uini materiam proferens formã a Chriſto inſtitutã:intẽdẽs,quod eccleſia intendit: quę ſunt de eſſentia officij, & conſecrationis: ut dictum eſt lec.6. Hæc inquam, ſic agens, ſicut uere conſecrat, ita nuncius eſt eccleſiæ: eiuſq; perſonam gerit: licet

fuerit

Quæ differẽtia inter participationẽ influxus uitę membrorũ corporis myſtici, & naturalis.

Quomõ ſacerdos ſuſpenſus aut excõmunicatus poteſt eſſe nuncius eccleſiæ.

ſuerit ſuſpenſus, excommunicatus, uel degradatus: & per hoc ab eccleſia
prohibitus. Cuius ratio eſt: quia eſſe ſic nuncium eccleſiæ, & eius perſonam
gerere, eſt inſeparabiliter ordini, & officio ſacerdotali annexũ: quo ſemel
ſuſcepto priuari non põt propter characteris in ſuſceptione ordinis impreſ
ſi indelebilitatem. Nec ꝓhibitio eccleſiæ hoc effecit, ut officium prohibitus
ſimpliciter exercere non poſsit: ſed ut non licitè poſsit. Eſt. n. in hoc qua
ſi procurator, & nuncius irreuocabilis eccleſiæ, habẽs formã ſui officij, quã
tenendo quotiens officiũ exercet perſonã eccleſiæ repræſentat: licet hoc fa
ciens cõtra prohibitionẽ peccet. Exẽplum ad hoc in humanis. Si princeps
cõſtituit officialẽ irreuocabilẽ, & perpetuũ, ſecũdũ certã ſibi traditã formã
ſuo nomine regentẽ: licet poſtea prohibeat, ne aliqua faciat: nihilominus
quæ poſt prohibitionem ſecundum formam in ſua inſtitutione traditã agit
uirtute primæ cõmiſsionis in ꝑſona ſui domini agit, & factũ tenet: licet ſic
faciendo dñm offendat. Ita & in propoſito, ꝙ uerò ſic prohibitus: & nihilo
minus celebrare attentans uerè conſecret ſeruatis prædictis ſubſtantialibus H
ſupra oſtenſum eſt lectio. 2. Hæc eſt de ſecunda quæſtione. ¶ Quæſtio ter-
tia qua quæſitum eſt, qũo alicui liceat ordinare, ut miſſa ſpãliter celebretur
pro ſe, cũ quilibet tenetur omnes proximos ſibi æqualiter diligere. Nã ſic
ſpãliter ordinãdo diminuit bonũ proximi: quod eſt contra fraternã chari-
tatem. Eſt & cõtra rõnẽ huius ſacrificij: quod ideo cõio dicitur, quia oĩbus
cõmuniter ualet. Et bonũ quãtò cõmunius, tantò diuinius: ideo huic cõ-
munitati nihil ſubtrahendum erit per ſpecialem applicationem. Quæſtio
iſta cũ præcedentibus, & earum ſolutione, uidetur prȩſupponere, ꝙ miſſa
celebrata pro pluribus: minus ualeat cuilibet plurium, quam ſi pro paucis,
ſiue paucioribus aut pro uno ſolo celebraretur. de quo paulo latius uiden
dũ eſt. ¶ Vbi nunc præmittendum, infra latius declarandũ, ꝙ in effectu, ſi-
ue fructu miſſæ plura bona compræhenduntur: ſcilicet malorũ ablatio, pu
ta ſolutio pȩnȩ pro peccatis debitæ, & bonorum gratuitorum collatio, tã
gratiæ gratũ facientis, quã gratiæ gratis datȩ. Sicut & Xp̃i paſsio, quã miſ-
ſa repræſentat: pœne debitũ, quo tenebamur obnoxij, abſoluit, cȩlum ape-
ruit, gratiã, & gloriã, & bona cuncta nobis meruit. ¶ Quantũ ad pœnȩ ſo- I
lutionem, communis eſt & penè omnium ſententia miſſam unam non tñ
ualere pluribus, ſi pro eis ex æquo celebretur: quantum ualeret, ſi uni ſoli
uel paucioribus applicaretur. De hoc beatus Tho. in ſcript. 4. diſ. 45. q. B. Thom.
principali. 2. dicit. Suffragia uno modo ualent ad hoc, ꝙ per intentionem
unius alteri applicantur: & ſic ſatisfactio unius alteri computatur. Et hoc
modo non eſt dubium, quin magis ualent ei pro quo fiunt: immo ſic ei ſo
li ualent. Satisfactio enim propriè ad remiſsionem pœnȩ ordinatur: un-
de quantum ad dimiſsionem pœnȩ præciſè ualet ad ſuffragium ei pro quo
fit. Et ſequitur. Magis ualet ſuffragium alicui, quod pro eo ſingulariter
fit, quam quod fit pro eo communiter, & pro multis alijs. Sic enim effectus
ſuffragij diuiduntur ex diuina iuſtitia inter eos, pro quibus fiunt. Idem ſen
tit magiſter eadem diſ. dicens. Poteſt dici plura ſubſidia contuliſſe diuiti
ad celeriorem ſolutionem, non pleniorem. ¶ Quantum uerò ad collatio
nem boni, quidam ut præpoſitiuus, & cæteri dicere uolebant, ꝙ miſſa
non plus ualet uni, uel paucis ſi pro illis celebratur, quam ualeret eiſdem
ſi ſimul pro pluribus diceretur. Quod ſic oſtendere nituntur. Bonum ſpi
rituale proportionatur ſpiritui: ſed ſpiritus eſt ubiq; totus: & non com-
municatur per partes, igitur bonum ſpirituale communicatur ſine diuiſio
ne, & ita non minuitur, licet pluribus communicetur. Hoc ẽt exẽplo corpo
rali declaratur, ubi minus apparet, quam in propoſito. Nã aliqua corꝑalia

Queſtio 3 Quomodo icet alicui rdinare, ut niſſa pro ſe elebretur.

Vtrum miſ- à pro pluri us celebra a minus ua eat, quã ſi ro paucis, ut pro uno ntum.

de quibus minus uidetur, quã de ſpiritualibus:non minus cõicãtur cuilibet
ſi pluribus cõicãtur:quã ſi ei ſoli cõicarentur. Patet de lumine cãdelę ſimul
illuminãtis plura illuminabilia,& æqualiter ſicut ſi illuminaret quodcũq;
illorũ ſolũ. Patet ẽt de uoce,quæ æqualiter ſimul immutat quęcũq; multo-
rũ audiẽtiũ: ſicut ſi immutaret unũ eorũ tantum. Ad hoc facit auto. beati
Hiero. Hier.de cõſe.diſ.5.Nõ mediocriter. ubi inter alia ſic habet. Cũ ꝓ cẽtũ ani
mabus miſſa,uel pſalmus dr̃:nihil minus,quã ſi pro uno quolibet eorũ dice
K retur:accipitur. ¶ Alij uerò aliter opinãtur uidelicet ꝙ miſſa plus ualet pau Multorum opiniones recitantur.
cis,uel uni,ẽt quantũ ad collationẽ boni,ſi pro eis determinatè celebratur:
quã ſi cum illis ẽt pluribus alijs applicaretur. Et hoc ſiue attendatur ualor
miſſæ correſpondens ex opere operato inſtitutionis,ſcilicet Chriſti,ſiue ex
merito offerentis eccleſiæ : ſiue ex opere operante perſonalis meriti cele-
brãtis. Quod ſic probatur,quia omni merito finito ſecundũ plenã iuſtitiã,
corrñdet adæquatè aliquod præmiũ determinatũ ad certũ gradũ: ſed meri-
tũ celebrationis miſſæ eſt finitũ,ergo ſibi corrñdet in præmio bonum fini-
tũ,& ad certũ gradũ determinatum. Cõſequẽtia eſt in tertio primę. Maior
nota:quia ſecundũ iuſtitiã retributiuã oportet eſſe proportionẽ præmij ad
5.Ethic. meritũ. 5. Ethi. Ergo finito merito nõ correſpõdet infinitũ: ſed determina
tũ præmiũ: finiti.n. ad infinitũ nulla unquã eſt proportio.2 de cõſo. proſa.
Minor aũt probatur de quolibet merito miſſę:nam de merito eccleſiæ offe Meritũ miſſæ eſt finitũ
rentis,& de merito perſonali ſacerdotis celebrantis,manifeſtũ eſt, ꝙ infini-
tũ nõ eſt. Neq;.n. gratia:quæ radix eſt meriti:neq; actus ex gratia elicitus
eccleſiæ uel ſacerdotis , quę creaturæ ſunt:eſt infinita,& infinitus: ergo nec
meritum. Meritum.n. commenſuratur gratiæ ex qua & actui, qui ex ea eli
citur. ¶ De merito uerò ſacrificij, quod ſequitur inſtitutionem Chriſti ita
patet. Nã quãuis in ſacramento euchariſtiæ ſit plenitudo omnis gratiæ,&
meriti ſpũalis:immo in ipſo continetur Chriſtus:qui eſt gratia increata, &
infinita:tñ quãtũ ad fructũ cõferendũ tam in ratione ſatiſfactionis,quam bo
ni gratuiti collationis,cõſtituit ipſum in põdere,numero,& mẽſura. Quod
ſic patet,quia longè minus eſt meritũ oblationis Chriſti in ſacro miſſę:quã
fuerit eius in cruce. In cruce enim Chriſtus ſe immediatè obtulit:factus ue
rũ ſacrificiũ:ſemel moriens pro redemptione omnium prædeſtinatorum ef
ficaci:ſecundũ illud Hebre.9.Chriſtus pontifex futurorũ bonorum,per pro
Hebr.9. prium ſanguinem introiuit ſemel in ſancta, æterna redemptione inuenta.
1.Petr.3. Et. 1. Petr. 3. Chriſtus ſemel pro peccatis noſtris mortuus, eſt , iuſtus pro
iniuſtis. In officio autem miſſę idem ſacrificium eſt , & oblatio non per
iteratam mortem : ſed per mortis ſemel paſſæ rememoratiuam repræſen-
tationem. Quis autem dubitat eſſe maioris efficaciæ mortem ſemel in ſan
guinis effuſione acerrimis cum doloribus , pro morti addictis pio patris
conſpectui offerre : quam tantum mortis ſemel paſſæ memoriam. Vnde
& ſemel tantum paſſus eſt: & tamen quotidie mortis illius unicæ memo-
B.Ambr. riam in hoc ſacramentali ſacrificio repræſentamus. Vnde beatus Ambr. ſu
per epiſtolam ad Hebr. In Chriſto ſemel oblata eſt hoſtia ad ſalutem po-
tens. Quid ergo per nos. Nonne per ſingulos dies offerimus. Et ſi quoti
die offeramus : ad recordationem mortis eius fit, & una eſt hoſtia , non
multæ : quia ſemel oblatus eſt Chriſtus. Hoc autem ſacramentum exem-
plum eſt illius. Et ſequitur. Chriſtus hoſtiam obtulit , ipſam offerimus,
& nunc ; ſed quod nos agimus recordatio eſt ſacrificij. ¶ Ex quo certum
L eſt,ꝙ miſſa non æquiualet paſſioni,& morti Chriſti quãtũ ad meritũ, quia
in miſſæ ſacrificio Xp̃s non iterũ moritur,licet mors eius (unde oẽ meritũ)
Luc.22. ſpũalius in ea commemoretur , ſecundum illud Lu. 22. Hoc facite in meam

com-

Digitized by Google

Meritū miſſæ non eſt æquiualens paſsioni Xpi exhibitæ in cruce.

commemorationem. Alioquin ſicut Chriſtus ſemel tantum paſſus eſt ad
totius mundi redemptionem: ita & una miſſa ſufficeret pro redemptione
animarū omniū ab omnibus pęnis purgatorij: & ad impetrationē totius bo
ni, quod tn̄ dicendū nō eſt. Alioquin fruſtra eſſent tot ſacerdotes: fruſtra
ēt tot miſſæ pro uarijs impetrandis ab eccleſia ordinatæ. Eſt ergo fructus,
& bonū corrńdens ſecundū diuinā iuſtitiā merito miſſæ minus eo, quod cor
rńdet paſsioni, & morti Chriſti: & per cōſequēs eſt finitū, & ad certū gradū
determinatū. Sed omne finitū in partes diuiſum minus eſt in partibus, quā
in toto: & ſi totum prouenit uni: nihil eius prouenit alteri. Vnde patet:
ꝙ miſſa celebrata ſpāliter pro uno, uel pro paucis, plus ualet illi, & cuilibet
de paucis, quā ſi celebraretur ſimul pro pluribus, ſiue pro multis: & hoc tā
ad pęnę ſolutionē, quā quo ad boni gratuiti collationē. Et hoc intelligen-
do in eodem gradu applicationis: quia ſi uni applicatur in certo gradu prio
ri: nihil minus cōſequitur ille, ſi mille applicaretur in gradu poſteriori,
ut ſupra dictū eſt. Quia niſi ſic: tunc aliquis poſſet impetrare primā gratiā
quotcūq; peccatoribus, ſicut uni: quia hic non requiritur pęnę ſolutio: ſed
dei placatio, & impetratio ab eo. ¶ Itē ſicut plures pœnę minores æquiua-
lent uni maiori pœnę. & Ideo nō relaxāt niſi per opus ſatisfactionis maius,
uel plura opera ſatisfactoria. Sic & de pluribus bonis impetrandis, ꝙ æqui
ualent uni bono maiori, & ideo non niſi per plura bona impetratur unum
bonum maius. Igitur non eſt ratio: quare nō ſufficit ad deletionē mali ali-
quid: ſicut ſufficit ad impetrationem boni: imo ſecundum uidetur maius:
ut dicit Sco. in quodlibe. addens exemplum in amicitia humana: quia di- Scot.
lectus per ſuam ſupplicationem meretur maius bonum uni, quam ſi ſup-
plicaret pro multis. Pro uno. n. exauditur, ut tn̄ bonū impetraret ei. Et ſi
pro multis peteret: uel nō pro omnibus, uel nō tn̄ bonū impetraret. & hoc
ſecūdū iuſtā amicitiæ legē. ¶ Per hoc ad rationes aliarū opinionū. Ad pri- M
mā de ſpiritu, qui totus eſt, ubicunq; eſt nec cōicatur per partes: ita & bonū
ſpirituale. Dicit̄, ꝙ ſpūs licet extenſiuè nō diuidatur: tn̄ numeraliter ſpūs a
ſpiritu diſtinguitur. Sunt. n. ſingulorū corporū aīatorū ſingulæ aīæ: & illæ
hn̄t bonitatē naturalē magis extenſam quā una earū: immo æquiualentem
bonitati magis extenſę: ſecūdū illud. 7. de tri. Plus aliquid ſunt duo homi-
nes quā unus hō. Et per hoc diſtinguitur pluralitas in diuinis a pluralitate
in creaturis: quia aliquid plus ſunt duo in creaturis, quā unū. Nō ſic in deo:
non enim aliquid maius ſunt pater, & filius, quam ſolus pater. Bonitates
etiam plures ſpirituales ſunt maioris ualoris: & deo requiruntur plura bo-
na, uel unū maius bonum: propter quod retribuantur. Non enim qui oran
do meretur uiuificare unum mortuum: eadē ratione meretur uiuificationē
quorūcunq; mortuorum: ita bonum ſpirituale: licet communicetur ſine
diuiſione quantitatiua ſecundum extenſionem: tamen communicatur cum
diſtinctione, ſcilicet illud illi, & aliud alteri: quia idem indiſtinctum nu-
mero non poteſt pluribus communicari: requirit igitur diſtinctum meritum
æquale, propter quod reddatur: æquale dico intenſiuè. In his enim, quæ nō
mole magna ſunt: idem eſt maius eſſe, quod melius eſſe ſecundum beatum
Aug. 6. de tri: Maius aūt bonū, etſi non diuiditur per partes: habet tamen Auguſt. 6
plura parua ſibi æqualia: pro eo ꝙ, ut dictum eſt, plura bona æqualia melio
ra ſunt altero illorum: & in illis bonis paruis eſt diſtinctio. Et ita licet
unum ſpirituale bonum magnum in ſe eſt indiuiſibile: diuiſibile tn̄ eſt, uel
magis diſtinguibile in æquiualenti: in plura bona minora, quæ poſſunt
pluribus diſtinctè reddi pro illo uno bono maiori. Non igitur idem
bonum ſpirituale per partes redditur: realiter diuidentes bonum

Digitized by Google

ſpirituale : ſed datur in multis bonis minoribus : quæ ſimul æquiualent ma
iori bono : & diſtincta reſpectu illius boni habent partialem ualorem. Ad
exemplum de lumine ęque plura illuminante, dicitur, ꝙ exemplum eſt
ad oppoſitum : quia idem lumen non æque illuminat multos diuerſimode
ſecundum diſtantiam approximatos, ſed magis propinquiorem, & minus
remotiorem. Quod uerò æque diſtantes æque illuminantur, ratio eſt :
quia lumen diffunditur ſpherice : & quecunq; infra eandem ſpheram pro-
pinquitatis continentur : ſunt tanquam unum illuminabile quantum ad ra
tionem tanti luminis ſuſceptiuam, cuius partes æque illuminantur : nec
una pars minus, quam plures : nec plures, pluſquam una. Sed ſi idem bo
num ſpirituale fuerit pluribus communicandum, non poteſt ſecundum ſe
communicari, quia idem numero non poteſt eſſe in pluribus : ſed ſecun
dum bona numero diſtincta ſingulis communicatur. Si ergo quodlibet di
ſtinctorum tantum bonum eſt, quantum id bonum merito adęquatum : &
cum plura huiuſmodi bona numero diſtincta ſunt maius bonum, quam unũ
ſolum : ſequitur : ꝙ plus redderetur, quam ſit bonum huiuſmodi merito ad-
N æquatum. ¶ Præterea exemplum nihil eſt ad propoſitum : quia lux tan-
quam agens in illuminando non eſt determinatum ad productionem effe-
ctus ſui incerto numero : ſed quotquot paſſa æque diſpoſita, & approxima-
ta offeruntur : producit in quolibet effectum de nouo eiuſdẽ intenſionis : &
ſi infinita paſſa applicarentur : produceret infinitos effectus. Secus in re-
tributione iuſta, ubi determinatum eſt certum bonum certo merito : & nõ
maius reddendum, & cum illud idem, & indiſtinctum non poteſt reddi plu
ribus, oportet reddi per partes ſecundũ æquiualentiã. quæ neceſſariò (quia
per partes) minoris ualoris ſunt ſingulæ, quam totum, cuius ſunt partes
per æquiualentiam. Sicut ſi unus florenus in ſe. i. in florenos indiuiſibilis
dari deberet. 28. cum non poſſet totus dari ſingulis : oporteret per ſolidos
ſingulis communicari : & cum 28. ſolidos ualet florenus : reciperet quili-
bet unum ſolidum : & ita omnes 28. unum florenum. Simile eſt de uoce.

Hieron. ¶ Ad aucto. beati. Hiero. dicendum ſecundum glo. ibidem, ꝙ hoc referen
dum eſt ad ipſum celebrantem : ut ſit ſenſus. Nihil minus accipitur ab ip
ſo celebrante : quia ſiue pro uno, ſiue pro multis miſſa dicatur : ſemper ſpe
cialiſsime ualet celebranti, & æqualiter : quando eſt æque diſpoſitus, &
æque ordinate facit, quod facit, hoc eſt, æque tenetur pro multis, quan
do pro multis : & pro uno, quando pro uno. Vel illud referendum eſt ad
Hieron. caſum, in quo loquitur Hiero. ſcilicet ꝙ non minus ualet una miſſa dicta
pro centum cum cordis hilaritate : quam ſi pro uno quolibet diceretur cũ
cordis anxietate. Præmittitur enim ibi ſic. Melior eſt quinq; pſalmorum
decantatio cum cordis puritate, & ſerenitate, & ſpirituali hilaritate : quã
totius pſalterij modulatio cum anxietate cordis, & triſticia. Et tunc ſub-
dit, quod adductum eſt. Cum igitur pro centum &c. Et illud ſecundum
Hieron. fuit forte ſpecialiter ad intentionem beati Hiero. nolentis loqui ad conſo
lationem monachorum, ꝙ ſi pro multis tenerentur orare : tamen non opor
teret tot pſalmos legere, ꝙ uergeret in faſtidium. Sed melius ſatisfit illis.
ſi pro eis dicantur pauciores cum hilaritate. Et melius etiam ualet dicen
ti, ſi ſtare poteſt cum obligatione, qua obligatus eſt huiuſmodi multis. Et
hæc ſententia probabilior uidetur : quam approbat Sco. & Gerſon. cancel.
Scot. Gerſon. pariſ. ¶ Ex quo ſequuntur aliqua corrolaria. Primum obligatus celebrare Corrol. 1.
O pro duobus, obligationibus diſtinctis, non ſatiſfacit celebrando unã miſ- Obligatus celebrare pro duobus non ſatiſfacit ce
ſam pro ambobus iſtis. Patet quia talis minus ſoluit, quam ſe obligauit :
nam obligauit ſe cuilibet duorum ad dicendum miſſam pro eo ſpecialiter,

illam.

lebrādo unā pro ambobus. illam ſibi applicando quantum applicari poteſt alicui ſpecialiter. Cū autem miſſam illam applicat ex æquo duobus: & una miſſa non tantum ualet duobus, quantum uni tantum ſecundum dicta, patet, ꝙ non ſoluit debitum. ¶ Dicitur autem notanter obligationibus diſtinctis: quia ſi una oblgatione ſe obligaret pro multis. Gratia exempli. Celebrare pro parentibus, 2. & ſuis conſanguineis, ſatisfaceret unam miſſam celebrando. Neq; enim alia præſumitur fuiſſe intentio celebrantis. Loquitur ergo corrollarium in caſu, quo quis ſe obligat duobus, & cuilibet ſeorſum celebrare pro eo miſſam principaliter, & ſpecialiter. ¶ Secundum corrolarium.

Corroll. 2. Obligatus ad ſpecialiter miſſam pro uno celebrare, fraudat eum, ſi ſimul iungit alium, uel alios, quibus miſſam applicat in eodem gradu, uel priori. Iſtud corrolarium ſententialiter eſt cancel. pariſ. in de ſoli. eccle. perſonarum parti. 32. Patet, quia diminuit bonum ſibi ex ſacrificio miſſe debitum, in eo, ꝙ ſibi ſoli in tali gradu ex obligatione applicare debuit: ēt alteri in eodem gradu applicando. Nam bonum ſic applicandum: quia determinatum eſt & infinitum: diuiſum in partes cuilibet parti minuitur: ut deductum eſt. Et ſi detur oppoſitum, ſcilicet ꝙ miſſa tantum ualet duobus quantum uni: ualebit ergo tantum tribus: tantum mille: tantum toti mundo: quantum uni ſi pro uno ſpecialiter dicitur: & ita non erit melior conditio procurantis ſibi miſſam peculiariter dici. Similiter ſic. Si quis ad centum miſſas dicendas obligatur, ſub uoto, uel ex iniuncto in foro penitentiæ: aut alterius iuſtitiæ: abſolueret ſe dicendo unam miſſam: quia una miſſa tantum ualet pro centum cuilibet: quantum ſi cuilibet ſpecialis dicitur: & ita quantum centum: quod eſt impoſsibile, uel inopinabile, fruſtra enim tunc fierent priuatæ inſtitutiones, & anniuerſaria contra generalem conſuetudinem eccleſiæ, atq; ritum. ¶ Dicitur autem notanter: in eodem gradu: quia ſi in caſu ſacerdos alios adiungit in alio gradu: uel per ſuperadditas orationes: uel in memoria uiuorum, aut defunctorū ſecundum generalem eccleſiæ morem: non fraudat eum, pro quo ſpecialiter ſe miſſam dicere obligauit. Tum quia per hoc bonum illi debitum non minuitur: ut patet ex prædictis. Tum quia hic ritus eccleſiæ, cui ſe in hoc ſacerdos conformat, ſicut debet: manifeſtus eſt: & non ignoratur. Tum quia temporalia conferens pro ſacerdotis ſuſtentatione, & eum modo prædicto obligans: aliam intentionem in obligando ſacerdotem habere non præſumitur. ¶ Ad cuius elucidationem dictus cancel. quaſdam mouet quæſtiones dicens. Quæramus a conferente temporalia queſtiones aliquas: ut ex ſua reſponſione ueritas magis emineat. Et primo. Vis o frater, & ut in miſſa, quam pro te dici conſtituis: nulla dicatur in locis ſuis alia penitus oratio, quam pro te. Puto reſpondebit, ſicut & reſpondere debebit: ꝙ hæc fieri non prohibet. Vis rurſus ut in memento tam pro uiuis, quam pro defunctis nullus commendatus habeatur niſi tu, & tui. Reſpondere oportet: ꝙ hoc non intendit quoniam inſtitutioni eccleſiæ iam ipſe repugnaret. Vis præterea, ꝙ uolentes ad offertorium uenire, quatenus ipſi miſſæ participes ſint: repellantur. Certe nec hoc dicet, ſi ritum eccleſiaſticum plene cognouerit. Quid uis igitur tibi fieri pro peculiari miſſa tua. Si reſponderit. Volo tota mea ſit, tota cedat in ſpiritualem utilitatem meam: tota ualeat ad remiſsionem peccatorum meorū & ſatiſfactionis debitæ, uel iniunctæ redemptionem. Sed an hoc ita uis frater, ꝙ ſacerdos nihil ſibi mereatur, aut nihil ſeipſum iuuet, nihil pro ſeipſo ſatisfaciat, nihil demum impendat obſequij parentibus: nihil benefactoribus, nihil commendatis. Similiter ut tu conferas nihil eccleſiæ toti mili-

Obligatus ad celebrandum ſpecialiter pro uno non ſatisfacit ſi adiungit alios in eodem gradu.

P

tanti. Nolo dicer: & iure dicer. Subdit. Quid ſupereſt igitur non referre quantitatem ſuffragij deo, quæ, & qualis tibi debita eſt. Nolito murmurare ſciet profecto, ſciet ille, qui montes ponderat in ſtatera: tua ſimiliter dona menſurare. Adde, q̄ in oblatione tua alij fortaſſe ſunt melioris cōditionis, ut participent, quam tuipſe. Quomodo petes: hoc inquā mō: quia de bonis eorū uno modo, uel alio malè quęſitis facis eleemoſynam: facis fundationem: dilatas pompam tuam, facere uis nomen tibi. Aut modeſtius ſentiendo, loquendoq;: tu debitor es parentibus, patrie, benefactoribus: deniq; uniuerſæ communioni ſanctorū. Hęc cancel. Reſpicit hoc corrolariū conuentus, ſacerdotes parochiales, qui inſtitutis iam commemorationibus anniuerſarijs, miſsis ac diuinis cultibus, eiſdem ſuperinducunt alios eorundem officiorum fructus participantes. Vt cum (exempli cauſa) miſſa, ac officium defunctorum certo die iam inſtitutum ſit pro ſex perſonis: adiungūt de nouo illis ſex alias: abſq; tamen augmento cultus dei in numero officiorum uel perſonarum: uideant illi, an primis inſtitutionibus ſatisfaciāt.

Gio. Gerſ.

Q ¶ Sed di. eſt eccleſia aliqua cathedralis, uel alias curata, quæ ſingulis diebus (quibus ſecundum morem, uel ſtatuta illius eccleſiæ agi poteſt officiū pro defunctis) ipſum officium ex ueteribus fundationibus facit, nec ſuperſunt dies uacantes ab huiuſmodi officio, quibus noua inſtitutio fieri poſſet uoui officij. Veniunt perſonæ, uel eiuſdem eccleſiæ, uel aliæ petētes pro ſe, & ſui fieri commemorationem anniuerſariam temporalem, uel perpetuā. Nunquid repellentur: & ſic peior eſt conditio præſentiū, quā præteritorū. Aut ſi aſſumūtur: fraudabuntur priores: cū cultus diuinus propter illos nec in numero officiorū, nec perſonarū officia facientiū augeatur. Pro ſolutione notetur corrolariū ſequens. ¶ Corrollarium tertiū. Vt conſcientiæ ſeruentur: fraus quoq; in futurū caueatur: utile eſt, ut in nouis miſſarū, officiorū, anniuerſariorum inſtitutionibus, ac fundationibus, & modus agendi officia, & eccleſiæ conſuetudo, ac priores obligationes fundatoribus, ac tpalia cōferentibus expreſſè, & intelligibiliter declarentur. Quodq; ſic aſſumātur noua: ut ueteribus debita nō minuantur. Patet: quia ſic acceptæ mutuo conſenſu ſuper modificatione rationabili obligationis inſtituentium, & inſtitutionem aſſumentium: tale prius bene maſticata obligatione ſeruata nulli fit iniuria: ſecundum regulam iuris. Scienti, & uolenti non fit iniuria. Vnde ſi in caſu priori uolens inſtituere nouū anniuerſariū conſuetudinem eccleſiæ nouit: ſcitq; pro ſe non fieri ſpeciale officiū: ſed ſe, ſuoſq; prioribus officia inſtituentibus addi in gradu poſteriori ſatisfit agendo ſecundū eccleſiæ cōſuetudinem ſibi notam, quod ſi eam ignorauerit, & ſibi in certo die anniuerſarium agi petierit, informetur prius taliter, q̄ intelligat officium, quod petit pro ſe ſolo nō fieri, ſed pro alijs in priori gradu, quibus ipſe adiungēdus erit in gradu poſteriori, uel etiam in eodem ſi priora ita ſint inſtituta: ut ēt alij in eodem gradu poſsint adiungi. Sic nemo repellitur & ſciens quēadmodū inſtitutio ſua aſſumitur, non fraudatur. Hæc conformiter ad intentionē Scoti, & Cancel. locis allegatis dicta ſunt. ¶ Si dictis, quid de fundationibus iam factis non cum tali clara uerborum expreſſione: & ubi quāq, neſcitur fundationis forma ſcriptis ſup hoc perditis, aut uetuſtate cōſumptis. Dicēdū: q̄ in hoc caſu recurrendū eſt ad generalem eccleſiæ conſuetudinē rōnabilē, uel ad bonorū uirorum informationē: melius tñ ad ordinarij ſuperioris declarationē: hoc .n. ſecurius, eſt eo, q̄ nemo in cā ſua creditur bonus iudex. ¶ Corrolariū quartum. Ad beatitudinem tendenti expedit, & utile eſt miſſas pro ſe ſpecialiter procurare. Patet, quia cū plus ualeat miſſa dicta pro uno principaliter ſibi tā per uiā ſatisfactionis, & redemptionis, quā per

uiam

Anniuerſaria quomodo poſſunt licitè inſtitui.

Coroll. 3.

Anniuerſaria.

Scot.
Cancell.

R

Coroll. 4.
Vtile eſt alicui uolenti ſaluari pro

ſe miſſas ſpâliter procurare.

niam impetrationis alicuius ſpiritualis ad beatitudinem promouentis, ut probatū eſt:quā ſi diceret pro ſe,& alijs.& hoc tā ex opere operato,quā ex merito eccleſiæ,& perſonali celebrantis. Vtile eſt cuilibet, & pro celeriori redemptione a ſatisfactorijs pęnis:& pro maiori gloria conſequenda, miſſas ſibi,ac pro ſe ſpecialiter procurare. Nā utile eſt peccatori ad ęternā beatitudinē anhelanti,ut impedimēta ab eius perceptione retardatiua pro poſſe ſtudeat amouere. Obligatio uerò ad pœnā ſatisfactoriam, ſiue in purgatorio,ſiue in hoc mundo impedit a beatitudinis conſecutione. Nemo ſiquidem quantumcunq; a peccatis ſit abſolutus, beatitudinē pōt adipiſci cum obligatione ad pęnā:quia nec ad pœnā in beatitudine ſoluēdam: nec poſt. Non cū beatitudine: quia ſcriptū eſt. Abſterget deus omnē lacrymam ab ocu. ſanctorū:& mors ultra non erit:neq; luctus: neq; clamor,neq; dolor. Apoc. 21. Neq; poſt: quia beatitudini pęna non ſuccedit: quia ibunt benedicti in uitam æternā. Mat. 15. quæ nequaquā interrumpitur per pęnā qualēcunq;:ut origenē dicūt poſuiſſe alternationē in gloria, & pęna. Oportet ergo beatificandū prius ab omni inquinamento culpæ purgari:& ab omni pęne debito liberari. Miſſa autē ab huiuſmodi debito liberat in toto, uel in parte ſecundū proportionē fructus miſſæ ad liberationem pœnæ: qui ſi totus uni ſoli applicatur:citius liberat illum, quā ſi illi & ſimul alijs impertitur. Sicut ſi in ciuilibus: duorū quilibet decem florenis alicui obligatur, pro quo debito uterq; carceri mancipatus eſt:ſi quis ſoluit decem pro uno ſtatim liberatur: ſecus ſi ſolueret pro utroq;. Vtile eſt deniq; cuilibet ſibi procurare gratiam,uirtutes,& dona,quibus in uia ad merendum maiorem gloriam adiuuetur: quę ēt per miſſæ ſacrificiū impetrantur. Sicut ſi amicus regis facilius impetrat per uiā ſupplicationis liberationē uni captiuo, quā omnibus:& etiā maiora dona uni,quā pluribus,ita & prima gratia, & cætera dona:& citius & intenſius conferuntur uni ex merito orationis, & & ſacrificij,quā multis:ut patet ex ſupradictis. ¶ Per hoc poteſt reſponderi ad tertiā queſtionē, ꝙ procurans ſibi ſpecialiter bona ſpiritualia nō agit contra charitatem proximi:nam charitas ad proximum in hoc potiſsime conſiſtit, ut uelimus proximo in eſſe dilectionem dei gratuitam. i. ut uelimus proximum diligere deum propter ſe tamquam ſummum bonum: quia per hoc uolumus proximo ineſſe maximū bonū .ſ. actū ſummæ iuſtitię. ſ. actū amoris:amicitiæ in deum cū gratia:qui inter omnia dona creata principatum tenet: ſecundum beatū Aug. Immo ſecūdū apoſtolū. 1. Cor. 13. Maior horū charitas: utiq; non ſine actu. Per hoc ēt diligitur proximus ad æternam beatitudinē cōſequendam: quæ non confertur niſi diligenti deū propter ſ: hoc ergo eſt diligere proximum ſicut ſeipſum:uelle proximum condiligere ſuper oīa deū. ¶ Nec ſibijpſi præparās oiā ad beatitudinem,procurādo ſibi per ſpecialia ſuffragia ad beatitudinē promouentia: & impedimentorum remotionē,quæ ab eadem ſunt retardatiua: minus uult proximū ꝑ perfectā dei dilectionē ad æqualem peruenire beatitudinē, ad quā ipſe aſpirat. Neq; per iſtā ſpiritualiū ſuffragiorū procurationē ſubtrahit proximo debitū:tū quia per hoc,ꝙ miſſam ſibi,uel aliquibus ſpāliter applicat, uel applicari procurat:nō diminuitur bonū,qđ uirtute ſacrificij debetur toti eccleſiæ,cuius eſt proximus membrum. Tum quia per hanc determinatam applicationem bonum proximi non minuitur: quia nihil tollitur, in quo proximus habet ius quæſitum. Potuit enim miſſa illa tanquam opus ſupererogationis omitti, ſine iniuria proximi:unde poſſet remurmuranti proximo dici. Amice non facio tibi iniuriam:tolle,quod tuum eſt, id ſcilicet quod tibi debetur generaliter, ut membro eccleſiæ, & uade.

Nemo pōt cōſequi beatitudinē cū oblatiōe ad pęnā quāuis ſit a peccatis abſolutus.

Apoc. 21.
Matt. 25.

Solutio opinionū quæ uidentur cōtrarię.

8

Auguſt.
1. Cor. 13.

Matt. 20.

¶ Quod

Digitized by Google

Diligere Deum,& proximum quid eſt.

¶ Quod uerò additur, ꝙ proximum tenetur diligere quilibet ſicut ſeipſum. Dicendum ſecundum magiſtrum diſ. 29. li. 3. ꝙ ſicut, non dicit dilectionis æqualitatem, quantum ad actus diligendi intentionem, aut effectus exterioris exhibitionem, ſed quantum ad bonum finale, ſcilicet beatitudinem eis optandã. Vnde ait, Charitate omnibus optare debemus, ut bona paria mereantur: ſicut apoſtolus dicit 1. Cor. 7. Volo omnes homines eſſe ſicut me. Optanda eſt enim minoribus perfectio maiorum, ut ipſi fiãt perfecti, & ſic parem mereantur beatitudinem. Et ſequitur. Diligẽdi ſunt fratres quantum nos. i. ad tantum bonum diligamus ad quantum nos, ut tantum bonum optemus eis in æternitate, & ſi non tanto affectu, ut ibi (quantum uel ſicut) ſimilitudinem dicat: non quantitatem. ¶ Vel etiam diligendus eſt proximus pari dilectione. i. eadem: nam eodem charitatis habitu omnes diligendi ſunt. Nam eadem eſt charitas habitualis infuſa, qua diligere debemus deum propter ſeipſum, nos, & proximum in deo: inimicum propter deum. ¶ Quod etiam additur, ꝙ bonum quantò communius, tantò diuinius & melius (ut ſic oſtendatur melius fore miſſam cõmuniter applicare multis, quam paucis) non probat; ad quod adducitur. Accipitur enim hæc auctoritas ex philoſopho. i. eth. dicente. Amabile quidem bonum eſt uni ſoli: melius uero, & diuinius genti, & ciuitati. Loquitur ibi de bono, quod eſt cauſa finalis obiectiua communitatis: & etiam unius, quę eſt pars ciuilis ciuitatis. Tale bonum ſi amabile eſt comendare uni ſoli, erit amabilius, & melius id procurare communitati. ut exponit commentator commen. 1. Et uocat illud diuinius, ſecundum ſanctum Tho. in ſuo commen. eo, ꝙ magis pertinet ad ſimilitudinem dei, qui eſt bonum uniuerſale, & uniuerſalis cauſa omnium bonorum. Intelligitur igitur auctoritas hæc de dono, quod totum in ſe ſine ſui diminutione pluribus communicatur, id enim melius eſt quantò pluribus communicatur, non quidem in ſe: ſed eis qui ipſum participant. Hoc autem non poteſt intelligi niſi de bono communicabili obiectiue, quia nihil idem poteſt totum pluribus communicari in creaturis formaliter. Tale autem bonum eſt beatitudo obiectiua, ipſe ſcilicet deus omnium finis obiectiuus. Et hoc bonum debemus uniformiter omnibus uelle ſecundum dicta. Bonum autem quod non participatur a plutibus in ſe: ſed in minoribus bonis æquiualentibus iſti uni bono: non eſt ex hoc melius, ꝙ pluribus communicatur: nec in ſe patet: nec eis, a quibus participatur, quia quantò ſic pluribus participatur: tantò cuilibet eorum minus bonum prouenit. ¶ Et ita patet mentio ad hanc queſtionem. Quomodo licet cuilibet ſibi ſpecialiter quærere ſalutis adiutoria, per miſſę ſacrificium ſibi determinate applicandum ſine leſione chatitatis in proximum. Nec repugnat illud apoſtoli. 1. Cor. 13. Charitas non querit, quæ ſua ſunt, quod uerum eſt ſua temporalia repetendo cum ſcandalo proximorum. Vel quę ſua ſunt tantum: ut dicit glo. ſcilicet alios excludendo quantum ad bonum finale omnibus pariter optandum, quantum ad effectum penitus, & effectum. Sic non licet excludere proximum: cum charitas facit omnia communia: differenter tamen ſecundum determinationem gradum ſupradictam.

Bonum quãto communius, tanto diuinius.

1. Cor. 7.

T

Thom.

V

1. Cor. 13.

DE SIMONIA IN HOC SACRIFICIO.

LECTIO XXVIII.

Simonia qd.

Quomõ dãtes & recipientes temporalia, ut reddantur ſpiritualia excuſantur a ſimoniaca prauitate p totam lect.

AD quartam quæſtionem, qua quæſitum eſt quomodo dantes, & recipientes temporalia ut rependant ſpiritualia, a prauitate ſimoniacea excuſentur. ¶ Pro cuius breui deciſione præſupponitur, q ſimonia eſt ſtudioſa uoluntas, uel cupiditas emendi, uel uendendi aliquod ſpirituale uel ſpirituali annexum: ut in glo. 1. q. 1. q quidam. & eſt in principio. q. Item in cap. qui ſtudet. ea. q. Vnde ſimonia non eſt aliud ſecundum dominum Antoninum in ſum. parte. 2. ti. 1. c. 5. quam emere, uel uendere: uel alium contractum non gratuitum facere pro ſpiritualibus habendis precio rei temporalis. ¶ Voluntas ibi ponitur non pro potentia: ſed pro actu eius. Omne enim peccatum actuale actu uoluntatis committitur. ¶ Studioſa dicitur.i. deliberata: nam etiam ſola uoluntate præuia rationis deliberatione committi ſimonia poteſt: licet ab eccleſia non puniatur: dum non procedit in opus extra. Nomine emptionis, & uenditionis comprehenditur omnis contractus non gratuitus, excepta permutatione, quæ licite fieri poteſt ſeruatis conditionibus debitis, & circumſtantijs requiſitis. ¶ Spirituale uerò ſecundum Rich. in 4. diſ. 23. tripliciter dicitur: ſcilicet eſſentialiter, ut gratia & uirtutes. Cauſaliter, ut ſacramenta, quæ cauſant gratiam ſuo modo. Et effectiuè, uel actualiter ut prædicare, corrigere, uiſitare, orare, & huiuſmodi quæ ſunt actus ſpirituales. ¶ Annexum ſpirituali etiam dicitur dupliciter ſecundum ſanctum Tho. in 4. Vno modo, quia dependens a ſpirituali, ut habere eccleſiaſtica beneficia: quia non competit niſi habenti officium clericale. Alio modo, quia ordinatur ad ſpiritualia: ut ius patronatus: ius decimale, uaſa ſacra, & ſimilia. ¶ Sub precio autem comprehenditur omne munus temporale, quod pecunia æſtimari poteſt. Et ponit beatus Grego. triplex genus muneris, quo ſimonia committitur: ſcilicet munus a manu: a lingua: ab obſequio, quæ ſunt pecunia, preces, famulatus, dum ergo pro illis ſpiritualia conferuntur, ut horum intuitu: ſimonia committitur. ¶ Sed cum dicitur ſpiritualia dari pro temporalibus, ſeu intuitu commodi temporalis, notanda eſt magiſtralis diſtinctio domini Pe. de aliaco card. cameracen. quam repetit Gerſ. in fine trac. de ſimonia, q quadruplex poteſt eſſe intuitus ad commodum temporale in damnatione, & miniſtratione ſpiritualium. Primus intuitus poteſt referri ad commodum temporale tanquam ad precium rei ſpiritualis, quaſi ſit adæquatio ualoris unius rei ad alterum, ſicut eſt in emptione, & uenditione in ciuilibus. ¶ Secundò poteſt fieri intuitus ad commodum temporale, tanquam ad motiuum principale dandi uel miniſtrandi ſpiritualia: uel tanquam ad finem ultimum, in quo ſiſtit intuitus ſpiritualia conferentis, uel recipientis. ¶ Tertiò poteſt fieri intuitus ad cõmodum temporale, tanq; ad motiuum minus principale, uel tanquam ad finem ſubordinatum ſub ultimo fine. ¶ Quarto modo poteſt fieri intuitus ad commodum temporale tanquam ad rem debitam iure diuino ſuſtentatione illius, qui ſpiritualia ſubminiſtrat iuxta doctrinam Chriſti & apoſtoli. Dignus eſt operarius mercede ſua. 1. Ti. 5. Lu. 10. ¶ Primus intuitus, & ſecundus ſunt uerè ſimoniaci iure diuino, & humano. Et ſi concurrit:

D. Anton.

Richard.

Thmo.

Greg.

B.

Pe. de Alia.
Gerſon.

1. Timoth. 5.
Luc. 10.

error

error in intellectu: ſcilicet ꝙ talia fieri poſsint: ſicut dicitur in primo mẽ-
bro: uel ꝙ licitè fiant, ſicut ponitur in utroq; modo: tunc incurritur hæ
Greg. reſis propriè dicta, ſi adſit pertinacia. Pro illo facit, ꝙ dicit beatus Greg.
in regi. Altate, decimas, & ſpiritumſanctum emere, uel uendere ſimoniacã
hæreſim eſſe nullus fideliũ ignorat. & habetur. 1. q. 1. Presbyter. Dictũ eſt
ſi credatur hoc poſſe fieri, uel licitè fieri: quia hæreſis ex ſua ratione dicit
errorem circa credibilia; & pertinet ad intellectum, ſicut fides, cui oppo-
nitur. Si quis autem ex cupiditate uel auaritia ſecundum exteriorem ap- Quis duorũ
parentiam commutare uellet ſpirituale pro temporali: nõ tamen credens ſimoniacus.
hoc poſſe fieri in corde: hic eſſet ſimoniacus, & non hæreticus: quin intelle
ctu circa credibilia non erraret. Cum autem hoc fieri poſſe credit, aut lici
tè fieri, iam errat circa catholicam ueritatem: & ſi aſtuerit pertinacia, eſt
uerè hæreticus. Dicuntur autem communi appellatione ſimoniaci hæreti-
ci: non ſimpliciter, & propriè loquendo: ſed propter ſimilitudinem actus:
quia ita operantur quaſi æſtimarent donum ſpiritusſancti pecunia poſſe poſ
ſidere: quæ æſtimatio eſt hæretica. Si autẽ feratur intuitus tertio, & quarto
modis: ſic poteſt miniſtratio ſpiritualiũ pro temporalibus eſſe licita meri-
1. Theſſ. 5. toria, & a ſimonia penitus aliena. hoc attento, ꝙ ſ. ruetur illud apoſtoli.
1. Theſſa. 5. Ab omni ſpecie mala abſtinete uos. Hoc eſt, ꝙ adminiſtra-
tio ſpiritualium facta ſub altero tali intuitu, non apparet ex modo ſuo fie
ri primo intuitu, uel ſecundo: ut ſi non exerceantur ſpiritualia niſi prius
dentur temporalia: aut ſi turpiter exigantur cum ſcandalo, & auaritiæ no
ta. In quibus utiq; caſibus ſupſecti poſſunt haberi de ſimoniaca prauitate.
Ad hoc bene loquitur beatus proſper. in de uita contemplatiua. Sacer-
dos, cui diſpenſationis cura commiſſa eſt: non ſolum ſine cupiditate: ſed ẽt
cum laude pietatis accipit a populo diſpenſanda: & fideliter diſpenſat ac-
cepta: ut unde pauperibus ſubminiſtrat: inde & ipſe tanquam pauper uo-
luntarius uiuat. Et ſequitur. Quid eſt aliud de euangelio uiue-
C re: niſi laborantem inde ubi laborat, neceſſaria uitę recipere? ¶ Per hoc
ad quæſtionem reſpondetur: & eſt concluſio prima: ꝙ ſacerdos rependẽs
ſpiritualia, & accipiens temporalia intuitu tertiò uel quarto, excuſatur a
ſimonia: quoniam non commutat ſpirituale miniſterium, orationem ſci-
licet uel miſſam pro temporali ex obligatione, quaſi ciuili, uel legali, tan
quam ſit uera commutatio unius pro alio, appreciati pro precio: immo
talis appreciatio ſecundum ualorem inter hæc fieri non poteſt, quia ſpiri-
Salomon. tuali bono cunctæ opes terrenæ per æquiualentiam comparari nõ poſſunt.
Prouer. 8. ſicut de ſapientia Salomon ait Prouer. 8. Melior eſt ſapientia cunctis ope-
ribus precioſiſſimis, & omne deſiderabile ei non poteſt comparari. Et Pe
Act. 8. trus apoſtolus condemnans ſimonem dixit. Act. 8. Pecunia tua tecum ſit
imperditionem, quoniam donum dei exiſtimaſti pecunia poſſideri. Neq;
commutat ſacerdos pro temporali laborem ſuum corporalem, quia non
Scot. eſt ueriſimile: ait Scotus, ꝙ aliquis tantum daret pro labore corporali
Durand. habitu in illo actu, immo neq; in purè corporalibus. Dicit Durandus.
Sub uenditione cadit labor operantis ſecundum ipſum opus operatum,
quis enim unquam (dicit) emeret laborem operantis niſi propter fructum
operis. Et ideo ridiculum eſt (ait) dicere, ꝙ miniſter poſſet laborem ſuum
uendere: ubi opus ſuum uendere non poteſt. Et præter hæc, quia actus
celebrandi ſpiritualis eſt quantum ad ſuum principium, & quantum ad
ſuum finem, quia competit ſacerdoti ex officio, & poteſtate ſpirituali, &
per ipſum ſpirituale bonum confertur, quod ſecundum ueritatem nec uen
di poteſt, nec locari, etiam ſecundum apparentiam ſine ſimonia. Non

ergo

Ad quē ſenſum pōt cōcedi hoc dictum ſacerdos celebrat pro pecunia.

ergo celebrat ſacerdos miſſam pro pecunia, uel rē tēporali: ut hæc ꝑpoſitio pro, notat appreciationem huius pro illo: ſi rite celebrat: neq; pro pecunia. i. propter pecuniā: ut. ſ. hęc dictio pro, uel propter, ſit nota cauſæ finalis ultimatæ, & principalis: quaſi intentio ſacerdotis ſiſtat in pecunia quaſi in ultimo fine non referendo ſuam celebrationē in finem ulteriorem, & digniorē. quia & hoc ſimoniacū eſſet. Et ſecundū hoc intelligenda ſunt uerba reprobātiū ſpirituale pro tpali cōmutari. ¶ Sed quō tunc celebrabit pro pecunia uolens cauere ſimoniā. Quō intentionē ſuā rectificabit, ne ſi lumē intentionis. ſ. oculus quod in eo eſt tenebræ fuerit: totū corpus actionis ſuæ contenebreſcat. Reſponſio. Tripliciter id fieri pōt. Primò ſecundū Scotū, ut celebret pro temporalibus tanquā pro aliquo ſibi liberè oblato, cū mēdicatione orationis, & ſpiritualis ſuffragij. Sic enim tenebitur recipiens oblatū illud bonū tēporale ſecūdū iuſtitiam exaudire mendicantē ſpūalia, qui tēporalia cōtulit ex iuſtitia: recipiendo tpalia ſe obligat liberaliter: hoc eſt ſine conuentione, & commutatione ad orādū pro benefactore. Vnde religioſe uolens facere inſtitutionem (exempli cauſa) alicuius anniuerſarij perpetuo die certo peragendi in aliquo collegio, ſeu monaſterio dicat. Aſſigno uobis talē uel talē agrum: domū aut decimam: & peto, ut anniuerſarium pro me, & amicis meis taliter peragaris. Ex hac receptione liberaliter donata, cum petitione ſuffragij ſecundum iuſtitiam ſurgit obligatio ad audiendum preces cum dato huiuſmodi porrectas. De hoc clarius infra. ¶ Secundò ſic rectificabit ſacerdos ſuam intentionem: ut non impēdat ſpirituale propter pecuniam, tanquam propter finem principalem; ſed tanquā propter finē minus principalem, & ſecundariū, referendo intentionem ad ſuā ſuſtentationē: ut nunc aut poſterius liberius occupari poſſet circa ſpiritualia exercitia: Ita ut pecunia recepta ſit finis ſub fine: ita ut finis principaliter ſit gloria dei: & ſalus animarum per ſpirituale opus promouēda. Cui ut poſsit inſiſtere: pecuniam poteſt recipere: quoniam ſine temporalibus ſpiritualia diu ſubſiſtere nō poſſunt in hac mortalis uitæ miſeria. Recipiat igitur non tanquam precium ſpiritualis operis: ſed tanquā neceſſarium decentis ſuſtentationis. Vnde ut Gerſ. in de ſollicitudine eccleſia. perſonarum parte. 12. ait. Iſte ſiquidem iuſtus proprius & uerus eſt titulus ſuſcipiendi temporalia. ſ. tanquam decentem ſui ſuſtentationem. In hoc enim titulo qui dicitur ſuſtentatio miniſtri: ſaluatur omnis receptio moderata rerum temporalium pro ſpiritualibus ſecundum Durandū. Moderata dico in ordine ad perſonam ſtatum & officiū impendendum: ut non ſolū attēdantur neceſſaria uictus & amictus; ſed cætera officiū & perſonæ ſtatū concernentia: ut ſi prædicator eſt, libri & ſimilia ad ſpiritualis officij executionem neceſſaria. Vnde dicit Gerſon in trac. de ſymbolo propoſitione. 8. Eccleſiaſticus officians ex debito beneficio ſuo: ſicut frequentādo horas canonicas, uel mortuorum exequias: non ideo conuincitur ſimoniacus, ſi recipiat, aut recipere intendat diſtributiones temporales aſſignatas illis, qui talibus aſſiſtunt officijs: etiam dum aliquando ſub hac intentione mercedis uadit ad aliquod officium eccleſiaſticum, alias pro tunc non iturus. Gratia exempli. Habens officium prædicationis, aut pœnitentiariæ, cui pro ſuſtentatione uitæ annexa eſt præbenda in eccleſia cathedrali, in qua certis horis ſolis pręſentibus dantur quotidianæ diſtributiones. Iſti qui propter officium ſuum ſingulis horis intereſſe non poſſunt (habet enim ille ſtudere: ille confeſsionem pœnitentium audire) eligunt hi horas illas, ut uiſitent, in quibus lucrantur diſtributiones temporales: cæteris ſe abſentant, & ſuo officio deſeruiunt. Quis dice-

Qualis erit rectificatio intentionis.

D

E

De rectificatione intentionis, ut uitetur ſimonia.

Io. Gerſ.

Durandus.

Io. Gerſ.

ret hos ſimoniacos, dum intrant chorum horis, quibus recepturi ſunt temporalia, alias non intraturi: non referentes illa temporalia in aliud: niſi in ſuſtentationem congruam, quam alias habere non poſſent. Congruã dico, ſuo officio, ad dei laudem, & animarum ſalutem exercendam. ¶ Ex quo patet, ꝙ fallit argumentum multorum. Ille uadit ad chorum propter pecunias alias non iturus. Ille celebrat propter pecunias alias non celebraturus: igitur eſt ſimoniacus. Sed oportet addere: facit hoc propter pecunias principaliter. Hoc autem non facit, qui refert actum ſuum ad dei honorem: & pecunias in ſuſtentationem ſui: quatenus ſic ſpiritualibus officijs melius poſſit intendere, & uacare. ¶ Attendat tamen quilibet diligẽter; ne mentiatur iniquitas ſibi: ut non ex auaritia, & cupiditate per talia ſpiritualia opera ſibi multiplicet diuitias plurimas, & ſuperuacuas, & prę ter neceſſarias, pompam, & curam carnis non ſpiritus agat in delitijs.

F ¶ Tertiò intentionem ſuam rectificabit celebrans pro bono temporali quaſi pro mercede, & premio minus principali ſibi debito iure diuino, & naturali pro ſuſtentatione uitæ corporalis: ſecundum regulam Chriſti, & apoſtoli. Dignus eſt operarius mercede ſua. Lucę. 10. Et 1. ad Cor. 9. Qui altario deſeruiunt, cum altario participant. Nemo militat ſuis ſtipendijs unquam. Si nos uobis ſpiritualia ſeminamus. magnum eſt, ſi nos ueſtra carnalia metamus. Ita & dominus ordinauit his, qui euangelium annunciant: de euangelio uiuere. Viuere dicit apoſtolus non luxuriari. Sic ergo ex debito miniſtrationis ſpiritualium ſuffragiorum: iuſtum eſt, ut miniſtranti ſpiritualia corporalia redonentur. Vnde dicit gerſ. de ſimo. propoſitione. 5. Obligatus miniſtrare ſpiritualia, & miniſtrans ea, habet uerũ ius, & poteſtatem recipiendi temporalia abſq; hoc ꝙ mendicet ea. Et ſub hac intentione licet minus principali potuit, uel poteſt obligare ſe adminiſtrandum ſpiritualia: & pro mercede, uel ſtipendio aut cibo, & ſua ſuſtentatione recipere temporalia. Sicut exemplificari poſſet in omni ſtatu eccleſiaſtico tam ſecularium, quam religioſorum a maioribus ad infimos Hæc Gerſ. ¶ Ex hoc fundamento poteſt ſacerdos iam ſibi ad ſumptus ſufficientes ex patrimonio, uel alias piè collato: ſe ad præſtandum ſpirituales actus obligare: & temporalia ab eo recipere, ut ſtipendium debitum miniſtranti: ſecundum Ioh. in ſumma. Et hoc non ex cupiditate lucri, uel ad ſatisfaciendum ſuæ cupiditati intentione conuertendi: quia recipit aliunde in pios uſus. Non enim hæc redonatio boni temporalis iuſta uidetur tantum ex indigentia perſonę ſpiritualia miniſtrantis: ſed ipſa rerũ conditio talis eſt, ꝙ res temporalis organicè ſubſeruit ſpiritualibus rebus. Et ſi beneficium dicitur correſpondere officio, ut retributio ipſi miniſtrationi. Ex ſe enim iuſtum eſt: ut illi conſequantur ſtipendium, qui pro tẽpore ſuum commodare reperiuntur obſequium. 12. q. 2. Charitatem. Vnde accidit ipſi officio, & miniſtrationi ſpirituali utrum fiat per perſonam pauperem, uel diuitem. Quæ autem per ſe inſunt: non tolluntur ab eo, quod per accidens eſt. Alias enim promotus ad curam, ſi accreſcente patrimonio ditaretur: gratis teneretur ſine receptione temporalium ſpiritualia miniſtrare. Quod non uidetur uerum, quia nemo tenetur ſuis ſtipendijs militare, contra apoſtolum ſupra allegatum.

G ¶ Veruntamen ſic ſibi ſufficientes obligantes ſe ad præſtandum ſuffragia cęteris, ſuam partem faciunt deteriorem: pro quanto ſatisfacientes pro debitis alienis, retardant ſatisfactionem pro delictis proprijs. Satisfactionem quippe, quam alijs impendunt, ſibi negant: cum opus ſatisfactorium impenſum uni, non tollit pœnam pro peccatis debitam alteri, ut dictum eſt. ¶ Quo non obſtante

Lucæ 10. 1. Cor. 9.

Io. Gerſ.

Io. Gerſ.

Iohann.

Sacerdos habens alias unde ſuſtentetur poteſt ſe obligare ad miniſterium ſpirituale.

Præmium eſſentiale

præmium

Digitized by Google

non minuitur etiam celebrãti ſpecialiter ad ſatisfaciendum.

præmium eſſentiale ſibi non minuit. nam pręmium eſſentiale, quod meretur ſacerdos celebrando, dum fuerit in charitate: non minuitur ſacerdoti, quantumcunq; offerat ſpecialiter ad ſatisfaciendum, & hoc ſiue pro ſe, ſiue pro alijs multis, uel paucis: alioquin non expediret ſatisfacere pro peccatis ſi in diminutionem gloriæ (quæ incomparabiliter melior eſt, quam liberatio a pęna quacunq; ſatisfactoria temporali) uerteretur. Minus ſiquidem eſſet pęnam temporalem ſuſtinere, quam quantocunq; gradu æternę gloriæ perpetuò ſpoliari. Nam actioni meritotiæ debetur tantum præmij æterni, quantum debetur ſimili actioni in illo in quo non eſt ſatisfactoria. Hoc eſt ſi duo: quorum alter ad ſatisfaciendum pro peccatis tenetur: & alter non tenetur (quamuis putet ſe teneri) faciant opus meritoriũ ex ſimili charitate: & æquali conatu uoluntatis ſtante eadem actus intentione, cæteriſq; paribus ordinet uterq; actum illum in ſatisfactionem pro peccatis ſuis. Illi meritorio actui correſpondet idem præmium eſſentiale in utroq;, nec maius in uno quam in alio: licet uni ſit ſatisfactio, alteri non, ſcilicet non indigenti. Nec propter hoc melior eſt conditio peccatoris pœnitentis, quam innocentis pęnitentia non indigentis. Quia poteſt rationabiliter teneri, ꝙ ſicut opus ex charitate factum ualet pœnitenti ad temporalis pœnę redemptionem, ita ualet alteri innocẽti ad aliquod aliud bonum temporale, puta ſanitatem, uel multiplicationem temporalium, uel præſeruationem ſpecialem a malo. Illud autem præmium eſſentiale non datur niſi facienti opus meritorium, quamuis enim unus pro alio poſsit ſatisfacere: & unus alium a pęnis debitis liberare poſsit, ẽt unus alteri conuerſionem a peccatis, & ita primam gratiam ſicut Stephanus Paulo impetrare, nullus tamen alteri meretur æternam beatitudinem, nec beatitudinis gradum aliquem ſtantem ſemper immutabiliter ſententia illa. Opera enim illorum ſequuntur illos. Apo. 14. & illa Pauli. 1. Cor. 3. Vnuſquiſq; propriam mercedem recipiet ſecundum ſuum laborem, & ad Gal. 6. Quæ ſeminauerit homo, hæc & metet. Manet ergo ſacerdoti pro alijs celebranti ſaluum ius ſuum ad beatitudinem, quæ datur ex operatione eius meritoria. Nec illa ſibi minuitur, nec alteri propter ſuam celebrationis applicationem impertitur. Secus de præmio accidentali. ¶ Si uero obijceretur, contra prædicta per dictum beati Hiero. ad Damaſ. Papã. 1. q. 2. Clericos. Clericos autem illos conuenit eccleſiæ ſtipendijs ſuſtẽtari, qu bus parentum, & propinquorum nulla ſuffragantur ſubſidia. Qui autem bonis parentum, & opibus ſuſtentari poſſunt, qui quod pauperum eſt, accipiunt, profecto ſacrilegium committunt, & per abuſionem taliũ, iudicium ſibi manducant, & bibunt. Et beatus Proſper in de uita conté. & habetur. 1. q. 1. Paſtor. Paſtor eccleſiæ his, quibus ſua ſufficiunt: non debet aliquid erogare. Quoniam quidem nihil aliud eſt habentibus, dare quã perdere. Nec illi, qui ſua poſsidentes dari ſibi aliquid uolunt, ſine grandi peccato ſuo unde pauper uicturus erat, accipiunt. Ad hoc glo. in ca. Clericos. tripliciter reſpondet ſuper uerbo ſacrilegium. Primò, ꝙ illud dictum Hiero. exhortatio eſt non præceptum. Vel ſecundò de his loquitur, qui occaſione patrimonij ampliandi, quod habent, a diuinis ſe abſtrahunt obſequijs. quibus ſe abſentantibus dandum non eſt. Vel tertiò loquitur hic de quarta pauperibus debita, quæ dari prohibetur abundantibus. Concordat glo. in c. Illi autem 12. q. 1. dicens loquitur de clericis uagabundis. Vel non debent recipere eccleſiaſtica bona ut ſibi ſeruent: poſſunt tamen ut diſtribuant pauperibus, & ita non intelliguntur reparare bona pauperũ, ſi in pauperum uſus conuertuntur. Vlricus di-

Apoc. 14. 1. Cor. 3. Gal 6.

H B. Hieron.

Hieron.

eit, ꝙ clericus, qui habet ſufficiens patrimonium, ſi deſeruit eccleſiæ, po-
teſt ſuſtentari de bonis eius: ſed ſi non deſeruit: ſed in malos uſus diſpen-
Io. Gerſ. ſat peccat. Gerſ. in tractatu de ſollicitudine eccleſiaſticarum perſonarum
particu. 33. dicit Vellet fortaſsis aliquis dicere: ꝙ recipiens temporalia,
dum prius habet ſufficientiam pro ſuſtentatione ſtatus ſui uel ex patrimo-
nio, uel pie collato, peccat: & fraudat tam proximum, quam ſeipſum:
cum tota ratio conferendi miniſtris eccleſiæ: uidetur eſſe ſuſtentatio ſui.
non diuitiarum accumulatio, uel ornatus pompaticus. Sed hæc aſſer-
tio durior eſt, quam oportet. Et poſt modicum. Cōtingit aliquando tē
poralia præter, uel ultra neceſſitatem præſentem, non pro ſolo ſtatu re-
cipientis recipere: ſed ad aliorum prouidentiam, piamq; releuationem.
Ambr. Hoc ſatis confirmant ſententiæ doctorum. unde Amb. in li. de officijs. &
habetur 12. q. 2. aurum. Aurum habet eccleſia, non ut ſeruet: ſed ut ero
Hieron. get, & ſubueniat in neceſsitatibus. Et beatus Hiero. 12. q. 2. Gloria. ait:
I Gloria epiſcopi eſt pauperum opibus prouidere. ¶ Ex quibus ſatis deduci
tur, ꝙ ſi clerici debent pauperibus, & indigentibus prouidere: ꝙ poſſunt
ultra uictum tenere: immo ultra condecentiam ſtatus quo ad ſe: cum ne-
mo tenetur eleemoſynas facere de his, quæ ad ſui ſtatus exigentiam re-
quiruntur: niſi in extrema neceſsitate conſtitutis. Extrema enim neceſ-
ſitas proximi præferenda eſt ſoli decentiæ proprij ſtatus. Facit ad hoc uer
bum proſperi in de 6. contem. Illi qui tam infirmi ſunt, ut poſſeſſionibus
ſuis renunciare non poſſunt: ſi ea quæ accepturi erant: diſpenſatori relin
quant nihil habentibus conferenda, ſine peccato poſsident ſua: quia & ip
ſi quodammodo ſua relinquunt: quando proprijs contenti rebus, nihil eo
rum quæ labori, uel ordini ſuo deberi arbitrantur: accipiunt. Facit ad idē
1. Cor. 9. ca. Quoniam quicquid. 16. q. 2. quod allegat factum Pauli apoſtoli, qui
de laboribus manuum ſuarum uitam quandoq; duxit: relinquens bona ſibi
debita apud eos, quibus euangelizauit: quamuis poteſtatem haberet ab
eis recipiendi uitæ neceſſaria, ut ipſe ait. Et in hoc opus exercuit ſuper-
erogationis. Non enim quia manibus laborauit ius petendi ſtipendium
perdidit: ſed iuri ſuo ſponte ceſsit: non in præiudicium ſuæ poteſtatis, &
aliorum in accipiendo temporalia. Sic enim iam poſſeſsionati clerici, &
religioſi ſi laboribus honeſtis manuum intenderent: non licite retinerent,
quę habent, & quæ data ſunt a fundatoribus. Quod non apparet: & ui-
detur contra beatum Aug. in de operibus monachorum dicentem. Si euā
Auguſt. geliſtæ ſunt, ſi miniſtri altaris ſunt: fateor, poteſtatem habent uiuendi de
ſumptibus fidelium. Et idem permiſit dominus apoſtolis: & inſit a ſub-
ditis recipere neceſſaria, ut quiſquis uellet, poſsit. Si quis uerò uti nollet:
Auguſt. non contra iuſſum faceret: ſed a ſuo iure recederet. Hæc Augu. Huic li-
bertati Paulus inſiſtebat, dum quandoq; ſtipendia ſuſcepit: quandoq; nō:
2. Cor. 11. ut teſtatur ipſe ſic dicens 2 Cor. 11. Cum eſſem apud uos, & egerem: nul
li oneroſus eram. Gratis dei euangelium euangelizaui uobis. Alias au-
tem eccleſias expoliaui, accipiens ſtipendia ad miniſterium ueſtrum. & ad
Phil. ult. Phil. ulti. dicit ſe pluries accepiſſe ab illis tam in propria perſona, quam
per nuncios. Et non ſolum hoc: ſed & pro alijs collectas ordinauit. Quod
facit ad propoſitum, ſcilicet ꝙ clericus ultra decentiam quandoq; pro-
prij ſtatus, iuxta tamen bonam fidem, recipere poteſt pro releuatione pia
1. Cor. 16. aliorum. unde dicit apoſtolus. 1. Cor. 16. Facite collectas per unam ſab
bati: & unuſquiſq; apud ſe reponat, recondens, quod eis bene placuerit.
ut non cum uenero, tunc collectæ fiant. Cum autem præſens fuero, quos
probaueritis per epiſtolas, hos mittam proferre gratiam ueſtram in Hie-

Cleric⁹ pōt ultra ea, quæ ad pro prium ſtat[us] pertinent, pro releuatione egentium t[em] poralia co[l] ligere.

rusa-

ruſalem. Sic & dominus dona in loculos recepiſſe, & pro ſe, & pro alijs egenis pauperibus legitur:unde Io. 1. cum dic. Iudæ. Quod facis: fac citius. Putabāt quidā ex diſcipulis, ꝙ Chriſtus diceret ei: eme, quæ nobis neceſſaria ſunt ad diem feſtū:aut ut egenis aliquid daret. Et ibidē.c. 12. Quare hoc unguentū nō uenijt trecentis denarijs: & datum eſt pauperibus. Ex quibus deducitur: ꝙ perſona eccleſiaſtica ultra ea, quæ ad propriū ſtatū pertinēt, pro pia releuatione egentiū,& pauperū bona tēporalia recipere non uetatur. ¶ Cōcluſio ſecunda ad quæſtionem quartā reſpiciens dantē tēporalia. Dās tēporalia,ut repēdantur ſpiritualia quarto intuitu ſuprapoſito:a ſimonīæ uitio,ſimiliter ſicut recipiēs excuſaē.Patet per illa quę adducta ſunt de recipiente:ſecus ſit primō intuitu daret. Hic.n.intuitus tā dantē,quā recipiētē conſtituit uere ſimoniacū Secundus uerō intuitus, & tertius,nō dātē tēporalia ſed recipientē reſpiciunt:quoniā manifeſtū eſt:ꝙ dās tpalia,ut recipiat ſpūalia,in tpalibus erogatis ſinē nullū cōſtituere pōt. ¶ Ex omnibus in reſponſione ad quartā quæſtionem præmiſsis: poſſunt hæc duo ſummatim colligi. Primū,ꝙ conferens temporalia ad inſtitutionē eccleſiaſtici beneficij:uel diuini cultus augmentū, pōt rationabiliter cōditiones certas apponere ſuę intentionis explicatiuas,quibus tēporalia huiuſmodi recipientes, ad certos actus ſpirituales coercendos obligentur. Hæc eſt ſententia Scoti in ſuo quodli.q. 20. frequenter allegata: ſic enim ait. Multi dotauerunt monaſteria,& eccleſias:ut miniſtri in talibus tenerentur celebrare pro eis, & pro illis,pro quibus intendebant eos obligare. Et ſubdit dicens. Et eſt illa obligatio rationabilis, ut qui recipit eleemoſynas tpales refundat benefactori ſuffragium ſpūale orationis & oblationis,ſicut de tēporali beneficio refundendo pro ſpirituali prædicationis officio apoſtolus ait. Si nos uobis ſpiritualia ſeminamus magnum eſt ſi ueſtra carnalia metamus.q.d. Non. Licitū igitur eſt,& rationabile,ꝙ faciens eleemoſynā requirat orationē. Vnde rationabiliter facit, qui cum eleemoſyna ſua imponit obligationem orandi pro ſe,& ſuis. Accedit ad conſenſum huius ueritatis uſus communis eccleſiæ:qui ſic habet,& recipit: cui ſi quis contradicit: imprudenter ſe decipit: ait Gerſ. in de ſoli. eccle. perſonatum. par. 19. addens hoc congruere tā perſonæ recipienti,quā danti,ſiue conferenti:quam etiā eius cognatæ, uel affini. ¶ Eleemoſyna autem ſic determinata tranſit ad quemcunq; ſuccedētē cum onere impoſito: ita ꝙ cuncti ſucceſſores huiuſmodi tēporalia recipiētes, ad impoſita impēdenda onera obligantur. Facit ad hoc clare'. c. Significatum.de præben. in tex. & glo. ¶ Secundū,quod ex præmiſsis colligitur. Licitum eſt recipienti temporale beneficium ſic limitatum,ſe ad ſolutionem impoſitorum onerum obligare, & hoc ſiue recipiens ſit ſingularis perſona, ſiue communitas, ſiue prælatus nomine communitatis. Patet: quia ſi conferens pōt licitē beneficium certis actibus ſpiritualibus rependēdis onerare: & ſuſcipientē ad eorū executionē obligare,licitū erit ſuſcipientē hmōi obligationis onus ſuſcipere. Non tamen intelligenda eſt huiuſmodi obligatio per modum conuentionis legalis per commutationē ſpiritualis pro temporali:ſed modo prius expreſſo ſecundū tertiū,& quartū intuitus modū. ¶ Sed dubitare quis poſſet,an recipiēti huiuſmodi temporalia liceat in caſu recedere ab obligatione, & onere recepto muneri impoſito. Ad hoc reſpondet Cancel.pariſien. in tractatu ſupra allegato parti. 25. & ſequen. Ponens tres caſus, ſiue cauſas, quibus exiſtentibus, aut aliquo eorum, impoſita onera, & obligatio ceſſant in toto, uel in parte. Hi ſunt cauſa euidentis neceſsitatis, urgentis utilitatis, legitimæ diſpenſationis. ¶ Neceſſitas incumbit nunc,uel ex impotentia,uel infirmitate recipien

Ioan. 1.

K Concl. 2.

L

Dans temporalia ad inſtitutionē alicuius beneficij eccleſiaſtici pōt aliquas conditiones apponere obligatiuas.

1. Cor. 9.

Io. Gerſ.

Eleemoſina trāſit ad ſucceſſores cū onere.

M

Quando & in quibus caſibus poteſt recipiens tēporalia recedere ab obligatione. Tres caſus. Primus Neceſsitas.

Cancell.

prioribus fundatoribus in gradu ſuo eadem ſuffragia in alio poſteriori gradu applicarentur nouiſsimis fundatoribus. Sic enim nihil prioribus periret: uerum poſteriores fraudarentur: ſi ipſi temporalia impendiſſent ac fundaſſent ſuffragia ſibi principaliter, & in priori gradu applicanda: ut puta ſi ignorent eadem ſuffragiorum officia per alios prius fundata. ¶ Hinc ſalubriter hortatur d. ctus Cancel. ubi ſupra parti. lib. dicens. Recipiens temporalia præſertim communitas pro ſe, & ſucceſſoribus cum bona fide, & ſagaci diſcretione, conſideret in recipiendo temporalia primò quid liceat, ſecundò quid deceat, tertiò quid expediat, & proſit nedum ad præſens: ſed ad futurum. Euenit namq; ſicut in agentibus iter longum, q paruum pondus in ſe, & in principio aut pro pauco tempore ſit tolerabile: quod per ſucceſſionem continuam redditur uelut importabile. Sic de paruis, & paucis ſuffragijs, dum uel iunguntur alijs, uel perpetuantur: inuenire poſſumus, q in principio ipſorum perſolutio modica reputatur: dum uerò in perpetuitatem tranſeunt, onus magnum æſtimatur. Et ſubdit: q memoria hominum labilis eſt, qq; ſupeuenientes non de facili ſuam intentionem applicant ad inſolita: q inſuper cuſtodienda eſt uniformitas apud fratres: ſicut in conuictu ita & in officio, cantu, alioq; ritu: & ita de alijs conſiderationibus huiuſmodi. Fiuntq; nihilominus frequenter obligationes in oppoſitum: aut propter inaduertentiam, inconſiderationemq; recipientium: aut urgente penuria, aut propter complacentiam conferentibus faciendam: aut quia non audent recipientes apponere conditiones pro ſeipſis licitas, decentes, & expedientes. Quare ſic. Quia non placerent conferentibus. Fit deniq; hoc propter auariciam recipientium, & eorũ turpem quæſtum, qui caſus ſtatim habet culpam, ſiue fiat in augmẽtũ præter neceſſariorũ iã fundatorũ cęnobiorũ, ſiue propter famã, ſiue alias cauſas minus licitas. ¶ Ex hac radice magnum poteſt ſumi argumentũ ad reprobationẽ pluralitatis beneficiorũ in eadem perſona, ultra iuſtam neceſsitatem utilitatem eccleſiæ, ac condecentiam ſtatus perſonæ beneficia poſsidentis. Si enim ſuſceptum beneficium ſufficiens eſt ad honeſtam, & ſufficientem ſuſtentationem miniſtri eccleſiæ, præſumitur, & iure præſumitur q beneficium inſtituens uoluit poſſeſſorem obligare ad ſibi utilius: & ita ad pro ſe, & ſuis principaliter, & ſpecialiter orandum. Si ergo ultra hoc aliud recipit beneficium inſtituenti ſecundo receptum ad ſimile obligatur. Et ſi a duobus idem ſuffragium præſtat: quilibet eorum fraudatur, & bonum integrum cuilibet debitum diminuitur ſecundum prædicta. Sic fit: q uiolatur iuſtitia: frãgitur fides: fraus committitur, animæ defunctorum a pęnis liberãtur tardius: a cęli gaudijs ſuſpenduntur diutius: ac per hoc tota cęleſtis curia, lęticia, quam de eorum haberet præſentia ſpoliatur: & dei cultus minuitur: ſic deus ſecundum prædicta fraudatur. Inæqualitas in clero pacis inimica oritur: retrahuntur cæteri a beneficiorum inſtitutione, & quantum ad inſtituta, uoluntates ultimæ illuduntur. Secus in beneficijs exilibus, ubi non eſt præſumendum q primi fundatores uoluerint poſſeſſores ad pro ſe tantum ſuffragia applicanda principaliter obligare: cum non contulerunt unde ſufficienter & decenter uitam ducere poſſint. Et dato q fecerint: hæc eorum conſtitutio, epikeiam recipit ſecundum conſiliũ & prudentiã ſapientum. In quo caſu plura beneficia ſecundò Cãcel. dici poſſunt unũ. ſicut in magnis frigoribus multę tunicę una dicuntur moralì unitate: & ſi omnia illa non ſint niſi ad ſufficientiam ſtatus occupantis. ¶ Attenderent hoc utinam quidam clericorũ auari, & ambitioſi beneficia beneficijs addentes, qui beneficijs ſatiari non poſſunt. prælaturas, dignita-

Margin notes (left): Recipiẽs temporalia cũ obligatione ad rependẽdum ſpiritualia, uidet cautè qd liceat. — Clerici in beneficijs plurales qñ poſſunt excuſari.

Margin notes (right): O Cancell. — P — Cancell. — Q

res, perſonatus, & cætera incompaſsibilia non ſolum ex prędicta radice: Ex qua radice non poſſunt excuſari.
ſed ex ſacris canonibus, patrũq; ſanctionibus ſimul plura poſsidentes: non
utiq; in profectum eccleſiæ: non in ſalutem animarum: ſed ut latius inde
uiuant: ne dicam luxurientur: dilatent familiam: incedant purpurati: exal
tent nomen: amplient famam: magnificent parentelã: noſcunt nonnunquã
beneficiorum reditus: patronos ignorant: computant ſtipẽdia: impoſita one
ra non attendũt. Inter cæteras excuſationes in peccatis ac maliciæ defenſio
nem, diſpenſationem, eiuſq; prouiſionem allegantes: in augmentũ ſui er-
roris papam dñm omnium beneficiorum ac eccleſiaſticorum bonorũ aſtruẽ
tes. Nihil quoq; iuſtius eſſe aiunt, quã ut quilibet moderator ſit, ac diſpen
ſator rei ſuæ. ¶ Sed falluntur miſeri, affectu, intellectuq; deprauati: & inani Inuectiua in clericos auaros.
ter ſibimet de diſpenſatione blandiuntur. Poteſt Papa diſpenſare: ſed ſuper
ius humanum. Aequitas autem, & naturalis rationis iuſtitia immutabilis per
ſeuerat. Quanquam ergo papa diſpenſare poſsit, ut incompatibilia hu-
mano iure ſimul ab eodem poſsideantur: tamen incompatibilia ex prædi-
cta radice per diſpenſationem Papæ non erunt compatibilia, extra caſus
ſaltem memoratos communem. ſ. eccleſiæ utilitatem, & perſonę poſsiden-
tis indigentiam. In his enim caſibus incompatibilia eſſe non cenſentur. Nã
& dotator particularis beneficij rectè inſtructus ad cõem eccleſiæ utilitatẽ
ſuæ proprię cederet, ac cedere tenetur affectioni. Deniq; Papa omnẽ ptãtẽ,
quam habet ſuper eccleſiã, perſonas, & eccleſiaſtica bona, recipit ad eccle-
2. Cor. 10. ſiæ ædificationem non deſtructionem. unde ait apoſtolus. 2. Cor. 10. Si
amplius aliquid gloriatus fuero de poteſtate noſtra, quã dedit nobis domi
nus in ædificationem: non in deſtructionem ueſtram: non erubeſcam.
R Omnis igitur diſpenſatio a poteſtate apoſtolica manans in eccleſiæ ædifi- Quando diſpẽſatio papalis ualet.
cationem: cultus diuini augmentum ac ſalutem animarum, toleranda eſt:
quæ autem præter hæc conceditur, caſſa eſt, & inanis. Neq; perſonę utili-
tas in diſpenſatione attendenda eſt principaliter, ſed eccleſiæ: dicente apo
ſtolo. 1. Cor. 10. Omnia in gloriã dei facite. Sine offenſione eſtote iudęis,
1. Cor. 10. & gentibus, & eccleſiæ dei: ſicut & ego per omnia omnibus placeo. nõ quæ
Bern. rens, quod mihi utile eſt: ſed quod multis, ut ſalui fiant. Vnde & Bern. li.
de conſi. ad Eugenium papam. Nõ ſum tam rudis (inquit) ut ignorem po-
ſitos uos diſpenſatores in ædificationem, non in deſtructionem. Deniq;
quęritur inter diſpenſatores: ut fidelis quis inueniatur: ubi neceſsitas urget
excuſabilis diſpenſatio: ubi utilitas prouocat, diſpenſatio laudabilis eſt. Vti
litas dico, communis non propria: nam cum nihil horum eſt, non plane
diſpenſatio: ſed crudelis diſsipatio eſt. Concordat idẽ in epiſtola ad Theo
baldũ comitẽ, ubi ait. Honores, & dignitates eccleſiaſticas non ignoro de-
beri his, qui eas dignè ſecundum deum miniſtrare uelint, & poſsint. Nec
cuiquam plures in pluribus eccleſijs habere licet: niſi diſpenſatione qui
dem ob magnã uel eccleſiæ neceſsitatem uel utilitatem, non propriam,
ſed communem. Illud, ad Rupertum. Quid tibi blandiris de diſpenſatio
ne apoſtolica, cuius intus conſcientiam diuina tenet ſententia. Vnde ſi ideo
teneantur plures prębendæ, ut lautius quis uiuat: ut propinquis ſubueniat:
ut honoribus intumeſcat: ut citius ad epiſcopatum perueniat, alijsúe hu-
iuſmodi de cauſis: non plane fidelis eſt diſpenſatio: ſed crudelis diſsipatio:
nõ excuſans: ſed incuſans. Nõ ergo papa tale habet dominiũ ſup beneficia:
ut ad nutũ & uoluntatẽ ſuã poſsit de ipſis qualitercũq; ordinare, ſed dñium
habet ſuper hæc, & cętera quoddam regitiuũ ut fideliter, & prudenter poſ-
ſit ea miniſtrare. Vnde & Gerſ. in trac. de poteſtate eccle. di. Poteſtas ec-
Io. Gerſ. cleſiaſtica papalis non ita habet dominia, & iura terreni ſimul, &

cęle-

celeſtis imperij, q́ poſsit ad libitum de bonis clericorum diſponere: quamuis concedi debeat: q́ habet in illis dominium quoddam regitiuum, directiuum, regulatiuum & ordinatiuum. Hinc diſpenſator eſt uerius quã dñs: ſecũdũ illud Pauli. Sic nos exiſtimet homo, ut minoſtros Chriſti, & diſpẽſatores miniſteriorum dei: non excludens Petrum, qui ait. Non quaſi dominantes in clero. Diſpenſatori autem opus eſt fidelitate, & prudentia. Luc. 12. Quiſputas eſt fidelis diſpenſator, & prudens, quem conſtituit dominus ſuper familiam ſuam. Fidelitate, ut bonũ in communem utilitatem ordinet. Prudentia, ut rationẽ diſpenſandi agnoſcat: & non procedat ex ſola ſua uoluntate: neq; ipſam ut legere conſtituat: quod eſt hoĩs rõne non utẽtis. Vnde ad eugeniũ papã Bern. Quomodo nõ indecens eſt tibi, ait, uolũtate pro lege uti? Tu ne es maior dño tuo? qui ait. Non ueni facere uoluntatẽ meã, quod quam non minus deiecti, quam elati animi eſt ueluti rõnis expertisi non pro rõne ſed pro libito agere nec iudicio agi, ſed appetitu, quid tam beſtiale? Et poſt modicũ. Sic degenerando (quod abſit) generale opprobrium feciſti propriũ. Hõ cum in honore eſſet, non intellexit: comparatus iumentis inſipien. & ſi. fa. eſt illis. Et dicit dñs cameracen. q́ ſi papa pro libito diſtrahat bona eccleſiæ, & non ea diſpenſat bona fide: de iure non tenet. Et non ſolũ tenetur tunc ad pœnitentiam de peccato: quaſi propter abuſum ſuæ rei: ſed infideliter agit, & tenetur ad reſtitutionem, ſi aliunde haberet: quia fraudator eſt rei alienæ: ſecus ſi eſſet dominus. ¶ Eſto ergo q́ papa conſentiat in pluralitatem beneficiorum: fleat eccleſia: nullus poſſeſſorem inquietet; calculum poſtulabit deus dicturus ad quemlibet: red de rationẽ uillicationis tuæ, & tunc cognoſcatur deus faciens iudicium, & iuſtitiam: qui in multa patientia ſufferens uaſa ire, non agnoſcitur. ¶ Quid autem, & quantum conditio ſtatus clerici de bonis eccleſiæ requirat: & cũ bona fide ſtare poſsit. Origenes aperit exponens illud Mat. 24. Quiſputas eſt fidelis ſeruus: di. Quoniam & ſecundum ſimplicem intellectum opus habemus, ut fideles ſimus ad diſpenſandos eccleſiæ reditus: ut non deuoremus, quæ ſunt uiduarum: & ut memores ſimus pauperum: & ne occaſionem accipientes ex eo, quod ſcriptum eſt. Dñs conſtituit his, qui euangelium prædicant de euangelio uiuere: amplius quæramus, quam cibum ſimplicem & neceſſaria ueſtimenta: & non amplius teneamus nobis, quã his, qui neceſsitatem patiuntur. Hęc ille. ¶ Videat igitur, quilibet, quæ neceſsitas urgeat: quę utilitas proueniat: quali intentione moueatur: quo fine ducatur, ut in beneficijs ſit pluralis. Et ſi quid horum reperit a rectitudine claudicare, pluralitatem abijciat tanquam ſalutis impeditiuã Nec pluris æſtimet damnum in arca: quam damnum in conſcientia. Nec quærat excuſationem in peccatis ſuperioris auctoritate ſe muniens per diſpenſationem, quoniam ut ſit recta in excuſatione, oportet eam naturali æquitate, & diuinis legibus regulari. Neq; idcirco minus ardebit in barathro: qui cum licentia prælati demergitur in inferno. Si uerò inuenit omnia æqua, & iuſta ſollicitus ſit fideliter uices rependere: deo gratias, & laudes eccleſiæ generali, ac ſtipendia miniſtrantibus ſpecialiter orationes, & ſpiritualis ſuffragij famulatum. Quintæ .q. de ordine ſeruando in uirtutis ſacrificij applicatione, reſponſio patet ex dictis ad quęſtionem primam ſupra lec. 26. Ideo breuitati conſulens poſt digreſsionem longam: non autem ut intumo: inutilem ad textum noſtri canonis reuertamur.

Luc. 12.

Bernard.

Matth. 24.

DE AVDIENDA MISSA, & eius utilitate.

LECTIO XXVIIII.

A ET OMNIVM circumſtantium, quorum tibi fides cognita eſt: & nota deuotio. ¶ Orauit ſacerdos ſpecialiter pro commiſsis ſingulariter: conſequenter orat ſpecialiter pro circumſtantibus nõ commiſsis peculiariter. Patet autẽ ex hac clauſula euidenter ſecundum Inno. & Alex. de ales, quam ſanctum, & ſalubre eſt miſſarum ſolennijs intereſſe: cum ſacrificium euchariſtiæ, pro circumſtantibus ſpecialiter offeratur. Vt autem cuncti fideles ſacri huius muneris miſſæ fierent ſpecialiter participes: ſancta eccleſia more pię matris profectum ſitiens filiorum ſalubriter inſtituit ut omnes fideles conueniant in ſacris ſolennitatibus ad eccleſiam: miſſas audiant: & ante finem non recedant. Vnde de conſe. diſtin. 1. Miſſas. dicitur. Miſſas die dominico ſecularibus totas audire ſpeciali ordine præcipimus: ita ut ante benedictionem ſacerdotis, populus egredi non præſumat: quod ſi fecerit ab epiſcopo publicè confundatur. Idem in ca. ſequenti. Cum ad celebrandum. Item in ca. Omnes eadem diſt. dicitur. Omnes fideles qui cõueniunt in ſolẽnitatibus ſacris ad eccleſiam & ſcripturas apoſtolorum & euãgelium audiant. Qui autem non perſeuerãt in oratione uſq; dum miſſa peragatur: nec ſanctam communionem percipiunt: (uelut inquietudinis eccleſiæ commouentes) conuenit communione priuari. Et ꝙ non recedatur ante benedictionem ſacerdotalem: non intelligendum eſt de qualibet miſſa: ſed dumtaxat de miſſa, cui populus ex præcepto eccleſiæ tenetur intereſſe: qualis eſt miſſa maior in die dominica, & feſtis ſolennibus. ¶ Vnde notanter dicitur in allegatis capitulis, die dominica, & ſolennitatibus: nam in his audire miſſam eſt præceptum: ut dicit glo. in ca. allegato. Miſſas. Nam & textus habet præcipis. Item de con e. diſt. 1. Qui in die. ubi præcipiuntur excommunicari, qui in die ſolenni conuentui eccleſiæ ſe ſubtrahunt: ſed nemo excommunicandus eſt, niſi propter tranſgreſsionem præcepti, qui mortale peccatum inducit. De miſſa maiori. i. parochiali habetur de conſe. di. 1. Et hoc extra de parochis. Vt dominicis. Et de celebratione miſſarum. Quidam laici. De hoc etiam ſupra lec. 14. ¶ Et

B dicit doctor ſubtilis. 3. ſententiarum di. 9. ꝙ hoc præceptum eccleſiæ de audiendo integram miſſam in die dominica, & ſolenni, eſt ſpecificatio diuini præcepti affirmatiui. Diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo &c. quantum ad actum, & quantum ad tempus: ſicut in uete. lege ſpecificatum fuit quantum ad diem ſabbati, ut uidelicet illo tempore, die ſcilicet dominico, & ſolenni deus colatur, & adoretur in oblatione illius ſummi ſacrificij euchariſtię, quam offert ſacerdos ſummo patri uerè, & ſacramentaliter: populus circumſtans ſpiritualiter. Nam tempus in præcepto illo affirmatiuo, quod non obligat pro ſemper: non eſt expreſſum; ſed ab eccleſia adiectum. Sicut regulariter pręcepta legis naturæ determinationem recipiunt per legem humanam, ſicut lex naturæ dictat malum eſſe puniendum, bonum præmiandum; ſed qua pœna, & modo, determinat lex poſitiua. ¶ Debet ergo audiens miſſam ſtare quietus, intus recollectus: mente in deum aſcendere ipſum adorando, magnificando, laudando, gra-

Marginalia (left): nocen. ex. de ales — otm.

Marginalia (right): Expoſitio canonis: Et omnium circumſtantiũ, uſq;, comunicantes. Miſſas audire fructuoſum eſt. — Quando, & ad quã Miſſam tenentur fideles.

tias

tias agendo, ut ſatisfaciat precepto eccleſiæ de audiendo miſſam:& ut par t ceps fiat orationis ſacerdotis ſpecialiter dominum pro circumſtantibus deprecantis. Vnde notanter dicitur circumſtantium, non circumgyrantium, perambulantium, & confabulantium: quia tales non ſolum non fiunt participes miſſe: ſed etiam peccant transgrediendo præceptum eccleſiæ de audiendo miſſam die dominica:ſi aliam miſſam non audierint ea die de quo cancel. in trac. de oratione. Cognoſcant & obſeruent tam clerici, quam laici:quos oportet diebus dominicis & feſtis diuino intereſſe officio, & ſeruitio. ꝙ non abſoluuntur ab hoc debito dum ſcienter fabulationibus intendunt: ſed multipliciori reatu ſe conſtringunt, quia nedum non obſeruant præceptum, ſed & alios impediunt, quia in eccleſia ſanctiſsimo dei tabernaculo ſcandalum, inhonorationemq; faciunt. Subdit. Sicut ergo, uel ſedeant: & ſi non uocaliter orando, ſaltem in modeſta quiete, & ſilentio animaduertant: conſiderantes nedum ea, quæ dicuntur, uel canuntur; ſed & ea, quæ myſticè peraguntur in ritibus, & ueſtibus ſacris, quæ prærerea in picturis præſentantur: & ſic de alijs. Hęc ille. ❡ Ad quod implendum religioſè hortatur Greg. 10. ca. Decet. de immu. eccle. lib. 6. dicens. Decet domum tuam ſanctitudo. Decet, ut cuius in pace factus eſt locus eius: cultus ſit cum debita ueneratione pacificus. Sit itaq; ad eccleſias humilis, & deuotus ingreſſus, ſit in eis quieta conuerſatio, deo grata: inſpicientibus placita. quæ conſiderantes non ſolum inſtruat, ſed & reficiat: conuenientes ibidem: Nomen illud, quod eſt ſupra omne nomen: a quo aliud ſub cęlo non eſt datum hominibus, quo ſaluos fieri credentes oporteat: Nomen uidelicet Ieſu Chriſti, qui ſaluum facit populum ſuum a peccatis eorum: exhibitione reuerentiæ ſpecialis, attollant. Et quod generaliter ſcribitur, ut in nomine Ieſu omne genu flectatur ſingulariter in ſeipſis implentes, præcipuè dum aguntur miſſarum ſacra myſteria: glorioſum illud nomen quandocunq; recolitur: flectant genua cordis ſui, uel quod capitis inclinatione teſtentur. Attendãt in locis eiſdem intentis pręcordijs ſacris ſolennijs, deuotis orationibus inſiſtant. Nullus in locis eiſdē, in quibus cum pace, ac quiete uota conuenit celebrari ſeditionem excitet: conclamationem moueat, impetum uē committat. Ceſſent in locis illis uniuerſitatum, & ſocietatum quarumlibet conſilia, conciones, & publica parlamenta. Ceſſent uana, & multò fortius fęda, & profana colloquia. Ceſſent confabulationes quælibet. Sint poſtremo alia quæcunq; quæ diuinum poſſunt turbare officium: aut oculos diuinæ maieſtatis offendere: ab ipſis prorſus extranea: ne ubi peccatorum eſt uenia poſtulanda, ibi peccandi detur occaſio, aut deprehendantur peccata committi. Ceſſent in eccleſijs, earumq; cæmiterijs negociationes, & pręcipue nundinarum, ac fori cuiuſcunq; tumultus: omnis in eis ſecularium iudiciorum ſtrepitus conquieſcat. Et infra. Qui uerò pręmiſſas inhibitiones petulanti animo contempſerint: præter proceſſum ordinariorum, & deputandorum ab ipſis, diuinæ ultionis, & noſtræ poterunt acrimoniā formidare, donec ſuum confeſſi reatum firmato propoſito deliberauerint abſtinere. ❡ Ex quo ſatis deducitur, ꝙ tempore diuinorum in ſacratis locis quietus ſine ſtrepitu debet quilibet apparere, maxime dum miſſæ ſolennia peraguntur: ut de numero ſit eorum circumſtantium, pro quibus ſpecialiter ſacerdos ſacrificium offerens deo patri, id ipſum petit acceptari, dicens. Memento domine famulorum, famularumq; tuarum: & omnium circumſtantium. ❡ Nec tamen hoc ſufficit: ſicut nec ſolum ſufficit remouens prohibens, quoniam ſicut in naturalibus actus actiuorum non ſuſcipiuntur niſi in paſſo di-

Contra gyrouagos, & in Eccleſia tempore diuinorū ambulantes.

C Grego.

Quomodo debet audiri

ſpoſito: ita & actiones ſpirituales certam prærequirunt diſpoſitionem. Ita in propoſito requiritur etiam certa diſpoſitio pro receptione fructus miſſæ. ¶ Conſiſtit autem hęc diſpoſitio audientium miſſam in duobus, quæ hic exprimuntur, cum in canone dicitur. Quorum tibi fides cognita eſt, & nota deuotio. Requiritur primo fides, ut credatur ſub ſpeciebus panis & uini poſt conſecrationis uerba, uerum corpus Chriſti & uerus eius ſanguis cōtineri. quod quia non fit uirtute naturali, nec poteſtate creata: ſed infinita creatoris potentia: tranſcenditq; capacitatem, & intelligentiam cuiuſcunq; creati intellectus: nec ratione deprehendi poteſt: requiritur ad huius ueritatis aſſenſum ipſa fides. unde dicit beatus Aug. Mira mihi uidētur, quæ de illo ſacramento leguntur. Fides eſt neceſſaria: ſcientia rationis ſuperuacua. Scientia ratione, & intellectu colligitur. Fides auctoritate uidetur. Hęc ſunt ergo, quæ fidem de neceſsitate exigunt: rōnē omnino nō admittunt. Expetunt ſimplicem creditorem: arguunt improbum diſcuſſorem. Et poſt pauca. Credi namq; oportet ſalubriter: quod inueſtigari nequit utiliter. Hæc ille. Requiritur ergo fides circumſtantium: ut ipſis proficiat oblationis ſacrificium, per quam in unitatem recipiuntur ſacri: & adhærent cæteris membris corporis myſtici: & Chriſto huius corporis capiti. Sicq; uiuūt & ſpiritualis uitæ influxū participare poſſunt. Nā fides operās per dilectionem purificat corda circumſtantium, ut & ipſi in oblatione illa, quæ ſua puritate puritatem myſtici corporis repræſentat: ſpiritualiter offerantur. unde Act. 15. Fide purificans corda. ¶ Secundò requiritur eorundē attentio, & eleuatio mentis in deū per deuotū affectū, quo deſiderent oblationē huius hoſtiæ ſalutaris ſibi proficere ad ſalutē. & hoc innuitur cum dicitur. Et nota deuotio, ſupple ad hoc ſatēm, qua tibi uniuntur uirtute charitatis: per affectū, ſicut fide uniuntur ueritate per intellectum, ſicq; ueritate, & uirtute uniantur per intellectum, & affectum. Quæ fides, & deuotio, & ſi homines latet, tū tibi deo cognita eſt, & nota. Cognita per approbationē: & nota per acceptationem. Tibi, qui propitiaris fidelibus & deuotis, ſecundum Inno. qui ſolus uides in conſcientijs, qui rectè credunt, & deuote & diligunt: qui ſcrutator es renū & cordiū: deus ſcientiarum & dūs, & occultorū omnium perſcrutator, in cuius conſpectu nulla creatura eſt inuiſibilis. Tibi etiam, cui omne cor patet, quo ad fidem, & adhæſionem: & omnis uoluntas loquitur per deſiderium, & deuotionem: & quē nullum latet ſecretū per occultationē: quoniam omnia nuda, & aperta ſunt oculis tuis. His autem duobus exiſtentibus in audientibus miſſam fide. ſ. & deuotione, fructū diuinæ gratiæ huius ſacramenti percipiunt: & nonnunquā abundantius, quam ſacerdos offerens. ¶ Vnde ſubditur. Pro quibus tibi offerimus. Quibus. ſ. famulis, & famulabus tuis: & omnibus circumſtantibus fidelibus, & deuotis, offerimus: quod dicitur in plurali ad denotandū: ꝙ ſacerdos loquitur, ut ſupra factum eſt in perſona totius eccleſiæ, quæ eſt offerens principale. Vel ſecundū dūm Alber. dicitur offerimus, ad denotandum unitatem corporis myſtici. ſ. eccleſiæ que in totius multitudinis fidelium & cleri ſeruitute offert hoſtiā ſalutarē: & eſt idē in ſentētia cū priori. ¶ Subdit. Vel qui tibi offerunt i. uel eorū circūſtantiū fideliū, qui tibi mediate, & ſpiritualiter offerunt. Offerunt enim circumſtantes mediatè: ſacerdos celebrans immediatè: offerunt, & ſpiritualiter. Sic etiam ſpiritualiter, dicuntur hoc ſacramentū manducare pro quāto deuote ſe humiliant in conſpectu corporis Chriſti: fide credentes altiſsima huius ſacramenti myſteria, omnem intellectum ſuum in obſequium Chriſti captiuantes: ut loquitur apoſtolus. 2. Corinth. 10. ac deſiderantes fieri participes huius hoſtiæ ſalutaris. De

qui-

Qualis diſpoſitio requiritur in audientibus miſſam.

Auguſt.

Act. 15.

Innoc.

B

Albert.

Miſſam audiens populus quo dicitur offerre laudis ſacrificium cum ſacerdote.

2. Cor. 10.

quibus beatus Augu. ait. Vt quid paras dentem & uentrem: crede & man- Auguſt.
ducaſti. Cui concordat Inno. Non ſolū offerunt ſacerdotes: ſed & cæteri Innoc.
fideles. Nam quod ſpecialiter adimpletur miniſterio ſacerdotū: hoc uniuer
ſaliter agunt uota fidelium. Hinc dicit dominus Alber. ꝙ hæc particula: Albert.
qui tibi offerunt, referri debet ad illud, quod præmiſſum eſt: ſcilicet quo-
rum tibi nota eſt deuotio: quia ſicut ſacerdos offert ſacramentum miniſte-
rio: ita illi offerunt uoto. Speciali enim uoto offerunt illi, qui ſe, & ſua
deferunt ad altare: & ideo etiam ſpecialiter in altaris oblatione continen
tur: & illorum ſpecialis eſt recordatio. Et addit. Fit ergo hæc oratio ſpe-
cialiter pro offerentibus, & conſequenter pro alijs: & ideo monendus eſt po
pulus, ut offerat: quia per oblationes ſpeciali uoto hoſtiæ coniunguntur.
Et ut dictum eſt: ipſi offerunt uoto: quem ſacerdos offert miniſterio. Alia
autem particula tibi offerimus, referri debet ad illam. quorum tibi fides co
gnita eſt: quia non niſi in fide ambulantibus hæc oblatio applicatur. Vel
aliter ſecundum Inno. Memento eorum, pro quibus tibi offerimus: ſed & Innoc.
eorum ſacerdotū, qui tibi offerunt. Quamuis enim ſacerdos pro populo of
ferat, offert tamen nihilominus & pro ſe: offert itaq; ſacerdos: offert & po
acrificium uid & ua e. pulus. ¶ Sacrificium laudis. Sacrificiū dicitur ſecūdū dn̄m. Alber. ab effe- F Albert.
ctu qui a ſacros nos efficit. Laudis uero. quia nihil in eo eſt, niſi quod eſt
laudis pulcritudinis, & honoris. Hinc pſ. Sacrificium laudis honor ficauit Pſal.
me: & illic iter, quo oſtendam illi ſalutare dei. Iter enim ad ſalutem per
nullum unquam fuit ſacrificium, niſi per illud. Vel ſecundū Inno. & Alex. Innoc. & Alexand.
Sacrificiū laudis dicitur: quia propter hoc maxime deū laudare debemus,
ꝙ nō ſolū ſe pro nobis dederit in preciū: ſed etiā ſe dederit nobis in cibum
ut per precium redimeret nos a morte. Per cibum nos aleret ad conſer-
uationē ſpiritualis uitæ, & roboraret in uia ad conſecutionem uitalis glo
riæ ſempiternæ. Ioh. 6. Qui manducat me: & ipſe uiuet propter me. Iter Iohā. 6.
namq; nullum patuit ad ſalutem per quodcunq; ſacrificium ueteris legis:
quoniam neq; auferebant peccata, quę regnum cælorum claudunt: neq;
gratiam contulerunt, quæ ad ipſum aditū patefecit. Vel dicitur ſacrificiū
laudis: quia Chriſtus ipſum cum laude, & gratiarum actione inſtituit. Sic
enim legitur. Gratias agens benedixit & fregit &c. ſic & ſacerdos cum lau-
ro quibus liſſam of- ert populus ircumſtās. dibus ſacrificium offert. ¶ Pro ſe, ſuiſq; omnibus. Pręponitur pro ſe: quia G
charitas ordinata, quāquā ad omnes ſe extendit: tamen a ſeipſa incipit hoc
eſt in ipſum in quo eſt primum & principaliter tendit. Sic enim quilibet
ſe primó, & plus diligit: poſtea cæteros ordine quodam. Vnde Canti. 2. Cant. 2.
Introduxit me rex in cellam uinariam: ordinauit in me charitatem. Nec
ſolum ex charitate infuſa, quæ eſt ordinata: & ordinate ſe quiſq; plus di-
ligit: uerum, & ex inclinatione, & amore naturali: immo plus ex illa,
quam ex prima. Hæc enim facit, ut plus ipſum, quod, quis eſt, ametur:
quam quod non eſt. Et inter ea, quę quis non eſt plus diligitur hoc, cum
quis habet maiorem ſimilitudinem, & participationem. Bonitas ſiqui-
dem, & unitas rationes ſunt diligibilitatis: ut dicit Scotus in. 3. Quia Scotus.
autem quilibet maxime ſibi eſt idem, & unus: ideo plus ſe diligit: & poſt
hoc ea, cum quibus eſt plus unum. Exemplum in uidua ſareptena & he
lia. 3. Regum. 17. ubi dicit propheta. Veruntamen mihi primum fac 3. Reg 16.
de ipſa farinula ſubcinericium panem paruulum, & affer ad me. Ti-
bi autem, & filio tuo facies poſtea. Hanc unitatem, uel quaſi unitatem,
hoc eſt participationem alicuius unius eſſe rationem diligibilitatis exempla
riter declarauit Guil. pariſ. ita dicens. Societatem naturalem, & amo- Guil.
rem inter fratres facit communio cauſæ eſſendi. Communicat. n. in parret

Digitized by Google

& ſi addita fuerit communicatio in matre, erit fortior. Naturalius enim
ſe plus diligunt, qui ſimul communicant in patre, & in matre: quam qui
in altero. Cui communioni ſi addideris communionem in uictu: erit for
tior communionis amor inter eoſdem. Et ſi addideris, ut communicent
in magiſterio, erit fortior. Item ſi addideris communionem in lege:
addes & fortitudinem eidem amori. Et ſi addideris communionem in pro
feſſione, uel ordine, addes & aliam cauſam fortitudinis, & confirma-
tionis. Et ſi addideris iterum communionem in principe, uel prælato:
augebitur ex hoc: & amplius firmabitur ipſa communio. Et ſi addideris
communionem domus; erit adhuc ex hoc augmentum fortitudinis. Sub
dit cauſam omnium præmiſſorum dicens. Radix autem in omnibus his eſt
unitas, & communio eiuſdem amati: uel ſecundum quoſdam, ipſa simili-
tudo, & aſſimilatio. Iuxta hunc modum communicatio in duce unit mi
lites: & communicatio in ſigno bellatores: & communicatio in domo ſer
uos, & famulos, & communicatio in mercede, uel opere operarios: & cõ
municatio in Paſtore uel grege, uel paſcuis oues: & communicatio com-
mercantium negociatores. Concludit φ quanto in pluribus & maiori-
bus magiſq; amandis homines comparticipant: tanto maior eſt in eis ſocie
tas, familiaritas, & dilectio niſi aut inuidia, aut alterius peſtis corruptio
hæc impedierit. Recte ergo pro ſe ſuiſq; offerunt fideles miſſam audien-
tes. Suis dico, quibus magis uinculo naturæ, & familiaritatis ſunt con-
iuncti: quia ad hoc eſt inclinatio naturalis, quæ ſemper recta eſt: quia a deo
indita: cui uoluntas ſi fuerit conſona, & ipſa recta erit: & hoc niſi prohibi
ta ſit per regulam ſuperiorem: ne illi ſe conformet, quod in propoſito mi
nimè reperitur. Orant igitur pro ſuis conſanguineis, & affinibus familia
ribus, amicis, & benefactoribus ſecundum Inno. Sic princeps quidam ac
Matt. 9. ceſſit ad Ieſum intercedens pro filia. Pro fratre ſuo orauit Martha. Cen
Ioh. 11. turio pro puero paralytico. Et flentes uiduæ deprecabantur Petrum, ut
Matt. 8. reſuſcitaret Thabitam nomine Dorcas, oſtendentes ei quas fecerat illis tu
nicas. Act. 9. Ita & modo fideles, ac deuoti per ſe, & per ſacerdotem orant
Act. 9. pro ſuis uaria ſibi conditione coniunctis. Et licet etiam teneamur dilige-
re inimicos ſecundum illud Mat. 5. Diligite inimicos ueſtros. tamen dicit
Matt. 5. Alex. ſeruare debemus ordinem charitatis. Cant. 2. Introduxit me rex in
Alex. cel. uinariam: ordi. in me. cha. Et addit, æſtimo nihilominus, φ ſi ſacer-
Cant. 2. dos proferendo hæc uerba ſuos in micos amplecteretur, utilius ſibi, & deo
H acceptabilius hæc eadem proferret. ¶ Pro redemptione animarum ſua-
rum. pro ſpe ſalutis, & incolumitatis ſuæ. ¶ Hæc eſt ſecunda particu- Orandũ eſt
la quartæ partis principalis partis ſecundæ: in qua poſtquam tactum eſt, ꝓ bonis cor
pro quibus, & qualibus oratur, oſtenditur quid pro eis a deo deſideratur poralibus
Inno. Sunt autem ſecundum Inno. & Alex. poſt magiſtrum. 2. ſententiarum diſt. ſpiritualib⁹
Alex. 27. tria bonorum genera .ſ. corporalia, ſpiritualia, & æterna. Prima ſunt & ęternis,
infima, ſecunda media, tertia ſuprema, pro quibus ſacerdos offerendo ſa ſed differen
crificium orat. Pro ſummis: cum dicit, pro ſpe ſalutis. Pro medijs cũ ter, & ordi-
pręmiſit: pro redemptione animarum ſuarum. Pro infimis, cum ultimò ne quo dam.
addit: & incolumitatis. Ita ut uerbum ſalutis ad animæ ſalutem, quæ in
beatitudine perficitur: & incolumitatis ad ſanitatem corporis referatur.
Vtraq; enim ſalus mentis, & corporis eſt ab eo: qui dicit. Salus populi ego
ſum. Et quia utraq; ſalus prouenit de redemptione animæ. i. peccati re-
miſsione: ſicut econtra de reatu peccati procedit infirmitas utriuſq; ſecun
Ioh. 5. dum ſententiam ueritatis. Ioh. 5. Ecce, inquit, ſanus factus es: iam noli
peccare, ne deterius aliquid tibi contingat. Deniq; dominus docet nos

pro

Digitized by Google

pro his tribus orare Mat. 6. Pro ęternis. Adueniat regnum tuum. Pro Matt. 6.
ſpiritualibus. Fiat uoluntas tua ſicut in cælo, & in terra. Voluntas dei eſt
ſanctificatio noſtra. 1. ad Theſſ. 4. Sanctificatio autem, quæ eſt per gratiā 1. Theſ. 4
& charitatem, bonum eſt ſpirituale. Pro corporalibus. Panem noſtrum
quotidianum da nobis hodie. Offerimus igitur pro æternis, ut dentur no
bis in præmium: pro ſpiritualibus, ut dentur nobis ad meritum: pro cor-
poralibus, ut dentur nobis ad adminiculum: ut per corporalia perueniа
mus ad ſpiritualia: & per ſpiritualia ad æterna. Orans ergo ſacerdos pri-
mò dicit. Pro redemptione animarum non pro temporali lucro, uel terre
no appetitu; ſed pro redemptione animarum. i. remiſsione peccatorum. Pſalm.
Quibus remiſsis anima redempta eſt: ſecundum illud pſalm. Et ipſe redi-
met Iſrael ex omnibus iniquitatibus eius. Peccatum enim captiuam de-
tinet animam: ſecundum illud Prouer. 5. Iniquitates ſuæ capiunt impium: Prouerb. 5
& funibus peccatorum ſuorum conſtringitur. Peccati uerò ſtipendium
mors eſt. Rom. 6. Remiſso igitur peccato, anima liberatur, & a morte re- Roma 6.
dimitur. Et rationabiliter petitur remiſsio peccatorum, & animarum re-
demptio, per hanc oblationem glorioſi corporis, & precioſi ſanguinis
Chriſti: quia horum oblatio in cruce redemptionem animarum noſtrarū
operata eſt, & peccatorum remiſsionem. De primo. 1. Pe. 1. Scientes, 1. Petri. 1.
ꝙ non corruptibilibus auro, & argento redempti eſtis de uana ueſtra con
uerſatione paternæ traditionis: ſed precioſo ſanguine quaſi agni immacu
lati. Et Apocal. 5. Redemiſti nos deo in ſanguine tuo. Huius redemptio Apoc. 5.
nis oblatio noſtra iugis eſt commemoratio. unde Mat. 26. Hic eſt ſanguis Matt. 26.
meus noui teſtamenti, qui pro multis effundetur in remiſsionem peccato
rum. Vnde & ſecundum beatum Hierony. Verbum, quod iudæi in ma- Hieron.
lum ſibi, & filijs ſuis imprecabantur dicentes: Sanguis eius ſuper nos: &
ſuper filios noſtros, nobis optamus in ſalutem & remiſsionem peccatorum,
& redemptionem animarum. Eſt autem redemptio animæ a peccato: eſt
& redemptio a præſenti miſeria, & exilio. Vtraq; fit per Chriſti ſangui-
nem, qui offertur. De primo dicitur Apocal. 1. Lauit nos a peccatis no- Apoc. 1.
ſtris in ſanguine ſuo. De ſecundo Hebreo. 10. Habemus fiduciam per ſan Hebr. 10.
guinem eius in introitu ſanctorum. Per introitum autem ſanctorum re-
gni cęleſtis: quod ſancti introierunt, a miſerijs huius ſæculi eripimur. Et
de exilio ad patriam, de mærore ad ſempiternam læticiam reuocamur. Vn
de Eſa. 35. Ambulabunt, qui liberati fuerint, & redempti a domino: con Eſai. 35.
uertentur, & uenient in ſyon cum laude: & læticia ſempiterna ſuper capi
ta ipſorum, gaudium, & læticiam obtinebunt, fugiet dolor, & gemitus.
¶ Petita itaq; peccatorum remiſsione, quam præcedere oportet ſalutem: I
etiam pro ipſa ſalute orat dicens. Pro ſpe ſalutis. i. beatitudinis: id eſt bea
titudine ſperata. Spe namq; ſalui facti ſumus. ad Roma. 8. Eſt autem ui- Roman. 8.
ta beata id, pro quo principaliter orare debemus, eamq; petere tanquam
ſummam noſtram perfectionem, ad quam conditi ſumus a domino. ut di-
cit Auguſt. ad Probam, in de orando deum. Cętera autem omnia, quæ Auguſt.
petimus non petimus niſi ſecundum, ꝙ ad hanc ordinantur. Ita & ſalua-
tor prius petere docuit, ut nobis adueniat regnum ſuum, quàm ut panis Matth. 6.
quotidianus tribuatur. Vnde & Mat. 6. docet. Primum quærere regnum
dei, & iuſtitiam eius, & de hinc alia omnia adijcientur. Pro quibus obti-
nendis ſacerdos addit. Et incolumitatis ſuæ. id eſt commoditate corpo-
ris, quæ ad ſalutem, & beatitudinem obtinendam ordinatur. Pro quo &
orauit propheta, cum dixit. Conſerua me domine quoniam ſperaui in
te. Et iterum. Ne proijcias me in tempore ſenectutis, in qua plures cor

poris aduerſitates aſſolent aduenire. Vnde ſequitur. Cum defecerit uir-
Pſalm. tus mea, ne derelinquas me. Pſalm. 70. ¶ Exponitur autem hæc clauſu-
Albert. la ſecundum dominum Alber. ſcilicet pro ſpe ſalutis, & incolumitatis: ita
ut ambo hæc ſalus, & incolumitas ad corpus referantur. Vnde cum pe-
tit ſacerdos pro ſpe ſalutis: petit pro debilibus, & infirmis. Cum pro ſpe
incolumitatis: pro ualentibus, & ſanis. Sanitatemq; autem petimus infir-
mis: ut fortiores ſint in dei ſeruitio. Ad quod & ipſe per ſe dominus mul
tos in corpore infirmitate grauatos curaſſe legitur & ſanaſſe. unde & ipſe
ingratos de ſanitate recuperata arguit, cum ex decem leproſis mundatis q;
unus tantum regreſſus magna uoce magnificans deum proſtratus in terram
Luc. 17. gratias egit a domino audiuit. Nonne decem mundati ſunt, & nouem ubi
ſunt? Non eſt inuentus, qui rediret, & daret gloriam deo, niſi hic alieni
gena. Iſtam ſanitatem a domino concedi, teſtatur propheta dicens Bene
dic anima mea domino. Sequitur. Qui ſanat omnes infirmitates tuas:
qui redimit de interitu uitam tuam. Incolumitas petitur pro ſanis, &
ualentibus: quia incolumitas eſt perfectæ ſanitatis integritas, quā niſi deus
ſua miſericordia conſeruet: ipſa ſtare non poteſt: tanquam ſuper funda-
mentum debile fundata. Nam in corpore continua eſt pugna calidi: & fri
gidi, humidi, & ſicci, leuis, & grauis, duri, & mollis, aliarumq; contra-
Sap. 16. rietatum: quæ in corpore ſunt humano. unde ſcribitur Sap. 16. Non her
ba neq; malagma ſanauit eos: ſed tuus domine ſermo, qui ſanat omnia.
¶ Eſt etiam quædam ſpes ſalutis ſpes euadendi machinationem inimicorū:
ſicut in pſal. dicitur. Erue a fra. deus a. me. & de ma. ca. uni. meam. Sal
Dan. 13. ua me ex ore leonis: & a cor. unicor. humi. meam. & Dan. 13. Et ſalua-
tus eſt ſanguis innoxius in illa die. ſanguis. ſcilicet ſuſannæ de inſidijs ini
quorum iudicum. Et de his omnibus dicitur in pſal. Dominus conſeruet
eum & ui. eum, & beatum fa. eum in ter. & non tradat eum in manibus ini
micorum eius. Dominus opem ferat illi ſuper lec. doloris eius uni. ſtratū
eius uer. in infir. eius. ¶ Pro hac ſalute liberationis a fraudibus inimicō-
rum, ſimiliter offert, & orat ſacerdos dicens. Pro ſpe ſalutis, & incolu-
X mitatis ſuæ. ¶ Sequitur. Tibiq; reddunt uota ſua æterno deo uiuo, & ue
ro. Hæc eſt tertia particula partis quartę, in qua ut deus exaudiat bona
Memento. eorum, pro quibus petitur, allegantur. unde dicitur. Memento domine
illorum, pro quibus tibi offerimus ſacrificium laudis: qui tibi reddunt uo-
ta ſua. i. deuotionem, uel affectionem ſuā, uel bona opera ſua. Sed hic ſunt
2. Cor. 12. duo dubia. Primum circa priorem textum, cum dicitur. 2. Cor. 12. Vir
tus in infirmitate perficitur. Et cum infirmor, tunc potens ſum. Quid eſt,
ꝙ pro corporis incolumitate offertur ſacrificium ab eccleſia? Reſpondet
Alexand. Alex. ut infirmitati noſtræ condeſcendens, nobis occaſionem impatien-
tię præcludat: & conſeruata, uel reddita ſanitate gratiarum actiones do-
mino referamus. ¶ Secundum dubium circa preſentem textum. Cum
noſtra donemus, & aliena reddamus: quomodo uota ſi ſua ſunt: reddunt
fideles, & non potius donant. Et ſi reddunt, quomodo ſua ſunt, & non
Innoc. potius aliena? Reſpondet Inno. & Alex. Votum, & generaliter opus bo-
num, & hominis eſt, & dei; Dei propter auctoritatem gratiæ; Hominis
1. Cor. 15. propter libertatem arbitrij. Propter quod dicit apoſtolus. 1. Corin. 15.
1. Cor. 3. Non autem ego, ſed gratia dei mecum. & 1. Cor. 3. Coadiutores ſumus
Auguſt. de. Et hoc confirmat beatus Auguſtinus ſuper illud Pſal. Adiuua nos deus
ſalutaris noſter. dicens: Hoc uerbo ait, ſalutaris noſter ſatis exponit: quam
paupertatem uoluit intelligi in hoc, ꝙ dixit. Quoniam pauperes ſumus
nimis. Ipſa quippe eſt infirmitas, cui ſalutaris eſt neceſſarius. Cum uerō

Si uirtus in infirmitate perficitur: quomō oramus Deum pro ſanitate in miſſa.

adiuua-

adiuuare nos uult. nec ingratus eſt gratię: nec tollit liberum arbitriũ. Qui enim adiuuatur, ipſe etiam per ſeipſum aliquid agit. Concordat magiſter lib. 2. diſt. 27. dicens. Ex gratia incipiunt bona merita: & cum ex gratia ſola eſſe dicuntur: non excluditur liberum arbitrium: quia nullũ meritũ eſt in homine, quod non fit per liberum arbitrium. ¶ Pro cuius intellectu L

Duo in actu meritorio conſiderantur.

aduertendum, ꝙ in actu meritorio duo eſt conſiderare. Primum eſt ipſa ſubſtantia ſiue realitas actus. Secundum acceptabilitas actus. Subſtantia actus eſt a libero arbitrio ſeu uoluntate ſimul & a gratia: quia gratia, & uoluntas ſunt duæ cauſæ partiales, & una cauſa totalis actus illius. Voluntas tamen eſt cauſa principalior: quia uoluntas habet rationem potentiæ. Gratia rationem habitus. Potentia autem utitur habitu, & non econuerſo. Et præterea ille actus liber dicitur quantum ad ſuum produci. Hæc autem libertas eſt a uoluntate: non a gratia, uel charitate: quia hæc eſt qualitas quædam naturaliter actiua, ſicut calor in igne: uel alia qualitas quęcunq;. Ex quibus duobus ſurgit principalitas quo ad uoluntatem reſpectu ſubſtantiæ actus eliciti. Acceptabilitas autem ipſius actus meritorij ſimiliter eſt a uoluntate, & etiam a charitate. Non enim actus quicunque a deo acceptatur in ordine ad beatitudinem conferendam, niſi ſit liberè a uoluntate elicitus. Neq; tamen hoc ſufficit: ſed oportet, ꝙ hoc ſit ſecundum inclinationem charitatis. Quæ quia ratio ponitur merendi, ipſa eſt cauſa principalior quo ad acceptabilitatem: & hoc ex ordinatione dei plus acceptantis actum: quia eſt a charitate inclinante: quam quia eſt a potentia eliciente: quamuis utrumq; requiratur. Et pro illo facit dictum beati Aug. in de li. ar. Gratia ſe habet ad liberum arbitrium, ſicut ſeſſor ad equũ. August.
Idem in epiſtola ad Sixtum. Voluntate inquit, concomitante non præueniente, pediſſequa nõ domina, homo meretur. Et ibidem. Quid eſt hominis meritũ ante gratiam: cum omne bonum meritum noſtrũ nõ in nobis facit, niſi gratia? In quibus uerbis uidetur principalitatẽ in merito attribuere gratiæ: quamuis non ſecludat uoluntatem. Sunt ergo uota, & bona merita noſtra, & dei. Noſtra, ut dictum eſt ex lib. ar. Dei ex gratia ad ipſa inclinante. Congruè igitur dicitur: qui tibi reddunt uota, quaſi tua ex gratia. Congruè etiam ſubiungitur uota ſua ex uoluntate: quia quaſi liberè elicita. Liberè enim exit uoluntas in opera talia, ſicut in quæcunq; alia. Hinc ait propheta. Anima mea in manibus meis ſemper, quo ad operari: ſcilicet non quo ad eſſe: quia ſic a ſolo deo eſt. Et illud Eccl. 15. Deus ab initio conſtituit hominem: & relinquit eum in manu conſilij ſui: adiecit ei mandata, & præcepta. Sequitur. Appoſuit tibi aquam, & ignem ad quod uolueris, porrige manum tuam. Ante hominem uita, & mors: bonũ, & malũ quod placuerit ei: dabitur illi. Ex quibus ſatis intelligi datur, ꝙ opera hominis in ipſius ſunt poteſtate. ¶ Sequitur. Aeterno deo, uiuo, & uerò. Eccl. 15. M

Nomen Dei attribuitur & homini, Diabolo, & imaginibus: ſed differenter.

Alex. Dij dicuntur, & homines, & dæmones, & ſimulacra, uel imagines: ſed homines adoptione, dæmones uſurpatione, imagines nuncupatione. Per adoptionem, ut ibi. Ego dixi dij eſtis, & filij excelſi omnes. Pſal. 81. & Exodi. 7. Moyſi dictum eſt. Ecce conſtitui te deum pharaonis. Per uſurpationem, ut ibi. Omnes dij gentium dæmonia. Hi deitatem ſibi uſurpant: hoc eſt gloriam deo debitam. Vnde Matt. 4. Sathan dixit Chriſto. Hæc omnia tibi dabo: ſi cadens adoraueris me, ſcilicet latria adoratione, ut deum. & Eſa. 14. In cœlũ conſcendã ſuper aſtra dei exaltabo ſolium meum: ſedebo in monte teſtamenti, in lateribus aquilonis. Aſcendam ſuper altitudinem nubiũ, ſimilis ero altiſsimo. per nuncupationẽ appellarunt deos opera manuum ſuarum: lapides ſcilicet, & ligna &c. de quibus.

Alex. Pſal. 81. & Exod. 7. Pſal. 95. Matth. 4. Eſa. 14.

Sap. 13. Pſalm. — Sap. 13. Infelices autem ſunt, & inter mortuos ſpes illorum eſt, qui appellarunt deos opera manuum ſuarum. Et in pſal. 113. Simulacra gentiū argentum, & aurum opera manuum hominum. Os habent, & non loquentur: oculos habent, & non uidebunt. Primi ſunt ueri, & uiui: ſed non æterni. Nam de eis dicitur pſal. 81. Vos autem ſicut homines moriemini: & ſicut unus de principibus cadetis. Secundi ſunt uiui: ſed nec æterni, nec ueri. Non æterni: quia mutabiles: licet quo ad finis carentiam ſunt perpetui. Aeternus enim eſſe non poteſt: niſi immutabilis tam ſubſtantialiter, quam accidentaliter. Nam ſecundum Boe. 5. de conſo. proſa ultim. Aeternitas eſt interminabilis uitæ tota, & ſimul poſſeſsio. Quod ſoli deo conuenit: quia eſt quicquid eſſe poteſt nec tranſmutatione, aut uiciſſitudine uariatur. Iac. 1. Apud quem non eſt transmutatio, nec uiciſſitudinis obumbratio. Neq; ueri ſunt, qui in ueritate non ſteterunt. Nam ab initio homicida erat, & in ueritate non ſtetit: & ueritas non eſt in eo. Tertij nec ueri ſunt, nec uiui, nec æterni: quia nec ueritatis capaces: quia ſurdi, & muti. Nec ſenſu, ac intellectu præditi: nec incorruptibilitate dotati. Ad horum omnium excluſionem dicitur. Tibi deo æterno uiuo, & uero. Solus enim deus per eſſentiam eſt deus æternus, uiuus, & uerus. Eſa. 44. Abſq; me non eſt deus: immo eſt æternitas ipſa uita, & ueritas. Cui neq; uita, neq; ueritas, neq; æternitas accidere poteſt: quia ſimplex, & incompoſitus: & nulli omnino componibilis. Ens omnino primum, & independens: ens neceſſarium, ens perfectiſsimum. Hinc ab alio eſſe non capit. De cuius æternitate dicitur 1. ad Tim. ulti. Qui ſolus habet immortalitatem. Glo. uera immortalitas uera eſt æternitas. De uita. 3. Reg. 17. Viuit deus in cuius conſpectu ſto. De ueritate. Rom. 3. Eſt autem deus uerax omnis homo mendax. ¶ Vel dicitur deo æterno uero, & uiuo, ad innuendū ꝙ tres perſonæ diuinæ operantur in hoc ſacramento. Licet enim hæc tria appropriata perſonarum, æternitas, ueritas, uita ſint communia omnibus tribus perſonis: quia æternus pater, æternus filius, æternus ſpirituſſanctus. Sic uerus & uiuus pater, uerus & uiuus filius, uerus & uiuus ſpirituſſanctus: tamen per appropriationem quandam æternitas patri attribuitur: quia principiū eſt ſine principio originante: de quo in ſymbolo Athanaſij dicitur. Pater a nullo eſt: nec factus: nec creatus: nec genitus. Sunt autem a patre omnia: filius per generationem: ſpirituſſanctus per ſpirationem, cætera cuncta per creationem. Veritas appropriatur filio: quia procedit per modum intellectus ut uerbum ad quem pertinet ueritas. Vnde & de ſeipſo Io. 14. Ego ſum ueritas. Et propheta de filio loquens ait. Veritas de terra orta eſt. Vita appropriatur ſpirituſſancto: quia procedit per modum uoluntatis, ad quem ſpecialem ordinem habet uita: ut dico ſpiritualis. Vnde in ſymbolo Niceno dicitur. Et in ſpiritumſanctum dominum uiuificantem. Operatur autem pater tranſſubſtantiationem panis, & uini in corpus, & ſanguinem Chriſti: quia hoc fieri non poteſt, niſi per infinitam potentiam, quæ patri appropriatur. Ordinat filius per ſapientiam ut ſint ſub ſpeciebus humano uiſui conuenientibus, panis ſcilicet, & uini. Spirituſſanctus confert, gratiam dignè ſumentibus per ſuam clementiam ut rectè dicatur euchariſtia: quod eſt interpretatum bona gratia. Et licet hæc obſecratio: ut dicit Inno. & Alex. ſpecialiter dirigatur ad patrem propter auctoritatem principij: ut dictum eſt: ſecundum, ꝙ ipſe filius docet nos orare Matth. 6. Pater noſter, qui es in cęlis &c. Propter quod etiam in principio canonis dicitur. Te igitur clementiſsime pater per Ieſum Chriſtum dominum no. ſup. rogamus, ac petimus. tamen indiuiduæ tri-

Margin notes (left): Pſalm. — Boe. — Iacobi 1. — Iohann. 8 — Eſai. 44 — 1. Tim. ult. — 3. Reg. 17. — Rom. 3. — Athanaſ. — Iohann. 14. — Innoc. & Alexand. — Matth. 6.

Margin notes (right): Aeternitas quid. — Attributa diuina æternitas, ueritas, uita, quō appropriantur perſonis, & quibus.

nitati ſacrificium laudis offertur, tam ſcilicet patri, quam filio, quam ſpi
rituiſancto: quorum ſicut indiuiſibilis eſt maieſtas: ſic & indiuiſibilis ado-
ratio. iuxta quod ueritas dicit. Veri adoratores adorabunt patrem in ſpi- Iohann. 4
ritu, & ueritate.i. in filio & ſpirituſſancto: quia pater eſſentialiter eſt in fi-
lio: & filius naturaliter in patre:&.ſſ. ſubſtantialiter in utroq; . ſecundum
hoc ergo offertur laudis ſacrificium deo ęterno.i. deo patri. deo uerò,id eſt
deo filio: deo uiuo.i. deo.ſſ. qui licet ſint tres in perſonis: unus tamen ſunt
deus in eſſentia, quę eſt indiuidua trinitas: cuius indiuiſa eſt adoratio: quę
ſpecialiter in hoc ſacrificio exhibetur.

CVM QVIBVS SANCTIS COMMVNICAMVS.

LECTIO XXX.

Expoſitio comunicantes,&memoriam ueneranttes.

COMMVNICANTES, & memoriā uenerantes. ¶ Hęc
eſt pars ſecunda principalis totius canonis: in qua poſt A
petitionem benedictionis appoſitorum munerum pro
tota eccleſia offerendorum in præcedente parte præmiſ
ſa, ponitur ſanctorum inuocatio: quorum precibus, &
meritis eorūdē donorum nobis a deo factam eſt colla-
tio. Et diuiditur in duas partes. In prima ſanctorum
commemoratio præmittitur. In ſecunda per eorum preces,& merita ſup-
plicatio ſubinſertur ibi: Quorum meritis. Prima pars ſubdiuiditur in par
ticulas quattuor. In prima tangitur ſanctorum communis memoria uene
rabiliter. In ſecunda fit memoria glorioſę uirginis Mariæ primò, & prin-
cipaliter, ibi. In primis. In tertia exprimuntur quorundam apoſtolorū
& Martyrum nomina ſpecialiter, ibi: Sed & beatorum. In quarta addi-
tur omnium ſanctorum memoria generaliter, ibi. Et omnium ſan-
ctorum tuorum. ¶ Circa primum dicitur. Communicantes. Pro cuius
intellectu aduertendum ſecundum Inno. ꝙ extra unitatem eccleſiæ non
eſt locus offerendi ſacrificium unitatis. Ideo ſanctorum memoriam agi- Innocen.
mus in ſacrificio: quatenus in ipſorum oratione communionem habentes
ſacrificium offeramus: Scriptum eſt enim. Alienigena non ueſcetur ex eis
quoniam ſancta ſunt Leui. 22. (alias ibidem. Omnis alienigena non co- Leuit. 22
meder de ſanctificatis) Ideo ſolū illum ad eſum huius agni recipimus, qui
noſtræ coniunctus eſt domui: vz. omnem domeſticum fidei a principe uſq;
ad plebeium: a phariſeo, uſq; ad publicanum. Ex ſanctis autem,& fidelibus
uiatoribus una domus,& eccleſia conſtat:ut ſupra habitum eſt. Ideo ut nō
rumpatur unitas, offerimus laudis ſacrificium cum ſanctis communicantes.
Communicantes.ſ. in uſu,& oblatione huius ſacrificij cum ſanctis qui hoc
ſacrificio medio ſalutem conſecuti ſunt: quoniam ipſum eſt uiaticum ad ui
tam æternam perducens. Qui manducat meam carnem,& bibit meū ſan-
guinem, habet uitam æternam. Ioh.6. Communicantes dixi in uſu: quia Iohann.6
de ſanctis dicitur ꝙ erant perſeuerantes in doctrina apoſtolorū,& in com
municatione fractionis panis. Act. 2. Communicamus igitur cum ſanctis Act. 2.
in hoc ſacrificio per continuationem.ſ. quia ab ipſis, dum uiuerent commu
nionem, & uſum illius ſacrificij accepimus, & ipſorum patrocinio in ip-
ſa perſeueramus. Vel communicantes in uia cum ſanctis ſecundum Innoc. Innocen.
in una fide, quam & ipſi uiatores habuerunt. Communicantes & in ſpe:
quia quod ipſi ſperabant,& nos ſperamus. In patria uerò communicabi-

mus ſanctis per rem quam ipſi habent : quando ea & nos habebimus. Nos ſiquidem fidem habemus, & ſpem : ipſi uiſionem, & tem- Nos percutti mus ſtadium : ipſi poſsident brauium. Nos pugnamus in uia : ipſi triumphant in patria.

D. Albert. Vel ſecundum dominum Alber. Communicamus cum ſanctis in ſacramento altaris; quia quod illi percipiunt in rei ueritate : nos frequentamus in ſactamẽtali ſpecie. Communio enim eſt perceptio unius, & eiuſdem, in quo uniuntur, qui communicant, quamuis diuerſi diuerſimode illud unum participent. Sic enim in ſymbolo dicimus. Credo ſanctorum communionem.

Hebr. 3. Et apoſtolus Heb. 13. Beneficentiæ, & communionis nolite obliuiſci : talibus enim hoſtijs promeretur deus. ¶ Sequitur. Et

Sanctorum memoriam habet eccleſia, & quare.

B memoriam ueneranies. Semper ueneranda eſt ſanctorum memoria. Et quamuis multis de cauſis commemotationem ſanctorum peragit eccleſia : una tamen ſufficit ad noſtrum propoſitum, quæ eſt ut nos fragiles, & mortales, ſanctos immortales uenerantes : ipſiſq; nos commendantes, mereamur ipſorum meritis, & precibus adiuuari, quatenus ad deum plenè glorificandum eorum ſocietati coniugamur.

Innoc. ut ſecundum Inno. Memoriam apoſtolorum & martyrum : & pręcipuè uirginis glorioſæ : ut ipſorum ſuffragio de fide perducamur ad uiſionem : de ſpe ad rem : de ſtadio ad brauium : de uia tranſeamus ad patriam.

Alexand. ¶ Et dicit Alex. In hac commemoratione ſanctorum obſeruat eccleſia, quod antiquitus fieri ſolebat : ut in orationibus patrum memoria recoleretur, quatenus eorum meritis ſuffragantibus facilius, quod petebant, impetrarent. Sic Moyſes, pro populo peccante intercedens inquit. Recordare Abraam, Iſaac, & Iſrael ſeruorum tuorum.

Exod. 32. Exod. 32. Et poſt pauca ſequitur. Placatuſq; eſt dominus. Sic Azarias in fornace ſuccenſa. Ne auferas inquit, miſericordiam tuam a nobis domine deus noſter, propter Abraam dilectum tuum, & Iſaac ſeruũ tuum : & Iacob ſanctum tuum.

Dan. 3. Daniel. 3. Dominus quoq; dixit ad Salomonem. Scindam regnum tuum, & dabo illud ſeruo tuo, ueruntamen in diebus tuis non faciam propter Dauid patrẽ tuum. De manu filij tui ſcindam illud; nec totum regnum auferam : ſed tribum unam dabo filio tuo, propter Dauid ſeruũ meum, & Hieruſalem, quam elegi. 3. Reg. 11.

3. Reg. 11. Multis quidem patrum merita filijs ſuffragantur. Vnde cum Ezechias diuinum poſtularet auxilium : audiuit. Protegam urbem iſtam, & propter me : &

4. Reg. 20. propter Dauid ſeruũ meum. 4. Reg 20. Non tamen inuocantur ſancti tã quam datores bonorum, pro quibus oramus, ſed ut intercessores apud dominum, ut eorum precibus adiuuemur ad conſecutionem eius, quod po-

Vtrum ſancti in patria orent pro nobis exiſtentibus in uia

C ſtulamus. ¶ Sed circa hunc textum noſtri canonis, quo ſanctorum implorantur auxilia, tres occurrunt dubitationes. ¶ Prima utrum ſancti in patria orent pro nobis exiſtentibus in uia. ¶ Secunda cum deus per ſuã æternam prouidentiam, & omnia nouit futura, & immutabiliter diſpoſuit facienda, ad quid proſunt ſanctorum orationes, quibus deum nec informare, nec a ſtatuto poſſunt ordine immutare. ¶ Tertia cum ſancti a nobis diſtantia longiſsima ſeiuncti ſunt, quomodo orationes, & clamores noſtros, percipiunt. Circa materiam primæ quæſtionis fuit hæreſis quorundam nimia temeritate, omnium ſanctorum cultum penitus tollere uolentium, qui nullum ſanctis honorem impendi debere muſsitabant, neq; preces ullas ad eos dirigi; ſed nec eorum reliquias uenerari. Huius autor, & hęreſiarcha primo fuit Iouinianus & Eunomius, & poſt hos Vigilantius. Quem errorem cum ſuis autoribus beatus Hiero. in epiſtola ſiue libello, quem contra Vigilantium quem dormitantium nominat, ſcripſit, egregiè recitat, & confutat. Tenuit itaq; uigilantius hæreticus, ꝙ ſancti in patria

pro nobis non orant:immo nullius mortui pro alio exaudiendam fore ora
tionem. Et ideo fruſtra nos ad ſanctos clamare prædicauit: ac eorum pa-
trocinia implorare: ſed uniuerſorum preces; orationeſq; ad ſolum deum
dirigendas eſſe aſſerebat. Ac pro ſuo errore duabus uijs argumentabatur
ſcilicet,ex diuina perſectione, & ex ſanctorum ſtatu & conditione. ¶ Ex
Opiniones hæreticorũ, & eorũ motiua quod non. pimo ſic. Nam orando principaliter petimus uitam æternam & alia dum- D
taxat in quantum ad illam conſequẽdam ordinantur: ut gratiã & uitę ſan
ctitatem ut docet beatus Aug. ad probã de orando deum. Solus autẽ deus
eſt,qui beatificat: ſolus,qui gratiã infundit, qua nos in uia ſanctificat:ſecũ Auguſt.
dũ illud pſ. Gratiã,& gloriam dabit dñs.Ideo ad horũ conſecutionẽ fruſtra
ſancti implorantur:qui neq; gloriã:neq; gratiã,quæ a ſolo deo creantur,&
infunduntur: nobis tribuere poſſunt: quippe ad terminum creationis nul
lã creatura habere penitus poteſt actiuitatem. ¶ Deniq; quid opus eſt ſan
ctos inuocare pro quocunq; perpetuo,uel tẽporali conſequendo:cum deus
omnia ſolus dare ſufficiat:quia omnipotens. Omnia dare uelit: quia libe
raliſsimus,& clemens plus non amans,quã ſanctorum ſinguli,immo quam
pariter uniuerſi:quã ſuã dilectionẽ:ut Ioh. 3. dicitur: in hoc oſtendit deus Iohan.3.
pater: quia filium ſuũ unigenitũ dedit:nec pepercit illũ pro nobis tradere
in mortẽ ignominioſiſſimã:mortẽ.ſ.crucis: & quia filiũ tradidit: quomodo
nõ omnia cũ illo nobis donauit:ut dicit apoſtolus ad Ro. 8. Iniuria ergo Rom.8.
quædam dei uidetur ad ſanctos recurrere in his,quæ dñs ipſe paratiſſimus,
eſt donare.Maximẽ cũ frequenter dominus ſub iuramenti atteſtatione pro
mitit omnia ſe daturum,quæ ab ipſo fideliter peterentur. Amen amen di
co uobis (ait apoſtolis Ioh. 16.) ſi quid petieritis patrem in nomine meo, Iohan.16.
dabit uobis. Immo ad petẽdũ nos excitat. Petite, & accipietis: quęrite,&
inuenietis; pulſate,& aperietur uobis.Lu.11.& Math 21. Omnia quæcũq; Luc.11.
petieritis in orationem credentes, accipietis. Neq; credendũ eſt ſanctos Matth.21.
miſericordiores fore, & ad ueniã promptiores,quam dñs ipſe miſericor-
diarũ pater,& deus totius conſolationis,ac fons ipſe gratiarũ. 2 Cor. 1. ¶ Ex 2.Cor.1.
ſecundo ſ. ſtatu,& conditione ſanctorũ ſic arguunt. Sancti nobis auxiliari
nec meritis poſſunt:nec precibus. Et non ponitur alius ſubuentionis mo
dus a ſanctis,& doctoribus. Non meritis: quia neq; præteritis: neq; re-
centibus: nam pro præteritis iam ſufficienter præmiantur:ſecundum illud
Apoca. 14. Opera enim illorum ſequuntur illos. Nec putandũ:ꝙ præmiũ Apoc.14.
meritis præcedentibus ſanctorũ correſpondens diuidatur; & ſanctis, quæ
meruerunt, pars cedat: & pars eis,pro quibus orant: reſeruetur. Nã unul
quiſq; quodcunq; fecerit bonum, recipiet a dño. ad Ephe. 6. & Pſal.61. Ephef.6.
Tu reddes unicuiq; iuxta opera ſua. Deniq; ſi non plenum ſecundum me Pſal 61.
rita ſua præmium ſancti reſpicerent ubi promiſsio domini? Menſuram bo-
nam, confertam, coagitatam, & ſupereffluentem dabunt in ſinum ueſtrũ
Lu. 6. Immo quilibet ſanctorum longe amplius præmiatur,quam meruit Luc.6.
a domino. Cuius miſericordia ſemper ſicut punit citra condignum (ut di
cit Aug. ſermo. 5. ad fratres de heremo) ita & præmiat ultra condignum.
Non ergo uidetur, aiunt illi: ꝙ ſanctorum merita, quorum retributionẽ Auguſt.
pleniſſimam receperunt: alijs proficiant: ut eis horum intuitu noua bona
conferantur. Sicut enim diuina iuſtitia non punit bis in idipſum. Naum.
1. Non conſurget tribulatio duplex: ita nec diuina miſericordia bis
præmiat idem meritum. Recentia quoq; merita quibus aliquid de nouo
mereantur, non habent: quia ſtatum meriti exceſſerunt: quippe in ter-
mino ſunt, non in uia: non currunt in ſtadio: ſed brauium accepe-
runt: curſum merendi conſummarunt, fruuntur repoſita iuſtitiæ

iam corona. ¶ Et per hoc uidetur probari poſſe, ꝙ non orant pro nobis:
quia oratio eſt opus maximè meritorium. Ipſi autem nunc mereri non
poſſunt: igitur nec orare. ¶ Et ex alio idem arguitur. Aut uident deum
uelle conferre illud, pro quo orant: & ſic fruſtra fundunt preces: cum ui
deant deū infallibiliter collaturum, quod affectant. Si uerò uiderint deū
aut nolle, aut non uelle conferre: nequaquam orabunt: quoniam per om
nia cōcordant diuinæ uoluntati: nec unquam petunt, aut deſiderant fieri,
quod deum non facturū recognoſcunt. His & ſimilibus rationibus decepti
ſunt dicti hæretici. Decipiuntur & nūc nonnulli noſtro tēpore Christiani.
E Ideo primo oſtendenda eſt ueritas. Secundo argumenta hæc ſophiſtica ſunt
ſoluenda. ¶ Credendum eſt igitur firmiter, & nullatenus dubitandum ſan Cōcluditur
ctos in patria pro nobis intercedere: nobiſq; ſuffragari merito, & prece, quòd ſic, ut
ſiue uoto. Merito dum præcedentia eorum merita nobis ſuffragantur. Et ꝓbatur mul
prece, uel affectu, dum noſtra uota a dn̄o cupiunt impleri. Et in hoc orāt tipliciter.
pro nobis deſiderio, non uoce: dum affectuoſè deſiderant hæc uel illa no-
bis à domino concedi intuitu ſuorum meritorium, uel affectuū. Hæc eſt ſen
tentia magiſtri in 4. diſt. 45. Quæ ueritas auctoritate oſtenditur, & ratione.
Auctoritate utriuſq; teſtamenti ue. & no. ſimul & ſanctorum patrū. Multa
enim contuliſſe dominnm uiuentibus propter merita patrum dormientium
& in ſinu Abraæ quieſcentium, eſt ue. teſta. hiſtoria. Vnde ait ad Iſaac do
Gene. 26. minus Geneſ. 26. Multiplicabo ſemen tuum ſicut ſtellas cæli: daboq; po-
ſteris tuis uniuerſas regiones has: & benedicentur in ſemine tuo omnes gē Conc. Trid
tes terræ: eo ꝙ obedierit Abraam uoci meæ. & cuſtodierit præcepta, & mā ſeſſ. 25. cap.
data mea: & cerimonias, legeſq; ſeruauerit. Et ſequitur. Noli timere: quia de Inuoca-
ego tecum ſum: benedicam tibi, & multiplicabo ſemen tuum propter tione ſan-
ſeruum meum Abraam. Itaq; frequenter dominus facturus, beneficia po- ctorum.
Exod. 3. ſteris commemorat ſe deum Abraam Iſaac, & Iacob: ut patet Exo. 3. &
in pleriſq; locis alijs. Faciunt ad illud ſupra allegata. Norunt hæc cer- Ex ueteri te
tiſsimè patres ue. te. eapropter cum orabant dominum noſtrum: patrum ſtamento.
merita recenſebant, ut ſic eorum ſuffragantibus meritis facilius audiren-
tur. Ipſos deniq; pro nobis intercedere, & orare expreſsius eadem pagi-
na teſtatur. Nam dominus uolens Hieremiæ oſtendere, ꝙ peccatis po-
Hiere. 15. puli exigenti exaudiendus non eſſet pro populo ait Hiere. 15. Si ſteterint
Moyſes & Samuel coram me, nō eſt anima mea ad populum iſtū. Qua-
ſi diceret. Si hi, qui te maiores ſunt: orarent pro populo illo, non audi-
rem: quantò minus te. Sed nihil eſſet dictū, ſi non aliquando ſancti pro
populo orarent, nec orare poſſent. Simile eſſet, ac ſi diceret. Si lapides
Mach. ult. intercederēt, non audirem: nec te exaudiam. Præſupponit igitur domi
nus Moyſen & Samuelem aliquando pro populo orare. Item. 2. Mach. ul.
dicitur de propheta Hieremia dudum defuncto. Hic eſt fratrum amator,
& populi Iſrael. Hic eſt, qui multum orat pro populo, & pro uni-
uerſa ſancta ciuitate Hieruſalem: Hieremias propheta Dei. Quodque
exaudita fuerit eius oratio: ex eo, quod ſequitur: manifeſtum eſt. Sequi-
tur enim. Et extendit hieremias dexteram: & dedit Iudæ gladium, dicēs.
Accipe ſanctum gladium aureum munus a deo in quo deijcies aduerſarios
F populi mei iſrael. ¶ Ex nouo etiam teſtamento ad idem proferri poſſunt Ex nouo te-
teſtimonia. Nam ſaluator noſter ſanctuſſanctorum, & beatiſsimus bea- ſtamento te
Rom. 8. torum ſecundum aſſumptam humanitatis naturam pro nobis orat in cœlo ſtimonia ſã
Heb. 7. ad patrem ſicut apoſtulus ait Rom. 8. Quia & Chriſtus Ieſus etiam inter ctos pro no
pellat pro nobis. Itē ad Hebre. 7. Ieſus ſempiternum habet ſacerdotium bis orare.
unde & ſaluare in perpetuum poteſt, accedens per ſemetipſum ad deum

uiuens

Digitized by Google

uiuens ad interpellandũ pro nobis. Iohan. quoq; in prima cano.ca. 2. ait. Hæc ſcribo uobis, ut non peccetis. Sed & ſi quis peccauerit: aduocatum habemus apud patrem Ieſum Chriſtum iuſtum: & ipſe eſt propiciatio pro peccatis noſtris. Cum ergo Chriſtus caput noſtrum pro nobis intercedit apud patrem: cur hoc non de membris eius (beatis ſcilicet) credamus: Maxime cum hæreticorum argumenta magis locum habere uideantur in Chriſto: quam in ſanctis: tantò utiq; magis quo beatior, & patris uoluntatem clarius recognoſcit. ¶ Intercedit autem pro nobis Chriſtus, non ſecundum naturam diuinam ſecundum quam æqualis patri cum eo condonar petita: ſed ſecundum humanam, ſecundum quam minor eſt patre: & meruit in omnibus exaudiri. Nec dubium ſanctos eum in hoc imitari in cęlis, ſicut eum imitati ſunt fideliter hic in terris. ¶ Probatur aucto. ſanctorum: nam Hiero. contra Vigilantium ſcribens acerrime eum repræhendit: eo ꝙ ſanctos negauit pro nobis orare. Aug. etiam de uerbis apoſtoli ait. Iniuria eſt pro martyre in eccleſia orare, cuius debemus orationibus commendari. Et iterum loquens de purgandis in conſummatione ſeculi morientibus. Eſtimo inquit, eum quaſi per ignem tranſeuntem ſaluari meritis, & intercesſionibus cęleſtis eccleſiæ, qui pro fidelibus ſemper intercedit, donec impleatur Chriſtus, ſcilicet in membris ſuis. Sanctus quoq; Iohannes Damaſ. in ſuo. 4. ſententiarum ait. Si quis multum laborat ducem inuenire, qui ipſum alicui mortali regi adducat: & pro eo ad ipſum uerbum faciat: quantò magis ſancti dei duces generis humani, qui pro nobis ad deum interpellationes faciant: quærendi ſunt, & honorandi. ¶ Superfluum puto adducere Ambroſium, Gregorium Bedam, Bern. Magiſtrum, cæteroſq; innumeros in re tam manifeſta: cum eccleſiæ uniuerſalis ritus, & doctrina uetuſtisſimi nos doceant ſanctos uenerabiliter inuocare: cuius excellentisſima eſt auctoritas: a qua diſſentire catholico fas non erit. ¶ Poteſt idem ratione breuiter oſtendi. Nam quantoquis ex charitate proximum magis diligit: eo amplius ei ſalutem a deo conferre deſiderat. Longe autem ſancti in cælo magis diligunt nos quam exiſtentes in terris. Nam charitas non excidit in cælo: ſed perficitur, & conſummatur. Salutem autem alteri deſiderare a deo, eſt pro eo intercedere: ut dictum eſt. Item conſtituti in terris iubemur multiplici ſcripturæ exhortatione pro nobis mutuò orare: ſicut ai; Iacobi. 5. Orate pro inuicem, ut ſaluemini. Quod & ſollicite fecerunt apoſtoli: nam ardentisſime pro alijs orauerunt: & aliorum orationes pro ſe fieri poſtulabant: ut patet tranſcurrenti epiſtolas pauli. & recte quoniam teſte Iacobo ubi ſupra. Multum ualet deprecatio iuſti aſſidua. Multum per omnem modum: quoniam orauit unus homo Moyſes, & ſexcentis milibus pugnatorum ueniam impetrauit: Orauit Helias, & cęlum clauſit, ne plueret annis tribus, & menſibus ſex. Rurſus orauit, & pluuiam largisſimam arentibus, terræ & hominibus impetrauit. 3. Reg. 17. & 18. & Iacobi. 5. Sed & dominus amicis Iob, qui recta locuti non fuerant: præcepit, ut ad Iob ſe conferrent: petentes quatenus pro eis offerret ſacrificium, & oraret: ut non imputaretur eis ſtultitia eorum. Sic Stephanus orans pro perſecutoribus, Paulo conuerſionem impetrauit. Et Paulus orans 276. ſuis connauigantibus uitæ præſidio fuit. Et ſic eſt uidere innumeris, qui in carne uiuentes, alijs orando beneficia plurima impetrarunt. ¶ Et mira hæreticorum hebetudo: cum uiuos pro ſeſe fructuoſe orare concedunt: ut pote coacti apertisſimis utriuſq; legis teſtimonijs, id ipſum negent de beatis, qui certisſime apud deum potentiores ſunt eſſe

Auguſt.

G Probatur ratione.

1. Corin. 13.

Exo. 33.

Act. 27.

H Hæreticorũ cæcitas.

Digitized by Google

cti, quo præſentiores, ac beatiores: dicente domino de eis. Qui minor eſt in regno cęlorum maior eſt illo, ſcilicet Iohanne baptiſta. Matt. 11. Si ergo adhuc in carne infirmi, & mutabiles in uia conſtituti: & ideo pro ſeipſis ſolliciti orationibus ſuis cæteris profuerunt: quantò magis fortes ſa cti ſalutis ſuę ſecuri: in patria ciues, & domeſtici dei conſtituti: in charitate quoq; fraterna conſummati, pro fratribus in uia relictis inſtanter, & utiliter uotis, & meritis perorabunt. ¶ Hanc rationem beatus Hiero. con tra uigilantium tangit, cum ait. Apoſtoli, & martyres adhuc in corpore conſtituti poſſunt orare pro cæteris: quando pro ſe adhuc debent eſſe ſolliciti: quantò magis poſt coronas, & triumphos. Orauerunt in uia exiſtentes: & poſtquam cum Chriſto eſſe ceperunt, minus ualebunt. Tunc ora clauſuri ſunt: & pro his, qui in toto mundo euangelio crediderunt, muti re non potuerunt? Quaſi diceret. Nullo modo hoc credendum eſt. Et beatus Bern. in ſermone de uigil. apoſtolorum Petri, & Pauli. Qui potens erat, inquit, in terra: potentior eſt in cęlis ante faciem domini dei ſui. Si enim dum adhuc uiueret, miſertus eſt peccatoribus, & orauit pro eis: nunc tantò amplius, quantò uerius cognoſcit miſerias noſtras: orat pro nobis patrem: quia illa beata patria charitatem eius non minuit: ſed

I augmentauit. Et ſimilia multa ponit in ſcriptis ſuis. ¶ Demum ex facto eadem ueritas non tam colligitur, quã palam oculis exhibetur. Quis dinumerare ſufficit quanta beneficia præſtita ſunt in terris ad deuotam ſanctorum inuocationem, & reliquiarum uenerationem? Quod ſi non ſufficiant probatiſsimæ hyſtoriæ, fides adhibeatur beato Aug. 22. de ci. dei. c. 8. ubi. 25. miracula recitat, quibus ipſe ut plurimum inter erat: inter quæ & mortuorum ſuſcitationem connumerat: quæ martyrum interceſſione a domino ſunt exhibita. Neq; deus, qui erroris autor eſſe non poteſt: talia præſtaret malè petentibus, his ſcilicet, qui ſanctos inuocarent: ſi inuocandi non eſſent. Operoſiſſima deniq; eccleſiarum, & monaſteriorũ ædificia in memoriam ſanctorum propter impenſa mortalibus beneficia eorum auxilia petentibus constructa prædictæ teſtimonium perhibent ueritati. Vnde manifeſtum eſt, quam temeraria ac blaſphema eſt hæreſis eam negantium. Qui cum honorem glorioſæ uirgini, omnibuſq; patriarchis, prophetis, apoſtolis, martyribus, confeſſoribus uirginibus, continentibus, omnibuſq; debitum electis tollere conantur: etiam dominum qui in ſanctis ſuis, in quibus tot operatur mirabilia, laudatur: impiè nõ deſinunt blaſphe

K mare. ¶ Per hoc ad rationes pro hæreſi inductas. Ad primam. dum arguunt ex diuina perfectione, propter quam ſolus deus beatificat in patria & gratificat in uia. Dicendum, ꝙ licet deus ſolus gloriam donet, & gratiam creet: nec ſancti effectiuè concurrant concreando: poſſunt tamen concurrere impetrando, & orando: ut deus beatificet. uel gratificet: ſine quorum oratione, tali, pro quo oratur, nec beatitudinem conferret: nec gratiam, ſicut amicus principis impetrat quandoq; alteri donum a principe, reſpectu cuius tamen impetrans nullam habet actiuitatem: quod nihilominus princeps non daret: niſi amicus talis orãdo impetraret. Non ergo fruſtra imploramus ſanctos, quos non ut creatores gratiæ, ſiue beatificatores inuocamus: ſed ut mediatores, quorũ meritis, & intuitu nobis deus cõferet, quæ ex noſtris accipere ſumus minus digni. ¶ Et ꝙ cõſequenter arguũt. Deũ ſolũ ad omnia cõcedenda ſufficere &c. Nihil cõcludũt. Deus. n omnia efficere, & præſtare poteſt ſine concurſu cuiuſcunq; cauſæ ſecundæ in genere cauſę efficientis: non ſua neceſsitate, uel indigentia: ſed gratioſa, & ſuaui uoluntate admittit concurſum creaturæ concauſantis in mul

tis

Hæreticorũ cęcitas.

B.Hieron.

B.Bernar.

Facto probatur.

Auguſt.

Conc. Trid. loco citato de reliquiis.

Reſpõdetur ad Hæreticorum argumenta.

tis actionibus ſuis. Quandoq; ad terminũ ipſum productionis: ut in generatione naturali, puta ignis ex igne &c. Quandoq; ad diſpoſitionem eius, quod recipit effectum productum per creationem: ut in productione hominis patre, & matre licet ad animæ creationem naturalis uirtus parentũ non attingat actiua: ſed tñ ad materiæ diſpoſitionẽ, corporis. ſ. formationẽ, cui anima infundenda eſt: quæ a ſolo deo creatur: quo tñ corpore non formato nullatenus anima a deo crearetur. Quandoq; ad mediandũ inter ſe deum datorẽ, & hominẽ accipientem. Sic Moyſes (Deut. 5.) ſequenter, & medius fuit inter deũ, & populum: ut ſic ſuauiter inferiora reducat ad ſuperiora per media: ut dicit Diony. de ang. hier. c. 4. Sic ergo inferiores talis ordinis angelos illuminat per ſuperiores: & nonnunquam per angelos homines: ita placuit uiatores ad ſe reducere mediantibus interceſsione, & auxilio beatorum. Nec ita agendo minus diligit, quam ſancti, ut hæretici aſſumunt: ſed ex ſumma, & ordinatiſsima charitate hæc ita diſponit ſua ſapientia infinita: qua non ſolum fortiter, ac potenter: ſed etiam ſuauiter omnia prout nouit unicuiq; conuenire miniſtrando, a fine uſq; in finem attingit. Sap. 8. Sap. 8.

Oſtenditur deum dare gratiam, & gloria ad preces ſanctorũ alias nõ daturus.

Magna quippe dignitas creaturæ, & magnæ charitatis indicium in creatore eſt, ꝙ ſuis amicis hanc contulit poteſtatem, ut auxilio eis eſſe poſsint ad ſalutem: qui huius de ſua indignitate minus ſunt capaces. Sicut eſt uidere in humana republica: in qua rex quod dare uult, uult nõnũquã per interceſsionem alicuius dare alicui, qui non eſſet ſtatim dignus exaudiri. Peccatoribus deniq; ſingularis eſt conſolatio, qui ad ſanctorum interpellationem quandoq; magis animantur, quam iudicis: quorum etiam ſanctitatis defectum ſupplere poteſt probitas aliena. Sic loquitur beatus Bern. in ſermone de beata uirgine, cuius principium eſt. Signum magnum. circa principium. Prudentiſsimus, & clementiſsimus artifex quod quaſſatũ fuerat, non confregit: ſed utilius omnino refecit, ut uidelicet nouũ Adã formaret ex ueteri: & Euam transfunderet in Mariam. Et quidem ſufficere poterat Chriſtus: ſiquidẽ & nũc omnis noſtra ſufficientia ex ipſo eſt: ſed nobis bonum nõ erat hominẽ eſſe ſolũ. Et ſequitur. Fidelis plane, & præpotẽs mediator dei, & hominũ homo Chriſtus Ieſus: ſed diuinam in eo uerentur homines maieſtatem. Abſorpta uidetur in deitatem humanitas: non ꝙ ſit mutata ſubſtantia. ſed affectio deificata. Non ſola cantatur illi miſericordia: cantatur pariter, & iudicium. Quia etſi didicerit ex his, quæ paſſus eſt compaſsionem, ut miſericors fieret: habet tamen & iudiciariam poteſtatẽ. Deniq; deus noſter ignis conſumens eſt. Quidni uereatur peccator accedere: ne quemadmodum fluit cera a facie ignis: ſic pereat ipſe a facie dei. Opus eſt ergo mediatore ad mediatorem iſtum: nec alter nobis utilior, quam Maria. Hæc ille. ¶ De eo, quod arguunt ex ſtatu, & conditione ſanctorum, dicitur ꝙ nobis ſubueniunt meritis, & uoto, ſiue præce. Meritis dico præteritis, & recentibus. Præteritis, meruerunt enim in uia, ut bona cõferantur non modo ſibi, ſed & alijs. Cum enim meritum nihil aliud eſt, quam aliquid acceptatum ab aliquo in ordine ad bonum retribuendũ alicui. Summa aũt dei liberalitas opera bona ſanctorum in uia exiſtentium facta ad honorem dei acceptauit, ut non ſolũ ad ſumma bona ſanctis retribuenda, etiam longe huiſmodi merita excedentia: ſed etiam ad multa bona in uia, uel patria alijs tribuenda: qui per nouum uoluntatis actum illud bonum ſibi applicant, & faciunt quaſi ſuum: ita ꝙ ſumma dei liberalitas non ſolum minori bono tribuit maius bonum: ſed etiam plura bona: dum meritum non ſolum merenti, ſed & alij ad ipſum recurrentibus proficiat. Sententia eſt Scot. diſtinctio. 18. lib. 3. Sic eſt uide-

B. Bernar.

Meritum quid.

Licet omniã poſsit a ſeipſo efficere uult tñ creaturã concauſare.

Scot.

re in ſimili nam princeps aliquis militem propter actum ſtrenuum, & mul
tum ſibi gratum non ſolum abũdanter remunerat: ſed etiam propter eius
fauorem aut preces, alijs beneficia impendit. Sic Nabuchodonoſor ne-
dum Danielem ſomnium, quod aufugerat ſibi narrantem, fideliterq; inter-
pretantem in ſublime extulit: munera multa, & magna dedit: & ſuper om
nes prouincias Babylonis principem, ac magiſtratum, & præfectum con-
ſtituit ſuper cunctos ſapientes, quo utiq; eum liberaliter, & magnificè re-
munerauit. Sed etiam ad uerbum eius ſocios ſuos Miſac, Sydrach, & Ab-
Daniel. 2. denago præfecit ſuper opera prouinciæ Babilonis: ut habetur Daniel. 2.
Itaq; ſancti pleniſſime, & liberaliter a domino recipiunt longe plus, quam
meruerunt: puta pro actu, uel paſſione horaria bonum ſempiternum: &
pro merito finito, præmium obiectiuè infinitum, ſummum ſcilicet bo-
num: nihilominus tamen dominus in tantam ſui eos recepit amicitiam:
ut etiam beneficia donare uelit alijs ad ipſos ſanctos recurrentibus. Nec
propter quoſcunq;, aut quotcunq;, quibus ſanctorum ſuccurrunt merita:
minus ſanctis retribuit: ut iſti falſo imaginantur. Nec eſt ſimile quod ad
ducunt de diuina iuſtitia & miſericordia quæ punit citra condignum: nec
punit bis in idipſum, ad bonum intellectum, quem tradit magiſter d. ſtin.
15. lib. 4. Sed miſericordia præmiat ultra condignum: ideo non ſolum
maiora: ſed etiam plura bona retribuit: ut dictum eſt. Hinc ſcribitur Exo.
Exo. 20. 20. Ego ſum dominus deus tuus fortis zelotes uiſitans iniquitates patrum
in filios in tres, & quattuor generationes eorum, qui oderunt me: & faciẽs
miſericordias in milia his, qui diligunt me, & cuſtodiunt præcepta mea.
Sic pleniſsimè Abraam remuneratur pro obedientia, qua filium obtulit:
& tamen multa propter hanc promiſit dominus, & exhibuit ſemini eius.
Gen. 22. Gen. 22. Ita de Dauid & plerifq; alijs. ¶ Subueniunt etiam nobis ſancti in Sancti nobi ſuccurrunt merito, e precibus.
M patria recentibus meritis. Nam oratione ſua licet non ſibi: tamen nobis
merentur beneficia. Oratio enim ſua diſpoſitio eſt de congruo: ut pro-
pter eam deus concedat id, quod impetrat illi, cui petit: & ita eſt meritũ
non ſancti pro ſe: ſed illi, cui redditur id, quod huic orationi quaſi pro
Scot. prẽmio proximo correſpondet: ut dicit Scotus in 4. diſt. 45. q. 4. Nec eſt
inconueniens, q aliquis exiſtens in termino, quo ad ſe, per orationem
ſuam alteri mereatur: ut ibidem dicit. Per hoc ſoluitur: quod ſubijciunt,
q quia oratio eſt opus meritorium, non conuenit ſanctis in patria. Ora-
tio enim noſtra nunc duplicem habet effectum. Vnum: quia eſt merito-
ria oranti: immo opus ualde meritorium. Alium, quia ex quo ſpeciali-
ter dirigitur pro alio: meritoria eſt illi, pro quo offertur. Primo modo
beati non habent orationem eis meritoriam: nec oratio eorum habet pri-
mum effectum: ſed ſecundo modo eſt meritoria. Siquidem rationabile
eſt: q beatus uelit merita ſua illi ualere ad ſalutem: qui ipſum ſpecialiter
inuocat: & ſibi deſiderat per illa merita ſubueniri. Sanctos autem hoc de
ſiderare, & uelle, ac ſuum deſiderium deo ea intentione offerre, ut ab ipſo
habeatur acceptum ad huiuſmodi effectum, eſt orare mentaliter ſanctorũ.
Et hæc oratio (ut dicit Scotus ubi ſupra) non repugnat beatitudini: quia
bene poteſt aliquis beatitudinem ſummam adeptus, uelle, ut per ſua me-
rita, per quæ illam perfectionem attigit, alios per ſuam orationem attin-
gat: ita ut ſua merita non ſibi tantum propria; ſed & alijs de beneficentia
dei proſint. Sic poſſet aliquis ſummum gradum adeptus in amicitia regis,
per aliqua obſequia uelle orare pro alijs: non ut per orationem huiuſmo-
di ad maiorem gradum amicitiæ attingat: ſed ut illa merita, per quæ ad il
lum gradum attigit: alijs ad ea recurrentibus ſuccurrat: ſuppoſita libera-

litate

Sáctos inuocare eſt deũ honorare & magnificum prędicare.

litate regis acceptantis illa, non tantum pro illo:ſed etiam pro alijs. Et per hoc patet, quomodo oratione nobis auxiliantur. ¶ Quod uerò ultimò arguunt, quærendo an uideant deum exaudire uelle, uel non, neutrum dare oportet nedum de finali ſalute eius, pro quo orant; ſed nec de ſuæ orationis exauditione. Nec oportet, ꝙ ſi deus reuelet beato Petro Iohannem petere ſaluari, ꝙ reuelet ſibi Iohannem ſaluandum, aut orationem ſuam pro Iohanne exaudiendam, uel non. Vnde ſi non reuelatur: poteſt Petrus orare, & expectare effectum. Si autem reuelaretur Petro determinatè, ꝙ deus nollet effectum iſtum præſtare Petrus non oraret. Si uerò reuelatur, ꝙ exaudietur, orabit Petrus: & non fruſtra: quia ſicut deus uult Iohannem ſaluare: ita uult per determinata media, ut pote per orationem talis ſancti ipſum conſequi ſalutem. Non ergo ſanctorum intercesſione prædeſtinatio mutatur: ſed illud impetratur, quod ad eorum precem conferri ordinatum eſt ab æterno, ut uult beatus Greg. li. 1. dial. c. 20. ¶ Ex quibus patet preces noſtras, ſpemq; conſequendæ beatitudinis per mediatores ſanctos in cęlo inanes non eſſe: ſed ordine a deo inſtituto nos ad eorum auxilia confugere debere, ac debita ueneratione eos ſemper implorare, ut ſaluemur eorum meritis, atq; uotis. Vnde & fidẽter ad ſanctorũ preces recurrere, deo placere credendum eſt: cui ſanctorum honoratio, & ueneratio eſt accepta. Quicquid enim obſequij, & honoris eis impenditur: deo impenditur, qui ſic ipſos fecit glorioſos, eapropter non parum honorant deum, & ſanctos: qui ipſorum implorant auxilium apud dei miſericordiam. Magnificè ſiquidem de ipſorum gloria ſentiunt: qui coſtantæ gratiæ apud deum eſſe credunt, ꝙ ſuffragari nobis uiatoribus poſſunt. In quo & deus ſummè laudatur de miſericodia: & ipſius ſumma magnificentia, qua conſtituit ſuos famulos, & amicos in tanta: ut ſuccurrere poſſint cæteris, poteſtate.

N

Iohan.
Iohan.
Iohan.

Grego.

DE VTILITATIBVS ORATIONVM ſanctorum.

LECTIO XXXI.

SOLVTA quæſtione prima, reſtat reſpondere ad ſequentes duas: quarum altera fuit. Cum deus per ſuã æternam prouidentiam, & omnia nouit: & immutabiliter facienda diſpoſuit: ad quid proſunt ſanctorum orationes, quibus deum nec informare: nec a ſtatuto poſſunt ordine immutare. Hæc quęſtio partim ex priori pendet: & rationem dubij innuit, quia deus immutabilis eſt: & nihil ignorat. Ad quam reſpondetur per duas propoſitiones. Prima. Alio fine orandus eſt deus, alio fine orandus eſt homo. Prima pars patet: quia deus non eſt orandus quaſi noſtra oratione flectendus, aut quouis modo a ſuæ uoluntatis inſtituto immutandus eſt: quoniam ſimpliciter eſt immutabilis, neq; flecti poteſt de nolle in uelle, uel de uno uelle in aliud neq; aliquid de nouo uelle, quod non ab æterno uoluit. Orandus autem eſt deus, ut noſipſos excitemus orantes, & prouocemus ad deuotionem, & noſtrę miſerię compaſsionem. At econtra non ob aliud hominem rogamus, niſi ut ipſum ad miſericordiam moueamus fine ergo contrario laborat intentio deum orando, & hominem deprecando, ibi quidem finis eſt

Quomodo deus orandus.

immutatio orantis : hic eius cui depræcatio dirigitur. Vnde Guil. pariſ. in
de rethorica diuina ca. 2. ponens differentiam inter oratorem ſpiritualē ,
& ſecularem , dicit. Orator ſecularis intendit orationem ſua mouere iudi-
cem , & inclinare in partem ſuam : ut. ſ. pro parte ſua iudicet, & ſententiet
Orator uerò ſpiritualis per orationē ſuam,quam coram altiſsimo fundit :
non intendit ipſum mouere , quem ſcit indubitanter in ultimitate ſtabilita
tis immobiliſsimum : ſed potius ſemetipſum uel a malo , in quo eſt in bo-
num:uel a bono in melius : quod eſt dicere. Quia intendit ſemetipſum fa-
cere idoneum per orationem : ut ei concedatur,quod impetrare intendit,
ut ſi petimus liberationē a malo : quatenus intuitu iſtius petitionis malum
a nobis deus auferat. Si petimus donationem alicuius boni : ut intuitu
orationis efficiamur hæc accipere digni,& idonei, Non ut per illam oratio
nem flectamus deum : ut hoc nobis conferat,quaſi nunquam conferre uo-
luerit:& tunc primò uelle conferre incipiat:ſed ab ęterno hoc conferre di
ſpoſuit : ad petitionem tamen noſtrā factam,uel faciendam tpe certo. Se-
B cus eſt de homine qui petitionibus uincitur, ut hoc,uel illud faciat , quod
nunquam facere diſpoſuit:& ita de nouo incipiat uelle facere. Et quia ua-
riē ſe habent iudices,ſecularis.ſ.& diuinus;uarieq; ſe habent oratores,hinc
non incongruē ſecundum eundē,cōtrario modo cauſa noſtra uerſanda eſt
coram deo,& coram homine. unde dicit . Confeſsio reatus in ſecularibus
iudicijs reis obeſſe conſueuit ad pęnam. Ante tribunal uerò dei miſeratoris
omnium,non ſolū nō obeſt ad pęnam:immo etiam prodeſt ad ueniam. Eo
ipſo coram deo cauſam noſtram facimus meliorem,quo purius,& ſincerius
noſipſos condemnamus , nullā excuſationem prętendentes : ita ſane libe-
rationem a morte ſpirituali cuius rei fueramus , deo facto propicio conſe-
quimur . Iſta eſt lex,hoc eſt ſtatutum in curia dei , quam promulgauit per
Prouerb.28. os ſapientis,dicens. Qui abſcondit ſcelera ſua , non dirigetur. Qui confeſ
ſus fuerit , & reliquerit ea miſericordiam conſequetur. Per hanc legem ob
tinuit in conſiſtorio dei rex Dauid miſericordiam,immo,quod plus eſt,per
ſolum propoſitum confeſsionis, ſicut ipſemet teſtatur dicens. Dixi , con-
Pſal.31. fitebor aduerſum me iniuſtitiam meam domino , & tu remiſiſti impietatē
peccati mei. Et ſequitur. Amplius illa lex ore apoſtolico promulgata eſt.
1.Cor.11. Si nometipſos dijudicaremus,non utiq; a domino iudicaremur. ¶ Contra-
ria horum obſeruari cernimus in curia forenſi iudicis humani , ubi confeſ-
ſio,& accuſatio ſuipſius de crimine , damnationē , & iudicium infert, etiam
C cum exterminatione uitæ corporalis . ¶ Oramus igitur ad deum, ut præ-
miſſum eſt; non ut mutet propoſitum ad noſtram orationem; ſed ut ora-
tione noſipſos diſponamus; & efficiamur idonei impetrare,quod petimus
Volens itaq; deum tibi fore piū,& miſericordē:eſto tibi ipſi pius, & miſeri-
cors. Eſt.n.durus,duris.pius,pijs. bonus,bonis,ſeuerus malis . Talem itaq;
illum inuenies , qualis & tu fueris in tuis deſiderijs , non quidem per muta
bilitatem eius,ſed per tuam. Volens inſuper in curia ſuæ iuſtitiæ abſolutio
nē cōſequi , teipſum accuſabis,iudicabis,condenabis, & ſic remiſsionem im
petrabis : non per mutabilitatem ſui, ſed per mutationem tui. Cum.n. pec
cator incipit deteſtari peccatum,mutatur , quia habet in ſe deteſtationem ,
quam prius non habuit , ſi petit ipſorum deletionem , iterum mutatur,
quia habet in ſe petitionem,quam prius non habuit. Deus autem delendo,
uel remittendo peccatum non mutatur , quia nihil in ſe recipit,quod in ip
ſo prius non fuit. Si namq; deus uult peccata orantis non imputare ad pę-
nam , nec punire ad eius deteſtationem, & petitionem, non incipit hoc de
nouo uelle , ſed ab æterno hoc uoluit non imputari, cum pro illo præca-

Orator ſecularis,& ſpiritualis multū differenter agūt in ſuis officijs.

Oramus deū non ut mutet propoſitum.

retur,

retur, & deteſtaretur. Sicut ſi ego ſtatuerem in meipſo inimico meo uelle remittere offenſam ad ſuam ſupplicationem, quam futuram pro certo tempore ex reuelatione, uel qualitercunq; præuiderem, remittendo ad ſuam ſupplicationem, non mutarer pro tunc: quia nullum actum nouum in me haberem, quem prius non habui: ſed ipſe in ſe mutaretur de non petente in petentem. Suo modo ab ęterno deus uidit petitionem hominis futuram, ſiue pro remiſſione peccatorum, ſiue pro impetratione alicuius alterius boni: & ad talem petitionem fiendam in tempore determinato, determinauit ſe ab æterno remiſſurum peccatum: uel collaturum illud bonū quod petetur: & hoc ſine omni ſua mutabilitate: quamuis hoc non ſit ſine mutabilitate eius, qui petit. ¶ Secunda propoſitio. Per preces ad ſanctos ut ipſi ꝓ nobis interpellent, fuſas, nō intēdimus deum per eos quaſi neſciētem, quid nobis expediat, informare. Patet: quoniam non neſcius eſt miſeriarum noſtrarum, cuius oculis omnia aperta ſunt, atq; nuda. ad Heb. 4. Vnde metriſta quidam. Eſt nihil occultum, quod neſciat alta maieſtas. Qui uidet eſt cęlo, quicquid in orbe latet. ¶ Cur autem ſanctos oramus tanquam mediatores ſatis lectione præcedenti dictum eſt, quibus tres ſequentes addi poſſunt rationes. Prima propter noſtram inopiam in merendo: quia enim adhuc in corpore mortali ſumus conſtituti, quod aggrauat animam: & ad terram deprimit: non poſſumus attentamente opera bona, & merita feruentia exercere: ut igitur cum miſericordia dominus iuſticiam ſeruaret: uoluit, ut quibus merita propria non ſufficiunt ad doni alicuius impetrationem, patrocinarentur, & ſuccurrerent aliena. Secunda cauſa eſt ſanctorum gloria. Nam ut iſta cognoſcatur per ipſos, decreuit facere mirabilia in corporibus, & per eos operari ſalutem in animabus: ut ex hoc in ipſorum laudes aſſurgere: & ad uitam eorundem imitatione alliceremur, qua ad eandem gloriam peruenite: & cum ipſis gaudio perfrui mereremur. Tertia cauſa propter dei reuerentiam: ut ſcilicet peccator, qui deum offendit: quaſi non audiens in perſona propria propter peccati ſcoriam, coram maieſtate altiſsima pariter, & tremenda apparere, recurreret ad ſanctos puriſſimos, & deo gratos, qui peccatoris preces altiſsimo præſentarent: eaſq; ſuis adiunctis meritis, & precibus magis redderent exaudibiles, placidas, atq; gratas. ¶ Tertia quæſtio. Solutio tertiæ quæſtionis, quæ quærit modum, quo ſancti in cælis audiant noſtras preces fuſas in terris: ex eo pendet: quibus modis beati; qui a corpore ſeperati ſunt: ſiue etiam in corporibus glorioſis deo aſſiſtunt, cognoſcant preces noſtras. Pro cuius intellectu notandum, ꝙ Aug. ſuper Gen. ad litteram: diſtinguit duplicem cognitionem angelorum beatorum: ſcilicet matutinam, & ueſpertinam. Vnde exponens illud Gen. 1. Diuiſit lucem a tenebris, appellauitq; lucem diem, & tenebras noctem. Factumq; eſt ueſpere, & mane dies unus. Cognitionem angeli comparat diei, ſiue luci eiuſdem: & ignorantiam nocti, uel tenebris. Vult ergo, quòd cognitio angeli dicatur dies. Et quia diei duæ ſunt partes. Principium, quod dicitur mane: & finis, quod dicitur ueſpera. His comparat duplicem angeli cognitionem. Cognoſcit enim angelus res, uel in creatore, ſiue in uerbo: aut in creatura ſiue cognoſcat in ſeipſo angelo per ſpecies concreatas: ſiue in proprijs generibus per ſpecies a rebus receptas. Prima cognitio eſt ſupernaturalis, & beatifica & in lumine gloriæ. Secunda eſt naturalis in lumine naturæ. Prima cognitio eſt, qua in uerbo, & lumine gloriæ cognoſcit beatifice, clare, & nude diuinam eſſentiam, & creaturas in ipſo tanquam in limpidiſsimo ſpeculo, & exemplari immenſo ſibi relucentes: &

Prop. 2.

D

Cur oremus ſanctos tanquā mediatores.

E

Quæſt. 3.

Auguſt.

Gen. 1.

Cognitio angeli eſt duplex, Matutina, & ueſpertina.

hæc eſt perfectiſſima: ſicut cognitio concluſionis cognitis principijs: ſiue
hæc cognitio infundatur angelis beatis immediate a uerbo: ſiue eliciatur
F ab intellectu angelico lumine glorię eleuato. ¶ Secunda cognitio eſt, qua
angelus in lumine naturę.i.naturali intellectu ſui uirtute, & uiuacitate co
gnoſcit res creatas, ſiue in ſeipſo angelo: ſiue in ipſis rebus cognitis ad in
tellectum ſtatim ſupra expreſſum. Et ex rebus ſic cognitis, creatis, & fa-
Rom. 1. ctis aſcendit ad cognitionem creatoris: ſecundum illud apoſtoli ad Rom. 1.
Inuiſibilia dei a creatura mundi per ea, quæ facta ſunt, intellecta conſpi-
Ber. Cant. ciuntur. Quod licet a beato Bern. ſer. 5. ſuper Cant. exponatur de homi-
ne. Facit enim uim in uerbo, quo dicitur: a creatura mundi, non cœli.
Verum tamen eſt, & de creatura angelica: ut innuit glo. interli. di. ab ho
mine non ſolum ab angelo. Et dicitur naturalis: quia ad ipſam ſufficit
natura cognoſcitiui ſine adminiculo alicuius doni ſupernaturalis: ſtante ta
men adminiculo communis influentiæ dei. Veraq; cognitionum ineſt obie
ctiue tam creatoris, quam creaturę. Nam prima cognitio, ſcilicet rerum
in uerbo, una eſt, & indiſtincta, quæ cognoſcitur uerbum, & relucentia
in uerbo. Hac enim nude, & beatifice diuinam eſſentiam cognoſcit: &
omnia relucentia ſibi in uerbo: nec relucentia ſine uerbo. Et dico ſibi quia
licet omnia cognoſcibilia reluceant in uerbo: non tamen oportet omnia
cognoſcibilia cognoſcere cognito uerbo: alias tollerentur actus hierarchi
ci: qui ſunt: illuminare, purgare, perficere. Eſt enim uerbum quaſi ſpe-
culum uoluntarium, oſtendens uidenti ſe quantum uoluerit, non quantũ
relucet. Quæ ergo non oſtendit ſe uidenti: non relucent illi. ¶ Et quam Cognitio angeli in uerbo.
uis cognitio uerbi, & rerum in uno uerbo ſit una: ipſe tamen angelus di-
ſtincte cognoſcit uerbum, & quodlibet relucentium ſibi in uerbo. Faciente
hoc deo noticiam illam creante in angelo, & perfectione ſpeculi.i.eſſen-
tiæ repræſentantis omnia diſtincte. Nam & deus ipſe unica cognitione &
cognoſcendi ratione: quæ eſt diuina eſſentia: perfectiſſime, & diſtinctiſſi-
me omnia nouit. Longe ergo perfectius cognoſcit angelus res in uerbo,
G quam in ſeipſo: uel in genere rerum proprio. ¶ Secunda uerò cognitio
multiplicatur ſecundum multiplicitatem obiectorum cognitorum: quo-
niam res in ſe, uel in proprio genere, quas diſtincte cognoſcit: cognoſcit
diſtinctis cognitionibus. Sic alia cognitione diſtincte cognoſcit ſe, & crea
turas: & creatorem ex creaturis confuſe, uel indiſtincte. Prima cogni-
tio in uerbo uocatur matutina. Secunda dicitur ueſpertina. Matutina:
quia eſt in uerbo, quod eſt principium rerum. Omnia per ipſum facta ſunt.
Ioh. 1. Ioh. 1. Veſpertina dicitur ſecunda: quia eſt cognitio rerum in creatura,
quæ inquantum eſt creatura: eſt in declinatione, & caſu. Vnde non dici
tur illa cognitio angeli matutina: iſta ueſpertina propter admixtionem
tenebrarum ignorantiæ: ſicut lux matutina ſimiliter, & ueſpertina admix-
ta eſt tenebris: cum in angelorum cognitione nihil ignorantiæ ſit admix-
tum: ſed ex cauſa dicta. ¶ Sed di. cum cognitio rerum naturalis angeli ſit
duplex.ſ.rerum in ſeipſo per ſpecies concreatas: & in genere proprio per
ſpecies a rebus cognitis receptas: cur non ponitur triplex cognitio: ueſper
tina, matutina, & meridiana: ſicut ſunt hæ tres partes diei, cui compara
Alex. tur cognitio angelica. ¶ Solutio ſecundum Alex. de ales par. 2. q. 23. ar. Cur non ponitur cognitio meridiana.
1. ꝙ, quia non poteſt angelus cognoſcere res niſi in creatore, aut creatu-
Auguſt. tis: ideo beatus Aug. diſtinxit tantum duplicem cognitionem angelorum.
Et primam dixit cognitionem matutinam, quæ eſt in uerbo. Secundam,
quę eſt in creatura: ſiue ſit in ipſo angelo: ſiue in proprio rerum gene-
re, appellauit cognitionem ueſpertinam. Licet illa ſecunda ſit duplex

quarum

quarum una cognoſcit rem per ſpecies concreatas etiam abſentem, & non exiſtentem, ſed futuram. Alia tantum rem præſentem per ſpecies a rebus acceptas. Vnde ad Oroſium ait. Aug. Ipſa creaturæ cognitio in ſemetipſa ueſpertina. quæ de cognitione erat mane. Et idem in eodem. Scientia angelorum in ſeipſis: in comparatione ad ſcientiam, quæ eſt in uerbo, dicitur ueſpertina. ¶ Harum trium hæc eſt diſtinctio. Quoniam illa, quæ eſt in uerbo: nullo modo dependet a re creata: ſed illa, quę eſt in angelo adminus dependet a forma, ſeu ſpecie concreata ipſi angelo: quia intellectiua eſt plena formis, ſed illa, quæ eſt rerum in proprijs generibus, a rebus creatis ſimpliciter dependet. Ex quo infert Alex. ꝙ illæ tres rationes cognoſcendi ſecundum nobilitatem earum differunt. Nobilior enim eſt forma increata, quam concreata ipſi angelo, & concreata, quam forma a rebus accepta. Ratio enim cognoſcendi in uerbo eſt ipſa diuina eſſentia, & non aliqua ſpecies media inter eſſentiam, & cognitionem. Sicut in ſecunda, & tertia, eſt aliquid repręſentans medium inter cognitum, & cognitionem. Congrue ergo ſola prima ſcilicet in uerbo dicitur matutina: quia in principio. Aliæ duæ ueſpertinæ, quia in creatura. Verum ꝙ Aug. matutinam quandoq; nominat diurnam. unde 11. de ciuita. de ca. 29. Illi, inquit, angeli ſancti, non per uerba ſonantia deum diſcunt: ſed per ipſam præſentiam immutabilis ueritatis. hoc eſt uerbum eius unigenitum. Et ipſum uerbum, & patrem, & eorum ſpiritumſanctum: eamq; eſſe inſeparabilem trinitatem: ſingulaſq; in ea perſonas eſſe unam ſubſtantiam, & tamen omnes non tres deos eſſe: ſed unum deum ita nouerunt: ut eis magis iſta, quam nos ipſi nobis cogniti ſumus. Ipſam quoq; creaturam melius ibi, hoc eſt in ſapientia dei, tanquam in arte, qua facta eſt: quam in ea ipſa ſciunt: ac per hoc, & ſeipſos ibi melius: quam in ſeipſis: ueruntamen, & in ſeipſis ſciunt. Facti ſunt enim & aliud ſunt, quam ille, qui fecit. Ibi ergo tanquam in diurna cognitione: in ſeipſis autem tanquam in ueſpertina. Multum enim differt utrum in ea ratione cognoſcatur aliquid, ſecundum quam factum eſt an in ſeipſo. Et ſequitur. Omnia enim aliter in uerbo dei cognoſcuntur ab angelis: ubi habent cauſas, rationeſq; ſuas. ſecundum quas facta ſunt incommutabiliter permanentes aliter in ſeipſis. Illic clariore: hic obſcuriori cognitione uelut artis, atq; operum. Quæ tamen opera cum ad ipſius creatoris laudem uenerationemq; referuntur, tamquam mane luceſsit in omnibus oculis contemplantium. Item li. 4. ſuper Gen. ad litteram Cognitio, quę eſt in uerbo ad diem pertinet, quæ eſt in ſeipſis, ad ueſperam pertinet. ¶ Poſſet etiam non improbabiliter dici, ꝙ ſicut lux ſolis meridiana omnium clariſsima eſt: nec poteſt irreuerberatis oculis intueri, ita uocabulum hoc cognitio meridiana, ſoli diuinæ cognitioni, qua deus in ſe omnia cognouit, lucidiſsime reſeruatur. Ad cognitionem namq; ſui, & omnium compræhenſiuam, nullus creaturæ oculus accedere poteſt: dicente apoſtolo. 1. ad Tim. 6. Lucem habitat inacceſsibilem. Illa ergo lucidiſſima cognitio diuina, ſola meridiana merito nominatur. ¶ Et quæ dicta ſunt de angelis: ſuo modo intelliguntur & de beatis animabus. Vnde magiſter in 4. diſ. 45. ex cognitione angelorū, ſimiliter argumentatur de beatis. ¶ Cognitione itaq; rerum in proprio genere poſſunt ſancti cognoſcere orationes noſtras uocales: dum ad ipſas habent debitam approximationem, & præſentiam. Non enim intellectus creatus intelligit naturali cognitione ſaltem intuitiue quodcunq; intelligibile, quantumcunq; diſtans. Nam cum ad intuitiuam ſui cognitionem obiectum coagat (ſecundum beatum Auguſtinum. ꝙ de trinitate ca. 12.

Differentia cognitionū. — H

Alex.

Auguſt.

Cognitio Dei qua omnia in ſe lucidiſsimè cognoſcit pōt dici meridiana. — I

Qua cognitione ſancti cognoſcūt. — K

Omnis res, quamcunq; cognoſcimus, congenerat in nobis notitiá ſui. Ab utroq; enim notitia pariter a cognoſcente, & cognito) non uidetur: ꝙ creatura agere poſsit ad ſuam cognitionem per infinitá diſtantiam. ¶ Quid autem de mentali oratione: an beatus, uel etiam angelus ſufficienter præſens uidere poſsit cogitationes mentis, & affectiones alterius: ſunt opiniones apud doctores. Sunt enim qui dicunt: ꝙ mentis cogitationes, & affectiones homo, habet occultas, & clauſas cuilibet creaturæ, quam occultare poteſt ita, ut illam uidere nemo poſſit: niſi cui uoluerit reuelare: uel ſaltem ille, qui intimior eſt cuilibet creaturę, quam creatura ſit ipſi: qualis eſt ſolus deus. Vnde conſequentee dicunt: ꝙ ſolus deus eſt ſcrutator cordium, cui conſonat illud. 2. Paralipomenon. 6. Tu ſolus noſti corda filiorum hominum. Et in eccleſiaſticis dogmatibus ca. 49. Internas animæ cogitationes diabolũ non uidere certi ſumus. Et ne hoc conceſſum putetur angelis bonis, additur. Secreta autem cordium ille ſolus nouit, ad quem dicitur. Tu ſolus noſti corda filiorum hominum. & 1. Corinth. 2. Nemo ſcit hominum: quid eſt in homine: niſi ſpiritus hominis, qui eſt in homine. Et huiuſmodi multa adducunt: quibus nituntur probare: ꝙ ſolus deus ſcrutatur corda, & renes. i. affectiones. ¶ Sed iſtis non obſtantibus, ſunt, qui probabiliter oppoſitum tenent uidelicet. Scotus in repercor. libro. 2. diſt. n. 9. & doctor anglicus. Guil. ockam in 2. q. 13. ſcilicet ꝙ quilibet angelus, & eadem ratione quilibet beatus naturaliter poteſt diſtinctè, & intuitiuè cognoſcere cogitationes aliorum. Nec in hoc dependet a uoluntate cogitantis. Vnde poſita cogitatione, uel affectione, non eſt in poteſtate angeli cogitantis, uel uolentis, occultare eam alteri angelo, uel beato: quin ille poſſit ea diſtinctè cognoſcere ex ſuis naturalibus: dummodo ad ipſum habeat debitam præſentiam, & non impediatur. Et ita ex ſuis naturalibus cognoſcere poteſt angelus, & beatus orationes mentales orantis uiatoris, ſtante debita præſentia, & ſublato impedimento. Nam cum intellectus uiatoris, ſuos actus cognoſcat: cur non intellectus beati, qui eſt perfectior. Nam quicquid cognoſcit potentia minus perfecta: cognoſcit etiam perfectior. ¶ Item omnis potentia cognitiua diſpoſita non impedita, & perfecta cognoſcere poteſt naturrliter, quicquid ſub eius obiecto continetur. Sed cogitationes, & affectiones continentur ſub obiecto intellectus, quod eſt ens inquantum ens, ergo poteſt intelligi a quolibet intellectu ſufficienter præſente, & non impedito. ¶ Itē cauſæ naturales non ſubſunt imperio uoluntatis creatæ. quin poſitis eis eo modo, quo naturaliter agere ſufficiunt, agant, ſed cogitationes, & uolitiones cum intellectu præſente naturaliter cauſant ſui cognitionem. Nec uidetur, quomodo angelus, uel beatus cognoſcat eſſentiam animæ orantis, quæ eſt ſibi intim or: quam accidentia inhærentia, cogitationes. ſ. & affectiones: & non cognoſcat inherentia accidentia. ſ. cogitationes, & affectiones. ¶ Item beati cognoſcunt omnes motus, & operationes corporales orantis: ergo multò magis operationes purè ſpirituales, quales ſunt cogitationes, quia tales ſunt purum intelligibile, & immateriale. Sicut intellectus beati, qui non depenpet in cognoſcendo a ſenſibus: ſicut intellectus noſter in uia, ſed ex ſua naturali perfectione propria cognoſcit intelligibilia præſentia ſine medio ſenſuum. Huic ſententiæ concordare uidentur uerba beati Aug. in carmine de gloria paradiſi loquentes de ciuibus paradiſi cœleſtis, dicit enim. Nam & pectoris arcana penetrant, alterutrum unum uolunt: unum nolunt, unitas eſt mentium. ¶ Dictum eſt autem dummodo ad ipſum habeant debitam præſentiam: quoniam (ut di-

Angelus ſiue beatus utrũ cognoſcat naturaliter, & intuitiue cogitationes noſtras.

1. Cor. 2.

Scot.
Guil.

Auguſt.

ctum

ſtum eſt (non poteſt intellectus finitus per quamcunq; diſtantiam uidere intelligibile. Additum eſt etiam, dummodo non impediatur: quia impediri poteſt per deum ſuam influentiam ſubtrahentem, ne concurrat coagẽdo cum intellectu beati ad cognitionem ſecretorum cordis uiatoris. Sicut creditur ſecundum ſanctorum doctrinas prohibere malignos ſpiritus eis non coagendo: ne uideãt ea, quæ in cordibus hominũ uerſantur: quæ niſi prohiberentur: ex naturali ſua perfectione poſſent, ſicut cætera ſenſibilia, & intelligibilia intueri. Prohibet autem deus miſericorditer: ne totius ſalutis inimicus ſuis doloſis artibus, & tentatione ſæuiore ſalutis propoſita in mente hominis impediret: qui maligni tentationes moderatur: nec permittit hominem tentari ultra, quam poteſt ſuſtinere. 1. Cor. 10. 1.Cor.10.

An ſit in poteſtate diaboli uidere noſtras cogitationes.

¶ Quia autem deus dicitur ſcrutator cordium: & ſolus noſcere corda hominum, & ſimilia: intelligendum eſt uniuerſaliter, & neceſſariò, ac inimpedibiliter: ita ꝙ ſimplicier impoſsibile ſit, ne uideat cor cuiuſlibet ſeipſo: & ſine cuiuſlibet alterius amminiculo: & hoc proprium eſt ſoli deo. Beatus uerò, etſi uidet cor unius: non tamen ea, quę ſunt in cordibus omniũ: quia non habet ad omnia corda debitam pręſentiam: nec uidet neceſſariò, quia impediri poteſt. nec ſeipſo: quia non ſine cooperatione obiecti, & generali influentia dei. Quoniam alias ex auctoritatibus illis probaretur: ꝙ nunquam quis poſſet cognoſcere cogitationes alterius: nec quiſquam ſuas, ſi ſolus deus cognoſceret corda: & ita nec deus poſſet illis beatis reuelare: nec angelus angelo mentaliter loqui: quæ omnia erronea ſunt, & falſa.

Solus Deus ſcrutator cordium.

¶ Nec ualent, quæ Greg. de arymino in ſuo. 2. diſt. 9. obijcit: primo dicẽs ꝙ nullũ genus entiũ priuatur uniuerſaliter: uel ut in pluribus ſecundum indiuidua, & tempora operatione ſibi naturaliter competente, ſeu nata competere. Genus autẽ angelorũ pro ſemper, uel in pluribus ſecũdũ indiuidua & tẽpora priuatur cognitione diſtincta cogitationum hominum: & per cõſequẽs patet: ꝙ ipſi non ſunt naturaliter apti ad talem cognitionẽ. Prima pars antecedentis patet per illud Aug. 7. de ciui. dei. c. 30. Sic deus adminiſtrat cuncta, quæ creauit, ut ea proprios exercere, & agere motus ſinat. Et cõfirmat. Alias. n. inquit, poſſet dici, ꝙ albedo poſſet naturaliter albedinẽ producere, ſicut calor calorẽ. Sed ꝙ non producit, ex eo eſt, ꝙ deus ſuſpendit eam a tali actione non coagendo ſibi: quod tamen nullus dicit. M Greg.

Improbatur opinio Gregorij de locutione angelorum.

¶ Secundo reſpondendo motiuis ponit, ꝙ beati non habent debitã præſentiam ad cogitationes alterius: & ideo eas uidere non poſſunt. Eſt autem debita præſentia, præſentia ſubiectiua: ita ꝙ neceſſe eſt intellectum cognoſcẽtem cogitationem eſſe ſubiectum illarum cogitationum. Vnde niſi cogitationes inhæreant intellectui, intellectus non eſt ſufficienter præſens, pręſentia, quæ ſufficit ad cognoſcendum. Cuius ſignum addit: quia ſi per potentiam dei, duo homines eſſent ſimul in eodem loco primo: tunc intellectus eorum eſſent ſibi præſentes, quia indiſtantes, & tamen unus non intelligeret cogitationes alterius, quamuis eſſent æquẽ diſpoſiti, & cognitiones utrorumq; eiuſdẽ rationis. Cuius nulla alia cauſa aſſignari põt, niſi ꝙ requiritur præſentia ſubiectiua, ſiue inhæſionis. ¶ Sed iſta non cogunt. Non primum, quia tam prima pars ſui antecedentis, quam ſecunda deficiunt. Nam primæ parti datur inſtantia de genere dæmonum, qui multis actibus, & cognitionibus, ad quos habent naturalem potentiam, perpetuo priuantur. Similiter & beati triſtitia (quæ naturaliter ſequitur de rebus nolitis & tamen accidentibus) perpetuò priuantur eo quòd omnis triſtitia repugnat beatitudini. Item ſecundum multos, potentia uegetatiua in homine, ſi non præueniretur creatione animæ, N

pro-

produceret formam : imperfectiorem tamen anima ſicut in cæteris uiuentibus , a qua tamen actione ſecundum totam ſpeciem perpetuò ſuſpenditur. Auctoritas uerò beati Augu. non habet hoc, ad quod inducitur : nam beatus Aug. c. pręcedenti oſtendit : ꝙ deus ſummus omnia operatur : & naturæ uim operandi ipſe tribuit : quæ per multa declarat : quę gentiles quidam ſuis dijs falſis attribuere . Et in ca. 30. ſubdit : ꝙ deus idem ubiq; totus nullus incluſis locis nullis uinculis alligatus : in nullas partes ſectilis: ex nulla parte mutabilis implens cœlum, & terram : præſente potentia nō indigente natura : ſic itaq; adminiſtrat omnia , quę creauit : ut etiam ipſa proprios exercere , & agere motus ſinat . Ex quo nihil aliud uult : niſi ꝙ deus , qui eſt omnium unicus creator,& creatorum gubernator : ita gubernat omnia , quæ fecit : ꝙ etiam ſecum in quibuſdam actionibus coagere permittit . Nec ex illo inferri poteſt, ꝙ omnes operationes naturales agere permittat : aut ꝙ non quaſdam a ſuis naturalibus actionibus , in quas poſſent ad tempus , uel perpetuo ſuſpendat . ſecundum ꝙ placuerit ſuæ ordinatiſsimę uoluntati. Nec ad aliud inducunt hæc uerba Aug. niſi ad hoc, ꝙ deus omnia operatur , quædam mediante creatura , quędam immediatè a ſeipſo. unde ſubdit . Agit multa per angelos : ſed non niſi ex ſeipſo beatificat angelos . ¶ Quod uerò in confirmatione addit , ꝙ poſſet dici de ipſa albedine &c. Sic utiq; poſſet dici , ſed ſine ratione , cum ad id dicendum nulla ratio , uel leuis apparentia inueniri poteſt . Ad dicendum uerò, quòd intellectus poſsit omnia cognoſcere , quæ ſub eius obiecto primo comprehenduntur : & ita actus alterius intellectus ſicut alium intellectum uidere , quæ ſibi ſunt æquè præſentia , ſunt rationes probabiles, & nix (ſicut patet) ſolubiles. ¶ Secunda etiam pars antecedentis , ſcilicet quòd genus angelorum pro ſemper , uel in pluribus priuatur cognitione diſtincta cogitationum hominum : non eſt probata . Vnde credi poteſt ; quòd ut plurimum angeli , & beati uideant mutuas cogitationes : & etiam hominum , quibus ſunt præſentes ſaltem illas , quas beati non uolunt alijs celare : quia probabile eſt: ꝙ quantum ad illas non concurrat deus . Nihil enim inconueniens ſequi uidetur : ꝙ angelus hominis cuſtos ſecreta cordis eius uideat , præſertim cum hoc fructum cuſtodię non impediat , ſed promoueat . Item quomodo alias orationes uiatorum angeli cuſtodes ad nos miſsi domino offerrent : ſicut Raphael dixit Thobiæ : Quando orabas cum lacrymis &c. ego obtuli orationem tuam domino : ſi non eas in nobis uiderent. eiuſdem 12. Sunt enim efficaciores mentales orationes , quam uocales : & lachrimæ cordis , quam oculorum . Et per hunc modum facile intelligitur, quemadmodum angeli ſibi loquuntur. Celant ſuas cogitationes : dum illas nolunt ſciri ab alijs : & tunc dominus cuius uoluntati ſunt indeclinabiliter addicti : non concurrit ad cauſandum cognitionem ſecretorum in alijs angelis . Loquuntur , dum in ſe cognitiones eliciunt , & actus interiores , ut ceteri cognoſcunt : & tunc his formatis cæteri præſentes naturali uirtute cognoſcunt : nec impediuntur per ſubtractionem diuinæ influentiæ . Sic etiam ſaluatur : quomodo angelus uel beatus multis æquè præſentibus uni uel aliquibus loquitur , & non omnibus : uolendo unum cogitationem ſuam ſcire , & non alium , & hoc deo concurrente reſpectu unius , & ſuſpendentem ſuam coactionem reſpectu alterius . ¶ Quod uerò doctor ille ſecundò dicit , ꝙ debita præſentia ad uidendum cognitionem eſt præſentia ſubiectiua : uidetur omnino uoluntarium , & nulla ratione ſubnixum . Cum enim ita actus intellectus , & uoluntatis æquè continentur ſub obiecto primo intellectus , ſicut cætera

Auguſt.

Aug. &

Auguſt.

Angelus cu ſtos ſanctu an uideat ſe creta ſui co dis.

Angel⁹ quo modo loqui tur angelo.

intel-

intelligibilia, & omnium ſub obiecto primo alicuius potentiæ æqué con-
tentorum, non diſsimilis requiritur præſentia ad cognitionis formationé:
ſed quæcunq; pręſentia ſufficit, uni contentorum, ſufficit & alteri: ſicut
eſt uidere in uiſibilibus. Nam obiectum primum uiſus eſt color: ideo quæ
cunq; præſentia unius coloris ſufficit, ut uideatur: ſimilis præſentia alte-
rius ſufficit, & ſic de alijs. ¶ Cum ergo in nullo aliorum intelligibilium
requiritur talis pręſentia: quare potius hic? Et ita eadem facilitate con-
temnitur: qua probatur. Et mirum uidetur: quomodo angelus, diſtin-
cte uidet intellectum alterius angeli: non uidet omne intelligibile in illo
intellectu uiſo exiſtens, ſtante generali influentia dei. ¶ Item ex illo ſe-
queretur: ꝙ ſolus angelus poſſet cognoſcere ſuas cognitiones: quia ſoli ſi
bi inhærent: & ita nunquam alius poſſet ea uidere: & per conſequens nul
lus alteri loqui, & ſua ſecreta aperire: quod eſt contra omnes: quia nul-
lus alius poteſt eſſe præſens pręſentia ſubiectiua illis: cum idem accidens
non poſsit in diuerſis ſubiectari. ¶ Et ad ſignum, quo intentum probare P
nititur. dicitur: ꝙ ſi illi homines eſſent uiatores: neuter cognoſceret in-
tuitiue cogitationes alterius. ſicut nec intellectum, uel eſſentiam animæ
alterius: quia intellectus corpori immerſus ita alligatus eſt uiribus ſenſiti-
uis, ꝙ nullius extra ſe habere poteſt notitiam ſine phantaſmatibus, ut pa
tet. 3. de anima. Et ideo nullius rei extra ſe notitiam intuitiuam habere
poteſt: quod ſenſus intuitiue non cognouit. Propter quod ſubſtantiam
rei intuitiuæ non poſſumus diſtincte cognoſcere pro ſtatu illo: ſed nec actus
proprios cognoſcere poſſet: niſi illos elicuiſſet præuijs phantaſmatibus ad
eum mouentibus. Cum ergo nullum phantaſma mouens mediate,
uel immediate ad cognitionis formationem alterius hominis in po-
tentia cognitiua illius precesſit: non mirum; ſi ille cognitionem alte-
rius intuitiue non uidet, quamuis ſit ſibi præſens. Secus de intellectu cor
pori non immerſo: qui intelligibilia immediate ſine miniſterio ſenſuum
appręhendit non minus, quam ſenſus ſenſibilia: quoniam potentia ſupe-
rior, & in cognoſcendo eſt perfectior. ¶ Redeundo nunc ad propoſitam
quæſtionem dicendum, ꝙ ſancti in patria, qui de facto in cęlis ſunt natu-
rali cognitione pura, ueſpertina. quę eſt cognitio rerum in proprio gene
re nulla, orationes noſtrum in terra conſiſtentium: neq; mentales, neq;
uocales cognoſcunt propter immoderatam diſtantiam inter nos, & ipſos.
Hæc enim: quia improportionata, habet naturalem cognitionem intuiti
uam, quæ eſt de rerum exiſtentia impedire. Et de hoc poteſt accipi illud
Aug. Eſa. 63. in glo. interli. Abraam neſciuit nos. Mortui enim ſancti Aug.
neſciunt, quid agant uiui. etiam ipſorum filij. Accipitur hęc glo. de uer- Eſa. 63.
bis Aug. in lib. de cura pro mortuis agenda: ubi dicit. Si tanti patriarchę, Auguſt.
quid erga populum ab eis procreatum, ageretur, ignorauerunt, quomo-
do mortui uiuorum rebus, atq; actibus cognoſcendis, adiuuandiſq; mi-
ſcentur. ¶ De cognitione autem matutina, an illa uideant orationes no
ſtras, nunc uidendum. Et dico primo. Non eſt de ratione beatitudinis
eſſentialis, ut noſtras orationes, aut alia facta noſtra matutina cognitio-
ne uideant in uerbo. Probatur, quia illud, quod nihil eſt obiecti beatifici
non eſt neceſſe in beatitudine intueri. Sed orationes noſtræ, & quęlibet
creatura non ſunt aliquid obiecti beatifici igitur. Minor patet, quia obie
ctum beatificum eſt diuina eſſentia, quæ ex ſua infinita perfectione ſuffi-
cienter beatificat quemcunq; intellectum creatum, immo & increatum di-
uinum nullo alio ſecum ad beatificandum concurrente: quod beatus Aug. Auguſt.
innuit, cum ait. Beatus eſt domine, qui te uidet, etiam ſi alia neſciat, &

ſi alia

An ptineat ad beatitudinē ſaltē accidentalē beatorum uidere orationes uiatorum.

ſi alia tecum uideat, non propter hoc beatior. ¶ Vtrum autem uidere noſtras orationes pertineat ad eorum beatitudinem accidentalem, non per omnia certum eſt. unde uenerabilis Hugo de ſancto uictore de ſacra. li. 2. parte. 16. c. 11. ita dicit. Multi in quęſtionem adducunt, ſi ſancti preces ſupplicantium audiunt, ſi uota poſtulantium ad ipſorum uſq; cognitionem perueniunt. Difficile eſt iudicare de huiuſmodi. Quomodo enim ſcientia noſtra certa eſſe poteſt de ipſis: qui eam quam de nobis habent ſciē tiam, nec capere poſſumus, nec inueſtigare. Hoc unum certum eſt. Animas ſanctorum in ſecreto diuinæ contemplationis conſtitutas, eorum quæ foris aguntur, tantum ſcire, quantum illis, uel ad gaudium, uel nobis ad auxilium prodeſſe coſtat. Nos interceſſores quęrimus apud deū. Quid amplius uis. Times, ne forte non orent, qui ſemper orant. Quomodo non orabunt pro te; quando tu oras qui, & quando tu non oras, orare, tamen non ceſſant. Si non audiunt, inquis: & ego inuentum fundo uerba non audientibus, & non intelligentibus loquens. Ecce dicamus. Nō audiunt ſancti uerba poſtulantium, neq; ad beatitudinem illorum attinet iſta noſſe, quæ foris aguntur. Ecce dicamus, non audiunt. Nunquid deus non audit? Quid ergo laboras inueſtigare, quid audiunt, & quantum audiunt ſancti, quos oras cum ipſe deus audiat, propter quem oras. Ipſe uidet humilitatem tuam, qui remuneraturus eſt deuotionem tuam. Tamē ſi audiunt, & quantum audiunt, quid eſt audire, niſi ſcire. Vnum eſt lumen, in quo audiunt ad percipiendum, & uident ad cognoſcendum, in quo, ſi quid forte foris agitur, quod modo interim non audiunt, aut non uident, myſterium eſt diſpenſationis, non detrimentum fœlicitatis. Inueniuntur tamen quidam ſanctorum patrum quædam ita diffiniuiſſe, quaſi nihil ſit in creaturis, quod non uideant, qui uidentem omnia uident. Ego amplius iudicare non præſumo, niſi hoc ſolum. quoniam tantum uident: quantum illi placitum eſt, quem uident, & in quo uident. Hæc hugo.

¶ Ex illa auctoritate tria eliciuntur. Primum ꝙ uidere creaturas in uerbo & ea, quæ foris aguntur, non pertinet ad beatitudinem eſſentialem. Quia dicit, ꝙ illa non uidere, non eſt, detrimentum fælicitatis. ¶ Secundum, ꝙ uident in uerbo, & ſciunt quicquid ad beatitudinem eorum accidentalē pertinet. Dicit enim, ꝙ ſciunt tantum, quantum illis ad gaudium, nobis ad auxilium prodeſſe conſtat, utrumq; autem pertinet ad beatitudinem accidentalem. ¶ Tertium, ꝙ tantum audiunt in uerbo & uident, quantum placet uerbo illis oſtendere in quo uident. Et ſecundum hoc intelligere oportet illud Auguſt. in meditationibus ſuis ca. 25. Qui ſcientem cuncta ſciunt: quid neſcire nequeunt. Nota (quid) non capitur quæſitiuè, ſed infinitè pro aliquid. Quod de his dictum intelligitur, quæ ad beatitudinem eorum pertinent ſiue eſſentialem, ſiue accidentalem, ſiue de his, quæ deo, quem uident, eis complacet reuelare. Ideo Grego. 2. mora. § 4. moderatius loquitur. Quid de his (inquit) quę ſcienda ſunt neſciunt, qui ſcientem omnia ſciunt. Vnde probabiliter dicitur, ꝙ licet non neceſſariò ſequitur ad ſanctorum beatitudinem ut orationes noſtras audiant de congruo, tamen deus eis reuelat omnia, quæ ipſis ab hominibus offeruntur, ſiue ipſos magnificando, & laudando, ſiue eos orando, & auxilia implorando. Coadiutores quidem ſunt dei in procurando ſalutem electorum, quæ cum nonnunquam confertur propter ſanctorum merita, & interceſsiones tanquam per media ad hoc ab æterno ordinata: reuelantur eis orationes uiatorum, pro quibus intercedant. Hoc etiam ad gaudium eorum accidentale pertinet. Lætantur enim amplius, dum intelligunt ho-

An cognoſcēs uerbum omnia ī uerbo cognoſcat.

R

Auguſt.

Greg.

mines in terris degentes eorum ſuffragium poſtulare: quatenus conciues fiant in illa cæleſti curia, ſicut & pleriq; ex ipſis ſalutem aliorum ſunt orationibus conſecuti. Huic conſonat magiſtdi. 45. lib. 4. Non eſt inquit, incredibile animas ſanctorũ: quę in abſcõdito faciei dei ueri luminis illuſtratione lætantur: in ipſius cõtẽplatione ea, quæ foris aguntur, intelligere, quantum illis ad gaudium, uel nobis ad auxilium pertinet. Sicut enim angelis: ita & ſanctis, qui deo aſſiſtant, petitiones noſtræ innoteſcunt in uerbo dei, quod contemplantur. Et ſatis concordat beatus Tho. in 4. ſcripto eadem di. q. 8. dicens. Vnuſquiſq; beatus tantum de alijs rebus neceſſarium eſt, ut in eſſentia diuina uideat, quantum perfectio beatitudinis requirit: ut homo habeat quicquid uelit, & nihil inordinate uelit: hoc autem recta uoluntate quilibet unlt: ut ea quæ ad ipſum pertinent, agnoſcat. Vnde cum nulla rectitudo ſanctis deſit: uolunt agnoſcere ea, quæ ad ipſos pertinent, & ideo oportet, q; illa in uerbo cognoſcant. Hoc etiam ad eorum gloriam pertinet, q; auxilium indigentibus præbeant ad ſalutem. Sic enim dei cooperatores efficiuntur: quo nihil eſt diuinius, ſecundum beatum Diony. c. 3. eccleſia. hierar. Manifeſtum ergo eſt, q; cognoſcunt uota orationes, & deuotiones hominum: qui ad eorum auxiliũ confugiunt. Hæc Tho. in quo dicto uerbum (neceſſarium) non debet dicere neceſsitatem ſimpliciter, cuius oppoſitum includit contradictionem: ſed congruitatis certitudinem. ¶ Ex quibus omnibus ſatis patet quæſtionis tertiæ ſolutio, ſcilicet q; ſancti cognoſcunt orationes noſtras cognitione matutina in uerbo: quam cognitionem nulla cognitorum diſtantia impedit. Non autem cognitione ueſpertina, & naturali in proprio genere propter eorum diſtantiam immoderatam. Cum ergo potentes fecit deus ſanctos apud ſe: ut nobis, quod optamus, ualeant impetrare: merito ipſorum memoriam agimus in conſecratione huius ſacroſancti ſacrificij. Non ut aliquid ad ipſius perfectionem operentur: quia ad hoc non acceperunt poteſtatem: ſed ut eorum meritis adiuuemur, & ſanctificemur: quatenus digni, & ſalubriter ipſum perficiamus: & ampliorem effectum gratiæ eorum interceſsione conſequamur. ¶ Et poteſt hæc eſſe una ratio, quare ante Chriſti corporis conſecrationem, eccleſia ſanctorum memoriam ſtatuit peragendam. Edocta fuit ad hoc ue. teſta. figuris: quoniam legalis ſacerdos, & pontifex, dum in ſancta ſanctorum introiuit: nomina duodecim tribuum in rationali deſcripta intulit. Sic ſacerdos euangelicus, ad ſancta ſanctorum ingreſſus, præcedentium patrum infert memoriã dicẽs. Communicantes, & memoriam uenerantes. Dicit uenerantes, non ſolennizantes: quia memoria in plus eſt, quam ſolennitas. Eccleſia enim de aliquibus ſanctis facit memoriam, de quibus non facit ſolennitatem, ac feſtiuitatem.

Margin notes: B. Thom. — B. Diony. — Thom. — Sanctorum memoria tur agitur in conſecratione — ſanctorũ memoria ac ſolennitas differunt. — Exod. 39.

DE INVOCATIONE SANCTORVM in canone.

LECTIO XXXII.

Expoſitio Canonis ab illo loco, In primis glorioſæ Virginis Mariæ &c.

A IN primis glorioſæ ſemperq; uirginis Mariæ genitricis dei, & domini noſtri Ieſu Chriſti. ¶ Hæc eſt ſecunda pars partis primę, partis principalis ſecundæ totius canonis: in qua fit memoria primò; & principaliter beatiſſimę Mariæ uirginis glorioſæ, uirginis theoticæ. Recte in primis, non tantum: quia ſanctorum ſanctiſsima præcellens gratia, & gloria: nedum ſanctos: ſed etiam angelicos ſpiritus uniuerſos. Nec modo in primis: quia tutiſsimum noſtræ calamitatis eſt aſilum: & miſericordiæ ſinus generalis. Sed ideo principaliter in primis eius memoriam in hoc ſacrificio ueneramur: quia ſingularis huius ſacrificij miniſtra fuit, & liberaliſsima diſpenſatrix. De primo Hiero. ad Paulam. Cæteris per partes præſtatur: Mariæ uerò ſimul ſe totam infudit gratiæ plenitudo. Per quam aſcendit ſuper omne humanum genus: aſcendit uſq; ad angelos: ſed & ipſos quoq; tranſcendit: & cęleſtem omnem ſupergreditur creaturam. De quo beatus Bern. in ſer. cuius principium eſt. Fęcundæ uirginis: ita ait. Intueor quemadmodum uſq; ad angelos plenitudine gratiæ ſupra angelos ſpirituſſancto ſuperueniente peruenit. Eſt in angelis charitas: eſt puritas: eſt humilitas. quid horum non enituit in Maria. Et ſequitur cui angelorum aliquando dictum eſt. Spirituſſanctus ſuperueniet in te: & uirtus altiſsimi obumbrabit tibi. Ideoq; & quod naſcetur ex te ſanctum, uocabitur filius dei. Deniq; ueritas de terra orta eſt: non de angelica creatura. Nec angelos: ſed ſemen Abrahæ appræhendit. Magnum eſt angelo, ut miniſter ſit domini; ſed Maria ſublimius quoddam meruit ut ſit & mater. Fæcunditas itaq; uirginis ſupereminens gloria eſt, tantoq; excellentior angelis facta munere ſingulari: quantò differentius præ miniſtris nomen matris accepit. Hanc inuenit gratiam plena iam gratia: & charitate feruida: uirginitate integra: humilitate deuota, fieret nihilominus ſine uiri cognitione grauida: ſine dolore puerpera. Hæc Bernar. De ſecundo idem in alio ſermone, cuius principium eſt. Signum magnum. Omnibus omnia facta eſt ſapientibus & inſipientibus copioſiſsima charitate debitricem ſe fecit. Omnibus miſericordiæ ſinum aperuit: ut de plenitudine eius capiant uniuerſi. Captiuus redemptionem: æger curationem: triſtis conſolationem: peccator ueniam: iuſtus gratiam: angelus læticiam: deniq; tota trinitas gloriam: filij perſona humanæ carnis ſubſtantiam: ut non ſit qui ſe abſcondat a calore eius. Ecce miſericordiæ ſignum. ¶ Audiamus & miſerorum aſilum. De hoc idem in alio ſermone ſic loquitur. Voluntas dei totum nos habere uoluit per Mariam. Hæc inquam, uoluntas eius eſt: ſed pro nobis. In omnibus ſiquidem: & per omnia prouidens miſeriæ tentationem noſtram ſolatur: fidem excitat, ſpem roborat: diffidentiam abigit: erigit puſillanimitatem. Ad patrem uerebaris accedere: ſolo auditu territur ad folia fugiebas: Ieſum tibi dedit mediatorem. Quid non apud talem patrem filius talis obtineat? Exaudietur utiq; pro ſua reuerentia. Pater enim diligit filium: an uerò trepidas & ad ipſum? Frater tuus eſt, & caro tua, tentatus per omnia, ut miſericors fieret. Hunc tibi fratrem Maria dedit.

Hieron.

Bernard.

Mariæ multiplex præconizatio quia plena gratia.

Bernard.

B

Calamitatis noſtræ aſylū.

Sed forte & in ipſo maieſtatem, uereare diuinam: ꝙ licet factus ſit homo
manſit tamen deus. Aduocatum habere uis, ad ipſum, & ad Mariam re-
curre. Puta ſiquidem humanitas in Maria non modo pura ab omni con-
taminatione: ſed & pura ſingularitate naturæ. Nec dubius dixerim, exau
dietur & ipſa pro reuerentia ſua. Exaudiet utiq; matrem filius: & exaudiet
filium pater. Filioli inquit Bernar. Hæc eſt peccatorum ſcala, hæc mea
maxima fiducia eſt: hæc eſt tota ratio ſpei meæ. Quid enim. Poteſt ne
filius aut repellere, aut ſuſtinere repulſam. Non audire, aut non audiri
filius poteſt. Neutrum plane. De tertio, ꝙ ipſius merito in primis ſu-
mus memoriam uenerantes: quia ſpecialis huius ſacrificij miniſtra: & di-
ſpenſatrix eſt liberaliſsima. Ipſa namq; eſt mulier illa euangelica, quæ
tria farinæ ſata commixta fermentauit. Lu. 13. Satum unum, uerbum, Luc. 13.
quod erat in principio apud deum: & deus erat uerbum. Alterum: anima,
quę de nihilo creata eſt, & ante nõ erat. Tertiũ: caro de maſſa corruptionis
ſine corruptione aliqua diuino ſegregata artificio. In quibus tribus triplex
genus potentię: quod non erat creatum, quod perierat recreatum, quod
ſuper omnia erat pauló minus ab angelis minoratum. Hæc uinculo in
diſſolubili in perſonæ coeunt unitatem. Hæc euangelica farinæ ſata pariter
fermentantur, ut ſit panis angelorum, quem manducet homo, cor eius
confirmans in hoc ſacramento. Vnde fęlix mulier benedicta in mulieri-
bus, in cuius caſtis uiſceribus ſuperueniente igne ſpiritusſancti. panis ille
eſt coctus. Felix inquam, mulier, quæ in hęc tria ſata immiſit fidei ſuæ
fermentum. Siquidem fide concepit, fide & peperit, dicente Elizabeth.
Beata, quæ credidiſti, quoniam perficientur in te, quæ dicta ſunt tibi a do
mino. Hæc Bernar. ſermo. 2. de natiuitate Chriſti. ¶ Ecce quemadmo- Bernard.
dum fuit huius panis, & ſacrificij miniſtra. Panis quidem, ut dictum eſt; C
ſacrificij autem cruci, qua uelut in ara ſacrificium oblatum eſt, aſsiſtens, &
ſimul participaro dolore patri offerens. Et per hoc liberaliſsima eius di-
ſpenſatrix: quia panem hunc, ſicut cætera bona omnia, per manus eius
mundiſsimas accipimus. Vnde Bernar. ſer. de uigi. natiuitatis Chriſti. Cõ Bernard.
fuſę ſunt, & commixtæ duæ ſpecies diuinitas, ſcilicet & humanitas in ute-
ro uirginis, ſpiritusſancto illa ſuauiter commiſcente. Sed quia tu dignus
non eras, cui donaretur, datum eſt Mariæ, ut per illam acciperes, quic-
quid haberes. Quæ per hoc, ꝙ mater eſt, genuit tibi deum. Per hoc, ꝙ
uirgo eſt, exaudita eſt pro reuerentia ſua, in cauſa tua, & totius gene
ris humani. In primo eſt remedium, in ſecundo adiutorium, quia nihil
nos deus habere uoluit, quod per manus Mariæ non tranſiret. Hæc ille.
¶ Et propter hoc ſecundum dominũ Alber. recte per propiciatoriũ deſigna Albert.
tur, in qua dñs corporaliter apparuit, ut propiciaretur. In quod angeli
omnes uerſis uultibus reſpiciunt. ut & ab ipſa recipiãt ſplendoris il lumina-
tionẽ. Propter idẽ quoq; recte figurata dicitur per arcã teſtamenti, quę uir
gã Aarõ, tabulas Moyſi, & manna quod de cęlo datũ eſt, cõtinebat. Sic uir-
go beatiſsima intra ſe cõtinuit Xp̃m benedictũ uẽtris ſui fructũ: in quo fue-
re Deitas dulciſsima per manna deſignata, Anima ſapientiſsima per tabu-
las lege dei digito ſcriptas figurata, Caro mundiſsima, quæ morte nõ aruit;
quoniã tertia die reſurrexit, per uirgã Aaron, quæ fronduerat, deſignata.
¶ Tanguntur autem in præmiſsis uerbis ſex laudium præconia uirginis glo D
rioſæ, ſcilicet impreſsibilis dignitas, inexceſsibilis fælicitas, inamiſsibilis uir
ginitas, nominis ſublimitas, mirabilis fęcunditas, fructus ipſius immenſi-
tas. ¶ Impræceſsibilis dignitas tangitur in uerbo initiali. In primis. Ipſa
namq; eſt, quam ut Bernar. ait Home. 2. ſuper: Miſſus eſt. deus in cęleſti Bernard.

bus ſingulari donaturus gloria: ſingulari in terris præuenire curauit & gra
ria, qua ineffabiliter, & intacta conciperet, & præpareret incorrupta. Ip
ſa uirgo ſingularis quæ (ut Damaſce. ait) a nullo illuſtrium uincitur. De
quo Sedulius in carmine paſchali li. 2. metro eleganti ita cecinit. Salue
ſancta patens enixa puerpera regem. Qui cælum, terramq; tenet per ſe
cula: cuius Nomen & æterno complectens omnia gyro Imperium ſine
fine manet, quæ uentre beato, Gaudia matris habens cum uirginitatis ho
nore. Nec primam ſimilem uiſa eſt: nec habere ſequentem. Sola ſine
exemplo placuiſti femina Chriſto. Singularis in ortu ſingularis in totius
Hieron. uitæ proceſſu. De primo beatus Hie. ad Paulam. Hæc eſt, inquit, quæ
diuinis, angelicisq; laudata eſt præconijs, atq; prædicata: a patriachis ſiqui-
dē figuris, & enigmatibus præſignata: a prophetis prænunciata: ab euange
liſtis exhibita, & monſtrata: ab angelo uenerabiliter, & officioſiſſimē ſa-
Bernard. lutata. Et beatus Bern. ubi ſupra. Quod Moyſi monſtratum eſt in ru-
bo, & igne: Aaron in uirga, & flore: Gedeoni in uellere, & rore: hoc aper
tē Salomon præuidit in forti muliere, & eius precio. Apertius Hieremias
præcinuit de fœmina, & uiro. Apertiſsimē Eſaias declarauit de uirgine,
& deo: Gabriel tandem exhibuit ipſam ſalutando. ¶ De ſecundo, ſcilicet
Ambr. progreſſu dicit Ambro. li. de uirginitate. Sit uobis tanquam in imagine
Mariæ uita deſcripta: de qua uelut ex ſpeculo refulget ſpecies caſtitatis, &
forma uirtutis. Hinc ſumatis exempla uiuendi ubi tanquam in exemplari
magiſteria ſunt probitatis expreſſa, quæ quid corrigere, quid aufugere:
Hieron. quid tenere de beatis oſtendunt. Et beatus Hiero. Ipſa in uigilijs inuenie
batur prior: in ſapientia legis eruditior: in humilitate humilior: in car-
minibus dei præſtantior: in charitate gratioſior: in puritate purior: in omni
uirtute perfectior. ¶ Inexceſsibilis eius fælicitas innuitur in uerbo, Glo-
Auguſt. rioſæ Ipſa ſiquidē ſecundum deductionem bea. Aug. in ſer. de eius aſſum-
ptione, eſt magnificē aſſumpta ad æternam beatitudinis ſublimitatem in
corpore, & anima glorioſa. Meruit enim exaltari ſuper choros angelorū:
& peruenire ultra, quam noſtrę humanitatis eſt natura. ubi non natura tol
litur: ſed magnitudo gloriæ demonſtratur. Ad thronum ſiquidem cæle-
ſtem intemerata uirgo, & mater proceſsit, atq; in regni ſolio poſt Chri
Hieron. ſtum glorioſor reſidet ſublimata, ut dicit Hiero. epiſtola ſtatim allegata.
Bernar. & Bern. ſer. 1. de eius aſſumptione. Quantum gratiæ adepta eſt prę cęte
ris: tantum & in cælis obtinet gloriæ ſingularis. Nec in terris locus di-
gnior uteri uirginalis templo, in quo dei filium Maria ſuſcepit. Nec in cę-
E lo regali ſolio: in quo Mariam filius ſublimauit. ¶ Virginitas inamiſsibi-
lis deſignatur cum additur. Semperq; uirginis: quia uirgo erat carne: uirgo
mente: uirgo profeſsione: uirgo ante partū: uirgo in partu uirgo poſt partū.
Auguſt. Vnde Aug. ſuper Iohannē. Sicut in ſepulcro, ubi repoſitum erat corpus
domini: nec antea: nec poſtea corpus iacuit: ſic uterus Mariæ, nec ante,
Ezech. 44. nec poſtquam mortale concepit. Item ſuper illud Ezech. 44. Porta hęc
clauſa erit. & non aperietur: & uir non tranſibit per eam: quoniam dn̄s
deus Iſrael ingreſſus eſt per eam: eritq; clauſa principi. Quid eſt porta hæc
erit clauſa: niſi quia Maria ſemper fuit intacta? Quid eſt uir non tranſibit
p eā, niſi quia Ioſeph non cognouit eā? Nec ſolū uirgo: ſed uirgo ſingula-
Bernard. ris: uirgo puriſsima. De quo ſer. 4. be. Bern. de aſſumptione ait. Quæ. n.
angelica puritas uirginitati illi (haud dubium quin Marię) audeat compa-
rari: quæ digna fuit ſpiritusſancti ſacrarium fieri, & habitaculum filij dei.
Si rerū precia de raritate penſamus, quę prima in terris angelicā propoſuit
ducere uitam ſuper omnes eſt. Sequitur. Immobile propoſitum uirginita-

tis, quod nec angelo filium promittente aliquatenus titubauit. Quomodo inquit, fiet iſtud. Neq; enimmodo, quo fieri ſolet in cæteris, uirum penitus non cognouit: ſed nec filij deſiderio, nec ſpe prolis. Hæc Ber. ¶ Nominis ſublimitas exprimitur in uerbo, Mariæ. Bernard. Maria maris ſtella interpretatur: & matri uirgini conuenientiſſime adaptatur. Aptiſſime ſiquidem ſyderi ipſa comparatur: quia ſicut ſine corruptione ſydus ſuum emittit radium: ſic abſq; ſui læſione uirgo parturit filium. Nec ſyderi radius ſuam minuit claritatem: nec uirgini filius ſuam integritatem. Ipſa eſt igitur nobilis illa ſtella ex Iacob orta, cuius radius uniuerſum mundum illuminat: cuius ſplendor, & præfulget in ſupernis: & inferos penetrans, terras etiam perluſtrans, & calefaciens magis mentes, quam corpora: fouet uirtutes: excoquit uitia. Vtilitas implorationis virginis glorioſæ. Ipſa inquam, eſt præclara, & eximia ſtella ſuper hoc mare magnum, & ſpacioſum neceſſariò ſubleuata: micans meritis: illuſtrans exemplis: quam ſequens non deuias: ipſam rogans nō deſperas: ipſam cogitans non erras: ipſa tenente non corruis: ipſa protegente non metuis: ipſa duce non fatigaris: ipſa propicia aduenis: & ſic in teipſo experieris, quam merito dictum ſit nomen uirginis Maria. Hæc Bern. Home. 2. ſuper miſſus eſt. Bernard. ¶ Mirabilis fęcunditas tangitur, cum additur: genitricis. Vere mirabilis uirginea fęcunditas, quam admirans propheta ait. Hiere. 31. Hiere. 31. Nouum faciet dominus in terra. Mulier circundabit uirum: Maria Chriſtum. Virum enim fuiſſe Chriſtum non ſolum cum diceretur, uir propheta potens in opere, & ſermone credimus: ſed etiam cum tenera adhuc infantis membra dei mater blando uel foueret in gremio, uel duraret in utero. Vir enim erat Ieſus: nedum etiam natus: ſed ſapientia, non ætate: animi uigore, non corporis: maturitate ſenſuum, non corpulentia membrorum. Neq; enim minus habuit ſapientiæ: uel potius non minus fuit ſapientia Ieſus cōceptus, quā natus: paruus, quā magnus. Siue ergo latens in utero: ſiue uagiens in præſepio: ſiue iā grandiuſculus interrogans doctores in tēplo, ſiue iā perfectæ ætatis docens in populo æque profectò plenus fuit ſpirituſancto. Itē alius propheta. Antequā parturiret, peperit. Antequā ueniret tēpus partus: peperit maſculum. Quis audiuit unquā tale? Quis uidit huic ſimile? Eſa. 45. Eſa. 45. Antequam parturiret: antequam in partu laboraret: antequam ueniret partus: antequam uenit dolor ex partu, peperit maſculum: Maria Chriſtum. Glo. interli. Immenſitas fructus eius. F ¶ Fructus eius immenſitas ſubiungitur in uerbo Dei, & domini noſtri Ieſu Chriſti: qui ſolus pelagus eſt infinitæ ſubſtantiæ: ut dicit Damaſ. Damaſc. Et bonum, quo nihil melius cogitari poteſt. Teſte Anſel. Anſelm. Et ſententialiter Auguſt. 1. de doctrina Chri. Auguſt. Huius uera genitrix eſt, & mater uirgo Maria. Vnde Damaſ. in ſuo. 3. Damaſc. Dei genitricem uere ſanctam prædicamus. Sicut enim deus uere ex ipſa genitus eſt: ita ipſa uere dei genitrix dicitur. Deum enim aimus ex ipſa genitum non ut deitate uerbi principium eſſendi accipiendi ex ipſa, ſed dei uerbo ex ipſa incarnato & genito. Non enim hominem nudum genuit ſancta uirgo, ſed deum uerum, non nudum, ſed incarnatum. Neq; negans ipſam dici Chriſtothecō.i. Chriſti matrem abſolute eam negat genitricē Chriſti ſed contra Neſtorium, qui ſub illo uocabulo uoluit eam negare eſſe matrem dei, ponēdo, ꝙ peperit purum hominem. Qui error damnatus eſt in concilio Epheſino: ut habetur. 15. diſtinctio. Canones. §. Tertia ſynodus. Et 16. diſt. 6. ſynodus. §. tertia epheſina. Sed eam dicendam eſſe theothocon id eſt dei matrem aſſeruit. Non ergo negauit Mariam matrem Chriſti, qui unam perſonam, Chriſti, & uerbi confitetur, ſed noluit communicare in ſermone cum hęretico, qui ſuum perfidiæ uene

Digitized by Google

num ſub illo uocabulo occultabat. Mariæ itaq; fęcunditas, quæ gaudium
matris habet cum uirginitatis honore: & ſi eius priuilegium eſt ſingulare:
& continuo indicibile inuenitur: ut ſicut nemo aſſequi poſsit: ſic nec elo
qui quidem. Sed ſi adijcias: cuius mater eſt: dei ſcilicet & domini noſtri
Ieſu Chriſti: quæ iam poterit lingua, etiam ſi angelica ſit: dignis extol-
lere laudibus uirginem matrem. Matrem autem non cuiuſcunq;, ſed ma
Bernard. trem dei. Vnde Bern. in ſermo. 1. de aſſumptione uirgi. Quis enim (ait)
etiam ſi linguis hominum, angelorumq; loquatur, explicare queat: quem
admodum superueniente ſpiritu ſancto: obumbrante uirtute altiſsimi, ca-
ro factum ſit uerbum dei: per quod facta ſunt omnia: & dominus maieſta
tis, quem non capit uniuerſitas creaturæ: intra uirginea ſeſe clauſit uiſce-
ra factus homo. Hic eſt fructus terrę ſublimis: quia ſuper omnia deus in ſe
Rom. 9. Mat. vlt. cula benedictus. Rom. 9. Cui a patre data eſt omnis poteſtas in cęlo, &
in terra. Ideo dominus noſter, qui uenit ſaluare, quod perierat: unde
anxiè ſuſpirabant patres deuotiſsimè clamantes. Rorate cœli deſuper: &
Eſa. 45. nubes pluant iuſtum: aperiatur terra, & germinet ſaluatorem Eſa. 45. Ideo
additur, Ieſus. Ipſe demum de ſpiritu ſancto præ participibus ſuis unctus.
Iohan. 1. De cuius unctionis plenitudine omnes accepimus gratiam pro gratia. Ioh.
1. Ideo concluditur, Chriſti. Huius ergo dei, & domini noſtri Ieſu Chri
ſti genitricis glorioſæ ſemperq; uirginis Mariæ memoriam in primis uene
G ramur. Sequitur. Sed & beatorum apoſtolorum. ¶ Poſt memoriam bea
tiſsimæ uirginis, ſubditur memoria beatorum apoſtolorum. Et dignè, ac
merito, quia ipſi tradiderunt nobis ritum, & formam offerendi hoc ſacri
1. Cor. 11. ficium: ut habetur. 1. Cor. 11. Ipſi huius ſacrificij teſtes fuerunt idonei:
qui in cena ultima, qua Chriſtus ſacrificium hoc in ſalutem mundi inſti-
tuit pręſentes: primi hoc ſacrificio uſi ſunt. Ipſi a Chriſto tunc ſacerdo-
tes ordinati poteſtatem acceperunt ſuper corpus Chriſti uerum conſecran
dum, & diſpenſandum: & ſuper corpus Chriſti myſticum alijs ordinandis
eandem poteſtatem communicandi. Vnde eis dixit Chriſtus. Accipite,
& comedite &c. Et iterum. Accipite, & bibite ex hoc omnes. Ac deinde
dixit. Hoc quotieſcunq; feceritis, in mei commemorationem facietis: de
quo ſup. dictum eſt. Ipſi deniq; fuerunt teſtes præcipui paſſionis Chriſti,
& reſurrectionis: ut legitur in actibus apoſtolorum: quorum hoc ſacrifi-
cium eſt memoriale precipuum. ¶ Sequitur. Ac martyrū tuorum. Horum
memoria ritè peragitur: quia pro ſemel oblata hoſtia, ſemetipſos obtulerūt
uiuentem hoſtiam deo placentem, & acceptabilem: qui etiam (quemadmo-
dum apoſtoli) teſtes fuerunt noſtræ fidei. Martyr enim gręce teſtis eſt lati
Hebr. 2. nè. Vnde & de eis intelligi poteſt illud apoſtoli ad Heb. 2. Ab eis, qui au
dierunt ſalus in nos confirmata eſt: conteſtante deo ſignis, & portentis,
& uarijs uirtutibus, & ſpūſſancti diſtributionibus ſecundū ſuam uolūtatem.
¶ Aduertēdū autē: ꝙ patriarcharum, & prophetarum ue. te. memoria nō
peragitur, quia quamuis fide, & deuotione in ſpiritu ſacrificium hoc co-
gnouerunt, & ſpiritualiter participarunt: ſacramentaliter tamen ipſo nū-
quam uſi ſunt: quoniam longè poſt eorum tempora noſcitur inſtitutum.
¶ Sed cur beatorum confeſſorum, quorum magnificè memoriam inter ſan
ctos ueneratur eccleſia: nulla ſit in pręſenti loco commemoratio. Reſpō
Innoc. det Inno. ꝙ canon forte pręſertim quantum ad illam partem prius ſit ędi
tus, quam memoriam confeſſorum celebraret eccleſia. Nam omnes ue-
rè ſancti: qui commemorantur in canone: præceſſerunt Silueſtrum præ-
ter Iohannem, & Paulum Marcellinum, & Petrum martyres, qui proxi-
mè ſucceſſerunt. Eccleſia uerò poſt tempus Silueſtri cepit ſanctorum con

In canon cur fiat memoria apoſtolorum, & martyrū, non patriarcharum, prophetarum, & confeſſorū.

feſſo-

feſſorum memoriam uenerari. Nam ſedes epiſcopales, quæ iuxta diſpoſitionem beati Petri ſunt in ſingulis ciuitatibus antiquitus conſtitutæ: non in memoriam confeſſorum: ſed in apoſtolorum, & martyrum præcipue beatiſsimæ uirginis ueterum deuotio dedicauit. Quòd uerò canon tempus beati Silueſtri præceſsit: ex eo conuincitur ſecundum eundem Inno. quia apoſtolorum cathalogus non reperitur in canone diſpoſitus: ſicut in emendatioribus codicibus ſancti euangelij reperitur. Nam in prioribus editionibus.i. in primis tranſlationibus: ut dicit Hiero. non ſolum euangeliſtarum mutatus eſt ordo: ſed & uerborum, & ſententiarum confuſa erat commixtio. ¶ Ponitur & alia ratio a magiſtro in rationali: quia hoc ſacramentum inſtitutum eſt in memoriam paſsionis Chriſti. Cum autem confeſſores pro Chriſto paſsi non ſunt. ſaltem in publico uitam tortor pœnis non extorſit pro Chriſto: ideo in hoc ſacrificio paſſionis Chriſti eorũ memoria non habetur. Et refert idem Guil. ꝙ Greg. tertius hæc uerba, quæ ſecundum conſuetudinem quarundam eccleſiarum proferuntur; addidit. Necnon & illorum ſanctorum, quorum hodie ſolennitas in conſpectu tuo celebratur domine deus noſter in toto orbe terrarum: quorum certe ingens, & magna eſt multitudo. Vnde idem lib. 7. ti. de ſanctorum feſtiuitatibus ſui rationalis dicit, ꝙ Conſtantinus imperator partes tranſmarinas petens, inuenit. Euſebium ceſarienſem epiſcopum uirum ſanctiſſimum: cui dixit. Pete a me, unde eccleſia tua ditetur. Ille uerò reſpondit. Eccleſia mea ſatis abundat in diuitijs. Sed rogo te, ut mittas per partes mundi, qui nomina ſanctorum, & tempora paſsionum, & ſub quibus & qualiter, & in quibus locis paſsi ſunt: reſcribant: quod & factum eſt. Et refert idem Euſebius: ꝙ die quolibet anni pluſquam quinq; milia ſanctorum feſta concurrunt: excepto die Kalendarum ianuarij, quo gentiles epulis intenderunt & ſolennitatibus, & non ad martyrizandum ſanctos. Idem Hiero. in epiſtola, quę ſuo kalendario præponitur. Et quia horum ſanctorum feſtiuitas ab eccleſia diebus ſingulis celebrari non poteſt: huius occaſione forte hæc particula a dicto Grego. eſt appoſita. ¶ Exprimuntur autem duodecim apoſtolorum nomina: cum additur. Petri. qui fuit ſummus, ac caput apoſtolorum; cui claues regni cęlorum collatæ ſunt: qui & cæterorum confirmator fuit, poſtquam a negatione domini conuerſus ſurrexit: ſecundum uerbum Chriſti Lu. 22. Et tu aliquando conuerſus confirma fratres tuos. Cuius adhuc ſucceſſor totius eccleſię obtinet principatum. ¶ Pauli: qui non ab hominibus: neq; per hominem electus eſt: ſed per Chriſtum numero, & gradui apoſtolorum additus, ut eſſet uas electionis: portans nomen domini coram gentibus, & regibus, & filijs Iſrael. Act. 9. Hic in tertium cœlum rapitur. ut audiat ſecreta uerba, quæ non licet homini loqui. Hic gloriatur in tribulationibus, non ignorans cogitationes ſathanæ: abundantius omnibus laborauit. Gratiæ omnia tribuit: uiuit non ipſe; ſed uiuit in eo Chriſtus, qui gladio triumphans etiam mortuus teſtimonia fidei fert Chriſto: ut habet paſsionis eius hyſtoria. ¶ Andreę, qui ad uniusiuſsionis uocem Chriſtum ſequebatur. Qui & de huius ſacramenti ueritate cum Egea proconſule diſputabat. Hic primus apoſtolorum uocatus, etiam germanum ſuum Petrum Chriſto adduxit: ad exemplum magiſtri, in cruce deſideratiſsima triumphauit. ¶ Iacobi, ſcilicet maioris ex uocatione ad apoſtolatum, ad quem priuſquam Iacobus alter aſcendit, hic quantum ad martyrij lauream in apoſtolis primatum tenuit, quam prius ipſe ſuſcepit, ut habetur Act. 12. Miſit herodes rex manus, ut affligeret quoſdam de eccleſia. Occidit autem, Iacobum fratrē

Margin notes: Innoc. — Hieron. — Alia ratio. — H — Guiliel. Greg. — Hieron. — Sanctorum Apoſtolorũ ut quorũdã martyrũ in canone cõtẽtorũ laudes. — Greg. I — Luc. 22. — Act. 9. — Act. 12.

Iohannis gladio. ¶ Iohannis dilecti domini, qui in cęna ſupet pectus do-
Beda. mini recũbens euangelium, ut Beda dicit, ab ipſo ſacro dominici pecto
ris fonte potauit, qui myſterij huius altitudinem, & fructum præ cæteris
plus teſerauit. Cui & Chriſtus uirginem matrem in cruce uirgini commẽ
dauit. ¶ Thomæ, qui & Didimus dicitur, quod interptetatut latine' du-
bius, quia de dominica reſurrectione plus cæteris dubitauit. Vnde clauo-
rum locis digitos inferens ac dominico lateri manus, credidit, & omne du
bitationis uulnus a nobis, & infidelitatis amputauit. ¶ Iacobi. ſ. minoris,
qui Chriſto ſimillimus in corporis figuratione, necnon & religionis imita-
tione frater domini appellari meruit, & Hieroſolimitanam eccleſiam poſt
domini aſcenſionem primus epiſcopando rexit. ¶ Philippi, qui ſpecialiter
de patris, & filij inſeparabili deitate inſtructus, etiam quinq; panum, qui-
bus ſaturandus in deſerto fuerat populus, myſterium, quęrente ſe domi-
no. Philippę unde ememur panes, ut manducent hi, intelligere meruit.
¶ Bartholomei, qui ſolus fuiſſe dicitur nobilis, & philoſophus inter apo-
ſtolos. Qui teſte Dionyſio diuinæ ac myſticę theologię ſacramenta nouit,
& pro uera, & incteata ſapienria excoriatus uiuus, teſtis, & doctor factus
eſt idoneus. ¶ Mathei: qui de telonario uocatus a Chriſto, ex publicano
factus eſt apoſtolus, & euangeliſta, ſpiritualium talentorum diſtributor, &
conuiuorũ dei præparator, qui & in huius ſacramenti immolatione inter-
fectus ſeipſum domino obtulit hoſtiã uiuã. ¶ Simonis, qui frater erat Ia-
cobi minoris dictus chananeus ex zelo Chriſtianæ religionis. Chana quip-
pe zelus interpretatur. Vnde ad differentiam ſimonis Petri. Vel a uico
chana uillę galileę, in qua dominus primò in uinum aquam mutauit, no-
minatus, articulum ſymboli, Communionem ſanctorum adiecisse dicitur
in quo & hoc ſacramentum, quod cõmunio dicitur deſignatur. ¶ Et Tha-
dæi, qui tertius frater Iacobi minoris, & Simonis fuit. De quo & metra
communia dici ſolent. Anna ſolet dici tres concepiſſe Marias. Quas ge-
nuere uiri Ioachim, cleophas, Salomeq; Has duxere uiri Ioſeph, Alpheus,
Zebedeus. Prima parit Chriſtum, Iacobum ſecunda minorẽ. Et Ioſeph
iuſtũ peperit cum Simone iudam. Tertia maiorẽ Iacobum, uolucremq; Io
hannem. Dicitur autem Thadęus quaſi appræhẽdens, quia per fidem Chri
ſtũ firmiſsime' tenuit. & cõtra ueritatis corruptores acetrime' ſcripſit. Ad cõ
ſtãtiã ſemel acceptatæ fidei, exẽplis relapſorũ angelorũ, & hominũ terribili
bus, futuriq; iudicij cõmemoratione fideles animauit. Hic dicitur, & Iudas,
quod interpretatur cõfitẽs, uel glorioſus. Vel per etymologiã quaſi iubilũ
dãs. Habuit. n. cõfeſſionem fidei, gloriam regni, & iubilũ gaudij ſempiterni.
¶ Hos duodecim elegit dñs, undecim in terra cõſiſtens, duodecimũ Paulum
Auguſt. de cęlo, qui ſecundũ beatũ Aug. in quodam ſermone, ſunt duodecim filij Ia-
cob, hi duodecim principes plebis Iſrael. hi duodecim fontes repetti in He
lim: duodecim caſtra in Ramaſſe uſq; ad montẽ ſyna, duodecim lapides in
ueſte ſacerdotali, duodecim panes propoſitionũ, duodecim exploratores
miſsi a Moyſe, duodecim populi terrã promiſsionis ingrediẽtes, duodecim
lapides altaris, duodecim lapides de Iordane eleuati, duodecim lapides in
eundẽ allati, duodecim duces Salomonis, duodecim ſtellæ in corona ſpon
ſæ, duodecim fundamẽta, & duodecim portæ ciuitatis dei, duodecim mẽſes
anni. duodecim horæ diei. Iſti ſunt miſsi de manu potentis in corda ini-
micorum tegis. Per hos rex noſter pacificus debellauit mundi princi-
x pem, & uaſa eius diripuit. ¶ His duodecim apoſtolis addita ſunt nomina
duodecim glorioſorum martyrum, qui ſemetipſos obtulerunt hoſtias ui- In Canone duodecim
uentes deo acceptabiles pro confeſsione nominis, & paſsionis Chriſti: martyres ra

cuius

Digitized by Google

citantur, & cur illi, & non alij.

cuius memoria agitur in miſſa: de quorum fide, & martyrij cauſa: ut dicit Alber. indubitabilis extitit certitudo. Multorum autem aliorum martyrum nomina hic non ponuntur ſecundum eundem: quia ut legitur in eccleſiaſtica hiſtoria: aliquando hæretici cum martyribus paſsi ſunt: eo ꝙ tunc eccleſia ſynodos, uiſitationes & examinationes habere non potuit, ut diſcerneret hos ab illis propter perſecutionem tyrannorum. Neq; tamen negandum eſt: quin plures ſint martyres, de quibus non minus eccleſia eſt certa: eo ꝙ paſsionem pro Chriſti nomine ſubierunt: quam de hic ſcriptis. ¶ Sed cur illorum nomina canoni non inſeruntur: certum eſt, ꝙ propter prolixitatem nimiam in ſanctorum commemoratione, non omnia poni expediebat. Cur autem certorum nomina, & non aliorum canoni ſunt inſerta euidens ratio aſſignari non poteſt, quia latet nos, quæ cauſæ priores patres introduxerunt ad iſtorum potius, quam aliorum inſertionem nominum. Multæ coniecturales aſſignari poſſent. Vna ſecundum Alber. ſup. tacta propter notionem paſsionis, & fidei ipſorum. Neq; forte omnium eſt una ratio: quoniam aliquorum hic ponuntur propter ſuæ paſsionis primenitatem: quia uidelicet paſsi ſunt in principio naſcentis eccleſiæ. Quorundam propter tormentorum immanitatem: quorundam propter conſtantiæ in patiendo ſingularitatem: & ita de alijs. Verun tamen eſt, ꝙ aliqui dicunt canonē compoſitum ex ſpeciali inſtinctu dei, & ordinatione. In ſignum cuius referunt, ꝙ aliqui patres ex ſingulari quadam reuerentia, & deuotione, quam ad certos ſanctos habuere: ipſorum nomina ſtuduerunt apponere: & quorundam iam appoſitorum remouere: ſed tranſacto die in craſtino reppererunt illos delectos, & priores litteris aureis inſcriptos. ¶ Ponuntur autem primò martyres eximij qui in principio naſcentis eccleſiæ floruerunt in apice ſummi apoſtolatus. ¶ Linū qui fuit primus Papa poſt beatū Petrū: & hoc in regimine non ex ordinatione Petri. Cui cōtrariū uidetur quod Iohānes tertius ſcribit Epiſcopis Germaniæ, & Galliæ. & habetur. 8. q. 1. Si Petrus. ubi dicit. Si Petrus princeps Apoſtolorū adiutores ſibi aſciuit Linū & Cletū: non tamen poteſtatem pontificij aut ſoluendi aut ligandi normam eis tradidit: ſed ſucceſſori ſuo Clementi: qui ſedem apoſtolicam poſt eum, & poteſtatem pontificalem: tradente ſibi beato Petro tenere promeruit. Linus uerò, & Cletus miniſtrabant exteriora: princeps autem apoſtolorum Petrus uerbo, & orationi inſtabat. Sed glo. ibidem: ſoluit, dicens. Patet hic: ꝙ Linus, & Cletus non fuerunt apoſtolici, & hoc uerū: ꝙ poſt Petrū ſtatim nō fuerunt apoſtolici: ſed Clemens fuit poſt eum apoſtolicus. Videns autē Clemens, quòd hoc erat pernicioſum exemplū, quòd aliquis ſibi eligeret ſucceſſorem: renunciauit papatui: & tunc electus fuit Linus: eo mortuo electus eſt Cletus: quo mortuo denuo fuit electus Clemens: & ſic Clemens ſecundum unam computationē fuit ſecundus: & ſecundum aliā fuit quartus. Verſus. Diſputat hic mundus: quartus fuerit ue ſecundus. Hæc glo. ¶ Itaque ſecundū ordinationē beati Petri: qui moriturus appræhenſa manu Clementis, in auribus totius eccleſiæ ait. Clementem hunc uobis ordino epiſcopū, cui ſoli meæ prædicationis, & doctrinæ cathedram trado quem præ cæteris expertus ſum deum colentem: homines diligentem: diſcendi ſtudijs deditum, ſobrium, benignum, iuſtum, patientem, ſcientem nonnullorum ferre: etiam ex his, qui uerbo dei inſtituuntur, iniurias: ut ſcribit ipſe. Clemens in epiſtola ad beatum, Iacobum epiſcopum Hieroſolimitanum. Linus ergo primus poſt beatum Petrum in cathedra Petri uſque ad ſuam paſsionem ſedit: qui

Albert.

Albert.

Ponuntur martyres eximij.

L

plura pro Chriſto pertulit genera tormentorum, ❡ Cleti: qui Lino in papatu ſucceſsit multis paſsionibus, & ſignis clariſsimus. ❡ Clementis: qui poſt tranſitum Cleti iterum in papam electus: beati Petri diſcipulus, & pediſſequus omnes actus eius deſcribens duodecim libris, quos itinerarium appellauit. ❡ Sixti Papę, & martyris: qui in miſſarum ſolennijs hymnũ angelicum Sanctus, Sanctus, Sanctus: cum Agnus dei, conſtituit decantari. ❡ Cornelij Papæ, & martyris ſucceſſoris beati Fabiani: cuius indubitatum apud ſanctos patres, Ambroſium, & Auguſtinum fuit martyrium. ❡ Cipriani epiſcopi Carthaginenſis, cuius tanta fuit fides, ut lata ſuæ condemnationis ſententia, publice clamaret: gratia deo, in conſiſtorio tyranni. In cuius corde in teſtimonium fidei, figura crucis in ſpecie auri fuiſſe dicitur depicta. ❡ Laurentij eccleſiæ romanæ archidiaconi: qui certa, & indubitata fide rogum ſuſtinuit: ut uiuus in Decij imperatoris præſentia aſſaretur. Hic facultates eccleſiæ larga manu diſperſit, & dedit pauperibus: ideo iuſtitia eius manet in ſæculum ſæculi. ❡ Chriſogoni: cuius & mira fides extitit, ut ſponte gaudens, & lætus mortis ſubiret ſupplicium. ❡ Iohannis, & Pauli: qui imperialis aulæ domeſtici ſe glorioſe Chriſtianos confeſſione publica oſtenderunt: & Iulianum apoſtatam confuderunt In quorum laude canit eccleſia. Iſti ſunt duę oliuæ: & duo candelabra lucentia ante dominum. Zach. 4. quos eadem fides, & paſsio uere fecit eſſe germanos. ❡ Coſmæ, & Damiani fratrum, qui in arte medicinę clariſsimi. gratis propter deum artis ſuæ officia exhibentes, a uero medico uocati ſunt ad ſanandum languores grauiſsimos animarum. ❡ Et omnium ſanctorum in communi, quorum nomina nota: & uitandæ prolixitatis cauſa omittuntur. ❡ Quorum meritis, precibuſq; concedas: ut in omnibus protectionis tuæ muniamur auxilio per Chriſtum dominum noſtrum. Poſtquam ſanctorum ſpecialis, generaliſq; præmiſſa eſt commemoratio, additur per eorum preces, & merita ad deum deuota ſupplicatio: unde dicitur. Quorum ſanctorum meritis. i. operationum meritoriarum intuitu maxime ſu per erogationis: ut dicit Alber. in hac mortali, erumnoſaq; uita perfectarum, quę & alijs proficere poterant. precibuſq; ſuorum piorum deſideriorum pro nobis tibi oblatis: nunc in gloria. Quoniam & de ipſis uerum eſt generaliter, quod de ſancto Hieremia propheta. 2. Mach. c. 15. ſcribitur ſpecialiter. Hic eſt fratrum amator: & populi dei Iſrael. Hic eſt, qui multum orat pro populo; & uniuerſa ciuitate ſancta: dei uniuerſali. ſ. eccleſia. Concedas, & miſericorditer largiaris. Vt in omnibus credendis intelligendis, appetendis, & agendis. Tuæ ſemper protectionis, ac defenſionis, muniamur auxilio contra omnes inimicorum uiſibilium, & inuiſibilium machinationes: quibus quoniam humana fragilitas abducitur a uia ueritatis & iuſtitiæ: & adhæret falſis ſuperſtitioſis nõnunquam aſſertionibus; declinat quoq; a uia mandatorum diuinorum. Auxilium uero tuum habentes ſecuri ſtamus contra omnia aduerſa, & nociua. Quia tu ſolus potens es, & in ditione tua cuncta ſunt poſita: nec eſt, qui tuæ poſſit reſiſtere uoluntati. Heſter. 13. Hoc auxilio ſe tueri propheta gratulatus ait. Auxilium meum a domino, qui fecit cœlum, & terram. ſibiq; impartiri inſtanter orauit. Deus, inquit, in adiutorium meum intende: domine ad adiuuandum me feſtina. ❡ Et notandum ſecundum Alex. de ales, ꝙ in hac commemoratione ſanctorum, quæ fit ante conſecrationem corporis Chriſti: imploratur ſuffragium ſanctorum. In ea uero, quæ fit poſt conſecrationem, ſanctorum conſortium poſtulatur: quia nimirum antequam corpus Chriſti: quod eſt uniuerſalis eccleſia: conſecretur. i. an-

Right margin: Zach. 4. — M — Albert. — Mach. 115. — Heſter. 13. — Alex. de ales

Left margin: nte conſe- ationem nctorũ, au liũ poſt cõ crationem rò eorſidē nſortium titur.

teq̃uam

tequam regnum adueniat. neceſſarium eſt nobis in uia ſanctorum ſuffragium, ut meritis eorum, & precibus diuinæ protectionis muniamur auxilio. Sed ubi corpus Chriſti fuerit conſecratum.i. ubi regnum aduenerit, aſſequemur in patria conſortium ſanctorum: ut ſocietatem, & partem cũ ſanctis apoſtolis, & martyribus habeamus, quod in commemoratione ſanctorum infra poſtulatur. ¶ Et nota, ꝙ in hac ſanctorum inuocatione, nõ tantum ſancti maiores, ut Petrus, & cæteri apoſtoli in beatitudine, & gloria deo proximiores, ſed etiam inferiores, & mediocres, ut Linus, & cæteri martyres ex nomine exprimuntur. Etiam certi nominandi eliguntur: ut per hoc inſtruamur, ꝙ licitè nunc ad hunc, nunc ad illum maiorem, uel minorem orationes fundere poſſumus: & ad ſpecia les recurrere, deuotione, & fiducia ſpeciali. Quo illorum error reprobatur, qui non ad uarios ſanctos pro uarijs ſubleuandis defectibus recurrendũ dogmatizabant. Vnde nonnunquam fidelium turbatur deuotio: & reuerentia ſanctorum, quæ rationabili uarietate diſcreta creſcit, confuſa uniformitate minuitur, & tepeſcit. Vt autem ſanctorum inuocatio diſcretè a nobis fiat: & pulchra uarietate amicta creſcat: conſideranda eſt uarietas donorũ etiam in ſanctis tam in uia, quam in patria diſcretorum. Verum enim eſt, & in ſanctis illud uirgilianum. Non omnia poſſumus omnes: quoniam nec omnia: nec eadem omnibus data ſunt: ſed diuerſi diuerſa receperunt dona: omnia tamen ad communem eccleſiæ utilitatem. Quod pulchro paradigmate deducit apoſtolus. 1.Cor. 12. Diuiſiones (inquit) gratiarum ſunt: idem autem ſpiritus. Et diuiſiones miniſtrationum ſunt: idem autem dominus. Et diuiſiones operationum ſunt, idem uerò deus, qui operatur omnia in omnibus. Vnicuiq; autem datur manifeſtatio ſpiritus ad utilitatem. Alij quidem per ſpiritum datur ſermo ſapientiæ: alij autem ſermo ſcientiæ ſecundum eundem ſpiritum. Alteri fides in eodem ſpiritu alij gratia ſanitatum in uno ſpiritu. Alij operatio uirtutum: alij prophetia: alij diſcretio ſpirituum: alij genera linguarum: alij interpretatio ſermonum, &c. Et ſequitur. Nunquid omnes apoſtoli, nunquid omnes prophetæ: nunquid omnes doctores: nunquid omnes uirtutes, nunquid omnes habent gratiam curationum &c. Sed unuſquiſq; proprium habet donũ: unus quidem ſic: alius uerò ſic. 1. Cor. 7. Quod uerum eſt (ait Gerſon tractatu de oratione) nedum in uiatoribus, ſed etiam in beatis. Quo reſpectu canit eccleſia. Non eſt inuentus ſimilis illi, qui conſeruaret legem excelſi. Cui conſonat illud Ioh. 14. In domo patris mei manſiones multæ ſunt. i. diſtincta meritorum præmia, ac diſtincta priuilegia, unde etiam conſequitur uarius beatorum honor, & gloria. Sic loquitur beatus Aug. in de ſancta uirginitate. Quia uita æterna pariter erit omnibus ſanctis: æqualis denarius omnibus attributus eſt: Quia uerò in ipſa uita, diſtincta fulgebunt lumina meritorum, multæ manſiones ſunt apud patrem, ac per hoc in denario quidem non in pari non uiuit alius alio prolixius, in multis autem manſionibus honoratur alius alio clarius. ¶ Ex quibus concluditur ſanctos diuerſos, diuerſas gratias, & priuilegia ſiue dona uaria a domino conſecutos, & quantum ad ſeipſos, & quantum ad neceſſitates, uel defectus uiatorum ſubleuandos, ſeu dona uaria, & beneficia imperranda. Et hoc etiam quo ad perſonas, tempora, loca poterit. ſimiliter æſtimari: ut ꝙ quidam dati ſunt patroni certæ prouinciæ: quidam certæ perſonę, quidam certis perſonis, quidam certis beneficijs impetrandis. Quidam etiam propicij magis, magiſq; exorabiles inuocati certis loco, & tempore, quam alio loco, aut tempore alio. Quæ enim a deo ſunt, ordinata

ſunt.

Marginal notes: Diuerſi ſancti pro diuerſis neceſſitatibus ſũt implorãdi. — N — Egloga 8. — 1.Cor.12. — 1.Cor.7. — Iohan.14. — Auguſt. — O

Rom.13. ſunt. Ro. 13. Vnde æterna ſua, ineffabiliq; ſapientia non ſolum prǽuidit, ac præordinauit ea, quæ facturus erat: ſed etiam per quos, & quibus medijs: elegitq; ſingulis loca & tempora determinata: alioquin quomodo reſpondiſſet diſcipulis. Non eſt ueſtrum noſſe tempora uel momenta quæ

Act.1. pater poſuit in ſua poteſtate. Act. 1. Sic ergo non omnium generum miracula per ſingulos ſanctos ſuos dominus operatus eſt in terris; ſed per quoſdam illa: per quoſdam alia. Ita legimus quoſdam frequentius ſpiritus immundos expuliſſe: ut Cyriacum diaconum:alios frequentius cæcos illuminaſſe, ut Laurentium: alios marinos ſedaſſe fluctus, ut Martinum, & Nicolaum:alios cælo,aſtris,& nubibus imperaſſe: ut Ioſue, & Heliam: alios etiam beſtias curauiſſe ut Hieronymum,Blaſium: & ſic uarios ſanctos in terris uarias curaſſe infirmitates. Nec mirum: quoniam licet ſinguli ſingulas amplexati ſint animæ uirtutes:tamen unus in hac:in illa alius

Greg. magis, & magis claruiſſe putatur. Exempli cauſa, ut ſecundum Greg. 1. mora.§ 13. Abel de innocentia: Enoch de actionis mundicia, Noe de ſpei longanimitate: Abraam de obedientia: Iſaac de coniugali caſtitate, de laboris tolerantia Iacob: de retribuendis bonis pro malis Ioſeph: de manſuetudine Moyſes: Iob de patientia &c. Quiuerò in certarum uirtutum exercitijs amplius meruerunt: nihil prohibet credere a domino pro ſingulari quadam remuneratione in beatitudine obtinuiſſe, ut ſimiles uirtutes impetrare ualeant eis, qui ſe in terris inuocare deuotius ſtuduerunt: quatenus appropriatè in his ſublimentur, in quibus meruerunt. Sic enim legimus quoſdam a carnis tentationibus liberatos per inuocationem beatæ Agnetis, Andreæ Hieronymi, Nicolai. Per beatum Petrum obedientiæ donum, per Paulum illuminationis: per Iohannem charitatis obtinuiſſe, & ita de alijs multis. Et idcirco ſanctos quoſdam ſuos oratores tranſmiſiſſe legimus ad alios: etiam cœleſtes ad terrenos maiores ad minores. Si-

Greg. cut de beato Petro recitat Grego. 3. dial. c. 25. qui puellam paralyticam P ſanandam ſuæ eccleſię cuſtodi nomine Abundio delegauit. ¶ Veruntamen ſancti ſic ad certa beneficia conferenda, uel impetranda priuilegiati: non propter hoc impotentes ſunt ad auxilia in alijs conmpræſtanda. Sicut nec uni uirtuti excellenter dediti uirtutes cæteras reliquere. Vnde quo ſancti maioris fuerunt meriti, & modo amplioris gloriæ: eo efficaciores creduntur ad omnia nobis apud dominum generaliter impetranda. Sic apoſtolos legimus infirmitates ſingulas curauiſſe: licet ex ſpeciali cauſa maiores ſancti ad minores aliquando ſanandos remiſerunt: ut minorum nondum manifeſta ſanctitas palam fieret: uel propter aliud huiuſmodi. ¶ Pariformiter credendum certis perſonis, aut patrię certos ſanctos ſpecialiter patrocinari. Si enim hæc de angelis credimus, cur non etiam de ſanctis ad angelorum ſocietatem aſſumptis. Ibi uidelicet ſpecialiter, ubi uiuentes conuerſati ſunt: uel populi curam geſſerunt. uel ubi corpora eorum requieſcunt, & reliquiæ ſeu ubi eccleſias ſibi poſſident dedicatas. Nam in talibus frequentius miraculis claruere, & beneficia plurima ſuis cultoribus, & loca huiuſmodi deuote uiſitantibus pręſtiterunt. Sic de beato Be- Quomodo aliqui ſancti dati ſunt patroni prouincijs certis.

Greg. nedicto ſcribit beatus Gregorius, ꝙ quædam mulier mente capta, dum errans caſu ad ſpecum beati patris peruenit, ac pernoctauit, manè ſana exiuit, ac ſana permanſit.2. li. dialo.c. 45. Sic beatus Martinus turonenſis undecim mille uirgines colonienſes ab hoſtium inſidijs: & obſidione liberauit. Sic habetur. 4. Reg. 13. ꝙ cum cadauer cuiuſdam defuncti proie-

4.Reg.13. ctum fuiſſet in ſepulchrum Hæliſęi, continuo reuixit. Et mater beatæ Luciæ, cuius hodie feſtum agimus, ad tactum ſepulchri beatæ Agathæ

eſt

eſt a proſluuio ſanguinis liberata. Et de ſancto Hieremia ſcribitur, ꝙ multum orauit pro populo, & ſancta ciuitate Hieruſalem: in qua olim prophetæ officio fungebatur: ut eſt ſupra allegatum. ¶ Sic etiam certis temporibus exorabiliores ſe reddunt: utputa in ſuis natalicijs, ac cæteris eorum feſtiuitatibus. Sic de ſancto Martino legitur, ꝙ dum ſarcophagum eius tráſferre conarentur: fruſtra tribus diebus, & noctibus in orationibus, uigilijs ac ieiunijs laborauerunt: donec expectarent diem natalicij eius pontificatus. In quo apparente quadam celeſti uirtute, cooperante ſancto Martino facillime uota compleuerunt. De his omnibus beatus Aug. ad eccleſiã hypponen. ita ſcribit. Vbiq; deus eſt: nullo loco clauditur, quæ condidit omnia: & cũ a ueris adoratoribus in ſpiritu, & ueritate adorare oportet: ut in occulto exaudiens: in occulto iuſtificet, & coronet. Verũ ad illa, quæ hominibus nota ſunt: quis pôt eius perſcrutari conſilium, quare in alijs locis hæc miracula fiant, & nõ in alijs. Multis enim notiſsima eſt ſanctitas loci, ubi ſancti Fælicis Nolenſis corpus conditum eſt: quæ uolui, ut pergerent: quia nobis facilius, fideliuſq; ſcribi poteſt, quicquid in eorũ altero fuerit diuinitus propalatũ. Nam & nouimus Mediolani apud memorias ſanctorũ ubi mirabiliter, & terribiliter dæmones cõfitentur: furẽ quẽdã, qui ad eũ locũ uenerat: ut falſum iurando deciperet, cõpulſum fuiſſe furtũ confiteri: & quod abſtulerat: reddere. Nunquid Aphrica martyribus plena eſt: & tamẽ nuſquam ſcimus talia fieri. Sicut enim quod apoſtolus dicit: non omnes ſancti habent curationẽ: nec oẽs habent diiudicationẽ ſpirituũ: ita nec in omnibus memorijs ſanctorũ iſta uoluit fieri ille, qui diuidit propria unicuiq;, prout uult. Hæc Aug. ¶ Huic ſuffragiorum diſtributioni, quã ſanctis ineſſe credimus in patria: fauent diſtincta angelorũ officia: per quę alij alijs præſunt, tã prouincijs, quã regnis, quam perſonis: ſicut in Danie. legimus. Propter quod potentiores eos quis dubitat ad impetrandũ beneficia eis, quibus præſunt, quam alijs. Vnde & Danieli reuelatum eſt principem Perſarũ reſtitiſſe Gabrieli. 21. diebus: eo ꝙ legatio Gabrielis nocitura erat Perſis. eiuſdẽ. c. 10. Quẽ Perſarum principem beatus Greg. 18. mora. angelum genti ꝓpoſitũ dicit. Et quõ reſtitit, ſatis declarat Nicolaus de lyra in poſtilla ſup Danielẽ. ¶ Sed nunc qualis uarietas cultui ſanctorũ cõdecet: breuiter annectamus. Illud aũt ſupponẽdũ: ꝙ in ſanctorũ ueneratione nõ tã ſanctos: quã in ſanctis dñm ueneramur. Dũ. n. in ſanctis magnifica dona gratiã, & opera laudamus: quid aliud, quã dñm: qui omnia operatur in omnibus in ſanctis ſuis mirabilẽ prædicamus. Siquidẽ omne datũ optimũ: & omne donũ perfectum deſurſum eſt deſcendens a patre luminum. Iaco. 1. Non enim ſanctorum cultus in ſanctis finaliter terminari debet: ſed per ſanctos dirigi in deum tanquam in omnis boni originem, atq; finem: alioquin idolatriam ſaperet: dum creaturam propter ſe tantum ſine relatione actuali, uel habituali in finem ultimum, qui deus eſt coleremus. In omni igitur ſanctorum cultu, ſi rectè colimus: diuinam potentiam, ſapientiam, & bonitatem laudamus. Secundum: quæ diuina attributa omnis ſanctorũ cultus triplicẽ cõplectitur modũ. Vnus dũ de donis gratia, beatitudine, & gloria ſanctorum exultamus, gratias referentes dño, qui tanta ſuis contulit. Gaudemus quoq; de ſalutaribus profectibus: qui nobis ex hoc proueniunt, totoq; mentis annisu ad eorum conſortium, & gloriam aſpiramus. Hæc facientes diuinam bonitatem attollimus, confitemurq; domino, quoniam bonus, qm̃ in ſeculũ mia eius: qui tãtis tãq; deſiderabilibus bonis ſuos electos largiter cumulauit. Secundò ſanctos colimus, dum eorum fidem, & doctrinã, quã ſpũſancto inſpirati exemplo, & uerbo ſparſerunt, amplectimur, & quo

Quòd plus uno loco, & tẽpore, quã alio exaudire uolunt.

Q

Auguſt.

Auguſt.

Greg.

R

Iacob. 1.

In omni ordinato ſanctorũ cultu diuinã colimus ſapientiam, potentiã, bonitatẽ, ob id triplex ſanctorum cultus.

ad

ad poſſumus, imitamur: diuinam in hoc confitentes ſapientiam, cuius ma-
giſterio, & unctione homines mortales nobis ſimiles diuina no-
bis myſteria, ac uitæ uiam certiſſimam demonſtrarunt. Tertiò modo ſan
ctos ueneramur dum ad eorum ſuffragia auxiliaq; nos infirmi, nos miſeri,
deuotè recurrimus: & confidenter diuinam benedicentes potentiam: qui
talem dedit hominibus poteſtatem. Hos tres modos colendi ſanctos ec-
cleſia tenet: dum in ſanctorũ feſtiuitatibus uirtutes eorum cum gaudio, &
exultatione magnificat: doctrinas, & exempla a filijs, imitanda recitat:
S & eorum interceſsiones, & auxilia implorat. ¶ His itaq; modis diſcreta
uarietate nobis colendi ſunt ſancti: ne ſtultè oberrando, dum illi diuinæ
ſapientię: cui nihil inordinatum, & irrationabile placet, placere cupimus,
Mat. 15. plurimum diſpliceamus. Audiamus quoq; in opprobriũ noſtri illud Mat.
Rom. 12. 15. Sine cauſa colunt me: ſed in omnibus ſecundum traditionem apoſto-
licam, rationabile ſit obſequium ueſtrum. Rom. 12. ¶ Vnde talis diſcre-
tio ſeruetur, quatenus quo ad primum modum, maiores propenſioreſq;
gratiarum actiones domino impendamus: ac feſtiuioribus cerimonijs lau
dum præconia in illorum ſanctorum ſolennijs decantemus: qui a domino
maiorem gratiam ac munera in uia ae gloriam abundantiorem ſunt in pa-
tria conſecuti: quouſq; magis diuino munere eccleſiæ dei profeciſſe credi-
mus. Propter quod ſecundum eccleſiæ ritum glorioſæ uirgini Mariæ ſu-
per omnes puras creaturas, deitati ſuppoſitaliter non unitas in gratia pa-
riter, & in gloria ſublimitate maiorem debemus reuerentiam: ac pro ea,
quæ omnium redemptorem peperit, etiam ſalutem. maiores deo redde-
re gratias obligamur. Sic & beatum, Iohannem Baptiſtam, quo ue-
ritatis teſtimonio, inter natos mulierum maior non ſurrexit: feſtiuitate
ſolennius ueneramur. Similiter & primorum patrum, beatiſsimorum apo
ſtolorum fundamentorum eccleſiæ a domino ſpecialiter electorum hono-
rem cæteris ſanctis omnibus anteponimus. Deinde quattuor euange-
liſtarum, quattuorq; eccleſiæ doctorum: qui plus cæteris eccleſiæ credun
tur profuiſſe: ſolemnia ſub duplici officio colimus: ſecundum ꝙ ſtatutum
eſt in c. Gloriosus deus. de reli. & ue. ſanctorum li. 6. Alios uerò minores
martyres confeſſores, uirgines temperatiori cultu ueneramur. Rectè, in
quam, hęc in eccleſia uarietas ſeruatur. Nam ſecundum apoſtolum. 1.
1. Cor. 15. Cor. 15. Sicut ſtella differt a ſtella in claritate: ſic erit reſurrectio mor-
tuorum. Ideo eccleſiaſtica hierarchia: ut in ſuis actionibus imitetur cœ-
leſtem illam ſanctorum in gloria diuerſitatem: uarietate officiorum ratio
T nabili eam ipſam repræſentat. ¶ Sic quo ad ſecundum modum. Quam-
uis omnium ſanctorum uita, & doctrina ſit imitabilis: illorum tamen exē
pla amplius attendenda ſunt, & imitanda: qui uel in his uirtutibus laudā
tur ſpecialiter, uel qui magis ſtatum concernunt cuiuſlibet: aut quorum
contraria uitia plus impugnant. Ita regularis propoſiti uiri eos magis imi
tari habent, qui regulæ fuerunt inſtitutores: uel inſtitutę præcipui zelato
res. Sic monachi nigri Benedictum: albi Morbertum. Ciſtercienſ. Ber
nardum, regulates Auguſti. anachorithę Ioh: Baptiſta: chordati Franci-
ſcum: prædicatores Dominicum plus cæteris uenerantur. ¶ Sic etiam ſi
quis uitio quolibet acrius impugnatur: eum uenerando attendat: qui per
oppoſitam uirtutem uictor fuit. Sic tentatus in fide Abraam, & Petrum
diligentius honoret. Quorum alter contra ſpeciē credidit in ſpecie: ut
pater fieret multarum gentium, nec in promiſsionis dei hæſitauit diffiden
Rom. 4. tia: dum filium unigenitum immolare iubetur: in quo ſibi ſeminis multi-
Hæbr. 11. plicatio eſt promiſſa i ad Rom. 4. & Heb. 11. Alter inter diuerſas hominũ

In ſanctor[um] cultu diſcr[e]to qualis d[i]ſcretio, & u[a]rietas ſeru[an]da ſit.

Qui ſancti religioſis ſint pcipuè imitandi.

de

de Chriſto opiniones, filium dei uiuum paterna reuelatione recognoſcẽs publice confitetur. Mat. 16. Si quem perſecutorum ſollicitat uindicta: Dauid conſideret, & Stephanum. Quorum ille dum in capitalem inimicum ad mortem actu ſe quęrentẽ uindictam ſumere potuit: noluit. 1. Reg. 24. Iſte pro ſuis occiſoribus dominum exorauit. Si torquet inuidia, Samuelem inuoca, & Paulum. Quorum primus ita deijcientem ſe dilexit populum: ut pro eis non orare peccatum reputaret. 1. Reg. 12. Secundus uerò anathema eſſe optat pro fratribus a ſua perſecutione non ceſſantibus ad Rom. 9. Si carnis petulantia ſtimularis: Ioſeph ęmulare, & Iohannem Zebedei: quorum hic caſtitatem a ſua domina impugnatam ſub uitę periculo cuſtodiuit. Gen. 39. Iſte iam nuptijs aſcriptus, lenæ coniugis reſpuens pectus, dominum uirgo ſecutus eſt, ut teſtatur Hiero. in prologo ſuper Ioh. ¶ Si diſplicentes rerum euentus ad impatientię murmur te agitant; Iob uenerare, & Alexium, quorum unus in omnium exteriorum amiſsione poſſeſsionum, liberorum, corporiſq; ſanitate nihil ſtultũ contra dominum loquitur: ſed econtra benedicit. Alter paterna in æde in medijs diuitijs, & familiam deſpici elegit: & paupertatem, ac ſeruorum contumelias incognitus patienter tulit ¶ Si immoderatus gehennę timor & commiſſorum nimietas peccatorum: ad deſperationem te impellunt: Manaſſem primò idolatram, & prophetarum occiſorem: poſtea in captiuitate conuerſum ad memoriam reuoces, de quo 2. Paral. 33. Atq; famoſam illam peccatricem Mariam Magdalenam imitãdo colas: quæ plurima a domino priuilegia conuerſa conſecuta eſt, ſecundum euangelicam ueritatem. ¶ Si ſuperbia te uexat: humillimam dei genetricem amplectere: quæ cum ſumma ſuper angelicos ſpiritus dignitate leuaretur: deumq; ſibi ſubditum materna auctoritate haberet: profundiſsimam humilitatem mente tenuit, uerbis exhibuit, & in omni opere ſuo teſte euangelio, declarauit. Et ſic in alijs poſſet pariformiter demonſtrari. Pro quo bene ad propoſitum loquitur beatus Greg. Home. 15. ſuper Ezech. uerſus finẽ. ¶ Quãtum ad tertium modum, ſimiliter multis reſpectibus nunc ad unum: nunc ad alium conuertere nos poſſumus auxilia petituri: de quo Gerſon in tractatu de oratione ita ſcribit. Conuertere, inquit, ad aliquem ſanctorum, uel ſanctam, qui deo proximior eſt in glorificatione: ſicut & meriti maioris fuit, aut ad aliquem ſanctorum, qui familiari, quędam deuotione cognitus eſt: ut patronus eccleſiæ, in qua baptiſmum ſuſcepiſti: uel in qua beneficium, uel ordinem ſortitus es: uel cuius templum ingreſſus es: aut cuius nomine inſigniris: ſeu cuius uitam imitari ſoles, et colere ex litteris tibi cognitam. Inter hos mira fiducia ſemper adeundus eſt angelus proprie cuſtodiæ deputatus. Et pari ratione ſanctus ille, uel ſancta, quem, uel quam ſibi quilibet elegit ſingulariter in patronum. Sicut commendabilis multorum mos habet eligere unum ex apoſtolis, quem inter cęteros ſpeciali uenerationis deuotione amplectuntur. Quod idem cancell. in de mendicitate ſpirituali commendat. Nec fruſtra id fieri putãdum eſt: quoniam ſancti illi quos ſpecialiter ueneramur, etiam ſingularia nobis patrocinia impendunt. Sicut de quadam matrona recitat Greg. Home. 32. Hęc cum frequenter eccleſiam beatorum martyrum proceſsi, & Martiniani deuotè uiſitaret: quadam die eoſdem ſanctos martyres obuiam habuit dicentes ſibi. Tu nos modo uiſitas: nos te in die iudicij requiremus, & quicquid poſſumus, præſtabimus tibi. Ecce quanta certitudine promiſerunt ſancti iſti aſsiſtentiam matronę, a qua ſpecialiter uiſitabantur. Rogari enim uolunt ſancti, & (ut ita dixerim) ait Greg. quærunt, ut quęran-

Mat. 16.
1. Reg. 24.
1. Reg. 12.
Rom. 9.
Gen. 39.
Hieron.
Paral. 33.
V
Greg.
Gerſon.
Greg.
Greg.

Nunc hunc nunc illum ſanctum poſſumus inuocare.

Proprius angelus adorandus.

tur. Et ſubdit. Hos ergo adiutores ueſtris orationibus quærite: hos protectores ueſtri reatus inuenite, quia ne peccatores puniri debeant rogari uult, & ipſe, qui iudicat. Rurſus ait cancel. Ad aliquem ſanctorum conuertere pro neceſsitatibus aliquibus ſubleuandis: uel impetranda quadam ſpeciali gratia: qui ſanctus, uel ſancta priuilegiatum donum recepiſſe memoratur, ut opem ferat, quia diuiſiones gratiarum ſunt: ut ſuperius eſt deductum.

X ¶ Ex his patet quemadmodum ordinata ueritate conuerti poſſumus ad ſanctos: uel maiori apud deum gloriæ fulgentes: uel nobis magis familiari deuotione notos: aut ad præſtandum, quæ poſcimus ſingulari priuilegio dotatos: uel tandem nobis certa conuerſatione; aut alijs cauſis antedictis magis notis. ¶ Hic enim ordinatus ſanctorum cultus multa fidelibus confert bona: ut dicit Hen. de haſ. ſuper Gen. Nam confirmat fidem: eleuat ſpem, auget charitatem, deuotionem accendit, iuſtos lætificat, peccatores confundit. Fides enim uiatoribus indubia redditur, cum auditur, ꝙ in ea perſiſtentes ſic ſublimati ſunt a deo & ei tantum placuerunt. Eleuat ſpem cæleſtem conſequendi gloriam, quando media ipſa cognoſcimus, quibus ſimiles nobis mortales ad ipſam aſcenderunt, eoſq; ad hanc conſequendum, indubitatos patres, & auxiliatores fideliſsimos audimus. Auget charitatem, dum eos hanc perfectè exercendo tanta intelligimus præmia meruiſſe. Deuotionem accendit, nam exempla ſanctorum audita, & conſiderata, nonnunquam plus accendunt, quam ratiocinatio, aut ſimplex doctrina ſecundum Gre. Homel. 13. in Ezech. in prologo ſui dialogi. Iuſtos etiam lætificat, dum pro terrenis cæleſtia, pro temporalibus æterna dominum audiunt ſuis dilectoribus ipſis, quos colunt menſura pleniſsima tribuiſſe. Peccatoreſq; confundit, quando ſanctorum comparatione, apparet inexcuſabilis eorum negligentia. qui cum ſancti angelicam duxere uitam, ipſi beſtias imitati, ſumma bona perdiderunt, quæ & ipſi, ſicut illi: ſi uolebant, poterant acquiſiſſe. Confunduntur nihilominus utiliter ad ſuperbiam ex quibuſdam bonis ſuis operibus tentati, dum omnia opera ſua bona in oculis ſuis uileſcunt ex comparatione eorum ad magna illa merita beatorum.

Diſcretus ſanctorũ cultus multos uiatoribus affert fructus.

Hen.

Gregor.

Y ¶ Et quemadmodum diſcretus ſanctorum cultus cõmendabilis eſt deo, & ſanctis acceptus, & cultoribus utilis uitæ profectus: ita indiſcretus deo; ſanctiſq; diſplicet: & cultoribus tanquam ſuperſtitioſis culpam auget. Eſt autem indiſcretus, dum nulla rationabili ſubſiſtente cauſa, maiori ſolennitate, feſtiuioribuſq; cerimonijs aguntur feſta ſanctorum inferioris ordinis, quam ſanctorum ordinis ſuperioris. Similiter ſi ſanctus extollitur indiſcrete per exceſſum in uirtutibus, & donis uitæ uel patriæ habitis. Aut dum aliqua dona, uirtutum opera, uel miracula ſancto attribuuntur ficte, quæ nulla cum ſcriptura commemorat habuiſſe. Aut quartò, dum aliquis non ſanctus, aut ignotus pro ſancto colitur. ¶ Siquidem indiſcretus eſt ille cultus, dum quidam eccleſiæ quæſtum pietatem æſtimantes, propter ſolas quotidianas diſtributiones, aliquem ſimplicem martyrem, confeſſorem, uel uirginem, ſolemnioribus cerimonijs agunt in pulſibus, luminibus, ueſtibus ſacris, cantu, organis, quam feſta apoſtolorum, immo quandoq; quam feſta beatiſsimæ uirginis, aut Chriſti. Nec hoc ideo culpandum, ne nimius ſanctis honor impendatur, nam nulli ſancto etiam minimo honor ſuæ gloriæ condignus ab homine impendi poteſt, homine, ſcilicet mortali, qui eſt puluis, & cinis, & uermium eſca, cum eorum præſentia angelis ſit ueneranda, immo quia eorum unicuiq; laus eſt a deo, ut dicit apoſtolus. 1. Cor. 4. Sed propter ſanctorum merita ſimul, & gloriam diſcernendas, decet talis moderatio ut ſummis feſtis

Reprehenditur indiſcretus ſanctorũ cultus, & error multiplex indiſcretè colentium eoſdẽ.

1. Cor. 4.

Chri-

Digitized by Google

Chriſti potiora, quæ poſſumus exhibeamus: non ꝙ illa ſint condigna: ſed quia non ualemus impendere maiora. Deinde cæteris moderatiori cultu ſeruiendũ eſt magis, & minus ſecundũ differentiã, & diſtinctionẽ eorũ, quos feſtiuamus. Inter quos indiſcretos maximè excedunt, qui ſanctis latriam, quæ ſoli deo debetur, exhibent: ſiue actu mentis ſiue exterioribus cærimonijs ipſam ex propria inſtitutione, uel conſuetudine ſignificantibus. Vt cũ (exempli cauſa) eccleſia in letanijs, & deum, & ſanctos inuocat, differentiam in uerbis habet: nam a patre miſericordiam petit, dicens. Pater de cęlis miſerere nobis. A ſanctis intercesſionem poſtulat, dicens. Sancta Maria ora pro nobis. Indiſcretè quicquid deo reſeruatur: ſine differentia ſanctis attribuunt. Sic peccant, qui ſanctis ſacrificant, quod idolatriæ eſt. Solus enim deus ſacrificiorum oblatione adorandus eſt. Licet enim in honorem ſanctorum eccleſiæ, & altaria conſecrentur: & ipſi miſſarum ſolennijs honorentur, tamen ſacrificia ſoli deo offeruntur. Vnde nemo pontificum aſſiſtens altari ſanctorum Petri, & Pauli dixit aliquando. Offerimus tibi Petre, aut tibi Paule. Sic nonnunquam ſtulti homines errant: qui feriando, & ieiunando ſanctos honorant minores: fortaſſe propter aliquod temporale damnum cauendum, uel remouendum, aut bonum conſequendum: & maiores ſanctos prætereunt, nec ieiunant: nec celebrant: dum id eccleſia præcipit propter bona perpetua conſequenda: non attendentes illud beati Ber. ſer. 49. ſuper Cant. Ingratum eſt ſpirituiſancto, quicquid obtuleris obmiſſo eo, ad quod teneris. ¶ Dictum eſt autem uigilanter ſine rationabili cauſa. Sunt enim cauſæ plures, propter quas inferioris ordinis ſancti feſtiuius honorantur: ita tamen ut latriæ cultus non impendatur. Vna ſi fuerint eccleſiæ patroni: aut ſi corporaliter in eis requieſcunt: uel eorum reliquiæ ibi conſeruantur: aut quia ibi paſſi ſunt: aut fidelibus illius loci uiui, uel defuncti plura beneficia contulerunt: tales enim eccleſiæ magis tenentur eis ad gratiarum actiones propenſius rependendas. Et poſſent addi cauſæ ſupra tactæ. Non enim irrationabile iudicatur, ut huic ſancto feſtiuius ſeruiam, quem ſpecialiter in uirtutibus habeo imitari uel cuius ſuffragia ex propria neceſſitate magis congruit implorare. ¶ Eſt quoq; indiſcretus, & reprehenſibilis ille cultus: ut dicit Henricus de haſ. ſuper Gen. dũ in commendandis uirtutibus ſanctorum in uia poſſeſſorum, ſiue in gloria conſummatorum, omnia per exceſſum denunciantur, per ſuperlatiuum, qui ſoli deo proprius eſt: ut non remaneant uerba, quibus deum in talibus ſuam creaturam excedere enarremus: unde cum de deo ueriſſimè canit eccleſia. Tu ſolus altiſſimus: non uidetur de quocunq; ſancto dici poſſe: tu ſanctiſſimus, iuſtiſſimus, beatiſſimus ſecundum ſermonis proprietatem. Siue enim affirmatiuè: ſiue negatiuè exponatur ſuperlatiuus certũ eſt ipſum ſoli deo cõuenire: unde tales locutiones, dũ de ſanctis inueniunt, ſunt hyperbolice, & impropriè: in quibus ſuperlatiuus per ualde, exponendus eſt: ut beatiſsimus. i. ualde uel multum beatus. Eapropter modus ille improprius extendendus non eſt: ſed potius reſtringendus. Magis tamen abuſus ille reprehenſibilis eſt: ſi prædicata quæ ſecundũ uſum eccleſiæ ſoli deo patri, & mediatori Chriſto attribuũtur: ut oĩs ſaluator &c. & ſanctis applicantur: maximè ſi hoc propter queſtũ fit. Indiſcretior, & ille cultus eſt, & blaſphemiæ proximus: dũ dona, uirtutes, opera, aut miracula nõ habita ſanctis attribuuntur: aut in eis, quæ facta non fuerunt, laudantur falſo aut in cęlis: ſublimatio adſcribitur: quã non ſunt cõſecuti. Ad hoc dici põt uerbum. Iob. 13. Nõ indiget deus: ſed neq; ſancti eius, mendacijs ueſtris: ut pro eo, uel illis dolos loquamini. Laus illa plurimum diſplicet ſanctis: qui ueri-

Bernar. Cant.

...ctorũ cul... is indiſcre... is eſt, ſeu ...diſcretè fit ...a drupliter.

Z Henricus.

Iob. 13.

tati ſtabiliter innixi, mendacijs delectari non poſſunt. Cultores etiam huiuſmodi, qui mendacia in doctrina religionis committunt, grauiter peccant, uel ſi ita eſſe credunt: fatuæ leuitatis arguuntur, quæ deo in ſeruis ſuis diſplicet: quos ut Aug. in de uita Chri. ait: graues, prudentes, pios, irreprehenſibiles eſſe conuenit. ❡ Sed & nimium oberrant, qui pro ſancto colunt, qui ſanctus non eſt: nec uitæ ſuę teſtimonium habet legendas, uel penitus apocryphas, uel aliquando ab infidelibus, aut falſis Chriſtianis ob quæſtum: quo non deus: ſed idolum auaritiæ colitur: confictas. In quo cultu profano diabolus plurimũ delectatur: & quantum ualet, cooperatur: ut in errorem pertrahat cultorem ueritatis. Ob quam etiam cauſam pſeudo prophetis, & magis aſsiſtit apparentibus miraculis. Sic ſcribit Seuerus ſulpitius in uita beati Martini, ꝙ latro quidam a multis peregrinantibus colebatur: qui etiam error tandem per beatum Martinum ſublatus eſt. Taliſmodi error eſt, cum ad loca non conſecrata peregrinationes fiunt, uel ad ſanctos nouiter notos, & incognitos omiſsis ueteribus, quaſi non poſſent inuocantibus ſe, aut condigne colentibus ea impetrare, quæ a minus notis petuntur: ut dicit Henricus de haſ. ubi ſupra. ❡ Errãt nihilominus in poſtulandis auxilijs a ſanctis: qui uel non petenda petunt: aut principalius, & primò petuntq́ ſecundariò, & minus principaliter petenda fuerant. Aut qui cupita inordinatis modis a ſanctis obtinere quærunt. Vel qui ita a minoribus ſanctis auxilia quærũt: ut hæc maiores ſanctos: immo nec deum dare confidant. Propter quod, & maiori reuerentia ſe conuertunt ad minores ſanctos: quam ad maiores, uel ad deum: ſed horum proſecutionem relinquo propter nimiam digreſsionis prolixitatem. ❡ Solet autem ſacerdos, dum dicit. Communicantes &c. ſecundum morem multarum eccleſiarum manus altius uerſus cœlum tendere. Cuius cauſam digeſtam non inuenio: ſed puto, ꝙ non inconuenienter hic mos inoleuit: ut geſtus corporis ſententiæ concordet ſermonis. Nam cum hac clauſula communionis ſignificatur connexio, qua eccleſia militans triumphanti connectitur: manus in altum uerſus cœlum eleuans hoc idem membrorum erectione repræſentat quaſi ſe erigendo, uelit ſuperne ſe coniungere ciuitati.

Auguſt.

Error eorũ qui pro ſancto, qui ſanctus non eſt colunt.

Henricus.

DE OBLATIONIS, ET SACRIficij acceptatione.

LECTIO XXXIII.

A HANC igitur oblationem. ❡ Hæc eſt pars tertia canonis principalis, in qua poſtquam in parte ſecunda præcedenti poſita eſt ſanctorum inuocatio: quorum meritis, & precibus dona nobis a deo conferuntur. In iſta parte petitur acceptatio oblationis, ac ſacrificij: qua electi a perfidis: ac oblationes placidę a diſplicentibus diſcernuntur. Et diuiditur in tres particulas ſecundum tres petitiones, quas per illas complectitur. In prima petitur, quod dictum eſt quantum ad oblationem generaliter. Secundò petuntur ſacrificantibus commoda temporaliter, & æternaliter. Tertiò petitur oblationis perfectio quantum ad finem principalem, qui eſt tranſubſtantiatio ſpecialiter. ❡ Secunda ibi dieſq; noſtros. Tertia ibi. Quam oblationem.

Expoſitio canonis ab illo loco. Hãc igitur.

Quomodo ordinis eés

occurrit in sacrificio miſſę ſuis officijs.
¶ In prima parte dicit. Hanc igitur oblationem ſeruitutis noſtræ: ſed &
cunctæ familiæ tuæ, quæſumus domine, ut placatus accipias. Dicit igi-
tur ad denotandum: ꝙ hæc pars eſt concluſio huius, quod præmiſſum eſt
q. d. Igitur: quia non eſt locus offerendi ſacrificium unitatis extra unitatē
eccleſiæ: ſanctorum memoriæ communicantes, & in eorum communio-
ne ſacrificium offerentes: qui ritum huius ſacrificij nobis tradiderunt: &
ipſum offerendo gratiam, & miſericordiam conſecuti ſunt: rogamus qua-
tenus eis intercedentibus hanc oblationem hæc dona: hæc munera: hæc
ſancta ſacrificia illibata ſeruitutis noſtræ: quam. ſ. facimus in uero cultu ſo
li deo debito. Sed & cunctę familiæ tuæ, ſcilicet ſub crucis uexillo, ac mi
litiæ Chriſtianæ militantis, quæſumus domine, deus omnipotens, & cle-
mentiſsime pater: ut placatus meritis, & precibus beatiſsimę uirginis Ma
riæ, ſanctorum apoſtolorum, martyrum, & omnium electorum tuorum: ac-
Pro clero & laico populo oratur.
cipias. i. gratanter acceptes. ¶ Quod dicitur, noſtræ ſeruitutis, dicitur pro B Alber.
clero ſecundum Alber. & quod ſequitur: & cunctæ fa. tuę, additur pro lai-
co populo. Sicut enim ſeruitus regis in cubicularijs, & dapiferis: pincer-
nis, marſcalcis, ducibus, & alijs regalis aulæ miniſtris: ita eſt ſeruitus dei
in templo ad oblationis conſecrationem ordinatus: ſcilicet ianitorum, ce
roferariorum, exorciſtarum, acholytorum, lectorum, ſubdiaconorum, dia-
conorum, præsbyterorum, epiſcoporum &c. quæ ſeruitus theoſebia, &
dei cultus dicitur, de quo lec. 18. Et ſicut uictoria non eſt regis tantum;
ſed omnium, qui in ſeruitute regis ad uictoriam aliquid conferunt. In
exercitu enim regis unus exercitui coquinat: alter arma parat: tertius ſel
lat equos: quartus parat milites: quintus ordinat acies: pugnat ſextus: re-
frænat præcedentes ſeptimus: octauus poſtremos ad adiutorium primo-
rum recuruat. Et uictoria eſt per modum diuerſum omnium illorum, &
quicunq; illorum defuerit rex uictoriam, non conſequetur. Ita in obla-
tione ianitor templum, in quo fit oblatio mundum cuſtodit. Ceroferarius
tenebras uiſibiles, & inuiſibiles repellit. Exorciſta uim dæmonis excludit,
ne communicantes a communionis perceptione impedire poſsit. Acho-
lytus uirtutem fidei exponit. Subdiaconus materiam immolandarum ho
ſtiarum ad ſacramentum ſuggerit. Diaconus oblationes, & pallas corpo-
ralis in altari diſponit. Sacerdos autem, ut perfector ſanctitatis oblationē
perficit: & ideo omnium clericorum eſt aliquo modo oblatio. Et hoc attē
dens beatus Greg. dicit. Hanc igitur oblationem ſeruitutis noſtrę, hoc eſt, Grego.
ad cuius perfectionē tota noſtra ordinata eſt ſeruitus. Sed & cunctæ fa-
miliæ tuæ. Hoc pro laico populo adiunctum eſt: qui (ſicut dictum eſt) uo
to concurrit ad hanc oblationem, pro quanto ſacerdos perſonam totius ec
cleſiæ, cuius ipſi partes ſunt, & membra, gerit: de quo Cant. 6. Terribi- Cant. 6.
lis eſt eccleſia: ut caſtrorum acies ordinata: & Gen. 32. Caſtra dei ſunt hæc. Gen. 32. Alber.
Et ſecundum hoc exponit Alber. quod ſubditur. Quæſumus domine, ut
Petitur acceptari ſacrificium non ex parte ſacrificij, ſed miniſtri.
placatus accipias ſ. ſeruitute cleri, & uoto totius populi t accipias, ut prius.
i. acceptam habeas: pro omnibus. ſ. pro quibus tibi offertur. Malach. 3. Pla Malach. 3.
cebit deo ſacrificium Iuda, & Hieruſalem ſicut dies ſeculi, & ſicut anni anti
qui. Iuda enim qui interpretatur confitens & glorificans: ſignificat clerum
confitentem confeſsione ueritatis in predicatione, & glorificatione. In lau
de autem Hieruſalem popolum ſignificat, cuius ſacrificium placet per acce
ptationem deo: ſicut dies ſeculi: hoc eſt ſicut ſacrificium a diebus ſęculi
a ſanctis oblatum. Et placet ſicut anni antiqui, qui ſunt anni æterni, qui
nō deficiēt. hoc eſt ſicut acceptū eſt ab æterno in præordinatione dei. Hæc
dńs Alber. ¶ Petitur autē acceptari hoc ſacrificiū noſtrum, non quantum Alber.

Digitized by Google

eſt ex parte ſacrificificij in ſe: quia illud deo diſplicere non poteſt. Hic.n. ſacrificatur.filius, de quo paterna uox ait. Hic eſt filius meus dilectus, in
Mat. 17. quo mihi bene complacui. Mat. 17. Sed petitur acceptari, quantum eſt ex parte miniſtrorũ eccleſiæ: quia q̃ñ ꝫ accepta non eſt: quia indigne hoc ſa
Hiere. 11. crificiũ tractat, & offerunt. Vnde de talibus dicitur Hiere. 11. Quid eſt, ꝙ dilectus meus in domo mea facit ſcelera multa. Nunquid carnes ſanctæ
C auferent a te malitias tuas, in quibus gloriata es. ¶ Dieſq; noſtros in tua pace diſponas. Iſta eſt pars ſecunda partis tertiæ principalis, in qua ſacrificantibus commoda petuntur. Et primo temporalia: ſecundo æterna: quæ ſunt liberatio a damnatione: & aſſociatio electorum gloriæ. Et has tres pe-
Grego. Inno. titiones beatus Greg. in canone dicitur addidiſſe ſecundum Inno. unde petit ſacerdos. Dieſq; noſtros in tua pace diſponas. O domine per eum qui, pro nobis traditus eſt in manus eorum, qui pacem oderunt. Atq; ab æterna damnatione nos eripi.ſ. iubeas. Per eum, qui pro nobis temporali morte damnatus eſt. Et in electorũ tuorũ iubeas grege numerari. Per eum ſcilicet qui pro nobis deputatus eſt cum iniquis. In his tribus profitetur eccleſia in deo eſſe uniuerſale, & ſupremum dominium: quoad triplicem mundi machinam hoc eſt quoad omnes creaturas. Per primum, ſcilicet dies noſtros &c. recognoſcit ipſum dominum in terris. Per ſecundũ. Atq; ab æterna: profitetur ipſum dominũ in inferis. Per tertium. Et in electorum &c. profitetur ipſum dominũ in cælis. Et petuntur in his tribus duo ſecundũ domi-
Alber. num Alber. Vnũ pertinens ad tp̃s: aliud pertinens ad æternitatem. Ad tp̃s pertinet illud, quod dicitur. Dieſq; noſtros.ſ. huic uitæ conceſſos, in quibus
Ephe. 5. multa turbantia oriuntur: ſecũdũ illud ad Ephe. 5. Redimentes tp̃s: quoniã dies mali ſunt. In tua pace: quia illa ſola ſecura eſt. Diſponas: quia tuæ ſo-
Innocen. Alexan. lius ſapientiæ eſt mala futura præuidere. ¶ Hinc Innocen. & Alex. quadruplicem pacem diſtinguunt.ſ. pacem peccatorũ fugiendam: pacem tẽporis, quæ indifferens eſt de per ſe non mala: & ideo acceptanda. Pax iuſtorum & hæc duplex: ſcilicet pax pectoris, & pax æternitatis: & hæc eſt deſideranda. Sed de his infra latius circa particulam. Pax domini ſit ſemper uobiſcum. ¶ Ad æternitatem pertinet duo, quæ ſequuntur. Vnum æterni mali deuitatio: aliud æterni boni adeptio. Quoad primum dicitur. Ab æterna damnatione nos eripi. Quoad ſecundũ. Et in electorum tuorũ iubeas gre-
D ge numerari. ¶ Rationabiliter autem petitur ab æterna damnatione liberatio, propter tormentorũ, & pœnarũ immanitatem: quæ damnatis perpetuò infligitur ſecundum corpus, & animam. Corpus quidem pœnis uarijs quoad omnes ſenſus afficitur. Anima ſecũdum oẽs ſuas potentias cruciatur. Nam quoad uiſum eſt ibi luminis priuatio: quod delectabile eſt oculis ui-
Eccle. dere: ſecundum illud Eccle. 11. Dulce lumen, & delectabile eſt oculis uide-
Matt. 22. re ſolẽ. unde Mat. 22. Ligatis manibus, & pedibus proijcite eũ in tenebras
Sap. 17. exteriores. & Sap. 17. Ignis quidem nulla uis poterat illis lumen prębere. Nec ſyderum limpide flammæ illuminare poterant illam noctem horrẽdã.
Apoca. 14. Eſt & aliud cructans uiſum, fumus ſcilicet execrabilis. Apoc. 14. Fumus tormentorum eorum in ſecula ſeculorum aſcendet. Erit & ibi exiſtentium
Sap. 17. aſpectus horribilis. Sap. 17. Perſonæ triſtes illis apparentes pauo-
Eſa. 13. rem illis præſtabant. & Eſa. 13. Vnuſquiq; ad proximum ſuum ſtupebit: facies combuſtæ uultus eorum. Eſt & ibi fletus oculorum læſiuus. Ibi erit fletus, & ſtridor dentium. ¶ Quoad auditum. Eſt ibi ſo-
Sap. 17. nus horribilis. Sap. 17. Sonitus deſcendens perturbabat illos. Item gemitus miſerabilis. Idem cap. 5. Et uidentes turbabuntur timore horribili: gementes præ anguſtia. Item blaſphemia execra-

Infernale pęnæ quo ad omnes ſenſus corporis & potentias animę recitantur.

bilis.

biliſ. Apo. 16. Blaſphemauerunt homines deum propter plagam: quoniã magna facta eſt uehementer. ¶ Quoad olfactum, eſt ibi ſulphur fætens. Apocal. 14. Cruciabuntur igne, & ſulphure in conſpectu angelorum. Et in pſal. Ignis, & ſulphur pars calicis eorum. Item pix ardens. Eſa. 34. Conuertentur torrentes eius in picem, & humus eius in ſulphur: & erit terra eius in picem ardentem nocte, & die, & non extinguetur in ſempiternum. ¶ Quoad guſtum. Abſinthium amarum cibus. Hiere. 9. Ecce ego cibabo populum iſtum abſinthio: & potum dabo eis aquam fellis. Itẽ fel draconum potus. Deut. 32. Vua eorum uua fellis: & botrus amariſſimus. Fel draconum uinum eorum: & uenenum aſpidum inſanabile. ¶ Quoad tactum eſt ibi ignis urens. Matth. 25. Diſcedite a me maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo, & angelis eius. Item uermis corrodens Eſa. 14. Detracta eſt ad inferos ſuperbia tua. Subter te ſternetur tinea, & operimentum tuum erunt uermes. Item beſtia mordens. Deute. 32. Dentes beſtiarum mittam in eos. Item malleus percutiens. Prouerb. Parata ſunt deriſoribus iudicia: & mallei percutientes ſtultorum corporibus. Item Eſtus inſuperabilis, & frigiditas intolerabilis. Iob. 24. Tranſibunt ab aquis niuium ad calorem nimium. Nec hæc ſolum corpus affligent: uerum in ipſius pœnam: quoad omnes ſuos ſenſus ſecundum Baſilium, omnis fœditas, & immunditia, ſqualor, & impuritas electorum poſt die iudicij in inferno aggregabuntur. ¶ Affligitur & anima in ſuis potentijs ſenſitiuis, & intellectiuis. unde ſecundum D. ony. Eſt ibi proterua phantaſia: demens concupiſcentia, & furens triſtitia. Torſiones: & dolores tenebunt eos ſcribitur. Eſa. 13. quantum ad concupiſcibilem. Peccator uidebit, & iraſcetur: dicit propheta quantum ad iraſcibilem. Eſt in intellectu pœna dãni: qua eſt carentia uiſionis diuinæ eſſentiæ, quæ eſt in dãnatis maxima pœnarum, de quo Chryſ. Si mille mihi gehennas proponas: non tantum reputo ſicut ab illius glorioſæ ſocietatis iocunditate expelli. Et iterum. Excludi a bonis æternis, & alienum effici ab his, quę præparata ſunt iuſtis: tantum generat cruciatum, & dolorem, ut etiam ſi nulla pœna extrinſecus torqueret: hæc ſola ſufficeret. Et intelligendum uidetur hoc de pęna damni: quæ conſequitur peccatum actuale: quia illam concomitatur triſtitia, & pęna uermis: pro quanto ſic damnati oderunt carentiam diuinæ uiſionis, inquantum in eis eſt propter demerita propria. Quod odium triſtitia ſequitur: quia triſtitia eſt (ſecundum Augu. 14. de ciui. dei cap. 15.) de his rebus quæ nobis nolentibus accidunt. Pęna autem dãni, quæ ſequitur originale in pueris ſine baptiſmi ſuſceptione decedẽtibus: eſt in ipſis pęna mitiſſima ſecundum beatum Auguſt. in de baptiſmo paruulorum: & hoc forte: quia eam triſtitia non concomitatur. ¶ Eſt & in intellectu pęna alia, quæ nominati poteſt pęna excæcationis. Determinatur enim intellectus ab igne detinente obiectiuè ad intenſam, & perpetuam ſui conſiderationem: ut non poſſit exire ſecundum imperium uoluntatis: nunc in conſiderationem huius, nunc alterius. De quo accipi poteſt illud Hiero. Tanta eſt in inferno uis doloris: ꝙ mens ad aliud dirigi non poteſt, niſi ad quod doloris uis impellit. ¶ Eſt in uoluntate remorſus continuus: & obſtinatio in malo: de quo Auguſtinus in de fi. ad pe. In inferno etſi ſpiritus erit pænitudinis: non tamen erit correctio uoluntaris. Sap. 5. Pœnitentiam agentes, & præ anguſtia ſpiritus gementes. ¶ Has pænas in quadam ſumma numerat Innocen. in de utilitate conditionis humanæ in fine di. Ibi erit fletus, & ſtridor dentium, gemitus, eiulatus, & ululatus.

[Right margin: Apocal. 16. Apoc. 14. Pſal. Eſa. 34. Hiere. 9. Deut. 32. Matth 25. Eſa. 14. Deut. 32. Prouer. 19. Iob. 24. E Dionyſ. Eſa. 13. Aug. Auguſt. Hieron. Aug. Sap. 5. Innocen.]

[Left margin: Pœnæ potẽtiarum. Pœnæ inferni.]

luctus, & cruciatus, ſtridor, & clamor: timor, & tremor: dolor, & labor: ardor, & fætor: obſcuritas, & anxietas: acerbitas, & aſperitas: calamitas, & egeſtas, anguſtia, & triſtitia: obliuio, & confuſio: torſiones, & puniriones: amaritudines & terrores, fames, & ſitis: frigus, & cauma: ſulphur, & ignis ardebunt in ſecula ſeculorum. Qui hæc fideliter corde pertractat: dicere poteſt cum propheta. Circundederunt me gemitus mortis: dolores inferni circundederunt me. Quis enim hæc meditans non anxie terretur? Sed fælix terror tranſitorius, qui timorem æternum excludit. Fęlices, qui ſecundum Pſal. alibi. Viuentes deſcendunt in infernum per horum diligentem conſiderationem, ut caueant: ne morientes deſcēdant: dū cauere non poſſunt: & ibi irremediabiliter permaneant in ęternū. ¶ Merito igitur ſacerdos: ne Chriſti ſanguine a tantis pęnis ſufficienter redempti: per peccatorum recidiuam iterum eiſdem deputentur: petit patrem clementiſsimum in perſona fidelium, a damnatione perpetua liberati: & hoc in miſſa, qua ut frequenter dictum eſt: dominicæ paſſionis memoria agitur, per quam ſolam a damnatione nos contingit perpetua liberari. ¶ Secundò petit in perſona eorundem fidelium boni æterni adeptionem in uerbo. Et in elec. t. iu grege numerari. Electorum, uidelicet qui per gratiam finalis electionis a maſſa perditionis peccatorum ſunt ſeparati: quales ſunt ab æterno prędeſtinati: ut in ipſorum conſortio perpetuò gaudeant, & lætentur. Huic gregi ſi annumerati fuerimus: beatitudine non priuabimur, quia ſtabilis certuſq; eſt electorum numerus in prædeſtinatione patris: a quo nullus unquam excidit; quia ille minui non poteſt: ſed nec augeri. ut uno tempore maior ſit: alio minor. Neq; illi aſcribitur quiſquam de nouo. Omnes electi ab ęterno ſunt prædeſtinati: ſicut & reprobi ab æterno præſciti. Neq; aſcriptus deletur propter dei immutabilitatem, quæ ſaluari non poſſet ponendo nouitatem in prædeſtinatione, & reprobatione finali. Requirit enim ſucceſsiua contradictoriorum uerificatio de eodem mutationem, aut in altero extremo: aut motu, uel temporis lapſu. Sed ad æternitatem nihil facit tempus, uel motus nec ſufficit mutatio in prędeſtinato, uel præſcito: quia nihil in re extra deum ponitur cauſa prędeſtinationis: de quo alibi. ¶ Sed ſi numero electorum nemo additur: quomodo petit ſacerdos, ut in electorum tuorum iubeas grege numerari. Solutio. Vno modo petit: ut connumeremur electis ſecundum præſentem iuſtitiam: hoc eſt ut habeamus gratiam, quam habentes: electi dicimur pro ſtatu præſentis uitæ. ſecundum quem modum dicit beatus Aug. Si non es prædeſtinatus, fac, ut prædeſtineris. & Ambro. Si tu noueris mutare uitam: deus nouit mutare ſententiam.* Aliter dicitur: ꝙ non petit ſacerdos, ut de nouo cætui electorum aſcribamur: ſed ut cum electis numeremur in æterna beatitudine intuitu orationis ſuæ tāquam medio a deo ordinato ad æternæ uitæ conſecutionem ſecundum modum ſupra lec. 31. expoſitum. Merito ergo petit ſacerdos numerari inter dei electos, quia illis præparata ſunt gaudia, quæ oculus non uidit: auris non audiuit, quæ nec in cor hominis aſcenderunt. Quæ lingua (ait Grego. in Homel. 37.) dicere: aut quis intellectus capere poteſt: quanta ſint gaudia angelorum choris intereſſe cum beatiſsimis ſpiritibus glorię conditoris aſsiſtere, pręſentem dei uultum cernere, incircūſcriptum lumen uidere. Magna eſt multitudo dulcedinis tuæ, ait propheta, quam præparaſti diligentibus te. Panem enim ibi angelorum ore pleno manducabit homo, & & de calice inebriabitur, quam præclaro. Sed indicibilia cur edicere laboramus. ¶ Concluditur oratio. Per Ieſum Chriſtum dominum noſtrū.

Prędeſtinatorū numerus non augetur, nec minuitur: quomō ergo ſacerdos petit aſſociari num. electorum.

Auguſt. Albert.

Greg. Homel. 37.

Ad

Ad quam nullus reſpondet, amen dicit Alber. niſi angeli, qui in hoc mi- Albert.
niſte: io eſſe dicuntur. Hanc orationem legens ſacerdos profundè ſe incli- E
nat, & ſecundum Alber. quaſi capitis nutu dicens. Hanc igitur, oblatio Alber.
Petitur perfectio oblationis quantum ad finē. nem, ipſam demonſtrat. ¶ Sequitur. Quam oblationem tu deus. Hæc G
eſt pars tertia tertiæ partis principalis canonis: in qua poſt petitionem ac-
ceptationis hoſtiæ generaliter, & commodorum ſacrificantium temporali
ter, & æternaliter, petitur perfectio oblationis quantum ad finem princi-
palem: qui eſt tranſſubſtantiatio ſpecialiter: ut, ſcilicet ex eſca, & potu
materialibus fiat nobis corpus, & ſanguis Ieſu Chriſti domini noſtri, ue-
rum, & uerus. ¶ Et diuiditur in duas partes. In prima petitur oblationis
gratificatio. In ſecunda corporis, & ſanguinis Chriſti conſecratio: ibi. Vt
nobis fiat. Quoad primum dicitur. Quam oblationem, ſcilicet ſeruitu-
tis noſtræ: & cunctæ familiæ tuæ.i. terrenam materiam ad corpus filij tui
deſtinatam. tu deus pater clementiſſime, quæſumus facere digneris in om
nibus benedictam. ¶ In omnibus, multipliciter exponitur, ſecundum q
includere poteſt multiplex diſtribuibile: & aliud determinare: Poteſt.n.
determinare à parte ſuppoſiti uocatiuum caſum, ſcilicet tu deus, ut ſit ſen
ſus: tu deus exiſtens in omnibus, ſcilicet creaturis, & naturis ſine tui diffi
nitione, in omni loco ſine tui circumſcriptione, in omni tempore ſine ui
ciſsitudine, & tui mutatione. Vel poteſt determinare ipſum ſuppoſitum,
ſcilicet nos quæſumus, ut ſit ſenſus, nobis in omnibus noſtris uiribus, to-
ta cogitatione, tota mente toto intellectu quæſumus, ut hanc oblationem
facere digneris benedictam. Poteſt etiam determinare appoſitum, & hoc
quadrupliciter. Quia uel diſtribuit pro modo.i. facere digneris hanc obla
tionem in omnibus.i. omnibus modis, uel omnimode, & rationabiliter be
nedictam, & ſic poteſt accipi aduerbialiter pro omnimode. Vel diſtribuit
pro offerentibus.i. facere digneris eam benedictam in omnibus ſcilicet offe
rentibus. Vel diſtribuit pro hoſtijs, ut ſit ſenſus. Digneris eam facere be
nedictam in omnibus hoſtijs.i. transferre in eam hoſtiam, quæ in idem ſu-
per omnes hoſtias eſt benedicta, & a ſcripta &c. ſ. in corpus & ſanguinem,
ut infra ſequitur. Hæc eſt expoſitio domini Inno. Vel pro his, pro qui- Innoc.
bus fit oblatio, ut ſit ſenſus. In omnibus.i. pro omnibus gradibus cleri, &
& populi, nullum ab oratione excipientes. Et hæc eſt Alber. Nam puſil Albert.
lum, & magnum ipſe facit: & æqualiter eſt illi cura de omnibus. Sap. 6. Sap. 6.
Quinque petitur in prima parte orationis canonis. ¶ Petit autem ſacerdos quinq; in hac prima orationis parte, ſecūdū quinq; H
nomina, quæ hic ponuntur. ſ. benedictam, a ſcriptam, ratam, rationabi-
lē, acceptabilē. ¶ Exponuntur autem hæc quinq; uocabula quintuplici-
ter. ſcilicet In ordine ad diſtinctionem effectuum ſacramenti. In compa
ratione ad hoſtias ueteris teſtamenti. In oppoſitione immanis iudæ ſacri-
legij. In ordine ad dona quæ nobis optamus concedi. In ordine ad rem ſa-
crificij. ¶ Primo modo exponit beatus Aug. ut habetur de conſe. diſt. 2. Auguſt.
Vtrum ſub figura. qui dicit ſic. Hanc ergo oblationem digneris facere be-
nedictam, per quam benedicamur. A ſcriptam, per quam homines in cę-
lo a ſcribuntur. Ratam, per quam in uiſceribus Chriſti cenſeamur. Ra-
tionabilem, per quam a beſtiali ſenſu exuamur. Acceptabilemq; ut qui
nobiſipſis diſplicemus, per hanc acceptabiles eius filio unico ſimus. Nihil
autem rationabilius, quam ut nos qui iam ſimilitudinem mortis eius in ba
ptiſmo accepimus, ſimilitudinem quoq; carnis & ſanguinis ſumamus. ¶ Se-
cundo modo exponit Alber. Petit enim ſacerdos, ut ab hoſtia hac exclu- Alber.
dantur quinq; quæ fueruut in oblationibus antiquis imperfectis. Antiquę
enim oblationes fuerunt uacuę a gratia: & ideo nulla ab ipſis profluxit be

nedictio. Nec fuerunt adſcriptæ ad æternam memoriam: ſed potius ne idolis homines illius temporis ſeruirent: ordinatæ. Non etiam fuernnt ratæ, & firmæ; ſed figurales, & mutandæ atq; finiendæ. Fuerũt ẽt inſufficiẽtes: nec deo accepte quantũ ad gratiæ, & uitæ æternæ collationem, ut hæc multipliciter probantur ex utriuſq; teſtamenti teſtimonio. Ideoq; horum contraria petit ſacerdos in præſenti oratione quantum ad oblationẽ noſtrã: ut ſcilicet deus eam facere dignetur benedictam, ut per ipſam ſpiritualium bonorum multiplicatione benedicamur. Ad ſcriptam: ut per ipſam ſocietati angelorum adſcribamur. Ratam: ut ipſa uſq; ad conſummationem ſeculorum in profectum ſalutis perfruamur. Rationabilem: ut per ipſam uti ſufficientem in finem rationalis creaturæ deducamur. Acceptabilem: ut per ipſam deo placidi efficiamur. ¶ Tertiò

I

Innocen.

ſecundnm Innocentium exponuntur hæc quinq; uocabula in ordine ad quinq; dona oppoſita immani ſacrilegio Iudæ traditoris. Nam Iudas Scariorh a diabolo ſupplantatus immane ſacrilegium perpetrauit, dum quarta feria ante paſcha filium dei triginta argenteis Phariſæis uendidit, in recompenſationem damni, quod incurrerat ex effuſione unguenti ſuper benedictum caput Chriſti. Et poſt pauca ſubdit. Innocen. Illa uenditio fuit maledicta, proſcripta, irrita, iniqua, & deteſtabilis. Petimus ergo o deus, ut tu facere digneris hanc noſtram oblationem benedictam, adſcriptam, ratã, rationabilem, acceptabilem. Iudas autem maledictionem dilexit, & ueniet ei: benedictionem noluit, & elongata eſt ab eo. Sed tu deus digneris hanc oblationem noſtram facere benedictam: per quam nos in cæleſtibus benedicas. Iudas deletus eſt de libro uiuentium: & non eſt cum iuſtis ſcriptus: ſed tu deus digneris hanc oblationem facere adſcriptam per quam nos in cæleſtibus adſcribas. Indas ſe laqueo ſuſpendit; & epiſcopatum eius alter accepit: ſed tu deus hanc oblationem digneris facere ratam, per quam ratum ſit noſtræ ſalutis promiſſum. Iudas exijt condem natus, & oratio eius facta eſt in peccatum; ſed tu deus hanc oblationem facere digneris rationabilem, per quam rationabile fiat noſtræ ſeruituris obſequium. Iudas reddidit mala pro bonis: & odium pro dilectione retribuit: ſed tu domine digneris hanc oblationem facere acceptabilem, per quam nos tibi reddas acceptos. Quartò exponuntur hęc uocabula in ordine ad quinq; dona nobis per hoc ſacramentum conferenda. Primò uali remotionem cum dicimus, benedictam. Petimus enim benedictionem per remotionem a nobis malorum culpæ, & pœnalis miſeriæ. Secundò impreſſionem bonorum ſpiritualium, per quæ efficimur ſocij beatorum: per hoc, quod dicitur, adſcriptam. Tertio collatorum bonorum ſtabilitionem: per hoc quod ſequitur, ratam. Quartò diſcretionem credendorum, & agendorum cum dicimus, rationabilem.

Qninq; uocabula in cano. quinq; dona oppoſita ſacrilegio Iudæ ſignificant.

Innocent.

Quintò acceptationem operum noſtrorum ad uitam beatam cum dicit, acceptabilem. ¶ Quintò exponuntur hæc eadem uerba in ordine ad

Alexand.
Innoc.

rem ſacrameti: quod eſt corpus, & ſanguis Chriſti ſecundum Alexan. de ales & Innocen. ſic. Quam oblationem tu deus facias tranſmutari in eam hoſtiam: quæ eſt omnino benedicta, adſcripta, rata, rationabilis, acceptabilis. Benedicta dicitur ſalutaris hoſtia, ideſt ab omni peccato maledictionis cauſa immunis; tam originali, quam actuali: tam criminali, quam ueniali. Lucæ. 1. Benedictus fructus uentris tui. Adſcripta dicitur: ideſt figuris, & ſcripturis ueteribus deſignata: tam in paſchali agno. Exo. 12. tam in manna cælico. Exodi. 16. tam in Iſaac immolando. Gen. 22. quam in Abel immolato Gen. 4. Hic enim eſt agnus

Luc. 1.
Exod. 12.
Exod. 16.
Gen. 22.
Gen. 4.

Digitized by Google

qui occiſus eſt ab origine mundi. Apoca. 13. Rata dicitur non quaſi tranſitoria: ſicut uetus oblatio: quæ ceſsit, ubi noua ſucceſsit: ſed quæ permanet in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech. Rationabilis dicit: ideſt habens effectum congruum, quaſi non pęnalis, ſicut legalis erat, quæ in ſanguine hircorum, & taurorum non poterat a peccato mundare: ſed quæ ſanguine proprio conſcientias emundat ab operibus mortuis. ad Hęb. 9. Acceptabilis dicitur non quaſi illa, de qua dicit propheta. Sacrificium, & oblationem noluiſti. Et iterum dicit dominus. Non accipiam de domo tua uitulos, neq; de gregibus tuis hircos. Sed illa, de qua Eccle. 35. Sacrificium iuſti acceptum eſt: & memoriam eius non obliuiſcetur dominus. & Eiuſdem. 45. Ipſum elegit ab omni uiuente offerre ſacrificium deo incenſum, & bonum odorem in memoriam placare pro populo ſuo. Loquitur de Aaron ſacerdote ad litteram. ¶ Hæc autem expoſitio tangit conditiones ipſius uerè hoſtię. Et primò, ut conſideratæ in ſe: ſecundo in comparatione ad præfigurationem legis. Tertiò ſecundum comparationem ad mutationem legis: quæ habebat aliam ſuccedentem, quantum ad oblationem hoſtiarum: quod non habet hoſtia iſta. Quartò ſecundum comparationem ad effectum. Quintò ſecundum comparationem ad illum, cui offertur. ¶ Vel ſic. Quam oblationem benedictam per conſecrationem; adſcriptam per approbationem: ratam per confirmationem, ideſt quam oblationem, conſecratam approbatam, & confirmatam a te digneris facere rationabilem hoſtiam, & acceptabilem. Rationabilem, inquam. i. talem quæ diuinæ ratione conueniat: & acceptabilem. i. quæ beneplacito diuino complaceat. Cui aptè ſubiungitur. Vt nobis corpus, & ſanguis fiat &c. Refert dicere rationabile & rationale ſecundundum Alex. Quia rationabile dicitur, quod ſecũdum conſonantiam rationis procedit. Rationale, quod utitur ratione. Petimus ergo, ut deus hanc hoſtiam benedicendo conſecret, ut confirmet quantum ad diuinam memoriã ibi adſcriptam, ideſt talem quæ de memoria ſua nulla poſsit obliuione deleri. Et petimus eam ratam fieri, ideſt talem quæ de propoſito ſuo nulla poſsit mutatione conuelli. Vt acceptet quantum ad duo, ſcilicet quantum ad iudicium rationis, ibi: Rationabilem. Et quantum ad beneplacitum uoluntatis, ibi. Acceptabilem. Conſecratio refertur quantum ad ipſum ſacramentum: confirmatio ad premium: acceptatio ad meritum, ꝗ oblationis memoria dei non deleatur, uel a propoſito dei non euellatur: intelligitur quantum ad premium oblationis. Præmium, inquam, fidelium: acceptatio autem dei reſpicit meritum fidelium. ¶ Sequitur. Vt nobis corpus, & ſanguis fiat dilectiſsimi filij tui domini noſtri Ieſu Chriſti. ¶ Pars ultima tertiæ partis principalis: in qua petita hoſtiæ gratificatione, petitur eius conſecratio per conuerſionem eius in uerum corpus, & ſanguinem Chriſti: unde dicitur. Vt nobis corpus, & ſanguis fiat. Nobis, ideſt ad noſtram utilitatem, & ſalutem. Ex ſubſtantijs tibi oblatis, ſubſtantijs, ſcilicet panis, & uini: fiat corpus, & ſanguis per tranſſubſtantiationem, ſcilicet harum in iſtos ſanguinem, & corpus tua infinita uirtute, & potentia: quia illa ſola efficiente id fieri poteſt. Corpus dico, & ſanguis filij tui domini noſtri Ieſu Chriſti dilectiſsimi tibi, & nobis. Nobis: quia nos a morte, cui addicti eramus propter tranſgreſsionem primorum parentum, liberandis, ſeipſum in morte obtulit, deo patri tanquam precium noſtræ redemptionis. Seque in cibum, & potum nobis tribuit: ut nos ad uitam aleret ſem-

Margin notes: Apoc. 13. — Hæbr. 9. — Eccl. 35. — K — Differunt rationabile, & rationale. — Alex. — L

Iohan.6. piternam: ſecundũ illud Ioh. 6. Caro mea uerè eſt cibus: & ſanguis meus uerè eſt potus. Propter quod merito a nobis ſummè diligi debet tanquã noſter creator, & reparator. ❡ Petimus autem, ut nobis fiat corpus, & ſanguis Chriſti conformiter ad uerbum matris glorioſę: quę annuncianti angelo futuram Chriſti corporalem conceptionem, reſpondit. Fiat mihi ſecundum uerbum tuum. Ad cuius prolationem, formatum eſt in eius caſtis uiſceribus illud corpus, in quod conuerti petimus hoſtiæ noſtræ ſubſtantiam. Additur idem uerbum fiat: quia eadem requiritur potentia nũc in conuerſione: quę requirebatur tunc in uerbi incarnatione: immo quæ requirebatur in prima conditione creaturæ: unde. Gen. 1. dicitur. Fiat lux: & facta eſt lux. ❡ Dicitur etiã fiat deprecatiuè: ut deſignetur: ꝙ ſacerdos ſua naturali actiua uirtute non operatur ad pręſentiam corporis, & ſanguinis Chriſti in altaris ſacramento, ſed eſt tantum miniſter, & inſtrumentum huius ineffabilis conuerſionis. Vnde non in propria perſona loquitur facio: ſed fiat uirtute, ſcilicet omnipotentis, in cuius poteſtate eſt facere hunc tranſitum ſubſtãtiæ in ſubſtantiam: ſicut eius potentiæ ſubſunt quantum ad totum eſſe, & non eſſe. Dicit igitur: ut fiat. Quid? certe corpus, & ſanguis. Corpus ſub ſpeciebus panis. Panis ſubſtantia in ipſum tranſeunte: & ſanguis ſub ſpeciebus uini, ſubſtantia uini in ſanguinem tranſeunte. Cuius? Dilectiſsimi filij tui. Cui eſſentiam tuam o pater, qua deus es per generationem æternam tribuiſti: non per particulę alicuius deciſionem: quomodo carnalis pater per ſeminis deciſionẽ corporis materiam filio ſubminiſtrat: ſed totam tuam eſſentiam indiuiſibilem indiuiſibiliter communicaſti: ut per omnia tecum ſit unus deus tibi per omnia conſubſtantialis: & per conſequens uerè tibi dilectiſsimus: quia ipſa diuina eſſentia obiectum eſt infinitè diligibile cuilibet potenti infinitè diligere, qualis eſt pater cęleſtis deus infinitus. Eſt enim eſſentia diuina infinitè, & ſummè diligibilis, nedum in ſe: ſed etiam in quocunq; eſt per identitatem, qualiter eſt in filio, cui eſt ratio eſſendi deum. Dilectiſsimi igitur dicitur filij tui. Tui, non per adoptionem, ſed per naturam: ſecundum ilud Hila. Et poteſtate & uirtute naturæ patris filius gignitur. Domini noſtri: quia dediſti illi omnem poteſtatem, & quę in cælo eſt, & quę in terra: & omnia ſubieciſti ſuper pedibus eius: ut in ipſius nomine flectatur omne genu in ſupremi dominij proteſtationem, noſtræ ſubiectionis recognitionem. Ieſu Chriſti ſaluatoris, & mediatoris noſtri, quem miſiſti, ut ſaluum faceret populum tuum a peccatis eorum: ut eſſet propiciatio pro peccatis: teq; offenſum placaret: ac nos tibi diſplicentes reconciliaret, & reſtitueret in priſtinę amicitiæ gratiam, atq; gradum. Huius dilectiſsimi filij tui domini noſtri Ieſu Chriſti petimus dari nobis corpus & ſanguinem propter multiplicem fructum, atq; profectum nobis ex eis ineffabiliter conſequentem. Et tantum de textus illud expoſitione. ❡ Sed nunc breuiter aliquid de ritu, qui in horum uerborum prolatione obſeruatur: uideamus. Vnde hic fit corporis erectio poſt inclinationem præuiam in oratione. Hanc igitur. Fit etiam manuum eleuatio, & ad cęlum tenſio. Fit tertiò ſignorum crucis quina formatio. Erigit ſe ſacerdos in corpore: ut & ad cælum mentem erigat cum fiducia obſecrando: quatenus manna cœleſte, quod ſupra nos eſt, in altaris ſacramentum deſcendat, id patre clementiſsimo efficiente. Sic propheta oculos leuauerat in cęlum unde: auxilium præſtolabatur. Vnde ait pſ. 122. Ad te leuaui oculos meos, qui habitas in cęlis. Erigit quoq; corpus in hac diuiniſſima oratione, petens, ut uobis caro & ſanguis Chriſti donetur: ad ſignificandum, ꝙ ſicut ſe erigit

Margin notes: Gen. 1. — M — Quid ſignificet fiat. — Hilar. — N — De ritu, quẽ tenet ſacerdos in horũ uerborum prolatione. — Pſal. 122.

git corporaliter: ira ſurrexit ſpiritualiter a pulueribus peccatorum, quæ ad ima deprimunt mentem. Eleuat manus, ut in ſua petitione citius exaudiatur: exemplo Moyſi, cui dominus cum ſurſum manus tetendit: uictoriam conceſsit liberaliter, quam petiuit: ut habetur Exodi. 15. Etiam in prolatione horum uerborum, dilectiſſimi filij tui domini noſtri Ieſu Chriſti, manus altius leuat, & deponit ad excitandum (conformiter ad uerba) dilectionis affectum. Quaſi dilectiſsimum filium amoroſę affectionis brachijs ad ſe ſtringere deſideret deuotiſsime, & amplecti. ¶ Tertiò format ſacerdos in hac oratione quinq; cruces: tres coniunctim ſuper oblatam, & calicem in his uerbis. Benedictam aſcriptam, ratam. Quartam diuiſim ſuper oblatam ſolam in uerbo corpus. Quintam ſuper calicem ſolum in uerbo,& ſanguis. Cuius a uarijs uariæ aſsignantur rationes: nam Alber. dicit ꝙ quia benedictio hoſtiæ ad ſcriptio, & ratihabitio, ſiue confirmatio eſt a patre primo perfectore ſanctitatis, & hanc in eam ſignificat procedere ſacerdos per tres cruces, quas facit. Quia autem rationabilis, & acceptabilis eſt hęc oblatio ex ſeipſa, in iſtis uerbis rationabilem, & acceptabilem non facit cruces. Similiter in uerba corpus, & ſangnis, quibus incorporationis uirtus, & uirtus uiuificationis deſignatur quæ a deo procedunt in ſacramentū: ideo hæc proferens duas cruces facit. Sed aliter Innoc. & Alex. dicunt. Sed pluribus dimiſsis correſpondenter a dicta ſupra lec. 21. prope finem, poteſt dici: ꝙ pręter hoc, ꝙ crucis ſignationem ſicut in cæteris ſacramentis, materia præparatur, & ſanctificatur, ut idonea fiat ſacramentali conuerſioni, ſecundum illud Stephani Papę de conſe.diſt.5. Nunquid. Nunquid non omnia charifmata ſacerdotalis miniſterij crucis figura perficiuntur. Nūquid baptiſmatis unda niſi cruce ſanctificata peccata relaxat. Et ut cætera pręteream us ſine crucis ſignaculo quis ſacerdotij gradus aſcendit. ¶ Præter hæc habent & myſticas ſignificationes. Nā ſicut per tres cruces in principio canonis in his uerbis factas. Hæc dona hæc, munera: hæc ſancta ſacrificia illibata, ſignificatur triplex Chriſti traditio: ita per cruces hic factas deſignatur Chriſti uenditio: in qua conſiderantur perſonæ, quibus uenditus eſt dominus, quæ ſunt ſacerdotes, ſcribæ,& Phariſæi: & illæ deſignantur per tres cruces ſuper oblatam, & calicem factas. Conſiderantur etiam perſonæ uenditoris Iudæ, & uenditi Chriſti, quæ quia multum fuerunt diſcretæ, & uita & ſanctitate diſtinctæ: ſignificatur per duas cruces, quarum unam facit ſuper oblatam aliam ſuper calicem dicens. Corpus,& ſanguis. ¶ Vel etiam per tres primas cruci ſignationes importatur uenditionis precium, ter decem.i.triginta argentei, ut uult bea. Tho. parte. 3. q. 83. arti. 5. ¶ Aliæ plures rationes: quarum aliquæ uidentur ſatis pueriles, & impertinentes, quas & Albertus ſatis acerbe reprobat: allegantur. Quia tamen hic ritus in eccleſia communiter ab omnibus obſeruatur, nemo hunc prętermittere, aut contemnere pręſumat, qualicunq; ex motiuo hoc uenerit in uſum, aut ſit ſtatutum, ne quis ut ſapiens in oculis ſuis ac ſingularis arguatur: recedatq; a moribus ſanctę matris eccleſię errare non potentis, tanquam ferus ſingularis uiam ſolitudinis ingrediens, ubi deuijs multiplicibus abduci poteſt, ne finem optatum ac deſiderabilem conſequatur.

Marginalia: Exod.17. — O — Albert. — Innoc. Alex. — Cur tres cruces fiant. — P — Thom.

DE ISTITVTIONE EVCHARISTIAE.

LECTIO XXXIIII.

A QVI pridie, quam pateretur, accepit panem &c. ¶ Iſta eſt pars quarta canonis principalis: in qua præmiſsis orationibus ad patrem clementiſsimum pro appoſitorum munerum benedictione: ſanctorũ commemoratione, pro benedictionis impetratione addita deprecatione, pro oblationis acceptatione. Proceditur nunc ad ſacrificij perfectionem, ſcilicet materiæ idoneæ; & ſanctificatæ conſecrationem; qua panis uiniq; ſubſtantiæ in uerum corpus Chriſti, & ſanguinem ſubſtantialiter cõuertuntur. ¶ Et diuiditur in duas partes principales. In prima ponitur conſecratio panis, qui in corpus Chriſti conuertitur. In ſecunda ſubditur conſecratio uini, quod in eius ſanguinem tranſſubſtantialiter, ibi. Simili modo. ¶ Circa primum, primò modus inſtitutionis huius ſacramenti, a Chriſto præmittitur. Secundò uerborum ſubditur forma, qua conſecratio ipſa perficitur, ibi. Hoc eſt enim. Prima pars ſubdiuiditur in quatuor particulas. In prima tangitur huius gratioſiſsimæ inſtitutionis tempus, & hora. Secundò ineffabilis tranſſubſtantiationis terminus, a quo & materia, ibi. Accepit panẽ. Tertiò ponitur huius ſanctiſsimę inſtitutionis modus, & circumſtantia, ibi. Et eleuatis oculis. Quartò tangitur inſtitutionis finis, & ratio motiua, ibi. Dedit diſcipul. ¶ Quo ad primum dicitur. Qui pridie, quam pateretur. Qui ſcilicer dilectiſsimus filius tuus dominus noſter Ieſus Chriſtus pridie.i. præcedenti die, quam pateretur. In quibus uerbis, ut dictum eſt

Expoſitio uerborũ, qui pridie quam pateretur.

Conc. Trid. ſeſſ. 13. c. 2.

Quando inſtitutio Eucharistiæ ſit facta.

B tangitur inſtitutionis huius ſacramenti tempus. ¶ Fuit, autem de hoc tempore altercatio inter gręcos & latinos. In hoc quidem concordant, q̃ in ultima cęna inſtitutum eſt hoc diuiniſsimum ſacramentum: ſed quota die menſis cęna celebrata ſit, diſcordia fuit. Vnde dixerunt gręci cenam fuiſſe factam tredecima luna primi menſis: & conſequenter dicunt Chriſtum confeciſſe in fermentato: propter quod & ipſi in fermentato celebrãt hoc ſacrificium: & nos latinos: quia in azymis celebramus, negant uerè conficere. Contra quos beatus Anſ. ſcripſit elegantem epiſtolam, ſiue libellum de fermento, & azyma intitulatum. Et quia illa dependent, & unum ex alio firmamentum accepit, ſcilicet tempus cęnæ, & confectio eucharistię ex azimo, aut fermento: ideo ſimul hic pertractanda ſunt licet ſecundum de azyma, & fermento magis ſequentem particulam (accepit panem ubi de materia huius ſacramenti tractabitur) reſpicere uideatur. Primò ergo uidendæ ſunt rationes gręcorum, ac eorum error. Secundò declaranda erit ueritas. Tertio rationes in contrarium diſſoluendæ. ¶ Quan

1. Cor. 11.

Error græcorum qui improbatur.

Anſel.

Euchariſtia an poſſit cõfici in fermẽtato, an in azyma in quo Chriſtus cõfecit.

C tum ad primum, arguunt græci probare nitentes, q̃ dominus cęnam nouiſsimam cum diſcipulis cęnauerit tredecima die menſis primi nyſan. quem nos dicimus martium ſecundum lunationem. Chriſtus cęnam celebrauit die immediatè præcedente diem paſsionis ſuæ, & hæc fuerat tredecima, igitur cęnam fecit die menſis. 13. Conſequentia tenet expoſitoriè per reductionem: & maior patet ex decurſu omnium euangeliſtarum. Nam in ipſa nocte cęna facta, inſtructiſq; diſcipulis, ſurgens a cęna, & introiens hortum in latere montis oliuarum, captus eſt mane crucifixus. unde ait Ioh. 18. c. Hæc cum dixiſſet Ieſus, egreſſus eſt cum diſcipulis ſuis trans torren-

Iohan. 18.

rentem cedron : ubi erat hortus, in quem introiuit ipſe, & diſcipuli eius.
Et conſequenter deſcribit captionem eius. Lucæ quoq;. 22. c. Dominus
in cæna dixit Petro. Dico tibi Petre, non cantabit hodie gallus : donec
ter abneges noſſe me. Hodie diem dicit naturalem includentem noctem
illam, & ſequens mane. Et ſequitur ibidem. Adhuc quod ſcriptum eſt,
oportet impleri. Et cum iniquis deputatus eſt. Adhuc dicit noctem eandem, quæ hæc uerba Chriſtus protulerat. Marchus quoq;, & Mat. dicũt
dominum in cęna dixiſſe diſcipulis. Omnes uos ſcandalum patiemini in
me in iſta nocte. Paulus uerò. 1. Cor. 11. apertiſsimè ait. Dominus Ieſus, in quæ nocte tradebatur, accepit panem. Ex quibus maniſeſtè patet cænam, in qua Chriſtus inſtituit hoc ſacramentum, ea nocte fuiſſe celebratam, qua dominus traditus eſt, & mane crucifixus. Minorem, ſcilicet ꝙ dies illa fuit. 13. menſis primi ſic probare nituntur. Cæna præceſſit
diem immolationis ueri agni paſchalis, hoc eſt paſsionem Chriſti in cruce qua ſe patri obtulit, ut dicit apoſtolus. 1. Cor. 5. Paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus. Haud dubium quin a ſeipſo : ut dicit idem ad Heb. 9.
Sanguis Chriſti, qui per ſpiritumſanctum ſemetipſum obtulit immaculatum deo, emundauit conſcientiam noſtram &c. Et hoc fuit 14. luna, &
per conſequens cæna facta eſt. 13. luna. Quod autem Chriſtus paſſus ſit
14. luna ſic probant. Veritas debet correſpondere umbrę, & figura rei,
agnus autem paſchalis fuit umbra, & figura ueri paſchalis agni, & immolatio immolationi, igitur ea die Chriſtus uerus agnus dei immolari debuit in cruce, quo agnus typicus in lege. Agnus autem typicus immolari pręceptus eſt luna 14. ut hr̃. Exodi. 12. ubi de agno paſchali dicitur. Ser
uabitis eum uſq; 14. diem menſis huius. Immolabitq; cum uniuerſa multitudo filiorum Iſrael ad ueſperam. ¶ Præterea Ioh. 14. dicitur. Ante diẽ
feſtum paſchæ ſciens Ieſus, quia uenit hora eius. Et poſt cæna facta cum
diſcipulis, cum diabolus iam miſiſſet in cor &c. Ex quibus uerbis uidetur.
ꝙ cęna fuit facta ante diem paſchæ, ſed dies paſchæ fuit 14. luna, ut habetur Leui. 23. Decimaquarta die menſis ad ueſperam celebrabitis paſcha,
igitur cęna, quę præceſsit diem paſchæ, facta fuit 13. luna. ¶ Item Ioh.
18. habetur, ꝙ Iudæi non introierunt domum Pilati, ut non contaminarentur, ſed manducarent Paſcha. Ex quo arguitur, Chriſtus illa die paſſus
eſt, quo Iudæi manducarunt Paſcha. Hoc autem factum eſt (.ſ. Paſchæ
manducatio). decima quarta luna, ergo cena præcedens paſsionis diem
facta eſt luna tertiadecima. Et hoc concordat ei, quod principes Iudæorum dixerunt, ut ſcribitur. Mat. 26. Non in die feſto, nę fortè tumultus
fieret in populo, ideo non crucifixerunt Chriſtum in prima die azymorũ
luna quintadecima, quæ fuit celeberrima, non autem crucifixerunt poſt,
ergo ante. ſ. luna 14. ¶ Item de ſanctis mulieribus legitur Luc. 23. ꝙ uiſo
monumento, in quo poſitum fuit corpus dominicum, reuertentes parauerunt aromata unguenta. Hæc autem præparatio fuit die, in quo licuit operari ſecundum legem : aliter enim mulieres ſanctæ contra legis pręceptum
nõ laboraſſent, pręparando unguenta, & emendo aromata, & ita nõ erat
dies quintadecima lunæ, quia die quintadecima fuit ſolẽnitas, & prima dies
azymorũ, ſicut dicit̃ Exo. 12. Septem diebus azyma comedetis. Et ſequitur. Dies prima erit ſancta, atq; ſolemnis: & dies ſeptima eadẽ feſtiuitate uenerabilis. Nihil operis facietis in eis, exceptis his, quæ ad ueſcendum pertinet. Dies ergo paſsionis Chriſti, quo & ſepultus eſt, fuit decimaquarta luna, quam præceſsit cęna. Fuit igitur cęna tertiadecima luna cum diſcipulis
celebrata. ¶. Item glo. ſuper illud Luc. 22. Appropinquabat dies feſtus

1. Cor. 11.
1. Cor. 5.
Heb. 9.
Exod. 12.
Iohan. 14.
Leui. 23.
Iohan. 18.
Matt. 26.
Luc. 23.
Exod. 12.
Luc. 22.

iudęo-

Digitized by Google

iudęorum : dicit. Inter paſcha, & azyma hoc diſtat, ꝙ paſcha uocabatur
ſola dies,in qua agnus comedebatur ad ueſperam.i. quartadecima luna pri
mi menſis. Dies azymorum erant a quintadecima luna uſq; ad 21. diem
eiuſdem menſis 15. itaq; dies erat prima ſolemnitas, & feſtum azymorum
in quo dominus non eſt crucifixus : ſed die præcedente, ſecundum illud
principum iudæorum. Non in die feſto, ne forte tumultus fiat in populo.
Ex hoc conſequenter inferunt, ꝙ Chriſtus in pane fermentato confe-
cit : quia cænauit tertiadecima luna, in qua nondum fuerat azyma in do-
mibus iudęorum. Conſecrauit enim in pane, quo tunc utebantur Iudæi:
Exo. 12. non autem utebantur azyma ante ueſperam diei. 14. quo comedebant pa-
ſcha : ut habetur Exo. 12. ¶ Præterea ad idem arguunt. Magis conuenit
conficere in fermentato, quam in azyma, nam fermentatum expreſſius
Matt. 13. ſignificat Chriſtum, quam azyma. Fermentum enim ſignificat charitatis
feruorem : ut uult glo. Mat. 13. ſuper illud. Simile eſt regnum cęlorum
fermento &c. Sed per azymam ſignificatur puritas Chriſti a peccato. Ma
ius autem bonum eſt feruor charitatis,quam puritas a peccato: ergo fermē
tum repræſentat Chriſtum quantum ad maius bonum, quam azyma. ¶ Itē
arguunt. Si dominus nolebat nos ſeruare ritum iudęorum : uidetur, ꝙ
nec ipſe ſeruauerit : non ergo confecit in azyma. ¶ Item adueniente ueri
tate, ceſſare debuit figura : ergo adueniente Chriſto, qui ueritas eſt : Ioh.
Ioh. 14. 14. ceſſare debet umbra. Exiſtente igitur uero pane ſcilicet Chriſto. Ioh.
Iohan. 6. 6. Ego ſum panis uiuus &c. ceſſare debuit panis figuratiuus, ſcilicet panis
azymus, nec de cætero ſumi in uſum : alioquin utentes eo Iudaizarent.
¶ Item contra latinos arguunt. Vos, quod pręcepit lex quantum ad azy
2. Cor. 3. ma, obſeruatis ad litteram. Littera aut occidit. 2. Cor. 3. Sic ergo fa-
cientes mortem operamini : non meremini ad uitam. ¶ Item obijciunt
in euangelio : ubi fit mentio huius ſacramenti. in græco habetur archō :
ſed archō pro fermentato accipitur : ideo conficiendum eſt in fermentato.
D ¶ His rationibus græci permoti dicunt in ſolo fermentato poſſe confici eu
Matt. charistiam. Et in tanta inſaniam proruperunt : ꝙ quia euangeliſtæ Mat.
Marc. Mar. & Luc. ponunt contrarium, ut patebit : auſi ſunt dicere, ꝙ falſum
Luc. ſcripſerunt : & ꝙ Iohannes eos correxit. Vnde ut dicit. Inno. ipſi aſſe-
Johan. Innocen. runt paraſceuem luna decimaquarta extitiſſe : in qua uerus agnus eſt im-
molatus, ut legis impleretur figura, quæ decimaquarta luna primi men-
ſis paſchalem agnum iuſſerat immolari. Dominus igitur eadem die paſſu
rum ſe eſſe prænoſcens in præcedenti ueſpera neceſſitate compulſus antici
pauit comedere paſcha : quo tunc licitē poterant comedi fermentum : &
ita ipſi in fermentato conficiunt. Hoc de illo, ſcilicet recitatione erro-
E ris græcorum cum ſuis probamentis. ¶ Quantum ad ſecundum eſt ueritas
oſtendenda. Vnde ſine omni dubitatione credendum eſt: ꝙ Chriſtus agnū
paſchalem manducauerit decimaquarta luna ſecundum legis diſpoſitionē,
quam non uenit ſoluere ; ſed adimplere. Et quoniam in eadem cæna poſt
agnum typicum euchariſtiam confecit, in qua ſeipſum agnum uerum diſci
pulis ſuis dedit ſub ſpecie panis. Nec erat tunc panis fermentatus in iu-
dęorum domibus. Dedit ergo ſeipſum ſuis diſcipulis ſub ſpecie panis azy
Exod. 12. mi manducandum, nam Exo. 12. dicitur. Edent carnes aſſas igne nocte il
li,& azymos panes. Et ſequitur. Habebitis autem hunc diem in monu-
mentum : & celebrabitis eum ſolemnem domino in generationibus ueſtris
cultu ſempiterno. Septem diebus azyma comedetis : in primo die non
erit fermentum in domibus ueſtris. Quicunq; comederit fermentum, pe
ribit anima illius de Iſrael a prima die uſq; ad ſeptimum diem. Prima au-

De fermento & azymo in quo poſſet fieri conſecratio.

Veritas oſtēditur de inſtitutione euchariſtiæ in pane azymo.

item dies incepit a ueſpera lunę decimaquarta. Vnde ſequitur ibidem. Primo menſe. 14. die menſis ad ueſperam comedetis azyma, uſq; ad diem duodecimum eiuſdem menſis ad ueſperam. Septem diebus fermentum nõ inuenietur in domibus ueſtris. ¶ Ex quibus manifeſte patet, ꝙ ad ueſperam die. 14. primi menſis quo comedebatur agnus paſchalis uſq; ad duodecimum diem eiuſdem menſis, non fuit fermentum in edibus. Chriſtus igitur eadem die poſt agnum legalem euchariſtiam conficiens, non in pane fermentato: ſed in azymo confecit. Quod aũt Chriſtus decimaquarta luna agnũ paſchalẽ comedit, & nõ pueniendo decimatertia die: patet: qa Mat. 26. dicitur. Prima aũt die azymorũ acceſſerunt diſcipuli ad Ieſum dicẽtes. Vbi uis paremus tibi comedere paſcha? Et ſequit. Et parauerũt paſcha. Veſpere autem facto diſcumbebat cum duodecim diſcipulis. Vnde glo. Prima die azymorum.i. decimaquarta die primi menſis, quando abiecto fermentato agnum immolabant ad ueſperam. ¶ Item Marci. 14. Primo die azymorum, quando paſcha immolabant: dicunt ei diſcipuli. Quo uis eamus, & paremus tibi, ut manduces paſcha. Et ſequitur. Et parauerunt paſcha. Veſpere autem facto uenit cum duodecim. ¶ Item Luc. 22. Venit autem dies azymorum, in qua neceſſe erat occidi paſcha. Et miſit Petrum, & Iohannem &c. ſequitur. Et parauerunt paſcha. Et cũ factam eſſet hora diſcubuit: & duodecim apoſtoli cum eo. Fecit ergo dominus paſcha eo die, quo neceſſe erat occidi paſcha: hæc fuit decimaquarta luna menſis primi: ut patet ex prædictis. ¶ Ex quo ſequitur, ꝙ non in fermentato: ſed azymo confecit. Item ritus conſecrandi in azymis eccleſiæ romanæ habetur ex inſtitutione apoſtolorum, cum quibus dominus cęnauit, quibus præſentibus euchariſtiam confecit: eis dedit: eoſq; in diſpẽſatores euchariſtiæ conſecrauit, quod eſt maximum argumentum ad propoſitum confirmandum. Vnde Inno. Id ſolum ſufficit latinis contra græcos, ꝙ conſtantinopolitanam eccleſiam multarum hæreſum corruptio fermentauit: ut non ſolum hæreticos: uerum etiam hęreſiarchas produceret. Romanam autem eccleſiam ſuper apoſtolicæ fidei petram ſtabili ſoliditate fundatam, nulla prorſus hæreticæ prauitatis procella potuit conquaſſare, ſed illud ſemper integra fide ſeruauit: quod ab ipſis apoſtolis accepit: qui eam præſentialiter ſacris doctrinis inſtruxere, & eccleſiaſtici ritus regulam docuerunt. Ab ipſis ergo beatis Apoſtolis Petro, & Paulo: quos: & uiuos habuit: & defunctos cuſtodit, huius ſacrificij ritũ accepit: quod hactenus inuiolabili cultu ſeruauit. ¶ Verũ licet conſecrandum eſt in azymis, quomodo & Chriſtus conſecrauit: & Romanæ eccleſiæ ritus habet: nihilominus tamen in fermentato poteſt confici: quia non differt fermentatum ab azymo ſubſtantialiter, & ſecundum ſpeciem: ſed accidente ſolo. Et ſicut indifferenter ex uino albo, & rubeo conficitur: licet Chriſtus in altero tantum confecit: ita ſecundum beatum Anſ. non tantum ex azymo; ſed etiã ex fermentato confici poteſt. Vnde beatus Anſ. in epiſtola allegata ait. Propter hoc ſolum uidetur ſe, & carnem ſuam panem uocaſſe. & de pane corpus ſuum feciſſe quia ſicut ille panis azymus, uel fermentatus dat uitã tranſitoriam: ita corpus eius æternam, non quia fermentatus eſt, uel azymus. Hęc Anſ. Indifferenter ergo ſe habet quantum ad hoc: ꝙ ex utroq; poteſt confici uerum corpus Chriſti. Vnde & græci uere conficiunt cęteris paribus: nec ex hoc tantum arguendi ſunt: quantum ex hoc: ꝙ damnant conficientes in azymo, dicentes, ꝙ non conficiunt: unde in hoc errant, & hæretici iuſte iudicãtur. ¶ Orta eſt autem hęc diſſenſio græcorum a latinis: quia ſicut dicit Leo Papa: quando error uigebat de legali obſer-

Matth. 26.

Marci. 14.

Luc. 22.

Iohann.

Innocent.

Chriſtus cõſecratur in azymo.

Anſ.

G

uantia,

uantia, qui fuit Ebionitarum: qui dixerunt neceſſarium eſſe Chriſtianos iudaizare: & per conſequens Paſcha ſuum in azymo conficere decreuerunt ꝙ eccleſia non conficeret de azymo: ſed fermentato quouſq; error ille ceſſaret. Vnde eccleſia primò conficiebat de azymo. Secundo de fermentato. Tertiò ceſſante hac cauſa rediji eccleſia romana ad ritum primum: & confecit ex azymo. Græci uerò tanquam ſuperbi noluerunt ad ritum primum redire; & ex hoc coacti ſunt ſuum errorem defendere. Primò, dicentes, ſe hunc ritum accepiſſe a patribus. Secundò, quia hoc non ſufficiebat: addiderunt rationem ne iudaizarent. Tertiò quia nec hoc ſufficiebat, ſi dominus confeciſſet in azymis, auſi ſunt dicere, ꝙ dominus conficiebat de fermentato. Et quia euangeliſtæ contrarium dicunt, auſi ſunt blaſphemare, ꝙ euangeliſtę falſum dixerunt. ❡ Quare autem eccleſia romana non indiſtincte ex utroq; pane, fermentato, ſcilicet, & azymo conficit, ſicut ex uino albo indifferenter; & rubeo, reſpondet Alex. de ales parte. 4. q. 32. membro. 3. Etſi in utroq; pane confici poſſet, nihilominus panis azymus magis congruit conſecrationi. Et hoc ratione multiplici. Primò, ex debito conformationis corporis, quod eſt eccleſia, ipſi capiti Chriſto, quod de huiuſmodi pane confecit. ❡ Secunda, expreſsio puritatis ſingularis ſacramenti cum re contenta. Panis enim azymus ratione, qua eſt ſine fermento, expreſsius repræſentat puritatem ſingularem humanæ naturæ in Chriſto, quæ ſicut azyma de fermentato ſumpta eſt, ſic ſumpta eſt de maſſa corruptionis ſine omni corruptione peccati. ❡ Tertia ratio. Expreſsio ſimplicitatis ſingularis ſacramenti cum re contenta. Sicut enim in genere panis azymus eſt ſimplicisſimus: quia in minori ſubſtantia eſſe non poſſet panis, ſic Chriſtus in genere hominum ſimplicisſimus, id eſt minime eſt diuiſus. In ipſo enim ſunt omnes uirtutes, & dona, & uniuerſaliter omnia bona in medio indiuiſibili, ſicut loquimur de medio uirtutis, quod uirtus appræhendens punctualiter eſt perfectisſima, & ab exceſſu, & defectu: quæ uitium inducunt remotisſima. ❡ Quarta ratio. Inſinuatio diligentię adhibendæ: ut membra corporis Chriſti miſtici conforment ſe in puritate cum corpore Chriſti uerò. Puritas enim azymi diligenti obſeruantia præparatur; ne extra medium ſuum deuiet. Sic ſumentes azymam carnē Chriſti ſe diligentisſime præparent, ut in ſe cuſtodiant medium puritatis. unde Anſel. In lege, ubi fere omnia in figura fiebant, preceptum fuit in paſcha azymum panem comedere, ut oſtenderetur, ꝙ Chriſtus, quem expectabant, purus, & mundus futurus eſſet. Et nos, qui manducaturi eramus corpus eius, ſimiliter eſſe moneremur puri ab omni fermento malitiæ, & nequitię. Et hæ rationes haberi poſſunt ex epiſtola beati Anſ. ſupra allegata dicentis. Apertisſimum eſt, quia melius ſacrificatur de azymo, quam de fermentato. Tum quia ualde apertius, purius, & diligentius fit, tum quia dominus hoc fecit. Apertius, dicit ratione expreſſionis ſingularis ſimplicitatis, quæ conuenit ſacramentum cum re. Purius ratione expreſsionis ſingularis puritatis, quæ conuenit ſacramentum cum re. Diligentius ratione inſinuationis diligentię adhibendæ ex parte membrorum, ut ſe conforment capiti. ❡ Sic ergo colligendo ſummarie, quæ dicta ſunt, dicitur, ꝙ conficere in azyma non eſt de neceſsitate ſacramenti. Differentia harum neceſsitatum patet, ſupra lec. 1. Primum oſtenſum eſt: quia in fermentato ſi attentatur; fit conſecratio. Secundum patet: quia ſic conſecrans peccat faciens contra ritum, & præceptum eccleſię. Vnde extra de cele. miſ. c. litteras. punitur, qui in fermentato conſecrauit. Et dicit Sco. in 4. di. 11. q. 6. in fine.

Quare Ro. eccleſia non indifferēter conficit in utroq;.

Alexan.

Anſel.

Anſel.

Digitized by Google

Forte grauiter peccant etiam græci: qui ſe non conformant eccleſiæ Pe-
tri, maxime cum hic habetur fundamentum ſolidum: quia ſic Chriſtus in
ſtituit hoc ſacramentum celebrandum: ad minus ſi non neceſſario, quin
aliter fieri poſſit: tamen ſic magis congrue celebratur. ¶ Quantum ad H
tertium ſoluendæ ſunt rationes grecorum. ¶ Ad primam, qua arguitur:
ꝙ dominus tertiadecima luna cum diſcipulis cænauit: conceditur, ꝙ cæ-
na facta eſt die immediate precedente diem paſſionis: ſed negetur, ꝙ illa
fuerit tertiadecima luna: ſed, ut uiſum eſt, fuerat facta decimaquarta lu-
na. Ad probationem negetur, ꝙ dominus paſſus ſit decimaquarta luna: ſed
paſſus eſt decimaquinta luna. Et ad probationem dicitur: ꝙ ueritas corre-
ſpondebit figuræ. Ad cuius intellectum notandum ſecundum Alex. ꝙ cir Alexan.
ca agnum typicum duo fiebant. ſ. immolatio, & comeſtio. Quantũ ad come
ſtionem umbra reſpondebit ueritati, & figura rei: quia decimaquarta lu-
na. ſ. in cæna comedebatur agnus typicus, & agnus uerus. Nam facta cę-
na de agno Paſchali dedit dominus diſcipulis agnum uerum, ſcilicet cor-
pus ſuum: ſimiliter immolatio reſpondit immolationi. Immolatio enim
figuralis agni facta eſt luna decimaquarta: & immolatio ueri agni ſimili-
ter luna. 14. inchoata eſt: quia poſt cænam nocte iouis. 14. luna incepit
paſſio Chriſti: quando factus eſt ſudor eius ſicut guttę ſanguis decurrentes
in terram. Luc. 22. Item nocte illa fuerat captus, ligatus, conſputus, co Luc. 22.
laphis, & alapis ceſus Marci. 14. Sic ergo nocte illa inchoata fuit immola Marci. 14.
tio, & die ſequenti conſumata: & ſic figuræ ueritas reſpondebat. Vnde
glo. ſuper illud Luc. 22. Venit autem dies azymorum: dicit. Licet ſequen
Feſtiuitates quare currunt a ueſpera in ueſpera. ti die. i. decimaquinta luna ſit crucifixus: hac tamen nocte, qua agnus immo
labatur: & carnis, ſanguiniſq; ſuis diſcipulis ſacramenta celebranda tradi
dit: & a iudæis tentus, & ligatus ipſius immolationis. i. paſſionis ſuæ ſacra
uit exordium. ¶ Aliter poteſt dici ſecũdũ ueritatẽ legis: qua dies currebat Leui. 23.
a ueſpera in ueſperũ: ut dicitur Leui. 23. A ueſpera uſq; ad ueſperam ce-
lebrabitis ſabbata ueſtra. Et de feſto Paſchæ hoc plane determinatum eſt:
unde Exo. 12. habetur. Primo menſe decimaquarta die menſis ad ueſperã Exo. 12.
comedetis azyma uſq; ad 21. eiuſdẽ menſis ad ueſperã. Cum ergo ueſperũ
14. diei, quo immolabatur agnus: fuit pars ſequentis diei: eodem die ue-
rus agnus immolatus eſt, quo agnus typicus. ¶ Et ſi obijcitur. Ante reſur I
rectionem domini dies præceſſit noctem ſecundum magiſtrum in hiſto. In
nocte autem reſurrectionis terminatus ordo naturalium, qui eſt, ut dies
præcederet noctem: deinde creator temporũ fecit, ut nox præcederet diẽ.
Reſpondetur: ꝙ ille ordo: quo dies noctem præceſſit: fuit ſecũdũ curſum
cõmunẽ tẽporũ: nihilominus ſpeciali ratione ordinatũ fuit in lege, ꝙ in ſo-
lẽnitatibus nox præcederet diẽ: & currerent dies ſolemnes a ueſpera in ue-
ſperam. Cuius rõ fuit: quia illæ ſolemnitates fuerunt figuræ ſolemnitatũ
tẽporis gratiæ, in quibus huiuſmodi ordo ſeruatur: & maxime ſolemnitatũ
patriæ: quæ ſequuntur ad noctem tribulationis uię. ¶ Ad ſecundum ſimi- K
liter, & ad tertiũ reſpõdetur per diſtinctionem huius nominis paſcha. unde
ſecundum Inno. & Alexan. nomen paſcha multipliciter accipitur: & æqui Inno.
Paſcha ſumitur multipliciter. uocatione huius nominis græci decepti ſunt. Accipitur enim quandoq; pro Alex.
hora immolationis agni typei: unde Luc. 22. Appropinquabat dies feſtus Luc. 22.
azymorum, qui dicitur paſcha. glo. Paſcha dicitur ſolus dies, in quo agnus
occidebatur ad ueſperũ. i. decimaquarta luna primi mẽſis. Qñq; accipitꝰ ꝓ
agno paſcali typico: unde Luc. ubi ſup. Venit aũt dies azymorũ: in qua ne-
ceſſe erat occidi paſcha. Qñq; accipitꝰ ꝓ uero agno paſchali, q eſt Xp̃s dñs.
1. Cor. 5. Etenim paſcha noſtrũ immolatus eſt Xp̃s. Qñq; pro die feſto azy-

Ioh. 13. mortu:quæ fuit quintadecima poſt æquinoctiū uernale. Ioh. 13. Ante diem feſtū paſchæ ſciēs Ieſus. Qñq; accipitur pro cibis paſchalibus, panibus.ſ. Exod 12. azymis,quibus ueſcebātur tpe paſchali. de quo Exodo. 12. Primo menſe Ioh. 18. 14 die mēſis ad ueſperā comedetis azyma, uſq; ad 21.eiuſdē mēſis ad ueſperā. & ſic accipitur Ioh. 18. Non introierūt ꝑtorium: ne cōtaminarētur: ſed manducarēt paſcha. ❡ Per hoc patet ad argumēta, ꝙ B. Iohannes cum dixit. Ante diē feſtū paſchæ. accepit paſcha pro prima die azymorū, quæ fuit 15. luna mēſis primi. Et hoc innuitur cū dicitur: ante diē feſtū. Differt enim dicere ſecundū Alex. diē paſchæ, & diē feſtū paſchæ: nec ſunt idem, ut patet ex lege. Dies.n.paſchæ eſt decimaquarta luna: dies feſtus paſchæ Leui. 23. quintadecima luna: unde Leui. 23. Menſe decimo. 14. die ad ueſperū phaſe dñi eſt.i.paſcha & decimaquinta die mēſis huius ſolēnitas azymorum dñi eſt. & ita ante diē ſolēnē paſchæ, quæ fuit luna 15. facta fuit cœna dñi.i. 14. luna ad ueſperam: & ita non eſt ꝓ græcis: ſed magis cōtra eos. In illa autē Ioh. 18. auto. Ioh. 18. ubi dicitur. Vt manducarent paſcha. accipitur paſcha pro azymis panibus: ut dictū eſt: quos comedebāt ſeptē diebus. ❡ Et per hoc ad illud, quod additur. Non in die feſto &c. Dicitur, ꝙ cauſa huius dicti & diſpoſitionis iudæorum additur: ne forte tumultus fieret in popolo. Non.n. propter feſti reuerentiam diſpoſuerant crucifixionem differre: ſed ne tumultus fieret in populo: qui in maxima copia ad feſtum illud cōfluxerat. Et ita ne de manibus eorū raperetur. Ideo nacta opportunitate: & ſub mota cauſa tumultus populi, Iuda ſe offerente ad tradendum illum: ſine tumultu fecerunt contrarium, mutantes propoſitum: & hoc diuina diſpoſitione: ut ueritas correſponderet figuræ: quia quintadecima luna eduxerat populum hebræorum de ægypto: & eodem die mors Chriſti eduxit po- Innocen. pulum ſuum de tenebris peccati: ut Innoc. Porro diſpoſitio ſacerdotum contra diſpoſitionem Dei præualere non poterat: qui diſpoſuerat, ut uerus agnus in diebus paſchalibus immolaretur. ❡ Ad quartum de ſanctis mulieribus unguenta poſt domini ſepulturam præparantibus dicitur ab aliquibus, ꝙ prima die azymorum.ſ.die paſſionis domini, quæ ſolēnis erat: interdicta fuere opera ſeruilia: ut Leui. 23. Primus dies erit uobis celeber- Leui. 23. rimus: omne opus ſeruile in eo non facietis. Huiuſmodi autem unguenti præparatio, quæ congruebat defunctis: quia fuit opus miſericordiæ non re- Exod. 12. putabatur inter ſeruilia: & ita per hoc, quod dicebatur Exo. 12. Nihil operis facietis in eis exceptis his, q̃ ad ueſcēdum ptinēt, nō excludebatur, quin opa ſpūalia fieri poterant: quale fuit opus mulierū. Dicūt igit, ꝙ mulieres Luc. 23. ſanctæ ab hora, q̃ u d. tāt Xpm poſitū i monumētum, ſicut dicitur Luc. 23. uſq; ad ueſperū eiuſdē diei ꝑparauerūt unguēta, q̃ habebāt, & ad ueſperum a præparatione quieuerunt ſecundū legē pp ſabbatū, de quo præceptū fuerat in lege, ꝙ a ueſpera celebrarēt uſq; ad ueſperā ſine aliquo opere; tunc .n. non licebat præparare, quæ ad cibum erant neceſſaria. Illa etiam dies ſabbati inter omnia ſabbata celeberrima erat, & propter paſcha, & propter ſabbatum. Licuit ergo præparare unguenta luna 15. quia hoc fuit opus miſericordiæ, & ideo non ſeruile. ❡ Sed contrarium uidetur Marci. 16. Cum tranſiſſet ſabbatum, Maria Magdalena & Maria Iacobi, & Salome emerunt aromata, ut uenientes ungerent Ieſum, igitur die ueneris dominicæ paſsionis non parauerunt aromata, quia nondum fuerant empta. ❡ Solutio ſecundum gloſſ. Emerunt, id eſt empta parauerunt, quod ei reſiduum fuerat non paratum, die ueneris parauerunt, dum tranſiſſet ſabbatum. Vel aliter, iudæi multos ſumptus facere ſolebant circa funera. Nam Nicodemus qui uenerat ad Ieſum no-

Quomodo mulieres dicūtur in die paſchæ unguenta paraſſe.

ꝺe pri-

ſte primum uenit ferens mixturã myrrhæ & aloes quaſi horas centum

Ioh. 19.

Ioh. 19. Ecce ſumptus magnus. Mulieres igitur uidẽtes nõ ſufficere unguẽta, quæ parauerant die ueneris: poſt ſabbatum plura emerũt & illa parauerunt: ut dicit Marcus. ¶ Aliter poſſet dici, ꝙ mulieres illæ iam inſtructæ in fide Chriſti non curabant huiuſmodi legalia obſeruare. unde Inno ꝙ autem mulieres in die paſchæ dicuntur unguenta paraſſe, non obeſt: quia nõ erant ſub litera: ſed ſub gratia. ¶ Verum huic uidetur contrarium, quod Lucas dicit. Et ſabbato quidem ſiluerunt propter mandatum, ex quo pa-

Inno.

Luc.

M tet, ꝙ legis mandata ſeruabant. ¶ Ideo adhuc aliter dici poteſt, ꝙ illæ mulieres cognoſcentes Chriſti mortem futuram: ante mortem eius parauerunt neceſſaria ad condendum corpus eius. unde Inno. Mulieres reuertentes ſecundum Lucam, portauerunt unguentum, & aromata quæ ante longe parauerunt: quia frequenter audierant dominum moriturum. Nõne Magdalena iam paraſſe uidetur? per inſpirationem præoccupaſſe miniſterium iniunctionis: teſte ueritate, quæ dicit. Mittens hoc unguẽtum hæc in corpus meum ad ſepeliendum me fecit. Et iterum. Sinite illam, ut in die ſepulturæ meæ ſeruet illud. Sic unguentum, quod prius inceperat, conſummauit. ¶ Poſſet adhuc dici, ꝙ reuertentes mulieres a monumẽto, & ſepultura, parauerũt aromata, non ſtatim protunc: quia nullum uel minimum tẽpus uidetur fluxiſſe inter horã ſepulturæ, & ueſperam ſabbati, qua incepit ſolemnitas ſabbati. Nã ſero depoſitus eſt dñs de cruce: ut dicit Matth. 27. Et propter paraſceuem Iudæorũ in monumento horti, quod prope erat: poſuerunt Ieſum: ut dicit Io. 19. c. & Luc. 23. Paraſceue erat & ſabbatum illuceſcebat. i. ueſpera, qua incepit ſolennitas ſabbati: ſecundũ illud Leui. 23. A ueſpera in ueſperam celebrabitis ſabbata ueſtra. Sed tranſacto ſabbato: quo ſiluerunt: & finem habuit in finẽ ſequentis diei: tũc quidem emerũt aromata, quę defuerunt: ut dicit Marcus. Dũ tranſiſſet ſabbatum &c. emerunt aromata, ut uenĩẽtes ungerent Ieſum. Venientes non ſtatim tũnc propter noctem de proximo imminentẽ: ſed expectabant mane ſequentis diei: quæ fuit prima ſabbati. i. prima poſt ſabbatum: ideo ſe-

Inno.

De tempore præparationis unguentorum.

Matth. 27.
Io. 19.
Luc. 23.
Leui. 23.

N quitur in Marco. Et ualde mane una ſabbatorum, ueniunt ad monumentum orto iam ſole. ¶ Ad quintum de glo. Luc. 22. quæ dicit, ꝙ ſola dies manducationis agni dicatur paſcha: & alij dies azymorũ. Dicendũ ꝙ glo. ponit differentiam inter illam dictionem paſcha in una ſignificatione tantum: ſecundum quam accipitur in illo textu, quem ibi exponit. Pręter autem illam etiam & aliter accipitur, ut dictum eſt. Quod autem ex illo infertur, ꝙ Chriſtus in fermentato confecit: illud non ſequitur: etiam ſi uerum eſſet, quod græci probare laborant. ſ. ꝙ Chriſtus tempus manducandi agnum paſchalem pręueniſſet: & cum diſcipulis luna tertiadecima cenaſſet. Quĩn ſi ita præueniſſet diem legitimum comedere paſcha: ſciens ꝙ futurum erat ſuper eum: utique præueniſſet comedere agnum ſecũdum cęrimonias, & diſpoſitionem legis: quę præcepit, ꝙ non niſi cum azymis comederetur: & ſicut præueniſſet comedere agnum: ita & præueniſſet comedere azymum. Et diſcipuli, qui præparauerunt paſcha: præparaſſent & azyma: & ita ex hoc græci intentum ſuum habere non poſſent: ſcilicet quòd Chriſtus in fermentato confeciſſet. Falſum tamen eſt antecedens, ꝙ cęna facta ſit luna tertiadecima. ¶ Ad ſextum, quo arguunt ex ſignificatione fermentati; propter quam magis congruit ſacramento, quàm azyma: dicitur. Et ſi fermentum exprimit ſecundum glo. allegatam, quod melius eſt in Chriſto, ſcilicet charitatem, non tamen in propria, & expreſſa ſimilitudine Xp̃m exprimit, quia nõ ſolus Xp̃s charitatẽ habuit, licet ſolꝰ ſum-

Luc. 22.

Sola dies mãducationis agni dicitur paſca.

main, quam ſummam appropriate non ſignificat fermentum. Azyma autē
ſignificat puritatem ſingularem Chriſti ſolius. ſ. naturam noſtram ſumptā
Inno. ſine omni corruptione infectionis. unde Inno. reſpondens græcis dicenti-
bus, ꝙ fermentum ſignificat tumorem uteri uirginalis, & uinculum unio-
nis: dicit. Nam etſi fermentum ſignificat tumorem uteri uirginalis: & uin
culū unionis: porrò multò religioſius illud azyma inſinuat, ꝙ ſecūdū apo-
ſtolū, Chriſtus de maſſa peccatrice corpus ſine peccato ſuſcepit, tanquā de
fermento ſuſceperit azymū. Et ut inter Xp̄m, & populū maliciȩ, & nequiciȩ
nihil ſit: ſic inter frumentum, & aquā in azymo nil ueteris maſſæ uel adue-
næ corruptionis interuenit: nā per frumentū Chriſtus, per aquā populus
Ioh. 12. deſignatur: ſecundū illud. Niſi granū frumenti cadēs in terrā mortuū fue-
rit, ipſū ſolū manet. Ioh. 12. Et illud. Beati, qui ſeminatis ſuper oēs aquas.
Eſa. 32. Eſa. 32. glo. i. corda gentiū emolitia. Aqua ſine fermento mixta frumento
deſignat populum ſine peccato Chriſto coniunctum: quamquam illud ſo-
leat deſignare, ꝙ ſicut azymus panis de pura maſſa ſine fermento confici-
tur: ita corpus Chriſti de illibata uirgine ſine crimine eſt conceptum. Sunt
O & aliȩ congruentiæ ſupra tactæ. ¶ Ad ſeptimum breuiter dicitur, ꝙ domi- Quomō ſta
nus nolens nos iudaizare, non hoc quaſi ex lege retinuit: ſed de nouo in- aliquem fa
ſtituit: ſicut & de baptiſmo in aqua conſtituto. Iudæi aqua luſtrabantur: & cere ea, qua
nos aquā luſtramur, non autē ex legis ordinatione: ſed ex Chriſti dn̄i no- Iudȩi ſecun
ſtri inſtitutione. De hoc ſtatim infra. ¶ Ad octauum dicitur: ꝙ aduenien- dū legē fece
te ueritate ceſſare debet figura ſub ratione figuræ. Poteſt tamē manere ma runt, & nul
teria figuræ: non ut figura ueritatis uenturæ ſignificatiua; & ita ceſſauit tenus iudai
eſus agni paſchalis: ceſſauit & panis azymus in ea ſignificatione, qua inſti zare.
tuta ſunt in lege: quoniam adhuc paſchali tempore agnellos manduca-
mus: & nonnunquam panes azymos: nec tamen hȩc facientes iudaizamus.
Anſel. unde beatus Anſel. Facere aliquid, quod fiebat ſecūdū legem, non eſt iudai
zare, niſi fiat intentione adimplendi legem: ut qui ex infirmitate circumci
Anſel. di ſe faceret: non ut ritum legis obſeruaret: non iudaizaret. Quod autem
aiunt nos iudaizare: ait Anſel. non eſt uerū: quia non ſacrificamus de azy
mo, ut legem ueterem ſeruemus: ſed ut diligentius fiat: & ut dominum, qui
hoc non iudaizando fecit, imitemur. Cum enim facimus aliquid, quod ut
iudaiſmum ſeruarent, faciebant: non iudaizamus: quia non propter iudaiſ
mum: ſed aliam cauſam hoc facimus. Si enim in diebus paſchæ azymum pa
nē aliquis comedit: ſiue quia non habet aliū: ſiue quia magis illo delecta-
tur, quam fermentato: aut ſi quis propter infirmitatem preputium circum
cidere cogitur. Aut ſi boui ſuo trituranti quis, ne eſuriat, os non alligat:
nullus niſi inſipiens, hoc agentem iudaizare iudicabit. Cum ergo nos pa-
nē azymū ſacrificamus: non ut per azymū tanquā per figurā dn̄m Ieſum fu
turū eſſe ſignificamus: ſed ut ipſum panē in corpus eius diuina cooperante
uirtute ſantificemus, nequaquā in hoc legis uetuſtatē obſeruamus: ſed euan
Leui. 23. gelij ueritatē celebramus. Itē ſimili ratione nec ipſi deberent conficere in
Inno. fermentato: quia præceptū fuit in lege Leui. 23. ꝙ offerrēt panes primitia
rū fermentatos. uñ Inno. Si propter hoc repudiandū eſt azymū: quia lex il
lud admiſit: pari rōe repudiabitur fermētatū: quia lex ait. Offerēt panes fer
Leui. 7. mētatos cū hoſtia gratiarū, quæ immolatur pro pacificis Leui. 7. ¶ Ad no
P nū de eo, ꝙ litera occidit. dicit. Verū eſt, ſi ſeruat, quod in uete. teſt. litera
ꝑcipit ui præcepti legis: & hoc quātū ad ſacrificia cærimonialia, & figuralia.
Anſel. Secus ſi tanquā de nouo per legē gratiæ ſtatuta ſint aſſumpta: ut ſup. dictū
eſt. Verum argumentū hoc beatus Anſel. retorquet in græcos dicens. Sic
uos conficitis de fermentato: quia dicitur a prophēta. ſ. Amos. 4. Offerte ma

ne uictimas ueſtras tribus diebus decimas ueſtras,& ſacrificate de fermē-
rato laudē. aut hoc dicit propheta approbādo uel reprobādo. Si reproban-
do:igitur ex hoc nō debitis auctoritatem aſſumere conficiēdi in fermenta-
to. Si approbando: & uos ſeruatis hoc ad literam, & litera occidit : ergo
uos ſubiacetis illi damnationi,qua dānatis uos. ¶ Ad decimū, quod obii-
Archon qd ſignificat. ciunt de nomine archon: reſpondet Alex. ꝙ nomen archon aliquando ac
cipitur pro fermētato. Aliquādo ꝓ pane azimo: nā Exod.29.dicit.Archos
azymos. ſimiliter Num. 6. ubi nos habemus caniſtrū panū azymorū:ipſi ha Exod. 29
bēt archos refertos oleo Aliquādo accipitur ꝓ fermentato, & azymo cō
muniter: unde ratio illorū non ualet. Patet itaq; ex dictis ueritas noſtri
textus quantū ad tēpus cęnæ deſignatū:cū dicit. Qui pridie, quā pateretur.

DE MATERIA EVCHARISTIAE. LECTIO XXXV.

Expoſitio uerborū. Accepit panē conſecrationis materia eſt panis, & uinum.

ACCEPIT panē in ſāctas, ac uenerabiles manus ſuas. A
¶ Hæc eſt ſecunda particula primæ partis ſub diuiſio-
nis principalis partis quartæ totius canonis:in qua tā-
gitur ineffabilis tranſubſtantiationis terminus a quo,
ſiue materia. Vnde dicitur. Accepit.ſ.Chriſtus.Volēs
etenim animas noſtras reficere cibo ſpirituali animo
congruenti: per nil aliud id facere ſtatuit,quā per car
nē propriā,& ſanguinē eius naturalē: ut nulla eſſet na
tio tā grādis,q̄ haberet deū tā propinquū ſibi,q̄ nobis ſumma,& excellētiſ-
ſima diuinitas adeſt: in eo, ꝙ corpus ſuū,cui inſeparabiliter,& ineffabiliter
unita eſt:nobis tradere diſpoſuit in cibū,& ſanguinē in potū. Hoc ut per-
ficeret:accepit panē in ſctās.i.ſctificātes,ac uenerabiles manus ſuas ꝓpter
unitā manibus deitatē,ꝓpter quā ſumma ueneratione ſunt adorabiles.ſ.
theoſebia,quæ eſt latriæ cultus,ut tactu ſanctarū,& diuinarū manuū ſuarū
pane materiali uim ſacramēti cōferret. Hoc eſt ipſum in materiā huius ui
uifici ſacramēti deputaret,ac ordinaret:quatenus oi tpe in uerū corpꝰ chři
trāſubſtantiari poſſet. Sicut.n. tactu mūdiſſimę ſuæ carnis (ſcd̄m Bedā)
uim regeneratiuā cōtulit aquis:ita & acceptione panis in uenerabiles,ſan-
ctaſq; manus ſuas, uim pani tribuit:ut ex eo tāquā cōgrua materia corpus
ſuū cōfici poſſit. Et hoc ſignificatū eſt Ioh. 6.ubi dn̄s panes quinq;,quibus
refecturus erat turbas:in manus ſuas accepit,& bn̄dixit; priuſquā turbis di
ſtribuendos diſcipulis dedit. De his manibus dicitur Can. 5. Manus eius
tornatiles, aureæ,plenæ hyacinthis. Tornatiles dr̄:quia in oēm operatio
nē mobiles,& uolubiles. Aureæ,qa in oibus eorū opationibus ſplēdet uirtꝰ
deitatis Plenę hyacinthis:q lapis eſt cęleſtis uirtutis,& coloris:qa in oibus
opationibus cæleſtē indicat uitā,& intētionē. ¶ Cū ergo hac acceptione pa
nis in manus ſanctas,ac uenerabiles Chriſti,panis accepit uim eſſendi ma-
teria huius ſacramēti:tractādū eſt de huius ſacramēti materia. Vbi primò
uidendū eſt,q̄ ſit huius ſacramēti materia. Scd̄ò de eius cōgruitate,ac inſti
tutionis cā ¶ Quoad primū eſt omniū catholicorū doctorū cōcors ſentētia:
ꝙ huius ſacramēti materia ſimpliciter neceſſaria panis eſt,& uinū. De hoc B
Alexander papa: & in concilio carthaginēſi:ut habetur de conſecr.diſt.2.
c. In ſacramēto. Statutū eſt:immo chriſti inſtitutio cōmemorata eſt , q in
ſacramento corporis,& ſanguinis domini,nihil amplius offeratur, quā qd̄
ipſe dominus tradidit:hoc eſt panis,& uinum aqua permixtū. Quod dici-
tur aqua permixtū,congruitatis eſt, nō neceſſitatis. Ideo ſtatim ſequitur.
Nec amplius i ſacrificijs offerat, q̄ d̄ uuis & frumētis. Verū d̄ aqua, cur uino

Digitized by Google

admiſcetur, infra uidebitur. Item eadem di.c. Cũ omne. Iulius Papa reprobat errorem eorum, qui pro uino auſi ſunt lac apponere. Vnde ait. Cum enim magiſter ueritatis, uerum ſalutis noſtræ ſacramentum ſuis commendaret diſcipulis: nulli lac: ſed panem tantum, & calicem ſub hoc ſacramento cognoſcimus dediſſe. Et ſequitur. Ceſſet ergo lac in ſacrificando offerri: quia manifeſtum eſt, & euidens exemplum euangelicæ ueritatis illuxit, ꝙ præter panem, & uinum aliud offerri non licet. ❡ Ex quo ſequitur, ꝙ nõ eſt conueniens materia huius ſacramenti farina aqua elemẽtari coagulata: neque paſta, quia materia huius ſacramenti eſt panis, non autem paſtam huiuſmodi dicitur panis. Et quamuis probabile ſit paſtam, & panem non differre ſpecie eſſentiali; quia per decoctionem paſtæ ab igne non fit: ut uidetur, niſi extractio humoris aquei commixti cum partibus farinę, quæ mixtio eſt per ſolam iuxta poſitionem partium humoris, & farinæ. Hęc autẽ ſeparatio humoris non mutat ſpeciem, quia per ipſam nihil tollitur pertinens ad rei eſſentiam, ſicut & talis commixtio ſpeciem non uariat: quia non eſt ibi uera compoſitio: nec conſtitutio alicuius unius ex his, quæ adinuicem miſcentur: ſed quodlibet remanet in natura propria ab alio diſtinctum. Et quamquam ita eſſe ſit probabile: non tamen de paſta poteſt confici: quia inſtituit Chriſtus panem uſualem pro materia huius ſacramenti: quia talis communiter conſueuit nobis eſſe ſacramentum propter congruẽtias inf a aſsignandas. ❡ Sed occurrit triplex dubium. Primum utrum omnis panis ſecundum ſubſtantiam ſit apta conſecrationis materia. Secundum utrum omnis panis ſecundum quantitatem. Tertium, an omnis ſecundum qualitatem. ❡ De primo dubio. utrum omnis panis cuiuſcunque ſubſtãtię: ſiue de ſpelta, ſiue de ſiligine, an ſolus triticeus ſit conſecrabilis, eſt multorum doctorum ſententia, ꝙ ſolus panis triticeus eſt materia apta huius ſacramenti: ita ꝙ ſi in pane ſpelticeo, uel ſiligineo attentaretur: nihil fieret. Cuius cauſam præcipuam dicunt diuinam inſtitutionem. Hanc autem inſtitutionem conuincunt ex comparatione Chriſti, qua ſe grano frumenti comparauit. Frumenti dicunt. i. tritici: quia granum tritici nobiliſsimum eſt: quod quia inter cetera grana plus habet de medulla: per antonomaſiam granum frumenti appellatur. Vnde aſſerunt Chriſtum in pane ex tali grano, cui ſe comparauerat ſui corporis inſtituiſſe ſacramentum. Apoſtolos quoque in tali pane conſecrationem frequentaſſe, & illius panis uſum eccleſiæ reliquiſſe. ❡ Pro iſta opi. & ſententia allegatur beatus Aug. ſuper illud Iohan. xij Niſi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit: ipſum ſolum manet. Cum ſint multa grana frugum: nulli ſe comparat niſi illi. ſ. grano frumenti. Vnde mos cepit eccleſiæ de illo ſolo grano conficere corpus domini. Huius opinionis uidentur eſſe ſanctus Tho. doctor ſubtilis, Durandus, Gerſon, & plerique alij, & Alex. de Ales parte. iiij. q. xxxij. dicit. Sunt autem plura alia grana tritici habentia ſolum modo differentias accidentales: ut ſorte ſpelta, & candich: de quibus confici licet, & conficitur in quibuſdam terris. Cui conſentit Durandus credens probabiliter inter ſpeltam, & triticum ſolum eſſe differentiã accidentalem contra ſanctum Thomam: cuius probabilitas ex communi dicto uulgari accipitur, quo dicitur, ꝙ in quibuſdam partibus ſeminato tritico in certos agros naſcitur ſpelta: quod uidetur argumẽtum identitatis ſecundum ſpeciem: quia ex granis, & ſeminibus generantur, ut frequenter ſimilia ſecundum ſpeciẽ. Deducitur etiam hæc identitas ſpecifica ex ſimilitudine accidentium propriorum, & communium ſpeltæ, & tritici. Multum ſiquidẽ appropinquant quoad quantitatem, figuram & colorem, & quoad alia: quæ etiam quamuis

[Margin notes: An paſta ſit materia apta confectionis. — Dub. 1. — C — An omnis panis cuiuſcunque ſubſtãtiæ ſit materia apta huius ſacramenti. — Auguſt. — Alex. — Durandus. — Thomam.]

remotæ:

remotę: indicant tamen diuerſitatem, & identitatem in forma ſpecifica. ¶ Dn̄s Albertus dicit in quarto, ꝙ quamuis ſpelta ſit alterius ſpeciei a tritico; eſt tamen panis de ſpelta materia apta, & uere conſecrabilis. Et hoc quia ſpelta eſt ſpecies frumenti. Additur, ꝙ ſi Chriſtus uſus eſt pane triticeo: tamen in tali uſu uidetur dediſſe uirtutem generi ſecundum omnem ſuam ſpeciem. ¶ Sed illud dicit Durandus: non uidetur bene dictum: quia in certis ſacramentis illud, quod aſſumitur pro materia, ſicut eſt unum nomine, ita eſt unũ ſpecie, ſicut patet de aqua baptiſmi, & oleo extremæ unctionis. Non enim niſi in aqua elementari materia eſt baptiſmi, & non niſi oleum oliuæ, materia unctionis: non oleum nucum, aut ſeminis rapatũ: oportet ergo, ꝙ panis, qui eſt materia huius ſacramenti, ſit idem ſecundũ ſpeciem: nec ſufficit identitas ſecundum genus. ¶ Thomas de Argentina dicit. Vellem, ꝙ in iſto puncto, & in quibuslibet alijs, in quibus tractatur de his, quæ ad neceſsitatem pertinent ſacramentorum: ſine quibus non putatur eſſe ueritas in ſacramentis: doct. nunquam ſibi contradicerent, & ſicubi hoc fieri contingeret, ꝙ eccleſia Romana per determinationem ſuam remedium adhiberet. Huic addit duo dicta. Primum: ꝙ conſultius eſt: ꝙ ſacerdos in ſua cõſecratione utatur pane triticeo: quia omnes doctores Chriſtiani fatentur talem panem conuerti in corpus domini, prolatis certis uerbis a miniſtro idoneo. Multi autem, & magni doctores, & ſolemnes negant panem ſpelticeum in Chriſti corpus conuerti. Secundum dictum eſt, ꝙ non probatur ſufficienter per alios iſta negatiua: ꝙ panis ſpelticeus non eſt conſecrabilis. ¶ Ad cuius intellectum ſciendum fore dicit, ꝙ ſecundum Iſido. lib. xvij. etymo. c.iij. frumentũ eſt in plus quam triticum. unde dic. Iſido. Frumenta ſunt, quæ ariſtas habent: reliqua uero, quæ ariſtas non habent, fruges appellantur. Ideoque dic. ibidem ſiligines, & multa ſimilia de genere eſſe frumentorum: eo ꝙ ariſtas habent: immo ipſum triticum genus dici frumenti multas habens ſpecies: unde dicit. Siligo genus tritici a ſelecto dictum. nam in pane ſpecies eius præcipua eſt. Et de ordeo trimenſi dicit. Trimenſe triticum ideo nuncupatum: quia ſatum poſt tres menſes colligitur. ¶ Cum igitur neque ex fide, neque ex ſacra ſcriptura: neque ex ſtatuto eccleſiæ in decreto, aut decretalibus contento: neque ex originalibus ſanctorum doctorum haberi poſsit, ꝙ ſolus panis triticeus ſit materia conſecrabilis, non probatur ſufficienter hæc negatiua, ꝙ panis de ſpelta non ſit conſecrabilis. Vnde de ſumm. tri. & fi. ca. ubi fit mentio ſpecialis de hoc uenerabili ſacramento: non fit limitatio materiæ ad panem triticeum. Similiter in c. Cũ marthæ. de Cæl. miſ. hæc arctatio nõ ponitur: ubi ſingulariter de hoc ſacro pertractatur. Neq; in decretis de cõſ. d. 2. limitatio ad panẽ triticeũ reperitur: ubi rõ diffuſe de hoc ſacro agitur, ut patet ẽt in c. ſupra allegatis. Similiter ex euangelijs aliud haberi non poteſt: quia nullibi habere determinatior locutio de materia huius ſacramenti, quam quod dicitur. Accepit Ieſus panem. Non autem uidetur, quin panis ſit uniuocum ad omnem panem uſualem: ſiue ſit de tritico, ſpelta, ſiligine, uel ordeo. Sicut & frumentum uniuocum eſſe uidetur ad triticum, ſpeltam, ſiliginem, & ordeum: quãuis hæc ſeſe excedant in perfectione: ſicut homo, aſinus, leo: de quibus uniuoce dicitur animal. Ex quo uidetur concludi, ꝙ non ualet dictum quorundam dicentium, ꝙ frumentum: quando per ſe ſtat, ponitur pro ſuo ſignificato famoſiori, ſiue digniori: quod eſt triticum: quia illa regula habet ueritatem tantum in analogis: quę ſunt uere æquiuoca: non in uniuocis. Nũc autem frumentum non eſt analogum: quia nec æquiuocum ad triticum, ſpeltam, ſiliginem &c. quamuis ſit analogia quædam perfectionis inter ſi-

Albertus.

Thomas.

Iſido.

D

Panem triticeum non eſſe ſolum materiam cõſecrationis diſputatur.

gnificata ſua:ſicut generaliter in ſignificatis per quodcunque genus. Genus
ſiquidem plures ſub ſe continet ſpecies perfectione differentes: cum nullæ
duæ ſpecies ſunt eiuſdem perfectionis, quia habent ſe, ut numeri. 8. meta-
phyſicę. Nec tamen propter hoc genus per ſe poſitum, ſtat pro ſpecię per
fectiori, ut patet de animal, lapis, biuiū &c. Non enim ſequitur, eſt animal:
ergo eſt homo. Nec ſequitur: non eſt homo, ergo non eſt animal. Quomō
ſequeretur in analogis: eſt homo, ergo eſt homo uiuus. Et ſequitur; non eſt
homo uiuus: ergo non eſt homo: immo ſequitur, eſt homo pictus: ergo non
eſt homo. Sic in propoſito non ſequitur: hoc eſt frumentum, ergo eſt tri-
ticum. Nec ſequitur, hoc non eſt triticum: ſiue hoc eſt ſpelta; ergo non eſt
E frumentum: cum ut dictum eſt. frumentum uniuocē dicatur de omnibus ha
bentibus ariſtas etiam apud uulgum. ¶ Videtur igitur ſufficere ad hoc, ꝙ
aliquid ſit materia apta conſecrationis, ꝙ ſit panis: dum tamen ſit de granis
ariſtarum. Hinc panis coctus de fabis, piſis, lentibus, uel alio legumine non
habente ariſtas, non eſt conſecrabilis Hinc de conſec. diſt. 2. in ca. in ſacra-
mento. ſupra allegato habere. Nec amplius in ſacrificijs offeratur, quam de
uuis, & frumentis. Pro illo facit, ꝙ apparatus illius decreti non excludit
ab hoc benedicto ſacramento aliquod uerum frumentum: ſed dumtaxat
piper & lolium. ¶ Ad hoc patet ratio adduci. Sctā mater eccleſia ſatagēs
filios ſuos in honorem ſui ſponſi educare: ubi conſpicit occaſionem ruinæ,
ut deuiationis, monitis ſalutaribus, & ſtatutis ſollicita eſt obuiare, & ubi
maius periculum imminet, prouidet uigilantius. Multa autem ſtatuta edi-
dit circa hoc ſacramentum uenerabile: puta, ꝙ ſacerdos ſit ieiunus: ꝙ certis
& benedictis utatur ueſtibus, ꝙ non celebret niſi in loco conſecrato, non
interdicto: ꝙ non niſi in altari lapideo chriſmatis unctione benedicto, non
niſi tempore certo: nec ſine igne, & miniſtro. Et circa ſacramentū ſanguinis
multa ſunt ſtatuta: ꝙ. ſ. uino aqua apponatur: ꝙ nō in calice ligneo, uitreo,
aut cupreo celebretur: aut conſecratus ſimul ſumatur, & cetera multa: quo
rum tamen nullum eſt de ueritate, ac neceſſitate ſacramenti, quin ſine quo
libet horum immo ſine omnibus ſimul ſacerdos de facto ſi attentaret con
ſecrare; uere conficeret: quia tamen illa conferunt ad reuerētiam, & hono-
rem Chriſti, & deuotionem populi, ſiue ad quaſdā ſignificationes myſticas:
placuit eccleſiæ ea omnia in conſecratione tam digni, ac ineffabilis ſacra-
menti obſeruare: ſed ſi materia conſecrationis corporis Chriſti eſt ſolus pa
nis triticeus: longe maius periculum eſſet ipſum non aſſumere: quā in con
ſecratione ſanguinis uti uino aqua non permixto, aut prætermittere quod-
libet prædictorum. Quoniam per aſſumptionem panis non triticei, omit-
teretur aliquid eſſentiale, ac quod foret de neceſsitate ſacramenti: quo fru-
ſtraretur totus effectus conſecrationis, quia nihil fieret, eo ꝙ deficeret debi-
ta materia. In alijs autem tantum omitteretur aliquid requiſitum de bene
eſſe ſacramenti, uel conſecrantis, & tamē nullibi reperitur eccleſiā præcepiſ
ſe: ut ſolus panis triticeus ad corpus xpi cōſecrationē aſſumatur, & eccleſia
prouida circa minus neceſſaria, negligēs eē circa neceſſaria & ꝓhiberet ſcyl
lā, & relinqueret carybdim, qđ de eccleſia ſponſa xpi, quæ ſponſi ſui ſpū re-
gitur, nefas eſt cogitare. Maximē etiam cum ante multos annorum cente-
narios hoc ipſum apud catholicos doctores ſolēnes uerſum eſt in dubium,
F ut patet de Alberto magno, & ſequacibus ſuis. ¶ Videtur igitur probabile,
ꝙ panis uſualis de frumento confectus, ſiue ſit de ſpelta, uel de alio fiumen
to, ſit apta materia conſecrationis. Nihil. n. plus conuincitur ex euangelijs,
niſi ꝙ Chriſtus accepit panem. Neq; aliquis ſanctorum doctorum ex origi-
nalibus determinatius locutus eſt. Vnde non uidetur tutum ac ſecurū quē-
cunq:

Cōcluditur, quod panis uſualis ſiue de tritico, ſiue ſpelta, ſi-

ue de alio frumēto: ſit materia apta conſecrationis.

cunque ſcholaſticum doctorē et acerrimi ingenij ac profunde ſcientiæ diffinire hanc negatiuam,& determinare ꝙ panis de ſpelta,aut alio uero frumento,non eſt apta materia conſecrationis,cum ut dictum eſt,ad hoc non habea ur euidēs canonis autoritas,nec diuina reuelatio,nec cogens ratio, nec eccleſiæ determinatio. ¶ Deniq; periculoſum uidetur; ut in ſimili arguit doctor ſubtilis in 1.diſt.26.periculoſum inquam eſt articulum fidei limitare uel reſtringere ad certum intellectum ſpālem:dum ſaluari poteſt in gnāli. Hic.n taceret a fide apoſtatare,cum aliquid in hoc ſenſu credendum proponeretur,ubi ſine repugnantia ſcripturę rōnis & autoritatis in alio ſane intelligi poſſet. Hoc prætera eſſet credibile, certum ponere in dubium & incertitudinem.Non enim certum eſt quod ex incerto dependet,hoc aūt in propoſito fieret. Certum quidem eſt ex ſcriptura ſacra, ꝙ Chriſtus conſecrans corpus ſuum, accepit panem:qm̄ hoc euangeliſtæ ſcribunt. Dicere autem ꝙ hoc non ſaluatur niſi in iſto ſenſu particulari ꝙ accepit panē triticeum,& illum per hoc tanquam materiam conſecrationis inſtituit:eſt trahere certum ad dubium:quia ille particularis ſenſus(ut dictum eſt) ex nullo autentico poteſt deduci. ¶ Difficile quidem eſt,& forte impoſsibile Chriſtum uſum fuiſſe in conſecratione pane triticeo. Hoc tamen poſito adhuc certum non eſt,neque euidens,Chriſtum per hunc uſum determinate hūc panem, ut materiam conſecrationis inſtituiſſe,& non potius omnem panē, immo ſi hoc feciſſet, uериſimile eſt euāgeliſtas hoc determinate expreſſiſſe, & non in quadam generalitate explicaſſe,ex qua in dubiū quid,& qualiter xp̄s fecit rationabiliter poſſet reuocari,quō eccleſiā ſic in icerto reliquiſſet, maxime in aliquo ſimpliciter neceſſariò requiſito ad ſacramenti ueritatē. ¶ Præterea Chriſtus in conſecratione calicis uſus eſt uino mixto cū aqua, ut inferius patebit,nemo tamē dicit aquā cum uino eſſe materiā neceſſariā ſacramenti ſanguinis ex tali uſu:ſed uinum dūtaxat. ¶ Amplius, Chriſtus (ponamus)uſus eſt uino albo in conſecratione ſanguinis, & quis dicet ex tali uſu uinum rubeum non eſſe materiam aptam conſecrationi, cum tamē probabile ſit uinum rubeum ſpē differre a uino albo, propter diuerſas proprietates,& operationes quas habent,quæ diuerſitatem, ut uidetur, arguūt quarundam qualitatum propriarū conſequentium formas ſpecificas diuerſas. Vinum quippe rubeum(ut fertur)conſtipat,album laxat,quod non cōpetit eis ex aliquo humano artificio,aut induſtria,ſed ex naturali proprietate,quę formam conſequitur ſpecificam. Immo forte non omnia uina alba ſunt eiuſdem ſpeciei ſpā.iſsimæ,ſicut nec omnia pira, nec oīa poma, ubi arguitur diuerſitas ex uapore,teneritudine folliculorum, uitium, propaginum,foliorum: quæ uidentur tantum differre: quantū arbores diuerſorum fructuum,diuerſorum .ſ. pomorum,& diuerſorum pirorū. Accidentia autem maxime propria, media ſunt arguendi differentiam ſpecificam naturā quo ad nos,qui proprios ſubſtantiarum conceptus non habemus. ¶ Præterea chriſtus ſecundum omnes doctores apoſtolos ſacerdotes ordinauit: dicens ad eos. Hoc facite in meam commemorationem. Facite hoc, inquā, quod ego feci. Quid autem fecit Chriſtus? Accepit panem,& fregit &c.dicens. Hoc eſt corpus meū. Ergo ſacerdos hoc ipſum nunc faciens: & certa uerba proferēs,cōſecrat, ſicut Chriſtus conſecrauit: Accipiens autem panē de ſpelta,aut alio frumento accipit panem. ergo conſecrat ſicut Chriſtus. ¶ Quod autem beatus Thomas,& ceteri arguūt Chriſtum uſum fuiſſe pane triticeo:nō concludit propoſitū:quia hoc certū nō habetur. Et ſi hoc poneretur: adhuc nō haberetur intētū:quia de uino hoc nō ſequitur: eſt uſus uino albo:ergo uinū rubeū non eſt materia ſacramēti ſanguinis:inter q̄ tamē ap-

Thoma

paret

pateꝛ differentia ſpecifica. ¶ Ex eodem fundamento non concludit ratio
Durandi dicentis,ꝙ materia corporis Chriſti eſt una ſecundum nomen: er
go debet eſſe ſecundum ſpeciem: quia hoc fallit, ut apparet in materia ſan
guinis. Quod autem dicit ſic eſſe in cæteris ſacramentis, propoſitum ſuum
non concludit. In baptiſmo quidem ſic eſt: quia Chriſtus inſtituendo ma-
teriam baptiſmi, uſus eſt hoc nomine aqua, dicens. Niſi quis renatus fue-
rit ex aqua. Quod etiam ſecundum Porphi. eſt ſpecies ſpecialiſsima: di-
cente philoſopho in topi. Omnis aqua omni aquæ eſt eadem ſpecie. Inſti
tuendo autem materiam corporis Chriſti,dicunt euangeliſtæ,ꝙ accepit pa
nem: utuntur ibi euangeliſtæ nomine panis,quód genus eſſe uidetur ſub ſe
certas continens ſpecies. ¶ Quod dicit de materia unctionis, ꝙ ſit oleum
oliuarum non oleum nucum, ſi hoc uerum eſt: habetur ex determinatione
eccleſiæ:quæ ſi in propoſito haberetur ceſſaret quæſtio,ſed ſi non habetur:
nec ſancti hoc exprimunt:ſtat dubium ibi,ſicut hic. Dum addit,ꝙ uſus pa-
nis triticei ab apoſtolis ad nos uſque deſcendit:non uidetur hoc uniuerſa-
liter uerum:cum dicat Alex. de Ales parte.iiij. q xxxij. membro. iiij. ꝙ in
quibuſdam terris conficitur de ſpelta,& candith Hic ritus, quo ad panem
triticeum,qui ad nos deſcendit: forte plus introductus eſt propter reue-
rentiam ſacramenti:q̃ propter neceſsitatem:quia triticum eſt nobilior ſpe-
cies frumenti:eapropter plus,quam alia frumenta eſt aſſumptum.Sicut lau
dabiliter in quibuſdam bene ordinatis eccleſijs uinum optimum, quod ex
crementis haberi poteſt. datur celebrantibus propter reuerentiam magis,
quam neceſsitatem. ¶ Quod etiam adducitur comparatio Chriſti,qua cō-
parauit ſe grano frumenti: nihil uidetur facere ad propoſitum:quia non cō
parauit ſe grano tritici,ſed grano frumenti indifferenter,& indiſtinctè.Pro
quo facit autoritas allegata Aug. dicentis. Cum multa ſunt genera frugū:
nulli ſe comparat niſi illi,uolens per hoc a comparatione ſecludere fruges
non uerum frumentum. Et præterea ex tali comparatione nullus panis
factus eſt materia ſacramenti, ſed ex ſpeciali inſtitutione Chriſti mate-
ria eius effecta eſt. ¶ Et quod dicit beatus Aug. ꝙ inde cepit mos eccleſiæ
in tali grano conficere:uerum eſt,& hoc inſtitutione ſubſequēte: quæ ſi ſub
ſecuta non fuiſſet,quis panem aſſumeret ad conſecrandum corpus Chriſti?
Hæc dicta non tanquam concluſio certa accipiantur,& ſufficienter proba
ta: ſed tanquam probabiliter cauſa ſcholaſtici exercitij adducta, & neque
eccleſiæ determinationi,nec canonicæ ſcripturæ:neque originalium patrū
ſanctorum dictis repugnantia, melius ſentienti in nullo præiudicantia.Hęc
de materia primi dubij. ¶ Quantum ad ſecundum dubium, de quantitate
materiæ. Dicunt quidam,ꝙ ſacerdos non poteſt conſecrare materiam pa
nis niſi in determinata quantitate:in tanta.ſ. quanta cedere debet in uſum
fidelium. Cuius rationem aſsignant ex uerbis Hugonis de ſancto Victore.
Sacramentum irritum reputatur,ſi contra inſtitutionem celebretur. Debet
igitur intentio miniſtri (aiunt) concordare inſtitutioni ſacramenti. Inſti-
tutio autem ſacramenti eſt propter uſum fidelium:ut.ſ.utantur ipſo in pro
fectum gratię, & uirtutum: igitur ſi miniſter intendat conſecrare tantum
panem,quantus cedit in uſum fidelium: uerum eſt ſacramentum: aliter nō.
¶ Præterea miniſtris eccleſiæ data eſt poteſtas,non in irriſionē fidei,& ſa-
cramentorum:ſed in ædificationem eccleſiæ & fidelium; ſecundum apoſto-
lum. 2. Cor. 10. Poteſtatem dedit nobis dn̄s in ædificationem,& non in de
ſtructionem. Sed irriſio eſſet fidei & ſacramenti,ſi ſacerdos conſecrare poſ-
ſet totum panem qui eſt in foro,& omne uinum quod eſt in cellario. ¶ Sed
reſponſio illa alijs, non placet, nam ut arguit beatus Thomas parte.iij. q.

Opinio Durandi de materia conſecrationis arguitur.

An ſacerdos poſsit conſecrare panem quantumcū-que magnū.

lxxiiij art.ij. Si ſacerdos intendat conſecrare propter finem malum ut irrideat,ueneficia faciat,aut incantet, nihilominus propter poteſtatem ſibi data perficit ſacramentum,& tamen hæc intentio magis eſt difformis inſtitutioni,quam prior. ¶ Præterea intentio miniſtri requiritur ad ſacramenti perfectionem,ſed non quæcunque:ſed illa,quæ eſt de his,quæ intrinſecè pertinent ad ipſum,& non illa,quæ eſt de contingentibus. Nam ſi quis baptizaret puerum non ea intentione,ut baptizatus conſequeretur ſalutem, ſed cupiditate pecuniarum,uel alia peruerſa intentione, puta quia baptiſmum ad ſalutem nil credit proficere, huius intentionis defectus effectum ſacramenti non euacuat,quo minus ſit uerè ſacramentum, dum tamen ſeruat formam & ritum eccleſiæ,intendens quod eccleſia facere conſueuit, q̃uis baptiſmum nihil ualere credat,ut ſupra dictum eſt lectione.6. Propter quod etiam beatus Aug. concedit hæreticos baptizare. Sic in propoſito uſus ſacramenti euchariſtiæ non eſt de illis,quæ ſunt intrinſeca ſacramẽto, cum illud ſacramentum,quo ad fieri conſiſtat præciſè in conſecratione materiæ.immo per uſum definit eſſe ſacramentum,& non conſiſtit in uſu,ſicut cætera ſacramenta. Ideo intentio de uſu ſacramenti non eſt de neceſsitate ſacramenti. ¶ Quod autem dicit Hugo de ſancto Victore,ꝙ ſacramentum irritum habere,ſi contra inſtitutionem celebretur,intelligendum eſt,quando celebratur cum omiſsione eorum,quæ inſtituta ſunt obſeruari, tãquam pertinentia ad neceſsitatem, & eſſentiam ſacramenti, de quorum numero non eſt intentio uſus ſacramenti. ¶ Dicitur ergo ſecundum illos, ꝙ quilibet ſacerdos poteſt conſecrare panem in tanta quantitate, quantam poteſt habere præſentem. Cuius ratio eſt,quia concurrentibus omnibus,quę ſunt de neceſsitate ſacramenti,eſt uerum ſacramentum:ſed pane quantumcunque magno preſente ſacerdoti:ſi ipſum conſecrare intendat, & profert uerba ad hoc a Chriſto inſtituta,iam concurrunt omnia, quæ pertinent ad hoc ſacramentum intrinſecè:& quę abſolutè requiruntur: ergo uerè conficit. ¶ Dicitur autem notanter quantocunque pane preſente,quia panem abſentem etiam modicæ quantitatis conſecrare non poteſt. Hinc ſacerdos exiſtens in eccleſia non poteſt conſecrare panem in foro. Cum enim formæ uerborum conſecrationis contineant in ſe pronomen demonſtratiuũ, ideoque requirit præſentiam materiæ conſecrandæ. ¶ Et per hoc ad ſecundum argumentum inductum reſpondetur: ꝙ licet miniſtris eccleſiæ non ſit data poteſtas propter hoc,ut abutantur: nihilominus tamen abuti poſſunt: tam illa,quæ eſt iuriſdictionis:quam illa,quæ eſt conſecrationis. Sententia eſt beati Tho. & Durandi. ¶ De tertio dubio, qualitate .ſ. materię panis: utrum in azimis,ſeu fermentatis confici poſsit, ſatis dictum eſt præcedenti lectione; ideo de hoc non plura. ¶ Placet ſimul tractare de materia conſecrationis ſanguinis: ne eorundem repetitio faſtidium ingerat relegenti. Eſt autem materia conſecrationis ſanguinis,uinum de uua uitis expreſſum. Ratio principalis eſt inſtitutio Chriſti,qui in uino uitis hoc ſacramentum inſtituit. unde Luc.22. Accepto calice dixit. Dico uobis,non bibam de generatione uitis, donec regnum dei ueniat.& Mar.14. Iam non bibam de genimine uitis,uſque in diem illum,cum illud bibam nouum in regno dei. De congruentia poſtea dicetur. ¶ Ex quo ſequitur: ꝙ uinum pomorum, aut artificiale,non eſt apta materia conſecrationis ſanguinis Chriſti, quia non eſt uinum uitis,nec eſt ſimpliciter uinum, ſed ęquiuocè,& ſecundum quid. ¶ Secũdò ſequitur,ꝙ uinum in uua non expreſſum, non eſt materia apta conſecrationis ſanguinis,quia liquor ille in uua magis habet rationem comeſtibilis,quam potabilis. Et de hoc dicitur de conſec.diſt.2. Dicimus, &

[Margin notes: August. — Dub. 3. / I — Materia conſecrationis ſanguinis. — Luc. 22. Mar. 14.]

ca. ſeq. Cum omne. ubi prohibetur coniunctio uuarum in hoc ſacrificio, & conceditur in neceſsitate expreſsio uini de botro in calice. ¶ Sequitur tertiò, ꝙ agreſta non poteſt eſſe huius ſacramenti materia: quia nondum habet uini ſpeciem: ſed eſt in uia ad uini generationem, & quamquam non uideatur differre niſi per maturum & immaturum, hoc tamen arguit diuerſitatem ſpecificam. Requiritur enim ad ueritatem uini: ꝙ ſit digeſtum in uua: nam digeſtum, & indigeſtum uariat ſpeciem. Agreſta autem non eſt digeſta: ideo ſicut non ex paſta corpus, ita nec ex agreſtam ſanguis domini conficitur. ¶ Quarto ſequitur, ꝙ nec acetum eſt materia conſecrabile. Patet: quia non eſt eiuſdem ſpeciei cum uino, ſed eſt uinum corruptum, unde non ſit reditus de aceto in uinum. Verum Alexand. de Ales diſtinguit de aceto: quia uel deductum eſt ad ultimum corruptionis, a qua non contingit regredi in uinum, quod ſimpliciter eſt alterius ſpeciei, & de illo ſanguis Chriſti non conficitur. Vel nondum ad tantam corruptionem eſt deductum: ſed eſt quaſi uinum acidum nōdum plenè corruptum, & de illo

noc. poteſt fieri conſecratio. Ad hoc allegat Innoc. dicentem. Licet diligenti ſtudio uinum optimum ſit inquirendum, ut in ſacrificium offeratur, uinum tamen uini non maculat mundiciam ſacramenti. Quocirca ſiue nouum uinum, quod dicitur muſtum: ſiue uinum acidum, quod appellatur acetum, in ſacrificium offeratur: ſacramētum conficitur, & diuinitus conſecratur.

exand. Et dicit Alexand. ꝙ in aliquibus regionibus ſolū conficitur ex aceto: quia ad illas regiones non poteſt deferri uinum manens in ſuo eſſe potiſsimo. Item quædam gloſ. de conſec. diſt. 2. ſicut. 1. dicit. De aceto conficitur, ſi ex uino factum fuerit: alias non: quia propè eadem uſia eſt. Ex quibus tamen ſi cautè attendantur uerba; manifeſtum eſt: ꝙ non loquitur de aceto propriè: quod iam uini ſpeciem mutauit, ſed de aceto largè. i. de uino acido quod eſt in uia ad corruptionem, nondum corruptum: ſed adhuc propriā ſpeciem uini ſeruans. ¶ Quintò ſequitur, ꝙ in muſto poteſt fieri conſecratio: quia muſtum uinum eſt, quod atteſtatur eius dulcedo, quę ſignum eſt digeſtionis, & proprietas, quæ uini facit opus. Nam lætificat, calefacit, & inebriat, quod uini ſpeciem arguit. Non tamen uſquequaq; cautum eſt: qualecunque muſtum aſſumere propter eius impuritatem: quia feces commixtæ ſubſtantiæ uini in ſanguinem non conuertuntur, ſed dūtaxat ſubſtantia uini. Idcirco magis uidetur ad reuerentiam huius ſacramenti pertinere uinum purum, & defecatum, quam uinum nouum, ſiue muſtum turbi-

x dum. ¶ Sed dubia quædam circa hanc materiam occurrunt. Primum, utrum ſolum uinum ſit materia apta conſecrationis: an requiratur aquæ admixtio. Secundum, utrum aqua uino admixta in ſanguinem conuertatur. ¶ Quod autem aqua requiratur de neceſsitate ſacramenti, ita ꝙ ſine aquæ admixtione uinum non conuertatur in ſanguinem arguitur multis medijs. Primò autoritate canonis: nam Alex. papa ut habetur de conſ. diſt. 2. c. 1. omnibus orthodoxis ſcribens, dicit. Non debet in calice domini aut uinū ſolum, aut aqua ſola offerri: ſed utrunq; permixtum: quia utrunque ex latere eius in paſſione ſua profluxiſse legitur. Et Cyprianus papa eadem di. c. Sicut. 1. dicit. In ſacrificando calicem domini offerri ſola aqua non poteſt: quomodo nec uinum ſolum poteſt. Nam ſi uinum tantum quis offerat: ſanguis Chriſti incipit eſſe ſine Chriſto. Quando enim utrunq; miſcetur, & adunatione confuſa ſibi inuicem copulantur: tunc ſacramentum, & ſpirituale, & cęleſte efficitur. Et ſtatim ſequitur. Sicuetò calix domini nō eſt aqua ſola, & uinum ſolum: niſi utrunque miſceatur: quomodo nec corpus domini poteſt eſſe ſola farina. niſi utrunque adunatum fuerit, & copu-

An in agreſta, poſsit conſecrari.

Dub. 1. An ſolum uinum ſine aquæ admixtione ſit materia conſecrationis ſāguinis.

latum,

An neceſſaria ſit aquæ admixtio de neceſsitate ſacramenti.

latum,& panis unius compage ſolidatum. Ex his arguitur ſic. Ex aqua ſola non poteſt confici ſanguis Chriſti : igitur nec ex uino. Dicit enim ex aqua ſola non poteſt offerri:ſicut nec uinum ſolum. Similiter ex alia ſimilitudine. Ex farina ſine aſperſione nō poteſt confici corpus Chriſti.igitur nec ſanguis ex uino ſine aqua. Dicit enim, calix domini non eſt uinum ſolum,ſicut nec corpus domini poteſt eſſe ſola farina. Concordat Iulius papa eadem di. Cum omne. ubi dicit. Non poteſt calix domini aqua ſola eſſe, aut uinum ſolum,niſi utrunque miſceatur. Et quaſi rationem præmiſit. Cum in calice,inquit,uino aqua miſcetur: Chriſto populus adunatur, & credentium plebs ei, in quem credit: copulatur. Sequitur. Nam ſi uinum tantum quis offerat:ſanguis Chriſti incipit eſſe ſine nobis. Si uerò aqua ſit ſola,plebs incipit eſſe ſine Chriſto. Facit ad idem Martinus papa eadem di. Non oportet. ubi dicitur. Non oportet aliud aliquid in ſacramento offerri præter uinum,& aquam,& panem:quæ in typo Chriſti benedicuntur:quia dum in cruce Chriſtus penderet:de corpore eius effluxit ſanguis,& aqua: hæc tria unum ſunt in Chriſto Ieſu. Hæc oſtia ,& oblatio dei in odorem ſuauitatis. Simile habetur in cap. ſtatim ſequente. ¶ Item ratione ad idem,aut Chriſtus inſtituit aquam admiſceri uino:aut non. Si primum: igitur uidetur neceſſariò apponenda: quia nihil aliud offerre licet:quam quod dominus tradidit.eadem di. In ſacramento. Si ſecundum: tunc temeraria præſumptione apponitur ab eccleſia Romana: quia ſacramenta neque inſtituere habet:nec mutare:ut ſupra probatum eſt lectione. ¶ Item illud eſt de ſubſtantia ſacramenti: quod directè ducit in illud,propter quod inſtitutum eſt ſacramentū:ſed hoc ſacramentū inſtitutum eſt in recordationem paſsionis dominicæ. Lucæ. 22. Hoc facite in meam commemorationem. Hoc autem facit aqua in hoc ſacramento, ut ex canone Alexandri papæ patet ſupra allegato. Item res huius ſacramenti neceſſario ſignificari debet ipſo ſacramento:ſed res huius ſacramenti eſt unio corporis myſtici cum capite. Hæc autem per admixtionem aquæ ſignificatur. nam aqua populum ſignificat fidelem. Apoca. 17. Aquas quas uidiſti, populi ſunt. unde Beda ſuper Marcum. Quia nos in Chriſto, & Chriſtum in nobis manere oportet: uinum cum aqua miſcetur:quia teſte Ioh. aquæ populi ſunt. ¶ Sed iſtis non obſtantibus,reſpondetur ad dubium, ꝙ aquæ admixtio non eſt de neceſsitate ſacramenti : licet ſit de neceſsitate miniſtri conſecrantis. Diſtinctio harum neceſsitatum ſupra lectione 1. declarata ē. Primum patet per magiſtrum.4.ſententiarum di. 11. Si quis non intendēs introducere hæreſim,obliuione,aut ignorantia aquam prætermiſerit, non uidetur irritum eſſe ſacramentum: ſed ille grauiter eſt corripiendus. Ad hoc facit autoritas Cypriani papæ de conſec.diſt. 2.Scriptura. ubi dicit. Si quis de anteceſſoribus noſtris uel ignoranter,uel ſimpliciter hoc non ſeruauerit,& renuerit, quod nos dominus facere exemplo, & magiſterio docuit: poteſt ſimplicitati eiuſdem indulgentia domini uenia concedi. Nobis uerò non poteſt ignoſci,qui nunc a domino admoniti , & inſtructi ſumus: ut calicem domini cum uino mixtum (ſecundum ꝙ dominus obtulit) offeramus. Non autem ignorantia,uel ſimplicitas excuſaret, ſi aqua non appoſita:non fieret conſecratio. Item dicitur grecos aquam non apponere, & tamen non negat eccleſia latinorum eos uerè conficere. Item nihil eſt de neceſſitate huius ſacramenti materialiter,quod non remanet neque ſecundum ſubſtantiam,neque ſecundum accidens: ſed aqua admixta non manet ſecundum ſubſtantiam:quia conuertitur in uinum. neque ſecundum accidens:quia non manet odor,neque ſapor. Panis uero,& uinum etſi tran-

Lucæ. 22. Apocal. 17. 1. Cypriani.

An aquę admixtio ſit de neceſsitate ſacramenti.

ſeunt:

ſeunt ſecundum ſubſtantiam manent tamen ſecundum accidentia, & proprietates. ¶ Item in nullo euangelio legitur dominum appoſuiſſe aquã uino inſtitutione huius ſacramenti: ſed ſolum confeciſſe de pane, & uino. Si autem eſſet aqua de ſubſtantia ſacramenti: utiq; facta eſſet mentio ſicut de pane, & uino. ¶ Item in ſacramentis nouæ legis nihil eſt de ſubſtantia ex parte ſacramentorum: niſi quod efficit, quod figurat: ſed aqua appoſita nihil efficit: quia nec uerum corpus, nec myſticum: quia effectiue, & ſignificatiue eſt ibi utrumq;, etiam ſi aqua non apponatur. M ¶ Secundũ. ſ. ꝙ aqua ſit apponenda: & ſi miniſter non apponeret, grauiter peccaret. Patet ſatis ex allegationibus in principio dubij adductis: tum quia contra eccleſiæ præceptum multipliciter expreſſum ageret: tum quia ſine aqua celebrando Chriſtum non imitaretur: tum quia dominicã paſſionem nõ ſufficienter exprimeret: tum quia ſignificationes myſticas tolleret. ¶ Chriſtus ſiquidem quo ad ſecundum creditur uinum cum aqua miſcuiſſe, antequã uinum in proprium ſanguinem conuertiſſet. unde Dam. 4. ſententiarum ſuarum. Chriſtus, inquit, calicem ex aqua, & uino mixtum, tradidit diſcipulis ſuis, dicens. Bibite ex hoc omnes: hic eſt calix ſanguinis mei. Cui cõſonat illud. In ſacramento corporis, & ſanguinis domini nihil amplius offeratur: quam quod ipſe dominus tradidit: hoc eſt panis, & uinũ aqua mixtum. de conſe. diſt. 2. In ſacramento. Ad idem facit. c. Scriptura, eadem di. Quotienſcunq; calicem in commemorationem domini, & paſſionis eius offerimus id, quod conſtat dominum feciſſe, faciamus. Et ſequitur. Calicẽ domini cum uino mixtũ (ſecundum ꝙ dominus obtulit) offeramus. Huius autem probabilitas ſumitur: quia uinũ terræ illius forte eſt, & ſubſtantioſum. Cum autem Chriſtus uixit temperatiſſime: probabile uidetur uinũ cum aqua miſcuiſſe. ¶ Deniq; Paſchaſius quantũ ad tertium inquit. Cur in calice aqua miſceatur: illa permaxime; inquit, cauſa eſt: quia de latere Chriſti, ubi paſſio completur: ſanguis pariter, & aqua manauit. Quod certe apoſtoli myſterium plene intelligentes, fiendum in calice cenſuerunt: ut nihil deeſſet nobis de ſacramento ad cõmemorationem paſſionis, quod tunc extitit in cruce in conſummatione noſtrę redemptionis. Hoc quo ad paſſionis ſufficientem expreſſionẽ. Tolleretur etiam myſtica ſignificatio. ſ. unio: quæ, ut argutũ eſt: aptiſſime per hãc aquæ admixtionẽ deſignatur. ¶ Per hoc ad rõnes in oppoſitũ factas, quę probare nituntur ꝙ aqua requirit de neceſſitate ſacri. Ad autoritatẽ Alex. papę, quæ ad hoc ſonat, ꝙ uinũ ſolũ ſine aqua offerri non debet. Et in auctoritate Cypriani. Non põt. reſpondet Innoc. ꝙ uerba illa determinari debent: quia recipiunt exceptionẽ hoc mõ. Nõ põt: niſi ex ſimplicitate, & ignorãtia fiat. Vel nõ põt. i. non debet: quia illud dicitur fieri, nõ poſſe: quod de iure, ſiue licite fieri nõ põt. Solũ. n. uinum legitime, & ſine precepti tranſgreſſione non põt offerri. Ita exponit magiſter diſt. 11. quarti, & cæteri doctores. Similiter dicitur: ꝙ illa aduerbia ſic, & ſicut, dicunt nõ omnimodã ſimilitudinẽ: cũ aqua ſola uino ſolo comparatur: & uinũ ſine aqua farinæ non aſperſæ: dicunt. n. ſimilitudinẽ decẽtis, & legitimę conſecrationis. Vnde neutrum poteſt fieri legitime, & ſine pcepti trãſgreſſione. Sed in hoc eſt diſſimilitudo: quia ex aqua ſola, & farina nõ cõſpeſa nullo mõ cõfici põt: ex uino aũt ſolo cõfici põt: licet nõ legitime. ¶ Et p hoc patet ſolutio cæterarũ auctoritatũ. Sic ẽt quod dicit: ſi offertur uinũ ſolũ: incipit eſſe ſanguis, uel Xps ſine nobis &c. i. nobis non proficit hmõi oblatio: ut exponit glo. in ca. Cũ omne. allegato. Vel ſanguis incipit eſſe ſine nobis, quãtũ ad ſignificationẽ: quia deeſt aqua, qui nos Chriſto uniendos ſignificat. Sic ſi aqua ſola: plebs incipit eſſe ſine

Aqua eſt apponẽda & ſi non apponetur miniſter grauiter peccat.

Dam. 4.

Inno.

Chri-

An Xp̄s admiſcuerit aquam.

Chriſto.i.ſignificatur eſſe abſq; ſignificatione Xp̄i. ¶ Ad rationem cum arguitur. Aut Chriſtus admiſcuit aquã, aut nõ: dicitur: ꝙ admiſcuit, ut dictũ eſt, nec impedit, ꝙ nullus euangeliſtarum hoc ſcribit. Multa enim, & alia ſigna fecit Ieſus in conſpectu diſcipulorum ſuorum: quæ non ſunt ſcripta &c. ut habetur Ioh. 20. Et maxime in inſtitutione huius ſacramẽti: ut habetur de celebra. miſſa. Cũ marthæ, & cũ inſertur. Ergo neceſſariò eſt apponenda: negetur conſequentia. Quoniã dñs inſtituendo ſacramentũ, non tantum appoſuit, quæ erant de neceſſitate efficaciæ; ſed etiam, quæ erant de neceſſitate ſignificationis. Vnde hęc appoſitio aquæ, non eſt neceſſaria quantũ ad efficaciã ſacramenti: eſt tamen neceſſaria quantum ad plenitudinem ſignificationis. Dominus enim appoſuit aquam tanquam congruã propter ſignificationem expreſſiorem: non tanquam neceſſariam ſimpliciter. Et quod in probatione additur. Nihil offerre licet, uerũ eſt: nec licet offerre calicem ſine aqua: ſi tamen ſit: non eſt irritum ſacramentũ. ¶ Ad aliam dicitur concedendo maiorem intelligendo eã de illo, propter quod ſacramentum per ſe, & principaliter inſtitutũ eſt. Sed ad minorem dicitur, ꝙ recordatio paſſionis non eſt finis per ſe, ſeu propter quem inſtitutum eſt principaliter: ſed ſpiritualis nutritio animæ, & fructus huius ſacramenti. Neq; enim diceret dñs. Hoc facite in meam commemorationem: ſi non fuiſſet alius finis principalior. Sed hoc dicit, ut celebrantes hoc ſacramentum propter finem principalem: uitam ſcilicet animæ, & unionem cũ chriſto gratuitam (quem expreſſit dñs. Si quis manducauerit ex hoc pane: uiuet in eternũ. Et panis, quẽ ego dabo, caro mea eſt pro mũdi uita. Et ſequitur. Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem: in me manet, & ego in illo. Propter hunc quidem celebrantes) nihilominus recordarentur paſſionis ſuæ. Exemplum. Cum aliquis ex amore gratuito præſtat beneficiũ aliquod amico: bene uult, ꝙ amicus ſuus recordetur beneficij accepti, ne arguẽdus ſit ingratitudinis; nõ tamẽ illa recordatio eſt propter quod præſtat beneficium: ſed utilitas, quam uult amicum ex eo conſequi. ¶ Ad ultimum dicitur: res huius ſacramenti, quæ eſt unio &c. ſignificari debet per aliquid ſacramenti: nõ ideo aquæ admixtio, qua hæc unio ſignificatur, eſt de neceſſitate ſacr̄i, quia hæc unio etiam ſignificatur per aliquid aliud in hoc ſacramento, ſcilicet corpus Chriſti uerum: quod eſt res, & ſignum. Vnde Hugo de ſacramentis lib. 2. parte. 8. ca. 7. Hæc res ſcilicet corpus Chriſti eſt integrum ſacramentum alterius rei, ſcilicet unitatis capitis, & membrorum. Vnde ait. Corpus, & ſanguinem ſacramentũ eſſe credimus gratiæ ſpiritualis: qua. ſ. gratia mẽbra capiti uniuntur.

Ioh. 20 — Ioh. 6.

An aqua uino admixta conuertatur in ſanguinẽ Chriſti.

¶ Nunc de ſecundo dubio, utrum aqua uino admixta in ſanguinẽ Chriſti cõuertatur. De hac quæſtione recitat Inno. tertius in ca. Cum Marthæ. de cele. miſſa. tres opiniones. Quarum una eſt, ꝙ aqua adiuncta uino manet in ſua ſpecie, uini accidentibus circumfuſa: ita ꝙ uini ſaporẽ aſſumit: non tamen ſui ſubſtantiã derelinquit. Hæc opinio, quam pro tertia recitat Inno. eſt contra beatum Ambro. in li. de offi. dicentem: ꝙ in ſacramento altaris poſt conſecrationẽ, nihil eſt niſi corpus, & ſanguis Xp̄i. unde ait. Ante benedictionem illa ſpẽs nominatur: poſt benedictionẽ corpus ſignificatur: & habetur de cõſe. diſt. 2. ante benedictionẽ. Et Aug. in li. ſñiarũ proſperi. eadẽ di. c. Nos aũt. Fateamur ante conſecrationẽ panẽ eſſe, & uinũ, quod natura formauit: poſt cõſecrationẽ uerò carnẽ Chriſti, & ſanguinẽ, quod bñdictio cõſecrauit. Itẽ Ambr. de ſacr̄is eadẽ di. Panis. 2. Calix eſt uini, & aquæ plenus. ubi uerba Chriſti operata fuerunt ibi ſanguis efficitur qui plebẽ redemit. Ad idem multa adduci poſſunt ex diſt. 2. de cõſe. ubi nullibi mentio fit, ꝙ manet

Deut. 2. — Innoc. — Inno. — Ambr. — Auguſt. — Ambr.

poſt

poſt benedictionem aquæ:ſed tantum Chriſti ſanguis. ❡ Præterea ſi aqua maneret in propria ſpecie, uino in ſanguinem conuerſo: tunc non liceret ſacerdoti in caſu eadem die duas miſſas, aut plures celebrare; ſicut nec licet ſemel non ieiunum (ieiunio naturæ) celebrare: ut ſupra habitum eſt lec. 10. quod tamen falſum eſt: cum in pleriſque caſibus liceat una die plures miſſas celebrare. Probatur autem illa conſequentia: tum quia celebrans ſumēdo Chriſti ſanguinem ſimul ſumeret aquam calici admixtam in propria natura, & ſpecie manentem, & ſic ſolueret ieiunium naturę: quare non poſſet ſecundo celebrare. Et hanc rationem tangit glo. in cap: Cum Marthæ. allegato. ❡ Ideo fuit ſecunda opinio, ꝙ uinum conuertitur in ſanguinem, & aqua in id, quod cum ſanguine de latere Chriſti effluxit. unde dicunt. Cū de latere Chriſti duo præcipuè fluxerunt ſacramenta, redemptionis in ſanguine, ac regenerationis in aqua: in illa duo uinum, & aqua, quæ commiſcentur in calice diuina uirtute mutantur. Horum aliqui dicunt, ꝙ aqua conuertitur in humorem aqueum, quem phlegma uocant, ut recitatur in ca. In quadam. de cele. miſſa. ❡ Sed hi tripliciter deficiunt. Primò, quia ſicut priores negant actiuitatem uini in aquam. Secundò: quia ſecundum hoc aqua ſeorſum eſſet conſecranda: ſicut uinum ſeorſum a pane conſecratur. Virtus enim uerborum non ſe extendit ad aliquid, quod in uerbis nō exprimitur. Cum autem dicitur. Hic eſt calix ſanguinis mei: exprimitur ſanguis Chriſti, & non aqua, quæ effluxit ex latere Chriſti. Tertiò peccāt in hoc, ꝙ dicunt humorem, qui fluxit de latere Chriſti humorem fuiſſe

Innoc. phlegmaticum, & non aquam. Hoc autem reprobat Innoc. in c. quadam. de cele. miſſ. Vbi contra tales ponit quattuor rationes probantes, ꝙ uera aqua fuit, quæ fluxit de latere Chriſti. ❡ Ideo fuit tertia opinio, ꝙ aqua cū uino tranſſubſtantiatur in ſanguinem mixta uino. Hanc opinionem probabiliorem dicit Innoc. quam cōmuniter ſequuntur doct. theolog. s. Tho.

Thom. Sco. & cæteri tanquam indubitatam. Si tamen ſic intelligitur, ꝙ aqua poſt admixtionem cum uino, per actiuitatem uini tranſit, & conuertitur in uinum, & facta uinum, conuertitur in ſanguinem Chriſti. Vnde dicit Scot. in 4. diſt. 11. q. 7. Vino apponere aquam non eſt ſimpliciter neceſſarium de neceſsitate ſacramenti, quia etiam, quando appoſita non eſt, conuertitur in ſanguinem, niſi prius ſit conuerſa in uinum. Sicut enim modicum uinum admixtum aquæ abſorbetur ab aqua, & perdit uirtutem, & ſpeciem uini: ut ſi gutta uini in dolium aquæ mittatur, ſtatim corrumpitur, & conuertitur in aquam, ita uiceuerſa modica aqua miſſa in calicē uini ex uino alteratur, & tandem corrumpitur, & conuertitur in uinum. Et ſic aqua in uinum naturali operatione conuerſa per tranſſubſtantiationem ſupernaturalem conuertitur in Chriſti ſanguinem, & non alias nec aliter. ❡ Vnde modica aqua apponi debet, ne uinum diſtrahatur a ſua ſpecie per nimiam aquæ appoſitionem: ſed econuerſo aqua propter ſui modicitatem a ſua ſpecie citò in uinum tranſeat, & demum totum in ſanguinem conuertatur. Et tantò minus de aqua apponendum eſt: quanto uinum debilius fuerit, & minus ſubſtantioſum. ❡ Et ſi quæris: quāta aqua ſufficit. Reſpondet Alex.

Alexand. de Ales ꝙ una gutta ſufficit, quantumcunque parua ſit: dummodo poſsit a ſuo toto ſeparari. Et hinc ſumitur alia ratio præter eam, quæ ſupra poſita eſt: cur fortè & optimum uinum in hoc ſacrificio offerendum eſt: ut ſit uigoroſum ad alterandum: & conuertendum aquam appoſitam in ſe, & a propria ſua ſpecie tranſmutandum. ❡ Propter idem caute faciunt celebrantes, qui aquam ſatis tempeſtiuè, & hora bona, ut in principio miſſæ: uel ante Euangelium uino commiſcent: quia conuerſio aquæ in uinum nō

An oporteat aquam prius naturaliter conuerti in uinum priuſ quam conuertatur in ſanguinem.

Quantum aquæ ſit apponendum.

fit per

ſit per miraculum, ſicut uini conuerſio ſit immediate a uirtute diuina in ſanguinem, ſed ſit per naturalem actionem uini in aquam, quæ requirit præuiam alterationem. Hæc autem fieri non poteſt in inſtanti, ſed in tempore. Oportet enim qualitates aquæ corrumpi, & qualitates alias uini formæ conuenientes introduci: ut corrupta forma aquæ ad introductionem qualitatum ei diſconuenientium: in materia iam contrarijs qualitatibus diſpoſita forma uini generetur. Hæc autem: quia ſiunt ab agente naturali: non poſſunt niſi in tempore, & ſucceſsiue fieri. ¶ Huius abſorptionis aquę in uinum, per quam non manet in ſe. Alexand. de Ales ponit quaſdam myſticas rationes, ut ſcilicet ſit conformitas ſigni ad ſignarum. Per hanc enim unionem aquę uino ipſam abſorbente, ſignificatur triplex unio perfecta, qua unum ab altero quodammodo abſorbetur. Prima eſt unio membrorum cum capite: quæ non habent eſſe diſtinctum a capite. Secunda eſt noſtræ mortalitatis abſortio. Tertia eſt gentium inſertio. ¶ Primò, hæc mixtio aquę cum uino, ſignificat unionem membrorum cum capite: quæ unio eſt res huius ſacramenti. Sicut enim habetur ab Innocen. tria ſunt in hoc ſacramento; forma uiſibilis panis; & uini: ueritas corporis, & ſanguinis Chriſti: uirtus ſpiritualis unitatis, & charitatis communicantis populi. Primum eſt ſacramentum tantum. Secundum eſt ſacramentum, & res. Tertium eſt res tantum. ¶ Sed notandum, quòd eſt unitas charitatis membrorum myſtici corporis Chriſti adinuicem: huius ſignum, & cauſa eſt corpus uerum, unde Innocen. Verum corpus Chriſti eſt res prima: quia ſignificatur, & continetur a primo, & ſacramentum tertij, quia ſignificat, & efficit tertium, id eſt unitatem eccleſiaſticam. Alia eſt unio corporis cum capite, cuius cauſa eſt corpus Chriſti uerum, ſed unius unionis hęc mixtio eſt ſignum. Hac autem uirtute unionis quaſi mutatur homo in Deum, ſecundum quòd dicit Apoſtolus, primo Corinth. ſexto. Qui adhęret Deo, unus ſpiritus efficitur. Vnde & huius cibi ſpiritualis, alia eſt uirtus, quàm cibi materialis: nam materialis cibus conuertitur in ſumentem, iſte autem cibus conuertit in ſui naturam ſumentem. Cibus ſum grãdium (ait Auguſt.) tu mutaberis in me, non ego mutabor in te. Quia igitur uirtute huius cibi, qua ſit hæc unio, mutatur homo in Deum, ut ſit conformitas ſigni ad rem, conueniebat, ut aqua mutaretur in uinum. Significat ſecundo hæc aquæ mixtio aliam unionem, quæ eſt noſtræ mortalitatis abſortio. Aqua enim noſtram mortalitatem deſignat. 2. Regum. 14. Omnes morimur, & tanquam aqua dilabimur in terram; quæ non reuertuntur. Per uinum, quo ſignatur ſanguis Chriſti: eiuſdem mortalitatis abſorptionem, ſiue mortificationem. 1. Cor. 15. abſorpta eſt mors in uictoria & Oſeæ. 13. Ero mors tua o mors. Licet autem in nobis morimur: in Chriſto tamen uiuimus. Colloſ 3. Mortui eſtis: & uita ueſtra abſcondita eſt cum Chriſto in Deo. ¶ Significat etiam hæc aqua mixtio unionẽ gentium, quæ inſerendæ erant eccleſiæ de iudæis: ſicut oleaſter oliuæ ad Rom. 11. Aqua autẽ conuertitur in naturam uini: in ſignum, q gentes erant conuertendæ: & fidelium eccleſiæ ex iudæis incorporandæ. Propter quod dictum eſt Petro. Occide, & manduca Act. 10. Sicut enim, quod mãducatur, in naturã cõuertitur manducãtis, ſic aqua, q̃ gentes incorporãdas ſignificat, in naturã uini conuertit. Per quod eccleſia de iudæis, quæ gentes incorporat, repręſentatur. ¶ Neq; huic mixtioni, & uini cõuerſioni obeſt, quod ſe tertia opinio recitata aſſumpſit. ſ. de latere Chriſti fluxerunt ſacra redemptionis in ſanguine, ac regenerationis in aqua &c. quoniam in ſacro redemptionis aqua appoſi-

Q

Alexand.

Rõnes myſtice appoſitionis aquę cũ uino.

Conc. Trid. Seſ. 22. c. 7.

Innocen.

Innocen.

1. Corin. 6.

Auguſt.

2. Reg. 14.

1. Cor 15.
Oſeę. 13.

Col. 3.

Roma. 11.

Act. 10.

ta non eſt ſignum regenerationis. Eſt quidem aqua ſacramentum regenerationis non mutata, nec commixta: ſed in baptiſmo ſub ea proprietate, quæ ſibi proprijſſimè conuenit uirtus abluendi. In ſacramento autem redemptionis appoſita uino, & mutata in uinum, eſt ſignificatiuum unionis populi cum capite glorioſo Chriſto, ea proprietate, quã aqua: quia ſp defluit in terram, populum ſignificat: qui continuè decurrit in mortem, ſecundum illud ſupra allegatum. Oẽs morimur, & tanquã aqua dilabimur in terram. Hæc igitur ſunt rõnes myſticæ, cur aqua in uinũ prius eſt conuertenda.

R ¶ Sed fortè quis diceret: Quid ſi inſtanti conſecrationis aqua nondum cõuerſa eſt in uinum: nunquid & ipſa conuertitur in ſanguinẽ? Et quia ſupra rñſum eſt, ꝙ non: quid fiet de aqua? Rñdetur, ſi fuerit in tanta quantitate, ꝙ ipſa conuertiſſet uinũ in ſe, ſi uinũ non fuiſſet prius conuerſum in ſanguinem, tunc alterabit ſpecies remanentes poſt conſecrationem, & in inſtanti, quo corrumperetur forma uini, ſi non fuiſſet conuerſum, & introduceretur forma aquæ in materiam uini, corrumpuntur qualitates uini: & deus creat nouam ſubſtantiam compoſitam ex materia, & forma aquæ ſub qualitatibus de nouo introductis. ¶ Et dico notanter, quòd deus creat, quia aqua non poteſt educere formam de materia, quia nulla eſt ibi, nec poteſt ipſam materiã ꝑducere, quæ a ſolo deo creatur: rectè ſicut de corruptione ſpecierũ in eius manducatione. de quo infra. ¶ Si aũt aqua illa eſt tam modica, ꝙ uinũ ipſam in ſeipſum conuertiſſet, ſi non fuiſſet trãſſubſtantiatũ, tunc ſpecies uini remanentes poſt cõſecrationẽ, alterant aquã corrũpendo ipſius qualitates, & in inſtãti, quo uinũ corrũperet aquã, ſi eſſet præſens, corrũperetur forma aquę: & produceretur forma uini noua in materia aqua, uel ab accidentibus, uel a Deo ſecundũ diuerſas opiniones, de quibus infra. Et ſaluaretur ibi tãdiu ſanguis Chriſti, quãdiu manent ſpecies uini trãſſubſtantiati, non ſi ſub ſpeciebus uini de nouo producti inciperet eſſe ſanguis Chriſti. ¶ Et notandũ, ꝙ hic quidem ſanguis ſub nullis ſpẽbus incipit eſſe, aut manet, niſi iſtius uini, ſupra quod prolata eſt uerborũ forma ad conſecrationẽ ſanguinis requiſita. Hæc autẽ nõ eſt prolata ſuper uino de nouo ex aqua genito poſt conſecrationẽ. q̃m etiam ſi poſt conſecrationẽ uinũ purũ apponeretur ſpeciebus: non trãſit in ſanguinẽ, ſicut aqua nõ benedicta addita benedictæ efficitur benedicta: & oleum non conſecratũ additum conſecrato redditur conſecratũ. Non ſic in propoſito. nã ſanguini Chriſti in calice, quia non eſt extra uenas corporis Chriſti; ſed in uenis glorificatis, ideo ei nullus liquor appoſitus poteſt commiſceri, nec per conſequens aliquis in ipſum conuerti, niſi diuina uirtute uerbis cõſecrationis aſſiſtẽte. In aqua autẽ benedicta eſt perfecta unio alterius aquæ appoſitæ cũ aqua benedicta, & conſtituunt unam aquã, propter quod totum reſultans ſortitur nomen aquę benedictæ, ita & in oleo. Nec ex benedictione aqua, uel olei fit ſubſtantialis tranſmutatio aquæ uel olei: qualis fit in propoſito: ubi ſubſtantia uini conuertitur in ſubſtantiã corporis Chriſti.

Quid fiet de aqua ſi in inſtanti conſecrationis nõdum conuerſa ſit in uinũ

S ¶ Sed quid de ſumente calicẽ, in quo appoſita aqua nondum eſſet in uinum conuerſa, & per conſequens nec in ſanguinẽ, nonne ſolueret ieiunium impediẽs ab iterata celebratione. Rñdetur, ſolueret quidem ieiunium, ſed non impediretur ab iterata celebratione, quia ignorãtia inuincibilis excuſat. Non .n. põt ſciri, uel euidenter apprehendi inſtans hmõi conuerſionis a ſacerdote, niſi forte tanta fuiſſet aqua appoſita, ꝙ notabiliter dephenderẽ ſapor aquæ, tunc eſſet ab iterata celebratione abſtinẽdũ. ¶ Si q̃rit̃ qualis eſſe debeat aqua. Et quid ſi apponeret roſacea, uel ex alijs herbis diſtillata. Rñdetur, ꝙ dẽ eſſe aqua talis, quali creditur Xp̃s uſus fuiſſe in

An ſumẽs calicem in quo adhuc ẽ ſubſtantia aquę per hoc ſoluat ieiuniũ.

De qualitate aquę. ultima cęna, hoc eſt aqua elementaris, uerũ, quia elementaris aqua ſi nõ apponit, nõ impeditur cõſecratio, iõ ſi apponeretur modicũ aquæ diſtillaræ, q̃ nõ poſſet corrũpere uinũ, licet appones grauiter peccaret, effectus tñ cõſecrationis non impediret. Sẽtentia eſt Alex. & S. Tho. ❡Si demũ q̃ritur. Alexand. S. Thom.
Nunquid ſufficit, ſi aqua admiſceat in dolio, quia ante miſſæ inceptionem, frequẽter calix per aquæ, & uini infuſionẽ ꝑpar atur. Solutio ſecũdũ Alex. Alexand.
Non ſufficit, qm̃ cũ cõmixtio aquæ, & uini eſt ſacſalis, non debet fieri, antequàm myſteria inchoentur, uel fiat ꝑparatio ad inchoandũ, & in uaſis ſanctificatis, & miniſtris ad hoc ordinatis. Vnde in miſſa ſolemni ſolet apponi poſt euãgeliũ, in priuatis uerò ſolet fieri ante, qm̃ in miſſa ſolemni pp cantum chori, & ꝑfationis, copioſius ipſ habetur, quo põt fieri aquæ in uinum trãſmutatio, q̃ in miſſa priuata, quæ legitur ſine cantu. ❡ Nunc iuxta diuiſionem in principio huius lectionis factã, uidendũ eſt breuiter de congruitate inſtitutionis huius ſacramẽti ſub materia panis, & uini. Aſſignant aũt T
Quare dominus inſtituit hoc ſacramẽtũ ſub materia panis & vini. doct. & ſancti uarias cãs inſtitutionis, quarũ una princ ipalior eſt alia. Principalis itaq; cã eſt, ut nutrimento conuenienti aĩam ad uitã per baptiſmum regeneratã, dñs aleret cibo uitæ miniſtrato contra cibũ illum primorũ parẽtum, qui erat cibus mortis, unde eis dictũ eſt. In quacũq; die ex eo comederitis, morte moriemini. Gen. 2 De cibo aũt iſto dr̃. Quicũq; mãducauerit ex hoc pane, uiuet in æternũ Ioh. 6. vnde Inno. Vt ſuam erga nos charitatẽ oñderet, & nr̃am erga ſe charitatẽ accenderet; dedit ſe pro nobis in preciũ, ut per p̃cium nos redimeret a morte, per cibũ aleret nos ad uitam. Gen. 2. Ioh. 6. Innocen.
Alia cã eſt ad guſtum diuinitatis inuitatio. Inſtituit. n. diuina ſapientia (ait Alex. de ales. q. 30. membro ulti. par. 4.) ſacrm̃ corporis, & ſanguinis ſui: ut ad guſtum diuinitatis ſuæ, ꝑ guſtũ humanitatis nos dñs inuitaret. ❡Tertia eſt mortis ſuæ commemoratio, q̃ amorẽ noſtrum dr̃ ſibi totaliter uendicare. Hoc facite, inquit, in meã cõmemorationem. & 1. Cor. 11. Quotieſcũq; man. panẽ hunc, & ca. bi. mortẽ dñi an. do ve. ❡Quarta peccatorũ quotidianorũ uenia, unde Inn. Dedit nobis dñs hoc ſacrm̃ ſalutis, ut quia nos quotidie peccamus, & ipſe iã mori nõ põt, per hoc ſacrm̃ quod in memoriam mortis accipimus, remiſſionẽ peccatorũ quotidie conſequamur. ❡Quinta eſt ſcripturarũ, & figurarũ impletio. Eſa. 7. Vocabitur nomẽ eius Emanuel, quod interpretatur nobiſcũ deus. & Matt. ulti. Ego uobiſcũ ſum (inquit dñs) oibus diebus uſq; ad conſummationẽ ſęculi. Sed de hoc infra, cum de figuris (quibus præfiguratum eſt) latius dicetur. ❡Cur autem cum cibus ſit animæ: multaq; ſint ciborũ genera, quare ſub ſpecie panis, & uini placuit illud Alexand. 1. Cor. 11. Luc. 22. Innoc. Eſa. 7. Matth. ulti. V
Quare occultum tradidit corpus ſub ſpecie panis & uini. inſtituere. Ad hoc ponit magiſter di. 11. quarti tres rõnes. Prima, ut fides habeat meritum, dum ſumeretur corpus Chriſti ſacratiſsimum ſub aliena ſpecie occultatum. ❡Secunda, ne abhorreat animus, quod cerneret oculus dum manducandum in ſpecie propria proponeret uerũ hominis Xp̃i corpus ❡Tertia, ne ab infidelibus noſtræ fidei inſultaretur. unde Aug. Nihil rõnabilius, quam ut ſanguinis ſimilitudinẽ ſumamus, ut ita & ueritas non deſit, & ridiculum nullũ fiat a paganis, ſi bibamus cruorem occiſi hominis. Auguſt.
De hoc ſunt metra Sumitur occultè Chriſtus, ne ſit tibi ſtultè, Horror, uel riſus, ſitq; lucroſa fides. ❡His tribus additur ratio quarta ſecundum Hugonem, quæ eſt ſignificationis perfectio. Significationis dico duplicis. ſ. ueri, & cõtenti Chriſti corporis, & ſpũalis refectionis, & ſiginationis mentis. Habet enim panis expreſſam ſimilitudinem corpis, nã panis materia, granum. ſ. frumenti in terrã iacitur, in terra mortificatur, ut multum fructum afferat. Grana contrita in farinã reſoluuntur, quibus appoſito liquore, paſta conficitur, qui cocta ignis calore in panẽ perfectũ maturatur. Sic Xp̃s

terræ inſeritur, utero.ſ.uirginali. De qua prophetice ſcriptum eſt. Benedi-
xiſti domine terrá tuam: auertiſti captiuitatem Iacob. Et iterum. Terra nr̄a
dabit fructum ſuũ. In terræ medio mortificatus eſt. Vnde ſalutis fructus plu
rimus ſubſecutus eſt. ſ. totius humani generis a diabolica ſeruitute redem-
ptio peccatorum remiſſio, regni cœleſtis apertio, ac immarceſſibilis glo-
riæ, ac beatitudinis plenitudo. Ex quo multiplici fructu integratur myſti-
cum Chriſti corpus, eccleſia.ſ. militans, & triumphans, quæ ex multis mem
bris colligitur: fidei liquore & diuini amoris ardore inuicem conbinatis.
¶ Refectio inſuper mentis: quam per hoc ſacramentum dn̄s præſtat: quo-
modo apertius ſignificari potuiſſet, q̃ in pane & uino, quo perfecta refectio
celebratur, & quotidie alimur, ac in uita corporali ſuſtentamur, conforta-
mur, roboramur. De quo propheta. Panis cor hominis cõfirmat: & uinum
Pſal. lætificat cor hominis. Qui panis: quia cõis eſt omnibus: uſuſq; eius delecta-
bilis ſine faſtidio, licet quotidianus. Congruẽ itaq; Chriſtus ſapientia pa-
tris, ſacramentum ſpiritualis refectionis in pane, ac uino inſtituit: ut ſicut
materia baptiſmi, quę ſignum eſt interioris ablutionis eſt aqua, inter cætera
magis ad corporis lotionem congrua, per quam ſpiritualiter regeneramur,
& in eſſe ſpirituali conſtituimur. Sic materia euchariſtiæ diuiniſſime: quæ
in uita ſpirituali fouemur, nutrimur, & augmentamur: eſt panis, qui corpo-
rali refectioni eſt aptiſſimus, nec aliquando ſicut cæteri cibi eſt faſtidio, &
Hugo. X horrori. ¶ De hoc pulchrẽ ſcribit uenerabilis Hugo libr. 2. de ſacra. part.
8. ca. 8. in uerba hæc. Voluit ſapientia Dei, quæ ſe per uiſibilia manifeſtat,
oſtendere, quoniam ipſa animarũ cibus, & refectio eſt. Et propterea carnẽ
aſſumptam in edulium propoſuit, ut per cibum carnis ad guſtum inuitaret
diuinitatis. Sed ne rurſũ humana infirmitas contactũ carnis in aſſumptione
horreret conſueti, & principalis edulij ſpecie illam uelauit: & ſic ſumen-
dam propoſuit, ut ſenſus in uno foueretur, & fides in altero ædificaretur.
Fouetur enim ſenſus in uno: dum ſolita tantum, & conſueta percipit. Edi-
ficatur autem fides in altero, dum in eo, quod uidet: quale ſit illud, quod
non uidet, agnoſcit. Proponitur igitur ſpecies panis, & uini, ut doceatur
plena, & perfecta refectio eſſe in ſumptione corporis, & ſanguinis Chriſti
ex diuinitate Chriſti. Plena autem refectio cibus, & potus eſt: cibi autem,
& potus panis, & uinum principalis ſubſtantia eſt. Et proponitur ſpecies
ex principali ſubſtantia refectionis, ut in ea ſumatur, & puram ueritas cor-
poris, & ſanguinis Chriſti ſignificaretur, ſicut ipſe teſtatur dicens. Caro
mea uerẽ eſt cibus, & ſanguis meus uerẽ eſt potus. Quæ tamen corporis,
& ſanguinis ſumptio: quia ſola ſine ſpirituali effectu ſalutem non confert:
idẽ ipſe ſaluator manifeſtauit dicens. Caro nihil prodeſt, ſpiritus eſt, qui ui
uificat. Virtus ergo, & plenitudo ſpũalis refectionis, quæ in corpore Chri-
ſti, & ſanguine eſt, per ſpeciem quidem panis, & uini, ſignificatur. In per-
ceptione autem gratiæ: infuſio internæ, & æternæ refectionis perficitur.
Et ſic quidem cũ tria in uno ibi ſint. In primo, quidem ſignum inuenitur
ſecundi. In ſecundo autem cauſa tertij. In tertio uerò uirtus ſecundi, & ue-
ritas primi, & hæc tria in uno ſunt, & unum ſacramentum. Claret itaque
quomodo diuiniſſimę euchariſtiæ ſumptio ſacramẽtum eſt, & imago par-
ticipationis Ieſu, quia hoc ꝙ eius ſacr̄m uiſibiliter ꝑcipimus, ſignũ eſt ꝙ ei
ſpũaliter uniri debemus. Ipſa aũt euchariſtia.i. bona gr̄a: ip̄a.ſ. hoſtia ſacra di-
uiniſſima uocatur: qm̄ diuinos facit, & ꝑticipes diuinitatis eos, qui ſe dignẽ
ꝑticipant. Et quia ipſa ſignũ eſt, & ueritas, in qua uera caro in ſp̄ẽ panis ſu-
mitur: & in carne eius dignẽ ſumpta ipſius ẽt diuinitatis ſuſceptio, & par-
Y ticipatio, & conſortium cõdonatur. Hæc uenerabilis Hugo. ¶ Patet

igitur

igitur, quam congrue id, quod nobis eſt principalis cibus, & potus: corpus domini ſignificat: qui uerus cibus eſt animæ, & perfectus habens in ſe conditiones perfecti cibi; quæ nouem ſecundum dominum Alb. inde officio miſſæ par. 2. numerantur. Albert. Hæ ſunt, cibi nobilitas ex genere: ſuauitas ex ſapore: nutritiuitas ex uirtute: ad cibatum congruitas ex ſimilitudine: penetrabilitas ex ſubtilitate, unibilitas ex connaturalitate: & firma hæſibilitas ex cibati appræhenſione: quæ per longum proſequitur: ſed reſcinduntur propter nimiam prolixitatem. ¶ Sunt & aliæ cauſæ, quare ſub duplici ſpecie inſtitutum ſit, quæ reſeruantur uſque ad eam canonis partem. vbi de ſanguinis conſecratione agitur: ad lect. l. lij. Z ¶ Habet autem mos, & rubrica docet Romani ordinarij, q; ſacerdos celebrans dicens hæc verba. Qui pridie &c. digitos ſuos pollices, & indices utriuſq; manus ducat ſuper pallam corporalis tergentes eos: licet etiam ante canonis inceptionem lotos, ad ſignificandum, q; hoc ſacrificium non niſi mundis manibus: non uitiatis, non pollutis, dicitur uenerabiliter, ac ſumma reuerentia pertrectari. Ea propter & epiſcopus ſacerdotes ordinans, manus eorum chriſmate ungendo ſacrificat, ut digne ſanctis manibus tractent hoſtiam ſalutarem. Fit autem hæc terſio digitorum quibus dominicum corpus ſub ſpeciebus tractandum eſt: non propter timorem contaminationis corporis Chriſti, quaſi ipſum poſſit corporali immundicia maculari: cum ſit ſub hoc ſacramento modo non quantitatiuo, & quaſi indiuiſibili, quo anima intellectiua eſt in corpore, ſecundum quem modum a nullo corpore contingi poteſt. Sed fit potius ad reuerentiam exhibendam: excitandum quoque deuotionem, & attentionem ad benedictum Chriſti corpus, quod realiter poſt prolata conſecrationis uerba, ſub ſpeciebus panis continetur. Magnam enim requirit puritatem, & reuerentiam immolatio huius ſacrificij, quia inter omnia ſacrificia ipſum eſt potius: & in dignitate quæq; alia ſuperexcedit: dicente Alex. Papa, ut habetur de conſe. diſt. 2. Nihil. Nihil in ſacrificijs maius eſſe poteſt, quam corpus, & ſanguis Chriſti. Nec ulla oblatio hac potior eſt: ſed omnes hæc præcellit: quæ pura conſcientia domino offerenda eſt, & pura mente ſumenda: atq; ab omnibus ueneranda. Et ſicut potior eſt cæteris: ita potius excoli, & uenerari debet. Hæc ibi. ¶ Debet autem ſacerdos hæc uerba proferendo panem de palla corporali: ubi ante canonis inchoationem repoſitus fuerat ſuſcipere: ſicut Chriſtus accepit panem in manus ſuas uolens conſecrare, dans per hoc formam, & exemplum ſimiliter faciẽdi. Debet & ſacerdos cauere, ne multum ante hoſtiam ſic in manus receptam eleuet, priuſquam conſecrationis uerba proferat: ne circunſtans populus panem nondum conſecratione in corpus domini conuerſum adoret, & ita in idolatriã incidat, dum pro Chriſto panem adorat. Vnde non ſatis cauta eſt nonnullorum ſacerdotum conſecratium ſollicitudo, qui hoſtiam conſecrandam in manus recepturi, genua flectunt: in altum eleuant, populo reſpiciente, & poſt ad conſecrandum procedunt. Teneat ergo in manu hoſtiam ſacerdos non multum eleuando ipſam de altari, nec genuflectat, quouſque conſecrationis myſterium eſt perfectum, quod uſque ad uerborum conſecrationis panis (quæ ſunt: hoc eſt enim corpus meum) prolationem integram perficitur. Siquidem, ut infra dicitur, in primo non eſſe uerborum incipit eſſe corpus Chriſti ſub ſpeciebus panis, in eodem panis ſubſtantia deſinente.

De terſione digitorum & alijs, quę per ſacerdotem communiter fiunt ante conſecrationem.

DE MODO ET CIRCVMſtantia conſecrationis.

LECTIO XXXVI.

ET eleuatis oculis in cœlum ad te Deum patrem ſuum omnipotentẽ. ¶ Hæc eſt tertia pars ſubdiuiſionis quartę partis principalis canonis: in qua præmiſsis huius ſacroſanctæ inſtitutionis hora, & materia tangitur eius modus, & circumſtantia. Vnde dicitur. Et eleuatis oculis in cœlum. Et eleuatis. i. ſurſum leuatis: oculis. ſcilicet mẽtis, & corporis in cœlum, a quo omne datum optimum eſt deſcedens: ad te Deum eius ſecundum humanitatẽ: patrem ſuum ſecundum diuinitatem: omnipotentem per deitatis infinitatem: quæ ſecundum Damaſc. pelagus eſt infinitæ ſubſtantiæ. Etiam omnipotentem per creationis, & tranſſubſtantiationis poteſtatem, quæ quia infinita eſt omnipotentia, tibi patri omnipotenti, & clementiſſimo gratias agens &c. In quibus uerbis ſecundum Alex. de ales, arduitas facti, & dignitas ſacramenti deſignatur. Non enim ſic fecit dñs in inſtitutione alicuius alterius ſacramenti: de quo de conſe. diſt. 2. Nihil dicit Alex. Papa quintus, ut ſupra allegatũ eſt in fine lectionis p̃cedẽtis. Nihil in ſacrificijs maius eſſe põt, q̃ corpus, & ſanguis Chriſti, nec ulla oblatio hac potior eſt ſed omnes hæc præcellit, quæ pura conſcientia dño offerenda eſt, & pura mente ſumenda, atq; ab oĩbus ueneranda. Et ſicut potior eſt cęteris: ita potius excoli, & uenerari dicunt. Hæc ibi. ¶ Sed hic diceret aliquis, cũ nullus euangeliſtarum inſtitutionem huius uiuifici ſacramenti deſcribentiũ, Chriſtũ eius inſtitutorem oculos ſuos ad cœlũ eleuaſſe commemoret, quis tantæ præſumptionis extitit, & audaciæ, ut uerba ſuo de corde interponere tentauerit, & q̃ Chriſtus in cœlũ oculos ſuos leuauerit affirmare? R̃ndet dñs Innocen. q̃ tria commemorantur hic in ca. de celeb. miſſa. Cum Marthæ. quæ nullus euangeliſtarũ deſcribit, uidelicet. Eleuatis oculis in cœlũ, æterni teſtamenti, myſteriũ fidei. Sed unde tunc canoni hæc inſerta ſunt, quaſi Chriſtus ſic fecerit, & ſic dixerit. R̃ndet idem, q̃ formam iſtorum uerborũ acceperunt Apoſtoli a Chriſto, & ab ipſis apoſtolis cępit eccleſia. Multa ſiquidem tam de factis, q̃ uerbis dominicis prętermiſerunt euangeliſtæ, quæ tñ apoſtoli, uel facto ſuppleuiſſe, uel uerbo expreſſiſſe leguntur. Paulus nãque in actibus Apoſtolorum ſic ait. Meminiſſe nos oportet uerbi dñi nñi Ieſu, qui dixit. Beatius eſt dare magis, q̃ accipere. Hoc nullus quattuor euangeliſtarum ſcripſit. Nullus etiam eorũ expreſsit, quod ad Corinthios de Chriſto ſcribens ait. Viſus eſt pluſquam quingentis fratribus ſimul. Deinde uiſus eſt, & Iacobo, nouiſsime aũt oĩm tanquam abortiuo uiſus eſt mihi. Euãgeliſtæ ẽt mutuõ inter ſe ſuppleſſe leguntur, quæ ab eorum aliquo, uel aliquibus omiſſa ſunt. Vnde cum tres Euangeliſtæ poſuerunt, hoc eſt corpus meum, ſolus Lucas adiecit: quod pro uobis tradetur. Et cum Matthęus, & Marcus dicant pro multis: Lucas dicit pro uobis. Matthęus aũt in remiſsionem peccatorum adiunxit. Cæterum ea quæ adduntur in canone miſſæ, põt ex alijs locis euangelij comprobari. Iohannes. n. ſuſcitationem Lazari deſcribens, Ieſum ſurſum oculos leuaſſe aſſerit, & dixiſſe. Pater gratias ago tibi, q̃m audiſti me &c. Et infra. Si tunc igitur in cœlum oculos leuauit ad patrẽ, cũ ad corpus exanime animã Lazari reuocauit, probabilius eſſe ui-

Expoſitio horum uerborum, & eleuationis oculis.

Damaſcenus

Aliqua habentur in canone q̃ nullus euangeliſtarũ de Chriſto ſcripſit.

De oculorũ eleuatione.

Innocen.

Act. 20.

1. Cor. 15.

deur,ꝙ tunc oculos leuauerit ad Deū patrem in cœlū,cum panem,& ui-
nū in corpus,& ſanguinē proprium cōmutauit.Hæc ibi.¶ Leuauit aūt ocu- B
los in cœlum ad Deū patrem ſuū omnipotentē duplici de cauſa. Prima,ut

Quare Chriſtus leuauit oculos ad patrē ſuum.

nobis inſinuaret ſe ptātem a Deo patre hoc opus magnificū pficiendi ac-
cepiſſe. Hoc ſiquidē & in alijs locis plurimis uerbo atteſtatus eſt.unde Mat.
11.Oīa m hi tradita ſunt a pře meo.Et iterum.Io.7. Mea doctrina non eſt Matth. 11. Ioh. 7.
mea:ſed eius,qui miſit me přis. Quāuis.n.Xp̄s uerus fuit,& eſt deus přī per
omnia æqualis:quia tñ p generationem a pře originatur, qua generatione
ſibi a pře cōicata eſt eſſentia,quæ deus eſt.Oīpotentia,qua ei æqualis eſt,&
quicquid př habet eo duntaxat excepto, quo ſibi opponitur.i.paternitatis
relatione,qm̄ relationes in diuinis oppoſitæ originis ſunt in eodem ſuppo
ſito incōpoſſibiles,ideoq; přī oīa,q̄ facit, attribuit:quia oēm faciendi pote-
ſtatē a patre ſe accepiſſe profitetur. Data eſt inquit, mihi oīs poteſtas in cœ Matth. ulti.
lo,& in terra Matth.ulti. Sic in recognitionem ,ꝙ hanc ptātem tranſſub-
ſtantiandi panem,& uinum in corpus ſuū,& ſanguinem a pře accepit,ocu-
los ſuos in hac actione ad Deum přem eleuauit. ¶ Secunda cā eſt propter
noſtram eruditionem: ut.ſ. per ſuam actionem nos inſtruat, quatenus in
principio actionū noſtrarum oculos mentis ad Deum tanq̄ ad autorem, &
datorē bonorum omnium ſubleuaremus:de quo ait Inno. Hoc ad noſtram Innoc.
inſtructionē faciebat Xp̄s, ut & nos oculos cordis non deprimamus in ter-
rā,ſed eleuemus in cælum,ſi quod petimus,uolumus impetrare. Sic feciſſe
propheta legitur. Oculi mei ſp ad dñm.Et iterū. Ad te leuaui oculos meos,
qui habitas in cœlis. Sic ſacerdos hæc proferens et ſuos corporales oculos
ſurſum eleuet in cœlum: quatenus excitatus mentis oculis recognoſcat mi
ſterium illud angelicis humeris tremendum a ſolo dño cœlorum rege ac-
cepiſſe. Sequitur. Tibi gřas agens. Tibi.ſ.omnipotenti Deo přī ſuo,gratias
agens de tanto dono,de tā excellenti gřa,de tam efficaci cibo,ſacramento
digniſsimo,& myſterio tam profundo. Circa quod diuina uirtus ſecretius Ioh 11.
operatur. Ioh. 11. Pater gratias ago tibi,qm̄ exaudiſti me. Ego autem ſcie-
bam,quia tu ſp me exaudis:& 2. ad Cor. 9 Gratias ago Deo ſuper inenarra- 2.Cor.9.
bili dono eius. Hæc Albertus. ¶ Vel gratias egit ſecundum Innoc. non pro Albertus. Inno.
ſe:ſed pro nobis,id eſt noſtra reparatione, & ſalute omnium per hoc ſacra
mentum futura,quia per uſum iſtius ſacramenti,augetur gratia,quæ eſt cau
ſa ſalutis. Vel gratias egit nobis in exemplum, ut & Deum in ſingulis acti-
bus noſtris præ oculis habentes,gratiarum actiones de oībus bonis collatis
referamus. Vnde Bernar. Sicut de ueteribus terminandis, ſic de nouis inci- Bernar.
piendis gratias egit Chriſtus, nobis pariter exemplum tribuens in omnis
boni operis inchoatione,uel perfectione patrem,qui eſt in cœlis, eſſe glo-
rificandum.unde ad Epheſi.5 Gratias agentes ſemper pro omnibus in no-
mine domini noſtri Ieſu Chriſti deo, & patri. ¶ Vel gratias egit ſecundum Epheſi. 5.
Chryſoſto.docens nos qualiter oportet nos hoc myſterium perficere,oſtē- Chryſoſt.
dens per hoc, quod in ſumptione, & ante ſumptionem huius ſacramenti
præexigitur deuotio,& oratio,ac mentis in Deum eleuatio: atque ut in ad-
uerſitatibus poſiti a gratiarum actione non ceſſemus. Vnde ſubdit Chryſo. Chryſoſt.
Accepto pane gratias egit, iam proximus paſsioni, ut & nos gratias aga-
mus in flagellis poſiti. Et dicit Innocen. quod ex hac gratiarum hoc ſacra-
C mentum ſacrificium laudis appellatur, quia ſcilicet cum laudibus, & gra- Innocen.

Qua forma verborum Chriſtus cōſecrauit.

tiarum actione Chriſtus ipſum inſtituit. ¶ Sequitur. Benedixit. Ad prola-
tionem huius uerbi facit ſacerdos crucem ſuper oblatam, non quia Chri-
ſtus benedicendo panem crucem formauerit, quia nondum facta fuerat
crux character benedictionis,& ſanctificationis:ſed fit a miniſtro nunc poſt

crucis Chriſti ſanctificationem, per contactum præcioſi corporis, & ſanguinis crucifixi, ſuper materiam panis, & uini. Tum propter materiæ ſanctificationem: quia cruce Chriſti omnia ſanctificantur: ut in cano. Nunquid. de conſecratione diſtinctione quinta, ut ſupra habetur lectione uigeſimaprima. Tum ad repræſentandum. Nam duæ cruces hic fiunt in uerbo, benedixit, repetito. Prima ad repræſentandum præſignationem paſſionis Chriſti factam in cæna per huius ſacramenti inſtitutionem ſub ſpecie panis, & uini: ut dicit Sanctus Thomas in 3. par. quæſt. 83. arti. 5. in ſolutione tertiæ rationis. Secundo ſecundum Alex. ad ſignificandum, ꝙ morte Chriſti hic ſpecialiter repræſentata, duplex hominis natura. ſ. corpus, & anima redempta eſt. Tertio ad inſinuandum dominum in duplici natura: corpore ſcilicet, & anima paſsionem ſuſtinuiſſe. Nam corpus ad carnem: ſanguis ad animam (cuius ſedes in ſanguine eſſe dr̃:) referti ſolet. Quia autem benedicendo Chriſtus conſecraſſe intelligitur: quæritur utrum aliquo ſenſibili ſigno: an certorum uerborum prolatione: an ſola uirtute, & poteſtate conſecrauit, & per hoc qua forma conſecrationis dominus uſus eſt. Et circa hoc Alexan. par. 4. q. 33. me. 2. quattuor recitat opiniones: non tamen eo ordine, quo hic recitantur. ¶ Prima fuit, ꝙ ſicut Chriſtus prius baptizatus eſt, quam formam baptiſmi inſtituit: ita & prius confecit, quàm uerba aliqua protulerit. Ipſe ſiquidem quia eſt uerbum patris ſine uerbo ſua uirtute confecit. Nobis autem, qui diuini uerbi uirtute egemus, dedit formam uerborum, qua conſecramus: ut ſic differentia in conſecrando inter miniſtros & ſacramenti autorem appareret. Huic fauere uidetur Innocen. Sanè poteſt dici, inquit: quòd Chriſtus uirtute diuina confecit: & prius formam expreſsit, ſub qua poſteri benedicerẽt. Ipſe namque per ſe uirtute propria benedixit: nos autem illa uirtute, quam uerbis indidit. ¶ Pro iſta opinione quidam arguunt. Si Chriſti corpus non fuiſſet ſub ſacramento ante iſtorum uerborum prolationem, non uere dixiſſet Chriſtus: hoc eſt corpus meum. Oportuit ergo corpus Chriſti præexiſtere in ſacramento, antequam dixit, hoc eſt corpus meum, ut uera eſſet oratio. Præceſsit ergo, aiunt aliqua benedictio conſecratiua, & de illa intellexit euangeliſta, cum ait: benedixit, id eſt conſecrauit. Huius opinionis uidetur fuiſſe Franciſcus Maronis addens, quia Chriſtus protulit hæc uerba indicatiuè: nos recitatiue. Indicatiuum autem præſupponit hoc, quod indicatur. Cum ergo dixit: hoc eſt corpus meum: oportuit ad ueritatem huius locationis præexiſtere id, quod per pronomen hoc indicaretur: non autem ſic oportet ad noſtram prolationem uerborum: quia recitatiue tantum proferimus illa uerba: ideo non oportet, quod aliquid præexiſtat. Sed quamuis non ſit dubium, Chriſtum ſola uirtute ſine uerbis, & ſignis potuiſſe panem in corpus ſuum conuertere: hoc tamen ita feciſſe nulla ratione, aut autoritate probatur. ¶ Vnde eſt ſecunda opinio, quòd dominus accipiens panem benedixit, & conſecrauit illum quadam benedictione ſecreta nobis ignota, ad quam facta eſt tranſſubſtantiatio: poſtmodum fregit, deditq; diſcipulis ſuis dicens. Accipite, & comedite, hoc eſt corpus meum: & in prolatione horum uerborum, contulit eis poteſtatem, & uim conuertendi in poſterum panem in corpus Chriſti. ¶ Tertia opinio eſt, ꝙ dominus confecit hoc uerbo, hoc eſt corpus meum: ſed uerbum illud dixit bis: licet non ſcribatur niſi ſemel. Poſtquam enim benedixit, tacitè dixit illud uerbum, hoc eſt corpus meum, & tunc confecit: & quia tacitè dixit, ta-

cuit

Thomas.
Alexan.
Alexan.
Innocen.
D

cuit euangeliſta. Per illud autem uerbum ſecundò dictum duo nos docuit. ſcilicet, quid fuit, ꝙ ſcilicet, dedit corpus eius: & qualiter alius conſecrans facere deberet. Omnes illæ opiniones, quia nulla auctoritate probantur: & quia ſuperflua uidetur eorundem uerborum repetitio: ideo ea facilitate contemnuntur, qua accepantur. ¶ Ideo eſt quarta opinio cæteris probabilior, & communior, quam etiam tenere uidentur Alexander de Ales, Albertus, & ſanctus Thomas, & communiter alij: uidelicet, quòd Chriſtus in ultima cæna conſecrauit per eadem uerba, per quæ nos conficimus. Quodq; ſemel tantum protulerit ipſa: & per unicam eorum prolationem omni atria, ſcilicet conſecratio, ſignificatio, & informatio fiebant. Protulit tamen non eodem ordine, quo hic ſunt poſita: quo & euangeliſta ponit: quia non fuit euangeliſtis cura ſeruare ordinem uerborum, quo prolata ſunt a domino. ſicut, & in multis alijs: ſed dumtaxat facta, & prolata a domino narrare. Ordo autem talis fuit. Accepit panem, & benedixit dicens. Hoc eſt corpus meum, ac deinde fregit, & dedit diſcipulis ſuis dicens. Accipite, & manducate. Et hoc (uidelicet: quia dominus conſecrauit horum uerborum prolatione ſemel facta) magis uidetur elici ex uerbis euangelij, & dictis ſanctorum patrum. Vnde Euſebius emiſſenus: & habetur in canone de conſe. diſt. 2. Quia corpus. Inuiſibilis (ait) ſacerdos: uiſibiles creaturas in ſubſtantiam corporis, & ſanguinis ſui, uerbo ſuo ſecreta poteſtate conuertit: ita dicens. Accipite, & comedite: hoc eſt corpus meum. Et ſanctificatione repetita. Accipite, & bibite ait. Hic eſt ſanguis meus. Ergo ſicut ad nutum præcipientis domini repente, & ex nihilo ſubſtiterunt excelſa celorum: profunda fluctuum: uaſta terrarum, ita pari poteſtate in ſpiritualibus ſacramentis: ubi præcipit uirtus, ſeruit effectus. Ecce plane dicit; ꝙ dominus conuertit uiſibiles creaturas in ſubſtantiam corporis, & ſanguinis ſui, hęc uerba proferendo: hoc eſt corpus meum. Item conueniens eſt: ꝙ conſecratio, quę exercetur ab eccleſia: eadem forma uerborum fiat, qua fiebat ab ipſo: a quo eccleſia habet conficiendi auctoritatem. ¶ Verum ſunt quidam tenentes cum opinione quarta, ꝙ Chriſtus his uerbis ſemel prolatis: hoc eſt corpus meum, conſecrauit. ſed aiunt: ꝙ ea poſt fractionem panis protulerit. Vnde dicunt: ꝙ Chriſtus confecit poſt diuiſionem omnium partium panis, in termino ſcilicet ultimæ fractionis: in quo confecit dicendo. Hoc eſt corpus meum. Sicut enim duodecim fuerunt apoſtoli, & ipſe tredecimus: ita in tredecim partes fregit panem: & pro ultimo inſtanti fractionis porrexit diſcipulis, & confecit. Et ſi opponitur: ꝙ eccleſia, quę Chriſtum imitatur, prius conſecrat, quam frangit. Reſpondent, quòd duplex eſt fractio ſacramenti: quædam ad figurandum, quædam ad diſtribuendum. Illa, quæ fit ad figurandum, fit a ſacerdote in altari poſt conſecrationem. de qua inferius dicetur. Illa uerò, quæ fit ad diſtribuendum multis, qui ſunt ſacramentum percepturi, poteſt præcedere conſecrationem: ut ſi quis conficeret pro multis non habens diſtinctas hoſtias: ſed unum panem integrum: congrue prius frangeret in particulas, & poſtea conſecraret, ita Chriſtum dicunt confeciſſe: ſed primum eſt communius. ¶ Si quæris: quid fregit Chriſtus. Reſpondeo id, quod frangit ſacerdos euangelicus: ſpecies ſcilicet ſacramentales, & nequaquam corpus domini: de quo infra ſuo loco dicendum erit. ¶ Sequitur. Dedit diſcipulis ſuis dicens. Accipite, & manducate

Duplex ſex fractio ſacramenti.

ex

ex hoc omnes. Hæc eſt quarta pars ſubdiuiſionis partis quartæ principa-
lis: in qua oſtenſis diuiniſſimæ euchariſtiæ inſtitutionis modo atq; circum Finis inſtitutionis & ratio.
ſtantia, tangitur eiuſdem inſtitutionis finis, & ratio motiua: unde dici-
tur. Dedit diſcipulis ſuis. Chriſtus namq; hoc ſacramentum inſtituit ſecũ-
dum frequenter repetita, ut eſſet memoriale ſignum paſſionis ſuæ: & ut Conc. Trid. cap. 2. ſeſſ. 13.
eſſet remedium contra peccata quotidiana animæ. Hæc aũt conueniunt
huic ſacramento plus per ſui uſum, quam conueniant ei ſecundum ſe. Hinc
1. Cor. 11. dicit apoſtolus. 1. Cor. 11. Quotienſcunq; manducabitis panem hunc, &
calicem bibetis: mortem domini annunciabitis. Non dicit conficitis: ſed
ſumitis. & Aug. in lib. ſententiarum proſperi. Dum frangitur, inquit ho
ſtia: dum ſanguis de calice in ora fidelium funditur, quid aliud, quam do-
minici corporis in cruce imolatio: eiuſq; ſanguinis de latere effuſio deſi-
gnatur? Et habetur de conſe. diſt. 2. Dum frangitur. Item Amb. ſuper epi
ſtolam ad Hebrę. & habetur eadẽ diſt. In Chriſto. Nos per ſingulos dies,
hoſtiam offerimus ad recordationem mortis Chriſti. Item Aug. li. de tri-
ni. Quia domini morte liberati ſumus: huius rei memoriam in edendo,
& potãdo carnem, & ſanguinem, quæ oblata ſunt, ſignificamus. Eadem
diſt. Quia domini. Remiſſio etiam peccatorum plus fit per uſum huius ſa
cramenti, quam per ipſum in ſe. Non enim tantum prodeſt in pixide con-
ſeruatum: ſicut oblatum, & ſumptum in uera fide, & deuotione. unde
Aug. eadem diſt. Verum ſub figura. Quia quotidie labimur: Chriſtus
quotidie myſticè pro nobis immolatur. Ad idem paſchaſius cap. imme-
diatè præcedente. Hinc frequenter Chriſtus uolens exprimere fructum
huius ſacramenti dixit. Qui manducat carnem meam, & bibit ſanguinem
meum: habet uitam æternam. Manducatio, & potio huius ſacramenti
eſt uſus. Hinc & uolens diſcipulos ſuos Chriſtus fructus huius ſacramen
ti participes fieri: poſtquam corpus ſuum conſecrauit, non ſiſtebat in cõ
ſecratione. Neq; dedit diſcipulis, ut ipſum honorificè conſeruarent: ſed
dedit in ſui uſum dicens. Accipite, & manducate. Et quoniam per uſum
manducatio tranſit, & conſumitur: dedit eis, quotiens uellent conſecran
di poteſtatem, dum addit. Hoc facite in meam commemorationem: ut
ita nunquam fructu (uſum ſacramenti cõſequente) priuarentur propter ſa
cramenti carentiam, & defectum. Ex his ſatis patet: ꝙ conſecratio ad uſum
qui eſt eius manducatio, tanquam ad finem quodammodo proximum or-
dinatur: quia Chriſtus poſtquam accepit panem, benedixit, dedit diſci-
pulis ſuis, ut manducarent. ¶ Dedit autem diſcipulis ſuis, qui ſecum in ul-
tima cœna agnum paſchalem, qui figura fuit huius ſacramenti, comede-
runt: ut ſicut cum ipſis finem dedit ſacrificijs legalibus, ac cærimonijs iu-
dæorum: ita cum ipſis inchoaret ſacrificium nouum uſq; in finem mundi
duraturum. ¶ Dedit diſcipulis ſuis, ad inſtruendum: ꝙ nemo hoc ſacra-
mentum digne percipit, niſi ipſius fuerit diſcipulus. Sunt autem Chri-
ſti ueri diſcipuli, qui quod ſummus ueritatis magiſter de hoc altiſſimo ſa-
cramento credendum propoſuit, fide certiſſima firmiter amplexantur. Pro
pterea non fuerunt ueri diſcipuli, qui audita Chriſti doctrina de hoc ſacra
cramento: abierunt retrorſum dicentes. Quomodo poteſt hic nobis da-
re carnem ſuam ad manducandum? Durus eſt hic ſermo. Quis poteſt
oh. 6. eum audire? Iohannis 6. Diſcipuli Chriſti ſunt, qui preceptis eius ſtudio-
ſè obtemperant: ſecundum ꝙ dixit Io. 15. Vos amici mei eſtis: ſi fece-
oh. 15. ritis, quæ ego præcipio uobis. Propterea non fuerunt ueri diſcipuli Chri-
ſti, quibus imprecans dixit. Vos irritum feciſtis mandatum dei propter
Mat. 15. traditionem ueſtram. Mat. 15. Diſcipuli Chriſti ſunt qui ualde in frater-

na ſoli

na ſolidantur charitate. De quo Ioh. 13. In hoc cognoſcent omnes, ꝙ di- Ioh. 13.
ſcipuli mei eſtis: ſi dilectionem habueritis ad inuicem. Hæc ſiquidem di-
lectio diſcernit diſcipulos: ac filios dei a diſcipulis diaboli: ut Bern. ait. Bern.
Quam ſi habuerimus, profecto ait, cognoſcent omnes puſilli, & magni,
ꝙ ueri ſumus diſcipuli Chriſti. Qui enim dilectionem, & charitatem nō
habent: quomodo eſſent eius diſcipuli, qui præceptum dedit charitatis?
Proprerea non fuit uerus Chriſti diſcipulus ſeruus ille nequam, qui con- Matt. 18.
Quomodo panis Chriſti ſacratus ſit accipiendus. ſeruo ſuo debitum dimittere recuſauit. Mat. 18. ¶ Sequitur. Accipite, & G
manducate. Accipite cum beniuolentia: & non rapire cum uiolentia: quia
quod uobis porrigitur, panis eſt filiorum, qui ſumendus eſt de manibus
donantis cum amore, & dilectione. Non rapiendus ui, & uiolentia ex-
torſione: ne forte magis rapinam committeret, quis dum rapit alienum:
quam acciperet reuerenter, quod gratuito, & liberaliter miniſtrat domi-
nus omnium. Rapiunt autem uiolenter, qui prohibiti, aut indigni, &
uelut canes immundi panem hunc filiorum canibus non mittendum, acci-
piunt, aut tollunt: magis nolentes hac ſumptione peccata, quæ dimitte-
re nolunt, palliare: quam per humilem ſuæ indignitatis recognitionem
ad tempus abſtinere, donec a peccatis mundati: poſſunt purgata conſcien
cia ſalubriter manducare: accipientes hunc panem de manu donantis hu-
militer, & deuote. Quomodo enim diſcipuli Chriſti auſi fuiſſent mandu-
care dominum ſuum, & magiſtrum: niſi ad eos ad manducandum quaſi
amicos, & filios ſuos inuitaſſet, dicens. Accipite, & manducate. Et ite
rum. Qui manducat me: & ipſe uiuet, propter me. Accipite, ait domi-
nus. Non eſt intelligendum dicit Inno. ꝙ ſumptum corpus de manu do
mini ſibi inuicem diſcipuli miniſtrarent: ſed qui conſecrauit, idem & mi-
niſtrauit, dicens. Accipite: ſcilicet de manu mea: & manducate, quod
uobis offerat. Accipite cum deuotione. Manducate cum ueneratione, uel
accipite per fidem: manducate per charitatem: Vel accipite in officium:
manducate ut animæ alimentū. Vel accipite ſacramentaliter: manducate
ſpiritualiter: duplicem huius ſacramenti comeſtionem ſecundum Inno. Inno.
ſignificans. Dupliciter ſiquidem corpus Chriſti comeditur: quia duplici-
ter intelligitur. Verum ſcilicet, quod de uirgine traxit Chriſtus, & in
cruce pependit. Et myſticum, quod eſt eccleſia Chriſti ipſa uegerata. De
uero corpore dominus ait. Hoc eſt corpus meum, quod pro nobis trade
tur &c. De myſtico dicit apoſtolus. Vnum corpus, & unus panis multi
ſumus. Corpus Chriſti uerum comeditur ſacramentaliter. i. ſub ſpecie pa
nis. Corpus Chriſti myſticum comeditur ſpiritualiter in fide cordis. De
comeſtione ſacramentali ait dominus. Accipite, & manducate: hoc eſt
corpus meum. De comeſtione ſpirituali dicit. Niſi mandu. carnem filij ho
minis, & bi. eius ſanguinem: non habebitis uitam in uobis. Hæc Inno.
¶ Neq; tamen ex hoc negandum eſt corpus Chriſti uerum ſpiritualiter
manducari. quia ſicut manducatur corpus Chriſti myſticum per hoc, ꝙ
aliquis aſſumitur in societatem fidelium: aut firmius in ipſa ſolidatur: ita
manducatur corpus Chriſti uerum ſpiritualiter: cum quis membrum Chri
ſti efficitur, & Chriſto incorporatur: ipſiq; fortius per fidem, & dilectio-
nem coniungitur. Vnde dicit Hugo. lib. 2. parte 8. c. 5. Deniq; carnes
agni comedimus: quando in ſacramento uerum corpus ſumendo per fidē
& dilectionem Chriſto incorporamur. Alibi quod manducatur, incorpo-
ratur: quando autem caro Chriſti manducatur: non quod manducatur:
ſed qui manducat, ei, quem manducat, incorporatur. Idcirco uoluit
Chriſtus a nobis manducari: ut nos ſibi incorporaret: quod non intelli-

gitur niſi de ſpirituali manducatione: quia in ſacramentali tantum non fit hæc incorporatio: non tamen ſpiritualis excludit ſemper ſacramentalem. ¶ Pro cuius intellectu notandum, ꝙ manducatio corporis Chriſti dupliciter intelligitur ſpiritualis. Vno modo ex parte modi. Alio modo ex parte effectus. Ex parte modi quidem: quia eſt manducatio corporis Chriſti non ſub propria ſpecie carnis, & lineamentis corporalibus humano corpori conuenientibus: ſed ſub ſpecie aliena, ſub qua latet: & ut ſic, non ſubijcitur alicui corporalium ſenſuum. Sub qua ſpecie habet quodammodo modum exiſtendi ſpiritus: quia ibi eſt modo inuiſibili, & inſenſibili. Hæc manducatio ſpiritualis uere eſt manducatio ſacramentalis: & opponitur manducationi corporali, ſeu carnali. De qua intelligebant iudæi: & quidam diſciduli, cum Chriſtus faciens ſermonem corã apoſtolis, & quibuſdam alijs dixit. Niſi manducaueritis carnem filij hominis: & biberitis eius ſanguinem, non habebitis uitam in uobis: dicentes. Durus eſt hic ſermo: quomodo poteſt hic nobis dare carnem ſuam ad manducandum, & abierunt retro propter duritiam ſermonis eius. Intellexerunt quidam carnem ſuam manducandam, quomodo in cadauere uẽditur: aut in macello petiatur, ac dentibus laniatur: & ideo fuerunt ſcandalizati. Vnde Chriſtus agnoſcens, ꝙ inter ſe murmurabant, dixit. Hoc uos ſcandalizat, ꝙ ſcilicet dixi carnem meam a uobis manducandam. Sed cum uideritis filium hominis aſcendentem, ubi prius erat, in diuinitate ſcilicet: tunc uidebitis: quia non eo modo, quo putatis, corpus meum erogabo uobis, ut morſibus conſumatur: quia cum ipſo corpore integro utiq; aſcenſurus ſum in cęlum. Sic exponit beatus Auguſtinus. Recedentibus autem illis a Chriſto, duodecim manentibus, apoſtolos inſtruxit de eo, quod dixerat. Spiritus, inquit, eſt qui uiuificat: caro non prodeſt quicquam. Verba, quæ ego locutus ſum uobis, ſpiritus, & uita ſunt. Caro non prodeſt quicquam: quomodo ſcilicet, illi intellexerunt carnales diſcipuli carnem Chriſti carnaliter manducandam. Spiritus eſt, qui uiuificat.i.caro mea. ſpiritualiter ſumpta uiuificat. Verba, quæ locutus ſum ad uos de carne mea manducanda, ſpiritus & uita ſunt.i. ſpiritualem habent intellectum: ſecundum quem caro mea uitam præſtat, ſcilicet ſumpta ſpiritualiter ſub ſacramento. unde Aug. in expoſitione. 4. pſ. & habetur de conſe. diſt. 2. Prima quidem. Intellexiſtis ſpiritualiter, ſpiritus, & uita ſunt, ſcilicet uerba, qui locutus ſum uobis. Intellexiſtis carnaliter, etiam ſic illa ſpiritus, & uita ſunt: ſed tibi non ſunt ſpiritus, & uita, qui ſpiritualiter non intelligis. ſpiritualiter intelligite, quæ locutus ſum. Non hoc corpus, quod uidetis, manducaturi eſtis: & bibituri illũ ſanguinem, quem effuſuri ſunt, qui me crucifigent: id eſt non eadem ſpecie, & repræſentatione, in qua uidiſtis: manducaturi eſtis carnem meã, ſed in ſacramento. Vnde ſequitur. Sacramentum aliquod commendaui uobis, ſpiritualiter intellectum uiuificabit uos: caro autem non prodeſt quicquam. Sed quomodo illi intellexerunt, ſic reſponderunt. Carnẽ quippe ſic intellexerunt, ſicut in cadauere uenditur &c. ut ſupra. Per quæ uerba non intendit beatus Auguſtinus excludere ueritatem corporis Chriſti in ſacramento euchariſtiæ, ſed oſtendere uolebat: ꝙ corpus illud non erat manducandum uiſibiliter in ſpecie humana, in qua a iudæis uidebatur: ita ut per partes ſicut animalium cæterorum carnes diſcerperetur. Erant tamen idem corpus manducaturi ſub ſpecie panis inuiſibiliter occultatum. Et hoc eſt, quod idem ſubdidit. Sacramentum aliquod uobis commendaui: ſpiritualiter intellectum uiuificabit uos: non uolens, ꝙ

cor-

Mãducatio corporis Xpi ſpũalis multipliciter intelligitur.

Auguſt.

Auguſt.

Digitized by Google

corpus Chriſti ſit tantū ſpiritualiter, & myſtice ſub ſacramento manducan
dum : ſed ſpiritualiter.i.inuiſibiliter per uirtutem ſpiritus , per quē & uiui-
ficat. ¶ Et ꝙ hæc ſit mens beati Aug. patet per eundem in epiſtola ad hyre Auguſt.
neū ubi dicit.& habetur de cōſe. diſt.2. c. non hoc. Non hoc corpus, quod I
uidetis , manducaturi eſtis : & bibituri illū ſanguinem,quem effuſuri ſunt,
qui me crucifigent. Ipſum quidem,& non ipſum: ipſum inuiſibiliter,& nō
ipſum uiſibiliter : quia ipſum ſub ſpecie panis, & uini uiſibili , non uiſibili-
ter in propria ſpecie corporis ſui. Vnde idem in lib. ſententiarū proſperi.
Caro eius eſt quam forma panis opertam in ſacramēto accipimus. Et ſan-
guis eius , quem ſub uini ſpecie potamus .& habetur eadem diſt. Hoc eſt. Auguſt.
Ad idem facit,quod dicit Aug. in ca. Vtrum ſub figura . eadem diſt. Et no
ta ibi glo.reducente modos loquendi improprios ad ſermonis proprieta-
tem . Et quoniam corpus Chriſti ſub panis uelamine uere contentū non
apparet corporaliter in propria ſpecie : idcirco poteſt dici quoddam ſpiri-
tuale . Et ſecundum hoc dicit Ambro. in lib. de myſterijs. & habetur de Ambro.
conſe. diſt. 2. c. in illo. In illo ſacramento Chriſtus eſt : quia corpus eſt
Chriſti : non ergo corporalis eſca : ſed ſpiritualis . Et ſequitur. Corpus
enim dei eſt corpus ſpirituale : corpus Chriſti corpus diuini ſpiritus eſt .
¶ Concordat beatus Hiero. ſuper epiſtolam ad Ephe. Dupliciter, inquit, Hiero.
caro Chriſti,& ſanguis intelligitur. Vel illa ſpiritualis, & diuina , de qua
ipſe ait. Caro mea uere eſt cibus : & ſanguis meus uere eſt potus . Et ni
ſi mandu . carnem meam:& bibe. meum ſanguinem , non habebitis uitam
æternam . Vel caro mea , quæ crucifixa eſt : & ſanguis , qui militis effu-
ſus eſt lancea . Et habetur eadem diſt. Dupliciter. Per hoc quod dicitur
caro illa diuina& ſpiritualis, non diſtrahitur a ueritate carnis realis : qua-
ſi ex hoc ꝙ dicitur ſpiritualiter ibi eſſe : non ſit ibi uere , & realiter : quia
eadem ipſa ſecundū ſubſtantiam , & realitatem, qua tracta eſt a uirgine ei
paſſa eſt in cruce ibidem continetur . unde Aug. Voluit dominus in myſte Auguſt.
rio. glo.i. in ſacramēto uere carnem ſuam,& ſanguinē ſuum conſecratio-
ne.ſ.potētialiter creari.i.tranſſubſtātiari,ut ſicut de uirgine ꝑ ſpiritūſanctū
uera caro ſine coitu creatur: ita per eundē ex ſubſtantia panis,& uini myſti
ce idem corpus Chriſti conſecretur. Corpus Xp̄i,ueritas eſt, & figura. Ve
ritas,dū corpus Xp̄i, & ſanguis uirtute ſpūſſancti in uirtute ipſius ex pa-
nis,& uini ſubſtantia efficitur. Figura uerò illud,quod exterius ſentitur.Ec
ce ſpēm,quæ ſentitur,noiat corpus Xp̄i. Item Amb. in ca. Omnia. de cōſ. Ambr.
diſt. 2.ait. Licet figura panis, & uini uideatur, nihil tñ aliud , quā caro Xp̄i
& ſanguis poſt conſecrationē credendū eſt. Vñ ipſa ueritas ait ad diſcipu-
los. Hæc inquit,caro mea eſt pro mundi uita. Et ut mirabilius loquar:non
alia plane, quā quæ nata eſt de uirgine:& paſſa in cruce: & reſurrexit de ſe
pulchro:hæc inquā,ipſa eſt:& ideo Xp̄i caro eſt, quę pro mundi uita adhuc
hodie offertur.& cum digne accipitur,utiq; uitam ęternā in nobis opera-
tur. Panē quidē iſtū,quē ſumimus in myſterio:illū utiq; intelligo panē,qui
manu ſpūſſancti formatus eſt in utero uirginis:& igne paſſionis decoctus in
ara crucis. Panis.n. angelorū factus eſt hominū cibus. uñ ipſe ait (Ioh.6.) Ioh. 6.
Ego ſum panis uiuus,qui de cælo deſcēdi. Et itē. Panis,quē ego dabo,ca. m.
eſt ꝓ mūdi uita. Ex his nāq; duabus ſententię aperte datur intelligi:quia pa
nis eſt,& ille nō duo,ſed unus panis:& caro una proculdubio unū corpus
efficitur (iſte in prima auctoritate:& ille in ſecunda deſignatus ut glo.) il-
lud uere.iſtud ſane, quod ſumptū eſt de uirgine:quod paſſum eſt, & ſepul-
tū:quod reſurrexit, & in cælum aſcendit:& ſedet ad dexteram dei patris: &
quod eſt uenturū iudicare uiuos,& mortuos . Hęc ibi. ¶ Ex omnibus his K

inſero primum mēbrum tactę diſtinctionis: ꝙ manducatio corporis Chri
ſti ueri ſub ſacramento altaris poteſt dici ſpiritualis, & diuina, & ꝙ non
manducatur corporaliter, quomodo iudæi ipſum manducandum intelle-
xerunt. Quod patet ex eorum reſponſione. Durus eſt hic ſermo, & quo *Multiplicicatione dicitur ſpiritualis.*
modo poteſt hic nobis dare corpus ſuum ad manducandum? ¶ Eſt igitur
hæc manducatio ſpiritualis.i.non corporalis, uel carnalis: ſed non eſt ſpi
ritualis.i.refectiua ſpiritus. Et hoc regulariter: quia ipſa communi no-
mine nocatur a doc. manducatio ſacramentalis, cui accidit, ut mãducãs,
ſpūaliter reficiatur: quia cōmunis eſſe poteſt bonis,& malis. Niſi.n.& mali
hoc modo manducarent: quomodo dixiſſet apoſtolus? Qui manducat,
Auguſt. & bibit indigne: iudicium ſibi manducat, & bibit. Quomodo prætera di
xiſſet Aug. Qui indignè accipit ſacramentum: acquirit magnum tormen
tum? in ſer. de uerbis euã. & habetur de conſe. diſt. 2. Quid eſt. Et idem.
Qui diſcordat a Chriſto: nec manducat carnem eiis, nec bibit ſanguinē
eius, ſcilicet ſpiritualiter quo ad effectum, & ſi tantæ rei ſacramentum
Auguſt. ad iudicium ſuæ perditionis quotidie accipiat. Et in ca. Sicut Iudas. ea-
dem diſt. Aug. Quiſquis indignè ſumit corpus Chriſti, non efficit, ut quia
malus eſt, malum ſit, ſcilicet quod accipit: aut quia non ad ſalutem acci-
pit: nihil accipit. Corpus enim, & ſanguis domini nihilominus erat in
illis, quibus dicebat apoſtolus. Qui manducat indignè: iudicium ſibi &
manducat, & bibit. Niſi etiam ſic manducarent: quomodo dixiſſet apo-
ſtolus. Probet autem ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat, & de cali-
Auguſt. ce bibat. Et Chriſtus. Qui manducat carnem meam, & bibit ſanguinem
meum habet uitam æternam. Quomodo præterea dixiſſet Aug. 4. de tri.
Corpus, & ſanguinem Chriſti myſtica prece conſecratum rectè ſumimus
ad ſalutem ſpiritualem in memoriam dominicæ paſſionis. in. c. Corpus. 1.
diſt. ſæpe allegata. ¶ Secundò modo poteſt intelligi manducatio ſpiri-
tualis ex parte effectus: quia ſcilicet ad ipſam ſequitur refectio ſpiritualis,
ipſius uidelicet animæ ſoliditas, & robur in uita ſpirituali. Et ſecundum
hoc manducare ſpiritualiter extenſo uocabulo nihil aliud eſt, quam cre-
Auguſt. dere Chriſtum, & ipſum amare: uel credere in ipſum per fidem formatã,
quæ ſcilicet, per dilectionem operatur. unde Aug. ſuper Io. Credere in
Chriſtum Ieſum. hoc eſt manducare panem uiuum, qui credit, mandu-
cat, inuiſibiliter ſaginatur, quia inuiſibiliter renaſcitur. Idem in lib. de
Auguſt. remiſ. pœnitentiæ. Vt quid paras uentrem, & dentem? crede, & man-
ducaſti. Et tam largè loquitur Aug. de ſpirituali manducatione: ut eam
extendat ad patres ueteris teſtamenti, qui inſtitutionem huius ſacroſancti
ſacramenti longè præceſſerunt: & ad paruulos baptizatos, ante ſacramen
talem huius ſacramenti perceptionem uita functos. Vnde ſuper illud apo
1. Cor. 10. ſtoli. 1. Corinth. 10. Patres noſtri eandem eſcam ſpiritalem manducaue
runt: & omnes eundem potum ſpiritalem biberunt &c. dicit: & ponitur
de munera. diſt. 2. Inquit. Inquit apoſtolus: omnes eandem eſcam ſpiri-
tualem manducauerunt. Spiritualem itaque eandem. Nam corporalē aliã,
quia illi manna manducauerunt: nos aliud, & omnes eundem potum ſpi
ritualem biberunt, aliud illi, aliud nos: ſed ſpecie uiſibili: quod tamen
idem eſt uirtute ſpirituali. Sed quæ illa eſca eadem ſpiritualis: & quis po
tus idem niſi caro, & ſanguis Chriſti? mediator dei, & hominum: qui
erat cibus, & ſacietas angelorum ſecundum diuinitatem factus eſt cibus,
& potus uiatorum ſecundum humanitatem. Non ſolum illorum, qui
poſt aduentum ſuum in carnem in ipſum crediderunt: ſed etiam præcedē
tium, qui illud futurum, quod nos præteritum non dubitamus, credide-

runt.

Digitized by Google

runt. Illi ſiquidem ueteris teſtamenti patres carnem Chriſti ſpiritualiter manducauerunt: quando explicite uel implicite crediderunt filium dei carnem humanam de noſtra mortalitate aſſumpturum, eandemq; daturū in cibum ſub euchariſtiæ ſacramento. Sic igitur eandem eſcam comederunt ſub manna, quam & nos ſub hoſtia: non ꝙ ſub manna uerum corpus Chriſti contineretur, ſicut ſub hoſtia: ſed quia manna figura fuit corporis Chriſti ſub hoſtia: quod ipſi manducando manna ſpiritualiter intellexerunt. Idem igitur ſpirituali uirtute fuit: quod ipſi manducauerunt: & quod nos manducamus: quia corpus Chriſti per manna deſignari fide crediderunt: & nos fide affirmamus idipſum ſub hoſtia contineri. Simili modo eundem potum nobiſcum biberunt, Chriſti ſcilicet ſanguinem, cum biberunt aquam de petra per quam effuſionem ſanguinis Chriſti de latere intellexerunt ſignificari. Per quam & futuram Chriſti paſſionem crediderunt: & per eam ſperauerunt a morte perpetua liberari: quod & nos firmiter credimus, & ſperamus. Patet igitur ex uerbis beati Augu.

Auguſt.

patres ue. te. corpus Chriſti ſpiritualiter manducaſſe, non aliter quam per fidem, & dilectionem. ¶ De pueris etiam; ꝙ ſpiritualiter manducant corpus Chriſti in ſuſceptione baptiſmatis: patet per eundem ſuper illud apoſtoli. Vnus panis, & unum corpus multi ſumus. in ſermone de infantibus, & habetur de conſe. diſt. 2. Quia paſſus. Nulli, inquit, aliquatenus eſt dubitandum unumquemq; fidelium corporis, & ſanguinis dominici tunc eſſe participem, quando in baptiſmate membrum efficitur Chriſti: nec alienari panis, ſanguiniſq; illius conſortio: etiam ſi antequam panem illum comedat: calicemq; bibat: de hoc ſeculo migrauerit in unitate corporis Chriſti conſtitutus. Sacramenti quippe illius participatione, ac beneficio non priuabitur: quoniam in ſe hoc, quod illud ſacramentū ſignificat, inuenitur. Quid autem hoc ſacramentum ſignificet in eodem cap. explanat dicens. Hæretici quando accipiunt hoc ſacramentum: teſtimonium contra ſe accipiunt: quia illi quęrunt diuiſionem, cum panis ille ſignificet unitatem. Et poſt pauca. Ita dominus noſter Ieſus Chriſtus nos ſignificauit: nos ad ſe pertinere uoluit: ut myſterium pacis, & unitatis noſtræ in menſa conſecrauit, in menſa, ſcilicet ultimę cænæ. Significat igitur ſecundum mentem Aug. hoc ſacramentum unitatem noſtram, ſeu corporis Chriſti myſtici, quæ eſt per fidem, & charitatem. Quod expreſſe declarat in quadam home. & habetur eadem diſtin. Hoc ſacramentum. ubi dicit. Hoc eſt ſecramentum pietatis, & eſt ſignum unitatis, uinculum charitatis: qui uult uiuere, accedat, & credat, & incorporet. Hūc cibum, & potum ſocietatem uult intelligi corporis, & membrorum ſuorum quod eſt eccleſia in prædeſtinatis. Societas autem, & unitas in prædeſtinatis ex nullis ita attenditur in præſenti uita: quantum ex fide, & charitate. quia hic effectus quidam ſunt, & media quibus beatitudinem, ad quam prædeſtinantur homines: conſequuntur. Sicut ergo quia paruuli in baptiſmo fidem, & charitatem ſuſcipiunt: ſocietatem intrant eccleſiæ: & membra corporis Chriſti myſtici efficiuntur: & ita Chriſto uniuntur, & incorporantur: ipſiq; ſpiritualiter adhærent. Per conſequens Chriſtum ſpiritualiter manducare dicuntur: quia in ipſis eſt unitas, & ſocietas cum cæteris Chriſti membris, quæ per hoc ſacramentum: ut dictum eſt, ſignificantur. Quod confirmat idem ad Bonifacium ſcribens. Nec cogitetis, inquit, uitam habere non poſſe paruulos, qui ſunt expertes corporis, & ſanguinis domini noſtri Ieſu Chriſti, dicente, domino, Niſi mandu. car. filij hominis &c. de conſe. diſt. 4. In eccleſia. ubi glo. ſuper ueibo cogi-

Manducare Xpm ſpiritualiter, ut cōuenit paruulis, quid ſit.

M
Conc. Trid ſeſſ. 21. c. 4

Auguſt.

Digitized by Google

tetis, quaſi dicat, non dubitetis: immo certi ſitis, ꝙ uitam habere non poſ ſunt paruuli: ſi ſint expertes corporis Chriſti. Corporis glo i. unitatis ec cleſiæ, quam illa ſignificat. Ideo ſequitur ſtatim ca. ſeq. Nulli eſt aliquate nus ambigendum tunc unumquemq; fidelem corporis, & ſanguinis Chri ſti participem fieri: quando in baptiſmate membrum Chriſti corporis ef ficitur, &c. ut ſupra allegatum eſt. Ex quibus ſatis patet: ꝙ paruuli bapti zati ſecundum Augu. in hoc corpus Chriſti, & ſanguinem ſpiritualiter per cipiunt: quia ſcilicet in Chriſtum credunt, & ipſum diligunt; ſibiq; uniũ tur, & incorporantur ſaltem per habitus fidei, & charitatis receptos in baptiſmate: licet non actualiter. Et hoc eſt: quod dictum eſt in princi pio illius membri diſtinctionis præmiſſæ, ꝙ manducare Chriſtum ſpiri tualiter, eſt in Chriſtum credere actu, uel habitu: & ſibi per hoc, ut capi ti tanquam membrum incorporari. ¶ De hac manducatione ſpirituali di cunt communiter doctores intelligi debere uerbum Chriſti ſcriptum Ioh. 6. Niſi mandu. car. meam &c. Et hoc ex uerbis euangelij præmiſſis huic uerbo, & ſequentibus ipſum concludunt. Vnde Chriſtus his, qui ſatu rati erant ex quinq; panibus, & duobus piſcibus: non tamen in eum cre dentibus: ſed ſignum, ut crederent, petentibus dixit. Amen amen di co uobis: quæritis me, non quia uidiſtis ſigna: ſed quia manducaſti ex pa nibus, & ſaturati eſtis. Operamini cibum, qui non perit: id eſt operam date, ut habere poſſitis cibum ſpiritualem, qui non perit ut cibus corpo ralis ſumptus ad hoc, ut nutriat: ſed qui permanet in uitam eternam: quẽ filius dabit uobis. Illis autem petentibus ſemper hunc panem dari eis de clarat Chriſtus, quis eſt ille panis, oſtendens cum hoc modum, quomo do debeat manducari dicens. Ego ſum panis uitæ: qui uenit ad me, non eſuriet: & qui credit in me, non ſitiet. Per quod exprimitur modus, quo hoc pane uti debet: qui uult ut non eſuriat, nec ſitiat: qui eſt ire in Chri ſtum: & credere in Chriſtum: quæ duo idem ſunt: quia non corpore: ſed mente per fidem charitate formatam itur in Chriſtum. Vnde beatus Aug de uerbis domini. Credere in deum eſt credendo deum amare: cre den do in eum ire: credendo ei adhærere: & ei ut membrum incorporari. ¶ Ex quibus patet: ꝙ idem eſt in Chriſtum credere, & in Chriſtum ire: & qui credit in Chriſtum incorporatur Chriſto: & fit membrum eius: & per hoc manducat Chriſtum, & panem uitæ, quem qui edit, non eſuriet: ſed ha bebit uitam æternam. Murmurantibus autem iudæis. quia Chriſtus ſe di xit panem uitæ: repetit, quod præmiſit dicens. Amen, amen dico uo bis: qui credit in me, habet uitam æternam. Ego ſum panis uitæ. Et poſt pauca. Si quis manducauerit ex hoc pane: uiuet in æternum. Per quod apparet idem eſſe credere, & manducare, Chriſto met ſic exponente. Ma nifeſtum eſt enim, ꝙ ad non eſurire, & ſitire peruenitur per manducare, & bibere. ad quod. ſ. non eſurire, & ſitire etiam peruenitur per uenire ad Chriſtum, & credere in Chriſtum, ipſo dicente. Qui uenit ad me, non eſuriet: & qui credit in me, non ſitiet. ¶ Quod autem manducare hunc panem, ſit idem, quod manducare carnem eius, declarat mox ſubiungẽs. Et panis, quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi uita. Et litigantibus iudæis, & dicentibus. Quomodo poteſt hic nobis dare carnem ſuam ad manducandum, reſpondit Chriſtus confirmans, quod dixit. Amen amẽ dico uobis, niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſan guinem, non habebitis uitam in uobis, & cætera, quæ ſequuntur. Ex qui bus Chriſti uerbis, uidetur, ꝙ manducare carnem filij hominis, & man ducare panem, qui de cęlo deſcendit, idem ſunt, quod credere in Chriſtũ,

[Margin notes: August. — Ioh. 6. — Per manducationẽ ſpiritualẽ intellexit Xp̄s in uerbis. Niſi mandu. car. meam. — August.]

quia

Digitized by Google

quia qui credit in Chriſtum, non eſuriet, qui credit in Chriſtum, habet uitam æternam: ſicut manducans panem, quem Chriſtus promiſit, non eſuriet: & habet uitam æternam. ¶ Et eſt ſingulariter attendendũ, ꝙ quotiens Chriſtus loquitur de pane, ſiue de carne ſua manducanda: ſemper addit, uel promittit uitam æternam: unde quotiens Ioh. 6. loquitur de pane: totiens de uita facit mentionem, quæ utiq; non ſemper ſequitur mãducationẽ ſacramentalẽ: cum ipſa quandoq; fiat ad iudicium & damnationem, ſecundum apoſtolũ. Videtur igitur loqui de ſpũali: quã uita æterna cõſequitur iuxta doctrinã Chriſti. ¶ Præfatã ſentẽtiã ſuper cæteros doc. explanat beatus Aug. ſuper Ioh. ubi multa de hac materia ponit, exponens uerba Chriſti: ubi inter cætera loquens de manducatione corporis Chriſti, ita dicit. Deniq; iam exponit, quomodo id fiat, quod loquitur: & quid ſit manducare corpus eius, & ſanguinem bibere. Qui manducat carnem meam, & bibit ſanguinem meum, in me manet, & ego in eo. Hoc eſt manducare illam eſcam: & bibere illum potum, in Chriſto manere: & illum manentem in ſe habere. Et per hoc, qui non manet in Chriſto: & in quo Chriſtus non manet: proculdubio nec manducat eius carnem: nec bibit eius ſanguinem: etiam ſi tantæ rei ſacramentum ad iudicium ſibi manducat, & bibit. Hæc Aug. ¶ Idem in Homelia ſequenti expreſſe declarat dicens. Epoſuit autem Chriſtus modum attributionis huius doni ſui, quomodo daret carnem ſuam ad manducandum dicens. Qui manducat carnem meam, & bibit ſanguinem meum: in me manet, & ego in eo. Signum: quia manducauit, & bibit, hoc eſt, ſi manet, & manetur, ſi habitat, & habitatur, ſi erit, & non deſeratur. Hæc ille. Ecce cauſam, propter quam qui manducat, habet uitam æternam: quia uidelicet ipſe manet in Chriſto uelut membrum Chriſti: & Chriſtus in eo tanquam caput uiuificans ipſum. Manet autem, & habitat Chriſtus in nobis per fidem, dicente apoſtolo. Inhabitare Chriſtum per fidem in cordibus ueſtris. ad Ephe. 3. Manet etiam in nobis, & nos in eo per charitatem: teſte Iohanne. Deus charitas eſt: & qui manet in charitate in deo manet: & deus in eo 1. Io. 4. Ideo autem uiuit ille in quo eſt Chriſtus quia ipſe eſt uita. Dicit enim de ſeipſo Ioh. 4. Ego ſum uia, ueritas, & uita. & Deu. 30. dicitur deo eo. Illi autem adhereas: ipſe enim eſt uita tua. Ideo quilibet tunc ſpiritualiter uiuit: cum Chriſtus per fidem, & charitatem manet in ipſo: quia iuſtus ex fide uiuit. Abachuc. 2 Gal 4. Tunc igitur manducat illum cibum, ſine quo non habetur uita, carnem ſ. Xp̃i: de qua ipſe dixit Niſi manducaueritis carnẽ filij hominis, & biberitis eius ſanguinẽ: non habebitis uitã in uobis. De hac materia infra plus dicetur lec. 84. & 88. cum tractabitur, utrum manducatio ſub utraq; ſpecie ſit neceſſaria ad ſalutem. ¶ Sequitur. Ex hoc oẽs. Illa particula a nullo euangeliſtarum reperitur addita præmiſſo particulæ. ſ. accipite, & comedite; ſed eam mox ſequitur. Accipiens calicẽ gratias egit, & dedit diſcipulis ſuis, dicens. Bibite ex hoc omnes: ut refert Matth. Creditur autem ad hunc appoſita locum per apoſtolos in principio naſcentis eccleſiæ: a quibus ad ſanctos patres deriuata, deuenit in uſum eccleſiæ uſq; in hodiernũ diem. Apoſtoli uerò eam credunt a Chriſto audiuiſſe in cæna: dum conſecrato pane porrexit, & dixit. Accipite, & manducate ex hoc oẽs. Quod aũt hęc uerba Xp̃i uerba ſint: teſtatur Ambr. li. de ſacra. & ponitur de cõſe. diſt. 2. panis in altari. ita dicens. Dixiſti: quia accipis corpus Chriſti. Vis ſcire, quia uerbis cæleſtibus conſecratur, accipe, quæ ſunt uerba, quæ dicit ſacerdos. Fac nobis, inquit, hanc hoſtiã ſanctã rõnabilẽ &c. Inde omnia illa

Quoties Xp̃s loquitur de manducãda carne ſua, ſẽper.

O

Ioh. 6.

Auguſt.

Auguſt.

Ephe. 3.

Ioh.

1. Io. 4.

Ioh. 14.

Deut. 30.

Abachuc. 2.

Gal. 4.

Ex hoc oẽs: hęc uerba ab apoſtolis addita.

P

Matth.

Ambro.

Digitized by Google

euangeliſtæ ſunt. Accepit panem gratias egit, fregit, &c. uſq; ad Accipite ſiue corpus, ſiue ſanguinem. Inde uerba Chriſti ſunt. Accipite, & bibite ex hoc omnes. Et poſt pauca. Deinde audi dicentem; accipite, & comedite ex hoc omnes. Non eſt auté ueriſimile a quoq; hæc uerba addita ad uerba euangeliſtarum, præterquam ab apoſtolis, qui conſecrationi Chriſti interfuerũt. De hoc ſatis ſupra dictum eſt in principio huius lectionis: ubi tactum eſt, ꝙ non ſolum ea, quę ab euangeliſtis accepimus de Xp̃o, certa fide tenemus: ſed etiam ea, quæ apoſtolica traditione in uſum uenere eccleſiæ: ut habetur diſt. 11. Eccleſiarũ. Sic.n. tanquam fidei articulũ tenemus: ꝙ Chriſtus deſcendit ad inferna: q̃a in ſymbolo apoſtolorũ ponit: quod in nullo euangeliſtarũ reperitur. Nec ſolum ea obſeruamus, qui per apoſtolos ad nos per ſcripta deſcenderunt: ſed etiam ea, quæ eccleſia ab ipſis accepit, & in conſuetudinem duxit: ut dicit Aug. in ca. allegato a

August. Dam. 4. li. ſententiarum ſuarum: cuiuſmodi ſunt multa, quæ in diſpenſatione ſacramentorũ obſeruamus: ut ꝙ ter immergimus baptizando: & ſimilia.

Q milia. ❡ Et nota: ꝙ pronomen, hoc, cũ dicit Chriſtus: accipite, & co. ex hoc omnes: non demonſtrat aliquod fragmentorũ: cum ſingulis ſingula fragmenta diſtribuit: nã per ſe fregit panem in partes iuxta numerum diſcipulorum: quibus ſingulis de manu propria, ſingulas porrexit particulas. Et licet non uideatur neceſſarium fuiſſe, ut eos ſingulos præmonere; quatenus manducarent ex hoc omnes: ſicut dum eis porrexit calicem: quia dũtaxat ſemel conſecrauit calicem: & ideo niſi unuſquiſq; partem uini conſecrati reſeruaſſet ſequenti diſcipulo: non potuiſſent omnes ex eo bibiſſe: ideo præmonitos eos eſſe oportebat: ut quilibet ſequenti diſcipulo parte reſeruaret, quod factum uidetur per uerbum Chriſti dicentis. Diuidite inter uos (ut Lucas refert) & bibite ex eo omnes: ut cæteri dicunt euangeliſtæ: tñ ſub particularum ſpecie, corpus ſuum tradens dixit, comedite ex hoc omnes: ipſos ad ſacramenti huius cõmunionẽ inuitando: quod eſt ſacramẽtũ amoris, ex charitate maxima inſtitutum: a quo neminem quantum in ſe eſt, ſecernere uoluit: licet peccatores propter peccatum, quod a deo ſeparat: accedere prohibeantur. Neq; per hanc præpoſitionem ex, cum dixit: ex hoc oẽs diuiſionẽ innuit ſui corporis per partes diſcerpendi.

Pronomen Hoc, quid ſignificet.

R Longe'.i. ab intentione Chriſti. ❡ Sed hoc notandũ, ꝙ in ſcriptura ſæpe agi uidetur de uno: cũ tamen agitur de diuerſis: ut in propoſito, cum dicitur. Accepit panẽ benedixit, fregit, dedit diſcipulis ſuis. Hic de uno. ſ. de pane uidetur fieri locutio: cũ tñ fiat de diuerſis, benedixit quidẽ panẽ: ſed fregit: nõ panẽ: ſed panis formã, ſiue ſpẽm: & dedit naturale corpus ſuũ.

Mos ſcripturę in qua uidetur agi de uno cum de pluribus tñ agatur.

Inno. Nõ omnino diſſimiliter dixit: ſecundũ Inno. Manducate ex hoc oẽs. Pronomen hoc, ut dictum eſt: demonſtrat integrum corpus Chriſti: & ex præpoſitio, innuit formam diuerſam, ut ſit ſenſus. Comedite corpus integrum ſub diuerſa tamen, & diſtincta ſpecie panis: & ſic ſpecies panis diuiditur: & corpus integrum manducatur. Et ſecundũ hoc dicit beatus Aug.

August. unuſquiſq; accipit partem ſuam. Per partes manducatur Chriſtus: & manet integer totus (de conſe. diſt. 2 Qui manducant.) ut referatur partialitas, & diuiſio ad ſacramentum, hoc eſt ad ſpecies continentes, totalitas uerò, ac integritas ad contentũ. Dixit igitur dominus. Comedite ex hoc omnes: ex hoc. ſ. corpore, de quo dixit: hoc eſt corpus meũ. Comedite non faciendo partes ex corpore: ſed quia feci uobis partes de pane: ſub quibus omnibus corpus meum continetur, quod offero ueſtrum cuilibet manducãdũ. Et ita (ex) quod præponitur pronomini (hoc) quod corpus Chriſti demonſtrat, notat diuiſionẽ: nõ in corpore: ſed in corporis ſacramẽto. Fue-

runt enim hæc uerba prolata a Chriſto: poſtquam panem conſecrauit: ſicut & poſt conſecrationem diſcipulis ſuis dedit. Nam & fregit, poſtquam conſecrauit ſecundum opinionem magis communem ſupra poſitam, ut patuit ex præmiſſis. Nec periculum fuit decidentium particularum ex fractione, quoniam ita ſolitus erat Chriſtus frangere manibus, ſicut alius cultro ſcindere. Propter quod nouerunt eum diſcipuli in Emaus poſt reſurrectionem in fractione panis. Luc. ult.

DE ASSISTENTIBVS, ET SVMENTIBVS corpus Chriſti in cæna ultima.

LECTIO XXXVII.

CIRCA hunc textum tria mouentur dubia. Primum A utrum Iudas fuerit unus ex omnibus Chriſti corpus ſacramentaliter ſumentibus. Secundum: quale corpus dedit dominus diſcipulis mortale, an immortale. Tertium an Chriſtus in cæna ſumpſerit corpus, & ſanguinem ſuum cum diſcipulis. ¶ Dubium primum oritur Dub. 1. ex textibus euangeliſtarum. Videtur enim ex quodã paſſu Iudam iam exiſſe conuiuium Chriſti, & diſcipulorum: priuſquam Chriſtus corpus ſuum ſumendum diſcipulis tradidit, & calicem ad potandum. Nam ut refert Mat. Chriſtus bibentibus calicem, ſtatim dixit. Dico autem uobis, ꝙ non bibam amodo de hoc genimine uitis uſq; in diem illũ, cum illud bibam uobiſcum nouum in regno patris mei. Vobiſcum uidetur demonſtrare aſſumendos ad regnum patris. Et quia hæc uerba ad omnes tunc pñtes loquebat: oẽs tũc præſentes aſſumendi fuerãt ad regnũ patris, & in eo cũ Chriſto bibituri. Et ex hoc uidetur ſequi: ꝙ Iudas pręſens non fuerit, qui ad regnũ aſſumendus non erat: & ita corpus Chriſti non accepit. ¶ Ex alio paſſu uidetur interfuiſſe conuiuio, dum Chriſtus ſuis diſcipulis tradidit ſuũ corpus ad manducãdũ. Nã ſecũdũ Lucã Chriſtus tradẽs calicẽ dixit. Hic calix noui teſtamẽti eſt in meo ſanguine, qui pro uobis fundetur. Veruntamen ecce manus tradẽtis me: mecũ eſt in menſa. Ex quo ſequitur, ꝙ iudas, qui dñm tradidit, fuit ſecum in menſa. Quotquot aũt fuerũt in cõuiuio, euchariſtiam acceperũt teſte Marco, biberunt ex eo omnes, ergo & Iudas bibit, & per conſequẽs prius manducauit: quia poſt corporis ſumptionẽ tradidit calicẽ. ¶ Præterea iudas cũ accepit panis buccellã exiuit cõtinuò: & erat nox: ut dicit Ioh. 13. ca. Chriſtus autem poſt alios cibos tradidit euchariſtiã, poſtquã. ſ. cænauit: ut dicit Lucas. Accepit inquiens calicẽ, poſtquã cenauit, dicens. Hic eſt calix &c. Videtur ergo, ꝙ prius exierit: quã Chriſtus traderet euchariſtiam. Itẽ Chriſtus tradẽs calicẽ, & dicẽs: Hic eſt calix noui teſtamenti in meo ſanguine, qui pro uobis fundetur. nullũ præſentiũ excepit. Multos autẽ excepit, cũ dixit apoſtolis. Beati eritis, ſi hæc ſcitis, & feceritis: ea ſtatim excipiendo adiecit. Non de omnibus dico. Ego ſcio, quos elegerim. Et iterum. Vos mundi eſtis, ſed non oẽs. Ibidẽ. Igitur uidetur: ꝙ ad omnes bibentes calicem, ſanguinis effuſio habuerit efficaciam quo ad uitę ęternæ conſecutionẽ. Cũ aũt iudas beatitudinẽ conſecutus non eſt: ſequitur, ꝙ non fuit unus ex his, quibus Chriſtus dixit uerba præmiſſa. Hic eſt calix noui teſta. &c. ¶ Præterea Chriſtus docuit ſanctum non eſſe dandum canibus: ideo non uidetur, quòd

Ioh. 13

Vtrũ Iudas fuit unus ex ſumẽtibus, ſacramentũ corpis Chriſti.

Digitized by Google

ſuum ſactatiſſimum corpus dederit Iudæ proditori: maxime, quia iudas accipiendo mortaliter peccaſſet, cuius, ut uidetur, Chriſtus, occaſio fuiſſet porrigendo: contra illud beati Aug. q. 21. li. 83. q. Deo autore nemo fit deterior. ❡ Ad hoc dubium reſpondet dominus Inno. Tenendum forte eſt in illo caſu ſine aliorum præiudicio, quod Ioh. inſinuat, ꝙ iudas cũ accepiſſet buccellam, exiuit continuo, ſcilicet ad tradendum Chriſtum. erat enim nox: poſt alios autem cibos, tradidit euchariſtiam, ut elicitur ex illo Lucæ. 22. Similiter & accepit calicem, poſtquam cænauit. Accipiens autem buccellam, non accepit corpus Chriſti: ut dicit beatus Aug. & per conſequens prius exiuit iudas, quã Chriſtus traderet diſcipulis euchariſtiam. Quod uerò Lucas poſt calicem commemorat traditorem, poteſt intelligi per recapitulationem, quæ frequentius fit in ſacra ſcriptura, ut. ſ. factũ prius narretur poſterius. ſicut Mat. 26. commemorat in unctione pedes domini, & caput ungentis poſt biduum ante ſuam paſſionem: cum tamen Iohan. dicat illud factum ante ſex dies paſchæ. eiuſdem. 12. Idem tenet Hilarius, ꝙ Chriſtus ſuum iudæ non tradidit propter textum Matth. ſupra allegatũ. Non bibam amodo de genimine uitis &c. Iudas aũt poſterius non bibit: ergo nec tũc ❡ Sed auctoritatibus illis non obſtantibus, oppoſitũ eius, quod dictum eſt: communius ſuſtinetur: & a ſanctis doctoribus approbatur. Vnde dicit Diony in de eccleſiaſtica Hierar. c. 3. In qua (haud dubium, quin nouiſſima cæna) autor ipſe ſignorum, ſcilicet Chriſtus, eum, qui ſecum non pie: neq; concorditer perceperat in cæna: a contubernalium forte iuſtiſſime ſeparat: ubi dicit: non pium, neq; concordem uidelicet iudam ſecũ in cæna percepiſſe. Et loquitur ibi Diony. de ſacramento euchariſtiæ. ❡ Itẽ Chryſ. ſuper Math. dicit Iudas particeps myſteriorum cõuerſus non fuit. unde fit ſcelus eius immanius: tum quia tali propoſito imbutus adijt myſteria: tum qui audiens melior factus non fuit: nec metu: nec beneficio: nec honore. Ad idem beatus Bern in quodam ſermo. De una menſa comedunt Iudas, & Petrus: Petrus ad ſalutem: Iudas ad damnationẽ. Pro illo etiã facit, quod dicit beatus Auguſt. (& habetur. 1. q. 1. Chriſtus) Quid fecit nobis, qui traditorem ſuum tanta patientia pertulit: ut ei primam euchariſtiam confectam, manibus ſuis, & ore ſuo cõmendatã ſicut cæteris apoſtolis traderet. Item ſuper Ioh. Cum intinxiſſet panem Ieſus, dedit iudæ ſimonis ſchariotis: ſed non (ſicut putant quidam negligenter legentes) tunc Iudas corpus Chriſti accepit. Intelligendũ eſt enim; ꝙ iam omnibus eis diſtribuerat ſacramentum corporis, & ſanguinis ſui: ubi & Iudas ipſe erat. Sicut Sanctus Lucas euidentiſſime narrat: & magiſter. 4. ſententiarum diſt. 11. prope finem. Euchariſtia intincta non debet dari populo pro ſupplemento communionis: quia non legitur Chriſtum alicui diſcipulorum præbuiſſe panem intinctum niſi iudæ: tunc uerò non accepit corpus Chriſti Iudas: ſed tantum panem. Corpus uerò, & ſanguinem Chriſti ante, cũ alijs diſcipulis perceperat. Hæc magiſter. ❡ Item Bern. in ſer. de cæna domini. Sciendum eſt, inquit, ꝙ omnibus iam, ſcilicet quando porrexit iudæ panem intinctum diſtribuerat ſacramentum corporis, & ſanguinis ſui: inter quos & iudas fuit. ❡ Per hoc intelligitur, & exponi poteſt textus Ioh. ſupra inductus ad oppoſitum: quia Chriſtus iam dedit diſcipulis ſcilicet & etiam iudæ corpus, & ſanguinem: quando iude porrexit panem intinctum: quia dicit beatus Aug. poſt quam diſtribuit corpus ſuum, & ſanguinem, uentum eſt ad hoc, ut ſecũdũ narrationẽ Ioh. iudæ buccella panis porrigeretur: per quod ſuum expreſſit, licet tacite: proditorẽ. Et quod dicit Lucas: poſtquã cænauit, accepit ca-

licem:

[Margin notes: Auguſt. — B — Inno. — Ioh. — Alia opinio Iudam non ſũpſiſſe corpus Chriſti. — Lucę. 22. — Auguſt. — Matt. 26. — Iohan. — Math. — Diony. — Diony. — Chryſ. Matth. — Bern. — Auguſt. — C — Cõcordãtia euangeliſtę Ioãnis cum alijs. — Ioh. — Aug.]

Digitized by Google

licem: referri debet ad eſum agni paſchalis, qui comeſtus fuit in cæna prin
cipali: inter quam, & inſtitutionem ſacramenti tempus aliquod fluxit:
quia illa cena agni paſchalis facta: lauit pedes diſcipulorum: priuſquam
diſcipulis ſuis corpus ſuum dedit ad manducandum: & poſt pedum lotio
nem reſedit: & cænam primam per pedum lotionem interruptam, con-
tinuauit. unde dicit Mat. Cenantibus illis accepit Ieſus panem. & tunc
primò inſtituit ſacramentum, & dedit omnibus. Et deinde adhuc poſte-
rius dedit Iudæ panem intinctum. ut dicit Ioh. In ſignum huius dicit Lu Ioh.
cas bis: & accepto calice: ſemel ſcilicet ante lotionem pedum poſt eſum
agni paſchalis: & ſemel poſt inſtitutionem ſacramenti. Vnde Aug. Lu- Auguſt.
cas de duplici calice mentionem facit. Primò de calice uini poſt paſcha
iudæorum. Secundò de calice ſanguinis ſui. His concordat beatus Hie Hier.
ro. in glo. ſuper Marcum: exponens illud marci. Et biberunt ex illo om-
nes. Ebrietas felix: ſalutaris ſatietas, quæ quantò copioſius ſumitur, tan
tò ſobrietatem mentibus dignatur donare. Et ſequitur ad propoſitum. Et
Iudas bibit: ſed non ſaturatur: nec ſitim extinguit æterni ignis, qui indi-
gne ſumit myſteria Chriſti. Hic macula lunæ oſtenditur, quę nunquam
deletur. Luna eccleſię comparatur merito: quæ a ſe non habet ſplendorē:
ſed a ſole certis modis ſuſcipit lumen. i. a Chriſto, qui permanet in æter-
num. Sunt enim quidam in eccleſia quos ſacrificium nullum emundat:
ſed incipiens cogitatio perducit ad culpas: qui ſe crudelitatis ceno miſcue
runt. Sanguis enim noui teſtamenti, qui pro multis effunditur; non
omnes emundat. Hæc hieronymus. ¶ Per hoc ad primum argumentū D
ſumptum ex uerbis Matth. ꝙ Chriſtus dixit diſcipulis ſuis. Non bibam
amodo &c, Reſpondet beatus Tho. parte. 3 q. 81. ar. 2. ꝙ Chriſtus loqui Matth.
tur diſcipulis, a quorum collegio Iudas ſe ſeparauit, non autem Chriſtus Tho.
eum excluſit. Et ideo Chriſtus quantum eſt in ſe: etiam cum Iuda uinum
bibet in regno dei: ſed hoc conuiuium ipſe Iudas repudiauit. Vel poteſt
dici: ꝙ dictio uobiſcum referenda eſt ad diſcipulos non omnes ibi præſen-
tes: ſed prædeſtinatos, de quorum numero iudas non fuit. ¶ Ad ſecun-
dum dicitur: ꝙ non aliter accipiendum eſt dictum Lucæ: qui pro uobis
effundetur, quam dictum Matthæi, & Marci qui dicunt. Qui pro multis
effundetur. Vnde ſanguis Chriſti pro omnibus effuſus eſt, quantum ad
ſufficientiam: quia quantum fuit ex ſe ſufficiens, fuit pro ſaluatione om-
nium hominum. Fuit enim effuſio hæc oblatā a ſuppoſito diuino, ſcili-
cet Chriſto filio Dei, quod fuit ſuppoſitum infinitum, quia deus. Ideoq;
accepta fuit quaſi meritum ſufficiens a patre pro remiſſione etiam infini-
torum peccatorum, ſi eſſent. Eſt autem effuſus pro multis, quantum ad
efficientiam: quia pro prędeſtinatis, in quibus ſolis operatur collationē
beatitudinis. Et ſecundum illud accipi debet dictum Lucæ: qui pro uobis
effundetur, ſcilicet diſcipulis prædeſtinatis: non tamen, cum excluſione
aliorū prædeſtinatorū, de quorū numero nō fuit Iudas. ¶Quod addit ꝙ iu
das nō eſt exceptus, ſicut cū dn̄s ait. Vos mūdi eſtis, ſed non omnes. dicitur,
ꝙ quia uerba Chriſti in uino ſenſu ſimpliciter uera fuerūt ēt de ipſo iuda,
pro quo ſanguis Xp̄i effuſus eſt, quantū ad ſufficientia: ideo excipi non de-
buit: ſed hæc uerba. Vos mūdi eſtis. nō conueniebant iudæ: qui tēpore pro
ditionis eorū immūdiſſimus fuit: iō merito exceptꝰ. ¶ Ad tertiū dr̄: ꝙ doctri
na Xp̄i intelligi debet, ubi ſctm̄ canibꝰ ſine ſcādalo negari pōt, ibi dādū nō
eſt: ubi aūt nō dādū eſt. Nunc autem ſine manifeſtatione criminis ſecreti,
nō fuiſſet denegatū Chriſti corpus: quod oblatū fuit cæteris omnibus. Ne
ergo occultū crimen iudę alijs reuelaretur, ipſum a cōione non repulit t

das in hoc nobis doctrinam, & exemplum ne tales occulti peccatores a communione repellantur: ne hoc facientes magis proditores, quam correctores uideamur: ut uult Innocen. de offi. miſ. Hinc ſtatutum eſt in ca. Si ſacerdos. de offi. iudic. ordi. Si ſacerdos pro certo ſciat aliquem eſſe reum alicuius criminis: uel ſi confeſſus fuerit, & emendare noluerit: niſi iudiciario ordine quis probare poſſit, non debet eum arguere nominatim: ſed indeterminate: ſicut Chriſtus dixit: Vnus ueſtrum me tradi turus eſt. Sed ſi ille, cui damnum illatum eſt, petierit iuſtitiã, pôt excommunicare actorẽ dãni: licet etiã ei confeſſus ſit. Sed.tñ non pôt eũ nominatim remouere a cõione, licet ſciat eũ eſſe reũ: quia nõ ut iudex ſcit, ſed ut deus: ſed debet eũ admonere, ne ſe ingerat: qa nec Xps Iudã a cõione amouit. Hæc Eugenius Papa. Et in.c.non prohibeat. de cõſe. di. 2. Nõ prohibeat diſpenſator pingues terræ.i.diuites in peccatis glo.i. menſa dñi manducare; ſed exactorẽ moneat timere. Concordat glo. Auguſtini ſuper illu. 1. ad Cor. 5. Nos a cõione quemquam prohibere non poſſumus: niſi aut ſpõte confeſſũ aũt in aliquo iudicio eccleſiaſtico, uel ſeculari nominatum, uel cõuictũ: ¶ Sed circa hanc canonis particulam quærit dñs Inno. Cum minus malum ſit reddi ſuſpectum de crimine, quam cõmittere crimẽ, & de duobus malis cum urget neceſſitas, minus malũ eligendũ ſit: cur diſcretus ſacerdos non negat euchariſtiã crimino ſo, quatenus minus incurrat, ut maius malum euitet.i. potius reddatur ſuſpectus, quam manducet indigne. Soluit dicens. Sane cũ nemo debet unum mortale committere, ne proximus aliud malum committat, eligendum eſt potius ſacerdoti non prodere peccatorem: quam ut ille nõ peccet, ſed ille potius debet eligere, ut abſtinendo reddatur ſuſpectus: quã cõicãdo manducet indignus. Vnde Aug. in li. quæſtionũ ſuper Gen. Perículoſiſſime admittitur hæc cõpenſatio, ut nos faciamus aliquid mali, ne alius grauius malũ faciat. Peccauit igitur Iudas ſumendo corpus Chriſti de manu domini: quia ſe peccatorẽ agnouit. Nec in hoc caſu pôt quis famam ſuam celare: quia maius præceptum reſtringit ad non indigne commanducandũ: quã ad conſeruationẽ propriæ famæ. Debet ergo plus ſe abſtrahere a communione peccator cũ diſpendio famæ, quã corpus dñi percipere cũ detrimento animæ. Quod quia Iudas non fecit cõicando: mortaliter peccauit. ¶ Quærit conſequenter Innocen. utrũ Chriſtus ad bonũ uel ad malũ tradidit Iudæ euchariſtiã; arguit ad partes. Non uidetur quidem dediſſe ad bonum: quia alias ſua fuiſſet intentione defraudatus: contra illud prophetæ. Omnia, quæcũq; uoluit, fecit. Iudas enim non ad bonũ: ſed ad malũ accepit. Sed nec ad malum dediſſe uidetur: quia Chriſtus non eſt autor malorum: ſed ultor. ¶ Soluit. Veriſſime dici poteſt, ꝙ ſi illa præpoſitio ad, denotat intentionem uel affectum, cum dicitur: dedit ad malum: falſa eſt propoſitio. Si uero conſecutionem innuat, uel effectum, uera eſt: quia ſcilicet male acce pit bonum ad malum, accepit bonum, quia malum ſequebatur in eo ad ſuſceptionem boni. 4. ſententiarum diſt. 9. Et ex hoc docemur, dicit apoſtolus. Qui manducat, & bibit calicem domini indigne, iudicium ſibi mãducat, & bibit: quam ſit cauendum accipere male bonum. Ecce enim factum eſt malum, dum male accipitur bonum. Sicut econtra apoſtolo malum factum eſt bonum: cum bene accipitur ab ipſo malum: ſcilicet dũ ſtimulus ſathanæ patienter portatur. Ergo & mala proſunt bonis: ſicut angelus ſathanæ paulo. Et ſancta obſunt malis, bonis ſunt ad ſalutem mala: malis ad iudicium bona: quia mali male accipiunt, quod bonum eſt. Et ex hoc patet, ꝙ Iudas Chriſto autore non eſt factus deterior: quia

Inno. | 1. Cor. 5. | E | Inno. | An euchariſtia dãda uel ſubtrahẽda ſit occulto peccatori. | Auguſt. | Inno. | An dñs euchariſtiã dedit Iudęi in bonum uel in malum.

ſibi nullum malum intulit, ſed bonum, corpus ſcilicet ſuum ſanctiſſimum porrexit: quod factum eſt ſibi malum, quia malè ſumpſit. Et ſic uerificatur illud, quod de Chriſto ſcribitur. Poſitus eſt hic in ruinam, & in reſurrectionem multorum in Iſrael. Vnde Paulus de ſe, & alijs bonis Chriſtianis dicit, ꝙ alijs ſumus odor mortis i mortem, alijs odor uitæ in uitam. Ita & hodie bonus prædicator in eccleſia: dum ueritatem prædicat, multos mittit ad gaudium æternum. Hos ſcilicet, qui eius prædicationem reuerenter ſuſcipiunt: firmiter adhærendo his, quæ credenda proponit, & opere implendo: quæ agere mandat, ſuadet ex ſcriptura, & præcipit. Multos etiam mittit ad ignem ſempiternum, qui ſpretis eius ſermonibus in ſcripturæ incommutabili ueritate fundatis, ſe præcedentium malis moribus, & deprauatis abuſionibus, quas conſuetudines appellant: tuentes: ſermones huiuſmodi rectos, & ſalubres paruipendunt, & poſtponunt: & in animarum ſuarum graue periculum, & iacturam. Sic igitur quemadmodum ſermo idem utilis eſt multis, ad ſalutem multis occaſio ad maiorem damnationem. Sic & Chriſti Corpus bene diſpoſitis ipſum ſuſcipientibus medicinalis eſt animæ refectio, malè ſumentibus iudicium eſt, & dãnatio ex praua ſumentium uoluntate. ¶ Ad ſecundum dubium, quo quæſitum eſt, quale corpus Chriſtus dedit diſcipulis: mortale an immortale: paſſibile, an impaſſibile. Venerabilis Hugo. lib. 2. de ſacra. par. 3. c. 3. Ego inquit in huiuſmodi quæſtione, ſicut in alijs profeſſus ſum, omnia ſecreta magis ueneranda, quam diſcutienda cenſeo. Simplicitati fidei hoc ſufficere puto: ſi dicimus tale dedit, quale uoluit: & rurſus quale dedit, ipſe nouit: ideoq; tale dedit, quale uoluit: quia omnipotens erat, & potuit omne, quod uoluit. Ideo autem ipſe nouit, quale dedit. quia ſapientia erat, & non potuit ignorare, quod fecit. Propterea leuius ſe a quæſtione abſoluit, & fortaſſe tutius in ſemetipſo ſubſiſtit, qui non dicit, mortale dedit: ne uideatur dicere contra ſacramenti dignitatem. Nec dicit immortale dedit, ne æſtimetur credere contra eam, quæ in Chriſto ante reſurrectionē fuit mortalis corporis ueritatem. Propter hoc fortaſſe melius eſt, ut neutrum diffinire præſumamus: quamuis tamen credatur, ꝙ alterum fuerit. Quamquam aũt hoc bene, & catholice ſit dictum, non tñ quietat de præſenti materia dubietatem: nempe licet Chriſtus dedit tale, quale uoluit: & quale uoluit, ipſe nouit: neſcitur tñ, quale dare uoluit: & quale ſe dediſſe agnouit. Veruntamen quia factum tale merè contingens erat: & a ſolius dei beneplacito, & uoluntate dependebat: ipſum certè & ueraciter ſciri nõ põt, nec plene inueſtigari: ſicut nec diuina uoluntas in quacũq; alia operatione, circũſcripta reuelatione: quæ de præſenti materia nunquã legitur facta. Et quãuis ita ſit, tñ doctores ſe circa illud occupãtes, omni ſemota temeritate, quod uerisimilius Chriſtũ feciſſe credi poterit: doctrinaliter docuerunt, non tñ omnino in eadē ſententia cõcordantes. Vñ ipſemet Hugo declinãs ad partem unã, ait, ego (ſi alterũ dicẽdũ eſt) abſq; præiudicio ueritatis, magis ad illud ſenſu accedo, ut corpus impaſſibile, & immortale, quantũ. ſ. pertinet ad ſanctificationē facti, tradidiſſe dicat. Et infra. Si.n. hoc potuit, ut ipſe ſeipſum manibus geſtaret, & diſcipulis ſine corruptione ſui ſe edendũ diſtribueret, & tñ ipſe, qui dedit, & qui dabatur: qui portauit, & qui portabat, idē eſſet, quid mirũ eſt, ſi dicitur, ꝙ ipſe in eo, ꝙ dabat, mortalis fuit, & in eo, ꝙ dabatur, immortalis fuit, & tñ ipſe q mortalis dabat, & qui immortalis dabat, nõ duo, ſed unus fuit ipſe. Quõ.n immortalis nõ dabat, qui inuiſibiliter ſumebat, & incorruptibiliter mãducabatur. Inuiſibiliter ſumebatur, quantum ad formam dico proprij corpo-

Luc. 2.

2. Cor. 2.

Quale corpus dñs dedit diſcipulis mortale, an immortale.

F Dub. 2.

Digitized by Google

ex hoc omnes. Hæc eſt quarta pars ſubdiuiſionis partis quartæ principalis: in qua oſtenſis diuiniſſimæ euchariſtiæ inſtitutionis modo atq; circumſtantia, tangitur eiuſdem inſtitutionis finis, & ratio motiua: unde dicitur. Dedit diſcipulis ſuis. Chriſtus namq; hoc ſacramentum inſtituit ſecũdum frequenter repetita, ut eſſet memoriale ſignum paſſionis ſuæ: & ut eſſet remedium contra peccata quotidiana animæ. Hæc aũt conueniunt huic ſacramento plus per ſui uſum, quam conueniant ei ſecundum ſe. Hinc dicit apoſtolus. 1. Cor. 11. Quotienſcunq; manducabitis panem hunc, & calicem bibetis: mortem domini annunciabitis. Non dicit conficitis: ſed ſumitis. & Aug. in lib. ſententiarum proſperi. Dum frangitur, inquit hoſtia: dum ſanguis de calice in ora fidelium funditur, quid aliud, quam dominici corporis in cruce imolatio: eiuſq; ſanguinis de latere effuſio deſignatur? Et habetur de conſe. diſt. 2. Dum frangitur. Item Amb. ſuper epiſtolam ad Hebrę. & habetur eadẽ diſt. In Chriſto. Nos per ſingulos dies, hoſtiam offerimus ad recordationem mortis Chriſti. Item Aug. li. de trini. Quia domini morte liberati ſumus: huius rei memoriam in edendo, & potãdo carnem, & ſanguinem, quæ oblata ſunt, ſignificamus. Eadem diſt. Quia domini. Remiſſio etiam peccatorum plus fit per uſum huius ſacramenti, quam per ipſum in ſe. Non enim tantum prodeſt in pixide conſeruatum: ſicut oblatum, & ſumptum in uera fide, & deuotione. unde Aug. eadem diſt. Verum ſub figura. Quia quotidie labimur: Chriſtus quotidie myſticè pro nobis immolatur. Ad idem paſchaſius cap. immediatè præcedente. Hinc frequenter Chriſtus uolens exprimere fructum huius ſacramenti dixit. Qui manducat carnem meam, & bibit ſanguinem meum: habet uitam æternam. Manducatio, & potio huius ſacramenti eſt uſus. Hinc & uolens diſcipulos ſuos Chriſtus fructus huius ſacramenti participes fieri: poſtquam corpus ſuum conſecrauit, non ſiſtebat in cõſecratione. Neq; dedit diſcipulis, ut ipſum honorificè conſeruarent: ſed dedit in ſui uſum dicens. Accipite, & manducate. Et quoniam per uſum manducatio tranſit, & conſumitur: dedit eis, quotiens uellent conſecrandi poteſtatem, dum addit. Hoc facite in meam commemorationem: ut ita nunquam fructu (uſum ſacramenti cõſequente) priuarentur propter ſacramenti carentiam, & defectum. Ex his ſatis patet: ꝙ conſecratio ad uſum qui eſt eius manducatio, tanquam ad finem quodammodo proximum ordinatur: quia Chriſtus poſtquam accepit panem, benedixit, dedit diſcipulis ſuis, ut manducarent. ¶ Dedit autem diſcipulis ſuis, qui ſecum in ultima cæna agnum paſchalem, qui figura fuit huius ſacramenti, comedebant: ſicut cum ipſis finem dedit ſacrificijs legalibus, ac cærimonijs iudæorum: ita cum ipſis inchoaret ſacrificium nouum uſq; in finem mundi duraturum. ¶ Dedit diſcipulis ſuis, ad inſtruendum: ꝙ nemo hoc ſacramentum digne percipit, niſi ipſius fuerit diſcipulus. Sunt autem Chriſti ueri diſcipuli, qui quod ſummus ueritatis magiſter de hoc altiſſimo ſacramento credendum propoſuit, fide certiſſima firmiter amplexantur. Propterea non fuerunt ueri diſcipuli, qui audita Chriſti doctrina de hoc ſacramento: abierunt retrorſum dicentes. Quomodo poteſt hic nobis dare carnem ſuam ad manducandum? Durus eſt hic ſermo. Quis poteſt eum audire? Iohannis 6. Diſcipuli Chriſti ſunt, qui præceptis eius ſtudioſè obtemperant: ſecundum ꝙ dixit Io. 15. Vos amici mei eſtis: ſi feceritis, quæ ego præcipio uobis. Propterea non fuerunt ueri diſcipuli Chriſti, quibus imprecans dixit. Vos irritum feciſtis mandatum dei propter traditionem ueſtram. Mat. 15. Diſcipuli Chriſti ſunt qui ualde in fraterna ſoli

Finis inſtitutionis & ratio. Conc. Trid. cap. 2. ſeſſ. 13.

1. Cor. 11.

Ioh. 6.

Ioh. 15.

Matt. 15.

na ſolidantur charitate. De quo Ioh. 15. In hoc cognoſcent omnes, ꝙ diſcipuli mei eſtis: ſi dilectionem habueritis ad inuicem. Hæc ſiquidem dilectio diſcernit diſcipulos: ac filios dei a diſcipulis diaboli: ut Bern. ait. Quam ſi habuerimus, profecto ait, cognoſcent omnes puſilli, & magni, ꝙ ueri ſumus diſcipuli Chriſti. Qui enim dilectionem, & charitatem nõ habent: quomodo eſſent eius diſcipuli, qui præceptum dedit charitatis? Propterea non fuit uerus Chriſti diſcipulus ſeruus ille nequam, qui conſeruo ſuo debitum dimittere recuſauit. Mat. 18. ¶ Sequitur. Accipite, & manducate. Accipite cum beniuolentia: & non rapire cum uiolentia: quia quod uobis porrigitur, panis eſt filiorum, qui ſumendus eſt de manibus donantis cum amore, & dilectione. Non rapiendus ui, & uiolentia extorſione: ne forte magis rapinam committeret, quis dum rapit alienum: quam acciperet reuerenter, quod gratuito, & liberaliter miniſtrat dominus omnium. Rapiunt autem uiolenter, qui prohibiti, aut indigni, & uelut canes immundi panem hunc filiorum canibus non mittendum, accipiunt, aut tollunt: magis nolentes hac ſumptione peccata, quæ dimittere nolunt, palliare: quam per humilem ſuæ indignitatis recognitionem ad tempus abſtinere, donec a peccatis mundati: poſſunt purgata conſcientia ſalubriter manducare: accipientes hunc panem de manu donantis humiliter, & deuote. Quomodo enim diſcipuli Chriſti auſi fuiſſent manducare dominum ſuum, & magiſtrum: niſi ad eos ad manducandum quaſi amicos, & filios ſuos inuitaſſet, dicens. Accipite, & manducate. Et iterum. Qui manducat me: & ipſe uiuet, propter me. Accipite, ait dominus. Non eſt intelligendum dicit Inno. ꝙ ſumptum corpus de manu domini ſibi inuicem diſcipuli miniſtrarent: ſed qui conſecrauit, idem & miniſtrauit, dicens. Accipite: ſcilicet de manu mea: & manducate, quod nobis offerat. Accipite cum deuotione. Manducate cum ueneratione, uel accipite per fidem: manducate per charitatem: Vel accipite in officium: manducate ut animæ alimentũ. Vel accipite ſacramentaliter: manducate ſpiritualiter: duplicem huius ſacramenti comeſtionem ſecundum Inno. ſignificans. Dupliciter ſiquidem corpus Chriſti comeditur: quia dupliciter intelligitur. Verum ſcilicet, quod de uirgine traxit Chriſtus, & in cruce pependit. Et myſticum, quod eſt eccleſia Chriſti ipſa uegetata. De uero corpore dominus ait. Hoc eſt corpus meum, quod pro nobis tradetur &c. De myſtico dicit apoſtolus. Vnum corpus, & unus panis multi ſumus. Corpus Chriſti uerum comeditur ſacramentaliter. i. ſub ſpecie panis. Corpus Chriſti myſticum comeditur ſpiritualiter in fide cordis. De comeſtione ſacramentali ait dominus. Accipite, & manducate: hoc eſt corpus meum. De comeſtione ſpirituali dicit. Niſi mandu. carnem filij hominis, & bi. eius ſanguinem: non habebitis uitam in uobis. Hæc Inno. ¶ Neq; tamen ex hoc negandum eſt corpus Chriſti uerum ſpiritualiter manducari. quia ſicut manducatur corpus Chriſti myſticum per hoc, ꝙ aliquis aſſumitur in ſocietatem fidelium: aut firmius in ipſa ſolidatur: ita manducatur corpus Chriſti uerum ſpiritualiter: cum quis membrum Chriſti efficitur, & Chriſto incorporatur: ipſiq; fortius per fidem, & dilectionem coniungitur. Vnde dicit Hugo. lib. 2. parte 8. c. 5. Deniq; carnes agni comedimus: quando in ſacramento uerum corpus ſumendo per fidẽ & dilectionem Chriſto incorporamur. Alibi quod manducatur, incorporatur: quando autem caro Chriſti manducatur: non quod manducatur: ſed qui manducat, ei, quem manducat, incorporatur. Idcirco uoluit Chriſtus a nobis manducari: ut nos ſibi incorporaret: quod non intelli-

Margin notes: Ioh. 15. — Bern. — Matt. 18. G — Quomodo panis Chriſti ſacratus ſit accipiendus. — Inno.

gitur

gitur niſi de ſpirituali manducatione: quia in ſacramentali tantum non fit hæc incorporatio: non tamen ſpiritualis excludit ſemper ſacramentalem. ¶ Pro cuius intellectu notandum, ꝙ manducatio corporis Chriſti dupliciter intelligitur ſpiritualis. Vno modo ex parte modi. Alio modo ex parte effectus. Ex parte modi quidem: quia eſt manducatio corporis Chriſti: non ſub propria ſpecie carnis, & lineamentis corporalibus humano corpori conuenientibus: ſed ſub ſpecie aliena, ſub qua latet: & ut ſic, non ſubijcitur alicui corporalium ſenſuum. Sub qua ſpecie habet quodammodo modum exiſtendi ſpiritus: quia ibi eſt modo inuiſibili, & inſenſibili. Hæc manducatio ſpiritualis uere eſt manducatio ſacramentalis: & opponitur manducationi corporali, ſeu carnali. De qua intelligebant iudæi: & quidam diſciduli, cum Chriſtus faciens ſermonem corã apoſtolis, & quibuſdam alijs dixit. Niſi manducaueritis carnẽm filij hominis: & biberitis eius ſanguinem, non habebitis uitam in uobis: dicentes. Durus eſt hic ſermo: quomodo poteſt hic nobis dare carnem ſuam ad manducandum, & abierunt retro propter duritiam ſermonis eius. Intellexerunt quidam carnem ſuam manducandam, quomodo in cadauere uẽditur: aut in macello petiatur, ac dentibus laniatur: & ideo fuerunt ſcandalizati. Vnde Chriſtus agnoſcens, ꝙ inter ſe murmurabant, dixit. Hoc uos ſcandalizat, ꝙ ſcilicet dixi carnem meam a uobis manducandam. Sed cum uideritis filium hominis aſcendentem, ubi prius erat, in diuinitate ſcilicet: tunc uidebitis: quia non eo modo, quo putatis, corpus meum erogabo uobis, ut morſibus conſumatur: quia cum ipſo corpore integro utiq; aſcenſurus ſum in cœlum. Sic exponit beatus Auguſtinus. Recedentibus autem illis a Chriſto, duodecim manentibus, apoſtolos inſtruxit de eo, quod dixerat. Spiritus, inquit, eſt qui uiuificat: caro non prodeſt quicquam. Verba, quæ ego locutus ſum uobis, ſpiritus, & uita ſunt. Caro non prodeſt quicquam: quomodo ſcilicet, illi intellexerunt carnales diſcipuli carnem Chriſti carnaliter manducandam. Spiritus eſt, qui uiuificat.i.caro mea. ſpiritualiter ſumpta uiuificat. Verba, quæ locutus ſum ad uos de carne mea manducanda, ſpiritus & uita ſunt.i. ſpiritualem habent intellectum: ſecundum quem caro mea uitam præſtat, ſcilicet ſumpta ſpiritualiter ſub ſacramento. unde Aug. in expoſitione. 4. pſ. & habetur de conſe. diſt. 2. Prima quidem. Intellexiſtis ſpiritualiter, ſpiritus, & uita ſunt, ſcilicet uerba, qui locutus ſum uobis. Intellexiſtis carnaliter, etiam ſic illa ſpiritus, & uita ſunt: ſed tibi non ſunt ſpiritus, & uita, qui ſpiritualiter non intelligis. ſpiritualiter intelligite, quæ locutus ſum. Non hoc corpus, quod uidetis, manducaturi eſtis: & bibituri illũ ſanguinem, quem effuſuri ſunt, qui me crucifigent: id eſt non eadem ſpecie, & repræſentatione, in qua uidiſtis: manducaturi eſtis carnem meã, ſed in ſacramento. Vnde ſequitur. Sacramentum aliquod commendaui uobis, ſpiritualiter intellectum uiuificabit uos: caro autem non prodeſt quicquam. Sed quomodo illi intellexerunt, ſic reſponderunt. Carnẽ quippe ſic intellexerunt, ſicut in cadauere uenditur &c. ut ſupra. Per quæ uerba non intendit beatus Auguſtinus excludere ueritatem corporis Chriſti in ſacramento euchariſtiæ, ſed oſtendere uolebat: ꝙ corpus illud non erat manducandum uiſibiliter in ſpecie humana, in qua a iudæis uidebatur: ita ut per partes ſicut animalium cæterorum carnes diſcerperetur. Erant tamen idem corpus manducaturi ſub ſpecie panis inuiſibiliter occultatum. Et hoc eſt, quod idem ſubdidit. Sacramentum aliquod uobis commendaui: ſpiritualiter intellectum uiuificabit uos: non uolens, ꝙ

cor-

Mãducatio corporis Xpi ſpũalis multipliciter intelligitur.

Auguſt.

Auguſt.

corpus Chriſti ſit tantū ſpiritualiter, & myſtice ſub ſacramento manducan
dum : ſed ſpiritualiter.i.inuiſibiliter per uirtutem ſpiritus, per quē & uiui-
ficat. ¶ Et ꝙ hæc ſit mens beati Aug. patet per eundem in epiſtola ad hyre Auguſt.
neū ubi dicit.& habetur de cōſe. diſt.2. c. non hoc. Non hoc corpus, quod I
uidetis, manducaturi eſtis : & bibituri illū ſanguinem, quem effuſuri ſunt,
qui me crucifigent. Ipſum quidem, & non ipſum: ipſum inuiſibiliter, & nō
ipſum uiſibiliter: quia ipſum ſub ſpecie panis, & uini uiſibili, non uiſibili-
ter in propria ſpecie corporis ſui. Vnde idem in lib. ſententiarū proſperi.
Caro eius eſt quam forma panis opertam in ſacramēto accipimus. Et ſan-
guis eius, quem ſub uini ſpecie potamus. & habetur eadem diſt. Hoc eſt. Auguſt.
Ad idem facit, quod dicit Aug. in ca. Verum ſub figura. eadem diſt. Et no
ta ibi glo. reducente modos loquendi improprios ad ſermonis proprieta-
tem. Et quoniam corpus Chriſti ſub panis uelamine uere contentū non
apparet corporaliter in propria ſpecie : idcirco poteſt dici quoddam ſpiri- Ambro.
tuale. Et ſecundum hoc dicit Ambro. in lib. de myſterijs. & habetur de
conſe. diſt. 2. c. in illo. In illo ſacramento Chriſtus eſt : quia corpus eſt
Chriſti : non ergo corporalis eſca : ſed ſpiritualis. Et ſequitur. Corpus
enim dei eſt corpus ſpirituale : corpus Chriſti corpus diuini ſpiritus eſt.
¶ Concordat beatus Hiero. ſuper epiſtolam ad Ephe. Dupliciter, inquit, Hiero.
caro Chriſti, & ſanguis intelligitur. Vel illa ſpiritualis, & diuina, de qua
ipſe ait. Caro mea uere eſt cibus : & ſanguis meus uere eſt potus. Et ni
ſi mandu. carnem meam: & bibe. meum ſanguinem, non habebitis uitam
æternam. Vel caro mea, quæ crucifixa eſt : & ſanguis, qui militis effu-
ſus eſt lancea. Et habetur eadem diſt. Dupliciter. Per hoc quod dicitur
caro illa diuina & ſpiritualis, non diſtrahitur a ueritate carnis realis : qua-
ſi ex hoc ꝙ dicitur ſpiritualiter ibi eſſe : non ſit ibi uere, & realiter : quia
eadem ipſa ſecundū ſubſtantiam, & realitatem, qua tracta eſt a uirgine ei
paſſa eſt in cruce ibidem continetur. unde Aug. Voluit dominus in myſte Auguſt.
rio. glo.i. in ſacramēto uere carnem ſuam, & ſanguinē ſuum conſecratio-
ne.ſ. potētialiter creari.i. tranſſubſtātiari, ut ſicut de uirgine ꝑ ſpiritūſanctū
uera caro ſine coitu creatur: ita per eundē ex ſubſtantia panis, & uini myſti
ce idem corpus Chriſti conſecretur. Corpus Xp̄i, ueritas eſt, & figura. Ve
ritas, dū corpus Xp̄i, & ſanguis uirtute ſp̄ūſancti in uirtute ipſius ex pa-
nis, & uini ſubſtantia efficitur. Figura uero illud, quod exterius ſentitur. Ec
ce ſpēm, quæ ſentitur, noiat corpus Xp̄i. Item Amb. in ca. Omnia. de cōſ. Ambr.
diſt. 2. ait. Licet figura panis, & uini uideatur, nihil tñ aliud, quā caro Xp̄i
& ſanguis poſt conſecrationē credendū eſt. Vñ ipſa ueritas ait ad diſcipu-
los. Hæc inquit, caro mea eſt pro mundi uita. Et ut mirabilius loquar: non
alia plane, quā quæ nata eſt de uirgine: & paſſa in cruce: & reſurrexit de ſe
pulchro: hæc inquā, ipſa eſt: & ideo Xp̄i caro eſt, quę pro mundi uita adhuc
hodie offertur. & cum digne accipitur, utiq; uitam ęternā in nobis opera-
tur. Panē quidē iſtū, quē ſumimus in myſterio: illū utiq; intelligo panē, qui
manu ſp̄ūſancti formatus eſt in utero uirginis: & igne paſſionis decoctus in
ara crucis. Panis.n. angelorū factus eſt hominū cibus. uñ ipſe ait (Ioh. 6.) Ioh. 6.
Ego ſum panis uiuus, qui de cælo deſcēdi. Et itē. Panis, quē ego dabo, ca. m.
eſt ꝓ mūdi uita. Ex his nāq; duabus ſententię aperte datur intelligi: quia pa
nis eſt, & ille nō duo, ſed unus panis: & caro una proculdubio unū corpus
efficitur (iſte in prima auctoritate: & ille in ſecunda deſignatus ut glo.) il-
lud uere. iſtud ſane, quod ſumptū eſt de uirgine: quod paſſum eſt, & ſepul-
tū: quod reſurrexit, & in cælum aſcendit: & ſedet ad dexteram dei patris: &
quod eſt uenturū iudicare uiuos, & mortuos. Hęc ibi. ¶ Ex omnibus his K

Infero

Digitized by Google

inſero primum mẽbrum tactę diſtinctionis: ꝙ manducatio corporis Chriſti ueri ſub ſacramento altaris poteſt dici ſpiritualis, & diuina, & ꝙ non manducatur corporaliter, quomodo iudæi ipſum manducandum intellexerunt. Quod patet ex eorum reſponſione. Durus eſt hic ſermo, & quo modo poteſt hic nobis dare corpus ſuum ad manducandum? ¶ Eſt igitur hæc manducatio ſpiritualis.i.non corporalis, uel carnalis: ſed non eſt ſpiritualis.i. refectiua ſpiritus. Et hoc regulariter: quia ipſa communi nomine uocatur a doc. manducatio ſacramentalis, cui accidit, ut mãducãs, ſpũaliter reficiatur: quia cõmunis eſſe poteſt bonis,& malis. Niſi.n.& mali hoc modo manducarent: quomodo dixiſſet apoſtolus? Qui manducat, & bibit indigne: iudicium ſibi manducat, & bibit. Quomodo præterea dixiſſet Aug. Qui indignè accipit ſacramentum: acquirit magnum tormentum? in ſer. de uerbis euã. & habetur de conſe. diſt. 2. Quid eſt. Et idem. Qui diſcordat a Chriſto: nec manducat carnem eius, nec bibit ſanguinẽ eius, ſcilicet ſpiritualiter quo ad effectum, & ſi tantæ rei ſacramentum ad iudicium ſuæ perditionis quotidie accipiat. Et in ca. Sicut Iudas. eadem diſt. Aug. Quiſquis indignè ſumit corpus Chriſti, non efficit,ut quia malus eſt,malum ſit, ſcilicet quod accipit: aut quia non ad ſalutem accipit: nihil accipit. Corpus enim, & ſanguis domini nihilominus erat in illis, quibus dicebat apoſtolus. Qui manducat indignè: iudicium ſibi & manducat, & bibit. Niſi etiam ſic manducarent: quomodo dixiſſet apoſtolus. Probet autem ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat, & de calice bibat. Et Chriſtus. Qui manducat carnem meam, & bibit ſanguinem meum habet uitam æternam. Quomodo præterea dixiſſet Aug. 4. de tri. Corpus, & ſanguinem Chriſti myſtica prece conſecratum rectè ſumimus ad ſalutem ſpiritualem in memoriam dominicæ paſſionis. in. c.Corpus. 2. diſt. ſæpe allegata. ¶ Secundò modo poteſt intelligi manducatio ſpiritualis ex parte effectus: quia ſcilicet ad ipſam ſequitur refectio ſpiritualis, ipſius uidelicet animæ ſoliditas, & robur in uita ſpirituali. Et ſecundum hoc manducare ſpiritualiter extenſo uocabulo nihil aliud eſt, quam credere Chriſtum, & ipſum amare: uel credere in ipſum per fidem formatã, quæ ſcilicet, per dilectionem operatur. unde Aug. ſuper Io. Credere in Chriſtum Ieſum. hoc eſt manducare panem uiuum, qui credit, manducat, inuiſibiliter ſaginatur, quia inuiſibiliter renaſcitur. Idem in lib. de remiſ. pœnitentiæ. Vt quid paras uentrem, & dentem? crede, & manducaſti. Et tam largè loquitur Aug. de ſpirituali manducatione: ut eam extendat ad patres ueteris teſtamenti, qui inſtitutionem huius ſacroſancti ſacramenti longè præceſſerunt: & ad paruulos baptizatos, ante ſacramentalem huius ſacramenti perceptionem uita functos. Vnde ſuper illud apoſtoli. 1. Corinth. 10. Patres noſtri eandem eſcam ſpiritalem manducauerunt: & omnes eundem potum ſpiritalem biberunt &c. dicit: & ponitur de munera. diſt. 2. Inquit. Inquit apoſtolus: omnes eandem eſcam ſpiritualem manducauerunt.Spiritualem itaque eandem.Nam corporalẽ aliã, quia illi manna manducauerunt: nos aliud, & omnes eundem potum ſpiritualem biberunt, aliud illi, aliud nos: ſed ſpecie uiſibili: quod tamen idem eſt uirtute ſpirituali. Sed quæ illa eſca eadem ſpiritualis: & quis potus idem niſi caro, & ſanguis Chriſti? mediator dei, & hominum: qui erat cibus, & ſacietas angelorum ſecundum diuinitatem factus eſt cibus, & potus uiatorum ſecundum humanitatem. Non ſolum illorum, qui poſt aduentum ſuum in carnem in ipſum crediderunt: ſed etiam præcedẽtium, qui illud futurum, quod nos præteritum non dubitamus, crediderunt.

Multipliciratione dicitur ſpiritualis.

Auguſt.

Auguſt.

Auguſt.

Auguſt.

Auguſt.

1. Cor. 10.

runt. Illi ſiquidem ueteris teſtamenti patres carnem Chriſti ſpiritualiter manducauerunt: quando explicitè uel implicitè crediderunt filium dei carnem humanam de noſtra mortalitate aſſumpturum, eandemq; daturũ in cibum ſub euchariſtiæ ſacramento. Sic igitur eandem eſcam comederunt ſub manna, quam & nos ſub hoſtia: non ꝙ ſub manna uerum corpus Chriſti contineretur, ſicut ſub hoſtia: ſed quia manna figura fuit corporis Chriſti ſub hoſtia: quod ipſi manducando manna ſpiritualiter intellexerunt. Idem igitur ſpirituali uirtute fuit: quod ipſi manducauerunt: & quod nos manducamus: quia corpus Chriſti per manna deſignari fide crediderunt: & nos fide affirmamus idipſum ſub hoſtia contineri. Simili modo eundem potum nobiſcum biberunt, Chriſti ſcilicet ſanguinem, cum biberunt aquam de petra per quam effuſionem ſanguinis Chriſti de latere intellexerunt ſignificari. Per quam & futuram Chriſti paſſionem crediderunt: & per eam ſperauerunt a morte perpetua liberari: quod & nos firmiter credimus, & ſperamus. Patet igitur ex uerbis beati Augu. patres ue. te. corpus Chriſti ſpiritualiter manducaſſe, non aliter quam per fidem, & dilectionem. ¶ De pueris etiam; ꝙ ſpiritualiter manducant corpus Chriſti in ſuſceptione baptiſmatis: patet per eundem ſuper illud apoſtoli. Vnus panis, & unum corpus multi ſumus. in ſermone de infantibus, & habetur de conſe. diſt. 2. Quia paſſus. Nulli; inquit, aliquatenus eſt dubitandum unumquemq; fidelium corporis, & ſanguinis dominici tunc eſſe participem, quando in baptiſmate membrum efficitur Chriſti: nec alienari panis, ſanguiniſq; illius conſortio: etiam ſi antequam panem illum comedat: calicemq; bibat: de hoc ſeculo migrauerit in unitate corporis Chriſti conſtitutus. Sacramenti quippe illius participatione, ac beneficio non priuabitur: quoniam in ſe hoc, quod illud ſacramentũ ſignificat, inuenitur. Quid autem hoc ſacramentum ſignificet in eodem cap. explanat dicens. Hæretici quando accipiunt hoc ſacramentum: teſtimonium contra ſe accipiunt: quia illi quęrunt diuiſionem, cum panis ille ſignificet unitatem. Et poſt pauca. Ita dominus noſter Ieſus Chriſtus nos ſignificauit: nos ad ſe pertinere uoluit: ut myſterium pacis, & unitatis noſtræ in menſa conſecrauit, in menſa, ſcilicet ultimę cænæ. Significat igitur ſecundum mentem Aug. hoc ſacramentum unitatem noſtram, ſeu corporis Chriſti myſtici, quæ eſt per fidem, & charitatem. Quod expreſſè declarat in quadam home. & habetur eadem diſtin. Hoc ſacramentum. ubi dicit. Hoc eſt ſacramentum pietatis, & eſt ſignum unitatis, uinculum charitatis: qui uult uiuere, accedat, & credat, & incorporet. Hinc cibum, & potum ſocietatem uult intelligi corporis, & membrorum ſuorum quod eſt eccleſia in prædeſtinatis. Societas autem, & unitas in prædeſtinatis ex nullis ita attenditur in præſenti uita: quantum ex fide, & charitate. quia hic effectus quidam ſunt, & media quibus beatitudinem, ad quam prædeſtinantur homines: conſequuntur. Sicut ergo quia paruuli in baptiſmo fidem, & charitatem ſuſcipiunt: ſocietatem intrant eccleſiæ: & membra corporis Chriſti myſtici efficiuntur: & ita Chriſto uniuntur, & incorporantur: ipſiq; ſpiritualiter adhærent. Per conſequens Chriſtum ſpiritualiter manducare dicuntur: quia in ipſis eſt unitas, & ſocietas cum cæteris Chriſti membris, quæ per hoc ſacramentum: ut dictum eſt, ſignificantur. Quod confirmat idem ad Bonifacium ſcribens. Nec cogitetis, inquit, uitam habere non poſſe paruulos, qui ſunt expertes corporis, & ſanguinis domini noſtri Ieſu Chriſti, dicente, domino, Niſi manduca. car. filij hominis &c. de conſe. diſt. 4. In eccleſia. ubi glo. ſuper uerbo cogi-

Manducare Xpm. ſpiritualiter, ut cõuenit paruulis, quid eſt.

Auguſt.

M

Conc. Trid ſeſſ. 21. c. 4

Auguſt.

tetis,

tetis, quaſi dicat, non dubitetis: immo certi ſitis, ꝙ uitam habere non poſ
ſunt paruuli: ſi ſint expertes corporis Chriſti. Corporis glo i. unitatis ec
cleſiæ, quam illa ſignificat. Ideo ſequitur ſtatim ca. ſeq. Nulli eſt aliquate
nus ambigendum tunc unumquemq; fidelem corporis, & ſanguinis Chri
ſti participem fieri: quando in baptiſmate membrum Chriſti corporis ef-
Auguſt. ficitur, &c. ut ſupra allegatum eſt. Ex quibus ſatis patet: ꝙ paruuli bapti
zati ſecundum Augu. in hoc corpus Chriſti, & ſanguinem ſpiritualiter per
cipiunt: quia ſcilicet in Chriſtum credunt, & ipſum diligunt; ſibiq; uniū
tur, & incorporantur ſaltem per habitus fidei, & charitatis receptos in
baptiſmate: licet non actualiter. Et hoc eſt: quod dictum eſt in princi-
pio illius membri diſtinctionis præmiſſæ, ꝙ manducare Chriſtum ſpiri-
tualiter, eſt in Chriſtum credere actu, uel habitu: & ſibi per hoc, ut capi
¶ ti tanquam membrum incorporari. ¶ De hac manducatione ſpirituali di-
Ioh. 6. cunt communiter doctores intelligi debere uerbum Chriſti ſcriptum Ioh.
6. Niſi mandu. car. meam &c. Et hoc ex uerbis euangelij præmiſſis huic
uerbo, & ſequentibus ipſum concludunt. Vnde Chriſtus his, qui ſatu-
rati erant ex quinq; panibus, & duobus piſcibus: non tamen in eum cre-
dentibus: ſed ſignum, ut crederent, petentibus dixit. Amen amen di-
co uobis: quæritis me, non quia uidiſtis ſigna: ſed quia manducaſti ex pa
nibus, & ſaturati eſtis. Operamini cibum, qui non perit: id eſt operam
date, ut habere poſſitis cibum ſpiritualem, qui non perit ut cibus corpo-
ralis ſumptus ad hoc, ut nutriat: ſed qui permanet in uitam eternam: quē
filius dabit uobis. Illis autem petentibus ſemper hunc panem dari eis de
clarat Chriſtus, quis eſt ille panis, oſtendens cum hoc modum, quomo-
do debeat manducari dicens. Ego ſum panis uitæ: qui uenit ad me, non
eſuriet: & qui credit in me, non ſitiet. Per quod exprimitur modus, quo
hoc pane uti debet: qui uult ut non eſuriat, nec ſitiat: qui eſt ire in Chri
ſtum: & credere in Chriſtum: quæ duo idem ſunt: quia non corpore: ſed
Auguſt. mente per fidem charitate formatam itur in Chriſtum. Vnde beatus Aug
de uerbis domini. Credere in deum eſt credendo deum amare: credē-
do in eum ire: credendo ei adhærere: & ei ut membrum incorporari. ¶ Ex
quibus patet: ꝙ idem eſt in Chriſtum credere, & in Chriſtum ire: & qui
credit in Chriſtum incorporatur Chriſto: & fit membrum eius: & per hoc
manducat Chriſtum, & panem uitæ, quem qui edit, non eſuriet: ſed ha
bebit uitam æternam. Murmurantibus autem iudæis. quia Chriſtus ſe di
xit panem uitæ: repetit, quod præmiſit dicens. Amen, amen dico uo
bis: qui credit in me, habet uitam æternam. Ego ſum panis uitæ. Et poſt
pauca. Si quis manducauerit ex hoc pane: uiuet in æternum. Per quod
apparet idem eſſe credere, & manducare, Chriſto met ſic exponente. Ma
nifeſtum eſt enim, ꝙ ad non eſurire, & ſitire peruenitur per manducare,
& bibere. ad quod .i. non eſurire, & ſitire etiam peruenitur per uenire ad
Chriſtum, & credere in Chriſtum, ipſo dicente. Qui uenit ad me, non
eſuriet: & qui credit in me, non ſitiet. ¶ Quod autem manducare hunc
panem, ſit idem, quod manducare carnem eius, declarat mox ſubiungēs.
Et panis, quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi uita. Et litigantibus
iudæis, & dicentibus. Quomodo poteſt hic nobis dare carnem ſuam ad
manducandum, reſpondit Chriſtus confirmans, quod dixit. Amen amē
dico uobis, niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſan
guinem, non habebitis uitam in uobis, & cætera, quæ ſequuntur. Ex qui
bus Chriſti uerbis, uidetur, ꝙ manducare carnem filij hominis, & man-
ducare panem, qui de cęlo deſcendit, idem ſunt, quod credere in Chriſtū,

Per manducationē ſpiritualē intellexit Xp̄s in uerbis. Niſi mandu. car. meam.

quia

quia qui credit in Chriſtum, non eſuriet, qui credit in Chriſtum, habet uitam æternam: ſicut manducans panem, quem Chriſtus promiſit, non eſuriet: & habet uitam æternam. ¶ Et eſt ſingulariter attendendũ, ꝙ quotiens Chriſtus loquitur de pane, ſiue de carne ſua manducanda: ſemper addit, uel promittit uitam æternam: unde quotiens Ioh. 6. loquitur de pane: totiens de uita facit mentionem, quæ utiq; non ſemper ſequitur mãducationẽ ſacramentalẽ: cum ipſa quandoq; fiat ad iudicium & damnationem, ſecundum apoſtolũ. Videtur igitur loqui de ſpũali; quã uita æterna cõſequitur iuxta doctrinã Chriſti. ¶ Præfatã ſententiã ſuper cæteros doc. explanat beatus Aug. ſuper Ioh. ubi multa de hac materia ponit, exponens uerba Chriſti: ubi inter cætera loquens de manducatione corporis Chriſti, ita dicit. Deniq; iam exponit, quomodo id fiat, quod loquitur: & quid ſit manducare corpus eius, & ſanguinem bibere. Qui manducat carnem meam, & bibit ſanguinem meum, in me manet, & ego in eo. Hoc eſt manducare illam eſcam: & bibere illum potum, in Chriſto manere: & illum manentem in ſe habere. Et per hoc, qui non manet in Chriſto: & in quo Chriſtus non manet: proculdubio nec manducat eius carnem: nec bibit eius ſanguinem: etiam ſi tantæ rei ſacramentum ad iudicium ſibi manducat, & bibit. Hæc Aug. ¶ Idem in Homelia ſequenti expreſſe declarat dicens. Epoſuit autem Chriſtus modum attributionis huius doni ſui, quomodo daret carnem ſuam ad manducandum dicens. Qui manducat carnem meam, & bibit ſanguinem meum: in me manet, & ego in eo. Signum: quia manducauit, & bibit, hoc eſt, ſi manet, & manetur, ſi habitat, & habitatur, ſi erit, & non deſeratur. Hæc ille. Ecce cauſam, propter quam qui manducat, habet uitam æternam: quia uidelicet ipſe manet in Chriſto uelut membrum Chriſti: & Chriſtus in eo tamquam caput uiuificans ipſum. Manet autem, & habitat Chriſtus in nobis per fidem, dicente apoſtolo. Inhabitare Chriſtum per fidem in cordibus ueſtris. ad Ephe. 3. Manet etiam in nobis, & nos in eo per charitatem: teſte Iohanne. Deus charitas eſt: & qui manet in charitate in deo manet: & deus in eo 1. Io. 4. Ideo autem uiuit ille in quo eſt Chriſtus quia ipſe eſt uita. Dicit enim de ſeipſo Ioh. 4. Ego ſum uia, ueritas, & uita. & Deu. 30. dicitur deo eo. Illi autem adhereas: ipſe enim eſt uita tua. Ideo quilibet tunc ſpiritualiter uiuit: cum Chriſtus per fidem, & charitatem manet in ipſo: quia iuſtus ex fide uiuit. Abachuc. 2 Gal 4. Tunc igitur manducat illum cibum, ſine quo non habetur uita, carnem ſ. Xp̃i: de qua ipſe dixit Niſi manducaueritis carnẽ filij hominis, & biberitis eius ſanguinẽ: non habebitis uitã in uobis. De hac materia infra plus dicetur lec. 84. & 88. cum tractabitur, utrum manducatio ſub utraq; ſpecie ſit neceſſaria ad ſalutem. ¶ Sequitur. Ex hoc oẽs. Illa particula a nullo euangeliſtarum reperitur addita præmiſſo particulæ. ſ. accipite, & comedite; ſed eam mox ſequitur. Accipiens calicẽ gratias egit, & dedit diſcipulis ſuis, dicens. Bibite ex hoc omnes: ut refert Matth. Creditur autem ad hunc appoſita locum per apoſtolos in principio naſcentis eccleſiæ: a quibus ad ſanctos patres deriuata, deuenit in uſum eccleſiæ uſq; in hodiernũ diem. Apoſtoli uero eam credunt a Chriſto audiuiſſe in cœna: dum conſecrato pane porrexit, & dixit. Accipite, & manducate ex hoc oẽs. Quod aũt hęc uerba Xp̃i uerba ſint: teſtatur Ambr. li. de ſacra. & ponitur de cõſe. diſt. 2. panis in altari. ita dicens. Dixiſti: quia accipis corpus Chriſti. Vis ſcire, quia uerbis cæleſtibus conſecratur, accipe, quæ ſunt uerba, quæ dicit ſacerdos. Fac nobis, inquit, hanc hoſtiã ſanctã rõnabilẽ &c. Inde omnia illa

Marginal notes (left): Quoties Xp̃s loquitur de manducãda carne ſua, ſemper. — Ex hoc oẽs: hęc uerba ab apoſtolis addita.

Marginal notes (right): O; Ioh. 6.; Auguſt.; Auguſt.; Ephe. 3.; Ioh.; 1. Io. 4.; Ioh. 14.; Deut. 30.; Abachuc. 2.; Gal. 4.; P; Matth.; Ambro.

euangeliſtæ ſunt. Accepit panem gratias egit, fregit, &c. uſq; ad Acci-
pite ſiue corpus, ſiue ſanguinem. Inde uerba Chriſti ſunt. Accipite, &
bibite ex hoc omnes. Et poſt pauca. Deinde audi dicentem; accipite, &
comedite ex hoc omnes. Non eſt autẽ ueriſimile a quoq; hæc uerba addi
ta ad uerba euangeliſtarum, præterquam ab apoſtolis, qui conſecrationi
Chriſti interfuerũt. De hoc ſatis ſupra dictum eſt in principio huius lectio
nis: ubi tactum eſt, ꝙ non ſolum ea, quę ab euangeliſtis accepimus de Xp̄o,
certa fide tenemus: ſed etiam ea, quæ apoſtolica traditione in uſum uene
re eccleſiæ: ut habetur diſt. 11. Eccleſiarũ. Sic.n. tanquam fidei articulũ te-
nemus: ꝙ Chriſtus deſcendit ad inferna: qa in ſymbolo apoſtolorũ ponit:
quod in nullo euangeliſtarũ reperitur. Nec ſolum ea obſeruamus, qui per
apoſtolos ad nos per ſcripta deſcenderunt: ſed etiam ea, quæ eccleſia ab ip
Auguſt. Dam. 4. ſis accepit, & in conſuetudinem duxit: ut dicit Aug. in ca. allegato a
Dam. 4. li. ſententiarum ſuarum: cuiuſmodi ſunt multa, quæ in diſpen-
ſatione ſacramentorũ obſeruamus: ut ꝙ ter immergimus baptizando: & ſi-
Q milia. ¶ Et nota: ꝙ pronomen, hoc, cũ dicit Chriſtus: accipite, & co. ex hoc — Pronomen Hoc, quid ſignificet.
omnes: non demonſtrat aliquod fragmentorũ: cum ſingulis ſingula frag-
menta diſtribuit: nã per ſe fregit panem in partes iuxta numerum diſcipu-
lorum: quibus ſingulis de manu propria, ſingulas porrexit particulas. Et
licet non uideatur neceſſarium fuiſſe, ut eos ſingulos præmonere; quate-
nus manducarent ex hoc omnes: ſicut dum eis porrexit calicem: quia dũ-
taxat ſemel conſecrauit calicem: & ideo niſi unuſquiſq; partem uini conſe
crati reſeruaſſet ſequenti diſcipulo: non potuiſſent omnes ex eo bibiſſe:
ideo præmonitos eos eſſe oportebat: ut quilibet ſequenti diſcipulo parte
reſeruaret, quod factum uidetur per uerbum Chriſti dicentis. Diuidite
inter uos (ut Lucas refert) & bibite ex eo omnes: ut cæteri dicunt euange
liſtæ: tñ ſub particularum ſpecie, corpus ſuum tradens dixit, comedite
ex hoc omnes: ipſos ad ſacramenti huius cõmunionẽ inuitando: quod eſt
ſacramẽtũ amoris, ex charitate maxima inſtitutum: a quo neminem quan
tum in ſe eſt, ſecernere uoluit: licet peccatores propter peccatum, quod
a deo ſeparat: accedere prohibeantur. Neq; per hanc præpoſitionem ex,
cum dixit: ex hoc oẽs diuiſionẽ innuit ſui corporis per partes diſcerpendi.
R Longe.i. ab intentione Chriſti. ¶ Sed hoc notandũ, ꝙ in ſcriptura ſæpe — Mos ſcripturę in qua uidetur agi de uno cum de pluribus tñ agatur.
agi uidetur de uno: cũ tamen agitur de diuerſis: ut in propoſito, cum di
citur. Accepit panẽ benedixit, fregit, dedit diſcipulis ſuis. Hic de uno.ſ.
de pane uidetur fieri locutio: cũ tñ fiat de diuerſis, benedixit quidẽ panẽ:
ſed fregit: nõ panẽ: ſed panis formã, ſiue ſpẽm: & dedit naturale corpus ſuũ.
Inno. Nõ omnino diſſimiliter dixit: ſecundũ Inno. Manducate ex hoc oẽs. Pro-
nomen hoc, ut dictum eſt: demonſtrat integrum corpus Chriſti: & ex
præpoſitio, innuit formam diuerſam, ut ſit ſenſus. Comedite corpus inte
grum ſub diuerſa tamen, & diſtincta ſpecie panis: & ſic ſpecies panis diui-
Auguſt. ditur: & corpus integrum manducatur. Et ſecundũ hoc dicit beatus Aug.
unuſquiſq; accipit partem ſuam. Per partes manducatur Chriſtus: & ma
net integer totus (de conſe. diſt. 2 Qui manducant.) ut referatur partia-
litas, & diuiſio ad ſacramentum, hoc eſt ad ſpecies continentes, totalitas
uerò, ac integritas ad contentũ. Dixit igitur dominus. Comedite ex hoc
omnes: ex hoc.ſ. corpore, de quo dixit: hoc eſt corpus meũ. Comedite non
faciendo partes ex corpore: ſed quia feci uobis partes de pane: ſub quibus
omnibus corpus meum continetur, quod offero ueſtrum cuilibet mandu
cãdũ. Et ita (ex) quod præponitur pronomini (hoc) quod corpus Chriſti de
monſtrat, notat diuiſionẽ: nõ in corpore: ſed in corporis ſacramẽto. Fue-

tunt

Digitized by Google

runt enim hæc uerba prolata a Chriſto: poſtquam panem conſecrauit: ſicut & poſt conſecrationem diſcipulis ſuis dedit. Nam & fregit, poſtquam conſecrauit ſecundum opinionem magis communem ſupra poſitam, ut patuit ex præmiſſis. Nec periculum fuit decidentium particularum ex fractione, quoniam ita ſolitus erat Chriſtus frangere manibus, ſicut alius cultro ſcindere. Propter quod nouerunt eum diſcipuli in Emaus poſt reſurrectionem in fractione panis. Luc. ulc.

DE ASSISTENTIBVS, ET SVMENTIBVS corpus Chriſti in cæna ultima.

LECTIO XXXVII.

CIRCA hunc textum tria mouentur dubia. Primum A utrum Iudas fuerit unus ex omnibus Chriſti corpus ſacramentaliter ſumentibus. Secundum: quale corpus dedit dominus diſcipulis mortale, an immortale. Tertium an Chriſtus in cæna ſumpſerit corpus, & ſanguinem ſuum cum diſcipulis. ¶ Dubium primum oritur Dub. 1. ex textibus euangeliſtarum. Videtur enim ex quodã paſſu Iudam iam exiſſe conuiuium Chriſti, & diſcipulorum: priuſquam Chriſtus corpus ſuum ſumendum diſcipulis tradidit, & calicem ad potandum. Nam ut refert Mat. Chriſtus bibentibus calicem, ſtatim dixit. Dico autem uobis, ꝙ non bibam amodo de hoc genimine uitis uſq; in diem illũ, cum illud bibam uobiſcum nouum in regno patris mei. Vobiſcum uidetur demonſtrare aſſumendos ad regnum patris. Et quia hæc uerba ad omnes tunc pñtes loquebať: oẽs tũc præſentes aſſumendi fueiãt ad regnũ patris, & in eo cũ Chriſto bibituri. Et ex hoc uidetur ſequi: ꝙ Iudas pręſens non fuerit, qui ad regnũ aſſumendus non erat: & ita corpus Chriſti non accepit. ¶ Ex alio paſſu uidetur interfuiſſe conuiuio, dum Chriſtus ſuis diſcipulis tradidit ſuũ corpus ad manducãdũ. Nã ſecũdũ Lucã Chriſtus tradẽs calicẽ dixit. Hic calix noui teſtamẽti eſt in meo ſanguine, qui pro uobis fundetur. Veruntamen ecce manus tradẽtis me: mecũ eſt in menſa. Ex quo ſequitur, ꝙ iudas, qui dñm tradidit, fuit ſecum in menſa. Quotquot aũt fuerũt in cõuiuio, euchariſtiam accepeiũt teſte Marco, biberunt ex eo omnes, ergo & Iudas bibit, & per conſequẽs prius manducauit: quia poſt corporis ſumptionẽ tradidit calicẽ. ¶ Præterea iudas cũ accepit panis buccellã exiuit cõtinuò: & erat nox: ut dicit Ioh. 13. ca. Chriſtus autem poſt alios cibos Ioh. 13 tradidit euchariſtiã, poſtquã. ſ. cænauit: ut dicit Lucas. Accepit inquiens calicẽ, poſtquã cenauit, dicens. Hic eſt calix &c. Videtur ergo, ꝙ prius exierit: quã Chriſtus traderet euchariſtiam. Itẽ Chriſtus tradẽs calicẽ, & dicẽs: Hic eſt calix noui teſtamenti in meo ſanguine, qui pro uobis fundetur. nullũ præſentiũ excepit. Multos autẽ excepit, cũ dixit apoſtolis. Beati eritis, ſi hæc ſcitis, & feceritis: ea ſtatim excipiendo adiecit. Non de omnibus dico. Ego ſcio, quos elegerim. Et iterum. Vos mundi eſtis, ſed non oẽs. Ibidẽ. Igitur uidetur: ꝙ ad omnes bibentes calicem, ſanguinis effuſio habuerit efficaciam quo ad uitę ęternæ conſecutionẽ. Cũ aũt iudas beatitudinẽ conſecutus non eſt: ſequitur, ꝙ non fuit unus ex his, quibus Chriſtus dixit uerba præmiſſa. Hic ex calix noui teſta. &c. ¶ Præterea Chriſtus docuit ſanctum non eſſe dandum canibus: ideo non uidetur, quòd

Verũ Iudas fuit unus ex ſumẽtibus, ſacramentũ corpis Chriſti.

ſuum ſacratiſſimum corpus dederit Iudæ proditori: maxime, quia iudas accipiendo mortaliter peccaſſet, cuius, ut uidetur, Chriſtus, occaſio fuiſſet porrigendo: contra illud beati Aug. q. 21. li. 83. q. Deo autore nemo fit deterior. ❡ Ad hoc dubium reſpondet dominus Inno. Tenendum forte eſt in illo caſu ſine aliorum præiudicio, quod Ioh. inſinuat, ꝙ iudas cũ accepiſſet buccellam, exiuit continuo, ſcilicet ad tradendum Chriſtum, erat enim nox: poſt alios autem cibos, tradidit euchariſtiam, ut elicitur ex illo Lucæ. 22. Similiter & accepit calicem, poſtquam cænauit. Accipiens autem bucellam, non accepit corpus Chriſti: ut dicit beatus Aug. & per conſequens prius exiuit iudas, quã Chriſtus traderet diſcipulis euchariſtiam. Quod uerò Lucas poſt calicem commemorat traditorem, poteſt intelligi per recapitulationem, quæ frequentius fit in ſacra ſcriptura, ut. ſ. factũ prius narretur poſterius. ſicut Mat. 26. commemorat in unctione pedes domini, & caput ungentis poſt biduum ante ſuam paſſionem: cum tamen Iohan. dicat illud factum ante ſex dies paſchæ. eiuſdem. 12. Idem tenet Hilarius, ꝙ Chriſtus ſuum iudæ non tradidit propter textum Matth. ſupra allegatũ. Non bibam amodo de gen mine uitis &c. Iudas aũt poſterius non bibit: ergo nec tũc ❡ Sed auctoritatibus illis non obſtantibus, oppoſitũ eius, quod dictum eſt: communius ſuſtinetur: & a ſanctis doctoribus approbatur. Vnde dicit Diony in de eccleſiaſtica Hierar. c. 3. In qua (haud dubium, quin nouiſſima cæna) autor ipſe ſignorum, ſcilicet Chriſtus, eum, qui ſecum non pie: neq; concorditer perceperat in cæna: a contubernalii forte iuſtiſſime ſeparat: ubi dicit: non pium, neq; concordem uidelicet iudam ſecũ in cæna percepiſſe. Et loquitur ibi Diony. de ſacramento euchariſtiæ. ❡ Itẽ Chryſ. ſuper Math. dicit Iudas particeps myſteriorum cõuerſus non fuit. unde fit ſcelus eius immanius: tum quia tali propoſito imbutus adijt myſteria: tum qui audiens melior factus non fuit: nec metu: nec beneficio: nec honore. Ad idem beatus Bern in quodam ſermo. De una menſa comedunt Iudas, & Petrus: Petrus ad ſalutem: Iudas ad damnationẽ. Pro illo etiã facit, quod dicit beatus Auguſt. (& habetur. 1. q. 1. Chriſtus) Quid fecit nobis, qui traditorem ſuum tan ta patientia pertulit: ut ei primam euchariſtiam confectam, manibus ſuis, & ore ſuo cõmendatã ſicut cæteris apoſtolis traderet. Item ſuper Ioh. Cum intinxiſſet panem Ieſus, dedit iudæ ſimonis ſchariotis: ſed non (ſicut putant quidam negligenter legentes) tunc Iudas corpus Chriſti accepit. Intelligendũ eſt enim; ꝙ iam omnibus eis diſtribuerat ſacramentum corporis, & ſanguinis ſui: ubi & Iudas ipſe erat. Sicut Sanctus Lucas euidentiſſime narrat: & magiſter. 4. ſententiarum diſt. 11. prope finem. Euchariſtia intincta non debet dari populo pro ſupplemento communionis: quia non legitur Chriſtum alicui diſcipulorum præbuiſſe panem intinctum niſi iudæ: tunc uerò non accepit corpus Chriſti Iudas: ſed tantum panem. Corpus uerò, & ſanguinem Chriſti ante, cũ alijs diſcipulis perceperat. Hæc magiſter. ❡ Item Bern. in ſer. de cæna domini. Sciendum eſt, inquit, ꝙ omnibus iam, ſcilicet quando porrexit iudæ panem intinctum diſtribuerat ſacramentum corporis, & ſanguinis ſui: inter quos & iudas fuit. ❡Per hoc intelligitur, & exponi poteſt textus Ioh. ſupra inductus ad oppoſitum: quia Chriſtus iam dedit diſcipulis ſcilicet & etiam iudæ corpus, & ſanguinem: quando iude porrexit panem intinctum: quia dicit beatus Aug. poſtquam diſtribuit corpus ſuum, & ſanguinem, uentum eſt ad hoc, ut ſecũdũ narrationẽ Ioh. iudæ buccella panis porrigeretur: per quod ſuum expreſſit: licet tacite: proditorẽ. Et quod dicit Lucas: poſtquã cænauit, accepit ca-

Marginalia (left): Auguſt. B · Inno. · Ioh. · Lucę 22. · Auguſt. · Matt. 26. · Iohan. · Math. · Diony. · Diony. · Chryſ. · Matth. · Bern. · Auguſt. · C · Ioh. · Aug.

Marginalia (right): Alia opinio Iudam non ſũpſiſſe corpus Chriſti. · Cõcordãtia euangeliſtę Ioãnis cum alijs.

licem:referri debet ad eſum agni paſchalis, qui comeſtus fuit in cæna prin
cipali: inter quam, & inſtitutionem ſacramenti tempus aliquod fluxit:
quia illa cena agni paſchalis facta: lauit pedes diſcipulorum: priuſquam
diſcipulis ſuis corpus ſuum dedit ad manducandum: & poſt pedum lotio
nem reſedit: & cænam primam per pedum lotionem interruptam, con-
tinuauit. unde dicit Mat. Cenantibus illis accepit Ieſus panem. & tunc
primò inſtituit ſacramentum; & dedit omnibus. Et deinde adhuc poſte-
rius dedit Iudæ panem intinctum. ut dicit Ioh. In ſignum huius dicit Lu Ioh.
cas bis: & accepto calice: ſemel ſcilicet ante lotionem pedum poſt eſum
agni paſchalis: & ſemel poſt inſtitutionem ſacramenti. Vnde Aug. Lu- Auguſt.
cas de duplici calice mentionem facit. Primò de calice uini poſt paſcha
iudæorum. Secundò de calice ſanguinis ſui. His concordat beatus Hie Hier.
ro. in glo. ſuper Marcum: exponens illud marci. Et biberunt ex illo om-
nes. Ebrietas felix: ſalutaris ſatietas, quæ quantò copioſius ſumitur, tan
tò ſobrietatem mentibus dignatur donare. Et ſequitur ad propoſitum. Et
Iudas bibit: ſed non ſaturatur: nec ſitim extinguit æterni ignis, qui indi-
gne ſumit myſteria Chriſti. Hic macula lunæ oſtenditur, quę nunquam
deletur. Luna eccleſię comparatur merito: quæ a ſe non habet ſplendorē:
ſed a ſole certis modis ſuſcipit lumen. i. a Chriſto, qui permanet in æter-
num. Sunt enim quidam in eccleſia quos ſacrificium nullum emundat:
ſed incipiens cogitatio perducit ad culpas: qui ſe crudelitatis ceno miſcue
runt. Sanguis enim noui teſtamenti, qui pro multis effunditur; non
omnes emundat. Hæc hieronymus. ¶ Per hoc ad primum argumentū D
ſumptum ex uerbis Matth. ꝙ Chriſtus dixit diſcipulis ſuis. Non bibam
amodo &c. Reſpondet beatus Tho. parte. 3 q. 81. ar. 2. ꝙ Chriſtus loqui Matth.
tur diſcipulis, a quorum collegio Iudas ſe ſeparauit, non autem Chriſtus Tho.
eum excluſit. Et ideo Chriſtus quantum eſt in ſe: etiam cum Iuda uinum
bibet in regno dei: ſed hoc conuiuium ipſe Iudas repudiauit. Vel poteſt
dici: ꝙ dictio uobiſcum referenda eſt ad diſcipulos non omnes ibi præſen-
tes: ſed prædeſtinatos, de quorum numero iudas non fuit. ¶ Ad ſecun-
dum dicitur: ꝙ non aliter accipiendum eſt dictum Lucæ: qui pro uobis
effundetur, quam dictum Matthæi, & Marci qui dicunt. Qui pro multis
effundetur. Vnde ſanguis Chriſti pro omnibus effuſus eſt, quantum ad
ſufficientiam: quia quantum fuit ex ſe ſufficiens, fuit pro ſaluatione om-
nium hominum. Fuit enim effuſio hæc oblatā a ſuppoſito diuino, ſcili-
cet Chriſto filio Dei, quod fuit ſuppoſitum infinitum, quia deus. Ideoq;
accepta fuit quaſi meritum ſufficiens a patre pro remiſſione etiam infini-
torum peccatorum, ſi eſſent. Eſt autem effuſus pro multis, quantum ad
efficientiam: quia pro prędeſtinatis, in quibus ſolis operatur collationē
beatitudinis. Et ſecundum illud accipi debet dictum Lucæ: qui pro uobis
effundetur, ſcilicet diſcipulis prædeſtinatis: non tamen, cum excluſione
aliorū, prædeſtinatorū, de quorū numero nō fuit Iudas. ¶ Quod addit ꝙ iu
das nō eſt exceptus, ſicut cū dñs ait. Vos mūdi eſtis, ſed non omnes. dicitur,
ꝙ quia uerba Chriſti in uino ſenſu ſimpliciter uera fuerūt ēt de ipſo iuda,
pro quo ſanguis Xp̄i effuſus eſt, quantū ad ſufficientia: ideo excipi non de-
buit: ſed hæc uerba. Vos mūdi eſtis. nō conueniebant iudæ: qui tēpore pro
lationis eorū immūdiſſimus fuit: iō merito exceptꝰ. ¶ Ad tertiū dr: ꝙ doctri
na Xp̄i intelligi debet, ubi ſctm̄ canibꝰ ſine ſcādalo negari pōt, ibi dādū nō
eſt: ubi aūt nō dādū eſt. Nunc autem ſine manifeſtatione criminis ſecreti,
nō fuiſſet denegatū Chriſti corpus: quod oblatū fuit cæteris omnibus. Ne
ergo occultū crimen iudę alijs reuelaretur, ipſum a cōione non repulit:

ſibi nullum malum intulit, ſed bonum, corpus ſcilicet ſuum ſanctiſſimum porrexit: quod factum eſt ſibi malum, quia male ſumpſit. Et ſic uerificatur illud, quod de Chriſto ſcribitur. Poſitus eſt hic in ruinam, & in reſurrectionem multorum in Iſrael. Vnde Paulus de ſe, & alijs bonis Chriſtianis dicit, ꝙ alijs ſumus odor mortis i mortem, alijs odor uitæ in uitam. Ita & hodie bonus prædicator in eccleſia: dum ueritatem prædicat, multos mittit ad gaudium æternum. Hos ſcilicet, qui eius prædicationem reuerenter ſuſcipiunt: firmiter adhærendo his, quæ credenda proponit, & opere implendo: quæ agere mandat, ſuadet ex ſcriptura, & præcipit. Multos etiam mittit ad ignem ſempiternum, qui ſpretis eius ſermonibus in ſcripturæ incommutabili ueritate fundatis, ſe præcedentium malis moribus, & deprauatis abuſionibus, quas conſuetudines appellant: tuentes: ſermones huiuſmodi rectos, & ſalubres paruipendunt, & poſtponunt: & in animarum ſuarum graue periculum, & iacturam. Sic igitur quemadmodum ſermo idem utilis eſt multis, ad ſalutem multis occaſio ad maiorem damnationem. Sic & Chriſti Corpus bene diſpoſitis ipſum ſuſcipientibus medicinalis eſt animæ refectio, male ſumentibus iudicium eſt, & dãnatio ex praua ſumentium uoluntate. ¶ Ad ſecundum dubium, quo quæſitum eſt, quale corpus Chriſtus dedit diſcipulis: mortale an immortale: paſſibile, an impaſſibile. Venerabilis Hugo. lib. 2. de ſacra. par. 3. c. 3. Ego inquit in huiuſmodi quæſtione, ſicut in alijs profeſſus ſum, omnia ſecreta magis ueneranda, quam diſcutienda cenſeo. Simplicitati fidei hoc ſufficere puto: ſi dicimus tale dedit, quale uoluit: & rurſus quale dedit, ipſe nouit: ideoq; tale dedit, quale uoluit: quia omnipotens erat, & potuit omne, quod uoluit. Ideo autem ipſe nouit, quale dedit. quia ſapientia erat, & non potuit ignorare, quod fecit. Propterea leuius ſe a quæſtione abſoluit. & fortaſſe tutius in ſemetipſo ſubſiſtit, qui non dicit, mortale dedit: ne uideatur dicere contra ſacramenti dignitatem. Nec dicit immortale dedit, ne æſtimetur credere contra eam, quæ in Chriſto ante reſurrectionẽ fuit mortalis corporis ueritatem. Propter hoc fortaſſe melius eſt, ut neutrum diffinire præſumamus: quamuis tamen credatur, ꝙ alterum fuerit. Quamquam aũt hoc bene, & catholice ſit dictum, non tñ quietat de præſenti materia dubietatem: nempe licet Chriſtus dedit tale, quale uoluit: & quale uoluit, ipſe nouit: neſcitur tñ, quale dare uoluit: & quale ſe dediſſe agnouit. Veruntamen quia factum tale mere contingens erat: & a ſolius dei beneplacito, & uoluntate dependebat: ipſum certe & ueraciter ſciri nõ põt, nec plene inueſtigari: ſicut nec diuina uoluntas in quacũq; alia operatione, cir cũſcripta reuelatione: quæ de præſenti materia nunquã legitur facta. Et quãuis ita ſit, tñ doctores ſe circa illud occupãtes, omni ſemota temeritate, quod ueriſimilius Chriſtũ feciſſe credi poterit: doctrinaliter docue unt, non tñ omnino in eadẽ ſententia cõcordantes. Vñ ipſemet Hugo declinãs ad partem unã, ait, ego (ſi alterũ dicẽdũ eſt) abſq; præiudicio ueritatis, magis ad illud ſenſu accedo, ut corpus impaſſibile, & immortale, quantũ. ſ. pertinet ad ſanctificationẽ ſacri, tradidiſſe dicat. Et infra. Si. n. hoc potuit, ut ipſe ſeipſum manibus geſtaret, & diſcipulis ſine corruptione ſui ſe edendũ diſtribueret, & tñ ipſe, qui dedit, & qui dabatur: qui portauit, & qui portabat, idẽ eſſet, quid mirũ eſt, ſi dicitur, ꝙ ipſe in eo, ꝙ dabat, mortalis fuit, & in eo, ꝙ dabatur, immortalis fuit, & tñ ipſe q mortalis dabat, & qui immortalis dabat, nõ duo, ſed unus fuit ipſe. Qũo. n. immortalis nõ dabat, qui inuiſibiliter ſumebat, & incorruptibiliter mãducabatur. Inuiſibiliter ſumebatur, quantum ad formam dico proprij corpo-

Luc. 2.

2. Cor. 2.

Quale corpus dñs dedit diſcipulis mortale, an immortale.

F Dub. 2.

ris ſui: non quantum ad ſpeciem ſacramenti ſui. Inuiſibiliter enim ſumebatur: quia in eo, quod ſumebatur quod ipſe erat, non uidebatur. Chriſtus enim ſumebatur, & ſpecies panis, & uini tantum uidebantur: ideo dico, inuiſibiliter ſumebatur, & quod erat, non uidebatur. Si ergo in eo, quod dabat, quod ipſe erat, uidebat: & in eo, quod dabat, quod ipſe erat, nõ uidebatur. Et ſic in eo, quod dabat, tenebatur, & crucifigebatur: & in eo, quod dabatur, frangebatur, & non diuidebatur: & edebatur, & non corrũpebatur. Quid miraris: ſi in eo, quod dabat, mortalis dicitur, & in eo,
G quod dabatur, immortalis, & impaſſibilis prædicatur? ¶ Si quis autem obijcit contra hoc, ꝙ ante reſurrectionẽ dominus Ieſus Chriſtus corpus mortale portabat, & hoc diſcipulis tradidit, quia dixit. Hoc eſt corpus meũ, & per conſequens dedit ipſis corpus mortalem. Reſpondet Hugo. Hoc ipſi indubitanter profitemur: mortalem fuiſſe dominum Ieſum ſecundum humanitatem ſuſceptam: quia ſi mortalem fuiſſe non crederemus: mortuum negaremus. Humana ergo natura in Chriſto Mortalis fuit: ſed uoluntatem, non neceſſitate: ex eo enim, quo per gratiam ab omni peccato munda, uerbo dei in unitatem perſonæ iuncta eſt ab omni mortis neceſſitate, & debito libera facta eſt, ut nihil morti deberet pro eo, quòd peccati nihil haberet. Suſtinuit tamen ſponte mortalitatem: quia mortem ſuſtinere uolebat. Si ergo ſponte mortalitatem portauit, quouſque mortem guſtaret: & ita mortalitatem deponeret. Quia ergo uoluntate, non neceſſitate mortalis fuit: ipſius mortalitatis proprietatem, ſecundum quòd ordo, & ratio temporis poſtulabat: priuſquam eam per mortem exueret totam aliquando ex parte: quando uoluit depoſuit: & rurſum, quando uoluit, recepit: ut in hoc ipſo probaret, quia inquantum eam ſuſtinuit: ex neceſſitate non eſſet, qui ſic pro poteſtate inquantum uoluit eam non habere, ſuſtinere omnino non poſſet. Legitur in euangelio: quòd dominus Ieſus Chriſtus cum uerbum uitæ prædicaret, & ad uitam mortales, & morituros inuitaret, zelantes, & inuidi hoſtes, quem ratione conuincere non poterant, furore extinguere uolebant. Itaq; quaſi in eum, qui nihil amplius mortale haberet: manus iniecerunt: & duxerunt in ſupercilium montis, ut cum inde præcipitarent. Ipſe autem, ut oſtenderet ſe quidem mortalem eſſe ſuſtinuit, ut teneretur: & ut iterum demonſtraret: quia uoluntate, non neceſſitate mortalitatem, & paſſibilitatem ferebat: non ſubſtinuit, ut præcipitaretur. Cum enim eſſet ducendus, teneri ſe patienter tolerabat. Cum autem eſſet præcipitandus, potenter per medium illorum tranſiens ibat. Quando uoluit, tenebatur, quando noluit, non tenebatur. Quantum uoluit, & quando uoluit, naturam mortalitatis admiſit, quantum autem eam ſuſtinere noluit, & quando noluit, eandem a ſe poteſtatem remouit. Tranſiens, inquit, per medium illorum ibat. Nunquid putas quòd Chriſtus luctando ſe de manibus inimicorum ſubtraxerit, cum ab eis teneretur: ut tranſiens liber per medium illorum iret. Ergo fortitudo corporis ſola in eo laudanda eſt, non uirtus deitatis. Non ita conuenit, ſed exhibuit ſe qualem uoluit admittens ad ſe ex eo, quod ſponte portabat, quantum uoluit. Si ergo Chriſtus mortalitatis naturã ſecũdũ diſpenſationis rõnẽ diuinæ prius, quã eã perenniter uictus exueret, ſecũdũ tẽpus aliqñ ex parte depoſuit: & iterũ cũ tps poſtulabat aſſumpſit: quid mirũ eſt, ſi dr̃ aliqñ ꝑ cauſa, & rõne tpis ſecũdũ aliquid, & totã depoſuiſſe, in qua tamen adhuc cũ tẽpus poſtulabat, paſſurus fuit. Si ergo hoc eſſe potuit, ut ipſe ſeipſum manibus geſtaret, & diſcipulis ſine

Ante reſurrectionẽ Ieſus Xp̃s corpus mortale portabat, & hoc diſcipulis tradidit quõ intelligitur.

corru-

corruptione ſui edendum diſtribueret, & tamen ipſe, qui dedit, & qui dabatur, & qui portabat, & qui portabatur, idem eſſet: quid mirum eſt, ſi dicitur, ꝙ ipſe in eo, quod dabat, mortalis erat: & in eo quod dabatur, immortalis fuit, & tamen ipſe, qui mortalis dabat, & qui immortalis dabatur, non duo, ſcilicet vnus fuit ipſe. Hæc Hugo. In quibus hoc uult in ſumma, ꝙ ſub ſacro corpus ſuum Chriſtus immortale, & impaſſibile tradidit diſcipulis ſuis, quod tñ adhuc paſſurum erat in propria ſpecie carnis. Pro illo dicto Hugonis facit glo. ſuper illud Matth. 17. Transfiguratus eſt ante eos: dicés. Illud corpus, quod habuit per naturam, dedit diſcipulis in cęna: non mortale, non paſſibile. Et ſuper illud Leui. 2. Si oblatio tua fuerit de ſartagine &c. dicit glo. Carnem ſuam ante paſsionem eſui non aptam eſui aptam fecit. Conſtat autem: ꝙ caro poſsibilis non erat apta eſui, ergo fecit eam impaſsibilem. ¶ Sed contra hanc opinionem arguunt alij. Si ſacramentum per triduum mortis Chriſti reſeruatum fuiſſet: aut B. Petrus in triduo confectaſſet, ſequeretur, ꝙ vnum, & idem corpus ſimul, & ſemel fuiſſet uiuũ, & mortuum, paſsibile, & impaſsibile, paſsibile in cruce, impaſsibile in ſacramento: mortuum in ſepulcro viuum in ſacramento, & ita idem corpus in cruce fuiſſet vulneratum: & ſimul tempore in hoſtia integrum, & illæſũ.

Matth. 17.

Leui. 2.

H

¶ Propter hoc eſt opinio aliorum contraria tenentium, ꝙ Chriſtus dedit diſcipulis ſuis corpus paſsibile, & mortale. Vnde magiſter diſt. 11. quarti prope finem. Diſcipulis corpus tale dedit, quale tunc habuit. i. mortale, & paſsibile, nunc uerò ſumitur a nobis impaſsibile & immortale: nec tamen maiorem habet efficientiam. Item Innocen. Quia incredibile iudicatur, ut ſecundum eandem naturam ſimul fuerit Chriſtus mortalis, & immortalis: quod tamen ei congruebat ſecundum eandem perſonam, poteſt ſalua fide concedi, ꝙ tale corpus Chriſtus tunc dedit, quale tunc habuit, mortale. ſ. & paſsibile. Nunc autem ſumitur a nobis immortale, & impaſsibile. nec tamen maiorem habet efficaciam, ſicut nec maiorem potentiam. Et quaſi reſpondens mortuus Hugo ſubdit, quòd ergo paſsibilis edebatur: & tamen non lædebatur, non erat humanæ naturæ; ſed diuinæ potentiæ, qua ualebat, quicquid uolebat omnino. Idem ſentit glo. 1. Cor. 11. dicens. Poteſt quæri, quale corpus diſcipulis ſuis dedit dominus. Et reſpondet per uerba magiſtri ſtatim allegata. Dedit tale, quale habuit &c. Hoc idem tenet be. Tho. S. Bonau. Egidius de rõma, & doctores coĩter. De hoc tñ: ꝙ improbatio primæ opinionis tãgit, an. ſ. poſsibile ſit vnũ, & idẽ corpus ꝑ eodẽ tpe eſſe ſimul mortuũ, & uiuũ, aiatũ, & inaiatũ: pati, & hẽre dotẽ impaſsibilitatis: & an illa ſequãt ad poſitionẽ illã primã, qa innititur alijs principijs, poſterius ſ. lect. 46. pertractandis, ideo uſq; ibi differatur, una cũ ſolutionibus rationum hinc inde adductarũ.

Innocen.

Thom.
S. Bonauen.

I

Si Chriſtus corpus, & ſanguinẽ ſuũ in cęna ſumpſit.

¶ De tertio dubio, ſcilicet utrum Chriſtus ſumpſit corpus & ſanguinem ſuum in cęna. Recitat Alex. de Ales parte. 4 q. 44. & poſt eum Sanctus Tho. parte 3. q. 81. duas opiniones. Nam quidam dixerunt, quòd Chriſtus in cęna corpus, & ſanguinem ſuum diſcipulis ſuis tradidit, non tamen ipſe ſumpſit. Non enim aiunt, de Chriſti factis, & dictis aſſeri debet, quod autoritate ſacræ ſcripturæ non traditur. In euangelijs autem non habetur, quòd Chriſtus corpus ſuum manducauerit, aut ſanguinem ſuum biberit, ergo non eſt aſſerendum. ¶ Item nihil eſt a ſeipſo diuiſum neque Chriſtus, ſed aſſumptum eſt diuiſum a ſumente. ergo. Item fruſtra aſſumpſiſſet: quia anima Chriſti non indiget nutritione, ſacramentum autem corporis Chriſti nutritio eſt ſpiritualis animæ. Sed hæc opinio non acceptatur, quia obuiat ſcripturæ canonicæ ſane intellectæ, & auctoritatibus ſanctorum. Vnde rñdetur ad dubium, ꝙ Chriſtus in

Dub. 3.
Alexand.
Thom.

cęna

cęna accepit corpus ſuum manducando, & ſanguinem ſuum potauit primo,& de hinc ſuis diſcipulis tradidit. Vnde ſicut Chriſtus ſuſcepit circunciſionem,& baptiſmum,quæ fuere maxima ſacramenta quantum ad neceſſitatem in uete.& no. teſta.non tamen ſuſcepit neceſſitate purgationis,ſed diſpenſat one noſtræ informationis , ut eſſet alijs exemplum , & informatio,ut quæ obſeruanda ab alijs inſtitueret,prius ipſe obſeruaret; ſecundum illud Act. 1. Cepit Ieſus facere & docere. Vnde Chryſoſt. ſuper Matth. 26. dicit. Bibit ex eo, ut audientes hoc non dicerent , quod ſanguinem bibo,& carnem manduco. Vt enim non turbarentur,ſicut turbati fuerunt, quando multi abierũt retro:prius ſanguinem ſuum bibit . Hoc etiam innuit textus euangelicus,ubi legitur in Matth. Marco & Luca, ꝙ Chriſtus accepit panem,& calicem,quod non eſt intelligendum, ꝙ accepit ſolum manibus ad diſtribuendum diſcipulis , ſed eo modo accepit, quomodo accipiendũ alijs tradidit. ¶ Quod autem ſic intelligendum eſt,probant ſanctorum auctoritates,nam Ruth. 3. dicit glo. ſuper illud. Cumq; comediſſet,& bibiſſet. Comedit Chriſtus, & bibit,cum in cæna corporis, & ſanguinis tradidit ſacramentum apoſtolis. Vnde quia pueri communicauerunt carni , & ſanguini, & ipſe participauit eiſdem. Item Leui. 8. ſuper illud . Cumq; de ſanguine arietis &c. gloſa. Ef. Primò ſacerdos, poſtea filij eius ſanguine vngebantur:quia Chriſtus in cęna primò ſanguinem accepit, deinde diſcipulis ſuis dedit. Item alia glo. ibidem. Cum bibit, & alijs bibere dedit:intelligib lem ſanguinem ſuper altare id eſt corpus ſuum fudit . Item ad heldibiam Hier. & habetur de conſecr. diſt. 2. nec Moyſes. Nec Moyſes dedit uobis panem uerum,ſed dñs noſter Ieſus ipſe cum Apoſtolis conuiua,& conuiuium:ipſe comedẽs,& qui comeditur. Vnde de hoc etiam quidam metrice dixit. Rex ſedet in cęna turba cinctus duodena . Se tenet in manibus,ſe cibat ipſe cibus. ¶ Per hoc ad primum patet, quomodo hæc veritas in euangelio continetur, ſane ſecundum ſanctorum expoſitionem intellecto. ¶ Ad ſecundũ dicitur : ꝙ aliquid a ſe eſſe diuiſum poteſt intelligi dupliciter. Vno modo quantum ad intrinſeca.i.ſubſtantialiter, uel ſecundum naturam, qua diuiſum non retineret naturam,& ſubſtantiam eius, a quo diuiditur. Alio modo quantum ad locum , aut extrinſeca : & ſic poteſt eſſe diuiſum a ſeipſo: pro quãto idem poteſt eſſe in diuerſis locis,& in uno loco habere aliquid, quod in alio loco non habet. ſicut dicitur de anima,quæ eſt in pede, & in corde.& habet intellectionem,& uolitionem in corde,non in pede,ſaltem non oportet. Primò modo idem a ſeipſo diuidi non poteſt, ſed ben ſecundo modo : quia ſic idem diuidi a ſe non eſt aliud , niſi idem eſſe in diuerſis ubi,uel habere aliquid in ſe in uno loco, & eo carere in alio loco. Quod quomodo eſt poſsibile, poſtea patebit . Ad tertium patebit ſtatim . ¶ Sed hic quæri poſſet,an Chriſtus ſumpſiſſet ſeipſum in cęna ſacramentaliter,uel ſpiritualiter . Et uidetur,ꝙ non ſpiritualiter : quia manducatio ſpiritualis gratiam auget : & unit manducantem Chriſto , & incorporat, ſed Chriſtus eſt ſibijpſi ſummè unus:& habet gratiam inaugmentabilem ab inſtanti ſuæ conceptionis : igitur non ſpiritualiter . Nec ſacramentaliter tantum, quia hoc eſt tantum malorum. Item ſic minus dediſſet ſe ſibi, quàm diſcipulis,quibus dedit ad manducandum ſacramentaliter,& ſpiritualiter. Reſpõdent quidam , ut recitat Alex. de Ales q. 44 part. 3. membro. 2. ꝙ Chriſtus ſumpſit ſe,& nec ſacramẽtaliter,nec ſpiritualiter . Vnde dicunt hanc diuiſionem manducationis uel ſumptionis in ſacramentalem, & ſpiritualem eſſe manducationis membrorum , & non capitis. Cuius manducatio non erat propter alicuius defectus reparationem , aut propter effectum

Margin notes: Act. 1. Chryſoſt. Matth. 26. — Ruth. 3. — Leuit. 8. — Hiero. — K — L — An Chriſtus in cæna ſeipſũ ſumpſit ſacramẽtaliter, uel ſpiritualiter. — Alexand.

Digitized by Google

gratiæ in ipſo aſſequendum. ſed ut eſſet exemplum noſtræ manducationis.
Sed hoc non placet Alexãdro, ideo reſpondet, quòd ſumpſit ſacramenta-
liter tantum, nam ſicut baptiſmum ſuſcepit ſacramentaliter tantum, & nõ
rem, ſic & hoc ſacramentum. Fuit enim in Chriſto cognitio huius ſacra-
menti, quam præſupponit ſacramentalis ſumptio. Non autem fuit ſpiri-
tualis manducatio: quia non ſpiritualis refectio per incorporationem, quia
ſibi incorporari non potuit, qui ſibi idem fuit. Incorporatio autem diſtin-
ctionem ponit incorporati: & eius, cui fit incorporatio. Neq; charitatis aug
mentatio, quia licet Chriſtus fuit uiator: fuit tamen perfectiſſimus appræ-
henſor: & ideo perficere non poterat, nec habitu charitatis: nec motu fer-
uoris. Alius autem uiator quandoq; perfectus, ſi digne & ſpiritualiter reci-
pit hoc ſacramentum, intenditur in eo charitas motu, uel habitu. Ratione
enim gratiæ unionis, qua maiorem non poteſt habere creatura, non po-
tuit in Chriſto augeri gratia. Ab inſtanti enim conceptionis, tanta abunda
uit gratia: φ nulla ei potuit fieri additio: ſed nec meruit ſibi: licet meruit
nobis. Non ergo ſpiritualiter manducauit: ſed ſacramentaliter tantũ, non
ſpiritualiter propter ultimitatem ſuæ perfectionis, & ſanctitatis. ¶ Per hoc N
ad rationes in contrarium. Ad illam, quæ arguit: φ manducatio ſacramen
talis eſt tantum malorum, hoc negetur, quoniam non tantum malitia ſu-
mentis eſt cauſa ſacramentalis ſumptionis, ſed quandoq; perfectio gratiæ
ſecundum ultimitatem perfectionis. Vnde ratio ſacramentalis ſumptionis
tantum eſt, quia ſumens non eſt capax ſpiritualis effectus huius ſacramen-
ti. Hoc autem poteſt contingere duplici de cauſa, aut propter malitiã ſu-
mentis, & hoc indignitatis eſt, ut in peccatoribus, aut propter plenitudinẽ
gratiæ hoc perfectionis eſt: & in ſolo Chriſto fuit. ¶ Ad aliud patet, φ non
minus dedit ſibi, q̃ diſcipulis quantum ad ueritatem primi contenti in ſa-
cramento, ſcilicet corporis, & ſanguinis ſui: nec quantum ad gratiam, &
charitatem, quam licet tunc non recepit, tamen eam prius in ſummo ha-
buit: ita φ maiorem ſecundum ordinatam Dei potentiam habere non po-
tuit. ¶ Addit tamen Alex. quendam modum, ſecundum quem ſaluari poſ-
ſet Chriſtum ſacramentaliter manducaſſe, di. Vel poteſt dici: φ in ſpiri-
tuali manducatione ſunt plura inſtar modificationis corporalis. ſ. delibe-
ratio, delectatio, aſſimilatio, unio ſeu incorporatio. Quantum ad duo pri-
ma, ſcilicet deliberationem, & delectationem manducauit ſe: quia plenè
deliberauit, & conſiderauit, quid ſumebat, & quantum erat, & quale. Plenã
etiam ibi habuit delectationem. Quantò enim magis cognoſcebat totam
uirtutem myſterij, & melius diſpoſitus erat, tãtò magis delectabiliter ſum-
pſit. Quantum ad alia duo, non manducauit ſe: ut patet ex præmiſſis.

DE FORMA EVCHARISTIÆ.

LECTIO XXXVIII.

õſecratio-
is ſacramẽ
Euchari-
ię forma
uę eſt.

HOC, eſt enim corpus meum. ¶ Præmiſſa huius ſacra- A
menti inſtitutione quantum ad tempus, & materiam,
modum, finem, & rationem motiuam facta a Chriſto,
ſubditur uerborum forma, quibus perficitur ipſa con-
ſecratio. Quamuis enim (ut ſupra dictum eſt) Chriſtus
dominus Dei patris naturalis filius eidem conſubſtan-
tialis natura, æqualis uirtute, & potentia, ſua diuina
poteſtate panem in corpus ſuum conuertere potuit abſq; uerborum quo-

rumlibet

rumlibet prolatione, ſola ſua, quæ cœlum, & terram creauit, & uniuerſa
de nihilo omnipotenti uoluntate, uſus tamen eſt paucis, cęteriſque uerbis,
quibus panem in corpus ſuum tranſſubſtantiauit. Perfecturus enim hoc ſa-
cramentum concenātibus apoſtolis. Accipite, & comedite, hoc eſt corpus
meum. Nec ſolus ipſe his uerbis uti uoluit in ſua perſonali conſecratione,
uerum & apoſtolos, quibus ſe primum dedit in cibum, nec tantum, apoſto
los: ſed omnes eorū in ſacerdotio legitimos ſucceſſores rite ab eccleſia or-
dinatos, prout ſupra lect. 2. & 6. latius eſt probatum. His ergo uerbis contu
lit dominus uim conſecratiuam Eucharistiæ. De quo Paſchaſius in quodā
trac. de ſacramento ſic ait. Nulli dubium, quòd ſicut, quando in nomine
patris, & filij, & ſpiritusſancti, ter mergimur in fonte, utique baptizamur,
non in uirtute, & poteſtate illius, qui hoc dicit, ſed in uirtute Chriſti, qui
hoc præcepit, dicens. Ite, docete omnes gentes, baptizantes eos in noīe &c. Quę uerba ſint de integritate formæ.
Sic & hoc ſacramentum non meritis, non uerbis humanis. i. in perſona ho
minis prolatis: ſed proculdubio diuinis efficitur, & conſecratur mandatis.
Idcirco æſtimandum non eſt, ꝙ alteris uerbis, quòd ullis meritis, ꝙ pote-
ſtate alicuius iſta fiant; ſed uerbo utiq; creatoris. Et poſt modicum. Propte-
rea ueniendum eſt ad uerba Chriſti: & credendum, ꝙ in eiſdem uerbis id
cōficiatur. Reliqua omnia, quæ ſacerdos dicit, aut clerus canit: nihil aliud,
Matth. 24. Marci 13. Luc. 21. quàm laudes, & gratiarum actiones ſunt: aut certè obſecrationes, fidelium
poſtulationes, & petitiones. Verba autem Chriſti ſicut diuina ſunt: ita &
efficacia, ut hoc. ſ. proueniat, quod iubet. Cęlum, inquit Chriſtus, & terra
tranſibunt, uerba autem mea non tranſibunt: ſed facient omnia, ad quæ
miſſa ſunt. Cum igitur dixit Chriſtus. Accipite, & manducate ex hoc om-
nes; hoc eſt corpus meum, ilico ibi comparuit corpus ſuum. Et ſubdit Pa-
ſchaſius. Sane forte putares, quòd de illo ſolo uno pane, & in illa hora
hoc eſſe iuſſerit. Ad quod tollendum adiungit. Hoc facite in meam com-
memorationem. Vnde fatendum, quòd quicquid illud fuit, quod apoſtoli
a Chriſto perceperunt, hoc totum eſt illud, quod ſacerdos, & fideles perci-
piunt. Et ſi uelis audire, quid eſt. Hoc eſt, inquit, corpus meum, quod pro
uobis tradetur. In hoc ergo uerò creatur illud corpus, quia diuinum uer-
bum eſt, & omni potentia plenum eſt. Et quod dicit. hoc eſt corpus meum,
quod pro uobis tradetur, crede o fili: quia ita eſt, quoniam ipſe dixit, & fa-
ctum dubitare non potes. Ipſe mandauit, & creatum eſt. Præceptum ergo
poſuit, in meam commemorationem hoc facite: & ideo quotieſcunque fit
catholicè: uerè hoc fit, quod dictum eſt, hoc eſt corpus meum. ¶ Ex quibus
uerbis Paſchaſij ſatis habetur, quòd his uerbis Chriſti, hoc eſt corpus meū:
Ambroſi. corpus Chriſti conſecratur. Hoc ipſum expreſſum dicit Ambr. de conſecr.
diſt. 2. Panis eſt in altari. Vbi inquit, ſacramentum conficitur, iam non ſuis
ſermonibus ſacerdos, ſed ſermonibus utitur Chriſti. ergo ſermone Chriſti
conficit ſacramentum. Accipe, quæ ſunt verba Chriſti. Accipite, & man-
Inno. ducate, hoc eſt corpus meum. Idem Inno. in c. Cum Marthæ. de cele. miſſa-
rum. Forma ait, uerborum, qua Chriſtus uſus eſt, cum panem, & uinum in
A corpus, & ſanguinem tranſſubſtantiauit, eſt quæ ponitur in canone miſſæ:
qua uniuerſalis utitur eccleſia, quam apoſtoli acceperunt a Chriſto, & ab
B ipſis, eorum acceperunt ſucceſſores. ¶ Sed pro intellectu dicendorum de
forma huius ſacramenti, notandum ꝙ propriè loquendo refert loqui de Quō refert loqui de forma Euchariſtię.
forma huius ſacramenti, & de forma conſecrationis huius ſacramenti: qđ
ſingulare eſt in hoc ſacramento. Siquidem ſecundum Sco. q. 1. diſt. 8. lib. 4.
omnia alia ſacramenta conſiſtunt ſolum in uſu quodam, & in fieri, ita ꝙ
idem ibi eſt ſacramentum, & perceptio ſacramēti, ſicut idem eſt baptiſm⁹,

& perceptio baptiſmi. Non enim baptiſmus eſt aqua: aut cõfirmatio, chriſma. Sed hic eſt lotio facta in aqua cum certa verborum forma: & hæc eſt vnctio hominis in fronte facta a põtifice ſub forma uerborum debita. Nec in his permanet ſacramentum trãſeunte vſu, ſeu tali perceptione, aut actu. Sacramentum verò euchariſtiæ eſt quoddam permanens etiam ante uſum eius: qui conſiſtit in eius ſumptione, & hoc congruum erat: quia Chriſtus permanenter voluit eſſe nobiſcum: ergo in aliquo ſigno permanente, cuiuſmodi ſignum eſt ſacramentum iſtud. Habet ergo ſacramentum euchariſtiæ eſſe permanens, & non ſucceſſiuum. Eſt enim ſacramentum euchariſtiæ ſpecies panis, & vini, corpus, & ſanguinem Chriſti continentes, vel etiam ipſum corpus Chriſti ſecundum certam ſacramenti acceptionem: & tam ſpecies continentes, quàm corpus Chriſti contentum res ſunt permanentes. Rei autem permanentis forma eſſe non poteſt quid ſucceſſiuũ cum res hñs formã nõ poſſit eſſe ſine forma: ꝑmanes aũt manet ſucceſſiuũ verò non: quia eius eſſe conſiſtit in quodam fieri. Et quia verba non poſſunt eſſe niſi in quadam ſucceſſione prolationis, ſaltem vocalia, de quibus nunc eſt ſermo. ideo manifeſtum eſt: ꝙ non poſſunt eſſe forma ſacramenti euchariſtiæ, alioquin ceſſantibus verbis, non eſſet ſacramentum euchariſtiæ. Quod dicere foret hæreticum: immò ceſſantibus verbis conſecrationis, incipit eſſe ſacramentum euchariſtiæ. Deſinunt enim verba per primum non eſſe: & primum non eſſe verborum eſt primum inſtans euchariſtiæ. Vnde patet ꝙ non ſunt ſimul verba conſecrationis euchariſtię, & ſacramentum euchariſtiæ. Conſecratio autem huius ſacramenti: quæ eſt quædam via ad ſacramentum: eſt res ſucceſſiua conſiſtens in fieri, & ita requirit certam formam verborum, quæ dici poſſunt verba ſacramentalia ſecundum Scotum libr. 4. diſt. 8. q. 1. Verba utique ſunt forma conſecrationis ſacramenti: non forma ſacramenti: quia pertinent non ad eſſe ſacramenti, ſed ad fieri ſacramenti: pertinent autem ad eſſe conſecrationis, quod conſiſtit in fieri vt dictum eſt.

Conc. Trid. Seſſ. 13. ca. 4.

Aliorum autem ſacramentorum formæ ſunt verba, quia alia ſacramenta non ſunt niſi in fieri, ſicut & ipſa verba. ¶ Si quæris: ergo quæ eſt forma ſacramenti euchariſtiæ: põt dici ſecundũ doctorem ſupradictũ, ꝙ in ſacramẽto euchariſtiæ nõ eſt aliquid tanquã materia, & aliud tanquã forma, ſicut in ſacramentis cæteris. Cuius rõ eſt, quia iſtud ſacr̃m eſt permanẽs, & ideo (vt dictũ eſt) non poſſunt aliqua uerba ad eius eſſentiã ꝑtinere. In quocũq; enim ſacr̃o diſtinguuntur materia, & forma. Signũ viſibile dicitur eſſe materia: verba verò forma. In iſto autem ſacr̃o: ſolæ ſpecies panis, & vini ſunt ſacramentum, quæ ſunt formæ quędam accidentales ſine materia: vt infra dicetur: quarum non eſt alia forma. ¶ Si dicis, ſpẽs illæ non ſunt ſacr̃m, niſi inquantum ſunt ſigna rei ſacramentalis: non habent ergo eſſe ſacramentum ex eo, ꝙ ſpecies panis, & vini ſunt: ſed ex repræſentatione rei contentæ: igitur ſaltem ſignificatio erit forma ſacramenti, quæ dat eſſe ſacramento. Reſpondeo breuiter: ꝙ in ſacramento euchariſtiæ. i. in eo, quod eſt ſacramentum tñ, & non res: non eſt aliqua realitas præter ſpecies illas ſenſibiles. Neq; repræſentatio, aut ſignificatio addit aliquam rem ſpeciebus, q̃ ſit aliquid ſacramenti. Sed quia ſacr̃m non eſt terminus abſolutus, ſed cõnotatiuus: ideo ſupponit pro ſpeciebus panis, & uini: cõnotãdo inſtitutionẽ, qua inſtitutæ ſunt a Chriſto ad efficaciter ſignificandũ .ẽ contentã: ſed illa inſtitutio vel eſt Chriſtus inſtituẽs: uel ſpẽs inſtitutæ: aut vtrumq; ſimul. Et nihil dicit diſtinctum a ſpeciebus, quod ſit aliquid ſacramenti: niſi quis diceret: ꝙ ſacramentum diceret relationem, vel reſpectum ſuperadditum, quem non opinor eſſe ponendum. Quotiẽs ergo dicuntur verba

C

Quod hoc ſingulare eſt in hoc ſacramento, & quare.

eſſe

eſſe forma ſacramenti euchariſtiæ, intelligendum eſt, quod uerba certa ſint forma conſecrationis euchariſtiæ, & ita conſequenter loquendum erit de forma. D ¶ Quia autem inter cætera diuinæ pietatis beneficia humanæ ſaluti præſtita, inſtitutio huius ſacramenti mirabilis, excedenſq; humanam intelligentiam prædicatur, ſecundum illud prophetæ. Memoriam fecit mirabilium ſuorum miſericors, & miſerator dominus, eſcam dedit timentibus ſe. Sunt quoque in eo nonnulla curſui naturæ contraria, ac intellectui difficillima: ideo præſuppoſita fide certiſſima, abſq; temeritate ſcrutandi diuinam, tremendamque maieſtatem cum omni humilitate, & timore ex doctoribus Orthodoxis quærendum nobis eſt, & laborandum ſi ad aliqualem creditorum intelligentiam pertingere ualeamus, quatenus innoteſcat quid vere, quid pie, quid ſobrie, de hoc mirifico, ac mirabili ſacramento aſſerit, quidue negari, quid deniq; veritatem fidei impugnantibus poſſit catholice reſponderi. Diuino ergo confiſus auxilio, ut in dicendis uidetur confuſio hoc ordine ſtatui procedendum. Vt in proſecutione formæ quattuor principaliter inquirantur. Primò de formæ integritate. Secundò de formæ efficacia, & uirtute. Tertiò de formæ veritate. Quartò de conuenienti dictorum expreſſione. ¶ Circa primum inueſtigabitur, quæ & quot verba ſint de formæ conſecrationis eſſentia. Secundò, an in illa forma ad conſecrandum ſufficiat, ſi prætermitterentur verba canonis præcedentia, & ſequentia. Tertiò, vtrum propter mutationem quorundam verborum formæ, impediatur conſecrationis efficacia. ¶ Circa ſecundum principale tractabit, E quis effectus ſequitur ad prolationem debitam formæ. ¶ Et quoniam ſecundum omnes catholicos tractatores ibi incipit eſſe corpus Chriſti, quod conſiderari poteſt ſecundum habitudinem omnium prædicamentorũ, quia viris ſcholaſticis loquor, placuit ſecundum ordinem eorum inquirere mirabilia Dei in hoc ſacramento. ¶ Quantum ad prædicamentum ſubſtantiæ, vtrum ibi ſit verum, & ſubſtantiale corpus Chriſti. Qua ſubſtantiali mutatione inceperit eſſe corpus Chriſti in ſacramento. Quid etiam in quid conuertatur. Quæ ſubſtantia maneat: quæ deſinat. Et an deſinens annihiletur. ¶ Quantum ad prædicamentum quantitatis; vtrũ corpus Chriſti ſit quantum in ſacramento ſecundum proprias dimenſiones, quas habet in cœlo. Vtrum habeat poſitionem ſitus in loco. Vtrum totus in toto ſacramento: & totus in qualibet parte, cum cæteris etiam prædicamentum ſitus concernentibus pro eo, quod utraq; prædicamenta quantitatis, & ſitus poſitionem reſpiciunt: illud in toto, iſtud in loco. ¶ Quantum ad prædicamentum, relationis. Vtrum accidentia panis, & uini manentes, afficiant corpus Chriſti. Vtrum inhæſiue ſint in aliquo ſubiecto, aut ſtent per ſe ſine ſubiecto. ¶ Quantum ad prædicamentum qualitatis. Vtrum omnes proprietates, & qualitates naturaliter corpori Chriſti inexiſtentes in cœlo, inſint ſibi in ſacramento. ¶ Quantum ad prædicamentum actionis. Vtrum omnis actio ſibi conueniens in loco, in quo eſt circumſcriptiue: poſſit ſibi conuenire in ſacramento. ¶ Quantum ad prædicamẽtum paſſionis. Vtrum corpus Chriſti in ſacramento poſſit a cauſa naturali tranſmutari. ¶ Quantum ad prædicamentum habitus, quia de prædicamento ſitus, ut ſupra, videndum erit cũ prædicamento quantitatis. Vtrum in ſacramento corpus Chriſti ſit ornatum dotibus gloriæ. Item an ſit ab oculo corporali, vel intelligibili, ut in ſacramento uiſibile. ¶ Quantum ad prædicamentum ubi. Vtrum localiter deſcendat de cœlo, vt eſſe incipiat in ſacramento. Vtrum ſibi, ut in ſacramento poſſit ineſſe motus localis. Vtrum ſit in ſacramento circunſcriptiue, uel diffinitiue. Vtrum ſimul, & ſemel eſſe poſſit in diuerſis vbi.

Pſal. 110.

Quis effect9 ſequitur ad prolationẽ debitam formę.

ſis ubi. ¶ Quantum ad prædicamentum quando: quando incipit eſſe in ſacramento. Vtrum corpus Chriſti, & ſubſtantia panis pro aliquo inſtanti ſint ſimul. Quando deſinat eſſe ſub ſpeciebus ſacramenti. ¶ Ad finem ſecundi principalis. An reſpectu corporis Chriſti, & eius præſentiæ in ſacramento, uerba conſecrationis formam integrantia, habeant aliquam uirtutem effectiuam naturalem, vel ſupernaturalem. ¶ Circa tertium principale tractabitur, quomodo forma ſit oratio in ſe vera. Quid demonſtrat pronomē hoc. Et de ſingulis dictionibus in ea poſitis, eſt, corpus, meum: qua congruētia ibi dicantur. ¶ Circa quartum principale, quomodo loquendum ſit, vt conuerſio panis in corpus Chriſti, & cætera apte exprimantur, an per verbum eſt, vel fuit, aut erit. Item an per præpoſitionem ex, vel præpoſitionem de, vel in, aut aliam. Et quoniam ex omnium prædictorum inueſtigatione patebit in ſacramento verum corpus Chriſti exiſtere. Vtrum vt ibi, ſit adorandum latria adoratione. ¶ De his omnibus, & alijs eis adhærentibus tentandum eſt inueſtigare, priuſquam a ſequentia textus procedatur. Ad horum tamen executionē me noui in idoneum penitus, & obtuſum: & niſi diuina præueniat gratia, in executionem deficientem. Idcirco patres humaniſſimi, domini, ac fratres deuoti orationum veſtrarum ſupplicia imploro ſuffragia, quatenus diuinæ ſapientiæ ſe nobis peccatoribus in hoc ſacramento benigniſſime offerentis ducatu fretus, vera inueniam, inuenta quoq; ſermonibus congruis clare, intelligibiliterque merear doctrinare: amen. ¶ Quantum ad primum intelligendum eſt, ꝙ formæ conſecrationis Eucharistiæ integritas ponitur conſtitui ex his quattuor uerbis Chriſti. ſ. pronomine hoc, uerbo eſt, nomine corpus, & pronomine meum. Nam ſicut in cæteris ſacramentis formæ illud ſignificant, quod efficiunt exempli cauſa. Forma baptiſmi interiorem purgationem animæ, forma pœnitentię, abſolutionem a peccatis, per hæc uerba baptizo, abſoluo: ita & hæc forma ſignificat corpus Chriſti, quod ad uerborum prolationem præſentialiter exibetur. Sacerdos enim proferens hæc uerba debita cum intentione, & ſuper debitam materiam verē conficit hoc diuiniſſimum ſacramentum. Et licet hæc uera tantum ſint de neceſſitate ſacramenti, ut infra docebitur, ſunt tamē cætera verba canonis de neceſſitate miniſtri: ut rite & legitime conſecrationem perficiat. Quilibet enim ſacerdos celebrans ordinationi ſanctorum patrum, & eccleſiæ ſe tenetur conformare. Hæc formæ conſecrationis coniunctionem (enim) inſtituit rationabili ex cauſa, vt dicetur, q̄ cæteris quattuor connumerata dici ſolent quinque eſſe conſecrationis verba. Quod non vacat a myſterio, ſic enim quinq; verbis corpus Chriſti conſecratur in ſacramento, quod totidem verbis concipiebatur in virgınis vtero, ipſa nāq; angelo ſalutanti, conſentiente, & dicente. Fiat mihi ſecundum uerbum tuum, incarnatum eſt patris verbum. Peccatorum etiam (quæ huius ſacramenti digna ꝑceptione delentur) publicanus veniā meruit quinq; verborum oratione, cum percutiens pectus ſuum orauit dicens. Deus propicius eſto mihi peccatori. Similiter quinque verbis crimina paralytico relaxauit, dicens. Fili remittuntur tibi peccata tua. Paradiſus quoque, ad quem Chriſti corpus tanquam viaticum ducit, quinque verbis latroni ꝑmittitur dicente in cruce domino. Hodie mecum eris in paradiſo. ¶ Quod ergo hæc verba, hoc eſt corpus meum, integrent formam conſecrationis eius tanquam eſſentialia formæ, ſic poteſt oſtendi. Hæc verba integrant formam conſecrationis, quibus Chriſtus conſecrauit corpus ſuum, & ſanguinem: his autem uerbis Chriſtus conſecrauit: ergo. Maior videtur manifeſta: quia ad hoc ſolum verbis Chriſtus conſecrauit, vt nobis formam id facien

Quæ & [...]uot uerba [...]nt de neceſſitate for[...]ę cōſecrationis panis

[...]on uacat [...]iſterio, q̄d [...]nt tm̄ quinque uerba.

F

Luc. 1. Luc. 18. Matth. 9. Luc. 23.

di traderet, alioquin ſola voluntate panem, & uinum in ſuum corpus, & ſanguinem conuertere potuiſſet. Minor declarata eſt lectione proxima. Item forma debet eſſe conueniens in ſignificando ſacramentali ſigno: ſacramentum autem eucharistiæ ſignificat præſentiam corporis Chriſti: non in vſu. ſed in eſſe permanenti Hoc autem ſignificant hæc verba: hoc eſt corpus meum: & nulla alia a Chriſto in miniſtratione huius ſacramenti dicta: aut in canone miſſæ ſcripta: igitur ipſa ſunt conſecrationis forma. ¶ In hoc etiam differt hæc forma a formis aliorum ſacramentorum: nam quia cętera ſacramenta conſiſtunt in vſu quodam: formæ cęterorum ſacramentorum importrant vſum materiæ, puta actum baptizandi, vel conſignandi chriſmate, vel abluendi, & ideo proferuntur in perſona miniſtri exercentis huiuſmodi actus, ſicut dicitur. Ego te baptizo. Ego te confirmo. Vel miniſtri imperantis: vt in ſacramento ordinis. Accipe poteſtatem. Vel miniſtri deprecantis, ſicut in ſacramento extremæ vnctionis. Per iſtam vnctionem, & ſuam pijſsimam miſericordiam indulgeat tibi &c. Hoc autem ſacramentum tanquam res permanens non conſiſtit in vſu, licet ordinetur ad vſum, ideo eius forma non dicitur exprimere aliquem actum: ſed exiſtentiam rei permanentis. Nec debent proferri in perſona miniſtri: ſed ex perſona ipſius Chriſti loquentis: vt detur intelligi, quòd miniſter in perfectione huius ſacramenti nihil agit, niſi quod profert verba Chriſti. Oſtenditur hanc etiam eſſe formam, hoc eſt corpus meum, ſanctorum patrum autoritatibus. Nam Euſebius Emiſſenus, ut habetur de conſe. diſt. 2. Quia corpus ait. Inuiſibilis ſacerdos uiſibiles creaturas in ſubſtantia corporis, & ſanguinis ſui verbo ſuo ſecreta poteſtate cõuertit, ita dicens. Accipite, & comedite, hoc eſt corpus meum. Et ſanctificatione repetita. Accipite, & bibite ait. hic eſt ſanguis meus ¶ Item Ambr. lib. de ſacra. ut habetur de conſe. diſt. 2. Panis eſt in altari, inquit. Conſecratio autem quibus uerbis, & cuius ſermonibus eſt domini Ieſu. Et ſequitur. Vbi autem ſacrificium conficitur, iam non ſuis ſermonibus ſacerdos: ſed utitur ſermonibus Chriſti: ergo ſermonibus Chriſti conficitur hoc ſacramentum. Et ſequitur. Accipe, quę ſunt uerba Chriſti. Dicit ſacerdos. Qui pridie, quam pateretur. Accepit, inquit, in ſanctis manibus panem. Antequam conſecraretur panis eſt, vbi autem uerba Chriſti acceſſerunt: corpus Chriſti eſt. Audi dicentem, accipite, & comedite ex hoc omnes. hoc eſt enim corpus meum. Ad idem loquitur Ambro. in eodem lib. de ſacra. & habetur diſt. qua ſupra. Reuera. prope finem. Ipſe clamat dominus Ieſus: hoc eſt corpus meum. Ante benedictionem verborum cæleſtium alia ſpecies nominatur: poſt conſecrationem corpus ſignatur. Simile dicitur lib. 3. de ſacra. & habetur in ca. In calice. eadem diſt. Item B. Aug. in ca. Vtrum ſub figura. eadem di. Credendum eſt, inquit, quod in verbis Chriſti ſacramenta conficiantur. Cuius enim potentia creantur prius: eius utiq; verbo ad melius procreantur. Reliqua omnia, quæ ſacerdos dicit, aut clerus chori canit: nihil aliud, quam laudes, aut gratiarum actiones ſunt, aut certè obſecrationes & fidelium petitiones. Vnde & ſacerdos dicit prius euangeliſtæ verba aſſumens. Qui pridie, quàm pateretur. In hoc ergo creatur illud corpus. Hęc Aug. Item magiſter diſt. 8. 4. lib. ſententiarum. Cum proferuntur hęc verba. hoc eſt corpus meum. hic eſt ſanguis meus. conuerſio fit panis, & vini in ſubſtantiam corporis, & ſanguinis Chriſti. Reliqua ad laudem Dei dicuntur. Ad hoc faciunt uerba Paſchaſij, & aliorum in principio huius lectionis allegata. Ex his ſatis patet, quod forma huius conſecrationis eſt verba Chriſti illa, quæ dicta ſunt. Hoc eſt corpus meum. ¶ Sed diceres, Chriſtus in cęna diſcipulis ait. Accipite, & comedite, hoc eſt

[Margin: G — Quæ de neceſsitate miniſtri. — Differentia formę Euchariſtię a formis aliorum ſacramentorum. — Auguſt. — H]

corpus

ꝗ fit for- a conſecra onis ondi- ır ratione, auctorita

Ambroſij. Alex. de ales Tho.

corpus meum. Si ergo in uerbis Chriſti fit conſecratio: ad formam pertinent etiam illa uerba Chriſti: accipite,& comedite. Et per conſequens forma non eſt ſolum hæc quattuor uerba: hoc eſt corpus meum. Et ad hoc uidentur ſonare auctoritates ſupraſcriptæ Euſebij & Ambroſij. Reſpondet Alex. de Ales: & poſt eum ſanctus Tho. ꝙ ſolum hæc quattuor uerba ſunt eſſentialia formæ: hoc eſt corpus meum:& non illa accipite,& comedite. Cuius ratio eſt: quia per formam exprimi debet aliquod perfectum, uel faciendum circa materiā conſecrandam, uel tranſſubſtantiandam in corpus Chriſti, per iſta autem uerba: accipite, & comedite, non exprimitur aliquid pertinens ad cōſecrandum:nec ad conſecrationē ipſam ut perfectā:ſed reſpiciunt uſum ſacramenti, qui non eſt de neceſſitate ſacramenti:& ſequitur perfectionē,ſeu conuerſionē. Significāt.n.ꝙ ſumi debet ſacramētū:quæ ſumptio præſupponit tranſſubſtātiationem iā perfectam:& ita per hæc uerba, Hoc eſt corpus meū. exprimitur tota perfectio huius ſacramēti.ſ. præſentia ueri corporis Chriſti, quæ eſt de eſſentia ſacri:& ſufficit ei ſine uſu eius. Quod autem adduntur illa:accipite, & comedite:ab Euſebio,& Ambroſio dicitur:ꝙ qn̄q; addūtur:qn̄q; nō:ut patet in diuerſis auctoritatibus. Quando aūt adduntur ſiue a ſanctis ſiue in canone: non adduntur tanquā ſint eſſentialiter de forma,cui uirtus tranſſubſtantiandi data eſt:ſed quia illis exprimitur:ꝙ propter hoc fit conſecratio huiuſmodi ſacramenti: ut id, quod conſecratur,ſumatur in uſum. i.in cibum fidelium. Ipſa enim conſecratio nō eſt ſimpliciter finis conſecrantis; ſed potius uſus fidelium: ad hoc.n. conſecratur corpus,& ſanguis:ut fideles eoꝝ utātur manducando:& manducantes capitis,& membris fortius uniantur: quod inſinuare uolentes addunt formæ. Accipite,& comedite. Pōt etiā dici:ꝙ aliqua dupliciter dicuntur eſſe de forma,uel quia eis data eſt uirtus tranſſubſtantiandi: & illa ſunt eſſentialia,& de neceſſitate formæ: uel illa,quæ nō ſunt ſolū eſſentialia:ſed præcipiunt uſum ſacramenti,& ſic uerba. Accipite,& comedite,ſunt de forma. Hæc de primo. ¶ Quantū ad ſecūdū,eſt dubiū.utrum prætermiſſis uerbis præcedentibus. Qui pridie quā pateretur,cū alijs,quæ ſequūtur per hæc ſola:hoc eſt corpus meum, fieret conſecratio. Hic Sco. uidetur declinare ad partem negatiuam: quia uerba ſacramentalia ex ui uerborum debent ſignificare illud,quod efficiunt in ſacramento. ſed quia ex ui conſecrationis efficitur, ꝙ ibi uere incipit eſſe corpus Chriſti:ergo hæc uerba debent ſignificare corpus Chriſti, ibi contineri. Præfata autem uerba: hoc eſt corpus meum, prolata a ſacerdote ſine alijs præcedentibus adiunctis: non ſignificant corpus Chriſti: ſed ſignificant magis corpus ſacerdotis proferentis: quia per meum, corpus reſtringitur ad corpus loquentis. Vnde licet miniſter poſſit intendere loqui uelle in perſona Chriſti: cum dicit. Hoc eſt corpus meum: non tamen propter hoc, ſignificatum terminorum illorum eſſet, ꝙ (meum corpus) ex ui uerborum importaret corpus Chriſti: ſed corpus proferentis: ſicut ſi ego dicerem: doctrina mea non eſt mea. Sed ſi dicerem: Chriſtus dixit doctrina mea non eſt mea: ſed eius, qui miſit me, patris. Iam ſignifico: quod hæc doctrina non eſt mea: ſed Chriſti ratione eius, quod præmittitur, Chriſtus dixit. Quod ſi non præmitteretur, non ſignificatur doctrina eſſe alterius, quam hæc uerba loquentis. Meum enim quantum ad poſſeſſorem, demonſtrat primam perſonam quæ eſt perſona loquentis. Si uerò loquens non in ſua,ſed alterius perſona loquitur,hoc deſignari oportet per aliqua uerba adiuncta, alioquin ſecundum proprietatē ſermonis importatur perſona loquē- ſicut in propoſito. Niſi præmittantur uerba, quibus ſignificetur, ꝙ ſacerdos

illa verba. Hoc eſt corpus meum, proferat in perſona Chriſti, de vi verbo-
rum denotatur corpus ſacerdotis, in qua ſignificatione manifeſtum eſt non
fieri conſecrationem. Addit etiam Scotus: quòd non eſt intelligendum ꝙ
ex neceſsitate, & eſſentialiter ſint pertinentia ad conſecrationem: ſed ne-
ceſſario ſunt præmittenda: & non ſolum illa, ſed plura præcedentia in ca-
none. Illa videlicet, quæ ad hoc faciunt, vt ex vi ſermonis haberi poſſit, ꝙ
hæc verba, hoc eſt corpus meum, proferantur a ſacerdote in perſona Chri-
ſti. vnde dicit. Non ſine cauſa eccleſia ita connexuit totum canonem miſ-
ſæ, ꝙ ab illo loco. Communicantes, vſq; ad illum locum. Supplices te ro-
gamus: non eſt aliqua oratio, quæ non connectatur cum præcedente, vel
per coniunctionem: ſicut Hanc igitur: vel per pronomen infinitum: vt Quã
oblationem tu deus. & Qui pridie, quàm pateretur. Et poſt conſecratio-
nem. Supra quæ propicio. Vel per relationem: vt ibi. Simili modo poſt- Queſufficiãt
quam. ¶ Sed hæc opinio non videtur ſatis fundata: & verbis ſanctorum, ad conſecra
K ſupra allegatis contraria: quibus dicitur, quòd omnia verba, reliqua, ſcilicet tionem.
præter verba Chriſti nihil aliud, quam laudes ſunt &c. Ideo dicunt alij,
quòd ad conſecrationem ſufficiant miniſter idoneus, intentio debita, for-
ma inſtitura, & materia requiſita. Forma autem a Chriſto inſtituta hæc eſt:
hoc eſt corpus meum. Qua ſi vtitur ſacerdos cum debita intencione ſuper
materia conueniente, vtiq; videtur conſecrare, omnibus alijs circumſcri-
ptis. Conſequenter dicunt, ꝙ ad formam conſecrationis non requiritur,
ꝙ ipſa ſignificet illud, quod continetur in ſacramento, ſeu quod efficitur
per ſacramentum, vel per conſecrationem: & hoc ex ordine, & ſerie ver-
borum ipſius. Sed ſufficit, ꝙ forma hoc ſignificet ex ordinatione Chriſti,
& intentione miniſtri vtentis hac forma. Ordinauit autem Chriſtus in
ſtituens hanc formam, ꝙ quotiès ſacerdos ipſa vtitur ſuper debita mate-
ria, totiens vult aſſiſtere, & efficere, quod ſignificat. Poteſt autem ſacerdos
ex intentione loqui velle ex perſona Chriſti, cum dicit: hoc eſt corpus
meum: ſine quibuſcunq; alijs. Sufficit ergo: quòd prædicta verba ſignifi-
cent id, quòd efficitur ex intentione miniſtri proferentis: quamuis id non
ſignificent ex proprietate ſermonis. Et prætetea arguit Durandus. Si
oporteret verba conſecrationis ex ſerie præcedentium verborum ſignifica-
re corpus Chriſti hic contineri: tunc non fieret conſecratio ſolum per hęc
quattuor verba, hoc eſt corpus meum, alijs nõ præmiſſis. Sed eadem ratio-
ne non fieret etiam alijs verbis prætermiſsis, vel non præmiſsis. Quod pa-
tet: quia verba præcedentia recitantur vt prolata a Chriſto, ſcilicet acc-
pite, & manducate &c. Conſtat autem, ꝙ per hanc ſeriem verborum non
ſignificatur: ꝙ corpus Chriſti ſit præſens ſub his ſpeciebus panis, & vini,
quas tenet ſacerdos in altari, ſed ſolũ ſub ſpeciebus panis, qua accepit Chri
ſtus in vltima cęna, & benedixit: ergo per illa verba non eſſet præſens cor-
pus Chriſti ſpeciebus panis exiſtentibus in altari: quod eſt ſimpliciter er-
roneum. Sufficit igitur, dicit Durandus, ꝙ vt dictum eſt, forma conſecra-
tionis ſignificet corpus Xpi, vt pſens ſpeciebus, quas tenet miſter ex intẽtio
ne miniſtri: quamuis aliud ſignificent ex ſerie verborum. Idem tenet Petrus
S. Thom. de Candia: ſimiliter S. Tho. parte 3. q. 78. arti. j. in ſolutione vltimæ rationis
addens ratione: quia canon non eſt idem apud omnes: nec ſecundum om-
nia tempora, ſed diuerſa ſunt a diuerſis appoſita. Et addit Sanctus Thom.
9. Thom. Vnde dicendum eſt: ꝙ ſi ſacerdos ſola prædicta uerba proferret, cum inten-
tione conficiendi hoc ſacramentum, perficeretur hoc ſacramentum: quia
intentio faceret, vt hæc uerba intelligerẽtur quaſi ex perſona Chriſti pro-
lata: etiam ſi verba præcedentia non recitarentur: grauiter tamen peccaret

ſacerdos ſic conficiens, utpote ritum eccleſiæ non ſeruans. ❡ Nec arguit
connexio verborum canonis, ut arguit Sco. quia etiam canon ipſe connexus Sco.
eſt hymno angelico: & hymnus præfationi: præfatio ſecretis, & ita
omnia iſta requirerentur de neceſſitate ad conſecrationem. Fit autem connexio
propter ſententiæ continuationẽ: ſicut totus canon ſcripturæ, tota
ſcilicet biblia accipitur ſicut una oratio copulatiua, ut ſit vna ſcriptura, &
ſententia indiuiſa. Et iſta ultima opinio communior eſt, & uerior: quia
uerba ſacramentalis formæ non ſortiuntur ſuam efficaciam ex ſignificatione,
qua ſignificant id, quod in ſacramento efficitur ex ordine, & ſerie
uerborum, ſed ex inſtitutione Chriſti. Potuiſſet autem Chriſtus inſtituiſſe
uerba non ſignificatiua pro forma cuiuslibet ſacramenti, ſicut nonnulli dicunt
hæc uerba: hoc eſt corpus meum: dum proferuntur in canone accipi
materialiter. Vnde quæcunq; uerba Chriſtus inſtitueret pro forma: ex
Chriſti inſtitutione ſignificarent id, quod efficiunt. Propter quod Hugo.
dicit quod ſacramenta ex ſimilitudine repræſentant: & ex inſtitutione ſignificant,
ex ſanctificatione continent gratiam ſpiritualem. libr. 1. part. 9.
c. 1. Hæc de ſecundo. ❡ Nunc quantum ad tertium, uidendum eſt de mutatione L
formæ: an aliqua, & quæ impediat eius effectum. De hoc quærit Dub. 3.
Inno. de offi. miſſę. Quæritur inquit, utrum additio uel ſubtractio: uel tranſpoſitio,
uel mutatio fiat in illa forma uerborum, quam Chriſtus expreſſit,
ut ſi dicatur: hoc eſt corpus meum, quod ſumpſi de uirgine. Vel ſubtrahẽ Eccl. 7.
do hoc eſt corpus. Vel tranſponendo, corpus meum hoc eſt. Vel interponendo,
hoc utiq; eſt corpus meũ. Vel mutando, hoc eſt corpus Ieſu, ſi effectum
conſecrationis impediat. Respondet. Sane fecit dominus hominẽ
rectum, ſed ipſe infinitis miſcuit ſe quæſtionibus. His itaq; prætermiſſis, quę
quandoq; magis ſubuertunt animum, quam ædificent. Illud pro certo ſciatur,
ꝙ grauiter peccat, qui quodlibet horum quorumcunq; mutare, attentauerit:
maximẽ ſi formam intendit mutare, uel hęreſim introducere, quia
forma uerborum, quam Chriſtus expreſſit, per omnia debet illibata ſeruari,
quãuis ſecundũ philoſophum, nomina, & uerba tranſpoſita idem ſignificant:
ne utile per inutile uitietur. ❡ Particularius tamen hanc quæſtionem
tractat. Sco. & cæteri doctores: ſecũdũ quẽ aduertendũ, ꝙ ſecũdũ philoſophũ. Sco.
5. phyſicorum quadruplex eſt mutatio: ſecundũ ſubſtantiã, ſecundum
quantitatẽ, ſecũdũ qualitatem, ſecũdũ ubi ſiue locũ. ſecũdũ iſta quattuor pot
intelligi fieri mutatio in forma conſecrationis, uel ẽt alterius ſacramenti,
e mutatio ſecũdum bſtãtiam. ut etiã tangit Inno. ubi ſupra. ❡ Secundũ ſubſtantiam ſit mutatio, ſi loco Inno.
unius uerbi ponitur aliud uerbum. Et hoc contingit dupliciter. Vno mõ po M
nendo aliud uerbũ ſecundũ quid: puta ſecundũ uocem tñ: idem tamẽ ſignificans:
ut ſi fiat mutatio ſecundũ idiomata, ſic ꝙ loco huius dictionis corpus
latine, ponatur dictio græca, uel hębraica huic ſynonyma: & hæc mutatio
nõ impedit conſecrationẽ. Vñ ſi presbyter partim proferret latinũ, partim
hebraicum, uerẽ conficeret, quia nihil ommitteret neceſſariũ requiſitum
ad conſecrationem. Accidit enim formæ conſecrationis eſſe græcam, latinam,
hæbraicam, uel ex his mixtã, dũ mõ ſit ex uerbis exprimentibus id,
quod Chriſtus per ea exprimi uoluit. Peccaret tñ ſacerdos ſic uerba commutans,
quia ordinauit Romana eccleſia, ꝙ officia eccleſiaſtica dicantur,
& ſacramẽta miniſtrentur in latina grãmatica, & hoc rationabiliter, quia illud
poteſt diſtinctius ſcribi & proferri. Secũdo modo ſit uariatio ponendo
aliud uerbũ ſecũ ſũ uocẽ, & ſignificatum. Et hoc dupliciter. Primo mõ ponendo
uerbũ omnino diſparatũ in ſignificando, ut ſi loco illius termini corpus
ponatur terminus ueſtimentũ. dicendo hoc eſt ueſtimentũ meũ, & tunc ni-

hil fit: & cēſeē forma ſimpliciter uariari. Secūdo mō ponēdo uerbū gn̄alius
ad aliquod uerborū in forma poſitorū: ut ſi diceretur: hoc eſt mea ſubſtan
tia. Et ſic iterum nihil fit: quia cum in Chriſto multæ ſubſtantiæ ſint, non
ſignificauit præfata locutio præſentiam determinatæ, & certæ ſubſtantiæ,
quam tamen Chriſtus per conſecrationis formā exhibere uoluit. Si .n. ani
ma præſens fieret vi conſecrationis: hæc eſſet vera: hæc eſt ſubſtantia mea:
ſicut modo corpus eſt pręſens: & ita ex prædicta locutione neſciretur, quæ
ſubſtantia eſſet, quæ contineretur ſub ſpeciebus panis ad prolationem for-
N mæ ſacramentalis. ¶ Secundo modo pōt fieri uariatio in dicta forma uerbo
rum ſecūdum quantitatem dictionum diſcretam: uel per additionē: uel ſub
tractionē. Additio autē pōt fieri uel in principio: uel in medio: uel in fine.

De mutatione ſecūdum quantitatē.

¶ In principio, ut ſi diceret ſacerdos Accipite, & comedite cum reuerentia
hoc eſt corpus meum. Hæc additio non impedit conſecrationem: quia non
uariat formā: ſed omnino eſt ad ipſum impertinens. Determinant .n. uerba
iſta, accipite, & comedite, quæ nihil ſunt formę. Secus ſi ſeipſum formā aut
eius partem diſtraherent a propria ſignificatione: ut ſi quis diceret: accipite,
& comedite dico in perſona mea, hoc eſt corpus meum. In fine: & tunc aut
additur terminus diſtrahens aliquem terminum a ſuo ſignificato, & hæc im-
pedit conſecrationem, & mutat formā, ut ſi dicat ſacerdos. Hoc eſt corpus
meū aereum, uel phantaſticū, aut aliquid ſimile, aut additur aliquid ſpecifi-
cans magis formam, aut impertinēs: ut ſi dicatur, hoc eſt corpus meū, quod
traxi de uirgine, non impedit conſecrationē, quia formę integritatē ſeruat.
Similiter ſi diceret conſecrans, hoc eſt corpus meum. adorate hoſtiā. ¶ Aut
fit additio in medio, & hoc fit per aliquod diſtrahēs aliquem terminum for-
mæ a ſuo uero ſignificato, & tunc nihil fit, ut in priori exemplo. Vt dicen-
do: hoc eſt aereum corpus meum, ubi corpus diſtrahitur a ueritate corpo-
ris Chriſti per hoc additum aereum: uel etiam a ueritate corporis Chriſti,
ita ꝙ dictio corpus, nō ſupponeret pro corpore Chriſti, ut ſi diceretur, hoc
eſt mortale corpus meum, ubi corpus ſupponit pro uero corpore, ſed non
pro corpore Chriſt, quod non eſt nunc mortale. ¶ Aut fit per coniunctio-
nem diſiunctiuam, & alterum terminum impertinētem, ut dicendo hoc eſt
corpus, uel ueſtimentum meū, ſiue hoc eſt corpus, uel anima mea, quia ibi
non ſignificatur determinate id quod per cōſecrationē conficitur: cū diſiū
ctiua uerificari pōt pro altera partium indifferenter, & ſic cenſetur forma
uariari. ¶ Aut fit per uerba impertinentia, & hoc dupliciter. Aut enim
tunc ſoluitur per illa unitas formæ, quod iudicari poteſt ex communi mo
do loquendi, ſi ſcilicet per talem interpoſitionem ſic ſoluitur ſermonis
continuitas, quod non generat talem ſenſum in audientibus, quem for-
ma talis generaret ſine huiuſmodi interruptione, & tunc impeditur con-
ſecratio, ut ſi dicat ſacerdos, hoc eſt. Et ſubdat. Trahe nolam, & dic fa-
bulantibus, ut exeant eccleſiam: & tunc ſubderet corpus meum. & ſic ite-
rum nihil efficitur. Aut per talem interpoſitionem continuitas formæ
non ſoluitur, nec impeditur oratio a cauſando ſenſum in audiente, quem
faceret tali interruptione circumſcripta, tunc fit conſecratio, ut ſi dicat.
Hoc tace. eſt corpus meum. Sic non cenſetur forma mutari, & non im-
peditur conſecratio, nec oportet propter talem interruptionem ora-
O tionem rurſus incipere: ſed ſufficit continuare. ¶ Si autem fit ua-
riatio in quantitate formæ per ſubtractationem. Aut tunc ſub-
trahitur aliquod quattuor uerborum, quæ ſunt de eſſentia formæ,
tunc nihil fit, quia illud quod remanet non determinate ſignifi-
cat illud eſſe, quod per conſecrationem efficitur; ut ſi dicat, eſt cor-

pus

pus meum, vel hoc corpus meum. aut hoc eſt meum, ſeu hoc eſt corpus. Aut ſi ſubtrahitur aliquid adiectum per eccleſiam, ſcilicet coniunctio.n. hæc mutatio non impedit conſecrationem. Aut ſubtrahitur aliqua ſyllaba per ſyncopam, uel omittitur aliqua littera: ut dicendo. Hoc eſt corpus me, uel hoc eſt corps meum: quia per talem ſubſtractionem non impeditur ſenſus: quin audiens capiat ueiū ſenſum ſermonis prolati: nec uatiatur forma, & fit conſecratio. P

[De tertia] mutatio[n]e, ſecūdum [q]ualitatē.

¶ De tertia uariatione ſecundum qualitatē, quæ maxime committitur ex in congrua, uel inepta locutione, ſeu prolatione ſecundum finalem terminationem: & hæc fit aut ex imperitia linguæ. Vt ſi ſacerdos græcus uolens celebrare dicat ignorans latinam grammaticam: hoc eſt corpu meum. uel hoc eſt corpum meum: aut corpus meus: ſic iterum non impeditur conſecratio: quod uerum eſt, ſi talis ſit incongruitas, quæ non prohibet, qui capi poſſit ſenſus uerus formæ conſecrationis, & quomodo hoc ſit poſſibile, ex hoc ſcire poſſumus quando literati audiunt loqui illiteratos incongrue, & tamen cōcipiunt, quid dicere uelint quantū ad ſingula uerba. ¶ Aut fit ex quadam in aduertentia, aut etiam ſcienter, & uoluntarie: & ſic iterum non impeditur conſecratio: dum audiens concipere poſſit, quid per orationem ſignificetur: quamuis grauiter peccet celebrans non conformando ſe præceptis eccleſiæ: quæ ſtatuit formam illibatam obſeruari. Hic enim magis cauendū eſt, quam in alijs uerbis: immo quā in alijs ſacramentis propter reuerētiā ſacramenti ineffabilis dignitatis. Sco. Nec tamen auderem dicere ait Sco. q.3.diſt.3.quarti, ꝙ non uitās talē uariationem peccet mortaliter: ſi nō ex cōtemptu: ſed ex quadam infirmitate: uel inconſideratione humana non præcaueret in omnibus, quantū poſſet. Q

[De quarta] mutatio[n]e ſ[e]cundum [u]bi.

¶ De quarta uariatione, quæ fit ſecundū ubi, per tranſpoſitionē dictionū: dicēdū eſt; ꝙ uix in propoſito fieri pōt, ut effectus conſecrationis impediatur, quia qualitercunq; fiat tranſpoſitio horū quattuor uerborum: hoc eſt corpus meū: ſemper eundē ſenſum faciunt in audiente. Vnde ſiue dicatur: hoc meū eſt corpus, uel hoc eſt meū corpus: uel meum eſt hoc corpus: ſiue eſt hoc meū corpus: (niſi quæſitiue proferretur: & tunc nihil fieret, quia tunc ſenſus orationis uariatus eſſet: & per conſequēs forma, ſine qua non fit conſecratio.) In alijs quidem tranſpoſitionibus quattuor dictionum effectus conſecrationis non impeditur. Intelligendū tamē in omnibus præmiſſis uariationibus conſecrationē non impedientibus ſiue ſecundum ſubſtantiā, quantitatem, qualitatem, ſiue ubi, quod uerum eſt: ꝙ non impediunt ſacramenti effectum: dum ſic uariās non intendit per iſtā ſuā uariationem inducere hæreſim, uel errorē in eccleſiā: neq; abijcere formam eccleſię, quaſi inutilē, uel inefficacē: & ſuam introducere, ut ſufficientē, & magis efficacē: aut præciſam, & neceſſariam. Quoniā ſi aliquod dictorū intendat, non conſecrat: quia deficit intentio requiſita ad conſecrandum: quæ eſt, ꝙ uti debet uerbis præfatis tanquā forma, qua utitur eccleſia: quod ſufficit, etiā ſi crederet eam eſſe inefficacē ad cōſecrādum. Hoc autem ſic uarians non facit, dū utitur uerbis illis uariatis non tanquā forma eccleſiæ. Intelligitur aūt, quod dictū eſt, de uariatione, ꝙ nō impedit, dū ſic ùarianti deficit intentio eccleſiæ: quæ eſt uelle per dicta uerba conſecrare tanquā per ſufficientē, & efficacē formā a Chriſto inſtitutam: & ab apoſtolis, & ſanctis patribus uſq; ad noſtra tpa frequentatā. Quæ ſi deeſt: non fit conſecratio ſecundū beatū Aug. Auguſt. ¶ Hęc omnia ſunt de mente doctoris irrefragabilis Alex. de ales parte.4. q. 33. R ar. 3 membro. 3. qui ſub breuibus, quæ dicta ſunt ſummans ait. Dico ſine Alex. præiudicio, quod ſi mutatio uerborum non uariat intellectum for-

Digitized by Google

mæ, traditæ a domino, dummodo fiat ex ſimplicitate proferentis: aut ex defectu naturali, ſicut ſi aliquis diceret, hoc eſt colpus meum, vel corpu meum, conficit: ſi propter hæreſim introducendam, nequaquã. Si autem mutatio intellectũ variat formæ traditæ a domino: verba variata virtutem tranſſubſtantiandi non habent. Et ſubdit. Si diceretur, hæc eſt caro mea: nõ conſecraretur: quia eſt alius intellectus huius verbi, & illius, ſicut non baptizaret, quæ diceret. In nomine gignẽtis, & geniti, & ꝓcedentis ab vtroq;, quia alius eſt intellectus huius ſermonis, & illius, cui dominus contulit vim regeneratiuam. ¶ Et ſi contra prædicta replicaretur. Dominus iſtis verbis, hoc eſt corpus meum, ſub hac forma expreſsis dedit virtutem tranſſubſtantiãdi, vt nunc ſupponitur, igitur qualitercunq; variantur, non habent hanc virtutem, & per conſequens nihil efficiunt. Reſpondet Alex. ꝙ dominus dedit hanc vim huic formæ, & non alij: ſed non eſt alia, niſi varietur intellectus verborum. Vnde quacunq; lingua proferantur verba inſtituta, virtutem habent: & hoc eſt, quia intellectus verbi non mutatur, quo non mutato, forma mutari non cenſetur. Et iterum objiceretur: cum dicitur, hoc eſt colpus meum, vel hoc eſt corpu meum: hæc verba non habent ſecundum veritatem intellectum verborum, quibus dominus virtutem dedit. Dicendum: ꝙ ſi non habent ſecundum veritatem inſtitutionis: habent tamen ſecundum vſus accommodationem, & hoc ſufficit. Hæc Alexander.

DE FORMÆ EFFICACIA, ET conſecrationis forma.

LECTIO XXXIX.

HVNC quantum ad tertium principale præmiſſæ diuiſionis, reſtat conſiderare de formæ efficacia hoc eſt, quid ſit effectus huius formæ: ſiue quid ſequatur ad prolationem debitam horum verborum. Et primò quantum ad prædicamentum ſubſtantiæ, videndum eſt: vtrũ prolatis ritè conſecrationis verbis ſub ſpeciebus panis ſit verum corpus Chriſti. Et in hoc quod dico, rite prolatis, volo omnia intelligi quæ requiruntur de neceſſitate huius ſacramenti, ſ. miniſter idoneus, forma inſtituta, materia debita & intentio requiſita. Recitat autem magiſter lib 4. ſententiarũ di. 10 hæreſim quorundam, primam hæreſim inter diſcipulos Chriſti exortam imitantium, qui diuinam virtutem iuxta modum naturalium rerum metientes, audacius, & periculoſius veritati contradicunt, aſſerentes corpus Chriſti, vel ſanguinem non eſſe in ſacramento: nec ſubſtantiam panis, vel vini in ſubſtantiam carnis, & ſanguinis conuerti. ſed ita Chriſtum dixiſſe: hoc eſt corpus meum, ſicut apoſtolus dicit. 1. Cor. 10. Petra autem erat Chriſtus. Dicunt corpus Chriſti ibi eſſe in ſacramento tantum. i. in ſigno manducari a nobis. Qui errandi occaſionem ſumunt a verbis veritatis vnde prima hæreſis facta eſt in diſcipulis ſuis Chriſti, de conſecr. diſt. 2. Prima quidem Cum enim diceret. Niſi quis manducauerit carnem meam, & biberit ſanguinem meum, non habebit vitam æternam. Illi verò non intelligentes dixerũt adinuicem. Durus eſt hic ſermo: quis poteſt eum audire? & abierunt retro. Illis abſcedentibus inſtruxit duodecim remanentes. Spiritus eſt, inquit, qui viuificat: caro non prodeſt quicquam. Verba, quæ locutus ſum

vobis, vita, & ſpiritus ſunt. quaſi ſecundum expoſitionem Aug. ſuper pſal.
4 d cerce. Intellexiſtis ſpiritualiter, ſpiritus, & vita ſunt. Intellexiſtis car-
naliter, etiam ſic ſpiritus, & uita ſunt, ſed tibi non ſunt ſpiritus, & vita, qui
ſpiritualiter non intelligis. Spiritualiter intelligite, quæ locutus ſum. Non
hoc corpus, quod videtis, manducaturi eſt: & bibituri illum ſanguinem,
quem effuſuri ſunt, qui me crucifigenr. Sacramentum aliquod vobis com-
mendaui: ſpiritualiter intellectum viuificat vos; caro autem non prodeſt
quicquam. Et ſequitur ibidem de conſe. diſt. 2. Prima quidem. Donec ſecu-
lum finiatur, ſurſum eſt dominus: ſed tamen etiam hic nobiſcum eſt veri-
tas domini. Corpus enim, in quo reſurrexit, vno loco eſſe oportet: ueritas
autem eius vbiq; diffuſa eſt. Itē vna perſona deus, & homo: vbiq; per illud, Matth 25.
quod deus eſt, in cœlo per illud, quod homo eſt. Chriſtus etiam dicit. Pau- Marci 14.
peres ſemper habebitis uobiſcum, me autem non ſemper habebitis. ¶ His B
aliiſq; ſimilibus vtuntur præfati hæretici in aſſertione ſui erroris. Pericu-
loſiſſimus eſt error iſte, & pernicioſiſſimus contra fidei vtilitatem, contra
diuinæ charitatis magnitudinem, contra ſacramenti dignitatem, & excel-
lentiam. Magna eſt enim vtilitas fidei ex hoc, q̃ ſub ſpecie panis contine-
tur verum corpus Chriſti. Ex illa enim continentia multa accidunt circa
hoc ſacramentum, quæ ſunt ſupra poteſtatem naturæ, quorum fides eſt fi-
delibus valde vtilis, & meritoria. Hæc idem eſt etiam charitatis Chriſti ma
ximum indicium, qui ſua præſentia corporali voluit nobis vtiliſſime proui
dere. vt docent ſacramenti huius fructus diligenter maſticati. Ex præſentia
deniq; Chriſti eo modo, quo ibi eſt, declaratur multipliciter potentia dei,
ex quo ſacramenti huius dignitas eluceſcit. ¶ Contra hanc hæreſim cum C
omnibus doctoribus catholicis a romana eccleſia approbatis, qui de eucha
riſtiæ ſacramento ſcripſerunt, imitans in hoc clariſſimum doctorem Gul.
Ocham in tract. ſuo glorioſo de hoc ſacramento, pono hanc concluſionē.
Corpus Chriſti quod ſumptum eſt de Virgine Maria, quod paſſum eſt, &
ſepultum, quodq; reſurrexit, & ad cœlum aſcendit, ac ſedet ad dexteram
Dei patris, in quo filius dei venturus eſt iudicare viuos, & mortuos, ſub ſpe
cie panis vere, & realiter continetur. Hæc concluſio per rationem natura-
lem oſtendi non poteſt, ſed ad huius veritatis notitiam accedere oportet
per fidem. Eſt enim ſimiliter de articulis fidei eo modo, quo veritas alicu-
ius ſacramenti pertinet ad articulos fidei, vt dicit Scot. diſt. 10. ſcripti. 4. q.
1. De hoc itaque articulo dubitare non licet, cum conſtet ipſum per vni-
genitum dei filium fuiſſe apoſtolis reuelatum, & a principio expreſſe tradi-
tum, ex quo euchariſtiæ ſacramentum fuit ab ipſo domino inſtitutum. Te-
ſtes ſunt euangeliſtæ, nam ſanctiſſimus euāgeliſta Matth. 26 c. Accepit in- Matth. 26.
quit, panem, & benedixit, ac fregit: deditq; diſcipulis ſuis, & ait. Accipite, &
comedite. hoc eſt corpus meum. De quo, & Marcus c. 14 ait. Manducanti- Marcus.
bus illis accepit Ieſus panem, & benedicens, fregit, & dedit eis, & ait. Sumi-
te, hoc eſt corpus meum. Quibus conſentit Luc. 22. dicens. Accepto pane Luc. 22.
gratias egit, & fregit, & dedit eis, dicens. Hoc eſt corpus meum, quod pro
uobis datur. Hoc facite in meam commemorationem. Iohannes quoque Iohan 6
euangeliſta refert verba ſaluatoris ſimul & vtilitatem huius ſacramenti de
notans. Panis, quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi vita. Et ſequitur.
Niſi manducaueritis carnem filij hominis: & biberitis eius ſanguinem, non
habetis vitam in vobis. Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſan-
guinem, habet vitam æternam. Similiter & Paulus 1. Cor. 11. Dominus in- 1 Cor 11.
quit, Ieſus, in qua nocte tradebatur, accepit panem, & gratias agens fregit,
& dixit. Accipite, & manducate, hoc eſt corpus meum, quod pro vobis tra-

1\. Cor. 10. detur. Hoc facite in meam commemorationem. Item 1. Cor. 10 Panis, quẽ
frangimus, nonne communicatio corporis domini eſt? Ecce tot autorita-
tes canonicæ ſcripturę cōcorditer affirmant corpus Chriſti realiter, & ve-
raciter, ſub ſpecie panis datum fuiſſe apoſtolis: ac eiſdem fuiſſe a ſaluatore
præceptum: vt in memoriam paſſionis dominicæ, corpus Chriſti ſub ſpecie
D panis offerrent. Hoc facite inquit, in meam commemorationem. ¶ Hæc
autem verba Chriſti figuratiuè dicta non ſunt: ſicut illa. Ego ſum vitis ve-
ra. aut. Petra autem erat Chriſtus. vbi vitis, & petra non accipiuntur ſecun
dum proprietatem: ſed ſecundum ſimilitudinem, id eſt ego ſum vitis, id eſt,
ego ſum ſimilis viti, & petræ: propter quod per vitem, & petram ſignificor.
Sic etiam verius dicere potuiſſet Chriſtus de agno paſchali, hoc eſt corpus
meum, quam de azymo pane. Nam agnus Paſchalis vtiq; corpus Chriſti
figurabat, cuius oblatio, & comeſtio euanuit, cum Chriſtus ſeipſum in cru-
ce obtulit: ſeipſum nobis in cibum dedit, quemadmodum ceſſat figura ad-
ueniente veritate: & vmbra accedente luce. ¶ Vt autem ſciatur, quando ver
ba Chriſti figuratè intelligenda ſunt, vel propriè: ſeruanda eſt regula beati
Auguſt. Aug. in lib. 83. quæſtionum q 69. non longè a principio. Solent inquit, cir-
cunſtantiæ ſcripturæ illuminare ſententiam: cum ea, quæ circa ſcripturam
Auguſt. ſunt præſentem quæſtionem contingentia diligenti diſcuſſione tractantur.
Hæc Aug. Vniuerſaliter enim intellectus verborum Chriſti an loquatur fi-
guratiuè: an non, colligi poteſt ex præcedentibus, vel ſequentibus ibidem:
vel ex alijs ſcripturæ locis. Vnde cum Chriſtus ait. Ego ſum vitis vera. ſub-
iūxit: vos palmites. Conſtat aūt, ꝙ diſcipuli non erant palmites naturalis
vitis: ſed duntaxat ſpiritualis: ſic dicti propter quandam ſimilitudinem re-
pertam in vtriſq;. Nam ſicut palmites veri trahunt originem ex vite, quæ
eſt ipſis viuendi principium, vt fructus afferant carpentibus, ita & diſcipuli
ſpiritualem uitam a Chriſto ſpiritualis vitæ principio, & origine recepe-
runt, & multos fructus vitæ pennis, per ſuas operoſas prædicationes attu-
lerunt. Cum autem dixerat. Hoc eſt corpus meum, ſubdit, quod pro vobis
tradetur. Et iterum cum dixiſſet. Hic eſt ſanguis meus. addit: qui pro multis
Matth. effundetur: vt dicit Matth. per quæ manifeſtè ſignificat ſe non locutū fuiſ-
ſe de corpore ſuo figuratiuè, cum dixerat: hoc eſt corpus meum: hic eſt ſan
guis meus: ſed de corpore illo, quod tradendum erat in mortem pro ſalute
generis humani: & ſanguine ex eodem corpore fundendo. Ad hoc late
Auguſt. valēt dicta Aug. vbi ſupra q 69. Hoc autem corpus morti traditum, verum
corpus Chriſti fuit: qui verè in corpore ſuo naturali crucifixus eſt. Et ſan-
guis in cruce fuſus, verus Chriſti ſanguis fuiſſe a nullo fideli dubitatur. Pa-
Iohan. 6. ter hoc idem ex diffuſa prædicatione huius ſacramenti. Caro mea verè eſt
cibus, & ſanguis meus verè eſt potus. Et panis, quem ego dabo: caro mea
eſt pro mundi vita: &c. quæ ibi habentur. Nec vnquam aliquis hominum
hoc prædicare præſumpſiſſet: niſi Chriſtus, quæ veritas eſt, hoc primum do
cuiſſet: dum accipiens panem fregit, & dixit. Accipite, & comedite: hoc eſt
E corpus meum. ¶ Sic quoque Chriſtum locutum fuiſſe: & hanc fuiſſe eius
intentionem, ſancti patres ſcripturæ ſacræ expoſitores vita, & doctrina
probatiſſimi, nos ſcriptis ſuis multipliciter docuerunt: quorum per plures
ſententias Gratianus colligit de conſe. di. 2. vnde Euſebius Emiſſenus ea.
diſt. Quia corpus ait. Quia corpus aſſumptum ablaturus erat ab oculis: & il-
laturus ſyderibus: neceſſarium erat; vt in die cęnæ ſacramentum nobis cor-
poris, & ſanguinis conſecraret: vt coleretur iugiter per myſterium, quod
ſemel offerebatur in precium, vt quia quotidiana, & indefeſſa currebat
pro omnium ſalute redemptio, perpetua eſſet redemptionis oblatio, &

Cur Chriſtus reliquit corporis & ſāguinis ſui ſacramentū.

perennis

perennis victima illa viueret in memoria, & ſemper præſens eſſet in gratia. Et ſequitur. Recedat ergo omne infidelitatis ambiguū: quoniam quidem qui autor eſt muneris, ipſe etiam teſtis eſt veritatis. Nam inuiſibilis ſacerdos viſibiles creaturas in ſubſtantia corporis, & ſanguinis ſui verbo ſuo ſecreta poteſtate conuertit: ita dicens. Accipite, & comedite: hoc eſt corpus meum & cætera. Item Leo Papa in Synodo Romana eadem diſt. In quibus. Eſt cibus refectionis, & cibus ſanguinis. ſicut enim caro domini verè eſt cibus: ita ſanguis uerè eſt potus. Eſt corpus, de quo dictum eſt. Caro mea uere eſt cibus, & ſanguis meus uerè eſt potus. Circa hoc corpus aquilæ ſunt, quæ alis circumuolant ſpiritualibus. vnde & idem corpus Chriſti edimus, vt vitæ æternæ poſſimus eſſe participes. ¶ Item Hilarius Papa eadem diſtinctio. Corpus Chriſti. Corpus Chriſti, quod ſumitur de altari, figura eſt, dum panis, & uinum uidetur extra, ueritas autem, dum corpus, & ſanguis Chriſti in ueritate creditur interius. ¶ Item Hilarius octauo de trinitate. ſtatim poſt principium multa de hoc ſcribit, & habentur aliqua eadem diſtinctione. In Chriſto. Si uerè carnem corporis noſtri Chriſtus aſſumpſit: & uerè homo ille, qui ex Maria natus fuit, Chriſtus eſt. Noſque uerè ſub myſterio carnem corporis ſui ſumimus & cætera. ¶ Item Beatus Hieronimus in ſermone dominicæ 5. poſt epiphaniā dicit. Singuli autem totum accipiunt Chriſtum dominum, & ſingulis portionibus totus eſt: nec per ſingulos minuitur: ſed ſe in ſingulis prębet. Item idem ad Heluidium. Nec Moyſes dedit uobis panem uerum: ſed dominus Ieſus ipſe conuiua, & conuiuium, ipſe comedens, & qui comeditur. eadem diſtinctione. Nec Moyſes. ¶ Item Beatus Ambroſius libro de ſacramentis eadem diſtinctio. Panis eſt in altari ait. Panis eſt in altari uſitatus ante uerba ſacramentorum, ubi acceſſit conſecratio: de pane, fit caro Chriſti. Et infra. Quod erat panis ante conſecrationem, iam corpus Chriſti eſt poſt conſecrationem, quia ſermo Chriſti creaturam mutat, & ſic ex pane fit corpus Chriſti, & uinum cum aqua in calice permixtum fit ſanguis, conſecratione uerbi cœleſtis. Et ſequitur. Chriſtus teſtificatur quòd corpus ſuum & ſanguinem accipimus: de cuius fide & teſtificatione dubitare non debemus. ¶ Item idem in eodem, eadem diſtinctione. Reuera. Reuera inquit, mirabile eſt: quòd deus manna plueret patribus: quotidiano cœli paſcebantur alimento. unde dictum eſt. Panem angelorum manducauit homo. ſed tamen panem illum, qui manducauerunt, omnes in deſerto mortui ſunt. Iſta autem eſca, quam accipitis, iſte panis uiuus qui de cœlo deſcendit, uitæ eternæ ſubſtantiam adminiſtrat. Et quicunque hunc panem manducauerit, non morietur in æternum, quia corpus eſt CHRISTI. Conſidera, utrum præſtantior nunc ſit panis angelorum, an caro CHRISTI, quæ utique corpus eſt uitæ. Manna illud de cœlo, hoc ſuper cœlum. Illud cœli, hoc domini cœlorum. Illud corruptioni obnoxium ſi in diem alterum ſeruaretur: hoc alienum ab omni corruptione. Quicunque religioſè guſtauerit, corruptionem ſentire non poterit. Illis aqua de petra fluxit: tibi ſanguis ex Chriſto. Illos ad horam ſatiauit aqua, te ſanguis diluit in æternum. Iudæus bibit, & ſitit, tu cum biberis, ſitire non poteris. Illud in umbra, hoc in ueritate. Et ſequitur poſt pauca. Potior eſt lux, quam umbra, ueritas, quam figura, corpus creatoris, quam manna de cœlo. Et poſt multa miracula recitata, quibus oſtendit poſſibilitatem conuerſionis ſubſtantiarum panis, & uini in uerum corpus Chriſti, ſubdit. Sed quid argumentis utimur. Suis utamur exemplis. Incarnatio-

Mirabile in hoc ſacramento euchariſtię q̃d oēs ſintegrū accipiunt, licet diuiſum in partes.

F

Hiero.

Ambroſi.

nis aſtruamus myſterij ueritatem. Nunquid naturæ uſus præſenſit: cum dominus Ieſus ex Maria naſceretur. Si ordinem quærimus: uiro mixta fœmina generare conſueuerat. Liquet igitur: quod præter naturæ ordinem uirgo generat: & hoc, quod conficimus, corpus ex uirgine eſt. Quid hic naturæ ordinē quæris in Chriſti corpore: cum præter naturam ſit ipſe dñs Ieſus partus ex uirgine? Vera utiq; caro Chriſti eſt, quæ crufixa eſt, quæ ſepulta eſt uere ergo illius carnis ſacramentum eſt. Ipſe clamat dominus Ieſus: hoc eſt corpus meum. Añ benedictionem uerborum cęleſtium alia ſpecies nominatur: poſt conſecrationem Chriſti corpus ſignificatur. Ipſe dicit ſanguinem ſuum, ante conſecrationem: aliud dicitur poſt conſecrationem. Sanguis nuncupatur, tu dicis amen: hoc eſt uerum eſt; quod os loquitur: mens intenta fatetur: quod ſermo ſonat: affectus ſentiat. ¶ Idem in c. Omnia quęcunq; ea. diſt. Omnia quæcunq; uoluit dominus (ait) fecit in cælo, & in terra. Et quia uoluit ſic, factum eſt ita. Licet figura panis, & uini uideatur: nihil tamen aliud, quam caro Chriſti, & ſanguis poſt conſecrationem credendum eſt. Vnde ipſa ueritas ait ad diſcipulos. Hæc (inquit) caro mea eſt pro mundi uita. Et ut mirabilius loquar: non alia plane, quam quæ nata eſt de Maria, & paſſa in cruce: & reſurrexit de ſepulchro. hæc inquam ipſa eſt. Et ideo Chriſti caro eſt, quæ pro mundi uita adhuc hodie offertur. Et cum digne accipitur: uitam utiq; æternam in nobis operatur. Panem quidem iſtum, quem ſumimus in myſterio, illum utiq: intelligo panem, qui manu ſancti ſpiritus formatus eſt in utero uirginis: & igne paſſionis decoctus in ara crucis. Panis enim angelorum factus eſt cibus hominum. unde ipſe ait. Ego ſum panis, uiuus, qui de cælo deſcendi. Et item. Panis, quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi uita. Ex his namq; duabus ſententijs, aperte datur intelligi: quia panis iſte, & ille non duo, ſed unus panis, & una caro: proculdubio unum corpus efficitur. Illud uerò: illud; ſane: quod ſumptum eſt de uirgine: quod paſſum eſt, & ſepultum: quod reſurrexit, & in cęlum aſcendit: & ſedet ad dexteram dei patris: & quod eſt uenturum iu dicare uiuos: & mortuos. ¶ Ad idem loquitur idem in c. In calice. eadem diſt. Idem in libr. 7. de ſacra. eadem diſt. Sicut eſt. Sicut eſt uerus dei filius, dominus noſter Ieſus Chriſtus: non quemadmodum homines per gratiam: ſed filius ex ſubſtantia patris: ita uera eſt Chriſti caro: ſicut ipſe dixit: quam accipimus, & uerus ſanguis eius potus. Ego ſum inquit, panis uiuus, qui de cęlo deſcendi. Et reſpondens cuidam replicæ, quę fieri poſſet: addit: ſed caro non deſcendit de cęlo, quomodo ergo deſcendit de cęlo panis uiuus. Reſpondet. Quia idem dominus Ieſus conſors eſt diuinitatis, & corporis: & tu qui accipis carnem, diuinę eius ſubſtantię in illo participas alimento. ¶ Idem in libro de myſterijs eadē diſt. In illo. In illo ſacramēto Chriſtus eſt: quia corpus eſt Chriſti. non ergo

1. Cor. 10. corpo alis eſca: ſed ſpiritualis. Vnde & apoſtolus de typo eius ait, quia patres noſtri eandem eſcam ſpiritualem manducauerunt. Corpus enim dei corpus eſt ſpirituale, corpus Chriſti corpus diuini ſpiritus eſt. ¶ Dictæ ueritati egregius doctor Augu. etiam multiplex perhibet teſtimoniū, unde in lib. ſententiarum proſperi eadem diſt. Nos autem ait. Nos autem in ſpecie panis, & uini, quam uidemus: res inuiſibiles. i. carnem, & ſanguinem honoramus. Nec ſimiliter compręhendimus has duas ſpecies: quemadmodum ante conſecrationem appręhendamus: cum fideliter fateamur ante conſecrationem eſſe panem, & uinum, quod natura formauit: poſt conſecrationem uerò carnem Chriſti, & ſanguinem, quod be-

H Auguſt.

Varia teſtimonia Aug. de ueritate ſacramenti.

nedictio

nedictio conſecrauit. Et in eodem lib. idem dicit eadem diſt. Hoc eſt. Hoc
eſt, quod dicimus, quod modis omnibus approbare contendimus. Sacrifi-
ciũ eccleſię duobus modis confici, duobus conſtare, uiſibili elementorũ ſpe
cie, & inuiſibili domini noſtri Ieſu Chriſti carne, & ſanguine: & ſacramen-
to, & re ſacramenti. i. corpore Chriſti. Item. Caro eius eſt, quam for-
ma panis opertam in ſacramento accipimus. Et ſanguis eius, quem ſub
uini ſpecie, & ſapore potamus. ¶ Idem lib. de trini. eadem diſtin. Quia
morte. Quia morte domini liberati ſumus: huius rei memores in edendo,
& potando carnem, & ſanguinem, qua pro nobis oblata ſunt ſignifica-
mus. Item ea. diſt. Vtrum ſub figura. Vtrum ſub figura, an ſub ueritate
hoc myſticum calicis ſacramentum fiat, ueritas ait. Caro mea uerè eſt
cibus: & ſanguis meus uerè eſt potus. Alioquin quomodo magnum erit.
Panis quem ego dabo caro mea eſt pro mundi uita: niſi uera ſit caro. Sed
quia fas non eſt uorare dentibus, uoluit dominus hunc panem, & uinum
in myſterio: uerè carnem ſuam, & ſanguinem ſuum conſecratione ſpiri-
tuſſancti potentialiter creari: & quotidie pro mundi uita myſticè immo-
lari: ut ſicut de uirgine per ſpiritũſſanctum uera caro ſine coitu creatur:
ita per eundem ex ſubſtantia panis, & uini myſticè idem corpus Chriſti
conſecretur. Corpus Chriſti & ueritas, & figura eſt: Veritas dum cor-
pus Chriſti, & ſanguis uirtute ſpirituſſancti in uirtute ipſius ex panis, &
uini ſubſtantia efficitur. Figura uerò eſt id, quod exterius ſentitur. Et ſe
quitur. Credendum eſt: ꝙ in uerbis Chriſti ſacramenta conficiantur: cu
ius enim potentia creantur prius: eius utiq; uerbo ad melius procreantur.
¶ Idem in epiſtola ad hireneum, & habetur ea. diſt. ca. Corporeum. Cor-
poreum illud manna nunc eſt tanti res miraculi: quia uenit, quod perfe-
ctum eſt. Perfectus autem panis de cęlo corpus eſt ex uirgine. ¶ Item ſu
per pſal. 33 Homel. 2. Acceſſerunt ad Ieſum iudæi, ut crucifigerent: nos
accedamus: ut corpus eius, & ſanguinem accipiamus: Item uerè magnus Pſal. 33.
deus, & magna miſericordia eius: qui dedit nobis manducare corpus ſuũ
in quo tanta perpeſſus eſt: & ſanguinem bibere. Item in pſal. 28. ad iu-
dęos. Iam & ſecuri bibite ſanguinem, quem fudiſtis. Item in pſal. 75. Pſal. 28. Pſal. 75.
Ipſum ſanguinem, quem per inſaniam fuderunt; per gratiam biberunt.
Item in pſal. 27. De carne Mariæ carnem accepit: & ipſam carnem ad Pſal. 27.
manducandum ad ſalutem dedit. Similia multa in uarijs pſalmorum ex-
poſitionibus ponit, quorum quædam in cap. Acceſſerunt ea d ſt. notan- I
tur. ¶ Beatus quoq; Greg. in Homilia paſchali eadem diſt. Quid ſit ſimi
liter docet: ait enim. Quid ſit ſanguis agni non iam audiendo, ſed bi- Grego.

Auctoritates Gregorij ad confirmationes ſacramenti.

bendo didiciſtis, qui ſanguis ſuper utrumq; poſtem ponitur: quando non
ſolum ore corporis: ſed etiam ore cordis hauritur. Hæc ſalutaris uictima
illam nobis mortem unigeniti per myſterium reparat, qui licet reſurgens
ex mortuis; iam non moritur: mors illi ultra non dominabitur: tamen in
ſeipſo immortaliter & incorruptibiliter uiuens, iterum in hoc myſterio
moritur, eius quoq; ubiq; corpus ſumitur: eius caro in ſalutem populi
patitur, eius ſanguis non iam per manus infidelium, ſed fidelium in ara
perfunditur. Et ſequitur. Vno, eodemq; tempore, ac momento in cæ-
lo rapitur miniſterio angelorum corpori Chriſti ſociandus, & ante ocu-
los ſacerdotis in altari uidetur. Tanta eſt eccleſię unitas in Chriſto, ut
unus ubiq; ſit panis corporis Chriſti, & unus ſit calix ſanguinis eius. Ca-
lix enim, quẽ ſacerdos catholicus ſacrificat, non alius niſi ipſe, quem do
minus apoſtolis tradidit, quia ſicut diuinitas uerbi dei eſt una, quæ totum
implet mundum: ita licet in multis locis, & innumerabilibus diebus illic

conſecretur

conſecretur corpus: non ſunt tamen multa corpora Chriſti neq; multi calices: ſed unum corpus Chriſti, & unus ſanguis cum illo: quod ſumpſit in utero uirginis: & quod dedit apoſtolis. Diuinitas enim uerbi replet id, quod ubiq; eſt: & coniungit, & facit: ut ſicut ipſa uita eſt: ita & unū corpus eius ſit in ueritate. Vnde aduertendum eſt: ꝙ ſiue plus, ſiue minus quis inde percipiat: omnes æqualiter corpus Chriſti integerrime ſumunt: & generaliter omnes, & ſpecialiter unuſquiſq;. Item idem. Quotidie ipſe comeditur, & bibitur in ueritate: ſed integer, & uiuus, atq; immaculatus manet. Et ideo magnum, & pauendum eſt myſterium: quia aliud uidetur, & aliud intelligitur. Hæc Grego. ¶ Nec tamen quemquam moueat, ꝙ corpus Chriſti uerum in ſacramento myſterium dicitur. Ex quo
Grego. uerbo hęretici nutrimentum trahunt erroris, ut dicit dominus Inno. c. Cum marthæ de celebra. miſ. dicentes. In ſacramento altaris non eſſe
Inno. corporis Chriſti, & ſanguinis ueritatem: ſed imaginem tantum, & ſpeciem, & figuram: pro eo, ꝙ ſcriptura interdum commemorat id, quod in altari ſuſcipitur eſſe ſacramentum, & myſterium, & exemplum. Sed tales ex eo laqueum erroris incurrunt: quia nec auctoritates ſcripturæ cõuenienter intelligunt, nec ſacramenta dei ſuſcipiunt reuerenter. Si enim, quia figura eſt ſacramentum altaris: ueritas negatur: ergo nec mors, nec reſurrectio Chriſti (cum ſit figura) ueritas eſt credenda. Siquidem mortem, & reſurrectionem Chriſti, ſimilitudinem, & imaginem eſſe apoſto
Rom. 7. lus manifeſtat. Chriſtus inquiens mortuus eſt pro delictis noſtris: & reſurrexit propter iuſtificationem noſtram. Apoſtolorum enim princeps
1. Pe. 2. Petrus in epiſtola ſua ſcribit. Chriſtus paſſus eſt pro nobis nobis relinquēs exemplum, ut ſequamini ueſtigia eius. Sic ergo tam mors Chriſti, quã reſurrectio eius eſt exemplum: ut nos peccatis mortui iuſtitiæ iam uiuamus. Quare ſi non fuit ueritas: quia fuit exemplum. ergo nec ueritas fuit Chriſtus: nec uere a mortuis reſurrexit. Sed abſit a fidelium cor-
Eſa. 53. dibus error iſte, cum propheta de ipſo teſtetur, quod uere e' languores noſtros ipſe tulit: & dolores noſtros ipſe portauit. Dicitur tamen myſterium fidei: quoniam aliud ibi creditur, quam cernatur: & aliud cernitur, quam credatur. Cernitur ſpecies panis, & uini, & creditur ueritas carnis, & ſanguinis Chriſti hæc ibi. ¶ Item Euſebius. Cum reuer-
R rendum ad altare, cibis ſpiritualibus ſatiandus aſcendis: ſacrum dei tui corpus, & ſanguinem fide reſpice. Honora, mirare, mente continge, cordis manu ſuſcipe. & habetur diſt. 2. de conſe. Quia corpus. Item Leo Papa. Sic & ſacræ menſæ communicare debetis: ut nihil prorſus de ueritate corporis, & ſanguinis ambigatis. Item Baſilius. O miraculum: ò dei nimia beniuolentia: qua ſurſum ſedet ad dexteram patris: ſacrificij tamen tempore manibus hominum continetur. Item Paſchaſ. ut ſupra in princ. lec. 38. Ad idem magiſter ſententiarum lib. 4 diſt. 10. multas ſanctorum adducit auctoritates. Venerabilis quoq; Hugo. lib. 2 de ſacramentis parte. 8. per multa capitula hanc fidei ueritatem & confitetur, & probat. unde c. 7. ait. Quod uidemus, ſpecies panis eſt, & uini. Quod autem ſub ſpecie illa credimus, uerum corpus Chriſti eſt, & uerus ſanguis Ieſu Chriſti, quod pependit in cruce, & fluxit de latere: nec per panem, & uinum corpus, & ſanguinem tantum ſignificari credimus, ſed ſub ſpecie panis, & uini uerum corpus, & uerum ſanguinem conſecrari: & ſpeciem quidem uiſibilem ſacramentum eſſe ueri corporis, & ueri ſanguinis. Corpus autem, & ſanguinem ſacramentum eſſe gratiæ ſpiritualis. Et quemadmodum ſpecies illic cernitur, cuius res, uel ſubſtantia ibi eſſe non

Euſebij auctoritas ad cõfirmationē ueritatis ſacramenti.

creditur

creditur:ſic res ibi ueraciter,& ſubſtantialiter præſens creditur: cuius ſpecies non cernitur. Videtur enim ſpecies panis,& uini:& ſubſtantia panis,& uini non creditur: creditur autem ſubſtantia corporis,& ſanguinis Chriſti: & tamen ſpecies non uidetur. Quod ergo uidetur ſecundum ſpeciem, ſacramentum eſt, & imago illius, quod creditur ſecundum corporis ueritatem. Et quod creditur ſecundum corporis ueritatem, ſacramentum eſt illius,quod percipitur ſecundum gratiam ſpecialem. Sacramentum ergo altaris,& euchariſtia diuina in uero corpore, & ſanguine domini noſtri Ieſu Chriſt,imago eſt ſecundum ſpeciem panis,& uini,in qua cernitur.& res eſt ſecundum ſubſtantiæ ſuę ueritatem,in qua creditur illic,atq; percipitur. Et rurſum. Quod nunc uiſibiliter ſecundũ ſacri ſpeciem:& corporaliter ſecundũ carnis,& ſanguinis ueritatẽ,Chriſtũ in altari ſumimus: ſacramentũ eſt, & imago:ꝙ ipſum eundem inuiſibiliter, & ſpũaliter ſecũdũ gratiæ infuſionẽ,& ſpũſancti participationem in corde ſumere debemus. Ergo diuiniſsima euchariſtia,quæ in altari ſecũdũ panis,& uini ſpeciẽ,& ſecũdũ corporis, & ſanguis Xp̄i ueritatẽ uiſibiliter,& corporaliter tractatur:ſacramẽtũ eſt,& ſignũ:& imago inuiſibilis,& ſpiritualis participationis Ieſu,quæ intus in corde per fidem,& dilectionem perficitur. Hæc Hugo.

Hugo.

¶ Item Inno. in de officio miſſ. Cũ ſacerdos illa Xp̄i uerba pronunciat. Hoc eſt corpus meũ:hic eſt calix meus:panis,& uinũ in corpus,& ſanguinem conuertuntur, illa uerbi uirtute, qua uerbum caro factũ eſt,& habitauit in nobis: qua dixit,& facta ſunt:mandauit,& creata ſunt uniuerſa. Ego igitur,qui uitã æternam habere deſidero,carnẽ Chriſti ueraciter comedo: & ſanguinẽ eius ueraciter bibo:illã utiq; carnẽ,quã traxit de uirgine,& ſanguinem, quem effudit in cruce, Ego corde,& ore confiteor: ipſum dñm Ieſum Xp̄m in hoc ſacro manduco,fretus auctoritate ipſius dñi.

Inno.

Innocẽtij teſtimonio cõprobatur tranſubſtantiatio.

¶ Probat idem confeſſio Berengarij facta in generali concilio Nicolao Papa præſidente:& habetur in ca. Ego Berengarius. de conſe.diſt.2. quæ ait Conſentio ſanctæ Romanæ eccleſiæ,& apoſtolicæ ſedi & ore & corde profiteor panẽ, & uinum quæ in altari ponuntur: poſt conſecrationem non ſolum ſacramentũ:ſed etiã uerum corpus, & ſanguinẽ dñi noſtri Ieſu Chriſti eſſe.

¶ Demũ hanc ueritatem uniuerſalis eccleſia (cuius poſt euangelium nulla maior eſt auctoritas) determinauit in concilio generali ſub Inno. 3. celebrato: ut habetur in ca. Firmiter. de ſumma trinitate, & fide catholica. ubi dicitur. Vna uero eſt fidelium uniuerſalis eccleſia,extra quam nullus omnino ſaluatur: in qua idem ipſe ſacerdos eſt & ſacrificium Ieſus Chriſtus: cuius corpus, & ſanguis in ſacramento altaris ſub ſpeciebus panis,& uini ueraciter continetur.

Conc. Trid. Seſſ. 13. c.1. & canon. 1. &alijs.

Inno.

¶ Hanc etiam ueritatem Guilhel. Pariſ. in tractatu ſolemni, quem de ſacramentis edidit in parte de ſacramento euchariſtiæ. c. ſine partitione: & iuxta principium perſuadet ex tribus officijs, quæ Chriſtus pro nobis ſuſcepit: ſcilicet preſbyteri, aduocati,& medici. Vnde quia in miſſa fit populi ſanctificatio: neceſſe eſt Chriſtum, ut ſacerdotem fideliſſimum intereſſe pro expletione officij ſacerdotalis. Hoc enim exigit fidelitas ſacrificantis: ut adſit, cum ad ſacrificium poſtulatur aduenire. Eſt autem officium ſacerdotale, ſacramentare, ſiue ſanctificare: quod certe non impletur niſi per hoſtiam, qua gratia ſanctificationis populo impetratur. Nulla autem hoſtia eſt, qua poſsit ſanctificari populus: niſi illa, quam Chriſtus in cruce obtulit, qua eſt ipſemet Xp̄s ſecundum ꝙ homo: ſicut dicit apoſtolus ad Heb. 11. ꝙ ſemel in conſummatione ſeculorum ad deſtructionem peccatorum per hoſtiam aparuit. Et ibidẽ, 10. cap. Sanctificati ſumus per oblationem Ieſu Chriſti ſemel. Neceſſe eſt igitur hunc uenire ex officio ſacerdota-

Guil. Pariſ.

Heb. 11.

li ſu-

Digitized by Google

li ſuſcepto ad ſacrificandum populum per hoſtiam. Non eſt autē Chriſtus ſacerdos niſi in forma humana, & in eo ꝙ homo: igitur ut ſic præſentem ſe facit in altaris ſacramento. Iuxta hunc modum: quia fidelis eſt noſter aduocatus: neceſſe habet intereſſe cauſæ, quam agendam ſuſcepit, quotiens cauſa noſtra agitur: & præſentia eius deſideratur. Cauſa autem totius eccleſię in miſſa agitur ſcilicet coram deo patre, per ſacerdotem tanquam procuratorem. Neceſſe igitur habet intereſſe, & cauſam agere hic noſter aduocatus. Non eſt autem aduocatus: neq; cauſam agit inquantū homo, ergo inquantum homo neceſſe habet aſſiſtere procuratori ſacerdoti, maximè quia cauſa iſta non agitur niſi per interpellationem: ſi non niſi ex ore eius digna eſt ſuſcipi, & per munus, quod ipſemet eſt. Tertiò: quia fidelis medicus, egrum, quem curandum ſuſcepit: habet uiſitare, quotiēs hoc requirit infirmitas: & hoc cum unguentis, & medicinis, quæ curationi eiuſdem ſunt neceſſaria. Quia igitur unuſquiſque de eccleſia ęger eſt: & medicatione indiget ſiue ad curationem: ſiue ad conſeruationem: ſiue ad pręſeruationem: ſiue ad confortationem: & unumquemq; curandum mirabili miſeratione ſuſcepit: neceſſe habet, ad curandum, quotiens opus erit, aduenire. Opus autē eſt, quotiens de medicatione eius agitur: & ſanatione eius intenditur. Quia ergo ad hoc miſſa agitur: & quicquid in ea fit: fit ut huiuſmodi ægro medicationis impendatur officium, & ſanitatis beneficium: neceſſe habet miſſæ officio intereſſe: & hoc in eo, ꝙ medicus: hoc eſt in forma humana, cum corpore ſuo, quod eſt uelut antidotum ſolidiſſimum contra omnes humores noxios uitiorum, & cum ſanguine ſuo qui eſt uelut ſyropus mulcebris, & dulciſſimus: & medicina liquida ualens contra omnia animarum languores, atq; uulnera: quorum duorum uirtutes in ipſa dominica paſſione potiſſimum claruerunt. Secundum hoc igitur, quia uenerandum corpus Chriſti medicina eſt ſaluberrima: qua curantur quotidie noſtræ infirmitates, & ſacramentum eius eſt placabiliſſimum, quo lapſi deo patri reconciliamur: & ſanctificationis noſtrę eſt ſacramentum ſacratiſſimum, quo deo patri, ut filij chariſſimi coniungimur; & incorporamur; & cibus eſt noſtrę refectionis, quo in uita ſpirituali ſubſiſtimus, & ſolidamur: neceſſe eſt ipſius in miſſarum ſolemnijs in quibus omnia iſta peraguntur, ſacratiſſimam, & ueriſſimam adeſſe pręſentiam. Non enim ſufficit deſignatio, ſiue figuratio corporis iſtius uiuifici, & ſanguinis ad iſta prædicta peragenda: ſed neceſſariò requirunt iſtius uiuifici panis pręſentiſſimam ueritatem: Neq; enim figura: neq; aliqua deſignatio medicinæ præſtare poteſt ullo modo ſalutem: ſed ſola ipſius, pręſens ueritas ſalutē facit. Similiter impoſſibile eſt per ſolam, & inanem figuram, & deſignationem ſacrificij placari iratum: aut reconciliari offenſum abſq; ſacrificij ueritate: ſimiliter neq; ſacrari, aut ſanctificare poſſibile eſt quemquā abſq; ſacramenti ueritate, cum ſacramenti ſcilicet ſola figura. Eodem modo impoſſibile eſt aliquem refici, paſci aut potari ſola figuratione panis, & uini: alioquin ſufficerent nobis figuræ, & picturæ ad iſta quattuor peragenda, & fruſtra laboraretur circa miſſarum ſolemnia. Sufficerent, inquam picturæ ſacrarum oblationum, & ſacrificiorum ad reconciliationem, & placationem, figurę panis, & uini ad medicationem, & refectionem. Hæc autem inſania ad hoc deducit, ut pictura diluuij ſola ſine ueritate mundum ſubmergat: & pictura ignis, quo mundus inferior conflagrandus eſt: iam mundum exurat: atq; pictura ſola panis paſcat, atq; reficiat: ſic & pictura uini potet, & inebriet; quæ certè nemo admittit compos rationis. Venit autem in partem ſic loquentium dementia: ut omnino nōn diſtinguāt quan-

tum

tum ad uirtutem, & efficaciam inter ſigna, & res: inter figuram, & ueritatem: cum eandam uirtutem attribuant ſignis, & ueritati. Nimium ergo deſipiunt hæretici, atque falluntur, aſſeruentes corpus Chriſti non realiter, neré in ſacramento altaris contineri: ſed dumtaxat in quadam deſignatione, & figura, contra Chriſti euangelium, & tot ſanctorum teſtimonia patrum: in quo elucet ipſorum deteſtanda temeritas: & præſumptio temeraria, qua ſenſui proprio proterui innituntur: ſententiam ſuam maiorum auctoritatibus præferendo contra ſapientis exhorrationem, Filij ne innitaris prudentiæ tuæ, neq; ſapiens ſis apud temetipſum. Verum hę perſuaſiones Guilhel. magis oſtẽdunt cõgruitatem corporalis præſentiæ Chriſti: quam demonſtrent aſſiſtentiæ neceſſitatem. ¶ De eodem etiam loquitur Alber. in lib. de ſa. parte. 2. Quid inquit, neceſſe eſt tantum facere apparatũ pani, & uino niſi ſignificarent corpus, & ſanguinem Chriſti. Quid ad hoc ordinarentur ſacerdotes: conſecrarentur altaria: templa ac cætera quę ad ritum, & altaris cultum pertinent: ſi nihil in his fieret, niſi q̃ panis benediceretur, qui corpus Chriſti tantum ſignificaret. Adhuc autem adoratio & ueneratio, quæ fit a populo, exhiberetur creaturæ. Sicq; in omni miſſa idolatria committeretur: quia cultus debitus creatori purẽ exhiberetur creaturæ quod neceſſariũ eſt dicere, quomodo etiam beatus Dioniſius de hoc ſacramento loquens uerbis utitur, quæ ſoli deo dignẽ attribuũtur. Ait enim in de eccl. ſiaſtica Hierarchia. ca. 3. loquens de uenerabili eucharistię ſacramento. At uerò põtifex cũ diuina munera laude pro ſecutus fuerit: ſacroſancta, & auguſtiſſima myſteria conficit, & quæ ante laudauerat uenerandis operta, & abdita ſignis in conſpectu agit, diuinaq; munera reuerenter oſtendans, ad ſactam illorum communionem & ipſe conuertitur: & reliquos ut communicent, hortatur. Et poſt multa. Deſcribit enim pontifex in his fermẽ ſenſibiliter muneribus in conſpectu dans Chriſtum Ieſum noſtram ſpiritalem, ut in imaginibus, uitam, ex diuinitatis occultæ perfecta, & inconfuſa noſtræ mortalitatis aſſumptione clementiſſimẽ proprietatem ex nobis accepiſſe: atq; ad diuiſibile noſtram ſine mutatione ſui ex unitate naturali proceſſiſſe. Perq; hanc beatificam clementiam ad participationem ſui, ſuorum bonorum inuitare genus humanum. Si tamen ipſius clementiæ inſeramur, ipſam, quantum fas eſt, imitando, ſicq; ueraciter conſortes dei, diuinorumq; participes efficiamur. Hæc Diony. ſecundum nouam tranſlationem. In quibus ſatis patet eum ſenſiſſe dominum Ieſum Chriſtum in ſacramento realiter: ſed opertum ſpeciebus panis, & uini contineri. ¶ Ex omnibus præcedentibus ſatis reor probatum eſſe hanc fidei noſtrę ueritatem: q̃ ſub ſpeciebus panis, & uini poſt conſecrationem ritẽ factam uerum Chriſti corpus, uerusq; eius ſanguis, non ſicut in ſigno: ſed in ſe realiter continetur, contra damnatam hæreſim hanc ueritatem negantium. Neq; pro eis facit, quod pro ſe adducunt: q̃ enim hæc uerba Chriſti hoc eſt corpus meum: non ſint accipienda ſicut illa. Ego ſum uitis uera. Aut ſicut illa apoſtoli. Petra autem erat Chriſtus, ſatis ſupra declaratum eſt. Verba uerò beati Aug. ſupra pro ſua hæreſi allegata, magiſter di. 10. quarti determinit dicens. Non his negat Auguſt. corpus Chriſti a fidelibus ſumi, uel eſſe in altari: ſed his ueritate apoſtolos, & in eis nos inſtruxit, q̃ ipſius corpus non per partes diſcerptũ, ut putauerunt illi diſcipuli, qui retroierunt: ſed integrum, nec uiſibiliter in forma humana: ſed nobis inuiſibiliter ſub forma, panis, & uini, corpus, & ſanguinem traderet. Quem ſenſum beatus Aug. confirmat dicens. Ipſum quidem, & non ipſum corpus, quod uidebatur, manducabatur: ipſum

Albertus rõ[ni]bus, ꝓbat ſacrameti ueritatem.

Prouer. 3.

N

Albert.

Dionyſius.

Cõcluſio omniũ auctoritatũ quibus probatur fidei noſtrę ueritas de ſacramẽto eucharistię.

O

Auguſt.

Auguſt.

inuiſibiliter, non ipſum uiſibiliter. Item etſi neceſſe eſt illud uiſibiliter celebrare, neceſſe eſt tamen inuiſibiliter intelligi. Ita etiam intelligendum eſt corpus Chriſti eſſe in uno loco: ſcilicet uiſibiliter in forma humana: ueritas tamen eius .i. diuinitas ubiq; eſt ueritas etiam eius .i. uerum corpus in omni altari eſt, ubicunq; celebratur. Sic etiam illud intelligendum eſt. Pauperes ſemper habebitis uobiſcum: me autem non ſemper habebitis: ſecundum corporalem præſentiam, ſecundum quam cum eis conuerſabatur. Similiter & illud, ꝙ homo eſt, in cęlo eſt uiſibiliter: inuiſibiliter autem eſt in altari, quia non in forma humana apparet: ſed forma panis, & uini operitur. Vnde & inuiſibilis eius caro dicitur, quæ uerè eſt in altari: ſed quia non in ſpecie ſua apparet: dicitur inuiſibilis. Ait enim Aug. Sacrificium eccleſiæ duobus conſtat, uiſibili elementorum ſpecie, & inuiſibili domini noſtri Ieſu Chriſti carne, & ſanguine: ſacramento, & re ſacramenti i. corpore Chriſti. Ecce inuiſibilem dixit carnem Chriſti: quia forma panis operta ſumitur, & tractatur.

DE MVTATIONE QVANDO INCIPIT CORPVS Chriſti eſſe ſub ſpeciebus panis, & uini.

LECTIO XL.

A OSTENSA corporali præſentia corporis Chriſti ſub ſpeciebus panis ad prolationem formæ ſacramentalis: conſequenter inquirendum eſt, quæ mutatione incipit corpus Chriſti eſſe in ſacramento. ¶ Circa quod notandum, ꝙ quamuis expreſſe tradatur in ſcriptura, ꝙ corpus Chriſti ueraciter ſub ſpeciebus panis continetur: & a fidelibus ſumitur: ut patuit lectione præcedente: tamē quomodo ibi ſit Chriſti corpus, an per conuerſionem alicuius in ipſum: an ſine conuerſione incipiat eſſe corpus Chriſti cum pane manentibus ſubſtantia, & accidentibus panis, non inuenitur expreſſum in canone bibliæ. Vnde de hoc antiquitus fuerunt diuerſæ opiniones, ut recitat magiſter di. 11. quarti. Vñ colliguntur tres opiniones, quæ habentur .c. Cum Marthę. in glo. extra de cele. miſſ. Inno. de offi. miſ. parte .3. c. 18. eaſdem recitat ¶ Vna, ꝙ panis ſubſtantia manet ſimul cum corpore Chriſti, & nihil præexiſtens ibi ante conſecrationem deſinit eſſe. ¶ Secunda, tenet, ꝙ ſubſtantia, quæ fuit panis primò, poſtea eſt caro Chriſti. ¶ Tertia tenet, ꝙ ſubſtantia panis ibi deſinit eſſe, & manent accidentia tantum, ſapor, color, pondus & ſimilia, & ſub his accidentibus incipit eſſe corpus Chriſti. ¶ Quartam opinionem addit magiſter ubi ſupra pro panis ſubſtantia non conuertitur, ſed annihilatur, uel in præiacentem materiam reſoluitur. Sed nūc opinio tertia ab omnibus doctoribus catholicis acceptatur. ſ. ꝙ ſubſtantia panis non manet, ſed realiter ueraciter in ſubſtantiam corporis Chriſti cōuertitur tranſubſtantiatur, ſeu commutatur. Tum quia de ſacramentis tenendum eſt, ſicut tenet ſancta Romana eccleſia; ut habetur de hæreticis, ad abolendum. Nunc autem ipſa tenet, & determinauit panem tranſſubſtantiari in corpus Chriſti, & vinum in ſanguinem, ut habetur de ſum. tri. fi. c. 1. Firmiter. ubi ſic dicitur. Ipſe Ieſus Chriſtus ſacerdos eſt, & ſacrificium cuius corpus, & ſanguis in ſacramento altaris ſub ſpeciebus panis, & uini ueraciter continetur. Et ſequitur tranſſubſtantiatis pane in corpus,

Inno.

An panis ſubſtãtia maneat ſimul cũ corpe Chriſti.

Digitized by Google

& uino in ſanguinem poteſtate diuina. ¶ Ad idē ſunt auctoritates plurimæ ſanctorū, quarū plures ca. præcedente ſunt allegatæ. Vnde Euſebius Emiſſenus de cōſe. di. 2. Quia corpus. Inuiſibilis inquit, ſacerdos uiſibiles creaturas in ſubſtantiā corporis ſui, & ſanguinis uerbo ſuo ſecreta ptāte conuertit. Et ſequitur. Nouū tibi & impoſſibile eſſe nō debet: ꝙ in Chriſti ſubſtātiā terrena & mortalia conuertuntur. Item Ambr. lib. de ſacramentis: ut ſupra allegatū eſt in ca. Panis. 2. de conſe. di. 2. Panis eſt in altari uſitatus ante uerba ſacramentorū: ubi acceſſit conſecratio, de pane fit caro Chriſti. Sequitur. Si ergo tanta uis eſt in ſermone domini Ieſu: ut inciperet eſſe, quod nō erat: quanto magis operatorius eſt, ut ſint, quæ erant & in aliud cōmutentur. Et ſic quod erat panis ante conſecrationem, iam corpus Chriſti eſt poſt conſecrationē: quia ſermo Chriſti creaturā mutat: & ſic ex pane fit corpus Chriſti, & uinū cum aqua in calice mixtum fit ſanguis conſecratione uerbi cæleſtis. Itē Aug. & habetur eadē diſt. utrū ſub figura. Voluit dominus hunc panē, & uinū in myſterio, uere carnē ſuam, & ſanguinem ſuum conſecratione ſpūſſancti potentialiter creari. Et ſequitur. Ex ſubſtantia panis, & uini myſtice corpus Chriſti conſecratur. Et infra. Corpus Chriſti, & ſanguis in uirtute ſpūſſancti ex panis, & uini ſubſtantia efficitur. Et ſequitur: per ſpiritumſanctum hanc, ſcilicet panis ſubſtantiā ſuam efficit carnem, & tranſit uinum in ſanguinem. Et infra. Credendum eſt, ꝙ in uerbis Chriſti ſacramenta conficiantur, cuius.n. potentia creantur prius ſcilicet panis, & uinū: eius utiq; uerbo ad melius procreantur. Item in ca. Cū marthæ. de celebra. mi ſ. Panē, & uinum in corpus, & ſanguinē proprie commutauit. Item uenerabilis Hugo. lib. 2. de ſacramentis. parte. 8. ca. 2. Sacramentum corporis, & ſanguinis ſui, ipſe dominus Ieſus Chriſtus inſtituit: quando poſt cœnā ueteris paſchæ, panē, & uinum in corpus, & in ſanguinē ſuum potentia tranſmutans apoſtolis ſumendū diſtribuit. Et ibidem c. 11. idem ex intentione declarans. At per uerba ſanctificationis uera panis & uera uini ſubſtantia in uerum corpus, & ſanguinē Chriſti conuertitur: ſola ſpecie panis, & uini remanente, & ſubſtantia in ſubſtantiam tranſeunte. Conuerſio aūt ipſa nō ſecundum unionem, ſed ſecundum tranſitionem credenda eſt: quoniā nequaquā eſſentia eſſentiæ in augmentum accedit, ut per illud, quod accedit: id ad quod accedit, maius fiat: ſed tranſitione, ut id, quod accedit: cū illo, ad quod accedit, unū fiat. Nec ſic in pane Xpi corpus conſecrare dicimus: ut de pane corpus Chriſti eſſe accipiat: nec quaſi nouum corpus ſubito factum: de mutata eſſentia, ſcilicet panis: ſed in ipſum corpus uerum mutatam eſſentiam: nec ipſam ſubſtantiam panis, & uini in nihilum redactum: quia deſijt eſſe, quod fuit: ſed mutatam potius, quia cepit eſſe aliud, quod non fuit. Et aliud ipſum, quod cepi ſupple ſubſtantia panis eſſe, ex ea eſſe non accepit: quia prius panis fuit: ſed ipſa eſſe accepit: quando deſijt eſſe, quod fuit. Ex his, & alijs plurimis auctoritatibus ſanctorū habetur: ꝙ corpus Chriſti eſt in ſacramento per tranſmutationem, uel conuerſionē, aut tranſſubſtantiationē ſubſtantiæ panis, & uini in corpus, & ſanguinē Xpi. In dictis aūt auctoritatibus ſunt quædā ſobrie exponēda, quibus dicitur: ꝙ panis, & uinū fit ſanguis, & corpꝰ Chriſti: q̄ quō intelligenda ſint: poſtea lec. 49. docebitur. Et propter hoc prædicta uerborū forma dicitur cōuerſiua: quia dū ipſa rite a ſacerdore ſuper panē, & uinū profertur: panis, & uini ſubſtantia in corpus, & ſanguinē Xpi cōuertuntur. ¶ Quia ergo ex determinatione eccleſiæ, conformiter ad ſanctorum auctoritates credendum eſt corpus Chriſti in ſacramento eſſe per conuerſionem panis in ipſum. Videndum: quomodo intelligenda ſit ipſa conuerſio

N

Ambro.

Auguſt.

Conuerſio
id, quæ &
iot conno
t.

C

ubi tria ſunt perquirenda. Primò,quid ſit conuerſio. Secundo quid in quid
conuerti poſſit. Tertiò,qua ſpē conuerſionis panis in corpus Chriſti con-
uertatur. ¶ Quoad primum notandum,ꝙ conuerſio,quæ eſt tranſitio unius
in aliud:duo dicit.ſ deſitionem alicuius rei : & ſucceſſionem alterius. Si.n.
b. 2. legitur aqua conuerſa in uinū in nuptijs. Iohann. 2. deſijt in hydrijs aqua: &
ſucceſſit uinum , hoc eſt , quòd forma aquæ in hydrijs deſit eſſe ſuc-
ceſſit forma uini in materia aquæ. Vel tota aquæ ſubſtantia deſijt:tota ſub-
ſtantia uini ſucceſſit : quippe fieri utrumq; potuit. Quod autē horū factū ſit
ipſe nouit,qui fecit. Sic in gñatione naturali ignis ex aere, aer conuertitur
in ignē:dum corrupta forma aeris ſuccedit forma ignis: ſic album uertitur
in nigrum , dum albedini deſinenti ſuccedit nigredo . ¶ Eſt ergo conuerſio
ſucceſſio entitatis poſitiuæ ad entitatem poſitiuam deſinentē. Illud uerò ſe-
cundum opinionē Scoti,dicitur ſuccedere ,quod ad deſitionē alterius nouū
eſſe recipit: aut in eſſe, quod habet cōſeruatur:ita ꝙ niſi aliud deſineret,ip-
ſum non reciperet nouū eſſe:nec in eſſe,quod hēt conſeruaretur. Ex quo ſe-
quitur:ꝙ corruptioni uermis in terra non ſuccedit ſol in cęlo : quāuis cor-
rupto uerme conſeruetur , maneret enim nihilominus:ſi uermis corruptio
non præceſſiſſet. ¶ Secundò ſequitur:ꝙ de ratione ſucceſſionis non eſt , ꝙ Succeſsio quid dicit,ſe cundū Tho.
ſuccedens ſit in eadem materia ſub eiſdem accidentibus ,uel in eodem lo-
co,in qua,quibus,uel quo fuit id,cui ſuccedit .Patet ex ſecundo. Vñ ſi deus
conſeruaret ſolē in cęlo ad deſtructionem alicuius animalis in terra alias
nō coſeruaturus : ſol quantum ad eſſe,in quo conſeruatur, ſuccederet ani-
mali:& animal deſinens conuerteretur per conſequens in ſolē. ¶ Tertiò ſe-
quitur:ꝙ non eſt de ratione ſucceſſionis:ut ſit nouitas aliqua in ſuccedente,
quia ſi res aliqua in ſuo eſſe , quod habuit ſine ſui mutatione conſeruare-
tur ad corrumptionem alicuius rei alias non conſeruanda : illa ſuccede-
ret rei corruptæ ſine ſui mutatione , & qualibet nouitate . Senten-
tia eſt Scoti quodli. q. 10. ¶ Et poſſet ratio aſſignari,quoniā quia res de no
uo producta.i.accipiens eſſe poſt non eſſe ad deſitionē alterius ſuccedit deſi
nenti rōne res conſeruata.i. accipiens eſſe poſt eſſe præcedens , & deſitionē
alterius ſuccedit ei,nulla enim pōt aſſignari ratio diuerſitatis : cum conſer-
uatio eſt quędam productio:nā utrobiq; ad eſſe cauſæ ſequitur effectus: qui
cā ceſſante nō ſequeretur. Poſita.n. cā ſufficiente , & producente , ponitur
effectus de nouo,ſi prius non fuerit, aut ponitur non de nouo, ſi prius fue-
rit:& hoc ſi eadē fuerit cā producens,& cōſeruans. Nec minus haber eſſe ef
fectus a cauſa conſeruante,quā a cā producente:quia ita cōſeruatū non eſſe
ſubmoto cōſeruante:ſicut productū non eſſet remoto producēte. ¶ Per hoc Quid in quid cōuerti poſ-
D patet ad ſecundū,quid in quid conuerti poſſit : nā tunc res aliqua conuerti ſit.
poteſt in aliā:dū utraq; eſt in ptāte agentis quantū ad eſſe , uel cōſeruari:&
nō eſſe ſimpliciter,uel ſecūdū quid. Vnde dicitur primò : ꝙ nō ſolū corpus
in corpus,aut ſubſtantia in ſubſtātiam,ſeu accidens in accidens: ſed ſpūs in
ſpm̄,& corpus in ſpiritū:& ſpūs in ſubſtantiā corporalē:ſubſtātia in accidēs:
& accidens in ſubſtantiā,& generaliter quodlibet creatum in creaturam quā
libet pōt conuerti diuina poteſtate. Patet:quia cū qualibet creatura ꝗ quæ
eſt in plena poteſtate dei quantum ad eſſe,& non eſſe poteſt quamlibet crea
turā annihilare , & ad deſitionem alterius cuiuſcunq; producere , ſimiliter
poteſt quamlibet creaturam conſeruare ad deſitionem alterius . Quod cū
facit , creaturā , quæ deſinit in eam , quam ſic conſeruat , uel producit,con
uertit . Nec tamen propter talem conuerſionem unum ſit reliquum : hoc
eſt ſi corpus conuertitur in ſpiritum : non ideo corpus ſit ſpiritus , neq; ma
teria ſit forma , ſi in formam conuerteretur , nec ſubſtantia accidens : uel

econ-

Digitized by Google

econuerſo, cum conuerti unam in aliud, non eſt unum fieri aliud: ſed eſt uni deſinenti ſuccedere aliud: licet in caſu ex corpore fit ſpiritus: & ex materia fit forma: quod nihil aliud eſt dictu; niſi ꝙ deſinenti corpori ſuccedit ſpiritus. Sicut in generatione naturali ignis ex aere, aer non fit ignis: nec forma aeris fit forma ignis, ſed forma aeris corrumpitur: & producitur in eadem materia forma ignis, quod eſt conuerti aerem in ignem: ſiue formã aeris in formam ignis. ¶ Secundò dicitur ꝙ nihil conuerti poteſt in deum, uel in aliud intrinſecum deo. Probatur, quia nihil intrinſecum deo, eſt in poteſtate dei quantum ad eſſe, & non eſſe, cum eſse intrinſecum deo, eſt deus, & neceſse eſse, & non poſſibile non eſse. Potentia enim diuina eſt tantum reſpectum poſſibilium, ut declarant doctores circa diſtinctionem primi, & ideo non ſuccedit eſse diuinum cuicunq; creaturæ deſinenti: tũ ſiue creatura deſinat, ſiue non neceſſariò eſt deus, nec ſolũ neceſſariò eſt: ſed neceſſariò eſt immutabilis, & ideo non tantum quoad eſse non ſuccedit, ſed etiam quantũ ad omnẽ modũ ſui eſse nulli creaturæ ſuccedit. ¶ Sed forte quis diceret contra primum. Illud uidetur eſse contra beatum Auguſtinum ſuper Gene. dicentem lib. 7. Omne corpus in omne corpus poſse mutari non defuerunt, qui aſsererent, corpus autem aliud conuerti in animam, fieriq; naturã incorporeã, nec quẽquã ſenſiſse ſcio, nec fides habet. Et eodẽ libro expreſſius habetur idem. Omne inquit corpus in omne corpus mutari poſse credibile eſt, quodlibet autem corpus poſse mutari in animã, credere abſurdum eſt. ¶ Item Boetius in libro de duabus naturis dicit. Neq; corporea ſubſtantia in incorpoream ſubſtantiam mutari poteſt, nec incorporea in ſeinuicem mutari, proprias formas mutant, ſola enim in ſeinuicem mutari poſsunt, quæ habent unius naturæ commune ſubiectum. ¶ Item non uidetur, ꝙ ſubſtantia poſſit conuerti in accidens: quia non poteſt fieri in hęrens: nec abſolutum põt conuerti in reſpectiuum, quia tunc abſolutum requireret duos terminos. Item quantitas panis non poteſt cõuerti in corporis Chriſti quantitatem. quia non poteſt corpus Chriſti quãtificari per quantitatem panis: cum non ſit debita commenſuratio. ¶ Ad illa dicitur ad primum: ꝙ beatus Aug. ibi loquitur de conuerſione primæ productionis, & ſecundum modum illius productionis, ubi de corpore materiali aliud corpus productum eſt, ut de materia informi cęlum, & elementa, ibi credibile non eſt de quolibet corpore, quodlibet produci potuiſſe, ſed non de corpore in ſpiritum, quia oſtendere uult, ꝙ anima non eſt producta de materia, ſiue corpore materiali. Vel poteſt dici, ꝙ uult, ꝙ minus poſſibile eſt corpus in ſpiritum conuerti, quam corpus quodlibet in quodcunq; corpus, quia plus conueniunt corpora quæcunq; inter ſe, quam corpus cum ſpiritu. Verum hoc dici poſſet referendo ad potentiam naturalem: ſed reſpectu diuinæ potentię, cui omnia æquæ ſubſunt, nec unum eſt magis poſſibile altero. *Ideo* finaliter poteſt dici beatum Aug. ita opinatũ fuiſse, uel ſecundũ aliorũ opinionem locutũ eſse. Nec probat, quod opinatur, nec aſſertiuè loquitur aſſerendo unum, negando aliud: ſed dicit credibile eſt. Et in alia parte nec quẽquã ſenſiſse ſcio, nec fides habet. & poſtea, abſurdum eſt hoc aſſerere. i. non eſt uſitatum, nec certum. ¶ Ad Boetiũ dicitur, ꝙ loquitur de conuerſione naturali, & immediata, quę requirit ſubiectũ cõmune, & principia agẽdi, & patiendi mutuo in conuerſis. Dicit. n. ibidẽ, ꝙ non poteſt ęs in lapidem permutari, quod intelligi non poteſt niſi de cõuerſione naturali, & immediata. Qũo aũt ratio ſua teneat contra Euticem, contra quem ibi loquitur, alibi uidendum eſt. ¶ Ad tertium, & quartũ dicit, ꝙ fundatur ſup falſa imaginatione, quæ eſt, ꝙ terminus, ad quẽ cõ-

An in deum aliquid poſſe conuerti.

Solutio auctoritatum quę uidentur ſonare in contrarium.

E Auguſt.

Auguſt.

uerſionis inducat conditiones termini a quo : quod falſum eſt ; quia ſi ter-
minus ad quem conuerſionis recipit eſſe ſecundum conuerſionē recipit eſſe
ſecundū conditionē propriæ naturæ : ut patet etiam in conuerſione natura
li. Ideo ſi accidens conuertitur in ſubſtātiā: ſubſtantia ſeruat cōditionē ſuā,
& econuerſo, ſi ſubſtantia in accidēs: accidēs tenet ſuas conditiones, & ſi ab
ſolutū in reſpectiuum, reſpectus habebit fundamētū, & terminos ſuos, quos
non habuit abſolutum conuerſum. Sic ſi quantitas panis conuerteretur
in quantitatē corporis Chriſti (poſito, ꝙ quantitas ſit accidens abſolutum.)
corpus Chriſti propter hoc non extenderetur quantitate panis, quia cōuer-
ſa deſinit eſſe, ſed quantitate ſua propria, quæ ſuccedit quantitati panis cō
F uerſæ. & per hoc patet ſecundū. ¶ Quoad tertium, ſcilicet qua ſpecie con- Qua ſpē con
uerſionis panis conuertatur in corpus Chriſti. Nam in allegatis auctorita uerſionis pa
tibus quandoq; dicitur mutari: qñq; conuerti: & qñq; transſubſtantiari. Quo nis conuerti
ergo ſe habeat conuerſio ad transmutationē, quomodo ad tranſſubſtantia- tur in cor-
tionē, inquirendū. Dicendū itaq; eſt : ꝙ mutatio multipliciter accipitur tā a pus Chriſti.
philoſopho, quā a ſanctis: poſſunt aūt acceptiones iſtæ reduci ad tres. Vnde
poteſt accipi mutatio large, ſiue communiſſime, & ſic mutari eſt rem inci-
pere, uel deſinere eſſe : aut ſe habere aliter poſterius, qualiter ſe non habuit
prius inſtantanee, uel ſucceſſiue, & ſic eſt genus ad motū, & conuerſionē:
quia motus dicit ſucceſſionem. & conuerſio deſitionem conuerſi : quę non
importat mutatio in ſpecie. Similiter ad creationē, & annihilationem, & al
terationē: quia in genere importat, quicquid illi termini important in ſpe-
cie. ¶ Secundo modo accipitur ſtricte pro receptione alicuius formæ ſub-
ſtantialis, uel accidētalis de nouo, uel dimiſſione talis formæ præhabitæ in-
ſtātanea, uel ſucceſſiua, & illo modo materia prima ſi fuiſſet creata ſub for-
ma. i. ſimul creata cū forma, in inſtanti ſuæ creationis fuiſſet mutata: quia in
illo inſtanti recepiſſet formam, quā ante hoc inſtans non habuiſſet. ¶ Tertio
modo accipitur ſtrictiſſime: & ſic mutari eſt ſubiectum præſuppoſitū recipe
formā, uel locū prius non habitā, uel habitū : uel talē perdere inſtantanee,
uel ſucceſſiue & ſic accipitur. 8. phyſicorū, ubi innuitur : ꝙ mutari eſt rem
aliter ſe habere prius, & poſterius. Ex illo patet: ꝙ conuerſio non eſt muta-
tio ſecundo, uel tertio modis ſaltem non oportet : ſed tantum primo mō :
quia quod his duobus ultimis modis mutatur, non deſinit : quod aūt con-
G uertitur, deſinit eſſe. ¶ Sed quō ſe habeat conuerſio ad tranſſubſtantiationē Conuerſio du
aduertendum, ꝙ eſt conuerſio quędam naturalis, quædā ſupernaturalis. Na plex eſt
turalis eſt, quæ fit a principijs naturæ præſuppoſito ſubiecto utriq; termino:
ut eſt conuerſio aeris in ignē. Supernaturalis eſt quæ fit actione diuina ſpe-
ciali præter ordinem naturæ : & iſta ſi fit inter terminos ſubſtantiales, dicit
tranſſubſtantiatio. Si inter terminos accidentales poſſet dici tranſacciden-
tatio. Si inter terminum, a quo qui eſt ſubſtantia, & ad quem, qui eſt acci-
dens: poſſet circumlocutiuę dici tranſſubſtantiæ accidentatio. Sic econuer- Tranſſubſtā
ſo poſſet dici tranſaccidentis ſubſtantiatio. ¶ Pōt autem tranſſubſtantiatio tiatio quid.
ad propoſitū ſic deſcribi, eſt conuerſio ſubſtantiæ totius in ſubſtantiā non
habentem communem materiam cum priore. Conuerſio ponitur pro ge-
nere: quia ubicūq; eſt tranſſubſtantiatio: ibi eſt conuerſio: & non econuer-
ſo. Primum patet: quia in omni tranſſubſtantiatione terminus a quo deſinit
eſſe. Si enim maneret, non eſſet tranſſubſtantiatio : quia nihil tranſiret in
aliud. Dicitur ſubſtātię ad excludendū tranſaccidentationē. Dicitur totius:
quod debet accipi mixtim. i. cathegorematice, & ſincathegorematice ſimul:
ut exponitur ipſum, & nihil ipſius : quin ipſum. Per hoc excluditur gñatio
naturalis, in qua licet totum cathegorema. i. integrum tranſeat in totū : ut

dicit

dicit philoſophus in generatione. Generatio eſt trãſitio huius totius in hoc totũ. Siquidem in generatione ignis ex aere, totus aer corrumpitur: & totus ignis producitur cathegorematicè non tamen totus aer capiendo totus mixti. quia non quicquid eſt aeris corrumpitur, quia materia, quæ eſt primò pars aeris: & poſtea pars ignis non corrũpitur: ſed manet ſub utroq; termino. Dicitur in ſubſtantiã propter conuerſionẽ ſubſtantiæ in accidens. quæ non trãſſubſtantiatio ſed magis tranſſubſtãtiæ accidentatio. Dicitur ultimò, nõ hñtẽ cõem materiam cũ alia propter conuerſionẽ formæ ſubſtantialis per gñationẽ de nouo productã: quia licet ibi ſit cõuerſio totius formæ corruptæ in formã productã: quia nihil formę corruptæ manet. tñ nõ eſt tranſſubſtantiatio: quia forma corrupta, & forma genita hñt eadẽ materiã cõem.

Reſpóſio ad quæſtionem, quod cõuerſio panis dicitur trãſſubſtantiatio.

¶ Ex his patet, ꝙ tranſſubſtãntiatio eſt ſpẽs conuerſionis ſupnaturalis: & ꝑ conſequẽs ſpẽs conuerſionis in gñe. Patet: ꝙ nulla potentia naturalis põt in tranſſubſtantiationẽ: quia nulla habet in ſua ptãte totã ſubſtantiã cõpoſitã quãtũ ad materiã, & formã cũ materia naturalis ſit ingñabilis, & incorruptibilis; neq; ſubſtãtiã ſimplicẽ, ut formã niſi mediãte ſubiecto cõi utroq; termino tranſmutationis: ſed ubi manet materia cõis, ibi nõ eſt tranſſubſtãtiatio ut patuit: ergo nullã uirtus naturalis habet in ſua facultate trãſſubſtãtiationẽ: ſola itaq; potentia diuina, quæ eſt infinita hñs in ſua ptãte materiã, & formã, & omne creatũ, & creabile põt ſubſtantias tranſſubſtantiare. Et ꝑ hoc ad propoſitũ dicitur, ꝙ conuerſio, quæ ſubſtantia panis conuertitur in ſubſtantiã corporis Chriſti, eſt tranſſubſtantiatio: panis quoq; tranſſubſtantiatur in uerũ corpus Chriſti. Probatur, quia ibi fit cõuerſio totius ſubſtantiæ panis, quantũ ad materiã, & formã. Nã ibi deſinit eſſe ſimpliciter tam materia panis, quã eius forma, forte per ſubtractionẽ diuinæ conſeruationis ſaluatis accidentibus in ſuo eſſe ſine ſubiecto: & ſuccedit per ueram præſentiã in locũ ſubſtantiæ panis ſub eiſdem accidentibus uerum corpus Chriſti ad panis deſitionẽ: ergo eſt ibi uera tranſſubſtantiatio: tenet conſequẽtia ex quid nominis tranſſubſtantiationis. ¶ Poſſibilitas antecedentis quantũ ad oẽs partes, ſatis patet: attento ꝙ omnia creata ſunt ęquæ in potentia obedientiali dei. Factũ probatũ eſt auctoritate eccleſiæ, & ſanctorũ: quia rõne ꝓbari nõ põt. Et licet ita eſt; ꝙ ſub accidentibus, quæ ante conuerſionẽ erat in ſubſtantia panis: præſens eſt ꝑ conuerſionem corpus Xpi: nec tñ afficitur ab eis. Tũ ut ſup. dictũ eſt: ſic eſſe pñs accidentibus, nõ eſt de rõne tranſſubſtantiationis. Tũ quia deus poſſet facere corpus ſuum præſens accidentibus panis ſimul, & ſubſtantiæ panis: ita ꝙ panis non deſineret, ſed maneret cum corpore Xp̃i: cum hoc nullã includat contradictionẽ: ut ſtatim patebit: & poſtea conuertere panẽ in corpus Chriſti iam pñs. deſtruendo panis ſubſtãtiã: & conſeruando corpus ſuum ad deſitionẽ panis, & tũc non eſt ſucceſſio ſubſtantiæ ad ſubſtantiã ſub accidentibus illis: quia prius fuit corpus Chriſti ſub accidentibus illis eodẽ modo, quo poſtea deſinẽre panis: & ſic nõ ſuccederet. ¶ Poſſet hic dici, ꝙ adhuc eſſet ſucceſſio corporis Chriſti: nõ quantũ ad eſſe hic de nouo: ſed quantũ ad conſeruari ſub ſpẽbus panis. Sic enim põt eſſe conuerſio in præexiſtens: ut ſtatim infra. Tũ quia ſicut ſubſtantia panis, ita & accidentia eius poſſunt conuerti in corpus Chriſti: & ſic deſinerẽt eſſe: & per conſequẽs corpus Chriſti nõ eſſet pñs accidentibus. Tũ quia (ut ſentit Scotus) ſubſtantia panis poſſet tranſſubſtantiari in corpus Chriſti. ut exiſtens in cęlo abſq; hoc ꝙ acquireret nouã præſentiã ad ſpẽs, uel locũ panis, quia deus põt uelle corpus ſuum conſeruare, ſiue eſſe in cælo, in ordine ad deſitionem panis in altari alias non conſeruaturus, quo in caſu panis deſinens tranſſubſtantiaretur in corpus Chriſti: ut patet ex quid

nominis tranſſubſtanriarionis:& ramen nó eſſet in loco, uel ſub ſpẽbus pa-
nis conuerſi,licer de facto per tranſſubſtantiationem panis in corpus Chri
ſti,corpus Chriſti realiter fit præſens accidentibus panis,& loco, qui panẽ
prius,quã deſineret, contínebat. Hæc omnia recitata ſunr ſecũdũ opinionẽ
doctoris ſubtilis in quolibe.q.10.& in 4. di. 11. ¶ Secundũ uerò opinionẽ
K Guil. Ockam ſucceſſio ulrra præmiſſa dicit præſentiam eius quod ſuccedit Succeſsio qd ſecundum Ocham.
Guil. accidentibus : uel loco eius,cui ſuccedit. Et ſecundũ hoc deſcribit tranſſub-
ſtantiationem ſic : eſt ſucceſſio ſubſtantię ad ſubſtantiam deſinẽtẽ eſſe. ſim-
pliciter in ſe,ſub accidentibus aliquibus proprijs ſubſtantiæ deſinẽtis addẽ
dũ eſt,uel ad minus in eodẽ loco. etiam addi oportet: nõ habentis materiã
cõem cũ ſubſtantia deſinente. ¶ Ex quo patet : ꝙ ad tranſubſtantiationem
requiritur aliqua nouitas in termino tranſſubſtantiationis: quia noua præ-
ſentia eius ſpẽbus,uel loco ſubſtanrię deſinẽtis,niſi forte per miraculũ prius
ante cõuerſionẽ fuiſſet pñs ſubſtantie deſinẽti:ut in caſu ſtatim ſupradicto.
Sufficit.n.ꝙ ſi non eſſet præſens ante cõuerſionẽ : fieret de nouo pñs per cõ
uerſionẽ. ¶ Secundò patet ſecũdum illum doctorẽ, ꝙ ſubſtanria panis non
poteſt tranſſubſtanriari in corpus Chriſti,ut in cęlo:quia deficeret eius præ
ſentia. Si autẽ ſubſtantia panis cũ accidentibus cõuerteretur in corpus Chri
ſti:ſufficeret,ꝙ corpus Chiſti per conuerſionẽ de nouo inciperet eſſe in lo-
co,quo fuerãt panis ſubſtantia cũ ſuis accidentibus:ſic ſi ſola accidentia cõ
uerterentur in corpus. ¶ Si diceres. Poſito, ꝙ panis deſineret in ordine ad
corpus Chriſti:ut in cęlo abſq; eius pñtia ad ſpecies panis, panis mutaret
& non anihilaretur:quia deſitio eius non eſt abſolute in nihilũ.ſ.ad aliquid
uerè exiſtens.ſ.corpus Chriſti in cælo,neq; eſt corruptio,quia non in mate
ria : ergo tranſſubſtantiatio. ¶ Rñdetur:ꝙ talis mutatio panis eſt mutatio
panis largè capiendo mutationem:ſed nulla illarum:ſed eſt quædam muta
tio ſupernaturalis, cui non eſt nomen impoſitum: quia nunquam facta eſt,
nec fiet:licet fieri poſſet. Harum opinionũ diuerſitas magis conſiſtit in quid
nominis tranſſubſtãtiationis:quã in re ipſa. ¶ Sed circa iſta mouentur quat- Dub. 1.
L tuor dubia. Primum,nam uidetur:ꝙ conuerſio illa, quæ fit in ſacramẽto,
nõ fit tranſſubſtantiatio,quia non eſt ad ſubſtantiã tãquã ad ſuum terminũ
formalem:igitur. Tenet cõſequentia,quia omnis denominatio cuiuſcunq;
tranſmutationis ſumenda eſt a termino formali. Antecedens patet, quia il
la conuerſio eſt ad ubi,ſcilicet ad pñam corporis Chriſti loco, & ſpeciebus
panis tãquã ad terminũ formalẽ:& nõ ad ſubſtantiã corporis Chriſti. Quod
probatur:quia ad illud eſt conuerſio tanquã ad terminũ formalẽ,quod ſuc-
cedit deſitioni panis:huic aũt nõ ſuccedit ſubſtãtia corporis Chriſti,ſed præ
ſentia. Quod probatur,quia ſubſtantia corporis Chriſti non recipit nouum
eſſe ad deſitionem panis:manifeſtum eſt,quia præfuit. Nec conſeruatur in
ordine ad deſitionẽ panis,quia ẽt ſi nõ fieret cõuerſio,hoc eſt, ſi panis non
deſineret:nihilominus ſubſtantia corporis Chriſti cõſeruaretur in ſuo eſſe.
Et ſic patet primũ:ꝙ non ſuccedit ſubſtanria corporis Chriſti. Secũdũ ẽt pa
ret,quia corpus Chriſti accipit nouã præſentiã ad ſpecies panis: quibus (de
ſinẽte pane) nunc de nouo eſt pñs:ergo ſuccedit quantũ ad præſentiã loca-
lẽ. ¶ Secũdũ dubiũ,utrũ panis cõuertatur in ſolũ corpus Chriſti:an etiam in Dub. 2.
ſanguinẽ,in animã,uel in deitatem. Et uidetur ꝙ non ſolũ in corpus, ſed ẽt
in ſanguinẽ & animã,quia ad deſitionẽ panis,incipit eſſe ſanguis Chriſti,&
anima ſub ſpẽbus panis ergo conuertitur in ſanguinẽ,& animã. Tenet cõſe
quentia,quia hic eſt deſitio panis,& ſucceſſio ſanguinis,& animę Chriſti. Er
go cõuerſio huius in illa. Tenet cõſequentia:quia iſta duo importat cõuer
ſio: & nihil aliud. Oppoſitum determinat magiſter diſt. 11. ut infra in re-

ſponſione

ſponſione ad dubium. ¶ Tertium dubium, qualis mutatio ſit panis, deſitio Dub. 3.
an ſit annihilatio, an corruptio. Et uidetur, ꝙ ſit annichilatio: quia nihil pa
nis manet: nec materia nec forma, & præfuit, ergo annihilatur. Oppoſitũ:
quia quod conuertitur in aliud, non annihilatur, ſubſtantia panis cõuerti- M
tur in corpus Chriſti, ergo. ¶ Quartũ dubiũ eſt contra hoc, ꝙ panis cõuerti Dub. 4.
tur in corpus Chriſti. Articulus fidei in uniuerſali traditus non eſt limitan
dus ad intellectum ſpecialem maxime non ad illum, qui eſt difficilior: &
ad quem plura uidentur ſequi naturali rationi contraria, & plura miracu-
la. Sicut enim in naturalibus pluralitas ſine neceſſitate uitanda eſt: ita & in
ſupernaturalibus ſuperfluitas miraculorum. Sed abſq; conuerſione panis
poteſt ſaluari tota ueritas ſacramenti: & caueri miraculorum pluralitas:
& inconueuientia rationi naturali contraria. Ergo. Conſequentia nota,
& minor. Prima pars patet dicendo: ꝙ cum ſnbſtantia panis manente eſſet
uerũ corpus Chriſti: quia ad ueritatem ſacramenti nihil aliud requiritur ni
ſi ueritas ſigni, & ſignati ſubſtantia panis cum ſuis accidentibus æquæ, & ma
gis pōt eſſe ſignũ ſicut ſola accidentia, quia ſubſtantia panis cum ſuis ſpecie
bus eſt nutrimentum, & nõ ſolæ ſpecies, ideo magis panis ſignificat corpus
Chriſti in ratione nutrimenti ſpiritualis. Similiter quia ex multis granis
panis cõficitur unus: ſignificat unitatẽ corporis ueri, & myſtici, quod nõ cõ
uenit accidentibus, ergo. Signatũ ẽt. ſ. corpus Chriſti ęquæ poteſt ſaluari
cum ſubſtantia panis, ſicut cũ accidentibus ſolis: quia non magis repugnat
ſubſtantiæ eſſe cũ ſubſtantijs, quã cum accidentibus ſe non afficiẽtibus, neq;
accidentibus cum accidentibus contrarijs; ſed in ſacramento cum accidenti
bus panis eſt corpus Chriſti, & etiam accidentia corporis Chriſti: ut quanti-
tas maior corporis Chriſti, ſi ponitur accidens diſtinctum a ſubſtantia. Itẽ
caliditas corporis Chriſti cũ frigiditate hoſtiæ, & ſic de alijs accidentibus
corporis, & panis, quorũ multa uidentur contraria. ¶ Secunda pars minoris
patet. ſ. ꝙ uitarentur miracula, quia dicendo; ꝙ ſubſtantia panis maneret cũ
corpore Chriſti, non oportet ponere deſitionẽ materiæ panis, cuius deſitio
eſt miraculoſa. ¶ Itẽ caueretur, ꝙ accidens non eſſet ſine ſubiecto. Item ui
taretur, ꝙ ſit actio, & paſſio nullo ſubiecto præſuppoſito. Item uitaretur
deceptio ſenſuum. Item ꝙ ſit nutritio ſine ſubſtantiali nutrimento. Item
uitatur, ꝙ materia uel quæ præfuit, uel quæ nunquã fuit, de nouo creatur,
ut dum ex ſacramento generanẽ uermes, ſiue dũ corpus ad ſumptionẽ ſpe-
cierum ſacralium nutritur: & ſimilia Maior probatur, quia ex quo fides no
bis data eſt, ut ſit uia ad ſalutẽ, ita debet teneri, prout eſt magis idonea ad ſa
lutẽ. Sed ponendo aliquẽ talẽ intellectum ſupra modũ difficilem, & in ple-
riſq; rationi naturali, & rationi ac experientiæ repugnantẽ, eſt occaſio auer
tendi omnes philoſophos, & naturalẽ rationẽ ſequentes a fide, uel ſaltem
impediendi eos, ne cõuertantur ad fidem: dũ dicitur eis talia eſſe de ſubſtan-
tia fidei, quę uidentur tam ſenſui, quam intellectui repugnare. Immo uide-
tur, ꝙ negando ſubſtantia panis, tot occurrunt hic difficilia intellectu, quot
in articulo incarnationis. Et mirũ uidetur arguit Scotus, ꝙ in uno articu- Sco.
lo, qui non eſt principalis articulus fidei, debeat talis intellectus aſſeri pro-
pter quem pateat contemptui omniũ ſequentiũ rõnẽ. ¶ Itẽ in ſacrameto ue
ritatis, nulla debet eſſe falſitas, accidentia iſta ſignificant naturaliter ſubſtã
tias, quas affecerunt: & ſi non manet ibi illa ſubſtantia, ſignificatio eorũ erit
falſa. Nec ualet dicere, quòd ſignificant corpus Chriſti, quod ibi uere con
tinetur, & hoc ex inſtitutione Chriſti. Et illa ſignificatio eſt uera, quia ſi-
gnificatio naturalis non mutatur propter ſignificationem ad placitũ, ideo
non obſtante inſtitutione Chriſti, manet ſignificatio naturalis, qua ſignifi-

Digitized by Google

cant panem, & ideo corũ ſignificatio naturalis erit falſa, ſed ſi maneret ſubſtantia panis: utraq; ſignificatio tam naturalis, quam ad placitum eſſet uera. ¶ Ad primum dubium reſpondeo pręmittens: ꝙ tria concurrunt in trãſſubſtantiatione panis in corpus Chriſti duæ. ſ. mutationes, & una ſucceſſio. ¶ Primum eſt mutatio de perditiua termini à quo, ſcilicet ſubſtantię panis qui deſinit eſſe ſimpliciter. ¶ Secundum eſt ſucceſſio corporis Chriſti, qua ſecundum eſſe ſuum non nouum: ſed præexiſtens, ſuccedit deſitioni panis: & illa ſucceſſio fieri poſſet ſine mutatione corporis Chriſti. Poſſet enim deus uelle conſeruari corpus ſuum in cælo ad deſitionem panis in terra: ita ꝙ pane in terra deſinente, ſi corpus ſuum non eſſet in cælo ipſum de nouo produceret in cælo, in quo caſu eſſet ſucceſſio corporis Chriſti ſine eius mutatione. ¶ Tertium eſt mutatio localis acquiſitiua termini ad quem ſcilicet corporis Chriſti: qua incipit de nouo eſſe præſens ſpeciebus panis ſine perditione ſui ubi in cælo ad deſitionem panis. Et illa ſunt ſeparabilia. Primum a ſecundo: quia panis poſſet deſinere eſſe ſimpliciter: licet non ſuccederet aliud, & tunc illa deſitio eſset annihilatio. Secundũ etiam ſeparari poteſt a tertio: quia poſset corpus Chriſti conſeruari in cælo in ordine ad deſitionem panis in terra, abſq; hoc, quòd fieret præſens ſpeciebus panis. Sed tunc non eſset tranſſubſtantiatio ſecundum Ockam licet eſset ſecundũ Scotum. Tertium etiam poſset ſeparari a primo: quia poſſet corpus Chriſti fieri præſens ſpeciebus panis, pane non deſinente, & eſſet ſimplex mutatio localis ſine tranſſubſtantiatione. Poteſt etiam illud tertium ſeparari a ſecundo, quia poſset fieri præſens ſpeciebus panis, & conſeruari: non aũt ad ſubſtantiam panis deſinentẽ ¶ Tranſſubſtantiatio aũt ſecundũ opinionẽ O
Ockam connotat omnia illa tria: licet principaliter connotet ſecundum. Sicut prandere connotat actionem, & tempus: quia quocunq; deficiente non eſset tranſſubſtantiatio, ſed ſortiretur aliud nomen impoſitum, uel imponendum Secundum tamen principaliſſimè connotat: quia ab illo impoſitum eſt nomen tranſſubſtantiatio. Secundũ Scotum autem ſolũ duo prima connotat, & non tertium. Nã ſecũdũ eũ deficiente tertio manentibus duobus primis, adhuc ſaluatur ratio trãſſubſtantiationis. ¶ Vñ ſecundũ eũ tripliciter fieri poſt tranſſubſtantiatio, uel quòd una ſubſtantia deſinẽs eſse conuertatur in aliam ſuccedentem ſibi ſecũdũ eſse nouum ſimpliciter: ſiue in loco prioris ſubſtantiæ deſinentis, ſiue in alio loco. Vt ſi ad deſitionem lapidis ſecũdũ ſe totum, deus produceret aurũ, uel angelũ lapidis tranſſubſtantiaretur in aurũ, uel angelũ Vel ſecundò, ꝙ ſubſtãtiæ deſinẽti ſuccedat alia ſubſtantia ſecũdũ eſse ſuũ, non nouũ, ſed præexiſtẽs in locũ ſiue ſub accidẽtibus prioris ſubſtantiæ. Sicut in propoſito, corpus Xpi ſecũdũ ſuã ſubſtãtiã ſuccedit ſubſtantiæ panis: & fit pñs eiũs ſpẽbus. Vel tertiò, quòd ſubſtãtiæ deſinẽti ſuccedit alia ſubſtãtia quoad cõſeruari in ſuo eſse iã habito: ſine ſui mutatione, quo mõ panis tranſſubſtantiari poſset in corpus Xpi, ut in cęlo. Quãtũ ad primos duos modo concordat Ockã, non quoad tertiũ concedit eundẽ ſic fieri poſse, ſed non diceretur tũc tranſſubſtantiatio. Nam deus poſſet uelle ſuum corpus eſſe nõ ſolũ poſt deſitionẽ panis, ſed in ordine ad eius deſitionẽ: ita quòd ſi non præhaberet eſſe, uellet ipſum de nouo producere in eſſe. Et ſecũdũ hoc ſicut deus dicitur rẽ creare: cũ uult eã eſſe poſt nõ eſse ſimpliciter: & conſeruare, cũ uult eã eſse poſt idẽ eſse præacceptũ. Ita põt uelle aliquid eſse: ſiue quãtũ ad eſse nouũ: ſiue quãtũ ad eſse antiquũ in ordine ad aliã rẽ totaliter deſinẽtẽ. & ſic dicit ſecũdũ Sco. res deſinẽs cõuerti, & tranſſubſtantiari in aliã, ſecũdũ Ockam uerò ultra illa reqrit, ꝙ ſecũdum eſse ſuum nouum uel antiquum ſuccedat in locum deſinentis ut poſ-

Tria concurrunt in tranſſubſt. duę mutationes & una ſucceſsio.

N

fit

ſit dici tranſſubſtantiatio, & ita doctores illi nõ diſſident quantum ad rem: ſed tantum quantum ad uocabuli rationem. ¶ Per hoc ad formam, rationis dubij negetur, ꝙ conuerſio illa in ſacramento non ſit ad ſubſtantiam, tanquam ad terminum formalem. Ad probationem eſt ad ubi tanquam ad terminum formalem, & non ad ſubſtantiam corpus Chriſti, negetur illa copulatiua: quia ut patuit ibi ſunt duæ mutationes, & ſucceſſio ſubſtantiæ ad ſubſtantiam, & propter ſucceſſionem ſubſtantiæ ad ſubſtantiam principaliter dicitur tranſſubſtantiatio, & non propter alias mutationes, licet ipſe requirantur. Et ſic uocando terminum formalem tranſſubſtantiationis illud, quod principaliter connotatur per nomen tranſſubſtantiatio, ubi.ſ. non eſt terminus formalis, ſed ſubſtantia corporis Chriſti conſeruata in ordine ad deſitionem panis. Sicut in generatione naturali forma, quæ producitur, producitur in materia formæ corruptæ, & ita in loco formæ corruptæ, & ſic acquirit nouum ubi, & tamen ubi non eſt terminus formalis generationis, ſiue productionis formæ. ¶ Et cum arguitur, ꝙ ſubſtantia corporis Chriſti non conſeruatur in ordine ad deſitionem panis, neget. Ad probationem conceditur, ꝙ corpus Chriſti permaneret, ſi panis nõ deſineret. Sed propter hoc non tollitur, quin conſeruetur ad deſitionem panis: quia illud dicitur conſeruari ad deſitionem alterius, quod ſi aliud non deſineret, non conſeruaretur, aut ſi aliud deſineret, ipſum de nouo produceretur, ſi non eſſet. Et ſecundum eſt in propoſito: quia deſinente pane per uerba conſecrationis, ſi corpus Chriſti non eſſet in naturali ſua conſiſtentia, de nouo produceretur a deo ad prolationem uerborum conſecrationis, ꝑ quã deſijt ſubſtantia panis. Et cum arguitur ad probandum, ꝙ ubi ſit terminus formalis: quia corpus Chriſti quantum ad nouũ ubi, quod acquirit: ſuccedit deſitioni panis. Conceditur, ꝙ ubi eſt terminus formalis: ſed non tranſſubſtãtiationis: ſed motus localis, q ẽ alia mutatio a tranſſubſtantiatione: requiſita tñ ſecundum unũ modum loquendi ad tranſſubſtantiationẽ, non ſecundum aliũ. ¶ Si quæritur iuxta modũ loquendi Ocham cũ, id in quod fit tranſſubſtantiatio ſuccedit in locũ conuerſi, utrum ſꝑ ſit in loco conuerſi diffinitiue, uel an poſſit in eodem eſſe circũſcriptiue. Ad hoc rñdet Ochã q.6. quarti in ſolutione quinti dubij, ꝙ eſſe in hoc loco diffinitiuẽ, uel circũſcriptiuẽ accedit trãſſubſtantiationi, quia põt eſſe tranſſubſtantiatio, ſiue id, in quod fit tranſſubſtantiatio, ſit in loco uno mõ, uel alio, licet de facto in tranſſubſtantiatione sacrali corpus Chriſti eſt in loco hoſtiæ nõ circunſcriptiuẽ, ſed diffinitiue: ut infra patebit. Tñ ſi eſſet ſubſtantia panis trãſſubſtantiati æqualis corporis Chriſti in cœlo: poſſet corpus Chriſti ibi eẽ circũſcriptiuẽ, ſicut in cœlo per partes ſuas loco, & ſitu diſtinctas: poſſet etiam ibi eẽ diffinitiuẽ, ſicut placet deo tranſſubſtãtianti. Nec ſolum ſubſtantia æqualis: ſed & minor, & maior põt tranſſubſtãtiari in ſubſtantiã hñtem eẽ in loco conuerſæ circũſcriptiuẽ: & hoc uel tanq̃ in loco adæquato maiori, uel minori. Adæquato qdẽ: quia ẽt naturaliter idem corpus põt fieri ſub maiori loco, & quantitate, & minori circũſcriptiuẽ, ſine aquiſitione, & deperditione alicuius partis illius corporis: ut patet de corpore primo raro, poſtea denſo, & econuerſo. Multò magis poteſt dici condenſare corpus ſuum, ut exiſtat circunſcriptiuẽ in minori loco, quam ſit in cœlo: & per conſequens poteſt intantum cõdẽſare corpus ſuũ, & eius partes, ut poſſit circũſcriptiuẽ eſſe in loco paruæ hoſtiæ, quo caſu manerent partes diſtinctæ eius abinuicẽ loco, & ſitu ſicut in cœlo, non tñ tm̃ diſtarent ſicut in cælo, eẽt enim corpus minus, & caput, & ſingula mẽbra minora ſub hoſtia, q̃ in cælo. Similiter poſſet deus rarefacere corpus ſuũ, ut coaſſiſteret maiori loco circumſcriptiue, quam ſit locus eius in cœlo.

Tranſſubſtã. terminus formali, quis.

P

An idẽ quod fit conuerſio oporteat eſſe in loco cõuerſi adæquate, & præciſe.

Q

in cœlo. Poſſet quoque deus granum milij tranſſubſtantiare in maximum montem exiſtentem in eodem loco graui diffinitiuè, vel circũſcriptiuè per ſui condenſationem. Non enim implicat contradictionem corpus quamtumlibet magnum per diuinam potentiam condenſari ad quamlibet paruitatem:& ita poſſet modos maximus condenſari ad paruitatem generi milij ſine deperditione cuiuſcunq; ſibi eſſentialis. Poſſet etiam generum milij tranſubſtantiari in montem, manente montis magnitudine moti ad locum grani:licet locus grani non erit ſibi adæquatus. Nec oportet id, in quod fit conuerſio:eſſe in loco conuerſi adæquate, & preciſè, ſed ſufficit, ꝙ ſit præſens illi loco, ſiue adæquato, ſiue maiori, ſiue minori, dummodo non ſit totaliter ſeparatum a loco conuerſi. Nam ſi ex aqua generatur vapor:non eſt ille uapor preciſè in loco aquæ conuerſæ in uaporem: ſed occupat longè maiorem. Sic econuerſo dum uapor conuertitur in aquam:aqua habebit lo-

R cum minorem loco uaporis. ¶ Pro maiori autem oſtenſione poſſibilitatis huiuſmodi trãſſubſtantiationis, & clariori eius intellectu, poſſunt notari aliquæ propoſitiones. Prima. Deus per ſuam omnipotentiam infinitam, po- Pro intellectu trãſſubſtãtiationis.

Prop. 1. teſt quamlibet creatam ſubſtantiam ſecundum omnes ſuas partes, ſi eſt cõpoſita, uel ſi fuerit ſimplex ſecundum totam ſuam, & perfectam eſſentiam deſtruere. Patet, quia quæcunque producit poteſt deſtruere:cum ſecundum philoſophum:facilius ſit deſtruere, quam conſtruere. Non enim quæcunque ſubſtantia ex hoc, ꝙ creata eſt, contraxit neceſſitatem eſſendi ſimpliciter: quia per ſui creationem non conſequitur exemptionem a diuina potentia: ſed ſicut contingenter merè creata eſt, ita contingenter merè a deo conſeruatur. Poteſt ergo deus ſubtrahere ſuam manutenentiam, ſiue conſeruationem reſpectu cuiuſcunq; ſubſtantiæ:quo facto qualibet harum definit eſſe: quia ſine eius conſeruationem uadit in nihilum, ſicut per eius conſeruatio-

Prop. 2. nem ſaluatur in eſſe. ¶ Secunda propoſitio. Deus poteſt per eandem ſuam potentiam aliquam ſubſtantiam totaliter nouam in eſſe producere. Patet quia cum ſit infinitæ potentiæ: non eſt eius potentia per productionẽ creaturarum iam actu productarum exhauſta: nec manus ſuæ potentiæ abbreuiata, quia omnes illæ finitæ ſunt numero, & perfectione. Siquidem omnia fecit deus in numero, pondere, & menſura; ergo ultra has poteſt alias totaliter nouas producere. ¶ Tertia. Deus poteſt eadem uirtute, quæ primò

Prop. 3. tes in eſſe produxit de purè nihilo: ipſas iam annihilatas ſecundum idem eſſe, quod habuerunt, reparare. Patet:quia non eſt maior ratio impoſſibilitatis; ut res reproducantur, poſtquam in nihilum tranſierunt: quàm ut producerentur, poſtquam nunquam fuerunt. Vtroq; enim modo producuntur,

S de purè nihilo eſt. ¶ Quarta. Deus poteſt ſubſtantiam, quam de nouo pro- Tranſſubſt. poſsibilitas oſtẽdit multipliciter.

Prop. 4. duxit:ſimiliter eam, quæ præfuit, & actu eſt: transferre ad locum ſubſtantiæ quæ totaliter definit eſſe, & facere præſentem accidentibus definentis ſubſtantiæ conſeruatis. Patet primum: quia minus eſt transferre, quam creare. Primum patet per propoſitionem ſecundam: ergo & ſecundum. Secunda pars propoſitionis:quia accidentia conſeruari ſine ſubiecto, nullam includit contradictionem, ergo a deo negandum non eſt. ¶ Præterea accidentia dependent ad ſubiectum tanquam ad cauſam extrinſecam: quippe ſubſtantia non eſt de eſſentia accidentis: & ita extrinſeca accidenti. Sed omnem cauſalitatem cauſæ extrinſecæ deus poteſt ſupplere; non ꝙ ſubijciatur acci-

Prop. 5. dentibus, ſecundum ꝙ ea ſuſtentet. i. conſeruet. ¶ Quinta. Poteſt deus ſubſtantiam deſtructam in loco, in quo præfuit reparare in ordine ad aliam eſſe deſinentem:etiam eam, quę actu eſt in loco ſuo, in quo actu, eſt ad alterius ſubſtantiæ defitionem conſeruare: ita ꝙ eam ſi non eſſet:de nouo produce-

ret ad totalem deſitionem alterius ſubſtantiæ in alio loco. Patet ex prioribus:& quia nulla hic poteſt aſsignari cauſa impoſsibilitatis: quia nulla omnino implicatur contradictio. ¶ Ex illis manifeſte apparet poſsibilitas tranſſubſtantiationis ſecundum ambas uias ſupratactas. Poteſt enim deus ſubſtantiam panis deſtruere ex propoſitione prima. Poteſt corpus ſuum in ordine ad deſitionem panis conſeruare ex propoſitione quinta. Poteſt illud facere præſens ſpeciebus panis conſeruatis ex propoſitione quarta. Hæc cum facit, panem in corpus ſuum trãſſubſtantiat, ut patet ex tranſſubſtantiationis definitione, poteſt enim agens naturale formam in formam conuertere corrumpendo formam in materia exiſtẽtẽ: & aliam in eandem materiam introducendo, ſiue de nouo producendo: non materiam, quam non habet in ſua facultate quantum ad eſſe, & non eſſe. Hæc autem eſt in poteſtate dei non minus, quàm forma: ergo poteſt totam materiam, & formam in totum conuertere: deſtruendo illud totum, & producendo, aut conſeruando aliud totum. ¶ De ſecundò dubio dicitur primò, q panis non conuertitur in deitatem: T

An panis cõuertatur in ſolum corpus Chriſti, an & in corpus & ſanguinem.

quia patet ex ſtatim, ſupradictis, q in deitatẽ nihil conuerti poteſt, ipſamq; propter ſuam neceſsitatem, & immutabilitatem nulli poſſe ſuccedere. Secundò ex eiſdem dictis patet: quòd quia quælibet creatura in quãlibet conuerti poteſt poteſtate diuina, panis ſubſtantia conuerti poteſt in animam Chriſti, & ſanguinem; ſed an de facto cõuertatur panis in animam, & ſanguinem &c. quoties miſſa ritè celebratur: de hoc quærit dubium. ¶ Vbi hoc primò firmiter tenendum eſt: quòd facta conſecratione, ſub ſpeciebus panis eſt uerum corpus Chriſti, tale, quale eſt in ſua naturali conſiſtentia: id eſt quale eſt ad dexteram patris: non mortuum ſed uiuum: & per conſequens uitalibus humoribus plenum: non mortale: ſed glorioſum. Eſt ergo ibi aĩa Chriſti, ſanguis, diuinitas, ac cætera, quæ in corpore ſunt, aut in cœlo exiſtenti uniuntur. hęc ſufficienter. ſupra ſunt declarata lec. 39. & 37. ¶ Sed an omnia iſta ſint ibi per conuerſionem panis in illa, ſiue ex ui conſecrationis; aut quodlibet horum ſit terminus formale, & per ſe conuerſionis: an ſolum corpus Chriſti: hoc eſt, quod nũc inquirimus. ¶ Pro cuius deciſione eſt notandum poſt uenerabilem Guil. Ocham. q. 6. lib. 4. & in tracta. ſuo glorioſo de ſacramento euchariſtiæ ca. 4. quòd conuerſio, & tranſſubſtantiatio dupliciter accipitur.

Conuerſio tranſſubſtantiatio ſumitur dupliciter.

Vno modo communiter, ſiue largè prout, ſupra deſcripta eſt: & hoc modo conuerſum deſinens conuertitur in quodlibet ſibi ſuccedens. Alio modo accipitur magis propriè, & ſtrictè: & ſic conuerſio eſt ſucceſſio alicuius primò, & principaliter intenti a conuertente, non quia coniunctum alteri ad conuerſum deſinens. Illud autem dicitur primo, & principaliter intendi a conuertente: quod non intenditur, quia coniunctum alteri: ſed etiam ſi eſſet per ſe ab alijs ſeparatum intenderetur a conuertente tanquam terminus conuerſionis: ita quod conuertens faceret ipſum ſuccedere deſitioni conuerſi etiam ſi ipſum eſſet ab omnibus alijs ſeparatum. ¶ Secundò aduertendum: quòd terminus per ſe, & formalis etiã dupliciter poteſt accipi. Vno modo ut diſtinguitur a termino per accidẽs, & ſic terminus per ſe conuerſionis dicitur entitas illa poſitiua, quæ verè ſuccedit conuerſo: & hoc modo quęlibet conuerſio habet terminum per ſe. Et ſi uni rei conuerſæ ſuccedunt plura a ſe diſtincta, quodlibet illorum eſt terminus per ſe & formalis. Immo in caſu erunt tot conuerſiones; quot ſunt ſuccedentia diſtincta, quia motus, & mutatio unitatem accipiunt a termino. Terminus autem per accidens dicitur: qui non ſuccedit conuerſo, ſed coniunctus eſt ſuccedenti, ſicut caliditas poſſet dici terminus per accidens albefactionis, ſi album calefieret. Talis autem terminus per accidens ſimpli-

citer non eſt terminus conuerſionis, uel productionis, quia ſimpliciter non producitur illa productione, nec ſuccedit conuerſo. Sic enim nihil poteſt produci niſi a cauſa per ſe, ita ſimpliciter loquendo nihil eſt terminus productionis, niſi terminus per ſe. Suo modo de conuerſione. Alio modo dicitur terminus per ſe, & formalis ut diſtinguitur contra terminum minus principalem, & ſic terminus per ſe, & formalis eſt terminus principaliter a conuertente intentus ad intellectum ſtatim expreſſum.

Reſpōdetur per propoſitiones.

V ¶ Per hoc reſpondetur ad dubium per duas propoſitiones. Prima: accipiendo cōuerſionem, & trāſſubſtātiatione primo modo, ſiue communiter, ſubſtātia panis cōuertitur, ac trāſſubſtantiatur nō ſolum in corpus Chriſti, ſed etiam in animam, in ſanguinem, & in accidētia corpori Chriſti inhęrētia tanquam in terminos per ſe, primo modo accipiēdo terminum per ſe. Probatur: quia illo modo panis cōuertitur in omne ſuccedēs deſitioni panis: ſed omnia, quæ dicta ſunt, ſuccedunt pani. Ergo. Cōſequentia nota: & maior patet ex notabili. Et minor ꝓbatur, quia ad deſitionē panis per prolationē uerborū ſacr[ame]taliū, oīa illa incipiūt eſſe ſub ſpeciebus panis, ergo ſuccedūt. Sic. n. panis ſubſtātiā conuerti in animā Xp̄i nihil aliud eſt, q̄ ad ꝓlationē uerborū ſacr[ame]talium, per q̄ deſinit panis ſub eius ſpeciebus incipere eſſe animā Xp̄i. Et quia ita uere incipit aīa Xp̄i de nouo eſſe ſub ſpeciebus panis ſicut corpus Xp̄i: & ita uere, ac ſi panis cōuerſus eſſet primo, & ſolū in animā Xp̄i, & ideo aīa uere, & p ſe eſt terminus conuerſionis huius: licet non terminus primo intentus. Ex illo ſequitur, quod tot ſunt cōuerſiones in conſecratione euchariſtię, quot ibi incipiunt eſſe de nouo ſub ſpeciebus etiam realiter diſtincta, & abinuicem ſeparabilia, unde eſt ibi tranſubſtātiatio panis in corpus. Item panis in animam. Item panis in ſanguinem. Item tranſubſtantiæ accidentatio panis in accidentia: licet tantum unum ſit conuerſum, & tranſubſtantiatum ſcilicet ſubſtantia panis. Sicut ſi in aliquo ſubiecto acquirerentur plura accidentia ſimul tempore, ut color, caliditas, raritas &c. non obſtante mobilis unitate, ſunt ibi diuerſæ mutationes tot: quot qualitates introducuntur, & qualibet qualitas eſſet terminus ſuæ mutationis. Ita in propoſito.

X ¶ Secunda propoſitio, accipiendo conuerſionem ſecundo modo ſtricte, & proprie, & ſimiliter terminum per ſe, & formalem pro termino primo intento, conuerſio panis non fit in animam Chriſti, nec in eius ſanguinem, nec in accidentia, ſed tantum in corpus Chriſti tamquam in terminum eius per ſe primum, & formalem. Probatur; quia tantum corpus Chriſti eſt ibi per ſe, non ut coniunctum, quoniā ſi eſſet ſeparatum ab anima, & a ſanguine: ſicut fuit in triduo mortis Chriſti, tunc ad prolationem uerborum conſecrationis, eſſet tantū ibi corpus cum diuinitate, & nec anima, nec ſanguis, nec operationes uitales. ad prolationem enim uerborum conſecrationis a ſacerdote ſuper materia conueniente cum debita intentione diuina poteſtate ſemper incipit eſſe ſub ſpeciebus panis id, quod ſignificatur per terminos formæ conſecrationis. i. corpus Chriſti, & tale, quale eſt in naturali conſiſtentia. i. cum omnibus ſibi unitis, & inhærentibus, & coniunctis, & ad hæc requiſitis. Et quia non ſemper eadem inſunt corpori, nec eadem coniuncta ſunt: ideo non ſemper eadem ſunt præſentia ſpeciebus panis ad uerba conſecrationis. illud itaque, quod ſemper præſens eſt facta conſecratione; & quod ſignificatur expreſſe per uerbum conſecrationis, eſt primo intentum a deo conuertente: cetera uerò ſecundario.

Quō aliquid dicitur eſſe ſub ſpecieb[us] panis ui conuerſionis.

Quid eſt ui cōuerſionis tantum

¶ Et ita accipiunt conuerti, & terminum per ſe conuer-

Y ſionis docto. dicentes corpus Chriſti eē ſub ſpeciebus panis tantum uirtute uerborum ſacramentalium, & ex ui conuerſionis, animam uerò & ſanguinem, & accidentia ibi eſſe per concomitantiam: quia coniuncta ſunt corpo-

Digitized by Google

ri in ſua conſiſtentia naturali: cui ſi coniuncta non eſſent, non contineretur ſub ſpeciebus: quantuncunq; ſacerdos cum intentione debita proferret uerba conſecrationis ſuper conuenienti materia. Similiter cũ dicunt ſubſtantiam panis conuerti in corpus tm̃,& non in animam, uel ſanguinẽ:& ita loquitur glo. de conſe. diſt. 2. Quid eſt Xp̄m mãducare dicens. In ſolã carnem panis cõuertitur,& uinũ in ſanguinẽ. Et mgr̃ diſ. 11. quarti ſnīarũ. Licet ſub utraq; ſpẽ ſumat̃ totus Xps, tñ nõ fit cõuerſio panis niſi in carnem, nec uini niſi in ſanguinẽ. Carnõ ponit pro corpore. Et ꝑ hoc ad rõnẽ dubij dr̃: ꝙ procedit de cõuerſione ad trãſſubſtantiationẽ cõiter dicta, quõ et diffinita eſt. Sed accipiẽdo propriẽ,& ſtricte: & diffinitioni ſupradictæ addere oportet: per ſe primõ,& principaliter: ut dicatur. Trãſſubſtãtiatio eſt cõuerſio ſubſtãtiæ totius in ſubſtãtiã per ſe primõ, & principaliter, nõ habẽtẽ cõem materiã cũ cõuerſa. Et exponãtur termini ꝑ ſe, primõ,& principaliter, ut nũc expoſiti ſunt. Et ita patet ad illud dubiũ, quõ panis conuertitur, uel non conuertitur in ſolum corpus, uel etiam in animam, & ſanguinem &c.

DE ANNIHILATIONE VEL CORRVPTIONE. LECTIO XLI.

Ad tertium dubium præcedenti lectione motum. ſ. an panis deſitio dici debeat annihilatio, an corruptio. Reſpondendo. Notandũ, ꝙ illud dubium oritur ex incertitudine quid nominis uocabuli. Non. n. apud oẽs eodem modo accipitur uocabulũ annihilationis. Certum eſt aũt ꝙ annihilatio dicit deſitionem rei: non tñ omnẽ. Deſitio, uerõ eſt tranſitio rei aliqñ exiſtentis in non eſſe. Siquidem deſinit, quod nõ eſſe incipit, ut patet per eius expoſitionem. Tranſit autem res in non eſſe multipliciter. Qñq; ꝑ ſolã ſeparationẽ partiũ ſuarũ, ptib⁹ ipſis ſeparatim manẽtib⁹. ſic hõ deſinit,& trãſit i nõ eẽ ſeparata aia itellectiua a corpe, licet maneat aia ſeparata,& ſimiliter corp⁹. Sic totũ itegrale ſiue ſit res una cõtinua nãlis ut lignũ, lapis ſiue cõfiguũ artificiale, ut dom⁹ tunica, deſinit eẽ, ſi ptes abiuicẽ ſeparẽt localiter ipſis tñ manẽtib⁹ i ſuo eẽ. Qñq; trãſit res i nõ eẽ ꝑ deſitionẽ alteri⁹ ptis eſſẽtialis altera pte manẽte Sic oẽs res nãlis cõpoſita ex materia, & forma materiali ſiue extẽſa corrũpit:& trãſit i nõ eẽ ꝑ hoc, ꝙ forma ei⁹ ſubſtãtialis nõ manẽt, manẽte tñ materia, q̃ ẽ ut cõpoſiti ꝑs altera. Sic lignũ deſinit ſimpliciter,& trãſit i nõ eẽ: dũ ex eo gñat̃ ignis, qa manẽte materia ligni corrũpit forma ligni.& introducit̃ forma ignis i eãdẽ materiam. Sic et brutũ cũ moritur trãſit i nõ eẽ, qa corrũpit forma bruralis, & introducit̃ forma cadaueris in mãm bruti manẽte. Qñq; res deſinit,& trãſit in nõ eẽ ſcdm ſe totũ, qa nihil ipſi⁹ manet, ſed qdlibet ipſi⁹ ita trãſit i nihil ſiue i nõ eẽ, hoc ẽ, ita ſimpliciter ſecũdũ ſe,& qdlibet ſui nõ ẽ: ſicut nõ fuit añ mũdi ꝓductionẽ. Et iſto mõ trãſeũt i nõ eẽ oẽs res cõpoſitæ ex partib⁹ diuerſarũ rõnũ, ſiue habeãt ptes, ſiue nõ dũ deſinũt, ſiue et ſint res totales ꝑ ſe ſubſiſtẽtes, ut angelus, ſiue mãiæ inherẽtes, ut formæ ſubſtãtiales,& accidẽtales. Vñ i corruptiõe cõpoſiti ſubſtãtialis pura bruti, uel aeris. ita forma ſubſtãtialis trãſit i nõ eẽ, & nihil ipſius formæ manet: ſicut ante mũdi creationẽ nihil ipſius fuit, & ita tranſit in non eſſe forma i corruptiõe cõpoſiti, ſicut angelus, ſi ſimpliciter deſtrueret̃. Nec refert q̃tum ad non eẽ, ꝙ forma deſinit in materia,& ꝙ angel⁹ deſinit extra materiam. Nam ubicunq; res ſecundum ſe, & quodlibet ſui deſinit nihil ipſius manet. Nec ideo forma deſinens in materia minus tranſit in nihil,

Margin notes: A — Dub. 3. — Annihilatio Deſitio quid dicat,& quot ſiant. — Qualis panis mutatio eſt panis deſitio. — B

hil, aut in non eſſe, quia ſecundum aliquos manet in potentia materię. Tum
quia non plus manet in potentia materiæ, quam in potentia agentis: ſed nõ
obſtante illo eſſe, quod habet in potentia agentis. tranſit in purum nihil. i.
in non eſſe ſimpliciter. ergo ſimiliter non obſtat, ꝙ manet in potentia mate
riæ. Item non obſtante illo eſſe in potentia materiæ forma poteſt creari a
deo, quia oẽ producibile a natura de potentia materiæ, põt ſimpliciter crea
ri a deo, ſed quicquid creatur, de nihilo producitur, ſecundum magiſtrum
diſt. 1. lib. 2. ſententiarum. Ergo non obſtante illo eſſe in potentia materiæ
tranſit in purum nihil. ¶ Præterea forma materialis poteſt a deo annihila-
ri: & ita reduci ad purum nihil, & tamen annihilata manet in potentia ma-
teriæ: quia poteſt reproduci ad eſſe actuale in materia, & hoc eſt eſſe in po-
tentia materiæ. ¶ Si dicis: ꝙ forma corrupta non poteſt reproduci ab agen-
te naturali: 5. phyſico. & 2. de generatione in fine. Sed ſolum a Deo non de
potentia materiæ, ſed per creationem. Illud eſt pro dicto probando: quia
tunc forma naturaliter in materia corrupta non manet in materia poten-
tia, quia non poteſt reproduci de potentia materiæ, quia non per agens na
turale, nec per agens ſupernaturale: quia deus non agit de potentia mate-
riæ, qui non indiget in ſua actione materia. ¶ Præterea, illud eſſe in poten
tia materiæ non eſt aliquod eſſe reale diſtinctum a materia, & agente nihil
enim aliud eſt, quàm poſſe produci concurrentem materia: ſicut eſſe in po-
tentia dei agentis nihil aliud eſt, quam poſſe produci a Deo agente: & non
dicit aliquod eſſe creabile in Deo. ut oſtendit magiſter diſt. 35. primi, in ſi-
mili de eſſe in ſcientia Dei. Poſſe autem produci a Deo, uel poſſe produci
concurrente materia, nihil ponit impoſſibile ſic produci, ideo illo non ob-
ſtante tale poſsibile eſt purum nihil. Similiter & accidens, quod abijcitur
in alteratione, tranſit ſimpliciter in non eſſe: ſicut non fuit ab initio ante
mundi productionem. Item deſitio rei ſiue in materia, ſiue rei totalis poteſt
fieri aliquando a cauſa naturali, ſicut in generatione ſubſtantiali, ſiue acci-
dentali, quãdo corrumpitur totum compoſitum ſimiliter & forma ſubſtã-
tialis, & generatur noua forma in priori materia, & per hoc nouum compo
ſitum. Quãdoq; fit a cauſa ſupernaturali nõ cõcurrente actiua cauſa natu-
rali, ut ſi Deus immediatè deſtrueret formam hominis, uel aſini in materia,
C ſimiliter in deſtructione charitatis, & gratiæ. Conſequenter nota, ꝙ an- Annihilatio dupliciter accipitur.
nihilatio dupliciter poteſt accipi. uno modo, ut eſt deſitio rei ſecundum ſe,
& quodlibet ſui, qua redigitur in purum nihil, ſicut fuit purum nihil ante
mundi creationem. Hoc eſt, quæ ita trãſit in non eſſe ſimpliciter, ꝙ nihil ip-
ſius manet in materia, ſicut nihil eius in natura fuit ante mundi productio-
nem, & hoc a cauſa non requirente in ſua actione materiam. ¶ Ex quo pa-
tet: ꝙ illo modo diſtinguitur a corruptione compoſiti ſubſtãtialis, quia il-
lud in ſua corruptione nõ deſinit ſecũdum ſe, & quodlibet ſui, manet enim
materia. Diſtinguitur etiam a corruptione formæ ſubſtãtialis, uel acciden-
talis in materia naturali, quia licet forma talis ſimpliciter tranſit in nihil:
ut probatum eſt: quia tamen hanc deſitionem cauſat cauſa, quæ requirit ma
teriam: ideo non annihilatur, ſicut econuerſo, licet forma per generatio-
nem producta uerè producatur de nihilo, hoc eſt poſtquam nihil fuit, quia
tamen producitur ab agente, quod requirit materiam: ideo non creatur, ſed
fieri dicitur ex, uel de potentia materiæ, nõ quod prius ſecũdum quodcũq;
eſſe fuit in materia. ſed quia ad eius productionem a tali agẽte requiritur ma
teria manẽs. Ita forma corrumpitur in potẽtia materiæ, nõ ꝙ ſecũdum ali-
quid ſui manet in materia: ſed quia ad eius corruptionem ab agẽte tali natu
rali requiritur materia. Secũdo modo accipitur annihilatio, ut nõ ſolũ ne-

gat

gat eſſe annihilari: ſed etiá negat ſucceſſionem cuiuſcúque poſitiui, & illo modo nihil, quod cõuertitur in aliud, quamuis ſimpliciter deſinat eſſe annihilatur. Et diffiniatur ut ſupra addẽdo ſine ſucceſſione alicuius entitatis poſitiuæ. D

Prop. 1. Subſtantia panis uere annihilatur in conuerſione eius i corpus Chriſti.

¶ Per hæc ad dubium rñdetur per duas propoſitiones. Prima: accipiẽdo annihilationẽ primo modo ſubſtãtia panis uere annihilatur in cõuerſione eius in corpore Chriſti. Probatur: quia uere redigitur in purũ nihil ſecũdum ſe, & quodlibet ſui, ad ſenſum ſupra poſitum. Probatur: quia ſubſtãtia panis nõ hẽt uerius, uel actualius eſſe in corpore Chriſti ſuccedẽte, quam in potẽtia Dei creatiua ſecũdũ cõtinẽtiam uirtualem, uel perfectionalem: aut quocũq; alio modo exprimatur. Sed nõ obſtãte tali eſſe in potentia Dei uere annihilaretur, ſi deſineret ſecũdum ſe, & quodlibet ſui, materiam. ſ & formã non ſuccedẽte corpore Chriſti: ergo nec obſtat eſſe, quod dicitur habere in corpore Chriſti: cõſequẽtia nota cum maiori. Sed minor probatur, quia niſi ſic nõ poſſet a Deo annihilari, quia quãtumcũq; reducitur ad primum nihil, ſemper manet in potẽtia Dei, quia ſemper poteſt recreari a Deo, ſicut potuit, priuſquam erat creari. ¶ Item ſicut impoſſibile eſt, quod aliquid habeat eſſe primus nõ eſſe, niſi per generationem, uel per creationem, ita impoſsibile eſt aliquid acquirere nõ eſſe primus eſſe niſi per corruptionem, uel annihilationem. Sed ſubſtãtia panis cõuerſa in corpus Chriſti acquirit nõ eſſe poſt eſſe, & nõ per corruptionem: quia illa præſupponit materiam manẽtem, quod nõ eſt in propoſito: quia totum trãſit in totum: ergo per annihilationem. Sed hæc poſset faciliter dici: quod acquirit nõ eſse poſt eſſe per cõuerſionem ſupernaturalem, quæ uidetur eſse medium inter corruptionem, & ãnihilationem: & ſic etiam cõuerſio poſsunt forte poni medium inter generationem, & creationem. Et poteſt cõſequẽter dici: quod ſi quid conuerteretur ſupernaturaliter in aliquid de nouo ſecũdum ſe totum productum quo ad materiam, & formam: illud ſic productum de nouo nõ crearetur, nec generaretur, ſed inciperet eſse per cõuerſionẽ alterius in ipſum: & per hoc nõ omnino eſset de nihilo, ideo prima ratio eſt efficacior. illa autem poſset fieri cõtra propoſitionem ſequẽtem: & ſoluitur, ut nunc ſoluta eſt. E

Prop. 2. Annihilatio quid connotat.

¶ Secunda propoſitio: accipiẽdo annihilationem ſecũdo modo ut. ſ. negat ſucceſſionem entitatis poſitiuæ, panis ſubſtãtia in corpus Chriſti cõuerſa nõ annihilatur. Patet, quia licet ſecũdum ſe totũ deſinat: tñ ſuccedit corpus Chriſti, ad cuius ſucceſſionem ordinatur totalis deſitio panis. ¶ Et ſi quis di. Deſitio panis eſt mutatio deperditiua, realiter ſeparabilis a ſucceſſione corporis Chriſti, ergo ſiue ſuccedat corpus Chriſti, ſiue nõ: non uariatur in ſe deſitio panis: ſed ſi non ſuccederet corpus Chriſti ſimpliciter annihilaretur: ergo etiam ſi ſuccedit, annihilatur. quia eadem eſt mutatio panis, ſiue corpus Chriſti ſuccedat: ſiue non. Reſpondetur, uerum eſt, quod mutatio panis eſt eadem, ſiue ſuccedat corpus Chriſti, ſiue non eſſentialiter, quia ſemper eſt eadem deſitio, & idem terminus intrinſecus, puta non eſse ſimpliciter panis, tamen non ſortitur propter hoc eãdem denominationẽ cõnotatiuam. Annihilatio eñi eſt cõnotatiuum cõnotãs priuationẽ ſucceſſionis, ideo iſta ex ſtẽte dicitur panis annihilari, ea nõ exiſtẽte (quia cõnotatum deficit) nõ ãnihilatur. Sicut idem homo quãdoq; dicitur albus: quãdoq; non, ſine ſua uariatione eſſentiali: & quãdoque alicui dexter, quãdoq; ſiniſter, ſine quacũque ſui mutatione: ſed non ſine mutatione alterius.

De pane an annihilet in conuerſiõe. uide etiam in euchariſtia.

Sic eadem panis deſitio dicitur annihilatio, ſi non adſit ſucceſſio alterius: & dicitur non annihilatio ſi adſit. Rationes dubij laborant in æquiuoco huius termini annihilatio: & patet ſolutio ex dictis. ¶ De quarto dubio, quod inquirit, cur ad tam difficilem intellectum limitauit eccleſia articulum de ſacramento eu- F

Bonauen. Alexand. S. Thom.

chariſtiæ. De hoc uarias rationes aſſignari laborat S. Bona. Alex. de Ales,
& poſt eum S. Thom. qui in 4. ſcrip. diſ. 11. q. 1. dicit, quòd opinio tenens, q
panis ſubſtantia manet cum ſubſtantia corporis Chriſti, eſt inconueniens,
impoſſibilis, & hæretica. Inconueniens, quia tollit reuerentiam debitam
Chriſto, ut continetur in hoſtia. Sibi enim ut in euchariſtia debetur cultus
latriæ, ſed ſi ibi maneret panis, non deberet talis exhiberi, quia eſſet occaſio
idolatriæ remanente ibi pane. ¶ Item tollit ſignificationem, huius ſacramē
ti, debet enim illud primū ſignificare corpus Chriſti, ut primum ſignatum,
ſed ſi ibi maneret ſubſtãcia panis, ipſa haberet rationem primi ſignati. ¶ Itē
tolleretur debitus uſus ſacramenti, quia ſi ibi maneret ſubſtantia panis, eſſet
uerē cibus corporalis. Vſus autem huius ſacramenti eſt, quòd ſit cibus ſpiri-
tualis. Impoſſibilitatem probat: quia nihil poteſt incipere eſſe, ubi prius non
fuit, niſi per ſui mutationē, uel alterius in ipſum Sed ſi panis manet, & non
conuertitur in corpus Chriſti; corpus Chriſti mutaretur localiter, & cum
ſimul, & ſemel in diuerſis locis corpus Chriſti conſecretur: oporteret ipſum
ſimul, & ſemel ad diuerſa loca moueri: quod eſt impoſſibile: quia continge-
ret contrarios motus ineſſe eidem, uel ſaltem diuerſos eiuſdem ſpeciei. ¶ Ter
tium; q ſit hæreticum, probat quia eſt contra ueritatem ſcripturæ ſcilicet
uerba Chriſti inſtituentis dicentis. Hoc eſt corpus meum. Si autem ſubſtan-
tia panis maneret, uerius diceretur, hic eſt corpus meum, quam hoc eſt cor-
pus meum. ¶ Sed quòd iſtæ rationes non ſint efficaces, oſtendit Scot. q. 3.
G diſ. 11. quarti ſui ſcripti. Inefficacia primæ patet: quia non eſt idolatria ado-
rare Chriſtū in euchariſtia, & tamen negari non poteſt, quin ſit ibi creatura
aliqua, ſcilicet ſpecies illæ: ſed non eſt adorandum ſenſibile continens: ſed
Chriſtus contentus. Sic ſi panis maneret: diceretur Chriſtum contineri ſub
pane quanto, & quali, & tamen non adorari panem, ſed Chriſtum conten-
tum in pane ut in ſigno. Nec etiam ſimplices non potentes diſtinguere pa-
nem a corpore Chriſti: nec nunc non potentes diſtinguere inter acciden
tia panis, & corpus Chriſti ſunt idolatriæ. In omnibus enim eſt una reſpon
ſio: quòd ſimplices adorant in fide eccleſiæ: & hoc ſufficit eis ad ſalutem. Ma
iores autem diſtinctē adorant contentum Chriſtum, & non ſignum, ſiue ſi-
gnum continens ſit accidens tm̄, ſiue ſubſtantia panis cū accidente. ¶ Secun
da ratio magis eſt ad oppoſitum: quia ut argutum eſt in propoſitione dub 3,
ſi ibi maneret panis, duplex ſignificatio eſſet uera, naturalis, & ad placitum,
nunc autem non poteſt ſaluari niſi altera uera. ¶ Dicitur ergo ad rationem:
quòd primū ſignificatum ex inſtitutione diuina debet eſſe corpus Chriſti:
& ita eſt ſiue maneat ſubſtantia panis, ſiue non. Primum autem ſignificatum
accidentium, quod naturaliter ſignificant, ſemper eſt ſubſtantia illa, quam
primo affecerunt, quia illa naturalis ſignificatio non mutatur: illa idem ſi-
gnificant fideli, & infideli. Nec tertia ratio probat: quia modo manifeſtum
eſt, quòd illæ ſpecies nutriunt, & tamen non negatur hic eſſe cibum animæ
cum datur contentum ſub cibo corporali, ita etiam ſi poneretur ibi panis
manere, eſſet ibi nutrimentum corporale: & tamen contentum ſub illo eſſet
tantum nutrimentum animæ ſpirituale. Ratio etiam probans impoſſibili-
tatem nihil ualet, quia oſtendetur infra, quòd corpus Chriſti uere muta u
localiter acquirendo præſentiam nouam ad diuerſa ubi diuerſas. ſ. ſpecies
ſacramentales. Quomodo autem non eſt impoſſibile diuerſos motus ſur-
ſum deorſum &c. ineſſe eidem, aut uerius idem moueri diuerſis motibus, in-
fra dicetur. ¶ Vltimum de hic, & hoc nihil ad propoſitum. Verum eſt enim
hic eſt corpus meum, & ſimiliter uerum eſt, hoc eſt corpus meum, non hoc
accidens, ſed contentum ſub accidente. Eodem modo ſi eſſet ſubſtantia pa-

Cur ad tam difficilē intellectū limitauit eccleſia articulū de ſacramento euchariſtiæ.

Conc. Trid. ſeſs. 13. ca. 6.

nis:

nis,nō hoc,quod eſt ſubſtāna panis eſſet corpus Chriſti:ſed hoc,qđ eſt con-
tentū ſub pane,eſt corpus Xp̄i. Maluit aūt ſaluator uti hoc uocabulo hoc,q̄
hic, qa ſic magis exprimit ueritas:licet utrūq; eſſet uerum. Aliæ perſuaſio-
nes doctorū uident minus efficaces. ¶ Tenenda eſt ergo hæc ueritas,ꝙ panis H
ſubſtantia non manet, ſed conuertit in corpus Chriſti propter eccleſiæ de
terminationem,& auto.ſanctorū:ut patuit in principio præcedentis lec. Ec-
cleſia enim determinauit iſtū intellectū eſſe de ueritate fidei in ſymbolo edi Innocen.
to ſub Inno.III. in Concilio Lateranen. ſicut allegatum eſt:ubi magis ex-
plicitè ponitur ueritas credendorū quorundā: q̄ in ſymbolis apoſtolorum
Athanaſij, uel Niceni Concilij. Et quicquid ibi dr̄ credendum,tenendum
eſt eſſe de ſubſtantiā fidei poſt iſtam deciſionē ſolemnē eccleſiæ. ¶ Sed cur
hunc intellectum difficilem ſancti dicere,& eccleſia determinare elegerunt:
cum ſcripturæ poſſunt exponi, & ſaluari ſecundū intellectum facilē de hoc
articulo, Reſpondet hic Sco.& Bona. ꝙ eo ſpiritu expoſitæ ſunt ſcripturæ,
quo conditæ, & ita eccleſia catholica eo modo expoſuit, quo ſpū ueritatis
edocta fuit,& iō intellectū hūc difficilem elegit,quia uerus eſt. Non.n.in po
teſtate eccleſiæ fuit hūc intellectū,uerū facere,uel non uerū,ſed Dei inſtituē
tis. Intellectū autē hunc a Deo uerū factum,& traditū eccleſia explicauit, di
recta in hoc(ut credit) a ſpiritu ſpōſi ſui Chriſti:ſpū.ſ.ſancto, quem promi-
ſit Xp̄s eccleſiæ,ut maneat cum ea in ęternū. Hæc ergo ueritatis ſpiritu re- Iohan. 14.
cta,in his,quæ fidei ſunt,errare nō pōt. Vnde licet Xp̄s potuiſſet inſtituiſſe:ꝙ
ad uerba conſecrationis corpus ſuū p̄ns eſſet ſubſtantiæ panis non deſinenti
ſimul,& eius accidentibus:ita tn̄ non inſtituit:ſed ordinauit ꝙ fieret p̄ns ac-
cidentibus tm̄,ad ſubſtātiæ panis deſitionem. Ordinatio autem hæc fortaſſe
innotuit eccleſiæ longo tp̄e poſt ſacri inſtitutionem. Et creditur primum
ſanctis patribus reuelata,qui ſcriptis ſuis poſteros docuerunt,uel ſaltem ip-
ſi per ſtudioſam ſcripturarum explanationē inuenerunt, quorū autoritates,
ſupra poſitæ ſunt. ¶ Non ergo fecit eccleſia primò hanc ueram:ꝙ panis cō- I
uertitur in corpus Xp̄i:dum hanc ueritatē primò tenendam ſtatuit:ſed eam
ab initio inſtitutionis ſacramenti fuiſſe ueram declarauit; quæ ante eius de-
clarationem non ſciebatur fuiſſe uera ex ſufficienti autoritate. Quamuis.n.
B. Ambro.& alij ſancti patres ipſam aſtruentes nō defuerunt: quia tn̄ ipſorū Ambr.
autoritas ad aſſentiendum ipſorum dictis neminem compellit:niſi in diui-
nis fundata fuerit ſcripturis: aut diuinæ innitatur reuelationi: ideo anteq̄uàm
hoc conſtaret,licuit quibuſdam contradicere eorum dictis,& oppoſitū opi-
nari. unde B. Hiero. Si quid dixero, quod non aliquo duorum teſtamento-
rum probauero:nō mihi credatur. Et B. Aug. in epiſt. 8. ad Hiero. Solum ca- Auguſt.
nonicis ſcriptoribus hic honor eſt exhibendus:ut quæcunque dixerint: hoc
ipſo uera eſſe credantur. Et poſt modicum. Alios ita lego,ut quantalibet ſan
ctitate, quantaue doctrina polleant, non ideo uerum putem, quia ipſi ita
ſenſerunt:ſed quia mihi per alios autores, uel canonicas,uel probabiles ra-
tiones,quia a uero non oberrent, perſuadere potuerunt. & habetur diſt.9.
Ego vbi multa ad hoc propoſitum,cuius exemplum familiare eſt. Licet B Thom.
Tho. ſanctus,credatur; & ab eccleſia canonizatus: quia tn̄ multa ſcripſit,ad
quæ ſufficientem auto & rationem non habuit: nec conſtat de reuelatione
diuinitus ſibi facta,ideoq; hodie in ſcholis publicè ſibi contradicitur, & qđ
maius eſt: ſanctus ſancto contradicit. ſic contradicit beatus Auguſt. beato Auguſt.
Cypriano de baptiſmo hæreticorum, & ſciſmaticorum, ſimiliter & Bea-
to Hiero. de repræhenſione Pauli: quæ reprehendit Petrum: & ſic de mul- Hiero. Gal. 2.
tis ſimilibus. ¶ Cum autem eccleſia aliquam ueritatem determinat,innitit K
diuinæ reuelationi, aut ſaltē diuinis ſcripturis ꝑ quorū diligentem expoſi-

ſeram ipſius de hoc ſacramento doctrinam ſupra humanum intellectum eminentem ſcandalizati ſunt, & abierunt retro in damnationis laqueum ſeipſos præcipitantes, propter quos tamen Chriſtus ueritatem, ac mirabilia huius ſacramenti non tacuit, ſed publice prædicauit, dicens. Caro mea uere eſt cibus &c. ¶ Neque enim ex intellectu credibilium fidem nanciſci oportet: ſed ex fide intellectum dicente Eſa. Niſi credideritis, non intelligetis. eiuſdē 7. ca. ſecundum aliam translationem. Si quem igitur a fide reuocant miracula, ſciat ſe non eſſe idoneum Chriſti ſectatorem: qui fidem miraculis inſtituit, & roborauit. Ceſſant deniq; humana (ait Maximus in ſer. de innocentibus) dum tractantur diuina. Neceſſe eſt humana ſuccumbere, dum cœleſtia prædicantur, ſilere naturalia, cum ueritates loquuntur. Non itaque ad lucrandum fidei irriſorem ueritati cedendum fuit: aut miracula minuenda, quæ ad fidei robur, & fidelium utilitatem benignitas operata eſt ſaluatoris, ſed propter ea uenerandus, & collaudandus eſt deus: ac ſua dilectio nimia agnoſcenda. Siquidem minorari, & abijcere miracula eſt fidei firmamentum tollere. Nam ad robur fidei & prædicatoribus in orbem uniuerſum miſſis poteſtatem dedit ſignorum: ut noua, quæ prædicarent: nouitate miraculorum comprobarent, & fidem uerbis facerent non ſapientia humana: ſed mirabilia facta diuina. Sicq; dum non humanis perſuaſionibus: ſed diuinis crederetur operationibus: fides meritoria ſub præmio non fraudaretur: quæ non habet meritum, ubi præbet humana ratio experimentum. Oportet igitur ab apparētijs naturalibus aium reuocare, & ueritati mſis eccleſiæ fideliter adhærere: & a fide non adulterari: ſequendo noſtram intelligentiam, quam experimur in multis deficere, & errare. ¶ Per hoc ſufficiēter rñſum eſt rationibus dubii. Fides enim tunc proficit nobis ad ſalutem: quando innititur ueritati in Chriſto fundatæ: non uanitati, & naturalis cognitionis infirmitati &c.

Margin (right): F — Iohan. 6. — M — Eſa. — G

Margin (left): Fidei multū contulerunt miracula.

DE CONTENTO IN EVCHARISTIA.

LECTIO XLII.

Margin (left): Corpus ī qđ conuertit panis quid eſt, late recitatur.

Margin (right): A

OSTENSO, ꝙ panis conuertitur in corpus Chriſti tamq̃ in terminum formalem, & per ſe conuerſionis: uidendum eſt, quid accipitur nomine corporis Chriſti, in quod conuertitur panis ſubſtātia, an ſubſtantia quædam ſimplex: an aliqua compoſita ex materia, & forma. Et poſſet quidem breuiter rñderi, ꝙ corpus in quod conuertitur ſubſtantia panis eſt proximum perfectibile ab aīa Xp̄i intellectiua. i. id quod cū aīa intellectiua conſtituit humanitatem Chriſti, tanquam altera eius pars eſſentialis: quod uerum eſt, ſi non ponantur plures formæ uitales in Chriſto. Vtrum autem illud proximum perfectibile ſit materia ſimplex: an compoſitum ex materia, & forma: ſunt diuerſæ opiniones ſecundū diuerſitatē opinantiū de unitate ſubſtātialis formæ eiuſdem compoſiti, & pene tot, quot ſunt doctores in hac materia ſcribentes. Vnde profundiori harum diſcuſſione dimiſſa, nihil determinando, duos modos recitabo ſecundum duas oppoſitas opiniones, quibus materia iſta reſolui poſſet, ſtante ſemper firma hac ueritate ſufficienter ſupra oſtenſa, quòd ſub ſpeciebus ſacramentalibus eſt illud uerū, & idē corpus Chriſti, quod cōceptum, & natum eſt de uirgine: pependit in cruce:

iacuit in ſepulcro, reſurrexit, & ſedet ad dexteram paternæ gloriæ, in quo uenturus eſt dominus Ieſus iudicare mortuos atque uiuos. Etiam ſi ſciri nõ poſſit certè, & determinate, quid ſit illud corpus adæquatè: illud enim credere ſufficit ad ſalutem: illud ſcire, & ſic eſt optabile, & bonum: non tantum neceſſariũ. Vnde Egidius de Roma doc. famoſus, qui in quinquaginta theorematibus multum laborauit huius ſacramenti mirabilia explicare; ac nodos diſſoluere quæſtionum: cum ad hanc materiam uenit, fatetur de ue itate ſuæ poſitionis (quæ ponit corpus, in quod conuertitur panis ſubſtantia, eſſe materiam non abſolutè, & ſecundum ſe, ſed organizatam, & habentem modum quantitatiuum, propter quem poteſt dici corpus) ſibi ſufficienter non conſtare: ideoque eidẽ firmiter nõ aſſentit dicens. Sufficit mihi ſcire, ꝙ panis conuertitur in corpus Xpi, quod fuit formatũ ex ſanguinibus uirginis, quod fuit immolatum in cruce. Et uinum in uerũ ſanguinem, qui pro redemptione hũani gñis fuit effuſus, cui hoc nõ ſufficit, cum freno fidei quærat ulterius. Mihi autem hoc ſufficit, nã malo in ſimplicitate manere; q̃ de arduis temere iudicare. B ¶ Inquirendo igitur quidditatem corporis, in quod conuertitur panis: ſuſ ꝙ opiniones diuerſæ de unitate formæ pñt reduci ad duas oppoſitas. Vna ꝙ in compoſito ſubſtantiali plures ſunt formæ ſubſtantiales, ſiue ille multiplicentur ſecundũ pluralitatem prædicatorum quidditatiuorum de tali compoſito prædicabilium, ſiue ſecundũ diuerſas operationes a forma præcedentes. Siue ponatur in hoîe tantum forma corporeitatis: quã aliqui nominant formam mixtionis, & forma uegetatiua, ſenſitiua, & ſpecifica, q̃ eſt intellectiua. Siue aliter ſecundum uarios modos ponendi ſic opinantium. ¶ Secunda opinio eſt, ꝙ ſicut in uno compoſito nõ ſunt plures materiæ diuerſæ rõnis, ſic nec plures formæ ſubſtantiales. Sed omne compoſitũ ſubſtantiale componitur ex materia eiuſdem rõnis: & una forma ſpecifica, q̃ in homine eſt aĩa intellectiua. Vnde homo ſortitur nomen ſubſtantiæ, & corporis, tam ex materia, q̃ aĩa intellectiua ſimul, ſiue coniuncti. Dr̃ uerò corpus animatũ animalis rõnalis per unicam formã, animam. ſ. intellectiuã, q̃ opatur opationes uitales in hoîe. Item uegetat corpus ipſa ſenſificat, ipſa rõcinatur: licet per alia, & alia organa non ſimiliter qualificata. Vnde eo ipſo: ꝙ aliquid eſt compoſitũ ex aĩa intellectiua, & materia prima eſt ſubſtantia, corpus aĩatum, animal, homo: ut patet manifeſtè per cões diffinitiones horum terminorum. Vnde tenet, ꝙ in hoîe, & in quolibet compoſito ſubſtantiali, pter formã ſpecificam, non eſt alia ſubſtantia: niſi ſimplex materia prima, q̃ manet eadem numero in genito, & corrupto immediatis. i. quorũ unum ſuccedit alteri. C ¶ Conſequenter notandũ, ꝙ corpus accipitur tripliciter poſt Greg. de Arimino in 2. ſcrip. diſ. 16. q. 2. Vno mõ ut eſt ſpecies immediata ſubſtantiæ: & ſic ſignat ſubſtantiam totalem compoſitam ex materia & forma. Totalem dico. i. quæ non eſt pars alterius: quia genera & ſpecies prædicamentalia non important res partiales, quia res partiales non ſunt per ſe in prædicamento, ſed tantũ reductiuæ ſecundum multos. Itẽ genus pdicatur de oibus ſpeciebus, & indiuiduis ſub eo contentis Sub corpore aũt tanq̃ ſub gñe continẽt oẽs ſpecies ſpãliſſimæ, & indiuidua ſubſtãtiæ, ſignificãtes res cõpoſitas, ut hõ, aſinus, Iohannes, Petrus, Paulus, tales aũt ſignificant res totales per ſe in genere, & per conſequens corpus non uerificatur de eis ſi ſignificaret rem partialẽ. ¶ Corrol. Si in eodẽ cõpoſito ſubſtantiali ſunt plures formę, compoſitũ ex materia, & una forma tm̃ non eſſet corpus. Gratia exempli. Si in homine eſſent quatuor formæ, corporeitatis, uegetatiua, ſenſitiua, & rationalis, compoſitum ex materia, & forma corporeitatis præciſè non eſt corpus ſic accipiendo corpus, quia quicquid continetur ſub

Forma an in eodem compoſito ſit una uel plures formæ.

Corpus accipitur tripliciter.

Grego.

genere:continetur,etiã ſub aliqua ſpẽ ſpãliſſima:ſed illud compoſitum preciſe nec eſt aïatũ,nec inanimatum:nec hõ:nec aſinus:ſed bene eſt pars hoïs. ❡ Alio mõ accipitur,ut eſt ſpecies quantitatis continuę:& ſic importat trinã dimenſionem longitudinẽ,latitudinẽ,& profunditatem:& ſic dimenſio realiter diſtinguitur a ſubſtantia & qualitate extenſa, tunc corpus illo mõ non ſupponit niſi pro accidente.ſ.quantitate trinæ dimenſionis.Si non diſtinguitur,tũc ſupponit indifferenter ꝓ ſubſtantia,uel qualitate extenſa:connotãdo trinã dimenſionẽ partium. Tertio mõ accipitur corpus pro altera parte cõpoſiti ſubſtantialis:ut cũ dicimus hoïem cõponi ex corpore , & aïa,ibi.n. nõ capitur corpore,ut eſt ſpecies ĩmediata ſubſtãtiæ:qa ſic hõ nõ cõponitur ex corpore:ſed eſt corpus, ſicut nõ cõponitur ex aïal:ſed eſt aïal:nec ſortes componitur ex hoïe,ſed eſt hõ.Et ſic aſ,ꝙ corp⁹ eſt in prædicamento relationis ſicut pars: qa ĩportat formaliter partẽ totius cõpoſiti,& ita reſpectũ ad totum Et illo mõ materia.j.eſt corpus,ſicut accipit commẽtator.j.phyſi. cõmen.63.ubi poſita diſtinctione de duplici alteratione, ſubſtantiali,& accidentali,ait.Et cũ cõſiderauerint illud , quod defert vtranq; traſmutationẽ,inueniunt ipſum idẽ numero,& eſt corpus demonſtratũ. Videmus.n.idẽ corp⁹ in eodẽ loco trãsferri de carneitate in terreſtreitatẽ, & de terreſtreitate in uegetabilitatẽ.&c.ubi per corpus intelligit materiã. Ad idem 1.metaphy.commẽ.31 ubi materiã quatuor elementorum uocat corpus. In hac ſignificatione cõiter accipit a ſanctis.Vnde Ioh. Damaſ. Omnes homines ex aïa,& corpore compoſiti ſunt:& oẽs naturam aïæ participant : & ſubſtantiã corporis poſſident. Item B. Hiero.in explanatione fidei catholicæ,humanitem dicit conſtitui ex anima,& corpore. In his corpus accipitur pro altera parte cõpoſiti.Sic capit corpus philoſophus 2.de aïa cum dicit . Anima eſt actus corporis. ❡ Verum quidam adhuc diſtinguunt de corpore illo modo accepto,quia uno modo accipiunt generaliter pro altera parte eſſentiali cõpoſiti:q̃ cũ forma cõſtituit totum:& ſic omnis materia prima ẽ corpus. Hoc mõ concedendum eſt,ꝙ aer habet corpus:ſimiliter ignis; & q̃cunq; hongenea ſubſtantialia,ſic accipit cõmentator ubi ſupra Alio modo accipitur ſtrictius pro altera parte compoſiti organizata cum forma conſtituente totũ: & illo modo materia in animalibus ꝑfectis eſt corpus,& nõ in homogeneis. Sic concedimus:ꝙ animal componitur ex corpore,& aïa; non aũt lapis, uel terra,aut aqua,uel aer. ❡ Secundũ ponentes autẽ plures formas ſubſtantiales in eodem cõpoſito , adhuc oportet ponere ulteriorem diſtinctionẽ corporis:ut dicit alteram partem compoſiti ẽt organizatam: quia poteſt accipi uno mõ pro proximo ꝑfectibili a forma ultima,ſiue ſpecifica : ſecundũ quã acceptionem uerum eſt:ꝙ oïs hõ componitur ex duabus partibus tm̃.ſ.corpore,& anima intellectiua: ibi corpore accipitur pro toto illo ſubſtantiali, qđ eſt præuium aïæ intellectiuæ.i.pro compoſito ex materia , & forma corporeitatis uegetatiua,& ſenſitiua. Alio mõ capit corpus pro cõpoſito ex materia & ſola forma corporeitatis, & ſic corp⁹ nõ ẽ altera pars ſed forte quarta,uel ſexta,uel centeſima, ſecũdum ꝙ ponunt plures, uel pauciores formæ ſubſtãtiales in eodẽ cõpoſita . Et hoc mõ oportet accipere corpus ſecundũ eos, q̃ ponunt plurimas formas , uel ad minus ꝓ compoſito ex materia, & forma,uel formis nõ uitalibus.Et per hoc hñt dicere:ꝙ corpus,in quod conuertitur panis tanquam in terminũ per ſe formalem,eſt cõpoſitum ex materia,& forma corporeitatis:excludẽdo formas uitales.i. uegetatiuam,ſenſitiuam,& intellectiuã. Patet,quia habẽt dicere, ꝙ corpus,in qđ cõuertitur panis,eſt illud,quod manet idẽ in Chriſto uiuẽte,& mortuo Illud autẽ non includit formam uitalem , illa enim non fuit in corpore Chriſti mortuo in

Ioh. Damaſ.

Hiero.

Corpus ut ẽ pars altera eſsẽtialis cõpoſiti ſumit̃ dupliciter.

D

 ſepulcro.

ſepulcro. Ex quo ſequitur, q corpus noc dicit preciſe' proximum perfectibile ab anima intellectiua ſecundum ſic opinantes. Patet, quia proximum pfectibile ab aĩa intellectiua includit oẽs formas pter animã intellectiuam: & ſic includit aiam uegetatiuã, & ſenſitiuam, quæ nõ ſunt partes corporis, in qđ cõuertitur primò ſubſtãtia panis, quia illæ ſeparatæ fuerũt a corpe Xpi moriente. Et hæc rñſio uĩ eſſe de intentione Scoti, q̃uũ adhoc, q corpus ſit cõpoſitum ex materia, & forma corporeitatis cõtra S. Tho. & Egidiũ ponẽtes unitatẽ formæ ſubſtantialis in uno cõpoſito. Quem ẽt in hoc imitatur Guil. Ocham. Vnde ait Sco. q. 3. diſt. 10. prope finẽ. Dico, q corpus Chriſti per ſe includit materiam, & ad minus formã unam mixti priorem intellectiua, & per iſtã formã eſt in actu eſſentiali, & proximũ receptiuũ aĩæ intellectiuæ, licet nõ ſit per eã in gñe corporis, ut corpus eſt genus niſi per reductionem. Et in illud cõpoſitum, quod tñ per ſe eſt pars hominis, ſit per ſe cõuerſio panis. i. totius in totum: partiũ in partes: & per cõſequens hæc forma eſt terminus formalis conuerſionis, ſiue forma termini conuerſionis. Hæc aũt manet eadem, ſiue aĩa uniatur ei ſiue nõ, quia hæc prior eſt naturaliter ſaltẽ informando ipſa aĩa, & in triduo manſit, aĩa non manente ibi, & ita in triduo fuiſſet eadẽ res ſacñ, ſi ſacſm tunc manſiſſet, quia forma corporeitatis non fuit ſeparata in Xp̃o: & per conſequens nec ſeparata a materia ſua, vt in euchariſtia. Sicut. n. idem numero, fuit res iſta ſecundũ ſe in exigentia naturali, ita etiam idẽ compoſitum numero, quod eſt primus terminus conuerſionis manſiſſet ſemper in euchariſtia. Hæc Sco. &c. ¶ Sed quia paucitas E eſt ſemper ponenda, ubi plura ponendi nulla eſt neceſſitas: cui tanquã principio phyſico utriq; Scotus: & Ocham frequenter innituntur, nec aliqua neceſſitas cogens ad ponendũ plures formas ſubſtantiales in eodem compoſito apparet: ideo ſecunda opinio, quæ pluralitatẽ formarũ uitat, probabilior uidetur. Nam omnes rationes, quas alij contra hanc opinionem inducunt, tam phyſicas, quam theologicas ſufficienter ſoluit Grego. de arimi. in 2. diſt. 16. q. 2. Inter quas duæ rõnes theologicæ ponderantur. Vna ſi in uno compoſito non eſſet niſi una forma ſubſtantialis: tunc non eſſet idem corpus in genito, quod fuit in corrupto, nam corrupto hoĩe, ſtatim inducitur forma cadaueris: & illa cum materia manente conſtituit corpus. Illud autem corpus compoſitum ex materia, & forma cadaueris, nunq̃ fuit in uiuente tanquam pars eius, & per conſequens non eſt idem corpus in genito, quod fuit in corrupto. Conſequentia nota, & prima pars antecedẽtis patet: quia corrupta, uel ſeparata forma ſpecifica, ſtatim introducitur alia forma ſpecifica. Et ſicut materia non poteſt ſtare nuda naturaliter: ſed ſemper priuata una forma, introducitur alia forma. Ita perfectibile a forma ſpecifica, ſiue ſit materia, ſiue cõpoſitum manens, dum priuatur una forma ſpecifica, recipit aliam. Nec põt ſtare nudum a forma ſpecifica: ideo corrupta forma aſini, ſtatim introducitur in materiam forma cadaueris: illa corrupta introducitur forma uermis, uel pulueris terreſtris: illa corrupta, forma germinis, uel alterius mixti, quę omnes ſunt ſpecificæ. Secunda pars patet, quia illud ſic manens dicitur corpus defuncti hominis, uel animalis. ¶ Ex hoc autem ſequũtur duo incõueniẽtia theologicalia. Vnũ: q illud, quod iacuit in ſepulcro, nunq̃ fuit corpus Chriſti uiuentis, nec reſurgentis. Secũdũ: q fruſtra uenerarentur reliquiæ ſanctorũ: nam oſſa illa uenerãtur tanq̃ corpa, uel partes corporũ olim ſanctorũ: & ita rediret hereſis Eluidij: quam ſtudioſe' reprobauit B. Hier. in epiſtola contra eundẽ. Sed ſi in his non eſt niſi una forma, puta cadaueris, uel pulueris; illa nũq̃ fuit in ſanctis, & per cõſequens nec corpus compoſitũ ex hac forma ſpecifica, & materia fuit aliqñ pars ſanctorũ,

S. Thom.

Scot.

A quo totũ recepit denominationẽ.

¶ Sed

¶ Sed rationes iſtæ ſeipſas ſoluũt attenta diſtinctione corporis ſupra poſita. Nã ſi accipitur corpus, ut eſt ſpecies ſubſtantiæ, certũ eſt: non manet idẽ corpus in genito, quod fuit in corrupto etiam ſecundum eos. Sic enim corpus corrũpitur, & ſimpliciter non manet: quia ſic corpus non eſt ſubſtantia partialis, ſed totalis. Si accipitur ſecundo modo, ut eſt de quãtitate: nihil ad ꝓpoſitũ: quia conuerſio nõ fit in quantitatẽ. Si tertio mõ perfectibili ꝑ formã ſpecificã: illud non conſtituit ex materia, & forma cadaueris: ſed eſt ſubiectum formæ cadaueris idem in genito, quod fuit in corrupto. Et ideo ita eſt contra argnentes ſicut contra opi. ſecundã, nam certũ eſt, ꝙ uiuens corrũpit in cadauer. Certũ ẽt eſt: ꝙ oſſa illa, q̃ dñr reliquiæ ſanctorũ: ſunt res q̃dã totales ꝑ ſe in gñe, & tn certa ſpecie, & ita hñt formas ſpecificas, q nunq̃ fuerunt partes ſanctorum. Nam defuncto B. Hiero. ſcm̃ cadauer ſuum (Sic enim nominat Euſebius, & Cirillus eius diſcipuli, & contemporanei) nunq̃ fuit pars B. Hiero. uiuentis, ſed materia cadaueris, ſiue ſubiectum formę cadaueris quodcũq; fuerit. ueneramur aũt ſanctorũ reliquias: non quia totum illud, quod ſenſibus ſubijcitur, fuit pars ſanctorum: ſed qa materia, uel ſubſtantia formæ reliquiarum uetẽ, & eadem numero fuerunt in ſanctis: & iterũ relinent in reſurrectione animabus ſanctorũ participes glorię corporis. De corpore Xp̃i patebit infra. ¶ Ad propoſitũ ſecundum hanc opinionem tenentem, ꝙ in eodẽ compoſito ſubſtantiali non eſt niſi una forma ſubſtantialis, dicitur, ꝙ in humanitate Xp̃i nih l eſt niſi materia, & aĩa intellectiua tanquã pa tes eius eſſentiales, ex quibus componitur. ¶ Qđ aũt ſit corpus illud, in quod conuertitur ſubſtantia panis: ſunt diuerſę rñſiones. B. Thom. 3. par. q. 75. art. 6. ponit ꝙ corpus illud in quod cõuertitur panis: eſt al quod cõpoſitũ ex materia & anima intellectiua, nõ ut intellectiua eſt: nec ut cõſtituit cõpoſitum, quod eſt homo: ſed ut dat eſſe corporeũ, & conſtituit compoſitum, quod eſt corpus. Sed hoc ſuſtineri nõ poteſt: quia cõuertitur in illud corpus, quod fuit idem in ſepulcro, & in cæna, uel cruce: ſed illud non includit animam, cũ aĩa Xp̃i non fuit in ſepulcro. ¶ Egidius dixit theoremate. 28. ꝙ corpus illud, in qđ conuertitur ſubſtantia panis: eſt mater a: nõ abſolutẽ, & ſecundum ſe, quia in hoc errauerunt oẽs philo. antiqui dicentes materiam eſſe corpus: ut dicit theoremate 30. ſed organ zata. ſ. materia hñs quendam modum quantitatiuum, propter quem ipſa põt nominari corpus: ſic. n. dicit philoſophus: ꝙ anima eſt actus corporis. i. materiæ habentis partes ſeu modum quendam quantitatiuum, nõ tñ includendo quantitatẽ, quia illa non eſt de eſſentia hominis. Ille tñ modus dicit, non eſt quoddã accidẽs ſuperadditum materiæ eſſentiæ, ſed eſt derelictus in materia ex adiacentia quantitatis: & eſt realiter ipſamet materia ſubſtãs certis dimenſionibus, ſiue quanti ati, quia ut ſic cenſetur habere partes ẽt diſtinctas a partibus quantita is. Et propter hoc etiam materia, ut ſub tali modo habet eſſe, poteſt dici quoddam totum: ſiue quoddam compoſitum, ut declarat theo. 29. ut ita uerẽ poſſet dici, totus panis conuertitur in totum corpus. Et ſecundum hoc poteſt etiam idem fuiſſe corpus Chriſti uiuum, & mortuum, non ſolum ratione materiæ: ſed ratione illius termini, modi ex ſtendi ſub quantitate, ut declarat theoremate 47. Ideo autem negat quantitatẽ eſſe in ſe per termino conuerſionis: quia tunc non eſſet tranſſubſtantiat o, ſi requireret in per ſe termino aliquod accidens. Etiam tunc ibi eſſet quantitas. i quod ipſe negat, & alij communiter. ¶ Iſta opinio & ſi bene poſſet intelligi: tñ modus loquendi uř implicare. Non. n. ſimul ſtãt: ꝙ modus ille quantitatiuus ſit idẽ materiæ realiter, & non ſit derelictus a quantitate, quia materia non derelinquitur, nec cauſatur a quantitate. Similiter non ſtat, quòd modus ille

Quod Chriſti ſit corpus illud, in qđ conuertitur ſubſtãtia panis: diuerſæ opiniones.

F

B. Hiero.

B. Hiero.

G

B. Thom.

Digitized by Google

aduenìat materiæ exadiacientia ſormarum ceterarum,ut ipſe frequentur di
cit,& ꝙ ſit idem materiæ,quia idē non conuenit ſibijpſi. Item ſi eſt idē ma-
teriæ:quomodo materia pōt dici ex ipſo quoddam compoſitū. ¶ Has opi-
niones cum op n.Henrici de Gandauo tenentis in homine duas eſſe formas
Scot. ſubſtantiales:latē recitat Scot.cum ſuis motiuis,& latius inititur improba-
Grego. re,cuius tñ rationes ſufficienter ſoluit Grego. ubi ſupra inquantum proce-
H dunt contra unitatem formæ ſubſtantialis in compoſito. ¶ Poteſt ergo di-
ci,ſuſtinendo unam tantum formam ſubſtantialem eſſe in homine, quæ eſt
anima intellectiua, ꝙ panis conuertitur in materiam primam humanitatis
Chriſti tanquam in terminum primum per ſe,& formalem conuerſionis fa
ctæ,ui conſecrationis. Quæ materia eſt corpus:ut dicit altam partem com-
poſiti ſubſtantialis q̄ cum forma conſtituit totum. Et hæc materia ſiue cor-
pus eſt alia numero a materia panis: hæc etiam eſt eadem numero in Chri
ſto uiuente,& mortuo.Ipſa etiam materia iacuit nuda in ſepulcro. Nuda di
co a forma ſubſtantiali:non nuda a formis accidentalibus. Non tamen con
uertitur panis primò in aggregatum ex materia, & accidentibus ſibi in hæ-
rentibus,quia accidentia illa uariabilia ſunt, nec ſemper manent eadem in
eodem ſubiecto. i. materia Chriſti:quia alia accidentia puta pallor, vel n-
gredo,frigus,rigor &c.fuere tam in corpore Chriſti mortuo, q̄ in uiuo. Ter
minus autem per ſe huius cōuerſionis ſemper eſt idem, ut ſupra dictum eſt.
Horreo dicere: ꝙ forma cadaueris ſucceſſit animæ intellectiuæ in Chriſto
moriente,quod de alijs ſanctis neminem negare puto,nō ſic in Chriſto. De
Pſal. quo Propheta in Pſal. Non dabis ſanctum tuum uidere corruptionem.ut
allegat B. Petrus.a.q; exponens ait. Prouidens propheta locutus eſt de re-
ſurrectione Chriſti, quia neque derelictus eſt in inferno:nec caro eius uidit
corruptionem.Sanctum tuum.gloſa:corpus ſanctificatum. Per hoc probat
humanæ fragilitatis expertem, & ſupergreſſum eſſe humanā conditionem.
Hæc glo. Videret autem corruptionē cōi lege fragilitatis humanæ,ſi ſepara
ta aīa,ac in infernū deſcendente: corpus in ſepulcro formam ſuſciperet ca-
daueris. Si ergo forma cadaueris non ſucceſſit, nec alia forma ſpecifica,q d
horum magis obuiat phyſicis principijs materiam ſtare nudam, an ipſam
ſtare ſine forma ſpecifica verumq; negaret philoſophus,qui ponit ad corru-
ptionem unius ſequi generationem alterius. Vtrūq; fieri per deum conce-
dere habet catholicus: eo ꝙ neutrum implicat contradictionē. ¶ Si uerò
quis dicere non refugeret, ſeparata anima Chriſti aliā formam ſuccedere in
materia,nominetur, ut libet. Iam manifeſtum eſt: ꝙ corpus compoſitum ex
materia,& illa forma ſuccedēte,quod iacuit in ſepulcro,nunq̄ fuit in Chri-
ſto:neq; pars humanitatis Chriſti. Non ergo in hoc corpus conuertitur pa
nis:quia corpus, in quod conuertitur,idem eſt in ſepulcro:& in uiuēte Chri
ſto:ut pleriſq; autoritatibus ſanctorum patrum probatur. Vnde Amb.ut hr̄
Ambro. de conſe.d.2.Oīa quęcunq;. Idem inquit corpus, quod de uirgine ſumptū
ēſt,quod paſſum eſt, & ſepultū:& reſurrexit, & in cœlum aſcendit.loquitur
de corpore,in quod cōuertitur panis in euchariſtiā.Item Leo in ſer.de aſcē.
Non dubia fide,ſed certiſſima ſcientia tenemus,eam naturam in prīs cōſeen
Auguſt. ſuram throno,q̄ iacuerat in ſepulcro.Item Aug.in de fide ad pe. Idem ho-
mo in utero matris,& pependit in cruce, & iacuit in ſepulcro: & reſurrexit.
Sed non poteſt illa identitas intelligi niſi ratione partis, quæ eſt corpus.
Idem in epiſtola ad Felicianum. Illam carnem in ſepulcro non deſeruit,
Grego. quam in utero formauit. Item Greg.ſuper illud Iohan.21. Maria ſtabat &c.
Iohan.21. Quod moriendo in ſepulcro poſuit: ſurgendo ſuper angelos leuauit.
Item ſuper illud Ionæ. glo. Tu ſubleuans de corruptione idipſum

corpus

corpus:& eandem carnem reſurgere, quod in humo conditum fuerat. Multa ad idem ſupra allegata fuerant. Et per hæc patet ſolutio rationum ſup. ¶ Sed di. non ſolum eſt idem corpus, ſed & eadem caro: ut dicunt quædã auctoritates. Et in pſal. 15. Caro mea requieſcet in ſpe.& Act. 2. Nec caro eius uidit corruptionem. & eadem ratione eius oſſa. Materia aũt non põt dici caro, neq; os, cum illa non ſunt eiuſdem rationis. Materia autẽ eſt eiuſdem rationis in omnibus organis. Reſpondetur, caro, & oſſa ſunt termini connotatiui:& accipiuntur dupliciter. Vno mõ ut ſupponunt pro corpore de ſubſtantia.i.pro cõpoſito ex materiã, & forma ſpecifica connotando accidentalem diſpoſitionẽ:& ſic panis non conuertitur in carnẽ.ut ſup.dictũ eſt:quia non in corpus, ut eſt ſpecies ſubſtantiæ. Nec ſic eſt eadem caro uiui,& mortui:nec eiuſdẽ rationis eſt in homine, & pecore. Alio modo accipitur;ut ſupponit pro corpore tertio modo accepto. i. altera parte compoſiti, quę eſt materia cõnotando certas diſpoſitiones accidentales: & ſic eſt eadem caro in uiuo,& mortuo. Etiam caro, & oſſa ſunt eiuſdem rationis eſſentialis: ſed non accidentalis, ſicut hõ albus,& calidus. Sunt etiã eiuſdẽ rationis in homine, & pecore. Nec ſequitur, ſunt eiuſdem rationis,ergo caro eſt os propter defectũ connotati, ſicut homo iuſtus, & iniuſtus ſunt eiuſdem rationis eſſentialis. Nec tamen propter hoc iuſtus eſt, & iniuſtus. Et tantum de hac materia,in qua eligat quamuis,quod placet, ſecluſa temeritate, & pertinacia: ſtante ſemper humili ſubiectione intellectus proprij determinationi eccleſiæ, & fidei orthodoxæ. ¶ Adhuc reſtat uidere:an conuerſio illa fiat in tempore, uel in inſtanti. Ad quod eſt una reſponſio doctorum omniũ: quia ut dicit Alex. 4. par. q. 38. men. 6. Totus panis in totum corpus conuertitur indiſtinctè: ita φ non una pars ſubſtantiæ panis in unam partẽ corporis Chriſti: alia in aliã, prout determinatũ eſt ab Inno. 3. ſic dicente. Vtrum partes in partes:aut totum in totũ:aut totale trãſeat in totale:nouit illæ,quæ facit, ego,quod reſiduum eſt, igne cõburo. Si tñ quęrẽtis inſtat improbitas: ego ſalua fide conceſſerim, φ totalis panis in totale corpus conuertitur:ita ut nulla pars panis tranſit in aliquã partẽ corporis. ¶ Et hoc ſatis patet ex præmiſſis, nam cum conuerſio non dicit aliud niſi deſitionem panis, & ſucceſſionẽ corporis: deſinit autẽ totus panis ſecundum ſe, & quodlibet ſui, & ſuccedit totũ corpus Chriſti. Manifeſtũ eſt: φ totũ conuertitur in totũ,& ita fit corpus Chriſti totũ ſimul pñs ſpeciebus panis,& non pars poſt partẽ,& ita non ſucceſſiuè:& per conſequens inſtantaneẽ.i.totum ſimul. Non.n.poteſt eſſe ſucceſſio ex parte termini, qui totus ſimul introducitur, & non pars poſt partẽ. Nec ex parte ſubiecti ſucceſſiuè ad formæ receptionem diſpoſiti. quia nullũ eſt hic ſubiectum:cũ totũ tranſeat in totum. Nec ex parte agentis limitati,quia agens eſt infinitũ:& propter idem nulla poteſt eſſe reſiſtentia. Dicitur ergo: φ in fine prolationis uerborũ incipit eſſe corpus Chriſti ſub ſpeciebus panis, & deſinit eſſe panis. ¶ Et ſi diceres: licet uirtus diuina conuertẽs ſit infinita: tñ operatur ad prolationẽ uerborũ ſacramentalium, quæ non põt eſſe ſubita. ¶ Ad illud reſpondet Alex. licet uirtus diuina operetur ad uerbi prolati omẽ:non tñ ſecundũ prolationẽ ſucceſſionis. operatur enim uirtus diuina nõ niſi prolatis uerbis, ſed non durante uerborum prolatione. Operatur autem in fine prolationis, & non ante:quia ita placitum eſt ſuę omnipotenti uoluntati. ¶ Sed forte quis replicet: ſigno inſtans ultimum eſſe panis, & ſimiliter primum inſtans corporis Chriſti ſub ſpeciebus panis, uel ſunt unum inſtans, uel diuerſa. Si primum ergo ſimul ſunt corpus Chriſti, & panis contra prius dicta. Si diuerſa,& cũ inſtantia nõ poſſunt eſſe immediata, ca-

Caro,os accipiuntur dupliciter.

K

Pſal. 15.
Act. 2.

L

An cõuerſio panis in corpus Xpi fiat in inſtanti aut ſucceſſiue.

Alexan.

Inno.

Alexan.

M

Digitized by Google

dit tempus medium: pro quo ut uidetur, introducitur corpus Chriſti, & ita ſucceſſiue. Solutio: panis deſinit ſimul cum uerborum prolationes: ita ꝙ idem eſt inſtans deſitionis prolationis uerborũ, & deſitionis panis. Cum autem prolatio uerborum eſt ſucceſſiua: & res ſucceſſiua deſinit per primũ non eſſe: & non per ultimum eſſe: alioquin daretur ultima pars continui, quæ neceſſariò foret indiuiſibilis: ideo non datur ultimum eſſe panis, ſicut non datur ultimum inſtans prolationis: ſed datur primum non eſſe prolationis, ſimul & panis: & illud eſt primum eſſe corporis Chriſti ſub ſpeciebus panis. Et per hoc patet ſolutio replicę, non admittendo quod aſſumitur: ſigno ultimum eſſe panis: illud enim non eſt ſignabile: quia deſinit non per ultimum eſſe, ſed per primum non eſſe. Et huic ſatis concordat

Alex. de ales ſententialiter Alex. de Ales par. 4. q. 38. mẽ. 8. unde ait. Sumere eſt iſtãs in quo eſt corpus Chriſti primò: & illud eſt terminus huius mutationes, quæ eſt tranſſubſtantiatio. Sed quia in tempore non continuantur adinuicem inſtantia: ſed inter quælibet eſt tempus medium non eſt ſumere inſtãs proximum ante inſtans ultimum tranſſubſtantiationis: in quo inſtanti proximo ante ultimum eſt panis: quia & ſi ſit ſumere inſtans indiuiſibile ultimum in continuo: non tamen penultimum. Vnde non eſt ſumere inſtãs, in quo ultimo eſt panis: inſtans enim inſtanti non poteſt continuari: ſed tempus inſtanti. Vnde totum illud tempus, in quo eſt panis, continuatur illi inſtanti, in quo primo eſt corpus Chriſti. Hæc ille. Hoc ergo inſtans, in quo primo eſt corpus Chriſti, eſt primum non eſſe panis: & terminat tempus prolationis uerborũ. Tantum de illo. Et per conſequens de his, quo reſpiciunt corpus Chriſti ſecundum conſiderationem pręedicamenti ſubſtantiæ ſcilicet de ueritate corporis Chriſti in ſacramento. Qua mutatione incipit ibi eſſe. Quid inquit, conuertitur. Quæ ſubſtantia maneat. Quæ deſinat: & an deſinens annihiletur. An conuerſio inſtantanee: an in tempore perficiatur.

N ¶ Pro complemento tamen, & clariore, ac ſpecialiore deciſione eorum, quæ reſpiciunt ſubſtantiam euchariſtię: ſecundum diuiſionem ſup. lect. 38. factam. Adhuc uidendum: an totus Chriſtus fiat præſens altaris ſacramento ad legitimam conſecratiuæ formæ prolationem. An totus Xp̄s fiat preſens in altari facta conſecratione. ¶ Pro cuius ſolutione duo præmitto pręambula. Primum: ꝙ nomen Chriſtus nominat ſuppoſitum uerbi diuinum ſubſiſtens in duabus

Dama. 3. naturis diuina ſcilicet, & humana. unde Dama. lib. 3. Hoc nomen Chriſtus perſonæ dicimus, non monotropos. i. uno modo dictum: ſed duarum naturarum eſſe ſignificatiuum ſcilicet diuinitatis, & humanitatis. Et Aug contra Maximum. Chriſtus una perſona eſt geminæ ſubſtantiæ. Ex illo patet, ꝙ licet ſint tria ſuppoſita diuina ſcilicet, pater, & filius, & ſpiritus ſanctus: quia tamen ſolus filius ſubſiſtit in natura humana: quia ſolus ipſe incarnatus eſt: Chriſtus ſupponit pro ſolo filio, non pro patre, nec ſ. ſ. Supponit enim pro perſona diuina, connotando humanam naturam hypoſtatice ſibi unitam: unde dimiſſa natura humana, uerbum non eſſet Chriſtus proprie loquendo. Deficeret enim connotatum: quo deficiente, deficit & ſuppoſitio ſecundum logicos. Sicut deus dominus eſt: tamen deficiente creatura non eſſet dominus eo ꝙ deficeret connotatum huius termini dominus: connotat enim ſeruum. Non exiſtente autem creatura, non eſt ſeruus cui dominus dominaretur, & ita non eſſet dominus, ut uult beatus

Auguſt. Auguſt. 5. de tri. ca. 13. & allegat magiſter diſt. 30. primi. ¶ Ex illo patet ꝙ uerbum non ſemper fuit Chriſtus: quia non ante aſſumptionem hu-

Heb. 13. manitatis. Nec obſtat illud apoſtoli. Chriſtus Ieſus heri & hodie, ipſe & in ſecula. Quia ſimpliciter uerum eſt ſecundũ rigorẽ logice Chriſtus fuit

heri

Digitized by Google

heri & hodie & ab æterno: quamuis uerbum non fuit Chriſtus ab ęterno. Suppoſitum enim illud quod eſt Chriſtus, fuit ab ęterno: quamuis non ab æterno unitam habuit ſibi naturam humanam. ¶ Secundo ſequitur ꝙ proprie loquendo, & de rigore uerborum in triduo mortis Chriſti: uerbū non fuit Chriſtus. Patet quia in illo triduo non habuit ſibi humanitatem unitam: quia non fuit humanitas Chriſti in illo triduo: licet fuit corpus & anima & utrumq; deitati unitum: quia tamen anima fuit ſeparata a corpore non fuit ibi humanitas nam humanitas compoſita eſt ex utroq;: ut dicit Hiero. & allegatum eſt ſupra. ¶ Ex quo ſequitur tertiò, ꝙ ſi aliqua prædicta Chriſto attributa ſunt pro triduo ratione humanitatis: ꝙ tales orationes ſunt tropicæ, & figuratiuæ, hoc eſt non ſunt uere de uirtute ſermonis: ſed admittuntur per figuram ut illa Aug. ſuper Iohannem. Quis non eſt de relictus in inferno. Chriſtus: ſed in anima ſola. Quis iacuit in ſepulchro. Chriſtus ſed in corpore ſolo, quia in his ſingulis Chriſtus eſt. In his ſingulis Chriſtum confitemur. Et illa Amb. in lib. de ſpiritu ſancto. Chriſtus pependit in ligno, Chriſtus iacuit in ſepulchro. Et illa ſymboli. Chriſtus eſt ſepultus, Chriſtus deſcendit ad inferna. Hæc inquam & ſimiles ſecundum præfatum modum loquendi per ſynecdochē conceduntur: quia diuinum ſuppoſitum manſit unitum corpori Chriſti: & ſimiliter animæ in triduo ut dictum eſt quæ fuerunt partes humanitatis eius ratione quarum partium toti Chriſto prædicta prædicata attribuuntur. ſecundum hunc ergo intellectum conceditur: Chriſtus iacuit in ſepulcro. i. humanitatis Chriſti cui manſit unitum uerbi ſuppoſitum, iacuit in ſepulcro. Et illa, Chriſtus deſcendit ad inferna, ad hunc intellectum conceditur anima Chriſti diuinitati unita deſcendit ad inferna. ¶ Notandum tamen de illis. Chriſtus deſcendit ad inferna: Chriſtus iacuit in ſepulcro, quę ſecundum rigorem logicæ ueræ ſunt. Non autem illę. Ad inferna deſcendit Chriſtus: in ſepulcro iacuit Chriſtus, quarum differentia patet ex logica, quia aliter appellant termini connotatiui poſiti a parte eiuſdem extremi aliter, dum ponuntur a parte diuerſorum. Verum nonnulli generalius de nomine Chriſti loquuntur dicentes, ipſum ſupponere pro diuino ſuppoſito, connotando ipſum ſubſiſtere in natura capaci aſſumptionis ſuppoſitalis: ſiue ſit totalis: ſiue partialis. Et hi admittunt pręfatas locutiones propriè, non per figuram. tamen per idiomatum communicationem. ¶ Sed non ſtando in iſta diuerſitate, uideamus, an Chriſtus ſecundum totam diuinitatem, & ſecundum totam humanitatem ſit in hoc ſacramento. In utraq; enim natura eſt reperire quandam totalitatem. In diuina, quæ eſt ſecundum incluſionem omnium trium perſonarum, ſic enim Chriſtus ſecundum totā deitatem eſſe in hoc ſacramento eſt Chriſtum eſſe cum patre, & ſ.ſ. In humana uero natura eſt reperire duplicem totalitatem: unam ſecundum partes eſſentiales: aliam ſecundum partes integrales. Et ſic Chriſtum eſſe in ſacramento ſecundum totam naturam humanam, eſt Chriſtum eſſe in ſacramento ſecundum corpus, & animam & ſecundum omnes partes integrales caput, pedes, & ſic de alijs. Secundò ſupponitur ex ſupradictis: ꝙ aliquid dicitur eſſe in ſacramento dupliciter, uel ex ui conſecrationis, uel conuerſionis, quod ſcilicet eſt terminus per ſe conuerſionis, & primò intentus. Secundo modo per quandam concomitantiam: quia coniunctum ei, quod primo modo eſt præſens. ¶ His præmiſſis ponuntur. 5. propoſitiones. Prima Chriſtus deus, & homo ſecundum diuinam naturam pariter, & humanam præſens eſt uenerabilis euchariſtiæ ſacramento. Hæc ueritas ſatis deducta eſt ex auctoritatibus canonis, & ſanctorum lect. 29. &

Ad inferna deſcēdit Xps
Xps iacuit in ſepulchro,
m, & quo
int concedē
ſę.

Hiero.

O

Auguſt.

P

poſſunt

poſſunt aliqui breuiter commemorari. De ſumma tri. & fi. catho.ca. 1. Idem ipſe ſacerdos, & ſacrificium Ieſus Chriſtus. Ieſus autem Chriſtus deus, & homo eſt ſubſiſtens in natura diuina,& humana. Et concordat beatus Hiero. de conſe.diſt 2. Nec Moyſes. Nec inquit Moyſes dedit uobis panem uerum, ſed dominus Ieſus ipſe conuiuium, & conuiua: ipſe comedens,& qui comeditur. Item illud eſt ſub ſacramento, quod manducatur, & ſumitur ſumpto ſacramento. Hoc autem eſt Chriſtus Aug. de conſe. diſt. 2. Qui manducat. Manducatur Chriſtus, uiuit manducatus: quia ſurrexit occiſus Itē Hiero. eadē diſt. Singuli. Singuli inquit: totū accipiūt Chriſtum dominum. Item Amb. lib de offi. eadem diſt. Ante benedictionem. In hoc ſacramento Chriſtus eſt. Ad idem plures adduci poſſunt, quæ habentur eadem diſtin. & 4. ſententiarum concordant omnes doc. Inno. Hugo, & ceteri. Quia ergo ibi eſt Chriſtus, & Chriſtus dicit utramq; naturam diuinam, & humanam: ſequitur: ꝙ ibi ſit utraq; natura.

Hiero.

Auguſt.

Ambro.

Inno.

Q ¶ Secunda propoſitio. Sub hoſtia conſecrata concomitanter eſt ipſa diuinitas, & dei filius. Non tamen ibi ſic eſt pater, & ſpirituſſanctus. Prima pars patet,quia diuina natura unita eſt corpori Chriſti: nec ipſum unquam dereliquit,quod corpus eſt ibi per ſe ui conſecrationis: ut dictum eſt. Quod autem diuinitas non dereliquit corpus: patet per beatū Augu. ſuper Ioh. Mors ad tempus animam, & carnem ſeparauit: ſed neutrum a uerbo dei. Item Dama.li. 3. ſen. Chriſtus, quod ſemel aſſumpſit, nunquam dimiſit. quod intelligi oportet quantum ad partes eſſentiales:quia in triduo dimiſit humanitatem: quæ in triduo non fuit ſed non partes: quia nec corpus,nec animā.Cum ego diuinitas, & uerbum (quod eſt filius dei) non ſit ibi ex ui conuerſionis: nec in ipſum panis conuertitur, ut ſupra dictum eſt. Eſt autē coniuncta corpori aſſumpto, quod non dereliquit, ſequitur; ꝙ ſit ibi per concomitantiam. Secunda pars propoſitionis patet,ſcilicet ꝙ non ſit ſub hoſtia pater, & ſpirituſſanctus ſic cōcomitantur, ſicut deitas, & filius. Sūt quidem ſub ſacramento pater, & ſpirituſſanctus, qui propter immenſitatē diuinæ naturæ ſunt ubiq;: etiam propter identitatem eſſentiæ non poſſunt ſeparari a filio: ut filius ſit alicubi, & non ibi ſit pater, & ſpirituſſanctus, quia quælibet harum perſonarum eſt in alia per circumceſſionem, & ſimpliciter inſeparabiles ſunt: unde dixit Chriſtus Philippo. Ego in patre, & pater in me eſt. Non autem ſunt in ſacramento eo modo per concomitantiam: ſicut eſſentia: & filius: nam eſſentia, & filius: ſunt ibi per concomitantiam: quia uniti hypoſtatice corpori aſſumpto, ſed nec pater, nec ſpirituſſanctus aſſumpſit humanam naturam: & ita nec partes eius. Non enim pater factus eſt homo, nec ſpirituſſanctus incarnatus eſt, ut probat magiſter diſ. 1. tertij. & diſt. 16.primi lib. ſen.

Auguſt.

Dama. 3.

R ¶ Vtrum autem debeat concedi ſimpliciter, ꝙ ibi ſit pater, & ſpirituſſanctus per concomitantiam licet non ſicut uerbum, uidetur mihi ſalua ſemper ſaniore ſententia: ꝙ uis eſt in nomine, quia de re conſtat. Conſtat quidem: ꝙ ibi eſt pater,& ſpirituſſanctus duplici ratione. Primò: quia ſunt deus: & per conſequens ubiq; Secundò: quia ſunt conſubſtantiales uerbo: ergo ſunt, ubi uerbum ita ꝙ ſi per impoſſibile non eſſent ubiq; nihilominus eſſent in ſacramento in quo eſt uerbum, propter conſubſtantialitatem uerbi. Conſtat etiam:ꝙ ibi eſt uerbum per aſſumptionem corporis: quo modo non eſt ibi pater, & ſpirituſſanctus. ¶ Poſſet igitur dici: ꝙ aliquid dicitur eſſe in ſacramento ꝑ concomitantiam dupliciter: immediatè, & mediatè. Primo modo dicitur eſſe ibi, quod eſt unitum, ſiue coniunctum ei,quod eſt ibi per ſe,& primo, non per aliud.i.non propter hoc, ꝙ eſt coniunctum alicui coniuncto C

Dupliciter aliquid dicitur eſſe ſub eucariſtia pro concomitantiam.

ei,

et, quod eſt ibi primò, & per ſe. Sic eſt anima ſub ſpeciebus panis: quia immediatè coniuncta eſt corpori. Secundo modo: quod eſt ibi propter coniunctionē eius cū coniuncto illi, quod eſt ibi per ſe primò: ſic accidentia animæ, gratia, charitas, animæ Chriſti ſunt in ſacramento: non quia unita ſunt corpori, quod eſt ibi primò, & per ſe: ſed quia unita ſunt animæ quæ cōiuncta eſt corpori. Per hoc poſſet dici: ꝙ uerbū eſt in ſacr̃o per concomitantiā primo mō immediatè: quia unitum immediatè corpori. Non.n.eſt unitū ꝑ animā: alioquin in triduo nō fuiſſet unitum corpori: anima tūc ſeparata: quod patet falſum. Pater aūt, & filius ſunt ibi: quia uniti, & conſubſtantiales uerbo: quod eſt immediatè unitum corpori: & ſic nō ſunt ibi per concomitātiā primo modo immediatè, ſed ſecūdo modo. ❡ Tertia propoſitio, quæ reſpicit humanitatē Chriſti, quæ attenditur penes partes eſſentiales eiuſdē: eſt illa Corpus Xp̃i eſt ſub ſpẽbus facta conſecratione primo, & per ſe. Anima uerò eſt ibi per cōcomitantiā immediate. Prima pars probata eſt ſupra. Secunda probatur quia tale eſt corpus Chriſti in ſacr̃o: quale eſt in ſua naturali exiſtentia. In naturali aūt exiſtentia eſt uiuum, & nō mortuum: quia Xp̃s reſurgens ex mortuis iā non moritur. Nō uiuit aūt niſi ſuper animā, ergo nō eſt ſine anima. Quod aūt ſit ibi per concomitantiā, patet, quia niſi eſſet cōiuncta corpori, nō eſſet ibi, unde in triduo fuiſſet corpus in ſacr̃o ſine anima: ut frequenter dictū eſt. Quod ēt immediate patet, quia anima immediate coniungitur corpori, ipſiq; inheret & ipſum uiuificat: non per aliquod mediū, cui prius inhæreat. Et ſicut dictū eſt de anima: ita dicēdū eſt de precioſo Xp̃i ſanguine: ꝙ etiā eſt in corpore, & ſacramēto per cōcomitantiā immediate. Nō.n. pōt corpus humanū uiuere naturaliter ſine ſanguine. Et eſt immediatè coniunctū corpori nō per aliud, cui ſit eſſentialius cōiunctū. ❡ Quarta propoſitio reſpiciēs partes integrales. Oēs partes integrales corporis Chriſti, caput, pectus, manus, pedes & cæterę partes integrales per ſe, & primò hn̄t pn̄tiā ad ſpēs ſacr̃ales. Probatur: quia per ſe, & primò eſt ibi corpus. Cū aūt corpus nihil eſt, quā ſuę partes ſimul ſumptę: ergo propoſitū: maximè qu a Xp̃i corpus nunquā fuit mōſtruoſum, aut imperfectū: ergo ſemper hābuit oēs partes ad corporis perfectionē requiſitas. Erat.n. ſpecioſus forma præ filijs homīnū, ſecūdū prophetā. ❡ Sed eſt cautè conſiderandū ꝙ nomina partiū integraliū qnq; dicunt partes totius compoſiti ēt ex materia, & forma ſpecifica cōpoſitas: & ſic caput non eſt tm̄ materia, uel forma corporeitaris ſecūdū ſic opinantes: ſed eſt cōpoſitū ex materia, & anima uiuēte ſic diſpoſita, & qualificata. Alio mō dicūt tm̄ materiā ſubſtractiuè, & nō formā ſpecificā connotādo certā formā, & qualificationē: qui mō ēt in corpore mortuo dicimus eſſe caput, & membra: & ſic pōt ēt diſtingui de carne, & oſſibus. Et per hoc poſſunt concordare doc. quorū aliqui dicūt, ꝙ caput, carnes, & oſſa nō ſunt eadē in uiuo, & mortuo. Nec nomina hæc uniuocę important partes illas in corpore uiuo, & mortuo: ſed æquiuocè, ſicut homo ſignificat uiuū hominē, & mortuū. Alij oppoſitum aſſerunt. Prima opinio uera eſt ſecūdū primam acceptionē: ſecunda ſecūdū ſecundā acceptionē illorū nominū caput, manus &c. In propoſitione aūt noſtra accipi debēt ſecūdo mō, & nō primo mō: q̃a primo mō accipiēdo ſunt ibi partim per ſe, & primo quantū ad materiā: & partim per concomitantia quoad formā. ❡ Ex his colligitur, ꝙ quattuor pertinentia ad perfectam corporis Chriſti conſiſtentiam, ſunt in ſacramento uenerabili. Primum, corpus Chriſti glorioſum: ſecūdū præcioſus eius ſanguis: tertiū benedicta eius anima: quartū diuinitas excellentiſſima. Corpus ex ui conuerſionis ſiue per ſe primò: cætera tria per concomitantiā quodā ordine ſecūdū Frāciſcū Maronis: ſecūdū

Quid uero ſit ſub ſacramē. reſpiciens humanitatē Chriſti.

Rom. 6.

quem

quem habent eſſe in Chriſto in exiſtentia naturali. Nam ſanguis eſt ibi ex concomitantia immediata: quia pertinet immediatè ad diſpoſitionem corporis: ut ſit ſuſceptiuum animæ, quæ non uiuificat corpus ſine ſanguine. Secundò eſt ibi anima ex concomitantia mediata: quia præſupponit ſanguinem in corpore, ſine quo corpus non uiuificat. Tertiò eſt, ibi deitas ex concomitantia remota, quæ quamuis immediatè ſit unita corpori: & etiam manſit unita corpori, anima, & ſanguine ſeparatis, in triduo. ſ. tamē in incarnatione facta eſt unio ad totum hominem primò: & ex conſequenti ad partes humanitatis, & ideo quaſi remota, & ultima concomitantia dicitur eſſe ſub ſacramento. Ex quo patet: ꝙ aliter loquitur ille doct. de medio, quam ſupra dictum eſt. Loquitur enim hic de medio quaſi diſponente: ut mediatè dicatur uniri, uel coniungi, quod requirit aliquod. mediū quaſi diſponens aliud ad ſui coniunctionem, non ꝙ illo medio uniatur: & ſic anima mediante ſanguine unitur corpori, quia non unitur corpori ſine ſanguine diſponente corpus: non autem unitur ſanguini. Supra autem dictum eſt de medio ſuſcipiente unionem .i. de medio, quo prius unitur alicui: & propter hoc, ꝙ unitum eſt illi, & illud alteri, unitur etiam illi alteri. Et ſic nec ſanguis, nec anima, nec deitas mediatè unitur corpori: ſed ſingulum horum immediatè unitur corpori. Et ſecundum hoc quædam ſunt ibi per concomitantiam ad corpus Chriſti: quædam per concomitantia ad concomitantiam: de quibus dicetur. De illis quattuor ſupradictis etiam loquitur ſanctus Bonau. diſtin. 11. quarti. quæſtio. 1. arti. 4. aliquo modo conformiter Franciſco di. ꝙ ibi eſt corpus Chriſti ui conuerſionis: ſanguis ratione commixtionis: anima ratione connexionis, diuinitas ratione unionis, quæ etiam notari poſſunt in uerbis Chriſti. Ego ſum pa. ui. qui de cælo deſcendi. Panis quantum ad corpus ſeu carnem. unde. Caro mea uerè eſt cibus. ibidem. Viuus per animam, quæ non uiuificat ſine ſanguine. qui de cælo deſcendi ex deitate: non motu locali: ſed humanitatis aſſumptione. ¶ Sexta propoſitio: Non ſolum hæc quattuor nominata: corpus ſanguis, anima, deitas ſunt in ſacramento euchariſtię: ſed etiam earum proprietates accidentia: & perfectiones naturæ, & gloriæ. Patet: quia ut frequenter dictum eſt: ꝙ tale eſt corpus ſub hoſtia, quale eſt in naturali exiſtentia quantum ad ſuas partes, & proprietates maximè abſolutas, ſecundum eos, qui ponunt reſpectus quia de reſpectiuis pręſertim ad ubi non ita: de quo poſtea. Vnde ſunt ibi quattuor dotes gloriæ corporis, determinata partium armonia, ac qualitates primæ, & ſecundę; complexio debita partium officialium, & organorum. Sunt enim ibi in optima diſpoſitione naturali quantum ad omnes qualitates ſingulis inexiſtentes. Sed de quantitate corporis, ac partium: ac eorum ſitu, & diſtantia locali dicetur lec. ſequenti. Nec ſolum ibi ſunt omnia, quæ faciunt ad perfectionem corporis, & membrorum, ſed etiam ea, quæ ſunt ad corporis ornatum, & decorem, ut capilli, ungues, barba, & cętera, quæ pertinent ad glorioſi corporis ſpecioſitatem: quæ Chriſtus reſumpſit in ſua mirifica & glorioſa reſurrectione; in quibus ſedet ad dexteram patris, ſanctorum aſpectibus præſentatus. Sunt & ibi perfectiones animæ naturales, & glorioſę. ſ. cognitiones diuinæ eſſentię, & rerum omnium in uerbo, & proprio genere. Similiter & fruitio beata, ac affectiones, amores, cæteriq; uoluntatis actus, & delectationes. Necnon & exteriorum ſenſuum, & interiorum opera, & qualitates. Si enim aliqua harum perfectionum deeſſet Chriſto, ut in ſacramento, tunc eſſe in ſacramento redundaret in magnam imperfectionem corporis, & animæ Chriſti. Perderet enim aliquam perfe-

Bona.

Ioh.

V

Sūmarie reſpōdetur de contētis ſub ſacramento.

ctionem,

ctionem, ut ibi exiſtens, quæ ſibi inexiſteret in cælo, quod uidetur abſurdum dicere. Nam ſic minus delectabile eſſet Chriſto quantum ad corpus, & animam, eſſe in euchariſtiã, quam in cælo: ſi ut ibi careret aliqua perfectione, aut delectatione corporali, uel ſpirituali. Sicut & angelis cuſtodibus noſtris magis triſte foret, ſi eis nobiſcum in terris exiſtentibus aliqua deeſſet perfectio, quæ adeſſet in cælis. Vnde etiam nobiſcum exiſtentes ſemper uident faciem patris. Mat. 18. ¶ Neq; enim neceſſarium eſt, quodcunq; abſolutum in corpore aut anima Chriſti tolli, propter nouam eius præſentiam ad ſpecies ſacramentales, quod eis ineſt in cęlo. Nullo ergo priuatur in ſacramento, quod ineſt in cælo. Et hoc de facto: quia ſecundum abſolutam dei potentiam oppoſitum non eſt impoſſibile, ut infra dicetur. ¶ Et pro omnibus illis una eſt ratio: quia cum propter conuerſionem panis in ſolum corpus Chriſti per concomitantiam ſunt ibi ſanguis, anima, deitas: quia coniuncta ſunt corpori, & unita: eadem ratione ibi, ſunt, & illa, quæ ſanguini, animæ, aut deitati ſunt unita, non enim propter præſentiam corporis ſui in euchariſtia uult Chriſtus ipſum corpus priuare ſuis proprietatibus, & perfectionibus: nec illas ſibi coniunctis. Vult ergo primò eſſe ſub hoſtia corpus ſuum ui conuerſionis ad ſenſum ſupra expreſſum uult illud corpus ſuum glorioſum comitari animam, diuinitatem, ſanguinem. Vult illa concomitantia non eſſe imperfecta: nec ſuis operationibus, donis naturalibus, & gratuitis eſſe priuata. Per hoc patet: quomodo totus Chriſtus eſt in hoc ſalutifero ſacramento. Et hæc de his, quæ prædicamentum ſubſtantiæ reſpiciunt ad præſens ſufficiant.

DE PRAEDICAMENTO QVANTITATIS.

LECTIO. XLIIII.

Vtrũ corpus Xpi ſit ſub ſacraméto altaris quantũ & extenſum:

EXPEDITIS ut cunq; his ſecundum priorem diuiſionem, quę conueniunt ſubſtantiæ prædicamento: conſequenter uidendum eſt de reſpicientibus corpus Chriſti quantum ad quantitatem, & ſitũ. Cum autem ſecũdum catholicam ueritatem totus Chriſtus ſecundum utramq; naturam diuinam, & humanam: & ſecundum omnes partes ſuæ humanitatis glorioſæ, officiales, & integrales, atq; organicas, ſimul cum ſingularum proprietatibus eſt in ſacramento euchariſtiæ ſub ſpeciebus panis, ut lect. prima & alijs præcedentibus diffuſè oſtenſum eſt: inquirenda eſt intelligentia huius ueritatis. Inter cætera enim multa, & magna huius ſacramenti mirabilia hoc ſingulariter mirabile eſt: & humanam uidetur excellere intelligentiam: ꝙ corpus tam ſpecioſum in ſua quantitate lineamentis, & figura perfectiſſimum cum omnium membrorum, & organorum perfecta diſtinctione eſt ſub parua hoſtia; cuius quantitatem longe excedit. Videtur enim incompræhenſibile: quomodo caput ſit præciſè, ubi digitus, pes, ubi oculos cor, & epar, ubi manus uenter cũ dorſo, tibia cũ collo &c. ſalua partium diſtinctione, & ſine earum confuſione, & membrum maius non maiorem locum occupet, quam membrum minus, puta uenter, quam oculus. Ponenda eſt ergo primò ueritas tenenda, deinde eius intelligentia inquirenda. ¶ Quoad primum ſit hæc propoſitio poſt uenerabilem Guil. Ockam in trac. de uenerabili ſacramento cap.6. Quamuis corpus Chriſti realiter, & ueraciter ſub ſpecie-

bus panis contineatur, non tamen in ſacramento altaris loco circumſcribitur,& totum corpus Chriſti ſub tota hoſtia, & totum corpus Chriſti ſub qualibet parte hoſtiæ realiter continetur. Totum dico ſincathegorematicè.i. quelibet pars. Vel mixtim.i.ipſum, & nihil ipſius quin ipſum. de hoc infra lect. 80. Probatur hæc ueritas teſtimonijs ſanctorum patrum unde beatus. Hiero. in ſer. dominicæ. 5. poſt epi. de conſe. diſtin. 2. Singuli. Singuli totum accipiunt Chriſtum dominum: & in ſingulis portionibus totus eſt, nec per ſingulos minuitur, ſed integrum ſe in ſingulis præbet. Itē Hilarius Papa in c. Vbi eadem diſt. Vbi pars eſt corporis, eſt & totum. Eadem ratio eſt in corpore domini, quæ in manna: quod in eius figura præceſſit. De quo dicitur. Qui plus collegerat, non habuit amplius, neq; qui minus parauerat, habuit minus. Item glo. ſuper illo, quod dicit Hila. in fine ca. iam allegati. Non enim quantitas uiſibilis in hoc æſtimanda myſterio, ſed uirtus ſacramenti ſpiritualis, dicit. Non eſt ſic quantitas æſtimanda: ut ſub minori quantitate ſit minus corpus Chriſti, & ſub maiori maius: quia ubicunq; pars: ſiue dicas pars ſpeciei totum corpus eſt: ſiue pars corporis Chriſti.i.manus, uel pes, totum corpus eſt. Non tamen dicendum eſt: ꝙ omnia membra mixta ſunt, & ubi caput ibi mixtim pes, uel manus: ſed ubi pars ibi totum: quia non maiorem locum occupat totum, quam pars, & econuerſo. Hęc glo. Quod dixit mixtim intelligo.i. confuſe, de quo poſtea.

B ¶ Ex quibus colligitur manifeſte primò, ꝙ totus Chriſtus eſt in tota hoſtia: & totus in qualibet parte. Secundò: ꝙ etiam quęlibet pars corporis Chriſti eſt in qualibet parte hoſtiæ. Tertiò, ꝙ in quacunq; parte hoſtiæ eſt una pars corporis Chriſti: ibi ſunt omnes Quartò, ꝙ ubi caput Chriſti, ibi manus: ubi pes: ibi oculus: & ſic de alijs partibus. Quod uerum eſt, ſi ubi dicit locum extrinſecum ſpecierum: ſecus ſi dicit intrinſecam corporis partem. Cuius intellectus ex ſequentibus pendet. Huius ueritatis poſſibilitas ſic accipi poteſt. Nihil negare debet Chriſtianus poſſe fieri diuina uirtute; niſi quod per rationes ex per ſe notis poteſt euidenter probari includere contradictionem. Vel niſi hoc elici poteſt ex ſcriptura ſacra, aut receptis, ſeu determinatis ab eccleſia. Non enim iuxta modum cauſarum naturalium diuinam arctare debemus potentiam, cum diuina poteſtas omnium creaturarum uirtutem in infinitum excedat. Nec ad negandum aliquid poſſe fieri diuina uirtute experta ſufficiunt: cum totum ordinem naturalium cauſarum poſſit deus immutare, & contra communem curſum naturalium cauſarum conſtet eum multa feciſſe. Quis.n. unquam naturaliter expertus eſt uirginem ſine uiro concipere? duo corpora ſimul exiſtere; mortuos ad uitam reſurgere, accidentia ſine ſubiecto ſubſiſtere, aliaq; innumera, quæ tamē conſtat diuinitus eſſe facta, teſte utriuſq; teſtamenti ſcriptura. Non igitur negare aliqua debemus a deo fieri poſſe: quia ipſa non naturaliter fieri experimur. Ad propoſitum igitur duo ſupponantur. Primum deus per ſuam abſolutam potentiam poteſt facere unā aliquam ſubſtantiam ſecundum ſe totam coexiſtere pluribus corporibus. Patet: quia hoc nullam includit contradictionem: cum per propoſitiones per ſe notas poſſit euidenter probari. Ex quo ſtatim ſequitur: ꝙ una ſubſtantia per eandem diuinam potentiam poteſt ſecundum ſe totam coexiſtere alicui toto, & cuilibet eius parti. Si enim poteſt coexiſtere pluribus corporibus a ſe diſtinctis, & ſeparatis. multò magis pluribus partibus eiuſdem corporis coexiſtere poteſt. Vtroq; enim conceſſo, poteſt euidenter per ueras logicales regulas: quæ omni noticiæ, & ſcientię deſeruire noſcuntur: omnis contradictio euitari, ſicut inferius ſoluendo rationes quo-

Poſsibilitas oſtēditur ex diuina potētia medis pulchris.

Per diuinā potētiā duo corpora eſſe poſſunt in eodem loco.

quorundã ad oppoſitũ arguentiũ oſtẽdetur:quãuis nõ poſſit euidenter ex pu
ris naturalibus probari:ꝙ ita factum ſit,ſiue fiat. Non ergo negare debet ca
tholicus:quin deus facere poteſt,ꝙ aliqua ſubſtantia tota ſecũdũ ſe, & quã-
libet partẽ ſuã coexiſtere poſſet alicui corpori toti, & cuilibet eius parti. Ita
enim tenemus: quòd anima intellectiua eſt tota in toto corpore:& tota in
qualibet eius parte. Sic & aſſerimus:ꝙ angelus eſt totus in aliquo loco diſ-
finitiue:& totus in qualibet eius parte: nec alterutrius oppoſitum probari
poteſt per demonſtratiuam rationem. ¶ Secundum. Deus per ſuam abſolu C
tam potentiam põt duo corpora ſiue eiuſdem ſpeciei, ſiue diuerſarum face-
re coexiſtere ſimul eidem loco. Patet,ut prius:quia nullã hoc includit con
tradictionẽ. Sic enim credimus:ꝙ ſaluatur noſter Chriſtus clauſis ianuis
intrauit ad diſcipulos,clauſo reſurgẽs prodijt de ſepulchro,lapide ab oſtio
monumenti nõdũ per angelum reuoluto. Etiã clauſo uirginis, utero natus
eſt huic mundo. Aſcendit in cælum, nullo cæleſti corpore diuiſo. Ex quo
et-ã ſequitur:ꝙ duæ partes,& quotlibet plures eiuſdem corporis: immo oẽs
eidẽ loco poſſunt coexiſtere. Nam qua ratione duo corpora ſeparata poſ
ſunt per diuinam potẽtiam eidem loco coexiſtere,eadẽ ratione, & duę par
tes eiuſdem corporis poſſunt eidem loco coexiſtere:& eadẽ ratione tres par
tes quattuor,ſex & ſimul omnes. Nam penetratio dimenſionum:licet natu
ræ ſit impoſſibilis:non tñ deo. Etiam de facto plures formæ accidentales ex-
tenſæ coexiſtunt eidem loco: & inhęrent eidem materiæ, & ſubiecto. ¶ Ex
quibus ſequitur:ꝙ deus,qui plus poteſt facere,quã nos poſſumus intelligen
do comprẽhendere: facere põt: ꝙ tota ſubſtantia corporis Chriſti coexi-
ſtat toti hoſtiæ,& cuilibet eius parti:quia põt facere:ꝙ ſua ſubſtantia coexi
ſtat diuerſis corporibus,ſiue locis,& ita diuerſis partibus hoſtiæ. Et per hoc;
ꝙ quælibet pars corporis ſui coexiſtat cuilibet parti hoſtię, põt & facere;ꝙ
plures ſubſtantiæ corporeæ,poſſunt ſimul coexiſtere eidem loco:& per hoc
poteſt facere plures: immo omnes corpori ſui partes eſſe ſimul ſub quali-
bet parte hoſtię. Et hoc cum facit: corpus ſuum totum eſt ſub tota hoſtia,
& totum ſub qualibet eius parte, quia omnes ſuæ partes coexiſtunt ſingu-
lis partibus hoſtię: & per conſequens non eſt in ſacramento circumſcripti-
uẽ, quia non eſt ſic in loco hoſtię, quòd una pars corpori coexiſtat uni
parti loci, & non illa ſed alia coexiſtat alteri, ex quo omnes partes coexi
ſtunt omnibus. Eſt autem in hoſtia, ſiue in loco hoſtiæ diffinitiuẽ: ſicut
anima intellectiua, aut angelus dicitur eſſe in loco: quia realiter, & uerẽ
eſt in loco hoſtiæ, & non extra: ſaltem non oportet. Poteſt enim eſſe ex-
tra ſub alia hoſtia, & ſimiliter eſſe extra in cælo. ¶ Quamuis autem hæc D
ſic ſimpliciter credere, ſufficit cuilibet orthodoxo: quia tamen hic ſumus
in ſcholaſtico gymnaſio: ubi nedum quid credendum: ſed quemadmo-
dum credenda catholicẽ intelligantur, inueſtigandum eſt, quantum hu
mana fragilitas ſinit. Eiſq; loquor, qui parati eſſe debebunt ad ſatiſ-
faciendum omni poſcenti rationem de ea, quæ in nobis eſt ſpe. Qui 1. Pe. 2.
exemplo Pauli ſapientibus, & inſipientibus debitores conſtituentur. Rom. 1.
Potentes exhortari in doctrina ſana: & eos, qui contradicunt argue- Tit. 1.
re. Ideo ultra inquirendum eſt: an corpus Chriſti ſecundum dimenſio-
nes proprias, quibus extenditur in cælo: ſit in ſacramento. Et an con-
cedendum ſit: ꝙ corpus Chriſti ſit tantum in ſacramento: quantum fuit in
cruce: ſiue quantũ nunc eſt in cælo. Verum etiam quantitas ſua ſit in ſacra
mento. Item quomodo ſaluetur figura debita humani corporis: ſi pars non
diſtat a parte: aut quomodo diſtant; ſi ſunt ſimul. Qũo oculus ſit in capite,&
non in pede: & quomodo ſaluabitur partiũ organicarum diſtinctio. Et gene

raliter, quomodo uitari poſſit partiũ cõfuſio. Quæ omnia ſunt difficilia intellectu. Alex. Vnde doctor irrefragabilis Alex. par. 4. q. 40. mẽ. 3 ar. 3. dicit. In hoc ſacr̃o q̃dã ſunt ſecũdũ naturã, quædã ſupra naturã: ſed nõ ſup intellectũ, & q̃dã ſup intellectũ ſup naturã. Secũdũ naturã ſunt ibi accidẽtia q̃dã: ſicut color, ſapor in magnitudine: & aptitudo accidentis reſpectu actus ſui: ſicut albedinis ad immutandum uiſum. Supra naturã ſunt accidentia ſine ſubiecto: ut color, ſapor, rotunditas ſine ſubſtantia: hoc aũt eſt ſupra naturam: ſed non ſupra intellectũ. Intelligit enim intellectus accidentia ſine ſubiecto per abſtractionem. Supra naturam, & intellectum eſt ibi Chriſtus in tota quantitate, in quanta eſt in cœlo, & non excedit terminos illius paruæ formulæ: hoc aũt eſt ſupra naturam, & intelligentiam. Dicendũ igitur: licet corpus Chriſti non excedat formam illã: non tamen eſt eiuſdem quantitatis: quia continentia illa qua corpus Chriſti prout eſt in ſua quantitate, continetur ſub illa forma, nec excedit illã: nõ eſt aliquæ uirtute naturæ: ſed uirtute ſuper naturam, & mirabiliter, unde mirabilis eſt illa continentia nõ naturalis. Et ſequitur. Vnde quantum ad hunc articulum ſoli fidei intendẽdum eſt: quia neq; ſimile eſt in exemplo inuenire: neq; ad hoc põt intellectus humanus attingere. Inno. Vnde dicit. Inno. In hoc ſacramento credere iubemur. diſcutere prohibemur. Vnde in hoc ſacramẽto ex captiuatione intellectus illius, qui credit, & non intelligit: non modicũ eſt meritum fidei. Alex. Thom. Sco. Hæc Alex. ¶ Sed alij doctores ut be. Tho. Egidius Sco. Ockam, & eorũ ſequaces nituntur aliquo modo rationem intelligendi aperire: ſed multipliciter diuerſificantur. Vnde quia difficultas intelligendi modũ exiſtẽdi corporis Chriſti ſub eucharistia dependet partim ex hoc, utrum quantitas ſit accidens diſtinctũ a ſubſtantia, & qualitate. Vel an ſit res ipſa quanta ſubſtantia, ſcilicet uel qualitas: ideo poſſunt illæ opiniones primò reduci ad duas ſibi contrarias: quarum utraq; multos habet imitatores, quas commemo-

E rat doc. ſubtilis. in 4. ſcripto. diſt. 2. quæſt. 2. ¶ Prima eſt: ꝙ quantitas cõtinua, ſiue extenſiua eſt quædam eſſentia abſoluta realiter diſtincta a ſubſtantia quanta, & ſimiliter a qualitate quanta: ſicut albedo, uel caliditas eſt entitas quædam abſoluta diſtincta realiter a re alba. Opinio doc. ſubtilis de quãtitate, & ſubſtantia. Vnde imaginantur hi: ꝙ ſubſtantia, uel qualitas ex ſe non habet partem extra partem, ſecundum quam poteſt extendi: ſed hoc conuenit ſubſtantiæ, uel qualitati per quoddam accidens ſuperadditum, quaſi medians inter ſubſtantiam, & qualitatem, inhærens ſubſtantiæ, & ſecundum aliquos ſubſtans qualitatibus: An ſit accidens rei quãtæ inhærens. ita ꝙ qualitates inhærent quantitati tanquam ſubiecto immediato, & ſubſtantiæ tanquam mediato: ſecundum alios inhærens ſubſtantiæ & non ſubſtans qualitatibus: requiſitum tamen ad hoc, ꝙ qualitates inhæreant ſubſtantiæ. Nam ſecundum illos qualitates extenſæ non poſſunt inhærere ſubiecto, ſiue ſubſtantiæ, niſi fuerit, in quantitate extenſa. Vnde ſecundũ illos quicquid eſt quantũ: uel eſt quantum, quia idem quantitati: uel quia habet quantitatem ſibi inhęrentem, uel inhęrentem ſuo ſubiecto, & ſibi coexiſtentem. Primo modo ipſamet quantitas eſt quanta. Secundo modo ſubſtantia, cui inhęret. Tertio modo accidentia, quibus coaſſiſtit per inhæſionem eidem ſubiecto, cui inhærent huiuſmodi accidentia. ¶ Tenentes ergo hãc opi. de quantitate ad propoſitũ noſtrũ de exiſtentia corporis Xpi in eucharistia inter ſe ſunt diuerſi: nã quidã dicũt: ꝙ ſicut corpus Xpi realiter eſt in ſacr̃o: ita ẽt eius quantitas, qua extendit̃ in cælo eſt realiter in ſacr̃o. Aſſerũt.n. ꝙ ubicũq; eſt ſubſtãtia aliqua: ibi ẽt neceſſariò ſunt omnia accidẽtia abſoluta ſibi inhærẽtia. Cõſequenter dicũt: ꝙ illa quantitate nõ extẽditur corpus Xpi localiter in ſacramẽto: q2 nõ eſt ibi quãtitas Xpi mõ ſuo. i.

modo

Digitized by Google

modo quantitatiuo:ſed modo ſubſtantię. Modus ſubſtantiæ ſecũdũ ſe eſt eſſe in loco difinitiue. Subſtantia.n.quãtũ eſt de ſe: eſt in loco indiuiſibiliter, & difinitiue, ſicut anima intellectiua in corpore, quia ratio ſubſtantiæ ſecũdũ ſe eſt indiuiſibilis:& æquæ cõuenit toti ſubſtantiæ, & cuilibet eius parti. Cuius rõ eſt ſecũdũ eos:quia quantitas Xpi nõ eſt ibi tanquã primus:& ꝑ ſe terminus conuerſionis,ſed concomitãter ad primũ terminũ. Nã ut ſupradictũ eſt conuerſio panis ſit in ſubſtantiã corporis Xpi tanquã in primũ, & ꝑ ſe terminũ,quã concomitantur ſua accidentia. Quod uerò eſt ſub eucharíſtia:eo modo eſt ibi,quo terminat conuerſionẽ, Subſtantia corporis Xpi eſt ibi tãquã ꝓprius,& per ſe terminus,qui ex ſe nõ hẽt modũ exiſtendi quãtitatiuũ,commenſuratiuũ,ſiue extenſiuũ,ergo eſt ibi modo ſibi proprio.i.tota in toto,& tota in qualibet parte. Quantitas aũt ibi eſt per concomitantiã naturalẽ ad ſubſtantiã.Ergo erit ibi non modo ſuo proprio:ſed mõ ſubſtantiæ:ẽt tota in toto,& tota in qualibet parte: & nõ modo quantitatiuo. Sunt.n.ibi cõtrario ordine dimenſiones corporis Xpi, & dimenſiones corporis commenſuratiue locati. Nã dimenſiones corporis commenſuratiue in loco locatæ ſunt in illo primò,& ideo mõ quãtitatiuo, & per eas eſt ibi ſubſtantia,& ẽt modo quantitatiuo. Sed dimenſiones corporis Xpi ſunt in ſacramẽto non primò,nec ſicut in loco proprio, ergo ſunt ibi ſecũdũ modũ ſubſtantiæ,quæ eſt ibi primo,& non mõ ſuo quãtitatiuo. Vult ergo dicere hic modus:ꝙ quãtitati ſecundum propriã naturã conuenit modus quãtitatiuus,ubi eſt per ſe,& primo:hic aũt non conuenit ſibi illo mõ: quia hic eſt concomitanter. Illi conſequenter habent concedere,ꝙ corpus Xpi eſt in ſacramẽto quantũ:& ꝙ eſt ibi tãtũ,quantũ eſt in cælo;quia ut ibi habet eandẽ quantitatẽ numero,quã habet in cęlo:ſicut.n. quicquid habet albedinẽ,eſt albũ;ita quicquid habet in ſe quantitatẽ,eſt quantũ:nõ tñ eſt ibi quantæ,ſiue quantitatiuẽ,quia nõ commenſuratur ſpẽbus:ut ſit pars in parte una, & alia pars corporis Xpi in alia:& ad hunc modũ declinãt beatus Tho.& Egidius. F

Alia opinio.

¶ Aliter poteſt dici tenendo eandem opinionem de quantitate, quia quantitas;quæ eſt accidẽs inhærens corpori Chriſti in cęlo: non inhæret ſibi in ſacramanto. Sed corpus Chriſti eſt ibi ſub ſpeciebus ſimpliciter ſine quantitate quia extenſio conuenit ſubſtantię per quantitatẽ,quæ ibi nõ eſt, ideo corpus Xpi non eſt ibi extenſum.Aiunt.n. ꝙ quantitati,eſſentialis eſt modus quantitatiuus, nec ab ea ſeparari poteſt. Conſequenter dicunt illa abſoluta tñ concomitari corpus Xpi ſub ſacramẽto,quibus talis modus exiſtẽdi in ſacramento ex proprijs rõnibus non repugnat: talis aũt eſt quantitas;ideo non concomitatur. Dicunt ergo illi,ꝙ ſeparata quantitate partes corporis Chriſti non ſunt extra ſeinuicem in hoſtia, ſed una pars corporis ſit cũ alia. Poteſt enim Deus facere partẽ ſubintrare partem,& ultra illam, quæ ſubintrauit cũ ea,quam ſubintrauit iterum ſubintrare aliam: & ſic ultra ſubintroibunt ſeinuicẽ uſq; ad minimã quantitatẽ naturalem:& ſic ſaluatur ueritas cuiuslibet partis,& tamen nulla eſt extenſio partis extra partẽ,ſicut ſaluatur ueritas materię & formę quamuis non ſint extra ſeinuicem. G

Triplicẽ poſitionẽ quo in gñe eſſe duplicẽ; ſed unam ſubdiuidi.

¶ Tertij dicunt,& diſtinguunt triplicem poſitionem,quæ in genere duplex eſt ſed una ſubdiuiditur. Vna eſt poſitio,quæ eſt differentia quantitatis:hæc dicit ordinẽ partiũ ad totum abſolutẽ non curando de loco extrinſeco. Illa neceſſariò eſt in quanto continuo permanente, nec enim eſt intelligibile aliquid eſſe quantum dimenſionatum, quin ſit ſignare in toto ordinem huius partis ad illam ſecundum quantitatem interiacentem, & illam oportet ſaluari in propoſito. Alia eſt poſitio, quę dicit ordinem locati ad locum, ſiue ordinem commenſuratiuum partis locati ad certam partem

loci: ſiue ſimpliciter totius, aut partium ad locum continentem: ſiue pars ſit in certa parte locantis, ſiue in qualibet parte cum toto. Hic ordo pertinet ad prædicamentum ubi quod importat habitudinem, quæ ordinem locati ad locum ſiue circumſcriptiuam ſiue diffinitiuam. Tertia eſt poſitio, quæ præſupponit duplicem ordinem partium iam dictum.ſ. ad totum, & ad locum: & ultra dicit ordinem partiũ ad locum commenſuratiuum, uel circũſcriptiuũ: ſecũdũ quẽ partes locati coextenduntur partibus loci: & hęc pertinet ad prædicamentũ ſitus. Vnde poſitio, quę eſt prædicamẽtũ ſitus, pręſupponit poſitionũ differentiã quantitatis, & ubi: & ſpecificat ubi: & hęc poſitio dicitur modus quantitatiuus: uel dimenſiuus. Conſequenter dicunt iſti, ꝙ hanc habitudinem, ſeu poſitionem poſſibile eſt deũ ſeparare a quanto, uel a poſitione prima non ſolum per negationem termini puta loci: ſicut poſſet facere aliquod corpus extrà uniuerſum: quia tunc non eſſet locus cõtinẽs: cuius partibus commenſurarentur partes locati. Sed etiam poſito termino, cui præſenti poſſet fieri commenſuratio corporis contenti: ita ꝙ poſſet eſſe quantũ in loco: & habere coexiſtentiam ad aliud quantũ ſine tamen coextenſione partium unius ad partes alterius, quam dicit poſitio ſitus. Hęc eſt opinio Sco. in 4. diſt. 10. q. 1. quã ſic perſuadet. Quęcunq; natura contingenter reſpicit quamlibet formã alicuius generis, reſpicit contingenter totum genus ſimpliciter. i. non neceſſariò ex cauſa extrinſeca, quia quod a natura intrinſeca determinat ſibi aliquod genus, neceſſariò determinat ſibi aliquã ſpẽm illius generis: quia una natura non habet neceſſitatem ad oppoſita diſiuncta: quin habeat neceſſitatẽ ad unum illorum. Sed corpus contingenter ſe habet a quamcunq; poſitionem: ergo corpus etiã habet poſitionem partium in toto: non ſimpliciter: ſed habet neceſſariò ad poſitionem ſitus, nec coexiſtentia quanti ad quantum eſt ſimpliciter ratio neceſſaria illius poſitionis ſecundæ, quia contingit intelligere coexiſtentiam alicuius ipſi toti, abſq; hoc, quòd intelligatur coexiſtentia partis unius parti alterius. Hæc enim coextenſio eſt alia ab illa etiam quando ſe concomitantur, nec iſta in ſua ratione formali includit illam, ergò abſolute corpus quantum habens primam poſitionem, poſſet eſſe ſine omni poſitione extrinſeca, & intelligi poteſt quantum ad coexiſtentiam habere aliquid quantum ſine iſta poſitione. Vnde, quantitatem conſeruari ſine poſitione extrinſeca non eſt aliud, niſi abſolutum conſeruare ſine reſpectu extrinſecus aduenienre. Sic etiam coexiſtentiam conſeruare ſine poſitione ſecunda, non eſt aliud niſi relationem unam conſeruare ſine alia relatione extrinſeca. ¶ Iſta opinio uidetur concordare cum prima in hoc, quòd quantitas corporis Chriſti in Cęlo realiter ſit in ſacramento. Quodq; corpus Chriſti ſit ibi, eſt uerè quantum, licet ibi non habet modum quantitatiuum. Modus enim quantitatiuus, qui dicit poſitionem ſitus, non eſt paſſio quanti: ſicut riſibile hominis, ſed accidens per accidens eius, quia eſt reſpectus extrinſecus ad ueniens partibus quanti ad partes alterius quanti, ſcilicet loci. Habet etiam concedere hæc tertia opinio, quòd in corpore Chriſti ſub ſacramento ſit pars extra partem: prout extra reſpicit per ſeipſas partes corporis, & earum poſitionem, quę eſt differentia quantitatis. Sed ſi extra reſpicit locum: ſic pars non eſt extra partem, ideſt extra illum locũ in quo eſt alia pars, quia totum quantum habens eodem modo partes ſuas extra ſeinuicẽ in toto põt habere pręſentiã ſui, & omniũ partiũ ad aliquod unũ extra indiuiſibile, uel quantũcunq, modicũ diuiſibile. Hoc modo ſaluat hęc opinio partium corporis Chriſti eandem quantitatem, continuationem diſtantiam, & partium mediationem, unionem, ſeparationem, in confu-

P H

Quantitas corporis Xpi in cęlo realiter eſt in ſacramento.

confuſionem, figuram in ordine ad totum in ſacramento ſicut in cælo: ſed non ſic in ordine ad locū, ſpecies.ſ.ſacramentales. Quia in ſacro eſt eadem quantitas dimenſiua inhærens corpori Chriſti quę eſt in cęlo. Nā oēs partes continuatæ ſibi in cęlo continuantur in ſacramento.ſ. collū capiti, brachia ſcapulis, manus brachijs. Mediat quoq; inter collū, & manus brachiū. Vnitur oculus capiti tanquā pars toti, & nō uentri. Separatur pes a pectore non per abſciſſionē: ſed interiacentem corporis partē: & per hoc confuſio partium tollitur: quia manēt diſtinctæ inter ſe: & quicquid eſt pars partis in cęlo, manet pars eiuſdē partis, & non alterius, in ſacramēto: nec ſunt partes inter ſe: ſed manēt extra ſe, & per hoc ſaluatur eadē figura corporis: intelligendo totū illud dictū in ordine ad totū, non in ordine ad locū: nam in ordine ad locum ſimul ſunt intra ſe.i.ubicunq; eſt una pars, ibi oēs. Nec plus diſtat pes a capite, quam a tibia. nec maiorem locū occupat, quā oculus: aut totum, quam minimus corporis punctus ¶ Contra primum modum arguit Sco. Vnum quodq; ſiue ſit terminus primus tranſſubſtantiationis, ſiue ſecundus: ſi tamen eſt ibi: habet proprietates ſuas, quæ ſibi neceſſario, & naturaliter cōueniunt: quod probatur exēplo: quia ſi deus creet ſubſtantiam quantā, uel natura generet: & concomitetur quantitas utriuſq; productionis: terminus primus eſt ſubſtantia, & quantitas concomitans: & tā tam in generato, quā in creato quātitas habet ſuū modū realē: ſicut haberet, ſi primo terminaret aliquā mutationē. Quia alia habitudo ad agens nō uariat naturā rei, ſiue ad idē agens, ſiue ad aliud: hoc eſt; ſiue ſit terminus primus, ſiue ſecundus: ſiue mediatus, ſiue immediatus: ergo nec carebit quantitas ſuo modo naturali: propter hoc tantū, quia non eſt primus terminus tranſſubſtātiationis: dū tamen ibi ſit realiter. ¶ Itē dare ſubiecto modū quantitatiuum ita conuenit quantitati ex propria natura ſicut albedini conuenit dare albū eſſe ſuo ſubiecto. Sed impoſſibile eſt albedinem eſſe in ſubiecto, & ſubiectū non eſſe album, uel non habere modum eſſendi album: ergo impoſſibile eſt quantum eſſe in ſubiecto & ſubiectū nō habere modū quantitatiuum. Conſequentia nota cum minore. Maior patet: quia ſicut dare eſſe albū eſt effectus formalis albedinis: ita dare modū quantitatiuum effectus formalis quantitatis: ſed impoſſibile eſt effectū formalē ſeparari a forma inhærente. ¶ Itē quęro, utrū dare modū quātitatiuum conuenit quantitati per ſe, uel per accidens. Si per ſe, ergo ſeparari non pōt. Si per accidens, ergo conuenit alicui per ſe, per cuius unionē, uel præſentiā conuenit quantitati. Sicut ſubſtātiæ cōuenit modus quantitatiuus per accidens, & per inhęſionē quantitatis: & ita quantitas Chriſti habebit modū quātitatiuū per aliud accidēs in cęlo. Tunc quæro, an illud accidens ēt ſit in ſacramento: & ſtabit argumentū de illo, ſicut de quantitate. Si nō tunc nō omne accidēs abſolutū corpori Xpi in cælo, cōcomitatur in ſacro. ¶ Cōtra ſecundum modū arguit Sco. quia ille uidetur tollere a corpore Chriſti poſitionē in toto, & omnē figuram, quę neceſſaria forte eſt ad corpus animatum. Si.n. totū ſubintrat totū uſq; ad minimā partē naturalē: non diſtat caput a pede: nec erit ordo partium ad totum neceſſario ad corpus animatū. Sed hic faciliter dicerēt concedendo illatum. Sed ordo partium ad totū & diſtantia ac figura, etſi requiratur ad corpus animatum naturali modo exiſtens: non tamen ſimpliciter poteſt.n. corpus animatum per potentiam diuinam miraculoſe conſeruari ſine his. Sic etiā ſecundum eū, licet corpus animatum naturaliter non poſſit conſiſtere ſine debita diſtantia partium in ordine ad locum, neq; figura commenſuratiua ſine ordine partium corporis ad partes loci, in quo ſolo uidetur conſiſtere figura, tamen miraculoſe per potentiam

I

K

I. dei poteſt conſiſtere ſine illis. ¶ Contra opinionem Sco. arguit ockam in ſuo.4.q.4 & in trac. de ſacramento cap. 29. quærens de illo ordine partiũ in toto, quem dicit quantitas: aut eſt ordo partium ſitualis:ita ꝙ una pars eſt ſuperior, aut inferior, una ante, alia retro, una uerſus orientem, alia uerſus occidentem, aut eſt ordo perfectionis, aut totius, & partis: quomodo oculus eſt pars capitis, non pedis. Aut ordo cauſalitatis, quomodo una pars eſt cauſa alterius, aut ordo originalis, uel naturæ, uel temporis: quæ una præcedit aliam origine, tempore, uel natura. Alius ordo non uidetur aſſignabilis importatus per poſitionem, ut eſt differentia quantitatis. Si primus ordo ſcilicet ſitualis, ille non poteſt eſſe ſine locali diſtantia partium. Sed quia localiter partes non diſtant: non erit ibi ille ordo, nec aliquis aliorum ordinum impetatur per quantitatem, quia quolibet eorũ ita poterit competere ſubſtantiæ corporis Chriſti, ſi ſeparata eſſet penitus a quantitate: quod etiam facere ſecundũ eũ deo eſt poſſibile, ſicut quando eſt coniuncta quantitati. Conſeruata.n. tota corporis Xpi ſubſtantia abſq; hoc, ꝙ ſit quanta: ita tunc eſſet pars una perfectior, & alia ſicut nunc: nec plus pars una eſſet pars alterius. Nunc nec prior tempore, uel natura nunc, quam nunc, & ita nullus ordo partium ſubſtantiæ poteſt competere partibus corporis Chriſti in toto: quando eſt coniunctum quantitati, quin conueniat eiſdem, quando quantitas fuerit ſeparata: præter ordinem ſitualem, qui ſolus ſufficit ad hoc, ꝙ ſit quantum. Talis autem ordo partium requirit diſtantiam partium localem: quæ non eſt ibi, igitur nullum ordinem partium in toto dicit quantitas præter ſitualem: qui quia ibi non eſt: non erit ibi quantitas. ¶ Item omne quantum continuum eſt longum, latum, & profundum: quia ſuperficies, corpus, aut linea ſecundũ philoſophum in prædicamentis: ſed hæ dimenſiones requirunt localem partium diſtantiã. Item ubicũq; eſt diſtantia partium intrinſeca, uel extrinſeca: põt fieri motus localis de parte in partẽ diſtantẽ: ſed ille fieri non põt
M ſine ordine partium in loco. ¶ Item omne quantum continuũ permanens, & finitũ eſt figuratum, quod & ipſe concedit de corpore Chriſti, ut in ſacramento. Ad figuram aũt non ſufficit ordo partium in toto ſine ordine partiũ in loco. Nam facta ſola locali mutatione partium, mutatur figura: ut ſi pedes ponerentur ſuper caput, oculi in loco aurium, & econuerſo & ſeruato omnino alio ordine partium. Seruato aũt ordine, partiũ in loco, non mutatur figura, ergo ad rationem figuræ requiritur ordo partium in loco: & per conſequens ad rationẽ quantitatis. ¶ Itẽ poſito, ꝙ corpus Chriſti nullibi eſſet in naturali conſiſtentia: ſed ſolũ in ſacramento: quod ſecũdũ eũ poſſibile eſt: cuius tunc figuræ eſſet in ſacramento. Nulla aſſignari poſſet, cũ manentibus cæteris ordinibus partiũ ad totũ: qualitercunq; mutatur ordo ſitualis: manet ordo, quem dicit quantitas, ergo uel haberet in caſu oẽm figurã ſimul, uel nullã. Sicut ſi deus crearet de nouo ſubſtantiam ligni cum omnibus accidentibus abſolutis: & ita cũ quantitate ſine poſitione ſituali: cuius figuræ eſſet. Nulla poſſet aſſignari ratio, quare plus diceretur quadratum, quam triangulare, aut rotundũ: nec poſſet plus diri pedale, quam bipedale. Hæ tamen ſunt partes quantitatis continuæ, & figuræ, & quicquid continetur ſub genere, continetur ſub aliqua ſpecie: nec etiã tale quãtũ eſſet rarũ, nec denſum, nec poſſet maiorari, nec minorari, cum non poſſet dici: ꝙ partes quandoq; propinquius ſibi adiacerent, uel remotius: quod tamen contingit in condenſatione, & rarefactione. ¶ Itẽ non uidetur: ꝙ in corpore homogeneo poſſit ſaluari ordo partium ad totũ ſublato ordine ad locum, cum preter ordinem partium ad locum nulla omnino ſit differentia po-

ſitionis

ſitionis inter eas. Et ſi ad omnia illa diceretur : ꝙ licet partes in caſu non
diſtent extrinſecè in ordine ad locum : diſtant tamen intrinſecè per .par-
tes interiacentes intrinſecè: per quam intrinſecā diſtantiā ſaluatur etiā fi-
gura intrinſeca, licet non extrinſeca: rationes aũt illæ ſolum procedunt de
diſtantia, & figura extrinſecis. ¶ Contra quæritur ; quid intelligatur per
interiacentiam partium intrinſecam : cũ enim omnes illæ partes ſimul ſint
reſpectu : cuiuslibet puncti loci, ſeu continentis, quomodo inter duas inter
iacet quaſi mediando alia pars: niſi ſic intelligatur: ꝙ brachiũ interiacet in
ter manum , & ſcapulam: quia manus eſt pars brachij, & non ſcapulæ : ſed
iſta interiacentia ſaluatur ſine quantitate, oporteret utiq; exprimere, quid
dicat ille ordo . ¶ Præterea uidetur penitus inintelligibile , ꝙ partes di-
ſtent in ordine ad totũ: & non in ordine ad locum præſentem, & continen-
tē. Quo enim intelligi poteſt: ꝙ caput tripedaliter diſtet a tibia per partes
interiacentes: & non ſimiliter haberet eundem ordinē in ordine ad locũ ex
trinſecũ. Signo enim partem loci correſpondentem capiti , & partem loci
continentem tibiā: aut eſt eadem, uel diuerſe. Si eadem præciſè , quomo-
do intelligitur diſtantia intrinſeca : cũ caput , tibia, & partes interiacentes
ſint ſimul præciſè. Non eſt enim intelligibile: ꝙ ſit ſol : & ſit aliquod cor-
pus non habens certũ ordinem diſtantię ad ſolē. Si autē ſunt diuerſę partes
loci: tunc corpus erit in loco illo circumſcriptiuè, quia pars una in una par
te alia in alia, quod in propoſito non conceditur. Inter illos modos tenē-
tiũ quantitatem eſſe diſtinctam a ſubſtantia , & qualitate , ſecundus modus
uidetur planior, & intelligibilior: nec contra eũ militat ratio Scoti : ut pa-
tuit. ¶ Secunda opinio principalis Guil. ockam & ſuorum ſequatium te- N
net, ꝙ quantitas non ſit accidens abſolutum diſtinctum a ſubſtantia quanta
& a qualitate quanta quo ſubſtantialis qualitas formaliter dicatur quanta.
Et hanc opinionem putant ēt eſſe philoſophi: qui (ut aiũt) non inuenitur
diſtinxiſſe inter quātũ, & quantitatē. Ad cuius euidentiā: ut non laboretur
in ęquiuoco, deſcribunt quantitatē dimenſiuā, de qua hic loquimur. Non.n.
hic loquimur de quantitate diſcretiua perfectionis , aut durationis : ſed de
quantitate molis . Eſt ergo quantitas molis , uel dimenſiua id , quo res
habet partē extra partē ſiue partem diſtantem a parte. Omne.n. extenſum,
& ſolũ tale eſt quantũ, illud autem eſt extēſum, quod habet partē extra par
tē. Non.n. ſufficit habere partes realiter diſtinctas ad hoc: ꝙ res dicatur quā
ta: alioquin ſcientia, charitas, gratia, quia habent partes. ſ. gradus intentio-
nales, ex quibus componuntur: dicerentur & eſſent quantæ, quantitate mo-
lis, quod non conceditur. ¶ Quo præmiſſo, dicunt, ꝙ ſubſtantia materialis,
& ſimiliter qualitas habet partes, ex quibus conſtituitur ſeipſa, & non per ac
cidens ſuperadditũ, cũ deus poteſt producere, & conſeruare ſubſtantiā quā-
libet ſine quocunq; accidente. Sublatis igitur omnibus accidentibus a ſub-
ſtantia , poteſt manere ſubſtantia eadem, & ita partes eius, ſine quibus non
eſt ſubſtantia ex partibus compoſita. Et illæ partes poſſunt diſtare a ſe : &
una eſſe extra aliā: & per conſequēs eſſe quanta ſeparatis oĩbus accidētibus
ꝑ diuinā potētiā, nihil.n. impoſſibile includit, ꝙ deus ſubſtantiā nudā mate-
rialē de nouo creet: ita ꝙ partes eius producat in diſtinctis locis ſine oĩ ac-
cidente. Itē quòd separaret accidentia a ſubſtantia materiali naturaliter ꝓ
ducta, conſeruando partes eius in eiſdem ſitibus, in quibus erant. Non.n. ne-
ceſſitatur deus rē aliquā localiter mouere propter deſtructionē cuiuſcũq; ,
quod nō eſt de eſſentia ſua, re, & loco manētibus. In utroq; caſu ſubſtātia il
la eſt quāta, quia partē extra partē habet ſine quocũq; accidēte ſibi inhęrēte
uel in eodē ſubiecto coexiſtente, & nō eſt quanta ſine quātitate, ergo quāti-

tas,quæ eſt quanta,non diſtinguitur ab ea:cum omnibus alijs amotis adhuc manet quanta. ¶ Item per illud eſt ſubſtancia quanta: per quod habet partē extra partē,ꝑ illud aūt habet partē extra partē: per quod eſt præſens loco, quo circumſcribitur. Eſt autē præſens loco per ſuas partes, & per nihil ſuperadditum,quia ſi per aliquod ſuperadditū maxime per quantitatē,quæro ꝑ quid ſubſtantia eſt pñs quantitati. ſi ſeipſa, & per partes ſuas:ea de ratione ſeipſa & per partes ſuas erit pñs loco. Si per aliud accidens: de illo ſimiliter quæritur:& uel dabitur aliquod,in quo eſt ſtatus: cui.ſ.ſeipſa immediate eſt præſens:& eadē ratione ſtabitur in primo: uel proceditur in infinitū,

O quod eſt impoſſibile. ¶ Dicitur ergo ſecūdū hanc opi. ꝙ corpus Xp̄i (ut in ſacr̄o) nō eſt quantū:quia ut ibi nō habet partē extra partē: ſed oēs partes coexiſtunt ſimul cuilibet pūcto ſpēi ſacr̄alis:ut ſup. probatū eſt. Nihilominus corpus Xp̄i quantū in cælo,eſt ſecūdū ſe totū in ſacr̄o,& oēs ſuas partes, ēt cū omnibus accidentibus ſuis abſolutis ipſum in cælo afficientibus uere realiter,& integre tanquā in loco ſuo non ipſum circūſcribente, ſed definite. Qūo aūt hoc ſit poſſibile declaratū eſt ſup. & pōt quædā exēplaris manuductio dari:nā deus pōt naturaliter rē aliquā condenſare ad minorē quātitatem ſine egreſſu alicuius abſoluti. In qua condenſatione oēs partes prius ſibi immediate:manentur immediate, & partes mediate ſibi magis appropinquāt:& ſic minorē locum poſterius occupant,quā prius, ſicut oppoſito modo in rarefactione uniformiter partes corporis rarefacti immediate manent immediate:& quælibet partes mediate poſterius plus diſtāt,quā prius & tamen nec in rarefactione:nec condenſatione ſit partium noua cōtinuatio,uel diuiſio,i.partes prius diuiſæ per partes medias nō continuantur per immediationem. Nec partes prius continuę,uel immediatæ diuiduntur: licet in condenſatione ſit aliquis ingreſſus,ſiue approximatio partiū in rarefactione aliquis egreſſus,& elongatio partium. ¶ Pōt autē deus corpus quātumlibet magnum per ſuam omnipotentiam condenſare ad quātālibet partiū,& minimam quantitatem:ut maximum montem ad quantitatem grani milij. Quod ſi faceret. ſit magnus ingreſſus partium,& approximatio:tamen ſine partium diuiſione, aut noua continuatione,aut penetratione. Verum adhuc maneret diſtantia cuiuslibet partis a qualibet,licet modica. Si tñ cōdenſaret,ad punctum indiuiſibile,iam tolleretur eis diſtantia partium, & figura corporis. ſine tamē diuiſione partium:ſed cum earum penetratione. Ita aliqualiter imaginari poſſumus in uenerabili ſacramento: ꝙ omnes partes corporis Xp̄i ꝑ mirabilē eius operationē ſibi mutuo,& cuilibet pūcto hoſtie coexiſtunt indiuiſibiliter ſine earum diuiſione,& noua quarūcunq; partiū continuatione. Verum omnes partes ſibiinuicē efficiūtur immediate negatiue,i. non mediate tali medio, quo poſſet fieri motus localis de una ad aliā,licet in cælo ſint mediate. Hoc enim fieri,nullā implicat contradictionē,ideo a deo non eſt negandum. ¶ Ex quo patet ſecundum logicæ rigo-

Corpus Chriſti (ut in ſacramēto) nō eſt quātū,ſed corpus Xp̄i quantū in cęlo,eſt ſecūdū ſe totū in ſacramēto.

P rem, illa concedi debet, corpus Chriſti quantum eſt in ſacramento, & illa negari, corpus Chriſti eſt in ſacramento quantū. Similiter illa:corpus Xp̄i ut in ſacramento eſt quantū,ſi (ut in ſacramento)tenet ſe ad partē prædicati. Nā prima tantum ualet: corpus Chriſti,quod alicubi habet partes extra partes:eſt in ſacramento.quod cōſtat eſſe uerum,quia corpus Xp̄i habēs partem extra partem in cælo eſt in ſacramento.ſecunda uidelicet illa. Corpus Xp̄i habet in ſacr̄o partē extra partē,quod uerū nō eſt,qa in ſacr̄o oēs partes ſunt ſimul.Qūo aūt differāt ſecūdū appellationē terminorū connotatiuorū in eis poſitorū remitto ad logicā. ¶ Conſequenter dicunt, quòd ordo poſitionis partium in toto non eſt ſeparabilis ab ordine partium in lo-

co ſaltem exiſtente loco. Sed ſicut in propoſito, partes corporis Xp̄i ſimul ſunt in ordine ad locum, quia reſpectu cuiuſlibet pūcti ſpecierum, ita ſimul ſunt reſpectu totius:& qualibet pars reſpectu cuiuſlibet partis, ex illa tamen partium ſimultate non ſequitur partium diuiſio, uel confuſio:ſed manet omnis ordo partium ad ſe,& ad totum qui eſt in cœlis, excepto ſolo ordine ſituali. Manet ordo perfectionis, nam etiam in ſacramento pars perfectior in cœlo, eſt perfectior minus perfecta, ut caput, pede. Manet etiam ordo totius,& partis:quia ſicut in cœlo, ita & in ſacramento oculus eſt pars capitis, & non pedum:& per hoc oculus eſt in capite, & nō in pede:& digitus in manu,& non in collo:quamuis caput, oculus, digitus, manus ſint ſimul adæquatæ in eodem loco:quia oculus pars eſt capitis non pedum. Io, enim nō pōt hic dicere aliam habitudinem niſi partis ad totum, ut patet tranſcurrendo omnes modos eſſendi in. Et eſt ſimile:quia licet ſimul ſint in lacte albedo,& dulcedo: tamen gradus albedinis non ſunt partes dulcedinis:& in compoſito partes materię, non ſunt partes formæ:& tamen non diſtant ſecundum ſitum. ¶ Manet etiam ordo diſtinctionis partium organicarum. Nam ad diſtinctionem organorum non requiritur localis diſtantia: ſed diſtinctio realis diſpoſitionum naturalium, quibus exiſtentibus eſt organum: ſiue partes diſtent, ſiue non. Nam quamuis manus retentis eiſdem diſpoſitionibus eſſet ſimul in eodem loco cum oculo: homo tamen per manum non uideret, ſed per oculum. Manet ergo in ſacramento partes organicę ſuis diſpoſitionibus qualificatæ:& abinuicem realiter,& non localiter diſtinctæ. ¶ Si quęris, quid de figura partium organicarum: quæ uidetur neceſſariò requiri ad organizationem partium. Dicitur ꝙ figura ſimpliciter non requiritur ad organizationem, quia poteſt dominus oculum conſeruare in omni ſua naturali diſpoſitione abſq; hoc ꝙ ſit circūſcriptiue in loco: in quo caſu uere eſt oculus:& tamen nullam habebit figuram:quia figura eſt quantitas linea, uel lineis clauſa:unde quia figura cōnotat certum partium ſitum,& diſtantiam, ſicut in ſacramento non eſt poſitio ſitualis:ita nec figura. Nec eſt magis inconueniens figuram non eſſe partium, ut in ſacramento:quam eas, ut ibi nō habere poſitionem ſitualem: nec ſitualem diſtantiam. ¶ De ordine cauſalitatis, aut prioritatis naturæ, uel temporis non eſt difficultas. Si aliquis talis eſt partium in cœlo: idem eſt in ſacramento. Non eſt ergo ſecundum hanc opinionem, corpus Chriſti in ſacramento quantum:nec figuratum, nec partes eius ut ibi ſunt, diſtant. Eſt tamen corpus Chriſti uerum organizatum, integrum perfectum, conſtans partibus ſuis diſtinctis,& inconfuſis. Et in hoc ſecundo oēs opi. concordant. Sed prima,& tertia opiniones in hoc diſcordant a ſecunda,& quarta, quia illi dicunt corpus Xp̄i in ſacramento eſſe quantum per quantitatem propriam ſibi inhærentem:licet non habeat modum quantitatiuum. Iſti dicunt, ꝙ corpus Chriſti in ſacramento non eſt quantum:nec habet ibi in ſe quātitatē, q̄ ſit accidentalis forma ſibi inherens. Prima aūt in hoc diſcordat a tertia:ꝙ dicit quantitatem corporis Chriſti nō habere ſuū proprium modū in ſacr̄o, qui eſt modus quātitatiuus. Tertia dicit:ꝙ habet ſuū proprium modum: ille aūt non eſt modus quantitatiuus. Intelligendo ꝑ modū quantitatiuū partium extenſionem, ſecundū quam res poteſt eſſe in loco commenſuratiue. Sed eſt poſitio, quæ eſt ordo partium ad totum, non ad locum. ¶ Tres primæ opini. diſcordant a quarta:quia ponunt quantitatem eſſe accidens abſolutum inhærens rei quantæ, quod negat opinio quarta. ¶ Poſſet tamen quantum ad aliquid opi. tertia cum quarta concordari per æquiuocationem nominis quantitatis. Nam diffiniendo quantitatem prout opinione quarta diffinit, & ſimiliter quan-

Qūo ſaluatur figura partiū, cum non eſt ibi quantum.

Digitized by Google

tum dimenſiuum: q̃ eſt res habens partem extra partem ſiue diſtãtem a parte, inter quas poteſt fieri motus localis, quomodo etiam communiter accipitur quantitas, & quantum certum eſt corpus Chriſti in ſacramento non eſſe quantum: quia ſic quantitas includit ordinem partium ad totum, & locum, uerum, uel imaginarium: qui non eſt in ſacramento. Si autem accipitur quantum pro re una numero habente partes realiter diſtinctas natas diſtare localiter per naturam, ſic corpus Chriſti eſt quantum in ſacramento. Si ſic accipit opi. tertia: eſt intelligibilis, & probabilis in paucis diſcordans a quarta. In eo manet diſcordia: quia ponit quantitatem diſtingui a re quanta: quod quarta negat: alioquin opinio tertia eſt difficilis intellectu. Eligat quis, quod a pietate fidei non diſcordat. Et tantum de his, quæ prædicamentum quantitatis, ac ſitus concernunt ſecundum diuiſionem lectione 38. præmiſſam.

DE PREDICAMENTO RELATIONIS.

LECTIO XLIIII.

A EXPEDITIS utcunq; his, quæ ſecundum prædicamẽti quantitatis habitudinem corpus Chriſti reſpiciunt. Tranſeundum eſt ad prædicamentum relationis: & inquirendum de accidentibus, quæ ante conſecrationem panem, & uinum affecerunt, & ſenſui apparent: uidelicet colore, ſapore, odore, qualitatibus primis tangibilibus, ponderoſitate, & ceteris cui ſubiecto inhęreant: an ſint ſine ſubiecto. Inhæſio enim reſpectus dicitur, nec intelligi poteſt abſq; eo quod inhærent, & eo, cui inhęret, hoc eſt ut alij dicunt, ſine fundamento, & termino. Forma inhærens fundamentum eſt, & ſubiectum, cui inhæret terminus, primo itaq; ea dicemus, quæ certa ſunt. Secundò, quæ non ſimiliter ab omnibus ſunt opinata. ¶ Quoad primum quinq; pono propoſitiones. Prima. Species panis, & uini manent eædem poſt conſecrationem, quę fuerunt ante cõſecrationem. Species ſunt accidentia panis, & uini; qualia ſunt qualitates ſenſibiles, color, ſapor, odor: qualitates primæ tangibiles: calor, frigiditas, humor, ſiccitas, raritas, denſitas, figura, quantitas, & ſi quæ ſunt ſimilia: patet illud per experientiam ſenſuum. Senſus namq; circa proprium obiectum non decipitur, & cum eadem appereat prius, quæ ante, ſi non ſunt eadem, illuditur ſenſus. Contra illud B. Ambro. & allegat magiſter diſt. 12. 4. ſententiarum. Nihil falſi putandum eſt in ſacramento pietatis, ſicut fit in magorum præſtigijs, ubi deluſione quædam falluntur oculi ut uideatur eſſe quod non eſt. Item uenera. Hugo de S. Victo. lib. 2. de ſacra. parte 8. c. 7. In ſacramento inquit, tria ibi diſcreta proponuntur. Species uidelicet uiſibilis: & ueritas corporis: & uirtus gratiæ ſpiritualis. Aliud eſt enim uiſibilis ſpecies, quæ uiſibiliter cernitur. Aliud eſt ueritas corporis, & ſanguinis, quæ ſub uiſibili ſpecie creditur. Aliud gratiæ ſpiritualis, quæ cum corpore, & ſanguine inuiſibiliter, & ſpiritualiter percipitur. Quod. n. uidemus: ſpẽs panis eſt, & uini, qđ autẽ ſub ſpẽ illa credimus, uerũ corpus Xp̃i eſt, & uerus ſanguis; & paucis interpoſitis. Et ſpeciẽ quidem uiſibilem ſacramentũ eſſe ueri corporis, & ſanguinis ueri. Corpus autem, & ſanguinem ſacramentum eſſe gratiæ ſpiritualis. Et quemadmodum ſpecies illic cernitur, cuius res uel ſubſtantia ibi eſſe non creditur: ſic res ibi ueraciter & ſubſtãtialiter præſens

Accidentia ſiue ſpecies ſacramẽti, eucharistię in quo ſubiectãtur.

rop. 1.

mbro.

creditur

creditur: cuius ſpecies non cernitur. Videtur enim ſpecies panis,& uini: & ſubſtantia panis, & uini non creditur &c. Ex quibus manifeſte habetur ſpecies panis,& uini, quæ ſunt accidentia permanere in ſacramento:immo ipſas eſſe ſacramentum. ¶ Secunda propoſitio. Accidentia illa conſecratione facta non inhærēt ſubſtantiæ panis, & uini. Patet quia panis,& uini ſubſtantia ibi non manet:ut ſupra probatum eſt: & uerba Hugonis præmiſſa ſatis innuunt. ¶ Tertia propoſitio. Accidentia, & ſpecies ſacramentales non inhærent corpori, & ſanguini Chriſti: nec eos afficiunt: nec denominant. Patet per magiſtrum diſt. 12. li. 4. ſententiarum. c. 1. Ibi non eſt inquit, ſubſtantia niſi corporis, & ſanguinis dominici: quæ non afficitur illis accidentibus. Non enim corpus Chriſti talem habet in ſe formam: ſed qualis in iudicio apparebit. Item corpus Chriſti ad qualitates ſenſibiles de nouo non alteratur:quod tamen contingeret, ſi accidentia panis corpus Chriſti informarent. ¶ Item qualitates contrariæ non ſunt ſimul in corpore Chriſti & eadem eius partes:ſed qualitates panis,& uini ſunt contrariæ:ut ſiccitas panis, humiditas uini: ut ad ſenſum patet. Similiter contingit in qualitatibus differentiarum hoſtiarum conſecratarum: ergo non ſunt ſimul in corpore Chriſti. ¶ Quarta propoſitio. Species, & accidentia in ſacramento non inhærent aeri circunſtanti tanquam ſubiecto. Probatur quia nullum ſacramentum, nec ſecundum ſe totum, nec ſecundum partem ſui diſtat loco,& ſito a ſubiecto ſuo primo:ſed ad ſenſum apparet ꝙ aliqua pars hoſtiæ loco, & ſitu diſtat ab aere circunſtante, & a qualibet parte eius: non ergo eſt in aere ſubiectiue. Conſequentia nota cum maiore. Minor patet de partibus interioribus ſpecierum, quæ non tangunt aerem. ¶ Item ſubiectum accidentis non eſt locus accidentium: ſed ſubiecti, & accidentis ſibi inhęrentis eſt idem locus. Aer autem circunſtans accidentia eſt locus eorum:quia terminus corporis continentis accidentia. Etiam alius eſt locus aeris,& alius locus ſpecierum:quia alia & alia continentia: nam aer continet ſpecies: nō autem continet ſeipſum. Quod uero ſubiectum non ſit locus accidentis, patet quia locus ſitu diſtinguitur a locato:& non eſt ſimul cum locato penetratiue:quippe locus diuiſus eſt a locato ſitualiter 4. phyſi. Subiectum autē, & accidens ſunt ſimul,& ideo idem eſt locus ſubſtantiæ,& accidentis. Sicut locus lactis eſt etiam locus albedinis,ac dulcedinis inhærentis. ¶ Ex illis ſequitur propoſitio quinta: ꝙ accidentia, quæ ſunt ſpecies ſacramentales, nō ſunt in ſubſtantia tanquam in ſubiecto. Patet: quia non ſunt in ſubſtantia panis ex propoſitione ſecunda: nec in ſubſtantia corporis Chriſti ex propoſitione tertia: nec in ſubſtantia circunſtantis aeris ex propoſitione quarta: nec poteſt ibi fingi alia ſubſtantia: ſunt tamen ibi realiter ex propoſitione prima. ¶ Sed reſtat dubium, an ſint in aliquo ſubiecto accidentali. De illo ſunt opi. Sunt enim, qui dicunt ſolam quantitatem poſſe eſſe ſine ſubiecto: qualitates uero materiales: licet poſſint eſſe ſine ſubiecto ſubſtantiali per diuinam potentiam: non tamē ſine ſubiecto accidentali. Inhærent enim quātitati tanquā ſubiecto immediato, ſine quo conſeruari non poſſunt in eſſe. Cuius rationem aſſignant: quia ſola quantitas indiuiduatur per ſe: & omnia alia accidentia per quantitatem: ergo ſi aliquod accidens eſſet, & non in quantitate: eſſet hęc res, & non eſſet hæc. ¶ Item ſi eſſet albedo ſeparata a quantitate: eſſet ſenſibilis,& non eſſet ſenſibilis. Senſibilis: quia per ſe eſſet de tertia ſpecie qualitatis. Et eſſet non ſenſibilis: quia non quantum non poteſt ſentiri, quia indiuiſibile ſentiri non poteſt. De ſenſu,& ſenſato dubitatione ultima, qualitas autem non eſt diuiſibilis niſi per quantitatem. ¶ Itē ſine quantitate albedo eſſet qualitas ſpiritualis, quia indiuiſibilis & ſine ma-

Idem eſt locus ſubiecti & accidētis.

Prop. 2. (margin at B)

Prop. 3.

Prop. 4.

An ſint in aliquo ſubiecto accidentali puta in quantitate. (margin at C)

teria,& quantitate, & tamen eſſet qualitas corporalis, quia de tertia ſpecie qualitatis. ¶ Item quarto,ſi eſſet ſine quantitate, & per conſequens ſpiritua D lis,non eſſet repugnãtia,quin ineſſet ſpiritui: & ſic ſpiritus poſſet eſſe albus. ¶ Sed hanc opi.reprobat Scot.q.12.diſt.12. ſimiliter & Ockam q.7.quarti oſtendentes,ꝙ quodlibet accidens abſolutum per diuinam potentiam poteſt eſſe ſine ſubiecto.Nam eſſentialius dependet qualitas ad ſubſtantiã tanquam ad ſubiectum,quam ad quantitatem,eſto, ꝙ etiam inhæret quantitati quia ſubſtantia eſt primum ſubiectum. Eſſentialior aũt eſt dependentia ad primum, quã ad aliquod poſterius. Si ergo poteſt qualitas manere ſine dependentia actuali ad ſubſtantiam , multò magis poteſt eſſe ſine dependentia actuali quantitatem. ¶ Præterea magis dependet quantitas a ſubſtantia,quam qualitas a quantitate ponendo quantitatem ſubiectum medium inter ſubſtantiam,& qualitatem:ſed quantitas conſeruatur a Deo ſine ſubſtantia,ergo & qualitas conſeruari poteſt ſine quantitate. Maior patet: quia priorem, & uehementiorem influentiam habet cauſa prima ſuper cauſatum,quam cauſa ſecunda,ſed in genere cauſæ ſubiectiuè ſubſtantia eſt cauſa prima:quantitas poſterior,& ſecunda. ¶ Præterea qualitas perfectior eſt quantitate: ergo ſi quantitati non repugnat eſſe per ſe:multo magis non repugnat qualitati. Quod autem qualitas ſit perfectior quantitate,patet multipliciter. Tum quia qualitas eſt principium agendi actione reali: quantitas non. Non enim eſt quantitas de uirtutibus actiuis. Tum quia nobilioribus ſubſtantijs correſpondet qualitates nobiliores , nec ſic quantitas, quia non oportet nobiliorem ſubſtantiam eſſe maiorem quantitatem,ut patet de elementis,quæ ſunt quantitate maiora,& tamen ignobiliora. Tũ quia ꝑ qualitates ſubſtantiæ attingunt fines ſuos, ut patet de accidentibus beatificis non per quantitatem. Tum quia quantitas conſequitur compoſitum ratione materiæ,qualitas ratione formæ. Forma autem ſimpliciter perfectior eſt materia. Tum quia qualitates magis conueniunt cum perfectione ſimpliciter ut ſapientia intelligentia,uelle,quorum eſt eadem ratio formalis cum ſapien- E tia diuina &c.quod nullo modo quantitati conuenit. ¶ Igitur eſt alia opi. quam putoueram,ꝙ omne accidens abſolutum per diuinam potentiam eſſe poteſt,produci,& conſeruari ſine ſubiecto,tam ſubſtantiali, quàm accidẽtali. Vnde ſi ponitur quantitas accidens medium inter ſubſtantiam, & qualitatem:poteſt qualitas eſſe ſine quantitate , ſicut quantitas ſine ſubſtantia. Probatur, quia omne abſolutum a quolibet alio abſoluto realiter ſecũdum ſe, & quodlibet ſui diſtinctum, poteſt deus ſeparare, & ſeparatim conſeruare. Quod probatur,omnis res ſufficienter dependet a ſuis cauſis. Quicquid enim neceſſariò requiritur ad eſſe alterius, ita ꝙ ſine eo aliud eſſe non poteſt diſtinctum ab eo eſſentialiter , eſt cauſa eius in aliquo genere cauſæ, ut deduci põt ex diffinitione cauſę. Sed cuiuslibet cauſæ extrinſecè,cauſalitatẽ poteſt deus ſupplere. Res uerò abſoluta ſecundum ſe,& quodlibet ſui diſtincta ab alia,& qualibet eius parte , neceſſariò ad eſſe alterius requiſita eſt cauſa eius extrinſeca:ſiquidem ſole partes rei eſſentialis, ſcilicet materia,& forma ſunt cauſæ compoſiti intrinſecè , ergo eius cauſalitatem poteſt deus ſupplere,& ſine eo id,cuius eſt cauſa conſeruare. Vnde manifeſtè ſequitur, ꝙ quodlibet accidens abſolutum a quantitate realiter diſtinctum ſine quantitate conſeruare; ſimiliter ſine ſubſtantia & ita ſine ſubiecto. ¶ Item non plus includit contradictionem unum accidens abſolutum eſſe ſine ſubiecto,quam aliud,& quantitatem eſſe ſine ſubiecto non includit contradictionem,ergo nec quodcunq; aliud. Conſequentia nota cum minore. Maior pa F tet ſoluendo rationes opinionis oppoſitæ. ¶ Vnde ad primam dicitur,ꝙ

fundatur in falſo fundamento, nulla.n.res induiduatur per aliquod ſibi ex-
trinſecum, ſed qualibet ſeipſa eſt ſingularis. Etiam ſi ponerētur differentiæ
contrahentes naturam ad ſingularitatem, illæ non erunt alterius generis,
quia ſecundum ſic loquentes, ſicut in quolibet genere eſt inuenire ſupremū
in illa coordinatione, & ſimiliter genera, & ſpecies medias, ita eſt inuenire
aliquod infinitum per ſe in illa coordinatione, de quo omnia prædicantur,
& ipſum de nullo. Ideo qualitates etiam ſi eſſent in quantitate, non eſt hoc
per quantitatem formaliter: de quo alibi magis tractandum eſt. ¶ Ad ſecun
dam dicitur, ꝙ ſi albedo eſſet ſine quantitate: eſſet uiſibilis in potentia remo
ta, & inſenſibilis in potentia propinqua: quia ſecundum illum modum exi-
ſtendi, quo ſcilicet non haberet partem extra partem dimenſiue non eſſet
uiſibilis: poſſet tamen extendi, & ſic eſſet uiſibilis in potentia pro-
pinqua: & hoc ſufficit, ut ſit de tertia ſpecie qualitatis. ¶ Ad tertiam di-
ſtinguitur: quia qualitas poteſt dici corporalis, & materialis: uel quia na-
ta eſt perficere materiam, & corpus: uel quia eſt extenſa aptitudinaliter
ideſt habet partes, quæ poſſunt extendi: uel tertiò, quia actu extenditur.

Aliquid dicitur res corporalis & materialis tripliciter.

Primis duobus modis qualitas non quanta, nata tamen eſt quanta, eē cor-
poralis, & materialis: nō tertio modo. Angel⁹ aūt, & intellectio, & uolitio
nullo mō ſunt corporalia. Angel⁹, qa nō habet partes: intellectio, & uolitio
etſi hn̄t partes graduales: ñ ſecundū illos nō ſunt extenſibiles: ſed intēſibi-
les. ¶ Ad quartam dicitur: ꝙ ſublata quātitate nō eſſet ſpiritualis: ſi ſpiri-
tuale dr̄ non extenſibile & eſto, ꝙ eſſet ſpiritualis, nō ideo ſequiṙ: ꝙ poſſet
inhęrere Angelo: quia nō ſola extenſio cauſa eſt: quare nō pōt ſubiectari in
Angelo. Nam non quælibet qualitas pōt inhęrere cuilibet ſubiecto: ſed ex
natura propria q̄dam ſubſtantiæ determinant ſibi certas qualitates, quarum
ſunt receptiuæ: & quarundem ex natura propria non ſunt receptiuæ: cuius
alia rō danda nō eſt: niſi quia hæc natura eſt hæc. Sic lapis nō eſt receptiu⁹
uiſionis: nec cœlū coloris: q̄uis illæ qualitates ſint extenſæ, & ita etiam res
ſpirituales diuerſarum ſpecierū poſſunt ſibi determinare aliquas qualitates
ſpeciales ſpecie differētes: quarum una poteſt perficere illam huius ſpeciei,
& non aliam ſpiritualem ſubſtantiam alterius ſpeciei. ¶ Sed adhuc forte G
quis diceret: uidetur ſimpliciter impoſſibile accidens eſſe ſine ſubiecto: tum
quia accidens diffinitur per ſubiectum: nunc autem impoſſibile eſt alicui cō-
uenire diffinitum niſi conueniat ei diffinitio, cum ſint conuertibilia. ¶ Item

An accidens poſsit ſtare ſine ſubiecto, & ſi ſubſtātia poſsit eſſe ſine accidente.

ſicut ſubſtantia habet ſe ad eſſe per ſe: ita accidens ad eſſe in alio: ſed impoſ-
ſibile eſt eſſe ſubſtātiā & non eſſe per ſe: igitur impoſſibile eſſet eſſe accidēs
& non eſſe in alio. ¶ Item tunc Deus poſſet facere ſubſtantiā ſine acciden-
te: & ita hominem ſine quantitate, colore, figura & ita ſine carne, & oſſibus
& ſine organis. Conſequens uidetur falſum, quia corpus organicum eſt de
eſſentia hominis: quia anima, quæ eſt de eſſentia hominis diffinitur 2. de aīa
actus corporis organici. Non igitur poteſt eſſe niſi in corpore organico.
Probatur conſequentia: quia caro, & oſſa, & organa nō diſtinguuntꝰ niſi acci
dentaliter. ¶ Item tunc Deus poſſet facere intellectionē, & uolitionem ſine
ſubiecto: quia utraq; eſt accidens abſolutum: ꝑterea tunc poſſet etiam ac-
cidens reſpectiuum eſſe ſine ſubiecto. Conſequens falſum, quia non po-
teſt intelligi ſine fundamēto, & termino, multò minus eſſe. Probatur tn̄ il-
latū; quia oēs rōes adductę ad probādū, ꝙ accidens abſolutū pōt eſſe ſine ſu
biecto æqualiter concludunt de accidente reſpectiuo, quia ſubiectum re-
ſpectus habet rationem cauſæ extrinſecæ reſpectu relationis, & il-
lam poteſt Deus ſupplere, nam ſubiectum, ſeu fundamentum nec eſt re- R
latio, nec pars eius. ¶ Item ſimitas eſt accidens naſi: & non uidetur

poſſe fieri ſine naſo. ¶ Illæ obiectiones motæ ſunt propter infideles, & philoſophos, qui ſpecialiter propter hunc articulum inuehere ſolent contra fidem, & eam deridere. Ideo ad primam reſpondeo ꝙ accidens diffinitur per ſubiectum non in actu ſed in aptitudine: hoc eſt, ꝙ accidens non diffinitur eſſe res, quæ actu inhæret, ſed quæ naturaliter apta nata eſt inhærere: & hæc diffinitio conuenit accidenti, ſiue inhæreat, ſiue non: & eſt cõuertibilis cum accidente: quia non poteſt eſſe accidens, quin natum ſit inhærere. Hæc reſponſio eſt de mente S. Bonauen. in 4. diſt. 12. q. 1. ¶ Ad ſecundum dicitur: ꝙ maior non eſt uera, niſi eſſe in alio dicat aptitudinem ad inhærendum. Sic uerum eſt, ſicut ſubſtantia totalis eſt per ſe, ideſt non apta nata inhærere. Si autem utrumq; dicit actum: non eſt bona diuiſio entis, in ens per ſe, & ens per accidens. ¶ Præterea eſſe per ſe, non uidetur ſubſtantiæ eſſe eſſentiale nec eſſe de eius ratione formali: quia non conuenit materiæ, nec formæ ſubſtantiali: quæ tamen ueræ ſunt ſubſtantiæ ſecundum philoſophum in prædicamentis. Non conturbent nos partes ſubſtantiæ &c. Item non uidetur plus repugnare totali ſubſtantiæ inhærere alteri; quàm ſuppoſitari ab alio. Neq; enim per ſe eſt, quæ ab alio ſuppoſitatur: ideo ſicut non implicat contradictione, ꝙ perſona extrinſeca terminat eſſe ſuppoſitale ſubſtantiæ totalis: ita non uidetur implicare, quòd ſubſtantia totalis quantum ad eſſe ſuum per ſe dependeat ad aliud: licet ſibi conueniat ſine alio eſſe per ſe: ſicut eſſe ſuppoſitale conuenit ſubſtantiæ per ſe: & tamen poteſt quantum ad illud eſſe dependere ad aliud. Si hoc non placet, ſufficit ſolutio prima. ¶ Ad tertium conceditur; ꝙ Deus poſſet ſubſtantiam facere ſine accidente: & cũ infertur de homine ſine qualitate, & figura: conceditur quantum ad figurã & qualitatem, & cetera accidentia. Sed de organis, carne, & oſſibus dicitur. Si illa diſtinguuntur per formas ſubſtantiales diuerſarum rationum: ſic homo ſine illis eſſe non poſſet. Non enim eſt homo ſine forma ſenſitiua, uegetatiua, intellectiua &c. ſiue ſit una ſiue plures. Si autem tantum diſtinguuntur per diſpoſitiones accidentales: conceditur, quia hoc nullam implicat cõtradictionem: unde poteſt hominem conſeruare ſine manibus, & pedibus: immo ſine capite, quod eſt principium mẽbrorum. Vnde legitur de ſanctis Albano, & Dionyſio, ꝙ decollati capita ſua manibus portarunt per longa ſpacia ad locum ſepulturæ: & ſi ad tempus uixerunt ſine capitibus; poterunt ſimiliter uiuere per miraculum per tempus quantumlibet magnum. ¶ Ad quartum, conceditur illatum: non enim plus repugnat diuinæ eſſentiæ, producere, aut cõſeruare accidẽs ſpirituale ſine ſubiecto, quàm materiale. ¶ Ad quintum dicerent, ꝙ negarent omnes reſpectus: quia ratio illa falſum ſupponit. Supponit enim eſſe aliquas res reſpectiuas diſtinctas ab abſolutis: quod illi non admitterent. Secundum illos uerò, qui admittunt huiuſmodi res paruas reſpectiuas, habent conſequenter dicere, ꝙ non poſſint eſſe ſine fundamentis, & terminis, quamuis ſint extrinſeci reſpectui. Cuius ratio eſt: quia reſpectus eſt eſſentia quædam, uel natura, cuius eſſentia eſt habitudo inter duo extrema: & utrumque extremorum eſt de ratione eſſentiali reſpectus ideo tollere alterum extremum ſiue terminum, ſiue fundamentum eſt tollere eſſentialem rationem reſpectus: & ita deſtruere naturam eius. Vnde non quia reſpectus eſt accidens: ideo requirit ſubiectum, uel fundamẽtum: ſed quia reſpectus eſt reſpectus: ideo requirit, cuius ſit, & ad quid ſit: etiam in diuinis ubi non eſt accidens: & ideo licet deus ſupplere poſſet cauſalitatẽ fundamenti, & termini: ut ſi reſpectus eſſet a ſolo Deo cauſaliter effectiue: non poſſet eſſe reſpectus ſine illis: quia eius natura eſſentialiter dependet ab illis: non ſic quæcumq; res abſoluta dependet a cauſis extrinſecis ſecundis.

Homo ſine qualitate, & figura.

dis. Fortaſsis etiam dici poſſet, ꝙ Deus poſſet reſpectum conſeruare abſq;
inhæſione: ſed non abſq; extremis: & propter hanc rationem nonnulli ne-
gant reſpectus. ¶ Ad ultimum de ſimitate naſi dicitur, ꝙ ſimitas non eſt
accidens abſolutum diſtinctum a naſo: ſicut nec generaliter figura a re figu-
rata. Sed illi termini ſimitas, figura &c. ſunt termini connotatiui, connotan
tes certum ordinem partium rei extenſæ: qui ordo non eſt accidens diſtin-
ctum a partibus, & a toto: ſed partes ipſe ſic, uel ſic diſtantes, & propinque:
& ideo quandoq; prædicantur de re: quandoque non: ideo dicuntur accidē
tia non realia, ſed logicalia. i. non res illæ ſignificare, ſcilicet partes ſubſtan
tiarum: ſed conceptus hæc repræſentantes ſunt accidentia. i. accidentaliter
prædicabiles. Hæc de poſſibili. ¶ Sed quid de facto: an omnia accidentia
panis, & uini ſint ſine ſubiecto: an unum accidens inhæreat alteri in ſacra-
mento. Ad hoc ſecundum diuerſimodè opinantes de quantitate diuerſi-
modè reſpondetur. Nam tenentes quantitatem non diſtingui a re quan-
ta: ſed quamlibet rem extenſam: per ſuas partes, & non per accidens ſuper-
additum extenſam: quam opinionem tenet Ockam: conſequenter habent
dicere: ꝙ omnia accidentia ſint ſimpliciter ſine ſubiecto: quia non eſt ibi
quantitas aliqua diſtincta a qualitatibus &c. ſed qualibet qualitas puta albe
do, ſapor rei, eſt ſuamet quantitas: & cum qualitas non ſit in qualitate, ma-
nifeſtum eſt: ꝙ nulla qualitas eſt in quantitate: & per conſequens quælibet
qualitas ſimpliciter eſt ſine ſubiecto. ¶ Qui uerò tenent, ꝙ quantitas ſit ac-
cidens abſolutum: poſſet adhuc dupliciter dicere. Vel quòd ſola quantitas
ſit ſimpliciter ſine ſubiecto, ceteræ qualitates ſint in quantitate tanquam in
ſubiecto proximo, uel immediato. Aliter, quòd ſicut quātitas eſt ſimplici-
ter ſine ſubiecto, ita & cetera accidentia. ¶ Conſequenter, quòd qualita-
tes materiales in quocunque corpore ſunt, ſunt immediatè in materia ſiue
ſubſtantia tanquam in ſubiecto, & non in quantitaee, extenduntur tamen
ad extenſionem ſubiecti. Vnde primò ſubiectum extenditur per quantitatē
ſibi inhærentem. Cetera accidentia per eandem quantitatem ſibi in eodem
ſubiecto coexiſtentem. Et non oportet dicere ad ſaluandam accidentium
extenſionem, quòd inhæreant quātitati, ſed ſufficit, quòd coexiſtit eis quā-
titas in eodem ſubiecto, per quam habent partes extra partes. ¶ Et hoc
L dictum. ſ. ꝙ accidentia omnia ſint per ſe in ſacramento ſine ſubiecto magis
uidetur poſſe probari autoritatibus originalium doctorum. Nam magiſter
in 4. diſt. 12 Si quæritur inquit, de accidentibus, quæ remanent, ſcilicet de
ſpeciebus ſapore, & pondere, in quo ſubiecto ſundentur, potius mihi uidet
fatendum eſſe ſine ſubiecto, quàm in ſubiecto. Nec ualet hæc euaſio, ſi dice
tur, ꝙ uult, quòd qualitates non ſint in aliqua ſubſtantia, pro eo, quòd ma-
giſter quaſi rationem ſui dicti, quare qualitates non ſint in ſubiecto, aſſi-
gnans ſubdit, quia ibi non eſt ſubſtantia niſi corpus, & ſanguis domini, quæ
non afficitur illis accidentibus. Hæc reſponſio non ſufficit, quia nunquam
dici poteſt accidens ſine ſubiecto, quamdiu ſubſiſtit in ſuo ſubiecto primo,
& immediato, ideo qualitates non poſſunt dici eſſe ſine ſubiecto, ſi ſunt in
quantitate, quia quantitas eſt ſubiectum immediatum earum. Nec poſſent
dici ſubſiſtere per ſe, ſi eſſent in quantitate. Sed magiſter ubi prius loquens
de qualitatibus, de quibus prius dixit, ꝙ ſunt ſine ſubiecto, dicit. Remanent
illa accidentia per ſe ſubſiſtentia ad myſterij ritum, ad guſtus fideiq; ſuffra-
gium, quibus corpus Chriſti habens formam ſuam & materiam tegitur. &
ſubdit. Ne mireris uel inſultes ſi ibi accidentia uideantur frangi, cum ibi
ſine ſubiecto. ¶ Item eccleſia ſolennizans feſtum corporis Chriſti legit
ſic. Accidentia ſine ſubiecto in eodem exiſtunt, ut fides locum habeat, dum

An de facto in ſacramento altaris oĩa accidentia ſtant nude ſine ſubiecto.

uiſibiliter inuiſibile ſumitur aliena ſpecie occultatum, & ſenſus a deceptio- ne immunes redduntur,qui de accidentibus iudicant ſibi notis. Ecce gene- raliter de accidentibus ſenſibilibus loquitur, q̄ illa ſine ſubiecto exiſtunt. Nec ęſtimo, quòd reperitur ab aliquo ſanctorum patrum originalium do- ctorum traditum,ſed nec a philoſopho,quòd accidentia aliqua,ſcilicet qua litates ſint in quantitate tanquam in ſubiecto, magis philoſophus ad oppo ſitum loquitur,unde 4.Metaphy.Accidens non accidit accidenti: niſi quia ambo accidunt eidem ſubiecto. Nihil enim hoc illi magis, quàm illud huic. Similiter in prædicamento ſubſtantiæ dicit.Maxime proprium eſſe ſubſtan- tiæ,cum ſit idem numero, ſecundum ſui mutationem eſſe ſuſceptiuum con- trariorum.Si ergo accidens puta quantitas etiam ſuſciperet contraria acci- dentia ſecundum ſui mutationem, nullo modo eſſet proprium ſubſtantiæ, quia nec omni, nec ſoli conueniret,unde cum dicit, quòd maxime propriū eſt ſubſtantiæ, &c. per hoc uidetur uelle ſubſtantiam ab omnibus ſeparare, quaſi per illud,quod ſoli ſubſtãtiæ conuenit,licet utraque autoritatum phi- loſophi ab alijs exponatur,& gloſetur, & ex intentione probat, quòd non conuenit quantitati:replicat enim de oratione,quam ponit ſpeciem quan- titatis, quòd ei inſint contraria ſecundum ſui mutationem, ſcilicet uerum, & falſum,& ſoluit concludens,quòd ſuſcipere contraria ſoli ſubẽ ſit pro- prium,& non alteri conueniat. Hæc de reſpicientibus prædicamentum re- lationis.

M ¶ Quantum ad ea,quæ reſpiciunt prædicamentum qualitatis:oc- currit duplex conſideratio. Vna de qualitatibus panis, & uini remanentib⁹. Altera de qualitatibus ſubſtantiam corporis Chriſti concomitantibus,& de utriſq; poteſt eſſe conſideratio,uel quoad ſe, uel in ordine ad operationes earum,& paſſiones. Secunda conſideratio locum habebit ſequenti lectio- ne,ubi dicetur de his, quæ reſpiciunt prædicamenta actionis, & paſſionis. ¶ Quoad primam uidendum eſt: utrū omnes qualitates ſubſtãtiæ panis, & uini inhærentes ante conſecrationem maneant factam conſecratione. Et ibi dicitur,quòd nulla qualitas accidentalis,quæ fuit in pane,& uino ante cō ſecrationem, mutatur quantum ad ſuum eſſe per ipſam panis, & uini con- uerſionem. Manent enim omnes qualitates, quæ fuerunt in pane,& uino ēt poſt conſecrationem in eiuſdem ſitibus, ſed non in eiſdem ſubiectis, ſicut prius iſtud ſatis propoſitione prima præſentis lect. declaratum eſt. ¶ Et di- citur notanter: non mutantur per conuerſionem, quia fieri poſſunt muta- tiones illarum qualitatum ſecundum diuerſas ſpecies mutationis. Poſſunt enim intendi,poſſunt remitti, rareſieri,condenſari, congelari &c. ut expe- rientia docet, ſed hę mutationes non fiunt uirtute conuerſionis: nam con- uerſio illa eſt tranſſubſtantiatio: ut ſupra dictum eſt: in qua ſola ſubſtantia definit eſſe non accidentia. Vnde autem accidentium mutationes fiant,dice tur lectione ſequenti.

Vtrum oēs qualitates ſubſtãtię panis, & uini inhærentes ante conſecrationem maneant facta conſe.

N ¶ De qualitatibus corporis Chriſti dictum eſt,ſupra lect. 42. Et poteſt ſummarie repeti,q̄ omnes qualitates, immo omnia acci- dentia abſoluta corpori Chriſti in cœlo inhærentia,quorum rationibus for malibus modus exiſtendi ſub ſacramento diffinitiuus non repugnat, inhæ- rent etiam corpori Chriſti ſub ſacramento,& quoniam illæ modus exiſten- di qualitatibus non repugnat non plus, quā ſubſtãtiæ ideo concomitantur corpus Chriſti in ſacramento qualitates ſuæ omnes. ¶ Ad hoc poſſet ad- duci congruentia. Nam corpus Chriſti glorioſum reſurgens ex mortuis nō moritur.deponendo animam quæ eſt uita, ita nec moritur deponendo ali- quam perfectionem,uel gloriam corporis. Moreretur autem illi perfectio- ni qualitatiuę,quam deponeret in ſacramento. Sic enim mori dicitur res, ei a quo ſeparatur: ſecundū quem modum loquitur Apoſtolus ad Roma 6.

Exiſtima-

Digitized by Google

Exiſtimate uos eſſe mortuos peccato, viuentes autem Deo in Chriſto Ieſu. ¶ Præterea ſicut in naturalibus nihil ponitur fruſtra: ita nec in gratuitis, & maxime in ſacramento ſalutis, nihil autem proficeret ſaluti utentium hoc ſacramento dimiſſio cuiuſq; qualitatis corpus Chriſti perficientis, ideó non eſt aſſerendum, vt etiam ſupra tactum eſt lect. 42. Nec obſtat, quod figura corpori Chriſti, & quantitas non manent ſecundum aliquorum opinionē, quia illæ repugnant modo exiſtendi in ſacramento, qui multum utilis eſt, & magnum fidei fructum parit, dum præſentiæ corporis Chriſti nullam habemus experientiæ euidentiam: ſed ſimpliciter credimus in obſequium Chriſti intellectum noſtrum captiuantes. ¶ Sed diceres contraria non ſunt ſimul etiam in hoc ſacramento. O Qualitates autem panis, & vini contrariæ ſunt qualitatibus corporis Chriſti: non ergo erunt ſimul cum ſpeciebus ſacramenti. Ad hoc dicitur, ꝙ qualitates contrariæ non ſunt ſimul in eodem ſubiecto non autem ſimpliciter repugnat eis ſimul eſſe in eodē loco. Nullæ enim qualitates contrariæ ſunt in eodem ſubiecto adæquatæ in ſacramento nam qualitates contrariæ panis, & vini non ſunt ſimul: neq; ſubiecto, nec ſitu, nec loco. Sed qualitates panis, & uini contrariæ qualitatibus corporis Chriſti ſunt ſimul cum illis loco non ſubiecto: illæ enim ſunt ſine ſubiecto: iſtæ ſunt in corpore Chriſti ſubiectiué. Similiter quia mēbra corporis Chriſti ſunt ſimul in qualibet parte hoſtiæ etiam qualitates membrorum ſunt ſimul, & tamen aliquæ ſunt contrariæ: puta frigiditas cerebri, & calor epatis non tamen ſunt in eodem ſubiecto. Nam membra manent diſtincta, quibus inhęrent qualitates contrariæ. Et hæc breuiter commemorata eſſe ſufficiat: quia partim in præcedentibus habita ſunt, & cetera ſequentibus reſeruantur.

Verū omnes qualitates corpis Chriſti immo oīa accidentia abſoluta corpis Chriſti in cœlo inhęrētia inhæreant corpori Chriſti ut in ſacramento.

DE PRAEDICAMENTO ACTIONIS, & paſſionis.

LECTIO XLV.

CONSEQVENTER conſiderandum eſt de actione, & paſſione, quæ fiunt, aut fieri poſſunt, per uel circa qualitates tam ſenſibiles in ſacramento, quam inſenſibiles corpus Chriſti afficientes. A Primó autem de qualitatibus ſenſibilibus ſine ſubiecto remanentibus uidendum eſt: vtrum poſſunt habere omnem actionem, quam habere poterunt in ſubiecto. Ac deinde an omnis tranſmutatio paſſiua poſſit cauſari ab agente naturali circa accidentia in euchariſtia manentia: q̄ fierent, ſi eſſent in ſubiecto. ¶ Circa primū aduertēdū, ꝙ triplex actio pōt cōuenire accidētibus. Vna reſpectu ſubſtantiæ generādæ, & duæ reſpectu accidētis ꝓducēdi: una reſpectu cognitionis cauſandæ in potentia cognitiua, altera realis in paſſum habens realiter contrarium.

Triplex actio pōt conuenire accidentis.

¶ Quantum ad primum eſt quorundam opinio, quod accidens ſeparatū nō poteſt eſſe principium generandi ſubſtantiā, nec principale, nec inſtrumentale, ſed nec corrumpendi ſubſtantiam, intantum quod ſi tota ſubſtantia ignis in ſphæra ſua deſtrueretur: remanentibus oibus accidentibus: & ita maximo calore, gutta aquæ ibi poſita nunquam corrumperetur ab illis, quia ſicut generatio ſubſtantiæ, ita & corruptio eius non poteſt fieri niſi a ſubſtantia. Huius principale motiuum eſt, quia totale cauſans non poteſt eſſe imperfectius cauſato. Cum ergo ſpecies eſſent totale agens: non enim cum eis cōcurrit aliqua ſubſtantia, cum ſubſtantia panis, & uini non ſint, nec alia: ergo ſpecies, quæ ſunt accidentia, non poſſunt eſſe cauſæ reſpectu ſubſtantiæ generandæ, uel corrumpendæ. Quod non corrumpēdæ, quia nihil poteſt corrumpere ſubſtantiam, niſi habeat uirtutem producendi ſubſtantiā: & per hoc patet ſecundum illam opi. quod ſpecies ſacramentales non poſſunt producere ſubſtantiam in quacunque materia. & hæc eſt opin. Scot. diſt. 12. q. 3. quarti ſcripti. ¶ Aliter opinatur B. Tho. in 4. ſcripto ead. diſt q. 1. quam Scot. ubi ſupra recitat & improbat. Tenet autem, quòd ſpecies in uirtute formæ ſubſtantialis poſſunt agere ad formam ſubſtantialem tanquam ad terminū ſuæ actionis, quam uirtutem receperunt a forma panis, & uini, dum per imò in pane productæ ſunt, & uino: quæ uirtus in eis manet deſinentibus pane, & uino, ſicut eis manet idem eſſe, quod in eis receperunt. ¶ Sed quicquid ſit de illis opinionibus: poteſt hic dici poſt Guiliel Ockam: quod accidens poteſt eſſe cauſa partialis ſubſtantiæ generandæ, & corrumpendæ tam coniunctū, quam ſeparatum, nec oportet refugere ad uirtutem a ſubſtantia receptam. Sed hoc conuenit ſibi a propria natura. Nam eadem ratione, qua perſuadetur ſubſtantiam eſſe cauſam ſubſtantiæ, eadem etiam probatur accidens eſſe cauſam ſubſtantiæ, licet neutrum poteſt demonſtrari, nam ſicut ad præſentiam ſubſtantiæ ſequitur productio, uel corruptio ſubſtantiæ: quæ non corrumperetur, uel produceretur in eius abſentia, & ideo ſubſtantia dicit̄ productiua, uel corruptiua ſubſtantiæ, ut patet de igne producēte ignem, & corrumpente aquam. Sic etiam ad præſentiam caloris producit ignis, & conſumit aqua. Quod non fieret ſine pſentia caloris, immo aliqn̄ ad pſentiam caloris ſine igne producit̄ ignis, ut in motu forti confricationis, ut in molendinis nonnunquam contingit, nunq̄ aūt ad pſentiā ignis ſine calore. Nec aliqua alia uia pōt probari aliquid eſſe cauſam alterius. Verū rō non demonſtrat, quia inſtantia eſt de aīa intellectiua, q̄ a ſolo Deo cauſat̄, & tn̄ productionem eius præcedit cōmixtio maris, & feminæ ſicut in generatione bruti, vnde ſi eſſet hæc materia informata forma ignis, & alia eſſet informata forma aquæ ſine omnibus accidentibus hincinde, tunc poſſet quis experiri certitudinaliter, utrum ſubſtātia gn̄aret ſubſtātiā ſine accidentibus: & ſi ſic: tunc poſſet ſuſtineri, quod accidentia non eſſent cauſæ partiales illius generationis ſubſtantiæ. Si non, tunc neceſſe foret ponere: quod accidentia eſſent cauſæ ad minus partiales ſubſtantiæ, ſic etiā ſi ad pſentiam accidentium ſeparatorum produceretur ſubſtantia, poſſet certe ſciri, quod accidētia producerent ſubſtātiā principaliter ſine ſubſtantia cōcurrente: ſed quia nullibi eſt inuenire ſubſtātiā ſine accidentibus, nec accidētia extra ſubſtātiā naturaliter, iō certitudo fieri nequit. ¶ Neque ur̄ poſſe demonſtrari ex ſe notis, quod aliqua creatura cauſet quēcūq; effectū efficienter: quia poſſet proteruiens dicere: quod ois effectus poſitiuus immediatè eſt a ſolo Deo, quantumcunq; concurrāt cauſæ ſecundæ, ſicut dr̄ de productione aīæ intellectiuæ, cui poſſet applicari illud Apoſtoli. Ego plantaui: apollo rigaui, Deus autem incrementum dedit. quaſi diceret. Et ſi a creatura actiua paſſiuis applicantur, Deus tamen

Vtrū accidēs poſsit eſſe principium generandę ſubſtantiæ.

Scot.

Thom.

B

Guiliel.

C

1.Cor.3.

eſt,

Digitized by Google

eſt, qui operatur omnia in omnibus. Et poſſet ratio addi, quia ſine Deo nihil producitur, ut patet in igne chaldæorum pueros non comburente, & in ſimilibus multis miraculis, & ipſe ſolus in principio creationis mundi omnia produxit. Ideo uidetur: ꝙ æquæ probabile eſt accidentia partialiter producere ſubſtantiã: ſicut ꝙ ſubſtãtiæ producant ſubſtantias, cum neutrum ſine altero producit. ¶ Nec ratio Scoti aliquid probat: quia admiſſo, ꝙ cauſa totalis nõ ſit iperfectior cauſato, nõ ſequit iõ: ꝙ cauſa partialis nõ poſsit eſſe imperfectior cauſato. Nulla autem creatura põt eſſe cauſa totalis efficiens cuiuſcumque effectus, quia Deus eſt cauſa principalis cuiuslibet effectus poſitiui, qui ſine alterius cauſæ concurſu poteſt producere effectum: & nulla cauſa ſecunda ſine ea: ideo in omni actione cauſæ totalis, efficiens eſt perfectior cauſato propter Deum principaliter concurrentem. Et ſi illa propoſitio, ꝙ cauſa non eſt imperfectior cauſato reſtringeretur ad cauſas ſecundas, tunc patitur multiplicem inſtantiam, ut patet de productione animalium ex putrefactione, ubi non concurrit animal uiuens. Et ſi dicitur: quòd concurrit cœlum, cœlum non eſt perfectius eſſentialiter uiuente, ſecundum beatum Augu. dicentem, quod uiuentia in perfectione præponuntur non uiuentibus.

Dan.3.

D

opi. Alex.

¶ Per hoc ad propoſitum dicitur poſt Alex. de Ales parte 4. q. 40. arti. 1. membro. 2. §. 2. quod ſpecies ſacramentales habent eãdem uirtutem agendi in materiam exteriorem, quam haberent ſi eſſent coniunctæ ſubſtantiæ panis, & uini. Ad hoc allegat Alexander Innocentium dicentem. Species prout ſunt mirabiliter non priuatur uirtute, nec proprietatibus naturalibus naturaliter exeunt in huiuſmodi opera, quia eis ſunt propria per naturam, & per hoc patet: quod ſpecies tanquam obiecta poſſunt, producere ſenſationem ſui cum potentia: puta uideri poſſunt, odorari, tangi &c. quia ad illas actiones nihil confert ſubiectum. Non enim ſentiuntur propter ſubiectum, ſed ex propria natura ſunt qualitates ſenſibiles. Suo modo dicendum eſt de accidentibus realibus. Poteſt enim caliditas hoſtiæ producere caliditatem in aere circunſtante aut alio tangente: humiditas humiditatem naturaliter. Sic ergo patet, quod ſpecies illæ agunt naturaliter ad productionem ſubſtantiæ, & eius corruptionem, ut ad corruptionem muſcæ cadentis in calicem, ad generationem guttæ aquæ ex aere: ſi ſpecies panis eſſent congelatæ, & ſtupæ calidæ illatæ, poſſunt producere qualitates reales: ſimiliter & ſpirituales in potentia ſenſitiua, & intellectiua, tanquam obiecta. Et notanter additum eſt in materiam exteriorem, q̃a an ſpecies illæ ſeipſas alterari poſſunt: hoc eſt una aliam corrumpere, & aliam in locum corruptum adducere, ut ſi ſpecies panis congelatæ mitterentur in uini ſpecies calidas: an ſpecies uini remitterent frigiditatem, & producerent caliditatem in particula congelata, dicetur ſtatim infra.

An ſpecies poſſunt uideri, tãgi, odorari, calefacere.

¶ Per hoc conſequenter dicit Alexand. q. 40. parte 4. arti. 2. membro ſecundo §. 2. & poſt eum Sanctus Bonauent. quod ſpecies uini inebriari poſſunt, licet non poſſunt naturaliter reficere, uel nutrire. unde dicit. Virtus naturaliter relicta in ſpeciebus naturaliter poteſt immutare ſenſus; unde bene concedo, quod uirtus uini mirabiliter relicta in ſpecie poteſt naturaliter agere in guſtum, & in tanta quantitate poſſet ſumi, quod inebriaret naturaliter. Virtus enim huiuſmodi, quia eſt naturaliter diffuſiua, poteſt ſe naturaliter diffundere per aerem uſque ad cerebrum, & perturbare ſpiritum, & ſic inebriare: ſicut etiam quandoque ex forti odore uini quidam inebriantur, qui tamen uinum, non biberunt. Et ad hoc adducitur illud, quod habetur in textu, & in gloſ. quod aliquid inebriati ſunt ex uſu ſpecierum; quis notat Apoſtolus cum dicit. Alius quidem eſurit, alius autem ebrius eſt.

E

Alex. Bonauen.

An poſsit inebriare.

1. Cor. 11.

ubi glo. Notat eos, qui munera, quæ offerebant altaribus pro ſacrificio conferiendo, peracto illo ſibi reſumebant, nec alijs non habentibus cõ care ſinebant:ſed ſoli ſumebant, ut inde etiam inebriarentur alijs eſurientibus. Hæc glo Non tamen naturaliter reficiunt, & nutriunt:nam refectio eſt, qñ loca euacuata per caloris naturalis actionem replentur nutrimento digeſto, & ſic præcedit nutritionem. Nutritio dicitur, quando alimentum ſimile factum unitur alendo,& informatur forma partiali uiuentis. Hæc ergo refectio,& nutritio fieri non põt ex ſolis ſpeciebus, & accidentibus, de quo

F ſtatim dicetur. ¶ Nunc de mutatione paſſiua, quæ fieri poteſt circa illas ſpecies. Quædam mutationes fieri poſſunt in ſpeciebus manente nihilominus euchariſtia. Quædam fieri poſſunt circa ſpecies, propter quas deſinit eſſe euchariſtia, quæ autem ſint illæ, uel iſtæ, notari poteſt per hanc regulam. — *De transmutatione paſſiua circa ſpẽs notantur aliquæ regulæ.*

¶ Per nullam tranſmutationem factam circa ſpecies ſacramentales deſinit eſſe corpus Chriſti ſub eiſdem:cum qua maneret ſubſtantia panis, aut uini, ſi non fuiſſet facta conuerſio,& quandocunq; fit tranſmutatio circa ſpecies ſacramentales,per quam corrumperetur panis ſubſtantia, aut uini ſi eſſent, deſini. eſſe corpus Chriſti in eo inſtãti,in quo deſineret panis,aut uinũ Inſtituit enim Deus ſub euchariſtia.i.ſub ſpeciebus panis, & uini:quam ex nimia charitate dedit ſponſæ ſuæ eccleſiæ: tandiu conſeruare ſpecies eiſque ſuccedentes ſine ſubiecto,& ſub illis,ac quibuſcunq; in locum earum ſuccedentibus præſentiã ſui corporis,& ſanguinis exhiberet,quamdiu ſub illis maneret ſubſtantia panis,& uini,ſi conuerſi non eſſent. ¶ Secunda regula. Deus ea voluntate,qua euchariſtiã eſſe uoluit in eccleſia: diſpoſuit omnes tranſmutationes, & effectus circa illas ſpecies præſente actiuo naturali cauſare immediate ad quos agens naturale propter ſubiecti defectum non poteſt attingere, quos tamen agens naturale cauſaret, ſi ſubſtantia conuerſi permaneret,& hoc nõ nouo miraculo, ſed uoluntate, qua inſtituit euchariſtiã: ne ſi ſpecies uiderentur intraſmutabiles:meritum fidei euacuaretur. Voluit enim dominus ut nulla naturali experientia probari poſſet præſentia ſui corporis ſub iſtis ſpeciebus, ſed ſola fides cerneret, unde meriti ſui fructum

G reportaret. ¶ Et ideo omnes tranſmutationes, quæ fierent naturaliter circa iſtas ſpecies,ſiue in ſubiectis:ſiue in quantitatibus: ſiue qualitatibus per generationem,corruptionem,alterationem,rarefactionem,uel condenſationem,ſi nulla facta fuiſſet conuerſio, etiam nunc fiunt facta conuerſione, q̃dam a cauſis naturalibus, quædã a ſolo Deo immediate ſupplente actione cauſarum naturalium, nec per hoc aufert Deus ab agente naturali ſuam propriam actionem. Non enim aufert, quæ ſibi competere poſſunt.ſ.tranſmutationes de forma in formam exiſtente ſubiecto, terminos huiuſmodi tranſmutationum deferente. Actiones aũt, q̃ naturalibus agentibus cõpetere non poſſent.ſ.ubi non eſt ſubiectũ utriuſq; termini tranſmutationis propter deſitionem ſubſtãtiæ panis, & uini conuerſorũ, illam ſua potentia immediate ſupplet,ſiue nouo,ſiue antiquo miraculo parum refert. Non enim Deus laborat faciendo miracula ad ſuorum ſalutem fidelium. Si enim effectus ſuper naturam a Deo immediate productus de nouo, ideo dr̃ nouum miraculum,quia non producit uoluntate noua: ſed uoluntate antiqua cum ex parte Dei nulla ſit uoluntas noua: ſed quæcunq; de nouo fiunt a Deo, ſunt ab æterno immutabili uoluntate uolita: nullum erit miraculum nouum. Si uerò dicitur nouum miraculum,quia effectus nouus eſt: toties fiunt a Deo miracula noua quoties a Deo producitur effectus immediate ſupra naturam. ¶ Poteſt addi tertia regula. Nulla tranſmutatio acquiſitiua poteſt fieri a cauſa naturali niſi in ſubiecto præ- — *Quę trãſmutatio paſſiua circa ſpẽs fit a ſolo Deo miraculoſe.*

ſuppoſito

Nulla tranſmutatio acquiſitiua pōt fieri a cauſa naturali niſi ſubiecto pręſuppoſito.

Differūt creare & facere.

ſuppoſito. Patet quia niſi ſic, creatura poſſet creare, quia quicquid producit H
& non de potentia ſubiecti, creatur, nam quod non producitur de potentia
ſubiecti, producitur de nihilo, quod uerò de nihilo producitur, creatur: ſe-
cundum magiſtrum diſt. 1. Quia in hoc diſcernit creare a facere, quia crea-
re eſt aliquid de nihilo producere. Facere uerò aliquid producere ſiue de
nihilo, ſiue de ſubiecto præſuppoſito. ¶ Dicitur notanter, nulla tranſmuta-
tio acquiſitiua, quia ſecundum Guilihel. Ockam. Tranſmutatio deperditiua
fieri poteſt nullo etiam præſuppoſito ſubiecto. Creatura. n. ſecundum eum:
licet non poſſit creare: pōt tñ annihilare. Cuius rationem in ſuo quarto ſcri
pto. q. 7. aſſignat: quia qñ agens naturale æqualiter, & indifferenrer ſe habet
ad multa ſeu infinita ſub aliqua ſpecie cauſabilia, æqualiter uel æquè pri-
mò facit omnia, uel nullum. Cum autem agens creatum æqualiter & indi-
ferenter ſe habeat ad omnes effectus cauſabiles in aliqua ſpecie, puta ad in-
finita indiuidua ſub ſpecie humana, & quia omnia creabilia ſunt purum ni-
hil, non plus appropinquat unum creabile agenti naturali, quam aliud: &
per conſequens æqualiter omnia talia reſpicit, & ita ſi poſſet creare: ratio
aſsignari nō poſſet, quare plus crearet unum quam mille, immo quam in-
finita. Quia autem creatura non poteſt ſimul creare infinita, non poteſt ali
quid creare. Agens autem naturale aliter reſpicit unum annihilabile, quam
aliud, eo quod quodlibet eorum eſt in actu, & unum poteſt plus appropin-
quare agenti naturali quam aliud, ideo plus poteſt annihilare unum quam
aliud. Vnde mirabile ait, uidetur: ſi modicum frigus ſeparatum approxima
retur maximò igni, quod ignis ille non poſſet illud frigus modicum deſtrue
re. Non poteſt autem deſtrui niſi per annihilationem ¶ Verum illa ratio ui-
detur æquè procedere de generatione formæ de potentia ſubiecti: ideo ſi-
cut ib dicitur: ita in propoſito: quod cauſa naturaliter determinat quoad

Productio ſubſtātiæ nouę ad ſpecierum a quo fit.

indiuiduum a cauſa prima, ſcilicet Deo, qui quia eſt cauſa uoluntaria: in uo
luntate ſua eſt concurrere ad productionem unius, & non alterius. ¶ Ideo I
alij dicunt cōīter, quòd ſicut creatura non poteſt creare: ita nec annihilare:
quodq; omnis uirtus creata præſupponit ſubiectum in omni ſua actione, tā
acquiſitiua, quam deperditiua. Et hoc tenendo: quia utrumq; probabile, nō
oportebit addere in regula acquiſitiua. ¶ Per hoc deſcendendo ad particu-
laria dicitur primò, ꝙ nulla tranſmutatio paſsiua ad ſubſtantiam in loco
ſpecierum ſacramentalium producendam, poteſt fieri uirtute agentis na
turalis, hoc eſt dictu, quod nulla uirtus naturalis poteſt producere ſubſtan-
tiam in loco ſpecierum, ſub ſpeciebus ſpecies ſacramentales ſuccedentibus.
Patet quia illa ſubſtātia cū nō producatur de potentia ſubiecti, creatur. Nul
la autem virtus creata attingit effectiuè ad terminum creationis: vt nunc
ſupponitur. Ex quo patet: ꝙ illa ſubſtantia immediatè producitur a Deo
per ſecundam regulam ſuprapoſitam. Gratia exempli. Si per putrefactionē
ſpecies ſacramentales alterantur in tantum, ꝙ ſi ibi eſſet ſubſtantia panis:
ipſa corrumperetur, & generaretur vermis: in illo caſu vermis producit̄ im-
mediatè a Deo. Sic ſi producit̄ ignis, cinis, aut puluis, aut nutrimentū in
corpus ſumentis ſpecies conuertendum. ¶ Sed quæritur, an in caſu totum K

An prior materia uel forma reproducatur q̄ fuit ipſius panis ante cōſecr.

compoſitum producatur a Deo, an ſola materia. Et ſi materia: an illa
redeat, quæ conuerſa eſt in ſubſtantiam corporis Chriſti: hoc eſt mate-
ria panis, & vini eadem numero. Quamuis hic variè reſpondeat docto- Scot.
res, tamen breuiter dicitur poſt Scotum, & Ockam, quod Deus poteſt
creare totam ſubſtantiam, poteſt creare ſolam materiam, & eandem, quæ
conuerſa eſt, uel aliam de nouo. Primum patet, quia ibi neceſſariò produ
cit̄ compoſitū, quod afficiat̄ accidentibus panis: ſi māſiſſet in cōpoſsibilibus,

illud autem a uirtute naturali produci nõ poteſt, cum ibi producatur ſimul materia, & forma. Materia autem a uirtute naturali produci nõ poteſt. Qđ aũt compoſitum neceſſariò producantur, patet quia Deus ſtatuit nulla accidentia conſeruare ſine ſubiecto, niſi ea, ſub quibus cõtinetur corpus Xpi: ideo alteratis ſpeciebus ſacramentalibus uſque ad gradum incompoſſibile ſubſtantiæ panis, ſi ibi eſſet, deſinit corpus Chriſti eſſe præſens. Et quia illa accidentia ſecundum gradum incompoſſibilem non erunt ſine ſubiecto: neceſſe eſt igitur redire materiam: illa autem non redit nuda. Nec tali ineſſe poſſunt accidentia naturaliter, ergo redit informata ſubſtantiali forma, & ita compoſitum.

Secundũ argumen. ¶ Secundum patet, quia creata materia, in eodem inſtanti diſpoſitiones qualitatiuæ poſſunt concurrere cum Deo ad educendam formam, quam eduxiſſent de materia panis, ſi ibi eſſet: tunc aũt concurriſſent ad productionem formæ uermis, ignis, cineris, pulueris, uel nutrimenti, ergo & nunc. Tenet conſequentia: quia nullum impedimentum aſſignari põt niſi diceretur: ꝙ ꝓſupponunt materiã ut priorem: & ideo in inſtanti creationis materiæ nõ ſufficiunt agere, quia deficit prioritas. Sed hoc non impedit: quia iſta ꝓſuppoſitio, & prioritas nõ eſt temporis, ſed naturæ. Vnde ſi exiſtẽte ſole ꝓduceretur aer, uel ẽt ſimul cũ ſole, in eodẽ inſtanti illuminaretur aer, quo produceret ſol, & aer. Inſtanti dico tpis, non naturæ. Concurrentibus ergo diſpoſitionibus qualitatiuis cũ Deo ad productionẽ formæ, ſola materia immediatè creatur a Deo, & forma naturaliter generat. Verũ ſecundum opi. Sco. tenentis ꝙ accidentia non attingunt ſubſtantiam tanq̃ terminũ ſuæ actionis: oportet dicere: ꝙ prima forma ſubſtantialis a ſolo Deo creatur: ſequẽtes uerò naturaliter producuntur.

Tertiũ arg. ¶ Tertiũ patet. ſ. ꝙ põt reproducere eandẽ materiã numero, q̃ cõuerſa eſt, cõtra eos, qui dicunt corruptũ, uel annihilatũ idẽ numero redire nõ poſſe: quia nihil ſequens annihilationẽ materiæ, nõ eſt alterius rõnis cũ nihilo ꝑcedente creationẽ materiæ, ſicut terminus annihilationis ad quẽ, & terminus creationis a quo, nõ ſunt diuerſi: & nõ eſt maior diſtãtia ad nihil ſequẽs, q̃ ꝑcedens annihilationem, & creationem, ergo eadem potentia põt ſuper hanc, & illam, ergo quę poteſt creare de nihilo, poteſt etiam redactum ad nihilum recreare. ¶ Item unum non plus implicat cõtradictionem, q̃ aliud: ergo ſicut primum poteſt Deus. ſ. creare de nihilo: ita poteſt & illud, quod tranſiuit in nihil recreare: poteſt nihilominus nouã materiam, quę prius nõ fuit, creare ſicut placuerit ſuæ ſapientiſſimæ uoluntati.

L ¶ Ex illo patet, quõ ſpẽs ſacr̃ales nutriunt: & quid in nutritione ſumentis euchariſtiam cõuertitur in ſubſtantiã corporis ſumentis: non eſt. n. ſpecies illæ: quia ſpecies in ſubſtantiã conuerti nõ pñt. Sed nutrimentalis ſubſtãtia de nouo producta in inſtãti deſitionis corporis Chriſti, reficit, & nutrit per oĩa: ac ſi panis conuerſus fuiſſet in nutrimentũ. Annutriatur ſumẽs euchariſtiæ ſpẽs.

Innocen. ¶ Quartũ ꝙ poteſt nouam materiam creare dubium apud fideles non hẽt. Et his ſatis uĩ concordare dñs Inno. lib. 4. de eccle. offi. diſt. Si uerò quæratur, quid a mure comedatur: uel quid incineretur, cũ ſacramentũ crematur. Reſpondetur: ꝙ ſicut miraculoſè ſubſtantia panis cõuertitur in corpus dñicũ, & incipit eſſe ſub ſacramento: ſic ipſa quodãmõ miraculoſè reuertitur: cũ ipſum corpus dñicũ ibi deſinit eſſe. Sicut. n. in alijs operibus mirabilibus expleto officio, propter qđ cõdita erant illa, q̃ mirabiliter erant condita, redacta ſunt in primum ſtatũ, ſicut dr̃ de colũba, in qua apparuit ſpũſſanctus uidelicet, ꝙ pacto officio ſuo, in ꝑiacentẽ rediit materiã, unde aſſumpta eſt. Similiter & de ſtella magorũ ductrice, ꝙ pacto officio, mox eſſe deſijt reuertens in ꝑiacentẽ naturã, unde ſumpta fuerat, ut hr̃ in glo. Mat. 2. Sic dicunt eſſe in propoſito, ꝙ quando ſpecies deſinunt eſſe ſacramentum, ſubſtantiæ

Matth. 3. Mar. 1. Luc 3. Iohan. 1.

naturales ſpecierũ in ſuum reuertunt ſtatum, ſicut prius fuerunt miraculoſe tranſmutatæ. Hinc conſentit Alex. & S. Bona. *Alexand. & S. Bonauen.* ¶ Verum non eſt oĩ modo ſimile de ſpeciebus ſacramentalibus: quia in illis apparitionibus colũbæ, & ſtellæ materia non deſijt, nec cõuerſa eſt: & ideo pacto officio deſinente forma columbæ, & ſtellæ, materia manet eadem ante, & poſt: ſola forma mutata. Hic uerò tota panis ſubſtantia quoad materiã, & formam tranſit: quia totum conuertitur in totũ, & ita nulla materia manet. Et ideo ſi illi de reditione ſubſtantiæ intelligũt hoc de materia tm̃, ita ꝙ materia redit ipſa eadem, quæ fuit in pane numero, uel ſpecie ꝑ nouam creationẽ, uerum eſt dictum illorum. Si uerò intelligunt, ꝙ etiam forma panis redeat, & ita totus panis non uĩ poſſe ſuſtineri: quia uel in eo inſtanti rediret, in quo qualitates ſunt formæ panis incõpoſſibiles, uel ante, uel poſt. Non primũ: quia tunc qualitates eſſent in ſubiecto ſibi incõpoſſibili, quod implicat Nec poſt, eadẽ ratione, nec ante, quia tunc panis eſſet ſimul cum corpore Xpi: quia corpus Chriſti manet uſq; ad inſtans incompoſſibilitatis, ideo materia redit per nouam creationem ipſa, quæ præfuit, uel alia eadem ſpecie cum priore de nouo creatur, & formam non panis, ſed cui cõueniunt qualitatiuæ diſpoſitiones puta uermis, ignis, cineris, pulueris, uel nutrimenti generat, in materia redeũt: uel etiam a ſolo Deo creat, ut ſupra dictũ eſt. ¶ Niſi diceretur, ſicut uĩ dicere Inno. ꝙ Xpſ: quia in euchariſtia eſt ut nutrimentum ſpirituale: eſt *Innocen.* ibi quamdiu ſpecies ſunt nutrimentum cõueniens corporali. i. quamdiu panis ſub huiuſmodi ſpeciebus eſſet conueniens nutrimentum corporale. Panis autem, & uinum non quamdiu manent ſecundum ſubſtantiam ſunt conueniens nutrimentum corporale: ſed per mutationem qualitatum certam, ceſſant eſſe nutrimentũ, q̃uis manent ſecũdũ ſubſtantiã; & ſic corruptis ſpeciebus ſecundum eam habitudinẽ, ſecundum quã eſſent conuenientes nutrimento, deſinit eſſe corpus Xpi ibi, & ideo redit ſubſtantia panis, q̃ poteſt affici ſpeciebus non cõuenientibus nutrimẽto: de qua prius naturaliter gignitur uermis, uel ignis &c. Sed illud eſt contra cõe dictum doct. ꝙ tandiu manet Chriſtus ſub ſpeciebus: quamdiu manet ibi ſubſtantia panis, ſi non eſſet conuerſus. ¶ Item tunc difficile eſſet inuenire gradum certum alterationis ſpecierum, uſque ad quem preciſe' maneret euchariſt a. ¶ Sed forte di. Si ſacramentum nutriret, ſacerdos ſumens euchariſt ã ſolueret ieiunium, & *M* ita non poſſet eodem die bis celebrare. Item ſacramentum eſt cibus ſpiritualis, & non corporalis. Nam inter alia hæc una eſt cauſa, quare panis non manet cum corpore Chriſti in euchariſtia, ne ſacramentum reficeret corporaliter, quod eſt cibus ſpiritualis animæ. Item Ambro. dicit, ꝙ eſt cibus mentis, non uentris. *Ambr.* ¶ Ad iſta dr: ꝙ ſacramentum iſtud reficit, & nutrit corporaliter: ut ex præmiſsis patet, alioquin experimentum accipi poſſet de præſentia corporis Chriſti. Si ſcilicet quis ſacramentum ſumens in magna quantitate, & nullũ alium cibum: nihilominus deficeret: ueruntamẽ ſi illud præcise nutrit, qđ cõuertit in ſubſtãtiam rei alitæ ſacrm̃ non nutrit: licet ſumens ſacrm̃ nutriatur, ſed ſubſtantia, ſiue nutrimentũ rediens ſecundum prædicta nutrit. Illud enim, non ſpecies conuertitur in ſubſtantiam rei alitæ Et ita intelligendum eſt, cum dr̃, ꝙ ſacramentum nutrit, ſeu ſpecies nutriunt. i. ſumens ſacrm̃ etiam ſine alio cibo nutritur. ¶ Et per hoc ad primum dicitur: ꝙ ſacerdos ſumens hoc ſacramentum non ſoluit ieiunium naturæ, quia ſacramentum non eſt cibus corporalis, tum quia contentum, ſcilicet corpus Chriſti tantum eſt cibus mentis, & non corporis, nec ipſo aliquatenus nutrit corpus, nec eſt præſens ei, quod nutrit ſicut accidentia alterata. Tũ quia ſequens cibario ex ſubſtantia reuerſa eſt præter intentionem

An ſacramẽtum nutriat.

Qũo ſacerdos ſumens ſpẽs ſacramẽtales nõ ſoluit ieiuniũ.

conſecrantis,& ſumentis:& omnino impertinens ad ipſum ſacr̃m. Tum q̃a nihil eius,quod ſumitur,conuertitur in ſubſtãtiam ſumentis. Tũ quia illud, quod conuertitur in ſubſtantiã ſumentis,nõ ſumitur de foris : nec traijcitur ꝑ uiam naturalẽ ad ſtomachũ ſicut cibus: ſed intus de nouo creatur ut dictum eſt,ideo nõ ſoluit ieiuniũ. Sicut nõ ſoluit ieiuniũ cibus ante medium noctis ſumptus,& poſt mediũ noctis digeſtus , & in ſumẽtis ſubſtãtiam conuerſus. Si q̃ irẽ ſolus cibus de foris ſumptus in uia ad ſtomachũ ſoluit ieiuniũ:ẽt & ſi nõ cõuerteretẽ in ſubſtãtiã aliti,ſicut q̃dã medicinæ. ¶ Ad ſecũdum dr̃ : ꝙ eſt cibus ſpiritualis,& nõ corporalis quãtũ ad nutritionẽ,q̃diu ibi eſt ueritas ſacramenti,non.n.cibat carnaliter,inquantum eſt ſacr̃m, ſed ad cibandũ ſpiritualiter eſt ordinatum. Ipſa autem cibatione ſpirituali terminata per deſitionẽ pñtiæ corporis Xpi cibat corporaliter ꝑ ſubſtantiã redeuntẽ. Quæ autem ſit cauſa,ꝙ nõ manet panis,ſupra dictum eſt: licet illa in argumento tacta põt eſſe cõgruitas q̃dã. Ad B. Amb.dr̃,ꝙ Ambroſius loquitẽ de ipſo corpore Chriſti,ꝙ eſt cibus aiæ tãtũ ſecundũ Alex.de Ales ubi ſupra. ¶ Conſequẽter de tranſmutatione paſſiua accidentiũ euchariſtiæ. De motu locali ſpecierũ plane dr̃ ; ꝙ motus localis ſpecierũ fieri põt uirtute naturali ſicut earundem ante conſecrationẽ:hoc eſt ita ſeparata moueri pñt ſicut coniuncta,ſecundum omnes doct.quia ſi tenetur, ꝙ motus ſit accidens ſucceſſiuum diſtinctũ realiter a mobili,& loco,erit ſubiectiuẽ in mobili, & quia accidentia quantitas,& qualitas ſunt mobilia:cis inhæret motus ſicut ſubiecto . Cũ ergo in motu hmõi eſt aſſignare ſubiectũ motus.ſ.accidens motum localiter põt agens naturale mouere accidentia, ſeu ſpecies localiter tanq̃ ſubiectum motus. Nulla.n.alia cauſa eſt, ꝙ agentia naturalia nõ agunt circa hoc ſacramentum,niſi ſublatio ſubiecti:ut patet ex tertia regula. Niſi diceretur: ꝙ accidens non poteſt informare accidens, ſed omne accidens immediatẽ inhæret ſubſtantiæ. Qualitates uerò mouentur ad motũ ſubiecti:per motum non inhærentẽ,ſed coaſſiſtentem:ſicut ẽt de quantitate una opinio recitata eſt. Tunc de motu ſicut de qualitatibus ſuppoſito,ꝙ non ſint in quantitate, ſtatim dicetur. Si uerò motus non diſtinguitur a mobili, tunc in motu locali ſpecierum non eſt mutatio acquiſitiua alicuius nouæ rei : nec deperditiua ita ꝙ in motu locali nouum producitẽ, aut corrumpitur : ſed mobile fit pñs de nouo alicui loco , cui prius non fuit pñs : & hoc fieri per agens naturale nihil plus requirit,niſi mobile, & locum:& hæc ſunt in propoſito ſiue accidentia ſint in ſubiecto:ſiue non . Sed conſequenter uidendum eſt de mutatione paſſiua,& primò ad quantitatem : deinde ad qualitatem . ¶ De primo ſi tenetur:ꝙ quantitas non diſtinguitẽ realiter a ſubſtãtia , aut qualitate extenſa,tunc non eſt ſpecialis difficultas de quantitate euchariſtiæ; cum illa ſit realiter qualitates ibi ſine ſubiecto remanentes. Tenendo autem ſecundum aliam opinionem, quod quantitas ſit accidens diſtinctum a re quanta : cum experientia manifeſtum eſt:quod ſpecies pñt rarefieri,& condenſari ad præſentiam agentis naturalis,& ita mutatur quantitas. Dicitur quod ſi per rarefactionem noua quantitas maior introducitur,& per cõdenſationem minor,ſiue totalis,ſiue partialis, ſecundum diuerſitatem opinionum de rarefactione,& condenſatione:aut noua ſubtilis ſubſtantia generatur,quæ partibus rari interponitur. Quodcunq; dicitur, conſequenter dicendum eſt:quia quantitas non eſt in ſubiecto:rarefactionem, & cõdenſationem ſpecierũ euchariſtiæ non fieri ab agente naturali per tertiam regulam,ſed immediatẽ a Deo ſupplente in hoc actiuitatem cauſæ naturalis per ſecundam regulam. Quæ autem opinio de rarefactione probabilior ſit, uideant naturales phil. 4 Phyſico.diſputantes. Si autem fieret additio alicuius rei quãtę ad ſpecies

Ad quẽ intellectũ dicanẽ ſpẽs ſacrales nutrire.

Ambro. Alex.

N

De tranſmutatione paſſiua accidentiũ ſenſibiliũ euchariſtiæ, quę fuerunt in pane.

ſacramentales:ut uinum non conſecratum adm ſceretur ſpec ebus uini,nō propter hoc mutatur quantitas ſpērūuini præexiſtens:quid aūt ibi fieret, dictū eſt ſup. lec. 35. ¶ Item de mutatione quantitatis per diuiſionem ſpērū, infra dicetur, cum de fractione ſacramenti tractabitur. De mutatione ad qualitatē,ſiue qualitates. Si tenetur,ꝙ qualitates omnes in ſacramēto ſunt ſine ſubiecto. Dicendum,ꝙ oēs tranſmutationes earum acquiſitiue fiunt immediatè a deo,& non a cauſis naturalibus. Tum quia qualitates nouæ, quæ acquiruntur,non educuntur de potentia materiæ. Tum quia & ipſæ manent ſine ſubiecto. Vtrumq; actiuitate excedit cauſę naturalis: & producere aliquid de potentia ſubiecti,& conſeruare accidens ſine ſubiecto. ¶ De mutatione deperditiua,ſi tenetur :ꝙ natura poſſit annihilare : dicitur,ꝙ omnes tranſmutationes deperditiuæ factæ in ſacro, fiunt a cauſis naturalibus. Diceretur ergo ſecundū illos,quòd in intenſione caloris ſacramētalis cā naturalis remittit frigus:ſed ſola cā ſupernaturalis intendit calorē:quia remiſſio eſt corruptio gradus qualitatis. Intenſio eſt productio gradus noui. ¶ Si uerò tenetur,quòd qualitates ſint ſubiectiue in quantitate,& cauſa naturalis nō pręſupponat neceſſariò materiā primā, nec ſubiectū ſubſtātiale,ſed ſubiectū in gnē ſit ſubſtantia,uel accidens,tunc oēs tranſmutationes qualitatiū in euchariſtia fieri ſolitæ, fiunt per cauſas naturales; quæ educūt nouas qualitates de potentia quātitatis,quę eſt ſubiectū qualitatiuū. Si uerò teneretur:quòd cā naturalis in ſua actione præſupponit materiā primā,& ſubiectū ſubſtantiale,de cuius potentia educat formas tam ſubſtantiales,quā accidentales:tunc cōſequenter dicēdū,quòd oēs traſmutationes circa ſpēs ſacrales fiunt immediatè a deo. ¶ Et ex his patet breuiter quid dicendū eſt de traſmutatione paſſiua accidentiū euchariſtiæ ſecūdū uarias philoſophorū opi. Accidentium dico ſenſibiliū quę fuerunt in pane,aut eis ſucceſſerunt. ¶ Cōſequenter uidendum eſt de actionibus & paſſionibus corporis Chriſti,& accidentium eius ut in ſacramēto. Et primo de actione, ſecundo de paſſione. Et utrobiq; tam de facto,quam de poſſibili. ¶ Præmittitur autē hæc regula generalis. De facto nulla fit actio uel paſſio in corpore Chriſti & eius accidentibus,per quā poſſet ſumi experimentum præſentię corporis Chriſti ſub ſpeciebus ſacri. Patet ex præmiſſis, quia uoluit deus ſacramentum iſtud, ac myſteriū eſſe occultū ſenſu,& patere fidei:ut ſic fides præmio ſuo non fruſtretur. Vnde etſi aliqua operatio naturaliter fieri poſſet per corpus Chriſti, eius ue accidentia ut in ſacramēto, aut aliquis effectus, uel tranſmutatio fieri a cauſa naturali,deus coagendo nō concurrit,& ita operatione huiuſmodi impedit:ne experimentum ſumatur de corporis Chriſti præſentia in ſacramento. Quo præmiſſo de actione corporis Chriſti : non loquimur hic de ea,quæ concomitatur pręſentiam corporis Chriſti,hoc eſt,quæ ineſt corporis Chriſti primo in cęlo, & per concomitantiam etiam ſibi ineſt in ſacramento. De illo dicetur infra cū de his,quæ prędicamentum ubi cōcernūt,tractabitur:ubi etiā agetur de motu locali corporis Chriſti,ut in ſacro. Sed de illa actione,quę ſibi primò competit,ut in ſacramento:quæ & competeret ſibi,ſi ſolū eſſet in ſacramento,& nullibi extra:ſic ēt de paſſionibus. ¶ Primò igitur de actionibus cognitiuis de facto,de quibus Sco in 4.diſt. 10. q. 5. ponit duas concluſiones. ¶ Prima, nulla ſenſatio poteſt primò ineſſe Chriſti, ut in euchariſtia. Motiuum eſt: quia organum ſenſus non eſt in corpore Chriſti,ut in euchariſtia modo quātitatiuo:qui tn̄ requirit ad hoc, ut immutetur ab obiecto, Ad hoc enim,ut fiat uiſio corporalis,oportet talē eſſe approximationem organi, & obiectum:ut poſſit fundari piramis, cuius baſis ſit in obiecto : & conus in oculo. Hæc requirit : quòd utrumq;

Qūo ad quātitatem.

De mutatione deperditiua.

De actione & paſſione corporis Xpi & accidētiū eius.

& obiectum, & oculus habeant modum quantificatiuum, ut ſit in loco circumſcriptiue. ¶ Secunda concluſio. Omnis operatio ſpiritualis puta intellectus, & uoluntatis poteſt primò in eſſe Chriſto ut in euchariſtia. Hanc deducit: quia anima Chriſti: quia beata intelligit, ut angelus: quantum ad hoc, ꝙ non dependet intelligendo a ſenſibus, aut ſenſibilibus. Sicut ergo angelus alicubi exiſtens poteſt intuitiue intelligere obiectum ſibi proportionatum ſibi præſens: ita anima Chriſti in euchariſtia. Poteſt ergo intuitiue uidere intellectu omnia ad euchariſtiam proportionatam diſtãtiam habentia: ſeipſam, ſpecies ſacramentales, animam ſacerdotis, & quæcunq; intelligibilia debitam præſentiam habentia. Et hæc intuitio primò ineſt animę Chriſti, ut hic in ſacramento: non ut ineſt illi animæ primò, ut eſt in cęlo Vnde poteſt elici: ꝙ aliqua uidet anima Chriſti primò, ut in ſacramẽto, quæ non uidet uiſione intellectiua in proprio genere primò, ut in cælo. puta omnia hic localiter præſentia: ſuppoſito, ꝙ immoderata diſtantia impediat intellectionem creatam: ſicut nec angelus exiſtens in cælo uidet in proprio genere, quæ uidet hic inferius intuitiue. Ex iſto infert Correlarium, ꝙ Chriſtus propter ſuum eſſe in euchariſtia non tantum non priuatur aliqua operatione, quam habet in cælo, ſed etiam ut in euchariſtia eſt: habet aliquam operationem primò, quam per conſequens concomitanter habet ut in cęlo: ut puta intellectionem, & uolitionem cuiuſcunq; obiecti, cuius angelus hic præſens haberet: & per conſequens non ad imperfectionem eſt ſuam, ꝙ ſit in euchariſtia: ſed ad multitudinem perfectionum. ¶ Primæ concluſioni non aſſentit Ockam. unde contra eam ponit hanc concluſionem. Suppoſitis his, quę fidei ſunt: non poteſt ſufficienter probari, quòd Chriſtus in ſacramento non poſſit corporali oculo obiecta uiſibilia uidere, & uideri Quam ſic probat: quia non minus poteſt principium habere actionem ſuam naturalem, quando ſe toto eſt præſens alicui toti paſſo, ſeu obiecto: quam dum per unam partem eſt pręſens uni parti paſſi: & per aliam partem præſens alteri parti paſſi. Eſt autem corpus Chriſti, & omnia eius accidantia corporalia ſe toto præſens toti hoſtiæ & cuilibet eius parti: ideo eodem modo poteſt eſſe principium actiuum & paſſiuum reſpectu uiſionis, ſicut ſi una pars eius coaſſiſteret parti hoſtię, & alia alteri. Nã ſi albedo in pariete tota coaſſiſteret toti parti, & tota cuilibet parietis parti nihil minus uideretur tunc quam nunc. ¶ Item poſito actiuo ſufficienti, & paſſiuo, poteſt ſequi actio. Nec propoſitio hæc neganda eſt niſi propter rationem, quæ hic non apparet, uel propter auctoritatem ſcripturæ: quæ ſimiliter in propoſito non apparet. Vel propter experientiam, quæ hic non concludit: quia deus ſuſpendit actionem cauſarum naturalium ne agãt ut patet ex regula præmiſſa. Sed oculus includendo potentiam in corpore Chriſti eſt ſufficiens agens cum obiecto, & ſufficiens paſſum receptiuum uiſionis: ergo poteſt poni uiſio. ¶ Et ſi dicitur, ꝙ tam organum: quam obiectum ſint circumſcriptiue in loco. Reſpondetur, ꝙ hoc non eſt probatum. Et ſi allegatur autor perſpectiuæ de piramide radioſa dicitur, ꝙ autor perſpectiuę loquitur pure naturaliter omnibus habentibus ſe ordine naturali nullo concurrente miraculo, & de his quę ipſe expertus eſt. Nunquam enim uidit colorem niſi extenſum: in talibus uiſio fit per modum piramidis &c. ad bonũ intellect. i. requiritur talis approximatio & ſitus obiecti & organi, ꝙ ſi traherẽtur lineæ imaginariæ includentes obiectũ ab obiecto ad oculum haberent figuram piramidis cuius baſis eſſet in re uiſa: & conus in oculo quod uerum eſt quando obiectum uiſum eſt maius oculo. Sed deus poteſt facere colorem non extenſum, & tunc uideretur non per talem figuram.

An oculus Xpi. ſeipſum uideat in ſacramento.

Corrol.

An ad actionem & paſſionẽ requiratur quòd quodlibet eorum ſit extenſiue magnum.

tam. ¶ Deniq; etiam hæc figura poteſt hic ſaluari: quia lineæ piramidis terminanter in puncto indiuiſibili imaginario contingente in oculo: ideo non requirunt extenſionem oculi. ¶ Similiter quantum ad uiſionem paſſiuam corporis Chriſti: licet non ſit in loco circumſcriptiue, eſt tamen in locus diffinitiue, qui locus eſt extenſus, & poteſt fundare baſim piramidis: ut ſi lineæ traherentur ab extremitatibus hoſtiæ continentis corpus Chriſti præciſe ad oculum ſacerdotis: haberent figuram piramidis. Et hoc ſufficit ad hoc, ꝙ uideatur, ſaltem oppoſitum probari non poteſt. Vnde uidetur ꝙ oculus Chriſti in una parte hoſtiæ poſſet uidere ſe in alia parte. Sicut poſſet ſi oculus eſſet in diuerſis locis circumſcriptiue. Nec obeſt ſi diceretur, ꝙ idem non diſtat a ſe, & diſtantia requiritur obiecti ab organo, ut fiat uiſio quia eo modo idem diſtat a ſe, dum eſt in loco diffinitiue: quo modo diſtaret a ſe, ſi eſſet in loco circumſcriptiue. Iſta autem ſufficerent ad cauſandum uiſionem, ergo & illa: de quo magis infra: cum de ubi tractabitur. ¶ Suo modo dicit utraq; opinio de reliquis corporalibus actionibus ſicut de uiſione ſenſus. Vnde prima opi. diceret, ꝙ nullam corporalem operationem poteſt habere corpus Chriſti in euchariſtia primò ut ibi: poteſt autem habere omnem ſpiritualem. Corpus nomino, & animam, & utriuſq; accidentia intelligi uolo. Et uoco actionem corporalem, cuius terminus eſt res extenſa, uel naturaliter extenſibilis. Oppoſito modo ſpiritualis actio dicitur, cuius terminus eſt res per naturam non extenſibilis, cuiuſmodi ſunt intellectiones: & uolitiones, de quibus dictum eſt. Fundamentum primæ opi. eſt: quia actio corporalis requirit extenſionem, & modum quantitatiuum agentis, & paſſi. Secunda opinio negat primum nam dicit corpus Chriſti ſub hoſtia poſſe calefacere hoſtiā ſi deus eius actionem non ſuſpenderet, & ſic de alijs actionibus. Negat enim, ꝙ requiritur modus exiſtendi quantitatiuus in agente. Nam quando ſunt duo actiua quorum utrumq; eſt ex ſe actiuum, & habent conſimilem modum exiſtendi ſi unum poteſt agere in paſſiuum ſufficienter diſpoſitum, & præſens, etiā poteſt agere, & reliquum. Anima autem intellectiua poteſt agere in corpus: quia ſecundum beatum Aug. 9. de tri. Anima magnam immutationē habet reſpectu corporis ſui, non obſtante, quòd non habet modum exiſtēdi quantitatiuum in corpore, ergo pari ratione qualitates corporis Chriſti poſſunt agere in aliud corpus, quę habent conſimilem modum exiſtendi in ſacramento ſicut anima in corpore, & ſunt ex ſe agentia, & poteſt applicari paſſum bene diſpoſitum, ergo poſſunt agere. Exiſtentibus enim actiuo ſufficienti, & paſſo diſpoſito: niſi deus ſuſpendat actionem, fit actio. Nec uidetur: quod ideo minus ſufficiens ſit actiuum, quia ſecundum ſe totum eſt æquę preſens paſſo, quam ſi eſſet præſens per partes inæqualiter. Non.n. uidetur: quod intenſiſſimus calor ſi eſſet in puncto, ideo minus, uel remiſſius ageret. cum etiam ſecundum Auicenam, ſi calor eſſet ſeparatus ab omni ſubiecto: adhuc poſſet habere actionem omnem, quam habere poteſt in ſubiecto: ſed tunc non eſſet neceſſariò in loco circūſcriptiue: ſed tantum diffinitiue. Etiam uirtus unita fortior eſt ſeipſa diſperſa, ideo non requiritur extenſio partium agentis: ſed quantò magis ſunt ſimul, tantò fortius agūt. ¶ Item idem poteſt agere in ſeipſum actione corporali: ut patet de aqua reducente ſe ad præſtinam frigiditatem poſt eius calefactionem remoto calefaciente, & ſuæ naturæ dimiſſa, & tamen idem a ſeipſo non diſtat localiter, nec habet talem modum exiſtendi quantitatiuū, qui conuenit ei reſpectu extrinſeci puta loci. ¶ Item modus accidentalis principij actiui non impedit actionem eius, quæ ſibi conuenit a natura intrinſeca: ſed eſſe in loco cir-

R

Aug.

cumſcri-

cumſcriptiue, eſt accidentale qualitati, & ſubſtantiæ ergo propter eius ablationem non auſertur illud, quod eſt naturale. ¶ Dicit ergo illa opi. ꝙ omnem actionem, quam poteſt habere corpus Chriſti tam corporalem, quam ſpiritualem: ſi eſſet in loco circumſcriptiue, poteſt etiam habere ubi eſt in loco diffinitiue, paſſis æqualiter diſpoſitis. ¶ Conſequenter de tranſmutatione paſſiua circa corpus Chriſti, & ſua accidentia uidendum. Et primò, an poſſit uideri oculo corporali. Secundò, an oculo intellectuali. Tertio de alijs tranſmutationibus corporalibus.

S ¶ Circa primum correſpondenter ad prędicta reſpondetur, ſecundum Scotum, ꝙ Corpus Chriſti, eiuſq; accidentia nec ab oculo corporali Chriſti: nec cuiuſcunq; alterius glorioſo uel mortali uideri poſſunt: patet motiuis ſupradictis. Sed ſecundum opinionem oppoſitam dicitur, ꝙ corpus, & eius accidentia poſſent corporali oculo in debita diſtantia conſiſtente, ut puta ſacerdotis in altari, & circumſtantium uideri: ſi deus actionem naturalium cauſarum non ſuſpenderet, ſuſpendit autem ex cauſa ſupradicta. ¶ Sed tūc quæritur. Cū partes corporis Chriſti ſunt ſimul indiſtinctę localiter, ſim liter & colores partium, quomodo diſcerni poſſunt, & quomodo colores uideri: cum tamen colores etiam extenſi certo modo ſituatim ſe impediunt: ut ſi tenue album puta pannis ſubtilis albus ponatur ſuper incēſum rubeū, uel nigrum, color albus non uidetur. ¶ Reſpondetur ſecundum ſic opinātem, ꝙ per uiſionem corporalem partes diuerſæ rationis, diſcernentur per ſuas qualitates. Sed partes eiuſdem rationis non diſcernerentur, ſicut patet de albedine intenſa; cuius partes graduales diſcerni non poſſunt, & partes duorum luminum in eodem medio non poſſunt per uiſum diſtingui. ¶ De coloribus partium: quia ſimul ſunt: dicitur, ꝙ maior eſt difficultas de colore reſpectu uiſus, quam de alijs ſenſibilibus reſpectu aliorum ſenſuum: quia diuerſitas ſitus coloris quandoq; impedit coloris uiſionem: non ſic in alijs ſenſibilibus. Nam color immutat tactum ſecundum omnē ſitum proportionatum. Ideo difficile eſt uidere, qui colores in corpore Chriſti: an omnes: an aliqui, & non omnes uideantur: & ſi non omnes, quis prædominetur: quia de illo nullam habemus experientiam. Vnde licet illa ſi multas colorum partium corporis Chriſti poſſent ſe impedire ne omnes uiderentur, non tamen eſt tantum impedimentum, quin aliquid uideretur, ſi deus non ſuſpenderet actionem colorum illis non coagendo: ſicut in exemplo prædicto: licet color albus non uideatur, tamen color rubeus:

T uel niger uidetur. ¶ Sed hic poſſet quęri, an aliquo modo concedi poſſet: ꝙ Chriſtus uidetur in ſacramento oculo corporali. Cum communiter populus aſſerit ſe uidiſſe Chriſtum dominum, dum uidit ſacramentum. ¶ Pro iſto notandum: ꝙ oculo corporali aliquid dicitur uideri quadupliciter. ſ. per ſe: per accidens: propter ordinem ad aliud uiſum, & propter coniunctionem ſimilem cum uiſu. ¶ Per ſe uidetur: quod uideretur, ſi eſſet ab omni alio ſeparatum: & ſine quo nihil uideretur: ſic uidetur tantum color, uel lux: quia color etiam ſi eſſet a ſubiecto ſeparatus, uideretur: ut in ſacramēto: & ſine colore, uel luce nihil pōt uideri oculo corporali. Ideo color, uel lux eſt proprium obiectum uiſus. ¶ Per accidens uidetur, quod accidenti per ſe uiſibili ſubijcitur. Sic dicimur uidere ſolem parietem, propter lucem, & colorem, quæ, uel qui eſt ſubiectiue in ſole, & pariete: ſic dicit philoſophus. 2. de anima, ꝙ diatrij filius uidetur per accidens: quia color, qui in ipſo eſt, uidetur per ſe: & hoc modo uidemus ſubſtantias corporeas. ¶ Propter certum ordinem ad aliud uiſum per ſe, non informationis, ſed continentis, & contenti: dicimur uidere contentum, dum uidemus

Oculo corporali aliquid quadrupliciter contingit uideri.

demus continens: ut hominem armatum, dum arma, quibus indutus eſt, uidemus. Et hominem, cum tamen ſolum ueſtes uidemus, ac uinum in uaſe duci: cum ſolum uas continens uidemus. Sic in ſcripturis dicuntur quidam angelos uidiſſe: quia corpus ab angelo aſſumptum uiderunt, ut legitur de Manuæ Iudicum. 13. ubi dicitur. Intellexit Manuæ angelum domini eſſe, & dixit ad uxorem ſuam. Mortem moriemur: quia uidimus dominum. ¶ Quartò propter ſpiritualem unionem, uel coniunctionem alicuius cum eo, quod uidetur aliquo primorum trium modorum, uideri dicitur: ſicut dicitur deus uiſus in terris ab omnibus. Poſt hoc in terris uiſus eſt: & cum hominibus conuerſatus: quia ſcilicet coniunctus eſt ſpirituali unione corpori Chriſti: quod uiſum eſt ſecundo modo per accidens. Sic dixit dominus. Quia uidiſti me thoma, credidiſti. Me demonſtrat Chriſtum loquentē filium dei: quem eo uidit, quia corpus domini, cui unitū eſt uerbū, uidit: quo modo etiam, quæ humanitatis Chriſti ſunt, uerbo attribuuntur per communicationem idiomatū. ¶ Secundū hāc diſtinctionē r̄ñdetur: ꝙ corpus Chriſti ut cōtentū in ſacr̄o, nō uidetur oculo corporali ꝑ ſe, neq; per accidēs. Patet: ꝙ nō, per ſe, quia corpus eſt ſubſtātia: & nulla ſubſtantia per ſe uidetur, cū nulla ſubſtātia uideretur ſeparata a colore, & luce. Secundū patet: quia accidentia, quæ uidentur, non ſubiectantur in corpore Chriſti: ideo per ea non uidetur corpus Chriſti alioquin infidelis eadē accidentia uidens, etiā uideret corpus Chriſti: quod falſum patet. ¶ Præterea fidelis eodem modo uidet hoſtiam ante conſecrationē, & poſt: nec aliud iudicat uiſus poſt conſecrationē, quā prius iudicauit: & prius nō iudicauit ibi eſſe corpus Chriſti, ergo nec poſt. Cum ſit eadem uiſio continuata, ut pono, cuius naturalis ſignificatio non uariatur, ita nec iudiciū præciſè cognitionē illā ſequens. ¶ Secūdò dicitur, ꝙ etiā non uidetur corpus Chriſti in ſacramento quarto modo. Patet: quia corpus Chriſti non habet ſpecialem unionē ad ſpēs, quæ uidētur: cū nec ſint partes corporis Xp̄i: nec informent ipſum: nec ſuppoſitātur ab eo. Tertiò dicitur, ꝙ corpus Chriſti uidetur in ſacramēto tertio mō dicto. Patet, quia uidētur ſpēs, ſub quibus uerè, & realiter cōtinetur Chriſtus: licet nō per omnia ſicut cōtētū incōtinēte locatur: ut uir armatus ſub armis, & uinū a uaſe: quia corpus cōtinetur diffinitiuè: illa circūſcriptiuè. Neq; proprie ſpecies ſunt locus corporis Xp̄i. Sed locus ſpecierum eſt locus diffiniēs corpus Xp̄i: ut ſup. declaratū eſt. Verū ille modus tertius ē magis im̄ꝓprius: q̄a uidēdo uas cōtinēs uinū: uinū i ueritate nō uidetur: ideo in iudicio, quo iudicamus nos uinū uidere uiſo uaſe, ſæpe decipimur. Nec eſt illud iudiciū ſenſus, ſed intellectus: & ideo frequenter ſancti dicunt corpus Chriſti ſub ſacramento nō uideri, ſed fideliter credi, aliudq; uideri: aliud intelligi: ut in auctoritatibus ſupra allegatis iō diuerſis paſſibus loquūtur in illis ſancti, de eo, quod propriè. i. per ſe, uel per ſuū accidens uidetur. Sic ēt licet impropriè ſatis cōcedi poſſet: ꝙ uidendo ſacr̄m: uidemus deū: quia uidemus corpus Xp̄i tertio mō, cui ſpecialiter unitus eſt deus. Hoc ergo caute uideat, qui ad populū rudē prædicat: ꝙ aut ſubtiliora ſileat, aut ſi opus fuerit de his ſermonem facere: ita clarè, ac diſtincte informet: ne dū uoluerit ſe oſtendere doctorē ſubtilē: fiat in populo magiſter errorū: & non tā inſtruat, quam ſimplices in fide turbet, & ſeducat. ¶ De uiſione intellectuali concordat Sco. & ockam quantum ad intellectum ſeparatum, non quantum ad cōiunctum. Vnde de intellectu ſeparato, ſiue angelico, ſiue humano: uel etiam coniuncto, & beato: quia de his eſt par ratio. (Hi enim ſunt ſimiles in eo, ꝙ immediatè poſſunt cognoſcere obiecta intelligibilia, & nō indigent miniſterio ſenſuum: ut nunc ſupponitur. Item per uidere intellectus,

Baruch. 3.

Ioh. 20.

V

Corpus Xp̄i ut cōtētū in ſacramento non uidetur oculo corporali per ſe, neq; per accidens.

De uiſione intellectuali corporis Xp̄i ſub eucharistia.

intelligitur cognitio intuitiua obiecti.) dicitur primo. Omnis intellectus non alligatus ſenſibus in intelligendo: ſiue angelicus: ſiue animæ ſeparatæ, ſiue coniunctæ, & btē, naturaliter pōt uidere exiſtentiā corporis Chriſti in eucharistia. Patet. Nam omnis intellectus talis intuetur res: ut in ſe habēt eſſe ſecundum, ꝙ ſunt ſecundum ſe intelligibiles. Non enim capit tal s intellectus cognitionem ſubſtantiarum ex cognitione accidentium: ſicut intellectus noſter pro ſtatu iſto. Vnde quia color eſt proprium obiectum ſenſus, & ideo omnis color obiectus ſenſui immediate cognoſcitur in ſe: & non unus per alium: ita pariformiter: quia totum ens eſt obiectum intellectus (id eſt ens in ſua generalitate, ſecundum quam includit ſubſtantiā, & accidens) quodlibet ens immediatē, & in ſe intelligitur ab intellectu, & unum per aliud, quia quodlibet ens ſi eſſet ſeparatum ab omnibus alijs, in deb ita approximatione exiſtens ad intellectum huiuſmodi intuitiue cognoſceretur. Quodlibet ens dico finitum, & creatum: ſecus enim eſt de deo, qui nullius creati intellectus eſt obiectum naturale: ſed uoluntariū. Non igitur accidentia panis occultari poſſunt angelis (ſiue bonis ſiue malis, aut intellectui hominis beati, uel ſeparato) corpus Chriſti tur ſub eis exiſtens, quin uideatur, dum non fuerit diſtantia immoderata, quinimmo ſicut poſſunt uidere accidentia panis ſeparata, & abſentiam ſubſtantię panis: ita etiam naturaliter uidere poſſunt præſentiam corporis Chriſti ſub illis ſpeciebus: quia non eſt unum magis obiectum intellectus, quam aliud, & hoc ſtante ſemper communi coactione dei. Sicut enim intellectus talis poteſt immediatē uidere alium intellectum angelicū, uel humanum: ita & quamlibet ſubſtantiam materialem, & quodlibet intelligibile creatum ſibi præſens. Nec aliquis modus accidentalis obiecti impedit eius intuitiuam cognitionem: quia ſubſtantia ſicut eſt prior quocunq; modo accidentali: ita prius, & in ſe intelligibilis, & per conſequens modus accidentaliter poſter or non impedit cognitionem priorum. Eſt autem ille modus exiſtendi corporis Chriſti ſub ſpeciebus euchariſtiæ ipſi accidentalis: ergo non impedit eius cognitionem. ¶ Notanter dictum eſt ſtante ſemper communi influentia, ſiue coactione dei: quia ſi angelo malo permitteretur uti ſua naturali potentia poteſt intelligere quodcunq; intelligibile creatum ſibi præſens & ita poſſet intelligere myſteria gratiæ: ex quo poſita ſunt in effectu: & ſic præſentiam corporis Chriſti in euchariſtia. Sed ſicut dicit magiſter diſt. 7. ſecundi ſententiarum, multa poſſunt ex natura ſua, quę nō permittuntur eis: & creditur; ꝙ angelus malus uidere non permittitur myſteria gratiæ: & ita nec præſentiam corporis Chriſti ſub ſpecie ſacramentali. Vnde Egidius theoremate. 16. Probabile inquit, uidetur, ꝙ deus tā excellens ſacramentum celet aliquibus ſubſtantijs ſeparatis: & non permittat dæmones omnem illam cognitionem habere de ſacramento euchariſtię quam habere poſſent ex naturali earum uirtute. Et ſic exponenda eſt auctoritas beati Ambr. de myſterio incarnationis, quæ dicit ipſum malignum ſpiritum latuiſſe: non abſolute, quin quilibet malus angelus poſſit uidere integritatem uirginis Marię, tam in mente, quam in carne: ſed non fuit permiſſus propter certas cauſas: ut non impediretur redemptio noſtra eo modo, quo præuiſa eſt. Vnde ſicut non ſemper permittuntur dęmones facere, quæ poſſent ex naturali uirtute (ſicut deducit beatus Aug. & allegat magiſter diſt. 7. li. 2. ꝙ magis pharaonis dæmonum auxilio fecerunt ranas, & ſerpentes: non tamen eorum auxilio facere potuerunt ciniphes. De quo ita beatus Aug. dicit. Ex ineffabili dei potentia fit: ut quod poſſent mali angeli, ſi permitterentur, ideo nō poſſunt, quia non permittuntur. Neq;

An uideatur a bono, & malo angelo.

Digitized by Google

occurrit alia ratio, cur non potuerunt facere ciniphes: qui ranas, ſerpenteſque fecerunt: niſi, quia ibi aderat maior dominatio prohibentis dei per ſpiritumſanctum. Hæc prohibitio eſt non per modum præcepti; ſed per ſubtractionem cauſalitatis) ſic in propoſito creditur deum non cooperari demonibus ad uiſionem ſacroſancti corporis. ¶ Et ſi legitur aliquando demones huic ſacramento reuerentiam exhibuiſſe, hoc forte factũ eſt: quia ex uerbis: ſignis hominum factis, aut miraculis contingentibus conijciebant ibi adeſſe dei maieſtatem, cui ut apoſtolus ait, ad Phil. 2. Omne genu flectitur, cœleſtium, terreſtrium, & infernorum. Aut forte dimiſſæ ſunt propriæ naturæ ſecundum quam (ut dictum eſt) cognoſcere poſſunt præſentiã corporis Chriſti ¶ Si quæratur, an angeli, & beati uideant exiſtentiam corporis Chriſti uiſione beatifica in uerbo. Dicendum, quia uiſio beatifica, ut talis terminatur ad diuinam eſſentiam: & nõ ad aliquam creaturam. Nõ enim eſt de ratione beatitudinis cognitio cuiuſcunq; creaturæ ſecundum illud beati Aug. lib. confeſ. Beatus eſt domine, qui te uiderit etiam ſi alia neſciat: Si autem te, & alia uideat, non propter hoc beatior. Accidit ergo beatitudini hanc, uel illam creaturam uidere actu beatifico in uerbo. Illa enim uident in uerbo, quæ ſpeculum illud ſanctiſſimæ trinitatis lucidiſſimũ uoluntarie in ſe dignatur oſtendere: ideo beatifica uident uiſione, ſi oſtenditur: ſi non, non uidentur, quod autem horum fiat: dubium nobis eſt. ¶ Probabile tamen eſt, ꝙ uidere exiſtentiam corporis Chriſti in ſacramento pertinet ad beatitudinem accidentalem animarum beatarum, quia illæ dũ erãt uiatrices, habuerunt fidem, quę firmiter crediderunt corpus Chriſti contineri ſub hoſtia. Viſio autem ſuccedit fidei in patria tanquam premium meritorũ licet eſſentiale premium ſuccedens fidei ſit uiſio diuinę eſſentiæ, qua ſufficienter pręmiatur (alias quæ ſufficienter premiat) omne meritum fidei. Tamen quoad præmium accidentale omnino probabile eſt, ꝙ uiſio clara, & cognitio euidens omnium articulorum fidei ſuccedat fidei. Neq; eſt inconueniens homines beatos aliqua uidere in uerbo, quæ in illo non uident angeli: eſto: ꝙ non uiderent. Sicut etiam animæ beatæ recipiunt aureolas uirginum, doctorum, & martyrum, quæ non dantur angelis. ¶ De intellectu coniuncto uiatorum aliter, & aliter eſt dicendum ſecundum duas opiniones tactas de uiſione corporali. Nam quia intellectus coniunctus nihil extra ſe cognoſcit intuitiuè, niſi quod a ſenſu intuitiue cognitum eſt: & præſentatur intellectui in phantaſmate, ſecundum illud 3. de anima. Oportet intelligentem phantaſmata ſpeculari. Dicentes corpus Chriſti in ſacramento corporali oculo uideri poſſe naturaliter, ſi non ſubtraheret ſuã coactionem deus: habent dicere conſequenter, ꝙ etiam intellectus coniunctus uidere poteſt Chriſti exiſtentiam in hoſtia. Siquidẽ quicquid cognoſcit ſenſus intuitiue, qui eſt potentia inferior, etiam cognoſcit intellectus coniunctus, qui eſt potentia ſuperior. Qui autem negat ſenſum cognoſcere poſſe; habent conſequenter negare hoc idem de intellectu coniuncto quantum ad notitiam intuitiuam. Habent autem uiatores fideles notitiam enigmaticam præſentiæ corporis Chriſti per fidem longè certiorem quęcunq; notitia, naturali experientia cauſata: quia illi falſum, ſubeſſe non poteſt: nec falli poteſt. Experientia autem fallax. Vnde nonnunquam uidere dicimur ea, quæ fide tantum cernimus, ſeu cognoſcimus: & fides oculus dicitur, qui decipi non poteſt. Vnde & beatus Aug. fidem ſcientiam nominat non propter euidentiam (quia ſecundum apoſtolum. Fides eſt argumentum non apparentium) ſed propter infallabilem certitudinem. Et hoc modo etiam admitti poſſet modus loquendi dicentium. Chriſtum

An diabolus prohibeatur uidere præſentiam corporis Chriſti ſub euchariſtia.

Phil. 2.

Z

Auguſt.

An angeli & beati in cęlo uideant exiſtentiam corpis Xpi ſub euchariſtia i uerbo.

Heb. 1.

Digitized by Google

uidi ſub hoſtia, ideſt firmiter credo, præter modos prędictos: ut ſic intelligatur. Vidi Chriſtum in ſacramento. i. uidi ſacramentum, in quo contineri ueraciter Chriſtum firmiter credo. Et ſecundum hoc intelligenda ſunt uerba quorundam ſacerdorum oſtendentium eucharistiam infirmis, & quęrentium. Credis hoc, quod uides eſſe uerum corpus Chriſti: ut fit demonſtratio, & relatio ad intellectum. i. credis hoc, quod fide concipis eſſe ſub hoſtia uiſa eſſe corpus Chriſti, uel ꝙ fiat demonſtratio, & relatio ad ſacramẽtum. i. credis ſub hac ſpecie, quam uides, eſſe corpus Chriſti. Cautius ergo dicerent, credis ſub hoc ſacramento eſſe uerum corpus Chriſti. ¶ Finaliter de alijs transmutationibus paſſiuis ad formas corporales. An aliquæ tales poſſit fieri naturaliter, ſiue per cauſas naturales in corpore Chriſti ut in ſacramento, uidendum. Et eſt primò dicendum, quia corpus Chriſti in ſacramento eſt glorioſum: doteſq; glorioſi corporis cõcomitãtur ipſum, ut in ſacramento. Eſt ergo ibi impaſſibile, & immortale: propter quod nullum agens naturale in ipſum agere poteſt ad eius trãſmutationem, etiam ſi eſſet localiter in ſacramento. ¶ Sed quid, ſi adhuc eſſet mortale, ſicut fuit in cena. Poteſt breuiter dici: ꝙ illud fieret, quod in cęna factum eſt, de quo ſupra lec. 32. ¶ Sed quid ſi dominus non ſuſpenderet actionem ſuam, nec cauſarum naturalium, tunc uariabitur reſponſio ſecundum duas opiniones tactas. Diceret enim opinio prima Sco. ꝙ nullum agens corporale poteſt habere quamcunq; actionem circa corpus Chriſti, ut circa paſſum: ut eſt in ſacramento: eo ꝙ deficit illa habitudo ſitualis inter agens, & patiens: quæ ſecũdum eum neceſſaria eſt ad actionem, & paſſionem, ut ſup. dictum eſt. Vnde conſequenter dicit: ꝙ corpus Chriſti ut in ſacramento, nec nutritur, nec reſpirat: nec aliquo modo tranſmutatur. Vnde uidetur conſequenter dicendum, ꝙ ſi corpus Chriſti mortale, & paſſibile eſſet ſub hoſtia, & nullib, extra in conſiſtentia naturali: conſeruatis ſpeciebus perp. tue: nunquam moreretur: nec tranſmutaretur: quia ei ut ibi, non poſſet applicari corrumpens naturale, eo ꝙ non eſt in loco dimenſiue: nec in ſeipſum agere poſſet: aut unum membrum in aliud eadem ratione. Sed ſecundum aliam opinionem oppoſitum dicendum, ſcilicet ꝙ omnis tranſmutatio naturalis, quę fieri poſſet circa corpus Chriſti, ſi eſſet in ſacramento dimenſiue: etiam nũc fieri poſſet, cum ibi ſit diffinitiuæ, ut ſup. dictum eſt: ſi deus relinquæret res ſuis naturis; & non ſuſpenderet actionem earum.

An aliquæ tranſmutationes corporales paſſiuæ poſſint naturaliter fieri circa corpis Xpi in euchariſtia.

DE PRAEDICAMENTO VBI.

LECTIO. XLVI.

A EXPEDITIS his, quæ reſpiciunt prædicamẽta actionis, & paſsionis tam quoad ſacramentales ſpecies corpus Chriſti continentes, quam quoad corpus Chriſti cõtentum. Conſequenter dicendum foret de habitudine eiuſdem corporis quantum ad prędicamentum habitus uidelicet utrum ſit in ſacramento ueſtitum dotibus glorię ſicut in cælo: & utrum ſub illis ſit uiſibile, ac ſenſu perceptibile. Verum quia de ſecundo ſufficienter dictum eſt lec. proxima. de primo etiam aliquid commemoratum eſt ſupra lec. 42. prope finem:

Verũ corpus Xpi ſimul eſſe poſsit in diuerſis locis circumſcriptiue.

& dicetur infra: quoniam ex dicendis intellectus eius pendet, ideo his dimiſſis tranſeundum eſt ad prædicamentum ubi. ¶ Et quantũ ad illud duo ſunt principaliter tractanda. Primum utrum corpus Chriſti ſimul eſſe poſſit in diuerſis locis, puta, in cælo, & in ſacro. Itẽ utrũ etiã poſſit ſacramẽtaliter eſſe in pluribus altaribus. Secundo de locali motu corporis Chriſti: utrũ de cælis deſcendat per mediũ ad hoſtiam in hora conſecrationis. Itẽ utrũ localiter moueatur motis ſpeciebus. ¶ Circa primum eſt multorũ doctorum opinio: ꝙ licet corpus Chriſti ſacraliter ſit in pluribus locis, puta in omnibus altaribus, & locis, ubi cõſecratur euchariſtia, uel ubi reſeruatur, fide ad hoc concedendum compellente, tamen corpus Chriſti, & quodcũq; aliud eſſe in pluribus locis a ſe ſeparatis circumſcriptiue, & ſecũdũ proprias dimenſiones eſt ſimpliciter impoſſibile. ¶ Quod multipliciter probare nituntur. Tũ quia impoſſibile eſt aliquid eſſe extra terminos proprios: ſed termini loci, & locati, ſunt ſimul. ergo quod eſt extra terminos loci, & extra terminos propoſitionis. Tũ ſecũdò: quia impoſſibile eſt idẽ eſſe unũ, & plura: ſed ſi idẽ eſſet commenſuratiue in diuerſis, ubi eſſet plura: quia ſicut locatum commenſuratur loco ſecũdũ quantitatẽ continuam: ita et ſecũdũ quantitatẽ diſcretã. Tũ tertiò: quia ſicut res per naturã propriã eſt, eſt tantum in una ſpecie: ita per unam dimenſionẽ eſt tantũ in uno loco ſimul: quia ſicut natura ad ſpeciẽ: ita dimenſio ad locũ. Tũ quartò: quia quæcunq; ubi diſtincta poſſunt eſſe termini motus: ſed termini motus ſunt contrarij, contraria uerò ineſſe eidem non poſſunt: ergo diuerſa ubi non poſſunt ſimul conuenire eidẽ. Tũ quinto, pari rõne, qua idẽ poſſet eſſe in pluribus locis, poſſet eſſe in omnibus, & ſic ubiq;: quod repugnat limitationi creaturæ, & eſt propriũ dei. Tum ſexto: quia idem temporale non poteſt eſſe diuerſis temporibus, prius. ſ. & poſterius: ergo idem locale nõ põt eſſe in diuerſis locis. ¶ Item illa poſitio includit multa contradictoria. Infert et eidẽ ineſſe contraria. Infert etiã multa abſurda, & nõ intelligibilia. Primũ probatur: quia ſequeretur, ꝙ idem eſſet ſurſum & deorſum, dextrũ, & ſiniſtrũ, ante, & retro: quæ ſunt contraria reſpectu eiuſdẽ. ¶ Itẽ idem eſſet calidus, & frigidus, ut ſi eſſet in ſtuba calida: & foris eſſet, et in medijs niuibus. Sic enim ignis produceret calorẽ in eũ in ſtuba ſicut in aliũ ſibi collateralẽ: & ſimiliter niues producerent frigiditatem in eundem exiſtentem in medio niuium: quia ubiq; agens haberet paſſum diſpoſitum, & ſufficienter ſibi approximatum, & ita de ſimilibus. ¶ Item ſequeretur: ꝙ idem moueretur, & quieſceret: moueretur hic, quieſceret Romæ: hic ſanus, ibi infirmus: hic uulneratus, ibi integer perfectus, & ſanus: hic uidẽs, ibi cæcus, & exoculatus: hic acephalus, & ſine capite, aut alijs membris truncatus, ibi totus omnibus contextus: hic patibulo affixus, aut aquis præfocatus, ibi ſolatijs indulgens, cõuiuijs, & uoluptatibus deditus: hic fame deficiens, ibi abundanti ſe cibo reficiens: tandem hic uiuus, ibi mortuus. Hæc ſequuntur, ſi in diuerſis locis circumſcriptiue exiſtenti diuerſa exhibentur, ut ſi idem hic fuerit, & Romæ, & unũ oppoſitorũ hic aliud Romæ adhiberetur. ¶ Item ſequeretur idem diſtare a ſeipſo. Hęc omnia uidetur implicare manifeſtam contradictionem, cum ſemper terminus priuatiuus inſert ſuum negatiuum, ut ſequitur: cæcus, ergo non uidẽs: quieſcit, ergo non mouetur: uiuit, ergo non mortuus: & ecõuerſo. Eſt Romę & hic, ergo diſtat. Et idem ergo non diſtat: nam inter ea, quæ idem ſunt, nihil mediat. Itẽ ſequitur: ꝙ naturaliter eadẽ materia ſubijcitur diuerſis formis ſubſtantialibus ſpecificis. Nam ſi idem nutrimentum conueniens diuerſis animalibus, ponatur in diuerſis locis, & ſumatur a diuerſis animalibus in illis locis exiſtentibus, ſingulorum uirtus nutritiua conuertet illud in ſuam

Opinio cum ſuis motiuis; qui non.

B

ſubſtantiã, & ſic eadẽ materia nutrimenti erit ſub diuerſis formis ſubſtantialibus:& animabitur diuerſis ſenſitiuis animabus ſpecie diſtinctis. ¶ Similiter ſi idem lignum diſtantibus ignibus applicetur: ſiue diuerſi ignes eidem ligno in diuerſis locis exiſtenti, quilibet ignis in illud tanquam in paſſum ſibi proportionatum,& ſufficienter applicatum produceret formam ignis: & non unam,quia agentia ſunt diuerſa, ergo plures, & materia eſt eadem, ergo. ¶ Itẽ ſequeretur:ꝙ quãtumcunq; paruulus ignis poſſet cõburere omnia conbuſtilia. Habet enim ignis hic conbuſtibile ſibi approximatũ: & ibi aliud:& in tertio loco tertiũ:poterit agere in quodlibet:quia ſuper quodlibet habet dominiũ agendi:& ita ſimul in infinitis. Sed uirtus, quæ poſſet ſimul in multa parua paſſa,poſſet ſimul in paſſum magnũ integrãdũ ex illis paruis. & ita minus ignis poſſet cõburere totũ combuſtibile integrandum ex omnibus combuſtibilibus. Vel ponatur, ꝙ ille unus applicetur totiens ſingulis partibus combuſtibilium:quot ſunt partes, ſuper quas habet dominiũ:& ſic cõburet oẽs partes omniũ combuſtibilium: & per cõſequẽs omnia

C cõbuſtibilia: quæ omnia uidentur abſurda. ¶ Sed illis non obſtantibus eſt alia opinio doctoris ſubtilis in 4. diſtin. 10. q. 2. & Guiliel. Ockam ac ſuorum ſequacium, quæ uidetur probabilior,quia magis attribuit: & magnificat dei omnipotentiã,quę tenet; ꝙ corpus Chriſti non ſolũ in diuerſis locis eſſe poſſit ſacramentaliter: ſed etiã per diuinã potentiã eſſe poſſit in diuerſis locis circumſcriptiue, & localiter:& in tot,in quot placuerit ſuæ omnipotenti uoluntati. Et quod dicitur de corpore Chriſti: ſimiliter de quolibet corpore aſſerẽdũ eſt,quoniã omnia corpora:immo oẽs creaturæ æqualiter ſunt in potentia obedientiali reſpectu omnipotẽtiæ dei: hoc eſt dictu: æqualiter oĩs creatura obedit oipotentiæ dei. ¶ Ratio autem principalis,& generalis huius opinionis eſt aliquotiens ſupra tacta, quia nihil eſt negandum ab omnipotentia dei:quod non includit contradictionẽ euidenter. unde dicit Sco. ubi ſupra,ꝙ deo eſt poſſibile omne,quod non includit cõtradictionem:eſt maxima mihi certiſſima. Et ockam trac. de ſacra. c. 6. Nihil debet Chriſtianus negare poſſe fieri diuina uirtute, niſi quod per rationem ex per ſe notis,quæ nullus poterit dubitare,poteſt euidenter probare: includere contradictionẽ. Vel niſi hoc poſſit elici ex ſcriptura ſacra. Non enim iuxta modũ cauſarum naturalium potentiam diuinam arctare debemus:cum diuina ptãs uirtutẽ creaturarũ omniũ in infinitũ excedat. Hæc ille. Idẽ autẽ corpus eſſe in diuerſis locis localiter,& circumſcriptiue non includit cõtradictionẽ, ut patebit ſoluendo rationes ſupra adductas,nec eius oppoſitum habetur in ſcriptura canonica: aut eccleſiæ determinatione, nec ex his euidenter probari non põt:ideo negandũ non eſt a potentia dei abſoluta. ¶ Præterea corpus Chriſti eſſe in diuerſis locis ſacramentaliter concedere oportet ſecũdũ fidẽ catholicã:ſed eſt æquæ,immo magis poſſibile corpus Chriſti eſſe in pluribus locis localiter, quã ſacramẽtaliter: ergo. Quòd ſit æquè poſſibile,patet:quia non magis repugnat ſibi,ꝙ ſit totum in diuerſis locis,& partes præciſè in partibus illorũ locorũ,quam ꝙ ſit in illis totũ in toto,& totũ in omnibus partibus:ſed ſecundum de facto cõceditur, ergo primum de poſſibili non eſt negandũ. Quòd uerò ſit magis poſſibile: quia in primo ſunt duo miracula:in ſecũdo ſufficit unũ: ſiue in primo ſunt duo ſupra naturam: in ſecundo tantum unum. In primo enim miraculoſum eſt,& ſupra naturã, ꝙ corpus eſt in loco totũ in toto, & totũ in qualibet parte:hoc enim ſecundũ naturam conuenit ſpiritui ſoli. Secũdũ ſupra naturam eſt, ꝙ idem corpus eſt in diuerſis locis abinuicẽ ſeparatis, ſcilicet diuerſis hoſtijs conſecratis. In ſecundo autem non eſt niſi illud ſecundum

Reſpõſio uera qui ſit cũ ſuis rationibus,& probationibus.

Nõ includit cõtradictionẽ ideo non eſt a diuina potentia negandum.

miracu-

Digitized by Google

miraculum, & non primum. Non enim uidetur:quin ubicunq; deus poteſt facere aliquam ſubſtantiam ſub modo ſibi non naturali, ꝙ etiam ibi poſſit eam facere ſub modo ſuo naturali. Cum ergo corpus ſuũ poteſt facere preſens diuerſis hoſtijs, totum toti, & totum cuilibet parti, qui eſt modus non naturalis ſubſtantiæ materiali, poterit, & ibi facere corpus ſuum modo naturali. ¶ Nec ualet illud, in quo plurimum ſe fundant opinantes oppoſitum, ſcilicet ꝙ in ſacramento eſt per conuerſionẽ alicuius, ſcilicet panis in corpus Chriſti: ideo poteſt eſſe in omnibus locis, in quibus fuit ſubſtantia in ipſam conuerſa. Non tamen eſt in aliquo illorum locorum per dimenſiones proprias: ſed per dimenſiones panis conuerſi &c. & ita non poteſt eſſe niſi ubi fuit ſubſtantia conuerſa. Nec aliter quam modo ſubſtantiæ, cuius eſt eſſe totũ in toto &c. ut ſupra habitum eſt lectione. 43. Quia conuerſio panis in corpus Chriſti, non eſt ratio formalis corporis Chriſti eſſe in loco panis conuerſi, quia poteſt conuerſio fieri abſq; hoc; ꝙ illud, in quod fit conuerſio ſuccedat in locum conuerſi, ut habitum eſt ſupra lect. 40. Similiter poſſet eſſe corpus in hoſtia ſub conuerſione alicuius in ipſum: puta ſi ſimul eſſet cũ ſubſtantia panis: quod licet non ita ſit de facto, tamen ita poſse fieri dubitandũ non eſt, ut patet ſupra lect. 40. Quia licet opinio, quę hoc tenuit ita eſſe de facto, hodie non tenetur, non tamen reprobata eſt tanquã dicens aliquod impoſſibile. Illo ergo poſito, iam non eſset ibi per conuerſionem. ¶ Item poſſet ſubſtantia quanta æqualis corpori Chriſti conuerti in corpus Chriſti quãtũ: quia quodlibet creatũ põt conuerti in quodlibet creatum &c. ut ſupra lect. 40. & tunc erit corpus Chriſti in loco conuerſi localiter, & circumſcriptiue, quia modo quantitatis conuerſæ, & ita poteſt eſſe localiter in pluribus locis. ¶ Ideo dicitur, ꝙ nihil includit ſimpliciter impoſſibile, idem corpus eſſe in diuerſis locis localiter. Sicut nec impoſſibile eſt plura corpora eſse ſimul penetratiue in eodem loco: quod concedere oportet tam de corporibus glorioſis, quam non glorioſis, ut ſupra probatum eſt lectio. 43. quamuis utrunq; ſit naturaliter impoſſibile. Vñ uenerabilis Hugo de ſancto uicto. lib. 2. de ſacramentis par. 8. c. 11. ad ꝓpoſitũ quęrit. Quo inquis, corpus Chriſti unũ, eodẽ tempore in diuerſis locis eſse poteſt, hic eſt, ibi eſt, & totũ utrobiq; eſt, & in multis locis ſimiliter, noli mirari. Qui locum fecit, corpus fecit, & locũ in corpore, & corpus in loco: & qui fecit, ut unũ corpus in uno loco eſset, fecit, ſicut uoluit. Et ſi uoluiſset, aliter facere potuiſset, nam & quando uult, aliter facit, & eſt: ſicut ipſe uult ſemper. Quia autem ſicut ipſe fecit, ut corpus unũ in loco uno eſset, tu quod factũ eſt, uidiſti, & neſcis aliud, niſi quod factũ eſse uidiſti. Idcirco miraris, quando aliud uides, uel audis, quam uidere, & audire conſueuiſti. & ſequitur. Idcirco cũ quid mirari ceperis, & dixerit tibi forte cogitatio tua, quomodo hoc eſse poſsit, cogita facientẽ, & definet eſse mirabile, quicquid illud fuerit. Et ſi forte mirabile non eſse deſiuerit, tamen incredibile non erit. Si factor opus cogitatur, non erit impoſſibile, quicquid erit. Hæc Hugo. ¶ Sed pro ſolutione obiectorũ pro opinione contraria, ponit Scotus tres regulas, quibus oſtendit, quid cõcedendum eſt de corpore Chriſti in diuerſis locis exiſtente, quid ue negandũ. ¶ Prima. Quæcunq; ſunt priora eſsentialiter ipſo ubi, uniformiter inſunt corpori habenti diuerſa ubi. Quæ uerò poſterius, uel ſimul natura, uariantur ad uariationem ubi. ¶ Secunda. Sicut paſſum exiſtens in uno loco reciperet formam a duobus agẽtibus ſibi ibidem approximatis, ſic ipſum patietur ab eiſdem exiſtens in duobus locis ſibi in eiſdem approximatis, & intelligendo de paſſione ad formam abſolutam. ¶ Tertia. Sicut corpus in uno loco exiſtens, ſe haberet

Marginalia: D — Hugo. — E — Quid cõcedẽdũ, & qd negandũ de corpore Xpi in diuerſis locis exiſtẽte. — F

in ratione actiui ad diuerſa paſſa ibidem ſibi approximata in illo loco, ſic ipſum exiſtens in duobus locis, ſe habet ad illa ſibi in illis approximata. ¶ Per primam regulam hoc patet: quòd omne accidens abſolutum, quod ineſt alicui in uno loco, etiam ſibi ineſt in alio, ſi fuerit ſimul in diuerſis locis. Vnde ſi aliquis fuerit in Baſilea, & Romæ, ſi hic fuerit calidus, albus, ſanus, iuuenis &c. etiam Romæ eſt talis, & econuerſo, qualis fuerit Romę: talis hic. Similiter & negatiue, qualis non fuerit hic talis non eſt Romæ. hoc tamen non oportet de motu ad locum: quia non ſequitur, ſi mouetur hic, ꝙ etiam localiter moueatur Romæ, nec econuerſo. Motus enim localis eſt reſpectu loci, & ideo non oportet ꝙ ſit idem in diuerſis locis. ¶ Ex ſecūda, & tertia regulis habetur, ꝙ ſi in aliquo exiſtēte hic & Romæ aliqua qualitas producitur hic, illa etiam inerit eidem Romæ, & ſi aliqua deſtruitur hic, deſinit etiam Romæ. Et ſi aliquod paſſum fuerit fortius in reſiſtendo hic; reſiſtit agenti debiliori in Roma: ut gratia exēpli. Frigiditas ſūma: hic illa reſiſtet agēti in Roma: ſi agēs in Roma fuerit approximatū: nimirū, quia ſi fuerit in ſubiecto hic, quod etiam eſt Romæ: eſt etiam in eo Romæ. Verum iſte regulę uidentur habere ueritatem intelligendo eas, ſecundū curſum naturæ poſt miraculum, hoc eſt poſito aliquo corpore per miraculum ad diuerſa loca per potentiam diuinam, & poſtea dimittendo res ſuis naturis: ſic uidentur habere probabilitatem. Sed loquendo conſequenter ſecundum diuinam potentiam abſolutā, de qua loquitur opinio oppoſita inducens argumenta, quibus probare nititur, ꝙ etiam per diuinam potentiam abſolutā non pōt idem corpus ſimul eſſe in diuerſis locis, regulæ illæ nō uidentur ſubſiſtere. Quod etiam doctor ille uidetur ſentire, qui ponit regulas pręmiſſas, nā q. 4 diſt. 10. quarti ſcripti dicit. Poſſet dici: ꝙ non neceſſe, poſita exiſtētia corporis Chriſti hic, & alibi, ꝙ illa, quæ inſunt corpori ſub una exiſtentia, inſint ſibi ſub alia loquendo etiam de formis abſolutis, nec tamen ſequitur contradictio; ut conſequenter declarat. ¶ Ideo poſſet poni

Quid attribuēdū ſit uel quid nō corpori replicato ad diuerſa ubi.

G alia regula de mente Guil. ockam. Quęcunq; ſunt abinuicē realiter diſtincta, & ſeparabilia, deus poteſt unum eorum ponere in diuerſis locis, & aliud conſeruare in uno alio loco tantum. Gratia exempli. Sit corpus aliquod calidum, ſubſtantia corporis, & caliditas realiter diſtinguūtur, & poſſunt ſeparari, quia poteſt manere ſubſtātia corrupta caliditate. Poteſt ergo deus ſubſtantiam corporis ponere ad plura ubi, & caliditatem conſeruare in eo in uno loco tantum. Patet, quia quæcunq; contingenter coniunguntur, & inter ſe, & eidem tertio, pōt unum illorū conuenire illi tertio abſq; hoc, ꝙ aliud conueniat eidem, ſed pręſentia huius loci, & qualitas abſoluta contingenter coniūgūtur inter ſe, & reſpectu corporis: ideo non oportet, ꝙ ſi una cōiungatur ēt alia coniungatur. Poteſt ergo qualitas cōiungi corpori, ſine præſentia eius ad illud ubi, & ſic ſibi inexiſtere in alio ubi: & non hic. ¶ Pręterea nō eſt maius qualitatem ſimpliciter ſeparare a ſubiecto, quā ſeparare quo ad certum ubi. Primū, poteſt: ut eſt in ſacramento, ergo ēt ſecūdū. ¶ Itē ꝑ nihil cogitur deus, ſi unā rē ponit ad diuerſa ubi, ꝙ ideo aliud ab eo ſeparabile ſimiliter ponat ad diuerſa ubi. Ex qua regula patet, ꝙ nō eſt neceſſarium, ꝙ ſi aliqua res fuerit, hic, & Romæ, quod eius accidentia ſimiliter ſint hic, & Romæ. Poteſt.n. aliquod accidens ſibi hic ineſſe & non Romæ, ita ꝙ illud accidens non replicetur ad replicationem ſui ſubiecti. ¶ Et per hoc reſpondendum eſt ad rationes alterius opinionis, quæ pro maiori parte ita procedunt contra pręſentiam corporis Chriſti ſacramentalem pluH ribus locis ſicut contra pręſentiam localem. ¶ Ad primum conceditur maior, quòd res non poteſt eſſe extra terminos ſuos, quia non extra

Guiliel.

Reſpōdetur ad rationes oppoſitas.

ſe.

ſe. Vbicunq; enim fuerint: nõ ſeparatur a ſeipſa. Minor autem, termini loci, & locati ſunt ſimul: ſi intelligitur adæquate non eſt uera, quia qñ locatum eſt in pluribus locis, nullius loci termini ſunt adæquate ſimul cum terminis locati. Si intelligitur non adæquate. conſequentiã nihil ualet. Et id argumentũ fieri põt de corpore Chriſti, quod uere locatũ eſt in cælo, & in loco ſpecierũ: quia nõ minus locatur indiuiſibile per locũ definientẽ, quã diuiſibile per locũ tranſcribentẽ: licet nõ eodẽ modo. Corpus aũt Chriſti eſt in ſacro modo rei indiuiſibilis. i. totũ in toto, & totũ in qualibet eius parte. ¶ Ad ſecundũ conceditur, ꝙ idẽ nõ põt eſſe plura, ad ſanũ intellectũ. Ad probationẽ de commenſuratione continua, & diſcreta dicitur: uerũ eſt de facto & naturaliter: ideo de facto unũ locatũ non eſt in pluribus locis: non aũt ſic eſt ſecũdũ potentiã diuinã. Nam ſecũdũ illam, ſicut plura poſſunt eſſe in eodem loco penetratiue: ut ſupra frequenter dictũ eſt per potentiam diuinã: ita poſſunt eſſe plura loca unius per eandẽ potentiã. ¶ Ad tertiũ negetur cõſequentia: quia natura habet ſe eſſentialiter ad eſſe illius ſpeciei, non ſic dimenſio ad locũ. Nam mere cõtingenter habet ſe quælibet dimenſio ad locũ: quia nullus locus eſt eſſentialis dimenſionibus locati: quia põt locatũ eſſe extra talẽ locũ. Sub alijs uerbis ſoluit Sco. quæ tamẽ idem importat. ¶ Ad quartũ de terminis motus cõtrarijs dicitur, ꝙ termini motus realis, qui ſunt locus, a quo, & locus, ad quẽ non ſunt contrarij: quia poſſunt eſſe res eiuſdẽ ſpẽi: ut partes eiuſdẽ aeris, uel eiuſdẽ aquę: ſed priuatio, & forma inter quæ eſt motus: ut non eſſe in loco a, & eſſe in loco a, ſunt contrarij i. non conueniunt eidem: quos Sco. uocat primos terminos motus, ſic. n. motus eſt inter terminos contrarios: quia inter priuationem, & habitum. ¶ Ad quintum conceditur, ꝙ idẽ corpus poſſet per diuinã potentiã de facto eſſe ubiq;, nec ſi eſſe ubiq; eſt propriũ deo: ſed eſſe ubiq; per naturã propriã: ita ꝙ impoſſibile ſit eſſe locũ, in quo nõ eſſet, eſt propriũ deo: & hoc nulli creaturæ cõicatur. ¶ Ad ſextũ dicitur, ꝙ idẽ tpale põt eſſe diuerſis tpibus: quia hodie, & heri, & cras, & prius, & poſterius. i. in tpe priori, & poſteriori, quia in preterito, & futuro: uerũ ſi prius, & poſterius includerent negationẽ: ut prius diceretur, quod precederet poſterius, & nõ eſſet cũ poſteriori: ſic non eſt ſimile: quia eſſe in pluribus locis nullã includit negationẽ. ¶ Si dicis, ẽ ſi non includũt negationẽ, adhuc non põt idẽ eſſe ſimul in diuerſis tpibus. Rñ. lẽ, q diuerſis tpibus repugnat eſſe ſimul: cũ tps ſit res ſucceſſiua: ſiue aliquid ſit in tpe, ſiue nõ: ideo diuerſis & eidẽ repugnat eſſe ſimul in diuerſis tpibus: non aũt diuerſis locis: immo omnia loca poſſunt ſimul eſſe tpe etiam ſimul loco per potẽtiã diuinã. ¶ Ad rõnes de inconuenientijs, quæ adducuntur: primò de contrarijs, & de illis poſitionũ differentijs ſurſum, deorſum, ante, retro &c. iã dictũ eſt, ꝙ illæ non ſunt contrarię, quia poſſunt eſſe eiuſdẽ ſpẽi. Sed loquendo de contrarijs, proprijs ſcilicet formis naturale repugnantiam in eodem ſubiecto habentibus, ut calor & frigus. De illis ſunt duo modo loquendi. Quidam dicunt: ꝙ ſimpliciter repugnant, & ꝙ ſunt tales naturæ, quę formaliter repugnant ex propria natura: ideo non poſſunt eſſe ſimul etiam per diuinam potentiam: quia naturam propriam mutare non poſſit. Hoc. n. implicat: quia ſi mutat res naturam ſuã: iã non eſt res illa. Natura enim rei eſt ſibi eſſentialis, & ideo mutata natura rei mutatur res ipſa. Eſt enim natura res ipſa, uel forma rei. Sed unde hoc probetur: non facile inuenitur niſi per experientiã: qua experimur: ꝙ unũ contrariũ expellit aliud: nec ſe compatiuntur in eodẽ. Sed experientia curſus naturalis nõ præiudicat diuinæ potentiæ, quæ eſt ſuper ordinem naturalem. Nec ualet ſi diceretur, quòd contraria inferunt contradictoria. Hac enim ratione con-

Qualitates cõtrarie an poſsint eſſe in eodẽ ſubiecto.

Termini loci quo, & ſi ſunt contrarij.

Sco.

I

traria non poſſunt ſimul eſſe uera: quia ſequeretur, ꝙ contradictoria eſſent ſimul uera. Illud.n. nõ eſt uerũ de qualitatibus cõtrarijs, ſed de ꝓpoſitionibus cõtrarie oppoſitis, ut omnis hõ currit: nullus hõ currit: illæ inferunt cõtradictoriã: quia ſequitur, nullus hõ currit: ergo aliquis hõ nõ currit: q eſt contradictoria huius, omnis hõ currit. Sed ex illa, a eſt calidũ, nõ põt euidenter inferri: ergo a nõ eſt frigidũ, & ideo qualitates contrarias eſſe ſimul in eodẽ ſubiecto: quia nõ includit contradictionẽ euidenter. non erit ſimpliciter impoſſibile, nec negandũ, quoniã deus poſſet contraria ſimul ponere, & cõſeruare in eodẽ ſubiecto. ¶ Et ſi dicis, ſi ſunt ſimul, unũ corrumpet aliud: ſicut uidemus etiã, cũ ſunt in diuerſis ſubiectis ſibi approximatis. Dicitur: ꝙ ita uidemus fieri naturaliter: tñ oppoſitũ fieri poſſet ſupernaturaliter. Poſſet.n. deus ſuſpendere actionẽ earũ, ſicut ſuſpendit actionem ignis in camino reſpectu triũ puerorũ. Per hoc ad rõnẽ illã dicitur ſecũdũ illũ modũ, ꝙ nõ eſt inconueniens idẽ eſſe calidũ, & frigidum: & hoc uerũ eſt nõ tantũ de exiſtente in diuerſis locis; ſed etiã de exiſtente ſolum in uno loco, ſecundum ꝙ nonnulli dicunt corpora damnatorũ ſimul pati ab intenſo calo-

K re, & frigiditate in inferno: & non tantũ per uiciſsitudines. ¶ Vel ſecũdũ aliorũ opinionẽ põt dici, ꝙ in caſu argumenti non producuntur qualitates contrariæ: quia ille ſimul exiſtens in ſtuba calida, & in medijs niuibus, non ſimul calet, & friget: ſed alterum tantũ contingit ſecũdũ regulas Scoti. Quia aut frigiditas niuis, & caliditas ſtubæ habent ad ſeinuicẽ proportionẽ ęqualitatis, uel inæqualitatis. Si primũ: non fit actio. Si ſecũdũ, tunc illa qualitas, quę habet proportionẽ minoris inæqualitatis, agit tantũ producendo ſimilẽ, & contraria in agendo impeditur: ut ſi frigiditas niuis eſt fortior calore ſtubæ, talis exiſtens utrobiq; non calefiet in ſtuba, ſed frigefiet. Si autem calor eſt fortior: calefiet utrobiq;. Vel dicetur: ꝙ licet cõtraria repugnent in eodẽ ſubiecto in uno loco naturaliter cõſiſtenti: poſſunt tamen ineſſe eidẽ ſubiecto in diuerſi locis replicato: hoc eſt habent repugnantiam in eodẽ ſubiecto, & loco, non aũt in diuerſis ſubiectis: ut patet de corpore Chriſti in ſacro, nec in eodẽ ſubiecto in diuerſis locis replicato: & ideo nihil impedit aliquod idem Romæ eſſe calidum, Pariſius, eſſe frigidũ: ſi fuerit utro-

Qualitates cõtrarie an poſsint eſſe in eodem ſubiecto.

L biq;. ¶ Ad nonum ubi inducuntur multa priuatiue oppoſita de eodem, ex quibus inferuntur contradictoria: dicendum: ꝙ æquæ procedunt de corpore Chriſti in diuerſis altaribus etiam in uno altari & in naturali conſiſtentia exiſtenti: puta in cruce, & in hoſtia: in ſepulcro, & in hoſtia: in cælo, & in hoſtia: ideo diſtinguendum eſt de negatione priuatiue incluſa in priuatiuis uel negant habitum ſimpliciter ineſſe: hoc eſt nullibi, & nullo modo ineſſe: ut quieſcens ualet tantum, ideſt aliquid non motum: & infirmus ideſt aliquis non ſanus: cecus aliquis non uidens: acephalus nullibi habens caput: mortuus nõ habẽs uitã: & ſic de alijs. Et illo modo accipiuntur: quin prædicantur ſimpliciter ſine determinatione ſibi addita. Et tunc oppoſita priuatiue inferunt oppoſita contradictoria: ut bene ſequitur: a eſt uidẽs & cecus. ergo uidens & nõ uidens: & ſic de alijs. Aut negãt habitũ ineſſe, non ſimpliciter, ſed certo modo, uel loco per determinationẽ ſibi additam expreſſam: ut quieſcẽs Romę i. non motus Romæ: cæcus in tenebris. i. nõ uidẽs in tenebris, mortuus in cruce. i. nõ habens animã in cruce præſentẽ, & uiuificantem. Et tunc terminus priuatiuus non infert contradictorium. unde nec ſequitur. quieſcit hic, ergo nõ mouetur, ſicut nõ ſequitur, cæcus hic, ergo cæcus, mortuus hic, ergo mortuus, quia in omnibus locis arguitur a parte in mõ ad totũ, ſiue ab inferiori ad ſuperius negatiue, quę conſequentia nõ ualet, ſicut non ſequitur, nõ eſt coloratus colore albo, ergo nõ eſt coloratus.

Priuatiue oppoſita an poſsint dici de eodem.

¶ Et

¶ Et per hoc patet, ꝙ accipiendo priuatiua primo modo, omnes propoſitiones de prædicatis priuatiuis in caſu argumentis ſunt negande. ſ. a hic quieſcit: a eſt infirmum, cæcū, acephalū, mortuum (ut hic) determinat ipſum a. nec ſequitur, non mouetur hic, ergo quieſcit, ſicut non ſequitur, non mouetur hic, ergo non mouetur. Et ita nunquam termini priuatiue oppoſiti prædicātur ſimul de eodem. Vnde licet unus in aliquo loco quieſceret, in alio moueretur. In uno loco exocularetur, capite truncaretur, aut cæteris membris in uno loco anima deſineret informare corpus &c. & non in alio tñ de tali cōcedēdū nō eſt ꝙ mouetur & quieſcit, ꝙ eſt oculatus & exoculatus &c. quia omnes illæ de prædicatis priuatiuis ſunt ſimpliciter falſæ. ¶ Si uerò termini priuatiui accipiuntur ſecundo mō, tunc omnia illata ſunt concedenda. ſ. idem quieſceret & moueretur, eſſet uiuū & mortuū, nec tñ inferūtur cōtradictoria, quia tunc mortuū tantū ualet, aliquod in certo loco, in quo natū eſt habere uitā in ſe: nam habet uitā. Et illæ ſtant ſimul a corpus in certo loco habet animā ſe uiuificantem. Et ita ſecundū opinionem Hugonis tactam ſupra lectione. 37. ſi ſacramētū in cęna fuiſſet reſeruatum per triduum, quia ibi fuiſſet impaſſibiliter, fuiſſet corpus Chriſti ſimul uiuū, & mortuū, uiuum in ſacramento, mortuū in ſepulcro: ut manifeſte patet reſoluēdo terminos. Sed ſecundū eandē opinionē, & eundē caſum; corpus Xpi in ſepulchro non fuiſſet ſimpliciter mortuū, capiēdo mortuū primo mō, quia falſū fuiſſet dicere, ꝙ corpus iſtud iacens in ſepulchro nullibi habuiſſet uitā.

Mirabiles ꝓpoſitiones, quæ uerificātur de replicatis ad diuerſa ubi.

M ¶ Nec uideatur alicui abſurdū dicere idē uiuū, & mortuū ſecundo modo accipiēdo mortuū: quia cum eadem materia per diuinā potentiam pōt ſubijci diuerſis formis ſpecificis, poteſt ēt replicari ad diuerſa loca. Ponatur, ꝙ hic ſubijciatur formæ aſini, alibi formæ lapidis: in caſu iſta materia hic uiuit uita ſenſitiua, alibi non uiuit: hic eſt animata, alibi eſt inanimata: id eſt ibi nō habet animā. Et hoc uerum, ſi animatum, & inanimatum accipiuntur ut differentia accidentales. Secus ſi accipiuntur, ut ſunt differentiæ eſſentiales oppoſitæ. Sic.n. ſimpliciter impoſſibile eſt idem hic eſſe animatum, & inanimatū, ſicut, impoſſibile eſt; idē hic eſſe hominē: & alibi eſſe, & nō eſſe hominē: licet.n. hic ſit cōpoſitū ex anima, & corpore: & alibi ſit idē corpus ſine anima: quod credo poſſibile, nihil tñ, quod hic eſt hō, eſt alibi nō hō: quia illud idē, quod hic eſt, & alibi: nec hic, nec alibi eſt homo, ſolū namq; corpus eſt idē hic, & alibi in caſu, & corpus non eſt homo. Hō.n. neq; eſt corpus tātum: nec anima tantū, ſed ex utroq; animal cōpoſitum, & tale compoſitū in caſu nō eſt hic, & alibi. Suo mō dicitur de alijs terminis abſolutis, puta lapis, terra, animal, corpus, &c. ¶ Conceditur itaq;: ꝙ in caſu argumenti idē moueretur, & quieſceret: idē eſſet uulneratum, & integrū, idem uidens, & cæcus: idē acephalus, & mēbris truncatus, & integer, ac perfectus. Idem hic patibulo affixus, aut aqua ſuffocatus: & alibi ſolacijs indulgens: conuiuijs, ac uoluptatibus deditus, idem uiuus, & mortuus idem hic famæ deficiens, alibi ſufficienti cibo reficiens. Nam poſſibile eſt nutrimentū hic ſumptū conuerti in ſubſtantiā aliti: & illud ſic conuerſum non replicari ad aliū locū, cū ſit realiter diſtinctum a corpore nutrito, quia ei de nouo additū. Ex quo cōſequenter ſequitur, ꝙ poſſet alibi mori famę, & hic inpingueſcere. Poſſet enim corpus alibi ſicut hic reſolui per actiones caloris naturalis, ita ꝙ anima utrobiq; partes materiales reſolutas deſineret informare, & hic fieret reſtauratio deperditi per nutrimentū hic, cōuerſum in ſubſtantiam aliti, & non alibi, & ita per continuam reſolutionem alibi, & reſtaurationis defectum, tandem anima ſimpliciter deſineret informare corpus alibi licet nō hic: & ita alibi moreretur animal, hic uiueret. Sic etiam ſtaret idem cor

Digitized by Google

pus hic uiuere ſanum, alibi putreſcere tanquam cadauer mortuum. Nec eſt magis impoſſibile materiam ſtare ſub forma cadaueris in uno loco, & eandem in alio loco ſtare ſub forma uiuentis, quam hic ſtare ſub forma uiuentis, & alibi ſub forma lapidis, uel alia quacunq;. ¶ Ad decimum dico, ꝙ ſi
N diſtantia diſtinguit diuerſitatem terminorum inter quos eſt aliquod mediũ: ſic idem non diſtat a ſeipſo. Si autem diſtinguit medium aliquod inter hoc, & hoc, non curando, an termini ſint diſiuncti, uel non, tunc idem poteſt diſtare a ſeipſo, quod nihil aliud eſt dictu, niſi ꝙ aliquod idem eſt in diuerſis locis, inter quæ eſt realis diſtantia. ¶ Si dicis, ſi idem poteſt eſſe in locis diſtantibus, tunc idem poſſet ad ſeipſum moueri, ac ſibi obuiare a ſe recedere, & ſeipſum circumuenire, immo ſecum loqui, diſputare, choream facere, ſecum pugnare, luctari, & ſi idem haberet mille loca, facere magnum exercitum in campo, & ſimilia multa, ut chorum clericorum conſtituere, & diuerſis uocibus cantare, tenorem, contratenorem, & diſcantum &c. ¶ Ad illa dicit Scot. Puerilia ſunt ſenſui, & imaginationi innitentia. Vnde oĩa illata tanquam poſſibilia cõcedenda ſunt, nec illa implicãt aliquã contradictionem nec maiorẽ includunt repugnantiã, q̃ idem corpus eſſe in diuerſis locis, quod cũ conceſſum eſt, & ꝓbatũ eſſe poſſibile, q̃ ſequunť, negáda non ſunt, niſi manifeſtã includerent cõtradictionẽ. ¶ Et ſi dicis: ſi ſic idem impedit ſeipſum, tunc nunq̃ poſſum illud, quod ad diuerſa loca replicatum eſt redire ad unum ubi: quia ſic corpus replicatũ a duo loca a, ſit unus locus b, aliter c. Si corpus a, debeat redire ad unũ locum, uel ergo de b, ad c, uel de c, ad b. Sed ſi corpus exiſtens in b, migrat ad ſeipſum in c, cum uenerit in c, expellit ſeipſum de c, ad alium locum, & corpus qđ fuit in b, manet in c, & ſic adhuc manet in diuerſis locis, quia expellens in c, & expulſum in alio loco. ſic etiam econuerſo ſi de c, redit ad b. ¶ Ad hoc reſpondeť, ꝙ ſi a, eſt in aliquo loco. ſ. b, & poſt per diuinam potentiã ponit ſimul ad alium locum, ſcilicet c, non eſt imaginandum, ꝙ a, migret de b, in c, per medium: ſed incipit eſſe in c, ꝑ diuinã potentiã abſq; hoc: ꝙ deſerat primũ locũ b, uel migret ꝑ mediũ. Si ẽt deſinit cõſeruari in c, nõ regrediť ꝑ b, in mediũ; ſed deſinente in c, cõſeruať in b, & ita manet in uno loco, & de hoc latius infra. Et ſic ad argũ dr̃, ꝙ in caſu a redeundo ad unum locum, nec reddit de b, in c, nec de c, in b, per medium ſe mouendo: ſed ſic reddit ad unum locũ: quia conſeruatur in uno loco, ubi placet Deo: & in alijs deſinit eſſe abſq; q̃cumq; migratione de loco, in locũ ¶ Ad undecimũ concediť conſequens illatũ tamquam poſſibile. Vnde non implicat, ꝙ eidem materiæ in diuerſis locis replicatæ poſſunt ineſſe ſimul diuerſæ formæ ſubſtantiales, & contrariæ acciden
O tales: ut ſupra dictum eſt. ¶ Ad duodecimum dr̃: ꝙ ignes illi ex æquo diſtinctis locis eidẽ ligno in illis locis replicato producunt duas formas, uel unã etiam in duobus locis, ſecundum quod determinantur a prima cauſa quãtũ ad indiuiduũ: nec eſt magis impoſſibile duas formas eiuſdem ſpeciei informare eandem materiã, q̃ diuerſas formas ſpecificas informare eandẽ materiam: neutrum implicat contradictionẽ, neutrum põt natura niſi p̃cedente miraculo, nec impedit: quod ſunt diuerſa agentia, quia diuerſæ cauſæ etiam totales poſſunt cauſare eundẽ effectũ, ut alibi declaratur. ¶ Ad ultimum dicitur: quod conſequens non eſt impoſſibile, nam etiam naturaliter ſine miraculo, ignis paruus ex cõbuſtibilibus augeť: nec deficeret, ſed creſceret in infinitũ, ſi ſꝑ adijcereť cõbuſtibilia: nec ideo ſequiť: quod ſit infinitæ perfectionis in agendo: qꝛ nõ põt in quãcũq; reſiſtentiã, quia quodcũq; cõbuſtibile quantũcumq; paruũ ſi fuerit maioris reſiſtentiæ, non agit in ipſum. Aucto autem igne, augetur & eius actiua uirtus: ſecus autem ſi ignis non

Cũ corpus replicať ad diuerſa quõ hoc intelligitur, uel.n. uadit de loco ad locũ.

eadem materia in diuerſis locis põt hẽre diuerſas formas.

augeretur. ¶ Ex his ergo patet, ꝙ nullam contradictioné includit idem corpus eſse in diuerſis locis circumſcriptiuè, non plus quam eſse in diuerſis locis definitiuè. ¶ Secundo, ꝙ non oportet ꝙ omnia abſoluta, quæ inſunt, ſiue uniuntur alicui in uno loco, inſint eidem in pluribus locis, ſi ipſum ad plura replicetur. Quod duplici etiá exẽplo oſtenditur. Primũ de natura aſſumpta a uerbo: nam ſecundum opi. pene omnium, unio naturæ humanæ eſt ſimul unioni accidentis ad ſubiectum, non tamen in omnibus: & illa ſimilitudine non obſtante pôt uerbũ eſse alicubi: immo de facto ubiq; & tamẽ natura humana aſsumpta non eſt ubiq; eſt ergo alicubi uerbum: ubi non eſt natura humana. Ergo eodẽ mõ pôt eſse in propoſito: ꝙ ſubiectũ alicuius formæ ſit in pluribus locis, & forma ſolũ informet ipſum in uno loco. Nec impedit illimitatio uerbi: quia ſicut uerbũ eſt ſimpliciter illimitatũ: ita ſubiectũ quodcũq; eſt illimitatum quantũ ad potentiam obedientialem dei, & quãtum ad aliqua loca. ¶ Secundum exẽplum eſt: quia ſecundum alios corpus replicatum ad duo loca, habet duo ubi: & duas præſentialitates ad illa: & tñ illa ubi, & præſentialitates non replicantur ad replicationem corporis locati. Sic corpus Christi exiſtens in cælo, pôt habere aliquod accidens abſolutum in cælo, & illo carere in ſacro quãuis de facto omnia creditur habere in ſacramẽto, ut ſup. habitũ eſt. ¶ Tertiò, habetur: ꝙ propter replicationẽ eiuſdẽ corporis ad diuerſa loca non ſequitur agens naturale agere per diſtãtiã improportionatã, non .n oportet, ꝙ ſi corpus unum ſit hic, & Romæ: ſi hic approximatur ignis, ꝙ generet calorẽ in Roma. Nõ .n oportet calorẽ hic genitũ in illo corpore, quod eſt hic, & Romę, etiã inhærere ſibi Romæ: etiam ſi calor replicaretur, & eſset hic, & Romæ. Non tamen produceretur primò Romæ ab igne hic applicato: ſed produceretur primò hic, & eſset Romæ per concomitantiam: non per ſe, & primo. Et tantum de iſta materia, quæ ſi nimis extenſa eſt: ueniã dabit adiutorium ſcholaſticum, cui loquor.

Nullam implicat conditiõné idem corpus eſſe in diuerſis locis circũſcriptiuè.

¶ Reſtat uidere de locali motu corporis Christi. Et primò, utrũ corpus Christi localiter mutetur, dum ui conſecrationis incipit eſse ſub ſpeciebus panis. Secundò, utrum in hora conſecrationis deſcendat localiter de cęlis per media ad ſpecies ſacramentales. ¶ Tertiò, utrum moueatur localiter motis ſpeciebus. & ſi ſic per quẽ moueatur. ¶ De primo eſt opinio quorundam ut ſancti Thomę, & Egidij theo. 11. Recitat Scotus diſt. 10. q. 1. quòd corpus Xp̃i incipit eſse in altari ſine ſui mutatione locali propter cõuerſionem panis in corpus Christi, & ideo non oportet corpus Christi in ſe mutari. Sufficit enim, quòd aliquid mutetur in ipſum, ad hoc, quòd incipiat ibi eſse præſens, quia uniuerſaliter ſicut genitũ eſt ubi, prius fuit corruptũ, nõ per aliquã loci immutationẽ propriã geniti: ita illud, in quod cõuerſum eſt aliquid, per conuerſionem eſt ubi prius conuerſum fuit, & nõ ꝑ mutationẽ loci propriã termini a quo ¶ Sed hęc opinio ſatis ſupra reprobatur, per hoc, quòd cõuerſio non eſt ratio formalis corpis Christi eſsendi ſub ſpeciebus panis, uide ſup. ¶ Præterea præſentia corpis, ſub ſpẽbus panis pôt eſse ꝑ ſe terminus alicuius mutationis, & nõ conuerſionis: quia illa eſt ad ſubſtãtia corporis Xp̃i tãquã ad ꝑ ſe terminũ, ergo nõ ad pręſentiã localẽ, cũ eiuſdẽ mutationis non ſint plures per ſe termini: nec pôt alia mutatio aſſignari, cuius pręſentia localis ſit per ſe terminus niſi mutatio localis, ergo. ¶ Itẽ ſi aliquod corruptũ conuertitur in genitum, non obſtante illa conuerſione, erit immutatio localis geniti: ſecundum ockam. q. 3. 6. quodli. Sicut .n materia nõ pôt habere nouã formã ſine ſui mutatione, ita nec corpus pôt habere nouum ubi, quod prius non habuit ſine corporis illius mutatione. ¶ Nec ualet: ſi dicerent, quod corpus Christi nõ eſt in loco immediate, ſed medianti

Verũ corpus Xp̃i localiter mutetur: dũ ui conſecrationis incipit eſſe ſub ſpeciebus panis.

R

Sco.

Digitized by Google

bus ſpeciebus,ſub quibus fuit ſubſtantia, & ita non eſt ibi ſicut in loco proprio:quia omne,quod competit alicui mediante alio, cui primo competit, non competit illi niſi propter ſpecialem unionem ad alterum, quam prius non habuit. Sicut exempli cauſa,ignis calefacit, quia calefacere primò conuenit calori,qui informat ignem, & ita calere conuenit igni propter ſpecialem unionem caloris ad ignem. Similiter uerbum dr̄ paſſum, quia paſſum prius conuenit naturæ humanæ,quæ unitur uerbo ſpeciali vnione,ſine qua uerbum non diceretur paſſum. Sed unio corporis Chriſti non eſt ſpecialis ad ſpecies panis, non enim eſt alia niſi quam angeli ad corpus,cui aſſiſtit:ſed ſi angelus eſſet præſens ſpeciebus, non eſſet in loco ſpecierū propter illas ſpecies,ſed eſſet in loco per ſuam ſubſtantiam definitiue: & ſi de nouo acquireret locum illum, mutaretur localiter ergo & corpus Chriſti non eſt in loco per ſpeciem tanquam per rationem formalem. Et cum de nouo incipit eſſe ſub ſpeciebus,mutatur localiter, quia acquirit locum,quē prius non habuit. ¶Item ſicut exiſtens in loco, ita ꝙ uerè,& realiter totū eſt in toto, & pars in parte, eſt in loco per ſe circumſcriptiuè, ita exiſtens ſic in loco,ꝙ totaliter uerè,& realiter eſt in toto, & totum in qualibet parte:eſt per ſe,& uerè in loco definitiuè, ſic eſt de corpore Chriſti: ergo non eſt in loco per ſpecies tanquam per rationem formalem exiſtendi in loco.

R ¶Ideo eſt alia opinio tenens, ꝙ corpus Chriſti non ſit præſens ſacramento de nouo ſine ſui mutatione,& mutatione locali. ¶Sed notandum,ꝙ quando corpus mouetur de loco,quem deſerit,ad locum,quem acquirit,ibi ſunt duæ mutationes locales. Vna deperditiua loci,quem relinquit. Alia acquiſitiua loci,quem intrat, & per conſequens quatuor termini, quia quælibet mutatio habet duos terminos:priuatiuum,& poſitiuum. Prima enim dictarum mutationum eſt de termino poſitiuo ad terminum priuatiuum,quia de eſſe in tali loco,ad non eſſe in tali loco. Secūda eſt de termino priuatiuo in terminum poſitiuum.ſ.de non eſſe in loco a, ad eſſe in eo. Et ſi ſit cum expulſione alterius corporis extra terminum ad quem:ſunt ibi quatuor mutationes,& octo termini:patet,quia eadem ratio eſt de corpore expulſo,ſicut de corpore expellente. Si uerò moueretur corpus aliquod de loco ſuo, & non expelleret aliud de loco,ad quem ſicut in penetratione dimenſionum: tunc non erunt niſi duæ mutationes prædictæ. Si autem corpus non recedens a priori loco fieret de nouo præſens alij loco ſine expulſione exiſtentis in illo:tunc non eſt niſi una mutatio acquiſitiua, & nulla deperditiua:cuius termini ſunt priuatio noui ubi,& acquiſitio eius. Mutatur.n.tale corpus de nō eſſe in loco a.ad eſſe in loco a. Nec aliter intelligibile eſt corpus eſſe, ubi prius nō fuit niſi aliquo horū modorū. Cum aūt corpus Chriſti incipiēs de nouo eſſe ſub ſacramento, non deſerit locum in cœlo,ubi prius fuerat, uel etiam in ſacramento in alio altari conſecto,patet, ꝙ eſt præſens de nouo per ſui mutationem localem ſecundum primum modum dictum, ita ꝙ manens præſens omni loco,cui prius.ſ.ante hanc conſecrationem fuit præſens,incipit de nouo eſſe præſens illis ſpeciebus, quibus prius non fuit præſens.quod enim non obſtante conſecratione maneat præſens in cœlo,patet per beatum Aug.de conſe.diſt.2. Prima quidem. Donec ſæculum finiatur, ſurſum eſt dominus.& hoc intelligendum ſecundum Sco.niſi placeret & ex aliqua gratia ſpirituali deſcendere. Quod non ponitur fieri propter ueritatem euchariſtiæ,& rationabiliter. Alioquin angelici ſpiritus, & animæ beatæ,& etiam oculi corporum iam glorificatorum, priuarentur iocundiſſima uiſione glorioſiſſimæ humanitatis Chriſti,in qua omnes(petro teſte) delectantur. Priuarentur inquam, huiuſmodi humanitatis uiſione, ſi a cœlo

Recitatur ueritas.

Auguſt.

1. Pet. 1.

deſcēderet

deſcēderet ſub miſſarum celebratione, dum præſentem ſe faceret altaris ſacramento. Nam ad uiſionem intuitiuam rei (ſaltem in proprio genere) requiritur certa approximatio obiecti, & potentiæ, quæ in propoſito uideretur non eſſe. Hoc autem inconueniens uidetur: ꝙ propter uiatorum ſalutem minuatur gaudium, & delectatio beatorum. Manens igitur in cœlo, fit præſens Chriſti corpus in altaris ſacramento, cui prius non fuit præſens, & ita non ſine ſui mutatione. ¶ Sed tunc eſt dubium, qualis ſit illa mutatio, an debeat dici mutatio localis. Videtur, ꝙ quæſtio illa ſit de quid nominis termini: nam de re ſatis conſtat, nam certum eſt, ꝙ hæc mutatio eſt ad locum ſpecierum ſacramentalium tanquam ad terminum. Acquirit enim corpus Chriſti hunc terminum de nouo per conſecrationem ſacerdotalem. Conſtat etiam: quod non deſerit, nec deperdit locum priorem: ſed manens in loco, in quo prius fuerat acquirit nouum ubi, ſcilicet locum ſacramenti. Conſtat ſimiliter, ꝙ illa mutatio ſit inſtantanea, & non ſucceſſiuè: puta tota ſimul in primo non eſſe prolationis formæ ex dictis lect. 42. ¶ Ex quo patet primò, ꝙ non poteſt dici motus localis: quia non eſt mutatio ſucceſſiua. Motus autem connotat ſucceſſionem. Reſtat ergo, quod ſit mutatio localis, uel alia, cui nondum nomen impoſitum eſt. Si ergo mutatio localis diſtinguit quamlibet trium mutationum ſupradictarum indifferenter. ſ. acquiſitiuam tantum, uel deperditiuam tantum, uel acquiſitiuam, & deperditiuam ſimul: & ſit eius quid nominis, mutatio per quam aliquid acquirit nouum locum, uel perdit habitum, uel facit utrunque ſimul ſic eſt mutatio localis, quia prima pars quid nominis ſibi conuenit. Si uerò mutatio localis diſtinguit utrūque coniunctim: & neutram partem ſeorſum: ſicut uidetur dicere philoſophus 5. Phyſico. Motus eſt a ſubiecto in ſubiectum, tunc mutatio illa non erit mutatio localis: nec comprehenditur ſub aliqua ſpecie mutationis a philoſopho poſita, nec mirum, cum hæc mutatio ſit ſupernaturalis, facta ſola diuina uirtute, qualē nūquā expertus eſt philoſophus: eo quod doctrina philoſophi ad eam non pertingerat. Eſt ergo mutatio, cui nomen impoſitum non eſt: quia enim naturaliter in locali mutatione nunquam ſeparantur abinuicem mutatio deperditiua loci, & acquiſitiua, cū in locali mutatione mobile deſerit priorē locū, & acquirit aliū. Ideo mutatio localis ex communi uſu dicit utranque mutationem coniunctim, & neutram ſeparatim. & licet ſint realiter diſtinctæ mutationes: tamen nomina eas diſtinctè, ſeu ſeparatè ſignificantia non ſunt impoſita. & ſic accipit mutationem localem Alexand. Capiendo tamen mutationem primo modo eſt uerè mutatio localis, quia uerè acquirit nouum locum, in quo prius non fuit: licet non ſit in eo commenſuratiuè, ſed tantum definitiuè, quia totum corpus in toto, & totum in qualibet parte loci nec tamen ideo minus uerè eſt in loco ſpecierum, quam ſi eſſet ibi totum in toto, & pars in parte.

Si eſt ubi mutatio quale ſortitur nomen.

Quid eſt mutatio localis.

Alexand.

S

DE CHRISTI DESCENSV in Euchariſtiam.

LECTIO XLVII.

CONSEQVENTER videndum eſt de duobus dubijs alijs præcedenti lectione motis. Quorum primum eſt:vtrum corpus Chriſti in hora conſecrationis deſcendat localiter per medium ad ſpecies ſacramenti altaris. Ad quod plane dicitur, licet corpus Chriſti ad legitimã uerborum formalium prolationem incipiat eſſe ſub ſpeciebus panis,per ſui mutationem noui loci acquiſitiuã: non tamen mouetur deſcendendo de cœlo per medium uſq; ad ſacramenti locum.Primum patet ex declaratis lectione præcedenti. Secundum probatur autoritate B.Ioh. Damaſ. dicentis. Quia conſuetudo eſt hominibus panem comedere,& uinum bibere, & aquam: coniugaut eis eius diuinitatem,& fecit ea corpus,& ſanguinem eius. Non quoniam ipſum corpus, qđ aſſumptum eſt,de cœlo deſcendat;ſed quoniam ipſe panis, & uinum tranſit in corpus, & ſanguinem Chriſti. Hæc Damaſ. Cum etiam innumera ſunt altaria in quibus celebratur ſacrũ illud myſterium: ſi moueretur ꝑ medios orbes cœli, & ſphęras elementares ad ſingula huiuſmodi altaria,corpus Chriſti eſſet in continuo motu:& moueretur ad contrarias poſitionum differentias ſimul.ſ.ad Orientem,& Occidentem, Meridiem, & Septẽtrionem,pro uarietate ſitus altarium,quod eſt abſurdum,& ridiculoſum. Tenet enim eccleſia corpus Chriſti nullibi eſſe, quam in cœlo,& in altaris ſacramento:niſi ex ſpeciali cauſa,& gratia,Chriſtus ſe uellet alicui oſtendere. Quemadmodũ legitur B.Petro paſſionẽ declinanti extra Romã poſt ſuam aſcenſionem occurriſſe:& quærenti.Domine,quo uadis.reſpondiſſe. Vado Romam iterum crucifigi ¶Sed dicis,cum corpus Chriſti ante conſecrationem eſt in cœlo,quomodo facta conſecratione poteſt uenire ad ſacramenti locum,& non moueri, uel inſtantaneè mutari per medium, quod eſt inter cœlũ empyreum,& ſacramenti locum,non enim uidetur intelligibile. ¶Ad hoc dicendum,quod imaginatio huius dubij procedit, ac ſi locus corporis in cœlo eſſet terminus, a quo inciperet motus, uel mutatio corporis Chriſti ad locum ſacramenti,quod non ita eſt.Nam exiſtentia corporis Chriſti in cœlo nihil facit ad hoc,quod corpus Chriſti incipiat eſſe in ſacramẽto.Eeque enim inciperet in ſacramento eſſe ad legitimam formæ prolationem, ſi corpus Chriſti non eſſet in cęlo. Falſa enim eſt illa imaginatio, quę imaginat: ꝙ cum corpus Chriſti incipit eſſe in ſacramento: de aliquo loco,in quo eſt ſua naturali conſiſtenitia ueniat ad locum ſacramenti per media intercepta.Sed quodcunque corpus exiſtens in certo loco poteſt Deus immediatè ponere in alio loco,abſq; hoc,ꝙ relinquat priorem locum,& abſq; hoc, quod mutetur per medium.Sicut enim Deus poteſt rem, quæ non eſt actu, de nouo producere in loco,quo uoluerit, abſq; hoc, quod de alio loco ueniat,ſeu moueatur, ita poteſt corpus actu exiſtens in loco ponere immediatè in loco alio,quo placuerit abſq; hoc,quod moueatur de priori loco alio quo placuerit abſq; hoc,quod moueatur de priori loco per medium. Nec ſecundum maius eſt uel difficilius primo. ¶.Ex hoc enim, quod rem actu

Verũ corpꝰ Chriſti ĩ hora conſecrationis deſcẽdat per medium localiter ad ſpẽs ſacramenti altaris.

maſ.

produxit:

Digitized by Google

produxit,nõ eſt factus impotens , ut minus poſsit circa rẽ ꝓductá, q̃ potuit prius,q̃ produxit.Deus ergo,qui uocat ea,quæ non ſunt : ſicut ea,quæ ſunt. Etiam ea,quæ ſunt uocat,quocunq; uoluerit,ut ibi ſint primò,& immediatè, ſicut ea,quæ nõ ſunt:& per conſequens non per motũ eius per loca media . Ordo enim in mouentibus creatis conſtitutus naturalis, quo mouens creatum non poteſt mouere mobile de extremo in extremum , niſi relicto priori loco moueat per medium,non conſtringit omnipotentiam Dei. Eadem namq; potentia , qua poteſt unum corpus ponere ad diuerſa loca ſimul:poteſt etiam corpus ponere in loco,quo uoluerit,ut ibi ſit ſtatim,& immediatè ſine eius motu per quodcunq; medium, etiã ſiue aliquid in ipſum conuertatur non . Ita enim poteſt me hic manẽtem immediatè ponere in roma,abſq; , ſiue conuerſione alicuius rei romæ exiſtentis in me,ſicut cum conuerſione.Conuerſio.n. (ut ſupra dictum eſt lect. p̃cedenti D.) non eſt rõ formalis alicui exiſtendi in loco cõuerſi. Statuit itaq; ſummus ſacerdos Chriſtꝰ,ut legitimè ꝓlatis uerbis conſecrationis, ſub ſpeciebus panis,& uini pñs ſit uerũ corpus ſuum,& ſanguis,nõ curando ubicunq; ſit in conſiſtentia naturali.nihil ſiquidem promouet,nihil impedit eius exiſtentia naturalis ad hoc,ꝙ ſit ſub ſacr̃o:ſed per uirtutẽ conſecrationis quaſi de nouo oritur,ſiue creat̃ Xp̃i corpus ſub ſpeciebus. ¶ Vnde t net Scot.q.4.diſt.10.lib.4.ꝙ exiſtentia corporis Xp̃i ſub ſacramento non neceſſariò præſupponit eius exiſtentiam ſub modo naturali, quia illa non dependet ab iſta . Eſt.n. exiſtentia indifferens ad omnem modum exiſtentiæ , ergo ſaluari poteſt in uno modo ſine alio, põt ergo corpus Xp̃i eſſe modo ſacr̃ali , & nullibi eſſe modo naturali. ¶ Præterea exiſtentia ſub modo naturali non eſt de eſſentia exiſtentiæ ſub modo ſacr̃ali:nec eſt eius cauſa : ergo iſta non dependet ab illa Primum patet:quia res euchariſtię non hẽt in ſacr̃o modum naturalem, ſcilicet extenſiuum . Haberet aũt,ſi modus naturalis eſſet de eſſentia illius exiſtentiæ ſacr̃alis,quia quod eſt de eſſentia alicuius,non poteſt ab eo ſeparari.Secũdũ patet,quia Deus eſt cã exiſtentiæ ſacr̃alis. Deus.n.eſt cauſa immediata,ꝙ corpus Chriſti eſt ſub ſpeciebus ſacramentalibus,& non corpus in exiſtentia naturali.Ex hoc Sco.ubi ſupra infert duo correlaria. ¶ Primũ ante incarnationem Chriſti, potuit euchariſtia fuiſſe ita uera ſicut nunc,tã quantum ad ſignificationem, quam quantũ ad rem ſignatam, & cõtentam. ¶ Secundum, quod poſt incarnationẽ poſſet corpus Chriſti deſinere eẽ ſub modo naturali,& tamen in euchariſtia uerè manere quantum ad ueritatem ſigni,& ſignati,ac contenti. Vtrumq; patet,quia ad corpus Xp̃i realiter contineri in euchariſtia : non neceſſariò ſequitur corpus illud hr̃e exiſtentiam modo naturali:ergo primum potuit fieri ſine ſecundo:ſiue p̃cedendo , ſiue remanendo poſt deſtructionem illius ſecundi. Vbicunq;.n.res poteſt habere eſſe uerum,& reale,ibi poſtquã non fuit poteſt ꝓduci,& incipere ſimpliciter eſſe.Corpus aũt Xp̃i in ſacr̃o hẽt uerum , & reale eſſe:ergo ſi non eſſet poſset ibi ſub illo modo exiſtendi ꝓduci, & incipere eſse ſimpliciter : licet nullibi eſset ſub alio modo eſsendi. ¶ Vnde ſi Deus inſtituiſset ſacramentum illud ſub eadem efficacia ante incarnationẽ Chriſti,q̃ poſt incarnationem inſtituit ad legitimam uerborũ prolationẽ : ita tunc ſub ſpeciebus panis fuiſset uerum,& idem corpus Xp̃i illud quod nunc ſumptum eſt de uirgine ſicut modo,fuiſset.n. tunc eadem materia corporis Xp̃i eadem aĩa, eadem unio uerbi q̃ nunc eſt.Illa tm̃ fuiſſet differentia:qa tunc ad prolationẽ uerborum corpus Xp̃i fuiſset de nouo ꝓductũ: & incepiſset eſse ſimpliciter.Nunc aũt nõ de nouo ꝓducit̃, nec icipit ſimpliciter eẽ:ſed icipit eẽ ibi i ſacr̃o.Sic etiã ſi corpus Xp̃i ſimpliciter nũc deſineret eſse ; Ita ꝙ nec eſset

Roma.4.

Scot. C

[Ex]iſtẽtia cor[p]oris Chri[ſt]i ſub ſacra[m]ẽto nõ ne[ce]ſſario prę[ſu]pponit ſe[cu]ndũ Scotũ [ei]us exiſtentia ſub mõ [n]aturali.

D

Potuiſſet [q]uoq; eucha[r]iſtia inſti[tu]iſſe añ ſui [in]carnatio[n]ẽ cũ eadem [e]fficacia ſi[g]ni, & ſigna[t]i.

replicatione formæ, immo in diuerſis poteſt locis ſubſtare diuerſis formis.
In caſu noſtro potuit forma ſanguinis in uirgine in ea parte materiæ, qua
erat eadem in euchariſtia corrumpi, & anima Chriſti, quæ informabat ma-
teriam eandem in euchariſtia: etiam eam inciperet informare in utero uirgi
nis,& eam ut ibi uiuificare,& per iuxta poſitionem partis materiæ quæ ſte-
terat ſub forma nutrimenti augmentarí, &.anima Chriſti eandem materiæ
partem,ut ibi etiam,informare,& ita creſcere, ut ibi & naſci tandem,& la-
ctari &c.Vñ oportet imaginari, qđ tota materia corpis Xp̄i ſub euchariſtia,
extra euchariſtiá ſub naturali exiſtẽtia ſit multipliciter diuiſa, partim ſub-
ſtãs formæ ſanguinis ĩ uirgine,partim formæ nutrimẽti iá aſſumpti a uirgi-
ne,cõuertẽdi in ſanguinẽ,partim formæ alterius rei in cibũ conuertendæ:&
aliqñ a uirgine ſumendę. Quas licet ſimul iunctas,informat aĩa Chriſti in
ſacramento,non tamen informat ſimul in uirgine, & alibi ubicunq; fuerit
replicata,ac diuiſa. Informabit tamen ſucceſſiuè,dum iuxta ponuntur por
tioni materiæ in uirgine uel poſt natiuitatem extra in corpore nati:ſucceſ-
ſiuè in quam donec informet omnes materiæ partes in naturali exiſtentia,
quas ſimul informat in euchariſtia. Et licet in illis tranſmutationibus mul-
tæ formæ ſubſtantiales corrumpuntur; ut forma ſanguinis, nutrimenti, ci-
bi &c. nulla tamen noua forma producitur: ſed anima Chriſti eadem in eu
chariſtia dudum creata ſucceſſiuè informabit ſingulas materiæ partes, ex-
tra quas informat ſimul in euchariſtia. Sic ergo corpus Chriſti iam exiſtens
in ſacramento poteſt concipi in uirgine,creſcere,naſci, nutriri &c. non ac-
cipiendo nouum eſſe, quia quicquid accipit ibi, prius habet in euchari-
ſtia: ſed accipiet nouum modum eſſendi, ſiue de nouo eſſe ibi. Et eſt ali-
quo modo ſimile, ſi Chriſtus inſtituiſſet euchariſtiam ſtatim poſt cõceptio-
nem eius in utero: licet tunc creſceret: nutriretur corpus in utero: & poſt
natiuitatem in conſiſtentia naturali, non tamen oporter: ꝙ ibi mutaretur
in ſacramento,ut ſupra dictum eſt, ſi reſeruatum fuiſſet in triduo. Cui non
placet modus ille: quærat alium, libens enim cedo ſententiæ ſaniori. ¶ Mi-
ra ſunt hæc: & extra naturæ ordinem conſtituta: ſed non tam admiranda
in his infinita Dei uirtus, & potentia: quam immenſa ipſius benignitas, &
miſericordia, quæ adhuc loquentibus ſacerdotibus,& corpus ſuum adueni-
re poſtulantibus: non uoce fragili: ſed facto reſpondet efficaci. Ecce aſſum:
nec raptim ſuam exhibet præſentiam, quemadmodum ſuis diſcipulis appa-
ruiſſe legitur poſt reſurrectionem: ac ipſis ſenſus in eum figere uolentibus
ſubitò diſparuit. Non utiq; ſic ſuam præſentiam in hoc uenerabili exhibet
ſacramento: quinimo manducãdus expectat: & ſe dignè manducanti uitam
promittit æternam. Si quis inquit mãducauerit ex hoc pane: uiuet in æter
num. Mirandum: ꝙ ſemel uenit filius Dei pro mundi ſalute: carnem ſuam
crucifixioni: ſanguinem ſuum effuſioni expoſiturus. Quotidie ſe pręſentat:
eandem ſuam carnem comeſtioni, & eundem fuſum ſanguinem potationi:
ad refectionem animæ fidelium in æternum uicturæ; amore ineffabili tradi
turus. Hinc plus fideli aſſurgendum eſt: & mente deuotiſſima in gratiarum
actione prorũpendũ, pro tanto diuinæ miſericordiæ exhibito beneficio, quã G
ſuſpendendum in admirationem ex infinitæ potentiæ, & uirtutis facto mi-
raculo. ¶ Videtur tamen ſonare contra prædicta uerbum B Grego 4. dia-
lo. li. c. 50. & in Homel. paſch. & habetur de conſ. diſtin. 2. Quid ſit ſanguis.
Quis (inquit) fidelium dubium habere poſſit in ipſa immolationis hora ad
ſacerdotis uocem cœlos aperiri. In illo Ieſu Chriſti myſterio angelorum
choros adeſſe, ſuprema, & ima ſociari, unumq; ex uiſibilibus, & inuiſibilibus
fieri. Ex quibus uerbis uidetur corpus de cœlo deſcendere, & terrenæ mate-

Qũo dicuntur cęli aperiri tripliciter.

ria ſociari,quod obuiat ſupradictis. Ad hæc tripliciter reſpondetur. Vno modo quod uerba illa Grego.non dicunt accipi propriè in eo ſenſu,quem ſecundum primariam inſtitutionem generant: quia cœli in conſecratione eucharistiæ minimè rumpũtur,aut diuiduntur. Sed dicta ſunt per quandam tropum ad eleuationem mentis in Deum.ut dum mens audit corpus Chriſti quod in cœlo reſidit in ſumma poteſtate, & gloria, ad uocem ſacerdotis præſens altaribus fieri: ſurſum rapiat in contemplationem diuinæ miſericordiæ, & pietatis reuerentiam exhibeat debitam cum ſui humiliatione in conſpectu tantæ maieſtatis. Dicuntur autem cœli aperiri in hora conſecrationis,quia per illud quod per uerba ſacerdotis conficitur, & conſecratur: additus ad cœleſtia fidelibus præparatur. Hoc quippe corpus Chriſti eſt peregrinantium cibus,& uiaticum,in cuius fortitudine ambulãt uſq; ad mõtem hæreditatis Dei,cuius per hunc cibum certiſſimum pignus datur. ¶ Vel ſecundò dicuntur cœli aperiri immolationis hora:quia ad uocem ſacerdotis panis,qui in eius manibus tenetur:in id, quod in cœlis eſt, tranſſubſtantiatur.Hos duos modos tangit glo.in c.allega. Vel tertio ut exponit Gerſ. ſuper magnificat.Dicuntur inquit,in tali hora cœli aperiri,non per fractionem: ſed per ſpiritualem influentiam qualiter optabat propheta dicens. Vtinam dirumperes cœlos,& deſcenderes. Et iterum. Rorate cœli deſuper. Sicut legitur Dalidam de Sanſone dixiſſe. Nunc aperuit mihi cor ſuum. Non utique per partium cordis diuiſionem: ſed per ſecreti cordis reuelationem.Sic in propoſito cœli dicuntur aperiri,quia cœleſtia nobis ſecreta, & occulta manifeſtantur in corpore Chriſti, per quod ſpiritualium gratiarum,& cœleſtium chariſmatum dona exuberanter nobis egentibus largiũtur.Et ſecũdum omnes tres expoſitiones intelligi poteſt quod ſequitur. Sũma imis ſociantur. Iuxta primam ſociantur ima ſummis.i.homines mortales beatis: quia hoc ſacramento medio, homines ad beatitudinem producuntur. Iuxta ſecundam ſociantur ſumma imis.i. diuiniſſimum corpus Chriſti ſpeciebus corruptibilibus uini & panis. Iuxta tertiam ſociantur ima ſummis.i.uiatores triumphantibus iam in cęlis, pro quanto connectuntur in uno Chriſti capite ibi & hic præſente

Iſaię 64.
Eiuſdem 45.
Iudicum 15.

H ¶ Reſtat nunc tertium uidere, ſcilicet utrum corpus Chriſti moueatur motis ſpeciebus: & ſi ſic an moueatur uirtute ſacerdotis hoſtiam mouentis, an ab aliqua ſuperiore potentia. ¶ Quoad primum in propoſito ſolum eſt intentio de motu locali, ſiue ad ubi:quia de motu ad formam abſolutam ſubſtantialem,uel accidentalem ſatis patet ex prædictis. Accipio etiam motum localem extenſiuè pro omni mutatione diuiſibili uel indiuiſibili,hoc eſt ſucceſsiua, uel inſtantanea,qua acquiritur nouum ubi, ſiue nouus locus:ſiue mobile ſit in loco circumſcriptiuè,uel diffinitiuè.Item aliquid eſſe ſic mobile poteſt intelligi, uel per ſe, & primò:alio modo per accidens,uel concomitanter. Per ſe,& primò mouetur,quod moueretur etiam nullo alio, quod non eſt pars eius, ſic moto. Sed per accidens,& concomitanter,quod mouetur ad motum alterius, q̃d non eſt pars eius:quo non moto ipſum non moueretur. Eſt ergo omnium ſententia, quod motis ſpeciebus corporis Chriſti continentibus, mouetur & corpus Chriſti.Quod patet:quia motis ſpeciebus localiter, corpus Chriſti ſit præſens alij loco.ſ.loco ſpecierum ad quem mouetur, cui prius non fuit præſens:& ita mouetur localiter, motis etiam nobis mouentur omnia, quæ in nobis ſunt. Sicut ergo anima intellectiua mouetur ad motum corporis,ita mouetur corpus Chriſti ad motum ſacramenti continentis. ¶ Sed ſunt,qui tenent,quod corpus Chriſti, ut in ſacramento non poteſt moueri per ſe primò;ſed tantum per accidens ad motum ſpecierum. Contra quos

Vtrũ corpus Chriſti motis ſpeciebꝫ localiter moueatur & ꝑ quẽ, an per ſacerdotem, uel uirtute diuina.

Sco.& Ocham tenent oppoſitum,ſcilicet ꝙ poteſt moueri primò,& per ſe,
capiendo moueri ſic extenſe ſicut dictum eſt. Ratio eſt:quia quicquid per
ſe poteſt, & immediate eſſe in loco circumſcriptiue, uel definitiue per ſe
eſt mobile.Nuuc autem corpus Chriſti poteſt eſſe in loco ſpecierum per ſe,
& immediate,& ita per ſe,& immediate moueri.Non enim eſt in loco for-
maliter per ſpecies panis, ſub quibus continetur:quia ad hoc : ꝙ ſit in loco
ambiente ſpecies, non eſt ſimpliciter neceſſarium : ꝙ ſit præſens ſpecicbus,
ſed tantum ex ordinatione diuina:de qua certificata eſt eccleſia. Poſſet.n.
Deus de potentia ſua abſoluta corpus ſuum facere iſto modo præſens aeri
continenti ſpecies deſtructis ſpeciebus : & ſucceſſiue nunc uni parti aeris,
nunc alteri,& corpus ſuum abſq; ſpeciebus tráſferre de loco hoſtiæ,ad quá-
cunque partem uniuerſi, & ſemper ſub eodem modo exiſtendi definitiue
cum alio corpore replente locum ſicut modo cum ſpeciebus : mouetur er-
go corpus Chriſti motis ſpeciebus primò, & immediate. ¶ Sed a quo, an I

quo,ã a ſa[c]erdote mo[u]ente ſpēs.

a ſacerdore mouente ſpecies. Hic dicit doctor ſubtilis q.5.diſt.10.libr.4.
quod iſto motu non mouetur niſi a ſolo Deo immediate, & non a ſacer-
dote mouente ſpecies,rationem hanc aſſignans. Quia quando aliqua con
iunguntur præciſe per actum uoluntatis contingenter ſe habentis ad illam
coniunctionem, ſi unum illorum ſit mobile ſecundum ſe omnino impro-
portionatum alicui mouenti ipſum, non eadem motione poteſt mouere
utrumque coniunctorum, quia ſi mouet unum, quod eſt ſibi proportiona-
tun. non propter hoc per accidens mouet reliquum, quia reliquum non
eſt præſens iſti moto;nec ut actus potentiæ, nec econuerſio,nec ex alia ne-
ceſſitate naturali,ſicut graue eſt præſens,cui innititur,& propter hoc ſimul
mouetur cum illo:ſed tantummodo ſibi eſt præſens uoluntate, contingen-
ter ſe habente ad illam coniunctionem,quæ per conſequens poteſt non uel
le coniunctionem illam,ſtante tamen motione alterius illorum. Exemplũ.
Si angelus uoluntarie faceret ſe præſentem lapidi. Si moueo lapidem,non
propter hoc moueo Angelum : quia nec eſt mobilis a uirtute mea per ſe,&
per accidens:quia nec eſt forma,nec pars alicuius mobilis a me per ſe. Si er
go eſſet pñs lapidi moto a me, & termino motus: hoc non eſſet per actum
meum:ſed per actionem ſuam propriam,qua faceret ſe pñtem illi. Eodem
modo in propoſito,cum corpus Chriſti ſit præſens ſpeciei tñ per actum uo
luntatis diuinæ.Si facio ſpecië nouum hẽ, ubi ſeu locũ:per illam motioné
non erit ibi corpus Chriſti, quia nullo mõ ſubeſt præſentialitas illius cor-
poris neq; nouã,neq; antiqua poteſtati meæ. Nec etiam per accidens,quia
nec eſt forma,nec pars illius,quod ſubeſt meæ motioni. Nec contrariatur
hęc regula Motis nobis mouentur,quæ in nobis ſunt:quia non dicit, a quo
moueatur, ſtat ergo adhuc regula quia mouetur quidem motis ſpecieb[us] ſed
a Deo,non a mouente ſpecies. Non tñ neceſſariò motis ſpeciebus mouetur
a Deo,ſed regula intelligitur de his,quæ ĩ nobis ſunt per aliquá naturalem
habitudiné,uel colligantiam,quæ non eſt in propoſito. Ex illo patet,ꝙ iſta
motio corporis Chriſti ad motionem ſpecierum eſt miraculoſa. An autem
ſit nouum miraculum, an antiquum,quo dominus conſtituit : quod corpus
illud ſit in loco ſpecierum dicatur : ut ſupra lectione quadrageſimaquinta.

[An]ĩa Xpi põt [c]orpus ſuum [m]ouere in [c]ælo orga[n]icè ſed in [ſ]acramento [n]on organi[cè].

¶ Et licet,quæ dicta ſunt, uera ſint quantum ad ſacerdotem celebrantem, K
quod ille,nec alius homo moués ſpecies ad aliud ubi,moueat corpus Chri
ſti,ſed mouetur immediate a Deo : tamen quantum ad animam Chriſti te-
net Guilihel. Ockam contrarium:unde tenet, quod poſſit moueri ab ani-
ma Chriſti. Quod ſic probat, quando aliquid habet modú eſſendi conue-
nientem mobili: & modú eſſendi conuenienté mouenti:nõ eſt inconueniés

illud mouere & aliud moueri. Corpus autem Chriſti habet modum eſſendi in ſacramento conuenientem mobili, & aia eius modũ conuenientẽ mouenti, ſaltẽ quantum ad potentiam non organicã. Vnde ſicut Angelus põt ſe mouere in loco, ita & aĩa intellectiua põt mouere corpus ſuũ, ſiue habeat modũ quantitatiuum, ſiue non. Vñ dicit ille doctor: quia aĩa Xp̃i põt corpus ſuum mouere in cœlo organicè, eo ꝙ ibi eſt circumſcriptiuè in ſacramento mouere poteſt corpus ſuum non organicè. ¶ Ad cuius intellectum notandum ꝙ eſt duplex potentia mouendi corpus organicũ organica. ſ. & non organica. Potentia organica eſt, quæ in ſua operatione utitur organo corporali: ita ꝙ ſine illo operationem huiuſmodi perficere nõ põt: ut eſt potentia ſenſitiua. Potentia motiua motu progreſſiuo. Per oppoſitũ potentia non organica, ut uoluntas & intellectus. Mouere aũt organicè eſt mouere primò unam partẽ corporis, & per illam aliã diſtantẽ a priori, ſicut contingit in motu animalium, ꝙ primò mouetur cor, deinde pars cordi propinquior, & per illam alia, & ſic deinceps, ſicut eſt uidere in motu compoſito expulſo, & tractu. Mouere non organicè eſt mouere æquæ primò totum, & partem. ¶ Anima ergo Chriſti corpus ſuum in eucharistia non poteſt mouere organicè: quia cum totum corpus, & omnes partes ſuæ ſunt ſimul, nec una pars ab alia diſtat localiter, non poteſt unam mouere per aliam: ſed omnes æquæ primò. Põt anima Chriſti uellet, & creditur ꝙ de facto uelit corpus ſuum mouere ad motũ hoſtiæ ꝑꝑ conformitatem uoluntatis ſuæ ad uoluntatem diuinam, qua uult corpus ad motũ hoſtiæ moueri. Sic ergo uolendo, ſi moueatur hoſtia, mouet tunc corpus ſuum, non organicè, quia totũ ſimul eo modo, quo eſt ſub hoſtia tanq̃ cauſa partialis, concurrendo cum Deo cã principali. Si uerò aĩa Xp̃i ſuſpenderet uoluntatem ſuã in hmõi motione, tũc corpus ſuũ a ſolo Deo moueret ad motũ hoſtiæ. immo ſi non eſſet cõtraria ordinatio Dei uolẽtis corpus illud eſſe, ubi eſt hoſtia, ſeu ſpẽs, poſſet aĩa corpus ſuum mouere quieſcente hoſtia, & econuerſo, quieſcere mota hoſtia, & per hoc ſe ſeparare ab hoſtia, & in tali motu eſſet cauſa partialis concurrens cum Deo ad huiuſmodi motum. ¶ Ex illis patet primò, ꝙ mota hoſtia, corpus Chriſti mouetur. Secundò, ꝙ non mouetur a ſacerdote hoſtiam mouente, neq; per ſe, neq; per accidens. Tertiò, ꝙ ſic mouetur a uoluntate diuina ſtatuente, & ordinante: ꝙ facta conuerſione panis in corpus Chriſti, ipſum corpus a ſpeciebus non ſeparat: donec manſerit in ea diſpoſitiones, qua conſeruaſſent panis ſubſtantiã, ſi conuerſus non fuiſſet. Quartò, ꝙ ſic a ſolo Deo mouetur nulla concurrente creatura ſecundũ opi. Scoti. Sed ſecundum opi. Ockam cõcurrere põt aĩa Chriſti, quæ habet dominium ſuper corpus ſuũ: et ſecundũ illum modũ exiſtendi in ſacramento. Quinto, ꝙ corpus Xp̃i ſic mouet̃ per ſe primò, & non ꝑ accidens ad motũ hoſtiæ: ſiue a ſolo Deo: ſiue a Deo aĩa Xp̃i cũ Deo cõcurrente, quodq; poſſet ſic a Deo, & aĩa Xp̃i moueri ad aliũ locũ hoſtia quieſcẽte.

Duplex potentia mouẽdi.

Et tñ de his, quæ concernunt prædicamentũ ubi. ¶ Quantũ nunc ad prædi-
M camẽtũ quando, uidendum cẽt: quando corpus Chriſti eſſet in ſacramento: utrum pro aliquo inſtanti ſimul ſint ſub ſpẽbus ſubſtantia panis, & corpus Chriſti. Item quando deſinit ibi eſſe corpus Chriſti. De primis duobus dictũ eſt ſupra lect. 42. & lect. 40. De tertio dicendi locus aptior occurreret: dum de ſumptione huius ſacramenti tractabitur. ¶ Ideo his omiſſis uidendum eſt de ultimo huius partis ſcilicet, utrum uerba conſecrationis formam integrantia, habeant aliquã uirtutẽ effectiuam naturalẽ, uel ſupernaturalem reſpectu præſentiæ corporis Chriſti, qua uidelicet effectiuè conuertant panẽ in corpus Chriſti, faciantque corpus Chriſti realiter eſſe præſens altaris

Vtrum uerba conſecrationis formã integrantia habeant aliquã uirtutẽ effectiuã naturalẽ, uel ſupernaturalẽ.

ſacramento. Et hic quidem concors eſt doctorum ſententia: quod conſecra-
tionis uerba nihil horum efficiant ex naturali ſua uirtute, aut proprietate.
Cum enim uerba iſta nihil aliud ſunt, quam uoces prolatæ ab ore proferen
tis: nullam habent naturalem uirtutem niſi immutatiuam auditus ad ſui ap
præhenſionem, ſicut quicunq; alius ſonus. Naturale.n. eſt cuilibet obiecto
cuiuſuis potentiæ appræhenſiuæ, ipſam ad ſui cognitionẽ, uel appræhenſio-
nẽ immutare. Sicut albedini naturale eſt, ut reducat potentiã uiſiuã (cete-
ris paribus) ad actum ſe uidendi Sic ſono conuenit: ut immutet auditum ad
ſui auditionem ad appræhenſionem: & hoc reſpectu cuiuslibet auditus be-
ne diſpoſiti. Et ſi præter hoc, etiã intellectũ immutet ad appræhenſionem
rerum per ipſas uoces ſignificatarum: id non conuenit eis per naturã pro-
priam: ſed ex impoſitione, aut beneplacito inſtituentis: in cuius ſignũ hunc
effectum immutandi non hñt reſpectu cuiuslibet audientis uoces ipſas: ſed
tm̃ reſpectu eius, cui nota eſt earum impoſitio; & qui habet in ſe ſpecies, ſeu
habitum rerum ſignificatarum. Alias etiam auditis uocibus non cogitãtur
res ſignificatæ ab audiente eas, & impoſitionẽ nõ ignorante. Hæc aũt im-
tatio ſiue ad uocũ ipſarũ perceptionẽ, ſiue ad rerum ſignificatarũ cogitatio-
nẽ: nihil facit ad realẽ conuerſionẽ panis, aut uini in corpus, & ſanguinem
Chriſti, ut manifeſtum eſt, & ideo neq; ex naturali proprietate, neq; ex uo
luntariæ impoſitionis ſignificatione, conuenit uocibus actiuè concurrere
ad conuerſionem ſæpe dictam. ¶ Præterea naturalis proprietas uocum eſt
eadem apud omnes: & earum ſignificatio uoluntaria ſimiliter eadem eſt
apud omnes impoſitionem earum non ignorantes, a quocunque proferan-
tur, utraque etiam infuit uocibus ante euchariſtiæ inſtitutionem. Sed ſi a
laico proferuntur, non fit conuerſio, ut ex præmiſſis patet. Sic ſi ante incar
nationem Chriſti prolata fuiſſent, nulla fuiſſet facta conuerſio, quare ad cõ
uerſionem huiuſmodi uerba conſecrationis nullam habent efficaciam ex
naturali proprietate, neque ex impoſitionis grammaticalis ſignificatione.

Verũ cõcurrãt uerba actiue per uirtutẽ ſupernaturalẽ a Deo influxam.

¶ Verum autem actiuè cõcurrant per uirtutem ſupernaturalem a Deo in-
fluxam, uel datam ad huiuſmodi conuerſionẽ: altercatio eſt non parua in-
ter doc. catholicos. nã Alex. de Ales par. 4. diſt. 39. & poſt eum B. Tho. in 3.
par. q. 78. ar. 4. recitat opi. dicentium; ꝙ cũ dr̃ conuerſio hæc fit uirtute uer-
borum, uirtute uerborum extẽſo noie dr̃, non quia aliqua qualitas data ſit
uerbo, per quã uerbum operat̃, ſed ex diuina inſtitutione hoc firmatũ eſt, ꝙ
illo uerbo prolato a ſacerdote intentione cõficiendi panis tranſſubſtantiat̃.
Vñ ad prolationẽ illius uerbi, uerbũ increatum operat̃. Illa ergo ordinatio
uerbi, infallibilis ad talẽ effectũ uirtus dr̃, q̃ non eſt aliqua qualitas data uer
bo: nec aliud de nouo creatũ. ¶ Sed hanc opinionẽ reprobant, tũ quia tunc
non bene diceret̃ penes uerbũ formã attẽdi ipſius ſacri. Sic.n. uerbum ſim-
pliciter eſſet materiale, & nullo mõ actiuũ ſicut nec panis, & nõ eſſet forma
cum formæ ſit agere. Tũ quia ſicut in oi operatione naturali ubi Deus ope
rat̃ mediãte creatura, dat̃ uirtus creaturæ, mediãte qua opat: ita uidet̃, ꝙ a ſi-
mili in oi operatione miraculoſa, ubi Deus operatur mediante creatura: da
tur aliqua uirtus creaturæ. Tum quia hoc repugnat dignitati ſacramentorũ
no. le. quibus (ut ex multis ſanctorum autoritatibus hr̃) non ſolũ conuenit,
ut ſignificent: ſed aliquo mõ ut cauſent, qđ ſignificãt. Cũ ergo hoc ſacrm̃ ce
teris dignius eſt, pro quãto cõtinet gratiã increatã, & ſubſiſtẽtẽ Xp̃m. ſ. uere
& realiter. Alia nõ continẽt grãm uerè, & formaliter; ſed ſignificãt grãm ac
cidentalem, conſequẽs igit̃ eſt: ꝙ in uerbis formalibus huius ſacri ſit quædã
uirtus creata ad prædictã conuerſionẽ faciendã. Tũ demũ quia ad hoc ſunt
multæ ſanctorũ autoritates etiã ſupra allegatæ. Inter quas ſunt illæ Ambr.

N Alexand. Thom.

ritas cogit. ¶ Præterea daro, ꝙ ſi continuæ generaretur noua, & noua uirtus ad prolationem nouæ dictionis, ſyllabæ aut litteræ: pari modo continue corrumperetur hæc uirtus, ſicut ſubiectum eius. ſ. uerba prolata ſyllabæ, & literæ: quia corrupto ſubiecto corrumpiť & accidens, quo conceſſo non uidentur oẽs illæ uirtutes hr̃e aliquam actionem reſpectu conuerſionis, quia cum illa ſit prolatione orationis completa, ſed eam nequaquam uideť agere uirtus primæ dictionis huius formæ, quæ tranſijt, & non eſt. Agere enim præſupponit eſſe: quod maxime ex eo patet, quia ipſa cũ eſſet, nullam induxit diſpoſitionem in panẽ ad ſui deſitionẽ, quia non uř panis realiter per hanc alterari ut uadat in nõ eſſe, & non uř agere etiã diſpoſitiue ad deſitionẽ panis, q̃uo prima gutta cadens dř agere ad cauationẽ lapidis, quam ultima gutta inducere putať quodãmõ in uirtute præcedentiũ, q̃ egerunt ad eã, dum fuerunt, & ſi non egerunt ad panis deſitionẽ: ꝑ conſequens non agunt ad tranſſubſtantiationẽ panis in corpus Xp̃i: maxime quia ſecundum ſic dicentes corpus Chriſti non mutatur: ergo ad ipſum non eſt actio in conuerſione tm̃ ad panis deſitionem, qui mutatur. ¶ Et ſi diceretur: ꝙ uirtus inexiſtens primæ dictioni conſeruareť, & transfundereť in ſecundam dictionem, & ſic uſq; ad ultimã tunc accidens migrabit de ſubiecto in ſubiectum: quod nec fides ponit: nec conuincit ratio, aut ſi uirtus duntaxat dať, & infunditur in ultimam dictionem, uel literam, iam non eſt ipſa uirtus huius formæ, ſed ultimæ literæ. Q ¶ Præterea neq; talis uirtus agere poſſet ad tranſſubſtantiationẽ in ſe: quia pro nullo inſtãti eſt cum tranſſubſtantiatione: nam cum ſit tranſſubſtantiatio, tunc illa uirtus eſt corrupta. Fit enim tranſſubſtantiatio inſtantanee, ut habitum eſt ſupra. Et pro inſtanti, pro quo fit corpus Chriſti pñs, nulla uirtus eſt in uerbis: quia nec in illo aliquod uerbum, uel pars eius eſt. Nam primum inſtans eſſe pñtiæ corporis, eſt primum inſtans nõ eſſe uerborũ: & per conſequens uirtutis exiſtentis ſubſtantiæ in uerbis. Neq; poſſet idipſum inducere aliquam diſpoſitionem: quia aut illa eſſet in pane, & tunc quia diſpoſitio neceſſitans ad aliquam formam, eſt ꝑ inſtãti introductionis formæ, ſequiť, ꝙ pro inſtanti tranſſubſtantiationis ſit panis: quia exiſtente eius diſpoſitione eſt ẽt eius ſubiectũ, qđ non concediť in propoſito: aut eſſe in corpore Chriſti: & tunc non eſt diſpoſitio ad fieri corporis Xp̃i: quod eſt contra ſic opinantes. ¶ Item cum in alijs ſacramentis uirtus uerborũ ſecundũ illos non agit ad gratiã accidentalẽ, ſed ad charecterẽ, uel ornatũ, q̃ non ponunť hic, quomõ põt dici, ꝙ agant ad gr̃am ſubſtantialẽ. ſ. corpus Chriſti. ¶ Vř etiam hoc eſſe contra dicta q̃dã ſanctorum, nam B. Aug. in de uerbis dñi ait. Sicut de uirgine ꝑ ſpm̃ ſanctũ uera caro ſine coitu creať, ita ꝑ eundẽ ex ſubſtãtia panis, & uini myſtice idẽ corpus Xp̃i cõſecrať. Idẽ hř a Damaſ. li. 4. Item Ambr. lib. de ſacramentis. Sermo Chriſti, qui ex nihilo põt facere, quod non erat, non põt ea, q̃ ſunt mutare in id, quod erat, quaſi diceret, põt. Sed uerbum, quod facit aliquid ex nihilo, ut ſit; uerbũ eſt æternũ, & increatũ. Idem. Sermo Xp̃i conficit ſacr̃m, quis ſermo Xp̃i, niſi hic, quo facta ſunt oĩa. Hoc autẽ uerbũ, quo facta ſunt oĩa:: uerbũ eſt æternũ, & increatũ. R

B. Auguſt. Damaſ. Ambroſ.

¶ Propter hæc, & multa alia, eſt alia opinio, quã multi tanquã magis probabilem amplectuntur, negantes omnem uirtutem inſtrumentalem concurrentem effectiue ad tranſſubſtantiationem inexiſtere uerbis conſecrationis. Vnde dicunt, ꝙ ſola diuina potentia, & uirtute panis in corpus Chriſti conuertatur, quia panis in hac conuerſione deſinit eſſe, ut habitum eſt tam ſecundum materiam, q̃ ſecundum formã. Ad hanc deſitionẽ ſubſtãtiæ cõpoſite nõ põt agere uirtus creata, ſicut nec ad ãnihilationẽ, & ad creationẽ. Et huic fauet ca. Firmiter de ſum. tri. & fid. cathol. ubi dř. Panis tranſit in cor-

pus,& uinum in ſanguinem potcſtare diuina. Et plures aliæ autoritates ſan
ctorum hincinde ſuprapoſitæ. ¶ Sed tunc eſt dubium : quomodo illa uerba
dicuntur conſecratiua. Et q̃uo co pus Chriſti dr̃ eẽ pñs ſpeciebus panis ex
ui uerborum. Et ſacerdos celebrans dr̃ per hæc uerba ꝑficere, & conſecrare
euchariſtiã: Ad hæc plane rñdeẽ, ꝙ ipſa ideo dñr conſecratiua: quia ad ipſo
rũ prolationẽ fit conſecratio, & ad nullã aliã prolationem quorũcũq; uer-
borũ. Non quidem ꝙ ipſa ꝑ uirtutẽ aliquã eis inexiſtẽtem ad cõuerſionem
concurrant, ſed quia Deus conuerſionẽ illã operaẽ: dũ uerba hæc proferun
tur. Sic quidem ordinauit, ꝙ quotieſcunq; ſacerdos hæc uerba legitime ꝓ-
fert: totiens uult ipſe aſſiſtere ad conuertendũ panem in corpus ſuum. Et
ſecundũ hoc ſacerdos dr̃ conficere, & conſecrare: quia facit aliquẽ actum. ſ.
uerborũ prolationẽ, q requiriẽ ad hoc, ut fiat conuerſio. Requiriẽ, dico non
ex natura rei: ſed ex ordinatione Dei cũ eccleſia paciſcentis: ꝙ ad talẽ pro-
lationẽ idonei miniſtri eccleſiæ ipſæ aſſiſiſtere uult, & cõuertere panem in
ſubſtantiã corporis ſui. Et hoc ur̃ dicere B. Aug. Vnde hoc ſanctiſſime deꝰ
ꝙ ſacerdos cũ ſit puluis, & cinis, te pñtem habeat manibus non utiq; ex de-
bito, aut eius merito: ſed uoluntatis tuæ beneplacito. Hæc eſt uera indulgẽ-
tia, quã nulli Angelorũ, nulli Archãgelorũ: nullis ſupernis ſpiritibꝰ: ſed ho
S minibus: non oĩbus, ſed conſecratis credimus conceſſam. ¶ Placuit igitur
De uerba inſtituere in eccleſia prædicta regulariter, ad quorum prolatio-
nem legitimã conuerſio fieret ſua miſericordia, & uoluntate: quod fecit, cũ
dixit. Hoc facite in meam commemorationẽ: hoc. ſ. quod ego feci. quaſi di-
ceret. Accipite panem, & dicite. Hoc eſt corpus meum. Et per hoc fecit pa-
ctum cum eccleſia, ut quotiẽs ſacerdos illa uerba proferret: totiẽs uult aſſi-
ſtere, & corporis ſui præſentiam pane in ipſum conuerſo exhibere, & pro-
pter hoc ſacerdos dr̃ miniſterialiter conſecrare. unde Paſchaſius. Sacerdos
Paſchaſius. non ex ſe dicit, quod ipſe creator corporis, & ſanguinis eſſe poſſit: quia ſi
hoc poſſet (quod abſurdum eſt) creator fieret creatoris. Sed ipſe primò ob-
ſecrat per filium patrem, & quem ad eum acceſſum habet, ut nobis fiat cor-
pus, & ſanguis dilectiſſimi filij ſui, quod Chriſtus ĩdulſit, ut in uirtute, & uer
bo ſpiritusſancti noua creatura fieret ad noſtræ reparationis ſalutem. Hoc
autem ſemper fieri per ſacerdotem ad prolationem uerborum teſtatur in
uerbis, quæ præmittit ibidem, cum dicit. Et quod ſemel factum eſt ꝑ Chri-
ſtum, continue fieri non dubito per ſacerdotem. Q̃uo autem corpus Xp̃i fit
pñs ui uerborum ſatis eſt expoſitum ſupra lectione quadrageſima: ibi quę-
re. Et quomodo ſacerdos dr̃ euchariſtiam conficere, expoſitum eſt ſupra le
ctione 4. in fine. ¶ Ad ueritatem huius ſententiæ manuducimur per alia quæ
dam facta Chriſti, & ſanctorum: quæ dum recte intelligimus: facile eſt his,
Ma. 9. quæ nunc dicta ſunt: aſſenſum commodare. Legitur Chriſtum ſanaſſe mu-
lierem ad ueſtimenti fimbriæ tactum. Nunquid Chriſtus uirtutem aliquã
influxit ſui fimbriæ ueſtimenti, quæ ſanitatem efficeret mulieris. Non utiq;
ſed ipſe immediate ſanitatem contulit: dũ mulier in fide fimbriam tetigit.
Ita in propoſito Deus eſt, qui ſubſtantia panis in corpus Chriſti conuertit:
dum ſacerdos uerba protulerit; quæ ad hoc ipſe inſtituit, nec in uerbis cau
ſat uirtutem aliquam q̃ ulterius effectiuè concurrat ad panis conuerſionẽ:
ſed ipſe cauſa totalis conuerſionem illam perficit, dum ſacerdos hæc uer-
ba legitime protulerit. ¶ Similiter B. Maternus ſuſcitauit mortuum, dum
baculo beati Petri apoſtoli cadauer tetigit: non utique per aliquam uirtu-
tem baculo inexiſtentem: ſed Deus uirtute ſua infinita mortuo uitam red-
didit: dum Maternus baculo corpus mortuum tetigit. ¶ Beatus Petrus um-
Act. 5. bra ſanauit infirmos: ut in actibus legitur. Quis diceret uirtutem effectiuam

Q̃uo illa uerba dicuntur cõſecratiua, ſi oĩa alia fiunt uirtute diuina aſsiſtente.

Ad quẽ ſenſum dicitur ſacerdos cõſecrare.

Quod cõſecratio fiat diuina uirtute nõ aſsiſtẽte, ſed aſsiſtẽte.

ſanitatis

ſanitatis fuiſſe in umbra, quæ nõ eſt res aliqua, ſed luminis priuatio: cui nulla poterit competere actiuitas. Siquidem agere præſupponit eſſe: & quod nihil eſt in natura, non eſt actiuitatis ullatenus ſuſceptiuum: ſed Deus ipſe ad oſtendendum fidei ueritatem, quam Petrus prædicauit: ad tranſitum Petri infirmis, & inualidis reſtituit ſanitatem. ¶ Sic ſerpens æneus præſeruabat filios Iſrael a morte, a ſerpentum morſibus uenenatos: non per uirtutem in ære exiſtentem. Putabant hoc quidam idiotæ propter hoc ſerpentem plus debito uenerantes, & idolatriam committentes: propter quod rex S. Ezechias eum contriuit, & occaſionem idolatriæ ſic remouit 4. Reg. 18. Sic in propoſito in uerbis conſecrationis non eſt uirtus aliqua ſupranaturalis, pro quam actiue concurrant ad effectum ſacramentalem, id eſt panis eſt in corpus Chriſti tranſſubſtantiationem. Sed Chriſtus ex pacto, quod cum eccleſia ſponſa ſua pepigit, ſuo ſigno aſſiſtens conuerſionẽ efficit, & ideo dicitur ſignum nedum certum, ſeu efficax, quia infallibiter aſſiſtit Chriſtus id efficiens. ¶ Et propter hoc uerba illa dicuntur cauſa tranſſubſtantiationis: nam quia cauſa eſt, ad cuius eſſe ſequitur aliquid: & ad eſſe ſiue prolationẽ uerborum debitam ſequitur præſentia corporis Chriſti per conuerſionem panis in ipſum, ideo dicuntur cauſa huius præſentiæ, & conuerſionis. Vnde notat Ocham q. j. quarti, quod cum cauſa dr̃ illud, ad cuius eſſe ſequitur aliud. Dupliciter poteſt accipi illud, & intelligi. Vno modo quando ad pręſentiam alicuius ſequitur aliud eſſe ex natura rei ſiue naturaliter. Alio modo, quando ad eſſe unius ſequitur eſſe alterius ex ſola uoluntate alicuius: quo modo dicimus: ꝙ actus meritorius eſt cauſa reſpectu præmij ex ſola uoluntate diuina præmiantes & talis cauſa dr̃ cauſa ſine qua non; & non eſt ea, q̃ eſt cauſa primo modo. Nã in naturalibus non contingit dare cãm, ſine qua nõ reſpectu alicuius effectus: ſed ſolũ in uoluntarijs. Sic ergo uerba conſecrationis, & generaliter ſacra nouæ legis ſunt cauſæ, ſine qua non effect⁹ ſacramentalis, hoc eſt gr̃æ accidentalis, uel effectus gratuiti ſicut in propoſito, & non cauſæ propriẽ dictæ ex natura rei. Et hoc ſufficit ad ſaluandum dicta magiſtri, & aliorũ ſanctorũ, dicentium ſacra eſſe cauſas gr̃æ, quia deus ſic inſtituit, ꝙ non conferatur gr̃a accidentalis, uel ſubſtantialis niſi poſitis ſacramentis: & eis poſitis confertur, & ideo ſunt cauſa ſine qua non; nec ꝓp hoc oportet ponere uirtutem aliquam ſupernaturalem, per quã ſint cauſæ illo modo, ſed ſufficit ſola uoluntaria inſtitutio diuina. Nõ ergo ſunt cauſæ eo modo, quo ignis per uirtutem caloris ſibi inexiſtentis eſt cauſa calefactionis paſſi debitẽ applicati, neq; etiam ſicut intellectus eſt cauſa actus fidei meritorij: & uoluntas meritoriæ dilectionis per charitatem ſupernaturaliter infuſam. Quæ infuſa charitas etſi fuerit habitus ſupernaturaliter infuſus, naturaliter tamen inclinat actũ ea mediante a potentia elicitum, in Deũ tanq̃ in finem ultimũ. Sed uerba ſunt tm̃ cã ſine qua non ex uolũtate diuina (ut dictũ eſt) cõuerſionis ad eorũ prolationẽ legitimã conſequentis. Recte ſicut ad actũ meritoriũ ſequit̃ intenſio habitus charitatis: ſecundum mentem B. Auguſt. dicentis. Charitas meretur augmentũ ſui. Non quidem ꝙ actus illæ meritorius actiuẽ cauſaliter concurrat ad cauſandum nouum gradum charitatis, quia charitas a ſolo Deo creat̃, & infunditur, ſed ordinauit Deus, ꝙ quotiens quis elicit actum meritorium totiens & ipſe intendere diſpoſuit habitum charitatis, qui huius actus cauſale eſt principium. Intendere dico per nouum gradum charitatis de nouo a ſe creatum, & priori habitui unitum, & propter hoc illæ actus meritorius dr̃ cauſa intenſionis charitatis pro quanto ſine eo charitas non intenderetur. ¶ Simili modo actus meritorij dicuntur eſſe cauſæ beatitudinis futuræ, non ita quòd ipſæ

Numeri 21.

4. Reg. 18.

Cauſa eſt ad cuius eſſe ſequitur aliud dupliciter intelligitur.

V

B. Auguſt.

X

cauſent effectiue beatitudinem, q̃ tanq̃ merces a ſolo Deo confert, ſed quia ex Dei ordinatione, & liberalitate placuit ipſi dare tm̃ bonum in futura uita elicientibus tales actus in pñti uita. Sic paterfamilias conducens ſeruum in uineam ſuam pro denario diurno, expleto labore tribuit mercedem laboris, quam non cauſat labor ex ſua natura, ſed cauſare dr̃ ex pactione conducentis, & conducti, propter quam placuit ſeruo tales labores perficere in ordine ad denarium promiſſum, & placuit conducenti domino dare denarium in ordine ad labores tales exhibitos. Nec cuiquam abſonum uideatur, & fictum Deum in noua lege cum fidelibus huiuſmodi pacta celebraſſe: cum etiam in lege ueteri ſimi ia feciſſe legatur, unde ait. Hoc eſt pactum meum, quod obſeruabitis inter me, & uos, & ſemen tuum poſt te. Circuncidetur omne maſculinum ex uobis. Et infra. Maſculus, cuius caro præputij circunciſa non fuerit: delebitur anima illa de populo ſuo. Vbi a contrario ſenſu arguitur. Si circunciſa fuerit, ſaluabitur. Et ex hoc pacto ſtatuto Deus huic circunciſioni aſſiſtit remittendo originale peccatum, & cauſat gratiam, quę medium eſt hominem perducendi ad ſalutem. Hæc ſunt de intẽtione doc. ſubtilis, & Guiliel. Ocham, quæ uidentur rationabiliora, & intelligibiliora, quam ſententia prioris opi. tenentis, ꝙ uerba conſecratiua concurrunt effectiue ad conuerſionem panis in corpus Chriſti, per uirtutem ſupernaturalem uerbis influxam, quia etiam nec uirtus illa influeretur, niſi ex pactione diuina ipſam influente facta cum eccleſia. Dicere. n. oportet Deum decreuiſſe totiẽs uelle huiuſmodi uirtutem ſupernaturalem infundere, quotiẽs ſacerdos illa ritè protulerit. Sicut ergo ibi recurritur ad pactum quantum ad influxum huius uirtutis in uerba: ita rõnabilius recurritur ad Deum in ipſa conuerſione immediatè, q̃ requirit infinitam potentiã ſecundum opinionem omnium Oĩa etiam ſaluari pñt facilius, & euadi multæ difficultates, non ponendo huiuſmodi uirtutem in uerbis quam ponendo: quare ſuperfluitas hæc uĩ reſecanda. Et opinio primò recitata, & ultimò declarata ſeruanda. ¶ Præterea nec cogunt motiua aliorum ſupra inducta. Non primum quo arguunt, ꝙ alijs uerba non poſſent uerè dici forma ſacramenti, eum formæ ſit agere Nã q̃ñ uerba ſint forma ſacr̃i euchariſtiæ dictum eſt, ſupra lect. 38. ubi oſtenſum eſt, ꝙ non ſunt formæ ſacramenti euchariſtiæ, ſed forma conſecrationis. Nec tñ forma conſecrationis propriè accipiendo pro forma ſubſtantiali, uel accidentali, quæ informat ſubiectum cuius eſt agere, ſic enim uerba ſunt formæ aeris, cui inhærent, ſed ſunt formæ metaphiſicę. unde quia ad ſacramenta requiruntur quædam ſigna ſenſibilia, & uerba, illud, quod eſt ſenſibile in ſacramento, ut lotio in baptiſmate, unctio in confirmatione &c. dicitur materia ſimilitudinaria, quia magis materiale, & uerba dicuntur forma: quia magis ſpiritualia, etiam quia expreſſius ſignificatiua gratiæ ſacramentalis. Huius autem formæ metaphyſicæ non eſt agere per aliquam uirtutem ſibi inexiſtentem. Nec tamen omnem actionem oportet tollere a uerbis. Conceſſum eſt enim, ꝙ ſunt cauſæ ſine qua non, ita concedi poteſt, ꝙ agunt, ſicut cauſa ſine qua non, hoc eſt ad eorum legitimam prolationem ſequitur conuerſio ex pactione diuina. Sicut ergo agunt ex pactione diuina propter quod ad eorum eſſe, id eſt proferr, ſequitur conuerſio: nec aliter agit ignis calorem, niſi quod ad eius præſentiam incipit eſſe calor in ligno appoſito, licet hoc conuenit ignicaloris ſibi naturaliter inexiſtentis uerbis ex pactione Dei ſuo ſigno aſſiſtentis. ¶ Neque ſecundum cogit; ſed magis eſt ad oppoſitum: nam in hoc diſtinguitur miraculum ab operatione naturali, quia in miraculo propriè accepto ſolus Deus operatur: & ſi quandoque illud facit ad preces ſanctorũ,

Actus meritorij q̃ñ ſũt cauſa futurę beatitudinis

Y

Q̃ñ ſacramenta cauſant quod ſignificant & uirtutẽ aſſiſtentem non inſiſtentẽ diuinam.

nemo

Digitized by Google

nemo tamē dicit, ꝙ precibus inſit uirtus ſupernaturalis effectiua eius quod
Z petitur, ſicut nec ſimbriæ: nec umbræ Petri, ut dictum eſt. ¶ Similiter tertium non concludit: quia admiſſo: ꝙ ſacramenta legis nouæ cauſent, quod ſignificant. ut conceſſum eſt tanquam cauſa ſine qua non: non ſequitur: ꝙ cauſent per uirtutem ſupernaturalem eis inexiſtentem: nec per hoc diſtinguuntur ab omnibus ſacramentis ueteris legis. quia hoc ēt conuenit circumciſioni: etſi non alijs, a circumciſione autem diſtinguuntur: quia conferunt maiorē gratiam, & quia aperiunt regnum cælorum, quod non fecit circumciſio: ſiue hoc fecerint ex ui ſacramenti, uel quod uerius eſt: ex ſolutione debiti. B
¶ Sunt & aliæ excellentiæ ſacramentorum nouę legis, ſuper ſacramenta ueteris teſtamenti: ut ꝙ gratiam conferunt ex opere operato: non ſic ſacramenta ueteris legis excepta circumciſione, ſed tm̄ ex deuotione utentis ſacramento, & illa inſtituta ſunt a deo immediate, quia a Chriſto in aſſumpta natura: iſta uerò a deo per angelos: ut uult Aug. 2. & 3. de tri. quaſi per totum, & cætera, de quibus dicendum non eſt per ſingula. ¶ Quartum etiā: ꝙ multas ſanctorum auctoritates allegant; non eſt contra opi. quia nihil aliud habetur ex omnibus auctoritatibus inductis, niſi ꝙ ad prolationem uerborum legitimam fit conuerſio, propter quod uerba dici poſſunt cauſa conuerſionis modo ſupra expoſito: & propter hoc dicuntur operatiua, & mutare creaturam: & ſpecies elementorum efficere corpus Chriſti, & ſanguinem, & eſſe actiua, & ſermo omnipotens: quia concurrit tanquam cauſa ſine qua non, ad conuerſionem, quæ requirit in agente principali potentiam infinitam. Omnia ergo illa conueniunt uerbis conſecrationis per uirtutem Chriſti aſſiſtentem: & hæc omnia operantem: non per uirtutē uerbis inſiſtentem, nec hoc haberi poteſt ex aliqua auctoritatum allegatarum. Quo autē intellectu ſacerdos dicatur his uerbis conſecrare, & corpus Chriſti, & ſanguinem conficere, ſatis late dictum eſt ſupra lec. 4. Et tantum de iſto ſecundo principali diuiſionis ſupra lect. 38.

Aubuſt.

DE FORMAE CONSECRATIONIS VERITATE & conuenientia.

LECTIO. XLVIII.

A EXPEDITIS his, quæ reſpiciunt formæ conſecrationis integritatem effectum, & efficaciam. Conſequenter inquirendum eſt de ipſius ueritate, & conuenientia, quātum ad ſingulos terminos ipſam integrantes eorūq; ſignificatione. Nam ueritas propoſitionis ex eius ſignificatione reſultat: & ſignificatio cuiuſcunq; complexionis, ex ſignificatione ſuarum partium. Integratur autem forma conſecrationis ex his quattuor terminis: hoc eſt corpus meum: ut habitum eſt ſupra lec. 38. De primis duobus terminis, ſcilicet pronomine hoc, & uerbo eſt, maior eſt difficultas. Dubium enim uidetur: quid per pronomen hoc: demonſtretur, & quod tempus per copulam eſt, importetur. Ex quibus tamen maxime dependet ueritas orationis: nam cum pronomen hoc, ſit demonſtratiuum poſitum reſpectu copulæ de præſenti, demonſtrat aliquod præſens in proſpectu orationem proferentis, uel appræhendentis. Vel ergo demonſtrat panis ſubſtantiam,

De pronomine hoc) quid eſt demonſtrat. Quale tēpus importat.

quã celebrans manibus tenet: aut ſpecies, quas ſenſu percipit: aut corpus Chriſti, quod fide cernit. Non prima duo, quia tunc propoſitio eſſet falſa: quia nec panis ſubſtantia: nec ſpecies ſunt corpus meũ.i. Chriſti. Nec propoſitio affirmatiua uera eſſe poterit, cuius extrema non ſupponunt pro eodem. Nec demonſtrant tertium, ſcilicet corpus Chriſti, quia illud nõ eſt præſens, dum oratio proferrur. ſed incipit eſſe ſub ſpeciebus panis, quando oratio perfectè prolata eſt: & tunc oratio non eſt: ergo nec uera eſt. ¶ Similiter & copula eſt: aut importat tempus præciſè coexiſtens ſuæ prolationi: & pro illo tempore non eſt ibi corpus Chriſti, aut tempus coexiſtens prolationi totius propoſitionis, ſed nec pro illo tẽpore eſt ibi corpus Chriſti: quia non eſt ſub ſpeciebus panis ante conuerſionem panis in ipſum: ſed exiſtente oratione nondum eſt conuerſio. Aut importat inſtans conuerſionis: ſed illud nõ eſt præſens, nec coexiſtit orationi, uel eius parti: quia inſtans conuerſionis eſt primum non eſſe orationis: ut dictum eſt lectione. 42. Sic ergo apparet dubietas, & difficultas huius materiæ.

¶ De qua ſunt diuerſæ opiniones: & plures modi ſoluendi eius nodũ apud
B doc. Qui tamen poſſunt primò reduci ad duas. ¶ Prima tenet, ꝙ dum hæc uerba proferuntur a ſacerdote miniſtro Chriſti, per hoc nihil demonſtratur: nam miniſter celebrans non profert illa uerba ſignificatiue: ſed recitatiuè tanquam a Chriſto dicta, non ergo intendit per pronomen hoc, tem demonſtrare. ſed dumtaxat recitare facta Chriſti, quæ geſſit, & quæ uerba dixit, dum corpus ſuum conſecrauit, & conſecratum diſcipulis ſuis ut manducarent, & tradidit: ſicut cum dico. Chriſtus dixit Petro. Tu es Petrus. per pronomen tu, non demonſtrando perſonam cuiuſcunq; ſed dico Chriſtum hanc propoſitionem dixiſſe. Tu es Petrus. In qua propoſitione Xp̃i, tu demonſtratiue accipiebatur: ſed in propoſitione, quam ego profero, tu ſicut cæteri eius termini, accipitur materialiter, & nõ ſignificatiue, uel perſonaliter: & ita nihil demonſtrat. Sic in propoſito cum ſacerdos dicit. Hoc eſt corpus meum: per hoc non demonſtrat corpus Chriſti, nec aliquid aliud: ſed recitat Chriſtum dixiſſe hanc propoſitionem, cum ipſe cõſecrauit, ac diſcipulis ſuis dedit. Et ſecundum hoc prefata oratio non eſt conſecratiua, ut ſignificatiua ueri, uel falſi: ſed data eſt nobis tanquam ſignum, ut cognoſcamus, ꝙ illa oratione prolata a ſacerdote corpus Chriſti realiter ſit preſens per diuinum beneplacitum. ¶ Et uidetur eſſe intentio domini Inno. de officio miſ. par. 3. c. 6. & 9. ita dicentis. Sane dici poteſt: ꝙ per hoc, ſacerdos nihil demonſtrat. nec utatur enunciatiue, ſed recitatiue. Sic cum ait. Ego ſum uitis uera. Ego ſum lux mundi. & talia innumerabilia. Sic quidem loquens ſacerdos. ego ſum lux mundi. per ego, non demonſtrat ſe in propria perſona, neq; ſic loquitur in perſona Chriſti. Sed dicit Chriſtum dixiſſe, ego ſum lux mundi. Vnde dum euangelium legitur in eccleſia, ſemper præmittitur: dixit Ieſus diſcipulis ſuis: ego ſum
C lux mundi, aut ſimile: ita in propoſito. ¶ Hanc opinionem uidetur etiã tenere gloſa in capitulo. Qui ſcelerate. de conſe. diſt. 2. ubi quærit di. Solet quæri, quid demonſtretur per hoc pronomen hoc. Et ſequitur. Ad hoc dico. Per hanc dictionem hoc, nihil demonſtratur: nam ipſa materialiter ponitur. ¶ Pro hac etiam opinione uidentur ſonare uerba canonis præcedentia, & ſequentia. Vnde ſacerdos uolens conſecrare, de Chriſto loquens ait, in ſua non in perſona Chriſti. Qui pridie quam pateretur, accipit panem, gratias agens fregit, deditq; diſcipulis ſuis dicens. Accipite, & manducate, hoc eſt corpus meum. ¶ Et præterea; ꝙ non loquatur in perſona Chriſti; ſed in perſona ſua referens facta, & uer ba Chriſti: uidetur

Inno.

Opinio ꝙ termini formæ conſe. accipiãtur materialiter.

ex uerbis canonis, quæ ſequuntur formam conſecrationis ſanguinis: qui-
bus de ſanguine Chriſti dicitur, Qui pro multis effundetur. Conſtat au-
tem ꝙ in poſterum ſanguis Chriſti non effundetur. Quia mors illi ultra Roma. 6.
non dominabitur. cum effundetur ſit futuri temporis. Si loquitur ſignifi-
catiue, oratio erit falſa. Ideo probabile uidetur, ꝙ ſacerdos dumtaxat re
citatiue loquitur, recitando uerba Chriſti, quæ ipſe protulit dicens de ſan
guine ſuo, qui pro uobis, & pro multis effundetur. Hanc opinionem Inno. Inno.
& glorioſæ allegatæ doc. communiter non approbant. Et contra eum ar-
guunt Alex. de Ales par. 4. q. 33. & poſt eum Beatum Tho. & alij pluribus Alex. de ale
medijs: quorum duo magis ponderantur. ¶ Primum: quia ſi uerba illius B. Tho.
formæ acciperentur materialiter, & non ſignificatiue, tunc non applica-
rentur ad materiam corporalem præſentem in corpus Chriſti conuerten-
dam, plus quam quamcunq; aliam, immo ad nullam: quia nullam ſigni-
ficarent, & ita per ipſum non conficeretur ſacramentum, quia ſecundum Auguſt.
Aug. ſuper Ioh. eo ꝙ uerbum accedit ad elementum, fit ſacramentum. Nō
autem accedunt uerba ad elementum, niſi ſignificando ipſum. ¶ Secundū
quia per illam poſitionem non euaditur difficultas quęſtionis: quia quam-
uis ſecerdos ſic loquēdo nihil demonſtrent: tamen Chriſtus, qui his uerbis
cōſecrauit, aliquid in cęna per pronomē hoc, demōſtrauit. Nō. n. Chriſtus
ea recitatiuē protulit, quaſi ab alio dicta: ſed ſignificatiue, & indicatiue tan
quā a ſe primò prolata. Et ideo hoc, accipitur demonſtratiuè, & ꝑ cōſequēs
aliquid demonſtrat, & redit eadē difficultas quæ prius. Similiter ſi Chriſtus
mō eſſet uiator: per illa uerba poſſet conſecrare, nō recitatiue accepta, ſed
[A]pprobatur [op]inio, & ſol[u]ntur nihilominus ra[tio]nes.
ſignificatiue. ¶ Sed uolēs ſuſtinere opinionem. Innoc. qui fuit uir magnus D
papali auctoritate, & ſcientiæ diuinæ, & humanæ profunditate: facile re- Inno.
ſponderet ad rationes. Nam ad primam diceret, ꝙ non obſtante, ꝙ uerba
iſta materialiter accipiuntur, nihilominus accedit uerbum ad elementum:
ut fiat ſacramentum. Accedit ad elementum: non ꝙ materiam, uel elemē
tum, aut aliquid aliud demonſtret, ſed accedit per intentionem ſacerdo-
tis, uerba illa ad elementum applicantis. Intendit enim ſacerdos per uer-
ba illa Chriſti, quæ recitat: materiam panis in conſpectu ſuo exiſtentem
conſecrare. Cui recitationi aſſiſtit deus, conuertendo panem in corpus
Chriſti: ipſum præſens faciendo ſpeciebus panis: unde ſecundum hoc ordi-
nauit Chriſtus: ꝙ quandocunq; ſacerdos cum intentione conſecrandi ſuper
materiā debitā ſua uerba recitat; tunc infallibiliter, & efficaciter uult cauſa-
re præſentiam ſui corporis in ultimo inſtanti prolationis. Et ſecundum
hoc accedit uerbum ad elementum, non tantum ex intentione miniſtri uo
lentis per eorum recitationem conſecrare, ſed etiam ex ordinatione Chri
ſti inſtituentis: ut ad eorum legitimā recitationē præfatus conſequatur effe
ctus. Vnde ſi deus inſtituiſſet uocem non ſignificatiuam quamcunq;, & no-
bis incognitam: ut eſſet forma conſecrationis, nihilominus per legitimam
illius incognitæ uocis prolationem accederet uerbum ad elementum: ut
fieret ſacramentum. Neq; enim conuenit uerbis eſſe formam ſacramenta-
lem ex eorum ſignificatione, ſed ex Chriſti inſtitutione. Vnde uerba non
ſunt effectiua rei ſacramenti inquantum uera, uel non uera: ſignificatiua,
uel non ſignificatiua: ſed inquantum a Chriſto inſtituta, tanquam ſigna ef-
ficacia, propter aſſiſtentiam Chriſti ea ſic inſtituentis. ¶ Ad ſecundum di- Inno.
ceret cum Inno. ꝙ Chriſtus per illa in cæna non conſecrauit, ut ſupra ta-
ctum eſt lec. 36. unde Chriſtus dicens. Accipite, & manducate, hoc eſt cor
pus meum. per hoc, demonſtrauit corpus ſuum iam præſens factum
ſpeciebus panis, quas manu tenebat non ad prolationē horum uerborum:

ſed

Digitized by Google

ſed ex conſecratione ante horum uerborum prolationem a Chriſto facta: qui ſecundum Innoc. non uerbis, ſed ſua uirtute diuina in cœna conſecrauit. Cui etiam Franciſcus Maronis conſentire uidetur, quantum ad hoc, ꝙ Chriſtus ſine uerbis conſecrauit. Conſentit & Durandus quantum ad hoc, ꝙ uerba illa a ſacerdote prolata tenentur materialiter. Quod etiam probabile reputat Robertus holkot, & quidam alij. ¶ Verum ad illud, quod additur. Si Chriſtus modo eſſet uiator: his uerbis conſecrare poſſet in ultimo inſtanti prolationis eorundem: effectum, ſcilicet tranſſubſtantiationem cauſando: qui proferret illa uerba non recitatiue, ſed ſignificatiue. Et tunc ſtat difficultas: quomodo illa ſit uera: hoc eſt corpus meum ſic ſignificatiue a Chriſto prolata. Difficilius eſt reſpondere. Similiter non uidetur, ꝙ Chriſtus alia forma ſit uſus, quam ea, quam diſcipulis ſuis tradidit: nam ſecundum ſanctum Ambro. ſacerdos conſecrat in uerbis Chriſti. unde ait lib. de ſacramentis. Conſecratio quibus uerbis, & cuius ſermonibus eſt. Reſpondet. Domini Ieſu. Et ſequitur. Vbi ſacrificium conficitur, iam non ſuis ſermonibus ſacerdos, ſed utitur ſermonibus Chriſti: ergo ſermonibus Chriſti hoc conficitur ſacramentum. Hæc Ambro. Et habetur in c. Panis. 2. de conſe. diſt. 2. Sed ſi uerba accipiuntur materialiter, iam non ſunt uerba Chriſti, qui iſta protulit ſignificatiue. Non enim ſunt eadem uerba, quæ non idem ſignificant: & ſi uoces forent ſimiles. ¶ Item formę ſacramentales ſunt efficaces: quia efficiunt, quod ſignificant. Si ergo uerba accipiuntur materialiter, & non ſignificatiue: nihil ſignificant, nō ergo efficiunt, quod ſignificant. ¶ Propter illa duo, & ſimilia, licet ſolui poſſent, eſt alia opinio, ꝙ uerba illa accipiuntur non materialiter, ſed ſignificatiue: & proferuntur a ſacerdote non recitatiue, ſed enunciatiue. Non autem in perſona ſacerdotis ea proferentis, ſed in perſona Chriſti. ¶ Sed ſtatim occurrit dubium, quomodo ſacerdos hæc uerba non proferat recitando facta, & uerba Chriſti, cum loquens in perſona ſua. Qui pridie &c. recitat acta, quæ Chriſtus in huius ſacramenti inſtitutione geſſit: in cuius ſignum Chriſtum exprimit in tertia perſona: cum Dicit. Qui ſcilicet Chriſtus pridie, quam pateretur, accepit panem &c. Et cum peruenit ad uerba Chriſti, ut indicet illa recitatiue dicere, præmittit uerbum dicens. quod uerbum reſtringit terminum a ſe tranſitiue rectum ad ſuppoſitionem materialem. ¶ Ad quod dicendum eſt ſecundum hanc ſecundam opi. ꝙ ſacerdos recitatiue loquitur recitans actus Chriſti, & etiam uerba illa. Accipite, & manducate ex hoc omnes. quæ reſtringuntur ad ſuppoſitionem materialem, per uerbum dicens, quod permittitur uſq; ad uerba conſecrationis, nam uſq; ad illa loquitur in perſona ſua propria. Dum autem proferenda ſunt uerba cōſecrationis, ceſſat loqui in perſona ſua, & aſſumit perſonam Chriſti, tanquam eius procurator, aut uicarius ad hoc officium per eam inſtitutus proferendo uerba illa: hoc eſt corpus meum, ſignificatiue, ſicut Chriſtus ea proferret, ſi in perſona propria præſens loqueretur: & ſicut in cœna ultima ea creditur protuliſſe. Vnde ſacerdos quaſi diſtinctionem ſiue pauſam faciens, poſt illa uerba. Fregit: deditq; diſcipulis ſuis. dicens. Accipite, & manducate ex hoc omnes. quę recitatiue protulit in ſua perſona ſignificatiue: quaſi nouam orationem incipiens, in perſona Chriſti ſubiungit, hoc eſt corpus meum. ¶ Sed tunc uidendum: quomodo propoſitio illa ſit uera: & quid per hoc demonſtretur, an demonſtretur ad ſenſum, quod in proſpectu eſt: uel ad intellectum id, quod ibi nondum eſt: hoc eſt an demonſtretur panis, uel eius ſpecies, aut corpus Chriſti. ¶ Et quidem hic uarij ſunt modi doc. quos breuiter tangendo percurram, & poſt

modum

[Margin notes: Innoc. — E — Ambro. — Ambro. — Inducit alia opinio. — F — Quòd uerba ſumantur ſignificatiue. — Quid demō ſtrent (hoc) & (eſt). — G]

modum ſaluandi ueritatem magis clarum, & facilem aperiam. Sunt, qui dicunt, ꝙ hoc demonſtret panem: ſed uerbum eſt, non capitur ſubſtantiue: ſed ut ualet tantum. i. ſignificat: ut ſit ſenſus. Hoc eſt corpus meum. i. panis ſignificant corpus meum. Et ita ſacerdos proferens hanc propoſitionē in perſona Chriſti uerum dicit. Verum ſi ſic dicentes negent corpus Chriſti uere, & realiter contineri in ſacramēto: & panē tranſſubſtantiari in corpus Chriſti, ſed Chriſtum tantū figuratiue locutū fuiſſe, cū dixit. Accipite hoc eſt corpus meū. ad inſtar huius locutionis. Ego ſum uitis uera &c. corpuſq; Chriſti non eſſe in ſacramento, niſi tanquā in ſigno. Hæretica eſt. & ſup. lec. 39. ſatis reprobata. Ideo tanquā fidei, ac ueritati contraria refellenda eſt, & relinquenda. Alij, ut Richar. de ſancto uictore in li. de tri. tenet, ꝙ in hac oratione: hoc eſt corpus meum: eſt demonſtratio mixta, partim ad ſenſum, partim ad intellectum: ut ſit ſenſus orationis. Hoc eſt corpus meum: hoc. i. illud, in quod panis diuina uirtute eſt tranſmutandus, eſt corpus meum. Et ad illam poſitionem uidetur etiam declinare Richar. de media uilla diſt 8. quarti. ꝙ hic eſt demonſtratio partim ad ſenſum, partim ad intellectum: ſic intelligendo: ꝙ demonſtratur hic aliquid, quod eſt obiectum ſenſus: & aliquid, quod eſt obiectum intellectus, primum in obliquo, ſecūdū in recto, ut ſit ſenſus. Hoc. i. aliquid ſub hac ſpecie ſenſibili eſt corpus meum. Et hoc uerum eſt non reſtringendo illud ad aliquam differētiam temporis. Vnde ſecundum eum pronomen hoc, ſupponit pro illo, quod actu continetur: uel de proximo continebitur in futuro ſub hac ſenſibili ſpecie, quæ diſiunctiua uera eſt pro ſecunda eius parte. Et ex hoc dicit conſequenter: ꝙ corpus Chriſti eſſe ſub ſacramento non eſt cauſa ueritatis huius propoſitionis: hoc eſt corpus meum: ſed corpus Chriſti ſtatim fore ſub iſtis ſpeciebus, eſt cauſa ueritatis præfatę locutionis. Vnde ſenſus eſt, hoc eſt corpus meum. i. illud, quod ſtatim erit pręſens ſub hac ſpecie ſenſibili: quæ uidetur: eſt corpus meum: & hoc uerum eſt. ¶ Fundamentum Richar. eſt quia cum ſecundum grammaticos tempus non accidit nomini: neq; pronomini, quod loco nominis ponitur: pronomen, uel nomen a parte ſubiecti poſitum non reſtringitur ad aliquam tpis differentiā: & iō poteſt ſupponere ꝓ ſuo ſignificato, quod eſt, uel fuit, uel erit, ſicut indifferenter ſignificat. Nec pōt dici, inquit, ꝙ reſtringatur per uerbū pręſentis tpis ad ſupponēdū tantū pro aliquo, quod præſens eſt: ſicut cū dicitur hō eſt albus: terminus hō non reſtringitur ad ſtādū pro albis tantū, ſicut cū dicit hō albus: quia reſtrictio nō ſit niſi ꝑ reſtringens in diſtans. i. a parte eiuſdem extremi poſitum. Sic ergo hoc demonſtrat aliquid ſub ſpecie ſenſibili, ſiue nūc ſit ſub ea, ſiue fuerit, ſiue erit. Demonſtrat. n. ſine reſtrictione tpali. Et ęquiualet propoſitioni diſiunctiuæ diuerſas temporis differentias importanti. ſ. illi hoc quod cōtinetur: contentum fuit, uel continebitur ſub his ſpeciebus eſt corpus meū. Et quantum capio illum doctorem, uult dicere: ꝙ licet copula uniat extrema pro tempore per ipſam importato nō tamen reſtringit extrema ad ſupponendum pro ſuis ſignificatis tantum ſibi ad tempus copulæ correſpondentibus: licet propoſitio ſolum uerificetur pro illis. Vnde conſequenter dicēdū: ꝙ in illa, hō uiuit; homo ſupponit non tantū pro hominibus, qui ſunt in tpe præſenti, ſed ēt pro Adā, & Antichriſto, licet illa ꝓpoſitio ſolū uerificetur pro hoībus, qui ſunt. Sicut hic hō currit, hō irreſtricte ſupponit tā pro hoīe currente, quā pro ſedente, ac quieſcēte: licet ſolū uerificetur pro homine currente. Ita in propoſito hoc, demōſtrat aliquid. ſ. corpus Chriſti, quod nunc eſt, uel erit ſub ſpeciebus: & illud, quod erit ſub ſpeciebus panis: iam eſt corpus Chriſti: & ſic propoſitio ſimpliciter eſt uera.

Opinio Richardi.

H

¶ Alex.

Digitized by Google

Opinio Alexand. de ales Altiſidioẜis.

¶ Alexander de Ales parte. 4. q. 33. poſt aliorum reprobationem, dicit, ꝙ I hęc oratio: hoc eſt corpus meum: eſt ſignificatiua, & operatiua. ſignificatiua ex prima ſui impoſitione: operatiua ex formæ ſacramentalis inſtitutione. Ratione, qua eſt ſignificatiua, hoc demonſtrat ſignatum per ſignū. Ratione, qua eſt operatiua, inſinuatur aliquid in aliud conuertendum. Vnde eſt hic demonſtratio ſignati per ſignum in ſignatum conuertendum. Signum eſt panis: ſignatum eſt corpus Chriſti, in quod panis eſt conuertendus. Hoc ergo demonſtrat ad intellectum corpus Chriſti: quod eſt ſignatum panis conuertendi in ipſum. Vnde ſenſus huius hoc eſt corpus meū: eſt ſignatum hoc ſigno, quod eſt panis tranſſubſtantiandus in corpus meū, eſt corpus meum. Et ſic patet, ꝙ non eſt idem dicere: hoc eſt corpus meū, & corpus meum eſt corpus meum. Hæc poſitio non fauet hæreſi, quæ dicit corpus Chriſti tantum per panem ſignificari: & per hoc illam eſſe uerā, hoc eſt corpus meum: quia panis ſignificat corpus Chriſti. Non enim dicit Alex. ꝙ hoc demonſtret panem, ſed ſignificatum per panem. Nec dicit panem tantum ſignificare corpus Chriſti, ita ꝙ nunquam conuertatur in corpus Chriſti: ſed dicit panem conuertendum eſſe in corpus Chriſti, & hoc implicari in demonſtratione per hoc. Nam hoc demonſtrat corpus Chriſti ſignificatum per panem conuertendū in corpus Chriſti. Alex.

¶ Guil. Altiſidorenſ. in ſumma ſua dicit, ꝙ pronomen hoc habet uagam demonſtrationem. Vt ſit ſenſus huius orationis: hoc: id eſt exiſtens ſub hac forma panis, eſt corpus meum. Vt cum dicitur, tu aperi: tu habet indeterminatam demonſtrationem. Ille.n. qui extra domū eſt, dicit, tu aperi neſciens, quis ſit intus, nihil determinate demonſtrans per tu. Ita in propoſito; hoc demōſtrat exiſtens ſub forma illa: nō determinādo illud particulariter. ¶ Huic poſitioni uidet̃ fauere Durādus dicens: ꝙ in propoſito ſit demōſtratio ad intellectū: nō quidē alicuiꝰ indiuidui ſignati: ſed ſolūmō indiuidui uagi. ut ſit ſenſus, hoc. i. contentum ſub hoc. i. ſub ſpeciebus, loquendo K

Opinio Sancti Thomæ, Egidij, Bonauent.

in generali, non in ſpeciali de pane, uel corpore: eſt corpus meum. ¶ Beatus Tho. par. 3. q. 78. ar. 5. & redit in idem, dicit, ꝙ hæc locutio, hoc B. Tho. eſt corpus meum, reſoluitur in illam. i. contentum ſub hoc, eſt corpus meum. Contentum dicit indeterminatè: non determinando ad panem, quia ſic locutio eſſet falſa. Nec ad corpus Chriſti, quia ſic ſignificaretur, ꝙ corpus Chriſti eſſet corpus Chriſti. Et hæc dicit: eſt ratio quare cum pronomine hoc; non ponitur nomen a parte ſubiecti, ne ſcilicet eius demonſtratio ad aliquam certam ſpeciem ſubſtantiæ determinaretur, ſed indeterminatè demonſtret contentum ſub ſpeciebus: quod commune eſt, & ſubſtantiæ panis, & corporis Chriſti: quæ ambo ſucceſſiuè continentur ſub ſpeciebus panis. ¶ Huic poſitioni etiam conſonat Egidius theo. 43. Item glo. interlinialis Math. 6. dicit: ꝙ eſt demonſtratio ad ſenſum, quaſi ad intellectum talem. Hoc eſt corpus meum. i. illud, quod ſub illa ſpecie uiſibili uidetur: eſt corpus meum. Ad ſimilitudinem, qua diceremus uiſo angelo ſub ſpecie humana: hoc eſt angelus. In gloſ. uidetur: non dicit uiſionem corporalem: ſed intellectualem. i. intelligitur. ¶ Sanctus Bonauentu. in quarto diſtin. 8. poſt recitationem, & reprobationem multarum opi. dicit: ꝙ hoc demonſtrat ſubſtantiam panis ſub accidentibus, quæ oculis conſpici poſſunt: quæ eſt terminus a quo conuerſionis (Eſt) uero, eſt operatiuum: & non dicit inhærentiam, uel identitatem extremorum: ſed conuerſionem. Et hoc eſt ſpeciale in iſta oratione. Vnde cum dicitur: hoc eſt corpus meum: non ſignificatur, ꝙ panis ſit corpus, ſed ꝙ ad prolationem huius uerbi panis: tranſit in corpus. Valet ergo eſt, tantum. i. tranſit,

uel

uel conuertitur. ¶ Illa opinio differt a prioribus in duobus. Primo: quia
dicit: ꝙ hoc non demoſtrat corpus Chriſti, ſed panis ſubſtantiam ſub ac-
cidenti bus oculis apparentibus. Secundò dicit, ꝙ eſt, non accipitur ſub-
ſtantiuè, ut dicit rei exiſtentiam, ſed conuerſiuè, ut importat conuerſio-
nem alicuius in aliquid. unde ualet tantum id eſt tranſit, uel conuertitur:
¶ Oppoſitum utriuſq; dicunt aliæ opi. ſcilicet, ꝙ hoc, demonſtrat corpus
I Chriſti: & accipitur eſt ſubſtantiuè. ¶ Omnes ergo prædictæ opi. præter
Innocentij in hoc concordant. Primum, quòd hæc oratio, hoc eſt corpus
meum non accipitur materialiter, ſed ſignificatiue: eo modo, quo Chri- Comparatur opiniões adinuicẽ.
ſtus protulit: dum per eam in cæna conſecrauit. Quia eadem forma, quã
nobis tradidit: etiam ipſe conſecrauit. Non autem eſſet eadem forma: ſi
per nos prolata caperetur materialiter: cum forma Chriſti, qui protulit
eam, capitur ſignificatiue. ¶ Secundum: quia oratio illa eſt conuerſiua.
Per eam enim panis conuertitur in corpus Chriſti. Et ideo ſignificabit ter
minum a quo conuerſionis, qui eſt panis: & terminum ad quem, qui eſt cor-
pus Chriſti. Et ideo non poteſt eſſe ſynonyma illi: corpus meum eſt cor-
pus meum: quę non eſt conuerſiua: & tantum ſignificat terminum ad quẽ.
Nec importat conuerſionem. ¶ Tertium: quòd oratio illa, quæ eſt forma
conſecrationis, eſt oratio uera: quia in ſacramento ueritatis non debet
eſſe aliqua falſitas. ¶ Laborant autem opi. quomodo illa tria inueniantur
in hac oratione; hoc eſt corpus meum. Videtur enim difficile ſaluare: ꝙ
eſt uera, & ſimul conuerſiua. Nam quia uera: neceſſe eſt extrema uniri:
hoc eſt ſupponere pro eodem: ſiue ut alij dicunt, eſſe idem. Cum autem
prædicatum, ſcilicet corpus ſupponit pro corpore Chriſti: in cuius perſona
ſacerdos loquitur, neceſſe eſt ſubiectum, ſcilicet hoc, pro eodem corpore
ſupponere; & ita non pro pane, quod ſi eſt: ualebit illam corpus meum eſt
corpus meum, & ita non erit conuerſiua. ¶ Hanc difficultatem faciliter ui
detur euadere ſanctus Bonauen. quia dicit quoad primum: ꝙ hæc eſt uera:
& extrema ſupponunt pro eodem: ſed non pro corpore Chriſti, ſed pro pa
ne. Hoc enim quod eſt ſubiectum: demonſtrat panem. Et prædicatum
non eſt corpus meum, ſed hoc totum, ens, quod conuertitur in corpus meũ.
Nam eſt, ualet tantum. i. tranſit, uel conuertitur. Et ita ad illam uocalem:
hoc eſt corpus meum: correſpondet illa mentalis, hic panis conuertitur in
corpus meum, cuius prædicatum eſt ens, quod cõuertitur in corpus meum:
ut patet in reſoluendo. Hoc autem prædicatum ſupponit pro pane, & con
notat eius conuerſionem in corpus Chriſti. Sed quia dicere: quòd eſt, ualet
tantum. i. tranſit, uel conuertitur, uidetur omnino uoluntarium. Nec ali-
qui grammaticorum ſic impoſuerunt. Nec oſtendi poteſt, per quem theo-
logum data ſit ſibi hæc ſignificatio, ideo ea facilitate reſpuitur, quę acce-
ex. ptatur. unde & Alex q. 33. mem. 3. ar. 2. §. 2. Licet hæc oratio: hoc eſt cor
pus meum, inquit, ſit operatiua uirtute ſibi collata a domino inſtituente
hoc ſacramentum, non propter hoc ſubtracta eſt ſibi propria ſignificatio,
quam habet ex impoſitione, neq; ſecundum ſe totam, neq; ſecundum par-
tem ipſius aliquam. Vnde quod dico, eſt quod dico corpus, quod dico meũ,
proprias retinent ſignificationes, & modos eſſentiales ſignificandi hic ſicut
M alibi. Hæc ille. ¶ Eapropter omnes alij opinantes prędicti dicunt; quòd
eſt ſignificatiue eſt ſubſtantiuum. Et quantum ad prædictam difficultatem
ſoluendam, ſatis in hac ſententia concordant, licet uerbis non eiſdem, quòd
prædicatum huius orationis hoc eſt corpus meum eſt corpus meum, quod
ſupponit pro corpore Chriſti ſubiectum uero hoc, demonſtrat contentum
ſub ſpeciebus panis uiſui præſentibus in inſtanti conuerſionis, ſi illud eſt

corpus Chriſti. Ita ꝙ hoc duo demonſtret: ſcilicet corpus Chriſti nondum præſens ad intellectum: & panem, aut ſpecies eius præſentes ad ſenſum. Quod ſic poteſt declarari. Nam pronomen ponitur loco nominis: & non tantum loco nominis abſoluti: ſed etiam connotatiui. Et ſi eſt demonſtratiuum, demonſtrat illud & ſub ea habitudine, qua nomen locus cuius ponitur: ſignificat. Vnde non ſolum demonſtrat abſolute rem aliquam: ſed poteſt demonſtrare ipſam cum omnibus circumſtantijs, quibus ſignificari poteſt per nomen, ſiue incomplexum, ſiue complexum. Siquidem pronomen demonſtratiuum non eſt ſignificatiuum, niſi ex intentione proferentis. Non enim inſtitutum eſt primaria inſtitutione ad ſignificandum aliquid determinate, ſed ad ſignificandum quodcunq;, pro quo proferens eo uoluerit uti. Ideo poteſt poni loco cuiuſcunq; nominis abſoluti proprij, uel connotatiui impoſiti, uel imponendi, ſimplicis, uel complexi. Sic in propoſito pronomen hoc, demonſtrat corpus Chriſti ad intellectum: non abſolute, ſed connotat panem præſentem ſub ſpeciebus ſenſibilibus in proſpectu exiſtentibus conuertendum in corpus ipſum. Eſt enim in poteſtate demonſtrantis rem ſic, uel aliter demonſtrare, & ita pro iſto, uel alio nomine ponere. unde nomen loco cuius ponitur pronomen hoc, eſt illud complexum, hoc eſt ens, uel aliquid, in quod panis ſub illis accidentibus cõuertendus eſt. Et hoc complexum ſupponit pro corpore Chriſti, & connotat panem ſub illis ſpeciebus, eiuſq; conuerſionem. Hoc ergo demonſtrat ad intellectum illud, pro quo ſupponit. i. corpus Chriſti: & demonſtrat ad ſenſum panem, & ſpecies, quem, uel quas connotat. Et ſic intellecta oratio ſimpliciter eſt uera: ſiue eſt, importat tempus prolationis: ſiue præciſe, ſiue prolationis totius orationis: ſiue inſtãs conuerſionis, quia pro quolibet illo tempore, & inſtanti hoc, in quod conuertendus eſt panis, eſt corpus Chriſti. Illud enim, in quod conuertendus eſt panis, eſt corpus Chriſti ante prolationem huius orationis: ſub prolatione, & poſt prolationem. Sic ergo patet ueritas orationis. Patet etiam: ꝙ eſt econuerſiua, quia importat utrumq; terminum conuerſionis, immo & ipſam conuerſionem, nõ tamen eodem modo ſignificandi: ſed terminum ad quem ſubtractiue: terminum a quo, & conuerſionem formaliter, ſeu connotatiue. Patet etiam, ꝙ non eſt idem dicere. Hoc eſt corpus meum: & corpus meum eſt corpus meum, quia licet extrema utrimq; ſupponant pro eodem, ſcilicet corpore Chriſti, non tamen connotant idem, ut declaratum eſt. Et ita uidetur, ꝙ quælibet dictarum opinionum poſſit ſaluari, licet una magis proprie loquatur, quam alia. ¶ Et licet ſic uideatur difficultas euacuata quantum ad demonſtrationem pronominis hoc, tamen adhuc latet maior difficultas, per quam adhuc ueritas formæ poterit impugnari, & eſt hæc. Forma conſecrationis in omni caſu poſſibili eſt efficax: prolata a ſacerdote: debita intentione ſuper materiam congruam. Ponatur igitur caſus, ꝙ corpus Chriſti nullibi ſit ante conſecrationem, nec in cælo, nec alibi in ſacramento, quod eſt poſſibile. Celebrat ſacerdos. Ad prolationem formæ in ultimo prolationis uerborum incipit eſſe corpus Chriſti de nouo ſub ſpeciebus panis. De nouo dico: tamen poſt priorem exiſtentiam interruptam in caſu. Accidit enim conuerſioni, ꝙ corpus Chriſti ſit ante cõuerſionem in naturali cõſiſtentia, ut habitum eſt ſupra lectione proxima. Illo ergo caſu poſito, procederet ratio in principio huius lectionis facta, quia licet hoc demonſtrat corpus Chriſti, in quod conuertendus eſt panis: & ita illud, quod prædicatum ſignificat, tamen nec ipſum, nec prædicatum ſupponit reſpectu huius copulæ eſt, quia ſiue dicat tempus ſuæ prolationis, ſiue prolationis totius

Oſtenditur maior difficultas de copula (eſt)

N

tius

Digitized by Google

tius propoſitionis:pro illo non eſt corpus Chriſti.Nec poteſt dicere inſtans conuerſionis:quia illud non eſt cum prolatione propoſitionis. Eſt enim primũ non eſſe propoſitionis,pro quo propoſitio non eſt:ſed immediatè ante hoc fuit. Itaq; cum illud inſtãs nõ ſit præſens:nec ſimul cũ oratione:nõ põt importari per uerbũ eſt præſentis temporis. Sic ergo reſidebit maior difficultas in ſignificatione copulæ eſt, quam demõſtratione pronominis hoc.

Opiniones Sco.& ochã.

¶ Circa hoc laborauerunt Sco. & Ockam:neſcio, ſi alter eorũ ſatisfecerit curioſo lectori. Guilhel. ockam huius occaſione inueſtigat: qñ propoſitio uocalis ſit uera:an in principio prolationis, medio, uel in fine. 1. quotli. q. 11.& 30.quotli.q. 1. Et poſſet queri,qñ propoſitio uocalis dr̃ eſſe.¶ Pro quo breuiter aduerti põt,ꝙ pro alio tpe ꝓpoſitio uocalis eſt:& ꝓ alio uera eſt ſecũdũ quoſdã. Et quia dici nõ põt,ꝙ propoſitio uocalis nũquã eſt. Nec põt dici eſſe,quãdo oẽs partes ſuæ ſimul ſunt,quia illæ cũ ſibi ſuccedãt; nunquã ſimul ſunt. Nec dici põt,ꝙ eſt,qñ nulla partiũ eius eſt. Relinquitur ergo:ꝙ tũc eſt:qñ aliqua partium eius eſt:ſit prima:ſit media: ſit ultima: quia nõ eſt maior ratio de una,quã de alia.Eſt ergo pro toto tempore prolationis ſuæ, & pro qualibet eius parte. Et nota uocabulũ pars:quia nullus terminus dicitur pars propoſitionis, niſi coniugatur alijs, cũ quibus conſtituit propoſitionẽ. Propoſitio aũt tunc dicitur uera: quãdo ſignificat ſic eſſe, ſicut eſt in re,ſi fuerit de præſenti,de ineſſe,& affirmatiua:nõ aũt ſignificat, niſi qñ ſibi mentalis correſpondet:quia uocalẽ propoſitionẽ ſignificare, nihil aliud eſt,quã eam inſtrumentaliter immutare,ſiue mouere cognitiuam ad concipiendũ propoſitionẽ mentalẽ. Illa autem ſolũ concipitur in fine propoſitionis uocalis:quia audiens. Hoc eſt corpus, ignorat, an dicturus ſit proferens aſini,aut hominis,aut meũ:ideo non format mẽtalem ante completam prolationẽ totius uocalis. Eſt ergo uocalis uera,quando complete prolata eſt: & tunc non eſt. Qñ aũt prolata eſt complete,tunc ſub ſpeciebus panis eſt uerũ corpus Chriſti. Et ita illa. Hoc eſt corpus meum:demonſtrando contentũ ſub ſpeciebus:ſcilicet corpus Chriſti ſimpliciter uera eſt:quia quãdo ſignificat propoſitionaliter:tunc ſic eſt,ſicut ſignificat, quia tantum in fine prolationis ſuæ propoſitionaliter ſignificat. Siquidẽ mentalis ſemper ſua uera eſt, quia nõ formatur ante completam prolationẽ uocalis.

Poſitio, & mens collectionis Gabrielis.

¶ Sed quamuis hæc imaginatio ſit ſubtilis:non tamen uidetur ſatisfacere,quia eſto:ꝙ mentalis formetur uocali perfecte formata:tamen copula mentalis non importat tps pro quo mentalis concipitur:ſed magis tempus pro quo uocalis profertur. Vnde poſito caſu, ꝙ angelus a, eſſet precise tempore prolationis hmõi:angelus eſt:& non ultra:tunc hæc eſſet uera,a eſt. Et ſi in mẽtali,quæ formatur ad prolationem uocalis, eſt, importat tempus conceptionis mẽtalis: ipſa eſſet falſa: quia quando mentalis eſt: a non eſt: ut ponit caſus. Oportet ergo:ꝙ copula mentalis uocali correſpondentis, importet idem tempus,quod copula uocalis,alias non eſſent ſynonimæ. Et ideo in priori caſu, quo corpus Chriſti per hanc conuerſionem de nouo incipiet eſſe ſimpliciter. Illa:hoc eſt corpus meum:ſi eſt,importet tempus ſuæ prolationis:non eſſet uera: etiam in ultimo inſtanti ſuæ prolationis: neq; mentalis ſibi correſpondens: licet pro illo ultimo inſtanti, corpus Chriſti continetur ſub ſpẽbus panis,eo ꝙ eſt,non importaret illud inſtans. Etiam ur̃ ſatis inuſitatũ dicere:ꝙ ꝓpoſitio eſt uera, qñ nõ ẽ. Nec ur̃,ꝙ uerũ,& falſum aperte ꝑdicati ampliãt ſubiectũ ad ꝑteritũ. Ideo põt probabiliter dici:ꝙ propoſitio uocalis eſt uera,qñ eſt,& non, qñ non eſt. Cõſequẽter ẽt:ꝙ mẽtalis correſpondẽs uocali,eſt ſimul cũ uocali in fieri:licet nõ in eſſe. Ita ꝙ mentalis etiam ſucceſſiue formatur ſicut uocalis: ſubiectum mentale ad pla-

Digitized by Google

tionẽ ſubiecti uocalis:copula ad prolationem copulæ uocalis: prędicatum ad prædicatum:licet mentalis maneat deſinente uocali. Manent enim partes mentalis ſimul:non ſic uocalis. Conſequenter dicitur:ꝙ uocalis tunc uera eſt:quando res ita ſe habent,ſicut ipſa ſignificat,uel ſignificaret: ſi aliquis eã appræhenderet,& eius mentalem formaret: unde ſi quis dicat,deus eſt:uera eſt:etiã ſi nullus eam appræhendit. Sicut etiam euangelium in libro ſcriptum:uerũ eſt,etiam dum nullus ipſum appręhendit. Significat aũt uocalis,qñ eſt:tunc.n.mouet ad formandũ mentalẽ per partes: & nõ quãdo eſſe deſijt. Verũ in hoc non ſtat pondus præſentis diſputationis:ſed in hoc ſolũ,quod tempus importat copula,eſt,in prędicta propoſitione:quia ſi pręciſe importat tempus ſuæ prolationis:uel etiam prolationis totius orationis:hoc eſt corpus meũ,adæquate indubie in caſu illo eſt falſa:quicquid etiã demonſtretur per pronomen hoc:quia prædicatũ corpus meum: non ſupponit: cũ pro toto tẽpore prolationis,non ſit corpus Chriſti ſecũdum caſum:

Qñ ad prolationem uocalis propo. format mentalis.

Q ❡ Idcirco notandum:ꝙ eſt,in dicta oratione,quia præſentis temporis:tẽpus pręſens importat. Cũ autẽ pręſens tempus ſit diuiſibile(quia non pono inſtantia indiuiſibilia) dubitari põt:quanto tempore poſſimus uti pro tempore præſenti. Ad quod dicendum tanto,quantò placet:ita tñ,ꝙ includat præſens nunc. Vnde poſſumus uti pro tempore præſenti hora præſenti:die præſenti:menſe pręſenti: anno præſenti. hoc eſt hora includente præſens nũc: die includente præſens nunc: & ſic de alijs. Cum autem aliquo temporis ſpatio utimur pro præſenti. (exempli cauſa præſenti die) quicquid eſt pro aliqua parte hodiernũ diei, præſens dicitur eſſe illa die, ſiue hodie: & ita eſſe. Quamuis ergo eſt, dicit tempus præſens: eſt tamen in beneplacito proferentis,quanto tempore uelit uti pro præſenti: an magno, paruo, uel inſtanti,ſi poneretur. Et ſecundum hoc uariantur propoſitiones in ueritate,& falſitate.

R ❡ Per hoc ad propoſitum. Dico, ꝙ in illa,hoc eſt corpus meum:hoc demonſtrat corpus Chriſti,in quod conuertendus eſt panis ſpeciebus uiſibilibus ſubiectus,ut dictum eſt. Eſt ſignificat præſens tempus includens prolationem huius uocalis cum inſtanti terminante ipſum quod, eſt primum inſtans non eſſe eius: quod eſt inſtans conuerſionis, ut ualeat tantum hæc oratio; hoc eſt corpus meum.i.hoc contentum, in quod conuertendus eſt panis &c. in aliqua parte temporis includentis prolationem, & inſtans terminans, eſt corpus meum. Et hoc eſt uerum: etiam ſi de nouo corpus Chriſti inciperet eſſe ſimpliciter in inſtanti conuerſionis. Nã de eo uerum eſt dicere: ꝙ eſt:quia eſt contentũ ſub ſpeciebus in primò nõ eſſe prolationis uerborũ, quod eſt ſuppoſitione eſt pars temporis præſentis importati per eſt. Et hanc reſponſionem tangit Sco. in 4. diſtin. 8 q. 2. poſt tredecim concluſiones,quas ponit ad inueſtigandum:quando propoſitio ſit uera, quid importet uerbum eſt:& quid demonſtret pronomen,hoc. Tandem declinat ad hoc, ꝙ eſt importat tempus ſecundum intentionem exprimentis: & quantum eſt in ſe, & in quantum eſt miniſter dei, qui orationi aſſiſtit ſecundum intentionem, quam habere debet miniſter ad faciendũ, quod ſic intendit. Hæc autem eſt: ut tota oratio referatur ad ultimum inſtans prolationis ipſius orationis, ſiue hoc ſit ex uirtute ſermonis, ſiue ex determinatione proferentis,& hoc non tantum in ſe, ſed in ordine ad principale agens aſſiſtens ad agendũ. ❡ Et per hoc ad rationẽ in principio huius lectionis factã dicitur, ꝙ pronomen hoc, demonſtrat ad intellectũ corpus Chriſti,pro quo & ſupponit. Et demonſtrat ad ſenſum ſubſtantiam panis, & ſpecies quas connotat, ut dictum eſt. Et licet corpus Chriſti non ſit præſens, dum oratio profertur, ſufficit; ꝙ ſit præſens in tempore præſen-

Quid demõſtret (hoc) eſt) quale tẽpus ſignificat.

ti,quod

ti, quod per copulam eſt, importatur. Eſt enim importat totum tempus includens tempus prolationis, & inſtans conuerſionis tanquam præſens, ex intentione, quam habere debet proferens ſacerdos, & ita erit ſimpliciter uera. ¶ Verum quicquid ſit de hac diſputatione logica, hoc tenendum eſt, S
ꝙ hæc oratio non eſt forma ſacramentalis, ut uera, ſed ut tale ſignum præcedens forte tempore, uel ad minus natura, ſuam ueritatem .i. conuerſionē, ꝓ quā propoſitio eſt uera. Et nec ut uera, nec ut falſa eſt conuerſiua, ſed uetic tanquam diſpoſitio præuia a deo inſtituta ad effectum ſacramentalem, cui dominus ex pacto aſſiſtit ad cauſandum talem effectum in termino ſuę prolationis, ſiue ſignificet hoc, ſiue aliud, ſiue uera, ſiue falſa. Non itaq; neceſſe eſt miniſtro de eius ueritate diſputare. Sufficit ei intendere proferre hanc orationem eo modo, & ſine quo Chriſtus inſtituit eam proferendã. Et hæc eſt intentio debita, quã habere debet actualiter, uel habitualiter, ut declaratũ eſt lec. 6. qua exiſtente, & ipſo orationem uocaliter diſtincte proferente, aſſiſtit deus ad perficiendum effectum, etiam ſi ſacerdos ipſa uerba tanquam imperitus latini idiomatis, non intelligeret, aut actu ad eorum ſignificationem non attenderet. Nec cautum eſt celebranti in hora conſecrationis ſecum diſputare, ac ſollicite intendere, quid per pronomen demonſtret, ſed attendat, ut uerba integre proferat, uelitq; hoc fieri ad uerborum a ſe prolatorum expreſſionem, quod Chriſtus inſtituit, & eccleſia credit.
¶ Oſtenſa nunc utcunq; ueritate huius orationis, hoc eſt corpus meum, T
quæ eſt forma conſecrationis. Etiam paululum addendum eſt de eius congruitate, quantum ad ſingulos terminos in ea poſitos. Congruitate non dico grammaticali, quæ manifeſta eſt, ſed uerborum in ea ordinatorum aptitudine, & conuenientia ad rem ipſam, quę ibi ſignificatur, & agitur. Poſſet enim alicui uideri, ut arguendo recitat doc. irrefragabil. parte. 4. quęſt. 33. membro. 3. articu. 2 ꝙ inepte poneretur hoc pronomen, hoc, pro ſubiecto, ꝙ ſecundũ uim uocabuli demonſtrat id, quod eſt in proſpectu proferentis, nihil autem tale, nec panis, nec ſpecies (ſiquidem hę tantum ſunt præſentia in proſpectu proferentis) nihil horum eſt corpus Chriſti. Ideo ponendum erat aliud ſubiectum expreſſe importans idem cum prędicato: ut ab omnibus audientibus, & proferentibus ſtatim depræhenderetur eius ueritas. ¶ Item quia forma iſta conuerſiua, qua tranſſubſtantiatur panis in corpus Chriſti, quæ fit prolatione facta, in ipſaq; uirtus infinita, per quam creata ſunt omnia operatur, quodammodo creans ſub his ſpeciebus corpus Chriſti quantum ad nouam eius præſentiam. Opera autem creationis per uerbum fiat, imperatiui modi exprimuntur, ut eſt illud. Fiat lux. Gen. 1.
fiat arida &c. Conuenientius fuiſſet ponere uerbum tranſitionem, & productionem ſub tempore futuro, & modo imperatiuo importans: ut fiat, uel conuertatur, aut ſimile, quam uerbum eſt: quod eſt ſubſtantiuum importans ſubſiſtentiam rei, non tranſitionem, & hoc indicatiue ſub tempore præſenti. ¶ Item in cæteris ſacramentorum formis ponitur uerbum importans operationem miniſtri circa materiam ſacramenti: ut baptizo, confirmo, inungo, abſoluo. Ideo, & hic poni deberet huiuſmodi uerbum, ut conficio: uel reficio, ut ſic exprimeretur, non ſolum operatio dei inuiſibiliter operantis, ſed etiam miniſtri uiſibiliter circa materiam aliquid actitantis. Præterea cum hoc ſacramento reficitur anima tanquam cibo uitæ, & caro magis conuenit cibo, & refectioni, quam corpus, quod oſſa includit, magis erat dicendum, hoc eſt caro mea. Vnde & dominus ait. Caro mea uere eſt cibus. Et panis, cuius partes ſunt eiuſdem rationis, expreſſius ſignificat carnem Chriſti homogeneam, quam corpus, Ioh. 6.

[margin: ulchre oñ-itur conſe-ratiõis for-mæ congruē-ia]

quod habet partes ſimiles, & diſſimiles. Vnde & Chriſtus. Panis, quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi uita. Caro dicit, non corpus. Item tranſſubſtantiatio ſecundum rationem nominis, dicit ſubſtantiam mutatam in ſubſtantiam: ideo magis dicendum fuit. hoc eſt ſubſtantia mea. Præterea magis dicendum erat corpus Chriſti, quam meum, quia proferuntur a ſacerdote loquente de Chriſto in tertia perſona. Qui pridie quam pateretur, accepit, benedixit, fregit. Vel ſi relatio fit ad Chriſtum, magis dicendum fuiſſet: hoc eſt corpus tuum. ¶ Item licet Chriſtus dixit diſcipulis ſuis, In nomine meo dæmonia eijcient, tamen diſcipuli eijcientes dixerunt in nomine Chriſti: ſicut Paulus dixit ſpiritui phitoniſſę. Præcipio tibi in nomine Ieſu Chriſti exire ab ea. Et Petrus Acto. 3. In nomine Ieſu Chriſti nazareni ſurge, & ambula. Dicendo etiam corpus Chriſti omnis dubietas tolleretur, & error ſimplicium dubitantium: uel putãtiũ ſacerdotẽ

Mar. ult.
Actio. 16.
Act. 3.

V loqui in perſona ſua. ¶ Ad congruitatis oſtenſionẽ, & obiectorum ſolutionem notat ſanctus Bonauen. poſt Alex. diſt. 8. quarti. q. 7. ꝙ hæc oratio ſingulariter ſignificatiua eſt inter omnes orationes. Nam aliæ orationes tantum ſunt indicatiuæ ueritatis, uel exiſtentiæ eius, quod ſignificant. Hæc autem quod ſignificat, efficit, & operatur. Nec ſolum eſt oratio hæc ſingularis comparando ad alias communes locutiones, ſed etiam ſingularis comparando ad alias formas ſacramentales. Sicut & hoc ſacrm̃ non ſolum omniũ aliorũ digniſſimũ eſt, ſed & ſupermirabile, & ſingulariſſimũ. Vnde ſicut ſex notantur in hoc uenerabili ſacramẽto ſingularia: ita eadem ſingulariter oportuit per eius formã deſignari ¶ Primum eſt mirabilis illa conuerſio panis in corpus Chriſti: cuius conuerſionis mira ſingularitas in ſuperioribus expoſita eſt, ideo oratio, quæ dicitur forma huius ſacramenti: nedũ eſt ſignificatiua, ſed operatiua. Efficit enim, quod ſignificat tanquam cauſa ſine qua nõ, ut ſupra lec. 47. dictum eſt. ¶ Secundum, ꝙ operatio illa, ſiue conuerſio ad ſucceſſiuam orationis prolationem facta, non eſt ſucceſſiua: ſed inſtantanea. ¶ Tertiũ, ꝙ non eſt operatio, ſiue productio alicuius rei nouæ, uel non exiſtentis: ſed terminus eius eſt ens actu completum, ſubſtantialiter non mutatum. ¶ Quartum, ꝙ conuerſio illa terminatur ad illud ens. ſ. corpus Chriſti, ut eſt ſignũ alterius, uidelicet corporis Xp̃i myſtici, eccleſiæ ſ. fidelium quæ eſt corpus capitis Chriſti ſecundum apoſtolũ. Dedit illũ caput ſupra omnẽ eccleſiam, quæ eſt corpus eius. ¶ Quintum, ꝙ hæc conuerſio fit uirtute uerbi increati, non tamen ſine miniſtro ſacerdote uerba certa ſuper materiã certã cũ intentione debita proferente. ¶ Sexto, ꝙ ſacerdos nulla operationem habet præter uerborũ prolationẽ circa materiã conuertendã. Siquidem ad effectũ conuerſionis non requiritur, quod ſacerdos materiam. ſ. panem, & ſpẽs tangat, leuet, frangat, aut diſpenſet. Sine omnibus his ſola uerborum prolatione, cum intentione conſecrandi, fit cõuerſio: et ſi nec tangat, diſpenſent, frangat, aut ſumat. Non ſic in alijs ſacris. In baptiſmate non ſufficit prolatio uerborũ ſuper puerũ, & aquã, ſed requiritur lotio in aqua, quæ eſt operatio ſacerdotis baptizantis. Et in confirmationis unctio in fronte confirmãdi, quæ ſimiliter eſt operatio epiſcopi con-

Quod oĩa illa quatuor uerba aptè, ut congruẽ ſunt poſita.

Ephe. 1.

X firmatoris: ſine quibus nihil efficiunt uerba. ¶ Hęc ſex ſubtiliter, & aptiſſimę deſignantur per quatuor uerba formę. Nã quia forma eſt operatiua: per ſubiectũ eius ſignificari oportuit & conuerſum, & illud, in quod erat conuertendũ, ſiue conuerſio nõ deſignaretur operatio ſine eo, in quod cõuerſio fit, non eſſet uera oratio. Et cum illud importatur per prędicatum, oportuit illud deſignari & per ſubiectum. Sed illa duo in ſubiecto per terminum ſimplicem unum tantum modum ſignificandi habentẽ, fieri nõ potuit: quia

uno

uno modo ſignificanda non erant. Nec apte in breui forma uerborum: quam oportuit diſtincte proferre, poneretur ex multis terminis complexũ. Ideo aptiſſime poſitum eſt pronomen demonſtratiuum hoc: quod unicum in uoce ad intentionẽ debitã proferentis haberet duplicẽ demonſtrationẽ ad ſenſum,& ad intellectũ. Ad ſenſum demõſtraret panis ſubſtantiã ſub uiſibilibus ſpeciebus præſentem cõuertendã. Et ad intellectum,corpus Chriſti nondum præſens tanquam huius conuerſionis terminũ. Pro iſto ſupponẽdo:illas cõnotando: quod ſic aptiſſime fit per pronomen demonſtratiuum, quod ex primeua inſtitutione habet demoſtrare ad intentionẽ miniſtri conficientis. Nec oportuit illã ſignificationẽ patere omnibus idiotis,cum ſecretiſſimũ eſt huius ſacramenti myſterium: ut uult Diony. in de eccleſiaſtica hierarchia. Neq; ab intellectu ſignificationis orationis dependet uirtus cõſecrationis:ut dictũ eſt. Hæc quoad pronomen hoc. ¶ Quia ẽt terminus huius conuerſionis,quæ principaliter in oratione ſignificatur:eſt actu ens non mutatũ ſubſtantialiter:non debuit poni uerbũ mutationem eius importans: puta fieri:ſicut dicimus ex aere aquam fieri:ubi importatur ſubſtantialis mutatio termini: quia productio aquæ ſimpliciter per uerbum fieri: ſed debuit poni per uerbum eſſendi: ut ſignificaretur conuerſio eſſe ſine mutatione termini. Et quoniam conuerſio illa fit non ſucceſſiue:ſed inſtãtanee: ubi ſimul eſt fieri,& factum eſſe: inſtans etiam conuerſionis non diuiditur a tempore prolationis per tempus, uel inſtans medium, quaſi poſt prolationem futurum, ſed inſtans terminans prolationem, ipſum eſt inſtans conuerſionis. Ideo uerbum eſſendi non debuit eſſe futuri temporis: ſed præſentis temporis, quia terminus rei præſentis, præſens iudicatur. Et licet uirtus conuerſiua ſit infinita, uirtus ſcilicet uerbi increati,per quod facta ſunt oĩa: tamen per hanc in illa conuerſione nihil nouum creatur. Neq; conuerſio illa eſt ad nouã præſentiam corporis Chriſti:tanquam ad terminũ formalẽ:ſed ad ipſum corpus Xp̃i:ad cuius ſubſtantialẽ exiſtentiã deſinit eſſe panis conuerſus:ut hitũ eſt lec.40. Ideo non dicitur conuerſio hic trãslocatio,ſed traſſubſtãtiatio Corpus aũt Chriſti in hac cõuerſione nõ creatur: quia ante fuit:& per conuerſionẽ tranſſubſtantialiter non mutatur:ideo nõ debuit poni uerbum imperatiuũ.uocans rem de nõ eſſe ad eſſe:fiat,uel creetur:ſed uerbũ eſt, ſubſtantiuum ſignificans immutatã,& ſemper exiſtẽtẽ corporis Chriſti ſubſtantiã. Hoc de uerbo eſt. ¶ Quia etiam conuerſio fit panis in corpus Xp̃i, Y tanquã in ſignũ alterius:quia corpus Chriſti res eſt ſacr̃i panis: & ſacr̃m corporis myſtici,quod ex multis membris diuerſorum officiorum cum uno capite Xp̃o connectitur,ſignans unionẽ membrorũ fideliũ cũ Chriſto,nõ ſufficit dicere,caro.

1. Cor. 12.

Quod licet ſufficeret ad rationẽ cibationis ſpiritualis exprimẽdã (propter quod Xp̃s cũ de cibo loquitur:utitur nomine caro) ad ſignandũ aũt utriq;,quod pertinet ad rationẽ ſacr̃i dicẽdũ erat corpus.quod cõe eſt ad totũ homogeneũ,& ęterogeneũ. Vnde in inſtitutione ſacramenti dixit Chriſtus. Accipite &c. hoc eſt corpus meũ. Et licet panis, quia cibus, & eiuſdẽ rationis in ſuis partibus,apte ſignificet carnẽ Chriſti,quia tamẽ ex multis granis conficitur p̱ aquę admixtionẽ unitis, & in paſtã redactis apte ſignificat corpus Chriſti ex multis mẽbris connexũ,anima eius ſacroſancta uiuificatũ, ut uult beatus Aug. ſuper Iohannẽ. Vt ergo utrumq; ſignificaretur:& corpus Chriſti ut cibus uitæ,& ut myſtici corporis ſignificatũ,cõgruẽtius dicitur corpus,quã caro. Quia etiam tota operatio iſta fit uirtute uerbi increati, hoc ſacramentum inſtituentis, & diſpenſantis ſub hac uerborum forma: miniſter ex poteſtate a deo ſibi tradita hoc idem miniſterium aliter facturus eadem uerba aſſumit: non tamen in ſua, ſed in Chriſti

 principa

Digitized by Google

[illegible]

Digitized by Google

rat per ſubiectum & prædicatum ſunt idem: ſiue magis logice loquendo, ꝙ extrema.ſ.ſubiectum,& prædicatum ſupponunt pro eodē. Si aūt fuerit de poſſibili: importat unionem illā eſſe poſſibilem pro aliquo tpe. Hinc eſt illud, ꝙ nunquam propoſitio de ineſſe: de præterito, uel de futuro eſt uera: niſi ſua de præſenti aliqñ fuit, uel aliqñ erit uera: quia omne tēpus præteritū aliqñ fuit præſens: & omne futurū aliquando erit præſens. Sic nunquam propoſitio de poſſibili eſt uera: niſi ſua de ineſſe ſit poſſibilis. Cū ergo hæc: panis eſt corpus Chriſti, ſimpliciter eſt impoſſibilis: ideo omnes illæ ſunt falſæ,& impoſſibiles: panis erit corpus Chriſti: corpus Chriſti fuit panis: panis poteſt eſſe corpus Chriſti. panem poſſibile eſt eſſe corpus Chriſti. Similiter & earū conuerſæ. Et quia non ſunt dabiles aliæ propoſitiones affirmatiuæ de eſſe,& poſſibili a prædictis, in quibus ſunt totalia extrema: ſequitur, quod

C dictū eſt: ꝙ oēs tales ſunt falſæ. ¶ Propoſitiones uerò, in quibus non uterq; terminorū panis,& corpus Chriſti eſt totale extremū, ſed ad minus unus eorum eſt pars extremi ſunt in duplici differentia. Aut ſunt ambo recti caſus: aut alter eorū eſt obliqui caſus. Si ambo ſunt recti caſus: tunc prædicantur mediante uerbo fit, efficitur, incipit eſſe: & ſi qua ſunt ſimilia. Et tunc ad ueritatē talis requiritur: ꝙ extrema ad minus ſucceſſiuè ſupponant pro eodē. Vnde illa, albū fit nigrū: nunquā erit uera: niſi illud, quod iam eſt albū: aliquando fit nigrū ita ꝙ pro illo, pro quo albū ſupponit: aliquando ſupponat nigrū. Sic de illa. Peccator fit iuſtus: perſecutor fit diſcipulus,& ſimilibus. Vnde illa eſt ſimpliciter falſa. Homo fit aſinus: homo fit cadauer: embrio fit hō: quia illud, ꝙ eſt homo: totū.ſ.cōpoſitū nūquā erit: nec fuit illud ꝙ ē, uel erit cadauer. Cōpoſitū.n. ex materia,& forma cadaueris, nunquā fuit homo, licet materia hominis poteſt fieri materia cadaueris. Et materia embrionis poteſt fieri materia hominis. Et materia hominis fieri poteſt materia aſini, licet per multas tranſmutationes medias. Et ad hunc intellectum quandoq; (licet improprie) conceduntur illæ, homo fit cadauer, lignum fit ignis: quia pars hominis, aut ligni fit pars cadaueris, uel ignis. Sed ſiue proprie, ſiue improprie non eſt illa uera ſecundum uim uerborum. Panis fit corpus Chriſti, quia nec nunc, nec poſterius, quod eſt panis, poteſt eſſe corpus Chriſti, ideo nec ſimul, nec ſucceſſiue panis,& corpus Chriſti pro eodem ſupponunt. Nec pars panis aliquando erit pars corporis Chriſti, quia in conuerſione, panis totus deſinit: nec aliquid eius intrat corpus Chriſti. Vnde omnes illæ ſunt ſimpliciter falſæ, panis fit corpus Chriſti, panis factus eſt, aut fiet corpus Chriſti. Sic de uerbo efficitur, incipit eſſe,& ſimilibus. ¶ Si autem alter terminorum ponitur in

D obliquo: tunc regulariter ponitur cū additione præpoſitionis ex, de uel in: ita ꝙ ex uel de, additur termino a quo, ideſt pani, ut ex pane, uel de pane fit corpus Chriſti. Et tunc præpoſitio ex, uel de, poſſunt dicere circūſtantiam cauſæ materialis, uel circumſtantiam ordinis; ut cum dicimus. Ciphus fit de, uel ex auro, quoad primum: uel ex mane fit meridies, ut dicitur. 5. Methaph. quoad ſecundum. Primo modo adhuc falſum eſt dicere, ex pane fit corpus Chriſti: quia ualebit ex pane tanquam ex materia fit corpus Chriſti, quę falſa eſt: ut iam dictum eſt. Secundo modo conceditur, quia tunc tantum dicit ordinem ſubſtantiæ panis ad præſentiam corporis Chriſti,& ualet tantum ex, uel de pane fit corpus Chriſti .i. poſt deſitionem panis fit præſens corpus Chriſti, ſiue panis ſuccedit corpus Chriſti. hoc modo etiā conceditur; ex nō hoīe fit hō i. poſt nō eſſe hoīs ſuccedit eſſe hominis: quod nihil aliud eſt dicere, niſi poſtquam aliquid nō fuit homo: fit homo. Similiter conceditur, ex non albo fit albū. Quā forte

Quę propoſitiones in hac materia circa panis conuerſionē ſint propriè aut impropriè admittendę uel reſpuendę.

philo-

philoſophus non concederet , niſi propter commune ſubiectum utriuſque termini. Si uerò ponitur præpoſitio in, addita termino ad quem, id eſt corpus Chriſti: ut dicendo. Panis tranſit, uel conuertitur in corpus Chriſti, & tunc denotat circonſtantiam termiui ad quem conuerſionis, & ideo ipſa uera eſt: & inter alias magis propria. Nam tantum ualet, panis tranſit in corpus Chriſti. i. panis tranſit, uel cōuertit: cuius trāſitus, ſeu conuerſionis corpus Chriſti eſt terminus ad quē: quod nihil aliud eſt, niſi ꝙ deſitioni panis, quæ tranſit de eſſe ad nō eſſe: terminus ad quē. i. illud, quod ſuccedit, eſt corpus Xp̄i. ¶ Ex quibus ſummarie colligit, ꝙ ſolum his locutionibus uere exprimitur tranſſubſtantiatio panis in corpus Xp̄i, in quibus ablatiuo pane additur ex, uel de: aut accuſatiuo corpus Xp̄i, addit præpoſitio in. Et ſecunda pro tanto eſt magis propria: quia non denotat communem materiā utriq; termino cōuerſionis. Et ad alterā illarū reducere oportet omnes alias ſi in ueritate debeant ſaluari, & hoc uult glo. de conſe. diſ. 2. quia corpus, ſuper uerbo, conuertuntur. Bn̄ dicit inquit, conuertunt, uel tranſſubſtantiantur: uel (ut alij dicunt) tranſeunt, uel tranſeant: nō fiunt, nec incipiunt. Nihil. n. fit, uel incipit eſſe corpus Chriſti. Pōt tn̄ concedi, ꝙ de pane conficiatur, uel fiat corpus Xp̄i: ſicut de aqua fit cryſtallus: ſed ſecurius non cōcedit hoc. Et ubicunq; inuenitur panis, uel de pane fit, uel conficitur corpus Chriſti; ſic intelligitur. i. tranſit in corpus Xp̄i. Vel expone ſic. i. ſub ſpecie panis, uel latet, uel incipit eſſe, uel latere corpus Chriſti, ubi ante cōſecrationem nō erat. Si. n. panis corpus Chriſti fieret, ſingulis diebus ei adderetur aliquid, quod prius non erat, & ſic ſemper augmentaret. Item qualiter uniretur diuinitati illæ panis, & iſtæ. Item ſi panis eſt corpus Chriſti: ergo aliquid, quod non eſt natum de uirgine, & ſic aliquid inanimatū eſt corpus Chriſti, ergo eſt animatum, & inanimatum, ergo non ſolum de uirgine habuit originē. Non intelligas ergo, quod aliqđ augmētū ſumat ex tali conuerſione, nec eo modo, quo cibus conuertitur in carnem, ſed ibi eſt corruptio. i. deſinit ibi eſſe ſubſtantia panis, & uini, nulla tamen generatio. Vnde non poteſt dici, ꝙ ſit ibi uera tranſſubſtantiatio quantum ad hoc, ꝙ noua eſſentia ibi generetur. Hæc glo. cuius intentio patet: licet uerba gloſatorem theologum non fuiſſe ſua improprietate demonſtrent. Ex his ſatis patet, quomodo auctoritates ſuprapoſitæ, & ſimiles ſint moderandæ, & ad ſenſum catholicum reducendæ. Et tantum de illo.

> Epilogus quibus uerbis exprimitur tranſſubſtātiatio panis in corpus Chriſti.

E

DE DIVINISSIMI SACRAMENTI Euchariſtiæ ueneratione, ſeu cultu.

> Conc. Trid. ſeſ. 13. c 5. can. 6.

QVIA autem ex prædictorum omnium inueſtigatione, ſufficienter patuit in hoc ſacramento CHRISTVM contineri, & quoad corpus, & animam ineffabilemque deitatem: reſtat pro complemento illius quarti membri inquire- K re quo cultu: quave adoratione diuiniſſimum illud ſacramentum, tam a ſacerdote celebrante, quàm a circunſtantibus debeat uenerari. Ad hoc enim ſtatim facta conſecratione reuerenter in altum fert hoſtiam ipſam populo oſtendens, quatenus uiſa euchariſtia ab hominibus,

Digitized by Google

Digitized by Google

riot præſata intentione exhibetur alicui, quod nõ eſt uerè, & eſſentialiter
Deus, nõ eſt latria, ſed idololatria: quia illud, cui impenditur, quodcunque
fuerit, citra Deum eſt, uelut umbra: & idolum reſpectu Dei ueræ lucis, &
perfectiſſimi entis. unde dicitur idolatria. i. latria exhibita idolo. ¶ Et quia
ex actibus frequenter elicitis generatur habitus, latria non ſolum accipitur
pro actu ſummæ adorationis, ſed etiam pro ipſo habitu, ſecundum quam Quid & quot
I acceptionem dicitur uirtus ad religionem pertinens. ¶ Secunda ſpecies modis accipitur.
Dulia. adorationis eſt dulia. Et dicitur dulia a dulos græcè, quod eſt ſeruus latinè. Inde dulia. i. ſeruitus. Et accipitur dulia tripliciter: propriè, communiter, & communiſſime. Propriè accipitur pro ſeruitute, ſiue reuerentia,
quam ſerui, & ſubiecti impendere debent dominis ſuis, & ſuperioribus. Et
Auguſt. ſic loquitur Aug. 10. de Ciui. Dei c. 1. Ea ſeruitus, quę debetur hominibus:
ſecundum quam præcepit apoſtolus: ſeruos dominis ſuis ſubditos eſſe debere, alio nomine hoc eſt non latria, græcè nuncupari ſolet. Vocabulum
autem illud græcum non exprimit: ſed communi uocabulo a doctoribus
communiter dulia nominatur. Et quia duplices ſunt ſerui. Quidam mancipia, ſeu poſſeſſio domini, quibus domini ipſi utũtur ſicut ceteris ſuis rebus
ad propriam utilitatem, quibus dominus ſecundum Ariſto. in politicis:
principatur diſpotico. i. dominatiuo principatu. Alij ſunt ſerui naturaliter:
qui carent naturali prudentia; nec uigent naturali ratione. de quibus dicit
philoſophus. Homines corpore robuſti, intellectu autem deficientes: naturali er ſunt aliorum ſerui, qui tamen ſimpliciter ſunt liberi, eiſq; domini principantur politice, & ciuiliter. Ad utroſq; extendit ſe dulia. Eſt enim
dulia propriè accepta, uirtus, qua ſerui, & ſubditi ſuis dominis, & ſuperioribus honorem, ac reuerentiam exhibere debent ſecundum id Petri.
Serui ſubditi eſtote dominis, non tantum bonis, & modeſtis: ſed etiam diſcholis 1. Petri. 2. Ita in uete. lege ſecundogeniti primogenitos, ut ſuos do
1. Petri. 2. minos, & maiores adorabant. Vnde Gen. 27. dixit Iſaac ad Iacob filium
ſuum. Eſto dominus fratrum tuorum, & incuruētur ante te filij matris tuæ.
¶ Dulia uerò communiter ſumpta dicitur ſeruitus quædam reuerentialis,
ſecundum quam rationales, & intellectuales creaturæ ſe mutuò honore
præueniunt: & uenerantur propter quaſdam ſpeciales rationes, propter aliquod diuinum, uel uirtuoſum in ipſis repertum: aut ſaltem eis poſsibiliter
non excluſum. Et ſecundum hoc legitur homines alios quoſdam adoraſſe,
qui tamen neque fuerunt ipſorum domini: nec rectores, ſed ad captandum
beniuolentiam, uel mitigandam iram, aut ad deſignandum aliquam uirtutem: ſeu in ſignum ſpecialis amoris, & amicitiæ. Sic legitur de Moyſe in
Exod. 18. Exod. 18. quod egreſſus in occurſum cognati ſui Ietro ipſum adorauit. Sic
Gen. 33. Iacob de Meſopotamia progrediens: in terram pronus adorauit ſepties fratrem ſuum Eſau appropinquantem. Gen. 33. Et David adorauit Ionathan
K 1. Reg. 20. filium Saul 1. Reg. 20. ¶ Et notanter dictum eſt propter aliquod diuinum Signæ duliæ licet ſint æquiuoca aliqua tamen ſoli Deo ſũt reſeruanda.
in iſtis rationabilibus creaturis communiter repertum. Hoc diuinum eſt,
quod ſunt conditi ad Dei imaginem. Vnde dicit Damaſcenus. Cuius gratia nos inuicem honoramus, niſi quia ad imaginem Dei facti ſumus, propter quod & 1. Petri. 2. dicitur. Omnes honorate. Nam ſicut charitas, &
dilectio extendit ſe ad omnes Dei imagine inſignitos: beatitudinis quoque (quam trinitas ipſa eſt, ad cuius imaginem inſigniti ſunt) capaces. Et
hoc modo extendit ſe dulia ad omnem creaturam non damnatam.
Non enim extenditur ad dæmones, & reprobos per damnationis ſententiã
a beatitudine perpetuò excluſos. In quibus etſi imago Dei quantum ad naturalia perſeuerat, nec deleri poteſt, tamen quia a Deo perpetuò ſeparati,

b eatitudinem

Digitized by Google

beatitudinem ſecundum ordinatam Dei potentiam adipiſci non poſſunt,
tanq̃ inimici a Deo proſcripti, a nobis nullatenus ſunt honorandi. Sic ẽt
pp alias gratias, & dona gratis data naturalibus ſuperaddita, ut ſapientia,
uirtus, & cetera dona gratias data, quæ ad ædificationem uel eccleſiæ, uel
perſonæ a Deo donantur, dulia adorantur, quaſi in hoc alios non haben-
tes talia præcellentes. Sic in politicis philoſophus dicit, ꝙ homines rõne
uigẽtes naturaliter aliorum ſunt domini, & rectores, & per hoc ceteris ma
gis honorandi. Sic Pharao honorauit Ioſeph. Et Nabuchodonoſor Da-
nielem. Et lex docet ſenes honorandos dicens. Coram cano capite conſur
ge, & honora perſonam ſenis, & time dominum Deum tuum. Leuit. 19. Si
gratiam Dei habentes honorandi ſunt, de quibus B. Grego. ſuper Ezechie- Grego.
lem. Boni, & uirtuoſi honorandi ſunt, ne fortaſſe per eos ille prouocetur,
q eorũ corda inhabitat. Magis aũt creatura iam beata rationabiliter eſt ado
randa. Sic Abraam adorauit angelos Gen. 18. Ioſue cecidit pronus in ter- Gen. 18.
ram adorans angelum. eiuſdem 5. ca. Verum, quod intelligi poſſunt in an-
gelis perſonam domini adoraſſe mittentem. Verum quia ut dictum eſt: ſi-
gna adorationis exterioris ſunt æquiuoca, aliud ſignificantes dum Deo,
aliud dum creaturæ exhibentur, propter quod ea, quæ communiori uſu ad
diuinæ maieſtatis proteſtationem exhibentur; creaturæ exhibenda non
ſunt. De quo Beatus Auguſt. 10. de Ciuitate Dei dicit. Multa de cultu August.
diuino uſurpata ſunt, quæ honoribus deferuntur humanis ſiue humilitate
nimia, ſiue adulatione peſtifera. Ita tamen quod ea, quibus deferuntur ho-
mines: habentur, qui dicũtur colendi uenerandi. Si autem multum eis ad-
ditur, & adorandi. Quis uerè ſacrificandum cenſuit, niſi ei, quem Deum Apoc. ulti.
aut ſciuit, aut putauit, aut finxit. Ideoque Iohannes Angelum in Apocal.
cap. ulti. ſibi loquentem adorare uolens prohibitus eſt ab eo dicente. Vide,
ne feceris. Tum ad oſtendendum dignitatem hominis, quam conſecutus
eſt per Chriſtum, ut angelis æquetur. Vnde ſubditur ibidem. Conſeruus
tuus ſum, & fratrum tuorum. Tum ad excludendum idolatriæ occaſio-
nem. Vnde ſubditur. Deum adora. propter occaſionis uitationem, Mar
docheus noluit adorare ſuperbiſſimum Aman timens, ne honorem Dei
transferret ad hominem, ut dicitur Heſter 2. ¶ Dulia communiſſimè ſum L

Dulia cõmuniſſime ſumpta extendit ſe ad latriã.

pta extendit ſe etiam ad latriam, prout dicit reuerentiam, & honorem
exhibitos & minoribus, & paribus, & ſuperioribus; nedum participatum
dominium habentibus puta creaturis, ſed etiam uniuerſaliſſimo creato-
ri habenti illimitatam, & uniuerſalem præſidentiam. Et ita loquitur glo.
ſuper illud pſal. Domine Deus meus in te ſperaui. iuncta glo. ſuper illud Pſal.
Pſalmus. In eccleſijs benedicite Deo: domino de fontibus Iſrael. Pſal.
67. Domine dicit per omnipotentiam, cui debetur dulia. Deus per crea- Pſal. 67.
tionem, cui debetur latria. Et Beatus Auguſtinus ſuper illud Matthæ. 4. Auguſt.
Dominum Deum tuum adorabis: & illi ſoli ſeruies: dicit. Seruitus duo-
bus modis ac diuerſa ſignificatione ſolet appellari. Dicitur enim latria:
dicitur & dulia. Sed dulia intelligitur ſeruitus communis: hoc eſt, ſeu
Deo, ſeu homini, ſeu cuiliber rerum naturæ exhibita. A qua etiam ſerui-
tus, id eſt dules græcè nomen accepit. Latria autem appellatur ſeruitus il-
la, quæ ſola diuinitatis cultui debita, nec ulla eſt participanda creaturæ,
unde idolatræ nuncupantur. Hæc Auguſtinus qui duliam in hac aucto-
ritate accepit tertio modo, ſiue largiſſimè. ¶ Sed notandum, quod quia
in Deo conſideramus dignitatem, & perfectionem creaturę incommuni-
cabilẽ ſecundũ nomen, ut eſt eſſentia diuina, & natura, qua creaturę incõi-
cabilis eſt. Vñ creatura Deus ꝓpriè, uel diuina natura dici nõ põt. Cõſide

remus & in Deo dignitatem communicabilem,non ſecundũ eundem gradum,ſed ſecundum idem nomen: ut ſapientiam, potentiam, bonitatem, præſidentiam,dominium. Nam & creatura dicitur potens,ſapiens, dominus &c. Ratione perſectionis incommunicabilis creaturæ debetur Deo adoratio latria,quæ ſimpliciter incommunicabilis eſt creaturæ:intellige ſecundum nomen. Ratione perfectionis communicabilis debetur Deo honor, & adoratio communicabilis ſecundum nomen communicabile, q̃d eſt dulia communiter acceptum.Et ſic loquitur glo.allegata. Deo,cui debetur latria.i.honor incommunicabilis quemadmodum deitas eſt incommunicabilis. Dominium enim communicatur creaturæ ſecundum ꝙ dicimus,ꝙ Deus potens facit creaturam potentem.Sapiens eſt,& facit creaturam ſapientem:bonus eſt, & facit creaturam bonam, ita ꝙ participat eius bonitatem.Et ſecundum hoc debetur ei honor, quia deſcendit in communionem.ſ.ratione dignitatum,in quarum participatione dicimus eſſe creaturam.Et iſte honor nominatur nomine communi, quod eſt dulia. Et ita patet ſenſus huius glo.Benedicite Deo cui debetur latria Domino,cui de-

Pſal.7. betur dulia.Vel ut addit in pſal.7. Domine per potentiam,cui debetur dulia.Deus per creationem,cui debetur latria, quia creatio actiua non com-

M municatur creaturæ:ſed bene potentia communicatur. ¶ Non tamen intelligenda ſunt hæc: ꝙ in Deo differat eſſentia,dominium,ſapientia,quaſi diſtinctæ perfectiones:quarum una ſit creaturæ communicabilis:alia incommunicabilis. Nam nihil diſtinctum ab eſſentia dicit potentia, ſapientia &c. In Deo enim eſt tantum una perfectio, quæ eſt diuina eſſentia, & hæc omnibus modis eſt ſapientia,ueritas,& potentia. Nec ſapientia plus, uel ueritas eſt ſapientia,quam eſſentia. Vnde non plus diſtinguitur ſapientia ab eſſentia,a bonitate uel æternitate,quàm ſapientia a ſapientia. Quod

Non ſunt diuerſę rõnes adorandi in Deo, quãuis nomen adorationis multiplicetur.

Auguſt. plane dicit B. Auguſt.in de triplici habitaculo:Omnia unum ſunt in Deo, excepto quod ad relationem pertinet. Nam ſapientia, & ueritas Dei, & æternitas,non diuerſa ſunt ſed unum ſunt:ſicut & omnia. Sapientia enim Dei non magis ſapientia,quam ueritas eſt. Et non magis ueritas, ueritas eſt,quam ſapientia,quam æternitas,quam cetera Dei. Omnia unum enim ſunt in Deo:& non ſolum inter ſe eadem ſunt in Deo: ſed non aliud ſunt, quam ipſe Deus. Hæc illæ. Et ita nec aliquid in Deo realiter communicatur creaturæ,& non aliud,puta potentia, ſapientia, non ſubſtantia,uel eſſentia. Nihil enim eſt,quod in Deo realiter communicatur creaturæ:ſed ſecundum nomen tantum: hoc eſt nomen potentia,nomen ſapientia,uniuoce attribuitur creaturæ, & Deo: & hoc ſecundum rationem generalem non enim eſt ſapientia Dei eiuſdem rationis ſpecificæ,& ſapientia creaturæ:quia illa eſt ſubſtantia,iſta accidens. Nomen autem Deus, diuinitas,nõ attribuitur uniuoce:& proprie creaturæ. Et ſecundum hoc non ſunt rõnes diuerſæ adorationis ſpecies deberentur Deo. Sed quomodocumq; a nobis conſideratur Deus, ſiue in ſe abſolute, ut infinitæ pelagus ſubſtantiæ, ſiue in ordine ad creaturam,ut creator,dominus, conſeruator,per potentiam, ſapientiam,bonitatem: ſemper debetur ſibi adoratio latriæ:quia totum eſt idem in Deo.Nec dulia iſta,quæ debetur domino ſecundũ prædictam glo. diſtinguitur a latria:ſed eſt actus latriæ.Neque dulia accepta diſtinguitur a latria,niſi ſicut genus a ſpecie.Et ſicut idem eſt ſortes,& homo,& animal: ita idem actus adorationis: puta quo profiteor Deum ſummum:infinitum: omnipotentem &c.eſt actus latriæ,& duliæ generaliter acceptæ. Sic ergo ſapientia diuina, & Deus idem ſunt: ſic dulia Deo debita, & latria idem ſunt,ſicut animal rationale,& homo, licet nomẽ dulia generale ſit ad actũ

Nihil quod eſt in Deo cõmunicat creaturæ niſi ſecundum nomen.

adorationis

Digitized by Google

adorationis diuinæ;& ad actum adorationis creaturæ. ¶ Licet autem tantum ſit una ratio adorationis in Deo, quæ eſt infinita Dei maieſtas:etiam quibuſcumq; terminis differentibus exprimatur,eſt tamen differentia, aut multiplex ratio debiti in creatura: qua ipſa creatura obligatur ad colendum Deum cultu latriæ, ſecundum multiplicitatem beneficiorum, & gratiarum a Deo acceptarũ: ſic debitor eſt homo ratione beneficij creationis,ratione beneficij redemptionis,iuſtificationis,glorificationis.Etiam quia non æqualiter oẽs recipiunt,non eſt æquale debitum, quia iuxta Euãgelicam parabolam. Cui plus committitur,plus debet. Vnde uni dedit dominus duo talenta,alij quinq;. Et plus debuit,cui quinque commiſit,quã cui unum.Et ſic ex parte commiſſi,ſeu accepti non eſt æquale debitum, tamen æqualis honor:quia honor reſpondet,dignitati:& eadem dignitas eſt in Deo,qua accipio hoc,& illud. His ſententialiter concordat doctor irrefragabilis part.2.q.30. ¶ Diuiditur autem communiter dulia primo modo,uel ſecundo modo accepta,ut.ſ.tantum creaturæ debetur,in duliã maiorem, & duliam minorem. Dulia maior eſt tertia ſpecies diuiſionis principalis, ſiuæ primæ ſuprapoſitæ,quæ hyperdulia dicitur ab hyper quod eſt ſuper, quaſi excellens dulia. Minor dulia ſimpliciter obtinet nomen dulia generale ſine addito. Hyperdulia eſt ſeruitus quædam reuerentialis exhibita ratione excellentiæ ſingulariſſimæ, & eminentis in eo, cui exhibetur: qualis eſt reuerentia exhibita uirgini glorioſæ, in qua eſt prærogatiua excellentiſſimæ, & ſingulariſſimæ dignitatis, puræ creaturæ conceſſa,in eo, quod eſt mater Dei,quæ excellit Cherubin, & Seraphin,& omnes angelicos ſpiritus.Hæc etiam hyperdulia ſecundum quoſdam, conuenit monarchis eccleſiæ,Papæ,& Imperatori. Quod admitti poteſt faciendo comparationem ſtatuum,officiorum, & dignitatum in eccleſia militante,ibi manendo præciſẽ.In his enim ſupremus,& excellentiſſimus ſtatus in ſpiritualibus eſt papatus.In ſecularibus eſt maieſtas imperialis. Sic admittit Papa tanquam ſupremus Hierarcha in policia eccleſiaſtica, ut ſibi fideles proſternantur uſq; ad pedum oſcula, non quidem ratione ſanctitatis perſonalis(ſi recte eſt ſibi conſcius, & rationis compos, cum ſit homo fragilis, neſciens ſicut ceteri an amore, uel odio dignus ſit) ſed ratione dignitatis ſui ſtatus,quia uicarius eſt Chriſti in terris, qui poteſtatis plenitudinẽ conceſſit Petro,& cuilibet ſuo legitimo ſucceſſori.Hinc fortaſſis crucem gerit in ſandalijs,quam oſculandam offert,tanquam locum gerens crucifixi:honorem illum non ſibi uſurpans; ſed in dominum, cuius ſignum oſculatur retorquẽs.Claues etiam habet in ſigno,ſiue armis,quia ſucceſſor eius eſt, cui ſingulariter clauium poteſtas in ſua plenitudine eſt collata. Sic & reges, & Imperatores patiuntur proſtrationes, & uſque ad terram genuflexiones ſibi exhiberi.Sicut legitur 2.Reg.14.Dauid non repulit adorantes ſe ſuper faciem terræ,ſed magis petita conceſſit. In quo non repræhenduntur tanquam honorem ſibi indebitum arrogantes. Verum loquendo de hyperdulia comparando ad uniuerſitatem creaturarum non poteſt reuerentia illa hyperdulia nuncupari. ¶ Dulia minor ſiue ſimpliciter dicta: eſt reuerentia communis alicui exhibita non in atteſtationem alicuius excellentiæ ſingulariſsimæ, ſed ſecundum rationem excellentiæ communem multis;qualis eſt reuerentia exhibita prælatis inferioribus, in ſacris ordinibus conſtitutis, aut in dignitatibus, perſonis uirtuoſis, hominibus ſapientia præexcellentibus,immo & beatis angelis,& animabus ſanctis,potẽtibus nobis ferre auxilium,aut noſtram indigentiam releuare. Vel ſecundum ſuam generalitatem, quibuſcumq; creaturis rationalibus, & intelle-

N

Matth.25.

O

Hyperdulia

Con.Triden ſeſ.25.cap.de inuocatione ſanctorum.

2. Reg.24.

ctualibus

Digitized by Google

ctualibus beatitudinis capacibus: ſecundum Dei potentiam ordinatam. Et poteſt quælibet harum ſpecierum accipi, uel pro actu interiori: uel pro actu exteriori: uel pro habitu ex actibus huiuſmodi generato correſpondenter ad dicta ſuperius de latria.

P ¶ Quia autem materiam adorationis intrauimus, paulò latius in ea moremur, ut particularius noſſe poſſumus, quæ quomodo adorare oporteat. Ne indiſcreta noſtra adoratio ſit, aut negligens in noſtram ſugillationem audiamus a domino. Vos adoratis, quod neſcitis Ioh. 4. Et illud Matth 25. Quandiu non feciſtis uni de minoribus: his nec mihi feciſtis. Inquiramus igitur. An creaturæ rationales, & res inſenſibiles a nobis adorandæ ſint. Vt exempli cauſa: crux Chriſti, imagines ſanctorum, & reliquiæ, ac cetera ad Chriſtum, uel membra eius, hoc eſt ſanctos pertinentia. Secundò an Chriſti humanitas ſit latria ueneratione adoranda. Ex quibus clarè patebit, quæ quomodo in altaris ſacramento conſiſtentia ſunt adoranda.

Ioh 4.
Matth. 25

Quid, & q̄ſo adorandum.

Adoratio analogice attribuit Deo, & creaturæ.

¶ Quantum ad primum notandum, ꝙ adoratio in ſuis ſpeciebus, latria, dulia, & hyperdulia deſcripta eſt in ſua propria ſignificatione, prout tantum conuenit naturæ intellectuali ſeu rationali: rōne cuiuſdam ſuperioritatis, & excellentiæ tanquam obiecto proprio, ſiue per ſe adorando. Accipitur autem & largius, ut etiam extendit ſe ad ea, quæ non per ſe, aut propter ſe: ſed per accidens, & propter aliud uenerátur: nec principaliter ad ea terminatur adoratio, ſed ad aliud per ea, quæ habent aliquem ordinem repræſentationis, continentiæ coniunctionis, aut alterius huiuſmodi habitudinis. Et quia adoratio non conuenit illis tanquam obiectis adorationis actū terminantibus, ſed quaſi medijs, per quæ adoratio terminatur ad obiecta per ſe, & principalia: ideo eorū adoratio eiſdē nominibus nominatur, & ad eaſdē ſpecies reducitur adorationis, quæ ſunt principalium obiectorum, propter quæ illa uenerantur. Et per hoc adoratio non conuenit uniuocè his, & illis: ſed analogicè. Et ſic adoratio prout attribuitur illis minus principalius: eſt ueneratio alicuius non propter ſe: ſed propter aliquam habitudinem ſpecialem, quam habet ad aliud principaliter adorādum. Et illo modo poteſt ſimiliter diſtingui in ſpecies latriā, duliā, & hyperduliam, ut latria dicatur reuerentia, uel ueneratio, quæ debetur alicui, non tanquam ſimpliciter ſummo, ſed tanquam habenti ſpecialem habitudinem ad ſimpliciter ſummum latria propriè dicta adorandum, & ſic ſuo modo de alijs ſpeciebus.

Q ¶ Eſt autem hæc habitudo rei inanimatæ, aut inſenſibilis ad naturam intellectualem, uel rationalem adorabilem in genere duplex. Vna eſt ratione repræſentationis. Alia ratione ſpecialis coniunctionis aut unionis, ut quia pars continens hābitus. i. ueſtis poſſeſſio contingens, uel aliquod ſimile. Repræſentatio autem fit tripliciter. Vna fundatur in ſimilitudine rei repræſentantis ad repræſentata, quæ imitatur ipſam in quibuſdam accidentibus ſimilibus, ſicut imago picta, uel ſculpta ſecundum ſimilem protractionem, & figurationem membrorum Chriſti: ſiue in ea figura, in qua natus eſt: ſiue in qua prædicauit, ſiue qua crucifixus in ligno pependit, ſiue qua a mortuis reſurrexit, aſcendit, uel ad iudicium uenturus expectatur, ſecundum quam in recordationem uenire facit perſonam Chriſti ueri Dei, & hominis. Alia eſt repræſentatio, quæ ſumitur non ex figurali ſimilitudine membrorum Chriſti. gratia exempli, ſecundum corporalia lineamenta, ſed ex quadam extenſione, uel diſtenſione partium, brachiorum. ſ. & crurum ſanctiſſimi corporis Chriſti in cruce pendentis. Et per hoc etiam in recordatiuam Chriſti ſic paſſi facit noticiam deuenire, ſicut crux picta, uel ſculpta etiam ſine imagine appendentis ad memoriale dominicæ paſſionis. Tertia eſt repræſentatio non ex ali-

qua

qua prædictarum ſimilitudinum, ſed ex uoluntate, & beneplacito Dei, qui uoluit per aliqua præcedentia facta Chriſtum ſignificare, & figurare: ſicut petra deſerti, & ſerpens æneus Chriſtum figurabant. Imagines primis duobus modis adorantur ſimili ſpecie, qua adoratur repræſentatum. Vnde ſi fuerint imagines Chriſti adorantur eadem ſpecie, qua Chriſtus, id eſt adoratione latria. Si beatiſſimæ uirginis hyperdulia. Si B. Petri, uel alterius ſancti dulia. Hæc tamen adoratio magis terminatur ad rem ſignificatam, quam ad ipſam imaginem. Vnde Damaſ. libr. 4. ſententiarum. Honor, qui exhibetur imagini, refertur ad illum, cuius eſt imago. Vnde dicit magnus Baſilius. Honor imaginis ad prototypum peruenit, i. exemplar. Eſt enim prototypum prima forma, ſeu forma exẽplaris, ad quam facta eſt imago. De hac adoratione imaginis Chriſti habetur in quodam Decreto Synodi Conſtantinopolitanæ: ubi dicitur. Sacratã imaginem dñi noſtri Ieſu Chriſti, & omnium liberatoris, & ſaluatoris ęquo honore cum libro euangeliorum ſanctorum adorari decreuimus. Et infra. Si quis ergo non adorat yconam ſaluatoris Chriſti, non uideat formam eius, quando ueniet in gloria paterna glorificari, & glorificare ſanctos ſuos, ſed alienus ſit a communione ipſius, & claritate. Quia autem repræſentans tertio modo habet rationẽ imaginis, non ſic adoratur. In illis enim non apparet aliqua ſenſibilis imitatio ſimilitudinis, ratione cuius repræſentet ſtatim Chriſtum: ſed duntaxat ex aliquo occulto myſterio: unde & figuræ miſticæ dicebantur, propter quod non ſtatim intuentem in rememorationem figurati perducebant. Et ſic facile adoratio terminaretur ad rem illam figurantem, & non ad figuratum protenderetur. Quod conſiderans rex Ezechias ſerpentem æneum, qui iuſſu Dei per Moyſen fuit erectus: ut ipſius aſpectu Iudæi a morſibus ſerpentum ſanarentur, laudabiliter contriuit, conſiderans populum ipſum ſerpentem adorando, gloriam non Deo, ſed ſerpenti tribuere, ut habetur 4 Regum 18. & in ca. quia ſancta. ſexageſimatertia diſtinctione. 4.Reg.18. R

De imaginũ adoratione reformationis.

¶ Ex his apparet: quod in adoratione imaginum, & aliorum per accidens adoratorum, quamuis ſit unus actus exterior, ut genuflexio uel aliud ſignum reuerentiæ, tamen in adoratione interiori ſunt duo actus diſtincti, quorum unus terminatur ad imaginem, non tamen eſt abſolute, ut eſt hæc res materialis, hic lapis, hoc aurum, uel lignum, ſed ad rem ipſam inquantum eſt imago Chriſti, uel alicuius ſancti. Hic actus eſt quædam recognitio, quia recognoſco rem illam: ut ordinatam ad repræſentandum Chriſtum. Vel complacentia, qua mihi complacet res illa, ut talis imago honoranda propter prototypum, & ille actus pertinet ad latriam analogice. Alius actus eſt, qui immediate terminatur ad prototypum: quo recognoſco id, quod repræſentatur tanquã ſumme bonum uniuerſale omnium principium. Ad quem actum eliciendum moueor per apprehenſionem imaginis. Et hic actus uere eſt actus latriæ proprie dictæ; q ſolum terminatur ad imaginatũ, & nõ imaginẽ. Non. n. uidendo imaginem recognoſco ipſam imaginem, quam uideo eſſe ſummũ bonum, ſiue conſiderẽ ipſam in rõne imaginis, ſiue abſolute, ut rem aliquam in ſe. Et ideo quod dicitur eodẽ actu adorãdã eſſe imaginẽ, & illud, cuius eſt imago: intelligendum puto de actu exteriori, cui correſpondent duo interiores, quorum unus terminatur ad imaginem, alius præciſe ad prototypum. Forte tamen quantum ad actus effectus ſuſtineri poſſet: quod eſſet unus affectus terminatus ad utrũq; ordine quodam ſicut eodẽ actu diligo creaturam, & Deum, cum diligo creaturã propter Deum, qui ſecũdũ aliquos ſimul eſt uſus, & fruitio. Vſus inquantũ terminatur ad creaturam. Fruitio inquantũ

terminatur ad Deum:non autem ſic de actu intellectus. Et ſic accipiendũ eſt, quod in decreto ſynodi Conſtantinopolitanæ ſupra allegato dr̃. Dignum eſt, ut ſecundum congruentiam rationis, & antiquiſſimam traditionem, propter honorẽ, qui ad principalia ipſa refertur etiam deriuatæ yconæ .i. imagines honorentur, & adorentur. Adorentur inquã, nõ per ſe quaſi in ipſis ſit aliqua uirtus: unde releuari, aut iuuari poſſit humana infirmitas: ſed tanquã ſigna Xp̃i, & ſanctorũ, qui ferre poſſunt auxilium poſtulanti. Et hoc eſt, quod dicit Can. uenerabiles. de conſ. d. 3. Venerabiles inquit, imagines christiani non deos appellant, neq; ſeruiunt eis, ut diis: neq; ſpem ſalutis ponunt in ipſis: neq; ab eis expectant futurum iudiciũ: ſed ad memoriam, & recordationẽ primitiuorũ uenerantẽ eas, & adorant. Sic ad adorandum Chriſti imaginem hortatur B. Auguſt. de uiſi. infirmorum: ubi loquens de tali imagine dicit. Hinc complectere humiliter, uenerare ſuppliciter: cum hæc ad memoriam tibi reducat crũcifixum. Hic eſt unus modus loquendi de imaginum adoratione. ¶ Alij ſunt, qui diſtinctionem ſupradictam adorationis non attendunt: ſed adorationem præſertim lattiã in ſua propria accipiunt ſignificatione. Hi dicunt, ꝙ imago neq; ut conſideratur in ſe, ſecundum ꝙ eſt lignum, lapis, aut metallum: neq; ut conſideratur ſecundum rationem ſigni, & imaginis eſt adoranda quia qualitercunq; conſideretur, eſt res quædam inſenſibilis, & creatura, cui adoratio latria minime eſt exhibenda. ¶ Quod uero chriſtiana religio imagines ſuſtinet in eccleſia, & oratorijs, non permittit eo fine, ut ipſe adorentẽ: ſed ut fidelium mentes per earum inſpectiones excitentur ad reuerentiam, & honorem exhibendum his, quorum ſunt imagines in quorum cognitionem recordatiuam dicunt. Et hic modus dicendi uidetur eſſe Roberti Holkot ſuper illud ſapientiæ. Infelices ſunt, & inter mortuos eſt ſpes illorum, qui appellauerunt deos ſuos opera manuum ſuarum, ubi ſic dicit. Non uideo eſſe bñ dictum ꝙ eodem honore honoretur deus & imago eius. Sed mihi uĩ dicendum: ꝙ neq; adoro imaginem Chriſti: quia lignum, nec quia imago, ſed adoro Chriſtum coram imagine Chriſti: quia .ſ. imago Chriſti excitat me ad amandum Chriſtum. Hic modus loquendi originem uidetur trahere ex dicto quodam B. Greg. qui Sereno Epiſcopo Maſsilienſi imagines deſtruenti, ne adorarentur: ita ſcribit, ut habetur de conſe. d. 3. perlatum. Perlatum eſt ad nos: ꝙ inconſiderato zelo ſuccenſas, ſanctorũ imagines ſub hac quaſi excuſatione, ne adorari debuiſſent, confregeris. Et quidem quia eas adorare uetuiſſes, omnino laudamus: fregiſſe uerò reprehendimus. Dic frater, a quo factũ ſacerdote aliquando auditũ eſt, quod feciſti? Aliud eſt enim picturam adorare: aliud per picturæ hiſtoriã, quid ſit adorandum addiſcere. Nã quod legentibus ſcriptura: hoc & idiotis præſtat pictura cernentibus: quia in ipſa ignorantes uideãt, quid ſequi debeant. In ipſa legunt, qui litteras neſciunt. Vnde et præcipue gentibus .i. laicis, pro lectione pictura eſt. Ad idem uidetur ſonare Damaſ. lib. 4 ſententiarum dicens. Quia non omnes noſcunt literas: neq; lectioni uacant: patres excogitauerunt uelut quoſdã triumphos in imaginibus hoc deſcribere ad uelocem memoriam. Quapropter multoties non ſecundum mentẽ habentes dñi paſsionem imaginem crucifixionis Xp̃i uidentes: & in ſalutaris paſsionis memoriam uenientes: procidentes adoramus Chriſtum. Ecce dicit Chriſtum adorari ad inſpectionem imaginum ducentium in notitiam rememoratiuam Chriſti. Hoc etiam dr̃ in canone allegato: uenerabiles: ubi additẽ in fine. Sed non ſeruiũt eis ſcilicet imaginibus, cultu diuino, ſicut nec alicui creaturæ: quo innuitur imagines non adorari lattia. ¶ Inter hos duos modos maior eſt diſcor-

B. Aug.

S

Quõ eccleſia tolerat, & colit imagines ſanctorum.

T

diæ in locutione, quam in re. Vterque enim modus hoc intendit, ꝙ creatura adorari non debet latria adoratione per ſe tanquam terminus adorationis; & hoc latria propriè dicta. Vterque etiam admittit: quod ad appræhenſionem imaginis mens fertur cognitiuè, & affectiuè in prototypũ ipſum adorando. Vterque etiam modus admittit, ꝙ uidens imaginem habet actum aliquem reſpectu imaginis, qui terminatur ad imaginem ipſam, ut eſt repræſentatiua imaginati. An autem aliquis horum actiuum debeat dici adoratio imaginis, uidetur eſſe diuerſitas: quæ uidetur ita reſolui poſſe, ꝙ actus ille, quo cognitiuè, & affectiuè feror in prototypum: ſit adoratio latria, dubium non eſt. Verum autem actus quo feror in imaginem debeat dici adoratio. Dicitur, quod eſt adoratio analogicè, & impropriè, non autem propriè: quoniam eſt reſpectu creaturæ. Si uerò unus actus fuerit exterior, uel unus elicitus interior, reſpectu utriuſq; imaginis, & prototypi: ille eſt adoratio latria propriè quatenus terminatur ad prototypũ, & adoratio analogica inquantum terminatur ad imaginem. ¶ Ex illis patet quorundam hominum ſtolidus error, qui adeo ad imagines afficiuntur, ut in ipſis credant eſſe aliquid numinis, gratiæ, uel ſanctitatis, quibus potentes ſint facere miracula, præſtare ſanitates, eripere a periculis, & a nocumentis, ac in ſid jis præſeruare, ex hoc aſſurgentes ad eorum uenerationem, ut præmiſſorum aliquid conſequantur. Arguitur ex eodem nonnullorum indocta ſimplicitas, & indiſcretio, qua reuerentius adorant imagines pulchras, quam turpes, nouas, quam uetuſtas. aut econtra ornatas uenuſtiori auro, & purpura, quam nudas: credentes eas eo ſanctiores, quo præcioſiores. Et ut Ber. ait, offerentes libentius auro tectis, ubi magis cernitur diuitiarum cumulus. Arguitur & aliorum rudis leuitas, qui improuidè uota emittunt ad peregrinandum, ſe obligant, nunc ad illam nunc ad aliam eccleſiam intuitu certarum imaginum, credentes illas maiori in illa, quam ſimiles in alijs fulgere uirtutibus, clare miraculis, & maiori fulciri poteſtate. Hæc omnia in uanam tranſeunt ſuperſtitionem, in quam non inciderent, ſi rationem adorationis, ac ueri cultus attenderent, aut ſi ignorant, informationem humiliter a doctoribus reciperent. Patet ſiquidem imagines fore res inſenſibiles, quæ ex certa partium ſuarum figuratione, & ordine imaginis nomen ſortiuntur, unde eis conuenit res alias ſignificando repręſentare. Ratio autem adorationis in Deo, ut dictum eſt, eſt perfectio ſumma, ac uniuerſalis pręſidentia. In creaturis uerò eſt aliquid diuinũ puta uirtus, poteſtas, aut excellentia aliqua ſingularis a Deo participata, quorum quia neutrum reperitur in imagine, nulla talis propter ſe adoranda eſt, neq; auxilium quodcumq; ab eis poſtulandum eſt. Neq; enim uidēt, neq; audiunt, neq; ſe intelligunt uenerantes. Sunt enim creaturæ inanimatæ, quibus nec eſt ſenſus, neq; intellectus. Omnia enim, quę dicta ſunt a Deo, & ſanctis, quorum ſunt imagines, qui & per ſe coram imaginibus adorandi ſunt, fideliter expectantur. Ipſæ uerò imagines per accidens honorantur, non propter uirtutem, potentiam, aut gratiam eis inexiſtentem: ſed propter repræſentationem eorum, quibus talia inſunt. Hinc (ut ſupra allegatum eſt) neq; ipſis, ut dijs ſeruimus, nec ſpem ſalutis in eis ponimus, nec iudiciũ ab ipſis expectamus. ¶ Quod ſi aliqñ miracula fiunt hominibus etiam ad eas confluentibus, adiutoria, aut ſanitates pręſtantur, non hęc uirtu e imaginum, ſed uirtute Dei, miniſterio bonorum angelorũ ad interceſſiones ſanctorũ contingunt. Vel ēt nõnunꝗ operatione demonũ ad fallendum inordinatos cultores Deo ꝑmittente exigente talium infidelitate. Nec tamen propter hoc imagines projiciēdæ ſunt, aut de oratorijs elimi-

Error eorum qui credunt plus ſanctitatis eſſe in imagine tali, uel tali in hoc loco ꝙ in illo.

De rõne miraculũ & diuerſitate.

nandæ occaſione idolatriæ deuitandæ. Aut peregrinationes ad certas imagines, uel certa loca, præſertim conſecrata, uel etiam conſecranda penitus reprobanda. Non.n. uſq; quaq; negandum eſt, quin in certis locis ſingulariter reducent beneficia Dei, & maiora crebrius, q̃ in alijs: uel propter ſanctorum reliquias ibi condita: uel occulta miniſteria (alias myſteria) futuris temporibus ibi celebranda, aut celebrata, uel aliàs cauſas nobis occultas: propter quas Deus unum locũ elegit ſuo cultui non alium. Sic primo elegit tabernaculum, quod per Moyſen erigi mandauit. Deinde locum in Sylo. Deinde templum Salomonis in Hieruſalem. Vnde ait Moyſes. Caue, ne offeras holocauſta tua in omni loco, quem uideris: ſed in eo, quem

Deut. 12.

elegeris dominus &c. Nam & Iacob, ut habetur Gen. 28 poſt ſcalæ, cuius ſummitas cœlum tetigerat, Angelorumque in ea aſcendentium, & deſcendentium uiſionem: ait. Vere dñs eſt in loco iſto: & ego neſciebam: ſurgensq; erexit lapidem in titulũ, fundens oleũ deſuper: appellauitq; nomẽ loci illius Bethel: quod interpretatur domus, uel habitaculum Dei. Vnde & dixit. Terribilis eſt locus iſte: non eſt hic aliud niſi domus Dei, & porta cœli. Idcirco locum iſtum tituli erectione ſacrificio: & uoto, quod dño uouerat, honorauit. Edoctus inquam, diuinitus didicit quanta, & q̃ mirabilia operaturus erat in loco iſto. Nã hi fundandũ erat tẽplũ ad Dei ſpecialem cultũ. Ibi cõſummaturus erat dñs opus nr̃æ redemptionis: ſeipſum patri in cruce offerens. Propinquus.n. erat locus crucifixionis. Ideo poſt reditum de Meſopotamia ibidem ſacrificiũ obtulit, ut habet Gen. 35. Non ſolũ pp locum, ſed propter myſteria ibidẽ futura, in loco iſto dño ſacrificauit. Vñ Auguſt. in glo. Super lapidem libauit Iacob, non lapidi. Sic nec reprobari poteſt, ſi dum in uno loco: uel coram una imagine crebreſcunt miracula, ſanitates, & cætera beneficia in eodem loco: non locũ ſed Deum, qui inibi operatur: laudare, nec imaginem, ſed coram imagine Deum, & ſanctos contingat adorare. Ita q̃ non inanimatis: ſed Deo, & ſanctis eius honor, laus, & adoratio impendatur. De hoc latius ſupra lect. 32. dictum eſt: qua rõnabili diſcretione: nunc in uno loco, nunc in alio, nunc in uno tempore: nũc in alio, nunc ad unũ ſanctum: nunc ad alium pro diuerſis donis, uirtutibus, & gratijs recurrere licet: eaſq; deuotis orationibus impetrare. Et quõ in ſanctorum uenerationibus diuina bonitas, ſapientia, potentia, extollitur, & laudatur: & multa huic propoſito applicanda. Hæc de imaginum adoratione ratione repræſentationis. Nunc de adoratione rerum ratione ſpecialis unionis ad naturam, rationem adorabilem dicendum, quod tamen ſequenti lectione reſeruandum eſt.

Gen. 28.

Cur fiant miracula nonnunquam in loco determinato.

Auguſt.

DE RELIQVIARVM VENERATIONE.

LECTIO L.

A RES adorandæ ratione ſpecialis coniunctionis cũ rebus propter ſe adorandis ſunt hæ. Quædam ſpeciali quadam habitudine coniunctæ fuerunt Deo Chriſto uel ſanctis uelut partes eorum, ſicut reliquiæ ſanctorum quæ ſecundum ſe, uel eius materiam fuerunt partes corporum ſanctorum dum in terris uixerũt, ut oſſa, uel pulueres, in quis reſoluta ſunt eorum corpora. Vel ut arma triumphi, ſicut crux Chriſti, claui, lancea, corona, flagella, columna, & ſimilia.

Reliquię & ueſtes ſanctorum quomodo adorandę.

& ſimilia. Suo modo de ſanctis uelut ueſtes, & res aliæ in eorum uſum per torporũ & membrorũ ſanctorum cõtactũ uenientes. De ſanctorũ reliquijs tenendũ, q̃ illæ uenerandæ ſunt tãq̃ ea, qui fuerunt partes corporũ ſanctorũ, ſaltẽ ſecundũ materiam earum, ut dictũ eſt ſupra lect. 42 Partes aũt ſimili adoratione adorandæ ſunt cũ toto. Cũ ergo ſancti dulia adorandi ſunt, ſimi i adoratione duliæ eorũ reliquiæ ſunt adorãdæ. Simili dixi non eadẽ: quia adoratio duliæ analogice attribuit, ſanctis, & partibus, quæ non ſunt creaturæ rationales, hoc eſt partibus materialibus: propter animã rationalem, cui debetur dulia prope' dicta: ſiue ſit actu pars, ſiue fuerit pars. Ceteris partibus puta corpori, uel parti eius debetur dulia analogice': ſiue ſit actu pars ſancti, ſiue fuerit aliquando pars eius. Et hæc clare' patent reſoluendo terminos eorum quid nominis, puta latriã, & duliam. Sunt.n. ſanctorum reliquiæ uenerabiliter honorandæ: ut probat B. Hiero. contra uigilantium, qui cultum reliquiarũ ſanctorum reprobauit. Quod ex hoc ẽt probatur; quia per contactum illorũ multa dñs beneficia contulit ad earum dignitatem declarandam. Sic ad contactũ ſepulcri B. Agathæ, curata eſt m S. Luciæ a ſanguinis profluuio. Ad contactũ oſſium Heliſæi Prophetæ, uita reſtituta eſt mortuo. Ad contactũ ſemicinctiorũ Pauli, & Sudariorum, ſanati ſunt languidi. Sic de ſtraminibus, in quibus cubauerat B. Martinus legitur: & ſimilibus multis. ¶ Honor ergo, ſiue adoratio duliæ ſanctorum reliquijs impenſus, uel impenſa quantũ ad interiorẽ actum, nihil aliud eſt, quam recognitio interior, qua huiuſmodi reliquiæ creduntur eſſe, uel fuiſſe partes corporum ſanctorũ dum uixerunt in hac mortali uita: quibus deuote' ſeruierunt domino: & meruerunt gloriam: cuius poſt reſurrectionem dum reunientur animabus ſanctorum, participes erunt per dotes gloriæ corporis. Hæc inquam, recognitio, & complacentia uoluntatis conſequẽs eſt ſecundum rem actus dulia interior, analogice', non proprie: quia non recognoſcuntur tanquam rationales creaturæ habentes in ſe diuinæ gratiæ dona, & merita, ac uirtutes Dei per actus beatificos capaces ſecundũ potentiã Dei ordinatã, quæ recognitio eſt actus duliæ proprie' acceptæ. Sed recognoſcuntur tanq̃ aliquid pertinens ad eas. Et actus exterior reuerentialis i ſignũ interioris actus exhibitus, eſt dulia exterior huiuſmodi reliquijs debitus. ¶ Et quia non habemus diſtinctos actus exteriores diſtinctẽ latriã, uel duliã proprie', uel analogice' dictã repræſentantes, ideo in uariarum rerum adorationibus eiſdem actibus exterioribus: non tamen eundem actum interiorem ſignificantibus utimur, ut genua flectimus corã uenerabili ſacramento: corã imagine crucifixi, corã ſanctorum reliquijs. Idẽ ſignum foris, eadem. ſ. genuflexio: ſed non idẽ actus interior. ¶ Suo modo dicendum eſt de cæteris ſupradictis ut armis triumphalibus, ueſtibus, ſepulcris, & alijs olim ad uſum ſanctorũ pertinentibus. ¶ Generaliter igitur omnia coniuncta adorandis, eadem ſpecie adorationis analogice' adoranda ſunt: quibus ea ad quæ coniuncta fuerunt, adorantur proprie'. Si latria: latria. Si hyperdulia, hyperdulia. Si dulia: dulia. Sic præputium Chriſti, & ſanguis Chriſti de corpore eius in cruce fluens: ſi adhuc in terris conſeruantur, ſicut utrũq; in eccleſia Lateranenſi urbis Romæ contineri dicitur: & in die ſancto Paſchę populo adorandum oſtenditur. Si inquam dñs reſurgens non reaſſumpſit totum ſanguinem fuſum, & quicquid fuit de ueritate humanę naturæ: eadẽ adoratione adoranda ſunt, qua humanitas Xp̃i, non ut coniuncta uerbo. Nam præputium ſi adhuc reſeruaſ in terris, nõ eſt unitũ diuinitati: quia non eſt actu pars corporis Chriſti, ſed quoddam ſuppoſitum per ſe, ſicut quælibet pars integralis ſeparata a toto eſt per ſe ſup-

Conc. Tri. Seſ. 25. ca. 1.

4. Reg. 13. Act. 19.

B

Damaſ. poſitum, non autem ſunt plura ſuppoſita uerbi. Nec hoc eſt contra Dam. quod ſemel aſſumpſit, non dimiſit: Verum enim hoc eſt quātum ad partes eſſentiale, totales humanitatis Xpi. Nam totum corpus nunquam dimiſit: nec in ſepulcro: nec etiam dimiſit etiam in inferno. Nam dubium non eſt quin parte corporis materiales per actionē caloris naturalis reſolucę dimiſſæ ſint. Similiter & pputium poſt circuncisionē ubicūq; fuerit, ante reſurrectionē non fuit unitum hypoſtaticæ deitati. Quo aūt humanitas Xpi

C adoranda ſit, ſtatim dicetur. Nō difformiter dicendum erit de cruce dñica, clauis, lancea, & cæteris Xpi ſanguine rubricatis. ¶ Verum de cruce Chriſti

Thom. dupliciter loqui poſſumus ſecundum S. Tho. in 3 ſcripto diſ. 9. q. 2. Aut de cruce, quæ eſt imago crucifixi: ſiue picta, uel ſculpta, ſiue de quacunq; materia fabricata, etiam ſi fuerit de ligno dñicæ. Et ſic dicendum eſt ſicut de alijs imaginibus Chriſti, quod adoranda eſt latria ſicut prototypus: ad ſenſum tamen prius expoſitum. Secundo modo loqui poſſumus de ipſo crucis ligno, in quo ſalus noſtra Chriſtus pependit, non ut imago, ſed ut tale lignum membris Chriſti in eo ſuſpenſis conſecratum. Et ſic dicit Thomas non eſt adorandum latria, ſed hyperdulia: quia non pertinet ad perſonam uerbi ſicut pars eius: ſed eſt res quædam eius, in qua ſalutem operatus eſt in medio terræ. ¶ Beatus Bonauen. dicit q̄ utroq; modo conſiderata debetur ſibi duplex ſeruitus adorationis, & uenerationis. Adorationis latriæ, & uenerationis ſpecialis, quæ nec eſt latria, nec dulia. Nam ſecundum eū honor exhibitus in famulatū cōplacentiæ, eſt honor adorationis latriæ. Ille uerò, qui exhibetur in obſequium reuerētiæ, eſt honor uenerationis. ¶ Sed concorditer ad prædicta dici pōt, q̄ crux Xpi, & cętera ſalutis nr̄æ arma: quia res quædam ſunt ad Xp̄m pertinentia. Ipſa. n. ut Anſel. loquitur, ſunt inſtrumenta fortiſſima, quibus ops uirtus, & inueſtigabilis ſapientia Dei reſtaurationem mundi potenter, ac mirificè operata eſt: ipſaq; attactu mēbrorū Chriſti dedicata, & tanquam præcioſiſſimis margaritis ornata ſunt. Et ideo adoratio eorū ad eandem ſpeciem adorationis reducit, qua adoratur Chriſtus, cui ſpeciali quadam habitudine cōiungunt: hoc eſt adoratione latria non propriè dicta: ſed analogicè, quę adoratio quantum ad interiorem actum nihil aliud eſt: niſi actus intellectus; quo talia cognoſcūtur, tanquam res quædam ſiue arme ſpeciali quadā habitudine ad Xp̄m pertinentia, uel etiam actus uoluntatis ſibi in his ut talibus complacentis. Et

D hæc tñſio nullam patitur difficultatem ¶ Sed nūc de humanitate Xpi qua ſpecie adorationis illa eſt adoranda uidendum eſt. De hoc autē uariæ ſunt opiniones ex diuerſis ſanctorum autoritatibus ortum trahentes. Vnde in hoc oēs uidentur concordare: q̄ humanitati Chriſti in ſe conſideratæ, non ut unitæ: debetur dulia maior, uel minor ſecundum diuerſas eius conſiderationes, ut infra dicetur. Conſiderata autem ut a uerbo aſſumpta, & naturæ diuinæ in uerbo hypoſtaticè unita, ſic de eius adoratione inueniuntur tres opiniones. Vna tenet, q̄ ut ſic adoranda eſt dulia maiore, quæ hyperdulia dicitur. Motiuum: quia ſolus Deus adorandus eſt latria: & natura non cōicat alteri naturæ ſui idiomata. Vnde non dr̄ humana natura Deus licet unita diuinitati. Nec dr̄ ęterna, infinita, creatrix, licet unita ſit naturæ infinite æternę creatrici. Et ita dicit, q̄ non ſit adoranda latria, licet unita ſit ſummæ maieſtati latria adorādæ. Allegant pro ſe gloſam ſuper illud pſal. Adorate ſcabellum pedum eius: quæ dicit. Caro Xpi ſine impietate a uerbo Dei aſſumpta adorat a nobis. Non illa dico adoratione, quę latria eſt: q̄ ſoli creatori debetur: ſed illa, quæ dulia dignior eſt. Secunda opi. tenet, q̄ humanitas Chriſti conſiderata ut unita uerbo, latria eſt adoranda. Moti

Crux Chriſti q̄uo adoranda.

Humanitas Chriſti q̄uo adoranda.

auctoritate

auctoritate Iohannis Damaſceni. Et allegat magiſter 3. ſententiarum diſ. 9. Non inadorabilem carnem dicentes. Adoratur enim in una uerbi hypoſtaſi. Sequitur. Non ut nudam carnem adoramus, ſed ut unitam diuinitati in unam hypoſtaſim Dei uerbi duabus reductis naturam. Timeo carbonem tangere propter ligno copulatum ignem: adoro Chriſti Dei mei ſimul utramq; naturam, propter carni unitam deitatem. Item B. Auguſt. in ſermone ſuper illud. Non turbetur cor ueſtrum: air. Ego dominicam carnem, immo perfectam in Chriſto humanitatem ideo adoro, q a diuinitate ſuſcepta, & deitati unita eſt: ut non alium, & alium: ſed unum eundēq; Deum, & hominem filium Dei eſſe confitear. Deniq; ſi hominem ſeparaueris a Deo: illi nunquam credo, nec ſeruio. Velut ſi quis purpuram, uel diadema regale iacens inueniat nunquam ea conabitur adorare. Cum uerò rex ea fuerit indutus, periculum mortis incurrit, ſi ea cum rege quis adorare contempſerit. Ita in Chriſto domino humanitatem non ſolam, uel nudam, ſed diuinitati unitam. i. unum filium: Deum uerum hominem uerum, ſi quis adorare contempſerit, æternaliter morietur. Idem ſupra pſal. 80. Caro ſine impietate a uerbo Dei aſſumpta adoratur a nobis: quia nemo carnem eius manducat: niſi prius adoret, ſed qui adorat, non terram intuetur, ſed illum potius, cuius ſcabellum eſt, propter quem adorat. ¶ Dicunt ergo illi, q ſecus eſt de exhibitione honoris, & alijs proprietatibus. Honor non reſpicit hanc partem, uel illam, ſed reſpicit ipſam perſonam. Vnde quamuis purpura, & ueſtimentum regis nō participet proprietates eius abſolutas: communicat tamen in honore, & reuerentia. Et ideo quia eſt una perſona in Chriſto, cui debetur reuerentia ſumma: una adoratione latriæ eſt adoranda quantum ad utramq; naturam, diuinam ſcilicet, & humanam. Sicut eadem adoratione adoratur in uno homine caput, & pes. Et hanc approbat S. Bonauen. in 3. ſcript. diſt. 9. q. 1. unde dicit. Cōcedendum eſt, quod Chriſtus homo non ſolum adorandus eſt latria, ſed etiam eius humanitas inquantum uerbo eſt unita: quamuis prout in ſe conſideratur, nō debeatur ei niſi dulia. Quoniam autem Chriſti humanitas nunquam eſt a uerbo ſeparata: ideo ſemper conſideranda eſt ut coniuncta, & ſemper adoranda eſt latria. Hęc Bonauen. ¶ Tertia opi. q humanitas Chriſti ut uerbo unita adoratur latria, ſed non propriiſſimè, ſed largè ſumpta. Pro cuius intellectu rememorandum q ſecundum Alex. de Ales latria tripliciter ſumitur. Vno modo propriè pro cultu ſoli Deo debito ſiue ſecundum dignitatem, in cuius participatione non eſt creatura, uel in cuius participatione eſt creatura. Secundo modo ſtrictè, ut reſtringitur uocabulum ad ſeruitutem, quæ debetur creatori ratione dignitatis, in cuius participatione non eſt creatura. Sic accipitur latria in glo. pręcedenti lect. allegata. Deo: cui debetur latria: domino, cui debetur dulia. cuius intellectus ibidem declaratus eſt. Tertio modo accipitur largè, ut non dicit ſolum ſeruitutem quæ debetur dignitati diuinæ, ſed etiam creaturę unitæ ipſi. Hęc uidetur eſſe Rabani dicentis. Caro Chriſti latria adoranda eſt ſicut uerbum, ſed non omni ſpecie latrię, quoniam adoramus eam omnino proſtrati in terrā: ſic q credamus, q nos creauit de nihilo: nec ſacrificamus ei ſicut Deo ſed adoramus eam, quia per ipſam redempti ſumus. Sic ergo dicitur latria: extenſo nomine, ſiue largè: & ut ſupra dictum eſt: analogicè. Primę duę opi. accipiunt latriam propriè, tertia uerò, ut patuit largè. ¶ Veritas huius quęſtionis. Vtrum humanitas Xpi coniuncta uerbo, adoranda ſit latria: facile inueſtigatur, ſi loco huius uocabuli latria, eius quid nominis ponatur, & quis ſit actus latrię interior, qui principalis eſt, intelligatur. Nā de

Ioh. Damaſ.

Auguſt.

S. Bonauen.

Latria capitur tripliciter.

Alex.

exteriori non eſt difficultas, cum eodẽ actu exteriori adoramus latria, & dulia creatorem, & creaturam ſecũdum ſubordinationẽ tñ ad alium, & aliũ actum interiorem, ut frequenter dictũ eſt. Latria.n. ut ſupra habitũ eſt lec. 49. eſt reuerentia exhibita alicui ut ſummo, & uniuerſali omnium principio. Actus interior latriæ aut eſt actus intellectus, aut uolũtatis uel utriuſq; præter illos non eſt alius. In intellectu aũt reſpectu uniuerſalis boni, non eſt alius actus niſi cognitio, ſiue profeſſio eius tanq̃ ſummi boni, qui eſt actus fidei, extendendo nomen ad ſcientiam, & omnẽ firmã adhæſionẽ ueri. In uolũtate nõ eſt actus alius ordinatus niſi dilectio eius tanquã ſummi boni i ſe: & ſũmi boni creaturæ rõnalis ¶ Nullus horũ actuũ hẽt põt reſpectu cuiuſcunq; creaturæ ſiue unitæ uerbo, ſiue nõ. Quæro.n. utrũ hũana natura unita diuinæ in ſuppoſito, uerbi ſit ſummum, & uniuerſale omnium principium. Item utrum: ut ſic unita ſit ſummum bonum ſuper oia diligendum. Certum eſt, ꝙ neutrum conceditur: ergo ad naturam humanã uerbi (q̃ licet unita ſit uerbo, diſtinguitur tñ realiter a uerbo, & a diuina natura)

F non poteſt terminari actus latriæ qualitercũq; conſideretur. ¶ Sequens ergo Alex. de Ales, p̃mitto, ꝙ refert multũ loqui de humana natura in Chriſto, & de hoie Xp̃o. Nã homo nomen eſt ſuppoſiti, ſiue perſonæ, non ſic humana natura. Vnde hõ Chriſtus, eſt ſuppoſitũ uerbi ſubſiſtentis in natura humana. Perſona.n. uerbi, quia ſubſiſtit in duabus naturis, humana.ſ. & diuina, eadem una, & indiſtincta eſt Deus æternus pp diuinã naturam: eſt hõ uerus propter naturã humanã. Humana aũt natura in Xp̃o eſt compoſitũ ex carne, & aĩa: quod manens creatura aſſumptum eſt a pſona uerbi. Sicut idem hõ eſt credens in Deũ, & diligens Deũ: credens per actũ fidei: diligens per actum charitatis, nec tñ actus fidei eſt actus charitatis, nec actus fidei eſt hõ credẽs, ſed aliquid in noĩe diſtinctũ ab hoĩe. Et ideo licet actus fidei, & actus charitatis duo ſint: non tñ duo ſunt hõ credens, & diligẽs: ſed unus ipſe eſt, q credit, & diligit: q̃uis per illud credat, & per aliud diligit. Ita duo ſunt realiter, & eſſentialiter diſtincta natura, & hũana, & diuina. Hæc tpalis: iſta æterna. hæc creatura: iſta creatrix eſſentia. Vna aũt eſt pſona, & penitus indiſtincta uerbi, ſeu filij Dei, q̃ ſubſiſtit æternaliter in natura diuina: & ex tpe aſſumpſit humanã. Et p hoc eadem, & indiſtincta eſt Deus, & hõ: Deus ab æterno: homo ex tpe. Refert igit̃ loqui de adoratione humanitatis Xp̃i: & de adoratione hoĩs Xp̃i. Licet nonnunquã ſancti uno utantur p alio, prout eſt frequens id apud Aug. Verbũ ſuſcepit hominẽ, ubi hoĩem accipitur p natura hũana, quia uerbũ non ſuſcepit pſonã, ſed naturã. Iſta nũc ſupponantur ex tertio ſniarũ. Quibus p̃miſſis ponuntur quatuor propoſi-

G tiones. ¶ Prima. Homo Xp̃s una adoratione: q̃ eſt latria propriẽ accepta, eſt adorandus. Patet, quia hõ Xp̃s eſt pſona uerbi, & ita Deus: & per conſequens ea adoratione q̃ ſolius Dei, eſt adorãdus. hęc aũt eſt latria propriẽ dicta. Itẽ credendũ, & profitendũ eſt hoĩem Xp̃m eſſe ſummũ, & uniuerſale oĩm principiũ: qa Deũ ſecundũ illud ſymboli Dñs nr̃ Ieſus Xp̃s Dei filius, Deus & Homo eſt. Ab hac adoratione natura hũana ſecludenda nõ eſt: nõ ꝙ natura humana ſit terminus huius adorationis: ſed qa tota perſona uerbi (hoc eſt pſona uerbi in humana, & diuina natura ſubſiſtens) adoratur. Hæc enim perſona (qua uere eſt hõ) eſt ſummũ, & uniuerſale oium principiũ. Et ad hoc ſeruit ſimilitudo purpuræ, & diadematis regis. Similiter igniti carbonis. Ideo Dama. poſtquã dixerat. Adoro Xp̃i Dei mei ſimul utraq; naturam propter carni unitam diuinitatẽ addidit. Non.n. quartam appono perſonam in trinitate: ſed confiteor perſonam unã uerbi, & carnis eius. His uerbis inſinuare uidetur Chriſti humanitatem cum uerbo una ado-

Alex.

Refert multum loqui de hoĩe Chriſto & humana natura Chriſti.

ratione

ratione eſſe adorandam, attendendo unitatem perſonæ: quod nihil aliud Conc. Trid
eſt dictu, quam adoro ſimul utramq; naturam ad hunc ſenſum. i. adoro Xpi ſeſſ. 13. cap. 5
perſonã in utraq; natura ſubſiſtentem. Hoc idem prætendunt uerba beati
Auguſt. ſup. allegata. ¶ Secunda propoſitio. Humana natura in ſe con-
ſiderata adoranda eſt dulia maiore, ſiue ſumma, quæ hyperdulia eſt uoca- Auguſt.
ta. Probatur, quia in ſe conſiderata eſt creatura, ſed ſecundum gratiam, &
gloriam omnium creaturarum perfectiſſima, ergo ſibi debetur ſumma ſer-
uitus creaturæ debita: quæ hyperdulia eſt dicta. Ipſa deniq; eſt quæ redẽ-
pti ſumus, ac patri reconciliati quodammodo inſtrumentaliter: quia redem-
ptionem ipſam principaliter operata eſt diuinitas per humanitatem tan-
quam cauſam meritoriam. Veruntamen non omnis conſideratio illius na
turæ eſt eius adoratio. Nam ſi conſidero naturam illam generaliter ſub ra
tione entis hęc conſideratio non meretur dici adoratio, quia non eſt reco-
gnitio eius tanquam naturæ intellectualis habentis excellentiam aliquam
ex dono diuino. Similiter conſideratio, quæ conſidero eã, ut naturã intelle
ctualem ſimpliciter, non cũ excellentiſſimis ſuis donis gratiæ. Hæc cõſide
ratio eſt quidẽ actus adorationis: ſed duliæ minoris, quia illo non profiteor
eã, ut ſingulariter alias natura intellectuales excellentẽ: ſed tanquam unam
inter illas. Et hoc eſt, quod quidã dicũt: ꝙ humana natura Chriſti, ſiue cor-
pus eius, & anima poteſt conſiderari quadrupliciter. Vel ut eſt entitas quæ-
dã in ſe extra nihil, id eſt quæ non eſt nihil, ſed ut eſt aliquid extra ſuã cau
ſam efficientem. Vel in comparatione ad ſuã originẽ, quantũ ad partẽ mate
rialẽ: ut. ſ. ſecũdũ corpus formatũ eſt de uirgine ſpeciali, & immediata opera
tione ſpiritusſancti. Vel tertio in ordine ad partẽ formalẽ, quæ eſt anima
intellectiua ad dei imaginẽ creata beatitudinis capax. Vel quarto, ut deo
unita; uel unione gratuita excellentiore: uel unione hypoſtatica, & perſona
li; quæ eſt ſingulariſſima. Primis duobus modis non eſt adorabilis: tertio ado
ratur dulia minore: quarto dulia maiore, & ſumma. ¶ Tertia propoſitio. Na H
tura humana ut diuinæ in Chriſto hypoſtatice unita, non eſt adoranda la-
tria proprie dicta. Patet ex præmiſſis, quia latria proprie dicta ſolus deus
adoratur. Humana autem natura unita deitati in Chriſto non eſt deus: quia
per illam unionem, licet excellentiſſimam, non erit terminus creaturæ, nec
mutatur quantum ad ſubſtantialia: & ita manet creatura. Et patet hæc pro-
poſitio ſatis ex ſupra inductis poſt recitationem trium opinionũ. ¶ Quarta
propoſitio. Accipiendo latriam communiter, humana natura in Chri-
ſto adoranda eſt latria. Patet, quia hæc adoratio nihil aliud eſt, quam re-
cognitio eius ut ſumme, & ſingulariter unitæ deo, & eius ut ſic dilectio. Et
hic actus intellectus, & uoluntatis eſt actus latriæ large acceptæ. Et per
has propoſitiones clare, & riſolute intelligitur: quomodo adoranda ſit
humanitas Chriſti. Et quod dictum eſt de humanitate, pariformiter
intelligendum eſt de partibus eius, ſcilicet corpore, & anima attribuen-
do cuilibet, quod ſuum eſt. Nec aliud puto ſenſiſſe ſanctos, & docto-
res, ſi eorum dicta, & uerba bene, & reſolute intelligantur. Nam beatus
Auguſt. in ſupra allegatis: uolens, quòd humana natura ut unita uerbo,
non debet ſpeciali adoratione adorari, ſed eadem, qua uerbum, cui
eſt unita, uult, quòd humana natura non eſt adoranda tanquam perſona
diſtincta a perſona uerbi, contra hæreticos ponentes duas perſonas ſicut
duas naturas, unde dixit Auguſt. quaſi rationem aſſignans, quare huma-
nitatem adorat deo unitam. Vt non alium, & alium: ſed unum, & eun-
dem deũ, & hominẽ filiũ dei eſſe confitear. Illa ergo adoratione, qua ado-
rat perſonã, quæ latria eſt, adorat etiã coniunctã humanitatem. i. adorat pſo

Digitized by Google

nam in humanitate coniuncta ſubſiſtentem. Vnde actus ille quo perſonam illam.i Chriſti in humanitate ſimul, & diuinitate ſubſiſtentem confiteor mente eſſe uerum deum, & hominem:& ſummum, ac uniuerſale omnium principium: eſt actus adorationis latriæ: quæ principaliter terminatur ad perſonam uerbi: ſed partialiter ad naturam humanam. Eſt enim aſſenſus propoſitionis, cuius extrema totalia ſupponunt pro perſona uerbi, connotant tamen etiam naturam humanam per partem unius extremi ſignificatam. ¶ Et per hoc poſſunt concordari opi. Quod enim dicitur, ꝙ ſic,uel ſic conſiderata natura humana, Chriſti eſt ſic uel ſic adoranda,nihil aliud eſt: niſi ꝙ hæc,uel illa conſideratio humanæ naturæ eſt hæc, uel illa ſpecies adorationis. Nam propter aliam, & aliam conſiderationem eiuſdem non mutatur obiectum adorationis, ſed mutatur ipſa conſideratio,ſiue conſiderationis actus, qui eſt realiter ipſa adoratio interior. Horum ergo actuum unus poteſt dici adoratio latria: alius dulia maior,uel minor: aliquis etiam omnino nec eſt adoratio, ut dictum eſt. Et hæc uidetur eſſe ſententia Alex. qui ſub epilogo dicta reſumens dicit. Reſpiciendo perſonā: una eſt adoratio, ſcilicet naturæ,& perſonæ. Reſpiciendo diuerſitatem naturarum: differens eſt adoratio. Diuina enim natura ſemper adoratur latria. Humana conſiderata in ſe ſemper maiori dulia: quia ſanctumſanctorum. Conſiderata uerò ut diuinitati unita adoranda ex latriæ extenſo nomine latriæ. Hæc illæ. ¶ Sed prædictis obuiare uidetur: quia ſic latria eſſet uirtus theologica,& non moralis:cuius oppoſitum doctores communiter determinant. Nam ſi actus latriæ eſt actus fidei,ſpei,ac charitatis ſecundum ſuperius dicta: & eorundem actuum eadem eſt uirtus: quia idem habitus:ſequitur:ꝙ latria ſit uirtus theologica, immo a fide,& ſpe,& charitate indiſtincta. Ad huius ſolutionem ſupponitur,ꝙ uirtus moralis, & theologica non diſtinguuntur penes fines: eo ꝙ omnium uirtutum unus eſt finis,ipſa ſcilicet felicitas ſecundum philoſophū in æthicis. Sed penes obiectum. Nam uirtus theologica deum habet pro obiecto. Moralis autem aliquid citra deum. Vt.fides eſt reſpectu dei, ut habitus inclinans ad aſſentiendum illi: deus eſt trinus,& unus. Charitas eſt habitus inclinans ad diligendum deum ut ſummum bonum in ſe. Spes eſt habitus inclinans ad diligendum,ut ſummum bonum noſtrum. Prudentia uero eſt circa agibilia tanquam obiectum. Fortitudo circa timores, & audaciam. Temperantia circa delectationes, & triſtitias. Iuſtitia circa ea, quibus homo ſe bene habet ad alterum. ¶ Supponitur ſecundò ex dictis; ꝙ latria eſt cultus deo debitus. Hic autem eſt duplex: exterior,& interior. Loquendo de exteriore ſic manifeſtum eſt: ꝙ latria eſt uirtus moralis, quia ſic habet pro obiecto non deum, ſed aliquod opus exterius, ut ſacrificium, genuflexionem: aut aliud opus extrinſecum, quo reueremur deum ut ſummum, & uniuerſale omnium principium. Eſt enim latria exterior, capiendo pro habitu: habitus inclinans ad agendum huiuſmodi opera exteriora. Et ita frequenter loquuntur doctores. Vnde ſanctus Bonauen. diſt. 9.q.9. dicit; ꝙ cultus deo debitus quatuor nominibus nominatur, grece, theoſebia,& latria: latine, pietas, & religio. Quorum duo, ſcilicet theoſebia,& pietas proprie pertinent ad actum interiorem: latria,& religio ad exteriorem. Nam etſi cultus, & ſeruitus frequenter pro eodem accipiuntur, cultus etiam licet dicat actū interiorem, & exteriorem, tamen cultus magis reſpicit actū interiorem. Seruitus uerò exteriorem. Latria ſecundum Aug. cum ſit ſeruitus proprie reſpicit actum exteriorem. Sicut theoſebia, quia eſt idem, quod cultus diuinus, ideo proprie reſpicit actum interiorem. Virtus uerò,quæ

Alex.

Concordantia opiniōe.

I

An latria ſit uirtus moralis,uel theologica.

Diffinitio nomē uirtutis.

Bonauen.

Auguſt.

ro, quæ reſpicit actum exteriorem, eſt in genere uirtutis cardinalis. Hinc
eſt, ꝙ latria eſt in genere uirtutis cardinalis. Et quia reſpicit actum exte-
riorem ſub ratione debiti in comparatione ad alterum; & hoc eſt iuſtitiæ: I
ideo continetur ſub uirtute cardinali, quę eſt iuſtitia. Et quia ſpecies iuſti
tiæ, ſecundum quam ordinatur ad uenerandum naturam ſuperiorem, ſicut
dicit Tullius eſt religio. Hinc eſt, quòd latria eſt in genere uirtutis, ſicut in
genere remoto. In genere uirtutis cardinalis, quaſi in genere ſubalterno.
In genere iuſtitiæ, ſicut in genere propinquo. In genere uerò religionis,
ſicut in genere proximo. hæc Bonauen. Loquendo autem de actu interio Bonauen.
ri; qui & ipſe ſecundum communem acceptionem ad latriam pertinet, ſecū-
dum quam non diſtinguitur latria a theoſebia: ſic magis uidetur dubium,
Triplex actus circa cultum Dei.
ad quam uirtutem pertinet. ¶ Pro quo aduertendum: quòd circa cultum K
dei poſſumus habere triplices actus, ad totidem uirtutes pertinentes. Po-
teſt enim ratio recta dictare nunc deum eſſe colendum. Poteſt uoluntas
ſe conformare huic dictamini: & uelle colere deum, quo uelle imperat
elici actum diuini cultus. Poteſt etiam potentia elicitiua cultus talem actū
elicere. Sicut in ſimili ratio poteſt dictare nunc eſſe ſpeculandum de trini-
tate perſonarum, & unitate eſſentiæ. Voluntas poteſt ſe conformare, &
& uelle ſpeculari: quo uelle imperat intellectui, ut ſpeculetur. Intellectus
poteſt imperio uoluntatis ſe conformare, & ſpeculari. Quilibet horum
actuum generatiuus eſt habitus: quorum primus pertinet ad prudentiam,
quæ dictat de agendis. Secundus ad uirtutem moralem appetitiuam. Ter-
tius ad theologicam. Primi duo ſunt practici: tertius eſt ſpeculatiuus. ¶ Sic
in propoſito: quia actus interior, quo deus colitur: eſt actus fidei, ſpei, uel
charitatis, poteſt recta ratio dictare iam eſſe actualiter credendum: ſperan-
dum in deum, uel diligendum eum. Poteſt uoluntas ſe conformare: & uo-
lendo huiuſmodi actū elicere, intellectui, & ſibijpſi imperare ut eliciant.
Poteſt intellectus iuxta uoluntatis imperium actu credere, & uoluntas dili
gere, & ſperare. Primus actus dictatiuus eſt actus intellectus, quia ratio-
nis recte, & pertinet ad prudentiam. Secundus eſt actus uoluntatis, et
pertinent ad uirtutem moralem, quia obiectum eius proprium ſicut actus
primus, cui ſe conformat, eſt actus colendi deum, non ipſe deus. Tertius
eſt actus, uel intellectus uel uoluntatis, pertinens ad uirtutem theologicā,
quia actus fidei, ſpei, uel charitatis. Suo modo de habitibus derelictis. ¶ La
tria ergo interior dicit aliquem trium actuum, aut eorum habitus, & qui-
dem primum non dicit. Non enim eſt latria actus, uel habitus dictatiuus,
ſed inclinatiuus ad colendum, uel ad uelle colere ſecundo modo, uel ad ip
ſum colere tertio modo. Et ſic latria interior uel eſt uelle elicere actum
diuini cultus, aut habitus ad hoc inclinans: & ita pertinet ad uirtutem mo
ralem, & reducitur ad iuſtitiam. Vel eſt ipſe actus elicitus, quo colitur
deus, uel habitus ad hunc inclinans, & ſic capiendo pro habitu eſt uirtus
theologica fides, uel ſpes, uel charitas. Horum enim actibus colitur deus.
Et hoc uidetur uelle ſanctus Bonauen. cum prioribus addit. Theoſebia di-
cit cultum interiorem, qui proprie ſpectat ad uirtutes theologicas, ſicut eſt
dilectio, fides, & ſimilia. Et ſecundum hoc poſſunt concordari doctores.
Nam dicentes latriam eſſe uirtutem moralem, loquuntur uel de exteriori,
uel de interiori, ut non dicit actum colendi deum: ſed actum qui eſt uelle co
lere deum, aut habitum ex huiuſmodi actu derelictum. Sed illa latria non
adoratur deus, quia actus, quo adoratur deus, terminatur ad deum tanquā
ad obiectum. Latria autem illa terminatur ad actum uoluntatis, uel intel-
lectus, quo adoratur deus. Sicut uelle uidere, ſeu amare deum, non termi-

natur

natur ad deum tanquam ad obiectum:ſed ad actum uidendi,uel amandi deũ. Capiendo autem latriam pro actu,uel habitu, quo adoratur deus:& per cõſequens,qui terminatur ad deum tanquam ad obiectum, ſic eſt uirtus theologica:ut dictum eſt ſtatim.

L ¶ His de adoratione in genere declaratis, redeundum eſt ad adorationem euchariſtiæ. Et quia in euchariſtia multa ſunt. Sunt enim ibi ſpecies ſacramentales,accidentia,ſcilicet quæ continẽt Chriſtum. Eſt ibi totus Chriſtus: diuinitas uerbi,& humanitas: & humanitatis partes:anima ſcilicet & corpus:& utriuſq; accidentia: ut ſupra lec. 42. prope finem. Quæ ſingula quomodo differenter adoranda ſunt: ſatis patet ex quattuor propoſitionibus ſuprapoſitis. Nam partes,& totum: quia ſimili adoratione adoratur:ea adoratione, qua adoratur humanitas Chriſti: adoratur etiam eius anima benedicta: corpus glorioſum, & membra eius. ¶ De accidentibus uerò dicendum ſicut de pertinentibus ad humanitatem Chriſti: ut ſupra dictum eſt in principio huius lectionis. Debet igitur in ſacramento totus Chriſtus adorari latria proprie dicta. ¶ Vnde dum ſacerdos in miſſæ officio ſacramentum leuans in altum,populo oſtendit: adorandus eſt Chriſtus latria actu interiore,& exteriore. ¶ Interiore: magna mẽtis deuotione: quieto corde, excluſis tumultuantibus temporalium rerum cogitationibus ſe recolligat quiuis circumſtans ad deum creatorem ſuum, redemptorem & ſaluatorem:qui ueraciter ſecundum utramq; naturam ſub ſacramentalibus ſpeciebus: quas corporalibus uidet oculis: inuiſibiliter cõtinetur: adorandum. Dicens uerbo mentali ſecundum Alexan. de Ales. Adoro te Ieſu Chriſte ſaluator, qui per mortem tuam redemiſti mundum: quem credo ſub hac ſpecie, quam uideo, contineri. Adoro per fidem te Chriſtum in hoc ſacramento contentum: profitendo uerum deum, uerum hominem,æterni patris conſubſtantialem filium pro nobis hominem factũ, qui,quos creaſti,ſanguinis proprij effuſione amariſſima morte,a morte perpetua redemiſti: in cuius ſalutarem memoriam pręſentem te exhibere dignatus es his ſpeciebus: ut iterum ſis hoſtia,& ſacrificium pro noſtris reatibus quotidianis, quemadmodum pro uniuerſo mundo in cruce factus es hoſtia generalis. ¶ Adoro te per charitatem, diligens corde toto te ſummũ, & incomprehenſibile bonum: qui dilexiſti nos, dum inimici eſſemus:te ipſum in mortem tradens: ut nos patri reconciliando amicos faceres. ¶ Adoro te ſola ſpes omnium uera bona diligentium, ſumma, & finalis beatitudo in te confidentium, uiaticum militantium: cibus iuſtitiam eſurientium, mediator dei, & hominum:tuam pleniſſimam ſatisfactionem (in cuius memoriam patri libatis acceptabile ſacrificium) pro me extende: & per hoc pręſens holocauſtum omnia mea peccata expiando miſericorditer dele.

De euchariſtiæ adoratione.

De adoratione in genere & eius ſpeciebus.

Alex.

M ¶ Poteſt & quilibet fidelis in eleuatione, & oſtenſione huius uiuifici ſacramenti, rememorando meditari opprobrioſam Chriſti oſtenſionem: dum poſt flagellationem, & corporis ſui liuores: poſt perditam formæ ſpeciem pulchritudinem,ac decorem Pilatus eum tanquam deſpectum,& uirorum nouiſſimum: ſceleratiſſimorum iudæorum aſpectibus pręſentauit: ac uoce contemptibili demonſtrauit, dicens. Ecce homo. Et iterum, Ecce rex uidetur. ¶ Meditetur inſuper in ſacramenti eleuatione Chriſti in crucis patibulo ignominioſam eleuationem, quæ inter iniquos, & latrones ſuſpenſus, ab intuentibus impijs contemptibiliter irriſiones,& contumelias ſuſtinuit multimodas. Sicq; pro contumelijs opprobrijs,& blaſphemijs adorando latriæ reuerentiam impendat. Penſando quantus pro qualibus tanta ſuſtinuit, & ad gratias agendas ſe totum inclinet. ¶ Similiter adoret latria exteriori, decenti corporis, geſtu in ſacramenti eleuatione: ad ſignificandum

Chriſt⁹ quõ adorãdus eſt latria iteriore in euchariſtię oſtenſione.

candum

candum internam fidem, & reuerentiam, quæ ipſum actu interiori ut om-
nium creatorem deum, & dominum ueneratur. Atq; ut ſicut in ſua cru-
cifixione ab incredulis turpiter confuſus, blaſphematus, irriſus fuit uerbis, &
exterioribus inordinatis capitis, & membrorum motibus. Ita uiceuerſa a
fidelibus in ſacroſancto miſſę officio, (quo illius paſſionis memoria agitur.)
exteriori corporis geſtu honoretur. Debent igitur humiliter nudata fide-
les capita Chriſto in ſacramento, quod oſtenditur inclinare, cuius caput
ſpinarum aculeis pro delictorum noſtrorum expiatione mille uulneribus
cruentatum, in mortis hora ad nos (quorum ſalutis cauſa agebatur) doloro
ſiſſimo: ſed benigniſſime eſt inclinatū. Nā inclinato capite tradidit ſpiritū.

Reprehenſio grauis in omittentes tpe eleuationis genuum flexionē, & alia.

¶ Debēt genua in terrā flectere ſe humiliantes ei, qui ſeipſum exinaniuit, for
mā ſerui accipiens, factus obediēs patri uſq; ad mortē: mortē aūt crucis. ¶ Et
ſicut inuerecundiſſimi canes deriſorie genu flectētes, æternā dei patris ſapi-
entiā blaſphemauerunt, dicētes. Aue rex iudæorū. Et iterū. Si rex Iſrael eſt:
deſcēdat de cruce: & cętera hmōi. Ita econtrario genua curuantes intus cor
de humilient, adorātes, & dicentes illud beati Anſ. Adoro te Xpe rex Iſrael
lux gentiū, princeps regū terræ, dñe ſabaoth, uirtus ops dei fortiſſima. ¶ De
bent & manus deuote cōponere cōtra crudeliſſimorū iudeorū, & gentilium
furorē: manus ſuas impie alaphizādo, collaphizādo, crucifigēdo extendētiū.
Rurſus debent manus ſuas in cælū tendere cū mentis affectu, ſicut Xp̄s ſuas
miſericorditer in cruce extēdit: ut ſic exaltatus oīa traheret ad ſeipſum: & tē
dēdo manus, ſummo patri gratias agere, dicētes. Gratias tibi dñe pater refe-
rat oīs lingua, ſup abūdātia bonitatis tuę, qui unico filio cordis tui nō peper-
ciſti: ſed pro nobis illū tradidiſti in mortē: ut tantū tanquā fidelē aduocatū
haberemus in cælis corā te. ¶ Debēt & pectora tūdere: in memoriā diri uulne
ris dñici pectoris aperti lācea militis, unde ſanguis pfluit, & aqua, in lauacrū
ſimul, & redēptionē peccatorū. ¶ Debēt ēt tundere in cōfeſſione laudis dei,
& fraudis proprie, dicentes illud Anſel. Tuas Xp̄e miſerationes prędicamus,
tuæ ſuauitatis memoriā cū abūdātia eructamus: tibi Xp̄e ſacrificiū laudis im
molamus p multitudine bonitatis tuæ quā oñdiſti nobis ſemini nequā, filijs
ſceleratis, & pditis. Sic deuote ſe gerentes in adoratione Xp̄i in ſacro, gra-
tiā multiplicē, & fructū plurimū reportabunt. ¶ Sed prohpudor eſt cernere N
plurimos in eccleſia: qui tanquā beneficijs dei ingrati, paruā, uel nullā huic
diuiniſſimo ſacro exhibent reuerētiā. Stant erecti nō attendentes illud apo
ſtoli Phil. 2. ubi poſt cōmemoratam Chriſti humiliationem uſq; ad mortem
crucis, ſubdit. Propter quod & deus exaltauit illum: & donauit illi nomen,
quod eſt ſuper omne nomen: ut in nomine eius omne genu flectatur cæle-
ſtium, terreſtiū, & infernorū. Et omnis lingua cōfiteatur: quia dominus Ieſus
Chriſtus in gloria eſt dei patris. Quibus, rogo, comparandi ſunt, qui hunc
honorem Chriſto exhibere contemnunt: quem dæmones omittere non au-
dent. Sed quam deteſtandi ſunt, qui etiam in ſummi ſacrificij oſtēnſione
capita ſua nudare negligunt. Et cum apoſtolus uirum uelato capite orare
non permittit. Oīs. n. uir inquit, orans, uel prophetans uelato capite detur-
pat caput ſuū. 1. Cor. 11. Caput aūt uiri Xp̄s: quāti cōtēptus arguit: qui etiā
Xp̄m in ſcōo ſub oculis pñtē uelato capite adorare p̄ſumit. Cōtra tales pce
dit uerbū dei p Eſa. c. Filios enutriui, & exultaui: ipſi aūt ſpreuerūt me. Exul
tauit, dū noſtrā naturā aſſumpſit. Enutriuit, dū ſe nobis in hoc ſacro cibū ui
tæ tradidit. Et ſequit. Cognouit bos poſſeſſorē ſuū & aſinus præſepe domi-
ni ſui: Iſrael autē. i. uidens deum per fidē, me non cognouit, & populus meus
non intellexit. Quomodo enim cognoſcunt in ſacramento contineri redē-
ptorem ſuum. Quomodo ſuum iudicem intelligunt, qui debitam ſubtrahen

do re-

do reuerentiam uiſo ſacramento:nec amore liqueſcunt in gratiarum actiones? Nec timore humiliantur in iudicis ſui recognitione? Hæc de populo circumſtante. ¶ Sacerdos uerò celebrans prolatis uerbis conſecrationis, humiliter ſe incline t,ac prius Chriſtum in ſacramento deuotiſſime adoret: non uocali ſono,ſed corde attento:hæc,uel ſimilia ruminans. Adoro te preciosum precium redemptionis noſtræ, hoſtia pacifica, quæ ſola odoris tui ſuauitate inæſtimabili, patrem qui in altis habitat! ad reſpiciendum humilia inclinaſti:& filijs iræ placabilem reddidiſti. ¶ Eleuando uerò hæc cogitare poterit. Reſpice domine, ſancte pater de ſanctuario tuo, & de excelſo cælorum habitaculo: & intuere hanc ſacroſanctam hoſtiam, quam tibi offert magnus pontifex noſter; ſanctus,puer tuus dominus Ieſus pro peccatis fratrum ſuorum, & eſto placabilis ſuper multitudine malitiæ noſtræ. Et ita deuote, & humiliter deponat oblatam: ponens in loco ſuo in palla mundiſſima corporalis. ¶ Sed occurrunt hic duo dubia. Primum, utrum pecca-

De uiſione diuiniſsimi ſacramenti.

Dub. 1.

tor uidens ſacramentum uidendo peccet: ſicut peccat tangendo,& ſumendo propter eius indignitatem. Secundum: quia poteſt error contingere in conſecratione: propter quem effectus conſecrationis impeditur: ita ut non fiat conuerſio panis in corpus Chriſti: ut ſi conſecrans non ſit ſacerdos,aut quia errat in forma: aut quia deficit conficiendi intentio &c. Nec pôt circumſtans eſſe certus de tranſſubſtãtiatione facta: immo nec ipſe ſacerdos celebrans, quia euidenter ſcire non poteſt ſe eſſe ſacerdotem, quia incerta eſt ſibi intentio ſui ordinatoris. Quomodo adorans ſacramentum

Dub. 2.

euadere poteſt periculum idololatriæ? Si enim adorat hoſtiam non conſecratam, quam putat conſecratam, idolatriam committit. ¶ Ad primum

Alex.

dicitur ſecundum Alex. par.4. q.52. mem. 6. & alios doc. ꝙ quia ordinatũ eſt ab eccleſia, ut ſacramentum euchariſtiæ immediate in altum eleuetur, ut uideatur: & ſaluator Chriſtus adoretur, non tantum a iuſtis, ſed ab omnibus, inſpicere ergo corpus ſub ſacramento intentione adorandi,nulli eſt illicitum. ¶ Rationabiliter autem hoc inſtituit eccleſia, quia ex illa inſpectione accedit ſpirituale commodum inſpicienti,non tantum iuſto: ſed etiam peccatori. Tum ex ponderatione charitatis ſaluatoris: tum ex ſubuentione beneficij reparatoris: tum ex recordatione paſſionis redemptoris.

Quare eccleſia inſtituit euchariſtiã in alto eleuari.

Hæc enim debent & iuſtus, & peccator in corporis Chriſti intuitione recordari: quantum fuit beneficium reparationis: quanta paſſio redemptoris: quanta charitas ſaluatoris. Ex qua recordatione cordis compunctio oritur:ac mentis deuotio accenditur. Vnde nonnunquam peccator ad cõtritionem mouetur:& gratiam conſequitur. Nec eſt ſimile de ſumente in peccato & inſpiciente. Tum quia non eſt tanta irreuerentia in uidendo, ſicut in ſumendo: quia uidens non pertingit uidendo ad ſubſtantiam corporis Chriſti: ſed tantum ad ſacramentales ſpecies, ſed qui manducat,non ſolum ſumit ſpecies: ſed Chriſtum ſub ſpeciebus tere contentum. Tum quia ſumens in peccato abutitur ſacramento, non ſic uidens: Abutitur qaidem in peccato ſumens: quia impedimentum ponit ſpirituali cibationi, ad quam ordinata eſt corporalis manducatio tanquam ad effectum proprium. Videns autem in peccato non abutitur: quia adorare poteſt uiſum, & colere per fidem,& quæ dicta ſunt, in memoria reuoluere, ad quæ ipſa ſacramenti oſtenſio eſt ordinata. Tum tertiò, quia manducans in peccato tranſgreditur præceptum apoſtoli: immo Chriſti per apoſtolum præcipientis. Probet autem ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat, & de cali-

1. Cor. 11.

ce bibat. 1. Cor. 11. Hoc autem negligendo peccator tranſgreditur, non ſic peccator inſpiciens ſacramentum intentione adorandi contrauenit,ſed

magis

magis concordat inſt turioni eccleſiæ. Neq; enim adorando irreuerentiam facit: nec ſe non præparando ad gratiam negligentiam committit: eo, ꝙ non tenetur ſe ad gratiam præparare propter uiſionem ſacramenti. quia oſtenſio non ordinatur per ſe ad gratiam uidenti conferendam: ut uult ſanctus Bonauen. in 4. diſt. 9. q. 6. ¶ Sic etiam non eſt par ratio in tangente, quia uiſio ſacramenti fit in diſtantia: tactus uerò in coniunctione. Nam & ſi tangens non attingit ſubſtantiam corporis Chriſti, attingit tamen ipſas ſpecies immediate corpus Chriſti continẽtes. Tum etiam quia tangens in peccato abutitur ſacramento, quia tangendum non eſt niſi propter diſpenſationem ſumentis. Hoc autem eſt actus ordinis: quem laicus facere præſumens grauiter peccat: officium ſibi indebitum uſurpando. Sicut legitur de Saule, qui offerens holocauſtum domino, quod ſacerdotium erat, regnũ perdidit, ut habetur. 1. Reg. 13. Et ozias lepra percuſſus eſt eo ꝙ incenſum adolere præſumpſit in altari thymiamatis: ut habetur. 2. Paral. 26. Similiter & ſacerdos tangens in peccato grauiter peccat; ſicut ſecundum beatum Tho. omnis exercens actum ordinis ſui immortali, peccat mortaliter. Agit etiam contra præceptum, quo dicitur. Mundamini uos, qui fertis uaſa domini. Si itaq; ferens uaſa domini ſanctificata mundus eſſe percipitur: quanto magis qui fert, ſeu tangit in ſacramento ſanctumſanctorum dominum ipſum? In caſu tamen licet laico, uel ſacerdoti peccatori tangere: ut ſi iaceret in luto uili: aut ubi expoſitum eſſet imminenti periculo comeſtionis a porco, uel cane. In illo caſu ſi peccator ſacerdos, uel laicus motus fide, & reuerentia, ipſum tolleret, & poneret in loco congruenti, non peccaret. In tali enim caſu tangere prohibitum non eſt, ſed multomagis præceptum, quia tenetur irreuerentiam, & inhoneſtam eius collationem impedire. Omnia uero tangens arcam dei declinantem, bobus calcitrantibus, & ideo percuſſus contra præceptum fecit, quia temere cognita uxore illa nocte tetigit, ut quidam dicunt: quod non licebat. Vel ut lyra dicit in poſtilla. 2. Reg. 6. quia ſua ordinatione uehebatur in plauſtro, quæ leuitarum humeris portari præcepta erat. Ideo dum calcitrabant boues, percuſſus eſt, ideo non propter tactum præciſe, ſed ex cauſis dictis percuſſus eſt. Vbi nihilominus ſecundum glo. Notandum eſt, quantum delinquat, qui ad corpus domini reus accedit, ſi ille morte mulctatur, qui arcam dominici corporis figuram minori, quam debuit ueneratione, corripuit. ¶ Si replicatur de bethſamitis, qui percuſſi ſunt plaga magna, pro eo ꝙ uiderunt arcam dei reductam ad philiſtijm. ut habetur 1. Reg. 6. Sed longe dignius eſt ſacramentum eucharistiæ arca fæderis in lege. Reſpondetur: ꝙ quia præceptum fuit, ne arca nuda uideretur. unde Nume. 4. legitur, ꝙ Aaron, & filijs eius mandatum eſt, ut intrarent ſanctuarium, & inuoluerent arcam, ipſamq; ſic inuolutam traderent leuitis portandam. Et dicitur ibidem. Alij nulla curioſitate uideant, quæ ſunt in ſanctuario, priuſquam inuoluantur, alioquin morientur. Ideo bethſamitæ: quia curioſitate ducti arcam nudam contra præceptum uiderunt, a domino ſunt percuſſi. Quod nihilominus etiam in figura illis contingit noſtri, ſignificans, ꝙ ſimplicioribus non licet arcana dei perſcrutari, quæ in ſacra latent ſcriptura per arcã ſignificata. ſecundum illud Prouer. 25. Qui ſcrutator eſt maieſtatis, opprimetur a gloria. ¶ Dupliciter autem eſt uidere maieſtatem dei, ſcilicet per fidem, & ſic uidere licet omnibus. Alio modo per ſcrutinium, & ſic non licet niſi prouectis, & inſtructis in diuina ſcientia. De non uidendo autem ſacramentum, non eſt præceptum niſi his, qui nondum baptiſmatis ſacramento ſunt initiati. illi enim admittendi non ſunt, sed finita miſſa cathe-

An peccet laicus, uel ſacerdos tãgẽdo euchariſtiã in peccato.

Bonauen. 1

1. Reg. 13.

2. Paral. 26.

B. Thom.

Eſa. 52.

2. Reg. 6.

Q

1. Reg. 6.

Num. 4.

Prou. 25.

cuminorum expellendi, de quo ſupra lec. 15. Vnde ad uidendum admittũtur omnes, qui fide, & ſacramentis Chriſto iuncti ſunt: ad manducandum ſolum, qui charitate domino ſunt uniti. Veruntamen ſi quis ex humilitate non figeret uiſum ad ſacramentum, ſed in terram oculos deflecteret ſe indignum reputans tanti ſacramẽti uiſione, non reprobatur: ſimilis in hoc publicano, qui oculos ad cælum leuare non audens, pectoris percusſione, & humili oratione ueniam impetrabat: ut refert Lucas. c. 18. Poteſt enim quandoq; opus bonum ſupererogationis ex humilitate omitti: a qua tamen omisſione alter non tenetur abſtinere. ut uult bea. Tho. in 4. ſcripto. diſt. 9. q. 3. ¶ Ad ſecundum dubium. Reſpondetur ſecundum Alex. par. 3. q. 30. mem. 3. arti. 1. § 3. & poſt eum bea. Tho. & ſanctus Bonauen in 3. diſt. 5. ꝙ hoſtia, ſiue euchariſtia in altari adorari debet ſub conditione: ſi ſeruata ſunt ſeruanda: hoc eſt omnia requiſita ad conſecrationem. Et hoc habituali, hoc eſt tacita, uel expreſſa. Non enim oportet: ꝙ adorans hoſtiã in miſſa actualiter, ſeu expræſſe conditionem apponat. Nec forte expedit maxime ſimplicibus: ne dubitationi circa fidem ſacramenti locum dare aſſueſcant. Sed ſufficit: ꝙ habeat conditionem illam habitualiter, ſiue tacite. Ita ꝙ intentio ſua taliter ſit inſtituta: ꝙ ſi ſciret defectum circa neceſſaria ad conſecrationem requiſita fuiſſe commiſſum, non adoraret. Vel ſi cõdictio prædicta tempore adorationis in cogitatione occurreret: ipſam apponeret. Hac itaq; habituali, ac tacita conditione exiſtente, adorans ſine actuali conditione, utputa de ea non cogitans adorando non peccat: etiam ſi hoſtia non fuerit conſecrata, quia non adorat purã creaturam; ſed Chriſtum ſecundum intentionem ſuam, quamuis ſacerdos non conſecrans, aut uolunrarie aliquid ad conſecrationem requiſitum omittens, quantum in ſe eſt, facit populum idolatriæ, quia offert puram creaturam ad adorandũ, ut dicit Tho. ¶ Hæc autem habitualis intentio non ſufficeret: ſi quis adoraret angelum ſathanæ transfigurantem ſe in Chriſtum. Nam ſi ille adoretur ſub conditione: ſi tu es Chriſtus, non peccat ſic adorans, quia tunc non adorat ſathanã, ſed Chriſtum: quia non ſtat oratio, niſi ſtet condictio. Nec ad alium refertur oratio, niſi etiam ad quem refertur orationis intentio. Si autem habitum tantum habeatur conditio: non actu: non uitatur idolatriæ peccatum, nec excuſatur homo ratione ignorantiæ facti. ¶ Habet enim triplex adiutorium talem uitandi errorem, ſcilicet ſacræ ſcripturę monitionem, quæ nobis ſignificat, ꝙ angelus tenebrarum ſe transfert in angelum lucis. 2. Cor. 11. Ite ꝙ multi uenient in nomine meo, dixit dominus, dicentes. Ego ſum Chriſtus, & ſeducent multos &c. Math. 24. ¶ Secundum adiutorium eſt orationis remedium. Nam ſi oraret deum toto corde: ut reuelaretur ei ueritas, non permitteret deus eum decipi. In hoc enim caſu intelligitur illud Ioh. 16. Si quid petieritis patrem in nomine meo, dabit uobis. In nomine meo, quod eſt Ieſus: quod interpræratur ſalus. Hoc eſt. Si quid petieritis pertinens ad ſalutem: ut exponit bea. Auguſt. Vnde qui in caſu non orat: non adhibet omnem diligentiam, quam debet. ¶ Tertium eſt ſuſpenſio actus adorandi ſecundum Bonauen. Sic legitur de ſancto Luciano præsbytero, qui reuelationem ſibi ueram factam per gamalielem beati Pauli didaſcalum non ſtatim acceptauit, nec credidit: ſed ſe ſuſpendit: donec præmiſſa oratione uiſio ipſa tertiò ſibi manifeſtaretur. Vel tertium adiutorium ſecundum Alex. eſt appoſitio actualis conditionis: cuius appoſitione poteſt uitare periculum. Vt ſi tu es Chriſtus, adoro te. ¶ Si ergo talis apparitio oſtenditur alicui, quia res inſolita eſt, & noua ideo non debet præcipitare ſententiã, ſed diligenter conſiderare, priuſquam adoret

ſecun-

Margin notes: [Luc]ue. 18. · [bea.] Tho. · [A]lex. · [bea.] Tho. · [B]onauen. · R · Quid de uidentibus hoſtiã nõ conſecratã eleuari quaſi conſecratam. · Thom. · An ſufficiet habitualis adoratio. · 2. Cor. 11 · Math. 24. · Ioh. 6. · Auguſt. · Bonauen. · Alex. · S

Quid de adorante diabolũ transfigurãtẽ ſe in angelũ lucis neſcienter.

dum illud. 1. Ioh. 4. Probate ſpiritus, ſi ex deo ſunt. permiſit autem. Nolite omni ſpiritui credere. rationem ſubiungens: quia multi pſeudoprophetæ exierunt in mundum. Sic uirgo prudentiſſima audita ſalutatione angelica, non ſtatim aſſenſit, ſed turbata in ſermone angeli cogitabat, qualis eſſet illa ſalutatio. Propter quod etiam legitur de quodam ſancto patre, cũ apparuit eius diabolus in ſpecie Chriſti, clauſit oculos, dicens ſe nolle Chriſtum uidere in hac uita, cuius humilitate diabolus confuſus abſceſſit. Quo contra narratur de multis, qui leues corde, ad tales reuelationes ſe reputantes idoneos deſiderauerunt eas: & ſunt in inſanias, & ſtultitias, & pericula præcipitati. Quomodo autem diſcerni debeant uiſiones ueræ à falſis, multa ſcripſerunt patres opuſcula: inter quæ ſingulari præconio dignum eſt opus, quod cancellarius Pariſienſis Gerſon de probatione ſpirituum compilauit. Vbi plurimum ualere docet humilitatem, qua homo uiſionibus huiuſmodi, iudicat ſe indignum. Quia ergo uiſiones huiuſmodi, & apparitiones inſolitæ ſunt: non excuſat errantem in earum adoratione intentio habitualis. Sed ſeſe ſuſpendat, cui talia contingunt, donec certificetur, uel ad minus ſub conditione actualiter appoſita adoret. Conſecratio uerò hoſtię ſolita eſt, & conſueta: ideo ſufficit ibi habitualis conditio, ſi conſecratio debito modo facta eſt. Vnde nulli, uel pauci in hac adoratione peccant. Omnes enim hanc conditionem tacite, aut habitualiter habent. Quod ex hoc manifeſtum eſt, ſi adorans requireretur, quid faceres, ſi conſecratio debito modo facta non eſſet. Haud dubium, quin fidelis quiſq; te quiſitus reſponderet; nequaquam adorarem.

1. Ioh. 4.

DE MVLTIPLICI APPARITIONE.

LECTIO. LI.

Quid agẽdũ ſi in loco hoſtiæ appareat ſpecies aliena carnis, cruoris, pueri.

A

RESTAT circa hanc materiã adhuc dubium, quid agẽdum, ſi in loco hoſtiæ appareret alia ſpecies, puta carnis uel pueri: cruoris, uel agni, aut ſimilis. Verũ ſub his ſpeciebus debeat Chriſtus adorari, & an ibi Chriſtus contineatur & quomodo. Pro primi ſolutione notandum: quòd huiuſmodi apparitio ex duplici cauſa fieri ſolet. Quandoq; propter ardenter amãtes, qui magno & æſtuãti deſiderio Chriſtum ſub ſacramento ſibi oſtendi humiliter & deuote deprecantur, quorum precibus diuina pietas quandoq; condeſcendit: ut ſic eorum deuotio amplius accendantur. Vel propter hæſitantes in fide ſacramenti: ut ad ueritatem fidei miraculo inuitentur, & ſolidentur. Poteſt & fieri diuina permiſſione illuſione dæmonis ad decipiendum, & fallendum incautos. Quemadmodum in conuentu quodam fratrum minorum obſeruantium opidi yſennac partium thuringhiæ, noſtris temporibus contigiſſe relatione accepi. Fratricellum unum laicum celebranti aſtitiſſe: & dum tempus cõmunionis, quo ſacerdos ſumere ſacramentũ ſolitus eſt, aduenerat, ꝙ frater ille laicus ex quadã indiſcreta deuotione cõmunionẽ ſacræ euchariſtiæ deſiderabat, apud ſe putãs ſe bene diſpoſitũ ad tanti ſacramẽti perceptio

 nem

nem. Et ſic minus caute in ſeipſo complacente, apparuit quidam in ſpecie angeli particulam apparenter porrigens. Aperuit ſtultus ora, ſumens de manu porrigentis apparentem hoſtiæ particulam: & continuo a diabolo obſeſſus eſt, & grauiter uexatus. Poſtea tamen elapſis aliquot diebus: fratrum

B orationibus liberatus eſt. ¶ Sed de primo proſequamur: qui adhuc dupliciter poteſt contingere. Aut cum diuina reuelatione, ꝙ ſub ſpecie tali Chriſtus ueraciter continetur. Aut ꝙ fiat apparitio ſine tali reuelatione. Si primo modo cum tali reuelationi falſum ſubeſſe non poſſit, ſicut nec fidei noſtræ, quam per reuelationem accepimus, dubitãdum non eſt ei, cui facta eſt reuelatio, Chriſtum ſub tali ſpecie ueraciter contineri. Qua propter poteſt, & debet a tali catholicæ, & laudabiliter adorari. de quo Paſſcha: de quodam presbytero narrat, qui cum digno moderamine ſanctam Chriſto propitio duceret uitam. Cepit omnipotentem deum precibus pulſare, ut ſibi monſtraret corporis Chriſti naturam: non iſta inquit, ex infidelitate: ſed ex mentis pietate petiuit. Fuit enim a pueritia diuinis legibus imbutus, & propter amorem ſuperni regis olim patrios fines dereliquit: & dulcia liquerat arua: ut exul ſeculo Chriſti diſceret myſteria. Idcirco eius amore ſuccenſus, magis quotidie pręcioſa munera offerens, poſcebat ſibi præmonſtrari, quæ foret ſpecies latitans ſub forma panis, & uini. Venerat ergo dies, ut idem celebrans pie ſolemnia miſſarum, more ſolito procubuit genibus. Te precor omnipotens inquit, pande mihi exiguo in hoc myſterio naturam corporis Chriſti: ut mihi liceat eum conſpicere pręſentem corporeo uiſu, & formam pueri, quam olim ſinus matris tulit uagientem: nũc manibus contrectare. Qui dum talia præcaretur: angelus de cęlo ueniens affatur ſacerdotem. Surge inquit, propere: ſi Chriſtum uidere placet: adeſt præſens purporeo ueſtitus amictu, quem ſacra puerpera geſſit. Tunc uenerabilis presbyter pauidus uultu ſe erigens, uidit ſuper aram patris filium puerum, quem Symeon infantem portare ſuis ulnis meruerat. Cui angelus inquit. Sed Chriſtum uidere placuit, quem prius ſub ſpecie panis uerbis myſticis conſecrare ſolebas, nunc oculis inſpice, manibus attrecta. Tunc ſacerdos cæleſti munere fretus: quod dictu mirum eſt: ulnis trementibus accepit puerum: & pectus proprium pectori Chriſti coniunxit. Deinde profuſus in amplexum dat oſcula deo, atq; ſuis labijs preſſit pia labia Chriſti. Quibus ſic actis preclara membra filij dei reſtituit in uerticem altaris, & repleuit, cæleſti pabulo Chriſti menſam. Tunc rurſus homo proſtratus deprecatus eſt dominum: ut dignaretur ipſe iterum uerti in pręſtinam ſpeciẽ. Qua expleta oratione, ſurgens e terra inuenit corpus Chriſti in formã remcaſſe priorem. Et concludendo dicit. Mira omnipotentis diſpenſatio, qui ob unius deſiderium, ita ſe præbere dignatus eſt uiſibilem, & non informem ſicut alijs quibuſdã, ſed in forma pueri quatenus & ueritas pateſceret in oſtenſo: & ſacerdotis deſiderium impleretur ex miraculo, noſtraq; fides firmare

C tur ex relatu. Hæc ille. ¶ Verũ autem talis effigies pueri apparentis ſit propria ſpecies, & figura Chriſti: aut ſit aliqua forma miraculoſe aliunde creata, ſub qua Chriſtus latet, dubitari poteſt. Similiter utrum ſub tali ſpecie apparente ſit Xp̃s, eo mõ, quo in hoſtia ſub ſpẽ panis: totus. ſ. ſub toto: & totꝰ ſub qualibet parte. Aut ſit ſub illis dimenſionibus circũſcriptiue: caput vz. ſub capitis figura, & pes ſub figura pedis: & ita de alijs partibus. ¶ Beatus Thom. aliam diſtinctionem pro reſponſione ad principale dubiũ motũ: ſcilicet an ibi Chriſtus uere contineatur, in parte. 3. quæſtio. 76 ar. 6. ponit dicens, ꝙ dupliciter contingit talis apparitio, quia quandoq; miraculoſe uidetur caro: aut ſanguis: aut puer in hoc ſacramento. Quandoq; con-

[Margin notes: Quare fiant: & ad quid fiant apparitiones huiuſmodi. — Verum talis effigies pueri apparentis ſit ꝓpria ſpẽs, & figura Chriſti. — B. Tho.]

tingit hoc ex parte uidentium,quorum oculi immutantur tali immutatione, ac ſi uiderent expreſſe exterius carnem, uidetur ſanguinem, aut puerum:nulla temen mutatione facta ex parte ſacramenti. Et hoc quidem uidetur cotingere, quando uni uidetur ſub ſpecie carnis, uel pueri: alijs tamen uidetur ſicut prius ſub ſpecie panis, uel quando ad horam uidetur ſub ſpecie carnis, uel pueri, poſt modum ſub ſpecie panis. Nec tamen hoc pertinet ad aliquam deceptionem:ſicut accidit in magorum præſtigijs: quia tales ſpecies diuinitus formantur in oculo ad aliquã ueritatem figurandũ: ad hoc ſcil cet ut manifeſtetur uere corpus Chriſti eſſe ſub hoc ſacramento. Sic etiam Chriſtus ſine deceptione apparuit diſcipulis euntibus in Emaus ſub ſpecie peregrini. Dicit enim bea. Augu. in lib. de.q.euange. ꝙ cum fictio noſtra refertur ad aliquam ſignificationem, non eſt mendacium, ſed aliqua figura ueritatis. Et quia per hunc modum nulla immutatio fit ex parte ſacramenti, manifeſtum eſt, ꝙ non deſinit eſſe Chriſtus ſub hoc ſacramento tali apparitione facta. Quandoq; uero contingit talis apparitio non per ſolam immutationem uidentium, ſed ſpecie, quę uidetur realiter exterius exiſtente: & hoc tunc uidetur eſſe, quandoq; ſub tali ſpecie, quod ab omnibus uidetur, non ad horam tantum, ſed per longum tempus ita permanente. Et in hoc caſu quidam dicunt: ꝙ eſt propria ſpecies corporis Chriſti. Nec obſtat: ꝙ quandoq; non uidetur ibi totus Chriſtus; ſed aliqua pars carnis. Vel etiam, quòd non uidetur in ſpecie iuuenili:ſed in effigie puerili: quia in poteſtate corporis glorioſi eſt: ꝙ uideatur ab oculo non glorioſo:uel ſecundum totum, uel ſecundum partem: & in effigie propria uel aliena. Hoc autem ſanctus Tho. reprobat: quia ſecundum eũ, corpus Chriſti non poteſt uideri niſi in uno loco,in quo circumſcriptiue continetur. Vnde cũ in propria ſpecie uideatur in cælis: non ſic uidetur in hoc ſacramento,ſiue in terris. Etiã,quia corpus glorioſum, quod appareret, ut uult,poſt apparitionem cũ noluerit,diſparet:ut dicitur Luc. ult. ꝙ ab oculis eorum diſcipulorum euanuit. Hoc autem, quod ſub ſpecie carnis apparet,diu permanet,quinimmo quando legitur incluſum, & multorũ epiſcoporum conſilio in pixide reſeruatum:quod nefas eſſet de Chriſto ſentire ſecundum propriã ſpẽm. Ideo dicendũ,ait Tho. ꝙ manentibus dimenſionibus,quæ prius fuerunt.fit miraculoſe quædam mutatio circa alia accidentia. puta figuram,& colorẽ,& alia huiuſmodi:ut uideatur caro,uel ſanguis: aut etiam puer. Et ſicut ſupra dictum eſt, hæc non eſt deceptio, quia fit in figuram cuiuſdam ueritatis, ſcilicet ad oſtendendum per hanc miraculoſam apparitionem,quod in ſacramento eſt uere corpus Chriſti,& ſanguis. Et ſic patet:quod remanentibus dimenſionibus,quæ ſunt fundamenta illorũ accidentium,remanet uere corpus Chriſti in hoc ſacramento. Nec uidetur propria ſpecies corporis Chriſti: ſed ſpecies miraculoſe formata, uel in oculis intuentium:uel etiam in ipſis ſacramentalibus dimenſionibus,quæ manent etiam in mutatione facta circa eas quantum ad alia accidentia. Hæc omnia bea. Tho. Et poteſt hic dicendi modus ſic intelligi quòd ſicut in ſacramento ſaluantur dimenſiones panis, quæ ſub qualitatibus ſenſibilibus,colore ſcilicet,& odore,ſapore,& cæteris prætendunt,& indicant ſpeciem panis. Ita in hac transformatione diuina uirtute ſuperadduntur alia accidentia ſenſibilia, quę indicant ſpeciem carnis, uel pueri. Et ſecundum hoc dimenſiones illę quæ prius erant figuræ rotundæ: aliam figuram poſtea acquirunt ſecundum diuinum beneplacitum. Et forte in hac ſuperfuſione accidentium carnis ad illas dimenſiones, ſiue quantitatem panis: accidentia ſenſibilia panis, quæ præfuerunt, cedunt, quia forte idem ſubiectum

Marginalia: Aug. — S. Tho. — Luc. ult. — D — Tho. — Quõ ſaluant hmõi apparitiões a fictio ne falſa, ut mendacio. — B.Tho.

caro, uel ſanguis bruti: nunquam propter hoc crederetur, nec credi deberet ueritas ſacramenti. ¶ Quia ergo oſtenſio ueritatis ipſius ſacramenti debet fieri per indicia uera, & non ſimulata, uel ficta: uidetur dicendum, ꝙ caro, uel ſanguis in huiuſmodi apparitione eſt uera caro domini, aut uerus ſanguis Chriſti. ¶ Et ſi obijcitur; ꝙ aliqñ apparuit caro in loco ſacri diuturnitate temporis, corrumpi, & denigrari: ſicut accidit in marchia ceruiſina: ubi a multis diebus uidetur corrumpi, ut patet ex certitudine ſenſuum. Caro aũt Chriſti eſt incorruptibilis, & glorioſa. Reſpõdet ille doc. ꝙ illud nũquam accidit: qñ a domino fit iſta apparitio, ſed ſolũ quã do fit procuratione humana, uel operatione diabolica. ¶ Nec obſtat: ſi dicitur: ꝙ Chriſtus non eſt niſi duobus modis. ſ. manifeſte in propria forma in cælo: aut uelate ſub ſpeciebus panis, & uini in ſacramento. Quia hoc uerum eſt regulariter. Diſpenſatiue tñ propter fidei robur, aut deuotionis fomẽtũ, aut aliam cauſam oſtendit ſe qñq; aut corpus ſuum ſine uelamine, ſecundũ ꝙ noſcit fidelibus expedire. Vnde contingit: ꝙ uno tpe uni oſtendit carnẽ ſuã ſub ſacramenti uelamine, alteri in ſe, & nudę. Vnde accidit, ut unus uidet, & hoſtiã, & carnẽ uelatã ſub panis ſpẽ, alius carnem reuelate: ut ſic ex facti notitia, & relatione fide digna certum habeatur. Nec hoc eſt impoſſibile deo: cum & angelus in corpore aſſumpto uni ſe oſtendit, & non alteri æque præſenti: ut patet Dan. 10. ubi dicitur. Vidi ego Daniel ſolus uiſionem. Porro uiri, qui erant mecum, non uiderunt. Loquitur aũt de uiſione angeli apparentis in ſpecie uiri lineis ueſtiti, & in alia forma uni, quam alteri. Quod ergo poteſt angelus in corpore alieno, poteſt Chriſtus in corpore ſuo. ¶ Differentia ẽt quã bea. Tho. ſupra ponit, quãdo apparitio manet &c. nõ eſt probabilis, qꝛ in miraculo bea. Grego. ubi ad firmandũ plebis fidẽ: ſacramentum uerſum eſt in cruentam carnem: & ſtatim ad orationem eiuſdem rediit in panis ſpeciem. ¶ Hęc ſententia ſic poteſt perſuaderi. Quia diuina miſericordia, quę hanc apparitionem facit, condeſcendens infirmitati hominũ, ut fides recta de ſacramento eluceat, ac roboretur, nequaquam decipit, neq; ad idolatriã committendam nos incitat, quæ tamen committeretur; dum homines miraculo inducti, adorationem tanquam ueri corporis, & ſanguinis Chriſti procumberent, & adorarent, dum miraculum tale appareret, uel in ſacerdotum manibus, uel in loco hoſtiæ. Ad idolatriam autem homines prouocare deum nefas eſt cogitare: cum idolatriæ ultor eſt deus & punitor. ¶ Ex harum opi. recitatione ſatis apparet: ꝙ omnes illi modi in hoc concordant, quòd ſub illa ſpecie miraculoſe apparente uere eſt corpus Chriſti: niſi quòd bea. Tho. ſentit, quòd deſinentibus dimenſionibus panis, non manet corpus Chriſti. Non autem in tali apparitione deſinunt, quia eis manentibus, poſſunt alia accidentia mutari. ¶ Sed an ſpecies illa apparens ſit ſpecies corporis Chriſti: ita quòd accidentia illa apparentia inhæreant corpori Chriſti, uariantur opiniones. Nam primæ duæ opiniones hoc negant, ſed dicunt eſſe ſpecies miraculoſe productas: ſub quibus non aliter eſt corpus Chriſti, quam fuit prius ſub ſpeciebus panis, ſcilicet totum ſub toto, & qualibet eius parte. ¶ Secundum tertiam opinionem diceretur, ꝙ ſpecies illæ apparentes, ſunt proprie corpori Chriſti, & ei inhærentes: ſub quibus corpus Chriſti totum, uel pars eſt circumſcriptiue tanquam ſub proprijs dimenſionibus. Nec obſtat, ꝙ Corpus Chriſti eſt ſimul in cælo, & in terra, & ubiq; ſecundum proprias dimenſiones. Neq; ꝙ ibi magnum: hic paruum: hic talem habens colorem, & figuram: ibi alium & aliam. Quia non oportet, ꝙ ſi corpus idem ponatur in diuerſis locis: ꝙ utrobiq; habeat eadem quantitatem, qualitatem, & figuram: ut ſupra latius

[Margin notes: G — B. Tho. — Cõcordãtia modorũ apparendi. — B. Tho.]

deductum eſt lec.46. Omnes ergo modos illos eſſe poſſibiles infinitæ po-
tentiæ dei: puto fideli non dubitandum. Nullas enim illorum contradictio-
nem includit: & rationes hincinde adductæ non demonſtrat; & facile ſoluũ-
tur. ¶ Quid autem de facto dicendum ſit, quid ego homuncio dicere poſ- Opinio Biel modo apparendi Chriſti in hoſtia.
ſum, ubi tanti doctores diſceptant. Sed imitandus eſt mihi doctor irrefra-
gabilis Alex. profitendo propriam ignorantiam. unde ait. In caſu poſito
nihil me ſcire confiteor. Vnde nihil definiendo, uel aſſerẽdo dico: ſed ſalua
ſententia meliori tantum opinando. Hinc uidetur cautius pie dubitare fa
cti huiuſmodi modum quam curioſe, & temere aliquem prædictorum ſi-
ne ratione ſufficienti, & auctoritate determinare. Hinc dicit uenerabilis
Hug. lib. de ſa. & poſt eum Inno Ego diuina myſteria, & ſacra magis ue-
neranda, quam diſcutiendo profiteor. Scriptum eſt enim. Non comedetis
ex ea crudum quid: nec coctum aqua: ſed aſſum tantum igni. Crudum, quid
comedit, qui temerario auſu de agno iſto immaculato diffinire non erube-
ſcit: quod neq; per rationem: neq; per auctoritatẽ: neq; per ſanctorũ patrum
probabiles ſententias digeſtum eſſe dignoſcitur. Ille uerò comedit agnũ co
ctum aqua: qui ex inſtabili, & non fundata, ac phantaſtica quaſi ratione &
impertinente auctoritate diffinit de hoc ſacramẽto, ſub quo uerus agnus la
titat: quod uetis rõnibus, & ſcripturis nõ probat. Ille uero bene ſentit de hoc
ſacramento, qui ſine ambiguitate non profert ſententias: niſi quas Chriſtus
ſua charitate: & euangeliſte, ac apoſtoli ſpũſancto ſuccenſi docuerunt: aut
feruens ſanctorũ ſtudiũ lucidauit. Tunc quidẽ agnũ comedit aſſum igne: qñ
doctrinæ tales tanta refulgent ueritate: tanta ſunt digeſta maturitate: ut ni-
hil peſtiferũ: nil eis noxium, quod officere poterit, miniſtratur. Hinc quia
neuter modorum præfatorum ſolidę innititur auctoritati, aut indeclinabi-
li rationi, ſecurius uidetur ſecundum prædicta pie dubitare: quam ſine hæ
ſitatione aliquid temere diffinire. Quoniam etſi in hoc ſatis concordant:
ꝙ ſub illa ſpecie miraculoſa uerum corpus Chriſti contineatur: & hoc pia
credulitate ſuſtineri poſſit, dum probabiliter conſtat illas apparitiones di
uino miraculo fieri. Quia tamen non ſemper de miraculo conſtat: nemo le-
uis eſſe debet ad adorandum. Sed potius animum ſuum ſuſpendere, quo-
uſq; a deo, ab homine, uel ſcriptura doceatur. Aut ſub conditione (ſi nihil
fraudis appareat) adorare. Vt dicendo. Si tu es Chriſtus, te ut Chriſtum
K adoro: & hoc conditione non tantum habituali: ſed etiam actuali. ¶ Et per
hoc patet reſponſio ad ſecundam diuiſionis partem ſupra in reſponſione ad Quid agendũ in talib' apparitionibus.
primum dubium partitam: licet quid agendũ, dum apparitio fit ſine reuela-
tione diuina, an tunc adorandũ. Cui concordare uidetur factum, quod re-
citat Alex. ex narratione magni, ac fide digni uiri Lanfranci. Cũ.n. presby-
ter quidam miſſam celebrans inueniam ſuper altari uerã carnem: & uerũ in
calice ſanguinem, ſecundum propriam carnis, & ſanguinis ſpeciem ſumere
formidaret: tẽ protinus epiſcopo ſuum conſilium quæſiturus aperuit. Epiſco
pus aũt cũ multis coepiſcopis ad hoc conuocatis, calicẽ illũ cũ eadem car-
ne, & eodem ſanguine domini diligenter apertũ, & ſigillatũ incluſit in me-
dio altaris: pro ſummis reliquiis reſeruandis perpetuo. Quod hodie obſer-
uat eccleſia, quando aliqua negligentia, uel miraculũ nouũ in tantis myſte-
L rijs accidit. ¶ Ex hoc ẽt datur informatio ſacerdoti, ſi cui hoc accideret, ut
celebranti hoſtia in forma pueri, & in calice ſanguis appareret. Debet.n. ta
lis primo preces fundere ad deum, & ipſum deuotius exorare, ut ſua miſeri-
cordia dignetur ſacramẽtũ hoc reducere in priſtinã formam manducationi
cõgruentẽ, exemplo bea. Greg. & Paſcha. Et dũ formę panis redit, debet re
uerenter ſacramentum illud ſumere. Quod ſi forte ſacerdotis preces non

exau-

exaudirentur:cũ tunc quod apparet rationem, ac ſpeciem cibi,ac potus nõ haberet,rationabiliter abſtineat a ſumptione. Vnde dicit bea. Hiero. ſuper Leui.& habetur de conſe. diſt.2.de hac quidem hoſtia,quæ in Chriſti commemoratione mirabiliter fit , edere licet,de illa uerò, quã Chriſtus in ara crucis obtulit,ſecundũ ſe edere non licet. Quod exponens Alex.dicit. De hoſtia,quam obtulit Chriſtus in cruce ſecundum illam formã,in qua apparebat,cũ inter nos conuerſabaſ uiſione corporali, nulli licet edere,quaſi diceret. Si deus faceret ut appareret ſanguis in calice, aut cato in altari,ſumendum non eſt. Nec tamen ex hoc ſacerdos tranſgreſſor fieret præcepti eccleſię:quod ponitur eadem diſt. relatum. ubi dicitur. Quicunq; ſacerdotum ſacrificium oblaturus acceſſerit,& ſe a communione ſuſpenderit : repulſum ſe nouerit anno uno. Intelligitur quidem hoc decretum : quando illud ſacramentum permanet in ſua forma manducationi apta. Leges namq;,& ſtatuta ad ea,quæ communiter accidunt,adaptantur. ¶ Dicunt tamen quidam,ꝙ ſacerdos in hoc caſu debet accipere aliam hoſtiam,& illam de nouo conſacrare , quę ſi iterum apparet in ſpecie carnis, debet ſecundam accipere , ut manducet conſecratam propter canonem allegatum , &.c.ſequens comperimus. Vbi pręcipitur , ꝙ aut integra ſacramenta percipiant : aut ab integris arceantur. Priores tamen dicunt , ꝙ in caſu ſufficit manducatio ſpiritualis , & non requiritur ſecundaria conſecratio. Sacramentum uerò trãſformatum recondendum erit cum alijs reliquijs:ſicut factum fuerat in ſimili caſu ſupra recitato. Et hæc ſalua in omnibus ſanioti ſententia dicta ſufficiant quantum ad omnia diuiſionis ſup. Lec. 38. poſita membra. Sequitur nunc textus ſacri canonis. Alex.

DE CONSECRATIONE VINI.

LECTIO. LII.

Expoſitio uerborũ ſimili modo, uſq; in finẽ conſecrationis.

SIMILI modo poſtquam cænatum eſt accipiens,& hũc præclarum calicẽ in ſanctas , ac uenerabiles manus ſuas. Item tibi gratias agens , benedixit, dedit diſcipulis ſuis dicens accipite , & bibite ex eo omnes . ¶ Poſtquam in quarta principali canonis parte,in qua de ſacrificijs huius perfectione agitur : determinatum eſt de idoneæ , ac ſantificatæ materiæ conſecratione,qua panis ſubſtantia in uerum Chriſti corpus conuertitur in prima eiuſdem partis particula. In hac particula ſecunda agitur de conſecratione uini , qua eius ſubſtantia in uerum Chriſti ſanguinem tranſſubſtantiatur. ¶ Et ſubdiuiditur in tria huius particulæ membra. In primo tangitur modus inſtitutionis huius ſacroſanctæ conuerſionis . In ſecundo ſubditur forma conſecrationis. In tertio additur ſignificationis efficacia conſecrati ſanguinis. Secundum ibi:hic eſt calix. Tertium ibi:hoc facite . ¶ Circa primum primò tangitur huius ſacroſanctæ conuerſionis tempus,& hora cum dicitur. Simili modo poſtquã cænatum eſt. Secundò huius conuerſionis materia cum,ſequitur. Accipiens & hunc præclarũ calicem in ſanctas,ac uenerabiles manus ſuas. Tertiò adiũgitur huius tã ſanctæ inſtitutionis modus, & circumſtantia,cum infertur. Itẽ tibi gratias agens. ¶ Circa primum dicit.Simili modo,quo Xps cõſectando A

panem iſtum in carnem ſuam conuertit, ad uini conſecrationem acceſſit.
Modo inquam, ſimili quantum ad eius bonitatem, quantum ad charitatē:
quantū ad uirtutem, & quantum ad geſtorum conformitatem. Siquidem
bonitas, quæ fecit, ut corpus ſuum nobis traderet iu cibum, eadem operata
eſt, ut ſanguinem ſuum: quatenus pleno frueremur conuiuio, communica
ret nobis in potum: quia ſecundum beatum Dionyſium. Boni eſt bona ad-
ducere. Charitas fecit, ut ſanguine nos redimeret, ſecundū illud Hiere. 12
Reliqui domum meam, dimiſi hereditatem meam, dedi dilectā animā meā
in manus inimicorum eius. Sedes animæ in ſanguine eſt: ſecundum illud
Leuiti. 10. cap. Anima omnis carnis in ſanguine eſt, ego dedi illum uobis:
ut ſuper altari in eo expieris animas ueſtras, & ſanguis pro animæ piaculo
ſit. Et ſicut pane in ſuum corpus conuerſo: ita uino in ſanguinem ſuum
tranſſubſtantiatio, nos nutriens eiuſdem redemptionis ſuę memoriam: & fru
ctum in nobis renouaret. Hinc Zacha. 9 dicitur. Quid enim bonum eius
eſt: & quid pulchrum eius niſi frumentum electorum, & uinum & germi-
nans uirgines. Virtus diuina fecit, ut ea poteſtate infinita, quæ panem in
corpus, etiam uinum conuerteretur in ſanguinem. Vt ſicut caro eius hac
conuerſione uere facta eſt cibus: ita & conuerſione ſimili ſanguis fieret ue-
Ioh. 6. re potus Ioh. 6. Caro mea uere eſt cibus, & ſanguis meus uere eſt potus.
Geſtorum conformitas fecit: ut eiſdem cærimonijs ſeruatis, id ipſum cor-
pus, ſcilicet & ſanguis ſub utriuſq; ſpeciebus crederetur, & eſſet. Ideo ſi-
cut ibi panem in manus ſuas uenerabiles, & ſanctas accipiens, ac patri gra-
tias agens, benedixit, in corpus ſuum conuertit diſcipulis ſuis dedit. Ita &
hic calicem in eaſdem manus ſumens, & item patri gratias agens, & bene-
dicens in ſanguinem ſuum uinum conuertit: & eiſdem ſuis diſcipulis mini-
ſtrauit. Quia ergo ſimilis effectus in utraq; conuerſione: ideo ſimiles cæri-
B moniæ. ¶ Igitur ſimili modo poſtquam cęnatum eſt, a Chriſto. ſ. Apoſto- De cęna chriſti cum apoſtolis.
lis. utraq; cæna, agni ſcilicet paſchalis typici, & corporis ſui, accepit &c.
Nam ultimo poſt omnes cibos legales ſacramentum inſtituit, & tradidit.
Et ut proiectis ueteribus umbris legis, noua gratia inſtitueret ſacramenta,
& ipſa partius figeret in ſuorum diſcipulorum, ac fidelium corda. De tem-
pore uero huius inſtitutionis factæ. 14. luna menſis primi: & de ieiunio ce-
lebrando, ac conficientibus, & ſumentibus hoc ſacramentum, ſupra dictum
eſt lec. 34. & lec. 10. ideo nunc reſcinduntur. Sequitur. Accipiens. ſ.
Chriſtus: hunc præclarum. i. præ alijs clarum non figuralem umbroſum, &
nubilum: ut uet. teſt. ſacrificia fuere: ſed lucidum ueritatem continentem.
Luce. 22. Ideo de calice ue. teſta. tanquam non ſatis claro dixit Luce. 22. Non bi-
Mat. 26. bam de generatione uitis: donec regnum dei ueniat. Mar. 26. Non bibam
amodo de hoc genimine uitis uſq; in diem illum, cum illud bibam uobiſcū
nouū in regno patris mei. i. in eccleſia, quæ regnum dei dicitur ſecundum
Greg. Grego. confirmata eius poteſtate. Hunc enim præclarum calicem quoti-
die bibit, & ſibi imbibit in membris ſuis, quæ hoc potu ſalutifero corpori
ſuo myſtico incorporantur, & ei per huius ſacramenti gratiam uniuntur.
Hinc in Pſ. Calix meus inebrians quam præclarus eſt. Ad quam ſobriam
ebrietatem uirgines (ut ſtatim dictum eſt) germinantem hoc eſt fidem in-
Canti. 5. corruptam, & perfectam charitatem tribuentem, ſpiritusſanctus, Canti. 5.
inuitat amicos, dicens. Comedite amici, & bibite: & inebriamini chariſſi-
mi. ¶ Calicē. Calix ſecundū Albertum a calore dicitur, quia calorem cha-
ritatis accendit. Hinc in Pſ. dicitur. Calicē ſalutaris accipiā, & nomen dñi
inuocabo. ¶ Hinc notandum ꝙ calix accipitur tripliciter. Vno mō pro uaſe
receptiuo potus, uel liquoris. Et ita dominus Xps calicem recepit in ſanctas

Digitized by Google

ſuas manus,ut referunt euangeliſtę:hoc eſt uaſculũ illud, in quo fuerat potus. Secundò modo accipiẽ pro paſsionis amaritudine:hoc mõ accipitur Mat.20.cũ dixit dñs filijs Zebedei. Poteſtis bibere calicẽ, quem ego bibiturus ſum:hoc eſt poteſtis ſubire paſsionẽ, & mortẽ,quã ego patiar pro redemptione humani generis. Et dr̃ calix paſsio, iuxta ueterem conſuetudinem ad mortem cõdemnatis potus in calice offerebatur: ſecundum illud Prouer.21. Date ſiceram merẽtibus:& uinũ his,qui amaro ſunt animo. Bibam,& obliuiſcantur egeſtatis ſuę, & doloris ſui nõ recordentẽ amplius. & Amos 2. Vinum dãnatorũ bibebant. Tertio mõ ſumiẽ pro poculo in calice contento. Et ſic accipitur Hiere.49 Quibus non erat iudicium, ut biberẽt calicem. & Marci 9 Quiſquis potum dederit uobis calicem aquæ frigidæ: in nomine meo,quia Chriſti eſtis,amẽ dico uobis, non perdet mercedem ſuam. Sic in cõi locutione accipit, qua dicimus:illæ ebibit totum calicem, id eſt totum potum,uel liquorem,qui fuit in calice. Et ita uidetur cępiſſe Chriſtus,cum dixit. Hic eſt calix ſanguinis. In propoſito uero accipitur primo modo,cum dicitur ex perſona euangeliſtæ. Accipiens & hunc præclarum calicem in ſanctas, ac uenerabiles manus ſuas.i.uas:non utiq; uacuum,ſed cum uino,quia pręmiſit. Nam bibam amodo de genimine uitis.

Math.20. Prouer.31. Amos 2. Hier.49. Marci 9.

C

Per quod expreſſit uini liquorem fuiſſe in calice contentum.¶Ponitur autem hic circa ſanguinis conſecrationem calix, ſiue uas continens uinum conuertendum in ſanguinem pluſquam circa conſecrationem corporis: ubi abſolutè dicitur. Accipiens panem,non dicitur in ſportella, uel diſco: quia conſecratur ſanguis in ratione potus. Nullus autem liquor cõuenienter eſt potabilis niſi in aliquo uaſe,aut receptaculo contineatur. Corpus aũt cõſecratẽ in rõne cibi. Cibus uerò ſolidus rõnẽ cibi habet:ẽt ſi in nullo uaſe contineatur. Et quia ad ſſam non cepit Xp̃s uinum in manus immediatè ſicut panem:ſed accepit in calice contentũ: ideo non dr̃:accepit uinum,ſed calicẽ.¶Addiẽ ẽt pronomen hunc, demonſtratiuũ. Accipiens nãque ſacerdos calicẽ in manu;de Xp̃o loqñs dicit. Accipiens.ſ.Xp̃s hunc calicem:hunc.ſ.eundem, quẽ ego accipio. Sed quia dictũ eſt:ꝙ calix aliqñ accipiẽ pro uaſe, & aliqñ pro poculo in uaſe contento: põt hæc identitas referri ad ipſum uas,uel ad uaſis liquorẽ. Si referẽ ad uas, non eſt idẽ,quod ſacerdos accipit,& quod Xp̃s accepit quantũ ad materiã, & ſubſtantiã metalli. Sacerdos.n. accipit calicem factum de auro,& argento,uel ubi paupertas eccleſiæ cogit,de ſtanno:ut ſupra dictũ eſt. Lec.13 Chriſtus autem, qui apoſtolis ſuis poſſeſsionem auri,& argenti interdixit, non crediẽ fuiſſe uſus calice argenteo,uel aureo,ſed forte nec ſtãneo, qui paupertatem ſuã nobis declarans, ait. Vulpes foueas habent & uolucres cœli nidos, filius autem hominis non habet,ubi caput ſuum reclinet. Eſt ergo hic demonſtratio non ad ſenſum,ſed ad intellectum ut ſit ſenſus. Hunc calicem.i.calicem eiuſdem rationis quantum ad liquoris continentiã. Si uerò calix accipiẽ pro potu in calice contento, aut pro uino conuertendo in ſanguinẽ, iterum erit demonſtratio imperſonalis. Hunc calicem, id eſt uini liquorem eundem non numero: ſed ſpecie, uel genere propinquo; tenendo aliqua uina differre ſpecie eſſentiali.

Cur calix ponitur in conſecr. ſanguinis.

A

Vel ſi acciperetur pro uino conuerſo, id eſt CHRISTI ſanguine præcioſo: in quem continuo per conſecrationis uerba uinum conuertitur, ſic eſt demonſtratio perſonalis, quia eiuſdem rei numero Nam idem ſanguis numero,& non alius, eſt,in quem uinum,quod in manus ſuas cęna facta ſuſcepit:conuerſum eſt. & in quem uinum,qđ nunc ſacerdos in ſuas manus accipit cõuertiẽ.¶Accipiẽs itaq; Xp̃s calicem cum uino. Vtiq; præclarũ propter præclari,ac co

ruſci ſanguinis ſui puritatem,in quem uini liquor non in ſanguinem hircorum,aut uitulorum, qui in ueteris teſtamenti ſacrificio offerebatur uertendus eſt,inſtituit uinum in materiam conſecrationis ſui ſanctiſsimi ſanguinis ſuo facto, dum ipſum uinum diuina ſua uirtute , in uerum , & propriũ conuertit ſanguinem,& apoſtolis ſuis, eorumq; ſucceſſoribus uini ſic conuertendi contulit poteſtatem . Nam poſtquam ineffabili amore ſuos diſcipulos refecit cibo angelorum, propria.ſ.carne ſub ſpecie panis uſui humano congruentiſsima:ut amplius charitatis ſuæ immenſitatem exprimeret: inſtituit,& eoſdem reficere potu ſacratiſſimo,ſanguine ſuo digniſſimo ſub ſpecie uini potui cõuenientiſsima,ut ſic nobiliſſima ſpiritualis nutritio animæ,perfecta corporis refectione ſignificaretur. Ad nutritionem enim corporis perfectam non pertinet ſolus cibus , pertinet etiam potus . Idcirco poſtquam accepit panem,ſub cuius ſpecie tradidit in cibum propriam carnem,accepit & calicem uini,ſub cuius ſpeciebus in potum tradidit,& ſanguinem.Et quoniam humanus ſanguis in propria ſpecie ſine horrore non eſt potabilis, clementiſsimus redemptor uolens illum tradere in potum:ſapientiſsime eum extranea uelauit ſpecie:ut ſic ſecundum Hugonem ſenſus foueretur in uno:& fides in alio ædificaretur.Fouetur ſenſus,dum ſolitam,& conſuetam,ac gratam ſpeciem potus percipit . Edificatur autem fides in altero:dum in eo,quod uidet,quale ſit illud, quod non uidet:agnoſcit.Alijs quoque ex cauſis commendauit precioſum ſanguinem ſuum ſub aliena ſpecie;quæ ſupra lect.35.ſunt commemoratæ. Quibus adduntur cõgruentiæ,quæ ſequuntur.Quia enim Chriſtus ſacerdos erat in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech,in ſacrificium panem , & uinum offerẽtis, congruebat,ut ad inſtar eius,quem præmiſit,poſtquam obtulit panem,acciperet & uini calicem,ut figuræ figuratum reſponderet. Expreſsior enim ſacramenti corporis, & ſanguinis Chriſti figura erat ſacrificium Melchiſedech ſacerdotis.Amplius ut hoc ſacrificium uere,& propinquè gereret ſimilitudinem eius, quod ſignificat:accepit calicem uini.Voluit quidẽ Chriſtus hoc ſacramentum ſignificare ſuum corpus uerum,& ſanguinem naturalem,& ſpiritualem refectionem,& mentis inebriationem.¶ Idcirco poſtquam accepit panem habentem congruam ſignificationem corporis,& refectionis ſpiritualis, accepit & uinum habens congruentiam ad ſignificandum ſanguinem,& ſpiritualem inebriationem. Vinum quippe ex uite ſucceſcit:in uua colligitur:in ea per ſolis ardorem maturatur:& in torculari prælo exprimitur ut fiat potus reficiens, & ſitis ardorem reſtringens . Et per hoc plenè competit ſibi Chriſti ſanguinem ſignificare. Nã & ipſe ſuccreuit ex uitæ fæcundiſsima uirgine.ſ benedicta:de qua & caro, & ſanguis Chriſti traxit originem. Chriſtus quoque ipſemet uita eſt ſaluatoris,quam primò protulit uirgo glorioſa , & uiri exploratores apoſtoli.ſ.& prophetę,ad nos humeris ſuis fortiter & conſtanter geſtantes, per fidem,& prædicationem detulerunt.In quo liquor ille præcioſus ſanguis, immenſo ardore amoris eſt maturatus,uſque dum paſsionis prælo in torculari , patibulo uidelicet crucis exprimeretur,& proflueret in potum totius humani generis refectiuum:& in extinctionem ſitis ſpiritualis,quæ ex ardore prouenit, & concupiſcentia peccatorum.Quo namque liquore altius potuiſſet Chriſtus inebriationem mentis deſignaſſe,quam per uinum, in quo quotidie in uita corporali iocundamur, & reficimur , ſecundum illud Pſal. Et uinum lætificat cor hominis. Accipit igitur uinum in calice,tanquam materiam ad conſecrationem ſui ſanguinis magis congruentem.Item in ſacramento cibi ſpiritualis debet attendi aliqua operatio ſubſtantialis.i.principalis,

Cur preclarũ calicem dixit.

Vini cõgruẽtię in ſacramento.

per quam ab alijs diſtinguitur ſacramentis. Et cum in baptiſmo datur eſſe ſubſtantiale per generationem ſpiritualem, ut uult Dionyſius. Et in ſacramento confirmationis datur incrementum, & robur ſpirituale. Ita ad idem eſſe conſeruandum, ac deperditum reſtaurandum, & augendum, datur in eucharistia edulium ſpirituale. Edulium autem ſpirituale cum datur per ſacramentum uiſibile nihil cauſat in gratia, quod ex ſacramenti ſimilitudine non ſignificat. Hoc autem ſacramentum inſtitui debet in elemento corporalis refectionis, cibi. ſ. & potus. ¶ Eſt autem alia operatio in corporali refectione cibi: alia potus. Ideo ſicut poſt cibum corporalem, ſumitur potus ad perfectionem nutrimenti corporalis, quia diuiſam habet operationem in ſatisfactione ſitis, & latione nutrimenti, & quaſdam alias. Ita poſt nutrimentum ſpirituale ſumitur potus ad perfectionem ſpiritualis nutrimenti. ſ. ſanguis, qui ex diuerſam operationem habet a corpore. Corpus enim dedit Chriſtus in communionem ſui, & membrorum, ſanguinem autem dedit in redemptionem peccatorum. Hæ autem ſunt diuerſæ operationes. Nulla enim exiſtente redemptione facta, uel facienda: adhuc eſſe poſſet communio, etiam poſita communionē capitis, & membrorum, nō oporteret: ꝙ eo modo, quo nunc eſſet redemptio, ut patet in angelis, ubi eſt membrorum communio, & non redemptio. Vel ſi hoc non placet: in ſtatu innocentiæ: ſi homo permanſiſſet, potuiſſet Deus incarnari ſicut nūc: & tamen non pati. Fuiſſet ergo tunc communio, & non redemptio. Diuerſæ ergo uidentur gratię communionis, & redemptionis. Cum ergo dominus ſic multiplicauerit ſacramenta, ut omnes gratias habeamus in ſacramentis: non ſufficit habere gratiā communionis per corporis ſumptionem, quæ in ſacramento ſignificatur per elementum panis: niſi etiam haberemus gratiam redemptionis per ſanguinem, quæ ſignificatur per elementū uini. Hac ergo ratione Chriſtus utrumque inſtituit. Et licet ſanguis habeatur in corpore ſub ſpecie panis, non tamen ex uirtute ſacramentali, hoc eſt non ui conſecrationis ſacramentalis: ſed potius ex unione naturali: quia humores uniūtur cum corpore, cuius ſunt humores. Oportet autem propter effectum ſacramentalem, ut habeatur ſanguis ex uirtute ſacramenti ad nutriendum pertinente. Et ita oportuit, ut ibi eſſet conſecratio alterius elementi. puta uini. ſub quo uirtute ſacramenti ſanguis domini contineretur: ne ſacramentum eſſet imperfectum alimentum. ¶ Quæ autem ſint operationes ſpeciales potus in ſacramento, conſequenter exponit dominus Albertus: ꝙ principalis operatio nutrimenti eſt reſtauratio deperditi in uita ſpirituali. Non enim poteſt eſſe uita ſpiritualis: quin ex multis occupationibus, & negligentijs hominis fiat aliqua deperditio ſpiritualis, per famem, & carentiam alimenti ſpiritualis: quæ per hunc ſpiritualem cibum reſtauratur. Per potum autem, qui influit nutrimentum membris, fit hęc reſtauratio ſpiritualis, ut ſic Chriſto fortiter incorporemur: inhęreamus, & maneamus in ipſo: ſicut hi, qui per humorem ſanguinis ſuo corpori ſumus influxi. Vnde & ipſe dixit Iohan. 6. Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, in me manet: & ego in illo. Sic autem ſibi influxi, & cohærentes ſpiritum ipſius participamus, & uitam. Qui manducat inquit, me: & ipſe uiuet propter me. Hinc Eccl. 4. Sapientia uitam filijs ſuis ſpirat, & ſuſcipit exquirentes ſe: & præibit in uia iuſtitiæ. Sapientia Chriſtus eſt, qui corpus ſuum communicando membris ſuis, & ſanguinem influendo, influit, & inſpirat eis ſpiritum, & uitam, & ſic in ſuam incorporationem ſuſcipit inquirentes ſe, præſens eos in omni uia iuſtitiæ: quia niſi ſic ſimus in ipſo, uiam iuſtitiæ non poſſumus tenere. Subdit & alias ſpeciales ope-

Margin notes: Diuerſę operationes cibi, & potus. — F — Conc. Trid. Seſ. 13. cā. 3. can. 3. ſeſ. 21. cap. 1. de cōmunione. — G — Albertus. — Iohan. 6. — Eccl. 4.

rationes,

rationes, idem Albertus: quia ungit ad ſalutis ſanitatem:per ipſum datur ſpeciale pignus ſpiritus:lauat uitiorum ſordes, rigat arida, extinguit malo calore incenſa:tingit, & exornat,ac Chriſto conſignat, quæ per longum proſequitur. De quibus cum de fructu huius ſacramenti tractabitur ſpiritu calamum ducente,dicetur Alex.de Ales par.4 q.31.membro 2.etiam plu res ponit rationes. Vnam ponitur, ut duplici rationi inſtitutionis reſpondeat duplex ſpecies ſacramenti. Inſtitutum enim eſt ad augmentum:ut firmior ſit unio membrorum corporis Chriſti cum capite, & ut firmior ſit recordatio redemptionis factæ per Chriſti ſanguinem fuſum in cruce. Specie panis,quæ eſt ſacramentum corporis,afferetur affectus unionis. Specie uini,quæ eſt ſacramentum ſanguinis,memoria redemptionis. Alia ratio.

H Nam duplex eſt myſticum huius ſacramenti. Vnum eſt reſpondens incarnationi. Aliud paſſioni. In incarnatione facta eſt unio diuinæ naturæ cum humana. Vnde Chriſtus caput eſt eccleſiæ cui unita ſunt membra,quod ſignificatur in ſacramento corporis Chriſti ſub ſpecie panis. In paſſione facta eſt redẽptio noſtra:effuſione ſanguinis, quod ſignificatur in ſacramento ſanguinis ſub ſpecie uini loquentis. In ſumptione igitur corporis Chriſti ſub ſpecie panis, ſignificatur coniunctio membrorum corporis Chriſti cum capite facta per incarnationem. In ſumptione ſanguinis ſub ſpecie uini,redemptio noſtra per ſanguinis Chriſti effuſionem. Vnde in hoc uno ſacramento ſignatur,quod eſt incarnationis,& quod eſt paſſionis, propter quod eſt perfectiſsimum ſacramentorum. Aliam rationem aſsignat, ut ſignificetur in Chriſto duplicis naturæ aſſumptio. In nobis duplicis naturæ redemptio. Vnde gloſa, primo Corinthiorum undecimo, ſuper illo. Hoc facite in meam commemorationem:dicit. Cum totus ſub ſpecie panis,totus ſub ſpecie uini ſumitur:cur non in una,ſed in duabus dedit. Vt oſtenderet Chriſtus totam humanam naturam.i.corpus,& animã ſumpſiſſe,ut utrumq; redimeret. Panis.n.ad corpus refertur:uinum ad animã:

I quia uinum operatur ſanguinem,in quo eſt ſedes animæ. Ergo in duabus ſpeciebus celebratur hoc ſacramentum: ut animæ,& corporis ſuſceptio in Chriſto,& in nobis utriuſq; liberatio ſignificetur. ¶ Item ſub duplici ſpẽ inſtitutum eſt propter duplicem eius effectum. Valet enim, ut dicit Ambroſius ad tuitionem corporis, & animæ. Et licet illud,quod ſumitur ſub ſpeciebus panis:ualeat ad utrumq;: & ſimiliter quod in uino ſumitur:quia in pane totum, & integrum, & ſimiliter in uino totũ & integrum ſumitur. Sed ſi in pane tantum ſumeretur:alterum tantum ſignificaretur.ſ.ꝙ ad tuitionem corporis ualeret. Si in uino tantum ſumeretur,ſolum ſignificarẽt, ꝙ pro ſalute animæ ſumeretur. quia uinum ſanguinem ſignificat,in quo, ut dictum eſt ſedes animæ eſſe dicitur. Omnes illæ rationes reduci poſſunt ad quinque. Nam ſub diſtinctis ſpeciebus panis, & uini,inſtitutum eſt,propter perfectam ſignificationem ſpiritualis nutrimenti, correſpondentiam ueritatis ad figuras ueteris teſtamenti,perfectam ſimilitudinem ad rem ſacramenti. Seruire effectuum diſtinctioni corpori, & ſanguini per appropriationem conuenienti, uariam repræſentationem in Chriſto ſumentis: quorum membrorum declaratio ex præmiſsis ſatis patet. ¶ Sed ſtatim ſurgit dubium. Cum ſint diſtinctæ ſpecies. quomodo ſaluari poſsit unitas ſacramenti. Sed de hoc dicetur poſt expeditam conſecrationis formam. Et quoniam in his uerbis, Accipiens calicem, tangitur inſtitutio materiæ:quæ eſt uinum in ſanguinem,tranſſubſtantiandum. De materia iſta tractatum

R eſt ſupra lectione 35. ¶ Sequitur. In ſanctas,ac uenerabiles manus ſuas. Exponatur ut ſupra lectione allegata 36. ubi plene eadem uerba, panis

con-

Marginal notes: Alex. — Duplex myſticum ſacramenti. — 1. Cor. 11. — Sub duplici ſpecie inſtitutum eſt ꝓp duplicẽ effectum.

conſecrationi præmittuntur. Nam tactu ſuæ manus, uino contulit, ut ſemper poſſet in ſuum ſanguinem conuerti. ut dicit Albertus. i. materiam conſecrandi ſanguinis inſtituit. Item. i. iterum: gratias agens tibi. ſ. patri de humani generis redemptione, per ſanguinem ſuum iam in Chriſto fienda. Eadem quippe nocte tentus, & mane ſequenti crucifixus ſanguinem fudit, quo nos ab æterna morte redemit. Hanc enim amore intenſiſſimo deſiderauit: & cum gaudio portionis ſuperioris perfecit. Vnde Luc. 12. ait. Baptiſmo habeo baptizari, & quomodo coarctor, donec perficiatur. Et ad Hebr. 12. Propoſito ſibi gaudio ſuſtinuit crucem, confuſione contempta. Benedixit: omni benedictione gratiæ conſecrando, & uinum in ſuum ſanguinem transſubſtantiando. In quo uerbo ſacerdos cruce ſignat calicem, ut ſecundum Albertum, ſignificetur hæc benedictio a primo perfectore ſanctificationis, patre cœleſti profluere in ſacramentum. ¶ Vtrum autem Chriſtus benedicendo, ac conſecrando ſigno aliquo corporali, aut uerbo uſus ſit, aut ſola diuina uirtute uinum in ſanguinem ſuum conuertit, quæ conuerſio hic per benedictionem intelligitur, dictum eſt ſupra lect. 36. ubi hęc uerba una cum miſterio crucis, quam hic ſacerdos facit ſuper calicem, latius exponuntur. Sequitur. ¶ Dedit, non uendidit, non reddidit, ſed gratuito dono gratis dedit. ut eius exemplo nullo fauoris, aut pecuniæ precio: aut timore humano digniſſimum ſacramētum canibus, & indignis, aut peccatoribus publicis porrigamus, ſed gratis acceptum, dignis gratis detur. unde ſubditur. Diſcipulis ſuis, qui ſoli digni fuerant, etſi non omnes, nulli tamen publice indigni fuere. Occultum enim adhuc fuerat ceteris peccatum Iudæ. Hinc Matth. 7. Nolite ſanctum dare canibus, neq; mittatis margaritas ueſtras ante porcos, ne forte conculcent eas pedibus ſuis, & canes conuerſi dirumpat uos, dicens. Accipite in officium. ſ. conſecrandi, & diſpenſandi. 1. Cor. 4. Sic nos exiſtimet homo, ut miniſtros Chriſti, & diſpenſatores miniſteriorum Dei, uel myſteriorum Dei. Vtrumq; n. ponit glo. Et bibite ad incorporationem mihi, non ad faſtidiū, ſed cœleſtis deſiderij augmentum. Eccl 24. Qui edunt me, adhuc eſuriēt, & qui bibunt me, adhuc ſitient, non per famis, ſitisq; defectū, ſed per ſemper inhęrendi feruens deſiderium omne tollens faſtidium. Ex eo. ſ. calice, uel ſanguine. Omnes ſine diſtinctione. Actuum 10. In ueritate comperi: quia non eſt perſonarum acceptor Deus. Latiorem expoſitionem cum dubijs quære ſupra. ¶ Hic eſt enim calix ſanguinis mei noui, & æterni teſtamenti, myſterium fidei, qui pro uobis, & p̄ multis effundetur in remiſſionē peccatorum. ¶ Poſt modū inſtitutionis ſacramenti ſanguinis, ſequitur forma conſecrationis, qua etiā nos Chriſtus uti uoluit in ſui ſanguinis ſanctiſſimi confectione. Et primò ponitur forma ipſa neceſſaria ſecundū oēs. Secundò notatur effectus huius ſacroſancti ſanguinis. ¶ Forma eſt. Hic eſt calix ſanguis mei. ¶ Effectus notantur tres. Primus, quia teſtatur nobis hęreditatem. Secundus: quia declarat in myſterio fidem. Tertius: quia præſtat peccatorum remiſſionem. De primo dicit. Noui, & æterni teſtamenti. Noui: quia in ritu, & effectu nouum eſt Apoca. uigeſimoprimo. Dixit, qui ſedebat in throno. Ecce noua facio omnia. Leuitic. uigeſimoſexto. Nouis ſuperuenientibus uetera proijcietis. Item dies uenient, & feriā domui Iſrael, & domui Iuda fœdus nouum. Aeterni dicitur, quia nunquam reperiet alterius teſtamenti, uel ſacramenti ſuperordinationem, ſicut ſacramentis ueteris legis ſuperordinatum eſt aliud teſtū, & alia ſacra. unde Hiere. 31. Sanctum domini non euelletur: & nō deſtruetur ultra in perpetuū. Et Eſa. 55. Feriam uobiſcum pactum ſempiternum. Et ad Heb. 10. Vna oblatione

Albertus.

Luc. 12.

Heb. 12.

Matth. 7.

1. Cor. 4.

Actuum 10.

L

Triplex effectus.

Apoc. 21.

Leui. 26.

Hier. 21.

Hier. 31.

Eſa 55.

Heb. 10.

Digitized by Google

ne conſummauit in æternum ſanctificatos. Et ideo dicitur teſtamentum,
Heb.9. quia in ſanguine confirmauit omnes teſtatas promiſſiones. Hinc ad Heb.
9 Vbi teſtamentum eſt, mors neceſſe eſt intercedat teſtatoris. Teſtamentum enim in mortuis confirmatum eſt. Alioquin nondum ualet, dum uiuit, qui teſtatus eſt. Et Zach.9. Tu in ſanguine teſtamenti tui emiſiſti uin-
Zach.9. ctos tuos de lacu: in quo non eſt aqua. Myſterium dicitur a myſtin græce, quod eſt ſecretum. Secretum enim fuit, qualiter morte uitam æternam, & ſanguine perficeret ſanctitatem. Vnde Eſa 24. Secretum meum mihi: Miſteriũ unde.
Eſa.24. ſecretum meum mihi. Et Iob 28. Profunda fluuiorum ſcrutatus eſt, & ab-
Iob 26. ſcondita produxit in lucem. Fluuij ſunt flumina uulnerum, quorum eſt profunda ſapientia qualiter ſanguine Chriſti redemptus eſt mundus. Et in hoc profundo omnia myſteria fidei ſunt reuelata. Nam Deus pacis eduxit de morte paſtorem magnum in ſanguine teſtamenti æterni. Qui. ſ. ſanguis: pro uobis: diſcipulis meis. Nam & epiſcopus, & ſacerdos indiget ſanguine redemptionis, quoniam & de pontifice dicit apoſtolus ad Hebræ. quinto.
Heb.5. Et ipſe circundatus eſt infirmitate, & propterea dicit quemadmodum pro populo: ita etiam pro ſemetipſo offerre pro peccatis. Et pro multis. ſ. prædeſtinatis efficaciter, pro omnibus autem ſufficienter, effundetur in remiſ-
1.Petr.1. ſionem peccatorum tanquam noſtræ redemptionis prætium. Hinc 1.Pet. 1. Non corruptibilibus auro, uel argento redempti eſtis de uana ueſtra cõuerſatione paternæ traditionis, ſed præcioſo ſanguine quaſi agni immaculati Chriſti. Ad Heb.9. Sine ſanguinis effuſione non fit remiſſio. Ideo dile-
Heb.9. xit nos, & lauit nos a peccatis noſtris in ſanguine ſuo. Apoc.1. ¶ Eſt au- Rõnes de ſingulis terminis.
Apoc.1. M tem hæc forma. Hic eſt enim calix &c. certa forma, forma congrua, forma ſufficiens, & perfecta. Certa: quia a Chriſto inſtituta, ab apoſtolis promulgata, & per ſanctos patres in nos deriuata. Accepit enim hanc formam Romana Eccleſia a ſummo Apoſtolorum principe Petro, qui fuit ultimæ cenę, in qua hoc ſacramentum inſtitutum eſt: conuiua. Vnde Inno. de Offi-
Inno. cio miſſæ. Romana Eccleſia ſuper apoſtolicæ fidei petram ſtabili ſoliditate fundata, ad integra fide ſeruauit, quod ab apoſtolis accepit, qui eam principaliter ſacris inſtituere doctrinis, & eccleſiaſtici ritus regulam docuerũt. Ab ipſis ergo apoſtolis Petro, & Paulo: quos & uiuos habuit, & defunctos ritũ circa huius ſacrificij oblationẽ accepit, quem hactenus inuiolabili cultu ſeruauit. Idem in c. Cum Marthæ. de Ce. Miſſa. Credimus: quod formam uerborum, ſicut in Canone reperitur: Apoſtoli a Chriſto, & ab ipſis eorum receperunt ſucceſſores. ¶ Nec obſtat, quod hæc forma uerborum in nullo Qũo formã conſecrationis calicis ē forma certa, congrua, ſufficiens.
N euangeliſta, ut hic deſcribitur, poſita reperitur. quia ut ibidem dicit Inno. Multa tam de uerbis, quam de factis dominicis inuenimus ab euangeliſtis omiſſa, quæ Apoſtoli uel ſuppleuiſſe uerbo, uel facto expreſſiſſe leguntur. Hinc dicit Alex. de Ales par. 4. q. 33. Magis uidetur: quod præfata forma
Alexand. uerborum, quam ſeruat eccleſia: fuit forma tradita a domino: quam alia poſita in euangelijs, quæ poſt ſcripta erant, & uariata ſecundum diuerſitatem traditionum, & tranſlationum. Neque ipſi euangeliſtæ in forma uerborum conueniunt. Vnde Matth. hanc ponit formam. Hic eſt enim ſan-
Matth. guis meus noui teſtamenti, qui pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum Marcus illam: Hic eſt ſanguis meus noui teſtamenti, qui pro mul-
Marcus. tis effundetur. Lucas. Hic eſt calix nouum teſtamentũ in meo ſanguine,
Lucas. qui pro uobis fundetur. Et Paulus 1. Cor. 11. Hic eſt calix nouum teſta-
1.Cor.11. mentum in meo ſanguine. In ſenſu tamen ſatis conueniunt, quem omnes narrare ualebant (alias uolebant.) Apoſtoli ergo, qui eccleſiam inſtituerunt, ſecundum quod a domino acceperunt, formam tradiderunt. Euange-

iſtæ uerò facta, & opera Chriſti narrauerunt, pluſquam hiſtoriographi, at tendentes ad facta in ſe, & ad ueritatem intellectus, quam ad uerba. Ideo frequenter idem factum, eandemque ueritatem, non eiſdem uerbis, ſenſu tamen non diſſonis ſcriptitarunt. Vnde non fuit neceſſe, ait Alex. ut tanta diligentia apponeretur in euangelijs de forma præſcripta a domino ſcribenda, in quibus referuntur opera domini, ut operata erant, ſicut ubi tradita eſt forma a domino præſcripta, non ut iudicetur opus Chriſti, ſed ut illa mediante, fiat, quod Chriſtus fecit. i. conuertatur panis & uinum in corpus & ſanguinem Chriſti. Ibi enim debuit illa forma præciſe' obſeruari, cui dominus dedit uirtutem conuertendi. Hæc Alex. ¶ Et propter hoc multi doctores dubitant. Vtrum ſacerdos utens forma aliqua ab euangeliſtis tradita, uere' conficere ſanguinem, quia dubium eſt, utrum ipſi euangeliſtæ intendebant formam conſecrandi tradere, aut Chriſti duntaxat facta narrare. Multi tamen concedunt ſacerdotem tali forma utentem, uere' Chriſti conficere ſanguinem. In cuius argumentum aſſumunt: quia eccleſia non negat græcos conficere, qui tamen non utuntur forma, qua nos utimur. Sed illa ut refert Richar. Hic eſt ſanguis meus noui teſtamenti, qui pro uobis, & multis effundetur. Et hoc communiter tenetur. Nec tamen ex hoc ſequitur, quod forma noſtra non ſit certa: quia in ſententia ſatis concordat cum priori, & prior cum iſta. Et ita oportet dicere, quod modica uariatio formæ quantum ad certas dictiones, dum tamen principalis ſenſus nō mutetur, non reddit formam inefficacem, de quo ſupra cum de forma panis agebatur. lect. 38. latius diſputatum eſt. ¶ Vſus præterea Romanæ Eccleſiæ formam in canone poſitam certiſſimam facit: etiam ſi in ſcriptura non reperiretur, propter magnam conſuetudinis huius Eccleſiæ autoritatem, de quo beatus Auguſt. in libello de cura pro mortuis agenda, ita ſcribit. Si nulla eſſet autoritas ſacræ ſcripturæ, quæ doceret orare pro defunctis, tanta eſt autoritas Eccleſiæ Romanæ, & conſuetudinis eius obſeruatæ, ut nemo illam inſequens poterit errare. Item in Epiſtola quadam ad beatum Hieronymum, contra eccleſiæ fundatiſſimum morem nemo ſentiat. Hæc de eius certitudine. ¶ Hinc cum forma expreſſa in canone, ab omnibus obſeruetur in Eccleſia Romana, nemo ambigere debet de eius certitudine, aut quouis modo de eius efficacia heſitare. ¶ Eſt etiam forma illa congrua: quia in hoc ſacramento ſignificatur ſanguis Chriſti, ut effuſus in præcium noſtrę redemptionis, & ut miniſtratus in potum noſtræ refectionis. Sanguis autem de ſe neutrum horum dicit expreſſe, ſed per coniunctionem ipſius cum calice, ut effuſus, & ut potandus offertur, ac proponitur. Calix nanque ſecundum prædicta, tranſſumitur ad ſignificandum tā paſsionem, quam potum. Et propter hoc congruentius dicitur. Hic eſt calix ſanguinis mei, quam Hic eſt ſanguis meus, quia expreſsius ſignificatur, & paſsio, & refectio. Perfecta quoque eſt, & ſufficiens, quia formę ſacramentales, ut communiter hoc ſignificant, quod efficiunt. Hæc autem ſignificat ſanguinem Chriſti contineri in calice, quod & efficitur. ¶ Per hoc etiam ad expoſitionem illorum uerborum. Hic eſt calix ſanguinis mei, prius dimiſſam redeamus. Primus terminus eſt pronomen hic, quod demonſtrat partim ad ſenſum, partim ad intellectum ſanguinem Chriſti, in quem ſpecies uini ſub his uerbis conſecrationis, conuertuntur. Demonſtrat autem ſanguinem in ratione potus. Vnde ualet. Hic ſcilicet ſanguis meus in potum traditus, eſt calix &c. Et conſequenter quæcunq; ſupra lect. 48. de pronomine hoc dicta ſunt, propoſito ſeruiunt, & ſimiliter dicendum de pronomine hic. Hic eſt ſententia Alexandri ubi ſupra: cui ſatis concordant

Alex. | Alex. | Vtrum ſacerdos utēs alia forma uere conficiat. | O | Richar. | Auguſt. | P | Qūo ſit forma cōgrua. | De pronoīe hic. | Q

Digitized by Google

S. Thom. S. Bonauen. — Sanctus Thom. & Sanctus Bonauen. Sequitur. Calix. Calix ut dictum eſt,
propriè ſignificat uas potum continens, tamen tranſſumitur uel pro potu,
uel pro paſsione. Hic non capitur propriè: ſed tranſſumptiuè pro potu.
Vnde ſenſus eſt. Hic. ſ. qui erit in fine conſecrationis: eſt potus ſanguinis
mei, ſecundum doctores ſupradictos. Quod additur, ſanguinis mei, ſpeci-
ficat calicem pro potu acceptum, ut ſit ſenſus. Hic eſt calix. i. potus ſangui
Ioh. 6. — nis mei. ſ. naturalis, & ueri ſecundum illud Ioh. 6. Sanguis meus uerè eſt po
tus. Et B. Hiero. ſuper pſalmum 75. loquens iudęis, ait. Sanguinem, quem
Hiero. S. Bonauen. — per inſaniam fuderunt, per gratiam biberunt. Et S. Bonauen. licet pona
tur in obliquo, intelligitur tamen intranſitiuè in recto, ut poculum uini:
creatura ſalis. i. poculum, quod eſt uinum: & creatura, quæ eſt ſal: ut ſit con
ſtructio intranſitiua. Hæc Bonauentura. ¶ Quare autem dicitur calix, &
non ſimpliciter ſanguis meus. Ratio ſtatim ſupra ſecundum Alexandrum
dicta eſt. Nec impedit: ꝙ in conſecratione non dicitur. Hoc eſt cibus panis
quia panis de ſe eſt cibus. Nec habet aliud officium, quam cibare. Non ſic
ſanguis Chriſti: qui non eſt potus, niſi quatenus propinatur in calice paſ-
R ſionis. ¶ Sed hic ſtatim oritur dubium non negligendum. Si enim forma — Si forr
illla quatenus eſt forma efficax conſecrationis: habet ſenſum illum meta- — la qua
phoricum, poſſet ſacerdos conſecrans hoc ignorare: & intentionem ſuam — eſt for
ad ſenſum orationis proprium reflectere, & ita non conſecraret, quia defi- — ficax c
ceret debita intentio. quæ ſemper conformis eſſe debet ſenſui uerborum, — cratio
ſecundum quem inſtituta ſunt, ut ſunt efficacia formæ. Magis ergo con-
gruebat formam inſtituere non habentem ſic ambiguos ſenſus: qui etiam
ſunt occaſio diſtractionis, cum non poſſit concipi ſenſus metaphoricus, ni-
ſi prius concipiatur ſenſus proprius, & ex eius ſimilitudine fiat translatio
ad ſenſum metaphoricum uerum. Omnia autem, quæ uel diſtractionē, uel
errorem occaſionare poſſunt: debent a tanto ſacramento remoueri, ubi nul
lum errorem, ſed ſummam deuotionem, & recollectionem eſſe congruit in
Eſa. 57. — miniſtrante. ſecundum illud Eſa. 57. Auferte offendicula de uia populi
Alexand. — mei. ¶ Ad illud reſpondet Alex. ubi ſupra, ꝙ quantumcunq; ſacerdos con-
ſecrans haberet ſimplicem, & proprium intellectum uerborum: & per hoc
ex negligentia ſacerdotis poſſet fruſtrari effectus ſacramenti, tamen pro-
pter negligentiam illam, quæ contingere poſſet, non debuit dominus, qđ
congruebat, omittere. Sed miniſter, qui intendit conſecrare, debet diligen-
tius, quo poteſt ſe recolligere, & redire ad ſe: & etiam debet intelligere,
quod ad officium ſuum pertinet, ſine quo non poteſt ritè in officio mini-
ſtrare: quod nihil omittat de contingentibus. Vnde dicunt, quod negligen
S tia talis in hac operatione eſt peccatum mortale. ¶ Sed illa ſententia ui- — Neglig
detur nimis dura. Et ſi uera eſſet: frequenter tolleret effectum conſecra- — in inte
tionis, tum ex mentis diſtractione, quæ non eſt in poteſtate celebrantis: — ne con
immo frequenter dum magis recollectus: & ad ſingula intentus eſſe cupit, — tis, mo
magis diſtrahitur. Tum quia maior ſacerdotum numerus hoc ignorat, qui — quando
etiam ab eccleſia ad hæc ſcienda non diligenter inſtruuntur. Vnde recur-
rendum eſt ad ſupradicta lectione ſexta. Vbi ſecundum probabiliorem opi
nionem, ſufficit, ꝙ ſacerdos intendat hoc, quod eccleſia intendit per hęc
uerba efficere: ad quæ Chriſtus ea inſtituit, etiam ſi uerba iſta penitus non
intelligat, quam intentionem habere poteſt ſacerdos hæreticus, & infide-
lis, etiam in hoc articulo ſacramenti. Non enim pendet uerborum uirtus
ex intentione ſacerdotis: ſed ex inſtitutione Chriſti. Et ideo quando eſt
intentio illa quam Chriſtus habuit: inſtituendo, id eſt intendendo, quòd
ad prolationem uerborum fiat conuerſio, quam Chriſtus fieri uoluit: per

Digitized by Google

hæc uerba ſufficit dico, ad effectum ſacramenti: quamuis non ſemper ſufficiat ex parte diſpoſitionis miniſtri: qui ſi ex ſua negligentia ignatus fuerit, aut diſtractus, a peccato minime excuſatur.

DE PERFECTIONE FORmæ calicis.

LECTIO. LIII.

Dubium primũ circa formam cõſec. ſangui.

CIRCA formam conſecrationis ſanguinis occurrunt aliqua dubia. ¶ Primum. Vtrum ad perfectionem huius formæ pertineant omnia uerba illa ab eo loco. Simili modo, uſq; ad illum. Vnde & memores. ¶ Ad illud communiter reſpondetur ſecundum omnes docto. quod uerba præcedentia iſtam clauſulam non ſunt de eſſentia formæ: & illa ſunt uerba prolata in perſona ſacerdotis referentis, quod factum eſt. Conſecratio autem fit in uerbis in perſona Chriſti prolatis. ſecundum beatum Ambr. Illa uero uerba. Accipite, & bibite ex hoc omnes, q̃ pferunť ut prolata a Xp̃o, nõ ſunt eſſentialia formæ cõſecrationis ſanguinis, ſicut nec illa. Accipite, & comedite ex hoc oẽs requirũť ad cõſecrationẽ corpis Xp̃i ſub ſpẽbus panis, qa magis reſpiciunt uſum ſacti, q̃ eius perfectionẽ, immo ei⁹ pfectionẽ .i. trãſſubſtantiationẽ præſupponũť. Senſus. n. eſt. Accipite, & bibite ex eo poſt cõuerſionẽ uini in ſanguinẽ. de quo ſupra lect. 38 Similiter & hæc uerba (Hæc quotienſcunq; feceritis, in mei memoriã facietis) nõ ſunt de eſſentia formæ, quia nõ plus reſpiciũt cõſecrationẽ, & ſumptionẽ ſanguis, q̃ corporis, quia utriũq; corpis, & ſanguinis cõſecrationẽ, & ſumptionẽ æque p̃cepit Xp̃s fieri in memoriã. Si ergo ptinerent ad cõſecrationẽ ſanguinis, pari rõne ad cõſecrationẽ corporis: & ita ſub hoſtia panis nõ eſſet uerũ corp⁹ Xp̃i ante plationẽ horum uerborũ. Et ita cũ prius p ſacerdotis eleuationẽ oñdiť pplo: populus adorãs adoraret idolũ, qđ eſt abſurdiſſimũ. ¶ Preterea per illa uerba (ut cõiter concedũť: & ponit B. Hie. de illuſtribus uiris) Xp̃s contulit apoſtolis cõſecrandi poteſtatem eoſq; ordinauit ſacerdotes. Collatio autem poteſtatis non fit per uerba ad conſecrationem pertinentia, quia uerba conſecrationis reſpiciunt materiã, quæ conſecrať, uel terminũ, ad quẽ conſecratio terminatur. Verba aũt, per quæ confertur poteſtas conſecrandi, reſpiciunt eum, cui confertur, & poteſtatem ipſam, quæ confert Ideo cõiter conceſſum eſt uerba illa ad conſecrationem non pertinere.

A — Ambroſi. — Hiero.

Expoſitio uerborũ. Noui & æterni teſtamenti.

¶ De illis uerò uerbis, Noui, & æterni teſtamenti, qui pro uobis & pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum, eſt magis dubium, quia de his uarie ſentiunt doct. Sanctus Thom. par. 3. q 78. artic. 3. dicit ꝙ illæ clauſulæ. Noui, & æterni teſtamenti, & ſequentes, ſunt de ſubſtantia formæ uſq; ad illam. Hęc quotienſcunque feceritis; quæ pertinent ad uſum huius ſacramenti, quia illæ clauſulæ pertinent ad integritatem huius orationis. Hic eſt calix ſanguinis mei; quia ſunt determinationes prędicati. ſ. ſanguinis mei. Et idẽ eſt, qood dicit, ꝙ ſacerdos eodem ritu & mõ. ſ. tenendo calicẽ in manibus: omnia hęc uerba profert. Luc. etiam 22. interponuntur hęc uerba inter prima cum dicitur. Hic eſt

B — S. Thom.

lix nouum teſtamentum in ſanguine meo; quia ergo pertinent ad eandem
orationem, pertinent ad eandem formam. Similiter & hæc clauſula. Qui
pro uobis, & pro multis effundetur, uidetur ad eandem orationem pertine
re, propter relatiuum qui, quod implicat ſuum añs, quod eſt ſanguinis mei.
lex. ¶ Alex. de Ales par. 4 q. 33. dicit, ꝙ illa uerba duntaxat. Hic eſt calix ſan-
guinis mei, ſunt de ſubſtantia formæ. Cuius ratio eſt: quia illa ſunt tãtum-
modo de forma, quibus fit tranſſubſtantiatio uini in ſanguinem Chriſti.
Sed per illa uerba, quæ ſequuntur: non fit tranſſubſtantiatio. quia nõ tran-
ſeunt ſuper materiam tranſſubſtantiandam, ſed ſunt proprie declaratiua
quarundam conditionum, quibus excellentia huius ſacramenti manifeſta-
tur. Hæc autem uerba, hic eſt calix ſanguinis mei, expreſſiua ſunt totius ef-
fectus contenti in hoc ſacramento: ſicut & uerba conſecrationis corporis
ſunt hæc. Hoc eſt corpus meum: quæ ſignificant corpus ſub ſpeciebus pa-
nis contineri, unde ſicut illa. Accipite, & bibite, qui pertinent ad uſum ſa-
cramenti, non ſunt de eſſentia formæ, ita neq; (immo a minore) illa. No-
ui, & æterni teſtamenti, qui pro uobis effundetur. Nec obſtat, ꝙ illæ clauſu
læ in ſe non ſunt orationes perfectæ, quia ſufficit, quod forma illa conſe-
cratiua in ſe ſit perfecta ſine illis clauſulis adiunctis. Hæc enim eſt perfe-
cta oratio. Hic eſt calix ſanguinis mei. Neq; obſtat Euãgelium Lucæ: quod
allegatur in quo uerba aliqua ex ſequentibus interponuntur. Quia ut di-
ctum eſt: in ipſis euangelijs non traditur forma, ut a domino eſt tradita ad
conſecrandum inſtituta: ſed ut a domino dicta, & geſta, quę non neceſſario
eo ordine, & eiſdem uerbis, ſed æquiualentibus exprimuntur. Ritus etiam
nihil arguit, quia uerba illa breuia ſunt, & prioribus connexa: pro quibus
ſolis non oportuit alium inſtituere ritum. ¶ Huic opin. conſonat dominus
Bonauen. Albertus, conſonat et S. Bonauen. dicens, quod hæc eſt forma congrua, to-
ta, & perfecta. Sufficiens enim eſt ad ſignificandum tranſſubſtantiationem
uini in ſanguinem Chriſti. Vnde in his, qui ſequuntur, deſcribitur effectus
C ſanguinis in hoc ſacramento ſignificati, & contenti in cruce effuſi. ¶ Scotus
Scot. dicit in 4. diſt. 8. q. 2. quod non eſt nobis traditum omnino certitudinaliter,
an ad formam conſecrationis ſanguis pertinent aliqua uerba, quæ ſequun
tur poſt illud: ſanguinis mei. Ideoque periculoſum eſt illud aſſerere, de quo
ſufficiens autoritas, & ratio non habetur. Non eſt enim periculoſum hoc
ignotare: quia eſt ignorantia inuincibilis: quia non poteſt homo ex quacũ-
que diligentia iſtud ſcire, quod quæritur niſi ſpeciali reuelatione illuſtre-
tur: quod quia factum non legitur: certitudo in præmiſſo negocio non habe
tur. ¶ Ex illo dicit, patet improbatio cuiuſdam dicti indiſcreti, quòd neceſſe
eſt in quolibet ſacramento ſcire præciſe, quæ uerba ſint de forma, ad hoc,
ut ſacramentum illud rite perficiatur. Illud enim manifeſte falſum eſt, non
ſolum in propoſito: ſed etiam in ſacramento pœnitentiæ, & ordinis. Non
enim dicit, eſt omnimoda certitudo, quæ ſit forma præciſa ordinationis in
ſacerdotem, propter multitudinem ſermonum, quos profert epiſcopus in
collatione præfati ordinis, & tamen non eſt dicendum: quòd nullus eſt in
eccleſia uere in ſacerdotem ordinatus. Similiter diuerſi diuerſis utuntur
formis in ſacramento pœnitentiæ: nec eſt certum de aliquibus uerbis præ-
ciſis, quæ ſint forma, non tamen dicendum: quòd nullus abſoluatur in ec-
cleſia. Sic de ſacramento matrimonij. Addit idem conſilium, dicens. Sacer-
dos intendens facere quod facit eccleſia: legens diſtincte uerba canonis a
principio uſque in finem, uere conficit. Nec eſt totum alicui, qui ſe reputat
ualde peritum de ſcientia ſua dicere, uolo uti præciſe iſtis uerbis pro con-
ſecratione ſanguinis, ſed ſecurior eſt ſimplicitas, qua apud ſe dicat. Volo

proferre

uerba iſta ea intentione, qua Chriſtus inſtituit ea proferenda, ut quæ ex Chriſti intentione ſunt de forma, dico ut de forma, & quæ ad reuerentiam: profero ad reuerentiam. Hic abſq; dubio rite, & legitime procedit, & uere

Dubium de formę ueritate.

conſecrat. Hæc de formæ integritate. ¶ Poſſet moueri dubium de ueritate formæ: ſed de hoc dicendum erit ſicut ſupra dictum eſt de ueritate formæ conſecrationis panis lect. 48. ¶ Sed ſpecialiter dubium facit uerbum, effundetur, quod eſt futuri temporis ratione, cuius uidetur forma iſta, cum nunc a ſacerdote profertur non eſſe uera, licet dum a Chriſto in cęna proferebatur, fuit uera; quia in nullo futuro tempore poſt pręſens inſtans ſanguis Chriſti effundetur, ſicut nec morietur, cui mors ultra non dominabitur. Rom. 6. Ad hoc faciliter reſpondent, qui dicunt uerba illa ſequentia participiũ dicens, uſq; ad illa. Vnde & memores: accipi materialiter, & non ſignificatiue, ſic enim ceſſat ratio dubij, cum effundetur ſic acceptum, non importet tempus, quia non eſt uerbum: ſed nomen: ſicut omnis dictio materialiter accepta. ¶ Secundum alios, qui dicunt omnia uerba, hic eſt calix, cum ſequentibus accipi ſignificatiue: uidetur dici poſſe quòd effundetur, refertur ad tempus, quod in hora inſtitutionis fuit futurum, & non ad tempus, quod nunc in hora conſecrationis eſt futurum. Ita quòd tantum ualeat: ꝙ effundetur. i. effundendum erat, nunc uerò effuſum eſt. Et ſic uera eſt oratio: & hæc ſignificatio ſatis colligitur ex circunſtantibus conſtructibilibus, ex quibus ſatis ſignificatur: quòd illa uerba proferuntur a ſacerdote

Quale tempus important, eſt, & effundetur.

tanquam prolata a Chriſto. Et ideo ad idem tempus referenda ſunt: ad qđ Chriſtus proferens retulit. ¶ Et ſi dicitur, ergo uerbum eſt, etiam ad idem tempus referendum eſt; quia tota illa oratio ſequens participium dicens: dicitur ut prolata a Chriſto, & in perſona Chriſti, ſcilicet accipite, & bibite ex eo omnes. Hic eſt calix &c. Et ita eſt, importat tempus prolationis Chriſti, & ſic oratio ſimpliciter erit falſa: quia pronomen hic demonſtrat ſanguinem Chriſti: non ſimpliciter, ſed contentum ſub illis ſpeciebus uini: ſicut dictum fuit de pronomine hoc, in conſecratione panis. Cum ergo illæ ſpecies uini, quas demonſtrat hic pro ſuo connotato, pro tempore importato per eſt, ſcilicet pro tempore prolationis Chriſti non fuerunt pronomen hic, reſpectu copulæ eſt, tale tempus importans non ſupponeret. Oportet enim connotatum, & ſubſtratum ſimul corriſpondere termino connotatiuo, reſpectu copulæ ad hoc; ut ſupponat, alioquin deficiente connotato, deficit & ſuperpoſitio. ¶ Ad hoc uidetur dicendum, ſaluo meliori iudicio, quòd non eſt ſimile de uerbo eſt, & de uerbo effundetur. Nam eſt, in forma conſecrationis importat tempus prolationis ſacerdotis proferentis, uel maius, illud tamen includens, ut ſupradictum eſt de forma conſecrationis panis, quia illa uerba hic eſt calix ſanguinis mei, non tantum proferuntur, ut prolata a Chriſto: ſed ut inſtituta ab eo, ut forma efficax conſecrationis ſanguinis pro tempore, pro quo proferuntur a ſacerdote celebrante legitime: ratione cuius uerbum eſt, importat tempus celebrationis, pro quo eſt efficax forma. ¶ Et ſecundum hoc oportet dicere, quòd illa clauſula: qui effundetur &c. non eſt de eſſentia formæ. Quod etiam rationabiliter uidetur dici poſſe plus; quam de illa, noui, & æterni teſtamenti: quia illa oratio, qui pro uobis &c. eſt per ſe perfecta oratio, & cathegorica propoſitio copulatiue priori coniuncta, qui enim ualet tantum, id eſt, & illæ ſanguis. Et ideo poteſt uerbum eius effundetur: importare aliud tempus, quam hoc uerbum eſt: in alia cathegorica pręcedente, cui copulatur. Cui non placet hęc ſolutio, aliã q̃rat, quia timidus quicquam aſſerere non auſim, quod non inuenio a docto. prioribus exaratum, ſemper in his ma-

D

Rom. 6.

gis cupiens doceri, quam docere. ¶ Tertium dubium. Vtrum illæ duę formę conſecrationis corporis, & ſanguinis mutuo ſe expectent quantum ad eorum efficaciam: aut una ſine alia effectum proprium ſortiatur. Hic quidã antiqui doctores dixerunt, ꝙ illę duæ formæ ſe expectant in agendo, ita ꝙ prima non perficit ſuum effectum, niſi ſecunda proferatur, neq; prius cõuertatur panis in corpus Chriſti, quam uinum conuertatur in ſanguinem; quod fit finita prolatione ſecundæ formę. Motiuum eorum eſt: quia ſi per uerba conſecrationis panis: panis conuerteretur in corpus Chriſti ante cõſecrationem uini, ſequitur, ꝙ in hoc ſacr̃o corpus eſſet ſine ſanguine: & ita non uiuum, cum uita ſit in ſanguine. Et propterea ſacr̃m corporis, & ſanguinis ſunt unum ſacramentum. Nihil autem eſt unum, niſi poſitis his, quę ad unitatem requiruntur: quare per formam conſecrationis panis, non conſtituitur ſacramentum, niſi aſſit, & forma conſecrationis ſanguinis. Sed his non obſtantibus dicendum eſt plane, quòd uerba conſecrationis panis effectum ſuum habent, priuſquam proferantur uerba conſecrationis uini: ita ꝙ prolatis uerbis conſecrationis panis, uere eſt corpus Chriſti ſub ſpeciebus panis, etiam ſi uerba conſecrationis uini omnino poſtea non proferantur. alias quomodo uerum dixiſſet Chriſtus, hoc eſt corpus meum, ante uini cõſecrationem. Sic enim dixiſſe debuiſſet, hoc erit corpus meum. ſ. poſt conſecrationem uini. Eſt etiam hæc poſitio contra ritum eccleſiæ, ſecundum quem ſacerdos corpus Chriſti ſub ſpeciebus panis oſtendit populo adorandum: antequam conſecret ſanguinem: quòd ſi tunc non eſſet uerum corpus Chriſti, daretur ſimplicibus idolatrandi occaſio ab eccleſia: quod nefas eſt de ea (quæ errare non poteſt) cogitare. Vnde dicendum; ꝙ prolata rite hac forma uerborum, Hoc eſt corpus meum, uere incipit eſſe corpus Chriſti ſub ſpecie panis, ipſa panis ſubſtantia in corpus tranſeunte. Siquidem nullum eſt hoc impedimentum: nullum deeſt requiſitum. Nec tamen ſequitur inconueniens per alios inductum, quia ſecundum ſupra declarata, ad prolationem uerborum ſacramentalium non ſolum incipit eſſe corpus Chriſti ſub panis ſacramento, ſed totus CHRISTVS, quamuis in ſolum corpus fit conuerſio. Quod uerò obijciunt de unitate ſacramenti, ſoluetur infra in dubio ſpeciali. Verum, quòd ſacerdos non debet conſecrare corpus CHRISTI: niſi etiam in eodem officio conficiat ſanguinem ſub ſpeciebus uini: quia diuiſio illius myſterij ſine grandi ſacrilegio fieri non poteſt, ut in capitulo comperimus de conſecratione diſtinctione ſecunda. Et hoc uerum ſecundum dominum Albertum regulariter, quia in caſu forte oppoſitum fieri poſſet: ut in terris, ubi uinum non creſcit nec poſſet adduci, de quo dixit Albertus. Ad hoc autem, quod quæritur de terris, in quibus uinum nullo modo haberi poteſt: dicendum uidetur, ꝙ de hoc conſultatio haberi debet apud ſedem apoſtolicam: quid ſit agendum, tum propter intolerabile damnum animarum, quod incurritur ex ſacri defectu uidetur mihi an, cum talibus eſſe diſpenſandum, ut corpus Chriſti haberent ſine calice, & ſic ſacerdotes conficerent ſacramentum. ¶ Dubitatur quartò in quo precisè conſiſtit effectus huius formæ. Reſpondetur breuiter corriſpondenter ad prædicta, ꝙ in duobus. Primum eſt, quòd ad ipſius legitimam prolationem, uini ſubſtantia deſinit eſſe ſecundum ſe totam accidentibus ſeruatis, & conuertitur, ac tranſſubſtantiatur in uerum, & naturalem ſanguinem Chriſti. Et de illo dicendum eſt per omnia, ut ſupra dictum eſt de conuerſione panis in corpus Chriſti lect. 40. Secundum: ꝙ ad huiuſmodi legitimam formæ prolationem, ſ ſ̃is ſit ſpeciebus uini naturalis Chriſti ſanguis. Et huius ueritas patet ex uerbis Chriſti dicentis. Hic

eſt

Margin notes: E — Vtrum illę duę formæ conſecrationis ſeſe expectet mutuo, quãtũ ad eorũ efficaciam. — Albertus. — F — Dubiũ 4. in quo cõſiſtat effectus huius formæ.

eſt calix ſanguinis mei, qui pro uobis effundetur. Item ex uerbis Apoſtoli. 1.Cor.10. Calix benedictionis, cui benedicimus, nonne communicatio ſanguinis Chriſti eſt. Ad idem eſt etiam eccleſiæ determinatio, & ſanctorum patrum dicta ſupra lect.39. recitata. Præſens autem ſit ſanguis Chriſti qui eſt in corpore Chriſti in cœlo exiſtente. Vnde ſi eſt aliquid de ſanguine Chriſti derelictum in terra poſt glorioſam Chriſti aſcenſionem, in hunc ſubſtantiam uini non conuertitur, neq; talis præſens ſit ſacramento. Cuius ratio communiter aſſignatur: quia ſic ſacramentum corporis, & ſanguinis Chriſti eſt inſtitutum, ꝙ uirtute conſecrationis tota ſubſtantia panis, & uini conuertitur in totam ſubſtantiam corporis, & ſanguinis CHRISTI & in partes actualiter toti coniunctas. Si autem eſſet aliquid de ſanguine CHRISTI in terris relictum: illæ eſſet a toto ſanguine Chriſti ſeparatus, qui inter corpus Chriſti continetur: & per conſequens in illum non fieret conuerſio, nec talis præſens ſit ſacramento. ¶ Similiter dicitur de carne præputij Xp̄i: ſi eſt alicubi reſeruata in terris: & nõ reaſſumpta in reſurrectione: quæ (ut dicit Inno. de Officio miſſæ) creditur a multis in Lateranenſi Baſilica reſeruari, licet a quibuſdam dicitur delata Karolo Magno ab Angelo, qui tranſtulit ipſum Aquiſgrani. Poſtea apud Carroſũ, apud eccleſiã ſaluatoris. Cu.ᵒ ueritas, dicit, tutius Deo cõmittit: ꝙ aliquid de ipſa temere definiat. Tñ ſi ex ſuppoſitione ſit in terris: panis in ipſam non conuertitur: quia non eſt actu pars corporis Xp̄i. ¶ Et ita ſimiliter uſ̃ dicendum de ſanguine: ſi in terris reperiẽ. Nec obſtat, ſi quis in triduo conſecraſſet: ꝙ uinum fuiſſet conuerſum in ſanguinẽ a corpore Xp̄i ſeparatum. Non ideo ſi hodie ſit aliquid eius ſeparatum, in ipſum uinum conuertitur. Non enim ſimile eſt hic, & ibi. Nam in triduo mortis, ſanguis Chriſti fuit effuſus, & ſeparatus a corpore ſecundum ſe totum, & partes. Et ideo ſi tunc quis celebraſſet: uinum fuiſſet conuerſum in ſanguinem ſeparatum. Modo autem ꝙ ſi aliquæ reliquiæ in eccleſia reperiantur, tamen maxima pars ſanguinis Chriſti in reſurrectione fuit reaſſumpta, & corpori reunitaꝫ & ita nunc habet rationem totius ſanguinis Xp̄i. ¶ Quocirca in ſacramento euchariſtiæ ſubſtantia uini conuertitur in ſanguinem Xp̄i reaſſumptum, qui habet rationem totius: & non in ſanguinem, qui non eſt pars illius totius.

De carne pꝛeputij quid ſentiendum. — *1.Cor.10.* — *Innocen.*

¶ Et quamquam in ſolum ſanguinem Chriſti ſubſtantia uini conuertatur, non tamen ſolus ſanguis ibi incipit eſſe ſub ſpeciebus uini, ad prolationem uerborum formæ. Sed & corpus Xp̄i, & aĩa excellentiſſimaq; diuinitas: & breuiter totus Xp̄s, perfectus Deus, perfectus homo ſecundum eandẽ naturã: partes, & proprietates naturarũ, ſicut & uere & realiter continetur ſub ſpeciebus panis: ut ſimpliciter nõ ſit differentia inter contentũ ſub ſpeciebus panis: & contentum ſub ſpeciebus uini, ſed idẽ p̄ciſe utrobiq; continetur: eodem modo continentie, quantũ ad diffinitionẽ localem: ut utroq; totum ſub toto: & totum ſub qualibet parte ſpecierum tam panis, quam uini contineatur. ¶ Verum quoad ordinem contentorum ſub his ſpeciebus ſolet differentia aſsignari. Nã ſub ſpeciebus panis primo ex ui conſecrationis eſt corpus tantum, & deinde cetera eodem ordine, quo ſunt corpori propinquiora. Hoc eſt ſecundo ſanguis ex concomitantia immediata, quæ pertinet ad perfectionem corporis, ut ſit ſuſceptiuum animæ rationalis. Tertiò eſt ibi anima ex concomitantia propinqua, pro quanto quæ præſupponit ſanguinem in corpore ſecundum ordinem naturæ, cum quo ſic diſpoſitio, ipſum informando conſtituit unam naturam humanã. Quartò eſt ibi diuinitas ex concomitantia remota: quia nõ pertinet ad unã naturã cũ corpe, quia tamen corpori unita eſt hypoſtaticè, quod nunquam reliquit, ideo &

De cõtentis ſub ſpeciebᵘ uini conſec. de contento rum ordine. — G

ipſum concomitatur etiam in ſacramento, de quo late dictum eſt lect. 42. ¶ In calice autem quamuis oĩa illa eadem & uere ſint: alio tñ ordine. Eſt. n. primò ibi totus ſanguis Chriſti reaſſumptus, & unitus corpori per ſe, & ui conſecrationis. Secundò eſt ibi corpus Chriſti ex concomitantia immediata: quia corpus Chriſti immediate reſpicit in ſe ſanguinem Sanguis. n. cum ſit materia liquida: proprijs terminis non continetur, ſed terminis extraneis hi autem ſunt partes corporis Chriſti, inter quas concluditur. Tertiò eſt ibi, anima Chriſti ex concomitantia propinqua. cum enim hic ſit ſanguis, & corpus: nec corpus ſit exanime, ac mortuum: neceſſe eſt & animam hic contineri. Et quia ipſa ad eandẽ naturã pertinet cũ corpore: dicitur hic eſſe concomitantia propinqua, quamuis non immediata: quia immediatũ ſanguinis receptaculum eſt corpus: per quod eſt ibi aĩa. Quartò eſt ibi benedicta deitas concomitantia remota: quia quamuis ipſa pertineat ad eandem naturam cũ prædictis ¶ Eſt & notandũ, ꝙ ordo hic deſignatus, non eſt ordo temporis, non enim prius eſt ibi ſanguis, q̃ corpus, aut aĩa, ſeu diuinitas, non enim eſt ibi ſanguis extra uenas corporis, & extra corpus modo fluido; ad ſimilitudinem, quo ſpecies uini in calice fluunt. Nam ſanguis in reſurrectione reaſſumptus corporis glorioſi uenis ineſt: & nunquã extra illas in ſua naturali conſiſtentia, ſicut & fuit añ paſſionẽ. Talis eſt autem habitudo Chriſti ſub ſacramento, qualis eſt in exiſtentia naturali, quantum ad omnia, excepta ſola locali circumſcriptione. Ideo non eſt in ſacramento ſanguis extra uenas, & ita nec extra corpus. Sed ille ordo aſſignatus eſt ordo naturæ, & præſuppoſitionis, qua poſterius non eſſet ſub ſacramento ſine priore: & non econuerſo ſecundum declarationem ſupra lect. 42. habitam, quid ſit, ibi eſſe per ſe, & primo, & quid per concomitantiam mediatam,

Quis eſt ille ordo.

H uel immediatam, propinquam, & remotam. ¶ Ex illo poſſet & alia ratio aſſignari, quare uinum non conuertitur in ſanguinem in terra derelictum, non reaſſumptum, ſi aliquis talis eſt, quia n h l eſt ibi in ſacramento, quod non pertinet ad Chriſtum tanquam aſſumptum a Chriſto, aut pars naturæ aſſumptæ, uel inexiſtens alicui horum. Nunc ſanguis illæ in terra dimiſſus, nec eſt aſſumptus a uerbo, nec ineſt naturæ aſſumptæ, aut eius parti, ideo in ipſum non conuertitur. ¶ Patet etiam ex eodem ratio alterius dicti ſupra. ſ. ꝙ qualiſcumq; liquor, ſiue aqua, ſiue uinum poſt conſecrationem mittatur in calicem, non conſecratur, nec in ſanguinem conuertitur, quia tale uinum poſt conſecrationem immiſſum non poteſt Chriſti ſanguinem contingere, aut ei commiſceri: quia uinum illud: & ſi ſpecies ſacramenti tangit, quibus immediate iungitur: ſed non ſanguinem Chr. ſti, qui non eſt ibi fluide ſicut ſpecies, ſed intera uenas, qui ſemper mediabunt inter uinum de nouo infuſum: & ſanguinem Chriſti in eos incluſum, & ita contingere non poteſt, ſicut nec contingeret ſanguinem hominis, ſi corpori hominis ſuperfunderetur, propter quod dicit Inno. de Offi. Miſſę. Si poſt conſecrationem calicis aliud uinum mittatur in calicem: id quidem non tranſit in ſanguinem, nec ſanguini commiſcetur, ſed accidentibus prioris uini commixtum corpori, quod ſub eis latet, undiq; circumfunditur non madidans circumfuſum: ipſa tamen accidentia derelicta uidentur uinum appoſitum afficere. Quod dicit, inde conuincitur, quia ſi aqua pura fuerit appoſita, uini ſaporem aſſumit. ¶ Sed neceſſe eſt intelligatur, ꝙ afficiant uinum cauſaliter, cauſando in eo ſaporem eis ſimilem, ſcilicet ſaporem uini, non formaliter inhærendo materiæ uini: quia ſi ſic, aut corpus Chriſti defineret eſſe ſub illis ſpeciebus eis manentibus, aut eſſet ſub eis cum ſubſtantia uini, quorum utrumq; improbatum eſt. Similiter tunc accidentia prioris uini

Anin ſanguinẽ in terra derelictum (ꝙ ſupponatur) conuertatur uinum calicis.

tranſſub-

Quo ſanguis datur nobis ī potū ſi nō eſt fluidus extra uenas.

tranſubſtantiati migrarent de ſubiecto in ſubiectum, quod non conceditur. ¶ Sed forte contra hoc quis replicaret. Sed ſanguis Chriſti non continetur, ut liquor fluidus in calice, quomodo Chriſtus nobis ſanguinem I
ſuum dedit in potum. Potus enim nominat materiam fluidam nō ſolidam. Reſpondetur breuiter, ꝙ ſanguis datur nobis ut potus in calice, non ſecundum ſe, ut quaſi iſte fluat in calice, ſed quoad ſpecies, ſub quibus continetur. Proponitur enim ſub ſpeciebus uini, quæ habent rationem potabilis. Et ſecundum hoc intelligi debet dictum Innocen. quo dicit. Corpus Chriſti ſub ſpeciebus uini non comeditur: & ſanguis ſub ſpeciebus panis non bibitur. Verum quidem eſt per comparationem ad ſigna extrinſeca, ſub quibus corpus CHRISTI & ſanguis eius continetur, & nobis ſumenda proponuntur. Quantum tamen ad effectum, & corpus bibitur, & ſanguis comeditur ſub utraq; ſpecie: quia ſic idem eſt, quod bibere, comedere, refici uidelicet per gratiam ſecundum animam, quod fit ex ſumptione corporis, & ſanguinis: quæ ſumptio fit ſub utraq; ſpecie ſeorſum. Nam ſumens hoſtiam: ſumit cibum, & potum, quia penitus idem in hoſtia, & in calice continetur. Manducare quidem nihil aliud eſt q̃ ſumere cibum: & bibere, ſumere potum, ergo qui ſumit hoſtiam, manducat, & bibit: & hoc maximè quoad effectum ſpiritualem manducationis & potationis. ſ. refectionem animæ, propter quem effectum manducare & bibere ad hoc ſacramentum transferuntur. Quoad ſpeciem autem ſacramentalem, ſumens hoſtiam non dicitur bibere, quia illæ ſpecies nō ſumuntur, ut liquidæ per modum potus corporalis. Sanguis tamen Chriſti non dicitur potus tantum ratione ſpecierum: ſed in ſe, quia ſpiritualiter extinguit ſitim, & ardorem concupiſcentiæ, qui eſt ex peccatis. Hoc autem facit ita ſumptus ſub ſpeciebus panis ſicut uini, quia illæ ſpecies corporales nihil faciunt ad effectum ſacramenti: ſed duntaxat ſub illis ſpeciebus caro, & ſanguis nobis proponuntur, ne horrorem ſenſibus ingerāt. Vtq; fides habeat meritum, dum rerum K
ſub alia ſpecie traditarum, nullū ſenſibile accipit experimentū: ut ſupra declaratum eſt.

Deitas fuit unita ſuppoſitaliter carni, & animæ non ſanguini.

¶ Adhuc contra prædicta poſſet quis dubitare, ubi dictum eſt: ꝙ deitas eſt ſub ſpeciebus uini per concomitantiam remotam. Nam uidetur: ꝙ deitas non ſit ſub ſpeciebus uini per concomitantiam ſicut ſub ſpeciebus panis, ubi concomitatur corpus quod ibi per ſe & primo continetur. Nullibi enim eſt deitas per concomitantiam, niſi ubi eſt aliquid aſſumptū a deitate per ſe, & primo. Nunc autem ſub ſpecie uini eſt ſolus per ſe primo: ſiue ui conuerſionis. Sanguis autem nunquam fuit aſſumptus a ſolo uerbo, quod patet, quia ſola humanitas eſt aſſumpta aut pars eius, id eſt compoſitum ex corpore, & anima: & ſimiliter partes. ſ. anima, & corpus. Sanguis autem non eſt tota humanitas, nec pars: quia nec anima patet: nec corpus, Scot.
nec pars corporis. Nam ſanguis non eſt formaliter animatus, ut dicit Scot. 10. quarti. q. 4. & tenetur communiter, ſed eſt nutrimentū corporis in ſubſtantiam eius conuertendum per uirtutem nutritiuam: ut dicunt philoſophi, & medici. Dicit enim Philoſophus 2. de anima. c. de ſenſu tactus. Ex aere quidem impoſſibile eſt conſtare animatum corpus: oportet enim firmum eſſe. Relinquitur autem mixtum ex terra, & ex his eſſe. ſ. corpus animatum, ut eſt caro, & proportionabile. Vnde patet, ꝙ oportet corpus animatum non eſſe fluidum, ſed firmum, & proprijs terminis terminatum. Vnde & commentator ibidem commento 111. Impoſſibile eſt: quòd conſtitutio eſſet ex aere, aut aqua. Animalia enim indigent ex neceſſario corpore duro, ſuper quo abundaret terreſtreitas, ut eſt caro, uel aliquid ſimile in animalibus carentibus carne. Patet igitur, quòd ſanguis non eſt formali-

Digitized by Google

ter animatus, ſicut nec alius humor corporis, licet ſanguis neceſſario requiritur ad eſſe corporis animati ſaltem perfecti:quia ſine ſanguine diu manere non poteſt naturaliter, ſicut nec ſine ſpiritu, & aere, quo ad animalia reſpirantia, nec tamen ideo aer inſpiratus eſt animatus, & propter hoc dicitur ſedes animæ, non quia informet ſanguinem, ſed requirit ſanguinem ut informet carnem. Quia igitur corpus eſt animatum, ſanguis non eſt pars corporis, & per hoc deitas nunquam fuit hypoſtaſis ſanguinis ſicut corporis. Aſſumpſit autem Xp̄s humanam naturā, & partes eius eſſentiales, qualis non eſt ſanguis. Vnde etiam patet: ꝙ deitas nun fuit unita ſanguini Chriſti in triduo. Alioquin ſicut uere conceditur per communicationem idiomatum, ꝙ Chriſtus iacuit in ſepulcro, quia ibi iacuit corpus deitati unitum. Et ꝙ Chriſtus deſcendit ad inferna, quia deſcendit ipſius aīa deitati unita. Ita etiam fuit concedendum, ꝙ Chriſtus fuit in peplo, Chriſtus manſit in cruce, quia utrobiq; mãſit ſanguis Xp̄i reſperſus, qđ tñ nō conceditur. Hoc tñ ſequeretur, ſi ſanguis eſſet pars eſſentialis hois: ſic enim fuiſſet unitus deitati, nec ab ea derelictus, cum ſecundum Dam. Quod Xp̄s ſemel aſſumpſit: nunquam dereliquit. & propter hoc dicit Rich. de media uilla in 3. diſt. 2. q. 1. ſecundæ partis di. in ſolutione ſecundæ rõnis. Si quis conſecraſſet in triduo, ſanguis Chriſti nō fuiſſet adorãdus. Rõnem ponit, quia non eſt pars eſſentialis corporis, quibus ſolis unita eſt ſuppoſitaliter maieſtas

L diuinitatis, quia ergo diuinitas non eſt unita ſanguini, qui ibi eſt priori conſecrationis, uꝫ non ſit ſub ſpeciebus uini per concomitantiã. ¶ Ad hoc dr̄; licet deitas non ſit hypoſtaticè unita ſanguini: eſt tñ ſic unita corpori, in quo eſt ſanguis, & per conſequens eſt ibi p concomitãtiã, non quidē propinquam, ſed remotam. Vñ ut dictũ eſt, ui cõſecrationis eſt ibi ſanguis Xp̄i eo modo, quo eſt in conſiſtentia ſua naturali: & ſic in corpore, qđ eſt in corpore Xp̄i in cœlo, & per conſequẽs eſt ibi corpus Xp̄i per concomitantiã mediatam, cui corpori unita eſt diuinitas. Iterũ ibi eſt corpus nō mortuum, ſed uiuum, quale eſt in cœlo: ergo animatũ. Aīa autē ſimiliter eſt deitati, & ſic diuinitas eſt ibi duplici cõcomitantia una ad corpus, alia ad aīam, & utraq; immediata quantũ ad corpus, & quantũ ad aīam, ſed mediata quãtũ ad ſanguinē, quia ſi ibi eſſet ſolus ſanguis extra corpus, ſicut fuit ſeparatus in triduo mortis, non eſſet ibi diuinitas per concomitantiã, nec mediatam, nec immediatam. ¶ Ex quo patet, ꝙ ſi per immediatam concomitantiam intellegitur illa, qua concomitatur alijs circumſcriptis, deitas eſt ſub ſpeciebus panis per immediatam concomitantiam, non autem ſub ſpeciebus uini. Nam immediatè concomitatur corpus illud, cui eſt immediate unitum. ita ꝙ ſi corpus ſepararetur ab aīa, nihilominus maneret deitas corpori unita. Non autē ſic cõcomitatur immediatè ſanguinē, quia ſi ſanguis eſſet ſeparatus a corpore non concomitaretur. ¶ Verum ſupra ubi dictũ eſt diuinitatem concomitari corpus ſub ſpeciebus panis, concomitantia mediata, ſiue remota: aliter accipitur concomitantia mediata. ſ. pro ea, qua id, qđ concomitaꝛ, non pertinet ad eandē naturã cũ eo, quod concomitatur. Et p hoc patet ſolutio illius replicę. Negãdum. n. eſt, ꝙ nullibi ſit diuinitas per concomitãtiã, niſi ubi eſt aliquid aſſumptum a diuinitate per ſe, & primò. Hoc enim ſolum uerum eſt de concomitantia immediata, non de mediata. Sufficit enim ad concomitantiam mediatam: ꝙ ſub ſpeciebus ſacra-

M mentalibus ſit aliquid, ſiue primò, ſiue non primò, cui unita eſt diuinitas: & ſic eſt in propoſito; ut patet ex declaratis. ¶ Aliud dubium eſt de unitate ſacramenti Euchariſtiæ. Cum enim ſit ibi diuerſa materia, ſimiliter diuerſæ formæ, quæ etiam non ſimul habent ſuã efficaciã: ſed una

Vt tamē eſt ſub ſpecieb' uini pro cõcomitantiã, & quomodo.

Dubium. Quo euchariſtię ſacramentum, dicitur unum & qua unitate.

prius

prius alia, quomodo poſſet dici unum ſacramentum. Nec ualet, ſi diceretur hic, ſicut quidam dicunt de ſacramento baptiſmatis: ꝙ bene poſſibile ex plura ſenſibilia concurrere in fundamento relationis, ut ꝙ aqua, & uerba ſunt fundamentum ſignificationis, quæ ſignificatio magis proprie eſt forma: quòd etiam hic iam uinum, quam panis concurrunt in unum fundamentum ſignificationis euchariſtiæ, quia tunc neutrum illorum eſſet aliquid ſacramenti ſine alio. Hic autem ſpecies panis continet ſuum ſignatum ſine ſpeciebus uini, & econuerſo. ¶ Ad hoc reſpondetur, ꝙ ſacramentum corporis, & ſanguinis ſimpliciter loquendo non ſunt unum ſacramentum unitate indiuiſibilitatis, aut ſimplicitatis. Sed ſic ſunt duo ſacramenta abinuicem realiter ſeparabilia: quę etiam nõ ſimul ſed unũ prius, & aliud poſterius: immo unum ſine alio confici poteſt, licet ſacerdos ſic faciens peccaret, uere tamen conſecraret. Sunt enim diuerſa ſigna: ſunt & diuerſa per ſe, & primo ſignificata, & contenta. De quo bona, & patens glo. de conſe. diſtinctio. 2. comperimus. quam nota. Dicuntur tamen unũ ſacramentum unitate integritatis, & ordinationis. Ordinantur enim ambo ſigna, ſcilicet ſpecies uini, & panis ad ſignificandum idem contentum totale, & eundem ſpiritualem effectum. Idem contentum: quia idem corpus Chriſti acceptum, ut includit omnia ad corpus organicum requiſita. ¶ Pro quo notandum ſecundum Sco. diſtinctio. 8. quarti. quæſtio. 1. ꝙ corpus Chriſti dupliciter accipitur. (Sco.) Vno modo ſtricte: ut includit tantum partes animatas anima Chriſti: cuius non eſt ſanguis, ut dictum eſt, licet ſit in potentia propinqua, ut conuertatur in carnem animatã: & ſic corpus diſtinguitur eſſentialiter a ſanguine, & in ſe, & ut ſignatum. poteſt enim huius eſſe ſignum ſicut & propria diffinitio. Alio modo largius accipitur prout omnia includit, quæ pertinent ad corpus organicum: ſiue ſint partes animatæ, ſiue alia non formaliter animata: ut humores, & ſpiritus. Et hoc modo accipiendo ſanguis eſt aliquid corporis. Accipiendo corpus primò modo: licet ipſum, & ſanguis ſint prius diuerſa ſignata: tamen conſtituunt unum ſignificatum totale, quod eſt corpus ſecundo modo. Sic ergo ſignum proprium corporis primo modo. ſ. ſpẽs panis, & ſignum proprium ſanguinis. ſ. ſpecies uini poſſunt eſſe unum ſignum unitate integritatis corporis ſecundo modo. Corpus enim ſic ſignificatum ſecundo modo, eſt idem contentum numero ſub utriſq; ſpeciebus. Ordinantur etiam ad ſignificandum eundẽ effectum ſpũalem. ſ. perfectã animę refectionẽ. Illã autẽ congruit ſignificari ſacramẽto habente unitatem integritatis, non diuiſibilitatis, quia tale ſignum pertinere debet ad perfectã refectionẽ corporis, quæ non fit aliquo uno ſimpliciter, ſcilicet cibo tantum, aut potu tantum, ſed in his duobus, quę ſunt unũ integritate: quia integrant unam refectionem perfecte nutrientem. Nutritio autem perfecta animæ ſpiritualis eſt gratia ſpiritualis, per quam unitur corpori Chriſti myſtico, ad quam utraq; ſigna ordinantur. ¶ Et hanc ſententiam Alex. de Ales par. 4. quæſtio. 33. arti. 1. ita innuit. (Alex.) Ait enim: ꝙ hæ ſpecies unitatem habent inquantum ſacramentum ab inſtitutione effectu, & fine. Ab inſtitutione: quia a domino inſtitutæ ſunt ut eſſent ſacramentũ corporis, in quantũ continẽt carnẽ, & ſanguinẽ. Ab unitate effectus, qui eſt pręſentia Chriſti ſecundũ naturã corporis ſacramentaliter ſub his ſpeciebus. Ab unitate finis in ſignificando. Significant enim idem, ſcilicet immolationem Chriſti per ſanguinis Chriſti effuſionem in cruce. Vnde Luc. 22. Hoc facite in meam commemorationem. & 1. Cor. 11. Quotienſcunq; panẽ hũc manducabitis, & cal. bi. mor. domini annun. do. ue. (1. Cor. 11.) Etiam ab unitate finis in efficiendo: quia hæc digne ſuſcepta unum efficiunt cum myſtico

Chriſti

Grego. Chriſti corpore, quod eſt eccleſia. Quod uerò bea. Grego. in collecta pluraliter loquitur. Purificent, quęſ, domine ſacramenta, quę ſumpſimus: attendit, ad materialem ſpecierum diſtinctionē. Ideo propter unitatem earū in ratione ſacramenti: in eadē collecta ſubdit, ut hoc tuum ſacramentum non ſit nobis reatus ad penam, quia quantum ad effectum qui petitur, eundem effectum operatur, & quātum ad remotionem mali, & quantum ad promotionem boni, quæ in dicta collecta poſtulantur.

DE EXCELLENTIA ET VTILITATE huius ſacramenti.

N

Qvi, & æterni teſtamenti. Licet textus ille ſupra breuiter ſecundum Albertum expoſitus ſit: placet tamen propter aliqua ibidem dimiſſa eum latius proſequi ſecundum Alexan. & ſuos ſequaces. Vnde in his uerbis ſiue ſint de ſubſtantia formæ: ſiue non, ſecundum Alexan. par. 4. q. 33. tria ſignificātur ad manifeſtationem excellentiæ, & utilitatis huius ſacramenti, quæ ſunt. Innouati teſtamenti confirmatio: ſecretorum fidei inſinuatio, peccatorum noſtrorum remiſſio. Primum tangitur ibi. Noui, & æterni teſtamenti. Secundum ibi. Myſterium fidei. Tertium ibi. Qui pro uobis, & pro multis. ¶ Circa primum aduertendum, ꝙ cum teſtamentum ſit ultima diſtributio bonorum morte teſtatoris firmata: ſeu conſtitutio, uel traditio de ordinandis bonis atteſtatione legitima firmata, recte fides, & lex Chriſti eſt teſtamentum nouum. In illa ſiquidem Chriſtus æternam hereditatem fratribus ſuis, & fidelibus diſtribuit, ordinat, & promittit. Hæc autem lex confirmata eſt per mortem, & paſſionem Chriſti, in qua ſanguis eius effuſus eſt, quæ effuſio eſt ſui teſtamenti legitima atteſtatio, & confirmatio. Teſtamentum enim niſi per mortem teſtatoris roboretur, non eſt immobile, & ſtabilitum, pro quā to ſemper a teſtatore poterit & reuocari, & immutari: ut docet apoſtolus ad Heb. 9. & eſt allegatum ſupra in prima huius textus expoſitione Lec. præcedente. In mortem autem confirmatur & ſit immobile. Ideo Chriſtus in cruce iamiamq; moriens dixit. Conſummatum eſt ergo teſtamentum Chriſti æternum: quia immobile, & irreuocabile tanta morte confirmatum. ¶ Nouum dicitur reſpectu ueteris, quod in inſtitutione huius, eſt terminatum, & euacuatum. In cuius ſignum in Chriſti paſſione uelum tēpli ſciſſum: & clauſa ue. te. myſteria exhibita ueritate reuelata, ſecundum ꝙ multipliciter hoc teſtamentum nouum fuit in prophetis repromiſſum. Dicitur & nouum & æternū: quia noua, & æterna bona promittit. Vetus enim teſtamentum, quod per hircorum, aut uitulorum ſanguinem confirmatum eſt: promittebat temporalia, quæ omnia, quia tranſitoria ueteraſcunt, & ad interitum tendunt. ſecundum illud apoſtoli ad Heb. 8. Dicendo, nouum ueterauit prius, quod autem antiquatur, & ſeneſcit, prope interitum eſt. Præmiſit autem. Melioris teſtamenti mediator eſt, quod in melioribus promiſſionibus ſancitum eſt. De quibus bonis, ac promiſſionum firmitate, item apoſtolus ad Heb. nono. loquitur Chriſtus inquit, aſſiſtens pontifex futurorum bonorum peramplius, & perfectius tabernaculum non manufactum, ideſt non huius creationis, neque per ſanguinem hircorum, aut uitulorum: ſed per proprium ſanguinem introiuit ſemel in ſancta, æterna redemptione inuenta. ¶ Non ergo ſola ſcriptura diuina

conti-

Margin notes: Alber. — Alex. — Heb. 9. — Heb. 8. — Heb. 9. — Teſtamentū dicitur qſiq: lex noua qua que regni cęleſtis promiſſio.

continens mandata teſtamentũ dicitur : ſed & promiſſio teſtamentũ dicitur
ſecundum illud ad Heb. 9. Ideo noui reſtamenti mediator eſt, ut morte in Heb. 9.
tercedente in redemptionem earum præuaricationum, quæ erant ſub prio
ri teſtamento repromiſſionem accipiant, qui uocati ſunt hæreditatis æter
næ. Et ſecundum hoc exponitur. Hic eſt calix ſanguinis mei noui,& æter
ni teſtamenti. i. nouæ,& ęternæ promiſſionis confirmator, ſicut promittit
ipſe dominus Ioh.6 Qui mandu. meam car. & bi. me. ſan. habet uitã æter Ioh. 6.
nam : quæ uera eſt hæreditas Chriſti. Hinc ait apoſtolus Rom. 8. Si autẽ Rom. 8.
filij, & hęredes : hæredes quidem Dei, cohæredes autem Chriſti, quoad
perceptionem ſcilicet beatitudinis, & gloriæ. Chriſtus quidem eſt natura-
lis hęres, quia naturalis dei filius, & ideo natura beatus. Nos autem dei
filij ſumus adoptiui. Vnde & nobis hæreditas filij beatitudo ſcili-
cet Chriſti promittitur, & datur ex teſtamento morte Chriſti confir-
mato. Per hanc enim mortem meruit ; ut introitus regni cælorum con-
cederetur omnibus mandata ipſius conſeruantibus. Quapropter dixit. Inno.
Si uis ad uitam ingredi, ſerua mandata. Vel etiam ſecundum Inno. dici-
tur nouum.i. ultimum.i. poſt ue. te. inſtitutum. quo modo & dies ultima Alex.
dicitur nouiſſima, ut ſecundum Alex. inde probetur æternum.i.perpetuum, Matth. 19.
unde aſſeritur nouum.i.ultimum. Sic ergo æternum dicitur non propter
carentiam principij, ſed propter negationem ſucceſſionis alterius. Nullũ
enim aliud ſubſequitur iſtud : ſicut iſtud ſecutum eſt ue. te. Hinc damnatur
quorundam error hæreticorum dicentium, ꝙ ſicut teſtamento ueteri, quod
appellãt teſtamẽtũ patris, ſucceſſit teſtamẽtũ nouũ, ꝙ dicũt teſtamẽtũ filij: ita
& illi ſuccedet teſtamentũ tertium : ꝙ erit teſtamentum ſpiritusſancti. Hu-
ius erroris falſitas manifeſta eſt : quia dicit ueritas, quę fallere neſcit: ꝙ hic
eſt ſanguis æterni teſtamenti. Æterno autem nihil poteſt ſuccedere : alio-
quin non eſſet æternum. Si dicis nouum, quomodo æternum. Nam quod
æternum eſt, ita principio caret ſicut & fine. Ad hoc reſpondetur: ꝙ quan-
tum ad dei præordinationem, & ipſam hæreditatem, quam promittit: æter
num eſt, quia ab æterno ordinatum eſt : & ab ęterno præparatum, ſed quã
tum ad exhibitionem nouum. Sic ergo ſimul eſt æternum, & nouum, ſed
reſpectu diuerſorum. hæc Tho. ¶ Adhuc dicitur teſtamentum Chriſti nouũ,
quia nouo modo dedicatum. Vetus enim teſtamentum dedicatum eſt, &
conſecratum ſanguine irrationalium pecudum. Vel lecto legis manda-
to a Moyſe omni populo, populus teſtamentum accepit, & ſe ad obſeruan-
dum obligauit. Moyſes ad confirmandum teſtamentum & legem, ſanguine
hircorum aſperſit librum, & omnem populum, dicens. Hic eſt ſanguis te
ſtamenti confirmatiuus, quod ad uos mandauit dominus. Hiſtoria habe- Exod. 23.
tur Exod. 23. & commemorat apoſtolus ad Heb. 9. Teſtamentum uerò Heb. 9.
nouum nouo modo dedicatum eſt, ſcilicet ſanguine noui hominis, ſangui
ne agni immaculati. Ex quo etiam patet excellentia noui teſtamenti ſu-
pra teſtamentum uetus. Congruebat autem nouum teſtamentum ſangui-
ne confirmari, ut ſic eſſet correſpondentia figurati ad figuram. Omnia.n.
uete. teſtamenti cærimoniæ, & ſacrificia, figura fuerunt noui teſtamenti P
in unico ſacrificio Chriſti conſummato. Sequitur. ¶ Myſterium fidei.
Euchariſtia quõ, & quare dicit myſteriũ fidei. ¶ Hic tangitur ſecundus effectus, qui eſt ſecretorum fidei inſinuatio. Vnde
dicitur ſanguis ille myſterium fidei referendo ad fidem paſſionis, & mortis
Chriſti, quę fuit ſacratiſſimum ſecretum ſub figuris ue. te. latens, & abſcon
ditum : præcognitum tamen a patribus tanquam myſterium generalis re-
demptionis totius humani generis. Hæc autem fides crucis, & paſſionis Xpi
per ſanguinem ipſius manifeſta eſt. Non enim effluxit ſanguis ſine uulnera-

tionũ,

tione, & corporis paſſione. Vel poteſt referri ad fidem, quæ habetur de ueritate corporis,& ſanguinis,quæ licet ſint res contente ſub ſpeciebus ſacramentalibus, ſunt tamen & ipſa ſacramentum ſignificatiuum unitatis fidelium per gratiam, & charitatem. De quo ſupra lectio.39. dictum eſt. Quia igitur ſanguis Chriſti ſacramentum eſt ſpiritualis uirtutis fidei,& charitatis, quibus fideles corpori myſtico adunantur, quas in digna eius perceptione ſuſcipimus, ſanguis ille dicitur myſterium fidei. Vel tertiò dicitur myſterium fidei: quia eſt fidei obiectum. Ad cuius intelligendam exiſtentiam ſub ſacramentalibus ſymbolis fides eſt ſumme neceſſaria: quia ad eius intelligentiam humana fragilitas aſcendere non poteſt. Excedit quippe creatæ rationis acumen, & ſenſum propter multa mirabilia, quæ ſola diuina potentia ſuper naturam operatur. unde ſalubriter creditur, ſuperuacue inueſtigatur. Eſt ergo myſterium fidei, quia obiectum ſecretiſſimum ſola fide cognoſcibile. Nec tamen ideo minus eſt in ſacramento corporis & ſanguinis ueritas: quia myſterium hic a Chriſto dicitur.de quo ſupra lec. 39. ſufficienter puto dictum. ¶ Et licet ſacramentum illud, ſacramentum ſit charitatis: ut dicit Chryſ. Eſt enim indicium diuinæ ineffabilis charitatis, quam in paſſione (cuius memoriale eſt) exhibuit:& inductiuum, & allectiuum ad charitatem: & ſimilis effectus inductiuum ſicut charitas. Hoc enim ſacramento uniuntur membra adinuicem capiti, ſicut & charitate. Conuenientius tamen dicitur myſterium fidei, quam charitatis, quia myſterium dicitur proprie occultum, uel ſecretum: quod conuenit fidei, quæ eſt non apparentium, quaſi abſconditorum, uel ſecretorum argumentum. ad Heb. 11. Charitati autem proprie non conuenit myſterium, eo ꝙ ipſa fiunt quaſi experimentaliter omnia manifeſta, unde Ioh. 15. dixit. dominus apoſtolis. Vos dixi amicos: quia omnia quæcunq; audiui a patre meo, nota feci uobis. ¶ Quamuis etiam in omnibus ſacramentis ſit aliquid occultum, & ſecretum: fide credendum tamen ſicut baptiſmus ſpecialiter dicitur ſacramentum fidei, pro eo, ꝙ dicitur ianua ſacramentorum (quia in eo primo infunditur fides: & ab eo eſt primus ſtatus fidelium ſcilicet generatio ſpiritualis imprimitq; characterem fidei.) Ita & ſacramentum euchariſtiæ: eſt ſacramentum, aut myſterium fidei,quia totum fidei eſt, quod in ſacramento contingit, & ſola fide compræhenſum in conuerſione, in cōtento, in accidentibus, in ſumptione. Nihil tale eſt in alijs ſacramentis: licet cooperatio eorum ad gratiam occulta ſit, & ad fidem pertinens: non tamen ſic cætera omnia. Sequitur.

Quare nō dicitur myſterium charitatis.

oh.15.

DE TERTIO EFFECTV IDEST REMISſionem peccatorum.

QVI pro uobis, & pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum. ¶ Hinc tangitur effectus tertius, qui eſt peccatorum noſtrorum remiſſio, ac multorum ſalus, & iuſtificatio. Vnde dicitur, qui ſcilicet ſanguis pro uobis iudæis, quos per apoſtolos, quibus loquebatur, intellexit: quoniam genere fuerunt iudæi: & pro multis ſcilicet gentilibus per uos ad fidem conuertendis: effundetur ſcilicet in paſſione ſtatim imminente in remiſſionem peccatorum: unde dicit Petrus. Non corruptibilibus auro, uel argento redempti eſtis de uana ueſtra conuerſatione paternæ traditionis, ſed præcioſo ſanguine quaſi agni im-

macula

Digitized by Google

maculari Chriſti, & incontaminati. 1. Pet. 1. Et Apocal. 1. Lauit nos a pec 1. Pet. 1.
catis noſtris in ſanguine ſuo. ¶ Dicitur autem pro uobis, & pro multis, & Apocal. 1.
non pro omnibus: quia licet quantum ex ſe ſit ſufficiens pro remiſſione pec
catorum omnium hominum: non tamen efficaciam habet in omnibus ho-
minibus: propter quorundam hominum indiſpoſitionem, qui ponunt obi
cem gratiæ dei: quam nobis meruit paſſio Chriſti. Vnde dicitur communi
ter, ꝙ effuſus eſt ſanguis Chriſti pro omnibus quantum ad ſufficientiam, R
non quantum ad efficaciam. Sufficit enim tollere omnia peccata, ubi non
inuenit obicem contrariæ uoluntatis. Efficit enim ſalutem in ſolis præde-
ſtinatis, & electis. Hi enim ſoli per ipſum conſequuntur remiſſionis gra-
tiam, & futuræ hæreditatis gloriam. Vnde ad Heb. 9. Chriſtus ſemel obla Heb. 9.
tus eſt ad multorum exhauriendа peccata. Multorum dicit, non omniū.
¶ Electi autem erant diſcipuli, quos ſignauit dominus, cum dixit, Pro uo-
bis: & alij plures ex iudæis, & gentibus, propter quos dixit: & pro multis.
¶ Vel poteſt ita diſtingui ſecundum Alexan. quia ſacerdotes debent pro ſe Alex.
ſpecialiter, & pro alijs orare. ut dicit apoſtolus ad Heb. 5. loquens de pon- Heb. 5.
tifice ex hominibus aſſumpto. Quoniam ꝙ ipſe circundatus eſt infirmita-
te, & propterea debeat quemadmodum pro populo, ita etiam & pro ſe-
metipſo offerre pro peccatis. Ideo dicit pro uobis ſcilicet ſacerdotibus: &
pro multis, ſcilicet ſubditis. ¶ Effundetur, non dicitur ſecundum partem,
ſed ſecundum totum. Liquor quippe qui de uaſe funditur ſecundum par-
tem, fundi quidem dicitur, ſed non effundi, de ſanguine autem Chriſti hic
dicitur, effundetur. i. totaliter, & penitus de corpore fundetur. ¶ Quamuis
autem una gutta tam precioſi ſanguinis ſufficiens fuiſſet pro totius mundi
redemptione, ut uult beatus Anſel. Cur deus homo. Et beatus Bern. Voluit Anſel. Bern.
tamen Chriſtus ipſum liberaliter, & largiter fundere, ut dilectionis ſuæ, &
uirtutis magnitudinem demonſtraret: quatenus ad ſe ſuper omnia diligen-

Xp̄s in paſſione ſua nō partē ſanguinis, ſed totū abundantiſſime pro peccatoribus effudit.

dum nos inuitaret. ¶ Cætera quidem omnia deus fecit in pondere, nu-
mero, & menſura, non ſic in ſui effuſione ſanguinis. Ibi. n. neque nume- Sap. 11.
rum ſeruauit, ut centum, aut mille guttulas funderet, nec pondus, ut
eius nobilitatem appreciatet, ut cum noſtra indignitate per uncias libra-
ret, nec menſuram, ut calcem unum, uel duos propinaret, quibus red-
dendum præmium menſura præciſa compenſaret. Sed totum dedit: to-
tum fudit, ut copioſa eſſet apud eum redemptio. Vt in uirtute effuſi ſan
guinis iuſtitiæ noſtræ de ſe indigne præmium ſublimiſſimum, quod in
cor hominis non aſcendit, pondus gloriæ immenſum, quod auris non au-
diuit: & menſuram ſuperfluentem, quam oculus non uidit: longe actis
prius peccatis omnibus ſortiretur. Effundendus igitur erat ſanguis,
non de capite tantum: aut tantum de manibus: aut pedibus, ſed de his, &
toto reſiduo corpore, quod præuidens Eſa. 53. ait. Non erat ei ſpe- Eſa. 53.
cies, neque decor: reputauimus eum quaſi leproſum, & percuſſum a
Deo, & humiliatum. Haud dubium propter plagarum uniuerſalitatem.
Vnde & non incongrue dici poteſt de eo quantum ad pœnam, quod dici-
tur Eſa. 1. cap. de peccatoribus quoad culpam. A planta pedis uſq; ad uer Eſa. 1.
ticem non eſt in eo ſanitas. Nimirum, quia uere languores noſtros per-
tulit: & dolores noſtros ipſe portauit. Eiuſdem 53. Et licet ex ſcriptu-
ra canonica non habeamus certum teſtimonium de numero uulnerum
Chriſti, per quæ precioſus ille ſanguis tam prodige effluxit, dicitur ta-
men, quòd quibuſdam deuotis perſonis numerus hic reuelatus eſt. Fertur
quoq;, quòd fuerunt. 1475 dr quo communiter habentur hæc metra Sep-
tuaginta quinque quater centum milia quinq;. Tot fertur Chriſtus pro-

nobis uulnera paſſus. Vnde ſi quis per ſingulos dies integri anni, diceret quindecies dominicam orationem, pro ſingulo uulnere unam orationem obtuliſſet: quod patet multiplicando numerum dierum anni, ſcilicet 365. per
Pſal. 29. 15. reſultabit numerus ſupradictus. Similiter ſi quis Pſal. 29. Exaltabo te domine: quoniam ſuſcepiſti me (qui ſimul de paſſione canitur, & reſurrectio
Aug. ne: ut non paſſio terreat, quos ſpes reſurrectionis lætificat: ut dicit Augu. in glo.) ſingulis diebus per annum dixerit, uel ſingulis ſextis ferijs ſepties uice ſeptem horarum canonicarum per annum legerit: pro quolibet uulne
Pſal. 15. re uerſum unum in gratiarum actione rependit. Habet enim Pſalmus ille 15. uerſus, præter gloria patri. Alijs pie uidetur, quos paſſus ſit legionem uulnerum ſcilicet. 6. mille. 600. & 66. Verũ quicquid ſit de numero uulnerum: certum eſt ꝙ totus ſanguis effluxerat, propter quod in eius per-
S ſona propheta. Aruit, inquit, tanquam teſta uirtus mea. ¶ Neq; tantum ſemel effuſus eſt: ſed uicibus multis. Vnde præter effuſionem eius in circũ ciſione: ſex uicibus legitur effuſus in paſſione. Primo in oratione facta in Sex uicibus effudit ſanguinem Xpi in paſſione.
Lu. 22. horto poſt cænam ultimam: ubi factus Ieſus in agonia prolixius orauit. Et
Marci. 15. factus eſt ſudor eius ſicut guttæ ſanguinis decurrentis in terram. Secundo in flagellationem, de qua dicitur. Et tradidit eis Ieſum flagellis cæſum ut
Ioh. 19. crucifigeretur. Tertiò in coronatione, de hac habetur. Ioh. 19. Et milites
Anſel. plectentes coronam de ſpinis, impoſuerunt capiti eius. de quo Anſel. in ſermone. Coronatus incedit. Sed ipſa eius corona cruciatus eſt illi: & millæ puncturis ſpecioſum eius caput diuulnerat. Quarto in manuum perforatione. Quinto in pedum affixione. de his Lucas ibi. Crucifixerunt
Ioh. 20. eum, & latrones, unum a dexteris, alterum a ſiniſtris. ¶ De clauis uerò ſolus Iohannes facit mentionem, cum Thomam refert dixiſſe. Niſi uide-
Iohan. ro in manibus eius fixuram clauorum, & mittam digitum meum in locum clauorum &c. Cui & dominus dixit. Infer digitum tuum huc, & uide ma
Ioh. nus meas. Sexto in lateris apertione: de qua idem Ioh. Et unus militum lancea latus eius aperuit: & continuo exiuit ſanguis, & aqua. Primò ſcilicet ſanguis, quo toto defluxo, ſequebatur aqua in teſtimonium totius ſanguinis effuſi, ut uult Simon de caſſia. Ad quid autem effundendus erat:
T ſequitur cum additur. ¶ In remiſſionem peccatorum. De quo 1. Ioh. 1.
1. Ioh. 1. Sanguis filij eius emundat nos ab omnibus peccatis. Et ad Col. 1. Eripuit
Col. 1. nos de poteſtate tenebrarum: & tranſtulit nos in regnum filij dilectionis ſuæ: in quo habemus redemptionem per ſanguinem crucis eius, & remiſſio peccatorum. Complacuit enim patri reconciliari per eum omnia in ipſo pacificans per ſanguinem crucis eius: ſiue quę in cælis, ſiue quæ in terris ſunt. Ibidem. ¶ Hoc autem multipliciter præfiguratum eſt in uete. teſta. Nam per ſanguinem agni liberati ſunt ab angelo omnia primogenita ægypti percutienti. Per ſanguinem mundati ſunt a peccatis: ut patet per to-
Exo. 12. tum Leuiticum. ubi dicitur: ꝙ ſine ſanguine non fiebat peccatorum remiſ
Heb. 9. ſio, propter quod dicit apoſtolus ad Heb. 9. Omnia pęnæ in ſanguine mũdatur. Per ſanguinem quoq; fuit populus ſanctificatus, dum Moyſes aſpergens ſanguinem ſuper populum: hic eſt ait ſanguis teſtamenti: quod mandauit ad uos deus: Similiter non ſine ſanguine patuit ingreſſus ſummo ſacerdoti ſemel in anno in ſancta ſanctorum: ſed nec tabernaculum: nec ua-
Heb. 9. ſa miniſterij: ſine ſanguine ſanctificata ſunt: ut tangit apoſtolus ad Heb. 9. propter quod ſubdit. Omnia pene in ſanguine ſecundum legem mundantur: & ſine ſanguinis effuſione non fit remiſſio. Hæc autem omnia figura-
1. Cor. 10. lia fuerunt, ut tangit. 1. Cor. 10. Et per ſanguinem Chriſti in nobis in ueritate completa. unde ubi ſupra ait apoſtolus. Si enim ſanguis hircorum,

& tau-

taurorum, & cinis uitulæ aſperſus inquinatos ſanctificat ad emundationem carnis, quanto magis ſanguis Chriſti, qui per ſpiritumſanctum ſemetipſum obtulit immaculatum deo, emundauit conſcientiam noſtram ab operibus mortuis, ad ſeruiendum deo uiuenti. Et ideo noui teſtamenti mediator eſt, ut morte intercedente in redemptionem earum præuaricationum quæ erant ſub priori teſtamento: repromiſſionem accipiunt, qui uocati ſunt æternæ hæreditatis. Ad idem ſunt innumera ſcripturæ teſtimonia: quæ lõgum eſſet adducere in re ſatis fidelibus manifeſta. ¶ Hæc quotienſcunq; V

Cõſecratio ſanguinis efficacia. feceritis, in mei memoriam facietis. ¶ Hoc eſt membrum tertium ſecundæ particulæ quartæ partis principalis. In quo poſt traditam priore membro formam conſecrationis: additur ſignificationis efficacia conſecrati ſanguinis. Et ſecundum Guilhel. in rationali hæc clauſula reſpicit tam conſecrationem corporis, quam ſanguinis, & ſic exponi poteſt. Hæc quotienſcunq; feceritis .i. conſecraueritis, ſiue obtuleritis, hęc, ſcilicet corpus, & ſanguinem: In mei memoriam facietis. Hæc quidem una cauſa fuit inſtitutionis ſacramenti huius in eccleſia militante, ut ipſum eſſet ſignum memoriale, & repræſentatiuum iſtius ſummi ſacrificij, quod Chriſtus obtulit in cruce. in qua ſuſtinuit mortem in corpore: & ſanguinem fundit in precium redemptionis noſtre. de quo beatus Amb. ſuper epiſtolam ad hebræos. In Chriſto Ieſu ait, ſemel oblata eſt hoſtia ad ſalutem ſempiternam potens. Quid ergo nos? Nonne per ſingulos dies offerimus, ſed ad recordationem mortis eius, & una eſt hoſtia, non multæ: quia ſemel oblatus eſt Chriſtus. Hoc autem ſacrificium exemplum eſt illius. Idipſum ſemper idipſum, proinde hoc idem eſt ſacrificium. Alioquin diceretur: quoniam in multis locis offertur, multi ſunt Chriſti nequaquam. Sed unus ubiq; eſt Chriſtus, & hic plenus exiſtens, & illic plenus. Sicut enim quod ubiq; offertur, unũ eſt corpus, & non multa corpora: ita & unum ſacrificium. Pontifex autẽ ille eſt, qui hoſtiam obtulit nos mundantem. Item ipſam offerimus, & nunc, quæ tunc oblata eſt, conſummi non poteſt. Quod nos facimus in cõmemorationem fit eius, quod factum eſt. Hoc enim facite, ait, in meam commemorationem. Et habetur de conſe. diſtinctio. 2. in Chriſto. Ecce dixit beatus Amb. ꝙ unum eſt ſacrificium, quod obtulit Chriſtus: & quod nos offerimus, quamuis non eodem modo offeratur. Ab ipſo quidem oblatum eſt in mortem, a nobis non in mortem: quia Chriſtus reſurgens ex mortuis iam non moritur. Rom. 6. ſed in mortis recordationem offertur a nobis. Vnde noſtra oblatio non eſt reiteratio ſuæ oblationis, ſed repræſentatio. Et propter hoc dicit beatus Aug. in lib. ſen. proſperi. Semel immolatus eſt in ſemetipſo Chriſtus; & tamen quotidie immolatur in ſacramento. quod ita intelligendum eſt, quia in manifeſtatione ſui corporis, in diſtentione ſuorum membrorum omnium, uerus deus, & uerus homo, ſemel tantum in cruce pependit: offerens patri ſeipſum hoſtiam uiuam, paſſibilem & mortalem, uiuorum & mortuorum redemptionis efficacem eorum. ſ. quos altitudo diuini conſilij redimendos iudicauit, præſciuit, prædeſtinauit, uocauit modis, & temporibus, quibus id fieri congruebat. Et habetur de conſe. diſt. 2. Semel. 2. Ecce dicit Aug. ꝙ Chriſtus in propria forma, & ſpecie humana obtulit ſe in cruce, ſed ita non offertur a nobis quotidie: ſed in ſacramento, & extranea ſpecie: ut repræſentet ipſa oblatio illud quod olim factum eſt. Facit enim nos moueri, tanquam uideamus dominum mori in cruce. Et ideo dicit ſuper Pſal. 20. ut habetur cap. immediate præcedente. Et ponuntur in glo. uerſus, qui ſequuntur. Clauditur hoc uaſe noſtri qia uictima phaſe. Viua ſalutaris ſemel in cruce, ſemper in aris.

Guilhel.

Ambro.

Amb.

Rom. 6.

Aug.

Quos recreas Ieſu : iam ſacri corporis eſu. A uitijs munda ſacrati ſangui-
nis unda. Sed creditur Ieſus, remanet integer eſus. Res occultatur, quare
quia ſi uidea ur. Forſitan horrores, & manducare timeres. Vt ſine ſubie
cto nubes in aere pendet. Et centum terræ ſuſtentat abyſſos in mari. Sic
X uini color, ſapor, & pondus quoq; panis. Hæc ibi. ¶ Vnde ad repræſentan Euchariſtiæ
dam diſtinctius paſſionem Chriſti in immolatione huius ſacrificij: ſanguis ſe conſecratio
paratim in calice conſecratur: quia in paſſione Chriſti ſanguis fuit a corpo quare ſub di
re Chriſti ſeparatus. Et propter hoc in canone plus ad conſecrationem ſtinctis ſpe-
ſanguinis quam corporis additur. Hæc quotienſcunque feceritis. &c. ciebus.
Licet ad utrumq; referatur, quia expreſſior eſt ſignificatio paſſionis Chriſti
per ſanguinem, quam per corpus, qiua corpus eſſe poteſt ſine paſſione.
Sanguis ſeparari non poteſt ſine corporis uulneratione. Idcirco hanc Chri
ſti paſſionem, per ſacramenti (ſub ſpeciebus ſenſibilibus) conſecrationem
non ita appropriate deſignat. Vnde & in die paſſionis.ſ.paraſceues ſacerdos
non conſecrat, ſed ſumit ſacramentum tantummodo ſub ſpecie panis, ad
refectionem potius in perſona totius eccleſię, quã ad ſignificationem paſ-
ſionis, quæ fit per conſecrationem corporis, & ſanguinis diſtinctis ſpecie-
bus, quia ſancta mater eccleſia per totum officium, quod peragit die illo,
commemorat paſſionem Chriſti: & effuſionem ſanguis de ſanctiſſima ſua
carne. ¶ Alio modo exponi poteſt hæc particula. Hęc quotienſcunq; fe-
ceritis. Quotienſcunq; feceritis.i. manducaueritis, & ſumpſeritis. Hæc
.ſ.corpus, & ſanguinem ſub ſpeciebus panis, & uini. In mei memoriam fa-
cietis. Non enim dumtaxat conſecratio ſub diſtinctis ſpeciebus reprę ſen-
tat paſſionem Chriſti: ſed etiam manducatio corporis, & potatio ſanguinis
ſub eiſdem ſpeciebus: eandem Chriſti paſſionem ſignificat, unde apoſtolus
utrumq; hoc ſimul complectens ait. Quotienſcunq; enim manducabitis
panem hunc, & calicem bibetis, mortem domini annunciabitis, donec ue
1. Cor. 11. niat. 1. Cor. 11. De quo beatus Augu. in de trini. & habetur de conſecra-
Aug. tione diſtinctione 2. Quia morte. Quia morte domini liberati ſumus, hu-
ius rei memores in edendo, & potando catnem, & ſanguinem quæ pro
nobis oblata ſunt ſignificamus. Item de eodem in lib. ſententiarum pro-
ſperi de conſe. diſt. 2. Dum frangitur. Dum frangitur hoſtia, dum ſanguis
de calice in ora fidelium funditur: quid aliud, quam dominici corporis in
immolatio: eiuſq; ſanguinis de latere effuſio deſignatur? ¶ Qualitercunq;
autem hæc uerba exponantur iuxta tamen doctorum probabiliorem ſenten
tiam, prolata ſunt a Chriſto dumtaxat ad apoſtolos, & in ipſis ad quosli-
bet eorum legitimos ſucceſſores. Iſtis quidem dictum eſt a domino. Hoc
facite in meam commemorationem. Facite.i.conficite. ¶ Hic eos in ſacer-
dotes ordinaſſe creditur. Et ipſis poteſtatem conſecrandi contuliſſe, ut ac-
Hiero. cipitur a Hiero. in de illuſtribus uiris: ut etiam ſupra allegatum eſt. Si ergo
ad omnes fideles generaliter ſe extenderent tanquam ad omnes a Chriſto
prolata, omnes recepiſſent poteſtatẽ conſecrandi, quod nemo dicit. ¶ Hinc
& ſoli ſcerdores hodie in eccleſia Romana corpus, & ſanguinem domini
participant ſub diſtinctis ſpeciebus. Non tantum inducti ad rememoran-
dum Chriſti paſſionem, cuius ipſi ſunt miniſtri ſpecialiter in eccleſia depu-
tati, ſed propter præceptum eccleſiæ ipſos ad hoc faciendum diſtricte obli-
gans, de quo in c. comperimus de conſe. diſtinctio. 2. ſupra frequentius alle
gato, qui canon de ſolis ſacerdotibus loquitur, ut patet ex rubrica, & glo.
¶ Hinc tamen occaſionem acceperunt Bohæmi, dicentes ſumptionem ſub
duplici ſpecie eſſe de neceſſitate ſalutis omni fideli: de quo infra cum de
manducatione, ac ſumptione agetur, latius domino concedente dicetur.

¶ Merito autem, ac congrue agitur hæc Chriſti memoria in eccleſia: propter multiplex malum cuitandum, quod incurrimus ex obliuione dei, ac ſuorum beneficiorum. Incurrimus.n.ingratitudinē, per quā amittimus diuinā gratiā: ac diabolicæ ſubijcimur poteſtati, de quo Deuteron. 32. dicitur. Deū, qui te genuit, dereliquiſti: & oblitus es domini creatoris tui. Propter quod ait. Abſcondam faciem meā ab eis. i. ſubtrahā gratiā, quæ eſt fons omnis meriti. Vbi autem fons perit, riuus neceſſariò areſcit. Eris deſerta: quia oblitas es dei ſaluatoris tui. De ſecundo habetur ad Rom. 1. Sicut nō probauerunt. i. noluerunt habere deum in notitia, tradidit illos in reprobum ſenſum, ut faciant ea, quæ non conueniunt. Faciendo autem ea, quæ nō cōueniūt. i. peccando obligamur, & incorporamur diabolo, qui caput eſt omnium malorum ſecundum beatum Greg. In quo autem magis ſecludi poterat dei obliuio: eiuſq; memoria arctius fidelium cordibus infigi: quā in oblatione, & ſumptione corporis ueri, & naturalis ſanguinis Chriſti in ſacramēto. In quo teſte Pſal. Fecit dominus memoriam mirabilium ſuorū, per quæ ſurſum tollitur ratio ad meditandum ſummā, ac immēſam dei potentiā per fidē, & cognitionē. In quo deus oſtendit ſuam maximā charitatē, & dilectionem: in eo ꝙ ſeipſum tradidit in mortem, ut nos a morte liberaret, ſe etiam nobis traderet in cibū, quo aleremur ad uitam. Per qua multum inflammatur affectus ad ipſum diligendū. In quo demū patefecit maximā ſuam liberalitatem in nos pauperes, & egenos magis, quam in eo; ꝙ in hoc ſacro, ſe manducantibus, pignus ſe dedit promiſſæ futuræ gloriæ. In hoc enim erigitur ſpes noſtra, & roboratur illo fruendi in gloria, quē nunc uelatum ſummimus in uia. Et quomodo non erit nobis futura beatitudo, qui eſſe nunc dignatur noſter cibus, & ſpiritualis refectio. Iure itaq; hæc aguntur a ſacerdotibus poteſtatem hanc a Chriſto accipientibus in paſſionis memoriam: per cuius paſſionis meritum, hæc nobis dona; & quæcunq; gratuita ſunt donata a patre cooperante. ſſ. per filium. Cui ſit ſalus, & imperium per infinita ſecula ſeculorum. Amen.

Deuter. 32. Eſa. 17. Rom. 1. Grego.

DE REMEMORATIVA OBLAtione conſecratorum.

LECTIO LIIII.

Expoſitio textus, unde & memores &c. usq; ſupra qua.

VNDE & memores domine nos ſerui tui: ſed & plebs tua ſancta eiuſdēq; filij tui domini dei noſtri tā beatæ paſſionis, necnon & ab inferis reſurrectionis, ſed & in cęlos glorioſæ aſcenſionis offerimus præclare maieſtati tuæ: de tuis donis ac datis, hoſtiā purā, hoſtiā ſanctam: hoſtiā immaculatam, panē ſanctū uitę æterne, & calicē ſalutis perpetuæ. ¶ Poſtquā in præcedenti parte quarta poſita ſunt uerba formalia, & ſubſtantialia conſecrationis ſacroſancti corporis Chriſti, & precioſi ſanguinis. In hac parte quinta principali totius canonis ſubditur conſecratorum rememoratiua oblatio, ac ſalutis petitio his, qui perfruūtur conſecratis. Et ſubdiuiditur in tres. In quarum prima ponitur conſecratorū (in memoriā Xp̄i) oblatio. In ſecunda petitur oblatorū acceptatio, ibi. Supra quæ propitio. In tertia poſtulatur diuinæ gratiæ participatio, ibi. Sup-

plices te rogamus. ¶ Prima pars tres habet clauſulas. In prima tangitur offerentium qualitas, & differentia. In ſecunda Chriſti, & operationum eius claritas, & memoria, ibi. Eiuſdem Chriſti filij tui domini dei noſtri tam beatæ &c. In tertia conſecratorum uarietas ac diuerſas nomina, ibi. De tuis donis, ac datis. ¶ Quoad primum: quia dominus ipſe hæc in ſui memoriam præcepit fieri di. Hoc facite in meam comme. Vnde .i. ex hoc præcepto ſacerdos in perſona eccleſię ad patrem dicit. O pater clementiſſime. Vnde .i. ex quo Chriſtus filius tuus uoluit: ut illa in ſui memoriam faceremus, quæ ipſe benigniſſimus in ultima cæna facere, & inſtituere dignatus eſt pro ſua benignitate, & miſericordia. Nos ſerui tui. ſacerdotes, & præsbyteri, quo noſtrorum ordinum miniſteria ad hæc offerenda accepimus. Vos autem ſacerdotes domini uocabimini miniſtri dei noſtri: dicetur uobis. Nos inquam ſerui quę ſuccedimus apoſtolis, quos in ſacerdotes filius tuus perſonaliter conſecrauit: & in miniſterium ſuum ſpecialiter deputauit, dum eis dixit. Hoc facite in meam commemorationem. Nos in idē opus ab eccleſia ordinati, & poteſtatem ab eodem Chriſto domino noſtro accipientes. Sed & plebs tua .i. tota communitas Chriſtiana. Sancta .i. ſacratis ſacramentis imbuta. Vel ſancta .i. fide, & charitate in ſuſceptione baptiſmatis ſanctificata. Vel ſancta .i. ſanctis legibus regulata. Adhuc ſancta .i. ſanguine Chriſti abluta, & in Chriſti ſponſam iugiter copulata. De cuius ſanctitate latius ſupra habetur. lect. 22. Nos inquam ſerui tui: ſed & plebs tua ſancta. Memores eiuſdem Chriſti filij tui. Hic memoranda, ſcilicet Chriſtus, & operum ſuorum claritas proponuntur. Memores eius, cuius nūquā

Quare fit in canone memoria paſſionis, reſurrectionis, & aſcenſionis.

Pſal. 62. habenda eſt obliuio. ut dicit Albertus. Pſal. 62. Sic memor fui tui ſuper
Pſal. 136. ſtratum meum: in matutinis meditabor in te: quia fuiſti adiutor meus. Et
iterum Pſal. 136. Adhæreat lingua mea faucibus meis: ſi non meminero tui.
Eiuſdem cuius corpus, & ſanguinem confecimus, & participamus. Chriſti
Iohan. 6. mediatoris dei, & hominum cuius corporis, & ſanguinis participatione in
ipſo corporati manemus, ſicut ipſe ait Iohan. 6. Qui manducat meam car-
Iohan. 15. nem, & bibit meum ſanguinem, in me manet, & ego in eo: & Iohan. 15.
Sicut palmes non poteſt facere fructum a ſemetipſo: niſi manſerit in uitæ,
ſic nec uos, niſi in me manſeritis. Filij tui, tibi conſubſtantialis, qui te-
Ioh. 10. cum unus eſt in eſſe in eſſentia: ſicut ipſe ait Ioh. 10. Ego, & pater unum
Rom. 5. ſumus, ut per ipſum ad te clementiſſimum patrem acceſſum habeamus. Iu-
ſtificati ex fide pacem habeamus ad deum per dominum noſtrum Ieſum
Auguſt. Chriſtum, per quem habeamus acceſſum per fidem in gratiam iſtam, in
qua ſtamus; & gloriamur in ſpe filiorum dei. Propter hoc enim ut ait Au-
guſt. uniuit ſacrificium, & offerentem cum patre, ut non reſiſteremus, ſed
per ſacrificium & offerentem accederemus uſq; ad patrem. Ipſe enim Chri-
ſtus ſacerdos, & ſacrificium uerus eſt cubicularius, & uerus oſtiarius, qui ad
Gen. 43. ſecreta patris introducit. In cuius figura Gen. 43. dicitur. Introduc uiros
domum, & occide uictimas: & inſtrue conuiuium: quia hodie mecum ſunt
comeſturi meridie: hoc eſt in plena luce: & charitatis feruore reficiendi ſunt
dulcedine diuinitatis meæ unde dicit. Ego ſum oſtium, per me ſi quis in-
troierit, ſaluabitur, & ingredietur, & egredietur, & paſcua inueniet, &
Auguſt. ibidem. Huic oſtiarius aperit: ubi dicit glo. Aug. ꝙ Chriſtus eſt media-
tor: eſt oſtium, & oſtiarius fidelis, introducens ad patrem. Domini, qui
facultatibus diues eſt in omnes. Idem dominus omnium diues in omnes.
Dei, quia niſi deus eſſet, nos uſque ad ſe per hoſtiam non introduceret.
Ioh. 1. Iohan. 1. Deum nemo uidit unquam. Vnigenitus filius, qui eſt in ſinu pa-
tris, ipſe enarrauit. Noſtri, quamuis enim ſit dominus, & deus omnium.

tamen

tamen noſter deus eſt per ſpecialem curam, & prouidentiam, quam gerit de nobis, & ſpecialem miſericordiam, quam exhibet nobis: per gratiam nos uocans in ſortem filiorum, & ſanctorum, quorum ipſe ſe deum nominari non cõfunditur: unde Apo.21. Et ipſi populus eius erunt, & ipſe deus cũ eis erit eorum deus. Et in Pſal. 94. Ipſe eſt dominus deus noſter: nos autẽ populus eius, & oues paſcuæ eius. ¶ Tam beatæ paſſionis. Hic operum claritas: quorum memoriã habenda eſt deſignatur. Vnde tria commemoranda proponit ſancta mater eccleſia.ſ. Chriſti paſſionem: reſurrectionem: & ipſius in cælum aſcenſionem. Quorum primum, quod eſt paſſio ſecundum Inno. & Alex. accendit charitatem: ſecundum.ſ. reſurrectio corroborat fidem: tertium.i. aſcenſio amplificat ſpem. Quid enim magis accendit charitatem in nobis, quam ꝙ proprio filio ſuo non pepercit deus: ſed pro omnibus nobis tradidit illum? Rom. 8. Qui ſecundum patris uoluntatem pro nobis factus eſt obediens uſq; ad mortem, mortem autem crucis. Quid ẽt magis in nobis confirmat fidem, quam ꝙ Chriſtus, qui ſe reſurrecturum prædixit, tertia die reſurrexit a mortuis, primitiæ dormientium: ut ſicut per hominem mors: ita per hominem reſurrectio mortuorum. Et ſicut in Adam omnes moriuntur: ita & in Chriſto oẽs uiuificabũtur. 1. Cor. 15. Quid demũ magis amplificat ſpem: quã ꝙ Xps aſcendẽs in altũ captiuã duxit captiuitatem, dedit dona hominibus. Ephe. 4. ut ſic ubi eſſet iſte: ibi eſſet & miniſter eius. ¶ Sed forte hic quis diceret. Ex quo dominus hic fieri præcepit memoriam eius paſſionis: quare hic, additur memoria reſurrectionis, & aſcenſionis? Reſpondet Alex. q. 37. parte 4. Chriſtus præcepit in huius ſacrificij celebratione memoriam fieri ſuæ paſſionis propter hoc: ut facientes aſſequerentur fructũ eiuſdẽ, ad quẽ aſſequẽdũ maxime promouet fides reſurrectionis, ſpes aſcenſionis. Ideo harũ memoria nõ inutiliter infertur. Vel aliter præceptũ dñi intelligi põt. In mei memoriã facietis.i. in mei patientis, reſurgentis, & aſcendentis. Non ergo uoluit dñs ſolũ fieri memoriam ſuæ paſſionis: ſed ẽt reſurrectionis, & aſcenſionis: ac ceterorum Chriſti operum. ¶ Dicit ergo celebrans. Memores tam beatę paſſionis.i. paſſionis tam excellenter beatificantis. Chriſti enim paſſio cauſa eſt meritoria apertionis regni cęlorũ, ꝙ clauſum fuit ab origine mundi uſq; ad Chriſtũ patientem. Eſt & cauſa gratię collatæ in præſenti: & beatitudinis in futuro, quæ nulli mortaliũ unquã cõceſſa eſt: neq; cõceditur, niſi in uirtute paſsionis Chriſti. Vnde ait Xps. Nemo uenit ad patrẽ niſi per me. Ioh. 14. Et iterũ. Cũ exaltatus fuero a terra, omnia trahã ad meipſum. Ibidẽ. 12. Vel beatæ paſſionis, quæ a peccatis liberat, & abſoluit: quæ impedimentũ præſtant beatitudini, ad quam nullus ingreditur peccato maculatus. Non intrabit in eam aliquid coinquinatum, aut abominationẽ faciens &c. Apoc 21. Vnde & propheta loquẽs de Xpo. Ipſe uulneratus eſt propter iniquitates noſtras: attritus eſt propter ſcelera noſtra. Diſciplina pacis noſtræ ſuper eum: & liuore eius ſanati ſumus: utiq; a morbo peccati. Vel ſecundum Albertum: tam beatæ paſſionis, quæ mortuos a uinculis mortis abſoluit. Vnde Chriſto in paſſione moriente, monumenta aperta ſunt, & multa corpora ſanctorum, qui dormierunt ſurrexerunt, & ingreſsi ſunt ciuitatem ſanctã, & uiſi ſunt multis. Vel quartò tã beatæ paſſionis propter beatitudinem patientis. Paſſus ſiquidem Chriſtus qui beatus fuit ſecundum diuinitatem ex ſe naturaliter, & ſecundum animę potionẽ ſuperiorẽ per clarã uiſionem, & fruitionẽ unde, & ſanctuſſanctorũ dr. ꝑpter ꝙ eius paſsio propter coniũctionẽ duplicis beatitudinis meritò dicit̃, beata. ¶ Necnon & ab inferis reſurrectionis. Ab inferis, ad quos in triduo ſecundũ animã Chriſtus deſcẽdit, ut ſanctos inibi detentos liberaret, patres

Marginal notes: Apoc. 21. / Pſal. 94. / Paſſio Chriſti quę bona contulit nobis. / B / Innoc. / Alexan. / Rom. 8. / 1. Cor. 15. / Ephe. 4. / Alexan. / Ioh. 14. / Apoc. 21. / Eſa. 53. / Albert. / Matth. 27. / C

ſcilicet, prophetas. In quibus licet nil purgandũ erat:propter peccatum tñ Qũo claudit
adq̧ portã regni claudens ſuis meritis beatitudinem attingere non poterãt: & apuit por
ſed expectabant precij ſolutionem:quod fuit ſanguis in paſſione Chriſti fu- tam regni
ſus,quã tota trinitas acceptauit tanquam cauſam meritoriam apertionis re
gni cælorum. Quamuis enim deus propter paſſionẽ Chriſti futurã cõtulit
gratiã,quę a peccatis mundabat,nulli tamen contulit beatitudinẽ,priuſquã
fuerit exhibita in facto,& opere exteriore. Vnde & reſurgens a mortuis ſe-
cum duxit,quos purgatos inuenit,eiſq; uiſionem diuinæ eſſentiæ,ac fruitio-
nem communicauit,quam in paſſionis hora latroni confitenti repromittẽs,
Act. 2. dixit: Hodie mecum eris in paradiſo. Ab inferis:hoc eſt a ſinu Abraæ, qui
limbus patrum dicebatur,& a loco purgatorij , de quo Petrus apoſtolus lo
quens de Chriſto ait.Hunc deus ſuſcitauit a mortuis ſolutis doloribus infer
ni:ꝙ intelligi non põt de inferno inferiori, de quo nemo liberatur,neq; ibi
eſt redẽptio.Neq; ẽt de limbo patrũ,quia ibi nõ erant dolores,ſed cõſolatio
Luc. 16. nes,ut patet Luc.16.Intelligit ig ẽ de inferno.i.purgatorio,in quo erant pę-
næ ſenſibiles,de quibus quoſdam eripuit, dum a mortuis reſurrexit. Vel ſe
Alber. cundum Alb. Necnon ab inferis reſurrectionis , qua reſurgens alios ſecum
reſurgere fecit:quoſdam in re , quoſdam in certa,& fęlici ſpe. In ipſo enim
reſurgimus a morte animæ ad iuſtificationem , & a morte corporis ad glo-
Rom. 4. riam:ad Rom. 4. Traditus eſt propter delicta noſtra: & reſurrexit propter
1 Cor. 15. iuſtificationem noſtram . quoad primum , & 1. Cor. 15. Mortui reſurgent
primitiæ Chriſtus. Deinde hi , qui ſunt Chriſti qui in aduentum eius cre-
D diderunt . ¶ Sequitur. Sed & in cælos. Non in aerem , ut iret in Babilo-
Dan. ul. nem : ut Abacuch. Dan. ul. Nec in paradiſum terreſtrem , ut Enoch , &
Gen. 5. Helias , de quibus Gen. 5. & 4. Reg. 2. ſed in cælos: non unum tantũ ſed
4. Reg. 2. ſuper omnes , ut dicit apoſtolus. Qui deſcendit : ipſe eſt , & qui aſcendit
Ad Eph. 4. ſuper omnes cælos , ut adimpleret omnia . ¶ Per omnes namq; cælos , in
quibus beati reſident,hoc eſt per omnes angelorum choros aſcẽdit,omnes
& ſingulos ſuis illuminationibus repleuit, & idcirco decem diebus celebra-
tur aſcenſio domini , quia nouem angelorum choros conſcendit , & in de-
cimo trinitatis cælo ac dexterã patris cõſedit. Et ſicut a ſummo cęlo egreſ-
ſio eius:ita ſecundũ prophetã occurſus eius uſq; ad ſummũ eius. Nec ſit, qui
ſe abſcondat a calore eius. Glorioſæ, quia in corpore glorioſo,& immorta
li,in quo reſurrexit , ad cælos aſcendit. Nã reſurgens ex mortuis iam non
Rom. 6. moritur Rom 6. Vel glorioſæ:quia nullius extraneæ uirtutis adminiculo:
Grego. ſed propria uirtute,& potentia aſcendit. Vnde Greg. in Homel. Redẽptor
noſter nõ curru,nõ angelis ſubleuatus legitur,quia qui fecerat omnia, ſup
omnia ſua uirtute ferebatur. Vel tertio glorioſe propter aſſiſtẽtiam angeli-
carũ uirtutũ,& cæleſtiũ glorioſorũ ſpirituũ:occurſumq; exercitus totius cæ
leſtis militię, atq; propter turbã glorioſam Chriſtum concomitantẽ. Duxit
quidẽ ſecũ patres ſanctos ueteris teſtamẽti prophetas,& patriarchas, ac oẽs
Pſalmus. quos de ſinu Abraæ , & inferno liberauit. ſecũdũ illud Pſ. Aſcendẽs Xp̃s in
altũ captiuã duxit captiuitatem. Aſcenſionis,qui nos in hoſtia Xp̃o incor-
poratos in cælos aſcendere facit. Micheæ. 2. Aſcẽdit inter pandẽs ante eos.
Iohan. 16. Iohannis. 16. Expedit uobis , ut ego uadam , quia uado uobis parare lo-
cum , & ſi abiero , & preparauero uobis locum , iterum uenio, & accipio
uos ad meipſum . ut ubi ſum ego,& uos ſitis. Eiuſdem. 14. quia aſcendo ad
patrem meum,& patrem ueſtrum:deum meum,& deum ueſtrum. Ibidẽ. 20
Hæc ergo ſunt tria Chriſti magnalia : quorum nos ſerui tui , & plebs tua
ſancta memores ſumus . ¶ Dum autem hæc uerba ſacerdos proferre
incipit. : in modum crucis manus ſuas extendit ad utrumq; altaris cor-

mu, ut ſic corporis geſtu, manuum Chriſti extenſionem in cruce factam re
præſentet: ſecundum magiſtrum in rationali: quatenus paſſio Chriſti, quæ
mente memoratur, & uerbis ſignificatur, etiam geſtu corporis explicetur.
Vel ſecundũ alios fit expanſio brachiorũ ad cornua altaris: ut ſignificetur,
& inſinuetur, ꝙ Chriſtus pro iudæis, & gentibus paſſus ſit, quæ per duo cor-
nua altaris deſignantur. ¶ Dicens uerò, necnõ ab inferis reſurrectionis, ma
nus ad ſe reducens patum erigit, in ſignum, ꝙ Chriſtus inuictus leo a mor-
tuis reſurrexit, ſicq; & reſurrectio ſignificetur ſignis, quæ uerbis explicatur.
¶ Demum dicens, & in cælos glorioſæ aſcenſionis, manus aliquantulum al
tius erigit uſq; ad humeros: in ſignum; ꝙ Chriſtus eleuatis manibus fere-
batur in cælum. Vt ſic etiam aſcenſio ſignificetur per corporis nutus, ſicut
paſſio, & reſurrectio deſignatur. ¶ Sequitur. Offerimus. Hic additur ter-
tia clauſula, in qua tangitur conſecratorum uarietas, & diuerſa nomina. Vn B
de dicitur: Nos ſerui tui ſacerdotes, & plebs tua ſancta, paſſionis, reſur-
rectionis, & aſcenſionis filij tui (clementiſſime pater) ſimul memores.
Offerimus ſimul, non tamen ſimili modo. Nos enim ſacerdotes offeri-
mus in miniſterio, & opere: ſed plebs tua ſancta uoto dumtaxar, & deuo-
tione. Sacerdote namq; ſoli conſecrant, & ſoli offerunt; ut perſonæ publi-
cæ pro ſalute totius eccleſiæ. Alij autem offerre dicuntur: quia deſiderát
& præcantur deum, ut ſacerdotis oblatio accepta habeatur, & ſalus, quæ
petitur, fidelibus concedatur. Offerimus igitur o pater clementiſſime: Præ
clare maieſtati tuæ. i. præ cæteris clare: ſecundum Inno. Nam ſi iuſti fulge
bunt ſicut ſol, in regno patris æterni, quanto magis præfulget diuina maie Inno.
ſtas, radiat, & corruſcat in loco beatorum, ubi deus ipſe glorioſus ſicut eſt Mat. 13.
facie ad faciem intuetur, ubi nihil obſcuritatis admixtum. Sed in diſpari
claritate ſanctorum eſt par gaudium; ut dicit Auguſt. Offerimus igitur
maieſtati tuæ: De tuis donis, idest de frugibus terræ; quantum ad panem, Aug.
qui conuerſus eſt in carnem Chriſti. Ac datis, idest fructibus arborum
quantum ad uinum in ſanguinem Chriſti conuerſum. Non ꝙ in oblatio-
ne hic ſit panis, & uinum, ſed quia: quæ offeruntur ex pane, & uino, ſunt
confecta; & ſub ſpeciebus panis, & uini remanentibus latentia, & idcirco of-
ferre nos dicimus de fructibus ſegetũ, & arborũ. Vel exponi poteſt, ut
dona ad ſpiritualia: & data ad temporalia referantur, ut ſit ſenſus. Inter
cætera dona ſpiritualia, & data temporalia, quæ nobis contuliſti, offeri-
mus maieſtati tuæ, tanquam potiſſima dona, & data, Hoſtiam puram,
hoſtiam ſanctam, hoſtiam immaculatam, ipſam, ſcilicet euchariſtiam, quæ
poſſunt exponi in ordine ad euchariſtiam in ſeipſa, uel cauſaliter in ordine
ad nos. Primo modo dupliciter: uel per impuritatum excluſionem, uel
perfectionum poſitionem. Primo modo ſic ſecundum Alex. Hoſtiam pu-
ram. i. mundam a fomite originalis peccati. Hoſtiam ſanctam; ſine fece, ac Alex.
terra peccati mortali. Hoſtiam immaculatam, ſine contagione peccati ue
nialis. Vel puram, per cuiuslibet peccati eliminationem quantum ad cogi-
tationem. Sanctam quantum ad locutionem. Immaculatam quantum ad
operationem, quia ipſe ſolus eſt, qui peccatum nõ fecit, nec inuentus eſt do
lus in ore eius. Vel ſecundo hoſtiam puram, quantum ad deitatem, quæ eſt
lux puriſſima: in qua non ſunt tenebræ ullæ, 1. Ioh. 1. Habitat enim lu- 1. Pet. 2. 1. Ioh. 1.
cem inaceſſibilem. 1. Timo. 6. Hoſtiam ſanctam, quoad animam omni 1. Timo. 6.
gratia, & ſanctitate pleniſſimam. De cuius plenitudine omnes accepi-
mus gratiam pro gratia. Ioh. 1. In eo namq; omnes theſauri ſapientiæ, Ioh. 1.
ſcientiæ Dei abſconditi ſunt: ad Col. 2. Hoſtiam immaculatam, quan- Col. 2.
tum ad carnem de puriſſima uirgine, ſancti ſpiritus operatione cõceptam:

ſal. & ideo omni naturali corporis perfectione decoram. In Pſ. Specioſus for-
ma præ filijs hominum diff. eſt gratia in la. tuis: propte. benedi. te &c. Et
ſequitur. Specie tua, & pulchritudine tua intende proſpere, procede, &
F regna. ¶ Vel tertiò. Hoſtiam puram, cauſaliter. i. nos purificantem, & a fo-
mite originalis criminis. Sicut. n. per unū hominem, peccatum in hūc mūdū
intrauit: & per peccatum mors. Item ſi unius delicto multi mortui ſunt: mul
to magis gratia dei, & donū in gratia unius hominis Ieſu Christi, in plures
Rom. 5. abundauit. Roma. 5. Et hoſtiam ſanctam nos ſanctificantem: & omnem uir
Ioan. 17. tutem, & ſanctimoniā tribuentem, Ioh. 17. Ego pro eis ſantifico meipſum.
Vnde ſanctus ſanctorū eſt, a quo ſacra cunctos ſanctificantia profluxerunt.
Hoſtiam immaculatam. i. actualis peccati maculas a nobis abſtergentē. Con
tinetur. n. in hac hoſtia agnus ſine macula, qui ſeipſum tradidit pro eccleſia,
ut eā ſanctificaret: mundans eam lauacro aquę in uerbo uitæ: ut exhiberet
Ephe. 5. ipſe ſibi glorioſam eccleſiā nō habentem maculā, neq; rugā. Ephe. 5. Sequi
tur. Panē ſanctum in ſe. ſ. quia panis eſt angelorum confirmans in uitā æter
nam. Hinc enim eſt uirtus uiuēdi æternaliter. Vndæ additur. Vitæ æternæ,
Ioh. 6. Ioh. 6. Hic eſt panis uerus, qui de cælo deſcendit: ut det uitam mundo. Si
quis manducauerit ex hoc pane, uiuet in æternum. Et calicem ſaluris per-
petuæ. In quo eſt potus inebrians ſanguis. ſ. Christi perpetuæ ſalutis cauſa-
tiuus. Vnde ait Chriſtus Qui bibit ſanguinē meum, in me manet, & ego in
Pſal. illo. De hoc calice in Pſalm dicitur. Calix meus inebrians, quam præcla-
rus eſt. Inebrians ſobria iocunditate, & lætitia perpetua: quæ non adeſt, ubi
ſalus abeſt. Vel, Sanctum uitæ æternæ, eſurientibus, & calicem ſaluris per-
Matth. 5. petuę ſitientibus iuſtitiā Matth. 5. Beati, qui eſuriunt, & ſitiunt iuſtitiam:
quoniam ipſi ſaturabuntur. Saturabuntur non ad faſtidium, qūo cibus cor-
poralis replet ad nauſeam, ſed ad perpetuam dilectionis ſpiritualis iocundi-
tatem, quo creſcunt deſideria ex deſiderati abundantia. Vnde qui me edūt,
Eccle. 24. adhuc eſurient, & qui me bibunt, adhuc ſitient. Eccl. 24. Eſurientes. n. pa-
nis i. le implet bonis: faſtidioſos diuites huius mundi amarores dimittit ina-
nes. Hinc perpendere habent fideles ſacerdotes cum quanta puritate con
ſcientiæ, & mentis præparatione, cordiſq; deuotione accedere debent ad
hanc hoſtiam puram, ſanctam, & immaculatam: panem uitæ, & calicem ſalu
tis perpetuæ oblaturi. Ne ſi peccato obnoxij offerant: ſit eorū oblatio: qua
Eccle. 34. ſi qui uictimat filium in conſpectu patris. Eccl. 34. Ne ſi accendant ſeipſos
non probantes magis filium dei rurſum crucifigant: quam ipſum offerant
in ſacrificium beneplacitum deo patri in reconciliationem peccatorum. Cruces in canone miſſę factæ aā, uel poſt cōſecrationem quid repręſentāt.
G ¶ Quia autem ſecūdum Inno. eccleſia ſe dominicæ paſſionis memorem di-
Inno. xerat, ſtatim acerbiorem ſuæ paſſionis ſpeciem recolit in quinq; crucibus,
quas format ſacerdos ad prolationem uerborum: & ſtatim præmiſſorum, ſci
licet hoſtiam puram &c. ¶ Et nota hic, quæ ſupra dicta ſunt lectione. 21.
de ordine ſignorum crucis. Format autem quinq;, ad ſignificandum quinq;
Chriſti plagas, ſeu uulnera in cruce inflicta: quę ſunt petre uiuentis forami-
Can. 2. na: in quibus reſidet immaculata illa columba fructuoſe nidificans Can. 2.
Duo ſcilicet manuum, & totidem pedum: & unum lateris: quæ fideli con-
templatur memoria. Format autem tres cruces communiter ſuper obla-
tam, & calicem: quoniam in tribus primis uerbis utrumq; ſimul intelligi-
tur: quia nomine hoſtiæ corpus, & ſanguis ſignificatur. Dicitur namq; ho
ſtia: ab oſtio, uel ab hoſte: ſecundum heb. ab oſtio: quoniam ad oſtium taber
naculi offerebatur. Vtrumq; autem, & corpus, & ſanguis Chriſti ad oſtium
cæli ſurſum eſt introductum: & ex oblatione huius hoſtie totius homo in
cælū eleuatur. Vnde ſecundū gentiles hoſtia dicitur ab hoſte: quia cū cōtra

hoſtes pugnare ſtatuerant, faciebant hoſtiam.i.ſacrificia. Quapropter, & hic nomine hoſtiæ, & corpus, & ſanguis intelligitur Chriſti, quia Chriſtus pugnaturus contra hoſtem humani generis, corpus & ſanguinem obtulit: & ad eius oblationem genus humanum de ſeruitute dyabolica eſt ereptum: & libertati præſtinæ reſtitutum. Duæ aliæ cruces diuiſim fiunt. Vna ſuper oblatam. Alia ſuper calicem: quia corpus, & ſanguis per duo ultima uerba diſcrete ſignificantur: ſcilicet per panem ſanctum corpus: per calicem ſalutis ſanguis. Vnde nunquam in ſignaculo crucis panis ſeparatur a calice, niſi cum ſeparate in canone nominantur, qualiter fit in propoſito: & ante conſecrationem, ubi dicitur. Vt nobis corpus, & ſanguis fiat &c. Verum ſecundum Alex.& Inno. erecta pars crucis ſolummodo ſuper panem: tranſuerſa uerò ſuper calicem protendi debet, quoniã erecta pars crucis corpus Xp̃i ſuſcepit: & pars tranſuerſa brachia diſtendit, quod uerum eſt: q̃ñ ponitur oblata cum calice lateraliter, ſcilicet in latere ſiniſtro uerſus ſeptẽtrionẽ. Calix ex directo uerſus auſtrum. Secus ſi oblata ponitur ante calicem uerſus ſacerdotem. Tunc pars crucis erecta fit ſuper calicem, & oblatam. Pars tranſuerſa ſuper calicem dum crucis ſignum fit ſuper utrumq;. ¶ Verũ ſecundum Guilhelmum in rationali. Duæ cruces ſeparatim factę ſignificãt corpus Chriſti, & animam in morte fuiſſe ſeparatas. ¶ Et notandũ: ꝙ cruces ante conſecrationem factę ſignificant ea, quæ acta ſunt ante crucifixionem Chriſti. Iſte uerò, quæ poſt conſecrationẽ fiunt: ea repræſentant, quę Chriſtus in cruce, & morte eſt perpeſſus. ¶ Iuxta hæc oritur quæſtio ſecundum Inno. & Alex. non prætereunda ſilentio. Cum enim plene, & perfecte conſecratio ſit celebrata. Nam ſubſtantia panis, & uini iam per conſecrationem tranſijt in ſubſtantiam corporis, & ſanguinis Chriſti: quare ſuper euchariſtiam benedictam, & pleniſſime conſecratam, adhuc benedictionis inſignia imprimuntur. Reſpondet Inno. præmiſſa proteſtatione non præiudicandi ſaniori ſententiæ, ꝙ in canone aliud uerba ſignificant, aliud ſigna prætendunt. Significant enim uerba, & referuntur, ac principaliter ſpectãt ad euchariſtiæ conſecrationem, ac oblationem. Signa uero principaliter pertinent ad hiſtoriam dominicæ paſſionis recolendam. Nam uerbis utimur ad conſecrandum panem & uinum in corpus, & ſanguinem Chriſti. Signis uerò utimur ad recolendum ea, quæ per hebdomadam ante paſchalem geſta ſunt, & acta circa Chriſtum. Secundum hoc igitur dicendum: ꝙ ſigna non requiruntur ad conſecrationem, quia illa iam perfecta eſt per uerba ad hoc inſtituta: ſed referuntur ad paſſionem Chriſti recolendam, quæ poſt conſecrationẽ euchariſtiæ a Chriſto in cæna factam eſt conſummata. ¶ Sed forte dicis non ſolum benedictionis ſigna: ſed etiam uerba ſubiunguntur, quæ conſecrationem pertinere uidentur, & innuere, ꝙ nondum ſit conſecratio conſummata. Sicut illa uerba ante dominicam orationem prolata (per quem hæc omnia ſemper bona creas, ſanctificas, uiuificas). Item dum diuiſo ſacramento particula una ſanguini commiſcetur: dicit ſacerdos ſecundum ordinarium Romanum. (Fiat hæc commixtio, & conſecratio corporis, & ſanguinis &c.) Ad hoc reſpondet Alexan. q. 37. parte. 4. poſt dominum Inno. ꝙ quantum ad ordinem euchariſtiæ conſecrandæ capitulum illud. Qui pridie, in quo fit conſecratio, in fine canonis ſubijci debuiſſet: quoniã in eo conſecratio conſummatur. Sed ordo iſte impediuiſſet ordinem hiſtoriæ recolende, quia qđ geſtũ fuit in medio: recoleretur in fine. Prouidus igitur canonis ordinator, ut ordinem ſeruaret hiſtoriæ, quaſi quadam neceſſitate compulſus: capitulum illud. Qui pridie, quam pateretur, quaſi cor canonis in medio collocauit, ut quæ ſequuntur, intelligantur pręce-

Margin notes (right): Alex. Inno. — H — Inno. Alex. — Inno. — I — Alex. Innocen.

Margin notes (left): Rõ eorũ quę ſacerdos facit in altari. — An ſigna benedictionis, & uerba quę ſubiunguntur ad cõſecrationem pertineant.

dere, ſecundum allam figuram, quã ſepe ficiut quæ narratione ſuccedunt: in intellectu præcedunt. Vel potius, ut tam litteræ, quam hiſtoriæ ſuus ordo ſeruetur. Hęc Alexan. ¶ Vnde uidetur dicendum ꝙ quæcunq; ſequentia uerba, quæ conſecrationem ſonare uidentur: intelligenda ſunt non pro tempore, pro quo referuntur ſed pro inſtanti prolationis formæ conſecrationis. Non enim poſſunt ſimul dici, quę ſimul facta ſunt & fiunt. Licet igitur pro diuerſis temporibus dicantur: ſunt tamen accipienda, ac ſi pro eodẽ inſtanti proferantur. Vnde omnia uerba canonis euchariſtiæ conſecrationẽ deſignantia, referenda ſunt ad inſtans conſecrationis, & intelligenda, ac ſi pro eodem inſtãti ſimul cum forma conſecrationis fuiſſent prolata. Ita ꝙ uerba præſentis temporis in illis ſucceſſiue prolata idem tempus. ſ. prolationis formæ conſecrationis: quaſi tunc præſens importent: ut exempli gratia. Per quem hæc omnia domine ſemper bona creas, ſanctificas, uiuificas, benedicis conuertendo in ſanctum, uiuum, & benedictum corpus, & ſanguinem eius: non modo cum hæc proferuntur: ſed tunc cum uerba conſecrationis proferuntur, ſeu prolata fuerunt. Similiter cum dicitur. Fiat hæc commixtio, & conſecratio, non quæ nunc fit: ſed quæ facta eſt in termino prolationis formæ conſecrationis.

Alex.

DE PETITIONE ACCEPTATIONIS oblatorum.

LECTIO LV.

A SVPRA quæ propitio, ac ſereno uultu reſpicere digneris: & accepta habere. ¶ Hæc eſt ſecunda pars principalis partis quintæ principalis canonis: in qua poſt rememoratiuam oblationem conſecratorum parte præcedente: additur petitio acceptationis oblatorum. Et in duas ſubdiuiditur particulas. In prima petitur acceptatio. In ſecunda acceptationis per patrum oblationes noſtram figurantes, additur, & ſpecificatio, ibi. Sicuti accepta habere dignatus es. ¶ Circa primum ait. Supra quæ, ſcilicet dona & data tibi in hoc ſacrificio oblata corpus ſcilicet & ſanguinẽ Chriſti filij tui, o pater clementiſſime reſpicere digneris de cælo tuo habitaculo: ſicut olim propheta tuus orauit, ut in eccleſiam reſpiceres, dicens. Reſpice de cælo: & uiſita uineam iſtam, ſanguine filij tui, ſupra quam hic reſpicere peteris plantatam. Supra .i. deſuper cæleſti uenturo reſpectu: ubi tibi ſedem eſt Eſaias reſtatus eſt. Cælũ inquit, mihi ſedes eſt: & terra ſcabellũ pedum meorum. quæ dona, & data, panem ſ. uitæ, & calicẽ ſalutis perpetuę: quæ pluraliter referuntur rõne proprietatũ per hęc uerba: hoſtiã purã, ſanctã, immaculatã cõſignatarũ. Reſpicere digneris. Nã & hoc pater clementiſſime pollicitus es Eſa. 66. Ad quẽ reſpiciã inquiẽs, niſi ad pauperculum, & contritũ ſpiritu: & trementẽ ſermones meos? Hic autem propter nos oblatus Chriſtus. ſ. pauperculus fuit, cum nudus tibi in cruce offerebatur: omniũ temporalium rerũ ẽt neceſſariarũ, & amicorũ poſſeſſione pariter, & uſu ſpoliatus totus, liuoribus, plagis, & uulneribus attritus. Attritus eſt propter ſcelera noſtra: cuius liuore ſanati ſumus Eſa. 53. Tremebat quoq; ſermonẽ patris, dũ offerens, dixit. Nõ mea: ſed tua uolũtas

Expoſitio uerborũ ſup. quę ꝓpitio.

Pſal. 79.
Eſa. 66.
Eſa. 53.

pra hunc itaq; oramus digneris reſpicere, non noſtris meritis; ſed tua miſericordia dignatione propitio, ac ſereno uultu. Propitio.i. placabili uultu: facilitate dimiſsionis peccati pro quo offertur hoſtia, ut effectum remiſsionis peccatorum noſtrorum contra te commiſſorum audire mereamur. Propitius ero peccatis eorum: & iniquitatum eorum non recordabor amplius. Hiere. 3. Pro hac ſiquidem remiſsione ipſe filius tuus præcabatur in cruce tibi ſe offerens. Pater ignoſce illis, quia neſciunt quid faciunt. Ac ſereno uultu.i. benigno & hilari. Hęc enim duo uultum faciunt ſerenum quia iracundiam tollunt, manſuetudinem oſtendunt ac inferunt bonitatem & miſericordiam. Hinc in pſal. Dauid. Illuminet uultum ſuum ſuper nos & miſereatur noſtri. Et Numeri 6. Sacerdoti Aaron dictum eſt à domino. Sic benedicetis filijs Iſrael, Benedicat tibi dominus, & cuſtodiat te: oſtendat dominus faciem ſuam tibi, & miſereatur tui. Conuertat dominus uultum ſuum ad te, & det tibi pacem. ¶ Nec tamen hoc rude æſtimandum eſt, Deum patrem uultum habere ad modum hominis corporalem, quia Deus ſpiritus eſt omnis lineamenti figuralis expers. Dicitur tamen habere uultum per metaphoram. In uultu enim, & facie animalis uigent cognitiuæ potentiæ obiectorum appręhenſiuę. Ita quia Deo omnia aperta ſunt; & obiectiua pręſentia cognita dicitur habere uultum, hoc eſt omnium intuitiuam cognitionē. Petimus igitur, ut ſereno uultu.i. ſerena cognitione reſpicere dignetur, ſupra dona ſibi oblata, cognitione non nuda, & ſpeculatiua, ſed concomitante diuino beneplacito, ut. ſ. ex cognitione oblationis huius benignitatem exhibeat offerentibus. Nec tamen putandum Deum ex noſtra petitione quoquo modo mutandum. Vnde Inno. Non eſt ęſtimandum, q̄ uultus Dei quãdoq; immutetur, quaſi ſit quãdoq; ſerenus, quãdoq; non ſerenus. Sed tunc uultum ſerenat & ſuper nos illuminat, cum miſericordiam ſuam ſuper nos exhibet & declarat. Sicq; uultus Dei ſerenatio non eſt uultus eius immutatio, ſed ſingularis doni, & beneficij collatio, quo percepto, humano modo de Deo iudicamus ipſum ad nos uultum habere propitium, & ſerenum. Igitur reſpicere digneris oculo amoris, quia ubi amor, ibi oculus Eccle. 36. Miſerere noſtri Deum omnium, & reſpice in nos: & oſtende nobis lucem miſerationum tuarum. Et accepta id eſt grata, habere ipſum noſtrū ſacrificium, pro omnibus, quę tibi clementiſsime pater in ipſa offeruntur hoſtia. Pſal. 50. Tunc acceptabis ſacrificium iuſtitiæ. hoc eſt, quod pro omnibus exhibuit iuſtitiam ſatisfactionis. Petimus autem ut acceptum, & gratum habere dignetur pater clementiſsimus hoc ſacrificium non in ſe tantum, quin ipſum ſibi diſplicere non poteſt. Scriptum quidem eſt de Chriſto, qui in iſto noſtro offertur ſacrificio: patris ad ipſum delapſam eſſe uocem. Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi complacui. Quippe propter hoc ſacrificium acceptum, reſtitutum eſt genus humanum in amicitiā Dei: a qua lapſum eſt per Adę tranſgreſsionem. Deprecatio igitur, qua per tuę acceptari, ad offerentes pertinet, ut qui peccatis ſuis terrentur, & de propria diffidunt uirtute; hoſtiam acceptabilem offerentes per eam ſe acceptos fieri poſtulant, quam nequaquam acceptam dubitant. Orant igitur, ut acceptam habeat quantum ad offerentem. Vnde Gen. 4. Reſpexit dominus ad Abel, & munera eius. Glo. Ex dantis corde datum acceptatur, uel refutatur. Subditur.

Hier. 3.

Numeri 7.

Qño Deus dicitur habere uultum ſuper nos.

Innoc.

Eccle. 36.

Pſal. 50.

Mar. 2. & 17.

Mar. 1.

Luc. 3.

Phil. 2.

¶ Sicuti accepta habere dignatus es munera pueri tui iuſti Abel; & ſacrificium Patriarchę noſtri Abrahæ: & quod tibi obtulit ſummus ſacerdos tuus Melchiſedech, ſanctum ſacrificium immaculatam hoſtiam. ¶ Hæc eſt ſecunda particula huius partis, in qua additur ſpecificatio huius obla-

tionis noſtræ acceptationis per oblationem patrum eam figurantium. Ad- *Oblatio noſtra in ſctis patribus figurata.*
ducuntur autem figuræ tres, quarum ſemper una plus manifeſtat de ueri-
tate, quam alia. Prima enim manifeſtat oblati paſſionem. Secunda oblati
unigeniti dignitatem. Tertia ſacrificij ritum, & ueritatem. Dicit igitur. Si-
Innoc. Alex. Alber. cuti &c. Sicuti aduerbium ſecũdum Inno. & Alex. & Alber. ſimilitudinẽ in-
nuit, nõ æqualitatẽ. Multo quippe acceptius eſt hoc ſacrificiũ, q̃ qđ obtulit
Abel, q̃ qđ obtulit Abraã, q̃ qđ obtulit Melchiſedech. Nulla. n. oblatio hac
Hugo potior: ſed hæc oẽs p̃cellit. de conſe. diſt 2. c. nihil & Hugo de ſacr. li. 2. par.
8. c. 1. Sacramentum corporis, & ſanguinis Chriſti unum eſt ex his, in qui-
bus principaliter ſalus conſiſtit: & inter omni ſingulare: quia ex ipſo omnis
ſanctificatio eſt. Hæc enim hoſtia pro mundi ſalute oblata, omnibus præce
dentibus, & ſequentibus ſacramentis uirtutem dedit, ut ex illa ſanctificarẽt
per illam liberandos omnes. Valet enim res magis, quam umbra: ueritas,
quam figura. Ipſam igitur ſimilitudinem magis debemus attendere, quam
quantitatem. Similitudinem dico talem, qualis eſſe poterat typi ad uerita-
tem. Iſta enim ſacrificia, quæ hic annumerantur, figuræ fuerunt huius no-
ſtri ſacrificij ueri: de quo hic habetur ſermo. Quapropter dignius eſt hoc,
quam illa. Iſtud namq; acceptum eſt ex ſe, & propter ſe ex opere operato.
Illa autem tantum ex fide, & deuotione offerentium. Non igitur (ſicut) no-
tat æqualitatem in ſimilitudine ſecundum eundem gradum ſimilitudinis
quantum ad ipſa ſacrificia in ſe: ſed aliqualem quantum ad offerentes. Vn-
de ſenſus eſt. Supra quæ pater cle. re. dig. propi. ac ſereno uultu, & ac. ha. Si-
cuti accepta hr̃e dignatus es, & accepta tibi fuerunt, munera Abel, Abraã,
& Melchiſedech ex fide, & deuotione offerentium. Ita ut acceptum habeas
noſtrum ſacrificium ultra hoc, quod ex ſe tibi placet: etiam gratum ſit ex
nobis offerentibus, hoc eſt tales nos offerentes facito fide, & deuotione,
quales fuerunt Abel, Abraam, Melchiſedech. Et ut noſtra petitio ſortiatur
effectum: conemur etiam nos his patribus: quorum placuerunt ſacrificia: aſ
ſimilari. Aſſimilemur inquam Abel: quatenus quod rectè offerimus, rectè
diuidamus, quod quia Cayn non fecit, peccauit. Sua namq, rectè, cui debe
bat, obtulit: Deo. ſ. ſed retinens ſibi ſeipſum, & cor ſuum auferens Deo ma-
lè diuiſit. Abel autem acceptum Deo in corde intus obtulit holocauſtum:
quia non ſe ſibi retinuit: ſed deo totum ſe ſubdidit, & impendit. Ideo reſpe-
xit Deus ad Abel & munera eius: ad Cayn autem, & munera eius non re-
Gen. 4. ſpexit. Gen. 4. prius ad Abel, poſtea ad munera eius reſpexit: quia non offe-
rens placuit ex oblato, ſed munus ex offerente. Similiter Abraam egregia
fide totum ſe prius offerebat altiſſimo, & propterea placidas hoſtias offere-
bat. ¶ Et ut placidum ſibi Deus faceret Abrahæ ſacrificium, primo ab illo
D affectum exigebat. Tolle inquit, filium tuum unigenitum, quem diligis *Deus affectũ exigit ut placidũ ſibi faceret ſacrificiũ Abrahę.*
Iſaac, & offeres illum in holocauſtum ſuper unum montium; quem mon-
ſtrauero tibi, ſtatimq; promptum inuenerat ad obediendum, & pro unige-
Gen. 22. nito, quem in corde obtulit, arietem inuenit, quam occidit Gen. 22. Mel-
chiſedech quoq; niſi prius poſt munus acceptum obtuliſſet, futurorum cau
ſis minimè præuidiſſet: quorum intuitu myſticum panem, & uinum in ſa-
crificium obtulit. Erat enim ſacerdos Dei altiſſimi. Gen. 4. Nos igitur ad
Gen. 4. offerendum aſſiſtentes, ſi rectè diuidimus prius nos in ſacrificium offera-
mus: ac deinde ſicut munus Abel: ſicut ſacrificium Abrahæ: ſicut hoſtiam
Melchiſedech: uota noſtra dominus acceptabit. Munera dicitur pueri tui
Abel. Munera. ſ. quæ de tuis donis accepit offerens de primogenitis, & adi-
Gen. 4. pibus gregis ſui Gen. 4. Pueri. ſ. obedientia, & puritate: non ſenſu, & intel-
1. Cor. 14. lectu. Vnde Apoſtolus. Nolite pueri effici ſenſu, & intellectu: ſed malicia

paruuli eſtote, ſenſu autem perfecti. Nam puer centum annorum morietur: peccator centum annorum maledictus erit, Eſa. 65. Tui: ſecundum quãdam aſſimilarionem Eſa 42. Ecce puer meus electus, quem elegi: poſui ſuper eum ſpiritum meum. Iuſti Abel, in quo occiſus eſt agnus illæ ab origine mundi, qui eſt ſacrificium noſtrum. Apocal. 13. Et ſacrificium Patriarchæ noſtri Abraę: patris. ſ. patrum, & patris multarum gentium. Noſtri; qa non tam Iſraeliticæ plebis, quam populi tui chriſtiani pater: illius per carnem iſtius per fidem. Vnde dicit. Non ultra nocabitur tibi nomẽ Abram: ſed appellaberis, Abraam: quia patrem multarum gentium conſtitui te. qui tibi obtulit unigenitum ſecundum illud. Per memetipſum iuraui dicit dominus; quia feciſti hanc rem, & non pepercisti filio tuo unigenito propter me, benedicam tibi. Sequitur. Et quod, ſecundum ſacrificium obtulit tibi: primus & ſummus ſacerdos tuus Melchiſedech, rex ſalem, proferens panẽ, & uinum reddendo gratias tibi Deo de uictoria Abraæ uenientis de cede quatuor regum: ut habetur Gen. 4. Sacerdos tuus non ſolum, quia tibi miniſtrans, ſed quia te ſignificans. Glo. Gen. 14. Melchiſedech, qui interpretatur rex iuſtitiæ, & dicitur rex pacis, Chriſtum ſignificat: per quem reconciliati ſumus, & qui in fine ſeculi iuſte iudicaturus eſt. Sanctum ſacrificium, immaculatam hoſtiam. Illam clauſulam, ut Innocen. refert addidit ad canonem Leo papa. Et poteſt referri ad ſacrificium Melchiſedech: quod dicitur ſanctum, & immaculatum: non in ſe formaliter: ſed figuratiue propter ſacrificium noſtrum: quod in illo expreſsius fuit præfiguratum: quapropter & illi, noſtri ſacrificij conditiones attribuuntur. Hoc quidem ſanctum eſt propter plenitudinem gratiæ, & uirtutum copiam (Non enim dedit Deus ſpiritum filio ſuo ad menſuram) qui in hoc noſtro ſacrificio continetur Ioh. 3. Eſt & ſacrificium immacularum quoad innocentiam, & peccati immunitatem. Chriſtus enim nec peccatum fecit, nec inuentus eſt dolus in ore eius Eſa. 53. & 1. Petr. 2. Vel ſanctum eſt quoad nos: pro quanto nobis ex hoc ſacrificio gratia, & ſpiritualium uirtutum dona largiũtur, qui ſunt noſtra ſanctitas uiæ, & pignus futuræ gloriæ, & perpetuæ ſanctitatis.

Eſa. 65. 42. Apoc. 13. Gen. 17. Gen. 22. Gen. 4. Gen. 14. Innoc. Iohan. 3. 53.

De ſacramẽti euchariſtię præfiguratione, & de figurarũ ratione & congruentia.

¶ Quia autem in textu illo mentio fit de figuris, quibus hoc ſacrificiũ præfiguratum eſt, aliquid latius de figuris ipſis eſt tractandum. ſ. de figurarum ratione, & congruentia numero ex ſufficientia, ordine & excellentia. ¶ Circa primum ponit Alex. parte 4. q. 29. arti. 1. rationes tres, quibus congruebat præfigurari. ſ. ratione difficultatis, ſignificationis, dignitatis. Ratione difficultatis, quia illud ſacramentum inter omnia ſacramenta, immo inter omnia credibilia, difficillimum eſt ad credendum, ergo homines debuerunt manuductione aſſuefieri figurarum: & ſic progredi ad eius credulitatem. Propter ſignificationem, quia Chriſtus paſſus (quo datur uita fidelibus) hoc ſacramento ſignificatur, & continetur. Congruebat autem Chriſtũ paſſum pluribus figuris præfigurari eadẽ ratione conueniebat illa ſacramenta prefigurari: in quibus Chriſtus paſſus principaliter ſignificatur. In duobus autem ſacramentis, ſed baptiſmo, & ſacramento altaris principaliter ſignificatur Chriſtus paſſus. Nam de baptiſmo dicit Apoſtolus. Conſepulti ſumus per baptiſmo Chriſto in morte. De euchariſtia uerò ait dominus. Hoc facite in meam commemorationem. Vnde & iſta duo ſacramenta fluxiſſe dicuntur ex latere Chriſti militis lancea aperto: quia in ſanguine, & aqua, quæ de eodem latere fluxerunt, ſacramentum euchariſtiæ, & baptiſmi, (baptiſmi quidem in aquã, euchariſtiæ in ſanguine) ſignificabatur. Eadem igitur ratione, qua baptiſmus, etiam euchariſtiæ ſacramentum debuit prefigurari. Propter dignitatem. Præfiguratio enim rei atteſtatur eius digni-

Alex. Rom. 6. Luc. 22.

tati. Inter omnia autem ſacramenta nouæ legis, ſacramentum euchariſtiæ dignisſimum eſt,& excellentisſimum:quia non tantum gratiam accidentalem ſignificat ſicut cetera ſacramenta, ſed gratiam ſubſtantialem continet uerè,& realiter:Chriſtum ſcilicet dominum fontem omnium gratiarum, Et quia expectabatur tanquam donum Dei excellentisſimum, congruebat ut præfiguraretur: quatenus ſic quodammodo certificarentur expectantes & ex hoc magis conſolarentur: & expectati dignitas monſtraretur.

De numero figurarum.

F ¶ De figurarum autem pluralitate,& numero dicitur ſecundum Alex. & Albertum, ꝙ quamuis multa fuerunt ſacrificia & ante legem, & in lege Deo oblata a patribus:tamen illud unum in omnibus eſt ſignificatum. Nam tot gratiæ,& ſalutares ſunt huius ſacramenti effectus, & tanta legis imperfectio, quòd per unam figuram ſiue ſignum non poterat expreſſe ſignificari. Varijs ergo figuris ſignificatur. Et quantum ad materiam,quæ eſt ſignum tantum. Contentum,quod eſt res,& ſignum. Rem,& non ſignum.ſ.diuerſitatem gratiarum. Effectuum, & operationum multiplicitatem.

Alex.

Gen. 18. Exod.40. Leuit.23. 3.Reg.19. Iudicum 7.

¶ Quantum ad materiam,quæ eſt panis:ſignificatur in panibus, angelis ab Abraã Gen. 18. oblatis. Propoſitionis Exo.40. Primitiarum Leuit.23. Heliæ ſubcinericio 3.Reg.19 Ordeaceo in hoſtes uolutato Iudicum.7. In his quinq; panũ generibus ſignificantur quinque, quæ ſunt in Chriſto per panem ſignificata.ſ.naturæ puritas:naturæ ſanctitas: regalis dignitas, nutrimenti efficacitas:ſuper inimicos triumphans humilitas.

Iaco.1.

Sapient.8.

¶ Naturæ puritas ſignificatur in pane angelis ab Abraam oblato,de quo ita ſcribitur. Apparentibus angelis Abrahæ ſedenti in hoſtio tabernaculi ſui,feſtinauit Abraam in tabernaculum ad Saram:dixit ei. Accelera:tria ſata ſimile cõmiſce: & fac panes ſubcinericios,quos & poſuit coram eis,ut ſequens textus declarat. In his tribus ſatis ſimile commixtis, quæ ſunt farinula puriſsima, ſignatur triplex puritas. Puritas deitatis ſine furfure mutabilitatis. Iacob. 1. Apud quem non eſt transmutatio,nec uiciſsitudinis obumbratio. Puritas animæ ſine furfure peccati originalis. Sapientiæ 8.c. Sortitus ſum animam bonam. Puritas corporis ſine furfure libidinis. Ibidem. Cum eſſem magis bonus, ueni ad corpus incoinquinatum.

1.Reg.22.

1.Cor. 11.

¶ Naturæ autem ſanctitas propoſitionis ſignificatur, de quibus dicitur 1.Reg.22. Non habeo laycos panes ad manum, ſed tantum panem ſanctum. Si mundi ſunt pueri maximè a mulieribus manducẽt: dixit Achimelech ſacerdos ad Nobe ad Dauid. Non licebat enim illum panem manducare, niſi a ſanctis, & in loco ſancto. Sic propter huius panis Chriſti ſanctitatem,non licet eum comedere niſi ſanctos. Alioquin ſi indigne ſumitur,non ad uitam,ſed ad iudicium ſumitur ſempiternum.1.Corin.11.

Hier.2. Prouer.3.

¶ Regalis autem nobilitatis dignitas ſignificatur per panes primitiarũ. Primitiæ enim nobiliores fuerunt in fructibus Hier.2. Sanctus Iſrael domini primitiæ frugum eius:& iterum. Honora dominum de tua ſubſtantia,& de primitijs omnium frugum tuarum da pauperibus. De optimis noſtris dominum honorare iubemur.

De excellentia ſacramẽti.

Ioſue 5.

Iudi.7.

Nutrimenti efficacia,& uiatici uirtus ſignificat in pane Heliç,qui in panis ſibi ab angelo præſentati fortitudine, ambulauit quadraginta diebus,& quadraginta noctibus uſq; ad montẽ Dei Oreb. Et ideo uiaticum appellatur,quia per totam uiam ambulantes nos confortat.unde Ioſue 5. Per totam uiam deſerti non defecit cibus mannatis filijs Iſrael. ¶ Triumphans Chriſti humilitas contra omnes inimicos,ac patientis mortalitas figuratur per panem ſubcinericium,ordeaceum in ſomnis uiſum uolui in caſtris Madian, ipſaq; ſubuertere, & terræ funditus coæquare Iudi.7. Humilis enim Chriſti paſsio omnia inimicorum caſtra ſubuertit. Philippen.2. Exinaniuit ſemetipſum formam ſerui accipiens in ſimilitudinem

hominum factus,& habitu inuentus ut homo, humiliauit ſemetipſum fact⁹
obediens uſq; ad mortem,mortem autem crucis,propter quod & De⁹ exal
tauit illum,& donauit illi nomen, quod eſt ſuper omne nomen, ut in noie
eius oẽ genu flectatur,cœleſtium, terreſtrium, & infernorum , & oĩs lingua
cõfiteat̃,quia dñs Ieſus in gloria eſt Dei patris. Quãuis.n. humilitas durus
cortex eſſe uideat̃:& mortalitatis paſsio decoctio uideat̃ ſub cinere tñ uirtus
cõfortatiua latet intus,q̃ diabolũ uincit, & inimicorũ caſtra ſubuertit. ¶ Cõ G
tentũ uerò huius ſacri Xp̃s paſſus:qui res eſt,& ſignũ figuratur per oblationẽ
animalium terreſtrium,& uolatilium.In agro,quẽ obtulit Abel Gen.4.Vac Gen. 4.
ca trienni,quam obtulit Abraam.Gen.15.Per uitulum tenerrimum,quem Gen. 15.
idem obtulit in cibum angelis. Gen. 18. Per agnum paſchalem,& hædum Gen. 18.
Exo.12.Per arietes uitulos,& hircos,qui in Leuitico,& locis diuerſis præ- Exod. 12.
cipiunt̃ offerri.Pręcipue per immolationẽ ueruecis, ſeu arietis, quẽ Abraã Gen. 22.
Patriarca pro unigenito obtulit.Gen 22. Per holocauſtũ uitulæ rufæ,cui⁹
cineribus,& ſanguine oĩa expiabantur, & cuius ſanguis per pontificẽ ſemel Leui.16.
in anno in ſanctaſanctorũ inferebat̃.Etiam in auibus turturæ,colũba,& paſ Leu.1. & 14.
ſere Leui.1.& 14.In agno quidem pp̃ patientis manſuetudinẽ. Et ego tan-
quam agnus manſuetus,qui portabatur ad uictimã Hier. 11.& Eſa. 53. Si- Hier.11.
cut ouis ad occiſionem ducet̃, & quaſi agnus coram tondente ſe obmute- Eſa.53.
ſcet,& non aperiet os ſuum.In hędo autem propter paſsionis cãm, q̃ eſt du
plex peccatum.ſ.originale,& actuale.Pergens affer mihi duos hædos opti- Gen.17.
mos,quibus libenter ueſcitur pater tuus, quos cũ coctos intuleris , benedi-
cat tibi pr̃ tuus. Hircus, & capra duas ſequelas ſignant peccatorũ:quas etiã
Chriſtus abſtulit ſua paſſione. Hircus.n.peccati fętorem in uilitate eius pp̃
conſuetudinem eius ſignificat. Capra autem per libidinem, pronitatem ad
peccatũ repręſentat,quę purgauit dominus in ſua paſsione Leui.4.de prin- Leui.4.
cipe dr̃.Offer & hoſtiã coram dño hircum de capris immaculatũ. Solus aũt
Chriſtus ſimilitudinem carnis peccati habens,& nullũ pctm̃, eſt hircus im-
maculatus de capris,hoc eſt peccatoris,& peccatricis, a pr̃ibus deſcendens.
Veruex aũt ſiue aries dux gregis principatũ Chriſti in regno fidelium deſi- Prouer. 30.
gnat.Vnum de bene gradientibus eſt aries dux gregis,nec eſt,qui reſiſtat ei.
Hunc offert Abraam, quo repręſentat̃ , qualiter immortalis manet deitas
ſicut Iſaac,& immolata humanitas ducis noſtri gregis,quod ſignificat aries
Victimarũ ſignificatio. immolatus. ¶ Commemoratio aũt paſsionis,quę quotidie fit in oblatione H
huius ſacrificij in altari : per iuge ſacrificium quod mane fiebat , & ueſpe-
re de agnis;ut dicitur Numeri uigeſimoctauo . Agnos anniculos immacu- Numeri 28.
latos duos quot die in holocauſtum ſempiternum , unum offeretis mane :
alterum ad ueſperum. Mane quidem ad gratiam uirtutis: qua mane in ui-
ta iſta egemus ad meritum . Veſpere autem in periculoſa infirmitate:quia
tunc egemus ſacramento ad uiaticum , de quibus in Pſalmus dicitur. Di-
rigatur oratio mea ſicut incenſum, ſupple matutinum , in conſpectu tuo,
eleuatio manuum tuarum ſacrificium ueſpertinum : ſcilicet in recom- Eccl. 1.
mandatione animæ . Mane ſemina ſemen tuum : & ueſpere non ceſſet
manus tua : quia neſcis,quid magis oriatur hoc, aut illud:& ſic utrumque
ſimul melius erit . In uitulis aũt boum repræſentabatur hoc ſacrificium
propter ſaginam,maturitatẽ,& utilitatem. Saginatus eſt enim uitulus om-
ni pinguedine deuotionis . Lucæ decimoquinto . Occidit pater uitulum
ſaginatum : quia ſaluum recepit . Maturè etiam incedit bos & cau-
tè : & fortiter ungulam figit : utilis eſt ad arandum . Sic CHRI-
STVS cautè pedem poſuit,nulli malum, omnibus bonum exemplum
dedit hominem corda uomere prædicationis arauit. Prouerb.14. Vbi

Quos recreas Ieſu: iam facti corporis eſu. A uitijs munda ſacrati ſanguinis unda. Sed creditur Ieſus, remanet integer eſus. Res occultatur, quare quia ſi uidea ur. Forſitan horrores, & manducare timeres. Vt fine ſubiecto nubes in aere pendet. Et centum terræ ſuſtentat abyſſos in mari. Sic
X uini color, ſapor, & pondus quoq; panis. Hæc ibi. ¶ Vnde ad repræſentandam diſtinctius paſſionem Chriſti in immolatione huius ſacrificij: ſanguis ſeparatim in calice conſecratur: quia in paſſione Chriſti ſanguis fuit a corpore Chriſti ſeparatus. Et propter hoc in canone plus ad conſecrationem ſanguinis quam corporis additur. Hæc quotienſcunque feceritis. &c. Licet ad utrumq; referatur, quia expreſſior eſt ſignificatio paſſionis Chriſti per ſanguinem, quam per corpus, qiua corpus eſſe poteſt ſine paſſione. Sanguis ſeparari non poteſt ſine corporis uulneratione. Idcirco hanc Chriſti paſſionem, per ſacramenti (ſub ſpeciebus ſenſibilibus) conſecrationem non ita appropriate deſignat. Vnde & in die paſſionis. ſ. paraſceues ſacerdos non conſecrat, ſed ſumit ſacramentum tantummodo ſub ſpecie panis, ad refectionem potius in perſona totius eccleſię, quã ad ſignificationem paſſionis, quæ fit per conſecrationem corporis, & ſanguinis diſtinctis ſpeciebus, quia ſancta mater eccleſia per totum officium, quod peragit die illo, commemorat paſſionem Chriſti: & effuſionem ſanguis de ſanctiſſima ſua carne. ¶ Alio modo exponi poteſt hæc particula. Hęc quotienſcunq; feceritis. Quotienſcunq; feceritis. i. manducaueritis, & ſumpſeritis. Hæc. ſ. corpus, & ſanguinem ſub ſpeciebus panis, & uini. In mei memoriam facietis. Non enim dumtaxat conſecratio ſub diſtinctis ſpeciebus repręſentat paſſionem Chriſti: ſed etiam manducatio corporis, & potatio ſanguinis ſub eiſdem ſpeciebus: eandem Chriſti paſſionem ſignificat, unde apoſtolus utrumq; hoc ſimul complectens ait. Quotienſcunq; enim manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem domini annunciabitis, donec ueniat. 1. Cor. 11. De quo beatus Augu. in de trini. & habetur de conſecratione diſtinctione 2. Quia morte. Quia morte domini liberati ſumus, huius rei memores in edendo, & potando carnem, & ſanguinem quæ pro nobis oblata ſunt ſignificamus. Item de eodem in lib. ſententiarum proſperi de conſe. diſt. 2. Dum frangitur. Dum frangitur hoſtia, dum ſanguis de calice in ora fidelium funditur: quid aliud, quam dominici corporis immolatio: eiuſq; ſanguinis de latere effuſio deſignatur? ¶ Qualitercunq; autem hæc uerba exponantur iuxta tamen doctorum probabiliorem ſententiam, prolata ſunt a Chriſto dumtaxat ad apoſtolos, & in ipſis ad quoslibet eorum legitimos ſucceſſores. Iſtis quidem dictum eſt a domino. Hoc facite in meam commemorationem. Facite. i. conficite. ¶ Hic eos in ſacerdotes ordinaſſe creditur. Et ipſis poteſtatem conſecrandi contuliſſe, ut accipitur a Hiero. in de illuſtribus uiris: ut etiam ſupra allegatum eſt. Si ergo ad omnes fideles generaliter ſe extenderent tanquam ad omnes a Chriſto prolata, omnes recepiſſent poteſtatẽ conſecrandi, quod nemo dicit. ¶ Hinc & ſoli ſacerdotes hodie in eccleſia Romana corpus, & ſanguinem domini participant ſub diſtinctis ſpeciebus. Non tantum inducti ad rememorandum Chriſti paſſionem, cuius ipſi ſunt miniſtri ſpecialiter in eccleſia deputati, ſed propter præceptum eccleſiæ ipſos ad hoc faciendum diſtricte obligans, de quo in c. comperimus de conſe. diſtinctio. 2. ſupra frequentius allegato, qui canon de ſolis ſacerdotibus loquitur, ut patet ex rubrica, & glo. ¶ Hinc tamen occaſionem acceperunt Bohæmi, dicentes ſumptionem ſub duplici ſpecie eſſe de neceſſitate ſalutis omni fideli: de quo infra cum de manducatione, ac ſumptione agetur, latius domino concedente dicetur.

Euchariſtiæ conſecratio quare ſub diſtinctis ſpeciebus.

1. Cor. 11.
Aug.

Hiero.

¶ Miſte-

Digitized by Google

¶ Merito autem, ac congrue agitur hæc Chriſti memoria in eccleſia: propter multiplex malum euitandum, quod incurrimus ex obliuione dei, ac ſuorum beneficiorum. Incurrimus.n.ingratitudinē, per quā amittimus diuinā gratiā: ac diabolicæ ſubijcimur poteſtati, de quo Deuteron.32.dicitur. Deū, qui te genuit, dereliquiſti:& oblitus es domini creatoris tui. Propter quod ait. Abſcondam faciem meā ab eis.i.ſubtrahā gratiā, quæ eſt fons omnis meriti. Vbi autem fons perit, riuus neceſſariò areſcit. Eris deſerta: quia oblitas es dei ſaluatoris tui. De ſecundo habetur ad Rom.1. Sicut nō probauerunt.i. noluerunt habere deum in noticia, tradidit illos in reprobum ſenſum, ut faciant ea, quæ non conueniunt. Faciendo autem ea, quæ nō cōueniūt.i.peccando obligamur, & incorporamur diabolo, qui caput eſt omnium malorum ſecundum beatum Greg. In quo autem magis ſecludi poterat dei obliuio: eiuſq; memoria arctius fidelium cordibus infigi: quā in oblatione, & ſumptione: corporis ueri, & naturalis ſanguinis Chriſti in ſacramēto. In quo teſte Pſal. Fecit dominus memoriam mirabilium ſuorū, per quæ ſurſum tollitur ratio ad meditandum ſummā, ac immēſam dei potentiā per fidē, & cognitionē. In quo deus oſtendit ſuam maximā charitatē, & dilectionem: in eo ꝙ ſeipſum tradidit in mortem, ut nos a morte liberaret, ſe etiam nobis traderet in cibū, quo aleremur ad uitam. Per qua multum inflammatur affectus ad ipſum diligendū. In quo demū patefecit maximā ſuam liberalitatem in nos pauperes, & egenos magis, quam in eo; ꝙ in hoc facto, ſe manducantibus, pignus ſe dedit promiſſæ futuræ gloriæ. In hoc enim erigitur ſpes noſtra, & roboratur illo fruendi in gloria, quē nunc uelatum ſummimus in uia. Et quomodo non erit nobis futura beatitudo, qui eſſe nunc dignatur noſter cibus, & ſpiritualis refectio. Iure itaq; hæc aguntur a ſacerdotibus poteſtatem hanc a Chriſto accipientibus in paſſionis memoriam: per cuius paſſionis meritum, hæc nobis dona; & quæcunq; gratuita ſunt donata a patre cooperante.ſſ. per filium. Cui ſit ſalus, & imperium per infinita ſecula ſeculorum. Amen.

Deuter.32.

Eſa.17.

Rom.1.

Grego.

DE REMEMORATIVA OBLAtione conſecratorum.

LECTIO LIIII.

Expoſitio textus, unde & memores uſq; ſupra qua.

A

VNDE & memores domine nos ſerui tui: ſed & plebs tua ſancta eiuſdēq; filij tui domini dei noſtri tā beatæ paſſionis, necnon & ab inferis reſurrectionis, ſed & in cęlos glorioſæ aſcenſionis offerimus præclare maieſtati tuæ: de tuis donis ac datis, hoſtiā purā, hoſtiā ſanctam: hoſtiā immaculatam, panē ſanctū uitę æterne, & calicē ſalutis perpetuæ. ¶ Poſtquā in præcedenti parte quarta poſita ſunt uerba formalia, & ſubſtantialia conſecrationis ſacroſancti corporis Chriſti, & precioſi ſanguinis. In hac parte quinta principali totius canonis ſubditur conſecratorum rememoratiua oblatio, ac ſalutis petitio his, qui perfruūtur conſecratis. Et ſubdiuiditur in tres. In quarum prima ponitur conſecratorū (in memoriā Xp̄i) oblatio. In ſecunda petitur oblatorū acceptatio, ibi. Supra quæ propitio. In tertia poſtulatur diuinæ gratiæ participatio, ibi. Sup-

plices te rogamus. ¶ Prima pars tres habet clauſulas. In primá tangitur offerentium qualitas, & differentia. In ſecunda Chriſti, & operationum eius claritas, & memoria, ibi. Eiuſdem Chriſti filij tui domini dei noſtri iam beatæ &c. In tertia conſecratorum uarietas ac diuerſas nomina, ibi. De tuis donis, ac datis. ¶ Quoad primum: quia dominus ipſe hæc in ſui memoriam præcepit fieri di. Hoc facite in meam comme. Vnde.i.ex hoc præcepto ſacerdos in perſona eccleſię ad patrem dicit. O pater clementiſſime. Vnde.i.ex quo Chriſtus filius tuus uoluit: ut illa in ſui memoriam faceremus, quæ ipſe benigniſſimus in ultima cæna facere, & inſtituere dignatus eſt pro ſua benignitate, & miſericordia. Nos ſerui tui. ſacerdotes, & præsbyteri, quo noſtrorum ordinum miniſteria ad hæc offerenda accepimus. Vos autem ſacerdotes domini uocabimini miniſtri dei noſtri: dicetur uobis. Nos inquam ſerui quę ſuccedimus apoſtolis, quos in ſacerdotes filius tuus perſonaliter conſecrauit: & in miniſterium ſuum ſpecialiter deputauit, dum eis dixit. Hoc facite in meam commemorationem. Nos in idē opus ab eccleſia ordinati, & poteſtatem ab eodem Chriſto domino noſtro accipientes. Sed & plebs tua.i.tota communitas Chriſtiana. Sancta.i. ſacratis ſacramentis imbuta. Vel ſancta.i. fide, & charitate in ſuſceptione baptiſmatis ſanctificata. Vel ſancta.i. ſanctis legibus regulata. Adhuc ſancta.i. ſanguine Chriſti ablura, & in Chriſti ſponſam iugiter copulata. De cuius ſanctitate latius ſupra habetur. lect. 22. Nos inquam ſerui tui: ſed & plebs tua ſancta. Memores eiuſdem Chriſti filij tui. Hic memoranda, ſcilicet Chriſtus, & operum ſuorum claritas proponuntur. Memores eius, cuius nũquã

Quare ſit in canone memoria paſſionis, reſurrectionis, & aſcenſionis.

Pſal. 62. habenda eſt oblinio. ut dicit Albertus. Pſal. 62. Sic memor fui tui ſuper ſtratum meum: in matutinis meditabor in te: quia fuiſti adiutor meus. Et

Pſal. 136. iterum Pſal. 136. Adhæreat lingua mea faucibus meis: ſi non meminero tui. Eiuſdem cuius corpus, & ſanguinem confecimus, & participamus. Chriſti

Iohan. 6. mediatoris dei, & hominum cuius corporis, & ſanguinis participatione in ipſo corporati manemus, ſicut ipſe ait Iohan. 6. Qui manducat meam car-

Iohan. 15. nem, & bibit meum ſanguinem, in me manet, & ego in eo: & Iohan. 15. Sicut palmes non poteſt facere fructum a ſemetipſo: niſi manſerit in uitæ, ſic nec uos, niſi in me manſeritis. Filij tui, tibi conſubſtantialis, qui te-

Ioh. 10. cum unus eſt in eſſe in eſſentia: ſicut ipſe ait Ioh. 10. Ego, & pater unum

Rom. 5. ſumus, ut per ipſum ad te clementiſſimum patrem acceſſum habeamus. Iuſtificati ex fide pacem habeamus ad deum per dominum noſtrum Ieſum

Auguſt. Chriſtum, per quem habeamus acceſſum per fidem in gratiam iſtam, in qua ſtamus; & gloriamur in ſpe filiorum dei. Propter hoc enim ut ait Auguſt. uniuit ſacrificium, & offerentem cum patre, ut non reſiſteremus, ſed per ſacrificium & offerentem accederemus uſq; ad patrem. Ipſe enim Chriſtus ſacerdos, & ſacrificium uerus eſt cubicularius, & uerus oſtiarius, qui ad

Gen 43. ſecreta patris introducit. In cuius figura Gen. 43. dicitur. Introduc uiros domum, & occide uictimas: & inſtrue conuiuium: quia hodie mecum ſunt comeſturi meridie: hoc eſt in plena luce: & charitatis feruore reficiendi ſunt dulcedine diuinitatis meæ unde dicit. Ego ſum oſtium, per me ſi quis introierit, ſaluabitur, & ingredietur, & egredietur, & paſcua inueniet, &

Auguſt. ibidem. Huic oſtiarius aperit: ubi dicit glo. Aug. ꝙ Chriſtus eſt mediator: eſt oſtium, & oſtiarius fidelis, introducens ad patrem. Domini, qui facultatibus diues eſt in omnes. Idem dominus omnium diues in omnes. Dei, quia niſi deus eſſet, nos uſque ad ſe per hoſtiam non introduceret.

Ioh. 1. Iohan. 1. Deum nemo uidi unquam. Vnigenitus filius, qui eſt in ſinu patris, ipſe enarrauit. Noſtri, quamuis enim ſit dominus, & deus omnium

tamen noſter deus eſt per ſpecialem curam, & prouidentiam, quam gerit
de nobis, & ſpecialem miſericordiam, quam exhibet nobis: per gratiam
nos uocans in ſortem filiorum, & ſanctorum, quorum ipſe ſe deum nomina
ri non cõfunditur: unde Apo. 21. Et ipſi populus eius erunt, & ipſe deus cũ Apoc. 21.
eis erit eorum deus. Et in Pſal. 94. Ipſe eſt dominus deus noſter: nos autẽ Pſal. 94.
Paſſio Chriſti quę bona contulit nobis. populus eius, & oues paſcuæ eius. ¶ Tam beatæ paſſionis. Hic operum cla- B
ritas: quorum memoriã habenda eſt deſignatur. Vnde tria commemoranda
proponit ſancta mater ecceleſia. ſ. Chriſti paſſionem: reſurrectionem: & ipſius
in cælum aſcenſionem. Quorum primum, quod eſt paſſio ſecundum Inno. Innoc.
& Alex. accendit charitatem: ſecundum. ſ. reſurrectio corroborat fidem: ter Alexan.
tium. i. aſcenſio amplificat ſpem. Quid enim magis accendit charitatem in
nobis, quam ꝙ proprio filio ſuo non pepercit deus: ſed pro omnibus no-
bis tradidit illum? Rom. 8. Qui ſecundum patris uoluntatem pro nobis fa- Rom. 8.
ctus eſt obediens uſq; ad mortem, mortem autem crucis. Quid ẽt magis in
nobis confirmat fidem, quam ꝙ Chriſtus, qui ſe reſurrecturum prædixit, ter
tiã die reſurrexit a mortuis, primitiæ dormientium: ut ſicut per hominem
mors: ita per hominem reſurrectio mortuorum. Et ſicut in Adam omnes
moriuntur: ita & in Chriſto oẽs uiuificabũtur. 1. Cor. 15. Quid demũ magis 1. Cor. 15.
amplificat ſpem: quã ꝙ Xp̃s aſcendẽs in altũ captiuã duxit captiuitatem, de
dit dona hominibus. Ephe. 4. ut ſic ubi eſſet iſte: ibi eſſet & miniſter eius. Ephe. 4.
¶ Sed forte hic quis diceret. Ex quo dominus hic fieri præcepit memoriam
eius paſſionis: quare hic, additur memoria reſurrectionis, & aſcenſionis? Re-
ſpondet Alex. q. 37. parte 4. Chriſtus præcepit in huius ſacrificij celebratio Alexan.
ne memoriam fieri ſuæ paſſionis propter hoc: ut facientes aſſequærentur
fructũ eiuſdẽ, ad quẽ aſſequẽdũ maxime promouet fides reſurrectionis, ſpes
aſcenſionis. Ideo harũ memoria nõ inutiliter infertur. Vel aliter præceptũ
dñi intelligi põt. In mei memoriã facietis. i. in mei patientis, reſurgentis, &
aſcendentis. Non ergo uoluit dñs ſolũ fieri memoriam ſuæ paſſionis: ſed ẽt
reſurrectionis, & aſcenſionis: ac ceterorum Chriſti operum. ¶ Dicit ergo ce
lebrans. Memores tam beatę paſſionis. i. paſſionis tam excellenter beatifican
tis. Chriſti enim paſſio cauſa eſt meritoria apertionis regni cęlorũ, ꝙ clau-
ſum fuit ab origine mundi uſq; ad Chriſtũ patientem. Eſt & cauſa gratię col
latæ in præſenti: & beatitudinis in futuro, quæ nulli mortaliũ unquã cõceſ
ſa eſt: neq; cõceditur, niſi in uirtute paſſionis Chriſti. Vnde ait Xp̃s. Nemo
uenit ad patrẽ niſi per me. Ioh. 14. Et iterũ. Cũ exaltatus fuero a terra, om- Ioh. 14.
nia trahã ad meipſum. Ibidẽ. 12. Vel beatæ paſſionis, quæ a peccatis liberat,
& abſoluit: quæ impedimentũ præſtant beatitudini, ad quam nullus ingredi-
tur peccato maculatus. Non intrabit in eam aliquid coinquinatum, aut
abominationẽ faciens &c. Apoc 21. Vnde & propheta loquẽs de Xp̃o. Ipſe Apoc. 21.
uulneratus eſt propter iniquitates noſtras: attritus eſt propter ſcelera no- Eſa. 53.
ſtra. Diſciplina pacis noſtræ ſuper eum: & liuore eius ſanati ſumus: utiq; a
morbo peccati. Vel ſecundum Albertum: tam beatæ paſſionis, quæ mor- Albert.
tuos a uinculis mortis abſoluit. Vnde Chriſto in paſſione moriente, monu Matth. 29.
menta aperta ſunt, & multa corpora ſanctorum, qui dormierunt ſurrexe-
runt, & ingreſſi ſunt ciuitatem ſanctã, & uiſi ſunt multis. Vel quartò tã bea
tæ paſſionis propter beatitudinem patientis. Paſſus ſiquidem Chriſtus qui
beatus fuit ſecundum diuinitatem ex ſe naturaliter, & ſecundum animę po
tionẽ ſuperiorẽ per clarã uiſionem, & fruitionẽ inde, & ſanctusſanctorũ dr.
ppter ꝙ eius paſsio propter coniũctionẽ duplicis beatitudinis meritò dicit̃,
beata. ¶ Necnon & ab inferis reſurrectionis. Ab inferis, ad quos in triduo C
ſecundũ animã Chriſtus deſcẽdit, ut ſanctos inibi detentos liberaret, patres

Digitized by Google

ſcilicet, prophetas. In quibus licet nil purgandũ erat:propter peccatum ıñ
adę.portã regni claudens ſuis meritis beatitudinem attingere non poterãt: Qũo claudit & apuit portam regni
ſed expectabant precij ſolutionem:quod fuit ſanguis in paſſione Chriſti fu-
ſus,quã tota trinitas accepta uit tanquam cauſam meritoriam apertionis re
gni cælorum. Quamuis enim deus propter paſſionẽ Chriſti futurã cõtulit
gratiã,quę a peccatis mundabat,nulli tamen contulit beatitudinẽ,priuſquã
fuerit exhibita in facto,& opere exteriore. Vnde & reſurgens a mortuis ſe-
cum duxit,quos purgatos inuenit,eiſq; uiſionem diuinæ eſſentiæ,ac fruitio-
nem communicauit,quam in paſſionis hora latroni confitenti repromittẽs,
ıꝺ. 2. dixit: Hodie mecum eris in paradiſo. Ab inferis:hoc eſt a ſinu Abrahæ, qui
limbus patrum dicebatur,& a loco purgatorij, de quo Petrus apoſtolus lo
quens de Chriſto ait. Hunc deus ſuſcitauit a mortuis ſolutis doloribus infer
ni:quod intelligi non põt de inferno inferiori, de quo nemo liberatur,neq; ibi
eſt redẽptio. Neq; ẽt de limbo patrũ,quia ibi nõ erant dolores,ſed cõſolatio
uc. 16. nes,ut patet Luc.16. Intelligit̃ igĩ de inferno.i.purgatorio,in quo erant pę-
næ ſenſibiles,de quibus quoſdam eripuit, dum a mortuis reſurrexit. Vel ſe
lber. cundum Alb. Necnon ab inferis reſurrectionis, qua reſurgens alios ſecum
reſurgere fecit:quoſdam in re, quoſdam in certa,& fęlici ſpe. In ipſo enim
reſurgimus a morte animæ ad iuſtificationem, & a morte corporis ad glo-
om. 4. riam:ad Rom. 4. Traditus eſt propter delicta noſtra: & reſurrexit propter
Cor. 15. iuſtificationem noſtram. quoad primum, & 1. Cor. 15. Mortui reſurgent
primitiæ Chriſtus. Deinde hi, qui ſunt Chriſti qui in aduentum eius cre-
D diderunt. ¶ Sequitur. Sed & in cælos. Non in aerem, ut iret in Babilo-
Dan. ul. nem: ut Abacuch. Dan. ul. Nec in paradiſum terreſtrem, ut Enoch, &
Gen. 5. Helias, de quibus Gen. 5. & 4. Reg. 2. ſed in cælos: non unum tantũ ſed
Reg. 2. ſuper omnes, ut dicit apoſtolus. Qui deſcendit: ipſe eſt, & qui aſcendit
Ad Eph. 4. ſuper omnes cælos, ut adimpleret omnia. ¶ Per omnes namq; cælos, in
quibus beati reſident,hoc eſt per omnes angelorum choros aſcẽdit,omnes
& ſingulos ſuis illuminationibus repleuit, & idcirco decem diebus celebra-
tur aſcenſio domini, quia nouem angelorum choros conſcendit, & in de-
cimo trinitatis cælo ac dexterã patris cõſedit. Et ſicut a ſummo cęlo egreſ-
ſio eius:ita ſecundũ prophetã occurſus eius uſq; ad ſummũ eius. Nec ſit, qui
ſe abſcondat a calore eius. Glorioſæ, quia in corpore glorioſo,& immorta
li,in quo reſurrexit, ad cælos aſcendit. Nã reſurgens ex mortuis iam non
Rom. 6. moritur Rom 6. Vel glorioſæ:quia nullius extraneæ uirtutis adminiculo:
Grego. ſed propria uirtute,& potentia aſcendit. Vnde Greg. in Homel. Redẽptor
noſter nõ curru,nõ angelis ſubleuatus legitur,quia qui fecerat omnia, ſup
omnia ſua uirtute ferebatur. Vel tertio glorioſe propter aſſiſtẽtiam angeli-
carũ uirtutũ,& cæleſtiũ glorioſorũ ſpirituũ:occurſumq; exercitus totius cæ
leſtis militię,atq; propter turbã glorioſam Chriſtum concomitantẽ. Duxit
quidẽ ſecũ patres ſanctos ueteris teſtamẽti prophetas,& patriarchas, ac oẽs
Pſalmus. quos de ſinu Abrahæ, & inferno liberauit. ſecũdũ illud Pſ. Aſcendẽs Xp̃s in
altũ captiuã duxit captiuitatem. Aſcenſionis,qui nos in hoſtia Xp̃o incor-
poratos in cælos aſcendere facit. Micheæ. 2. Aſcẽdit inter pandẽs ante eos.
Iohan. 16. Iohannis. 16. Expedit uobis, ut ego uadam, quia uado uobis parare lo-
cum, & ſi abiero, & preparauero uobis locum, iterum uenio, & accipio
uos ad meipſum. ut ubi ſum ego,& uos ſitis. Eiuſdem. 14. quia aſcendo ad
patrem meum,& patrem ueſtrum:deum meum,& deum ueſtrum. Ibidẽ. 20
Hæc ergo ſunt tria Chriſti magnalia: quorum nos ſerui tui, & plebs tua
ſancta memores ſumus. ¶ Dum autem hæc uerba ſacerdos proferre
incipit.: in modum crucis manus ſuas extendit ad utrumq; altaris cor-

nu

mi, ut ſic corporis geſtu, manuum Chriſti extenſionem in cruce factam re
præſentet: ſecundum magiſtrum in rationali: quatenus paſſio Chriſti, quæ
mente memoratur, & uerbis ſignificatur, etiam geſtu corporis explicetur.
Vel ſecundũ alios fit expanſio brachiorũ ad cornua altaris: ut ſignificetur,
& inſinuetur, ꝙ Chriſtus pro iudæis, & gentibus paſſus ſit, quæ per duo cor-
nua altaris deſignantur. ¶ Dicens uerò, necnõ ab inferis reſurrectionis, ma
nus ad ſe reducens parum erigit, in ſignum, ꝙ Chriſtus inuictus leo a mor-
tuis reſurrexit, ſicq; & reſurrectio ſignificetur ſignis, quæ uerbis explicatur.
¶ Demum dicens, & in cælos glorioſæ aſcenſionis, manus aliquantulum al
tius erigit uſq; ad humeros: in ſignum; ꝙ Chriſtus eleuatis manibus fere-
batur in cælum. Vt ſic etiam aſcenſio ſignificetur per corporis nutus, ſicut
paſſio, & reſurrectio deſignatur. ¶ Sequitur. Offerimus. Hic additur ter-
tia clauſula, in qua tangitur conſecratorum uarietas, & diuerſa nomina. Vn B
de dicitur: Nos ſerui tui ſacerdotes, & plebs tua ſancta, paſſionis, reſur-
rectionis, & aſcenſionis filij tui (clementiſſime pater) ſimul memores.
Offerimus ſimul, non tamen ſimili modo. Nos enim ſacerdotes offeri-
mus in miniſterio, & opere: ſed plebs tua ſancta uoto dumtaxat, & deuo-
tione. Sacerdotes namq; ſoli conſecrant, & ſoli offerunt; ut perſonæ publi-
cæ pro ſalute totius eccleſiæ. Alij autem offerre dicuntur: quia deſiderãt
& præcantur deum, ut ſacerdotis oblatio accepta habeatur, & ſalus, quæ
petitur, fidelibus concedatur. Offerimus igitur o pater clementiſſime. Præ
claræ maieſtati tuæ. i. præ cæteris claræ: ſecundum Inno. Nam ſi iuſti fulge
bunt ſicut ſol, in regno patris æterni, quanto magis præfulget diuina maie Inno.
ſtas, radiat, & coruſcat in loco beatorum, ubi deus ipſe glorioſus ſicut eſt Mat. 13.
facie ad faciem intuetur, ubi nihil obſcuritatis admixtum. Sed in diſpari
claritate ſanctorum eſt par gaudium; ut dicit Auguſt. Offerimus igitur
maieſtati tuæ. De tuis donis, idest de frugibus terræ: quantum ad panem, Aug.
qui conuerſus eſt in carnem Chriſti. Ac datis, idest fructibus arborum
quantum ad uinum in ſanguinem Chriſti conuerſum. Non ꝙ in oblatio-
ne hic ſit panis, & uinum, ſed quia; quæ offeruntur ex pane, & uino, ſunt
confecta, & ſub ſpeciebus panis, & uini remanentibus latentia, & idcirco of-
ferre nos dicimus de fructibus ſegetũ, & arborũ. Vel exponi poteſt, ut
dona ad ſpiritualia: & data ad temporalia referantur, ut ſit ſenſus. Inter
cætera dona ſpiritualia, & data temporalia, quæ nobis contuliſti, offeri-
mus maieſtati tuæ, tanquam potiſſima dona, & data. Hoſtiam puram,
hoſtiam ſanctam, hoſtiam immaculatam, ipſam, ſcilicet euchariſtiam, quæ
poſſunt exponi in ordine ad euchariſtiam in ſeipſa, uel cauſaliter in ordine
ad nos. Primo modo dupliciter: uel per impuritatum excluſionem, uel
perfectionum poſitionem. Primo modo ſic ſecundum Alex. Hoſtiam pu-
ram. i. mundam a fomite originalis peccati. Hoſtiam ſanctam: ſine fece, ac
terra peccati mortali. Hoſtiam immaculatam, ſine contagione peccati ue Alex.
nialis. Vel puram, per cuiuslibet peccati eliminationem quantum ad cogi-
tationem. Sanctam quantum ad locutionem. Immaculatam quantum ad
operationem, quia ipſe ſolus eſt, qui peccatum nõ fecit, nec inuentus eſt do
lus in ore eius. Vel ſecundo hoſtiam puram, quantum ad deitatem, quæ eſt
lux puriſſima: in qua non ſunt tenebræ ullæ, 1. Ioh. 1. Habitat enim lu- 1. Pet. 2.
cem inacceſſibilem. 1. Timo. 6. Hoſtiam ſanctam, quoad animam omni 1. Ioh. 1.
gratia, & ſanctitate pleniſſimam. De cuius plenitudine omnes accepi- 1. Timo. 6.
mus gratiam pro gratia: Ioh. 1. In eo namq; omnes theſauri ſapientiæ, Ioh. 1.
ſcientiæ Dei abſconditi ſunt: ad Col. 2. Hoſtiam immaculatam, quan- Col. 2.
tum ad carnem de puriſſima uirgine ſancti ſpiritus operatione cõceptam:

Pſal. & ideo omni naturali corporis perfectione decoram. In Pſ. Specioſus forma præ filijs hominum diff. eſt gratia in la. tuis : propte. benedi. te &c. Et ſequitur. Specie tua, & pulchritudine tua intende proſpere, procede, &

F regna. ¶ Vel tertio. Hoſtiam puram, cauſaliter.i. nos purificantem, & a fomite originalis criminis. Sicut.n. per unũ hominem, peccatum in hũc mũdũ intrauit: & per peccatum mors. Item ſi unius delicto multi mortui ſunt: multo magis gratia dei, & donũ in gratia unius hominis Ieſu Chriſti, in plures

Rom. 5. abundauit. Roma. 5. Et hoſtiam ſanctam nos ſanctificantem: & omnem uir

Iohan. 17. tutem, & ſanctimoniã tribuentem, Ioh. 17. Ego pro eis ſanctifico meipſum. Vnde ſancta ſanctorũ eſt, a quo ſacra cunctos ſanctificantia profluxerunt. Hoſtiam immaculatam.i. actualis peccati maculas a nobis abſtergentẽ. Con ſtat nempe in hac hoſtia agnus ſine macula, qui ſeipſum tradidit pro eccleſia, ut eã ſanctificaret: mundans eam lauacro aquę in uerbo uitæ: ut exhiberet

Ephe. 5. ipſe ſibi glorioſam eccleſiã nõ habentem maculã, neq; rugã. Ephe. 5. Sequitur. Panẽ ſanctum in ſe.ſ. quia panis eſt angelorum confirmans in uitã æternam. Hinc enim eſt uirtus uiuẽdi æternaliter. Vndæ additur. Vitæ æternæ,

Ioh. 6. Ioh. 6. Hic eſt panis uerus, qui de cælo deſcendit: ut det uitam mundo. Si quis manducauerit ex hoc pane, uiuet in æternum. Et calicem ſalutis perpetuæ. In quo eſt potus inebrians ſanguis.ſ. Chriſti perpetuæ ſalutis cauſatiuus. Vnde ait Chriſtus Qui bibit ſanguinẽ meum, in me manet, & ego in

Pſal. illo. De hoc calice in Pſalm dicitur. Calix meus inebrians, quam præclarus eſt. Inebrians ſobria iocunditate, & lætitia perpetua: quæ non adeſt, ubi ſalus abeſt. Vel, Sanctum uitæ æternæ, eſurientibus, & calicem ſalutis per-

Matth. 5. petuę ſitientibus iuſtitiã Matth. 5. Beati, qui eſuriunt, & ſitiunt iuſtitiam: quoniam ipſi ſaturabuntur. Saturabuntur non ad faſtidium, quo cibus corporalis replet ad nauſeam, ſed ad perpetuam dilectionis ſpiritualis iocunditatem, quo creſcunt deſideria ex deſiderati abundantia. Vnde qui me edũt,

Eccle. 24. adhuc eſurient, & qui me bibunt, adhuc ſitient. Eccl. 24. Eſurientes.n. panis i.ſe implet bonis: faſtidioſos diuites huius mundi amatores dimittit inanes. Hinc perpendere habent fideles ſacerdotes cum quanta puritate conſcientiæ, & mentis præparatione, cordiſq; deuotione accedere debent ad hanc hoſtiam puram, ſanctam, & immaculatam: panem uitæ, & calicem ſalutis perpetuæ oblaturi. Ne ſi peccato obnoxij offerant: ſit eorũ oblatio: qua

Eccle. 34. ſi qui uictimat filium in conſpectu patris. Eccl. 34. Ne ſi accendant ſeipſos non probantes magis filium dei rurſum crucifigant: quam ipſum offerant in ſacrificium beneplacitum deo patri in reconciliationem peccatorum.

G ¶ Quia autem ſecũdum Inno. eccleſia ſe dominicæ paſſionis memorem di- (Cruces in canone miſſę factæ añ, uel poſt cõſecrationem quid repręſentãt.)

Inno. xerat, ſtatim acerbiorem ſuæ paſſionis ſpeciem recolit in quinq; crucibus, quas format ſacerdos ad prolationem uerborum: & ſtatim præmiſſorum, ſcilicet hoſtiam puram &c. ¶ Et nota hic, quæ ſupra dicta ſunt lectione. 21. de ordine ſignorum crucis. Format autem quinq;, ad ſignificandum quinq; Chriſti plagas, ſeu uulnera in cruce inflicta: quę ſunt petre uiuentis forami-

Can. 2. na: in quibus reſidet immaculata illa columba fructuoſe nidificans Can. 2. Duo ſcilicet manuum, & totidem pedum: & unum lateris: quæ fideli contemplatur memoria. Format autem tres cruces communiter ſuper oblatam, & calicem: quoniam in tribus primis uerbis utrumq; ſimul intelligitur: quia nomine hoſtiæ corpus, & ſanguis ſignificatur. Dicitur namq; hoſtia: ab oſtio, uel ab hoſte ſecundum heb. ab oſtio: quoniam ad oſtium tabernaculi offerebatur. Vtrumq; autem, & corpus, & ſanguis Chriſti ad oſtium cæli ſurſum eſt introductum: & ex oblatione huius hoſtie totius homo in cælũ eleuatur. Vnde ſecundũ gentiles hoſtia dicitur ab hoſte: quia cũ cõtra

hoſt es

hoſtes pugnare ſtatuerant, faciebant hoſtiam.i.ſacrificia. Quapropter, &
hic nomine hoſtiæ, & corpus, & ſanguis intelligitur Chriſti, quia Chriſtus
pugnaturus contra hoſtem humani generis, corpus & ſanguinem obtulit:
& ad eius oblationem genus humanum de ſeruitute dyabolica eſt ereptum:
& libertati priſtinæ reſtitutum. Duæ aliæ cruces diuiſim fiunt. Vna ſuper
oblatam. Alia ſuper calicem: quia corpus, & ſanguis per duo ultima uerba
diſcrete ſignificantur: ſcilicet per panem ſanctum corpus: per calicem ſalu
tis ſanguis. Vnde nunquam in ſignaculo crucis panis ſeparatur a calice,
niſi cum ſeparate in canone nominantur, qualiter fit in propoſito: & ante
conſecrationem, ubi dicitur. Vt nobis corpus, & ſanguis fiat &c. Verum
ſecundum Alex. & Inno. erecta pars crucis ſolummodo ſuper panem: tranſ- Alex.
uerſa uerò ſuper calicem protendi debet, quoniã erecta pars crucis corpus Inno.
Xp̃i ſuſcepit: & pars tranſuerſa brachia diſtendit, quod uerum eſt: qñ poni-
tur oblata cum calice lateraliter, ſcilicet in latere ſiniſtro uerſus ſeptẽtrio
nẽ. Calix ex directo uerſus auſtrum. Secus ſi oblata ponitur ante calicem
uerſus ſacerdotem. Tunc pars crucis erecta fit ſuper calicem, & oblatam.
Pars tranſuerſa ſuper calicem dum crucis ſignum fit ſuper utrumq;. ¶ Verũ
ſecundum Guilhelmum in rationali. Duæ cruces ſeparatim factę ſignificãt
corpus Chriſti, & animam in morte fuiſſe ſeparatas. ¶ Et notandũ: ꝙ cru-
ces ante conſecrationem factę ſignificant ea, quæ acta ſunt ante crucifixio-
nem Chriſti. Iſte uerò, quæ poſt conſecrationẽ fiunt: ea repræſentant, quę
Chriſtus in cruce, & morte eſt perpeſſus. ¶ Iuxta hæc oritur quæſtio ſecun- H
Rõ eorũ quę ſacerdos facit in altari. dum Inno. & Alex. non prætereunda ſilentio. Cum enim plene, & perfe- Inno.
cte conſecratio ſit celebrata. Nam ſubſtantia panis, & uini iam per conſe- Alex.
crationem tranſijt in ſubſtantiam corporis, & ſanguinis Chriſti: quare ſuper
euchariſtiam benedictam, & pleniſſime conſecratam, adhuc benedictionis Inno.
inſignia imprimuntur. Reſpondet Inno. præmiſſa proteſtatione non præ-
iudicandi ſaniori ſententiæ, ꝙ in canone aliud uerba ſignificant, aliud ſigna
prætendunt. Significant enim uerba, & referuntur, ac principaliter ſpectãt
ad euchariſtiæ conſecrationem, ac oblationem. Signa uero principaliter per
tinent ad hiſtoriam dominicæ paſſionis recolendam. Nam uerbis utimur
ad conſecrandum panem & uinum in corpus, & ſanguinem Chriſti. Signis
uerò utimur ad recolendum ea, quæ per hebdomadam ante paſchalem ge-
ſta ſunt, & acta circa Chriſtum. Secundum hoc igitur dicendum: ꝙ ſigna
non requiruntur ad conſecrationem, quia illa iam perfecta eſt per uerba ad
hoc inſtituta: ſed referuntur ad paſſionem Chriſti recolendam, quæ poſt
conſecrationẽ euchariſtiæ a Chriſto in cæna factam eſt conſummata. ¶ Sed I
An ſigna benedictionis, & uerba quę ſubiungũtur ad cõſecrationem pertineant. forte dicis non ſolum benedictionis ſigna: ſed etiam uerba ſubiunguntur,
quæ conſecrationem pertinere uidentur, & innuere, ꝙ nondum ſit conſecra
tio conſummata. Sicut illa uerba ante dominicam orationem prolata (per
quem hæc omnia ſemper bona creas, ſanctificas, uiuificas). Item dum diui-
ſo ſacramento particula una ſanguini commiſcetur: dicit ſacerdos ſecun-
dum ordinarium Romanum. (Fiat hæc commixtio, & conſecratio corporis,
& ſanguinis &c.) Ad hoc reſpondet Alexan. q. 37. parte. 4. poſt dominum Alex.
Inno. ꝙ quantum ad ordinem euchariſtiæ conſecrandæ capitulum illud. Innocen.
Qui pridie, in quo fit conſecratio, in fine canonis ſubijci debuiſſet: quoniã
in eo conſecratio conſummatur. Sed ordo iſte impediuiſſet ordinem hi-
ſtoriæ recolende, quia qđ geſtũ fuit in medio: recoleretur in fine. Proui-
dus igitur canonis ordinator, ut ordinem ſeruaret hiſtoriæ, quaſi quadam
neceſſitate compulſus: capitulum illud. Qui pridie, quam pateretur, quaſi
cor canonis in medio collocauit, ut quæ ſequuntur, intelligantur præce-

 dere,

Digitized by Google

dere, ſecundum allam figuram, quã ſępe fit, ut quæ narratione ſuccedunt: in intellectu præcedunt. Vel potius, ut eam littere, quam hiſtoriæ ſuus ordo ſeruetur. Hęc Alexan. ¶ Vnde uidetur dicendum ꝙ quæcunq; ſequentia uerba, quæ conſecrationem ſonare uidentur: intelligenda ſunt non pro tempore, pro quo referuntur ſed pro inſtanti prolationis formæ conſecrationis. Non enim poſſunt ſimul dici, quę ſimul facta ſunt & fiunt. Licet igitur pro diuerſis temporibus dicantur: ſunt tamen accipienda, ac ſi pro eodẽ inſtanti proferantur. Vnde omnia uerba canonis euchariſtiæ conſecrationẽ deſignantia, referenda ſunt ad inſtans conſecrationis, & intelligenda, ac ſi pro eodem inſtãti ſimul cum forma conſecrationis fuiſſent prolata. Ita ꝙ uerba præſentis temporis in illis ſucceſſiue prolata idem tempus. ſ. prolationis formæ conſecrationis: quaſi tunc præſens importent: ut exempli gratia. Per quem hæc omnia domine ſemper bona creas, ſanctificas, uiuificas, benedicis conuertendo in ſanctum, uiuum, & benedictum corpus, & ſanguinem eius: non modo cum hæc proferuntur: ſed tunc cum uerba conſecrationis proferuntur, ſeu prolata fuerunt. Similiter cum dicitur. Fiat hæc commixtio, & conſecratio, non quæ nunc fit: ſed quæ facta eſt in termino prolationis formæ conſecrationis.

Alex.

DE PETITIONE ACCEPTATIONIS oblatorum.

LECTIO LV.

A SVPRA quæ propitio, ac ſereno uultu reſpicere digneris: & accepta habere. ¶ Hæc eſt ſecunda pars principalis partis quintæ principalis canonis: in qua poſt rememoratiuam oblationem conſecratorum parte præcedente: additur petitio acceptationis oblatorum. Et in duas ſubdiuiditur particulas. In prima petitur acceptatio. In ſecunda acceptationis per patrum oblationes noſtram figurantes, additur, & ſpecificatio, ibi. Sicuti accepta habere dignatus es. ¶ Circa primum ait. Supra quæ, ſcilicet dona & data tibi in hoc ſacrificio oblata corpus ſcilicet & ſanguinẽ Chriſti filij tui, o pater clementiſſime reſpicere digneris de cælo tuo habitaculo: ſicut olim propheta tuus orauit, ut in eccleſiam reſpiceres, dicens. Reſpice de cælo: & uiſita uineam iſtam, ſanguine filij tui, ſupra quam hic reſpicere peteris plantatam. Supra. i. deſuper cæleſti uenturo reſpectu: ubi tibi ſedem eſt Eſaias teſtatus eſt. Cælũ inquit, mihi ſedes eſt: & terra ſcabellũ pedum meorum. quæ dona, & data, panem ſ. uitæ, & calicẽ ſalutis perpetuę: quæ pluraliter referuntur rõne proprietatũ per hęc uerba: hoſtiã purã, ſanctã, immaculatã cõſignatarũ. Reſpicere digneris. Nã & hoc pater clementiſſime pollicitus es Eſa. 66. Ad quẽ reſpiciã inquiẽs, niſi ad pauperculum, & contritũ ſpiritu: & trementẽ ſermones meos? Hic autem propter nos oblatus Chriſtus. ſ. pauperculus fuit, cum nudus tibi in cruce offerebatur: omniũ temporalium rerũ ẽt neceſſariarũ, & amicorũ poſſeſſione pariter, & uſu ſpoliatus totus, liuoribus, plagis, & uulneribus attritus. Attritus eſt propter ſcelera noſtra: cuius liuore ſanati ſumus Eſa. 53. Tremebat quoq; ſermonẽ patris, dũ offerens, dixit. Nõ mea: ſed tua uolũtas

Expoſitio uerborũ ſup. quę ꝑpitio.

Pſal. 79. Eſa. 66.

Eſa. 53.

fiat.

pta hunc itaq; oramus digneris reſpicere, non noſtris meritis; ſed tua miſericordia dignatione propitio, ac ſereno uultu. Propitio. i. placabili uultu: facilitate dimiſsionis peccati pro quo offertur hoſtia, ut effectum remiſsionis peccatorum noſtrorum contra te commiſſorum audire mereamur. Propitius ero peccatis eorum: & iniquitatum eorum non recordabor amplius. Hiere. 3. Pro hac ſiquidem remiſsione ipſe filius tuus præcabatur in cruce tibi ſe offerens. Pater ignoſce illis, quia neſciunt quid faciunt. Ac ſereno uultu. i. benigno & hilari. Hęc enim duo uultum faciunt ſerenum quia iracundiam tol. unt, manſuetudinem oſtendunt ac inferunt bonitatem & miſericordiam. Hinc in pſal. Dauid. Illuminet uultum ſuum ſuper nos & miſereatur noſtri. Et Numeri 6. Sacerdoti Aaron dictum eſt a domino. Sic benedicetis filijs Iſrael, Benedicat tibi dominus, & cuſtodiat te: oſtendat dominus faciem ſuam tibi, & miſereatur tui. Conuertat dominus uultum ſuum ad te, & det tibi pacem. ❡ Nec tamen hoc rude æſtimandum eſt, Deum patrem uultum habere ad modum hominis corporalem, quia Deus ſpiritus eſt omnis lineamenti figuralis expers. Dicitur tamen habere uultum per metaphoram. In uultu enim, & facie animalis uigent cognitiuæ potentiæ obiectorum apprehenſiuę. Ita quia Deo omnia aperta ſunt; & obiectiua preſentia cognita dicitur habere uultum, hoc eſt omnium intuitiuam cognitionē. Petimus igitur, ut ſereno uultu. i. ſerena cognitione reſpicere dignetur, ſupra dona ſibi oblata, cognitione non nuda, & ſpeculatiua, ſed concomitante diuino beneplacito, ut. ſ. ex cognitione oblationis huius benignitatem exhibeat offerentibus. Nec tamen putandum Deum ex noſtra petitione quoquo modo mutandum. Vnde Inno. Non eſt ęſtimandum, quod uultus Dei quādoq; immutetur, quaſi ſit quādoq; ſerenus, quādoq; non ſerenus. Sed tunc uultum ſerenat & ſuper nos illuminat, cum miſericordiam ſuam ſuper nos exhibet & declarat. Sicq; uultus Dei ſerenatio non eſt uultus eius immutatio, ſed ſingularis doni, & beneficij collatio, quo percepto, humano modo de Deo iudicamus ipſum ad nos uultum habere propitium, & ſerenum. Igitur reſpicere digneris oculo amoris, quia ubi amor, ibi oculus Eccle. 36. Miſerere noſtri Deum omnium, & reſpice in nos: & oſtende nobis lucem miſerationum tuarum. Et accepta id eſt grata, habere ipſum noſtrū ſacrificium, pro omnibus, quę tibi clementiſsime pater in ipſa offeruntur hoſtia. Pſal. 50. Tunc acceptabis ſacrificium iuſtitiæ. hoc eſt, quod pro omnibus exhibuit iuſtitiam ſatisfactionis. Petimus autem ut acceptum, & gratum habere dignetur pater clementiſsimus hoc ſacrificium non in ſe tantum, quia ipſum ſibi diſplicere non poteſt. Scriptum quidem eſt de Chriſto, qui in iſto noſtro offertur ſacrificio: patris ad ipſum delapſam eſſe uocem. Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi complacui. Quippe propter hoc ſacrificium acceptum, reſtitutum eſt genus humanum in amicitiā Dei, a qua lapſum eſt per Adę tranſgreſsionem. Deprecatio igitur, qua petitur acceptari, ad offerentes pertinet, ut qui peccatis ſuis terrentur, & de propria diffidunt uirtute; hoſtiam acceptabilem offerentes per eam ſe acceptos fieri poſtulant, quam nequaquam acceptam dubitant. Orant igitur, ut acceptam habeat quantum ad offerentem. Vnde Gen. 4. Reſpexit dominus ad Abel, & munera eius. Glo. Ex dantis corde datum acceptatur, uel refirtatur. Subditur.

Hier. 3.

Numeri 7.

...gio Deus dicitur habere uultum ſuper nos.

Innoc.

Eccle. 36.

Pſal. 50.

Mat. 3. & 17.

Mar. 1.

Luc. 3.

Phil. 2.

❡ Sicuti accepta habere dignatus es munera pueri tui iuſti Abel; & ſacrificium Patriarchę noſtri Abrahæ: & quod tibi obtulit ſummus ſacerdos tuus Melchiſedech, ſanctum ſacrificium immaculatam hoſtiam. ❡ Hæc eſt ſecunda particula huius partis, in qua additur ſpecificatio huius obla-

tionis

tionis noſtræ acceptationis per oblationem patrum eam figurantium. Adducuntur autem figuræ tres, quarum ſemper una plus manifeſtat de ueritate, quam alia. Prima enim manifeſtat oblati paſſionem. Secunda oblati unigeniti dignitatem. Tertia ſacrificij ritum, & ueritatem. Dicit igitur. Sicuti &c. Sicuti aduerbium ſecúdum Inno. & Alex. & Alber. ſimilitudiné innuit, nõ æqualitaté. Multo quippe acceptius eſt hoc ſacrificiũ, q̃ qđ obtulit Abel, q̃ qđ obtulit Abraã, q̃ qđ obtulit Melchiſedech. Nulla. n. oblatio hac potior: ſed hæc oẽs p̃cellit. de conſe. diſt. 2. c. nihil & Hugo de ſacr. li. 2. par. 8. c. 1. Sacramentum corporis, & ſanguinis Chriſti unum eſt ex his, in quibus principaliter ſalus conſiſtit: & inter omni ſingulare: quia ex ipſo omnis ſanctificatio eſt. Hæc enim hoſtia pro mundi ſalute oblata, omnibus præcedentibus, & ſequentibus ſacramentis uirtutem dedit, ut ex illa ſanctificaré per illam liberandos omnes. Valet enim res magis, quam umbra: ueritas, quam figura. Ipſam igitur ſimilitudinem magis debemus attendere, quam quantitatem. Similitudinem dico talem, qualis eſſe poterat typi ad ueritatem. Iſta enim ſacrificia, quæ hic annumerantur, figuræ fuerunt huius noſtri ſacrificij ueri: de quo hic habetur ſermo. Quapropter dignius eſt hoc, quam illa. Iſtud namq; acceptum eſt ex ſe, & propter ſe ex opere operato. Illa autem tantum ex fide, & deuotione offerentium. Non igitur (ſicut) notat æqualitatem in ſimilitudine ſecundum eundem gradum ſimilitudinis quantum ad ipſa ſacrificia in ſe: ſed aliqualem quantum ad offerentes. Vnde ſenſus eſt. Supra quæ pater cle. re. dig. propi. ac ſereno uultu, & ac. ha. Sicuti accepta hr̃e dignatus es, & accepta tibi fuerunt, munera Abel, Abraã, & Melchiſedech ex fide, & deuotione offerentium. Ita ut acceptum habeas noſtrum ſacrificium ultra hoc, quod ex ſe tibi placet: etiam gratum ſit ex nobis offerentibus, hoc eſt tales nos offerentes facito fide, & deuotione, quales fuerunt Abel, Abraam, Melchiſedech. Et ut noſtra petitio ſortiatur effectum: conemur etiam nos his patribus: quorum placuerunt ſacrificia: aſſimilari. Aſſimilemur inquam Abel: quatenus quod recte' offerimus, recte' diuidamus, quod quia Cayn non fecit, peccauit. Sua namq, recte', cui debebat, obtulit: Deo. ſ. ſed retinens ſibi ſeipſum, & cor ſuum auferens Deo male' diuiſit. Abel autem acceptum Deo in corde intus obtulit holocauſtum: quia non ſe ſibi retinuit: ſed deo totum ſe ſubdidit, & impendit. Ideo reſpexit Deus ad Abel & munera eius: ad Cayn autem, & munera eius non reſpexit. Gen. 4. prius ad Abel, poſtea ad munera eius reſpexit: quia non offerens placuit ex oblato, ſed munus ex offerente. Similiter Abraam egregia fide totum ſe prius offerebat altiſſimo, & propterea placidas hoſtias offerebat. ¶ Et ut placidum ſibi Deus faceret Abrahæ ſacrificium, primo ab illo affectum exigebat. Tolle inquit, filium tuum unigenitum, quem diligis Iſaac, & offeres illum in holocauſtum ſuper unum montium; quem monſtrauero tibi, ſtatimq; promptum inuenerat ad obediendum, & pro unigenito, quem in corde obtulit, arietem inuenit, quam occidit Gen. 22. Melchiſedech quoq; niſi prius poſt munus acceptum obtuliſſet, futurorum cauſis minime' præuidiſſet: quorum intuitu myſticum panem, & uinum in ſacrificium obtulit. Erat enim ſacerdos Dei altiſſimi. Gen. 4. Nos igitur ad offerendum aſſiſtentes, ſi recte' diuidimus prius nos in ſacrificium offeramus: ac deinde ſicut munus Abel: ſicut ſacrificium Abrahæ: ſicut hoſtiam Melchiſedech: uota noſtra dominus acceptabit. Munera dicitur pueri tui Abel. Munera. ſ. quæ de tuis donis accepit offerens de primogenitis, & adipibus gregis ſui Gen. 4. Pueri. ſ. obedientia, & puritate: non ſenſu, & intellectu. Vnde Apoſtolus. Nolite pueri effici ſenſu, & intellectu: ſed malicia

[Margin notes: Oblatio noſtra in ſcĩs patribus figurata. — Inno. Alex. Alber. — Hugo — Gen. 4. — D — Deus affectũ exigit ut placidũ ſibi faceret ſacrificiũ Abrahę. — Gen. 22. — Gen. 4. — Gen. 4. — 1. Cor. 14.]

paruuli eſtote, ſenſu autem perfecti. Nam puer centum annorum morie-
tur: peccator centum annorum maledictus erit, Eſa.65. Tui: ſecundum quã- Eſa.65. 42.
dam aſſimilationem Eſa 42. Ecce puer meus electus, quem elegi: poſui ſu-
per eum ſpiritum meum. Iuſti Abel, in quo occiſus eſt agnus illæ ab origi-
ne mundi, qui eſt ſacrificium noſtrum. Apocal. 13. Et ſacrificium Patriar- Apoc.13.
chæ noſtri Abraę: patris. ſ. patrum, & patris multarum gentium. Noſtri; qa
non tam Iſraeliticæ plebis, quam populi tui chriſtiani pater: illius per car-
nem iſtius per fidem. Vnde dicit. Non ultra uocabitur tibi nomẽ Abram:
ſed appellaberis, Abraam: quia patrem multarum gentium conſtitui te. qui Gen.17.
tibi obtulit unigenitum ſecundum illud. Per memetipſum iuraui dicit do-
minus; quia feciſti hanc rem, & non pepercisti filio tuo unigenito propter Gen.22.
me, benidicam tibi. Sequitur. Et quod, ſecundum ſacrificium obtulit tibi
primus & ſummus ſacerdos tuus Melchiſedech, rex ſalem, proferens panẽ,
& uinum reddendo gratias tibi Deo de uictoria Abraæ uenientis de cęde
quatuor regum: ut habetur Gen.4. Sacerdos tuus non ſolum, quia tibi mi-
niſtrans, ſed quia te ſignificans. Glo. Gen. 14. Melchiſedech, qui interpre- Gen.4. Gen.14.
tatur rex iuſtitiæ, & dicitur rex pacis, Chriſtum ſignificat: per quem recon-
ciliati ſumus, & qui in fine ſeculi iuſte iudicaturus eſt. Sanctum ſacrificium,
immaculatam hoſtiam. Illam clauſulam, ut Innocen. refert addidit ad ca- Innoc.
nonem Leo papa. Et poteſt referri ad ſacrificium Melchiſedech: quod di-
citur ſanctum, & immaculatum: non in ſe formaliter: ſed figuratiue pro-
pter ſacrificium noſtrum: quod in illo expreſsius fuit præfiguratum: qua-
propter & illi, noſtri ſacrificij conditiones attribuuntur. Hoc quidem ſan-
ctum eſt propter plenitudinem gratiæ, & uirtutum copiam (Non enim de-
dit Deus ſpiritum filio ſuo ad menſuram) qui in hoc noſtro ſacrificio con-
tinetur Ioh. 3. Eſt & ſacrificium immacularum quoad innocentiam, & pec- Iohan. 3.
cati immunitatem. Chriſtus enim nec peccatum fecit, nec inuentus eſt do-
lus in ore eius Eſa. 53. & 1. Petr. 2. Vel ſanctum eſt quoad nos: pro quanto 53.
nobis ex hoc ſacrificio gratia, & ſpiritualium uirtutum dona largiũtur, qui
ſunt noſtra ſanctitas uiæ, & pignus futuræ gloriæ, & perpetuæ ſanctitatis.

De ſacramẽti euchariſtię præfiguratione, & de figurarũ ratione & congruentia.

¶ Quia autem in textu illo mentio fit de figuris, quibus hoc ſacrificiũ præ-
figuratum eſt, aliquid latius de figuris ipſis eſt tractandum. ſ. de figurarum
rõne, & congruentia numero ex ſufficientia, ordine & excellentia. ¶ Circa
primum ponit Alex. parte 4. q. 29. arti. 1. rationes tres, quibus congruebat
præfigurari. ſ. ratione difficultatis, ſignificationis, dignitatis. Ratione diffi- Alex.
cultatis, quia illud ſacramentum inter omnia ſacramenta, immo inter om-
nia credibilia, difficillimum eſt ad credendum, ergo homines debuerunt ma-
nuductione aſſuefieri figurarum: & ſic progredi ad eius credulitatem. Pro-
pter ſignificationem, quia Chriſtus paſſus (quo datur uiſa fidelibus) hoc ſa-
cramento ſignificatur, & continetur. Congruebat autem Chriſtũ paſſum
pluribus figuris præfigurari eadẽ ratione conueniebat illa ſacramenta prę-
figurari: in quibus Chriſtus paſſus principaliter ſignificatur. In duobus au-
tem ſacramentis, ſed baptiſmo, & ſacramento altaris principaliter ſignifi-
catur Chriſtus paſſus. Nam de baptiſmo dicit Apoſtolus. Conſepulti ſumus
per baptiſmo Chriſto in morte. De euchariſtia uerò ait dominus. Hoc fa- Rom.6.
cite in meam commemorationem. Vnde & iſta duo ſacramenta fluxiſſe di- Luc.22.
cuntur ex latere Chriſti militis lancea aperto; quia in ſanguine, & aqua,
quæ de eodem latere fluxerunt, ſacramentum euchariſtiæ, & baptiſmi, (ba-
ptiſmi quidem in aqua, euchariſtiæ in ſanguine) ſignificabatur. Eadem igi-
tur ratione, qua baptiſmus, etiam euchariſtiæ ſacramentum debuit prefigu-
rari. Propter dignitatem. Præfiguratio enim rei atteſtatur eius digni-

tati.

hominum factus,& habitu inuentus ut homo, humiliauit ſemetipſum fact⁹
obediens uſq; ad mortem,mortem autem crucis,propter quod & De⁹ exal
tauit illum,& donauit illi nomen, quod eſt ſuper omne nomen, ut in noīe
eius oē genu flectatur,cœleſtium, terreſtrium, & infernorum ; & oīs lingua
cōfiteaẽ,quia dn̄s Ieſus in gloria eſt Dei patris. Quãuis.n. humilitas durus
cortex eſſe uideaẽ:& mortalitaris paſsio decoctio uideaẽ ſub cinere: tñ uirtus
cōfortatiua latet intus,q̃ diabolū uincit, & inimicorū caſtra ſubuertit. ¶ Cō G
tentū uerò huius ſacri Xp̄s paſſus:qui res eſt,& ſignū figuratur per oblationē
animalium terreſtrium,& uolatilium.In agro,quē obtulit Abel Gen.4.Vac Gen. 4.
ca trienni,quam obtulit Abraam.Gen.15.Per uitulum tenerrimum,quem Gen. 15.
idem obtulit in cibum angelis. Gen. 18. Per agnum paſchalem,& hædum Gen. 18.
Exo.12.Per arietes uitulos,& hircos,qui in Leuitico,& locis diuerſis præ- Exod. 12.
cipiunẽ offerri.Pręcipue per immolationē ueruecis, ſeu arietis, quē Abraã Gen. 22.
Patriarca pro unigenito obtulit.Gen 22. Per holocauſtū uitulæ rufæ,cui⁹
cineribus,& ſanguine oīa expiabantur, & cuius ſanguis per pontificē ſemel Leui.16.
in anno in ſancta ſanctorū inferebaẽ.Etiam in auibus turturæ,colūba,& paſ Leu.1. & 14.
ſere Leui.1.& 14.In agno quidem pp patientis manſuetudinē. Et ego tan-
quam agnus manſuetus,qui portabatur ad uictimã Hier. 11.& Eſa.53. Si- Hier.11.
cut ouis ad occiſionem duceẽ, & quaſi agnus coram tondente ſe obmute- Eſa.53.
ſcet,& non aperiet os ſuum.In hędo autem propter paſsionis cãm, q̃ eſt du
plex peccatum.ſ.originale,& actuale.Pergens affer mihi duos hædos opti- Gen.27.
mos,quibus libenter ueſcitur pater tuus, quos cū coctos intuleris, benedi-
cat tibi pr̄ tuus. Hircus, & capra duas ſequelas ſignant peccatorū:quas etiã
Chriſtus abſtulit ſua paſſione. Hircus.n.peccati fętorem in uilitate eius pp
conſuetudinem eius ſignificat. Capra autem per libidinem, pronitatem ad
peccatū repręſentat,quę purgauit dominus in ſua paſsione Leui.4.de prin- Leui.4.
cipe dr̄.Offer & hoſtiã coram dn̄o hircum de capris immaculatū. Solus aũt
Chriſtus ſimilitudinem carnis peccati habens,& nullū pc̄tm̄, eſt hircus im-
maculatus de capris,hoc eſt peccatoris,& peccatricis, a pr̄ibus deſcendens.
Veruex aũt ſiue aries dux gregis principatū Chriſti in regno fidelium deſi- Prouer. 30.
gnat.Vnum de bene gradientibus eſt aries dux gregis,nec eſt,qui reſiſtat ei.
Hunc offert Abraam, quo repręſentaẽ, qualiter immortalis manet deitas
ſicut Iſaac,& immolata humanitas ducis noſtri gregis,quod ſignificat aries
Victimarū ſignificatio. immolatus. ¶ Commemoratio aũt paſsionis,quę quotidie fit in oblatione H
huius ſacrificij in altari : per iuge ſacrificium quod mane fiebat, & ueſpe-
re de agnis;ut dicitur Numeri uigeſimoctauo. Agnos anniculos immacu- Numeri 28.
latos duos quotidie in holocauſtum ſempiternum, unum offeretis mane:
alterum ad ueſperum. Mane quidem ad gratiam uirtutis: qua mane in ui-
ta iſta egemus ad meritum. Veſpere autem in periculoſa infirmitate:quia
tunc egemus ſacramento ad uiaticum, de quibus in Pſalmus dicitur. Di-
rigatur oratio mea ſicut incenſum, ſupple matutinum, in conſpectu tuo,
eleuatio manuum tuarum ſacrificium ueſpertinum : ſcilicet in recom- Eccl. 1.
mandatione animæ. Mane ſemina ſemen tuum : & ueſpere non ceſſet
manus tua : quia neſcis,quid magis oriatur hoc, aut illud:& ſic utrumque
ſimul melius erit. In uitulis aũt boum repræſentabatur hoc ſacrificium
propter ſaginam,maturitatē,& utilitatem. Saginatus eſt enim uitulus om-
ni pinguedine deuotionis. Lucæ decimoquinto. Occidit pater uitulum
ſaginatum : quia ſaluum recepit. Mature' etiam incedit bos & cau-
te : & fortiter ungulam figit : utilis eſt ad arandum. Sic CHRI-
STVS caute pedem poſuit,nulli malum, omnibus bonum exemplum
dedit hominem corda uomere prædicationis arauit. Prouerb.14. Vbi

apparent

apparent plurimæ ſegetes ſibi manifeſta eſt fortitudo bouis. In auibus au-
tem per turturem deſignatur per gemitum, & hoc in oratione per colum-
bam, quia ad patriam reuolare Chriſtus docuit, quod præ auibus cæteris
columba nouit. Qui ſunt hi, qui ut nubes uolant, & quaſi columbæ ad fene
Iſa.60. ſtras ſuas? In paſſere autem, quia fugere præſentium inſidias docuit. Paſſer
enim aliud præſidium non habet, niſi fugam. Vnde in Pſal. paſſeri ſe com-
parat. Factus ſum ſicut paſſer ſolitarius in tecto. In ſingulari tamen ſacrifi-
Numeri 19. cio uitulæ rufæ. Numeri 19. ſignatur, ideo quia ſicut in ſanguine uitulæ ru
fę uniuerſa expiabantur, & cum ſanguine eius erat introitus in ſancta ſan-
ctorum. Ita & in ſanguine Chriſti uniuerſalis fit expiatio peccarorum. Et
per ſanguinem eius apertus eſt introitus in regnum cœlorũ. Vnde ad Heb.
Heb.13. 13 Quorum animalium infertur ſanguis pro peccato in ſancta per ponti-
ficem, horum corpora cremantur extra caſtra, propter quod & Ieſus, ut ſan
ctificaret per ſuum ſanguinem populum, extra portam paſſus eſt. Et ibidem
9. Non enim in manufacta ſancta introiuit Ieſus exemplaria uerorum, ſed
in ipſum cælum: ut appareat nunc uultui Dei pro nobis. Sic igitur ſignatur
in animalibus contentũ in hoc ſacramenro Chriſtus paſſus res ſimul, & ſi-
I gnum. ¶ Signatur tertio propter diuerſitatem gratiarum, quas continet hoc Diuerſitas
ſacramentum uirtualiter, & effectiue, quæ ſunt res huius ſacramenti, & nõ gratiarũ, q
ſignum per oblationem, & ſacrificia rerum inanimatarũ, ut ſalis, ſimilagi- ſunt in ſacra
nis, mellis, olei, thuris, & adipis. Mel enim licet non ſit oblatio legis Leuit. mento.
Leui. 1. & 2. 3. eſt tamen in uerbis ſapientiæ, & oſtendit dulcedinem ſacrificij quæ in ſa-
crificijs holocauſtis, & pacificis offerebantur, ſicut tangitur Leuit. 1. & 2. &
deinceps. ¶ In his igitur ſacrificijs præſignatum eſt ſacramentum ſex modis.
In ſale diſcretio rationabilitatis, quia nihil fecit Chriſtus niſi congrua ra-
tione. In omni ſacrificio offerens ſal. Ad cuius imitationem etiam Apoſto-
Rom. 12. lus nos hortatur rationabile obſequium uidetur Rom. 12. ¶ In ſimilagine
Leui.2. huius ſacrificij mundiſſima puritas Leuit. 2. De ſimilia puriſſima erit ſacri-
ficium. ¶ In melle ſancti ſpiritus dulcedo. Spiritus meus ſuper mel dulcis,
Eccl.24. & hæreditas mea ſuper mel, & fauum. ¶ In oleo autem pinguedo fi-
Can. 1. guratur deuotionis. Oleum effuſum nomen eius. ¶ In thure notatur odor
Can.3. orationis, & uirtutis. Quæ eſt iſta, quæ aſcendit de deſerto ſicut uirgula fu-
mi: ex aromatibus myrrhæ, & thuris. ¶ In adipe, & pinguedine ſignificatur
hoc ſacrificium, quoad craſſitudinis dulcedinem in ſpiritus ſancti intima cõ-
Leui.3. ſolatione. Omnis adeps domini erit iure perpetuo. Et in pſal Sicut adipe,
& pingue. re. ani. me. & labijs exul. lau. os meum. Hinc eccleſia canit. Pinguis
eſt panis Chriſti, & præbebit delitias regibus. Et ita ſacramentum hoc quã-
tum ad multitudinem gratiarum ſuarum; ac pinguedinem, & conſolationẽ
K ſpiritus in his ſacrificijs eſt ſignatum. ¶ Figuratur quarto quantum ad effe- Effectus ſa-
ctum ſuorum, & operationum multitudinem in modis oblationum. Sunt cramenti.
autem modi illi uniuerſi numero quinque: & ſextus modus ſaluatur in om
nibus illis. Et ſunt holocauſtum, pacifica, uictima, hoſtia, immolatio. In om
nibus illis ſaluatur oblatio, quia quodlibet iſtorum Deo offerebatur. ¶ Ho-
locauſtum enim dicitur, quod totum incendebatur igne: ſicut agni iuge ſa-
crificium, & ſacrificium uitulæ rufę. ¶ Pacifica uerò, quæ pro pacis propi-
tiatione (uel iam factæ, uel in Chriſto faciendæ: tum pro peccatorum re-
conciliatione) offerebatur. Et hæc non tota incendebatur: ſed pars creme-
batur domino, pars eſſet ſacerdoti offerenti, & pars in uſus eius, qui obtulit
pacificam: & pro quo offerebatur. ¶ Hoſtia autem, ut dicit Eſitius, uel ideo
dicebatur: quod ad oſtium tabernaculi ducebatur, manibus offerentium
impoſitis capiti eius: ut ſic ſignificaretur: quod per ipſa ad ſancta pateret

acceſſus.

acceſſus. Vel ideo:quia pro uincendis, uel iam uictis hoſtibus offerebatur.
¶ Victima autem,ut idem Eſitius dictis, dicebatur: uel quia uicta offereba-
tur:uel quia offerebatur in uictoria,quæ homo uiciſſe gaudebat.¶ Immola-
tio dicebatur,quæ cum offerebatur, molam quandam habebat in capite in
ſignum,quòd hoc animal ad Dei ſacrificia pertinebat. Mola dicitur pulus
ex farina aqua,& ſale,qua olim uictimæ inter cornua profundebãtur, hinc
dicitur uerbum immolare,id eſt uictimã mola profundere, ut dicit Ianueñ.
¶ In omnibus autem his ſaluatur oblatio:quia quodlibet illorum corã Deo
offerebatur antequam in toto,uel in parte incenderetur. ¶ Hæc omnia in
noſtro implẽtur ſacrificio ſpiritualiter. Noſtrum quippe ſacrificium totum
in igne charitatis,& ſpiritusſancti oblatum eſt:& offertur quotidie,quod ſi- Gen. 8.
gnatum eſt Gen.8.ubi poſtquam Noe de arca egreſſus eſt ſaluatus ex aqua:
quod ſalutem per baptiſma conſecutam ſignificauit.ſecundum illud 1. Pe- 1.Petr. 3.
tri.3.In diebus Noe cum fabricaretur arca; pauci ideſt octo animæ ſaluæ fa
ctæ ſunt per aquam.Quod & uos ſimilis formæ ſaluos facit baptiſma.Poſt-
quam igitur ſic Noe egreſſus arcam ſaluatus ædificauit altare: & tollens de
cunctis animalibus, & uolucribus mundis:obtulit holocauſtum ſuper alta-
re,& odoratus eſt dominus odorem ſuauitatis: quia ſiue ſint animalia Dei,
quæ laborant in neceſſitatibus huius uitæ:ſiue ſint uolucres cœli, contem-
platione cœleſtia perennes in holocauſtum per ignem charitatis, & ſpiri-
tusſancti incenſi in altari,hoc eſt in ſacrificio altaris Deo oblati in odorem
ſuauitatis accepantur. Immundi uerò nihil cum altari noſtro habet com-
mune,quia ſacrificio noſtro non ſunt uniti. Tolle filium tuum unigenitum, Gen. 22.
quem diligis,Iſaac,& uade in terram uiſionis, atq; ibi offeres eum in holo-
cauſtum ſuper unum montium,quem monſtrauero tibi. Mons autem illæ
eleuationem ſpiritus repræſentat, quam in nobis operatur uirtus ſacramen L
ti.¶ Hæc hoſtia etiam inter omnes eſt ſingulariter pacifica,quæ pacem fecit ad Ehe.2.
inter nos,& Deum. Ipſe eſt pax noſtra, qui fecit utraque vnum & medium
parietem ſoluens inimicitias in carne ſua:& Ioh.16.ait. In mundo preſſu- Ioh. 16.
Hæc hoſtia uere pacifica. ram habebitis:in me autem pacem.¶ Hæc oſtia pacifica diuiditur,quia pars
Deo ad laudem offertur, pars autem pro eccleſia laborante: pars pro pur-
gandis in purgatorio participatur,de quo infra dicetur. ¶ Hæc etiam obla-
tio ueriſſimè hoſtia eſt.quia & hoſtes potenter deuicit, & per ſeipſum qui
oſtium eſt,in cœlum introduxit.hinc Eſa.63 Propugnator ſum ad ſaluan- Eſa 63.
dum.& Ioh.16. Ego uici mundum. Chriſtus enim exiuit uicens,ut uince- Ioh. 16.
ret. Apoc.6.de ſecundo dicitur Roma.5. Per ipſum acceſſum habemus ad Apoc.6.
Deum,& gloriamur in ſpe filiorum Dei.¶ Hęc etiam oblatio ſpecialiter di- Rom. 5.
citur uictima,quia Chriſtus uictus obedientia patris uoluntariè ſe obtulit.
Factus eſt obediens uſq; ad mortem, mortem autem crucis. His uinculis Ad Phil.2.
ligatus fuit,quando ait.Nam ſicut ego uolo,ſed ſicut tu uis,fiat. His quoq; Matth. 26.
Paulus ligatus fuerat,quando dixerat. Alligatus ſpiritu uado in Hieruſa- Act.20.
lem,quæ in ea uentura ſunt mihi, ignorans. His uinculis uinciuntur om-
nes,qui ſeipſos uictimant pro Chriſto. Vincti manicis pergent,& te ado-
rabunt,teque depræcabuntur.Ideo etiam uictima dicebatur: quia in uicto-
ria offerebatur. Per hanc enim in Chriſto omnes uincimus, & mortem,& Hebr. 2.
eum,qui habet mortis imperium Heb. 2. Vt per mortem deſtrueret eum, Eſa.45.
qui habebat mortis imperium, & liberaret eos, qui timore mortis per to-
tam uitam obnoxij erant ſeruituti. Vbi eſt mors uictoria tua,ubi eſt mors
ſtimulus tuus. Sequitur. Deo autem gratias,qui dedit nobis uictoriam per 1.Cor.15.
dominum noſtrum Ieſum Chriſtum.Hęc deniq;hoſtia ſingulariter immola
tio uocabatur, quia olim offerendo mola imponebatur: ut Deo ſciretur

eſſe oblata

Digitized by Google

eſſe oblata. Ita Chriſtus in oblationem ſanctam ſignatus eſt a Deo patre
Iohan.6. & manibus offerentium. A Deo quidem, ſic dicitur Ioh.6. Hunc enim pa-
ter ſignauit Deus. A manibus offerentium purpura, ueſte alba, arundine
Can. 3. pro ſceptro, & corona ſpinea ſignarus eſt. Egredimini filiæ Hieruſalem: &
uidete Regem Salomonem in diademate, quo coronauit illum mater ſua.
Ab hac mola, immolationis nomen congruè accepit noſtra oblatio. pſal.
Immola Deo ſacrificium laudis: & redde altiſſimo uota tua. Circum. & im-
mola in tabernaculo eius hoſtiam uociferationis. Item. Tibi ſacrificabo ho
ſtiam laudis. In omnibus his ſaluatur ſalutaris oblatio, qua tempore ſum-
mus pontifex obtulit ſe in omnibus his. Et ad omnia hæc, quæ dicta ſunt
Eſa 53. Eſa.53. Oblatus eſt: quia uoluit: cuius oblatio noſtra ſanctificatio fuit. unde
Iohan. 17. Iohan.17. Ego pro eis ſanctifico meipſum. hoc eſt. Ego pro eis ſanctifico
meipſum, ut ipſi in me ſint ſancti, & oblati. Oblati enim ſumus ſemel in
Alber. Chriſto moriente in cruce: offerimur in eo quotidie in hac altaris hoſtia,
ad cœli hoſtium nobis per hoſtiam hanc apertum. Hæc omnia Alber. lib. 2.
M de Offi. Miſ. ¶ Doctor uerò irrefragabilis Alex. de Ales q. 29 parte 4. mē- Octo præfigurationis huius ſacrificij.
Alexan. bro 2. octo ponit præfigurationes huius ſacrificij. Prima fuit in oblatione
Gen.14. panis, & uini Melchiſedech Gen. 14. Secunda in agno paſchali Exo. 12.
Exod. 12. Tertia in manna. Exod. 16. Quarta in aqua, quæ fluxit de Petra Nume. 20.
Exod. 15. & 1. ad Cor. 10. Quinta in diuerſis legis ſacrificijs Leui. 2. & ſequentibus.
Nume.20. Sexta in hædo, quem coctum obtulit manue. Iudic. 13. Tulit hædum de ca-
1. Cor. 10. pris, & libamenta, & poſuit ſuper petram &c. Septima in fauo mellis, quē
Leui.2. Ionathas ſummitate uirgę couertit ad os 1. Reg. 14 Octaua in fluxu aquæ,
Iudic. 13. & ſanguinis de latere Chriſti Ioh. 19. dicit enim Aug. quod fluxus illæ figu
1.Reg.14. ra fuit baptiſmi, & euchariſtiæ. Prima fuit figura huius ſacramenti quantum
Ioh. 19. ad exteriorem formam, & effectum primum. ſ. refectionem ſpiritualem. In
Auguſt. illa oblatione panis, & uini repræſentata fuit forma exterior ſacramenti, &
refectio ſpiritualis. Vnde ſicut hic eſt in re, ita ibi fuit in figura. ¶ In ſecunda
ſcilicet de agno paſchali fuit figura ſacramenti, & rei, hoc eſt Chriſti. Nam
ſicut agnus paſchalis datus fuit in ſignum liberationis a ſeruitute Ægypti:
ita agnus eſt in liberationem a ſeruitute diaboli. Non enim dari debet hoc
ſacramentum, niſi exiſtentibus in gratia. Fuit etiam innocentia Chriſti ſi-
gnata per agnum, cuius manducatio a calciatis ad iter, præcinctis baculos
in manibus habentibus, cum lactucis agreſtibus, & azymis panibus: diſpoſi-
tionem eorum, qui manducant, quatenus ad ſalutem ſumant, ſignificat: ut. ſ.
ſumentes ſint ſine peccati fermento. Pœnitentia pro peccatis amaricati pec
catis fide diuinitatis, & humanitatis imbuti inquirendis myſterijs ſimplices
non curioſi: mente, & corpore caſti: præcedentiū patrum imitatores: ani-
marū ſuarū cuſtodes, ad patriam cum deſiderio feſtinantes, quæ omnia latè
B.Greg. proſequitur B. Greg. in Home. paſchali. ¶ In tertia etiam manna ſignatur
Sap.16. effectus ſuauitatis. Sap. 16. Panem de cœlo præſtitiſti eis, omne delectamen
tum in ſe habentem: & omnis ſaporis ſuauitatem. Suauitas namq; in man-
na ſignificat plenitudinem gratiæ in Chriſto, de cuius plenitudine acci-
piens anima delectatur. ¶ In quarta. ſ. aqua, quę fluxit de petra, ſignificatur
effectus huius ſacramenti, quæ eſt extinctio æſtus peccati: eiuſq; ablutio fa-
Ambr. cta per ſanguinem Chriſti: unde Ambr. lib. de ſacra. Illis aqua de petra flu-
xit, tibi ſanguis fluxit de Chriſto. ¶ In quinta. i. ſacrificijs ſignificatur obla-
tio Chriſti in hoc ſacramento repræſentata. Oblatus enim fuit in paſſione
tanquam holocauſtum, tanquam hoſtia pacifica, & quaſi uictima pro pec-
cato. Inquantum enim innocens fuit, & nullius debitor, immolatio illius
holocauſtum fuit, quod non obtento aliquo, ſed totum in obſequium Dei
offerebatur.

Digitized by Google

offerebatur. Totus inquã, pro nobis, nihil pro ſe. Inquãtũ ſi autem fiebat in
reconciliationem cum Deo, & angelis, fuit hoſtia pacificorũ. pacificãs oĩa,
& q̃ in cœlis, & q̃ in terris, ad Col. 1. Inquantũ fuit redemptio nſa, fuit ui- Col. 1.
ctima, pro peccato. In oblatione manue ſupra petra ſignaẽ, ꝙ oblatio nſa
fieri debet in fide Xp̃i, qui eſt petra. de qua Apoſtolus. 1. Cor. 10. Petra aũt 1. Cor. 10.
erat Xp̃s. ¶ In ſeptima. ſ. fauo mellis, qđ ad os ſuum uirga intincta Ionathas
applicuit: qualitas ſignificaẽ offerẽtis ſacerdotis, qui debet hr̃e uitæ ſãctitatem:
qđ per Ionathã ſignificaẽ, qui gr̃a interpretatur, & ordinis dignitatẽ,
qđ per uirgam importaẽ: & Xp̃i, cuius perſonã gerit: fidei, & uitæ imitationem,
qđ per intinctionẽ uirgæ in fauum mellis, & applicationem ad os importaẽ.
Xp̃s. n. fauum mellis eſt ꝓp duplicem naturam: diuinam in humana,
quod eſt mel in cera. In octaua. ſ. effluxu ſanguinis de Xp̃i latere oſtẽditur,
unde hoc ſacr̃m hẽt efficaciæ ſuę ortum. ſ. ex paſſione Xp̃i, quæ in lateris Alexand.
apertione eſt conſummata. Hæc Alex. in ſententia. ¶ Quod uerò magiſter N
ſniarum diſt. 8. quarti libri ponit tñ quatuor figuras. ſ. manna, effluxum ſanguinis
de latere Chriſti, oblationem Melchiſedech, & agnũ paſchalem: põt
breuiter dici ꝙ magiſter non uoluit ponere oẽs figuras, ſed magis expreſſas.
Poſſunt. n. hę quatuor figuræ diſtingui penes quatuor principales effectus
huius ſacramenti. ſ. Viuificare, & quãtum ad illum figuraẽ ꝑ ſanguinẽ,
qui eſt uita hominis cauſaliter, quia aĩa omnis carnis in ſanguine eſt Leuit.
17. Et ſanguis Xp̃i emundauit conſcientias noſtras ab operibus mortuis. ad Leuit. 17.
Heb. 9. Alius eſt uiuificata nutrire: & quãtum ad hoc ſignificaẽ per manna. Heb. 9.
Sap. 16. Angelorum eſca nutriuiſti populum tuum. Tertius effectus eſt ui- Sap. 16.
res reſtaurare: & quantum ad hoc ſignificatur ꝑ panem, & uinũ oblatum a
Melchiſedech Abraę reuertenti de prælio, in quo perdita reſtaurauit. Quartus
effectus eſt protegere a poteſtate aduerſariorũ, & quantum ad hoc ſignificatur
per agnum paſchalẽ, cuius ſanguine cuſtoditi ſunt filij Iſrael ab Angelo
exterminatore. ¶ Vel põt dici, ꝙ illæ quatuor figuræ poſitę ſunt ſecundum
quatuor, qui in hoc ſacro concurrunt. ſ. ſignum tñ: res, & ſignũ: res tñ,
& cauſa, quæ ſunt ſpecies panis, & uini, Xp̃s, gr̃a, ſanguinis effuſio. Primum
per oblationem Melchiſedech: ſecũdũ per agnũ paſchalem: tertiũ per manna:
quartũ per effluxũ ſanguinis de latere repræſentaẽ. Aliæ ab alijs aſſignantur
cãę, ſed illæ ſufficiant: & tñ de numero, & ſufficientia figurarũ. ¶ De tertio.
ſ. figurarũ ordine, & excellentia. Dr̃ aũt figura excellentior, q̃ expreſſius
ſignificat: & quantum ad hoc dr̃: ꝙ figuræ ſe habent ſicut excedentia, &
exceſſa. Nam ſecundũ diuerſa in hoc ſacramento conſiderata nec hæc figura
excellit: nec illa. Nam quantũ ad ſacramentum tñ repręſentandũ, excellit
figura Melchiſedech quantũ ad ſacramentum, & rem, agnus paſchalis,
quantum ad rem tñ manna defert: quantũ ad cauſam effluxus ſanguinis
Chriſti. & hæc ſatis patent ex pręmiſſis. ¶ Sed ſunt duo dubia. Primum, cur O
plus ſacrificia horum trium patrum Abel, Melchiſedech, Abraę, quam cęterorum
commemorantur. Secundum cur potius hęc ſacrificia de lege naturę,
quàm de lege Moyſaica in canone aſſumuntur. ¶ Ad primum dicitur,
ꝙ ideo horum patrum ſacrificia commemorantur: quia ſicut illorum ſacrificia
typi uere, & figuræ ſacrificij noſtri, ita & patres ipſi fuere figura Chriſti.
Abel enim innocens, & iuſtus a fratre ſuo inuidioſè interfectus eſt, per
quod ſignificatur Chriſtus, qui a fratribus iudæis inuidia obcæcatis malicioſè
in mortem traditus, propter quod dicit Iohan. Apocal. decimotertio, Apoc. 13.
quòd agnus Chriſtus ab origine mundi occiſus eſt: in ſuis, ſcilicet in
Abel, in cuius occiſione præfiguratus eſt, vt dicit gloſ. Abraam quoque
figura fuit CHRISTI in magna ſua obedientia, qua paratus fuit

lagiſterſen
tiarũ, 4.
ntum figu
s. ponit.

ur plus ſa
rificia A-
el, Melchi-
dech & A-
raæ cõme-
orãtur in
none, quã
liorum.

offerre propriam ſuam ſubſtantiam in filio ſuo unigenito. Et Chriſtus obe-
diens fuit patri offerendo ſeipſum in mortem, ad uoluntatem, & benepla-
citum patris. Fuit etiam in hoc Abraam figura Chriſti, quod Patriarcha fuit, &
princeps patrum, non tantum Iſrealiticæ plebis, ſed & populi chriſtiani, il-
Gen. 17. lius per carnem, iſtius per fidem, ſecundum illud Gen. 17. Non ultra uoca-
bitur nomen tuum Abram, ſed appellaberis Abraam: quia patrem multa-
rum gentium te conſtitui. Sic Chriſtus pater eſt omnium, qui fecit utraque
unum; qui lapis eſt angularis, duos in ſe parietes, iudæos, & gentiles coniun
gens in fidei unitatem. In quo & omnes modo ſpiritualiter renaſcimur: &
filij Dei efficimur per gratiam adoptionis: qui & iuxta promiſsionem A-
brææ factam de ſuo fuit ſemine ortus. Melchiſedech quoq; figura Chriſti
fuit, quia fuit rex Salem. i. rex iuſtitiæ, & pacis. Fuit ſine patre, & ſine ma-
tre, & ſine genealogia. Sacerdos Dei altiſsimi benedixit Abrææ, & obtulit
Pſal. 71. decimas, per quod Xp̄m apertè figurabat, de quo propheta. Orietur in diebus eius iuſti
tia, & abūdātia pacis, donec auferatur luna. i. eccleſiæ mortalitas. & Eſa. 9. Ipſe
Eſa. 9. princeps pacis, pr̄ futuri ſeculi. Hic princeps pacis fuit ſine pr̄e ex tp̄e, ſine
matre in æternitate: ſine genealogia in diuinitate. Bñdixit oībus fidelibus, &
occurrit pulſans ad oſtium, præueniens ſingulos in benedictionibus dulce-
dinis. Occurrit quidem peccatoribus in multa miſeratione per immiſſionē
ſanctarum cogitationum: ut a peccatis ſe conuertant. Occurrit etiam con-
uerſis in multa dulcedine, per multiplicationē gratiarum donorum, & uir-
tutum: Obtulit & decimas per reſtaurationem ruinæ angelicæ. Cecidit qui
dem draco magnus lucifer, & traxit ſecum tertiam partem ſtellarum. iuxta
Apoca. 12. uiſionem B. Iohannis in Apoc. c. 12. Chriſtus autem per naturæ humanæ
aſſumptionem, obtulit ſe Deo patri, quo illa pars angelorum, quæ cecidit
eſt integrata ne uacuitas eſſet in illa Hieruſalē ſuperna. Et ſicut patres Chri
ſti, ita eorum oblationes figuræ fuerunt noſtri ſacrificij: ut patet ex ſupra-
Alber. dictis. ¶ Ad ſecundum dubium reſpondetur ſecundum Alb. quod ideo ſacrifi- Cur potius de lege naturæ, quam de moſaica ſumunt hæc ſacrificia.
P c a legis naturæ ſunt adducta, quia illa in fide ſemper fuerunt accepta. Ho-
ſtiæ autem legis ue. minus acceptæ fuerunt: & ad tempus tolerabantur: ut
eas carnalis populus magis Deo offerret, quam idolis immolaret, eo quod po
Leuit. 17. pulus ille pronus fuit ad idolatriam. Vnde Leuit. 17. poſtquam mandauit
de bobus, & eorum adipibus immolari domino: quaſi cauſam aſſignans ad-
didit. Et nequaquam immolabunt ultra hoſtias ſuam dæmonibus, cum qui-
Hier. 6. bus fornicati ſunt. Vñ de ſacrificijs, & hoſtijs illius legis ſcribitur per Hier.
6. Holocauſtomata ueſtra non ſunt accepta, uictimæ ueſtræ non placuerūt
Oſeę 6. mihi. Et per Oſeæ c. 6. Miſericordiam uolo, & non ſacrificium. Et iterum in
pſal. Non accipiam de domo tua uitulos: neq; de gregibus tuis hircos. Nū-
quid manducabo carnes taurorum, aut ſanguinem hircorum potabo. Et ſi-
milia multa, quæ oſtendunt ſacrificiorum illorum inacceptibilitatem, quan
tum ad peccatorum remiſſionem, & gratiæ collationem. Nam quoad pri-
mum dicit apoſtolus. Impoſsibile eſt ſanguine taurorum, & hircorum aufer
Heb. 10. ri peccata. ad Heb. 10. Quoad ſecundum ait Roma. 3 Ex operibus legis nō
Roma. 3. iuſtificabitur omnis caro Et ad Gal. 2. Si per legem iuſtitia: ergo Chriſtus
Gal. 2. gratis mortuus eſt. Sed de hoc latius ſupra lect. 21. ¶ Poteſt etiam dici, quod
non tantum commemorantur ſacrificia horum patrum tanquam figuræ
noſtri ſacrificij, quantum commemorantur propter pretium illorum acce-
ptabilitatem. In quorum primo commendatur conſtans iuſtitia: in ſecundo
fides: in tertio obedientia. Vnde orat ſacerdos, ut accepta ſint ſacrificia ſi-
cut patrum illorum fuere. Sequitur.

DE DIVINÆ GRATIÆ participatione.

SVpplices te rogamus omnipotens deus. Iube hęc perferri, per manus ſancti angeli tui, in ſublime altare tuū, in conſpectu diuinæ maieſtatis tuæ: ut quotquot ex hac altaris participatione ſacroſanctum filij tui corpus, & ſanguinem ſumpſerimus, omni benedictione cœleſti, & gratia repleamur. Per eundem dñm nrm. Amen. ¶ Hæc eſt tertia pars partis quintæ principalis canonis, in qua poſt petitam oblatorum acceptationem, petit ſacerdos diuinæ gratiæ & benedictionis participationem. Et habet tres particulas. In prima ponitur petitionis inſtãtia. In ſecunda petitionis forma, ibi. Iube hæc. In tertia iungitur petitionis finis & ſubſtãtia: ibi. Vt quotquot. ¶ Quoad primum dicit Supplices, id eſt humiles te rogamus. Allegamus autē humilitatem noſtrã in petendo benedictionis grãm: inſtructi doctrina Iacobi Apoſtoli dicentis: Deus ſuperbis reſiſtit: humilibus dat grãm. Eiuſdē 4. Hinc rogamus non ex noſtra iuſtitia: quoniam illa ante faciem tuã eſt tanquam pannus menſtruatæ. Eſa. 64. ſed innitentes humilitati, per quam nihil de nobis præſumimus: ſed ſolum de tua mia rogamus, & petimus, ſcientes, ꝙ oratio humilium cœlos penetrat: & non diſcedit: donec altiſsimus eam inſpiciat. Eccle. 35. Rogamus igitur te opus Deus: quia nemo potens eſt præſtare, quę petimus. Quis enim imperabit angelis: ut uota nr̃a perferant ante cõſpectum tuæ celſitudinis; niſi tu Deus oπs, qui rex es, & dñs angelorum. Quis perfundere poteſt cœleſti benedictione, & imbre ſupernæ gratiæ corpus, & ſanguinem Xp̃i filij tui participantes, niſi tu Deus opus, qui pater es miſericordiarũ, & totius conſolationis, qui pręuenis in benedictionibus de menſa, quam paraſti manducantes. Iube hæc perferri. Tantæ ſunt profunditatis hęc uerba, dicit Innoc. ut intellectus humanus uix ea ſufficiat penetrare. Nam & B. Greg. tanti ſacramenti dignus interpres in 4. libr. dialo. cap. 50. tanquam de re ineffabili ineffabiliter loquens. Quis inquit, fidelium dubium habere poſsit, in ipſa immolationis hora, ad ſacerdotis uocem cœlos aperiri, in illo Ieſu Chriſti myſterio angelorum choros adeſſe: ſummis ima ſociari, terrena cœleſtibus coniungi. Vnum quoq; ex uiſibilibus, & inuiſibilibus fieri. Idē: Vno eodemq; tpe, & momento, & in cœlum rapit miniſterio angelorum ſociandus corpori Chriſti, & ante oculos ſacerdotis in altari uidetur, & ponuntur hęc uerba de conſe. diſt. 2. Quid ſit ſanguis. Quorum expoſitionem require ſupra lect. 47. ¶ Subdit Inno. Solũ tamen occulto cœleſtis oraculi ſacro: pñt hæc uerba, licet ſimplicius, tñ ſecurius intelligi ſic, tripliciter quidē: ſecundum ꝙ pronomen hæc, põt demonſtrare: uel fidelium uota, uel corporis, & ſanguinis ſacramenta, uel per ea myſtice ſignificata. Primo modo ſic. Iube hæc. ſ. uota fidelium: ſupplicationes, & præces. Perferri. i. repręſentari. Per manus ſancti angeli tui. i. per miſterium angelorum, qui (vt Apoſtolus ait ad Hebr. 1.) ſunt oẽs adminiſtratorij ſpũs. Hi quidē nũciant Deo noſtras orationes, quas fundimus, iuxta illud, qđ ait Angelus ad Tobiam eiuſdem c. 12. Qñ orabas cũ lachrymis &c. ego obtuli orationē tuam dño Et ſecũdũ Alber. Non dicit hic, per ſancti angeli tui pro uno angelo tantũ: vel pro vno angelorũ choro, ſed pro omnib9 Omnes. n. cœleſtes eſſentiæ (vt dicit B. Dion.) angeli vocant, quorũ innumera eſt multitudo: ſecũdũ illud Dan. 7. Milia miliũ miniſtrabãt ei, & decies centena milia aſſiſtebãt ei. Hoc aũt maxime intelligendũ eſt fieri dicit in ſacro altaris allegans illud Greg. ſtatim ſupra poſitũ. Aſsiſtũt aũt angeli non ad hoc ſa-

Eſa. 64.

Eccle. 35.

Humilitas horũ uerborũ iube hęc perferri.

Inno.

Grego.

R

Innoc.

Quid ſignatur per hęc uerba iube hęc proferri

Heb. 1.

Tobiam 12.

Alber.

Dionyſi.

Greg.

cramentum conſecrandũ,quia ad hoc non acceperũt poteſtatem,ſed in hac
ab hominibus excedunetur,ut ſupra habitum eſt lectio.4. Adſunt autem,ut
honorem,& reuerentiam exhibeant regi ſuo Xp̃o:in cuius uultum reſpice-
1. Pet.1. re(ut Pet. ait)ſemper delectantur. Vt quoq; uota, & p̃ces,& deſideria ſacer
Apoc. 8. dotis, & totius populi Deo repręſentent , ſecundũ illud Apoc.8. Aſcendit
fumus aromatũ in conſpectu domini de manu angeli. Non aũt hoc petitur
August. ſecundum B. Auguſt.ut Deus per angelos noſcat primò, quid petimus,aut
Dan. 13. deſideramus,qui oia nouit, antequam fiant Dan. 13. unde & Chriſtus ait.
Matth. 6. Scit p̃r ueſte quid opus ſit uobis : antequã petatis.Matth.6. Sed quia ne-
ceſſe habet rõnales creatura tp̃ales cauſas in Deũ, & ad ęternitatẽ referre:
ſiue petendo ,quid erga ſe fiat , ſiue conſulendo , quid faciat:aut quid Deo
iubente implendum eſſe cognoſcat,hoc nobis euidenter , uel latenter An-
gelus reportet.Sic.n.Deus iuxta ordinẽ ſuæ ſapientiæ ſtatuit,ut infima per
Diony. media reducantur ad ſuprema:ut uult Diony.in li.de ange. hierar. Sic do-
cet homines per angelos, inferiores per ſuperiores, ut omnis illuminatio a
patre luminum ordinatè procedat. ¶ Vel aliter exponitur hæc particula.
Iube hæc perferri . Hæc.i.corpus, & ſanguinem filij tui . In ſublime alta-
re.i.in cœlũ,non ſecundũ realem loci tranſlationem;quia iã ibi reſidet in
forma glorioſa, ſed ſecundum acceptationem gratam inquantum tibi hæc
S corpus,& ſanguinem offerimus,petentes, ut ex eorum participatione cœ-
leſti gratia repleamur. ¶ Vel tertio, Iube hæc perferri . Hæc.i.ſignatum per
ſacramenta corporis,& ſanguinis:quod eſt eccleſia militans.Eccleſiam mi-
Leui.6. litantem eiuſq; membra. Iube tu pater cęleſtis perferri in ſublime altare
tuum.i.eccleſiam triumphãtem quæ altare dicitur:iuxta hoc Leuit.6.Ignis
in altari meo ſemper ardebit.i. feruor charitatis in eccleſia triumphante:
Psal. & dicitur altare : quia ibi ſacrificatur ſacrificium laudis. Pſal. Beati, qui
habitant in domo tua domine:in ſęcula ſęculorum laudabunt te. In con-
ſpectu diuinæ maieſtatis tuæ, id eſt ſupremæ , & altiſsimæ diuinitatis tuæ:
quę in cœlo & eccleſia triumphante ſingulari fulgore rutilat. Per ma-
nus ſancti angeli tui, id eſt per miniſterium & ſeruitium angelorum:ut ſu-
Esa. 9. pra.Vel per manus ſancti angeli tui.i. Xp̃i filij tui qui eſt angelus magni cõ
ſilij,ſecundum illud Eſa. 9. Vocabitur nomen eius magni conſilij angelus.
Vt quotquot,de ſeruitute cleri,uel uoto populi . Ex hac altaris participa-
tione.hoc eſt ex ſacrificij altaris communione. Sumpſerimus, & hoc ſacra-
mentaliter ut celebrans,uel ſpiritualiter tantũ ut populus circunſtans. Sa-
croſanctum filij tui corpus, quod operatione ſp̃ũſancti de puriſsimis ſan-
guinib' uirginis formatũ, inſeparabiliter mõ ineffabili excellẽtiſsimæ diui
nitati unitũ eſt,pp quod rectiſsimè ſacroſanctũ dr̃ : quaſi bis ſanctũ,ex ple-
niſsime gr̃ę,& uerbi pſonali uniõe. Et ſanguinẽ naturalẽ p nobis fuſũ,eiuſ
dẽ filij tui. Oi cœleſti benedictione,oĩum ſpũalium chariſmatũ, gratiarum,
donorum,& uirtutum. Repleamur,quia ſine horum largitione oẽ opus no
ſtrũ eſt inualidum. Repleamur ſecũdũ mentem a te patre luminũ,a quo eſt
omne datũ optimum,& omne donũ perfectũ. Cõcluditur:Per eundẽ Chri-
ſtum dñm nr̃m , quem conſtituiſti mediatorem inter te , & nos peccatores
miſeros,atq; aduocatum, ut cauſam noſtrã coram te pijſsimo iudice, & iu-
ſtiſsimo ageret:& pro nobis efficaciter interpellaret:quaſi diceremus. Non
p merita nr̃a placere tibi poterit nr̃a orõ. Placeat igr̃ tibi ſaltem per dñm
noſtrũ Ieſum Xp̃m filium tuũ,in quo tibi bene cõplacuiſſe teſtatus es. Per
hunc ad te accedimus , quatenus ad te ipſe per ſemetipſum accedat, cui &
priua conceſſiſti,ut introiret per ſanguinem proprium in ſancta tua æterna
T noſtra redemptione inuenta . ad Hebræo. nono . ¶ Sacerdos autem

hanc

De geſtibus ſacerdotis legentis hanc orõné, ſupplices te rogamus.

hanc dicens orationem, humiliter ſe inclinat, oſculatur altare, manus complicat, & tres cruces format. Inclinatio illa ſecundum Innoc. & Alex. ſignificat Chriſti humiliationem, & inclinationem, qua imminente paſsione poſitis genibus procidit in faciem orans. Pater mi, ſi poſsibile eſt, tranſeat a me calix iſte. Vel ſecundum alios ſignificat illam in cruce inclinationem qua Chriſtus inclinato in cruce capite tradidit ſpiritum. Vel tertiò ſacerdos humiliter ſe inclinat: ut per ſigna ſenſibilia ſignificet internam humilitatem, qua debet ſupplicás ueſtiri: ut eius oratio ſit acceptior exaudiri, utq; humilitatem corpore demonſtret, quam ſermone explicat ſe tenere, dicés. Supplices te rogamus. ¶ Cancellat etiam ſub hac oratione manus ſuas ante pectus: ſecundum quarundam conſuetudinem eccleſiarum: ſecundũ magiſtrum in rationali, ad deſignandum, ꝙ humilitas orationis per inclinationem deſignata, tunc primum digna eſt exaudiri, dum ex fide procedit pectoris, atq; mentis. Ex fide dico per dilectioné operantem: q̃ operatio per manus intelligitur. ¶ Vel ſecundum aliarum cõſuetudiné eccleſiarum, orat cancellatis manibus ad altare, quaſi facto, & opere ipſo dicat. Obſecro te per paſſionem, & crucem filij tui, iube hæc &c. Cancellatio enim manuum, & ſuperpoſitio ad altare crucifixionem Chriſti ſignificat, in quo ſe obtulit ſacrificium pro expiatione peccatorum. Rurſus dum dicit. Vt quotquot ex hac altaris participatione, altare oſculatur: & repræſentans per hoc oſculum Iudæ, ut dicit Innoc. & ut ſicut ad proditoris oſculum ſe Chriſtus inclinauit; ita incliner ſe ſacerdos ad oſculum reuerentiæ, & honor s. Secundum Alber. uerò, ut ſe fieri participem altaris ſacrificio cum alijs omnibus oſtendat. ſicut olim Dauid ſe participem omnium bonorum fieri petijt, cũ ait. Participẽ me fac Deus oium timentium te: & cuſtodientium mandata tua. ¶ Secundum alios, oſculum altaris ſignificat reconciliationem noſtram cum Deo, factam in morte Chriſti per hoc ſacrificium commemoratã: nam oſculum, pacis eſt ſignum. Oſculantur autem quidam per altare: ſecundum magiſtrum in rationali, agentes per hoc gratias trinitati, cui per paſsionem Chriſti humanum genus eſt reconciliatum. Alij autem bis, ad repræſentandũ geminam in Chriſto naturã, ſeu ad ſignificandum ipſum in corpore, & aĩa paſſum. Alij ſemel, ad ſignificãdum illud unicũ oſculum proditoris: uel unicam Xp̃i mortem, & nr̃i reconciliationem. ¶ Deinde facit ſacerdos quartam crucis ſignationem, quæ licet multipliciter a diuerſis exponatur in ordine ad diuerſa in corpore Chriſti uero, uel myſtico ſignificata, tamen ſequens ordinem ſupra lect. 21. in his ſignis expoſitum dico poſt S. Thomam parte 3. q. 83. arti. 5. quòd in hac quarta ſignatione fit trina crucis ſignatio. Prima in uerbo corpus: ſecunda in uerbo ſanguine; tertia in uerbo omni benedictione. Prima fit ſuper oblatam, quo corpus Chriſti: ſecunda ſuper calicem, quo ſanguis Chriſti ui conſecrationis primò continetur: tertia ante faciem ſacerdotis. Per primam igitur commemoratur corporis Chriſti rigidiſsima extenſio, qua iuxta prophetæ uocem, omnia eius oſſa dinumerari poterant. Foderunt inquit, manus meas, & pedes meos: & dinumerauerunt omnia oſſa mea. Pſal. 21. Cui quaſi compatientis affectu eccleſia canit. Flecte ramos arbor alta, tenſa laxa uiſcera, & rigor lenteſcat ille, quem dedit natiuitas, ut superni membra regis mitius tendas ſtipite. ¶ Per ſecundam crucem effuſio largiſsima ſanguinis, qua omni defluxo humore, corpus ſanctiſsimum torruit, quod idem propheta non tacuit, cum in perſona Chriſti pſal. præallegato ait. Sicut aqua effuſus ſum, & diſperſa ſunt oia oſſa mea: factũ eſt cor meũ tanq̃ cera liq̃ſcens in medio uentris mei. Aruit tanquam teſta uirtus mea, & lingua mea adhæſit faucibus meis: & in puluerem

Margin notes (right): Inno. A lex. — Inno. — Alber. — V — S. Thom. — Pſal. 21.

De crucibus quę fiunt.

De oſculo altaris.

De manuũ compoſitione.

mortis deduxiſti me,& in hymno præfaro. Clauis mire corpus perforatur,
ſanguis unda profluit:terra, potus, aſtra, mundus, quo lauantur flumine.
¶ Per tertiam paſſionis fructus, unde profluit in nos omnis benedictio de-
ſignatur, quæ ideo ante ſacerdotis faciem figuratur. ¶ Hanc autem bene-
X dictionis plenitudinem Albert. dicit per omnes illas tres cruces ſignificari
Alber. ut per primam ſuper corpus factam, ſignificetur plenitudo benedictionis,a
primo perfectore ſanctitatis. ſ. Chriſto in corpus Chriſti myſticum proce-
dere. Per ſecundam ſuper calicem ſignatam, ſignificatur in idem corpus
Chriſti myſticum gratiam recipi. Per tertiam ante faciem ſacerdotis figu-
ratam, ſignificatur eandem gratiam in ſacerdote: & eis pro quibus offert
permanere. Secundum magiſtrum in rationali, primæ duæ cruces ſignifi-
cant,quòd Chriſtus pro duobus populis paſſus eſt. Vel ſecundum alios,ꝙ
per mortem Chriſti, & ſanguinis effuſionem a duplici morte,corporis ſci-
licet,& animæ liberati ſumus. ¶ Tertia autem fit ante ſacerdotis faciem:ut
crucis,& paſſionis Chriſti teneat memoriam, ſicq; paſſionis ſocius factus,
fiat particeps & regni ſecundum illud Apoſtoli. Si ſuſtinebimus,& conre-
2. Timo. 2. gnabimus. ¶ Vel per tertiam crucem ſignificari poteſt, quòd per Chriſti
paſſionem in cruce conſummatam, crux facta eſt figura demonibus formi-
dabilis:qua contra eos efficaciter munimur,& defenſamur. ¶ Vel ſecundum
alios per has tres cruces ſignificatur diuerſitas paſſionis corporis quoad
uulnerationem,ſanguinis quoad effuſionem,faciei quoad uelationem:con
tumelias, & multiplicem irriſionem. Innoc.uero non attendens ordinem
lec. prææallegatæ poſitum,dicit; ꝙ ideo ſūt tres cruces,quia Chriſtus in ago
nia factus tertiò orabat,eundem ſermonem dicens &c. Vel crux ſuper cor-
pus,uincula ſignificat, quibus ligatus fuit dominus, ſuper calicem flagella
repræſentat:ante faciem ſacerdotis ſignata,ſputa, & alapas, quibus Chriſti
facies lita eſt,atque percuſſa,ſignificat. Sic uario modo exponitur iſta cru-
cis ſignatio:ſed prima expoſitio rationabilior uidetur &c.

DE POSTVLATIONE SVFFRAGII & iterata inuocatione ſanctorum.

LECTIO LVI.

A MEMENTO etiam domine famulorum, famularūq;
ſuarum. N. & N. qui nos præceſſerunt cum ſigno fi-
dei:& dormiunt in ſomno pacis. Ipſis domine,& om- Expoſitio text[9].Memẽto etiā domine.
nibus in Chriſto quieſcentibus locum refrigerij lucis,
& pacis ut indulgeas, deprecamur. Per eundem
Chriſtum dominum noſtrum. Amen. ¶ Hæc eſt ſe-
xta pars principalis totius canonis, in qua poſt conſe-
cratorum rememorationem,& petitam ſalutem his,qui ſacrificio perfruun
tur:in parte iſta ſubinſertur refrigerij,ac ſuffragij poſtulatio, & iterata ſan-
ctorum inuocatio:quatenus petita a domino concedantur. Et diuiditur in
partes duas. In prima petitur refrigerium pro defunctis. In ſecunda pe-
titur ſuffragium pro uiuis,adiunctis ſanctorum memorijs,ibi. Nobis quoq;
&c. ¶ Circa primum duo facit. Primo orat pro quibuſdam mortuis ſpe-
cialiter. In ſecundo omnibus in Chriſto quieſcentibus generaliter,ibi. Et

omnibus in Chriſto &c.¶ Quoad primum dicit. Memento etiam. Etiam ſignum eſt con:inuatiuum diſtinctorum abinuicem: & in propoſito continuat hanc orationem proxime præcedenti; ut ſit ſenſus, cum hoc, quòd petimus, q nos uiui cœleſti benedictione, & gratia repleamur, etiam petimus domine, ut memoriam habeas famulorum, famularumq; tuarum &c. credẽtes noſtrum ſacrificium non ſolum prodeſſe uiuis: ſed & defunctis. unde Inno. Orat pia mater eccleſia non ſolum pro uiuis: ſed etiam pro defunctis, & eos ſacræ oblationis interceſſioni commendat: certiſſime credens, quòd ſanguis ille precioſus, qui pro multis effuſus eſt in remiſsionem peccatorũ, non ſolum ad ſalutem uiuentium, uerumetiã ad abſolutionem ualeat mortuorum. Et ut magis oſtenderet eccleſia fidem qua tenet ad noſtrum ſacrificium mortuis prodeſſe ſtatuit & decreuit ut in quibuslibet miſſarum ſolemnijs, loco debito defunctorum memoria habeatur, unde de conſe. diſt. j. Viſum. decretum eſt in Concilio Cabilionenſi in hunc modum. Viſum nobis eſt; ut in omnibus miſſarum ſolemnijs pro ſpiritibus defunctorum loco competenti in eccleſia ad dominum deprecetur. Sicut enim nulla dies excipitur, qua non pro uiuentibus, & quibuslibet neceſsitatibus dominum deprecetur, ita nimirum nulla dies excipi debet, quin pro animabus fidelium preces ad dominum in miſſarum ſolemnijs fundantur. Antiquitus igitur hunc morem tenet eccleſia, ut in miſſarum ſolemnijs, & alijs precibus domino ſpiritus quieſcentium commendentur: dicente B. Aug. Non ſunt prætermittendæ ſupplicationes pro ſpiritibus mortuorum: quas faciendas pro omnibus in chriſtiana, & catholica ſocietata laudamus. Defunctorum etiã tacitis nominibus, eorum, quos ſub generali commemoratione ſuſcepit eccleſia, ut quibus ad iſta deſunt parentes, aut filij, aut quicumq; cognati, uel amici; ab una eis exhibeatur pia matre eccleſia. ¶ Orat ergo Memento domine &c. Hoc eſt ſecundum Alber. Non ſint erga te famuli tui, & famulæ de numero illorum, de quibus nullam uis habere memoriam, & notitiam, de quibus per prophetam dixiſti. Nominum eorum non recordabor amplius per labia mea. & Matth. 7. Multi dicent mihi in illa die, domine domine &c. & tunc confitebor illis: quia nũquam ego noui uos. Illi enim in Dei memoriã non ſunt: qui deleti ſunt de libro uitæ, de quibus dicitur. In ciuitate tua imaginem eorum ad nihilum rediges. Hi ſunt, quibus gratiæ beneficium non impendis: ſed his, qui ſunt in notitia tua ſicut illæ, cui dixiſti Exod. 33. Inueniſti grãm coram me: & teipſum noui ex nomine. Dicit aũt. Memento; non q uelit Deum quaſi oblitum aliquorum ad memorandum excitare: quia in Deum nulla penitus cadit obliuio. Immutabilis eſt. n. neq; in ipſo quorũcumq; actuum eſt uiciſsitudo: ut Iaco. 1. Apud quem non eſt transmutatio, nec uiciſsitudinis obumbratio. ¶ Dicit ergo ſacerdos. Memento domine, ut ſic proijciat in Deũ omnem affectum ſuum tanquam patrem clementiſsimum, ut quod deſiderat, & petit iam Deo cognitum, miſericorditer tribuat ac largiatur. Ita dicit B. Auguſt. 2. confeſsio. ſe locutum fuiſſe ad dominum dicens. Cur inquit, tibi domine tot narrationes rerum dirigo. Non utique, ut per me noueris ea: ſed affectum meum excito in te: confitendo tibi miſerias noſtras, & miſericordias tuas ſuper nos, ut liberes nos, ut deſinamus eſſe miſeri i nobis, & beatificemus in te, qui pauperes ſumus. ¶ Sequitur. Famulorum, famulatumque tuarum: qui tibi in obedientia mandatorum tuorum famulati ſunt, quia de his qui nunquam famulari uoluerunt, nulla eſt apud Deum recordatio. 2 Timo. 2 Cognouit dominus, qui ſunt eius. Ioh. 10. Cognoſco oues meas, & cognoſcunt me meæ. Exprimit autem ſacerdos famulatum eorũ, pro quibus orat: ut quod petit, ua-

Eccleſia quæ re orat pro defunctis.

Quo Deus recordatur & obliuiſcitur aliqua.

Cognitio Dei ſine obliuione.

Innocen.

Auguſt.

B Alber.

Matth. 7.

Exod. 33.

Iaco. 1.

Auguſt.

2. Timo. 2.

Ioh. 10.

Non tradas beſtijs animas confitentes tibi:hoc eſt non tradas eas poteſtati
dæmonũ affligendas. qui ſunt beſtię dictæ,& animas pauperũ tuorũ ne obli-
uiſcaris in finem,quia purgatos educis de locis pœnatũ.Sed potius animę põ
dere uenialiũ peccatorũ,quę ſecũ portant de corpore exeũtes,tendunt pro-
fundę,& minus profundæ pro diuerſitate uenialium delatorum ſecũ ad loca
pœnarum,ſicut diuerſi ponderis grauia tendunt deorſum,& ideo Zach.5.di- Zach. 5.
citur iniquitas ſedere ſuper talentũ plumbi.& in pſal.37.dicitur de peccatis. Pſal.
Sicut onus graue grauatæ ſunt ſuper me. Illis ergo ualent ſuffragia. ¶ Hic
aũt ſecũdũ Inno.Alex.& Alber.ſacerdos quorũ uoluerit,habere debet me- Inno.
moriã ſpecialem.ſ.defunctorũ parentũ,conſanguineorũ,ſpecialiter cõmiſſo Alexan.
rũ,& eorũ,quibus miſſam ſuã ſpãliter applicare maluerit:quorũ memoriam Alber.
non uocaliter nominatim exprimat:ſed tantũ mentaliter perſonas ipſas co
gitabit,ne.ſ.aſtantiũ deuotio turbetur,aut ne in uanã laudẽ miſſas dici pro-
curantes extollant. De hac memoria quorũ.ſ.fieri debeat,& quo ordine, ac
cæteris hanc materiã reſpicientibus,ſatis dictũ eſt ſup. cũ ageretur de memo
ria uiuorũ lec. 26 & ſequenti,quæ hic ſuperfluũ foret repetere. Tactũ eſt ibi
dẽ,ꝙ memoria eſſe debet breuis: additi ſunt ẽt modi breuiandi.Cui conſen
tit Guil. pariſ. in diuina rhetorica:ubi de breuitate orationis loquitur, ita Guil.
Memoria habẽda in miſſa debet eſſe breuis.
dicens. Qui miſſas adeo longas faciunt,ꝙ tædio prolixitatis ſuæ corda cir-
cumſtantium a gratia deuotionis areſcunt, & ipſam refectionem ſpiritua-
lem,quam in miſſis percipere deberent,in moleſtiæ amaritudinem eis uer-
tũt De his igitur poteſt coquæri populus circũſtans,& dicere. Dederunt in
eſcã meã fel. Stultitia igitur huiuſmodi hominũ hæc eſt:ut ꝑ pugillo deuo-
tionis, quod eis in miſſis tribuitur totius populi deuotionẽ deo auferunt,
& pro tribus, aut quattuor (ut ita dicatur) lachrymis compunctionis,
aut deuotionis, uaſa magna.i.corda deuote,& lachrymoſe orantium effun
dant. Ibi ergo breuis eſſe debet oratio: ubi breuitas eius aliorum deuotio-
ni orantium militat, & deſeruit: nunquam tamen prolixitas, & longitu-
do orationis deo diſplicet, niſi ubi ipſa prolixitas alijs impedimentum præ
ſtat orandi. Hæc Guil. De illis ergo ſacerdotibus,qui in publico coram po Guil.
pulo celebrant, loquitur Guil. ¶ Sequitur ipſis domine,& omnibus in Chri E
ſto quieſcentibus. Vbi poſtquam ſacerdos aliquorum defunctorum memo
riam generaliter. unde dicit. Ipſis, ſcilicet quos ſpeciali deſignauimus re-
cordatione. Et omnibus in Chriſto quieſcentibus.i.in fide, & confeſſione
Chriſti defunctis. Vel ſecundum Alber. in ſignis fidei quieſcentibus a labo-
ribus uitæ exterioris Iob. 3. Requieuerũt feſſi robore. & ibidem. Nunc.n. Alber.
dormiens ſilerem,& ſomno meo requieſcerem. De quibus etiam dicitur.
Apoca. 14. Beati mortui,qui in domino moriuntur. Vt indulgeas.i.conce Apoca. 14.
das ex ſue beniuolentia, & miſericordia,quæ ſup exaltet iudicium. Iacobi. Iac. 2.
2. Locum refrigerij in quo non eſt ardor pœnarum. Non hoc erat, quaſi in
gratia decedentes experies ſint refrigerij diuinæ conſolationis. Non enim
ſunt de illis, quibus nullum ſubuenit refrigerium, qualis fuit diues epulo,
qui in pœnis clamauit. Pater Abraam miſerere mei,& mitte Lazarum, ut
intingat extremum digiti ſui in aquam, ut refrigeret linguam meam, quia
crucior in hac flamma. Nec tamen,quod poſtulauit,obtinuit, quia dicen-
te Abraam. Inter nos,& uos chaos magnum firmatum eſt: ut hi, qui uo-
lunt hinc tranſire ad uos,non poſſunt, neq; inde huc traſmeate,Chaos hoc
profundiſſimum immobilitas eſt diuinæ ſententiæ, quæ nullum ſanctorum
in patria ꝑ cõpaſſionis ſuffragiũ,permittit traſire & ſubuẽtionẽ in iferno dãna
torũ.Nec aliquẽ dãnatorũ permittit per refrigerij adeptionem tranſire libe
ratũ ad locũ beatorũ. Hic eſt locus refrigerij,qui petitur in grã defunctis.ſ.

quantum

quantum ad pęnam ignis. Quia licet conſolationem habent ex certitudi-
ne adipiſcendæ beatitudinis:& charitate dei,quæ replentur;non tamen ha
bent refrigerium a pęna,quam adhuc ſuſtinent pro peccatis in uita preſen-
ti commiſſis:& non plene quantum ad ſatisfactionem remiſſis. Tale eſt re-
Zach. 9. frigerium, quod per aquam deſignat. Zach. propheta ca. 9. Tu in ſangui-
ne teſtamenti tui emiſiſti uinctos tuos de lacu, in quo non eſt aquã refrige
Lucis. 1. rij.ſ.ab affitione pęnarum:quamuis non ſit refrigerium diuinæ conſolatio
nis. ¶ Sequitur. Lucis. 1. locum illum, in quo non eſt obſcuritas tenebra-
1. Thimo.6 rum. Sunt enim animæ in purgatorio priuatæ aperta dei uiſione,in qua eſt
lux maxima:habitat enim lucem inacceſſibilem. In his ergo tenebris ſunt:
non in tenebris culpæ infidelitatis, aut diſperationis, habent enim lumen
Micheę. 7. cognitionis ſpei,& charitatis. De quibus illud Micheę.7 accipi poteſt. Ne læ
teris inimica mea ſuper me:quia cecidi. Conſurgam. Cum ſedero in te-
nebris:dominus lux mea eſt. Iram domini portabo,quoniam peccaui ei:do
nec cauſam meam iudicet,& faciat iudicium meum. Educet me in lucem:&
Apoca. 21. uidebo iuſtitiam eius. ¶ Et pacis: in qua non eſt afflictio hoſtium. Apo.21.
Abſterget deus omnem lachrymam ab oculis ſanctorum &c. Vel pacis,con
tra uermem conſcientiæ: qui in his quæ à pace ęternitatis perfecta ſe iuncti
ſunt non moritur. Donec perueniat ad locum ubi delectabuntur multitu-
dine pacis, cum placebunt coram deo in lumine uiuentium. Hic locus re-
frigerij lucis, & pacis,cælum eſt empyreum:locus beatorum,locus conſola
Sap. 4. tionis,& refrigerij,de quo Sap. 4. Iuſtus ſi morte præoccupatus fuerit,in re
frigerio erit. Locus claritatis, & lucis, quam claritas dei illuminat ſecundũ
Apoca. 21. illud Apoca. 21. Ciuitas non eget ſole, neq; luna: ut luceant in ea. Nam
claritas dei illuminabit eam: & lucerna eius eſt agnus. Locus ſecuritatis,
Eſa 32. & pacis Eſa. 32. Erit opus iuſtitiæ pax: & cultus iuſtitiæ ſilentium: & ſecu
ritas uſq; in ſempiternum. Et ſedebit populus meus in pulchritudine pa-
cis: & in tabernaculis fiduciæ,& in requie opulenta. Hic locus cæleſtis eſt
ciuitas,cuius pax eſt ordinatiſſima,& concordiſſima ſocietas fruendi deo,&
Auguſt. inuicem in deo:ut dicit Augu. 19. de ciui. dei.c.13. Depræcamur omnes.ſ.
F nos, qui ſacrificium tibi offerimus, ſiue ſacramentali miniſterio ſiue uoto.
primum ſacerdotem, ſecundum reſpicit populum circumſtantem. ¶ Con Quare eccleſia orat in gñe pro defunctis, cum tantũ multi nõ indigeãt ſuffragijs.
cluditur. Per eundem Chriſtum dominum noſtrum. qui ad inferos deſcẽ
dens defunctos liberauit a locis pænarum, inducens in locum refrigerij bea
titudinis æternæ. Ipſe etiam eſt ſplendor paternæ gloriæ:lux,& ueritas,quẽ
expectabant ſedentes in tenebris,ut educerentur ad locum diuinæ clarita-
tis. Ipſe eſt, qui poſt labores,& miſerias & anguſtias pacem, & requiem re-
Iohan. 16. promiſit dicens Ioh. 16. In mundo præſſuram habebitis, in me autem pa-
cem. Congrue igitur petimus per dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, ut
in ipſo donetur quieſcentibus defunctis locus refrigerij,lucis, & pacis. Et
quamuis multis in Chriſto dormierunt;qui de facto locum lucis,& pacis in
habitant quantum ad animam, & ita ſuffragio uiuorum non egent, tamen
Auguſt. hos alijs non diſcernimus: ſed generaliter pro omnibus in Chriſto dormiẽ
tibus ſupplicamus. Vnde dicit Aug. in lib. de cura pro mortuis agenda, &
habetur.13.q. 2. Non æſtimemus. Quamuis enim altaris, ſiue orationũ,ſi-
ue eleemoſinarum ſacrificia non pro quibus fiunt, omnibus proſint:ſed his
tantum, pro quibus, dum uiuunt, cooperantur,ut proſint, ſed quia non
diſcernimus, qui ſint,oportet ea pro regeneratis omnibus facere,ut nullus
eorum prætermittatur, ad quos hæc beneficia poſſint, & debeant perueni
re. Melius enim ſupererunt illa his, quibus nec obſunt,nec proſunt,quam
eis deerunt, pro quibus proſunt. ¶ Et quia hic memoria agitur mortuo-

rum:

De ſuffragijs mortuorũ. rum: congruum eſt aliquid de eorum ſuff agijs tractare: ea tamen, quę circa memoriam uiuorum tractata ſunt, minime repetendo. Videndum igitur erit de ſex. Primò utrum uiuorum ſuffragia defunctis prodeſſe poſſint. Secundò an omnibus: aliquibus proſint quibus non. Tertiò quibus ſuffragijs iuuari poſſint, & quæ horum magis proſint. Quartò utrum indulgentiæ proficiant tranſeuntibus. Quintò ad quid proſint. Sextò quorum ſuffragia proſint, an tantum exiſtentium in gratia, an etiam ſuffragia peccatorum. Et utrum ſuffragia pro defunctis facta proficiant actori. Et ſi ſic: an tantum ei proficiant quantum ſi pro ſeipſo faceret, & ſuam intentionẽ G ad alium non dirigeret. ¶ Quantùm ad primum fuit error quorundam hæreticorum negantium animas abhinc decedentium poſſe uiuentium ſuffragijs adiuuari, ſuam perfidiam diuerſis rationibus munientium & ſcripture auctoritatibus. Nam ſcriptum eſt in Pſal. Reddes unicuiq; ſecundum opera ſua Apo. 14. Opera enim illorum ſequuntur illos. Item. 2. Cor. 5. Omnes nos oportet manifeſtari ante tribunal Chriſti: ut referat unuſquiſq; propria corporis, prout geſſit, ſiue bonum ſiue malum. Item. 1. Cor. 3. Vnuſquiſq; propriam mercedem accipiet ſecundum ſuum laborem. & ad Rom. 14. Vnuſquiſq; noſtrum pro ſe reddet rationem deo. Item Ga. 6. Quæ ſeminauerit homo: hæc & metet. Et ibidem. Vnuſquiſq; onus ſuum portabit. Et beatus Hiero. & habetur. 13. q. 2. In præſenti, ait ſeculo ſcimus ſiue orationibus ſiue conſilijs inuicem nos poſſe adiuuari. Cum autem ante tribunal Chriſti uenerimus, nec Iob: nec Daniel: nec Noe rogare poſſe pro quoquã: ſed unumquęq; portare onus ſuum. ¶ Ex his omnibus, & ſimilibus ſequi uidetur, ꝙ defuncti actuum ſuorum, quos in corpore geſſerunt, præmia condigna percipient, & per conſequens nihil tunc eis proficiunt opera aliorum. ¶ Ad idem arguunt ratione. Ad iuſtitiam dei pertinet, ut unicuiq; tribuatur ſecundum merita propria, iuſtitia autem dei non deficiet: igitur non poteſt aliquis ex alterius operibus accipere liberationis ſuffragium. ¶ Item ad diuinam iuſtitiam pertinet ſimiliter reddere bona pro bonis, & mala pro malis: ſed nullus punitur pro malis alterius Ezech. 18. Anima, quæ peccauerit, ipſa morietur. Filius non portabit iniquitatem patris: ergo nec unus iuuatur ex bonis alterius. ¶ Idem par idem. Opus eſt meritorium & laudabile, ſcilicet per uoluntatis libertatem: in inuoluntarijs enim neq; laudamur, neq; uituperamur. 3. Ethic. Sed ex bono unius non laudatur alter. ergo nec opus unius poterit alteri eſſe meritorium. ¶ Item proficere ex operę aliquo eſt exiſtentium in uia: ſed mortui ſunt in termino recipiendi ſecundum merita, ſecundum illud apoſtoli. Statutum eſt omnibus hominibus ſemel mori poſt hoc iudicium. ad Heb. 9. Vnde & de mortuis intelligitur, quod legitur Ioh. 19. Semitam meam circumſepſis, & tranſire non poſſum. Nullus enim iuuatur ex opere alterius, niſi ſit aliqua uitæ communicatio: ſed uiuorum, & mortuorum nulla eſt communicatio, ſecundum philoſophum. 1. Ethi. ergo ſuffragia uiuorum mortuis non proſunt. ¶ Sed contra hunc errorem eſt ueritas fidei, ſcriptura ſacra, ac ſanctorum dogmata, eccleſiæ quoq; ritus, & determinatio: atq; ratio. H ¶ Ratio, quia charitas, quæ eſt uinculum eccleſiæ membra uniens, non ſolum ad uiuos ſe extendit, ſed etiam ad mortuos, qui in charitate decedunt. Charitas enim eſt uita animæ quæ nunquam excidit, quia nec in hoc ſeculo, nec in futuro finitur, ut dicit glo. 1. Cor. 13. & ideo opera uiuorum communia facit etiam defunctis. Omnes enim fideles uiui, & defuncti per charitatem uniti, unius corporis eccleſiæ membra ſunt, licet diuerſorum ſtatuum. Membrorum autem eiuſdem corporis unum per aliud

Vtrum uiuorum ſuffragia defunctis proſint.

Conc. Trid. Seſſ. 25. cap. de purgatorio.

2. Cor. 5.

1. Cor. 3.

Rom 14.

Ga. 6.

Ezech. 18.

Heb. 9.

Ioh. 19.

Improbatur error iſtorũ.

1. Cor. 13.

Macha. 12. conſtat iuuari poſſe. Hinc. 2 Mach. 12. dicitur: ꝙ uir fortiſſimus Iudas col
latione facta dudecim milia drachmas argenti miſit hieroſolymam, offerri
pro peccatis mortuorum ſacrificium, iuſte, & religioſe de reſurrectione co
gitans. Niſi enim eos, qui ceciderant reſurrecturos (.ſ. a pænis, in quibus
erant) ſepararet, ſuperfluum uideretur, & uanum orare pro mortuis. Hæc
enim eſt reſurrectio prima, qua anima reſurgit a pęnis in quibus detinetur.
Et ſecundo reſurrectio eſt corporum a ſepulchris. Vnde & dicitur de reſur
rectione prima. Apoc. 20. Beatus eſt, & ſanctus, qui habet partem in re-
ſurrectione prima, quia illi mors in æternum non dominabitur. Vnde con
cluditur ubi ſupra. Sanctam igitur, & ſalubris eſt cogitatio pro defunctis
exorare, ut a peccatis ſoluantur. Ex hac auctoritate luce clarius patet, ꝙ
Augu. mortui orationibus uiuorum poſſunt a peccatis: hoc eſt peccatorum pęnis
ſolui ¶ Eccleſiæ etiam ritus hanc ueritatem approbat. unde beatus Augu.
in lib. de cura agenda pro mortuis. Non parua eſt uniuerſæ eccleſiæ (quæ in
hac conſuetudine claret) auctoritas, ut in precibus ſacerdotis, quæ domi-
no deo ad eius altare funduntur, locum ſuum habeat etiam commemora-
tio mortuorum. Hæc autem conſuetudo ab ipſis inſtitura eſt apoſtolis, ut
Dama. dicit Dama. in quodam ſermone de ſuffra. mortuorum. Myſteriorum con-
ſcij diſcipuli ſaluatoris, & ſacri apoſtoli in tremendis, & uiuificis myſterijs
memoriam fieri eorum, qui fideliter dormierunt, ſanxerunt. ¶ Hoc idem
Diony. patet per beatú Diony. c. ulti. eccl. hierar. ubi ritum commemorat, quo in
primitiua eccleſia pro mortuis orabatur, ubi etiam Diony. replicando, &
ſoluendo oſtendit orationes uiuorum ualere defunctis ad remiſſionem pec
catorum, per infirmitatem humanam admiſſorum, unde ait. Accedens
deinde uenerandus antiſtes, precem ſacram ſuper mortuum peragit. Et ſe-
quitur. Precatur oratio illa diuinam clementiam, ut cuncta dimittat per
infirmitatem humanam admiſſa peccata defuncto, eumq; in luce ſtatuat, &
regione uiuorum in ſinibus Abraę Iſaac, & Iacob, in loco ubi aufugit dolor,
& triſtitia, & gemitus. Iſta ut reor, perſpicua ſunt beatiſſima ſanctorum præ-
mia. hæc Dionyſius apoſtolis contemporaneus, & beati Pauli diſcipulus.
Auguſt. Aug. quoq; in ſuo enchi. c. 109 & habetur. 13. q. 2. tempus. Neq; negandum
eſt defunctorum animas pietate ſuorum uiuentium releuari: cum pro illis
ſacrificium mediatoris offertur, uel eleemoſynæ fiunt in eccleſia. ¶ Item
Ambro. beatus Amb. in lib. de obitu theodoſij imperatoris: & habetur. 13. q. 2. Quia
alij: ait. Alij tertium diem, alij triceſimum, alij ſeptimum, alij quadrageſi
mum obſeruare conſueuerunt. Et ſequitur. Vtraq; obſeruatio habet aucto
Grego. ritatem, qua neceſſarium pietatis impletur officium. Beatus Greg. ad idé
multa in 4. lib. dialo. ſcribit, quorum aliqua poſtea ponentur. Ad idem
facit magiſter diſt. 45. quarti libri ſententiarum. & Hugo. de ſacra. lib. 2. par.
16. Ex quibus, & alijs multis ſatis manifeſtum eſt animas fidelium defun-
I ctorum ſuffragijs iuuari uiuorum. ¶ Per hoc ad auctoritates, & rationes Rñdetur ad autoritates
hæreticorum. Ad auctoritates poteſt tripliciter reſponderi. Vno modo; tenētiũ par
ꝙ omnes intelligendæ ſunt quantum ad præmium eſſentiale beatificum, & tē negatiuã.
quantum ad pænam æternæ damnationis: illud enim quilibet recipit ſecun
dum propria merita. Nec per ſuffragia quorumcuuq; iuuatur; ut infra di-
cetur. Vel intelliguntur de premio in finali iudicio cuilibet reddendo. Poſt
illud enim extremum, & tremendum iudicium ceſſabunt ſuffragia: ceſſa-
bit & quæcunq; pænarum diminutio, & gloriæ augmentum, tam eſſentia-
lis, quam accidentalis. Vſq; tunc enim gaudium accidentale beatorum,
per opera uiatorum meritoria augetur, & maxime illorum, quibus beati
occaſio fuerunt per doctrinam uerbi, ſcripti, uel exempli, præces au-

xilia ac cætera huiuſmodi, ſimiliter,& pæna accidentalis damnatorum, ſicut de Arrio loquitur Aug. Debẽt ergo auctoritates intelligi de redditione Auguſt. præmiorum, & pænarum in finali iudicio futura,quæ enim tunc reddentur, manebunt ſine fine, ſecundum illud Mat. 25. Et tunc ibunt hi in ſuppliciũ Mat. 25. æternum: iuſti autem in uitam æternam. ¶ Vel tertiò,ꝙ ſuffragia,quæ fiũt pro mortuis, & uiuis,dici poſſunt opera illorum,pro quibus fiũt.Tũ quia ut iſta eis proficerent poſt mortem,ipſi ſuis operibus,dum uiuerent,meruerũt, & ita ſua fecerunt:quia ſuis præcedentibus meritis redduntur. De quo beatus Aug.in enchi.ca.109. Eis.ſ. defunctis proſunt hæc: qui cum uiuerent, ut Auguſt. hæc ſibi poſtea prodeſſe poſſent,meruerunt. Et ſequitur. Hic oẽ meritum cõparatur,quo poſſit poſt hanc uitam releuari quiſpiam,uel grauari. Nemo aũt ſperet:quod hic neglexit. cum obierit,apud deum promereri. Non igitur iſta,quæ pro defunctis comendandis frequentat eccleſia:illi apoſtolicæ ſunt aduerſa ſententiæ, qua dictũ eſt. Omnes enim ſtabimus ante tribunal Xpi ut referat unuſquiſq; ſecũdũ ea,quæ per corpus geſſit:quia ẽt hoc meritũ ſibi unuſquiſq;,dum in corpore uiueret,comparauit;ut ei poſſent illa prodeſſe. Tum quia opus,quod pro aliquo fit efficitur eius,pro quo fit:appropriatur enim ei per intentionem facientis, Tum quia quod eſt eius,qui unũ mecũ eſt:quodammodo, & mecũ eſt. Vnde nõ eſt contra diuinã iuſtitiã,ſi unus fructũ accipiat de operibus factis ab alio,quæ unũ ſecũ eſt in charitate:& maxime pro eo factis. Nam & ſecundum humanã iuſtitiã contingit, ut ſatisfactio unius pro alio acceptetur:ut uult beatus Tho.in quarto ſcripto diſ.45. Tho. q.4.Et ita omnes auctoritates allegatæ, quæ de proprijs operibus loquuntur:quæ quiſq; geſſit in corpore:ſunt prædictis conſentaneæ, & nullatenus aduerſæ. ¶ Auctoritas ẽt beati Hiero. de tribunali extremi iudicij loquitur, in illo.n.finali iudicio,ut dictũ eſt:ceſſabunt orationes ſanctorũ. Vel ꝑ onus K ſuum intelligitur,quod quiſq; meruit, meruit autẽ decedens in gratia, ut ei Hiero. proficerent uiuorũ ſuffragia. Non ergo Iob, Daniel, aut Noe rogare poterunt,ut noua merita conſequantur defuncti. Poſſunt autem rogare;ut præcedentibus meritis hæc reddantur. Vel ut Gratianus.c.allegato dicit: uerba Hieronymi de impænitentibus accipienda ſunt. De quibus prophetam. Nõ Pſal. 48. dabit deo placationem ſuam,nec precium redemptionis animæ ſuæ,& ideo frater non redimet eum: ſed laborabit inæternum. De alijs autem intelligi non poteſt. Hæc gratianus. Nec obſtat,quod Eccle. 9. dicitur. Mortui nõ habent partem in hoc ſeculo:neq; in opere,quod ſub cælo geritur, quia uerbum hoc eſt contionatoris ueritatem non determinantis,ut patet ex textu. Etiam licet mortui nihil habeant de opere, quod fit in hoc ſeculo per cooperationem propriam (quia hoc ſeculum exceſſerunt) habent tamen aliquid de fructu,qui opera conſequitur. Ad inſtar quorundam mercatorũ ſocietatem adinuicem habentium,qui participant aliquid de lucro per ſuos ſocios:qui laborando diſcurrunt per mundi partes:cum ipſi domi reſideant, & quieſcant. Sic & eiuſdem corporis membra licet, non omnia in eodẽ officio laborent, fructũ tamẽ laborũ ſingulorũ omnia participant. Quãuis.n. manus non digerant:ſed ſtomachus, nec cibos in os inferat ſtomachus, ſed manus,tamen non ſibi tantum,ſed omnibus membris ſtomachus digerit, & toti corpori manus cibum inferũt, & pedes totũ corpus portant oculi, toti corpori uident &c. Ita eiuſdem corporis myſtici eccleſiæ.ſ. membra, tã ea, quæ tranſierunt,quã illa,quæ ſuperſunt;cõicant:neq; defuncti deſinunt eſſe membra eccleſiæ:quia capiti charitate ſunt uniti: & non præciſi ſicut charitate nudati,igitur participare poſſunt fructum ſuorum membrorum. ¶ Ad L rationes. Ad primã patet,ꝙ nõ eſt cõtra iuſtitiã, ſidei,q unicuiq; ſecũdũ pro

pria merita retribuit, quia ſecundum prædicta opus, quod pro aliquo ſit, efficitur eius, pro quo fit, ut ſtatim ſupra dictum eſt. ¶ Ad ſecundam dicitur ad minorem, quod uerum eſt; quòd nullus ponitur pro malis alterius, qui non aliquo modo ſunt ſua. Nam iuſte aliquis pro malis aliorum, qui aliquo modo per occaſionem, conſenſum aut aliam communionem etiam ad eum pertinent, unde dicitur Exo. 20. Ego ſum dominus deus tuus fortis zelotes, uiſitans iniquitatem patrum in filios: in tertiam, & quartam generationem eorum, qui oderunt me. Ita etiam nullus iuſte bonum conſequitur ex bono alterius nihil omnino ad ſe pertinentis: ſecus, ubi eſt aliqua communio eorum, aut coniunctio, ut in propoſito. Vnde ubi ſupra ſequitur. Faciens miſericordiam in milia his, qui diligunt me, & cuſtodiũt præcepta mea. Vnde auferre aliquid, quod ſibi debetur, directe iuſtitiæ repugnat. Dare autem aliquid ei, cui non debetur, actus eſt liberalitatis, & iuſtitiæ non repugnat: licet iuſtitiæ metas excedat. Ad quod facit illud Mat. 20. Amice non facio tibi iniuriam; nonne ex denario diurno conueniſti mecum, tolle, quod tuum eſt, & uado: uolo autem huic dare, ſicut & tibi. ¶ Ad tertiam negetur maior. Non enim per omnia ſimile eſt de laude, & merito, nam laus non datur alicui niſi ſecundum ordinem ad actum, quo aliquis bene diſponitur. Et quia nullus bene diſponitur ex opere alterius, ideo ex opere alterius nullus laudatur niſi per accidens, pro quanto ipſe aliquo modo operum illorum eſt cauſa, conſilium, uel præbens auxilium, aliquo modo inducendo, ſed opus quandoq; eſt meritorium alicui, non ex diſpoſitione, quam iam habet, ſed quantum ad aliquod conſequẽs diſpoſitionem, uel ſtatutum eius, ut dicit Tho. Vel poteſt dici breuius: quod opus ſuffragij eſt uoluntarium uoluntate antecedente. Vult enim quilibet iuſtus iuuari poſt hanc uitam ſuffragijs ſuperſtitum. ¶ Ad quartam dicitur ſecundum ſanctum Thom. quod animæ in purgatorio exiſtentium quantum ad aliquid ſunt in termino, quantum ad aliquid in uia. In termino ſunt quantum ad meritum præmij eſſentialis, & quantum ad certitudinem ſtatus beatitudinis, miſerię, & quantum ad hoc uia eorum eſt circumſeptã, ut non poſſint ulterius per aliqua opera traſmutari quantum ad ſtatum adipiſcendæ fęlicitatis. Sunt autem in uia quantum ad hoc, quod nondum appręhenderunt finale præmium, & ultimam retributionem, ad quam ambulant per continuam ſatisfactionem pro peccatis. Et quantum ad hoc uia eorum non eſt circumſepta, quin poſſint ab alijs iuuari. ¶ Nec contra illud eſt uerbum apoſtoli. Poſt hoc iudicium: quia ſiue loquatur de uniuerſali in fine ſeculi: ſiue de particulari iudicio ſtatim poſt mortem celebrando, intelligitur de iudicio finalis retributionis, & quantum ad illud animæ iuuari nõ poſſunt uiuorum ſuffragijs. Vel poteſt dici, quod iudicio particulari non ſolum iudicatur, quam retributionem perpetuam habiturus ſit homo: ſed etiam quibus purgationibus (attentis ſuffragijs futuris) perueniret ad finalem retributionem. ¶ Ad quintam dicitur, quod minor non eſt uera. Oſtenſum enim eſt, quòd mortuorum, & uiuorum eſt communicatio quantum ad opera uitæ ſpiritualis, tanquam membrorum eiuſdem corporis charitatis nexu unitorum. Philoſophus uerò loquitur de communicatione operum ciuilium, quæ non eſt eorum, qui ſunt extra uitam ciuilem, quam exceſſerunt mortui: non autem uitam ſpiritualem gratiæ, qua etiam mortui in Chriſto uiuunt. ¶ De ſecundo principali. ſ. quibus proſint uiuorum ſuffragia: an ſolum exiſtentibus in purgatorio an etiam exiſtentibus in inferno. Nã qui beatitudinem adepti ſunt, his non indigent. Ad hoc dubium reſpondet beatus Aug. in ſuo enchi. c. 109. & allegat magiſter diſtinctio. 45. lib. 4. Nõ

enim

[Right margin:] Quõ opera uiuorũ poſſunt dici eẽ ipſorũ defũctorum.

[Left margin:] Exo. 20. — Mat. 20. — Tho. — Tho. — M — Auguſt.

[Right margin:] Quibus defunctis proſunt uiuorũ & eccleſię ſuffragia.

enim inquit, omnibus proſunt.ſ.eccleſiæ ſuffragia. Et quare non omnibus
proſunt: niſi ob differentiam uitæ quam quiſque geſſit in corpore: præmiſ-
ſit. Hæc eis proſunt, qui cum uiuerent, ut hæc ſibi poſtea prodeſſe poſ
ſent, meruerunt. Eſt enim quidam uiuendi modus, nec tam bonus, ut nõ
requirat iſta poſt mortem, nec tam malus, ut ei non proſint iſta poſt mor-
tem. Eſt uerò talis in bono, ut iſta non requirat, & eſt rurſus talis in malo,
ut nec his ualeat, cum hæc uita tranſieret adiuuari. Primi horum dicuntur
mediocriter boni, & mediocriter mali. ſecundi ualde boni. tertij ualde ma
li. ¶ Ex quibus elici poſſunt tres propoſitiones ad dubium reſponſiuæ. Pri-
ma. Eccleſiæ ſuffragiam pro defunctis poſt mortem impenſa non proſunt
beatis. Et nota, ꝙ dicitur ſuffragium. Nam ſuffragium de ſui ratione im
portat quandam auxiliationem, quæ competit indigenti.ſ.ei, qui defectum
patitur. Et ideo quamuis operibus meritorijs uiuorum creſcat gaudium ac-
cidentale beatorum non tamen propter hoc dicuntur ſuffragia reſpectu bea
torum, opera bona uiuorum. Sic intellectam propoſitio patet, quia hæc ip-
ſi non requirunt, cum his non indigeant, habent enim, quicquid uolunt, &
nullius indigent. De quibus in ſer. de uerbis Apoſtoli idem Aug. ait: & habe-
tur de ce.miſ. Cum Marthæ. Iniuriam facit martyri, qui orat pro martyre. Auguſt.
Et pari ratione iniuriam facit cuilibet, alteri beato pro ipſo orans, quia oẽs
ſunt in ſtatu non deficiente: ſed in ſtatu beatitudinis, & ſufficientiæ ¶ Secun
da propoſitio. Suffragia eccleſiæ proſunt defunctis in purgatorio carceraris.
Patet, quia tales ſunt, qui ea requirunt.i.deſiderant, & eis prodeſſe poſſunt,
nam in pænis detinentur, a quibus liberandi ſunt. quorum liberatio poteſt
per eccleſiæ ſuffragia accelerari. Item aliqui defuncti ſuffragijs iuuari poſ-
ſunt, ſed nulli potius, quam illi, ut patet ex uerbis Aug. Illi enim meruerũt, Auguſt.
dum uiuerent, ut poſt mortem iuuari poſſint. Quomodo meruerunt, per
hoc certe, ꝙ manſerunt in unitate eccleſiæ per charitatem, in qua finaliter
deceſſerunt: propter quod manſerunt membra eiuſdem corporis Chriſti,
cuius & uiui, ideo in bonis ſpiritualibus cum uiuis communicant, ut dictum
eſt præcedenti dubio. Meruerunt autem merito conditionato liberari a pę-
nis, ſi aliqui opera pietatis, & ſacrificium altaris pro ipſis exhibeãt quod ſi
non fiat, pęnam illam ſuſtinebunt; quouſq; ſatis patiantur ſecundum eorum
quantitatem peccatorum. Meritum igitur illud non eſt aliud niſi perſeue-
rantia finalis in charitate, per quam manent in ſtatu in quo poſſunt aliorũ,
An proſint damnatis. uiuorum.ſ. operibus communicare: & ſi per ea in pęnis releuari. ¶ Tertia pro N
poſitio. Quibuſdam defunctis perpetuæ damnationi adſcriptis, uiuorum
pietates non proficiunt, & qui in ſuis pænis nullis poterunt ſuffragijs rele-
uari. Patet per illud Augu. Pro ualde malis, etſi non ſunt adiumenta mor- Auguſt.
tuorum: qualeſcunq; uiuorum conſolationes ſunt. Verum autem ulli dam
natorum ſuffragijs uiuorum iuuari poſſunt, opiniones ſunt apud docto. Sũt
enim, qui in prædicta beati Aug. auctoritate quattuor membra faciunt, Nã
ſicut duo ſunt genera electorum, ualde boni, & mediocriter boni: ſic duo
ſunt genera reproborum ualde.ſ. mali, & mediocriter mali, & ſecundum hoc
An omnibus dãnatis, uel aliquibus. primam partem auctoritatis beati Aug. diſtinguunt in duo membra: intel- Auguſt.
ligentes per mediocriter bonos eos, qui ſine mortalibus in charitate deceſſe
runt: cum debito tamen ſatisfaciendi pro uenialibus peccatis, aut mortali-
bus quoad culpã remiſſis, & de his accipiunt illud Aug. ꝙ eſt quidam mo- Auguſt.
dus uiuendi non tam bonus; ut non requirat iſta poſt mortem. Per medio-
criter autem malos intelligunt decedentes in fide catholica informi, cũ mor
talibus licet tamen non grauiſſimis: & ideo damnatis, de quibus accipiunt
id, quod in Aug. Sequitur. Nec tam malis, ut eis non proſint poſt mortẽ,

Illis dicunt ualere ſuffragia:non ut aliquando non puniantur, ſiue ut liberentur, ſed ut minus puniantur. Et adhuc ſenſum retorquent uerba, quę ſubdit Aug. auctoritate ſupra allegata. Quibus autem proſunt, aut ad hoc proſunt, ut ſit plena remiſſio: aut certe ut tolerabilior fiat ipſa damnatio. Primum referunt ad mediocriter bonos.ſ.exiſtentes in purgatorio. Secundum ad mediocriter malos: ſcilicet exiſtentes in inferno. Alias enim quomodo dixiſſet Augu. ut tolerabilior ſit eorum damnatio: & non potius ut tollerabilior ſit eorum purgatio. Valde autem mali, quibus non proſunt, ſunt infideles, idolatrę, gentiles, iudei, hæretici,& peſſimi, ac obſtinatiſſimi Chriſtiani, de quibus intelliguntur illud beati Greg. ad Bonifacium. Congruit, ut ſacerdos pro mortuis catholicis memoriam faciat, intercedat nõ tamen impijs (quamuis Chriſtiani fuerint) tale quid agere licebit, & hanc opinionem tenet glo. 13.q.2. Tempus. & in ca. Cum marthæ. de cę. miſ.

Auguſt.

Auguſt.

Grego.

O ¶ Et poteſt hęc opinio quibuſdam rationibus muniri. Primò, quia hi, pro quibus Machabeus miſit Hieroſolymam duodecim milia dragmas argenti, ut ſupra allegatum eſt fuerunt in inferno: quia in mortali deceſſerunt, quoniam contra legem de donarijs idolorum acceperunt, furtiue ſub tunicis abſcondentes. ¶ Item in uitis patrum de ſancto Machario legitur, ꝙ caput cuiuſdam inuentum in uia ad preces eius reſponſum dedit, ꝙ fuerit ſacerdotis gentilis damnati, & tamen confeſſum eſt ſe, & alios oratione Macharij iuuari. ¶ Item Dam. in ſer. narrat beatum Greg. pro traiano gentili orantem uocem diuinitus allatam audiſſe. Vocem tuam audiui, & ueniam traiano do, cuius rei ait teſtis eſt oriens & occidens. Sed conſtat traianum damnatum fuiſſe: & quia gentilis erat, & multorum martyrum ſanguinem fudit, ut ibidem dicit Dam. ¶ Item ſuffragia uiuis ualent in mortali peccato exiſtentibus: ergo & defunctis in mortali damnatis plus enim ualet defunctis, quam uiuis, ut uult Diony. c. ulti. eccle. hierar. ¶ Item pæna damnatorum poteſt augeri per mala opera uiuentium, ſicut dicit Auguſt. ꝙ ignoratur pœna Arrij, quia neſcitur, quot eius error, ſunt ſubuertendi, ergo & minui poteſt per bona opera uiuentium inter quæ ſunt ſuffragia, quoniam pronior eſt deus ad miſerandum, quam ad puniendum. ¶ Ad quid autem proſint damnatis ſuffragia, ſequenti dubio reſeruandum foret: quia tamen hic occurrit materia, nunc proſequamur. Et de hoc tangit Alber. circa hunc textum canonis quattuor opi. Prima eſt præpoſitiui, & Aug. de Ancona in de poteſtate eccleſiaſtica, & gloſæ allegatæ, ꝙ ſuffragia facta pro damnatis mediocriter malis proſunt ad diminutionem pęnę, tollunt enim aliquid de pęna, non ut liberentur, ſed ut minus puniantur. ¶ Et ſi contra hoc arguitur: ſicut ipſi arguunt, & ponit gloſa allegata. Pono; ꝙ certum opus pietatis puta eleemoſina tollat centeſimam partem pęnæ eius, pro quo fit: ergo ſi fiant centum eleemoſynæ ex æquali charitate facientis, tota pęna illi remitteretur, quod negant ſic opinantes. Reſpondet præpoſitiuus, & glo. ꝙ in caſu poſito, ſecunda eleemoſina non tantum tollit, de pæna, quantũ prima ſecundum quantitatem, ſed ſecundum proportionem. Vnde ſicut ex caſu prima eleemoſyna tollit centeſimam partem totius pęnę, ſic ſecunda eleemoſina tollit centeſimam partem remanentis pęnæ, & ſic de alijs, & quia pæna eſt diuiſibilis in partes eiuſdem proportionis in infinitũ poſt quamcunq; centeſimam ablatam adhuc manent partes 99 igitur nunquam tolletur tota pæna: & tamen per quodlibet ſuffragium ſic aliquid auſertur, & ſit pæna tollerabilior. ¶ Ponit præpoſitiuus exemplum in diuiſione lineæ, uel cuiuſcunq; quantitatis continuæ. Si ſit diuiſio ſecundum partes eiuſdem quantitatis ſtabit diuiſio ad certum numerum partium, ut ad

Dam.
Greg.

Dam.

Dionyſ.

P

Suffragia ad quid proſint damnatis.

Alber.

Auguſt.

Opiniones uarie de his ſuffragia.

duas medietates,uel tres tertias , uel centum centeſimas: aut mille milleſi-
mas, quibus ablatis nihil manet. Si uerò ſit diuiſio in partes eiuſdem pro-
portionis ut primò auferatur medietas totius,ſecundò medietas reſidui,ter-
tiò medietas remanentis,ſit proceſſus in infinitum , manet enim ſemper ali
quid diuidendum. ¶ Sed contra hanc reſponſionem eam improbando ar-
guit Alber. & bene di. Quęratur a præpoſitiuo, quæ ſit cauſa, ꝙ ſecundum
ſuffragium minus in quantitate pęnę tollit,quam primum,cum in omni na Alber.
tura æqualiter agentia æqualiter tollant,& abijciant de paſſiuo. Poſſunt au
tem ſequentia ſuffragia eſſe æqualia primo,quia procedere poſſunt ex ęqua-
li charitatis feruore,ac deuotione,& cũ nulla pōt aſſignari cauſa rationabi-
lis,neq; dictũ illud ex auctoritate procedit:eadem facilitate contēnitur,qua
probatur,unde eã reputat tanquã fictionem in nullo fundatam. ¶ Secunda
opin. eſt Cantoris pariſ. & Stephani Cantuarien. qui dicunt ꝙ ſuffragium Q
damnatis impenſum tollit aliquid de pęna inferni,& ſecundũ ſi fuerit æqua
le primo: tantum quantum primo in caſu poſito,conſequenter concedunt,
ꝙ poſſunt tantum multiplicari eccleſiæ ſuffragia,ꝙ pæna totaliter tollitur,
uel uerius totam ſuſpenditur : quia conſequenter dicũt,ꝙ ſuſpenſa tota pę-
na,damnatus iterum in eaſdem pænas relabitur , quia nemo liberatur a pę-
nis , ſiue relapſu niſi per gratiam diuinã:cuius damnatus non eſt particeps,
nec ſuſceptiuus. Hoc confirmant per dictum Ioh. Chryſo.qui diſtinguit,ꝙ
duplex eſt miſericordia dei.ſ.liberans,& relaxans.Liberans eſt,quæ ex toto
indigens liberat,& ut dicit:non eſt ſuper omnia opera dei, quia non eſt ſup
dãnatos.Miſericordia relaxans,quæ eſt citra condignũ puniens,in omni iu-
dicio partem pænæ relaxat , & nunquã totã:& hanc dicit eſſe ſuper omnia
opera eius ēt ſuper damnatos:de qua intelligitur illud Pſal. Oēs uię dñi mi Pſal.
ſericordia,& ueritas.& illud Iacob. 2 Superexaltat autē miſericordia iudi- Iacob. 2.
ciũ.Ponunt aũt hunc relapſum maxime fieri poſt diem iudicij:tunc quidem
ſpũs dãnatorũ reſumptis corporibus detrudentur in ignem æternum , ſine
ſpe omnis ueniæ. ¶ Sed contra illos quæritur, quæ ſit cauſa,ꝙ iam liberatus
iterum relabitur in pænam,quia apud iuſtũ iudicē,ſi aliquis ſatisfecit pro reo
& iudex ſatisfactionē acceptauit:iam iniuſtũ eſt reũ iterum in pænam reuo-
care. Hoc quoq; dictum minime probant,auctoritas quoq; omnino imperti
nens eſt propoſito. Nō.n. uult Chryſo. ꝙ ex dei miſericordia continuo rela
xatur aliquid de pæna damnatorum,poſtquam inflicta eſt,ſed ꝙ ex dei mi-
ſericordia non tanta infligitur,quantum meruit ſuo peccato. Punit. n. deus
citra condignum . Etiam contra iſtam opinionem allegat Alber. aucto- Alber.
ritates canonis,illam.ſ.Iob.15.de damnato. Non recedet de tenebris : ramos Iob. 15.
eius areſaciet flamma,& auferetur ſpũs oris ſui,non credit errore fruſtra de-
ceptus,ꝙ aliquo precio redimendus ſit. Item prouer. 6. zelus, & furor uiri
non parcet in die uindictæ,nec acquieſcet cuiuſquam precibus: nec recipiet
pro redemptione dona plurima. ¶ Ideo eſt tertia opi. Guil. altiſiodorenſ. Guil.
quæ dicit,ꝙ pęna damnatorum per eccleſiæ ſuffragia nec minuitur, nec ſu- R
ſpenditur,proſunt tamē damnatis,ut tollerabilior ſit eorum damnatio:quia
per ſuffragia conforrantur, ut leuius ferre poſſint ignis incendium , Sicut
quando quis pondere magno grauatus laſſitudine debilitatur, ſi quis in fa-
ciem eius fundat aquam frigidam,ille pondus , quod portatur, in nullo al-
leniat:& tamen portantem ad leuius ſuſtinendum conforrat , & refrigerat,
& in hoc ſenſu dixit diuitem guttam aquæ petere , ut refrigeretur . ¶ Sed Luc. 16.
contra hos argui poteſt,ſicut contra priores , quia ſi certum ſuffragium tri-
buit confortationem certi gradus , duplex ſuffragium præſtabit du-
plicem confortationis gradum , & ſic poſſent tantum multiplicari ſuffra-

gia,& per ea confortatio,ꝙ nihil damnatus ſentiret de pæna. ¶ Preterea cõ
tra hanc opi. & omnes eius modos arguitur quod uiuorum ſuffragia dam-
natis ſimpliciter non proſunt. Primò per uerbũ Abrahæ, quod reſpondit di-
uiti aquæ guttã ad linguæ refrigerationẽ petenti. Chaos magnum firmatum
eſt inter nos,& uos &c. & præmiſit. Tum recepiſti bona in uita tua, & ſimi-
liter lazarus mala. Nunc aũt hic conſolatur: tu uerò cruciaris. Ex quo pa-
tet:ꝙ tãtum chaos mediat inter damnatos,& cæteros,ꝙ ẽt minimũ cõpaſſio
nis ſuffragiũ a ſanctis ad damnatos non poſſit deriuari. Si enim ſuffragium
negatur a patre Abraam iam domeſtico dei,& conſimiliter a ſancto lazaro,
August. quomodo poterit ad eos deriuari ſuffragium a uiatoribus mortalibus poten
tibus deficere? ¶ Præterea beatus Aug. Si ſcirem inquit, patrem meum in in
ferno,non plus orarem pro ipſo,quã pro diabolo. Et 21. de ciuita. dei cap.
24. Si eccleſia eſſet certa de aliquibus hic in uita conſtitutis,ꝙ eſſent in ignẽ
mittẽdi æternum:pro eis nõ oraret. Hoc autem ſtultum foret,& fatuum præ
termittere, ſi orationibus, & ſuffragijs uiuorum pæna damnatorum : aut
Grego. tolli poſſet,aut minui. ¶ Item beatus Grego. 24 mora. & ſatis cõcordat bea
August. tus Aug. loco allegato. Eadem cauſa eſt,cur non oretur tunc (.ſ. poſt diem
iudicij) pro hominibus æterno igne damnatis, quæ nunc cauſa eſt; ut non
oretur pro diabolo,angeliſq; eius æterno ſupplicio damnatis, quæ etiã nũc
cauſa eſt,ꝙ ſancti non orant pro infidelibus,impijſq; defunctis, quia de eis
utiq;, quos damnatos æterno ſupplicio iam nouerunt: ante illum iuſti iudi-
dicis conſpectum,orationis ſuæ meritum caſſari refugiunt. In inferno igi-
August. tur damnatis ſuffragia non proſunt. ¶ Item ex Aug. uerbis magiſter diſtin.
95. quarti, elicit ꝙ qui ſine fide operante per dilectionem,eiuſq; ſacramen-
t s de corpore exierunt fruſtra illis a ſuis,huiuſmodi pietatis officia impen-
duntur,cuius cum hic eſſent,pignore caruerunt,non miſericordiam ſibi the
ſaurizantes,ſed iram:ſed omnes damnati ſunt huiuſmodi, quare ſuffragia e s
a uiuis impenſa non proſunt. ¶ Seruit ad idem ratio duplex, Prima,quia
iuſtitiæ obuiat manente peccato:pęnam illi correſpondẽtem minui. Manet
autem peccatũ, nec unquam minuitur, ſeu remittitur damnatis:quia remiſ
ſio peccati non fit niſi per gratiã,cuius damnati capaces non ſunt, neq; ha-
bere poſſunt uoluntatẽ bonam,quia obdurati ſunt in malo, & ſi bonum uo-
lunt,non tamẽ bene:quia ſemper deficit principaliſſima finis circumſtantia:
& adeſt peruerſa,quæ ſeipſos finem conſtituunt:quippe ſeipſos diligunt ſup
omnia,& odiunt deum iuxta illud. Superbia eorũ,qui te oderunt, aſcendit
ſemper. Si igitur damnatus immobiliter manet in peccato:ſtat immutabili-
ter pęna tali peccato debita,quia pęna ordinat culpam,ne in uniuerſo ſit de-
decus culpę ſine decore iuſtitiæ, per pænam ordinantis culpam, ut deducit
Anſel. beatus Anſel. ¶ Secunda ratio, ſublata communione uiuorũ ad mortuos,
tolluntur & mutua ſuffragia,ſed uiuorum ad damnatos nulla eſt cõmunio:
& per conſequens uiuorum ſuffragia ad damnatos deriuari non poſſunt. Sũt
S. Tho. enim damnati extra uinculum charitatis,ſecundũ quam ſolum opera uiuo-
rum continuantur defunctis. Et additur tertia ratio ſecũdum ſanctum Tho.
in 4. ſcripto diſtinctio. 95. q. 5. ar. 1. Nam damnati ſunt totaliter in ter-
mino quantum ad animã,& extra uiã, recipientes ultimam pro meritis re-
tributionem:ſicut & ſancti,qui ſunt in patria. Quod enim reſtat de pena uel
gloria corporis hoc eis rationem uiatoris non præbet, cum gloria eſſentia
liter,& radicaliter exiſtat in anima ſimul, & miſeria damnatorum: & ideo
Tho. non põt pęna eorum diminui:ſicut nec præmiũ ſanctorum augeri quantum
ad gloriam eſſentialem. Eſt ergo opinio prædicta, ut dicit beatus Tho. ubi
ſupra præſumptuoſa:utpote ſanctorum dictis contraria, & uana nulla aucto

ritate

titate fulcita ; & irrationabilis, propter rationes iam contra eam inductas.

An in aliuo ſenſu cōedi poſſunt ſuffragia uiuorum profeſſe damnatis.

S ¶ Eſt igitur alia opinio beati Thomæ & cæterorum doctorum communiter, qui tenent, ꝙ ſuffragia uiuorum non proſunt damnatis quantum ad pœnas peccatorum pro quibus damnati ſunt quouiſmodo releuandas , nec quoad pęnam damni: neq; quoad pœnam ſenſus. Quoad pœnam damni, quæ eſt carentia uiſionis diuinæ eſſentiæ, nam huius pœnæ ablatio non poteſt fieri niſi per collationem uiſionis diuinæ ſicut in alijs priuationibus. Siquidem priuatio a ſubiecto non tollitur niſi per poſitionem habitus oppoſiti. Non enim ab homine aufertur cæcitas, niſi per poſitionem uiſus . Poſitio autem uiſus diuinæ eſſentiæ beatificat; ſecundum illud Iohannis. 17. Hæc eſt uita æterna , ut cognoſcant te ſolum deum uerum &c. Cognoſcant inquam clare, & intuitiue, quæ cognitio uiſio appellatur. Hæc , quia ſecundum quēq; gradum beatificat: ſicut & gratia ſecundum quemq; gradum gratificat , ideo ſecundum quēq; gradum tollit damnationem. Quoad pœnā ſenſus, conſiſtit in aliquo poſitiuo reali afflictiuo ſenſus damnati, ſiue corporis: ſiue mentis, & maxime mentis, quæ ſecundum. Aug. 11. de ciuit. dei. c. 3. uerisſime ſenſus dicitur , qualis eſt pęna ignis, & uermis. Neq; enim illa tollitur, uel minuitur per ſuffragia uiuorum in damnato, quantum ad eam , quæ infligitur pro peccato mortali, quia illa eſt æterna : dicente Chriſto. Diſcedite a me maledicti in ignē æternū, qui paratus eſt diabolo, & angelis eius Matth. 25. Quod uerbum pertractans beatus Aug. 21. de ciuit. dei, ait. Nimiæ præſumptionis eſt dicere cuiquam ipſorum æternum ſupplicium non futurum, quos deus ituros dixit in ſupplicium æternum . Et Eſa. Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur. Notanter autem dictum eſt quantum ad pœnas illorum peccatorum, pro quibus damnati ſunt. ſ. mortalium: quia de uenialibus peccatis, & mortalibus hic remiſſis quoad culpā nō quoad pęnam ſatisfatoriam tenet Sco. in ſuo quarto diſt. 21. q. 1. ꝙ eis etiam in inferno non debetur niſi pœna temporalis , cum uenialis culpa ſufficienter punitur pœna temporali, & pœna mortalis æterna, dimiſſo mortali per pœnitentiā mutatur in tēporalē: illa igitur temporali ſoluta nihil remanet ſoluendum. ¶ Quod dictum etſi probabile eſt quoad peccata mortalia , & uenialia hic dimiſſa; tamen pro ueniali, cū quo quis moritur non dimiſſo quoad reatū culpæ non uidetur uerū, quia cū tale peccatum quoad culpā continuatur perpetuo ſicut & mortale, nō pōt tolli pœna manente culpa . Non aūt tollitur culpa uenialis, ſicut nec mortalis poſt hanc uitā in dānatis, quibus ſemper placet, & nunquam diſplicet culpa, diſplicentia debite circūſtantionata circūſtantia finis, quæ requiritur ad remiſſionem culpę. Hanc aūt habere nō poſſunt obſtinati in inferno, igitur nō poteſt tolli , aut minui pœna nō dimiſſa culpa. Si ergo opinio illa uera eſt quātū ad pœnam hic dimiſſam quoad culpā: poſſet probabiliter dici , ꝙ quātū ad illa proficerent damnatis uiuorū ſuffragia. Nā cū dānati pro illis peccatis poſſunt ſatisfacere patiendo tpalē pœnā in inferno, ita pro eis poſſet quis ſatisfacere tpaliter in uia. Satiſfactio .n. tpalis nō pōt fieri ab uno pro alio. ¶ Verum ꝙ oppoſitum æque probabiliter pōt ſuſtineri: ſcilicet ꝙ ſtante poſitione prædicta unus nō pōt ſatisfacere pro alio cū quo nō habet aliquam communionē. Viuorum autē cū dānatis nulla eſt communio, ut dictū eſt, nec ſecundum prędicta ipſi meruerunt in uia, ut eis prodeſſent ſuffragia poſt mortē. Et hoc ſentire uidetur Richar. de media uil. in. 4. diſt. 95. q. 2. T ¶ Per hæc ad rōnes primæ opinionis. Ad primam auctoritatem Aug. in enchi. In qua ſe fundant iurium gloſatores, & quidam alij doctores, dicendū ꝙ diuiſio beati Aug. quam ibi ponit, non eſt quadrimembris, ſicut ipſi ſentiunt, ſed trimēbris. Nā ijdem ſunt me-

Pœna ſenſus & damni in quo cōſiſtit.

Iohan. 17.

August.

Matth. 25.

August.

Eſa. 66.

diocriter boni,& mediocriter mali, illi ſcilicet qui deceſſerunt in gratia cũ
peccato ueniali,aut cum debito pœnæ pro peccatis mortalibus hic per pe-
nitentiam quoad culpam dimiſſis,nam mediocriter bonus eſt etiam medio
Auguſt. criter malus. Quod ſatis clare patet ex uerbis beati Aug. Nam ponit tantũ
tres modos uiuendi:ait enim: Eſt quidam uiuendi modus nec tam bonus,
ut non requirat iſta ſcilicet ſuffragia poſt mortem, nec tam malus, ut ei illa
non proſint poſt mortem. Ecce primus modus uiuendi: Sequitur. Eſt uero
talis in bono;ut iſta non requirat,& eſt rurſus talis in malo ut nec his ualeat
(cum hæc uita tranſierit) adiuuari. Primum ergo modũ uiuendi contra mẽ-
Auguſt. tem beati Aug. diuidunt in duos;cum ſit tantum unus modus uiuendi me-
dius,inter duos extremos. Vnde extremus eſt talis, qui non indiget iuua-
ri. Alius extremus,qui non poteſt iuuari. Medius,qui indiget,& poteſt,& il
le eſt mediocriter bonus,quia poteſt,& mediocriter malus, quia indiget iu-
uari. Item qui eſt mediocriter bonus,aut eſt aliquantulum malus; uel omni
no non malus. Si ſecundũ,tunc eſt ualde bonus, nihil omnino hñs mali ſeu
debitæ maliciæ, culpæ nec pœnæ. Si primum habetur propoſitum. Sic de
mediocriter malo, aut habet aliquid bonitatis:& ſic eſt mediocriter bonus
Auguſt. aut nihil bonitatis:& ſic eſt ualde malus. Et hoc etiam patet,quia Aug. re-
ſumens dictam diuiſionem circa finem ca. iterum ponit tantum tria mem-
bra,ut dicit. Cum ergo ſacrificia ſiue altaris,ſiue quorũcunq; eleemoſinarũ
pro baptizatis omnibus defunctis offeruntur:pro ualde bonis gratiarũ actio
nes ſunt, pro non ualde malis propitiationes ſunt, pro ualde malis, & ſi
nulla ſunt adiumenta mortuorum, qualeſcunq; cõſolationes uiuorum ſunt.
Vbi non ualde malos nominat, quibus proſunt ſuffragia, nec inter illos di-
ſtinguit. Hoc ẽt ſentit Durandus in ſuo. 4. Abſurdũ ẽt uidetur,quod illi di-
cunt,per ualde malos intelligi,qui fidẽ non habuerunt: quia paruuli dece-
dentes in ſolo originali fidem non habuerunt,& tamen non fuerunt magis
mali,quam fideles damnati, qui multa mortalia commiſerunt, quod etiam
pœna oſtendit, cũ illi tantum pœna dãni,iſti pœna damni,& ſenſus puniun-
tur. Maior autem pœna maiorem arguit maliciam, quia pœna correſpondet
culpæ. Et ſi dicerent per ualde malos intelligi infideles adultos,qui etiam in
fidelitate peccata actualia addiderunt,& fideles grauioribus peccatis obno-
xios,tunc ſequitur,quòd decedentes in originali tantũ,nõ eſſent ualde mali,
Auguſt. & ſic prodeſſent eis ſuffragia ſecundũ Augu. cõſequẽs falſum, quia non hñt
niſi pœnã dãni,quæ ut præmiſſum eſt,nec tolli põt nec minui, niſi per colla
Auguſt. tionẽ beatitudinis,quæ repugnat dãnatis. Quod aũt dicit Aug. ꝙ quibus ꝓ-
ſunt ſuffragia,ad hoc ꝓſunt,uel ut ſit plena remiſſio, uel certe ut tollerabi-
lior ſit eorũ dãnatio. Reſpondetur,ꝙ ibi accipitur damnatio large,pro qua-
libet punitiõe ad quã aliquis eſt iudicatus,ſecũdũ quã acceptationẽ includit
ẽt pœnã purgatorij. Vnde & beatus Greg. dicit,ꝙ eodẽ igne purgantur boni,
quo reprobi puniuntur. Et in alijs cõibus locutionibus dicimus aliquẽ cõdẽ
V nari ad certam pecuniariã pœnã; ſiue ad aliquod tẽporale ſuppliciũ. ¶ Ad il De Machabeis.
lud de Machabeis dicendũ ſecundũ Tho. uel quòd illa donaria inuenta ſub
tunicis mortuorum non fuerunt accepta in reuerentiam idolorum,ſed iure
belli eius debebantur,tamẽ per aliqualem auaritiam uenialiter peccauerũt,
ideo non fuerunt in inferno,& ita ſuffragia eis poterant ualere. Vel proba
bilius,ꝙ in ipſa pugna uidentes ſibi imminere periculũ:peccatũ ſuum cogno
uerunt,& pœnituerunt:ſecũdũ illud Pſ Cũ occideret eos quærebant eũ:& ita
peccatũ remiſſum fuit per pœnitentiã:& per conſequens nõ fuerunt in infer- De capite inuento a Macario.
no:ſed purgatorio. ¶ Ad aliud de ſancto Machario,& capite inuento:dicẽdũ,
ꝙ illud adiutorium,non erat ad pœne diminutionẽ:ſed ad hoc ſolum ut ibi-

dem

dem dicitur: ꝙ eo orante concedebatur eis ut mutuo ſe uiderēt:& in hoc ali
quod gaudium non uerum:ſed phantaſticum habere dicuntur, dum imple-
tur illud quod deſiderant. Sicut & dæmones gaudere dicuntur, dū ad pecca-
ta pertrahunt homines, quamuis per hoc eorū pęna nullatenus minuatur.
De Traiano Sicut nec angelorū gaudiū minuitur, dum noſtris malis cōpatiuntur. ¶ Ad
illud de Traiano pōt dici, ꝙ ad preces B. Greg. Traianus fuit ad uitā reuo-
catus:& ad ſtatū uiatorū:& ibi gratiam conſecutus, per quā peccatorū remiſ
ſionem obtinuit, & per conſequens immunitatem a pęna, ſicut apparet in
omnibus illis, qui fuerunt miraculoſe reſuſcitati: quorū plures conſtat ido-
latras, & damnatos fuiſſe. De his omnibus ſimiliter dicere patet, ꝙ nō erāt
in infernum deputati finaliter: ſecundū pñtē iuſtitiā propriorū meritorum:
ſed ſecundū ſuperiores cauſas, quibus pręuidebantur ad uitā reuocandi, de
eis aliter diſponendum erat. Et ita diffinitiua, & irreuocabili ſententia Tra-
ianus damnatus non fuit, quæ ſola facit quē damnatū, uel dicitur: ꝙ anima
Traiani fuit ſimpliciter liberata per abſolutā dei potentiā. Quod aūt dicitur
animas dānatorū iuuari non poſſe, intelligitur ſecūdū legē communē. Vel di
cunt alij, ꝙ anima Traiani nō fuit ſimpliciter liberata a pæna inferni: ſed pę
na eius fuit ſuſpenſa ad tps .ſ. diē iudicij. Nec tñ oportet: ꝙ hęc fiāt oībus per
ſuffragia eccleſiæ: quia alia ſunt quę legi cōi accedunt: & alia, quę ſingulari-
ter ex priuilegio alicui conceduntur. Alij dicunt: ꝙ liberatus fuerat a pæna
ſenſus, non damni. Sed qualitercunq; dicatur, hæc duo ſtabunt. Primū: ꝙ de
potentia abſoluta deus poſſet omnes damnatos beatificare. Secundū, ꝙ de
lege communi in inferno nulla eſt redemptio neq; quoad pænæ ablationem
neq; eorum diminutionem: & hoc quoad peccata in uia non dimiſſa. ¶ Ad X
penultimum dicitur, quòd quantum ad hoc magis acceptatur ſuffragiū pro
mortuo, quam pro uiuis in mortali exiſtentibus, quia magis indigent, cum
ſibi non poſſint auxiliari, ſicut uiuus poteſt. Sed quantum ad hoc uiuus eſt
melioris conditionis, quia poteſt transferri de ſtatu peccati mortalis ad ſta
tum gratiæ, quod de mortuis fieri non poteſt: ideo non eſt eadem ratio oran
di pro mortuis, & uiuis. Et eſt aliqua ratio orandi pro uiuis exiſtentibus in
mortali: quæ non habet locum in mortuis. ¶ Ad ultimum negetur conſe-
quentia, quia non eſt ſimile. Tum, quia damnati pæna augeri poteſt, manen
te ſua difformi uoluntate, quia punitur citra condignum. Sed ea manente
poteſt minui: quia ut dictum eſt manente culpa, pæna illi correſpondens
culpæ non poteſt tolli, aut minui ſecundum diuinam iuſtitiam, pęnam pro
culpa ordinante. Sed culpa in damnatis ſemper manet .ſ. uoluntas peruer
ſa contra deum. Ideo ſicut opus bonum ab alio factum, & ad ſuffragium
damnati ordinatum, non minuit eius pænam, multominus per opus bonū
quod quis facit non pro ipſo, ſed occaſionaliter ex eius doctrina ipſe iuuari
pōt. Tū quia pęna infligitur Arrio pro peruerſa ſua doctrina, quæ merito au
getur propter nouū malū ex ea cōſequēs: ſed propter ſanā doctrinā, quā dā-
natus reliquit in terra, nō punitur: ergo ex bonis ſequētibus, nulla pæna mi
nuitur. ¶ Vel breuiter dicitur: ꝙ ideo non eſt ſimile: quia dānatus eſt in ſtatu
in quo pęna eius nō pōt minui propter uolūtatis obſtinationē. Pōt aūt au-
geri, quia nunquā pōt uſq; ad cōdignū, ſecūdū iuſtitiā dei ſtrictiſſimā puniri.
¶ Si dicis, quāuis nulla pęna tali remittitur, tñ aliquod bonum ſibi conferen
dū eſt propter bona, quæ occaſione ſuorū præcedentiū operū fiunt. Sicut bea
titudo accidentalis ſanctorū augetur propter bonū, quod ex eorū occaſione
agitur. Reſpondetur: ꝙ ſicut merita æternæ uitæ (quibus damnatus me-
ruit, dum in gratia fuit) per peccatum mortale ſuperueniens moriuntur,
nec aliquid præmij conſequuntur poſt mortem in beatitudine, propter

peccati mortalis obicem, quem uoluntarie obtendit, & quo impediuntur, ne conſequantur beatitudinem, ac præmiorum ipſis meritis correſpondere debentibus ſe reddiderunt incapaces: ita & præmiorum accidentaliū. Vnde nullum bonum irrenumeratum, niſi is, qui remunerari deberet, impedimentum remunerationis ſponte præberet: ſicut & in propoſito. ❡ Vel poteſt dici: ꝙ ſi damnatus bona remuneranda facit, deus futurorum præſcius, illa retribuit in præſenti uita. Vnde dixit Abraam diuiti refrigerium petenti. Filij recor. quia rece. bona in ui. tua. Non ſic in beatis, in quibus, radix boni operis manet, ſcilicet charitas, ideo ſunt maioris boni capaces. In damnatis autem manet iniquitas, & perpetuum dei odium immobiliter perſeuerans, propter quod capaces ſunt maioris pænæ, & iuſtæ ab omni dei ſpeciali dono, & beneficio nouo conferendo ſunt ſecluſi. Vnde præceptum eſt miniſtris perabolice, ut hominem ſine nuptiali ueſte ad nuptias ingreſſum; ligatis manibus, & pedibus proijcerent in tenebras exteriores: per quod ſignificatur deſertio damnati ab omni ſubſidio, & ſuffragio, & immobilitas in malo. ❡ Ponit tamen Alber. unum modum quo ut dicit ſuſtineri poſſet ſuffragia eccleſiæ ualere damnatis, unde dicit; ꝙ uermis conſciētiæ de tribus remordet, ſcilicet de peccato a ſeipſo commiſſo, ſecundo de bono a ſeipſo omiſſo, & tertio de bono, cuius ipſe potuit eſſe cauſa, ut fieret ab altero. De primis duobus, quia præterita ſunt, nulla eſt pęnæ mitigatio. De tertio & creſcit, & mitigatur. Si enim per malum ſuum cauſa eſt mali in alio: totiens creſcit uermis, quotiens creſcit, & dilatatur malum illud in alijs, quos inuoluit. Si autem cauſa fuit, ut bonum fieret per alios, totiens decreſcit uermis, quotiens bonum illud multiplicatur. Decreſcit, intelligo non quantum ad triſtitiam uermē conſequentem, quæ infuit, ſed a triſtitia, quę infieret, ſi bonum illud non multiplicaretur. Per hoc autem nulla pęna minuitur, ſed aliqua pęna accidentalis, ne fiat, impeditur. ❡ Sanctus Tho. etiam tangit unum modum, quo ſuffragia poſſunt proficere damnatis: non, quantum ad pænæ interruptionem, uel diminutionem: ſed quia ex huiuſmodi ſuffragijs eis aliqua doloris materia ſubtrahitur, quæ eis adeſſe poſſet, ſi ita ſe abiectos conſpicerent, ꝙ ſui pro eis nullam curam haberent: ſed hoc ipſum beatus Tho. reprobat, quia ſecundum communem legem ibi ſunt ſpiritus defunctorum, ubi non uident, quæcunq; agunt, aut eueniunt in iſta uita, ut dicit Auguſt. in de cura pro mortuis agenda. Quod præcipue uerum eſt de damnatis, & ita non cognoſcūt quando pro eis ſuffragia fiunt, niſi ſupra communem legem aliquibus damnatorum illud reuelaretur, quod omnino incertum eſt. Vnde tutius eſt inquit, ſimpliciter dicere, ꝙ ſuffragia non proſint damnatis, nec eccleſia intendit pro eis orare, ut ex auctoritatibus inductis apparet. Cui conſonat illud Eccle. 9. Quodcunq; facere poteſt manus tua; inſtanter operare, quia nec opus, nec ratio, nec ſapientia, nec ſcientia erunt apud inferos, quo tu properas. Et tantum de illo dubio.

Y

Alber.

Datur modus ſaluādi quod ſuffragia uiuorum proſint damnatis & improbatur.

Tho.

Auguſt.

Eccl. 9.

VA1 1521575

Digitized by Google

Digitized by Google

179. C 18-19.

~~179.~~
~~C~~
~~18 19~~